THOMAE SYDENHAM MEDICI ... LONDINENSIS ... OPERA MEDICA

Thomas Sydenham

NAZIONALE
BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
RB
1251
1
ROMA

THOMÆ SYDENHAM MEDICINÆ DOCTORIS.

THOMÆ SYDENHAM
MEDICINÆ DOCTORIS
AC PRACTICI LONDINENSIS CELEBERRIMI
OPERA MEDICA
EDITIO NOVISSIMA

VARIIS VARIORUM PRÆSTANTISSIMORUM MEDICORUM OBSERVATIONIBUS
Et plurium Constitutionum Epidemicarum recentiorum descriptione quam maxime illustrata: Imo & Mechanica tum Morborum, tum Medicamentorum a JOANNE-BAPTISTA MAZINO; necnon ANTONII COELESTINI COCCHII, & BARTHOLOMÆI BOSCHETTI Et aliorum Tractatibus Medicis rursus aucta.

CUM ELENCHIS RERUM ET INDICIBUS NECESSARIIS.

TOMUS PRIMUS.

NEAPOLI.
TYPIS VINCENTII MANFREDII.
EXPENSIS STEPHANI MANFREDII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

MDCCLXVII.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

BENEVOLO
LECTORI.

Ræclarissimi Viri Thomæ Sydenham, Medicinæ Doctoris, & Practici quondam Londinensis longe Celeberrimi, Opuscula quotquot hactenus seorsum prodiere omnia, unico Volumine comprehensa, Tibi, Lector Humanissime, sub commodiori quam antea forma, ac præteritis Editionibus multo correctiora, rursus exhibemus. Hic proin habens & Observationes Medicas in Constitutionibus Epidemicis Londinensibus annorum *1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674.* & *1675.* occurrentes; quales illæ evulgatæ fuere in Nobilissimi Auctoris Nostri Operum Londinensi Editione, anni *1676.* Et alias præterea quæ in Constitutionibus annorum *1676. 1677. 1678. 1679. 1680.* imo etiam ex parte ad annum usque *1684.* se obtulerunt: Item Dissertationes Epistolares super Lue Venerea, Affectione Hysterica, Podagra & Hydrope: Quales itidem in ejusdem Doctissimi Auctoris Nostri Editione Londinensi quarta anno *1685.* superadditæ sunt. Imo Schedulam Monitoriam de Novæ Febris ingressu, & Febre Putrida Variolis Confluentibus superveniente, cum Dissertatiuncula de mictu Sanguineo a Calculo renibus impacto, & Processibus integris in Morbis fere omnibus curandis, a felicissimo hoc Practico, ut credunt, adhibitis, annexo etiam de Phthisi Tractatulo; qualia in Genevensi Editione anni *1696.* adjecta sunt. Utinam Accuratissimus Auctor quicquid ad Medicam Praxim ulterius perficiendam, pari quam quæ ab ipso perscripta sunt, diligentia adnotatum, typis mandasset! Sic abunde sane instruerentur Medicorum Filii iis auxiliis, quibus securius, magno Ægrorum suorum emolumento, in morbis curandis progrederentur. Verum cum tot tantaque ab unius Viri, etiam laboriosissimi, ævo quantumvis longius protracto, sperare minime liceat: a Doctore Medico, nobis amicissimo, quique ea quæ jam proposuimus significavit, impulsi sumus ut in eorum quæ deficiebant aliquale supplementum, selectiora plura, undequaque ex accuratioribus Practicis conquisita, ac ea præprimis quæ Methodo Sydenhamianæ maxime affinia

fo-

forent, huic ipsi nostræ Editioni insereremus; quo scilicet, si non integram prorsus Medicam Praxim, illam saltem minus mancam, Tibi jam sisteremus. Cui Clarissimo Viro, tanquam in hisce materiis, ut ex ipsius multiplicibus Operibus constat, versatissimo, lubentes admodum annuentes, illud omne quod magis ad rem faciens præ manibus habebat, donec plura in sequentibus per otium exquirere, aut etiam ex proprio, ut pollicetur, penu promere, aliquando liceat, ab illo acceptum Tibi tradimus. Inter quæ non minima sane commendatione digna videntur, quæ jam exhibentur super Constitutionibus Epidemicis, in variis Europæ nostræ Urbibus & Regionibus, variis annis ac temporibus grassantibus; & ad normam, quam olim Magnus Hippocrates, suo suaserat exemplo, quamque Sibi Excellentissimus Noster Sydenham prudentissime in pleniorem Artis Medicæ perfectionem, a Systematicis Auctoribus forsan non parum retardatam, præstiterat, eventilatis atque examinatis. Additamenta autem quod spectat, quibus in ipso Operis decursu Argumenta pro connexione quam cum ipso Auctoris Textu habent indicanda præfiguntur; eorum specialis Nota in subsequenti pagina reperitur. Circa quod rursus observandum venit, quod Capita quædam Constitutiones Epidemicas particulares variarum Sacri Imperii Urbium ac Regionum spectantia eo ipso ordine quo in prædicta indicantur Nota non exhibentur, quodque pars eorum ad hujus Operis Sydenhamiani calcem refertur propter rationes in Admonitione ibidem adjecta significatas.

Atque hæc cum aliis, quæ huc usque præcesserunt, communia habet editio hæc nostra. Verum quum nihil nobis potiori curæ sit, quam litterariam supellectilem augere quotidie magis; optime consultum studiosis Medicinæ adolescentibus putavimus, si, quod fecimus, morborum & medicamentorum utramque Mechanicam Joannis Baptistæ Mazini, tum Antonii Cœlestini Cocchii Epistolas Medicas, tum Bartholomæi Boschetti de Mercuriali salivatione Dissertationem, tum alios medicos tractatus in nupera Genevensi editione Cl. Autoris nostri operibus subnexos, ad calcem voluminis adderemus. Ea enim sunt opuscula singula, ut cum celeberrimis Sydenham scriptis tum rerum utilitate, tum dicendi gravitate, & nitore certare possint. Indicem denique rerum, & Verborum locupletissimum summo studio nuper confectum nunc primum adjecimus. Vale.

CATA-

CATALOGUS TRACTATUUM
ET DISSERTATIONUM

Huic THOMÆ SYDENHAM Operum Editioni adjectorum.

Bernardini Ramazzini, in Mutinensi Licæo Medicinæ Professoris, *Dissertationes tres, de Constitutionibus, annorum* 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. *in Mutinensi Civitate & illius Ditione.*

Lucæ Schroeckii, Academ. Cæsar. Leopold. Natur. Curiosor. Præsidis, *Historia Constitutionis Epidemicæ Augustana, anni* 1695.

Michaelis Bernardi Valentini, *Constitutio Epidemica Hassiaca, anni* 1693. & 1694.

Johannis Jacobi Harderi, *Constitutio Epidemica Basileensis, anno* 1695.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitutio Epidemica Berolinensis, anni* 1695.

Michaelis Bernardi Valentini, *Constitutio Epidemica Hassiaca, anni* 1695.

Lucæ Schroeckii, *Constitutio Epidemica Augustana, anni* 1696.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitutio Epidemica Berolinensis, anni* 1696.

Conradi Bertholdi Behrens, *Constitutio Epidemica Hildesiensis, anni* 1695. & 1696.

Lucæ Schroeckii, *Constitutio Epidemica Augustana, annorum* 1697. & 1698.

Joh. Jac. Harderi, *Constitutio Epidemica Basileensis anni* 1698.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constit. Epidem. Berolinensis, anni* 1697. & 1698.

Sylvestri Samuelis Anhornii, *Constit. Epidem. Sangallensis, anni* 1697.

Caroli Raygeri, *Constitut. Epidem. Posoniensis, annorum* 1695. 1696. & 1697.

Lucæ Schroeckii, *Constitut. Epidem. Augustana, anni* 1699. & 1700.

Gustavi Casimiri Garliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis, anni* 1699.

Joh. Jacobi Harderi, *Constitut. Epidem. Basileensis, anni* 1699.

Rudolphi Jacobi Camerarii, *Constitut. Epidem. Tubingensis; &c. anni* 1699. & 1700.

Ambrosii Stegmanni, *Constitut. Epidem. Mansfeldiaca, anni* 1697. & 1698.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis, anni* 1700.

Constit. Epidemica Uratislaviensis, annorum 1699. 1700. 1701.

Constit. Epidem. Berolinensis, anni 1702.

Lucæ Schroeckii, *Constit. Epidem. Augustana annorum* 1701. 1702. 1703. 1704. & 1705.

Ejusdem, *Constitutio Augustana, annorum* 1706. 1707. 1708. 1709. & 1710.

Joh. Jacobi Harderi, *Constitut. Epidem. Basileensis, anni* 1700. & 1701.

Gustavi Casimiri Garhliep, *Constitut. Epidem. Berolinensis, anni* 1701. 1703. & 1704.

Marci Gerbesii, *Constitut. Epidem. Labacensis, anni* 1709. & 1710.

Joh. Georgii Hoyeri, *Constit. Epidem. Mulhusina, anni* 1700.

Rudolphi Jacobi Camerarii, *Constitut. Epidem. Tubingensis, anni* 1701. & 1702.

Joh. Guilhelmus Bayerus, & Bernardinus Ramazzinus, *de Frigore Hyemali anni* 1709.

Joh. Adami Genselii, *Constit. Epid. Inferioris Hungariæ, ann.* 1711. 1712. & 1713.

Lucæ Schroeckii, *Constit. Epidem. Augustana, anni* 1711. 1712. 1713. 1715. 1716. & 1717.

Marci Gerbezii, *Constitut. Epidem. Labacensis, anni* 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. & 1717.

Josephi Lanzoni, *Constitut. Epidem. Ferrariensis, anni* 1715. 1716. & 1717.

Gualteri Harris, M. D. ac Celeberrimi Medicorum Londinensium Collegii Socii, *de Lue Venerea, ejusque origine, natu-*

natura & curatione, *Dissertatio*.

De Contagiosa Epidemia, quæ in Patavino Agro, & tota fere Veneta Ditione in Boves irrepsit Dissertatio, habita a Bernardino Ramazzino, in Patavino Lycæo Practicæ Medicinæ Professore Primario.

Davidis Hamilton, Equitis Aurati, Regalis Societatis Londinensis utriusque Socii, necnon Magnæ Britanniæ Reginæ Medici Ordinarii, *Tractatus de Febre Miliari, seu Vesiculari: adjecto super eadem febri historiarum fasciculo*.

Caroli Drelincurtii, Lugduni in Batavis Professoris Medici Senioris, *de Calculo Renum & Vesicæ, Dissertatio*.

Martini Lister, M. D. e Societate Regia Londini, *Dissertatio Medicinalis de Calculo Humano*.

Caroli Leigh, Medic. Doct. *Phthisiologia Lancastriensis*.

Guilhelmi Musgrave, M. D. Inclyti Medicorum Londinensium Collegii, & Societatis Regiæ Socii, *de Arthritide Symptomatica, Dissertatio*.

Ejusdem, *de Arthritide Anomala, sive Interna, Dissertatio*.

Joannis Baptistæ Mazini *Mechanica Morborum, & Medicamentorum*.

Antonii Cœlestini Cocchii *Epistola Physico-Medica*.

Bartholomæi Boschetti, *de Salivatione Mercuriali Dissertatio Physico-Medico-Mechanica*.

Supplementum nunquam antea editum continens tractatus sequentes.

Dn. D. Caroli Friderici Loew *de febre petechiali an.* 1683. Posonii grassata, & cujus descriptionem in adversariis paternis repererat Epistolâ ad Clar. Dn. Francisc. Frider. Possinser, Archiatrum Caesareum.

Dn. D. Andreae Loevv *Historia Epidemica Hungaria ann.* 1688. 1697. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. ab ejusdem filio Dn. D. Carol. Frider. Loevv perillustri Dn. Lucæ Schœckio, Academ. Natur. Curios. Præsidi &c. ann. 1726. Communicata.

Dn. D. Josephi Lanzoni *Constitutio Epidemica Ferrariensis, an.* 1729.

Dn. D. Caroli Friderici Loevv *Historia febris catarrhalis, qualis, quæ anno* 1729. *Mense Novembri, & Decembri per Europam epidemice grassata est; cui accedit Constitutio Epidemica an.* 1730.

Dn. D. Caroli Kricha *Constitutio Epidemica Taurinensis ann.* 1720. 1721. 1722.

AMICISSIMO VIRO

DOMINO

JOHANNI MAPLETOFT,

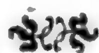
MEDICO DOCTORI,

IN COLLEGIO GRESHAMENSI

APUD LONDINENSES

PROFESSORI,

NECNON SOCIETATIS REGIÆ
IBIDEM SOCIO.

UO omnino sunt (Humanissime Vir) de quibus hic mihi tecum agendum est; primum ut causas exponam, quibus impulsus Tractatum hunc meum in publicum edo; alterum quamobrem eundem Tuo potissimum nomini dicandum censeo. Primum quod attinet, tricesimus jam agitur annus, a quo Londinum *petens, ut inde* Oxonium *denuo proficiscerer, (a quo primi belli calamitas me ad annos aliquot distinuerat) in virum doctissimum & maxime ingenuum Dominum* D. Thomam Coxe, *[qui per eos etiam annos, atque ad hunc usque diem Medicinam magna cum celebritate factitavit] Fratri meo tunc ægrotanti consulentem, auspicato inciderem; qui quidem Vir, pro nota sua humanitate suavitateque morum me percontatus est, cui me demum Arti, intercisa jam repetens studia, sumptaque toga virili, pararem addicere. Ego vero incertus adhuc animi, & de medica Arte ne vel somnians quidem, tanti viri hortatu atque authoritate permotus, nescio quo fato meo, me ad eam serio accinxi. Et sane si quando hæc nostra conamina vel minimum in publica commoda cesserint, illi grato animo accepta referenda erunt, quo Promotore atque Auspice ea studia primum sum aggressus. Post annos aliquot in Palæstra Academica insumptos* Londinum *reversus, ad Praxim Medicam accessi, quam cum*

intento admodum oculo omnique adbibita diligentia curiose observarem, mox in eam veni sententiam, quæ mecum ad hodiernum usque diem crevit; hanc scilicet Artem haud rectius perdiscendam esse, quam ab ipsius Artis exercitio atque usu; veroque admodum esse simile, quod qui ad naturalia morborum Phænomena oculos animumque accuratissime maximeque diligenter adverterit, in eliciendis curativis Indicationibus veris ac genuinis maxime pollere debeat. Huic itaque me Methodo totum tradidi, satis securus, quod Naturam si sequerer Ducem, etiam Avia terrarum peragrans loca, nullius ante trita solo, *nusquam vel latum unguem a recto tramite discederem. Hoc me filo regens, primo ad pressiorem* Febrium *observationem animum appuli, & post devoratum haud mediocre tædium, & molestissimas mentis agitationes, quibus me ad annos aliquot fatigandum permisi, tandem in methodum incidi, qua istæ possent sanari; quam etiam amicis flagitantibus, in lucem promendam jamdudum concessi. Cum vero ab illo tempore* novas *Febrium* species, *mihi hactenus incognitas, sibi invicem jugiter succedentes animadverterim, statui apud me quæ ad eas pertinebant singula, vel ab eisdem pendebant, summa qua possem diligentia in unum congerere: quo tandem aliquando prioris cœpti mei tenuitatem atque angustias paulo accuratiori ac magis absoluta horum morborum Historia pensare valerem. Sed dum hæc animo versarem, atque indagarem sedulo, & proinde jam in eo totus essem, ut pro multifariis Naturæ mutationibus & versatili ingenio medendi, Methodum, ceu gladium Delphicum, procuderem omnibus parem, statim didici me ideo tantum aperuisse oculos, ut pulvere, haud quaquam vero Olympico, iidem complerentur, atque* his *quidem, proprii cerebri phantasmata,* illis, *nullum me prorsus habere ducem bene viderer. Quamvis optassem Lucubrationes hasce meas non nisi annorum porro aliquot experientia auctas & confirmatas typis evulgasse, contumeliis tamen ac sannis procacissimi cujusque ardelionis tandem plus satis delassatus, amicis eo usque morem gessi (inter quos cum honore mihi semper nominandus est sagacissimus Vir Dominus Doctor* Gualterus Needham, *tam Medicæ Artis, quam rei Litterariæ decus, & laus) ut mihi tandem consulerem, ac justam pararem Defensionem; ea nempe facta prodens scriptis publicis quæ ingenuos, quod spero, omnes mihi Patronos conciliabunt. Ceteros quod attinet, expectabo scilicet, quemadmodum acute Romanus Philosophus,* ut quicquam Calumniæ sit sacrum, cui nec Rutilius sacer fuit, nec Cato? *Si qui itaque reperiantur, quos præ immanitate quadam ac asperitate naturæ convitiandi libido adhuc incesserit, rectene an secus scripserim, haud æstimantes æqua lance, qui vitio statim vertunt, si quis novi aliquid, ab illis non prius dictum, vel etiam inauditum, in medium proferat, hujusmodi ego homines æquo me animo laturum spero; certe convitiorum serram neutiquam reciprocabo. Illud tantum opponam, Viro Christiano sane perdignum, quod olim* Titus Tacitus, *obtrectanti* Metello *regessit*: Facile est in me dicere, cum non sim responsurus: Tu didicisti maledicere: Ego conscientia teste, didici maledicta contemnere. Si tu linguæ tuæ dominus es, ut quicquid lubet effutias; ego Aurium mearum sum dominus, ut quicquid obvenerit audiant inoffensæ. *Atque hæc*

sunt

sunt, quorum victus pondere Librum hunc luce donandum esse sentiebam.

Tibi vero (Charissime Vir) eundem dedicatum volui, tum ob mutuam qua nos invicem complectimur Amicitiam Benevolentiamque; tum etiam quia nemo te melius judicare valeat, si quo in loco aut pretio habendæ sint quas hic trado Observationes, *cum per septennium, quod jam ultimo excurrit, plura e præcipuis atque insignioribus, quæ sequentes exhibent pagellæ, Tute etiam oculis usurpaveris. Uti vero ea tu es morum integritate probitateque notissima, ut religio tibi sit fictis insinuationibus alios in errorem pellicere, (maxime ubi de corio humano agitur) ita ea etiam polles sapientia atque eruditione, quæ tibi a me imponi, si id serio agerem, nullatenus paterentur, multo minus tu tibi imposueris istis experimentis, quibus in tuis etiam ægris nonnullorum, quæ vel hic descripsi, vel tibi alias affirmavi, veritatem comprobasti. Nosti præterea, quam huic meæ Methodo suffragantem habeam, qui eam intimius per omnia perspexerat, utrique nostrum conjunctissimum Dominum* Johannem Lock, *quo quidem Viro, sive ingenio Judicioque acri & subacto, sive etiam antiquis, hoc est, optimis moribus, vix superiorem quenquam inter eos qui nunc sunt homines, repertum iri confido: paucissimos certe pares. Verum non opus est, ut ulterius tuam fidem sollicitem, de qua jamdiu persuasissimus sum. Ceteros quod attinet, jacienda alea est, quæ utcunque ceciderit, sortem haud gravate feram. Cum enim jam senex sim, &, summi Numinis favore, tantum mihi sit viatici, quantum restat viæ, de reliquo dabo operam, ut nec ipsi mihi, neque aliis molestus eum assequar felicitatis modum, quem ita eleganter depinxit Vir magnus:*

Felix ille animi, Divisque simillimus ipsis,

Quem non mendaci resplendens Gloria fuco

Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus,

Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu

Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ.

 Quod

Quod restat, exorandus mihi es, ut hoc propensi in te animi, & quo te prosequor, honoris pignus æqui bonique consulas; præsertim cum nullo jure tibi imputari possint quotquot in hoc Opere nævi ac σφάλματα comparuerint, quorum omnium in me solum cudenda est faba; nec tu plectendus, siqua ego forte deliravero. Quamlibet neque ejus quem exantlavi laboris omnis mihi fructus perierit, cum vel ex erroribus & hallucinationibus meis ansam nactus fuero, qua omnibus palam faciam, quanta te colam amicitia, & quod ex animo sim

Tibi semper addictissimus

THOMAS SYDENHAM.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Uemadmodum a natura ita comparata est humani corporis fabrica, ut nec præ jugi particularum fluxu sibi semper constet, nec præ externarum rerum vi sui juris ubique permaneat, unde multiplex ægritudinum cohors terris ab omni ævo incubuit; sic procul omni dubio a multis jam sæculis ante natum non *Græcum* modo, sed (qui mille annis hunc antecessit,) *Ægyptium Æsculapium*, hominum ingenia investigandæ medelæ necessitas exercuit. Et profecto, ut quis primus ædificiorum, aut vestimentorum usum ad depellendam cœli inclementiam instituit, nemo facile dixerit, ita & *Artis Medicæ* natales, ut *Nili* fontem, indigitare nequimus; cum ars medica perinde ac cæteræ artes, in usu nunquam non extiterit, licet nunc diligentius, nunc frigidus exculta, pro vario temporum ac regionum habitu. Quantum *Veteres*, ac inter primos *Hippocrates*, præstiterunt, abunde notum est; quibus scilicet, ac eorum scripta compilantibus maximam *Therapeuticæ* solertiæ partem acceptam ferimus. Quin & succedentibus deinde sæculis emicuit nonnullorum industria, qui aut *Anatomiæ*, aut *Pharmaciæ*, aut *Methodo* ἰατρικῇ operam navando, Medicinæ pomœria ampliare pro virili fategerunt: ut taceam nec in hac nostra *Britannia*, ipsoque hoc sæculo defuisse, qui in omni scientiarum genere, quo res Medica adaugeri possit, optime meruerunt; quorum quidem laudes impari calamo non attingo. Cæterum quantacunque fuerunt aliorum conamina, semper existimavi mihi vitalis auræ usum frustra datum fore, nisi & ipse in hoc stadio versatus, symbolum aliquod, utcunque exiguum, in commune *Medicinæ* ærarium contribuerem. Quo circa post diuturnam meditationem, ac diligentem fidamque annorum alioquin multorum observationem, tandem aliquando decrevi; Primo sententiam meam in medium proferre, qua demum ratione Medendi scientia ulterius promoveri possit: Deinde meorum in hoc negotio conatuum specimen aliquale in lucem dare.

Sentio autem nostræ Artis incrementum in his consistere, ut habeatur (1.) *Historia*, sive *morborum* omnium descriptio, quoad fieri potest, graphica & *naturalis*, (2.) *Praxis* seu Methodus circa eosdem *stabilis* ac *consummata*. Sane morbos crasse depingere satis obvium est: atqui Historiam eorum ita conscribere, ut evitetur Censura, quam *Clariss. Verulamius* in nonnullos ejusmodi Promissores vibravit, longe majoris est negotii: *Satis scimus* (inquit Vir Nobiliss.) *haberi Historiam Naturalem, mole amplam, varietate gratam, diligentia sæpius curiosam. Attamen si quis ex ea fabulas, & authorum citationes, & inanes controversias, Philologiam denique & ornamenta eximat (quæ ad convivales sermones, hominumque doctorum Noctes potius, quam ad instituendam Philosophiam sunt accommodata) ad nil magni res recidet. Longe profecto abest ab ea Historia, quam animo metimur.* Similiter etiam & morborum curationes pro more facillime proponuntur; Atqui hoc ita præstare, ut verba in facta transeant, atque eventus promissis respondeat, magis ardui moliminis illi judicabunt, qui vident haberi apud Scriptores Practicos morbos complures, quos nec illi Scriptores, nec quispiam hactenus Medicorum sanare valuerunt.

Quod autem spectat ad *Historiam Morborum*, si quis rem attentius perpendat, facile videbit scribentem ad multo plura animum debere advertere, quam vulgo existimatur. Quorum pauca hæc impræsentiarum attingere suffecerit.

Primo, expedit ut morbi omnes ad definitas ac certas *species* revocentur, eadem prorsus diligentia ac ἀκριβείᾳ, qua id factum videmus a *Botanicis* scriptoribus in suis *Phytologiis*. Quippe reperiuntur morbi, qui sub eodem genere ac nomenclatura redacti, ac quoad nonnulla symptomata sibi invicem consimiles, tamen & natura inter se discreti diversum etiam medicandi modum postulant. *Cardui* quidem nomen

ad

ad plures herbarum ſpecies extendi nemo neſcit : at vero parum accurate faciet rei herbariæ ſcriptor, qui generalem hujus plantæ deſcriptionem , qua ſcilicet a ceteris ſtirpibus diſcrepat , proponere contentus , propria interim & peculiaria cujuſque ſpeciei ſigna & characteres, quibus ab invicem diſcriminantur , contempſerit . Eodem plane modo nec ſatis eſt Scriptori communes dumtaxat morbi alicujus πολυειδῶς apparentias annotaſſe . Eſto ſane non omnibus morbis eandem contingere varietatem ; tamen complures eſſe, qui licet ab Authoribus ſub eodem titulo citra ullam ſpeciei diſtinctionem tractentur, diſſimillima ſint indole, in ſequentibus pagellis, uti ſpero, palam fiet . Imo etiam ubi diſtributio in ſpecies reperitur , id fit plerumque , ut *Hypotheſi* alicui, quæ veris Phænomenis ſubſtruitur, ſuus reſervetur honos ; ac proinde ejuſmodi diſcriminatio non tam ad morbi , quam ad Authoris ingenium , philoſophandique theoriam accomodata eſt . Quantum Medicinæ obfuerit ἀκριβείας hac in parte defectus , oſtendunt multorum morborum exempla ; quorum nempe curationes hodie non deſideraremus , ſi Scriptores , dum Experimenta & Obſervationes Medicas benevolo ſaltem animo communicarint , unius ſcilicet ſpeciei morbus pro alio ſpeciei diverſæ ſubſtitutus non fefelliſſet . Atque hinc etiam arbitror profectum eſſe, quod materia Medica in ſylvam tam immenſam , ſed fructu perexiguo , excreverit .

Porro autem in ſcribenda morborum Hiſtoria , ſeponatur tantiſper oportet quæcumque *Hypothesis Philoſophica*, quæ ſcriptoris judicium præoccupaverit ; quo facto tum demum morborum *Phænomena* clara ac *naturalia* , quantumvis minuta , per ſe accuratiſſime adnotentur ; exquiſitam *Pictorum* induſtriam imitando, qui vel nævos & leviſſimas maculas in imagine exprimunt . Enim vero dici vix poteſt , quot erroribus anſam præbuerint *Hypotheſes* illæ *Phyſiologicæ* , dum Scriptores , quorum animos falſo colore illæ imbuerint , iſtiuſmodi Phænomena morbis affigant, qualia , niſi in ipſorum cerebro, locum nunquam habuerunt, debebant autem in conſpectum venire, ſi Hypotheſis, quam ipſi pro conceſſa ac rata habent, conſtaret veritas. Adde quod ſi quando ſymptoma aliquod , quod cum dicta Hypotheſi appoſite quadret , revera morbo competat , cujus typum delineaturi ſunt , tum illud ſupra modum evehunt , ac plane reddunt ἐκ μυὸς ἐλέφαντα , quaſi in hoc ſcilicet totius negotii cardo verteretur : ſin Hypotheſi minus congruat , aut prorſus ſilentio , aut levi ſaltem pede tranſmittere conſueverunt , niſi forte beneficio ſubtilitatis alicujus Philoſophicæ in ordinem cogi , ac quoquo modo accomodari poſſit .

Expedit autem tertio , ut in deſcribendo aliquo morbo *Peculiaria* & *perpetua Phænomena* ſeorſim ab *accidentalibus* & adventitiis (qualia ſunt , quæ non tantum ob ægrotantium temperiem & ætatem , ſed etiam ob rationem medendi diverſam varie ſe habent) enarrentur. Nam ſæpe accidit, ut facies morbi variet pro vario medicandi Proceſſu, ac nonnulla ſymptomata non tam morbo, quam Medico debentur; adeo ut eodem morbo laborantes , ſed varia methodo tractatos , varia etiam ſymptomata exerceant. Unde niſi cautela adhibeatur , neceſſe eſt , ut admodum vagum & incertum ſit circa morborum ſymptomata judicium. Prætereo , quod *Caſus oppido rari* ad morborum Hiſtoriam proprie non pertineant ; quemadmodum & in deſcriptione *Salviæ* , v. gr. Erucarum morſus inter ſigna diſcriminantia iſtius plantæ neutiquam recenſentur .

Denique , *Anni tempeſtates* , quæ ſcilicet cuivis morborum generi potiſſimum faveant , diligenter obſervandæ ſunt . Non inficior nonnullos eſſe omnium horarum ; alii tamen , nec pauciores , occulto quodam Naturæ inſtinctu , annorum tempora , non ſecus quam quædam aves aut plantæ , ſequuntur . Sæpe quidem ſubiit mirari hoc morborum quorundam ingenium , ſatis obvium , a paucis tamen fuiſſe hactenus obſervatum , cum quo ſidere ſtirpes , aut pecudes ſolemniter procreentur plurimi curioſius adnotarint . Sed quæcumque ſit hujus oſcitationis cauſa , pro certo ſtatuo tempeſtatum , in quibus ægritudines ingruere conſueverunt , notitiam multum Medico

dico prodeſſe, tam ad ſpeciem morbi dignoſcendam, quam ad ipſum morbum extirpandum, atque horum utrumque minus feliciter evenire, ubi iſtiuſmodi obſervatio negligitur.

Hæc quidem, etſi non ſola, ſaltem inſigniora ſunt, quæ in ſcribenda morborum Hiſtoria obſervari convenit. Cujus *Hiſtoriæ* utilitas ad Praxim, omnem æſtimationem excedit: ac præ qua ſubtiles Diſquiſitiones, ac argutiolæ, quibus Neotericorum libri ad nauſeam fere infarciuntur, nullo in numero ſunt habendæ. Qua enim aut compendioſiore aut etiam alia via, vel cauſæ morbificæ, quibus obviam eundum eſt, deprehendi, vel indicationes curativæ elici poſſunt, quam certa ac diſtincta peculiarium ſymptomatum perceptione? Neque enim ulla eſt circumſtantia tam levis aut exigua, quæ ſuos uſus ad utrumque non habeat. Nam ut demus aliquid varietatis a temperamento individuorum, & tractandi ratione proficiſci, nihilominus adeo æquabilis ac ſibi ubique ſimilis eſt naturæ ordo in producendis morbis; ut in diverſis corporibus eadem plerumque reperiantur ejuſdem morbi ſymptomata; ac illa ipſa, quæ in *Socrate* ægrotante obſervata fuerint, etiam generaliter ad *Hominem* quemcunque eodem morbo laborantem transferri poſſint; non ſecus ac univerſales plantarum Notæ ad omnia cujuſque ſpeciei individua rite ſe diffundunt. Qui v. gr. *Violam* accurate deſcripſerit quoad colorem, ſaporem, odorem, ac figuram, cæteraque id genus; omnibus ubique terrarum *Violis*, quæ ſub ea ſpecie continentur, Hiſtoriam illam in pleriſque fere omnibus convenire facile animadvertet.

Et quidem exiſtimo, nos ob eam potiſſimum cauſam accuratiori morborum Hiſtoria ad hunc uſque diem deſtitui, quia ſcilicet plerique eos pro confuſis inconditiſque Naturæ, male ſe tuentis & de ſtatu ſuo dejectæ, effectis tantum habuere, ac proinde laterem lavare crederetur is, qui juſtam eorundem enarrationem moliretur.

Sed ut ad rem revertamur. Non minus certo etiam a minutiſſimis morbi circumſtantiis Indicationes curativas poſſit Medicus deſumere, quam ab iiſdem ſumpſit Diagnoſtica. Atque adeo non ſemel mihi in mentem ſubiit, quod ſi morbi cujuslibet Hiſtoriam diligenter perſpectam haberem, par malo remedium nunquam non ſcirem adferre, variis ejuſdem Phænomenis viam, qua mihi incedendum foret, haud dubiam praemonſtrantibus; Quæ quidem Phænomena, ſi inter ſe ſedulo conferantur, manu quaſi ducerent ad Indicationes illas maxime obvias, quæ ex intimo naturæ ſenſu, non vero Phantaſiæ erroribus depromuntur.

Atque his ſane gradibus, & ut ita dicam, his adminiculis ad cœlum aſcendit, ad medicinæ nempe faſtigium, Medicorum ille *Romulus*, nunquam ſatis laudatus *Hippocrates*, qui hanc Arti Medicæ inſuper ſtruendæ ſolidam ac inconcuſſam ſubſternens baſin, *viz.* νούσων φύσιες ἰητροί, i. e. *Naturæ morborum medicatrices*, id egit, ut morbi cujuslibet Phænomena aperte traderet, nulla Hypotheſi adſcita, & in partes per vim adacta: ut in ejus libris *De Morbis*, *de Affectionibus* &c. videre eſt. Regulas etiam quaſdam tradidit ex obſervatione methodi iſtius, qua utitur natura tam in morbo provehendo, quam in eodem amoliendo, natas; cujuſmodi ſunt *Coacæ Prænotiones*, *Aphoriſmi*, & reliqua id genus. Atque in his fere ſtetit magna illa Divini ſenis θεωρίη, non ab irrito laſcivientis Phantaſiæ conamine deſumpta, ceu vana ægrorum inſomnia, ſed legitimam exhibens Hiſtoriam earum Naturæ operationum, quas in hominum morbis edit. Cum vero dicta θεωρίη nihil eſſet aliud, quam exquiſita naturæ deſcriptio, par erat omnino, ut in praxi eo tantum collimaret, ut eidem laboranti, quibus poſſet modis ſubvenire contenderet; unde etiam non aliam Arti demandat provinciam, quam ut deficienti naturæ ſuccurrat, effrænem coerceat & in ordinem redigat; utrumque vero hoc, tum paſſu illo, tum etiam methodo, quibus natura morbum expellere ſatagit atque amovere: Animadverterat nempe ſagaciſſimus Vir, quod ſola Natura τὰς νόσους κρίνει καὶ ἐξαρκεῖ τὰ πάντα πᾶσι. Atque hæc omnia peragit Natura pauciſſimis ſimpliciſſimiſque adjuta remediorum formulis, alicubi etiam prorſus nullis.

Altera

Altera ab hac Methodus, qua Ars medendi, si quid ego judico, possit ulterius provehi, in eo potissimum cardine vertitur; ut certa aliqua, & *consummata* undique ac *fixa Methodus medendi* in publica commoda tradatur, eam intelligo, quæ satis magno Experimentorum numero corroborata suffultaque, huic vel illi morbo devincendo suppar invenitur. Neque enim satis esse arbitror, ut successus particulares, sive Methodi cujuslibet, sive etiam Remedii, scriptis prodantur, si neque illa universaliter atque in omnibus scopum attingere deprehendatur, (positis saltem his vel illis circumstantiis.) Contendo vero ego nos æque certo scire debere, hunc illumve morbum expugnatum iri, si huic aut alteri intentioni satisfecerimus, ac certo jam scimus, nos hoc aliove remedii genere huic aut alteri intentioni satisfacere posse: quod quidem licet non semper & ubique, frequentissime tamen, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ votis respondet exhibentium, ita *sennæ foliis* v. gr. alvum subducimus, *Papavere* invitamus somnum. Non is sum, qui negem, debere Medicum animum diligenter advertere ad particularia, tum Methodi, tum Remedii eventa, quibus est usus in morborum curatione, & usus in suos reponere, tam ad sublevandam memoriam, quam ut ansas inde arripiat, quibus paulatim peritior evadat Medicus, tandemque post diutina, & repetita sæpius experimenta, Methodum sibi figat firmetque, a qua in hujus aut illius morbi curatione ne hilum sibi recedendum putet. Observationes autem particulares in lucem dare, non ita magnam, me judice, adfert utilitatem. Nam si id tantum agit *Observator*, ut nos doceat hunc morbum semel, vel etiam sæpius huic remedio cessisse, quid mihi, obsecro, profuerit, si infinitæ fere medicamentorum decantatissimorum copiæ, qua jamdiu obruimur, adhuc aliud mihi hactenus inauditum accrescat? Quod si repudiatis cæteris omnibus remediorum formulis, huic me unice addixero, annon innumeris fere experimentis probanda mihi venit ejus vis, innumeræ etiam circumstantiæ trutinandæ, tum ægrum, tum ipsam methodum spectantes, antequam ex observatione solitaria fructum aliquem queam decerpere? Si observatori nunquam non responderit Medicamentum, quare in particularibus versatur, nisi aut sibi diffidat ipse, aut minutatim potius quam in solidum imposuisse orbi videri præoptet? Quam vero in proclivi sit densissima hujus generis volumina conscribere, nemo vel mediocriter in praxi versatus ignorat; uti nec e contra quam sit illud difficile, perfectam & confirmatam undique Medendi Methodum in quovis morbo condere ac stabilire. Si vel unus tantum per singula mundi sæcula hoc modo unicum tractaverit morbum, Medendi Ars (quæ Medicorum est provincia) a multis retro annis ad ἀκμὴν pervenisset, omnibus absoluta numeris, saltem in quantum fert mortalium sors. Quæ vero fundi nostri est calamitas jamdiu ab antiquissimo & peritissimo duce *Hippocrate*, & prisca Medendi Methodo, causarum conjunctarum (utpote quæ certo se prodant) cognitione superstructa, descivimus; unde est, ut quæ hodie exercetur, a Logodædalis conficta, confabulandi magis sit Ars, quam Medendi. Sed ne hanc ego dicam temere impegisse videar, fas mihi sit e via parumper deflectere, quo scilicet evincam Causas illas remotiores, in quibus assignandis & in lucem extrahendis hominum Curiosorum & περιέργων vanæ speculationes unice desudant triumphantque, prorsus esse ἀκαταλήπτους ac inscrutabiles; solas vero proximas & conjunctas a nobis posse cognosci, atque ab his solis indicationes curativas esse mutuandas.

Observandum est itaque, quod si Humores vel diutius, quam pars est, in corpore fuerint retenti, (quia scil. Natura eosdem concoquere nequeat, ac deinceps expellere) vel ab hac aut illa aëris constitutione labem morbificam contraxerint; vel denique contagio aliquo venenato infecti in ejusdem castra transierint; his inquam modis & his similibus, & dicti Humores in formam substantialem, seu *speciem* exaltantur, quæ his aliisve Affectibus cum propria Essentia convenientibus se prodit; quæ quidem symptomata, licet minus cautis videantur oriri, vel a natura partis, quam humor obsedit, vel a natura humoris ipsius, antequam hanc induerat speciem,

ciem, nihilominus revera Affectus ſunt ab eſſentia dictæ ſpeciei in hunc gradum recens evectæ, pendentes. Adeo ut quilibet *morbus ſpecificus* Affectio ſit ab hac vel illa ſpecifica Exaltatione, vel ſpecificatione ſucci cujuſdam in corpore animato ortum ducens. Sub hoc genere poteſt comprehendi maxima pars morborum, qui certum aliquem typum ac formam agnoſcunt. Et profecto haud minus ſe natura methodo aſtringit in his tum producendis, tum maturandis, quam in *Plantis*, ſive etiam *Animalibus*. Quinimo ut cuilibet ſive Plantæ, ſive Animali proprii quidam ac peculiares Affectus competunt, ita ſe res habet in qualibet ſucci cujuſcunque exaltatione, ubi ſemel in *ſpeciem* proruperit. Exemplum hujus rei ſatis luculentum quotidie nobis ingerunt, & ob oculos ponunt variæ iſtæ Excreſcentiarum ſpecies, quas Arbores, Fruticeſque emittunt, vel ob ſucci Nutritii perverſionem, & depravationem, vel alias ob cauſas, in forma ſcilicet *Muſci*, *Viſci*, *Fungorum*, aliorumque id genus: quæ omnia *Eſſentiæ* ſunt ſive *Species*, a parente, ſeu Frutice, diverſæ plane atque diſtinctæ. Et ſane qui ſerio atque ad amuſſim penſitaverit φαινόμενα illa, quæ Febrem v. gr. *Quartanam* comitantur; quod *viz.* fere ſemper ſub Autumno ingreditur; quod certum ordinem ac typum ubique ſervat, revolutiones periodicas quarto quoque die non minus certo repetens, quam ſuas repetit Horologium, ſive aliud quoddam ejuſmodi αὐτόματον, (niſi ab accedente aliquo extrinſecus adveniente hic ordo perturbetur) quod cum rigore ac notabili frigoris ſenſu aggreditur, quem excipit caloris perceptio non minus ſenſibilis, quæ tandem in ſudore effuſiſſimo terminatur; quod denique morbus hic, quemcunque demum invaſerit, vix ante *Vernum Æquinoctium* abigi poterit & fugari; qui hæc, inquam, omnia penſiculatius trutinaverit, haud minus firmis rationibus inducetur, ut credat, morbum hunc *ſpeciem* eſſe, quam ſunt illæ, ob quas credit Plantam eſſe ſpeciem, quæ parem ſemper ad normam e terra naſcitur, floret, interitque, atque in reliquis afficitur pro ratione Eſſentiæ ſuæ, neque facile comprehendi poteſt, qui fiat ut hic *morbus* oriatur a combinatione ſive principiorum, ſive qualitatum evidentium, cum *plantæ* ſubſtantia ac ſpecies diſtincta in rerum natura ubique agnoſcatur. Illud interim non diffitemur, quod cum ſpecies ſive Animalium, ſive Plantarum ſingulæ (demptis perpaucis) per ſe ſubſiſtant, iſtæ Morborum Species ab iis dependent humoribus, a quibus generantur.

Tametſi vero ex jam dictis conſtare videatur morborum plerorumque cauſas inſcrutabiles prorſus eſſe, ac ἀνεκδιηγήτους, non tamen inſolubilis erit illa quæſtio: *Quo pacto ſanari poſſint?* cum de cauſis remotioribus nos hoc aſſeramus. Nemo autem eſt qui non videat curioſos iſtos ſpeculatores in cauſis primo primis fere ac remotiſſimis indagandis, ac in lucem (ut ut invita Minerva, ac reclamante naturæ ſenſu) protrahendis operam perdere; immediatas vero & conjunctas, ſeu ante pedes jacentes, contemnere, quæ tamen neceſſario debent cognoſci, & poſſunt etiam, ſine ficulneis hujuſmodi adminiculis, cum Intellectui ſe aperte ſiſtant, vel proprii ſenſus teſtimonio, vel Anatomicis Obſervationibus ab aliis jampridem factis, retectæ. Atque ut impoſſibile plane eſt, ut Medicus eas morbi cauſas ediſcat, quæ nullum prorſus cum ſenſibus habent commercium, ita neque eſt neceſſe; abunde enim ſufficit, ut ſciat unde immediate oritur malum, taleſque ejus effectus atque ſymptomata, ut inter hunc aliumque morbum hujus non diſſimilem, valeat accurate diſtinguere. In *Pleuritide* v. gr. diu atque incaſſum ſe fatigabit aliquis, nec tamen mente aſſequetur pravam illam Craſin & male cohærentem ſanguinis texturam, quæ prima eſt hujuſce mali origo; qui vero cauſam a qua immediate producitur recte cognoverit, & ab aliis morbis quibuſcunque rite valeat diſtinguere, non minus certo curandi ſcopum attinget, etiam neglecta otioſa iſta atque inutili remotiſſimarum cauſarum indagine. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

Jam vero si quærat aliquis, an ad prædicta in Arte Medica desiderata duo (Veram scilicet & Genuinam morborum *Historiam*, & certam confirmatamque medendi *Methodum*) non etiam accedat tertium illud, Remediorum nempe *Specificorum Inventio*? assentientem me habet & in vota festinantem. Etsi enim *Methodus* sanandis morbis *Acutis* maxime accommoda mihi videatur, quibus exigendis cum natura ipsa certum aliquem Evacuationis modum statuerit, quæcunque Methodus eidem fert opem in promovenda dicta evacuatione, ad morbi sanationem necessario conferet; optandum est tamen, ut beneficio *specificorum*, si quæ talia inveniri possint, æger rectiori semita ad sanitatem proficeret; & (quod majoris etiam momenti est) extra aleam malorum, quæ sequuntur aberrationes illas, in quas sæpe invita dilabitur Natura in morbi causa expellenda, (ut ut potenter & docte ei ab assistente Medico subveniatur) possit collocari.

Verum quod ad morbos *Chronicos* sanandos attinet, licet nihil dubitem ulteriores in medendo profectus vel a sola *Methodo* posse sperari, quam qui in primam statim cogitationem incurrant, attamen plus satis constat deficere illam in curatione *Chronicorum* aliquot vel maxime spectabilium inter eos, quibus homines urgentur; quod ob hanc præcipue causam usu venit, quia scil. Natura in hujuscemodi morbis non habet Methodum tam efficacem, qua materiam morbificam foras ejiciat, (perinde atque in *Acutis*) quo nos cum eadem manus jungentes & ad debitum dirigentes scopum, morbum debellare valeamus. In vincendo itaque morbo Chronico is demum jure meritoque Medici nomen sibi vindicat, penes quem est ejusmodi medicamentum, quo morbi *Species* possit destrui: non qui id tantum agit, ut e primis secundisque qualitatibus nova aliqua introducatur, & prioris subeat vicem; quod fieri quidem potest non extincta specie; v. gr. calefieri potest, aut refrigerari, qui *Podagra* laborat, vigente adhuc podagra, nedum devicta. Methodo hac, qua diversæ tantum qualitates introducuntur, morbi *Specifici* non magis immediate perdomantur, quam ignis gladio extinguitur. Quid enim, obsecro, Calor, Frigus, Humidum, Siccumve, aut e secundis qualitatibus, quæ ab his pendent, alia aliqua ad morbi curationem faciet, cujus essentia in harum nulla consistit? Si quis hic objecerit; satis magnum Remediorum Specificorum numerum jamdiu nobis innotescere, hunc ipsum, si examen paulo diligentius instituerit, in oppositas partes facile transiturum confido, cum unicus *Cortex Peruvianus* a suis militet. Toto enim cœlo distant, quæ huic aliive *Indicationi Curativæ* specifice respondent Medicamenta, cui si faciamus satis, morbus abigitur; & quæ hunc aliumve *Morbum* specifice atque immediate persanant, nullo habito respectu ad hanc aut illam Intentionem sive Indicationem Curativam: v. gr. *Mercurius* & *Sarsæ radices* in *Lue Venerea specifica* vulgo audiunt, quæ tamen pro specificis propriis atque immediatis non debent haberi, nisi argumentis satis validis atque irrefragabilibus possit confici, *Mercurium* nulla excitata *Salivatione*, *Sarsæ* vero radices sine motis *sudoribus* tam egregiam operam præstitisse. Ad hanc pariter normam alii etiam morbi aliis Evacuationibus curantur, cum tamen quæ adhibentur Remedia, non magis proprie competant immediatæ curationi istorum morborum, qui eis sanantur Evacuationibus, quibus faciendis ejusmodi remedia maxime proprie designantur, quam *Scalpellum Phlebotomum Pleuritidi*; quod tamen nemo opinor *Specificum* hujus morbi facile appellaverit.

Specifica proinde medicamenta, si ad hanc mentem nostram restringantur, non cuivis homini contingunt, neque oscitantibus temere se ingerunt; nullus tamen dubito, quin in exundanti illa plenitudine, qua turget Natura diffluitque, ita jubente *Optimo Maximo* rerum omnium *Conditore*, in singulorum præservationem prospectum pariter sit de curatione malorum magis insignium, quæ homines vexant; idque

que pro foribus, & in patrio cujuslibet solo. Et sane dolendum est, *Plantarum* natura nondum magis explorato nobis innotescere; quæ mihi videntur reliquæ omni, qua patet, Materiæ Medicæ palmam præripere, & quæ inveniendorum, de quibus jam diximus, Remediorum uberrimam nobis spem faciunt: quum *Animalium* partes cum humano corpore nimium convenire videantur, nimium dissidere *Mineralia*; unde est quod Mineralia Indicationibus potentius respondere, quam vel plantas, vel ex animalibus desumpta, lubens fateor; at non specifice tamen mederi, eo quo diximus sensu ac modo. Me quod spectat, non hic aliud mihi sumo præter laborem ac tædium hæc atque hujusmodi diu multumque jam per aliquot annos animo versandi, necdum mihi tam feliciter cessit, ut cum prudenti fiducia, quæ de iis cogitaverim, in publicum dare ausim.

Quantumlibet vero mihi præ cæteris arrideant *Plantæ*, non tamen is sum, qui eximia illa Medicamenta ex alia tribu desumpta, quæ vel hoc, vel alio aliquo sæculo hominum industria atque labore Intentionibus apte respondentia reperta fuere, contemnam. Inter quæ primum sibi locum vendicant quæ nomine *Guttarum Doctoris Godard* insigniuntur, & a Viro *Doctissimo* & *solertissimo* tam Methodi quam Remediorum indagatore, *Domino Doctore Goodall* præparantur; quarum vim ac efficaciam in attingendo, ad quem vulgo diriguntur, scopo, cæteris quibusque *spiritibus Volatilibus* jure præfero.

Coronidis loco, cum in hac introductione fuerim pollicitus, me daturum specimen eorum, quæ in hujus Artis Augmentum utcunque conatus sum; fidem liberare jam tentabo in tradendis Historia Curationeque *Acutorum Morborum*. Qua in re licet satis advertam, me supinis atque ignorantibus fructum omnem eorum, quos per meliores vitæ annos corpore animoque exantlavi laborum, expositurum, malum tamen pessimi hujus sæculi genium satis habeo perspectum, ut non aliam ex hac semente, quam convitiorum atque contumeliarum messem expectem: Meque famæ meæ longe melius consuluisse, si inanem aliquam atque inutilem speculationem commentatus fuissem. Hoc vero mihi perinde est: Mercedem aliunde præstolor. Si quis hic objiciat alios æque in hac arte versatos non idem mecum de his rebus sentire; meum non est quid sentiant alii disquirere, sed meis observationibus adstruere fidem, quod ut faciam, Lectoris patientiam desidero tantum, non favorem. Res ipsa etenim brevi loquetur, an fideliter & sincero animo hic egerim, an e contra ad instar sceleratissimi hominis morumque profligatissimorum, homicidam me præstiterim vel in terra defossus. Illam tantum mihi veniam peto, quod minus accurate quam proposueram morborum Historiam ac Curationem descripsero; cum non tam metam figam, quam animos iis addam, qui feliciore ingenio præditi ad hoc opus posthac se accingent, quod jam ego imperfecte molior.

Unum adhuc restat, de quo monendus est Lector, mihi in animo non esse, sequentes paginas infinito particularium observationum numero distendere, quibus Methodo ibidem traditæ fidem adstruam: frustra enim & cum tædio Lectoris repeterentur ista singulatim, quæ in summas contraxi. Satis autem ad calcem Observationis cujuslibet Generalis (saltem quæ ad annos nuperos spectat) Particularem hic illic adnectere, qua Methodi præcedentis medulla continetur. Hoc interim spondeo, nullam a me Methodum Generalem fuisse evulgatam, quæ experientia reiterata non est stabilita, atque confirmata.

Sed & spe frustrabitur, qui ingentem Remediorum, seu formularum sylvam hic expectaverit, cum Medici judicio permittatur, ut pro re nata iis utatur; mihi sufficit innuisse, quibus Indicationibus satisfaciendum est, quo etiam ordine & tempore; Etenim in eo præcipue stat Medicina Practica, ut genuinas Indicationes expiscari valeamus, non ut remedia excogitemus, quibus illis satisfieri possit;

 quod

quod qui minus observabant, *Empiricos* armis instruxere, quibus Medicorum opera imitari queant.

Quod si quis objecerit, me in aliquibus non tantum medicamenrorum pompæ renunciasse, sed ea insuper remedia proposuisse, quæ ad materiam medicam vix possint referri: adeo sunt simplicia atque inartificiosa; vulgaribus tantum opinor ac plebeiis animis hac in re displicebo. Norunt enim Sapientes, Bona ea esse omnia quæ sunt utilia, atque *Hippocratem*, (dum Follium usum in *Ileo* sanando proponit, & in *Cancro* nihil prorsus agendum præcipit, atque ejusmodi alia quæ in singulis fere pagellis scripta leguntur) non minus bene de re medica meruisse, quam si pomposis, remediorum formulis omnia implevisset.

In animo erat & *Chronicorum* morborum *Historiam* tradere, eorum saltem, quos frequentissime tractaveram, sed cum operosius id sit, cumque harum, quas jam edo, Lucubrationum fortunam experiri primum libuerit, impræsentiarum supersedendum mihi esse duxi.

AUCTO-

AUCTORI,

IN TRACTATUM EJUS

DE FEBRIBUS.

Febriles æstus, victumque ardoribus orbem
Flevit, non tantis par Medicina malis.
Nam post mille artes, Medicæ tentamina curæ,
Ardet adhuc Febris, nec velit arte regi.
Præda sumus flammis, solum speramus ab igne,
Ut restet paucus, quem capit urna, cinis.
Dum querit Medicus Febris causamque modumque,
Flammarum & tenebras, & sine luce faces;
Quas tractat patitur flammas, & Febre calescens,
Corruit ipse suis victima rapta focis.
Qui tardos potuit morbos, artusque trementes
Sistere, Febrili se videt igne rapi.
Sic faber exesos fulsit tibicine muros,
Dum trahit antiquas lenta ruina domos.
Sed si flamma vorax miseras incenderit ædes,
Unica flagrantes tunc sepelire salus.
Fit fuga, tectonicas nemo tunc invocat artes,
Cum perit artificis non minus usta domus.
Se tandem Sydenham *Febrisque Scholæque furori*
Opponens, Morbi quærit, & Artis opem.
Non temere incusat tectæ putredinis ignes;
Nec fictus, Febres qui fovet, humor erit.
Non bilem ille movet, nulla hic pituita: Salutis
Quæ spes, si fallax ardeat intus aqua?
Nec doctas magno rixas ostentat hiatu,
Queis ipsis major Febribus ardor inest.
Innocuas placide corpus jubet urere flammas,
Et justo rapidos temperat igne focos.
Quid Febrim extinguat, varius quid postulet usus,
Solari ægrotos qua potes arte, docet.
Hactenus ipsa suum timuit Natura calorem,
Dum sæpe incerto, quo calet, igne perit:
Dum reparat tacitos male provida sanguinis ignes,
Præclusit busto, fit calor iste rogus.
Jam secura suas foveant præcordia flammas.
Quem natura negat, dat Medicina modum.
Nec solum faciles compescit sanguinis æstus,

Dum

Dum dubia est inter spemque metumque salus;
Sed fatale malum domuit, quodque astra malignum
Credimus, iratam vel genuisse Stygem.
Extorsit Lachesi *cultros, Pestique venenum*
Sustulit, & tantos non sinit esse motus.
Quis tandem arte nova domitam mitescere Pestem
Credat, & antiquas ponere posse minas?
Post tot mille neces; cumulataque funera busto,
Victa jacet parvo vulnere dira Lues.
Ætheriæ quanquam spargant contagia flammæ,
Quicquid inest istis ignibus, ignis erit.
Delapsæ cælo flammæ licet acrius urant,
Has gelida extingui non nisi morte putas?
Tu meliora paras victrix Medicina, tuusque,
Pestis quæ superat cuncta, triumphus erit.
Vive liber, victis Febrilibus ignibus; unus
Te simul & mundum qui manet, ignis erit.

J. Lorc A. M. ex Æde
Christi Oxon.

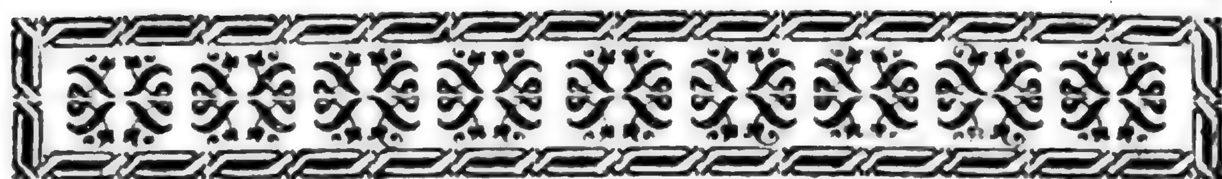
SE-

SERIES TRACTATUUM ET CAPITUM

TOMI PRIMI.

Lucæ

THO-

THOMÆ SYDENHAM OBSERVATIONES MEDICÆ CIRCA MORBORUM ACUTORUM HISTORIAM ET CURATIONEM.

SECTIO PRIMA.

CAPUT I.

De Morbis Acutis in genere.

ICTAT ratio, si quid ego hic judico, Morbum, quantumlibet ejus causæ humano corpori adversentur; nihil esse aliud quam Naturæ conamen, materiæ morbificæ exterminationem, in ægri salutem omni ope molientis. Cum enim hominum genus, ita volente supremo rerum omnium arbitro ac moderatore *Deo*, variis impressionibus, forinsecus advenientibus, excipiendis aptum natum sit, fieri non potest, quin idem variis etiam malis fuerit obnoxium: quæ quidem partim ab istis aeris particulis nascuntur, quæ cum corporis humoribus male convenientes in idem se insinuaverint, nudo sanguini permistæ, corpus omne morbifico afflant contagio; partim a variis fermentationum generibus, vel etiam putrefactionibus humorum, qui in corpore ultra justum tempus ideo sunt commorati, quia scilicet iisdem digerendis primum, dein excernendis, vel ob nimiam eorundem molem vel qualitatem incongruam, suppar idem non fuit. Hisce rerum circumstantiis ita intime essentiæ humanæ intertextis complicatisque, ut nemo quisquam se ab aliis in solidum queat liberare, Natura de ejusmodi methodo, ac symptomatum concatenatione sibi prospexit, quibus materiam peccantem atque alienam, quæ totius fabricæ compagem aliter solveret, e suis finibus possit excludere. Quamlibet autem frequentius longe quam fieri cernimus, illum, ad quem remediis hisce ingratis collimat, sanitatis scopum attingeret, nisi ab ignaris a recto, quem tenet, cursu detorqueretur; verum tamen cum sibi relicta vel nimio opere satagendo, vel etiam sibi deficiendo hominem letho dat, ferreæ illi atque insolubili mortalitatis legi obsequitur, cui debemus nos nostraque. Recte enim *Boetius*, atque ex rerum sensu

Constat æterna positumque lege est,
Constet ut genitum nihil.

Sed ut instantia una alterave jam dictorum veritatem asseramus; Ipsa *Pestis* quid, obsecro, aliud est, quam symptomatum complicatio, quibus utitur Natura ad inspiratas una cum aere particulas μιασμώδεις, per emunctoria, apostematum specie, vel aliarum eruptionum opera, excutiendas? Quid *Arthritis*, nisi Naturæ providentia ad depurandum senum sanguinem, atque expurgandum corporis profundum, ut cum *Hippocrate* loquamur? Potest & idem affirmari de plerisque aliis morbis perfecte formatis.

Jam vero nunc hoc munere celerius fungitur Natura, nunc vero tardius, pro varia methodo, qua causam morbificam deturbare nititur. Nam cum *Febris* opem deposcit, qua

adjutrice particulas inquinatas a sanguine divellat, divulsasque progressu adhuc ulteriori per sudores, diarrhœam, eruptiones, aut aliam istiusmodi evacuationem expellat; cumque in sanguinis massa corpore pertenui ac fluido res omnis peragatur, idque motu partium violentiore: necesse omnino est, non solum ut subito vel in salutem ægri, vel in mortem determinetur (prout sc. Natura vel materiam morbificam critice norit solvere, vel ab eadem oppressa fatiscat) sed etiam ut pejora vehementioraque symptomata se ubique comites adjungant. Atque hujusmodi plane sunt morbi isti, quos *Acutos* appellamus, qui velociter sc. atque cum impetu & periculo ad statum moventur. Quamvis, si minus accurate, haud tamen minus vere loquamur, isti etiam morbi pro *Acutis* sint habendi, qui, licet respectu paroxysmorum, si omnes simul sumantur, tardius moveant, respectu tamen paroxysmi cujuslibet particularis, cito atque etiam critice ad finem perveniunt; quales sunt febres intermittentes omnes.

Ubi vero continens morbi materia ejus est indolis, ut febrem in partes suas pertrahere non valeat ad dictæ materiæ separationem universalem; aut cum hujusmodi materia parti alicui affigitur, quæ eidem explodendæ prorsus est impar, sive ob propriam conformationem (uti se res habet in materia morbifica *Paralyticorum* nervis impacta, in materia item suppurata in cavitate Thoracis *Empyicorum*) vel ob defectum caloris naturalis, & spirituum, (ut cum pituita in pulmones decidit vel senio, vel tussi diuturniore labefactatos) vel denique ob continuum materiæ novæ adfluxum, qua sanguis vitiatus & ad ejusdem eliminationem unice dispositus, partem obruit gravatque: In his, inquam, casibus, vel tarde admodum ad coctionem pervenit materia, vel non omnino; ideoque morbi ab hujusmodi materia inconcoctili provenientes *Chronici* & nuncupantur, & sunt: A duobus his itaque principiis sibi invicem contrariis, de quibus modo egimus, morbi alii *Acuti*, alii vero *Chronici* exsurgunt.

Acutos quod spectat, quos impræsentiarum tractare mihi est animus, eorum alii a secreta atque inexplicabili aëris alteratione, hominum corpora inficientes, gignuntur, neque a peculiari sanguinis, & humorum crasi omnino dependent, nisi quatenus occulta aëris influentia dictis corporibus eandem impresserit. Hi, durante arcana illa aëris constitutione, nec ultra pergunt lacessere, neque alio ullo tempore invadunt. *Epidemici* hi dicti sunt.

Acutorum alii, ab hac vel illa particulari corporum particularium ἰδιοσυγκρισίᾳ oriuntur, qui cum a causa magis generali non producantur, ideo neque plures simul corripiunt. Hi insuper acuti quibuslibet annis, & quolibet anni tempore indifferenter invadunt; exceptis tamen iis quæ dicemus, ubi de genere hoc peculiariter agetur. Hos ego acutos *Intercurrentes* sive *Sporadicos* appello, quia nullo non tempore contingunt, quo epidemici grassantur. Ab *Epidemicis* primum exordium mihi sumam, generalem eorundem historiam ante omnia proponens.

CAPUT II.

De Morbis Epidemicis.

NIhil quicquam, opinor, animum universæ qua patet Medicinæ pomœria perlustrantem tanta admiratione percellet, quam discolor illa, & sui plane dissimilis morborum epidemicorum facies, non tam qua varias ejusdem anni tempestates, quam qua discrepantes diversorum ab invicem annorum *Constitutiones* referunt, ab iisque dependent. Quæ tam aperta prædictorum morborum diversitas tum propriis, ac sibi peculiaribus symptomatibus, tum etiam medendi ratione, quam hi ab illis disparem prorsus sibi vendicant, satis illucescit. Ex quibus constat, morbos hosce, ut ut externa quadantenus specie, & symptomatibus aliquot utrisque pariter supervenientibus convenire paulo incautioribus videantur, re tamen ipsa, si bene adverteris animum, alienæ admodum esse indolis, & distare ut *Æra Lupinis*. Haud equidem satis scio, an diligentius examen (quali rite instituendo vix unius hominis brevis ætas par esse videatur) nos edoceret, epidemicorum alios continua quadam serie, seu facto circulo, alios semper excipere; an vero omnes indiscriminatim, nulloque servato ordine, pro occulta aëris diathesi, & inexplicabili temporum ratione, mortales incessere. Hoc saltem pro comperto habeo ex multiplici accuratissimarum observationum fide, prædictas morborum species, præsertim febres continuas, ita toto, quod ajunt, cœlo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente forsitan e medio tolles: quodque, ubi semel in genuinam medendi rationem, quam hæc vel illa febris species sibi vindicat, auspicato inciderim, ad eundem scopum collimans (favente, ut fit, optimo Numine) metam quasi semper attingam, respectu ad temperamentum, ætatem

tem & reliqua ejusmodi usquequaque habito, donec extincta illa specie, novoque gliscente malo, anceps rursum hæreo, qua mihi via insistendum, ut ægris subveniam, ac proinde nisi ingenti adhibita cautela, intentisque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem possum efficere ne unus aut alter eorum, qui se primi meæ curæ commiserint, vita periclitetur, donec investigato jugiter tandemque perspecto morbi genio, ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus denuo procedam.

Quamvis autem diversas diversorum annorum habitudines, quoad manifestas aëris qualitates, maxima qua potui diligentia notaverim, ut vel exinde causas tantæ epidemicorum vicissitudinis expiscarer, me tamen ne hilum quidem hactenus promoveri sentio; quippe qui animadverto annos quoad manifestam aëris temperiem sibi plane consentientes, dispari admodum morborum agmine infestari, & vice versa. Ita enim se res habet. Variæ sunt nempe annorum *Constitutiones*, quæ neque calori, neque frigori, non sicco humidove ortum suum debent, sed ab occulta potius, & inexplicabili quadam alteratione in ipsis terræ visceribus pendent, unde aer ejusmodi effluviis contaminatur, quæ humana corpora huic aut illi morbo addicunt determinantque, stante scilicet præfatæ constitutionis prædominio, quæ exacto demum aliquot annorum curriculo facessit, atque alteri locum cedit. Unaquæque harum constitutionum generalium propria, ac peculiari sibi febris specie funestatur, quæ extra illam nusquam comparet, cujusmodi febres idcirco *Stationariæ* nobis audiunt.

Ad hæc sunt, & particulares quædam ejusdem anni, ut ita dicam, crases, in quibus licet secundum manifestas aeris qualitates, ejusmodi febres, quæ generaliorem anni constitutionem sequuntur, magis minusve epidemice grassentur, vel serius ocyusve ingruant: præ cæteris tamen ejusmodi febres, quæ omnibus in universum annis competunt (quas ideo *Intercurrentes* voco) ab hoc illove manifesto aëris temperamento ortum ducunt; verbi gratia, *Pleuritis*, *Angina*, & reliquæ ejusdem farinæ, quæ a subito calore, intensius ac diuturnum frigus statim excipiente, plerumque invadunt. Potest itaque fieri, ut sensibiles aëris qualitates ad illas quidem febres producendas faciant, quæ in qualibet constitutione se exerunt, non vero ad istas alias quæ certæ alicui constitutioni quasi propriæ, ac peculiares existunt. Fatendum tamen est, prædictas aëris qualitates corpora nostra ad hujus illiusve morbi epidemici generationem magis minusve disponere, quod & de quocunque errore circa *sex res non naturales* dictum volo.

Animadvertendum autem est, epidemicorum alios in hoc aut illo anno regulariter, & eodem semper modo se habere, iisdem plane phænomenis, & conformi symptomatum agmine in plerisque fere omnibus quos adoriuntur, stipatos, atque eadem prorsus via sibi fugam, & exitum parantes. Ex his itaque tanquam in suo genere perfectissimis, vera, & certa morborum epidemicorum historia ediscenda est, atque tradenda.

Sunt vero alii, aliorum annorum morbi, qui licet epidemicorum insigniantur nomine, enormes tamen sunt, & perquam *anomali*, utpote qui nulli se typo patiuntur astringi; & revera mali sunt moris, tum quoad incertam symptomatum varietatem, certissimamque dissimilitudinem; tum quoad methodum, qua se ipsi expediunt, & amoliuntur. Hæc tanta illorum disparitas exinde oritur, quod scilicet quælibet constitutio morbos parit, a morbis ejusdem generis, qui alio tempore grassabantur, multum abludentes, quod non tantum in febribus locum habet, sed in plerisque aliis epidemicis.

Neque hic finitur *Orestes*: restat enim & aliud paulo subtilioris θεωρίας luxuriantis, si fas est dicere, Naturæ lusus; quod nempe idem morbus in ipsissima anni constitutione varia sæpe, & dissimili se facie ostentat, quod ad tempora attinet principii, status, & declinationis; quod quidem tanti potest esse momenti, ut pro ejus arbitrio curativæ indicationes ponendæ, sumendæve fuerint.

Porro observandum est, epidemicos quoscumque in duos omnino ordines dispesci; *Vernos* dico, & *Autumnales*: & quamvis fieri potest, ut alia qualibet anni tempestate subnascantur, ad illam tamen sunt relegandi, Ver, Autumnusve fuerit, quam proxime contingunt. Accidit enim nonnunquam, aëris temperiem cum epidemicorum aliquo in tantum conspirare, ut, eo fautore, ante tempus sibi debitum miseros invadat, & e contra est; ubi tam parum illis inter se convenit, ut corpus prædispositum non nisi aliquandiu post aggrediatur. Cum itaque *Ver* dico, vel *Autumnum*, non de ipso statim *Æquinoctio*, sive *Verno* sive *Autumnali*, ad amussim loquor.

Epidemicorum, qui *Verno* tempore grassantur, alii mature admodum se ingerunt, mense scilicet *Januario*, & exinde pedetentim increbrescentes circa *Æquinoctium Vernale*

nale ad statum perveniunt, a quo sensim imminuti circa *Solstitium Æstivum* evanescunt, nisi quod paucissimi postea forsitan hunc illumve petant. In horum numero sunt *Morbilli*, ut & *Febres Tertianæ Vernales*, quæ licet serius aliquanto emergant, *Februario* nempe, tamen appetente *Æstivo Solstitio* pariter se subducunt. At vero alii *Vere* orti, & de die in diem invalescentes non nisi sub *Æquinoctium Autumnale* statum indipiscuntur, quo præterlapso paulatim cedentes, tandem adventante brumali frigore vertuntur in fugam; hujusmodi sunt *Pestis* ipsa, & *Variolæ*, istis annis, quibus eorum utervis aliorum morborum prædominio fuerit potitus.

Cholera Morbus ex epidemicorum autumnalium familia mense *Augusto* exorsus intra angustos unius mensis cancellos conclusus percurrit sua tempora. Sunt tamen alii, qui eadem tempestate prognati usque ad hyemem excurrunt, v. g. *Dysenteria*, *Febres Quartanæ*, & *Tertianæ Autumnales*. Hi omnes, utut eorum aliquos quos semel invaserint longiori, vel breviori tempore affligant, plerumque tamen intra duorum mensium spatium, & nomen, & epidemicorum naturam prorsus amittunt.

Febres autem speciatim quod attinet, observandum est, maximam earum partem, quæ *Continuæ* sunt, nulla hucusque nomina, in quantum a constitutionis generalis influentia pendent, obtinuisse: appellationes autem, quibus dignoscuntur, ab insigni aliqua alteratione sanguini impressa, vel evidentiori symptomate mutuari. Hac ratione *Putridæ* dicuntur, *Malignæ*, *Petechiales*, &c. Quandoquidem vero singula ferme constitutio præter has quas parturit febres, ad alium morbum aliquem magis Epidemicum eodem tempore propagandum proclivis est celebrioris nominis, cujusmodi sunt *Pestis*, *Variolæ*, *Dysenteriæ*, &c. non satis video, cur istiusmodi febres non potius sortirentur nomina a constitutione, quatenus horum morborum alterutri producendo favet, eodem illo tempore quo comparebant, quam a qualibet sanguinis alteratione, vel symptomate particulari, diversæ speciei febribus pari jure possunt competere. *Intermittentes* vero nomina sibi desumunt ab intervallo Paroxysmi interjecto, atque hoc quidem charactere satis discriminantur, si variarum etiam anni tempestatum quibus contingunt, Veris sc. & Autumni, habeatur ratio. Licet nonnunquam earum aliquæ de intermittentium natura revera participent, nullo charactere admodum visibili easdem prodente. Ut cum præmaturæ, *Julio* mense, v. g. intermittentes Autumnales ingrediuntur atque increbrescunt, non statim genuinum typum induunt, (quod intermittentibus Vernis quidem solemne est) sed continuas febres ita per omnia imitantur, ut nisi castigatissimo utrasque examine trutinaveris, ab invicem discriminari non possint, ac retuso paulatim constitutionis impetu, & frænata vi, jam in typum regularem migrant, atque exeunte Autumno, larva abjecta, intermittentes se esse, quales ab initio reapse fuerunt, palam fatentur, sive Quartanæ illæ fuerint, sive Tertianæ: quod si non diligenter animadverterimus, cum magno ægrorum nostrorum malo medicantes hallucinabimur, dum hujusmodi febres, quæ ex intermittentium numero sunt, pro continuis veris & genuinis habeantur.

Porro, quod sedulo advertendum, cum plures aliquot horum morborum eumdem fatigent annum, unus eorum aliquis reliquorum prædominio potitur, cæteris in ejus quasi ditionem redactis, & parcius id temporis sævientibus, ita ut illo augescente imminuantur hi, eodemque rursus imminuto, mox recrudescant. Atque ita vicissim mortales lacessunt, prout anni genius & sensibilis aeris temperies huic aut illi magis suffragantur. Qui vero morbus circa Æquinoctium Autumnale maximopere furit & cumulatissimam edit stragem, totius anni constitutioni nomen impertit suum; quisquis enim fuerit morborum, qui ea tempestate præ cæteris invaluerint, principatum omnium qui isto anno invadunt, obtinuisse facile deprehendetur, cujus ingenio Epidemici, quotquot sunt, σύγχρονοι se accommodant, in quantum eorum fert natura; v. g. *Variolæ* eo tempore latissime depopulantur, febris toto anno sparsim oberrans ejusdem plane inflammationis est particeps, quæ Variolas parit. Uterque nempe morbus ad eandem fere normam adoritur, maximaque inter maxime propria utriusque symptomata intercedit cognatio, (excepta Variolarum eruptione, & reliquis, quæ ab illa pendent) ut ex ingenti illo tum ad spontaneos sudores, tum ad salivam excernendam propensione, in qua utrique convenit, abunde constat. Pariter, cum *Dysenteriæ* dicto tempore præcipue fuerint grassatæ, febris, quæ eo anno infestat earundem indolem non leviter æmulatur, nisi quod illæ causam morbificam per sedes eliminent, & pauca alia exinde nascantur symptomata, quod tum a consimili utriusque morbi insultu, tum etiam quod utroque malo correpti Aphthis similibusque invicem symptomatibus admodum sunt obnoxii, satis evincitur. Et sane Dysenteria,

teria, de qua agitur, ipsissima illa febris est, hoc tantum discrimine, quod introvertatur & in intestina se exonerans per eadem viam sibi faciat. Notandum autem est, Epidemicorum illum principem, qui sub Æquinoctio Autumnali, ceu rupto aggere torrens, omnia straverat, ingruente hyemis frigore intra suum se alveum condere: cum ex adverso Epidemici inferioris ordinis, qui sub eo merentur, tunc temporis præsertim ingravescant & rerum potiantur, donec dictus anni princeps eorum vires denuo frangat, & deleat nomen.

Postremo observandum est, quoties constitutio aliqua varias Epidemicorum species parit, singulas has species genere ab illis differre, quæ cum idem plane nomen sortiantur, alia tamen constitutione generentur; quotcunque sint autem species illæ peculiares, quæ in una eademque constitutione invadunt, in communi una atque generali causa singulorum productrice, omnes conveniunt, hac scilicet aut alia aëris diathesi peculiari; & ex consequenti, quantocunque ab invicem, quoad typum, & formam specificam, intervallo distent. Constitutio tamen omnibus communis subjectam singularum materiam ad ejusmodi conditionem atque statum effingit, formatque, ut præcipua symptomata, quæ ad particularem evacuationis modum nihil attinent, omnibus paria sint; singulis etiam in hoc conspirantibus, ut eodem pariter omnes tempore & intendant sævitiam, & remittant. Notandum est insuper, quibus annis variæ illarum species grassantur uno eodemque tempore, eas omnes modo quo primum aggrediuntur, atque invasionis symptomatis, consentire.

Hinc itaque cernere est, variam admodum & accuratam naturæ methodum, quam ad morborum generationem adhibet, quam nemo hominum, arbitror, hactenus pro rei dignitate satis observando est assecutus. Atqui ex pauculis hisce omnino conficitur (cum specificæ popularium morborum differentiæ, nominatim febrium, arcanæ annorum constitutioni innitantur) incassum desudare illos, quotquot diversarum febrium rationes a causa morbifica in humano corpore aggesta deducunt; nam liquido patet, quemlibet pancratice licet valentem, si certa quædam hujus nostræ regionis loca adeat, febre ibidem grassante intra dies aliquot laboraturum: vix autem credibile sit, manifestam aliquam *mutationem* ab aere præfati viri humoribus tam brevi impressum iri. Neque minus difficile est, generales regulas febribus his debellandis accommodare, & certos aliquos limites figere, quos ultra citraque progredi, aut in iisdem consistere, non liceat. In hac itaque tam spissa rerum caligine, nihil mihi prius est, quam quando novæ febres grassari incipiunt, cunctari paulisper, & ad magna præsertim remedia non nisi suspenso pede ac tardius procedere; diligenter interim illarum ingenium atque morem observare; quibus itidem præsidiorum generibus ægri juventur vel lædantur, ut quamprimum his repudiatis, illis utamur.

Verbo dicam, Epidemicorum species omnes juxta Phænomenon suorum varietatem in classes redigere, ac characteres cujusque idiopathicos enucleare, nec non propriam medendi rationem unicuique sigillatim accommodare, ut res est multi otii, ac summe ardua, ita etiam cum nullo certo (aut saltem nondum explorato) annorum ordine emergant, ad justum de iisdem observationum apparatum congerendum fortasse unius Medici ætas non suffecerit. At vero hic labor, utut sit improbus, prius est exantlandus, quam nos aliquid memoratu dignum in extricanda tam multifaria horum morborum serie præstitisse jure possimus gloriari.

At vero quibus demum modis, rationem reddemus distinctarum specierum *Epidemicorum*, qui non tantum, quatenus saltem nobis liquet, fortuito incursant, sed etiam qui uno anno, aut certa aliqua annorum serie ejusdem sunt generis, anno alio specie ab aliis alii distiguuntur? Nulla hic mihi unquam methodus æque commoda est visa atque illa, quæ per sufficientem annorum numerum protensa, eodem illos ordine describeret, quo se invicem excipiebant. & insequebantur. Quod ut jam pro meo modulo efficiam, historiam & curationes Epidemicorum, qui ab anno 1661. ad annum usque 1676. (per 15. videlicet annorum spatium) depopulabantur, ex accuratissimarum, quas mihi facere licuit, observationum fide orbi erudito tradam. Cum mihi impossibile plane videatur, effectum id dare, vel causas eorundem exortus assignando a manifestis aëris qualitatibus desumptas, vel multo etiam minus a particulari aliqua dyscrasia in sanguine atque humoribus, nisi in quantum secretæ aëris influentiæ illa deberetur. Quin & magis adhuc, si fas est dicere, impossibile fuerit variorum epidemicorum species tradere, qui a specificis aëris alterationibus oriuntur, quantumvis in proclivi illud esse videatur, istis videlicet qui febrium nomina attexere norint notionibus, in speculatione istarum alterationum, quæ in sanguine humano, atque ejus humoribus per hanc

volo, & quartanas) terga dabant victoribus. Hoc ordine morbi epidemici integram hanc aëris constitutionem pervadebant, & se mutuo insequebantur. De his mihi sermo erit in specie, & nominatim tum de febre hac, tum etiam de intermittentibus, sive Ver, sive Autumnum attinerent, quibus hæc constitutio præ cæteris infamabatur.

Telam ordiar ab hac *Febre Continua*, quæ aliarum, quotquot sunt, omnium præcipua, & coryphæa mihi videtur, eo quod natura in hac præ aliis quibuscunque uniformiter, & ad eandem fere normam tum materiam febrificam ad debitam concoctionem perducat, tum coctam certo ac præfinito tempore exigat eliminetque. Ad hæc, quandoquidem illæ annorum constitutiones, quæ intermittentes Autumnales promovent, communibus annis multo sæpius recurrant, quam illæ, quæ ad cæteros epidemicos faciunt, necessario sequitur, ut quæ illas comitatur febris continua frequentius accurset.

At præter symptomata, quæ cæteras febres stipabant, dicta febris sequentibus insuper urgebatur: Æger plerumque animam tantum non agebat, vomituriebat, lingua sicca, & nigra, ingens ac subitanea virium consternatio, & partium externarum siccitas. Urina ubique, vel crassa, vel tenuis, utraque ex æquo cruditatis indicium. In morbi declinatione, diarrhœa, nisi forte Medicus principio obstitisset, superjungebat, unde morbus pervicacior redditus diutius affligebat. Sed suopte ingenio ac propriâ indole vix ultrâ diem 14. vel 21. perdurabat, quo primum tempore, oborto sudore, vel potius leni madore, morbus solvebatur. Neque prius urinæ coctionis signa prodibant, quod jam ut plurimum eveniebat. Quin, & alia superveniebant symptomata, quoties hic morbus minus perite tractabatur. At vero tum hæc, tum etiam omnis morbi genius clarius elucescent, ex peculiari methodo, quam olim huic febri accommodaveram, quam itaque huc transferam, (saltem quod ad rem nostram apprime faciat) prout jamdudum typis evulgaveram. Quo quidem tempore nondum mihi innotuerat, aliam aliquam febris speciem in rerum natura inveniri.

CAPUT IV.

Febris Continua Annorum 1661. 62. 63. 64.

1. PRimo quidem adverto, inordinatam illam massæ sanguineæ commotionem febris hujus seu causam, seu comitem, a Natura concitari, vel ut heterogenea quædam materia in eadem conclusa, ac ipsi inimica secernatur: vel ut sanguis in novam aliquam diathesim immutetur.

Atque in hoc negotio magis arridet latius, & generalius *Commotionis* vocabulum, quam vel *Fermentationis*, vel *Ebullitionis*; quippe quod inanis λογομαχίας occasionem præscindat, quam fortassis istiusmodi voces (quæ etiamsi explicationem non incommodam admittant, tamen minus propriæ, ac non nihil duriores nonnullis videntur) haud satis caverent. Quamvis enim cruoris in febribus *commotio*, liquorum vegetabilium alias *fermentationem*, alias etiam *ebullitionem* æmuletur, non desunt nihilominus, qui eandem non uno modo ab utraque plurimum differre arbitrantur. De *Fermentatione* unum alterumve ab illis sumatur exemplum. Primo, licet fermentescentia liquida vinosam quandam indolem ita nancisci soleant, ut spiritum ardentem ex iisdem distillatio eliciat, atque in acetum facile desciscant, quod ipsum insigni acore pollet, & spiritum acidum distillando exhibet: neutram tamen ejusmodi mutationem in sanguine hactenus observatam fuisse contendunt.

Deinde adverti volunt, quod cum in liquoribus vinosis *fermentatio* & *depuratio* eodem tempore peragantur, & quasi paribus passibus procedant, *depuratio* tamen sanguinis in febribus ejusdem *æstuationem* non comitetur, sed consequatur, id quod in paroxysmo febrili per sudores soluto, vel oculorum testimonio, patere existimant.

Quod autem ad *Ebullitionem* attinet, difficilior illis hæc videtur analogia, quæque experientiam habet summopere refragantem, in multis nimirum casibus, quoties non adeo effrænis est cruoris orgasmus, ut *ebullitionis* appellationem mereri possit. Verum utut sit, (neque enim hisce controversiis me ullatenus immisceri patiar;) quandoquidem *fermentationis*, & *ebullitionis* vocabula apud recentiores Medicos plurimum invaluerunt, ego quoque eadem subinde usurpare non dubitaverim, dummodo ex jam dictis satis constet voces istas in hoc Tractatu clariori solummodo dicendorum explicationi inservire.

Porro febrilem hanc sanguinis commotionem ob materiæ cujusdam heterogeneæ, ipsique Naturæ adversantis, secretionem ab eadem concitari, omne genus febrium, quæ eruptionibus stipantur, testatum facit, utpote in quibus istius ebullitionis sanguinis beneficio, fit excretio ad cutim excrementi in eodem latitantis, & prava qualitate affecti. Quini-

Quinimo nec, mea quidem sententia, minus liquet, febrilem sanguinis commotionem sæpe (ne dicam sæpius) non alio collineare, quam ut ipse sese in novum quendam statum, & diathesin immutet, hominemque etiam, cui sanguis purus & intaminatus perstat, febri corripi posse; sicuti in corporibus sanis evenire, frequenti observatione compertum est, in quibus nullus apparatus morbificus vel quoad plethoram; vel quoad cacochymiam fuerit, nulla insalubris aëris anomalia, quæ febri occasionem subministraret. Nihilominus etiam hujusmodi homines; præcedente insigni aliqua aëris, victus, cæterarumque rerum non naturalium (ut vocant) mutatione, identidem febre corripiuntur, propterea quod eorum sanguis novum statum, & conditionem adipisci gestit, qualem ejusmodi aer aut victus postulaverint; minime vero quod particularum vitiosarum in sanguine stabulantium irritatio, febrim procreet. Etsi nequaquam dubitem materiam in sanguinis despumatione post febrilem commotionem, solemniter excretam, vitiosam esse, quamvis sanguis laudabilem antea diathesin obtinuerat (id quod vix magis mirandum est, quam quod esculentorum portiones aliquot corruptæ, & fœtidæ evadant, postquam insignem in corpore alterationem subierint, ac jam a reliquis segregatæ fuerint.)

II. Secundo ita mecum reputo, indicationes veras, ac genuinas, quæ in hoc morbo consurgunt, in eo versari, ut sanguinis commotio intra modum Naturæ proposito congruentem, sistatur; ea nimirum ratione, ut nec hinc plus æquo gliscat, unde periculosa symptomata insequi solent, nec illinc nimium torpeat, quo pacto, vel materiæ morbificæ protrusio impediretur, vel sanguinis novum statum affectantis labefactarentur conatus. Adeo ut sive materiæ heterogeneæ irritanti, sive cruori res novas molienti febris ortus debeatur, indicatio utrobique eadem existat. Hisce positis fundamentis Therapiæ methodum hoc ritu instituo.

Quoties mihi cum ægris res est, quorum sanguis, vel per se imbecillior existit, (uti fere in pueris) vel justa spirituum copia destituitur (ut in decliviore ætate, atque etiam in juvenibus diuturno, aliquo morbo confectis) a venæ sectione manum tempero. Enim vero si phlebotomiam his imperarem, sanguis etiamnum citra ejusmodi imminutionem plus satis debilis, despumationi suæ obeundæ prorsus impar redderetur; unde totius massæ perversio, ac proinde forsan ipsius ægri interitus sequeretur (quemadmodum si cerevisiæ aut alius cujusvis musti fermentatio intempestive sistatur, liquores illi vitium plerunque contrahunt.) Quippe particularum, quas semel exterminare cœperit, quæque, tametsi dum reliquæ cruoris massæ æquabiliter immiscerentur, puræ extiterant, jam vero putredinem deterrimam acquirere, & cæteros humores gravi inquinamento inficere habiles evaserint, consortium Natura ferre amplius non potest. Quanquam haud me latet ægros temeraria sanguinis missione mulctatos, convenientium Cardiacorum usu aliquando servari, sanguinemque ad tenorem defæcationi suæ peragendæ idoneum restitui posse. Sed præstiterat plagam non infligi, quam sanari.

Attamen ubi in contrariæ indolis sanguinem incido, qualis in juvenibus athletico habitu, & temperamento sanguineo præditis reperiri consuevit primum in curatione locum phlebotomiæ attribuo; quæ (præterquam in casibus inferius memorandis) sine salutis periculo hic omitti nequit. Nam alias non solum præ nimia sanguinis ebullitione, phrenitidum, pleuritidum, aliarum id genus inflammationum periculum immineret, sed præ copia etiam, impeditio omnimoda circulationis, & totius massæ quasi strangulatus consequeretur.

Mensuram quod attinet, mihi solemne est, eam duntaxat sanguinis quantitatem detrahere, quantum conjicere liceat, quæ ægrum ab incommodis, quibus immodicam ejusdem commotionem obnoxiam esse diximus, incolumem præstet. Æstuationem vero illam deinceps rego ac moderor, phlebotomiam, vel repetendo, vel omittendo, Cardiacis calidis, vel insistendo, vel parcendo, ac denique alvum, vel laxando, vel compescendo, prout motum illum, vel efferari, vel languescere animadverto.

Post venæ sectionem (siquidem ipsa juxta casus præmemoratos necessaria fuerit) solicitus sedulusque inquiro, numquid ægrum, vel vomitus, vel inanis aliqua vomendi propensio sub febris initium inturbaverit. Id si contigerit, omnino medicamen *Emeticum* præscribo, nisi, vel ætas tenella, vel insignis aliqua debilitas ægri ab eo temperandum suaserit. Sane vomitorium propinare, ubi istiusmodi prægressa est vomendi proclivitas, adeo est necessarium, ut nisi humor ille expellatur, in sentinam complurium malorum difficilium sit abiturus, quæ crucem figent Medico toto durante medicationis tempore, ægrumque in haud leve periculum conjicient. Ex horum præcipuis, & maxime solitis est *Diarrhœa*; quæ ut plurimum in defervescentia

tia febris consequitur, quotiescunque Emetica, quando ea suadebat indicatio, omissa fuere. In febris quippe progressu, ubi malignum in ventriculo humorem nonnihil subegerit Natura, & ad intestina amandaverit, illa ab acri humore ex hoc in stomacho fonte perpetim scaturiente usque adeo corroduntur, ut non possit non insequi *Diarrhœa*. Observavi nihilominus in febribus inflammatoriis, quæ malignæ vulgo habentur, omissionem vomitorii, tametsi talis vomendi propensio præcesserit, *Diarrhœam* quemadmodum in hac febre, necessario, non inferre; sed de ista re plura in sequentibus.

Jam autem in eo versatur istiusmodi *Diarrhœæ* periculum, quod æger satis jam morbo debilitatus, enervatur ulterius, & præterea (id quod majoris est in ipsius noxam momenti) in febris declinatione, quo tempore contrahere se sanguis, ac viam suam exerere debebat ad despumationis officium peragendum, penitus præpeditur hac emissione.

Jam vero ne quid dubites humorem hunc in ventriculo nidulantem nisi forte vomitu eliminetur, hanc tragædiam (*Diarrhœam* dico) quasi ex insidiis aliquanto post daturum, inquisitione instituta numquam fere non comperies; si quando febrim hanc *Diarrhœa* comitetur, ægrum in morbi principio ad vomitum proclivem fuisse: nec tamen Emeticum fuisse propinatum. Porro etiam compertum habebis, etiamsi proclivitas illa ad vomendum jampridem præterierit; diarrhœam tamen quamprimum vomitorium exhibueris plerunque cessaturam; dummodo Emetico ferendo pares fuerint ægri vires: Sæpius autem observavi diarrhœa semel oborta, madicamenta adstringentia, vel nihil omnino, vel parum admodum ad eandem sistendam conferre, sive intro sumpta, sive exterius applicata.

Emeticum, quale passim a me propinatur, hujusmodi fere est: ℞. *Infus. Croc. Metal.* ℥vj. *Oxymel. Scillit. & Syr. Scabios. comp. aa.* ℥ß. *M. F. Emet.* Quod hauriri jubeo tempore pomeridiano, duabus horis post leve prandium. Verum quo tutius, ac felicius vomitio subsecutura succedat, illud etiam in mandatis habetur, ut *Zythogalæ* ℔ vj. vel viij. sint in promptu, quippe quod periculosa sint ista medicamenta, nisi copiose diluantur. Ideoque quoties vomuerit æger, aut alvum exoneraverit, e vestigio sumendus erit haustus: quo facto, & inania illa tormina præcaventur, & vomendi conatus auspicato procedunt.

Sæpe miratus sum, dum forte materiam rejectam aliquando curiose contemplabar, eamque neque mole valde spectabilem, nec pravis qualitatibus insignem, qui factum fuerit, ut ægri tantum levaminis exinde senserint. Nempe vomitu peracto, sæva illa symptomata (nausea, v. g. anxietas, jactationes, suspiria luctuosa, linguæ nigredo, &c.) quæ & ipsos excruciarant, & adstantes perterrefecerant, mitigari solent ac solvi, quodque morbi reliquum est ἀδύνως tolerari.

Illud hic loci non omittendum erit, si ægri conditio utrum auxilium postulaverit (venæ sectionem intelligo, & vomitorium) tutum omnino esse, ut venæ sectio Emetici exhibitionem præcedat; alias enim dum vasa sanguine distenta sunt, periculum imminet, ne ex violentis illis vomendi conatibus vel rumpantur vasa pulmonum, vel cerebrum lædatur, affuso cum impetu sanguine, atque effuso, adeoque æger Apoplexia correptus pereat. Cujus rei quamvis historias aliquot commemorare possim, illis tamen hic supersedere visum est, monuisse contentus maxima hac in re cautela utendum esse.

Si quis autem quærat, quo tempore febris vomitorium exhiberi velim, dico; In ipso plane febris initio, siquidem optio daretur, Emeticum propinarem: ita enim fiet, ut ab horrendis illis symptomatibus, ex humorum in ventriculo, locisque vicinis delitescentium illuvie ortum ducentibus, ægrum præmuniamus; imo vero & fortasse in ipsis quasi incunabulis opprimamus morbum, qui alias cum ægri periculo grandescet, ac longævus evadet, nutritus nimirum dictis illis humoribus, qui vel substantia sua in penitiores corporis partes transmissi cum sanguinis massa commiscentur, vel ex ipsa mora pejores facti, atque venenata pravitate inquinati, ex foco suo jugiter pertranseunti sanguini malignam auram afflabunt. Hujus rei (ne longius abeamus) Cholera morbus exemplum nobis exhibet; fit enim aliquando ut intempestiva opera vomitum in illo morbo cohibere satagentes (sive illud Laudano fiat, sive adstringentibus medicamentis) eo cohibito non minus periculosam malorum catervam invehant. Humores enim acres corruptique, quorum exclusionem tantisper permittere oportuerat ut satis evacuarentur, hoc pacto repulsi vires suas, ac sævitiam in sanguine exercent, febremque accendunt, quæ ut mali moris, & gravibus symptomatis stipata esse solet, ita nisi propinato Emetico, tolli vix poterit, etiam ægro jam nequidem vomituriente.

Quod si, nobis (ut sæpe fit) sero accersitis, non licuerit, Emeticum propinando, ægrorum saluti sub febris initium consulere, certe

tamen convenire existimaverim, ut quovis morbi tempore illud fiat, modo vires eo usque morbus non attriverit, ut Emetici vim ferre jam amplius nequeant. Equidem ego die febris duodecimo vomitum imperare non dubitavi, etiam cum æger vomiturire desiisset, neque sine fructu; eo namque Diarrhœam sustuli, quæ sanguinem in peragenda despumatione impedivit; quin & serius idem facere minime dubitarem, nisi virium attritarum ratio prohiberet.

Vesperi, celebrata jbm vomitione, semper illud ago, ut tumultum ab Emetico in humoribus excitatum consopiam, & quietem conciliem; ideoque sub noctem, vel hora somni, Paregoricum quempiam haustum exhibere jubeo. Ex. g. ℞. *Aqu. papav. rhœad.* ℥ii. *aq. Mirab.* ʒij. *syr. de mecon. & syr. papav. errat. aa.* ℥ß. *M. F. Haustus.*

At si vel ob copiosam sanguinis jacturam, quam curationis decursu passus est æger, vel ex movendi frequentia, dejectionibusque in Emetici hujus usu factis, vel ex præsenti ejusdem ἀτονίᾳ, vel ex debilitate ejus, vel ex febris jam declinantis vetustate, nullum jam supersit in posterum concitandæ nimiæ ebullitionis periculum; tum metu procul habito, vice haustus præscripti, Diascordii satis largam dosin vel impermixti, vel aquæ alicui Cordiacæ sociati exhibere jubeo. Præclarum sane medicamentum, modo ea quantitate exhibueris, quæ remedii potius quam tituli mensuram impleat.

Hic autem loci, priusquam de Emeticis dicendi finem faciam, prætereundum non est, omnino tutum non esse (saltem in hac febre) vomitoria ex infus. Croc. Metall. parata, puerulis, ullisve infra adolescentiam constitutis vel minima quantitate exhibere. Optarem equidem, ut illius loco alia nobis tutiora, sed satis interim efficacia suppeterent, quæ humorem hunc in febris declinatione fere semper Diarrhœam minitantem radicitus exstirpare possent, vel saltem ut medicamento aliquo idoneo acrem istam materiam, ejusque vim corrosivam ita mutare liceret, ac retexere, ut commovere Diarrhœam nequiret. Sæpius profecto mihi molestum illud accidit, quod ad infantes, puerosque febre correptos accersitus, indicationem conspexi, quæ quidem medicamenti usum suasit, cujus ope extra periculum collocari potuissent, quod tamen exhibere, veritus infelicem exitum, non sum ausus. Verum in adultis nullam inde noxam hactenus observavi, modo cum cautionibus prædictis Emeticum propinetur.

Vomendi exantlato negotio, illud mecum ulterius disquirere soleo, utrum evacuationibus prægressis non obstantibus, sanguis etiamnum adeo exæstuet, ut illius effervescentiæ limites adhuc ponendi sint, ac sufflamen addendum; an vero eousque elanguerint ut indigeat incitamento; vel denique, an fermentatio ad gradum idoneum, ac debitum reducta permitti absque ægri periculo possit. De horum singulis nonnulla mihi dicenda sunt.

1. Itaque si sanguis eo usque exæstuet, ut merito adhuc suspicari liceat, ægrum vel Phrenitidi, vel alii alicui molesto symptomati, ex nimia sanguinis ebullitione prognato, obnoxium esse, postridie Emetici exhiberi *Enema* præscribo. Ut ℞ *decocti communis pro clystere* ℔j. *Syr. Violarum & sacchari culinaris aa.* ℥ij. *M. F. Enema.* Idemque repeti, pro re nata jubeo, quo sæpe fit ut sanguine nonnihil ventilato refrigeratoque, illius effervescentia satis compescatur. Interdum tamen usuvenit, ut venæ sectionem etiam semel adhuc atque iterum repetere necesse sit, nempe in temperamentis admodum sanguineis, & ætate florentibus, aut in iis, qui nimio vini usu inflammatoriam quandam diathesin sanguini suo impresserunt. Verum plerunque tanto, tamque insigni remedio (quale quidem est repetita venæ sectio) non opus est; ac proinde, si prædictos casus exceperis, effervescentiam illam Enematum adminiculo satis reprimemus. Quare si sanguis nimium æstuet, atque effervescat, singulis, vel alternis diebus, prout res postulaverit, clysterem injici jubeo, idque ita fieri ad decimum usque morbi diem vel circiter. Veruntamen si magna vis sanguinis amissa fuerit, vel æger sit ætate provecta, tunc temporis Enemata nulla impero, etiamsi sanguis multum efferbuerit. In his etenim casibus, uti metuendum non est, ne omissis clysteribus, ebullitio concepta eo usque procedat, ut insignis alicujus, & infesti symptomatis periculum immineat; ita certissimum est, eorundem usu sanguinis robur, ac vim, atque (ut ita dicam, etsi minus proprie) tonum relaxari, eatenus quidem, ut in senibus præcipue (neque enim illis Enemata tam prospere, ac juvenibus cedere solent) naturæ opus interturbetur, atque impediatur. Quod si vena secta quidem fuerit, sed non multum sanguinis emissum, tunc, uti dixi, clysteres adusque decimum, plus minus diem impero; nonnunquam etiam adusque duodecimum; quod in illis præsertim obtinet, quibus sanguinem demere non audeo. Sunt enim, qui post intermittentes Autumnales (sive Tertianæ fuerint illæ, sive Quartanæ) febribus continuis, ex purgationis, in

in præcedentis morbi fine, defectu, corripiuntur; His si sanguinem miseris, periculum est, ne sedimentum illud, quod prægressa fermentatio deposuerat, in massam sanguineam resorbeatur, novasque turbas excitet. Venæ sectionis itaque loco, rebus ita se habentibus, clysteribus utor, & quidem ad diem usque duodecimum, modo æger sit juvenis, atque fermentatio nimis exaltata.

2. Verum e contrario, sive venæ sectionem adhibueris, sive omiseris, sive sanguinis effervescentia nimis elanguescat, adeoque stimulo egeat, ne Naturæ juvandæ impar fuerit, tunc equidem, clysteribus etiam ante diem decimum, multoque magis eo præterlapso, prorsus abstinendum arbitror. Quorsum enim jacentem jam, & nimis elanguidam fermentationem ulterius compescere atque reprimere conaremur? Quod si vero post tempus illud, in morbi nempe declinatione, clysteribus utaris, profecto non minus absonum id fuerit, atque ab omni ratione alienum, quam si quis effervescenti cerevisiæ nimis amplum spiraculum aperuerit: Etenim aperto illo spiraculo præpeditur natura, quo minus ad morbificæ materiæ separationem unitis viribus incumbat. Postquam igitur vel mediantibus evacuationibus idoneis, atque opportunis, æger ἐν ἀκμῇ positus fuerit, quantum ad illa symptomata attinet, quæ ex nimia ebullitione nascuntur, vel morbus jam declinaverit, quanto magis astrictam illi alvum præstitero, tanto magis eum extra periculi aleam colloco; nempe febrili materia ad sui concoctionem suaviter, ac blande propendente. Quocirca si præcedentes evacuationes, sanguineæ massæ quasi laxitatem quandam induxerint, vel inducere minentur, vel æger ante debitum tempus febre levatus fuerit, vel etiam febris ad ultimam suam periodum pervenerit, non solum Enemata procul haberi volo; sed & Cardiacorum opem atque auxilium suggerendum arbitror, atque mox ad alvum adstringendam memet accingo.

Cardiaca vero quod spectat, quoniam usu mihi compertum est, eadem propere nimis exhibita non contemnendam noxam inferre (vena scilicet nondum secta metuendum est, ne materia cruda adhuc existens in cerebri membranas, &c. aut pleuram decumbat) ideo curæ mihi semper est, ne Cardiaca exhibeantur, dummodo vel nihil omnino, vel parum sanguinis emissum, nullaque alia insignior evacuatio facta fuerit, aut æger ætatis vigorem nondum exegerit, neque enim video, quorsum sanguis ejus per se satis locuples, ulterius in ipsius perniciem ditescere: Locuples autem atque opulentus satis est, neque succendiculis eget, quandiu evacuationes insignes calorem ejus insitum non prostraverint. Hujusmodi ægris domi nascuntur Cardiaca, & quæ foris adduntur, aut frustranea sunt, aut etiam damnosa: quapropter ego vel nulla omnino, vel saltem levissima permiserim. Interim vero si æger ex profusis evacuationibus lassus & languidus, vel ætate fuerit provectus, solemne mihi est, Cardiaca vel in ipso febris initio propinare, morbi autem die duodecimo, negotio tunc temporis ad secretionem vergente, medicamentis calidioribus liberalius indulgendum censeo, imo paulo maturius idem fieri potest, modo non metuendum sit, ne febrilis materia in partes principes præceps agatur; Namque hoc tempore quo magis calefecerim, eo magis concoctionem acceleravero. Neque revera cogitando assequi possum, quid sibi velint Medici, cum sua præcepta toties ingeminant, de remediis ad promovendam febrilis materiæ concoctionem administrandis, id quod in morbi initio accersiti sæpe faciunt; nihilominus tamen eodem ipso tempore medicamenta ejusmodi imperare non dubitant, quæ febrim scilicet attemperare possint. Profecto enim est febris ipsa Naturæ instrumentum, quo partes impuras a puris secernat: hoc illa modo plane imperceptibili præstat ab initio, atque etiam in ἀκμῇ morbi, verum in ejusdem declinatione apertius, atque manifestius idem opus aggreditur, id quod ex urina cernere licet. Materiæ febrilis *concoctio* nihil aliud revera significat, quam peccantis materiæ a sana separationem. Hanc igitur ut acceleres, non satagendum nescio quibus attemperantibus, sed febris effervescentia tandiu permittenda est, quandiu salus ægrorum passa fuerit, cum autem finem spectet, atque declinationem, secretione jam conspicua, tunc quidem calidioribus medicamentis illam a tergo insequemur, ad rem eo celerius ac certius perficiendam. Atque hoc reipsa est febrilis materiæ concoctionem promovere; cum evacuationes & refrigerantia moras nectant, & curationem impediant, ipsamque sanitatem jam appropinquantem abigant, uti sæpius a me fuit observatum.

Si fermentatio satis progrediatur, despumatio circa diem decimum quartum peragetur. Verum si refrigerantia quælibet serius adhibueris, atque ita eorum ope effervescentia suffiaminetur, mirum non est, si febris ad diem vicesimum primum, quin & in effœtis corporibus male tractatis multo longius excurrat.

Illud porro observatu dignum est, quandoque accidere, ut æger clysterum aliorumve catharticorum usu circa declinationem morbi intempestive præscriptorum, parum alleviari videatur, immo nonnunquam apyrexia omnimoda frui; post diem autem unum alterumve senties, non tam pristinam febrim vires suas redintegrasse, quam novam accendi, rigor nimirum, atque horror subito invadet, quem mox excipiet calor atque febris, idem stadium (nisi forsan in intermittentium classem se reponat) decursura, quod in præcedentibus monstratum fuit. Cum ita se res habeat, non aliter tractandus est æger, quam si antea febri non detentus fuisset, verum quoad res agendas calcata jam vestigia repetenda; despumatio enim, quæ cœptæ jam ebullitioni debetur, non nisi prædicti temporis, scilicet 14. dierum spatio peragetur, utcunque molestum fuerit ægro, a prægresso morbo satis jam debilitato, eousque sanitatem expectare.

Cardiaca, quæ adhibeo, passim sunt ejusmodi, quæ statim subindicabo, quorum *moderatioribus* utor in morbi principio, æstuatione maxime fervente; gradatim ad usum calidiorum, juxta morbi progressum, vel ebullitionis gradus pergens; semper memor licere, siquidem multum sanguinis missum, vel æger senex fuerit, ut Cardiaca fortiora administrentur, quam cum vel nulla præcesserit venæ sectio, vel æger ætate floruerit.

Moderata autem illa quæ dixi, Cardiaca fiunt ex aquis stillatitiis (*verb. gr.*) Borag. Citr. Scord. compos. fragor. Theriacal. cum admixtis Syrup. Melissophyl. Fernel. Cariophyl. & de succo Citr. &c. *fortiora* vero ex pulver. e Chel. Cancror. Comp. Bezoar. Confect. de Hyacinth. Theriac. Androm. aliisve ejusdem indolis. Quæ sequuntur in frequenti usu sunt.

℞. *Aq. borag. citri, Scordii compos. & cerasor. nigr. aa.* ℥ij. *aq. cinnamomi hordeati* ℥j. *margarit. præparat.* ℈ij. *sacchari crystallini q. s. Misce, sumat cochl.* iiij. *sæpius in die, præcipue in languoribus.*

℞. *Aq. totius citri, & fragor. aa.* ℥iij. *aq. cord. frig. Saxon.* ℥j. *aq. theriac. stillat. syr. melissophyl. Fernel. Caryophyl. & de succo citri, aa.* ℥ß. *Misce f. Julapium, de quo capiat sæpius.*

℞. *Pulv. e chelis cancrorum compos. lap. bezoardici Oriental. & Occidental. contrayervæ, aa.* ℈i. *fol. auri n. j. Misce, f. pulvis subtilissimus: Capiat ad quant. gr.* xii. *quoties opus fuerit, ex syr. e succo citri, & Caryophyll. aa.* ℥ij. *superbibendo cochl. aliquot. Julap. præscript.*

℞. *Aq. theriac. stillat.* ℥iiij. *semin. citri* ℥ij. *contundantur simul & f. Emulsio. Colaturæ adde sacchari perlati q. s. ad gratum saporem, sumat cochl.* 2. *ter in die.*

Plures vero formulas recensere supervacaneum arbitror; quoniam & innumeræ sunt, aut esse saltem possunt, & in morbi decursu juxta varia ejus tempora, ac diversa symptomata variandæ sunt.

3. At si fermentatio neque nimium æstuet, neque langueat, eam in isto gradu relinquo, nec ullis remediis utor, nisi ægrorum, vel amicorum, quibus stipantur, importunitas a me aliquid extorqueat, quod ipsis citra instituti, & scopi mei fraudem placeat.

Atque hoc loco non prætermittam, me sæpius ad *tenuis conditionis homines*, quorum crumena prolixo apparatui Medico ferendo non erat, accersitum, nil fecisse aliud post venæ sectionem, & vomitionem peractam (siquidem eas postulasset indicatio) nisi quod ipsis præscriberem, aut toto morbi tempore lecto defixi, non nisi juscula avenacea, & hordeacea vel similia haurirent; tenuem cerevisiam (dempto frigore) moderate biberent ad sitim sedandam; Enema ex lacte saccharato singulis, vel alternis diebus usque ad diem decimum, vel undecimum injici curarent; & versus febris finem, cœpta jam separatione, siquidem segnior esset, ad eam juvandam fortiorem subinde potum Cardiacorum loco, bibere ipsis permisi: Atque ita sine ulteriore aliquo apparatu, nisi quod leve Catharticum in fine morbi addere soleam, eos salvos, & incolumes dimisi.

Sed ut ad institutum meum revertar, si prædicta methodus sollicite observata fuerit, usitato circa 15. diem, tum ex laudabilis in urina separationis signis, tum etiam ex manifesta omnium symptomatum remissione, percipio tempestivum tunc esse potionem purgantem exhibere, quæ sedimentum e prægressa fermentatione hic illic depositum subducat; quod nisi tempestive factum fuerit, periculum est ne in sanguinis massam remigret, ejusdemque febris recidivam conciliet; vel etiam sua in partibus naturalibus, ad quas amandatum fuit, mora, in mineram tenacium deinceps in corpore malorum feracem abeat. Nimirum separatione jam facta, humores crassi ac impuri ex arteriis sanguini in venis refluo immissi, regressum ejus facile impediunt, ex quo varia obstructionum, ac tandem fermentorum genera nascuntur.

Ubi tamen animadvertendum, non adeo plane necessarium esse post febres Vernales, atque

atque post Autumnales purgationem celebrare; idque propterea, quod sedimentum a Vernalibus depositum cum copia, tum qualitate terrea, malignaque ab autumnali superetur. Quod ipsum etiam in Variolis obtinet, multisque morbis aliis Verno tempore grassantibus, in quibus purgantium omissio non tam grave periculum (quod ego quidem observaverim) quam in casibus prius memoratis inferre solet.

Et sane non multum is a veritatis scopo aberraverit, qui affirmaret ab hoc capite (purgandi scil. post morbos Autumnales omissione) plurium morborum colluviem, quam ab ullo alio, quo demum cunque causarum fonte, dependere.

Si valde debilis sit æger, vel alioquin perfecta adeo depuratio facta non fuerit, ut audacter possim purgans exhibere die decimo quinto, rem differo ad decimam septimam, quo tempore sequentem, vel similem, pro ratione ægri virium, potionem propino. ℞. *Tamarind.* ℥ß. *fol. sennæ* ʒij. *rhabarb.* ʒiß. *Coq. s. q. aq. Colaturæ* ℥iij. *dissolve mannæ*, & *syr. rosac. aa.* ℥j. *Misce*, *f. potio cap. mane*.

Purgatione peracta, ægrum, hactenus lecto, ex præscripto meo defixum, surgere, & paulatim ad pristinam victus rationem reverti jubeo. Ea quippe, quam ad hoc usque tempus præscripsi, eadem propemodum est cum illa, quam modo commemorabam; Uti juscula avenacea, & hordeacea, panatellæ ex pane & vitello ovi, in aqua cum saccharo confectæ; juscula tenuia ex decocto pulli, cerevisia tenuis lupulata, cui quandoque æstuante ardore febrili, immisceri potest succus Aurantiorum recens expressus, & super ignem ad cruditatis tantummodo sublationem coctus, & his similia, quamvis juscula avenacea sint instar omnium. Negare vero cerevisiam tenuem, quæ subinde in mediocri quantitate sumatur, severitas est minime necessaria, imo sæpenumero etiam detrimentosa.

Accidit interdum (maxime in senibus, ægrum febri jam curata, & corpore satis jam superque purgato, nihilominus valde debilem esse; & quandoque tussi, interdum etiam screatu, magnam glutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare: quod symptoma non tantum ægro terrorem injecit, sed & ipsi Medico, præsertim minus cauto, imposuit, eumque in opinionem induxit, quasi affectus iste Phtisi viam sterneret; licet observaverim ego, rem adeo periculosam non esse. Hoc in casu ægrum jubeo Vinum Melaganum, annosum, vel Falernum, sive Muscatum, cum pane tosto ei immisso bibere, quod crasin sanguinis multum prægressa æstuatione debilitati (proindeque nuper ingestorum succis assimilandis imparis) corroborans, symptoma illud paucorum admodum dierum spatio abigit, ut crebra experientia mihi constat.

Hac ipsa, quam proposuimus ratione, ægrum a multis affectibus, symptomatibusque, quæ malignitati tribui solent, tutum præstabimus; cum nihil magis solitum sit Medicis in arte sua minus exercitatis, quam quando medicamentis nimis refrigerantibus, vel usu Enematum intempestivo, crasin sanguinis ita relaxarint, Naturamque in perficienda sanguinis depuratione adeo debilitarint, ut animi deliquia, aliaque symptomata (quæ genuina sunt ejusmodi impedimentorum arte positorum effecta) contingant, *malignitati* culpam transcribere: at si diuturnitas, in quam abierit morbus, eum ab hoc vitio vindicet, tum quicquid eos in medela deinceps fatigat, id *Scorbuto* acceptum referunt: quamvis reipsa neque symptomata, quæ accidebant, quandiu vigebat morbus, *malignitatis* erant effecta, neque ea, quæ contigerunt in declinatione ejus, *Scorbuti*, sed utrunque rei male gestæ debetur, quemadmodum crebro id a me observatum est.

Non quod ego, aut quisquam alius, qui morborum historiam vel delibaverit, nescius esse possit, febres esse, quæ non intemperie sola, aut putrido tantum calore, sed etiam maligna qualitate (cujus signa evidentissima in ægris non possunt non apparere) constent: vel etiam quod inficias eam, complicari aliquando cum febre *Scorbutum*, & complures alios morbos posse: hoc tantum dico, has affectiones immerito sæpe in litem vocari.

Si fermentatio sanguinis rite processerit, fiet omnino materiæ morbificæ despumatio intra tempus modo dictum. At si remedia refrigerantia, vel enemata serius exhibita fuerint, multo longius excurret febris, præcipue in hominibus grandævis, male a Medico curatis; ad quos quandoque accersitus, postquam febri per quadraginta dies & amplius laboraverant, nihil non expertus fui, quo despumationem sanguini inducerem: sed nempe usque adeo debilitatus erat sanguis, partim senio partim Enematibus, & medicamentis refrigerantibus, ut neque Cardiacis, neque ullis aliis corroborantibus remediis scopum meum assequi possem; sed vel illorum febris virium suarum tenax permanebat, vel alioqui, si adesse videretur ἀπυρεξία vires ægrorum admodum prostratæ erant, & tantum non emortuæ.

Allo-

Aliorum autem remediorum ſucceſſu fruſtratus alio conſilium vertere ſæpe coactus ſui, cum ſucceſſu non vulgari; nempe adoleſcentulorum vivum vegetumque calorem ægris applicando. Nec quod quis multum miretur, hac methodo, licet inuſitata, ægrum tantopere corroborari, naturamque debilitatam juvari, ut ſemet a materiæ ſecernendæ, eliminandæque reliquiis exoneret; cum proclive ſit intelligere, inſignem effluviorum vegetorum copiam a ſano, & athletico corpore in corpus ægri exhauſtum transfundi. Neque unquam comperi iteratam calentium linteorum applicationem ullatenus id præſtare valuiſſe, quod modo præſcripta methodus præſtitit, ubi calor applicatus tum magis eſt humano corpori congener, tum ſimul blandus, humidus, æqualis, perenniſque. Atque hæc ratio, ſpiritus, & halitus, forſitan Balſamicos, in ægri corpus immittendi, ex quo ipſe illam adhibui tempore, licet aliena primum videretur, ab aliis cum ſucceſſu felici fuit adhibita: neque profecto me pudet hujus remedii meminiſſe, tametſi petulci quidam homines, atque arrogantes, omniaque vulgaria ingenti ſupercilio contemnentes, me forſitan hoc ipſo nomine aſpernabuntur. Ego enim proximi mei commodum, ac ſalutem vanis illorum opinionibus longe anteferendam cenſeo.

Methodus hactenus enarrata, ſi quis illam prudenter, & cum deſtinato animi conſilio obſervaverit, ægros, ſi non ab omnibus, ſaltem a pleriſque moleſtis illis ſymptomatibus immunes præſtabit, quæ hanc febrem vel comitari, vel eidem ſupervenire ſolent, quæque Medicum animi ancipitem, atque ſæpe in curationis decurſu conſilii pene expertem reddunt, imo & illius curæ commiſſos non raro e medio auferunt, etiamſi morbi natura mortem non interminari viſa ſit. Sed quandoquidem vel ægrorum culpa Medicum non ſatis opportune accerſentium, vel ipſius Medici minori ſive peritiæ, ſive cautela, ejuſmodi accidentia ſæpiſſime oborta cernuntur, non gravabimur peculiarem eorumdem curam ſummatim hic attingere; verum ad ea tantum ſymptomata me reſtringam, quæ, tametſi ſæpenumero præverti potuerint, modo via atque ordine prædicto quis uſus fuiſſet; cum tamen ſemel acciderint, diverſam quandam, ſibique propriam curam poſtulant.

Atque (ut hinc ordiar) ſi æger, vel calidiora medicamenta nimis propere atque intempeſtive ſumendo, vel calido nimis temperamento ſua natura fretus, in (1) *Phrenitidem* prolapſus fuerit; (quod proxime illuc accedit) ſi non omnino dormiat, ſæpe exclamet, aut inconditis vocibus utatur, ſi vultu ac loquela ferociat, ſi medicamenta, potumve communem avide & quaſi raptim bibat, vel denique urinam habeat ſuppreſſam; in hoc, inquam, caſu, liberaliori manu, quam ſupra indulſi, ad venæ ſectionem, clyſteres, ac medicamenta refrigerantia me accingo, verno tempore præſertim, (quo etiam alias ſymptomate hoc non apparente, juvenes atque vegeto calore præditi, ejuſmodi auxilia ſine multo diſcrimine admittunt) atque talibus remediis utens, ægrum eouſque ſuſtinere conor, donec in diuturnitatem aliquam affectus excurrat, quo tempore non admodum difficile erit eum & a morbo, & a ſymptomate una eademque opera liberare: id quod fiet *Narcoticum* aliquod medicamentum in largiori paulo doſi exhibendo. Quamvis enim febre vigente, quæ ναρκωτικῇ vi prædita ſunt non omnino proſit, neque deſtinatum a Medico ſcopum feriant; tamen opportune, & in declinatione morbi adhibita, præclaros effectus edunt: antea vero prodeſſe non poſſunt, partim quia fermentationem vi atque impetu procurrentem ſiſtere nequeunt, etiam in maxima doſi exhibita; partim vero (quod quidem majoris adhuc momenti eſt) materiæ peccanti tunc temporis maſſæ ſanguineæ æquabiliter admiſtæ, neque verſus ſeparationem adhuc vergenti ab exhibito hujuſmodi medicamento manus injicitur, adeoque depuratio illa tantopere expetenda impeditur. Verum ſive hæc ratio ſit hujuſce phænomeni, ſive alia aliqua magis abſtruſa, judicent illi quibus animus atque otium eſt talia ſpeculari. Interim ex fideli atque idoneo obſervationum plurimarum complexu rem ipſam certiſſimam eſſe pronuncio. *Laudanum*, vel alia quævis Narcotica in principio, augmento, vel ſtatu hujus febris ad ſymptoma hoc levandum, vel non prodeſſe omnino, vel, quod ſæpe accidit, etiam obeſſe; verum in ejuſdem morbi declinatione eadem mediocri doſi adhibita non ſine ſucceſſu uſurpari. Semel equidem Narcotico die morbi duodecimo uſus ſum, nec fruſtra; citius autem nunquam proſpere exhibitum novi. Quod ſi autem illius uſum ad decimum quartum uſque diem diſtuleris, tanto magis proficuum evadet, ſeparatione nempe perfectiori tum facta. Neque vero hæc mora tametſi forte aſtantes magnopere perterrefaciet hor-

(1) *Phrenitis.*

horrendum hoc symptoma, mortem statim subinfert; cum sæpe observaverim, hanc rem plerunque inducias ferre posse, ac solere, donec ad Narcotica descendere fuerit opportunum; saltem si caveatur, ne *Cardiacis*, calidisque medicamentis adhibitis, intemperies cœpta accendatur uberius, quo casu ægri subito pereunt. Narcotica, quibus ego uti soleo, sunt vel *Laudanum Lond.* ad gr. 1. ß. vel sequens. *Rec. sh Paralys. M.* 1. *Coq. s. q. aq. cerasor. nigr. Colaturæ* ℥iij. *Dissolve syr. de meconio* ℥ß. *succi limoniorum Cochl.* ß. *Misc.* vel *Rec. aq. cerasor. nigr.* ℥ijß. *aq. Epidemicæ* ℥ij. *Laudani liquidi gutt.* xvj. *Syr. Caryophill.* ℥j. *misce.*

Illud unicum hic addere placet, quod ad hanc rem observasse non inconsultum arbitror; nempe si symptoma hoc eousque inducias ferat, & febris adeo ut in diuturnitatem abeat, ut æger ante assumptum Narcoticum commode purgari possit, medicamentum illud tanto felicius effectum suum editurum. Quocirca ego imperare soleo Pil. coch. ma. ℈ij. in aqu. Betonicæ dissolut. atque hoc. 10. vel 12. horis ante Narcotici exhibitionem. Neque metuendum est a tumultu illo, quem calidior illa massa pil. alias excitare solet: subsequentis enim Narcotici vis pensabit illas turbas, & quietem suavissimam, blandissimamque inducet.

Quod vigiliæ ultra febrem excurrant, cessantibus aliis symptomatibus, observavi, linteum in aqua rosar. immersum, & frigide sincipiti; ac temporibus applicatum, plus quam Narcotica quævis prodesse.

Sæpe accidit ægrum per totum morbi decursum (1) *tussi* molesta divexari; nimirum commota vehementer, ac tumultuante sanguinea mole, omnibus jam ad seditionem, & partium studia spectantibus, fit, ut humores quidam soluti diffluentesque e massa sanguinis per vascula pulmonaria, vel etiam per diapedesin in tracheæ membranam interiorem, teneriorem scilicet atque exquisito sensu præditam, transferantur: hinc *tussis* oboritur, quæ primo sicca est, quoniam tenuis adhuc materia vim expultricem eludit; mox crassescit, atque expectoratu difficilis evadit, eo quod sensim febrili calore torreatur, atque assetur: hinc fit, ut soffocationis metu percellatur æger, utpote cui vires desunt ad lentam hanc viscidamque materiam tussi eliminandam. Ego in hoc affectu raro alio aliquo medicamento utor, præter *oleum amygdalarum dulcium* recenter expressum, nisi forsan acciderit, (accidit autem aliquoties) ut ægrotus oleum prorsus aversetur; tunc enim vulgaribus illis pectorabilibus, ut licet, opem ferre conamur. Interim oleum illud amygdalarum, si quidem illo per ægrum uti liceat, Bechicis aliis anteponendum censeo, ob eam causam præcipue, quod cum necesse sit hæc liberalius, & majori quantitate exhibere, modo prodesse velimus, hoc pacto ventriculum jam satis superque debilem, & ad nauseam proclivem oneramus: nonnunquam etiam eadem opera præpedimur, ne reliqua, eodem ipso tempore transigenda, procuremus. Neque vero satis aut intellectu assequor, aut experientia eo ductus sum, cur ab hujus olei, quod jam diximus, usu in febribus abhorreamus, eo quod scilicet inflammabile sit, adeoque metuendum, ne febrim adaugeat. Fac enim illud sua natura calidum esse, certe tamen calor ille tantus non est, ut aliunde non abunde penseur: præ cæteris enim manifesta vi pectori conducit, aperitque vias, ac lenit, adeoque expectorationem promovet, qua (præsertim si copiosior acciderit) tum exoneratur sanguis a molesto humore, commode jam excreto, tum eadem opera nonnihil refrigeratur, adeoque me non admodum male habet, si quando viderim symptoma hoc intercurrere, cujus beneficio non parum etiam ægro beneficii accedit. Illud unicum nunc moneo, una eademque vice tutum non esse, totis cochlearibus hoc oleum exhibere; periculum enim est, ne & ventriculo nauseam, & alvo fluxum inducam; parce itaque sed frequenter interdiu noctuque propinandum erit, quo non solum expectoratione facta tussim leniemus, verum etiam, quod alicujus momenti est, attritas ægri vires blando nutrimento nonnihil solabimur.

Fit nonnunquam, ut (2) *hæmorrhagia narium* superveniat; sive quod medicamenta nimis calida in morbi initio fuerint exhibita, sive quod ebullitio non satis coërcita fuerit, ægro nempe, vel in florenti ætate constituto, vel anni tempestate coadjuvante. Hoc si fiat, non admodum juvabunt ea quæ ad sistendum sanguinis motum vulgo fieri consueverunt, qualia sunt venæ sectiones, ligaturæ, medicamenta adstringentia, atque agglutinantia, vel etiam sanguinis acrimoniam contemperantia, &c. quamvis enim pro Medicorum consilio, ac prudentia, his atque hujusmodi aliis uti liceat; in eo tamen cardo rei vertitur, ut

(1) *tussis*.

(2) *Narium hæmorrhagia*.

ut idoneo aliquo medicamento sanguinis ebullitioni frænum imponatur, quod sistat, figatque illius impetum in præcipitia quæque ruentem. Verum quidem est, si symptoma seorsim spectetur, ea quæ supra enumeravimus (ac venæ sectionem potissimum) accommoda satis esse, nec ergo ipse dubitarem iisdem uti; sed nempe symptomatis hujus caussam (saltem si phlebotomiam exceperis) non satis attingunt, quam profecto non majori ratione per prædicta tollere, quam si gladio ignem extinguere satageres. Ego itaque in hoc casu, frustra aliis tentatis, tale quippiam adhibere soleo, quale nunc subnectam. *Rec. aq. portulacæ, & papaveris erratici aa.* ℥iʃs. *syr. de meconio* ʒvj. *syr. paralyseos* ℥ʃs. *M. f. haustus*. Nolim autem hæc ita intelligi, quasi hæmorrhagiam quamlibet ita statim curari velim, quin potius illa sæpe permittenda est, atque ægro plurimum prodesse potest, partim nimiam ebullitionem reprimendo, partim etiam critice aliquando morbum solvendo. Atque revera parum proderit huic symptomati frænum prædictum aptare, priusquam illud aliquantisper excurrerit, vel etiam priusquam vena in brachio secta fuerit. Illud diligenter advertendum est, hanc ipsam, atque alias omnes immodicas hæmorrhagias peculiare illud obtinere, quod quamprimum illæ quomodocunque sedatæ fuerint; nisi leniens aliqua purgatio celebretur, metus est ne recidivam æger patiatur; proindeque purgandum erit, quamvis (si febris tempora spectentur) serius aliquanto id fieri soleat, atque debeat, nisi symptoma hoc accesserit.

Hoc symptoma plerunque senibus accidit post copiosas evacuationes, vel per secessum ex diarrhœa, vel maxime per vomitiones, atque sæpenumero mortem præ foribus adesse denunciat. Ingenue fateor, me mihimet ipsi de (1) *Singultus* causa disquirenti satisfacere non posse: nihilominus observavi sæpe illum ex turbis, ac tumultu ab asperioribus medicamentis in ventriculo locisque vicinis excitato, ortum ducere, quibus sedandis, atque in pristinam pacem reducendis cum Naturæ vires non suffecerint, fit ut ingens periculum immineat: proindeque consentaneum existimavi curam eo dirigere, ut quod Natura per se nequibat, artis adminiculo suffulta perficeret. *Diascordium* igitur larga dosi exhibitum, nempe ad ℥ij. a scopo meo non aberravit, cum *semine anethi*, aliisque, quæ tanquam specifica decantantur, usus nihil profecissem.

Si in morbi hujus decursu (2) *Diarrhœam* obortam conspexeris, quæ (uti jam alicubi supra notavimus) accidere tum solet, cum in morbi initio vomitorii propinandi indicatio se obtulit, neque tamen illud propinatum fuit; dico in hoc casu convenire, ut quovis morbi tempore (nisi vires contra indicaverint) *emeticum* exhibeatur, etiamsi jampridem illa ad vomendum propensio præterierit. Quoniam autem hac de re satis opinor in superioribus pagellis a nobis dictum est, illud hoc in loco duntaxat annectam, quid facto sit opus si exhibito licet Emetico nihilominus *Diarrhœa* supervenerit. Quod tamen oppido rarum est, nisi in febri inflammatoria, ubi vomitorium, hoc symptoma non solum non impedit, sed quandoque creat, quod notatu dignum est. Itaque cum sic se res habuerit, præ quibusvis astringentibus hujusmodi clysterem profuisse comperi. *Rec. Cort. granator.* ℥ʃs. *ros. rubr. p.* ij. *Coq. in lactis vaccini s. q. Collaturæ* ℔ʃs. *dissolve Diascordii* ℥ʃs. *M. F. Enema*. Non suaserim, ut majori quantitate clysterem injicias, quamvis enim propria vi adstrictionem polliceatur, metuendum tamen est, ne sua mole lacessat intestina, adeoque fluxum alvi, quem consopire animus erat, uberius provocet.

Sed forsitan objiciet his aliquis, magis e re videri, ut præsertim declinante morbo, diarrhœam, si quidem acciderit, permittas potius quam sistas, quandoquidem fluxus ille alvi nonnumquam criticus est, morbumque solvit. Respondeo, me non inficias iturum, fieri aliquando, ut febris per hanc portam sibi viam faciat, atque effugiat; verum illud rarius accidit, quam ut illius spe quicquam moliamur: quin & ratio illa, qua de medela febrium universim locuti fluxus hujusce sistendi necessitatem ostendere conati sumus, etiam hic omnino locum obtinet. Nunc autem illud addendum est, mea quidem sententia animadversione non indignum, nempe ad genuinam sanguinis depurationem non tantum necessariam esse illam quarundam partium secretionem, quæ per *fæces* fit, sed requiritur etiam ut secernantur aliæ, tanquam *flores*, id quod in aliis etiam liquoribus opulentis atque heterogeneis quotidie cernimus. Itaque si diarrhœæ nimium indulseris, mediam solummodo depurationem, tantopere expe-

(1) *Singultus*.

(2) *Diarrhœa*.

expetitam, procurabis, atque etiam forsan, quod postremo in loco rejiciendum erat, primo excernetur. Fateor equidem separatione illa per flores jam facta (quæ, ut obiter id attingam, sensim, & sine sensu peragi solet, atque plerumque paulo pleniori διαπνοῇ potius, quam sudore manifesto) diarrhœam, si forte acciderit, periculi non multum interminari. Sciendum tamen est, illam tum non aliunde accidere, quam quod purgatio subducendis fæcibus dicata, non opportune exhibita fuerit, quæ quidem fæces mora sua fermenti alicujus maligni indolem adeptæ, intestina jam ad excretionem irritant, stimulantque; ut omittam dicere, liquidissimam illam excrementorum consistentiam (tali enim forma plerumque visuntur) satis indicare ea pro critica morbi solotione habenda non esse.

Forsan etiam inter symptomata febribus supervenientia recenseri potest (1) *Iliaca passio*, eo quod vomitus enormes, qui initio febrium accidere solent, huic occasionem quandoque subministrent.

Horrenda hæc effectio est, & huc usque omnium fere judicio funesta, ex intestinorum motu inverso, ac præpostero originem ducens. Nimirum intestinorum fibræ, quæ a superioribus versus inferiora contrahi debent, contrahuntur ad superiora, & quæcunque in intestinis continentur non versus alvum, sed ventriculum protruduntur, & impetu facto ad os regurgitant; adeo ut Enemata, quantumcunque acria, Emetica evadant, ubi etiam Cathartica per os assumpta per vomitum subito excernuntur. Et, mea quidem sententia, exquisitus ille, ac intolerandus dolor huic morbo superveniens, non aliunde oritur, quam ex præpostero intestinorum motu modo dicto. Cum enim sinus illi, quos multiplices intestinorum circumvolutiones constituunt, ita a Natura formati sint, ut ad descensum fæcum quam aptissime conducerent, cum ii, inquam, motui suis fibris contrario cedere cogantur, exoritur inde prædictus dolor; qui quidem uni parti instar terebelli infigitur, cum aut valvula, quæ ad initium coli apposita excrementorum ad ileon regressum impedit, aut alia quævis membrana ad sinum pertinens, cum hujus præposteri impulsus sola sustinet.

Hujus vero inversionis, unde dolor ille exoritur, duplicem causam assignare licet. Obstructionem nempe, vel irritationem.

Primo igitur quæcunque intestina vehementer obstruunt, ut nihil per inferiora descendere valeat, hunc contrarium in intestinis motum ut producant necesse est, & nemini non notum. In horum censum ab Authoribus referri solent fæces induratæ, flatus crassi magna copia collecti, ac intestina velut in nodum convolventes, constrictio intestinorum in hernia, inflammatio denique, aliique tumores magni, qui cavitatem internam intestini occludunt. Interim vero haud negandum, quod motus contrarius hisce causis originem debens, potius ingestorum, quam intestinorum motus habendus, neque hæc totius intestinorum ductus inversio est, sed illorum tantum, quæ supra sedem istius obstructionis sita sunt. Quam ob causam *affectio Iliaca* hinc profecta a me *notha* appellatur.

Secundo vero opinor, quod in affectu iliaco causa inversionis peristaltici intestinorum motus ut plurimum ita se habet. Nimirum ex tumultuante sanguine in febri nuper concepta, in ventriculum, & proxima intestina deponuntur humores acres, & maligni, ex quibus ventriculus primo motum suum invertere, ac violento impetu materiam molestam in eo contentam per os rejicere cogitur. Ventriculi tandem motui validiori intestina *tenuia*, ipsi continua, jam debilitata cedunt, & cum his demum *majora* in consensum trahuntur, vomituriente ventriculo, quasi choream ducente. Hunc affectum *verum ileum* voco, & ille hujus loci est. Methodus eum curandi hactenus fere incognita fuit, quicquid nonnulli jactent de usu *argenti vivi*, *& globulorum*, quæ præterquam, quod parum conducunt, noxam sæpe haud contemnendam inferunt. Ego cum felici successu hac methodo utor.

Quando liquet ex clysteribus per os rejectis, & aliis signis verum esse ileum, tunc in hæc tria enitor. 1. Ut contrarius iste ventriculi motus, qui similem motum in intestinis efficit, impediatur. 2. Ut intestina acri humore debilitata corroborentur. 3. Ut ventriculus, ac intestina ab istis humoribus liberentur. Quibus indicationibus ut satisfaciam, curationem hoc ritu instituo. Primo *salis absinthii* ℈j. ex cochleari uno *succi limonum* mane, & sero sumendum præscribo, intermediis vero temporibus *aquæ mentæ stillatitiæ* sine saccharo, aliove quovis additamento cochlearia aliquot bis quaque hora propino, cujus vel solius repetito usu, & vomitus, & dolor ex eo natus subito evanescent. Dum hæc fiunt *catulum viventem* nudo ventri indesinenter accumbere jubeo. Postquam vero dolor cum vomitu per spatium bidui triduive omnino cessaverit, tum *pil. coch. maj.* ℥j. *in aqua mentæ* dissolutam exhibeo, quam etiam aquam (quo certius vomitus recursum præ-

(1) *Iliaca passio*.

vertam) toto catharseos tempore sæpius sumendam injungo . Neque catulus removendus, antequam usum pilularum æger aggrediatur .

Observavi frustra pilulas istas, vel quodvis aliud catharticum, utcumque forte propinari, donec ventriculo corroborato, atque adeo ad motum naturalem reducto intestina etiam ad proprium motum æque reducta fuerint . Alias enim cathartica omnia intus assumpta emetica evadent, & plus damni quam commodi inferent . Inde est, quod remediis purgantibus viam facere non aggredior, donec per spatium quoddam medicamentis istis ventriculum respicientibus usus fuerim .

Victum valde tenuem ægro præscribo, ita ut nonnisi cochlearia aliquot jusculi ex pullo Gallinaceo parati sorbenda bis vel in die permittam. Interim vero ut per totam ægrotationem in lecto decumbat jubeo, donec perfectæ sanationis signa appareant, ac etiam post sanationem per longum tempus in prædictæ aquæ usu persistere, & laneis duplicatis ventrem a frigore bene defendere impero, quo minus recidiva fiat, cui hic affectus præ omnibus aliis est obnoxius.

Pauca hæc universam meam in curando hoc affectu methodum exhauriunt, quam a nemine consulto ob simplicitatem suam, & splendidioris sive verborum, sive pharmacorum apparatus defectum, aspernatum iri confido.

Atque hæc sunt illa symptomata, quæ in febre hac occurrere solent . Sunt autem & alia quædam, quibus memorandis nunc supersedebimus, partim quidem, quoniam ea minoris momenti sunt ; partim vero , quod peculiarem nullam curationem postulent, febres enim rite tractatæ sponte sua cessant.

De *Febre continua* hujus constitutionis , ac de symptomatibus ejus hactenus.

CAPUT V.

Febres Intermittentes Annorum, 1661. 62. 63. 64.

QUandoquidem , ut jam sumus præfati, quæ prædictos annos omnes constitutio pervasit, producendis omnium generum *Intermittentibus* tam egregie favit , quas tum de illis feci observationes haud indiligentes, hic impertiam . Addam insuper , & quæ de paucis illis intermittentibus observavi , quæ ab illo deinceps tempore sporadice contigerunt, quo minus orationis filum insequentium deinceps annorum historiam complectentibus, cogar intercidere .

Primo loco quo naturam illarum atque genium conjectura saltem assequamur , advertendum est, quod in paroxysmis febrium intermittentium hæc tria tempora spectanda sunt. 1. Tempus *Exhorrescentiæ*. 2. Tempus *Ebullitionis*. 3. Tempus *Despumationis* . Et quidem ad *exhorrescentiam*, quod attinet (ut de rebus summatim loquar) ego illam exinde oriundam arbitror, quod materia febrilis, quæ nondum turgescens a massa sanguinea utcunque assimilata fuerat, jam tandem non solum inutilis, verum & inimica Naturæ facta , illam exagitat quodammodo atque lacessit ; ex quo fit, ut naturali quodam sensu irritata , & quasi fugam molita , *rigorem* in corpore excitet , atque *horrorem* , aversationis suæ testem & indicem . Eodem plane modo , quo potiones purgantes a delicatulis assumptæ , aut etiam toxica incaute deglutita , horrores statim inferre solent , aliaque id genus symptomata . Natura itaque hoc pacto irritata (ut ad tempus *ebullitionis* jam transeamus) quo facilius hunc hostem a suis cervicibus depellat, *fermentationem* aggreditur, solemnem nempe machinam, qua in febribus, & quibusdam aliis acutis morbis uti consuevit, cum sanguinis molem ab intestinis inimicis liberare conetur : hujus enim effervescentiæ beneficio disjunctæ peccantis illius materiæ partes , quæ sanguini æquabiliter admixtæ fuerant aggregari quodammodo incipiunt, atque adeo leviori opera subigi possunt, ut ad despumationem opportunæ evadant. Et quidem ut hoc fiat vel ex eo plurimum referre constat , quod qui ex febribus intermmittentibus moriuntur, siquidem in paroxysmo pereunt, in primo illo tempore (*exhorrescentiæ* scilicet) fato fungantur ; nam si ad tempus effervescentiæ pertigerint , saltem pro illa vice non moriuntur. Atque per hæc duo tempora res ægrorum in angusto versantur ; quibus elapsis , tertium tempus , quod *despumationi* dicatum est, insequitur, quo succedente symptomata omnia primo leviora fiunt, atque tandem plane evanescunt . *Despumationis* autem nomine nihil aliud significatum volo, quam materiæ febrilis jam subactæ, & quasi devictæ , expulsionem , seu separationem ; atque illud quod separatur , partim (ut in aliis liquoribus cernere licet) *florum* , partim *fæcum* rationem, & sortem obtinet .

His ita positis , videamus quomodo fiat , ut redeat paroxysmus, quandoquidem ægrorum sors in vado jam constituta videtur. Nimirum febrilis materia nondum tota emigravit, sed quemadmodum apum Embrya statis tempori-

poribus sensim succrescunt, ita latens hæc materia pro typorum ratione denuo caput effert, ac novum negotium Naturæ facessit, idem stadium decurrens, quod in præcedentibus modo ostendimus. Nunc autem si quis a me causam quæsiverit, cur fomes ille delitescens effervescentia præcedenti non satis subactus, ac proinde cum reliqua materia peccante non expulsus, proindeque novas tragædias daturus, non eodem modo in omni febre intermittenti progrediatur (nam nunc unum, nunc duos, nunc tres dies exigit, priusquam ad maturitatem perveniat, novumque paroxysmum excitet,) de hac re, inquam, si quis mihi negotium exhibeat, ego plane me nescire fateor. Neque vero quisquam alius, quod sciam, in hac causa tam præclare se gessit, ut arcanum hoc opus Naturæ satis enarrasse videatur. Ego Philosophi nomen non ambio, & qui titulum illum se mereri existimant, atque me fortassis hoc nomine culpandum putabunt, quod in hac penetralia non irrumpere conatus sim, moneo illos, ut in aliis Naturæ operibus, quæ ubique nobis obversantur, vires suas experiri velint, antequam aliis dicam scribant. Libenter enim quæsierim, cur *equus* ad ἀκμὴν suam pertingat septem annorum spatio, *homo* 21. cur in *plantarum* regno, hæc mense *Majo*, illa *Junio*, ista alio florere soleat, ut innumera alia nunc sileam. Quod si doctissimos quosque viros non pudeat suam ignorantiam in his rebus palam fateri, non video, cur mihi vitio verti debeat, si in re non minus difficili, atque forsitan prorsus inexplicabili, manus ab αἰτιολογίᾳ abstineam; quippe cum persuasissimus sim, Naturam non minus hic loci, quam in aliis quibuscumque, methodo quadam certa atque ordine progredi: *quartanosa* enim (ut sic dicam) ac *tertianosa* materia non minus Naturæ legibus subjacet, iisque regitur, quam alia corpora qualiacumque.

Cum rigore atque horrore in universum *Intermittentes* omnes incipiunt, cui mox calor succedit, atque huic deinceps sudor. Per utrunque paroxysmum, tum illum quo friget æger, tum quo plus satis incalescit, vomituit ut plurimum, vehementer ægrotat; cum siti, & lingua arida, &c. Quæ quidem symptomata, iisdem omnino gradibus recedunt, quibus provehitur sudor, quo uberius prorumpente paroxysmus solvi videtur. Satis recte valet qui modo ægrotabat, donec paroxysmus periodo sibi consueta denuo recrudescat; in *Quotidiana* scilicet quolibet νυχθημέρῳ, in *Tertiana* alternis diebus, in *Quartana* tertio quoque die, calculatione videlicet facta ab unius paroxysmi initio, ad initium subsequentis. Licet haud raro ingeminentur posteriores duo, ita Tertiana quolibet die invadat. Quartana per duos dies continuos, tertio quidem ab insultu libero manente; quandoque etiam ter tribus diebus continuis infestet, cum *Triplex Quartana* est, morbo ab isto, quem primum assumpsit, Typo nomen sortiente.

Quæ sane paroxysmorum reduplicatio nonnunquam a materiæ febrilis excessu activitateque nimia producitur, quo in casu paroxysmus *adventitius primarium* antevertit; nonnunquam etiam a virium prostratione, cum in ægro nempe nimium illæ fuerint dejectæ, & paroxysmi vigor retusus, sive refrigeratione intensiore, sive etiam evacuationibus præter modum effusis: in hoc vero casu cum paroxysmus adventitius primarium insequitur, mitius insuper, neque ita prorsus diu atque alter, ægrum affligit. In priore instantia, materiæ turgescentia sive ὀργασμὸς tardius revertentem, & sibi debitam periodum nequaquam præstolatur, ac proinde aliquanto præmaturius despumatione sua defungitur: in posteriore autem cum sanguis non jam ea vi polleat, quæ materiæ febrili uno impetu excutiendæ sufficiat, mox alium de novo paroxysmum substituit, quo ejus reliquias e sinu suo exturbet. Quinimo e duabus hisce causis sibi invicem adversantibus forte etiam pendet tam paroxysmorum anticipatio in febre intermittente ordinaria, atque regulari, quam eorundem tardior accessio; quarum utraque in his febribus frequenter occurrit, quæ νυχθήμερον omne percurrunt, vel solitum paroxysmi tempus anticipantes, vel eo serius accedentes.

Febrium autem intermittentium quædam *Veris* sunt, quædam *Autumni*: quamvis enim in tempestatibus intermediis nonnullæ oboriantur, quoniam tamen illæ, & minus frequentes sunt, & ad prædictas reduci possunt (illas nempe quibus magis appropinquant,) idcirco omnes sub duobus hisce generibus, *Vernalibus* nempe, atque *Autumnalibus*, complectar. Tempora ad quæ particulariter ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ referuntur, menses sunt *Februarii*, atque *Augusti*; licet quandoque maturius invadant, tardius etiam nonnunquam; prout scilicet uberior parciorve in aëre apparatus, vel ad easdem producendas facit, vel officit, & ex consequenti magis etiam minusve epidemice deprædantur. Cujus rei exemplum habemus satis obvium in febribus intermittentibus Autumnalibus anni 1661. quo anno memini, fœminam quandam ædibus meis vicinam primo Quartanæ suæ paroxysmo,

mo, ipso *Joannis festo* correptam fuisse. Et complures alii circa idem tempus præmaturum febribus illis correpti fuere, quæ postmodum adeo epidemicæ evaserunt; quod argumento est magnum tum fuisse in ista quæ tunc obtinebat aëris temperie, ad istos morbos apparatum, qui deinceps procedente anno stipatiores grassabantur.

Et quidem usque adeo necessaria est hæc febrium distinctio, ut nisi eadem in praxi sedulo contemplemur, neque de earum duratione prognostico aliquo rite facto quicquam pronunciare, neque quomodo regimine ægrorum corpora curare poterimus, habita tum tempestatum, tum naturæ febrium diversæ ratione. Verum quidem est febres utriusque tempestatis ingenium non plane dissimile nancisci, sive modum spectes primi insultus, qui cum horrore primum incipit, mox in calorem erumpit, ac tandem per sudorem solvitur; sive typorum discrimina, quorum respectu quædam *Tertianæ* sunt, tum *Vere*, tum etiam *Autumno*. Interim tamen non dubito, quin febres istæ tota sua natura, sive essentialiter distinguantur.

Atque ut de (1) *Vernalibus* primo dicam, illæ fere omnes vel *Quotidianæ* sunt, vel *Tertianæ*, & vel serius, vel ocyus ingruunt pro vario tempestatis apparatu. Nam per brumale frigus spiritus concentrati vires in suo recessu sibi acquirunt, quos appropinquantis postea solis calor jam vegetos evocat, qui cum viscidis humoribus (minus tamen viscidi sunt hi, quam quos in Autumno prægressi fervores excoxerunt, ac torrefecerunt) commissi, quos durante hyeme natura in sanguinis massa congesserat, dum avolare nituntur, implexi detinentur, & quasi irretiti, adeoque vernam hanc ebullitionem concitant. Eodem plane modo quo vasa cerevisia repleta, atque in arena, vel cella frigida diutius reposita, si igni admoveantur, tumultum statim concipiunt, & liquor ad volatum pronus est. Sanguis hoc modo affectus purgationem sui molitur, atque spirituum volatilium ope negotium hoc sat cito peragit, nisi forte nimia viscidorum succorum vi instructus fuerit, qui fermentationem cœptam remorentur; & licet hoc ipsum accidat, effervescentia tamen verna raro continua, suique similis manet, verum dissilire atque in diversos Paroxysmos quasi findi solet. Sanguine enim opulentis hisce spiritibus jam turgido, Natura negotium suum quasi præceps aggreditur, & quarundam partium secretionem ad modum perfectæ solutionis per Paroxysmos particulares peragit, priusquam universali separatione defungatur. Atque hæc mihi quidem ratio non inidonea videtur, quod verna tempestate, præsertim illa, quæ æstatem propius attingit, paucæ febres continuæ occurrant, nisi forte constitutio fuerit Epidemica. Fermentationes enim tunc temporis obortæ, vel subito consopiuntur, vel ad intermissionem properant, vel denique partes humorum ad separationem proniores, præmature, & cum vi quadam, alio transferuntur, ex quo mox *Anginæ*, *Peripneumoniæ*, *Pleuritides*, aliæque id genus pestes succrescunt, quæ desinente potissimum Vere caput suum exerunt.

Animadverti, *Febres Intermittentes Vernales* rarissime fuisse diuturnas, semper vero salutares; ita ut vel maxime senex, vel debilis quispiam, officiosissima damnosissimaque imperitissimi cujuslibet τεχνῆς, modo is probus fuerit, e medio vix queat tolli. Contigit mihi tamen videre *Tertianas Vernales*, quæ ob Phlebotomiam, & Catharsin indebite celebratas, & regimen insuper cum morbo male quadrans, moras traxere etiam usque ad tempus illud, quo Autumnales solent invadere; quæ tempestas cum hujus morbi genio sit admodum contraria, eundem continenter extinguit. Ægro interim frequenti Paroxysmorum reduplicatione, & duratione longiore ita pene confecto, ut in extremis versari videatur; qui nihilominus (quatenus mihi hactenus observare licuit) semper est eluctatus. Neque in convalescentibus ab hoc morbo mihi adhuc subiit videre gravissima illa symptomata, quæ, ut infra dicetur, intermittentes Autumnales diuturniores sequuntur; *Lethalem* intelligo *tonsillarum inflammationem*, *ventrem induratum*, *tumores Hydropicos*, *&c.* Plus semel tamen adverti ægros a morbi diuturnitate, & Paroxysmorum ingeminatione (accedentibus ad malorum cumulum evacuationibus repetitis) ad summam debilitatem redactos, ubi primum cœperint convalescere, in *Maniam* incidisse, quæ pari cum illo passu recessit, quo eorundem vires de novo redintegrabantur.

Intermittentes vero *Autumnales* longe aliter se habent. Primo enim *Tertiana*, licet quibus annis Epidemica non est, & sanos invadit, cito nonnunquam se proripit, neque pluribus stipatur symptomatis, quam quæ Verno tempore contingere solent Tertianæ; ubi

(1) *Intermittentes Vernales.*

ubi tamen epidemice grassatur, & ætate provectiores, aut pravo corporis habitu præditos ferit, haud vacat periculo; quin etiam ad menses duos, vel tres, forte etiam in secuturum usque Ver tyrannidem exercet. Deinde *Quartanæ* & periculosiores sunt, & obstinatiores longe quam sunt illæ, de quibus ultimo diximus: Ubi enim natu grandiores impetunt, eosdem paucis adhuc Paroxysmis mulctatos quandoque jugulant; quo in casu æger tempore *exhorrescentiæ*, ineunteque adeo Paroxysmo ut plurimum moritur, quod jam dictum. Quod si æger in senectutis tantum fuerit confinio, nec dum ejus limen prætergressus, licet non in eodem versetur discrimine, ne inter Paroxysmos primo lacessentes luce privetur, haud tamen facile a febre hac elabetur, nisi vertente anno, appetenteque illo tempore, quo primo corripiebatur. Nonnunquam etiam *hæret lateri lethalis arundo*, nec nisi a morte, languescenti decutitur. Quartana interim Typum subinde variat, plurima etiam parit symptomata, *Scorbutum* v. g. *Ventrem induratum*, *Hydropem*, *&c.* Juniores vero ferendo huic morbo pares sunt, a quo nonnunquam circa *Solstitium Brumale* liberantur, frequentius tamen non nisi adveniente *Verno Æquinoctio*, vel etiam Autumno insequenti, ubi sc. venæ sectionem aut Catharsin admiserint. Sæpe non sine stupore sum intuitus infantes tenellos cum hoc morbo per totos menses sex commissos, nec oppressos tamen, sed de eodem, *Herculis* instar pueri, in cunis triumphantes.

Hic notandum, quod cujuscunque demum ætatis, aut temperamenti fuerit is, qui Quartana corripitur, si quolibet alio vitæ tempore (vel etiam ab hoc remotissimo) eadem semel laboraverit, non diu admodum eum secunda hac vice fatigabit morbus, sed post paucos aliquot Paroxysmos sponte sua solvetur, quod scitu dignum erat.

(1) *Intermittentium* autem *Vernalium* curationem quod spectat, licet illas suo semper arbitrio permittendas existimaverim, & nihil prorsus movendum, cum nemo quisquam, quod sciam, earum unquam opera satis concesserit, atque ex adverso, qui illas abigere sategerunt, remediis præsertim evacuantibus, id tantum egerint, ut morbus inde confirmatior pertinacius obsisteret; si tamen importuna ægri impatientia Medici opem obnixe efflagitet, Intermittentes Vernales variis modis, quidem cum optato exitu aggredi licet, uti mihi non infrequenti observatione abunde constitit.

Nonnunquam *Emeticum* tempestive propinatum, ut nempe ante Paroxysmum negotio suo defungi possit, felicissime successit; præsertim si quantitatem mediocrem *Syr. de Meconio*, vel cujusvis Narcotici post finitam Emetici operationem, exhibueris immediate ante Paroxysmi insultum.

Ast ubi sanitatem videas restitutam per *diaphoretica*, quæ sudorem in Paroxysmi solutione obortum promoveant, ægro interim optime stragulis cooperto, id quod tantopere, ac tandiu faciendum est, quandiu vires ægri patiantur. Atque hoc in Veris intermittentibus, præcipue Quotidianis, sæpe obtinuit: humoribus enim in hac tempestate non admodum crassis existentibus, solutio alias imperfecta futura, in perfectam adolescit, quod quidem in Autumno nunquam accidit.

Quid quod clysteris in diebus intermittentibus per triduum, vel quatriduum adhibiti beneficio, Tertianas aliquando curaverim.

Interim si ob Phlebotomiam liberiori manu celebratam (quo tempestas ipsa parum cautos facile inclinat,) vel ob ægri debilitatem antecedaneam, spiritus illi, qui subito ad desputationem se accingerent, pauperiores facti minus valeant, accidere potest, ut hujusmodi febres Vernales auxiliis quibuscunque frustra tentatis, Autumnalium diuturnitatem æmulentur. Sed sane non solent illæ eousque durare, quippe quæ vel sponte sua desinant, vel leviori remediorum ope facile in fugam vertantur.

(2) *Intermittentes* autem *Autumnales* non tam levi opera se amoveri patiuntur. De illis igitur nonnulla mihi dicenda sunt. Si autumnalis constitutio fuerit Epidemica, circa *Junium* adultum solent invadere. Sin minus *Augustum* præstolantur, & *Septembris initium*: in subsequentibus vero mensibus rarius occurrunt.

Cum earum ingens aliquod agmen simul invaserit, observare licebit earum paroxysmos plerunque una eademque diei hora contingere, accessionibus nunc prævertentibus, nunc postponentibus, simili plane modo, atque eodem tenore, nisi quod accidere queat, ut ordo ille medicamentis adhibitis, quæ retardandi vel præcipitandi vi pollent, in quibusdam corporibus immutetur, vel pervertatur.

Observandum est etiam quod in principio febrium intermittentium (Epidemicarum præcipue

(1) *Intermittentium Vernalium Curatio.*

(2) *Intermittentes Autumnales.*

cipue, quæ Autumno contingunt) haud ita in proclivi est typum sub primis invasionis diebus rite distinguere, quandoquidem febre continua adscita primum adoriuntur, neque facile est aliquandiu, nisi diligenter adverteris animum, quicquam aliud præter aliqualem morbi remissionem deprehendere, quæ tamen paulatim in perfectam desinit intermissionem, & typum anni tempestati apte respondentem.

Typorum ratione vel *Tertianæ* sunt, vel *Quartanæ*. Atque de quartanis quidem illud merito affirmari potest, eas genuinam esse Autumni sobolem. Utræque profecto ea affinitate inter se connexæ sunt, ut sæpe numero vices permutare, saltem ad tempus, deprehendantur, mox fortassis ad pristinum genium rediturae. Sed Tertianæ vernales quartanarum typos nunquam induunt, cum toto (ut ita dicam) cœlo a se invicem distinguantur. Neque porro observavi unquam hac tempestate quotidianam contigisse, nisi quis Tertianam duplicem, vel triplicem Quartanam hoc nomine censuerit ἀκυρολόγως appellandam.

Has autem febres intermittentes eo fere modo suam originem nancisci arbitror, quem nunc summatim attingemus. Nempe anno surgente, atque progresso, sanguis etiam pro rata proportione exaltatur (haud secus ac vegetabilia quævis augmentis atque declinationibus suis anni cursum referunt) donec ad ἀκμὴν suam, ultimumque vigorem pervenerit; hinc parallelis motibus cum tempestatibus anni pergens, eo declinante relaxari tandem, & ipse incipit; ac tum præcipue cum ab accidentali aliqua causa promotus fuerit, puta sanguinis immodica jactura, frigore admisso, cibis crudis atque excrementis, balneorum usu intempestivo, aliisque non paucis. Jam vero sanguis in hoc decidentiæ statu constitutus impressioni morbificæ cuicumque obnoxius est, quam in illum faciet qualibet aëris constitutio, quæ hoc tempore dictis intermittentibus est Epidemica. Atque huc spectat ebullitio mox inducta, qua liquorem sanguineum quandoque valde degenerem corripiente, febris inde oriunda mali moris esse solet, & malignis, atque horrendis symptomatibus plenissima. Illud utcumque accidit, ut sanguis spiritibus suis magnam partem exutus, & ab æstate præcedenti plurimum adustus, ebullitione sua non nisi tardissimis motibus defungatur, suæque despumationi longissimam periodum postulet.

Jam vero ut manifestum evadat, quam difficulter hæ febres (Autumnales puta) curationem admittant, hoc loco perpendendum est: Continuarum hujus tempestatis atque intermittentium discrimen in eo maxime versari, quod *Continuæ* conceptam semel effervescentiam συνεχῶς unoque tenore perficiant; *Intermittentes* autem partitis vicibus, ac diversis temporibus eadem defungantur. Interim in utrisque fermentatio naturæ ductu peragitur spatio horarum 336. aut circiter, neque enim citius aut tardius massa sanguinea in humano corpore ordinario repurgatur, si negotium Naturæ permiseris: haud secus ac pomarium suum, vinum atque cerevisia suam, ac peculiarem habet periodum, qua depurentur. Quamvis autem in febribus intermittentibus sanguis nonnunquam (ut in quartana contingit) sex mensium spatio despumationem suam moliatur, ac tandem perficiat; non tamen (si rite calculum ponas) plus temporis in eadem absolvenda impenditur, quam quod in continuis impendi naturaliter solet; quatuordecim enim νυχθήμερα sive dies naturales efficiunt horas 336. tribuendo nempe horas quinque cum dimidia cuilibet paroxysmo Quartanarum, habebis in Quartana valorem 14. dierum, h. e. horas 436. Jam si quis dixerit Quartanam, verbi causa, (eadem enim reliquarum intermittentium ratio subintelligenda est) ultra sex mensium spatium aliquando excurrere, antequam periodum suam absolvat, respondeo, idem etiam non raro in continuis febribus hujus constitutionis spectari, quæ sæpe ultra dies quatuordecim protrahuntur: in utroque nimirum casu si effervescentiam (præsertim circa febrium finem) rite atque ordine decurrere, ac sustineri vegetam curaveris, despumatio intra prædicti temporis spatium, hoc est, quatuordecim dierum, vel 336. horarum peragetur: quod si vero effervescentiam illam seu fermentationem refrigerantium medicamentorum, aut clysterum usu tunc temporis (scilicet versus febrium declinationem) importune inhibueris, & quasi frænum illi injeceris, mirum non est, si in longum evagentur, ordine quippe Naturæ perturbato. Nanque hoc modo relaxatur quodammodo sanguinis humani tonus, unde se ad despumationem accingere cum effectu nequit. Immo vero in corporibus debilibus, & effœtis idem aliquando, vel sponte accidit, nisi Cardiacorum ope Naturam in illis languentem adjuveris, quo sanguini despumando par sit.

Verum illud hic jam porro notandum arbitror, ea quæ de fermentationis spatio atque continuatione supra tradidimus, de illis solummodo febribus intelligenda esse, quæ sta-

statam quandam naturam, atque habitum nactæ sunt. Sciendum enim est (neque me præterit) febres quasdam esse, tum continuas, tum intermittentes, quæ transeuntis, & incerti genii sunt, neque in suis effervescentiis ad destinatam periodum pertingunt. Hujus generis sunt quæ a levi aliqua offensa ex sex rerum non naturalium, quas appellant, ut cibi, potus, aëris, & his similium, abusu, nonnumquam ortum ducunt, his enim morbis correpti subito sæpe convalescunt. Idem etiam adolescentulis, sanguine puro, ac multis spiritibus referto præditis, aliquando accidit: nimirum febres illorum spirituosa quadam ac nimis tenui, volucrique materia, fermentationes suas citius perficiunt, ac celeri gradu spatia sua emensæ evanescunt. Ad fermentationem enim illud primo requiritur, ut materia fermentiscibilis, sive illa sanguis sit, sive vinum, aut alius aliquis liquor quilibet, ea tenacitate; & viscositate polleat, ut spiritus implexos, atque irretitos eatenus detinere valeat, ut in liquoris massa moveri atque agitari possint, eodem fere modo, quo aves visco captæ, aut muscæ, atque apiculæ melle detentæ, motitare quidem, & murmura sua peragere possunt, avolare interim non valentes. Neque tamen, (ut obiter illud dicam) eam tenacitatem obtinere debent liquores memorati, ut spiritus prorsus obruant opprimantque, adeo ut non omnino moveantur.

His jactis fundamentis (quæ quidem nescio an aliis, mihi certe ratione non contemnenda niti videntur) mirum non erit, si illis non aliam medendi methodum superstruam, quam quæ in febribus continuis ad despumationis debitum opus rite perficiendum, adhibenda videatur: cum nimirum illæ a continuis nullo discrimine sejungantur, si ordinem spectes, quo Natura earundem materiam expellere solet, scilicet per effervescentiam certa periodo comprehensam. Etsi quod ad earum speciem, atque naturæ proprietatem attinet, illas & a continuis, & a se invicem plurimum differre non diffitear. Itaque vel methodum, qua se Natura liberare ab hoc morbo solet, caute solliciteque observando indicium sumere oportet, quo fermentationem obortam acceleremus, atque ita ad sanitatem ægros perducamus; vel in ipsam causam specificam penetrando, danda erit opera, ut remediis efficacibus, ac specificis morbo obviam eatur. Ab horum alterutro indicationes sumendæ sunt. Ego utramque viam ingressus aliquando fui, atque illæsa (uti opinor) verecundia profiteri possum, non sine summa cura atque attentione animi indefessa; sed nondum eam felicitatem adeptus sum, ut Autumni febres intermittentes certa aliqua praxi, atque medicandi ratione tollere possim, antequam statas illas fermentationes (de quibus supra locuti sumus) peregerint, utcunque molestum hoc febricitantibus videatur; qui eousque sanitatem suam expectare inviti coguntur. Revera autem siquis inter mortales reperiatur, qui sive methodo aliqua certa, sive remedio specifico adhibito, febrium harum intermittentium cursum non solum inhibere, sed etiam omnino abrumpere novit, existimo eum omni jure teneri, ut humano generi rem illam summopere expetendam patefaciat: quod si non fecerit, ego illum, nec boni civis nec prudentis viri nomen mereri pronunciare ausim, neque enim civis boni est, illud in rem suam vertere, quod toti generi humano tam ingens beneficium apportet; nec viri prudentis, divina benedictione semetipsum privare, quam a summa bonitate liceret expectare, si ad publicum bonum promovendum se accingeret. Honoris autem ac divitiarum longe minor apud probos ratio habetur, quam virtutis, & sapientiæ.

Quantumlibet autem fuerit difficile, intermittentes has Autumnales certo fugare, tradam tamen quicquid ad earundem curationem præ reliquis facere mihi visum est.

(1) Intermittentium Autumnalium curationem non sine ingenti discrimine per Catharsin tentari (nisi eo, quem mox dicemus, modo instituantur) præsertim vero per phlebotomiam, frequenti nimis observatione jam olim didici. Etenim in Tertianis (maxime si ea constitutio admodum fuerit epidemica) hac methodo sanandis, nisi Chirurgi gladiolus eodem ictu, quo venam pertundit, ipsam etiam febrem confodiat, dictæ febres, etiam in vegetioribus, & Athletice cætera valentibus, non nisi longo temporis tractu expugnati se patiuntur: in provectioribus autem diutinum febris cruciatum tandem etiam mors excipit, quam præ foribus jam esse haud raro denunciat lethalis illa tonsillarum inflammatio, cujus fecimus mentionem. Adde, quod venæ sectio alias etiam symptomata illa maturius accersivit, quæ febres Autumnales intermitten-

(1) *Intermittentium Autumnalium Curatio.*

tentes in statu declinationis, vel comitari diximus, vel a tergo sequi. Quartanariis vero in tantum obest phlebotomia, ut juvenes, qui a morbo alias intra sex menses fuissent liberati, per sex adhuc alios ab eodem detineantur: Ætateque provectiores, qui nisi sanguinem detraxissent, intra annum poterant sanari, morbum etiam ultra statutum illud tempus alere periclitantur, ac denique ab eodem victi succumbere. Quæ de venæ sectione jam dixi, levi opera ad Catharsin possunt transferri, nisi quod hæc non usque adeo perniciosa sit, nisi crebro repetita.

Intermittentes Tertianas Autumnales hoc pacto aggredior. Ægro in lectulo composito, & stragulis undequaque cooperto, sudores provoco sero lactis cerevisiato, cui salviæ folia incocta fuere, quatuor circiter horis ante paroxysmi adventum; quibus jam obortis mox præcipio, ut devoret ℈ij. *Pilularum Cochiarum majorum* solutarum in ℥j. sequentis mixturæ. ℞. *Aq. vitæ* ℔. j. *Theriac. Andromach.* ℥iij. *Croci. Angl.* ℨj. *M.* stent simul pro usu. Hæc ubi assumpserit, in sudoribus continuo eliciendis persistat, donec elapsæ fuerint aliquot horæ ab illo tempore, quo paroxysmus ingruere debuerat, magna cum cautela se muniens contra illas sudationis interruptiones, quas illi forte creabunt dejectiones aliquot a medicamento cathartico profectæ. Sæpius mihi ex animi voto cessit medicamentum hoc in fugandis Tertianarum paroxysmis, quam usu receptum illud ad eundem scopum tendens, decoctum sc. *Rad. Gentian. Summit. Centaur. &c.* cum pauca *Sennæ* atque *Agarici* quantitate. Cum enim duos illos contrarios sudandi ac dejiciendi motus eodem tempore excitet, eundem cum vulgari isto effectum obtinet, ordinatum scil. paroxysmi processum confundendo atque interturbando: idque efficacius, nec tamen tuto minus. Atque hac sane methodo intermittentes Autumnales Tertianas bene multas pepuli; necdum præstantiorem alium experiri his annis mihi licuit.

In *Tertiana duplici*, quæ typum variavit, ob ægrum vel evacuationibus vel alio quovis modo debilitatum, sudor pari etiam modo provocandus, & pari temporis intervallo a futura paroxysmi invasione, vel medicamento jam laudato (omittantur vero *Pillulæ Cochiæ*, cum tutum sit, nec ad rem faciat, cathartico jam ab eodem fractas ægri vires amplius dejicere, & paroxysmis ejusdem ope ingeminatis suppetias ferre) vel diaphoretico alio aliquo ἀσφαλεστέρῳ atque efficaci, quod etiam repeti potest paroxysmo genuino proxime subsequente. In summa ægri debilitate a dicta paroxysmi ingeminatione electuarium, quod jam sequitur, præscribo: ℞. *Conserv. fl. Borag. Buglos. an.* ℥j. *Conserv. Anthos.* ℥ß. *cortic. citri condit. Nucis Mosch. cond. Theriac. Andromachi aa* ℨiij. *Confec. Alkermes* ℨij. *M. F. Opiata*, de qua capiat ad magnitudinem avellanæ mane, & vesperi, superbibendo cochl. 6. sequentis Julapii ℞. *Aquæ Ulmariæ*, *& Theriacalis stillat. an.* ℥iij. *Syr. Caryophil.* ℥j. *M.* vel hujus loco aquam aliquam epidemicam simpliciorem sacchara dulcoratam exhibeo, interdicto Enematum usu; ægro juscula e pullorum carnibus, avenacea, *&c.* concedo.

Quartanarum quod attinet curationem, nemo est, opinor, in hac arte vel mediocriter versatus, qui nesciat quam parum votis respondeant methodi istæ omnes, quæ huic Medicorum opprobrio eluendo hactenus destinantur, si *Corticem Peruvianum* excipiamus, qui tamen inducias sæpius impetrat morbo, quam eundem debellat, cum postquam ad septimanas duas, vel tres delituerit, magno cum ægri emolumento, qui ab illo male mulctatus paululum interim respirat, mox de novo recrudescens haud segnius quam prius lacessit; atque ut plurimum, quotiescunque demum repetatur illud medicamentum, non nisi longo temporis tractu expugnatur. Referam tamen quicquid de methodo ejusdem exhibendi habeo compertum.

Curandum est ante omnia ne præmature nimis hic cortex ingeratur, ante sc. quam morbus suo se marte aliquantisper protriverit (nisi collabescentes, & jam fractæ ægri vires eundem temporius sumendum esse dictaverint) neque enim illud solum est metuendum, ne a præpropero ejus usu inefficax iste reddatur, & spem ægri fallat, sed etiam ne de ægri vita agatur, si sanguini omni fermentationis nisu se despumanti eam derepente injiciamus remoram. Proximo loco, neque Catharsi, multo minus venæ sectione, subducenda est materiæ febrilis pars aliqua, quo liberius cortex suo fungatur munere: cum enim ab utraque recrudescent paroxysmi, evanescente semel pulveris vi. Mihi etiam magis e re fore videtur, ut sanguinem dicto medicamine sensim, longioreque a paroxysmis intervallo leviter inficiamus, quam ut uno omnino ictu paroxysmum jam instantem tentemus consopire; hoc enim pacto, & plus temporis remedio conceditur, quo suum opus plenius absolvat, & evitatur quicquid id est periculi, quod ægro poterit oriri ex subito isto atque intempestivo nimis sufflamine, quo paroxysmum jam invalescentem; atque omni se ope exe-

exerentem conamur opprimere. Postremo brevibus istis temporis intervallis repetendus est pulvis, ut non protinus evanescat prioris dosis virtus, antequam altera exhibeatur: crebra enim repetitione ista εὐεξία tandem recuperabitur, profligato in solidum morbo. His adductus rationibus hanc ego methodum cæteris antepono: *Peruviani corticis* ℥j. *cum Syrup. Rosar. rubr.* ℥jj. misceatur; æger vero quantitatem nucis moschatæ majoris mane, & sero quotidie devoret diebus a genuino paroxysmo vacuis, donec confectionem omnem absumpserit. Repetatur porro ad tres alias vices, interjectis semper diebus quatuordecim.

Neque forte cum minori fructu usurpari poterit cortex hic in Tertianis, qua Vernis, qua Autumnalibus, quam in Quartanis, adhibetur. Sed ut vera loquamur, nec artem ἀπροσδιόνυσον ostentemus; Si harum febrium alterutrâ correptus æger, vel infans sit, vel ætate floreat, convenit omnino (quantum ego hactenus edoctus sum) nihil medicamentorum quorumvis ope, aut aëris, ac diætæ mutatione moliri: Nihil enim hinc mali natum hucusque intellexi, si modo totam rem naturæ permiserim. Id quod ego non sine admiratione, præcipue in infantulis, sæpe observavi, sanguine namque depuratione sua defuncto, febres illæ sponte sua evanuerunt. Quod si autem e contrario, vel strictiori aliquo regimine utaris, vel medicamenta purgantia subinde adhibeas, (adhiberi scilicet solent eo prætextu, ut obstructiones expediantur, atque humores in primis viis stabulantes exturbentur) vel si, quod præcipuum est, in constitutione epidemica venæ sectio celebretur, fiet ut morbus in longissimum tempus procurrat, atque interim ut ægri mille symptomatibus, iisque periculosissimis exponantur.

Si vero febricitantes provectioris ætatis sint, ex utroque morbo (Tertianas dico Autumnales, ac Quartanas) non solum diuturnitatis, verum etiam ipsius mortis grave periculum imminet. Hic itaque Medicum illud agere oportet, si neque cortice *Peruviano*, nec alia quavis methodo morbum submovere valuerit, ut Naturæ saltem suppetias ferat, eamque illis adminiculis sublevet, quibus ad negotium suum peragendum opus habuerit. Certe enim in effœtis corporibus, nisi fermentatio Cardiacorum, & corroborantis diætæ, ut vini *absinthitis*, ac id genus similium, beneficio sustineatur, illud accider, ut ægri incertis, atque frustraneis paroxysmis divexati debilitentur, atque morbus eousque duret, donec languida prius Natura paroxysmo aliquo graviore correpta, ad ebullitionis tempus pertingere non possit, adeoque in ipso exhorrescentiæ tempore diem suum obeant ægroti. Atque hoc in senibus non raro usu venit, qui longa Catharticorum serie debilitati fuerunt, imo, ut aliquando visum est, in ipso vel primorum paroxysmorum rigore penitus defecerunt, cum exhibito Cardiaco satis forti, saltem ad tempus aliquod sustineri potuissent.

Cum sanguis tempus illud exegerit, quod ad despumationem suam perficiendam requiritur, necessarium est, ut provectioris ætatis ægri eodem ipso tempore, vel paulo antea insignem aliquam aëris mutationem subeant, sive (quod potius optandum esset) in calidiorem aliquam regionem commigrando, sive mutando saltem locum, in quo primum hoc modo correpti sunt. Mirum sane est, quantum valeat hæc aëris mutatio ad morbum hunc prorsus abigendum. Interim ut ante hunc temporis articulum aër mutetur, non tantum non necessarium est ad sanitatem ex hoc morbo restituendam; sed & minus convenit. Etiamsi enim quis in regionem quantumcunque Australem, & calidam migraverit, sanguis tamen ejus in morbido hoc motu semel constitutus, depurationem suam ut peragat necesse est; quod quidem beneficii frustra expectabitur ab inusitato novoque aëre, priusquam procedente atque adulto jam sanguinis motu, sanitatis recuperandæ capax fuerit. Insignis ergo illa aëris mutatio tum demum adeunda est, cum primum æger a paroxysmo liberari potest. Exempli causa: in Quartana, quæ primum in Autumno invasit, non citius aër mutandus est, quam circa Februarii initium. Interim si æger mutare locum vel nolit, vel commode nequeat, oportebit ut hoc ipsius temporis articulo, forti aliquo medicamento utatur, cujus eæ sint vires, ut uno quasi ictu languescentem illam depurationem potenter promoveat, & si fieri poterit, perficiat. Ad hanc rem consulerem ego, ut *Electuarii de Ovo* vel *Theriacæ Andromachi sesqui drachma in aquæ Cœlestis*, vel *aquæ Vitæ communis unciis duabus dissoluta exhibeatur*, duabus scil. horis ante paroxysmum. Id quod a me, cum successu non infelici, in morborum hujusmodi declinatione factum est. Licet agnoscam calidiora hæc citius exhibita vel morbum duplicare, vel in febrim continuam permutare, quod a *Galeno* jam-

dudum obſervatum eſt. Idem in juvenibus hoc morbo detentis fieri poteſt, cautela adhibita. Ut autem in puerili ætate idem fiat, non tantum non convenit, verum etiam periculo non vacare dudum obſervavi.

Priuſquam huic argumento clauſulam addamus, illud monendum venit. Ea quæ de febrium Autumnalium intermittentium duratione, atque de tempore ad ſanguinis deſpumationem requiſito jam dicta ſunt, ita intelligenda eſſe, ut nos ſolum illud nunc ſpectemus, quod Natura vulgaribus, atque uſitatis tantum medicamentis ſuffulta, præſtare ſoleat. Nequaquam enim eo conſilio de his rebus ita locuti ſumus, ac ſi doctos ac ſolertes Medicos deſpondere animum velimus, atque vel de melioribus medendi rationibus excogitandis, vel nobilioribus remediis inveniendis ſpem totam abjicere, quorum ope hujuſmodi morborum ſanationem accelerent; tantum enim ego profecto ab hoc propoſito abſum, ut non deſperem, vel a me ipſo tale quippiam ſive methodi, ſive remedii aliquando repertum iri.

Sublato morbo, æger ſedulo purgandus eſt, incredibile enim dictu, quanta morborum vis ex purgationis defectu poſt febres Autumnales ſubnaſcatur. Miror autem hoc a Medicis minus caveri, minus etiam admoneri. Quandocunque enim horum morborum alterutrum paulo provectioris ætatis hominibus accidiſſe vidi, atque purgationem etiam omiſſam, certo prædicere potui periculoſum aliquem morbum eoſdem poſtea adoriturum, de quo tamen illi nondum ſomniaverant, quaſi perfecte jam ſanati.

Omnino interim cavendum eſt, ne purgetur æger, niſi morbo penitus depulſo. Quamvis enim partes naturales illuvie iſta, quam in illas congeſſit febris, hoc pacto quadantenus ſublevari videantur: nova tamen materia derepente ſuccreſceret, febre ſcil. a Cathartici impetu, atque humorum agitatione jam revocata, eandem ſuppeditante, ac proinde id tantum a purgatione lucri fecerimus, ut morbus contumacior evadat. Quotidiana id nos docent eorum exempla, qui in morbi παρακμῇ, ut *Theoriæ* iſti morem gerant, quæ in tollendis obſtructionibus, & evacuando humore melancholico, qui mali fons, & origo vulgo habetur, curationis ſpem omnem ponit, repetitis purgationibus miſere plectuntur; quibus ſane, quicquid id demum eſt humorum, quod a corpore divellitur atque eliminatur, compertiſſimum eſt nobis, febrim altiores exinde radices agere, & pertinacius ſtationem ſuam tueri, quam ſi non fuerit proritata. Quapropter religio mihi eſt Catharticum propinare ante tempus illud, quo non tantum paroxyſmi perceptibiles, ſed etiam alteratio iſta, qualis qualis ea fuerit, quæ diebus illis, in quos paroxyſmus incidere debuerat, perſentiſcitur, omnino evanuerint, atque unus inſuper menſis fuerit elapſus, quo quidem effluxo potionem aliquam ex lenitivis vulgaribus præſcribo, atque eandem ſemel in ſeptimana ad menſes duos treſve ſubſequentes repetendam impero, addito etiam ſingulis vicibus hauſto aliquo Paregorico hora ſomni aſſumendo, finita jam medicamenti operatione; ut nempe paroxyſmo ſe de novo ingerendi anſam præſcindamus, quam aliter forte arriperet ex occaſione tumultus atque orgaſmi, quos vel mitiſſima excitant Cathartica.

Purgationibus inſtituendis idcirco ſpatia iſta ampla interpono, ut ſc. æger a recidivæ metu liberetur, quæ quidem a nimis crebra & confertim repetita ſanguinis, atque humorum exagitatione, de facili poterat induci. At cum jam iſta res vacet periculo, Apozema ſequens frequenter uſurpari poterit. ℞. *Rad. Rabarb. Monachor.* ℥ij. *Rad. Aſparag. Bruſci, Petroſel. & Polipod. quer. an.* ℥j. *Cortic. Median. fraxini, & Tamariſci an.* ℥ß. *fol. Agrimon. Ceterach. & capill. Ven. an. M.* j. *Sennæ mund.* ℥jß. (*irror.* ℥iij. *vini albi*) *Epithimi* ℥ß. *agarici troch.* ℨij. *ſem. fœnicul.* ℈iiij. *Coq. in aqua fontana ad* ℔ß. *ſub finem adde ſucci aurantiorum* ℥iij. *In colatura diſſolve Syr. Cichor. cum Rheo, & Magiſtral. ad melancholiam an.* ℥jß. *F. Apozema*, de quo capiat ℔ß. ſingulis matutinis per triduum, & repetatur quoties opus fuerit.

Ut tandem *Symptomata* illa memoremus, quæ febres intermittentes in declinationis ſtato comitantur, obſervandum eſt, Vernarum pauciſſima eſſe, ſi ad illa comparentur, quæ Autumnalibus accidunt, tum quia non ita diu hærent iſtæ, tum etiam, quia in humoribus non uſque adeo terrenis, & minus etiam malignis fundantur.

Primum hic ſibi locum vendicat, ſubinde occurrens (1) *Hydrops*; unde primo quidem crura

(1) *Hydrops*.

crura intumescunt, deinde etiam venter; qui exinde nascitur, quod scil. sanguis crebris illis fermentationibus, quas peperit morbi diuturnitas (præcipue in natu grandioribus) plures spirituum manipulos prodegit, unde summa eorundem inopia jam laborans, succos cum alimentis ingestos non amplius valet assimilare, quorum cruda adhuc indigestaque moles in crura tandem deponitur, atque his jam distentis, neque ulterius quicquam admittentibus, in ventrem etiam, unde verus Hydrops formatur. Raro autem juvenes obsidet hæc malorum Ilias, nisi Catharticis per febris decursum sæpenumero iteratis eandem inconsulto nimis accersiverint.

Verum Hydrops ex causa memorata superveniens aperientium, & catharticorum usu facile sanatur, si modo recens fuerit. Neque mihi molestum est, quoties hunc natum morbum audio, atque intelligo, nempe de rei exitu omnia bona tunc temporis animo concipiens. Nonnullos enim usu Apozematis jam appropriati persanavi.

Veruntamen observavi frustra esse, si quis Hydropem ex febre intermittenti natum, medicamentis purgantibus tollere conetur, febre illa adhuc durante: Febris enim hoc pacto radices profundius agere deprehendetur, non autem amovebitur Hydrops; expectandum itaque, donec febris exulet, ac tum demum negotium prospere suscipiendum.

Verum enim vero si tam importune atque acriter instet symptoma hoc, ut ejus curatio non eo usque videatur differenda, donec febris recessus Catharticorum usum permittat, aggredienda omnino illa est infusionibus *rad. Raphani rusticani; summitat. Absinthii, & centenarii min. baccharum Juniperi, Cinerum Genistæ*, &c. in vino factis; quæ non solum huic symptomati obsistunt, effœtas sanguinis vires de novo instaurando, sed Naturæ etiam de morbo jam triumphaturæ tempori subveniunt.

(1) Infantes autem post febres autumnales tum continuas, tum intermittentes, Hectici aliquando fiunt. Ventres eorum inflati, tumentes, ac duri evadunt; sæpe etiam tussis, aliaque tabidorum symptomata subnascuntur, quæ *Rachitidem* plane mentiantur. Hos ego sequenti modo tractandos consulo. Paretur potio Cathartica, quam in febrium continuarum fine, assumendam præscripsi. Hujus capiat infantulus Cochl. j. vel ij. plus minus pro ætate, mane per 9. dies, uno atque altero die, si opus fuerit, intermisso. Interim vero purgatio ita moderari debet ac regi, dosin vel augendo vel minuendo, ut ultra 5. vel 6. sedes singulis diebus non procedat. Post finitam catharsin totus venter inungatur linimento aliquo aperitivo per aliquot dies. Sequenti uti soleo. ℞. *Ol. lilior. & tamarisci an.* ℥ij. *Succi rad. brioniæ & apii an.* ℥j. *bulliant ad succorum consumptionem, addendo unguenti de althæa, & butyri insulsi an.* ℥j. *gummi ammoniaci in aceto soluti* ℥ß. *ceræ flavæ q. s. f. linimentum*. Sane quamplurimi infantes, etiam vera Rachitide laborantes, hac methodo a me liberati fuerunt.

Veruntamen (ut ante monuimus) cavendum sedulo ne purgationem aggrediamur, nisi febre jam perfecte fugata; licet enim hoc pacto humoris in partes naturales amandati portio quædam evacuari non sine causa videri possit, nihilominus ab ipsa febre nova subinde pravæ materiæ copia suggeretur, quæ non solum purgationem reddet frustraneam, verum & ipsum morbum diuturniorem præstabit, ob rationes antea memoratas.

Observatu non indignum est, quod cum febres Autumnales teneram ætatem diu cruciarint, nulla spes sit easdem abigendi, donec abdominis regio, circa lineam præcipue, indurari, atque tumefieri occœperit; iisdem enim gradibus quibus hoc symptoma supervenerit, febris etiam fugam meditatur. Neque forte ex meliori aliquo prognostico morbum hunc brevi abiturum dixeris, quam si sedula animadversione suboriri hoc symptoma perspexeris. Idem porro in crurum tumoribus obtinet, qui in adultis aliquando spectantur.

Ventris tumor, qui infantibus accidit post has febres, quibus annis aëris constitutio intermittentibus Autumnalibus progignendis epidemice determinatur, tangentis digitum haud aliter ferit, ac si materiam aliquam continerent viscera in Scirrhum induratam; cum qui aliis annis simili licet πυρεξία, contingit, tactum ita afficit, ceu tensio tantum foret hypochondriorum a subjectis flatibus. Hinc nisi annis quibus intermittentes Autumnales prædominium habent, veræ Rachitides rarius occurrunt, quod observatu dignum.

 Ton-

(1) *Rachitis*.

Tonsillarum dolor, & *inflammatio* post febres sive continuas, sive intermittentes, cum deglutiendi primum difficultate, & molestia, supervenientibus, deinceps raucedine, oculis cavis, & Hippocratica facie, mortem certo imminentem præmonstrant, intercisa plane omni redintegrandæ sanitatis spe. Funesto huic symptomati producendo evacuationes justo copiosiores in ægris, vi morbi jam fere attritis, ut & longiorem febris moram sociam operam ut plurimum commodasse observavi.

Multa alia sunt accidentia quæ morbos hosce consequi solent ob purgationem vel non omnino, vel non rite celebratam, quibus impræsentiarum enumerandis supersedebimus, cum curationis eadem fere ratio sit utrobique, nempe sedimenti ab effervescentia præcedanea depositi repurgatio, quippe quod sua mora malis hujusmodi materiam præbuerit. Quanquam licet hic loci non contemnendum symptomatis genus referre, quod non tantum purgationibus & evacuationibus aliis quibuscumque, venæ sectioni præsertim, cedere dedignatur, verum & ab illis vires sibi acquirit. Illud autem peculiaris quædam est, ac sui generis *Mania* (1) intermittentes diuturniores (Quartanas præcipue) nonnunquam excipiens, quæ communem medicandi rationem aspernatur, & post evacuationes fortiores adhibitas in miseram quandam stultitiam degenerans, non nisi cum ipsa ægrorum vita terminatur. Miratusque sæpenumero sum, nullam hujus rei mentionem ab Authoribus factam fuisse, cum non raro accidisse viderim. Cum reliquæ amentiæ species copiosis evacuationibus, & venæ sectione, & Catharsi ut plurimum persanentur, hæc neutram potest ferre. Sed cum jam æger in sanitatis limine est, si *vel* Enema ex lacte saccharato semel injeceris, statim de novo recrudescet malum. Et si reiteratis purgationibus, venæ sectioneque contra nitamur, ejusmodi evacuationes morbi quidem ferociam possunt domare, ægrum vero certissime non tantum fatuum, sed & incurabilem omnino reddent. Quod quidem nemo mirabitur, qui secum reputaverit, alteram amentiæ speciem a nimis exaltata & vivida sanguinis crasi produci, hanc vero ab ejusdem debilitate, & ut ita dicam, vappiditate a diuturna fermentatione, quam invexit febris, qua mediante spiritus functionibus animalibus obeundis impares plane sunt.

Huic malo ad hunc modum mederi soleo. Ægro ter in die Cardiacum aliquod e generosioribus exhibeo dosi paulo liberaliori, e. g. *Theriacam Andromachi. Elect. de ovo. pulverem Comitissæ. pul. Gualteri Raleigh.* vel similem in *Epidemica*, *Theriacali*, vel alia. Possunt etiam in alia quavis forma exhiberi Cardiaca medicamenta: æger interim victu quidem moderato, Analeptico tamen, & potu generosiore reficiendus est; foras ne exeat, in lecto se diu multumque contineat. Alvus sub hoc regimine justo erit astrictior, unde ut etiam a calidiorum medicamentorum usu a febre quis sibi metuat, sed vano prorsus timore, cum spiritus antecedente morbo pene exhausti novum deinceps non valeant accendere. Post aliquot septimanas paulatim in melius proficiet, quo tempore omitti possunt Cardiaca ad dies pauculos. Diæta vero Analeptica jugiter instituenda, & post brevem intermissionem repetendus est denuo Cardiacorum usus, atque in eo persistendum donec integra sanitate fruatur.

Dicta methodus *Maniam* etiam, quæ has febres minime excepit, quandoque sanavit, frigidiori sc. atque infirmiori temperamento præditis. Anno nuper elapso *Sarisburiam* accersebar, ut cum Medico erudito & sagaci, mihique conjunctissimo, Domino Doctore *Thomas* fœminæ nobili consulerem, cui imaginatio haud parum fuit læsa. Verum adhibitis, etiam cum jam prægnans esset, remediis modo dictis, ad sanam omnino mentem rediit.

Attamen *Mania communis*, quæ vegetis hominibus, atque etiam nulla febre prægressa, accidere solet, alius sane prosapiæ est, ac proinde longe diversa, quoad evacuationes, methodo tractanda, tametsi vel in hac specie, ea quæ cerebrum atque spiritus animales corroborant, haud omitti debent. Curationem autem ejus, etsi non sit hujus loci, obiter tamen prædictæ speciei subnectere non gravabor, ne quis forte præ. similitudine morborum in errorem illabatur.

In Junioribus ac sanguineo habitu præditis, mittatur sanguis ex brachio ad uncias octo vel novem bis vel ter, diebus tribus inter singulas venæ sectiones interpositis: Deinde semel extrahatur sanguis ex venis jugularibus. Ultra hunc modum repetitæ venæ

(1) *Maniæ species quædam.*

næ sectiones ægrum potius in *stultitiam* ducunt, quam curationem absolvunt. Postea aggrediatur usum *Pil. ex duobus*, quarum drachmam semis, vel scrupulos duos (pro ratione operationis) capiat semel singulis septimanis stato die, ita ut si, verbi gratia, die lunæ primo pillulas assumpserit, præcise eodem ipso die, nec frequentius, sequentibus septimanis eædem repetantur per longum tempus, usque dum perfecte convaluerit. Hac methodo humores, qui in hoc morbo mentis arcem impetere solerent, sensim in inferiores sedes dilabentur, alia quasi ῥοπῆ eis inducta.

Diebus a purgatione liberis per totum decursum Electuario sequenti, vel alio medicamento eadem virtute prædito, utatur.

℞. *Conf. Absinth. Rom. Anthos, & Theriac. Androm. an.* ℥j. *conf. flaved. Aurant. Angelic. condit. nuc. mosch. condit. an.* ℥ß. *cum s. q. syrup. Caryophil. f. Electuarium*, capiat ad magnitudinem nucis moschatæ bis in die, superbibendo haustulum vini Canarini, cui fuerint frigide infusi flores *Paralyseos*.

Febris Continua, atque *Intermittentes*, quas supra descripsimus, soli ferme erant morbi Epidemici, qui durante illa constitutione, quæ per annos 61. 62. 63. 64. regnabat, emicuere: quot retro annis eum obtinuerint principatum, non habeo dicere; id certo scio, quod ab anno 64. ad annum usque 77. rarissimæ omnino Londini comparuere.

Dicendum mihi etiam erat de *Variolis*, quales-nam scilicet erant istæ, quæ tum contingebant, respectu habito ad constitutionem illam; quandoquidem (ut jam subindicavi) vario admodum se habent modo pro varia constitutione qua incessunt: sed cum non satis attente per id temporis animum ad eas adjecerim, missas jam facio: id tantum tradam illis peculiare, quod sc. iis annis labentibus, sub initio Maji confertissimæ invadebant, supervenienti vero Epidemicorum Autumnalium cohorti (febrem volo continuam, atque intermittentes) locum dare solebant. In pustularum summitate foveolæ quædam ad instar capitum acicularum minorum plerumque subsidebant; atque in *discreto* genere æger octavo maxime die periclitabatur, quo tempore, abrupto derepente qui hucusque dimanaverat sive sudore, sive madore, externa exarescebant, nec revocari poterat sudor Cardiacis quibuscunque, æger phrenitide, atque anxietate insigni corripiebatur, cum magno dolore & ægritudine, urinam frequenter, at in parva quantitate, reddebat, ac intra paucas horas de magna spe decidens, ad plures migrabat.

SECTIO SECUNDA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica Annor. 1665. & 1666. Londini.

PRægressa Hyeme frigidissima, & sicco gelu in Veris usque tempora indesinenter perdurante, cum ex improviso solveretur, fine sc. *Martii*, ineunteque, ex Anglorum computo, Anno 1665. *Peripneumonia*, *Pleuritides*, *Anginæ*, aliique id genus morbi inflammatorii magnam derepente stragem edebant; quo ipso tempore caput etiam extulit *Febris* quædam *Continua Epidemica*, a febrium continuarum genio, quæ præcedenti constitutione vigebant, longe diversa: quarum vix ullæ ea anni tempestate solebant invadere. Dolor capitis quàm in priore illa intensior, & vomituritiones adhuc magis immanes ad hanc febrem accedebant; in plerisque *Diarrhœa*, quam prius diximus assumpto Emetico præcaveri potuisse, jam ab eodem provocabatur, nec tamen cessabat vomituritio. Externa hic pariter ac in febribus constitutionis præcedentis sicca reperiebantur; attamen, præmissa maxime venæ sectione, æger in sudorem solvi poterat, quo provocato leviora mox symptomata; atque hoc nullo non morbi tempore fieri potuit, cum in febre prægressa nec tuto ante diem 13. vel 14. id tentaveris, nec facile voti fueris compos, sanguis sæpe Pleuriticorum, & Rheumatismo laborantium sanguinem colore referebat, non vero usque adeo Gelatina illa albescente, qua illorum sanguis prætexitur. Hæc primo erant Phænomena hujus morbi Διαγνωστικά. Anno vero surgente ipsa *Pestis* irrupit magno symptomatum Pathognomicorum numero stipata, *Carbunculis*, *viz. Bubonibus*, &c. Hæc indies magis ac magis invalescens, circiter Æquinoctium Autumnale ἀκμὴν attigit, quo jam instante unius septimanæ decursu octo plus minus hominum millia delevit; tametsi duo ad minimum Civium trientes ob metum contagii se in rus subduxerant; a quo tempore receptui canere cœpit, & urgente brumali frigore tantum non evanuit, nisi quod sparsim unum atque alterum hinc inde feriret per omnem Hyemem, & insequentis Veris exor-

exordium, quo apparente & ipsa omnino est deleta, mansit tamen *Febris*, quamvis non ita Epidemica, excurrente integro anno sequente, imo ad Veris usque ortum Anni 1667. De his nonnulla hic subnectam.

C A P U T II.

Febris Pestilentialis & Pestis Annorum 1665. 66.

IN superioribus obiter admonui e febribus nonnullas in malignarum classe vulgo reponi, cum indomita symptomatum sævitia, quæ huic opinioni patrocinari videtur, non a venenosa morbi indole, sed a therapeia perperam administrata proficiscatur. Nam cum ad morbi solutionem a Natura destinatam haud satis attenditur, sed alia medendi ratio temere instituitur, hinc perturbata totius corporis œconomia, ac omnibus susque deque conversis, non modo tristissima rerum facies ultra consuetum morbi morem inducitur, verum morbus jam a seipso alius etiam anomalis accidentibus velut alienigenarum satellitio stipatur. Atqui *Febris vere maligna* non est omnium dierum morbus, utpote quæ ab aliis febrium speciebus ob symptomatum anomaliam ea nomenclatura utcunque insignitis, tota sua idea ac ingenio dissideat. Revera enim cum ipsissima peste specie convenit, nec ab ea, nisi ob gradum remissiorem, discriminatur. Quocirca utriusque affectus ortum ac curationem in eodem capite complectar.

Aëris massæ occultam ejusmodi sive crasin sive texturam obtingere, quæ diversarum diversis temporibus ægritudinum ansa atque pararia existat, nemini obscurum est, qui modo animadvertit unum eundemque morbum certa aliqua tempestate infinitam mortalium vim corripere, ac Epidemicum fieri, alias tamen unum alterumve hominem afflixisse contentum, ulterius non grassari. De Variolis, ac in primis de peste, hujusce capitis argumento, res est sat superque manifesta.

At vero quæ qualisque sit illa aëris dispositio, a qua morbificus hic apparatus promanat, nos pariter ac complura alia, circa quæ vecors ac arrogans Philosophantium turba nugatur, plane ignoramus, quicquid sit, hoc saltem nomine Dei Opt. Max. clementiam ac bonitatem meritissimo jure veneramur, quod aëris constitutionis, λοιμώδους, id est, pestem malorum omnium immanissimum, ac humano generi maxime internecinum inferentes, rarius evenire voluerit, quam quæ cæteris affectibus minus exitialibus suscitandis inserviant. Unde fit quod hunc orbem nostrum *Britannicum* pestis vix frequentius quam post annorum circiter triginta, vel quadraginta, intervalla (summo sc. perniciei vigore, ac tota furiarum acie) adoriatur. Quæ per annos aliquot pestem insigniorem subsequentes, sparsim occurrunt pestiferorum funera, paulatim imminui, ac evanescere solita, pestilenti aëris diathesi etiamnum ex parte perseverandi, nec dum in aliam salubriorem penitus immutatæ attribuenda sunt, quippe quæ antegressæ messis dumtaxat spicilegia reputari debeant. A quibus etiam nuperæ luis reliquiis fit, ut febres quæ anno post graviorem pestem uno aut altero passim grassantur, pestilentes esse soleant; & licet aliquibus veræ pestis notis destitutæ, tamen ejusdem naturam ac indolem quamplurimum referant, nec non consimilem medendi rationem sibi vindicent, quemadmodum inferius ostendemus.

Verum præter istam aëris constitutionem, seu causam communiorem, accedant oportet & alia procatarctica, nimirum μιάσματος sive seminii a pestifero aliquo corpore, vel immediate ac propiore consortio, vel mediate ac per fomitem aliunde transmissi, susceptio. Hoc enim si instante, qualem diximus, aëris diathesi fieri contingat, ab exigua primum scintilla mox horribile erumpit incendium, ac densatis undique funeribus, universo aëri per istum terræ tractum a peste, tum laborantium halitibus, tum mortuorum cadaveribus, labes & contagium inducitur; adeo ut ad tristissimæ ægritudinis propagationem jam non amplius vel fomite, vel personali consortio opus sit, verum quemcunque hominem, vel summa cura a peste correptis semotum, ipse aër cum spiritu intro subiens, per se, ac suo marte inficere valeat, modo ille corpus habeat humoribus, ad afflatum excipiendum paratis, refertum.

Quanquam autem hic morbus, cum duntaxat sporadicus existit, nullo tempestatis discrimine paucos aliquot, tradito quasi per manus contagio affligat, tamen ubi adest etiam Epidemica aëris constitutio, exoritur circa eam anni partem, quæ inter Ver, ac Æstatem ambigit, utpote quæ ad producendam ægritudinem, cujus essentia in humorum φλογώσει sive inflammatione, ut postea ostendemus, in primis consistit, maxime ido-

idonea atque accommodata sit. Porro & sua habet incrementi ac declinationis tempora, non secus ac cæteræ rerum naturalium species. Nascitur eo quo diximus tempore, crescente anno adolescit, eodemque vergente collabascit, donec tandem aërem in diathesin huic morbo adversantem, glacialis bruma transmutet.

Quod si tempestatum anni vicissitudines in hunc affectum nihil imperii exercerent, verum seminium pestilentiale, nulla aëris mutatione domabile de alio in alium perpetua propagationis serie transmitteretur, fieri non posset; quin ubi in frequentiorem aliquam Urbem semel pedem intulisset, continuata strage funera usque & usque densaret, donec tandem nemo superesset, in quem pestilentis miasmatis labes impingat. Atqui contrarium sæpe evenisse animadversum est numero extinctorum, quos unica mensis *Sextilis* septimana ad aliquot millia extulerat, sub *Novembris* exitum valde imminuto ac propemodum nullo. Nec tamen diffiteor fieri posse, quod & nonnulli auctores factum prodiderunt, ut pestis aliis etiam anni tempestatibus caput primum exerat; hoc autem rarius accidit, nec ejusmodi lues in populum admodum debacchatur. Interea, aëris dispositionem quantumvis λοιμώδη pesti suscitandæ per se imparem esse vehementer suspicor, quin pestilentiæ morbum alicubi semper superstitem aut per fomitem, aut per pestiferi alicujus appulsum, e locis infectis in alios deferri; ibidemque non nisi accedente simul idonea aëris diathesi popularem fieri. Alias enim non assequor, qui fiat, ut in eodem cœli tractu dum unum aliquod oppidum peste gravissime affligitur, aliud non longe dissitum, omnem commercii necessitudinem cum loco contagioso caute inhibendo, prorsus immune se præstiterit; quemadmodum non ante multos annos pesti per universam fere *Italiam* immaniter grassanti, *Magni Ducis* cura atque prudentia aditum in *Hetruriæ* fines penitus interclusit.

Primus insultus rigorem ac horrorem, quemadmodum & febrium intermittentium accessiones, fere perpetuum habet comitem. Mox vomitus enormes, dolor circa cordis regionem, ac si torculari premeretur febris ardens usitata symptomatum συνδρομῇ stipata, indesinenter ægros divexant, donec aut mors ipsa, aut benigna *Bubonis*, vel *Parotidis* eruptio, quæ materiam morbificam foras ablegat, eos ab luctuosissimo discrimine liberet. Rarius quidem accidit, ut citra ullam febris præsensionem ingruat, ac homines de improviso e medio tollat, *maculis purpureis*, præsentanei interitus nunciis, etiam dum in foro versantur, erumpentibus. Quæ repentina exanimatio (quod animadversione dignum) nisi in pestis admodum funestæ exordio vix contingit, remittente ac refracta jam lue, aut in annis, in quibus non existit popularis, nunquam observata est. Et etiam nonnunquam, ut tumores prorumpant, nec febre, nec graviore aliquo symptomate prægresso, quanquam suspicor rigorem, & horrorem leviusculum ac minus perceptibilem semper præcessisse. Quibus autem hoc obtinuit, iis integrum est per publicas plateas pro lubitu obambulare, ac communia vitæ munia, sanorum more, spreta omni regiminis cura, obire.

Cæterum quod ad morbi essentiam spectat; eam enucleate definire in me non suscipio. Nec fortasse hominibus cordatioribus rem minus importunam ille facere videbitur, qui a me postularit, quid hanc aut illam ægritudinis speciem constituat, quam ego etiam facerem, si ab illo idem de *Equo* v. c. inter animalia, vel de *Betonica* inter stirpes vicissim sciscitarer. Nimirum certissimis ubique legibus, ac artificio sibi soli intellecto rerum omnium generationes Natura parens exequitur, quæque uspiam e causarum gremio in actum ac quasi in lucem educit, eorum essentias, quidditates, ac differentias constitutivas, altissimis tenebris obvelat. Hinc unaquæque morborum non minus quam animalium, aut vegetabilium species, affectiones sibi proprias perpetuas, ac pariter univocas ab essentia sua promanantes, fortita est. Neque interim magnopere urgebit ista Quæstio, Qui demum morborum medela administrabitur, dum causæ ipsorum nos latent? Quandoquidem non causarum, sed methodi convenientis, atque experientiæ comprobatæ cognitione, affectuum plurimorum curatio absolvitur. Sed ut ad rem redeamus. Quoniam similarium omnium morborum ortus a qualitatum vel primarum, vel secundarum vitio (quod solum in hac rerum caligine nobis licet) deducere solemus, prope est ut credam pestem peculiarem ac sui generis febrim esse, quæ a particularum sanguinis spirituosiorum *inflammatione*, originem ducit, utpote cujus naturæ subtilissimæ, præ tenuitate sua, maxime proportionatæ, ac adæquatæ videntur. Quod si subtilitate qua potest maxima

xima

xima pollet (ut in principio & statu constitutionis Epidemicæ videre est) subito, ac quasi ex improviso, calorem nativum dissipat, & ægrum e medio tollit. Cadaveribus interim hujus morbi ferocia tam subito extinctorum maculis purpureis undequaque conspersis, atque fœdatis; nempe fibris cruoris præ intestini conflictus violentia dissilientibus, & compage ipsius prorsus dissoluta. Atque hæc tragœdia præ hujus quasi flammæ subtilitate eximia, etiam sine aliqua sanguinis febrili ebullitione, vel alterius ægritudinis præsentione, cietur. Secus quam ut plurimum accidit, ubi causa morbifica minus subtilis existit, & quasi obtusiori telo vitam impetit. Discriminis modus pinguiori exemplo sic adumbretur. Si acus, vel quid aliud cuspide graciliori præditum pulvinari supponatur, ac vi adigatur, illud, æque ac obtusiore instrumento similiter adacto, in sublime non attollitur, sed perforatur. Verum ejusmodi subitanea extinctio rarius occurrit, nec nisi (ut supra innuimus) circa initium pestis, vel incrementum. Etenim, ut in aliis febribus, plerunque rigor atque horror primum invadit, quem calor mox excipit, & tantisper excurrit, donec particulæ cruoris inflammatæ provido Naturæ ductu ad emunctoria amandentur, ac ibidem ad instar phlegmonum communium in pus vertantur. Jam si inflammatio adhuc remissior existat, febres, quas pestilentes vulgo appellant, producere solet; ut in fine pestilentis constitutionis sæpenumero accidit, ac forsitan etiam uno alterove post anno, donec ista febrium species prorsus dispareat.

Certe, me judice, in inflammatione ista, quam Latini *Ignem Sacrum* appellant, quamdam pestis imaginem non obscuram intueri licet. Est enim morbus hic apud saniores Medicos febris continua a sanguinis parte tenuiori corrupta ac inflammata originem ducens, a qua ut Natura se liberet, eam in corporis aliquam partem externam expellit, in qua tumor, aut potius (cum tumor adeo notabilis sæpe non appareat) macula rubra, lata, dispersa, quam *Rosam* appellant, oritur. Solvitur autem ista febris, postquam uno atque altero die ægrum afflixit, critice per hunc tumorem, & proinde aliquando in glandulis sub alis, vel in inguinibus dolor, ut etiam in *peste*, fieri consuevit (1). Et fere invadit hoc malum ut pestilentia, cum horrore & insequenti calore febrili, ita ut qui ipsum ante non sunt passi, existiment lue pestifera se corripi, donec tandem in crure, aut alio loco sese affectus prodat. Quibus accedit, quod & maligni aliquid huic morbo inesse nonnulli Authores suspicantur, ac proinde curationem in sudoriferorum, atque alexipharmacorum usu constituunt. Hæc quidem flamma, ubi ebullitionem commoverit, cujus ope particulæ sanguinis leviuscule ustulatæ, ac quasi syderatæ, brevi spatio foras ablegantur, sponte sua, nec ulteriorem noxam molita, extinguitur.

Veruntamen Ignis noster isto *Sacro* longe *divinior* est, ut qui summa qua pollet substantiæ tenuitate intimiores corporis recessus ad instar fulgetri permeare aptus natus sit spiritibus cruoris derepente profligatis, ipsiusque compage nonnunquam citius dissoluta, quam Natura præcipiti malo oppressa, ebullitionem febrilem (solemnem nempe machinam qua quicquid sanguini infestum est, suis e finibus amovere satagit) concitare valeat.

Quod si quis mihi hic litem paret de eo quod hunc morbum ab inflammatione oriri existimem, is attendat non modo febris præsentiam, sed & complura alia huic sententiæ suffragari, nempe sanguinis detracti colorem, qui Pleuriticorum ac Rheumatismo laborantium sanguinem plane æmulatur; adustam *Anthracum* faciem, Pyrotici actualis impressioni non absimilem; nec non *Bubones* ipsos, qui inflammationem æque solemniter excipiunt, ac eandem alii cujuscunque generis tumores consequi solent, uti, & inflammationes pleræque omnes in abscessum terminantur. Quin & anni tempestas, qua Epidemica pestis ut plurimum exoritur, ad hanc rem symbolum suum conferre videtur. Eodem enim tempore, nimirum quod inter vernum æstivumque medium est, *Pleuritides*, *Anginæ*, aliæque inflammati sanguinis affectiones populariter ingruere consueverunt: quemadmodum etiam nunquam frequentiores mihi visæ sunt, quam per aliquot septimanas, quæ nuperæ *Pestis Londinensis* exortum antecesserunt. Nec vero nullius est momenti illum ipsum annum tot millium strage funestum, alioquin mitissimum, ac saluber-

(1) *Vide Sennertum, lib. 2. c. 26. de febr. Sympt. contin.*

berrimum extitisse; omnesque qui a peste immunes perstiterunt nunquam meliori valetudine usos fuisse; quin & eos, qui ab eadem convaluissent, cachexiæ aliisque affectibus a residua priorum morborum labe provenire solitis, non magis obnoxios deinceps vixisse. Quibus accedit, quod & quantæcunque latitudinis, *Apostemata, & Carbunculi*, postquam inflammatæ particulæ una cum sanie decessissent, Chirurgicis auxiliis, iisque, non admodum conquisitis, facile sanata fuerint.

Verum perquirat hic fortasse aliquis, si pestis inflammatione quadam consistat, qui fiat ut medicamenta calidioris census, qualia sunt *Alexipharmaca* prope omnia, tam ad hujusce affectus Therapejam, quam Prophylaxin tanto cum fructu usurpentur. Cui respondeo, illa duntaxat per accidens auxilium præstare, nempe Diaphoreseos quam suscitant, beneficio, quo particulæ sanguinis inflammatæ difflantur, atque exterminantur. Quod si forte exhibita sudores commovere non valeant (ut persæpe accidit) mox sanguinis incendium ab addititio calore magis efferatum, eorum noxam palam proclamat. Prophylaxin ut verbo attingam, non sum nescius etiam ad illam *Antidotalium* calidorum usum passim deprædicari, at quo emolumento adhuc probandum restat. Imo vinum liberius ingurgitatum, aliquaque fortiora præservativa statis horis dierum assumpta, complures, qui alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc affectum conjecerunt.

Quod ad harum Febrium *Therapeiam* attinet, erunt fortasse, qui me temeritatis atque arrogantiæ eo nomine insimulabunt; quod ab Urbe, dum nupera pestis grassaretur, maximam partem complurium milliarium intervallo semotus, adeoque observationum copia minus instructus, de hac re tamen differere sustineam. Verum cum Medicis illis longe peritioribus, quibus per totum calamitosæ luis decursum inter media pericula, & mille mortis imagines, commorandi animus ac fiducia non defuisset, tamen ea, quæ crebriori usu de hujusce morbi ingenio annotassent, in lucem edendi voluntas hactenus defuit, mitiorem, uti spero, de consilio meo sententiam laturi sunt omnes boni, quod meam de truculentissimo affectu sententiam, paucis quidem, sed propriis observationibus superstructam, in medium expromam.

Ac primus quidem locus *Indicationibus curativis* debetur, quæ eo in universum dirigendæ sunt, aut ut Naturæ ductum in exterminando morbo accurate sequentes, eidem subsidiariam porrigamus manum; aut ut methodo, qua Natura in intestino hoc hoste debellando uti solet, minime fidentes, diversam, ac tutiorem ex nostro penu, atque artificio, vice illius substituamus. Nisi forte hic aliquis regerat rem etiam satis feliciter per pestifuga alexiteria geri posse, quorum ingentem apud practicos copiam reperire est. Verum enim vero an non auxilium quod præstant hujusmodi medicamenta, potius manifestæ ipsorum facultati, qua sudores affatim proliciendo simul materiæ morbificæ exitum aperiant, quam occultæ cuidam indoli, qua a Natura ad pestilentis malignitatis labem delendam donata fuerint, referri debeat; magnam, atque ancipitem habet disceptationem. Nec de hisce tantummodo, sed & de aliorum morborum alexiteriis dubitare fas est; utrum evacuationem aliquam solicitando, potius quam virtute quadam specifica ægrotantibus non succurrant. Qui enim, v. g. in *lue Venerea* (vel *Mercurium* vel *salsaparillam*,) veneni in isto morbo reperti alexipharmaca objiciat, adducenda sunt ei curationum exempla, in quibus ille sine sputo aut secessu, hæc vero sine sudoris suscitatione sanitatem aliquando restituerit, quod ego quidem credo ei admodum difficile futurum. Mihi autem verisimile est, peculiare pestis remedium, propriumque ipsius perniciei alexiterium adhuc in Naturæ sinu abditum delitescere, nec eandem nisi ratione quadam mechanica tolli posse.

Quocirca, ut intentionem illam priorem paulo plenius expendamus, quæ eo spectat, ut Naturæ in materiæ morbificæ exterminatione suo more & modo auxilium suppeditetur; advertendum venit, quod in vera peste Natura, dum neque sponte sua aberrat, neque vi aliqua transversum agitur, per *abscessum* aliquem in emunctoriis erumpentem, unde materiæ exitus patescit, negotium suum exequitur. Atqui in febre, quam pestilentem nuncupamus, mediante diaphoresi per universam corporis superficiem idem efficitur. Unde colligere est, pro diversa, quam Natura in utroque morbo præmonstrat, via ac ordine, etiam diversam medendi rationem institui debere. Nimirum si quis materiam veræ pestis, ope sudoris amoliri satagat, is diversa a Natura via insistit, utpote quæ id per apostemata molitur. Contra vero qui alias, quam per sudores, febris pe-

pestilentis materiam eliminare tentat, is cursum instituit cum Naturæ ductu ac ῥοπῇ nequaquam convenientem. Cæterum in peste vera, quonam idoneo ac certo remediorum genere naturalis morbificæ materiæ ejectio, id est, apostematum eruptio promoveri possit, nondum constat; nisi quis forte victum corroborantem, atque Cardiaca ad illud conferre posse existimet; quæ tamen multum dubitarem, ne ægrum, jamjam plus æquo calescentem, in majorem æstum conjiciant. Certe sudores in hoc casu frustra esse compertissimum habeo; quanquam haud inficior post magnos sudores ad trium quatuorve horarum spatium productos, ac deinde abruptos, tumorem se in conspectum dare, quem ego a sudore proficisci minime arbitror; utpote quo vigente, nullum appareat eruptionis indicium, finito quidem, veluti per accidens consequatur, nimirum cum jam aliquam sarcinæ partem; quæ Naturam plus satis gravabat, sudores abstulerint, ac corpus a Cardiacis ad Diaphoresin suscitandam propinatis vehementius incalescat. Verum quam fallax, & infida sit hæc peccantis materiæ, per apostemata a sudoribus foras evocatæ, exterminatio, testor funestos eorum exitus, qui hoc modo tractati fuerunt, e quibus vix tertius quisque (ut modestissime dicam) medicationis, ac morbi periculum evasit. E contra vero multi, quibus laudabili ritu tumores eruperunt, etiam dum negotiis suis intenti versarentur, nec ullius sive naturalis, sive vitalis, sive denique animalis facultatis læsione percepta, sanitatem brevi recuperarunt; nisi qui malo suo fato in medicastrum aliquem incidentes, ejusque monitu, quantumvis corpore pariter ac animo optime valentes, ad sudandum in cubilibus compositi, ab eo ipso tempore deterius se habere incæperint, ac demum ingravescente ægritudine, inauspicati consilii noxam suo interitu comprobarunt. Verum lubricam atque aleæ plenam in se esse hujusce morbi per tumores judicationem, ex eo manifestum est, quod interdum *Bubo*, qui primum laudabiliter, ac cum symptomatum remissione protuberavit, postea ex improviso dispareat, ejusque loco *Maculæ purpureæ*, certissimi mortis indices, succedant; cujus retrocessionis causa magnis illis sudoribus ad eruptionem promovendam destinatis, jure tribuenda videtur, ut qui bonam materiæ partem, quæ tumoris molem infarcire, ac sustentare debuerat, alio versum, per ambitum corporis distrahendo, ac dissipando, leves in auras diffiaverint. Ut ut sit, hoc saltem planissime constat, cæteris affectibus, a Dei Opt. Max. benignitate, certam amoliendæ causæ morbificæ rationem, huic autem, enormium delictorum flagello, nonnisi lubricam admodum, & versatilem adjunctam esse. Atque hinc fortasse non minus commode, quam a *malignitate*, ut loqui amant, eximiæ perniciei causa, atque origo peti possit. Nam & in *Arthritide*, aliisque morbis, qui exiguam habent malignitatis suspicionem, materiæ morbificæ recursus non minori certitudine fatum accersit. Ex quibus omnibus manifeste consequitur, Medicum, qui in aliorum morborum medicatione, Naturæ ductum, ac propensionem pressim, ac passibus æquis sequi tenetur, his ejusdem auspiciis renunciare debere. Cujus effati veritatem, quia paucissimi hactenus perspexerunt, hinc numerus eorum, quos tumulo pestis intulit, haud paulo auctior evasit.

Quare cum minime securum sit in exterminando hoc morbo Naturæ vestigiis insistere, proximo loco dispiciendum venit, qua demum arte secundæ, quam diximus, intentioni satisfiat; nempe aliam atque a naturali diversam, hujusce morbi solutionem aggrediendi. Hoc autem dupliciter omnino fieri posse existimo; scilicet vel per sanguinis missionem, vel per sudores. Priorem quod attinet, non sum nescius, sacram apud plerosque audire in hoc morbo venæ sectionem. Verum vulgi præjudicia parum moratus, rationum in hac quæstione momenta, qua par est æquitate, atque candore, paulisper expendam. Ac primum quidem Medicorum, qui grassante nupera lue in Urbe perstiterunt, fidem appello, Numquis eorum, Phlebotomiam larga manu ac repetitis vicibus, necnon tumore nullo adhuc protuberante celebratam, peste laborantibus funestam esse animadvertit? Parcam quidem, vel tumore jam conspicuo, sanguinis detractionem semper damnosam esse, neutiquam mirandum est; Siquidem cum mediocris tantum quantitas cruoris adimitur, hinc Naturæ, quæ tumori protrudendo totas intendit vires, rei administratio e manibus eripitur, nec interea alia satis efficax materiam morbificam evacuandi, ratio substituitur. Apparente autem jam tumore, celebrata venæ sectio, cum a peripheria ad centrum trahat, motui Naturæ, qui fit a centro ad circumferentiam, inducit motum plane adversantem. Nihilominus vix quicquam frequentius factitatum videas, quam Phlebotomiæ perver-

verso hoc ritu administratæ, noxam, ac contrariæ patronis universim, ac in genere adversus sanguinis in hoc morbo detractionem validissimi argumenti loco torqueri; uti in *Diemerbroeckio* aliisque observationum scriptoribus passim videre est. Quod ad me attinet, equidem eorum ratiocinationi assentire non possum, donec intellexero, quid Quæstioni superius præpositæ respondeant. Sane venæ sectionem in peste convenire, complures, iique gravissimi scriptores jampridem senserunt, quorum præcipui sunt *Ludovicus Mercatus*, *Joannes Costæus*, *Nicolaus Massa*, *Ludovicus Septalius*, *Trincavelius*, *Forestus*, *Mercurialis*, *Altomarus*, *Paschalius*, *Andernackus*, *Pereda*, *Zacutus Lusitanus*, *Fonseca*, aliique. Verum qui totum curationis negotium in copiosa, qualem nos postulamus, sanguinis detractione collocaverit, unus, quod sciam, repertus est *Leonardus Botallus*, Medicus superioris sæculi celeberrimus, quem, ne solus in hac palæstra versari videar, Lector accipiet suis ipsius verbis de hac re disserentem. (1) *Ego* (inquit) *ut uno verbo dicam, nullam pestem esse puto, cui hæc non possit esse salutaris supra omnia remedia, modo opportune & quantitate convenienti usurpata sit, propterea quod aut tardius, aut parcius quam opus esset, aut quod utroque modo circa eam usurpandam peccatum sit*. Et paulo post hæc subjungit: *At in tanta timiditate, & parca detractione qui fieri potest, ut quis recte possit judicare quantum ea in pestilenti morbo prodesse valeat, aut obesse? Non enim morbus pro cujus curatione requirebatur detractio librarum quatuor sanguinis, in qua una tantum detrahitur, si hominem interficiat, ideo interficit, quia sanguis est missus, sed quia non justo modo missus est, nec forte etiam opportune. Verum nebulones nequissimi, & ignavissimi, in id semper culpam convertere satagunt, non quod nocuit, sed quod per fas, & nefas, a cunctis vituperari exoptant. Aut si id nequitia non faciant, ignorantia tamen pravæ dispositionis efficiunt; utraque certe perniciosa, sed illa magis*. Quæ omnia experientia confirmaturus, paulo inferius sic pergit: *His observatis, nemo rationis capax jure in his morbis vituperare missionem sanguinis potest, sed mirifice & tanquam divinum auxilium commendare, extollere, & confidenter usurpare, quod ipse profecto ab annis quindecim facio. Ideo in morbis pestilentibus, in obsidione Rupellarum, & montibus Hannoniæ ab hinc quadriennium, & Parisiis toto hoc biennio, & Cameraci anno proxime acto, in omnibus meis ægrotis (qui innumeri fuerunt) nullum præsentius, ac salutarius reperi ipsa larga & tempestiva sanguinis missione*.

Deinde ad curationum exempla descendit, quæ brevitati studens, huc transferre supersedeo. Libet tamen rei in hac nostra *Britannia* ante aliquot annos gestæ historiam oppido raram, ac a proposito nostro non alienam, hic loci apponere.

Cum inter cæteras belli civilis calamitates, quæ hanc patriam nostram miserrime afflixerunt, pestis etiam multis in locis grassaretur, ac forte in Castrum *Dunster*, quod in provincia *Sommercetocensi* situm est, aliunde invecta, aliquot præsidiaris cum macularum efflorescentia derepente exanimatis, complures etiam alios corripuisset, Chirurgus quidam, qui a longa in regionibus exteris peregrinatione redux tunc temporis stipendia inter alios faciebat, a præsidii Præfecto enixe rogat, ut sibi liceret commilitonibus suis truculento morbo correptis pro virili succurrere; quo annuente, singulis ægris, statim a primo morbi insultu, atque nullo adhuc tumore conspicuo, sanguinem ingenti copia detraxit, donec pedibus deficere inciperent, nam stantibus, ac sub dio vena pertusa est, nec aderant vasculaque cruoris in terram effluentis mensuram definirent. Hoc pacto eos in tuguriola sua ad decumbendum dimisit. Et quanquam a Phlebotomia nullum omnino remedium adhibuit, tamen ex complurimis iis, quos hoc modo tractasset, mirum dictu, ne unus quidem desideratus est. Vir Nobilissimus juxta ac morum probitate atque fide spectabilis *D. Franciscus Windham*, militum Tribunus, ac prædicti castri tunc temporis Præfectus, mihi hæc retulit, & etiamnum in vivis est, pro ea qua est humanitate rei gestæ veritatem cuilibet dubitanti confirmaturus.

Quid mihimet ipsi circa hanc rem singulare ac memoratu dignum aliquando observare contigit, Lector inferius accipiet, ubi pauca ea, quæ desæviente nupera peste *Londinensi* a me usu atque experientia annotata fuerunt, inferius ostendam.

Hujusce autem praxeos utilitatem etsi non

(1) Cap. 7. *de curatione per venæ sectionem*.

mente tantum ac judicio assequor, verum etiam reipsa atque editis experientiis dudum exploravi, tamen pestilentis fermenti per diaphoresin dissipatio, pro ejusdem per venæ sectionem evacuatione mihi multis nominibus arridet, utpote quæ nec ægrorum vires æque prosternat, nec Medicum infamiæ periculo objiciat. Atqui & hæc difficultatibus suis non vacat; primo enim, multis, ac præsertim calidioris temperamenti juvenibus, sudores ægrius proliciuntur; cujusmodi ægrotos, quo hydroticis fortioribus, ac cumulatiori tegumentorum pondere diaphoresin conciere satagas, eo in manifestius phreniditis periculum adduces; aut quod tristioris adhuc ominis est, vana spe aliquantisper lactatus, tandem pro sudoribus *Exanthemata pestilentialia* elicies. Cum enim præcipua hujusce mali labes in spirituosiori massæ sanguineæ parte resideat, unde crassiorum particularum exagitatio nonnihil languidior, quam in aliis inflammationibus plerumque existat, tenuior illa portio novi caloris accessione in majorem rabiem acta, impetu demum facto omnes cruoris fibras ultra texturæ modum distensas prorsus frangit, ac comminuit. A qua fibrarum sanguinearum dissolutione macularum pestilentialium causam petendam esse censeo, quippe non secus ac *vibices* a plaga fortiore in partem aliquam corporis musculosam inflicta, primo intensius rubicundæ in cute efflorescunt; ac brevi post tempore livorem quendam, aut nigredinem induunt.

Deinde vero, in corporibus, quæ satis prompte in sudorem solvuntur, si diaphoresis justo præmaturius (nempe tota materia morbosa nondum penitus dissipata) abrumpatur, bubonum, qui laudabiliter quidem sub finem sudoris prodire incœperant, postea deterior evadit conditio. Nam subducta, quæ eos in molem attollere deberet, materiæ parte, aut de facili intro remeant, aut saltem ad legitimos abscessus nunquam perducuntur (quemadmodum etiam in Variolis accidere solet, quoties æger per primos dies impensius sudavit) recepto autem denuo intra muros hoste ferali, in sanguine commotio excitatur, cujus opera eo, quo superius innuimus, modo, sæpe ecthymata, imminentis lethi indicia, foras propelluntur.

Verum quibusnam modis his aliisque difficultatibus obviam iri possit, ut luculentius patescat, quid in hoc morbo a me pro modulo meo factum observatumque fuerit, initio a nuperæ luis primordiis ducto, summa fide edisserere lubet.

Nobilem fœminam ineunte *Majo* anno 1665. ætatis circiter 21. annorum, ac temperamento sanguineo præditam invisi. Præter febrem ardentem, quæ paulo ante invaserat, vomitiones importunæ, aliaque symptomata febrilia ægram excruciabant. Curationem a venæ sectione auspicatus, postero die ad præcavendam Diarrhœam, (quæ, ut in hujusce Tractatus initio monuimus, ob omissam, quod postulabat in principio morbi vomendi propensio, Emetici exhibitionem, defervescente febre supervenire consuevit) Vomitorium imperavi, quod satis commode ventriculi saburram elicuit. Postero mane, cum ægram iterum adirem, ei alvum profluere intelligo, quæ res ab aliquot annorum usu insolentior visa, mihi non levem sollicitudinem injecit. Exinde autem febrim non vulgaris generis esse judicavi, (quemadmodum etiam eventus docuit) proindeque aliam ab ea, quæ superius tradita est, quæque constanti successus serie hactenus a me usurpata fuisset, medendi rationem sibi vindicare. Quocirca adscito in negotii societatem Medico alio seniore, venæ sectio, quam ægrotantis ætas, temperamentum, ac inordinata sanguinis ebullitio flagitare videbantur, ex communi nostro consilio iterum celebrata est: etiam Cardiaca moderate refrigerantia propinata, ac denique clysmata alternis diebus injecta sunt. Sub finem ægritudinis, quoniam symptomata valde anomala, ac inconsueta (malignitatis egregiæ indicia vulgo habita) ingruebant, ex Alexipharmacorum classe fortiora aliquot præscripsimus. Quibus tamen omnibus nequicquam proficientibus, ægra circa diem decimum quartum e vivis excessit. Insolitum hujusce febris ingenium per aliquot post dies animum meum varie exagitabat, ac tandem in memoriam revocans, summum ardorem; etiam post reiteratam venæ sectionem, in prædicta ægra perseverasse; ruborem genarum adfuisse, cruoris aliquot guttulas paulo ante mortem e naribus fluxisse; nec non sanguinem ipsius in acetabulis refrigeratum, ei qui a Pleuriticis detrahitur, non absimilem fuisse, quin & tussim aliquam, & obscuros quosdam in partibus vitalibus dolores emicuisse; porro & eam anni tempestatem incubuisse, quæ finem veris, ac initium æstatis complectitur, quæque febribus continuis producendis minus esset idonea, (illæ enim hoc tempore sua sponte quasi dissiliunt, & in intermittentium classem se reponunt, vel in Pleuritides

dès, atque id genus alias inflammationes præcipites ruunt) denique Pleuritides eo ipso tempore admodum populares fuisse : His inquam omnibus rite perpensis, in eam deveni sententiam, ut febrim hanc, etsi pathognomicis Pleuritidis, aut etiam Peripneumoniæ signis destitutam, tamen symptomatis rationem habuisse judicarem, inflammationis cujusdam respectu circa partes spirituales delitescentis, etiamsi nullus aderat lateris dolor, nulla insignis spirandi difficultas. Ut rem contraham, eo tandem deveni, ut eadem omnino mihi methodo procedendum fuisse in prædicto casu arbitrarer, qua in Pleuritide sæpius cum successu singulari usus fueram. Quæ sententia deinceps feliciter, atque ex voto cessit. Vocatus enim non multo post ad hominem consimili prorsus modo ægrotantem, reiteratis venæ sectionibus, quales ad Pleuritidem supra laudantur, curationem commisi, & absolvi. Circa mensis modo memorati exitum, atque initium *Junii*, complures operam meam implorantes ab eadem febre (quæ jam valde populariter grassabatur) prædictæ praxeos beneficio convualuerunt. Ab hoc tempore immaniter debacchari cœpit calamitosa illa pestis, quæ eo tandem truculentiæ devenit, ut septem dierum spatio totidem animarum millia in hac una urbe extinxerit.

Febri autem illi, de qua modo loquebar, an pestis appellatio attribui mereatur, non ausim definite pronunciare. Hoc tamen explorate cognitum habeo, omnibus, quos illo, & aliquanto post, tempore ipsissima pestis cum universo symptomatum sibi peculiarum apparatu, in mea vicinia afflixit, tandem tam in primo morbi insultu, quam in decursu, accidentium συνδρομὴν adfuisse. Cæterum cum proximo pariete ardente propius ædibus meis immineret periculum, ego tandem amicorum suasu numerosissimis fugientium turbis me adjunxi, familia etiam mea ad aliquot ab Urbe lapides subducta. Eo tamen vicinis meis maturius redii, ac dum calamitosæ illius luis in tantum perseveraret sævities, fieri non potuit, quin meliorum medicorum penuria ad pestiferorum auxilium advocarer. Nec multo post complures febricitantes invisi, quorum febrim, illius quæ ante decessum meum tam prosperis ægrorum rebus, a me tractata fuisset, morem, atque genium æmulari, non sine magna admiratione deprehendi. Ideoque propria experientia fretus ceu duce, quibuscumque præceptis umbratilibus anteponendo, Phlebotomiam similiter administrare non dubitavi.

Hunc autem ritum imminuendi liberalius sanguinem (cui etiam Prisanæ ac diætæ id genus refrigerantis usus accessit) in multis ægris miro profectu continuavi, donec tandem in nonnullorum tractatione solito successu destitutus præ adstantium protervia, qui præjudiciis inanibus occupati debitam sanguinis quantitatem auferri non patiebantur, (magno ægrotantium malo, quibus, saltem dum in hoc cardine curandi scopus versaretur, sanguis aut sufficienti quantitate, aut non omnino detrahendus fuerat) insignem obicem conatibus meis oppositum sensi, ac proinde alium a venæ sectione huic morbo occurrendi modum reperiri, magnopere ex usu futurum judicavi. Nocumenti quod aliquando insons dedi, non ex eo, quod sanguinem ademerim, sed quod ex voto eundem adimere impeditus fuerim, exemplum hic adducam. Vocatus ad juvenem quendam, temperamento sanguineo, ac habitu athletico præditum, quem febris vehementior cum doloribus capitis vertiginosis, vomitu enormi, aliisque id genus symptomatibus a biduo corripuerat, cum nullum adesse tumoris signum interrogatus responderet, statim liberali manu sanguinem emitti imperavi, cujus refrigerati superficies puriformem Pleuriticorum sanguinem referebat, præscripta etiam ptisana cum jusculis, ac julapiis refrigerantibus. A meridie pro secunda vice parem sanguinis jacturam subiit, qua etiam sequente aurora similiter mulctatus est. Sub hujus autem diei exitu ægrum meum invisens, eum quidem multo melius se habere, & nihilominus amicos ejus adversus ulteriorem venæ sectionem animis vehementer obstinasse deprehendo; quam tamen ego denuo celebrandam esse enixe contendi, superesse alteram duntaxat venæ sectionem dictitans, quæ ægrum in sicco collocaret; sin contra niti pergerent, satius fuisse, ut nullo omnino sanguine detracto curatio per sudores instituta fuisset; uno verbo, ægrum certo certius interiturum. Præsagium eventus confirmavit; nam cum hæc altercatio rei agendæ occasionem eripuisset, maculæ purpureæ postridie eruperunt; nimirum materiæ peccantis reliquiis, quas radicitus evacuari oportuit, cum jam omnem abscessus spem Phlebotomia toties repetita abstulisset, mora sua universam cruoris massam pervertentibus, ejusdemque compagem subtilitate eximia disrumpentibus.

Æger

Æger autem post aliquot horas fatis conceffit. Cum ergo frequentior hujusmodi obstaculorum occursus mihi molestiam facesseret, magna cogitandi solicitudine mecum agitavi, ecquis demum reperiri possit medendi modus, qui morbum non minus efficaciter abigeret, nec hominum offensionem æque incurreret. Re diu multumque apud animum meum deliberata, tandem in hanc methodum incidi, quam nunquam non proficuam, ac omnibus numeris absolutam deinceps expertus sum.

(1) Primo, siquidem tumor nondum protuberaret, sanguinem pro ægrotantis viribus ac temperamento, moderate, detraxi, quo facto, diaphoresis, cujus alias solicitatio in nonnullis corporibus non modo summam habebat difficultatem, verum etiam majoris incendii, proindeque ecthymatum purpureorum periculum minitabatur, facilis erat atque expedita. Atque hanc sanguinis jacturam, quæ utut exigua alias gravissimum incommodum attulisset, diaphoreseos immediate insequentis beneficium abunde compensavit. Post venæ sectionem (quam in lecto celebrandam curavi, cum jam omnia ad sudores proliciendos in promptu essent) ne vel minima interposita mora, stragulis ægrum obrui, ac laciniam laneam sincipiti alligari jussi, quæ quidem capitis obtectio ad sudorem ciendum plus proficit, quam quis facile crediderit. Deinde, si vomitus non adesset, hæc & similia hydrotica exhibui. ℞. *Theriac. Androm.* ʒß. *Elect. de ovo* ℈j. *pul. è chel. cancror. comp. gr.* xij. *cochinell. gr.* viij. *croci gr.* iv. *cum s. q. succi. kermes, f. bolus, quem sumat sexta quaque hora, superbibendo Cochl.* vj. *seq. Julapii.*

℞. *Aq. Card. benedicti & scord. comp. an.* ℥iij. *aq. theriac. still.* ℥ij. *syr. Caryophill.* ℥j. *misc. f. Julap.*

Quod si vomitio interpellaret, ut in peste, ac febribus pestilentialibus sæpissime accidit; medicamentum sudoriferum tantisper propinare distuli, donec solo tegumentorum pondere (nisi quod linteaminis pars subinde ad colligendos halitus vultui superinduceretur) sudor promanare inciperet. Nam (quod quidem observatu summe dignum est) cum materiæ morbificæ radii versus ambitum corporis sese exporrigant, illico alvi profluvium & vomitiones, ab eisdem introrsum reflexis, ac in ventriculum, & intestina decumbentibus provenientes, ultro sedantur: Adeout quantacunque stomachi subversio præcesserit, assumpta deinceps medicamenta probe retineantur, ac ad sudores ex voto proliciendos conducant.

Memini cum me aliquando Pharmacopola quidam ad fratrem suum ex febre pestilentiali graviter ægrotantem vocasset, atque ego de medicamento ad sudorem suscitandum exhibendo, sermonem injicerem, retulit se jam varia eaque fortiora sudorifera incassum propinasse, siquidem æger omnia vomitu rejecerat. Cui ego, adduceret, inquam, ex omnibus iis quæ antea exhibuisset vel ingratissimum, ac summe fastidiosum, ne illud deinceps evomeretur. Promissi fidem eventus liberavit, quippe æger, ubi a sola stragulorum mole paululum maduisset, largiorem *Theriacæ Venetæ* bolum deglutivit ac retinuit, cujus beneficio in copiosiorem sudorem conjectus incolumitatem recuperavit.

Sed ut ad institutum redeam, inceptam jam diaphoresim haustibus *Zythogalæ salviatæ alterata*, vel *cerevisiæ, cui macis aliquantulum incoxerit*, subinde repetitis, ad naturalis diei spatium continuari præcepi; abstersione interim omni religiose interdicta, imo nec infra quatuor, ac viginti horas a sudoribus finitis, indusium, utcunque madidum, ac immundum mutari permitto; Id quod summa cautela observari velim. Quod si sudatio angustiori temporis limite circumscribatur, recrudescit illico symptomatum sævitia, atque ægroti salus, quam prolixior diaphoresis extra aleam constituisset, in acie novaculæ relinquitur.

Et profecto *Diemerbroeckium* aliosque nequeo satis mirari, quoties adverto eos tam levi prætextu ad diaphoresin interpolandam adduci, ut scilicet ægrotantium viribus consulatur. Primo enim ægrum sudore diffidentem viribus melius, quam antea, constare; nemini in hujus morbi medicatione vel tantillum versato non potest esse animadversum. Quid me in hac re usus atque experientia docuit, palam eloqui, ac etiam propugnare non verebor. Multi me authore in 24. horarum diaphoresim conjecti tantum abest, ut se exinde debiliores factos quererentur, quin totius quantum supervacanei humoris sudando decessisset, tantundem novi robo-

(1) *Curatio.*

roboris sibi accrevisse profiterentur. Circa horas autem aliquot posteriores, sæpe non sine stupore observavi erumpere sudorem quendam, priore illo, quem vis medicaminum expresserat, magis naturalem, genuinum, copiosum, quique multo plus levaminis afferret, plane ac si vere criticus foret ac totius morbi eradicativus. Porro in summo sudoris vigore jusculis, ac sorbilibus confortativis ægrum reficere, quid secum trahat incommodi non video; ideoque ad nihilum recidit illa objectio de virium ad longos sudores perferendos impotentia. Si qua igitur defectio sub finem imminere videatur, jusculi ex pullo tantillum, vitellum ovi, vel his similia sorberi permitto; quæ cum cardiacis, & haustibus ad sudorem continuandum ex more destinatis, virium labefactationi abunde succurrunt. Cæterum in re adeo manifesta non opus est, ut plura argumenta adducam. Etenim, quod hujus praxeos utilitatem palam proclamat; videre est, quod quando æger sudore diffluit, bene se habere existimet, neque minus ex astantium judicio res tota in vado constituta videatur. Atqui quam primum corpus arescere incipit ac sudor abrumpitur, omnia in pejus ruant morbo, quasi postliminio, redeunte.

Per horas a finito sudore viginti quatuor, moneo, ut frigus caute vitetur, indusium sponte sua in corpore arescere permittatur, potulenta omnia calidiuscula hauriantur, & Zythogalæ salvia alteratæ usus etiamnum continuetur. In sequenti luce commune Catharticum exhibeo, *ex infusione sc. tamarin. fol. sennæ, rhabarb. cum manna, & syr. rosar. sol.* Atque hac medendi ratione, anno a peste proximo, complurimis febre pestilentiali correptis sanitatem restitui, adeo ut ne unus quidem ex eo morbo mihi desideratus sit, postquam eandem exercere inceperam.

Verum ubi tumor jam enatus fuerit, venam aperire, etiam in corpore ad sudandum quantumvis inhabili, hactenus non sustinui, veritus ne materia morbifica in depleta vasa confertim remeante, subitaneus ægri interitus destinatam diaphoresin anteverteret. Nihilominus fortasse satis tuto administrari poterit Phlebotomia, modo confestim ab ea peracta, ac nulla mora interjecta eliciantur sudores, qui ad spatium superius requisitum producti, omnem tumoris molem paulatim absumere ac dissipare valeant, idque longe minore salutis periculo, quam si legitima apostematis maturatio, quæ in præcipiti affectu admodum incerta ac fallax existit, serius expectaretur.

Denique, ut ad calcem tandem perveniam, sicubi circa Theoriam me hallucinatum fuisse Lector deprehendat, errori veniam peto; verum quod ad praxim attinet profiteor me omnia ex vero tradidisse, nihilque uspiam proposuisse, nisi quod probe exploratum habeam. Sane cum supremus vitæ meæ instabit dies, confido mihi adfuturum alacrem in præcordiis testem, me non solum ægrorum omnium, cujuscunque demum sortis, qui sese curæ meæ concrediderant, summa fide ac diligentia salutem procurasse (quorum interim nemo a me alias tractatus est, quam ego memet tractari cuperem, si mihi ex iisdem morbis ægrotare contingeret) verum etiam pro ingenii modulo omnes animi nervos in hoc intendisse, ut si quo modo fieri possit, morborum medela post cineres meos majori cum certitudine administraretur, ratus quantulumcumque in hoc scientiæ genere accessionem, etsi nihil magnificentius, quam *odontalgiæ*, aut *clavorum pedibus* innascentium curationem edoceat, longe maximi faciendam esse, præ inani subtilium speculationum pompa, ac levicularum rerum notitia, quæ fortasse medico ad abigendos morbos non magis ex usu futura est, quam *Architecto* ad construendas ædes *Musicæ* artis peritia.

Unicam hanc annotatiunculam, ne quis forte sinistra interpretatione mentem meam detorqueat, aut eam saltem non satis assequatur, postremo loco subjungam. In præcedenti nempe Diatriba, *Naturæ* nomine sæpius utor, illique varios effectus attribuo, perinde quasi rem aliquam singularem & seorsim subsistentem, sed per totam hanc Mundi machinam ubique diffusam sub hoc titulo mihi repræsentarem, quæ ratione aliqua, & consilio freta corpora quævis regeret, ac moderaretur; quale quidpiam de *Mundi Anima* nonnulli Philosophorum cogitasse videntur. Verum ad me quod attinet, uti nec rerum, ita nec verborum novitatem affecto, adeoque antiquam quidem vocem, sed sensu (ni fallor) & sobrio, & a sanis omnibus non intellecto solum, verum etiam usitato, in hisce pagellis usurpavi. Ego enim, quoties *Naturam* nomino, toties *causarum naturalium complexum* quendam significari volo; quæ quidem causæ brutæ licet, atque omni consilio destitutæ, non tamen sine summo consilio reguntur, dum suas quæque operationes edunt, suosque effectus exequuntur. Nimirum supremum

mum illud Numen, cujus vi producta sunt omnia, & a cujus nutu dependent, infinita sua sapientia sic disponit omnia, ut ad opera destinata se certo quodam ordine atque methodo accingant, neque frustra quicquam molita, neque nisi quoad optimum est, ac toti rerum fabricæ, suisque privatis naturis maxime accommodum, exequentia: perinde atque *automata* non pro suo, sed artificis consilio moventur.

SECTIO TERTIA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica Annorum 1667. 1668. partim etiam Anni 1669. Londini.

ANno 1667. appetente Æquinoctio Verno, *Variolæ*, quæ durante illa, quæ proxime est prægressa, constitutione pestilentiali, vel prorsus delituerant, vel rarissime comparuerant, caput cœperunt attollere, jamque in dies latius grassantes, sub Autumno Ἐπιδημικώτατοι factæ sunt, a quo tempore paulatim imminuta vi, superveniente brumali frigore parcius lacessebant; ac proximo Vere adolescente, postliminio invaluit hic morbus viguitque, donec ab insequentis hyemis gelu, uti prius, retuso impetu coerceretur. Posthæc tertio demum cum Vere surgente increbuit, ac jam languidior, & succiso quasi poplite, minus late dominabatur, quam duabus quæ præcesserant æstatibus: Mense vero Augusto 1669. penitus intercidit, Dysenteriæ Epidemicæ locum cedens. Labente primo illo biennio, quo hæc constitutio regnabat, Variolæ plures in Urbe aggrediebantur, quam unquam alias, quantum ego memini, seu antrorsum spectes, seu retro: Quo non obstante, cum genuinæ per id temporis fuerint, neque mali moris, paucos jugulabant, si ingentem laborantium numerum reputemus.

Quo primum tempore Variolæ incessebant, & novum quoddam febris genus exortum est, a Variolis, quales se tum gerebant, non multum abhorrens, si pustularum eruptionem demas, & quæ ab illa pendent, de qua in sequentibus speciatim agemus. *Febris* hæc, licet multo pauciores invaderet quam Variolæ, easdem tamen duratione æquabat: Hyeme vero cum jam illæ minuerentur, invaluit, atque, illis Vere novo invalescentibus, recessit, prædominium Epidemicorum hujus constitutionis hoc pacto illis relinquens; Nihilominus per hæc tempora non plane desiit unquam, donec tandem cum Variolis mense Augusto 1669. omnino disparuit.

Binos hosce morbos Epidemicos, & tertius comitabatur, ultima præsertim æstate, quam dicta constitutio desamabat, *Diarrhœa* scilicet, aëris constitutione jam tum ad subsequentem *Dysenteriam* vergente: Utut vero hæc se res habuerit, id saltem constabat, morbum hunc febrim, quæ tunc regnabat, ita proxime attingere, ut nihil aliud esse videretur, quam ipsa febris introversa, & visceribus incumbens.

De tribus hisce morbis, qui soli in hac *Constitutione*, Epidemicorum nomen sibi jure vendicabant, sigillatim jam agam, a *Variolis* initium faciens: quas idcirco paulo fusius tractabo; quoniam quæ per hos annos regnabant, mihi Genuinæ pro cæteris & *Regulares* maxime videbantur, utpote eadem prorsus exhibentes σημεῖα, & parili symptomatum agmine omnes, quotquot adoriebantur, ubique impetentes, & a quibus proinde, tanquam in suo genere perfectissimis, tum vera morbi Historia, tum etiam medendi methodus est desumenda. Notandum enim est, non tantum febrim quandam propriam, & peculiarem cuilibet peculiari constitutioni competere, sed peculiare etiam Variolarum genus, quæ hanc quidem speciem referunt, durante hac annorum serie, aliam vero annis sequentibus, quantumlibet inter se convenire videantur quoad certa σημεῖα omnibus communia. Ita ludit Natura in morborum Epidemicorum generatione! Sed ut ad rem redeam: Variolarum hujus generis Historiam ante omnia præscribam; quas ideo *Regulares* mihi licebit indigitare, ut ab *Anomalis* subsequentium annorum valeam dispescere: Tum etiam methodum adjiciam, quæ mihi in earundem Θεραπείᾳ ex animo votoque maxime cessit.

CAPUT II.

Variolæ Regulares An. 1667. 68. & partis 69.

VAriolæ, quibus annis epidemice grassantur, si *Regulares* etiam sint, atque mitiores, circa *Æquinoctium Vernum* (uti hæ, de quibus sermo nobis est) ingrediuntur; quibus

quibus vero annis non tantum grassantur epidemice, sed & *irregulares*, atque periculosioris sunt generis, maturius nonnunquam, mense puta *Januario*, invadunt. Integras familias contagio suo afflantes, nemini parcunt, cujuscunque demum ætatis is fuerit, nisi prius hoc morbo laboraverit. Neque tamen eximuntur illi, quos adulterinum Variolarum genus aliquod, ad hunc morbum nihil attinentium, prius obsederit. Duplex est harum species; (ut & Variolarum, quæ quibuslibet annis infestant) vel sunt enim *Distinctæ*, vel *Confluentes*; quæ licet essentialiter, ut ajunt, non differant, per illustriora tamen, quæ *hanc* comitantur speciem, *illam* vero non item, haud difficulter ab invicem discriminantur.

1. *Interstinctæ*, vel Discretæ, cum rigore atque horrore invadunt, quos mox excipiunt calor intensus admodum, capitis & dorsi vehemens dolor, vomituritio, ingens in sudores propensio (quod de adultis dictum volo, neque enim in infantibus hujusmodi διάθεσιν mihi unquam observare contigit; vel ante pustularum eruptionem, vel etiam post) doloris sensus in partibus, quæ scrobiculo cordis subjacent, si manu premantur; stupor etiam, & somnolentia, in infantibus præsertim, nonnunquam & Paroxysmi Epileptici; qui si infantes Dentitione jam perfunctos corripuerint, suspicor ego ubique, Variolas in procinctu stare, quæ intra pauculas horas se exerentes Prognostico, ut plurimum, fidem conciliant, & authoritatem; ita ut si forte infans insultum Epilepticum sub vesperam, quod fieri solet, patiatur, Variolæ sequente aurora in conspectum se dederint, & (quod sæpe sæpius observavi, quæ Variolæ infantes statim ab hujusmodi paroxysmo aggrediuntur, pustulas emittunt magnitudinis conspicuæ, mites etiam sunt, atque boni moris, & rarissime confluunt. Atque hæc fere sunt illa symptomata, quibus hic morbus sub initio stipatur, quæque eruptionem pustularum, ut plurimum, antecedunt. Quamvis interim hic loci consentaneum fuerit subindicasse in sanguine laxiori atque ἀμεταβλήτω nonnunquam accidere, ut separationis periodus sensim, atque gradatim, sine insigni aliqua ægritudine transigatur, priusquam expulsio materiæ pustularum eruptione se prodat.

Variolæ discretæ quarto ut plurimum die, (si primum etiam incluseris) ab evasione erumpunt, nonnunquam serius aliquanto, ante illum vero rarissime, quo quidem tempore vel minuuntur admodum symptomata; quod plerumque fit, vel etiam penitus evanescunt, ac proinde is affectus satis pulchre sibi videtur valere, nisi quod adulti in sudores propensi vix ab illis possint cohiberi, utut leviter tegantur, quæ quidem διάθεσιν nonnisi pustulis jam maturationem attingentibus ægrum deserit, idque sua demum sponte. Eruptionem quod spectat hoc se fere habet modo. Primo pustulæ subrubræ, tenuissimarum acicularum puncta æquantes magnitudine, sparsim se produnt, faciem in primis occupantes, vel etiam collum & pectus, dein corpus universum. Per id temporis & fauces dolor infestat, qui una cum pustulis surgentibus augetur, quæ in dies grandescentes, & in majus fastigium elevatæ cutem, carnesque vicinas rubore afficiunt, atque inflammatione.

Circiter enim *octavum* a primo insultu diem (quam in hoc morbo Epocham ubique servo) intervalla, quæ prius subalbebant, pro pustularum, quibus obsidentur, numero, rubere jam incipiunt, atque in molem attolli, non sine partium dictarum dolore tensivo, & lancinante, qui in horas auctus inflammationi, & tumori prædictis viam sternit; ita ut progrediente morbo palpebræ usque adeo impleantur, extendanturque, ut æger luce quandoque privetur, qui quidem palpebrarum tumor vesicam inflatam ac resplendescentem per easdem extensam non male refert. Est etiam ubi temporius oculis capiuntur ægri, si nempe major pustularum vis a prima eruptione se in illos effuderit. Proximæ a facie intumescunt manus, digitique pro pustularum numero distenduntur. Usque ad hunc diem pustulæ, quæ faciem obsederant, læves ad tactum fuere atque rubræ, jam vero asperiores evadunt (quod quidem primum est incipientis maturationis indicium) & subalbidæ; paulatim insuper succum quendam luteum, colore a flavo non abludentem, evomunt. Faciei interim, & manuum inflammatio ad summum evecta apicem, colorem exhibet in pustularum interstitiis satis floridum, & Rosarum Damascenarum æmulum. Et sane quo mitiores sunt Variolæ, & genuinæ magis, eo etiam magis tum ipsæ pustulæ, tum & cutis, in earundem interstitiis, dictum colorem ad vivum exprimunt, qualem jam discripsi. Uti vero quæ faciem occuparunt pustulæ, asperiores quotidie ac magis flavæ pro maturationis ratione; ita e contra, quæ manus & reliquum corpus; minus asperæ, albæque ma-

magis conſpiciuntur in dies.

Die *undecimo*, faciei tumor atque inflammatio ſatis aperte recedunt, & puſtulæ tam faciei quam reliqui corporis jam maturitatem, & juſtam magnitudinem adeptæ, (quæ his annis ad piſum grandiuſculum aſcendebant) exareſcunt, deciduntque; atque, in hac variolarum ſpecie, die *decimo quarto*, vel *decimo quinto*, ut plurimum, funditus pereunt. Veruntamen manuum puſtulæ, cæterarum partium puſtulis pertinaciores plerumque, recentes adhuc albæque, diei unius aut alterius mora, illas vincunt. Faciei & reliqui corporis puſtulæ deſquamatione, at vero manuum quæ ſunt, diruptione abitum ſibi parant. Puſtulis faciei ſuccedunt ſquamulæ furfuraceæ, quas aliquando excipiunt foveæ cutis. Etenim ubi primum decidunt puſtulæ, nulla adhuc in cute cernitur inæqualitas; at vero hujuſmodi ſquamulis exurgentibus, recedentibuſque viciſſim, tandem excavantur foveæ iſtæ, quæ ſæpenumero in convaleſcentibus ab hoc morbo diu viſuntur, quamvis rarum admodum *Variolæ interdiſtinctæ* ulla ulla ſui linquant veſtigia; atque illæ ferme ſolæ, quæ ſex poſtremis anni menſibus invaſere, cum quæ hos præverterint, nullas cuti notas imprimant, niſi forte confluxerint, ut poſtea dicetur. Decurrente morbo omni, æger vel conſtipatam prorſus habet alvum, vel ſaltem rariſſime dejicit. Atque hæc de Variolis *Diſcretis* dicta ſunto.

2. Symptomata cum Diſcretis communia habet & illa Variolarum ſpecies, quas *Confluentes* appellavimus, niſi quod hic atrociora ſint omnia: Febris ſcilicet, anxietas, atque ægritudo, vomituritio, *&c.* immanius affligunt, quibus ſignis Medico ſagaci etiam ante eruptionem *Confluentes* ſe produnt. Nihilominus non ita prompte hic in ſudores diſſolvitur æger ac in illo genere jam ſupra deſcripto, ubi magna, ut fit, ad eoſdem propenſio ut plurimum prænunciat Variolas, quæ mox erumpent, minime confluxuras: Diarrhœa inſuper nonnunquam eruptionem præcedit, & ad diem unum alterumve poſt illam protrahitur; quod quidem in *Diſcreto* Variolarum genere nondum mihi contigit obſervare.

Tertio ut plurimum die erumpit ſpecies hæc, *ante* illum aliquando, vix unquam *poſt* illum; cum *Diſcretæ* vel ipſo die *quarto* incluſivo a primo inſultu morbi, vel poſtea, ante illum raro admodum ſe monſtrent. Quantoque magis quartum illum diem præverterint Variolæ, tanto etiam confluent magis. Quamvis autem, ut generaliter loquamur, *confluentes* diem quartum vix præſtolentur unquam; fit tamen, licet oppido raro, ut ob atrocius aliquod ſymptoma, ad quartum, vel quintum uſque diem differatur eruptio. Verbi gratia, acutiſſimus dolor nunc in regione lumborum, Paroxyſmi Nephritici æmulus; nunc in latere, qualis Pleuriticos vexat; nunc in artubus, ut in Rheumatiſmo; nunc denique in ventriculo cum ingenti ægritudine, & vomitu enormi ante eruptionem ægrum fatigat, angitque. Hiſce in caſibus, licet infrequentes ſint, Variolas ſolito ſerius erumpere animadverti, utpote ab immani ſymptomatum dictorum violentia conſtrictas, atque impeditas: Quæ quidem ſymptomata ſolitis vehementiora, cum agmen ducant, mihi ſatis aperte indicant ſecuturas Variolas, & e *Confluentium* genere eſſe, & periculo minime vacare.

At vero (quod jam proxime dicendum) licet in *Diſcretis*, mox ab eruptione (uti dictum eſt) quæ morbi inſultum comitabantur ſymptomata, nullum jam amplius faceſſant negotium, in *Confluentibus* longe aliter ſe res habet: cum tam Febris, quam alia ſymptomata, etiam ad multos dies a puſtularum eruptione ægrum diſcrucient.

Variolæ dictæ nunc Eryſipelatis ritu, nunc Morbillorum, erumpunt, a quibus nonniſi a Medico in his morbis verſatiſſimo diſtinguuntur, ſaltem quoad faciem externam: Nam qui ad diſpar in utroque morbo eruptionis tempus, aliaſque circumſtantias, quas utriuſque hiſtoria longe ab invicem diſcrepantes exhibet, ſedulo animum advertit, haud difficulter hunc ab illo diſcriminaverit. Creſcente morbo non in molem aliquam ſpectabilem, uti *Diſcretæ*, attolluntur, quæ faciem præſertim occupavere; at ſibi invicem implicitæ primo ſe habent inſtar veſiculæ rubræ vultum omnem contegentis, quem maturius etiam in tumorem elevant, quam ſolent *Diſcretæ*: dein ad inſtar pelliculæ albæ vultui agglutinatæ, ſolitam cutis ſuperficiem non multum ſuperantes. Præterlapſo die *octavo*, pellicula alba quotidie paulatim magis exaſperatur indice digito, & ad colorem fuſcum, non vero flavum, ut in *Diſcretis* accidit, intenduntur indies tum aſperitas, tum etiam cutis color, donec tandem pellicula dicta latioribus laminis deſquamatur, quod in quibuſdam faciei partibus, ſi morbus truculentior fuerit, non niſi poſt viceſimum diem ſolet contingere. Quanto atrociores fuerunt Variolæ, tanto magis pu-

pustulæ maturescentes ad colorem subfuscum vergunt, tanto etiam lentius, si suo utantur genio, abscedunt, ut econtra quanto minus confluxerint, tanto magis & flavescunt, & se ocyus proripiunt. Pellicula hæc seu scabies omnia pervadens, ubi primum deciderit, nulla quidem scabritie vultum afficit, at vero mox illam excipiunt squamulæ furfuraceæ indolis perquam corrosivæ, quæ non modo patentiores excavant foveas, quam solent Variolæ distinctæ, sed etiam faciem cicatricibus fœde deturpant. In *Confluentium* genere, si admodum sævierit morbus, humerorum etiam, & dorsi cuticula nonnunquam deperditur, nudatis partibus subjectis expositisque.

Animadvertendum est autem, Morbum hunc magnum æstimari, non pro Variolarum frequentia, quæ reliquum corpus, sed pro earum numero tantum, quæ faciem obsedere, quæ si iis tanquam injecta arena ubique contegatur, utut paucæ, atque Discretæ sint eæ, quæ in reliquo corpore cernuntur, haud minus periclitatur æger, quam si membra omnia denso agmine pervaserint. Atque ex adverso quantumlibet spisse truncum, & artus occupaverint, si in facie rariores comparuerint, magis in vado res est. Quod de numero diximus, & de Variolarum more potest affirmari, malusne scilicet is fuerit, an secus, vultus aperte indicat.

In *Confluentium* genere ubique observavi pustulas manuum, atque pedum majores fuisse, quem reliqui corporis, & quo altius ab artuum extremitate truncum versus ascenditur, eo sensim minores & contractiores semper extitisse. Atque hæc de *Pustulis* censui dicenda.

Sunt vero & alia symptomata duo, quæ Variolis *Confluentibus* accidunt, haud minoris momenti, quam vel pustulæ ipsæ, vel tumor, vel aliud quodlibet e prædictis; *Salivatio* nempe in adultis, atque in infantibus *Diarrhœa*. Horum prius ita perpetuum se comitem adjungit, ut unicum tantum viderim Variolis *Confluentibus* laborantem, nulla superveniente Salivatione: Posterius autem, nempe Diarrhœa, Infantes hac specie laborantes non ita certo discruciat. Utrum providens Natura has evacuationes idcirco substituerit, quod in pusillo hoc, ac humili genere materia morbifica ita penitus nequeat exterminari, ac in pustulis istis majoribus, ac magis fastigiatis, generis *Discreti*, nullus definio, cum Historiam tantum scribam, non solvam Problemata. Hoc certo scio, quod non solum Variolas *Confluentes* plerunque comitantur, sed etiam quod quæ per illas fit evacuatio tam est necessaria, quam sunt vel pustulæ, vel faciei & manuum intumescentia.

Dicta *Salivatio* nonnunquam sub primum eruptionis tempus se prodit, nonnunquam nonnisi postridie, biduove præterlapso. Materia primo tenuis excernitur, ac facile ad tempus aliquod rejicitur, ægro interim multa lintea eadem nocte conspurcante. Neque sane multum cedit Ptyalismus hic alteri illi qui ope *Mercurii* excitatur, nisi quod non ita male oleat. Die autem fere *undecimo* saliva viscidior jam facta, ægerrime excreatur; siticulosus est æger, tussit subinde inter bibendum, & potus per nares revertitur, atque ab hoc die cessat ut plurimum Salivatio, licet aliquando (rarius tamen id accidit) ubi per diem unum alterumve omnino cessaverit, tandem postliminio recrudescat. Dicto autem die, undecimo scilicet, tumor faciei una cum Salivatione imminui incipit, ac tunc primum ejus loco manus intumescere solent, aut debent.

Diarrhœa non ita mature infantes solet invadere, atque adultos *Ptyalismus*, quocunque vero tempore ingruerit, nisi ante sistatur, singula morbi stadia decurrit.

In utraque Variolarum specie Febris a primo statim insultu ad eruptionem usque præcipue dominatur, qua peracta inducias fere dat usque ad pustularum maturationem, & tempus in quo pus conficitur, quo demum elapso prorsus desinit.

Observavi semper in morbo vehementiori, ægrum sub vesperam quasi Paroxysmo laborasse, & funestiora symptomata vespertinis præsertim horis se ostendere, atque exacerbari.

En justam Variolarum hujus generis Historiam; vera ac genuina hujusce morbi Phænomena, prout scilicet naturaliter se habet, complectentem: De *Accidentibus Anomalibus*, quæ eidem, ubi minus recte tractetur, superveniunt, jam proxime dissеremus.

Animadvertendum est itaque, ista quæ die *octavo* in genere *Distincto* occurrunt Symptomata Anomala, & quæ *undecimo* die in *Confluente*, (facto semper a primo morbi insultu computandi initio) maximum ad ægri sive vitam, sive interitum pondus habere, magisque ad amussim expendi debere, cum liquido constet, maximam eorum partem qui utrolibet morbi (sc. *jam descripti*)

genere intereunt, præfatis singulatim diebus defuncti. Primo enim qui *Discretis* Variolis laborat æger, cum satis prompte sudoribus diffluat, (quod hic in adultis fieri solere jam diximus) ac sibi omnia bona promittat, si morbi, ut sperat, virus per cutis poros hoc pacto amandaverit; diligenter ideo huic methodo insistit, tum remediis Cardiacis intro assumptis; tum regimine calidiore, ut par est, adhibito (atque hæc eo facit lubentius, quod tum ab hac Methodo in principio sibi melius videatur habere, tum etiam ad male fundatam Adstantium opinionem propius accedat). Tandem vero eliminatis per διαφόρησιν particulis istis quæ ad pustularum elevationem, atque intumescentiam faciei debuerant facere, die *octavo* quæ turgescere, & per interstitia pustulis interjecta inflammari debuerat facies, flaccida e contra reperitur, & albescunt interstitia, licet interim rubescant pustulæ atque eleventur, post ægri mortem. Qui ad hanc usque diem nullo negotio manaverat sudor, jam subito suaque sponte evanescit, neque remediis ullis Cardiacis, vel etiam calidissimis, revocari potest. Æger interim Phrenitide corripitur, anxietate, jactatione, ægritudine vehementius; urinam parce reddit, ac frequenter; ac tandem paucissimarum horarum spatio amicorum spem fallit, & ad plures migrat. Veruntamen hic est notandum, quod, si paucæ compareant Variolæ; hyems si fuerit, æger ætate provectior, aut venæsectio fuerit celebrata, regimen illud calidius in quod jam animadvertimus, non ita certo faciei turgescentiam impedit, & proinde mortem accersit, atque ubi confertæ Variolæ, Ver æstasve fuerit, æger ætate florens, neque sanguis detractus.

At vero in *Confluentibus* maxime periclitantur ægri, & plerique etiam moriuntur die *undecimo*; nam cum hoc fere tempore *Salivatio*, quæ ægrum hactenus in tuto posuit, soleat desinere sponte sua, nisi faciei intumescentia adhuc aliquantulum persistens, ac manuum insigniter jam incipiens ejus vicem subeat, necesse est ut pereat æger. Id enim est perpendendum, quod in hoc Variolarum genere, ubi pustulæ tam sunt exiguæ, non Salivatio tantum, sed faciei insuper, & manum intumescentia ad materiam morbificam rite elimenandam omnino requiruntur, quarum utralibet, si vel non adsit, vel ante justum tempus recedat, ægro protinus moriendum est. Jam vero nimio sæpius evenit in morbo calidiori, ut sanguinis crasi a regimine præfervido disjecta, fractaque, atque eo usque accensa, ut particularum inflammatarum exterminationi sensim faciendæ non amplius competat, (ut quæ sudoribus importune extortis debentur mala jam taceamus) hinc vel non omnino intumuerint facies manusque, vel tumor ille una cum salivatione evanuerit; quamvis enim faciei tumor ipso hoc die aliquantisper debeat remitti, non debet tamen nisi post diem unum alterumve omnino recedere, manuum interim tumore persistente vigenteque, quo quidem vix aliud est minus fallax Convalescentiæ τεκμήριον, uti neque è contrario certum magis imminentis periculi indicium.

Sed utut id sit; materia Ptyalismi, quæ ad hunc usque diem cruda fuit, tenuis, & facile excreabilis, viscida jam facta & tenax, ægro suffocationem intentat; Potus quem assumit in pulmones fere dilabitur, unde cum tussi violenta per nares rejicitur, voce est rauca; somnolentia & stupore corripitur ingentibus, oppressus undique vi morbi, atque in hujusmodi agone ut plurimum extinguitur, eo quem jam diximus die.

Sunt & alia adhuc symptomata, quæ in quolibet morbi statu occurrunt; tam *Discreto* Variolarum generi, quam *Confluenti* pariter communia.

Phrenitis, v. g. a nimia sanguinis ebullitione nonnunquam ægrum corripit, & caloris tam parum est patiens, ut magnis viribus, ac furibundo nisu injectas prehendentium & lecto incarcerantium manus eludere conetur.

Aliquando eadem causa effectum longe diversum; seu contrarium, ut videtur, producit, Affectum sc. *Comatosum*; ita ut æger nunquam ferme evigilet, nisi continuo pulsu excitatus.

Est etiam ubi in hoc morbo, perinde atque in peste, laxata, inflammationis vi, sanguinis compage, *maculæ purpureæ* se ostentant pustulis interspersæ, mortis fere semper prænunciæ. Frequentius hoc evenit, ubi aëris Constitutio morbo isti Epidemico grassanti præ cæteris favet. Aliquando in pustularum summitate maculæ nigræ exiguæ, acicularum capita vix æquantes, in medio vero subsidentes, se produnt variis in locis, quæ cum nimio fervori ortum debeant suum, tandem beneficio regiminis magis temperati fuscum colorem acquirunt, posteaque pedetentim subflavum illum, qui variolis genuinis, ac suum morem obtinentibus, naturaliter competit, quod satis liquido cernitur

in

in illa, quæ circa morbum hunc versatur praxi, in quo omnia Symptomata eo sunt mitiora, quo magis pustulæ maturitatem adeptæ ad dictum colorem accedunt, atque e contra.

Adolescentum porro, & ætatis flore vigentium, (præcipue si vicino, aut alio quovis liquore spirituoso se nimium impleverint) usque adeo in hoc morbo nonnunquam sanguis accenditur furitque, ut per arterias, & vesicam viam sibi faciat, & qua data porta ruat; quo quidem *mictu sanguineo* vix aliud symptoma pejoris notæ atque ominis invenire licet, per omnem hujus morbi tragœdiam.

Ab eadem insuper causa nonnunquam, licet rarius, sanguis e pulmonibus ejicitur. Utraque vero Hæmorrhagia hæc sub morbi initio plerunque contingit, pustulis nondum erumpentibus, vel si in quibusdam locis se ostendant, in plerisque tamen aliis adhuc sub cute densæ latent, atque ejus sunt generis, quæ in maxime *Confluentes* adolescerent, nisi jam dictum symptoma ægri morte morbum finierit.

Aliquando etiam *Urinæ suppressio* totalis ad malorum cumulum accedit, in juvenibus præsertim, idque in statu, vel etiam declinatione *Discreti* generis.

Sunt & alia symptomata, quæ a τινομενι aliqua jam dictis contraria interdum oriuntur, si nempe æger a frigore nimis intenso fuerit læsus, vel si præter jus fasque vena fuerit pertusa ad ingentem sanguinis amissionem, aut alvus nimia Catharsi subducta, unde pustulæ nonnunquam fastigiis cedunt & derepente considunt, superveniente insuper *Diarrhœa*, a qua ægro (adultus si fuerit, ut supra innuimus) ingens est discrimen, & anceps morbi exitus, materia sc. Variolosa intro versa, ita ut Natura eidem per cutis poros debite exterminandæ impar prorsus inveniatur. Huc accedit, quod faciei manuumque tumor ab his retunditur, qui non minus in bonis ægri rebus est censendus, quam ipsa pustularum eruptio, nisi eæ fuerint *perpaucæ*.

Quæ vero a suscepto frigore pendent symptomata, raro admodum occurrunt, si cum illis conferantur quæ a contrario, calidiori nempe regimine, nascuntur; Cum enim morbus hicce inter calidissimos jure optimo habeatur, longe minus ab hac parte peccatur, quam ab altera.

Qualis vero sit hujus morbi essentia, ob naturalem & communem mihi cum reliquis hominibus Intellectus defectum, nescire plane me fateor; veruntamen prædicta symptomata pensiculatim trutinata mihi videntur subindicare, *inflammationem* eam esse (a cæteris tamen Inflammationibus specie diversam) tum sanguinis, tum reliquorum humorum, in qua amolienda, per dies priores duos tresve id agit Natura, ut particulas inflammatas digerat coquatque, quas postea in corporis habitum ablegatas maturat adhuc, & sub Abscessulorum forma suis demum finibus expellit. Quapropter ut fundamento alicui medendi methodus superstruatur, notandum est, duo esse hujus morbi tempora, quorum primum *separationis* est, secundum *expulsionis*. Atque primum quidem illud tempus plerumque cum febrili ebullitione transigitur, quod tribus vel quatuor primis diebus peragi solet, quorum decursu Natura id satagit, ut partes ejusmodi inflammatas seligat congregetque, quæ sanguinem lacessunt, atque etiam ut illas in carnosas corporis partes relegatas ibidem deponat, quo facto pristina quiete fruitur, sedato jam tumultu, qui, dum hoc ageretur, in sanguine ciebatur. *Separatione* sic ope ebullitionis, in sanguine peracta, *Expulsio* jam locum obtinet, quæ per reliquum morbi tempus, mediantibus parvis illis *abscessibus*, in carne perficitur. Sicut enim a Natura abscessuum sua specie non abludunt, ita parem cum aliis, cruditatis, maturationis, atque exarescentiæ statum percurrere solent; quæ omnia si rite, atque laudabili modo absolvant, & exequantur, in tuto res est, cum exinde curationis summa dependeat; sin minus, omnia pessum ruitura sunt. Et quidem postremum hoc negotium, priori illo *separationis* opere, tanto plus temporis sibi vendicat, quod prius illud in tenui fluidoque corpore transigatur, atque in ipso (ut sic dicam) Naturæ foco; posterius autem denso spissoque theatro, atque a vitæ fonte paulo remotiori, partes suas exequi cogatur.

His ita præmissis, Indicationes exurgunt. 1. Ut æquabilis ille tenor ebullitionis in sanguine conservetur, qui neque nimis propere separationem nimia sua vi perficiat, neque tamen torpido nimis motu eandem remoretur, vel non satis idoneam præstet. 2. Ut abscessuli, pustulæve summa cura sustineantur, quo debita tempora percurrentes, tandem contentam in se materiam omnino avehant, ipsæque etiam evanescant.

Ut itaque paucis de *primo* agamus; sollicite in primis cavendum est, hoc tempore præsertim, ne nimium assurgat ebullitio, sive

ve id fiat ex congestis stragulis, sive ex aëre loci in quo decumbit æger, igne nimium excalefacto, sive ex calidiorum medicamentorum & cardiacorum usu; præcipue vero sub his cavere oportet, si æger in ætatis flore constitutus fuerit, vel sanguinem habeat generosiori potu nimis exaltatum, vel anni tempestas, aut Verna sit, aut saltem ultra æstatis initium non processerit. Hinc enim fiet, ut separatio, quæ sensim lentisque gradibus peragi debebat, ut ad universalem quamdam despumationem opportunius pergat, præcipiti cursu feratur, atque ita vel non satis idoneus partium numerus congregetur, vel (quod forte contingat) nonnullæ partes ad secretionem damnentur, quas alias Natura illam subire noluisset; nisi quod ultra debitos limites excurrere coacta, noxam hanc sibi creet: secretis enim illis, quæ ad separationem minus opportunæ sunt, aliorum illuc propendentium motus, eorum commixtione impeditur; adeoque redduntur expulsioni minus accommodæ. Mihi quidem rationi consentaneum videtur, ut quo diutius Natura *separationem* molitur, ac perficit; dummodo ebullitio non omnino torpeat; eo certius, atque universalius eadem *separatio* absolvatur. Atque ex illa sic absoluta, curationis insequentis successus potissimum ut dependeat necesse est, uti ex methodo contraria, contrarius plane rei exitus; ex calido enim isto regimine nihil boni nascitur, sicut ex præcoci fructu, nihil frugi: cum frequenter usuveniat, ut vel in Phrenitidem æger prono lapsu ruat; vel (quod pejoris notæ est) sudores ingentes oboriantur, ex quibus partes non secerni aptæ, neque *puris* naturæ respondentes (quod ipsum tamen pus genuina soboles est hujusce excretionis) eliminentur, vel ex Cardiacis illius administratis, calidaque custodia, Variolæ nimis protusæ in unum confluant, fœdo certe spectaculo, tristemque eventum interminanti.

Atque hæc & hujusmodi symptomata ex his erroribus progigni solent, cum ex altera illa methodo nihil unquam mali observaverim. Natura enim sibi permissa negotium suum suo tempore exequitur, materiamque debito ordine ac via tum secernit, tum etiam expellit, ut (in Junioribus præsertim vegetisque temperamentis) nostra ope, nostris artificiis, atque auxiliis non indigeat, suis viribus optime instructa, suis opibus locuples, suo denique ingenio satis edocta. Neque sane vel ipse vidi, vel fando accepi, quenquam ex eo periisse, quod Variolæ primo non eruperint, nisi nimis multi perierint, quorum Variolæ primum laudabiliter, & cum summa spe erumpentes, postea recedentibus pustulis præmature detumuerunt.

Quemadmodum autem inconsultum est atque periculosum, calidioris regiminis vel Cardiacorum ope cœptam ebullitionem nimis evehere; ita e contrario non minus vacat periculo, mediantibus venæ sectione, clysteribus, emeticis, catharticis, aut id genus aliis eandem minuere, cum hoc pacto partium separabilium commoda secretio plurimum impediatur. Licet enim vulgare illud atque tralatitium argumentum, quo adversus Phlebotomiam, aliasque evacuationes utuntur (nempe quod non liceat a circumferentia ad centrum movere humores, cum Natura in hoc morbo contrarium affectare videatur) nullarum plane virium sit; eo quod ex earundem usu contrarius omnino effectus, subitanea scilicet variolarum eruptio, sæpissime consequi deprehendatur; aliæ nihilominus rationes in promptu sunt, quæ vehementer suadent, ut, siquidem ullo modo vitari possit, ab hac praxi manus abstineamus. Namque (ut earum præcipua paucis attingamus) per hasce evacuationes, non tantum ebullitio nimis imminuitur, cujus interim ope partes despumandæ accurate secerni debuerant; verum etiam illud ipsum subducitur, quod cœptæ secretioni quasi pabulum continenter suppeditaret; unde sæpenumero contingit, ut Variolæ primum laudabili impetu erumpentes (eoque fortasse melius, quod evacuationes jam dictæ præcesserant) paulo post ex improviso quasi repercussæ detumescant, idque ob eam potissimum causam, quod materia desit, quæ quasi a tergo præeuntem insequeretur, atque agmen clauderet. His vero non obstantibus, si vel minimum suspicari liceat Variolas mox erumpentes e Confluentium genere futuras esse, utile prorsus erit, ut non solum sanguis quam primum mittatur, sed & Emeticum propinetur, ob rationes alio in loco fuse dicendas.

Tandem ut ad secundam illam Indicationem pedem promoveamus ad tempus *expulsionis* accommodatam; quo tempore materia separata, parvorum abscessuum sive pustularum ope, amandatur atque expellitur, nempe illud hic agendum est, ut pustulæ debito modo sustineantur, quo rite atque ordine destinatam periodum assequantur.

Sicut itaque supra satis, ut opinor, ostensum

sum est, inprimis periculosum esse, si æger præsenti febre, at pustulis vix dum apparentibus, in ipso *secretionis* tempore nimium calefiat, ita etiam non minori periculo plena res est, si idem quovis morbi tempore fiat, atque illa præsertim quod ad expulsionis initium vergit, crudis adhuc existentibus pustulis. Quamvis enim sanguis, peracta jam *separatione*, atque relegata ad carnosas partes materia, ab intestino tumultu magnam partem immunis sit, interim tamen tenet adhuc, recensque, ac vix novo statu & quasi textura indutus, εὐπαθὴς est, facileque vi caloris immodici undecunque appellentis afficitur, atque adeo levissimo momento irritatus flammam concipit, & in novam ebullitionem proclivis est; quæ quidem nova ebullitio, non, uti prior illa, *separationem* jam molitur (illam quippe peractam supponimus) verum illius loco non tantum symptomata superius memorata excitat, sed & cœptam per pustulas *expulsionem* interturbat, & contentam materiam exagitando noxam parit. Vel itaque partes jam secretæ, atque in corporis ἕξει depositæ, vehementi illo rapidoque sanguinis ebullientis cursu abreptæ in ejusdem massam resorbentur; vel partes carnosæ ultra gradum suppurationi debitum excalefactæ, minus commode exequuntur; vel denique fortassis oborta hac nova ægritudine, sanguinis œconomia, ipsarumque carnium tonus pervertitur, usque adeo ut materiam illam expulsam vincere, eamque solemni more abscessuum coquere nequeat.

Interim non usque adeo nos illuc intentos esse oportet, quo ebullitionem nimiam in sanguine prævertamur, ut ægrum frigoris injuriis exponendo, pustularum eruptio impediatur. Gradus ille caloris ad harum expulsionem promovendam accommodatissimus, naturalis sit oportet, atque ejusmodi, quæ carnosarum partium temperiei conveniat, quique hunc excedit, aut ab eodem deficit, utrinque periculosus est.

Ex dictis itaque satis manifestum videtur, in quam incerto lubricoque sit loco, tum morbus ille, de quo loquimur, tum praxis medica, quæ eidem accommodanda est. Atque etiam exinde pronunciare ausim, illius famam, qui in medicando hoc morbo frequenter sese exerceret, in angusto versari; quandoquidem non vulgus solummodo mortis causam satagenti nimis Medico transcribere paratum sit, verum etiam ejusdem artis professores calumniandi ansam inde cupide arripiant, atque coram iniquis Judicibus causam dicentes, severissimam sententiam facile eliciant; eo scilicet consilio, ut ipsi pluris æstimentur, & super aliorum ruinis viam sibi sternant ad famam: id quod viris literatis indignum prorsus est, imo & vilioribus artificibus, modo probitatem colant. Hinc porro cernere est, quod minus mirum sit, si nutricibus, per se nimium plerunque officiosis, & satagentibus, res male sæpenumero succedat. Nempe res ardua est, & quæ muliercularum ingenium, atque judicium superat, gradum caloris huic requisiti definire, præsertim cum anni tempestas, ægrorum ætas, & vitæ ratio, aliaque huc spectantia simul pensanda veniant, id quod prudentem profecto, atque sagacem Medicum omnino postulat.

Si contigerit, ut vel Phlebotomia minus opportune celebrata, vel admisso frigore pustulæ reciderint, vel facies ac manus detumuerint, Cardiacis utendum est. Sed cavendum tamen, ne in his exhibendis nimii simus. Quamvis enim sanguinem ademeris, fieri tamen potest, ut virium inde jacturam metuens, adeoque Cardiacis aut fortioribus aut sæpe repetitis utens, novam ebullitionem ex improviso suscites. Nimirum sanguis adhuc tenuior est, & vim calidioris stimuli facile sentit; unde fit, ut sæpe repetitæ ebullitiones in eodem excitentur, quibus ægrorum mors majori jure tribuenda est, quam prægressæ venæ sectioni. Atque hæc generatim de iis, quæ primariis Intentionibus satisfacere possint, dicta sunto.

(1) Jam ut calcata vestigia repetam, ac ad praxin propius accedam: Quamprimum manifesta hujus morbi indicia se produnt, ægro aura liberiore, vino, ac carnium esu interdico, cerevisiam vero tenuiorem pane tosto leviter tepefactam pro potu ordinario, ac subinde pro arbitrio hauriendam concedo; pro victu etiam juscula avenacea, hordeacea, poma cocta, aliaque, quæ neque frigoris, neque caloris vim aliquam egregiam obtinent, aut ventriculo concocturo molestiam exhibent, injungo. Nec vulgarem illam rusticamque diætam admodum improbo, nempe ut lacte cum pomo cocto & contuso vescatur, modo cautum sit, ut eo per vices

(1) *Curatio*.

vices utatur, & modice, dempto etiam lectis frigore, A regimine calidiore protinus inhibeo, ut & ab usu medicamentorum Cardiacorum quorumcunque, quibus Variolas in cutem ante diem *quartum*, qui eruptioni proprius est ac naturalis, temere propellere nonnulli satagunt. Cum pro certo habeam, eo magis universalem fore materi æVariolosæ separationem, quo tardius istæ prorumpunt, proinde & securiores possumus esse, ne se denuo intro condant, & rectius maturescent, cum, si ante tempus extrudantur, præcipitatur materia cruda adhuc, atque inconcocta, quæ ad instar fructuum præcociorum inani spe lactat. Adde, quod ab hac nimium festinata diligentia periculum est (in calidioribus præsertim temperamentis ac vegetioribus, quorum principia activa plus satis Cardiacorum supplent vicem) ne Natura nimis incitata coactaque, universam pene corporis substantiam in Variolas effundat; ita ut jam *confluant* illæ, quæ, nisi plus æquo properasses, in *distinctarum* ordine lætiori omine substitissent. Porro non ideo statim foras propellendæ sunt Variolæ, ubi primum aliqua morbi hujus suspicio oritur, quia sc. æger ante eruptionem vehementer ut plurimum laborat angiturque, cum ne vel una quidem instantia possit ostendi, quempiam ideo interiisse, utut graviter ægrotaverit, quod non mox prodirent Variolæ, vel Naturam iisdem serius ocyus extrudendis defuisse, nisi sicubi regimine calidiore, & remediis Cardiacis, præmature ingestis, fuerit impedita. Etenim non semel observavi in junioribus & temperamento sanguineo præditis, regimen calidius, & Cardiaca eo animo exhibita, ut Variolas ante justum tempus exturbent, ita parum eruptionem accelerasse, ut eidem e contra obicem ponerent. Sanguine enim his modis excalefacto, & in motum violentiorem, quam qui materiæ Variolosæ separationi rite peragendæ par esset, concitato, certa tantum quedam morbi indicia se prodidere, latentibus intra cutim pustulis, neque se ultra efferentibus, quibuscumque demum Cardiacis solicitarentur, donec tandem sanguine ad moderatam debitamque temperiem redacto, concessa sc. cerevisia tenuiori, demptoque partim stragulorum, quibus torrebatur onere, pustulis exiturientibus commodam viam stravi, atque ægrum in tuto, favente Numine, collocavi. Neque magis, si quid ego judicando valeo, ab illis stat ratio, qui ægrum ita pertinaciter ante diem *quartum* lecto addicunt, modo cubiculi ambitu se contineat, quam ab his, qui adeo præmature atque intempestive Cardiaca ingerunt; Etenim *Sanguinis mictus*, *maculæ purpureæ*, & reliqua symptomata lethalia, (de quibus supra) eo tantum nomine, præsertim ætate florentibus, superveniunt, quod nempe lectulo præpropere nimis affigantur. *Quarto* vero die lectulo ægrum adjudico, ac tum temporis, si eruptio parum pro votis succedat, recte exhiberi potest Cardiacum aliquod blandius, unica saltem vice, quo exigantur pustulæ. Inter ista quæ huc faciunt medicamenta, *Paregorica* dicta, qualia sunt *Laudanum liquidum*, *Diascordium*, *&c.* si in pauca quantitate aquis Cardiacis appropriatis admisceantur, cæteris prælucent: Hæc enim cum sanguini æstuanti frænum injiciant, Natura materiam morbificam opportunius atque liberius ejicit, atque amolitur. Neque etiam consulerem, Cardiacum ante hunc diem propinare vel urgente *Diarrhœa*, atque illud, ut videtur, indicante. Licet enim, quod antea innuimus, nonnumquam Variolarum *Confluentium* eruptionem præcedat *Diarrhœa* (quæ oritur ab halitibus inflammatoriis, vel humoribus a massa sanguinis per primos dies exagitati atque æstuantis, in intestina exoneratis) non tamen hic magis deerit Natura dictis materiæ Variolosæ halitibus in corporis habitum propellendis, quo facto, sua jam sponte sistetur Diarrhœa) quam solet in halitibus istis extravertendis eliminandisque, qui in ventriculum inversi sub initio morbi vomitum provocant.

Animadvertendum vero est, quod si ad adolescentem vegetiorem accersor, & qui insuper liberaliore sive vini, sive liquoris cujuscumque spirituosi compotatione morbo ansam dedit, non satis habeo ad frænandam sanguinis ebullitionem, ut tam lectulo, quam Cardiacis abstineat, nisi ad hæc sanguis e brachio mittatur. Quod si non concedatur, obtinente vulgi præjudicio, missionem mihi saltem esse petendam existimo. Superinducta enim inflammatione ista, quam sanguini impressit liquorum spirituosorum fervor, intenso illi calori, quem hic morbus naturaliter comitem habet, ita furit sanguis, ut non raro in vesicam vasorum ductu irruat; vel maculas pariat purpureas, aliaque ejusmodi symptomata, quæ per omnem morbi decursum crucem figunt Medico, atque ægrum e medio tollunt. Atque hæc de illis, quæ ante pustularum eruptionem sunt peragenda.

Ubi

Ubi primum eruperint pustulæ, jam proxime diligenter mecum perpendo, an *Discreti* fuerint generis, an vero *Confluentium*; cum longo hæc intervallo ab invicem distent, quantumlibet conveniant quoad symptomata quædam utrisque communia. Si itaque ex pustularum magnitudine, & paucitate, tardioreque eruptione, tum etiam ægritudinis, aliorumque symptomatum gravissimorum, quæ in *Confluentibus* etiam post eruptionem fatigant, evanescentia, de genere *Discreto* mihi constet; ægrum cerevisia tenuiori, jusculis avenaceis, hordeaceis, &c. reficiendum curo, modo quem supra descripsimus. Atque si tempore æstivo eoque calidissimo Variolæ non ita multæ obtingant, quorsum attineat ægrum in lecto jugiter stratum, obrutumque detinere, ego quidem non video. Quin potius singulis diebus, per aliquot horas de toro surgat, ea lege, ut tam loco, quam vestitu, frigoris pariter ac caloris nimii incommoda præcaveantur. Quid quod ægroto a cubili quandoque abstinente, morbus minori cum molestia, ac etiam breviori spatio tempora sua peragat, quam si eidem continenter affigatur! quod non modo ægritudinis tædium adauget, verum etiam febrilem æstuationem fovet, & prodeuntibus vesiculis dolorificam inflammationem conciliat. Quod si aut frigidior anni tempestas, aut copiosior Exanthematum eruptio perpetuo decumbendi necessitatem ægrotanti imponat, prospicio, ut non intensiore caloris gradu, vel adjectis pluribus stragulis in lecto decumbat, quam quibus in prospera valetudine uti solebat, accenso interim, nonnisi hyeme incumbente, mane & sero foco mediocri. Neque etiam exigo, ut in eodem loco semper jaceat, nempe ne sudores erumpant, quos ego tum rationibus supra allatis, tum ipsa experientia fretus, fidenter affirmo non absque ingenti periculo promoveri posse.

Determinante morbo, cum halituum a materia jam in pus conversa prodeuntium eruptio liberior a pustulis tandem crustosis ac duriusculis impediatur, abs re non erit *Vini Canarini semicocti cochl. 5. vel 6.* vel aliud medicamentum Cardiacum temperatum exhibere, ne scilicet halitus illi putridi in sanguinis massam postliminio revertantur. Et sane jam nunc, neque prius, Cardiacis locus est. Eodem pariter tempore diæta paulo calidior, & Cardiaca magis potest concedi; juscula v. g. ex pane, & cerevisia saccharata, e farina avenacea cum cerevisia, & saccharo, &c. Neque aliis omnino erit opus, in genere scil. *Discreto* ac leniori, si æger hac methodo, ac diæta, utrisque moderatis, se tractari patiatur; nisi forte an inquietudo, vigiliæ, aut alia symptomata phreniti-dem minitantia, paregorici usum subinde suadeant.

Hæc sane, reclamante licet immani isto, ac male fundato hominum præjudicio, quod ex adverso militat, vera est ac genuina methodus huic Variolarum generi medendi, & obtinebit demum, me vita functo. Et licet non negem, multos regimine admodum opposito tractatos nihilominus convalescere, fatendum est tamen, (& sane dolendum etiam, si nobiscum reputemus, quam omni prorsus periculo vacat ex sua natura hoc *Discretum* genus) plurimos etiam interire, quin & alii complures fatis pariter concederent, nisi vel a frigidiore tempestate, in quam incidit morbus, vel a Phlebotomia (aliter supervacanea, atque inutili) nuper celebrata servarentur. Quo nomine, si vel obstinatio amicorum, vel ægri diffidentia prædicto regimini intercesserit, tutius mihi videbatur sanguinem detrahere; quod quidem, licet in hac specie per se officiat (quatenus sc. & separationem perturbat confunditque, & pabulum insuper tum pustulis, tum tumoribus elevandis destinatum subducit) aliquantisper tamen secuturum regimen calidius pensat, ac proinde hanc, quam non nisi coacti usurpamus, methodum, non usque adeo periculosam, atque ancipitem reddit.

Ex dictis (ut obiter attingam) facile erit vulgare illud Problema solvere; qui fiat sc. ut perpauci adeo e plebe hoc morbo pereant, si ad eos comparentur, qui inter divites eodem trucidantur? quod quidem vix ad aliam causam potest referri, quam quod ob rem domi angustiorem, & agreste vivendi genus, vix illis fiat copia sibi nocendi regimine magis accurato, ac delicatiori. Quinimo & plures inter vulgus jugulavit hic morbus, ex quo *Mithridati*, *Decocti* C. C. *&c.* usum didicere, quam in sæculis *indoctioribus* quidem, at magis *sapientibus*: cum in singulis ferme ædibus reperiatur stolida aliqua ac sciola muliercula, quæ in hominum perniciem, quam non didicit, artem exerceat. Atque hæc de Variolarum, quas *Interstinctas* appellavimus, curatione.

At si *confluant* Variolæ, periculosæ plenares aleæ est; arbitror enim ego, genus hoc non minus ab altero illo discrepare, quam ab

ab hoc ipsa pestis, licet apud hominum vulgus, quibus nomina, & verba pro rebus sunt, utriuslibet curatio ex æquo prædicetur. In hac morbi specie, cum intensioris sanguinis inflammationis proles sit, major pariter adhibenda est cura, ne calefiat æger, ut in prioris curatione jam dictum est. Quamvis autem species hæc ex sua natura majorem sibi vendicet refrigerationem, quam altera ista; ad promovendam tamen faciei ac manuum intumescentiam, (sine qua de ægro actum est) & pustularum elevationem atque augmentum, tum etiam, quia æger ob exulcerationes dolorificas lecto abstinere nequeat, expedit, ut in eodem contineat & se, & manus etiam suas, modo stragulis modice contectus sit, & concessa fuerit venia ab hac in illam lecti partem corpus pro arbitrio suo transferendi, ut in genere *Discreto* innuimus. Præsertim vero morbo exeunte, cum jam appetat *Febris Maturatio* non tantum hac libertate privandus est æger, sed monendus etiam, ut ea utatur, quin & versandus persæpe nocte, atque interdiu, ut ingens calor contemperetur, & evitentur sudores, quibus amandatur lenis iste humor, quo diluendæ sunt Variolæ, ut mitescant.

Quandoquidem vero, ut diximus, *Ptyalismus* hanc speciem jugiter comitatur, qui cum e præcipuis sit Naturæ evacuationibus, atque hic in ejus locum, quæ per pustulas fieri debuit, substituatur, (quæ quidem per pustulas evacuatio, in hac specie humili ac depressiore, non æque atque in altera procedit) summopere annitendum est, ut dicta salivatio in vigore perstet & conservetur, nec ante diem suum sistatur; vel remediorum calidorum usu, vel a cerevisia tenui aut simili alio liquore liberaliter hauriendo, ægrum arcendo. Jam cum Ptyalismi mos sit naturaliter se habentis, ut cum prima eruptione incipiat, & die *undecimo* minuatur, neque tamen nisi post diem adhuc unum aut alterum omnino desinat, si ante diem illum penitus cesset, in lubrico sunt ægri res. Nam cum faciei tumor (per quem nonnihil materiæ morbificæ evacuatur) nunquam non eo ipso die disPareat, si salivatio eodem pariter tempore se subducat, æger materia variolosa jam putrescente, ceu veneno, inficitur, cumque nulla amplius detur porta, per quam evacuari possit, in busti limine constituitur; nisi forte (quod fit nonnunquam) manuum intumescentia, quæ ut serius quam illa faciei se ostendit, ita tardius recedit, ejus sit molis ac momenti, ut ab Orci faucibus illum eripiat. *Salivatio*, quæ tanti hic est tamque necessaria, admodum promovetur, si ægro affatim propinetur cerevisia tenuis, vel liquor alius quilibet, qui nec illum calefaciat, nec ad sudores provocet.

Præter hæc vero, ut consopiatur vehemens illa sanguinis ebullitio, qua hæc Variolarum species alteram illam longe superat, & sustentetur *Ptyalismus*, (necessaria nempe hujusce morbi evacuatio) conveniunt medicamenta *Narcotica* præ aliis quibuscunque; quæ licet ob vim, qua donantur, incrassantem, educendæ salivæ videantur officere, jamdiu tamen ego me isto liberavi præjudicio, atque eadem in hoc morbo adhibui, adstipulante ubique rerum eventu, modo æger pubertatem excesserit. Sanguis enim infantium puerorumque (qui per integrum morbi stadium plerumque satis bene dormiunt) cum mitius ferveat, minus hujusmodi eget sufflamine; atque insuper horum usu *Diarrhœa*, quam in hoc morbi genere infantibus evacuationem Natura instituit, cum ægri damno sistitur. Adultis vero *Paregorica* medicamenta, si frequenter usurpentur, hæc afferunt commoda. Primo, somnum moderate conciliando, efferam nimis sanguinis ebullitionem, ac proinde Phrenesin cohibent, præcaventque. Dein, ab eorum usu faciei, & manuum intumescentia, quam insignem in hoc morbo Natura habet evacuationem, rectius procedit. Quin etiam, quod non parum facit ad ægri securitatem, cum non raro justo citius detumescat facies cum malis ægri rebus, tumor Narcoticorum ope ad debitum usque Naturæ terminum suffulcitur, & protrahitur; mitigato enim sanguinis fervore, radii inflammati opportune ad manus, faciem atque omnem corporis superficiem pro morbi ingenio feruntur. *Ptyalismus* denique hisce propagatur, qui licet vi medicamenti ita fortiter incrassantis ad horas aliquot sistitur in quibusdam, mox tamen aucto novis hisce suppetiis robore, insurgit denuo Natura, & cæptum opus feliciter peragit. Quin etiam animadverti *Salivationem*, quæ circa diem *undecimum*, aliquando etiam citius, cum ingenti ægri periculo minui solet, exhibitis plus semel *Paregoricis*, de novo fuisse redintegratam, nec ante diem *decimum quartum*, alicubi etiam & post illum, desiisse. Propino ego ut plurimum vel *Laudani liquidi* guttas 14. aut circiter, vel *Syr. de Meconio* ℥j. in *Aq. flor. Paralys.* vel simili stillatitia solutam. Quæ si adultis post plenam eruptionem ad morbi usque

usque finem singulis noctibus propinentur, non modo incommodi nihil, sed & magnum inde emolumentum capient, quod frequenti experientia didici. Expedit vero, ut censeo, paulo temporius quam aliter fieri solet, *Paregoricum* exhibere; facile enim observatu est in Variolis pessimi moris, *caloris*, ut ita dicam, *Paroxysmum* vesperi plerumque ægrum inquietudine, anxietate, aliisque symptomatis lacessere, quæ si *Paregoricum* hora sexta septimave vespertina sumatur, aliquatenus præcaveri possint.

Proximo loco, cum in Variolis *Confluentibus* haud minus certo *Infantes Diarrhœa* comitetur, quam *Adultos Ptyalismus*, Natura, ut supra ostendimus, alterutram harum evacuationem materiæ morbificæ eliminandæ ubique constituente, ut nec hic *Ptylismo*, ita neque istic *Diarrhœa* frenum injicio, cum utrumque ex æquo sit absurdum. Male locata interim imprudentium aliquot muliercularum opera in sistenda hujusmodi Diarrhœa, multa infantium millia letho dedit, dum falso secum reputant, Diarrhœam par in *hac* Variolarum specie, atque in *Distincta* discrimen apportare; nesciæ scilicet, *illic* tantum officere Diarrhœam, ubi per pustulas fit evacuatio, *hic* vero naturæ opus illam esse, morbo effugium quærentis. Missa itaque Diarrhœa, ἢ τῇ φύσει ex præcepto Divini senis συμπράττειν, quo cœpi pede pergo, in cunis tunc jaceant infantes, ut nunc istinc auferantur, consulto; & si fuerint ablactati, eandem, quam superius adultis, diætam istis concedo.

Ultimis morbi diebus, cum facies ob pustulas crustosas, duras, aridasque ferme riget, eandem *oleo Amygdal. dulc.* inungo persæpe, tum ad mitigandum dolorem a rigiditate ortum, tum ut effluvia calidiora liberius exhalent.

Facies ne cicatricibus deturpetur, nihil quicquam molior; cum *Olea*, *Linimenta*, *&c.* id tantum agant, quo tardius evanescant albi isti furfures, quibus, se invicem pellentibus excipientibusque, postquam æger jam lecto surrexit ac mediocriter valet, paulatim succedunt fœdæ illæ cicatrices. Sed ab his non valde metuendum est ægro, ubi ob regimen moderatius pustulæ minus exacerbatæ nullam qualitatem Causticam contraxere.

(1) Jam vero, licet methodus hæc (si caute scil. ac prudenter circumstantiis particularibus accommodetur) prædicta illa a Natura abhorrentia atque periculosa symptomata præoccupet, & securum, atque perbenignum morbum reddat; a quacumque tamen causa extorta sint hæc, me nondum accersito; necesse habeo in aliquibus, quæ hic subnectam, alia via insistere, eadem ut submoveam, atque debellem.

In primis igitur, si in *Discreto* genere ob regimen justo calidius, & continuos sudores, ægri facies die *octavo* non intumescat, (pustulis interim satis dense se exerentibus) sed flaccida sit, & palleant pustularum interstitia, in casu posito, ultra quod ad temperatum magis regimen, & compescendum sanguinis ὀργασμόν, velis remisque contendo, *Paregoricum* aliquod medicamentum e vestigio hauriendum præcipio, quod quidem somnum blande conciliando (nisi plus nimio cerebrum incaluerit) & mitigando proinde effrænem sanguinis ferociam, sanguinem una cum calore ad faciem, prout morbi ratio postulat, tempestive determinat. Quod si eo usque processit malum hac προφάσει ortum, ut sudor, qui huc usque copiose manavit, sponte sua defecerit, æger Phrenitide corripiatur, de vehementi queratur ægritudine, urinam paucam at frequenter reddat; jam non aliis auxiliis (cum in propinquo mors sit) ægro subveniri posse autumo, quam vel Narcotica affatim exhibendo, vel sanguinem liberaliter extrahendo, corpusque auræ exponendo. Et profecto haud ita temerarium, atque ἄτοπον videbitur, quod jam proposui, si ad illos animum advertamus, qui ob copiosas narium Hæmorrhagias subito ingruentes, ferreas imminentis lethi manus salvi evasere. Illud insuper est perpendendum, quod in extremo hoc agone non idcirco instat mors, quod pustulæ intro recedant, (extant enim hæ eminentque cum insigni rubore, etiam animam agente ægro) sed quod facies non turgescat; ad promovendam vero hanc faciei intumescentiam, quicquid id demum est, quod ad sanguinem contemperandum facit (venæ sectionem autem & modicam refrigerationem, eam vim obtinere nemo, opinor, negaverit) necessario æque ac Paregoricorum usus, atque ob easdem plane rationes, debet conferre.

Non hæc ita velim intelligi, ac si in qualibet *Phrenitide*, Variolis superveniente, (cum nul-

(1) *Curatio Symptomatum*.

nullum hic symptoma frequentius occurrat) venæ sectionem statim suaderem, sed in illa tantum, quæ ideo accidit, quia facies non turgescit, in *distincto* sc. genere, & pustulis copia satis magna comparentibus; vel ubi ob regimen admodum calidum, & Cardiacorum usum, sanguis adeo efferus est, atque ultra omnem modum evectus, ut inducias ferre nequeat, donec medicamentis *Paregoricis*, & reliquis eodem facientibus, ad debitam temperiem reduci possit. Cum enim ita se res habent, Medicus ad conscientiam suam potius, quam ad incertam famam se componens, vel sanguinem, ut ante dictum, detrahere debet, vel ut æger aëre liberiori refocilletur, præcipere. Quod ut satis efficeretur, sæpe mihi visum est in tali agone phrenetico, ut æger lecto aliquantisper exurgeret, quo facto plures a morte liberavi. Præter ista vero, quæ oculis ipsis usurpavi, innumera sunt illorum exempla, qui his modis quasi Orci faucibus erepti sunt, *Phreneticorum* enim nonnulli nutricum curam fallentes (miris sc. artibus utuntur homines ita affecti) atque e lecto dilapsi aëris frigori semetipsos etiam noctu exposuerunt: Alii frigidam vel furtim, vel raptim nacti, vel etiam precibus a nutrice emendicatam hauserunt, adeoque felici errore salutem jam plane desperatam consecuti sunt.

Unicam hic loci historiam adscribere non gravabor, quam ab eo ipso accepi, cujus res agebatur. Is nempe *Bristolium* profectus, juvenis adhuc, inque ipso ætatis flore, circa mediam æstatem Variolis correptus est, iisque paulo post phrenitis accessit. Nutrix in urbem ingressa, interim ægrum suum aliorum curæ commisit, mox nempe reditura. Verum dum paulo diutius moratur, ægrotus (ut astantibus visum est) interea moritur. Astantes, & anni tempestatis, & habitus ægri, crassi sc. atque corpulenti, rationem habentes, ne oleret cadaver, e lecto sublatum ac nudum mensæ imponunt, linteo superstrato. Nutrix tandem rediens; accepto nuncio, cameram intrat tristissimo spectaculo interfutura; mox amoto linteo, vultuque conspecto, subobscura quædam vitæ indicia conspicari sibi visa est, ac proinde statim projectum corpus in lectum reposuit, adeoque sub manu consilium capiens, ac nescio quid satagens, ægrum suum in vitam revocavit, atque diebus aliquot interpositis sanum conspexit.

Sed ut ad propositum revertar; Proximo loco, si in Variolis *Confluentibus* saliva eo usque excocta fit, & viscida ob calorem præcedentem, ut tantum non suffocetur æger, (quod *undecimo*, ut supra diximus, die non insolens est) *Gargarisma* necessario in usum trahatur, & ut sæpe die nocteque siringa in fauces sedulo injiciatur, serio imperandum. Componatur vero illud e cerevisia tenui, vel aqua hordei, cum melle rosarum. Vel sequens usurpari poterit: ℞. *Cort. Ulmi* ʒvj. *Rad. glycyrrhiz.* ℥ß. *Passular. enucleat. n.* xx. *rof. rubr. p.* ij. *coq. s. q. aq. in* ℔iß. *colaturæ dissolv. Oxymel. simp. & mel. rof. aa.* ℥ij. *M. f. s. Gargarisma*. Quod si æger rite fuerit tractatus, *Ptyalismus*, etiam cum jam cœperit imminui, ita pulchre suo fungetur munere, ut hoc remedio opus non fuerit. Et profecto ubi eo res rediit, ut æger singulis momentis a suffocatione periclitetur, stupore obrutus, & spiritu fere undequaque præcluso, non satis tuto huic remedio fiditur. Ægro ita ad incitas redacto, *Emeticum* peropportune, ac feliciter nonnunquam exhibui, ex *infusione Croci Metallorum*, sed dosi paulo majori, sc. ad ℥iß. quando, ob eximiam, qua laborat æger, stupiditatem, minor dosis haudquaquam operabitur, atque interim eos exagitando humores, quos nequeat educere, ægrum in magnum vitæ discrimen conjiciet. Sed neque huic remedio satis fidere possumus, atqui (quod vere dolendum) aliud adhuc certius desideratur ad truculentissimum hoc symptoma debellandum, quod solum ac suo marte eos fere omnes jugulat, quotquot in hac Variolarum specie *die undecimo* intereunt.

Cætera quæ in hoc morbo accidunt symptomata, ut *præcaventur* ope regiminis moderati, ita ab eodem pleraque etiam *tolluntur*; e. g. ut *Phrenesis* antedicta, a nimia cerebri excalefactione prognata, sanguine quovis modo paululum ventilando curatur, eadem methodo & *Comati* (quod alteri contrarium prorsus videtur symptoma, & ab obstructione corticis cerebri fit, dum halitus calidiores a sanguine regiminis ac medicamentorum calidorum usu attenuato, magna copia, ac vi illic impelluntur) facile occurritur.

Eadem hac sanguinis contemperatione & *Maculas Purpureas* vidi sublatas. Sed neque hac, neque alia methodo quacumque, vel *mictum sanguinis*, vel violentam ejusdem e pulmonibus eruptionem adhuc sufflaminare potui; utraque vero Hæmorrhagia hæc, quatenus mihi hactenus observare licuit, indubie mortem prænunciat.

In

In *Urinæ suppressione*, quæ juniores ac vegetos nonnunquam incessit (a confusione sc. magna & spirituum ἀταξία, ejusdem excretioni subservientium, ob sanguinem & humores nimio fervore agitatos) omnes *Diureticorum* tribus in auxilium accersivi, sed nihil æque feliciter hic mihi cessit atque e lecto eximere ægrum, qui postquam adstantium manibus suffultus cubiculum bis terve circumambulaverit, mox urinam satis copiose reddet, haud parvo cum levamine. Testes hic possim compellare Medicos quosdam e familiaribus meis, qui in hoc casu ex meo consilio idem fieri præceperunt, neque eos fefellit eventus.

At vero, quæ a materiæ variolosæ repercussione ob frigus extremum, vel evacuationes indebite factas, proveniunt symptomata, usu Cardiacorum, & conformi regimine sunt tollenda, qui tamen non ultra spatium, quo ista perstant, continuandus. Horum præcipua sunt pustularum depressio seu procidentia, & *Diarrhœa* in Variolis *Discretis*. Neque enim in *Constitutionibus*, vel pustularum depressio mali quidquam ominatur, cum ea sit morbi natura; neque *Diarrhœa* infantium iisdem laborantium, cum salutem ista adferat, non periculum. In utroque hoc casu potio Cardiaca ex *Aquis stillatitiis* appropriatis, cum *Diascordio*, *Laudano liquido*, *&c.* jure optimo concedetur, idque non tantum ad dicta symptomata submovenda, sed quolibet morbi tempore, si æger de cordis dolore, atque ægritudine conqueratur. Sed ut verum loquamur, symptomata hujus generis oppido rara sunt, si cum illis conferantur, quæ extremorum alteri, exitiabili magis, licet minus culpato, debentur. Et quidem opinor, rumorem illum, qui de crebra pustularum retrocessione invaluit, ex eo natum esse, quod qui earundem depressionem in genere *Confluentium* observaverint, illam pro materiæ variolosæ ob susceptum frigus recessu habuerint, cum nihil sit hic præter morbi morem. Atque in genere *Distincto* idem suspicantur, quia sc. pustularum eruptionem atque augmentum ante diem expectant, cum non satis attenderint ad tempus illud, quo Natura fructum hunc ad maturitatem solet perducere.

Ægro jam convalescente pustulisque deciduis, ubi per dies aliquot carnes idem degustaverit, circa diem nempe *Primum & vicesimum*, sanguinem e brachio extrahendum censeo, si morbus fuerit vehementior; cum inflammatio, quam sanguini impresserunt Variolæ, sive adultus fuerit æger, sive infans, non minus venæ sectionem indicet, quam colluvies, quæ eidem accrevit, Catharsin: quod satis liquet, *tum* a sanguinis colore, qui post atrociorem morbum educitur, Pleuriticorum sanguini omnino similis, *tum* etiam a magnis istis inflammationibus, quæ post morbum hunc in oculos decumbunt, aliisque diris sanguinis excalefacti & a morbo depravati effectibus: unde etiam, qui antea pancratice valebant, postea cum humoribus calidis acribusque in pulmones, aut aliam aliquam partem depluentibus, per reliquam vitam omnem confligunt. At si pauciores extiterint pustulæ, Phlebotomia non opus erit. Post venæ sectionem Catharticum exhibeo ad tres, vel quatuor vices.

Ad hæc, ægro a *Confluentibus* Variolis jam diu liberato, & e lecto quotidie surgenti nonnunquam accidit *Crurum tumor* ferus ac molestus; qui tamen vel sponte facessit post venæ sectionem, & Catharsin, vel usu herbarum emollientium ac discutientium, (quales sunt *Malvæ*, *fol. Verbasci*, *Sambuci*, *Lauri*, cum *flor. Chamomillæ & Melioti*) in lacto coctarum, facile fugatur. Atque hæc de Historia Variolarum, quæ hosce annos grassatæ sunt, quas, ut ab aliis speciebus, quæ insecutæ sunt, dirimam, *Legitimas* appellare libuit.

CAPUT III.

Febris Continua Annorum 1667. 68. & partis 1669.

JAm ut de *Febre* illa dicam, quæ durante *Variolosa* hac *Constitutione* dominabatur, & cum Variolis ingressa, stetit cum iisdem, ceciditque; ita se hic res habuit. Doluit æger in regione, quæ cordis scrobiculo subjicitur, nec sustinuit, ut manu illa præmeretur; quod quidem symptoma non memini me observasse in alio morbo præter hanc febrem, & hanc speciem Variolarum. Capitis dolor, & calor totius corporis, ut etiam Petechiæ, satis manifesto indicio se prodebant. Sitis interim non urgebat. Lingua sanorum similis non raro comparuit, nisi quod quandoque albida, sicca rarissime, nunquam vero nigra. Æger in spontaneos eosque effusissimos sudores ab initio morbi solvebatur, sed cum nullo levamine, quinimo ubi calidioribus medicamentis & regimine provocabantur isti, periculum erat, ne mox Phrenitide corriperetur. Petechiarum insu-

insuper numerus augebatur, atque alia symptomata adhuc efferebantur omnia. Urinæ separatio, quæ satis videbatur laudabilis *vel* ab initio, spem faciebat salutis; neque tamen æger magis exinde in melius proficiebat, quam post διαφόρησιν, de qua prius diximus. Si minus recte tractaretur hic morbus, diutissime protrahebatur plerumque, neque crisi aliqua facta, nec sponte more aliarum febrium desinens, sed vehementibus symptomatis miserum excrucians ad septimanas sex vel octo, nisi mors intercederet. *Ptyalismus* quandoque satis copiosus sub finem accedebat, si nempe nulla insignior præcesserat evacuatio, atque ægro Julapia refrigerantia imperata fuerant; quo quidem, si neque evacuationibus, neque usu medicamentorum calidorum fuerit interceptus, morbus ultra spem omnem fugam sibi quærebat.

Ut vero febris hæc ab ista aëris constitutione epidemica pendebat, quæ eodem tempore Variolas producebat, ita profecto dicta febris, si non eadem plane esset, ejusdem fere cum illis naturæ, atque indolis per omnia videbatur, demptis solummodo symptomatis istis, quæ eruptionis vel consequentiæ effecta erant necessaria. Nam eodem modo uterque morbus aggrediebatur, dolor idem in partibus, quæ cordis scrobiculo subjacent, si manus admoveretur, linguæ item color, urinæ consistentia, & sudores spontanei copiosi ab initio oborti ubique respondebant. Propensio itidem quam habebat hic morbus, quoties in flammam vehementiorem assurgeret, se per *Ptyalismum* exonerandi, eadem prorsus erat atque in Variolis hisce, quoties scilicet *Confluebant*. Cum insuper hæc febris eo præcipue tempore sæviret, quo latius quam unquam alias, quantum ego observavi, hic locorum grassabantur Variolæ, nemini dubium esse potest, quin ejusdem omnino sint prosapiæ. Id certo scio, Phœnomena practica omnia, quæ curationem respiciebant, eadem plane fuisse in utroque morbo, exceptis istis, quæ Variolarum eruptio, ejusque effecta in isto morbo indicabant, quæ, cum nulla essent in hac febre, indicari proinde non potuere; quod quidem mihi abunde constabat ex accuratissimis illis observationibus, quas feci, dum utroque morbo laborantes tractarem. Quapropter danda mihi est venia, (non quod nova rerum nomina affectem, quæ perinde mihi sunt invisa atque illi cui maxime, sed ut hanc febrim a cæteris distinguam) ut istam a similitudine, quam cum hac Variolarum specie habet, *Febrem Variolosam* insigniam.

Utut vero febris dicta Variolas referebat, nemo tamen sanus eadem illam methodo debere curari facile sibi persuaserit, cum in his mediantibus abscessulis particulæ inflammatæ in habitum corporis amandentur eliminenturque; in hac febre autem non nisi per salivationem ejiciantur. Quia enim in morbi principio manabant *sudores* profusi, *Symptomatici* erant, non *Critici*; cum Natura non aliam hic evacuationem videretur designavisse, quam *Salivationem*, quam tamen ipsa eadem Natura pervertit ut plurimum, vel *Diarrhœa*, quæ sæpissime a radiis inflammatoriis per arterias mesentericas in intestina relatis, atque eadem ad excretionem solicitantibus, exoritur, (quod etiam in *pleuritide* usuvenit, aliisque febribus inflammatoriis, ob sanguinis particularumque fervidarum orgasmum, ut eventilentur satagentium, vel immensis etiam *sudoribus*, qui morbum hunc pariter cum Variolis ex Naturæ præscripto ubique comitabantur) quibus cum symptomatici essent ipsi, *Salivatio* quæ critica alias erat futura, alio derivabatur, ita ut nisi evacuationem aliam suggereret Ars, ad septimanas aliquot perseveraret morbus, nec aliarum febrium more concoctionem subiret.

Sed ut paulo ulterius progrediamur, quo & febris hujus naturam rectius capiamus, & ea pariter substernamus, quibus *Indicationes Curativæ*, tanquam immobili fundamento, superstrui possint, omnino animadvertendum est, quod in *Febre* illa, quæ in *Constitutione Intermittentibus Epidemica*, vigebat, materia, quæ a sanguine erat sejungenda, tantæ erat crassitudinis, ut separari nequiret sine prævia digestione, qua ad debitam evacuationem disponeretur, (determinato sc. ad hoc tempore,) idque vel διαρροίᾳ paulo pleniori, vel dejectionibus criticis; ita ut id tantum negotii Medico daretur, sic se ad morbi genium accommodare, ne ex una parte in symptomata periculosa assurgeret, atque ebulliret, neque ex altera ita parum effervesceret, ut materiæ inimicæ exterminandæ impar prorsus esset, cum febris naturæ instrumentum fuerit, ad hujus secretionis opus debita opera fabricatum. Quin & in *Peste* materia aliqua reperiebatur a sangnine segreganda; sed cum subtilissimarum fuerit partium, & maxime inflammabilium, (ita ut quandoque ubi summe exacuerentur, sanguinem, fulguris instar,

instar; pervaderent, nec ebullitionem quidem in eodem ciere valerent) ictu oculi per eum trajiciebat, nec nisi in glandula aut parte aliqua externa sistebatur; ubi irretita carnes circumjacentes primo in inflammationem, postea in Apostema, pertraxit. Est autem *Apostema* Naturæ machina, quâ ista, quæ carnibus infesta sunt, amolitur, sicut *Febris* ejusdem est machina, ad difflanda ea, quæ sanguinem male habent. Quo in casu, Medicorum est, evacuationem materiæ pestilentialis, quam per hos abscessus Natura molitur, prout decet, regere; nisi forte quis magis consultum esse putaverit, aliam aliquam evacuationem substituere, quæ magis penes illum fuerit, ejusque arbitrio certius obtemperaverit, quam illa Naturæ. Eodem etiam modo procedit Natura in expellenda *Variolarum* materia, licet ea species sit inflammationis pinguioris ac magis crassæ, quæ per pustulas ubique sparsas ejicitur *Carbunculorum* loco, ac *Bubonum* &c. Atque in hoc etiam casu indicationes curativæ eo sunt dirigendæ, ut naturalis per pustulas evacuatio rite administretur. Jam vero cum in hoc *Febris inflammatoriæ* genere, de quo nunc agimus, non inveniatur crassior illa materia, non nisi prævia digestione egerenda, sicut in febre superius descripta, incassum ebullitioni obsecundamus ad obtinendam hujusmodi digestionem; quinimo econtra, haud leve est periculum, ne huic viæ insistentes, stimulos addamus morbo, cujus *esse* in inflammatione plus satis violenta consistit: atque porro, cum Natura nullam huic febri evacuationem per modum eruptionis constituerit, quod in febre pestilentiali, & Variolis fieri cernimus, (utut rebus aliis posteriori huic morbo respondeat) necessario in hoc stabit rei summa, ut sedetur *inflammatio* evacuationibus, & medicamentis contemperantibus. Hunc mihi proponens scopum, hujusce febris curationem aggressus sum, quæ methodo hac difficulter expugnata fuit.

Ad ægrum accersitus, mox sanguinem e brachio educendum curavi, modo nimia debilitas, præsertim vero provectior ætas, non contra indicaret; venæ sectionem insuper alternis diebus ad duas adhuc vices repetendam jussi, nisi redeuntis sanitatis signa aliter suaderent. Diebus interjectis *Enema* e lacte & saccharo, vel simile injiciendum præcepi, præscripsi & Julapium sequens vel aliud ejusmodi, frequenter per omnem morbi decursum assumendum; ℞. *Aq. Portul. Lactuc. fl. Paralys. an.* ℥iv. *Syr. de Limon.* ℥jß. *Syr. Violacei* ℥j. *Cap.* ℥iij. quater vel quinquies in die, & ad libitum; serum lactis, aquam hordei & similia ejus farinæ pro potu ordinario concessi; pro victu jujuscula etiam hordeacea, avenacea, panatellam, poma cocta, *&c.* jusculis vero e carne pullorum, vel alia quacunque interdixi.

Præ reliquis omnibus edixi, ne se in lecto assidue contineret, sed illo abstinere bonam diei partem, idque quotidie; quando observaverim in hac febre, (uti etiam in *Pleuritide*, *Rheumatismo*, aliisque omnibus morbis inflammatoriis, in quibus abigendis venæ sectio, & refrigeratio primas obtinent) medicamenta summe refrigerantia, & repetitam sæpissime Phlebotomiam ne hilum prodesse, dum interim æger lecto indesinenter affixus, ejus calore torreatur, æstate præsertim. Quocirca nec sudores, quibus subinde diffluebat æger, ab hac metodo refrigerandi, tum medicamentis exhibitis, tum jugem lecti usum vetando, me deterrebant. Etsi enim, sumpta a plerunque juvantibus *Indicatione*, magnum sibi quis inde emolumentum haud injuria pollicitaretur, refragabatur tamen ubique experientia, qua magistra didici, ægrum non modo nihil exinde commodi capere, sed e contra vehementius incalescere: ita ut non *Phrenesis*, *Petechiæ*, cæteraque pessimi omnis symptomata mox hujusmodi sudores exciperent, quæ non tam a morbi *malignitate*, quam *sinistro regimine* oriri videbantur.

Si e contra dicatur, Jam laudatam febrium curandarum methodum Authorum Theoriæ omnimode adversari, qui omnes uno ore pronunciant, febrim per διαφόρησιν rectissime ac maxime naturaliter expediri; nec habeo quæ pro ea militant, præter certissimæ ac constantis experientiæ testimonium mihi in hujus particularis febris curatione nunquam non suffragantis. Suppono ante omnia viros doctos, qui sudorum provocationem ad tollendam febrim efflagitant, eos velle sudores qui a prævia digestione humoris alicujus in sanguine stabulantis excernuntur, in quo humore elaborando præparandoque ut per διαφόρησιν eliminentur, Natura certo aliquo, ac determinato tempore fuerit occupata. Verum enim vero longe aliter hic se res habet; æger enim a primo statim morbi impetu in sudores uberrimos solvitur, qui soli morbi hujus pars magna sunt, & si Phœnomenis omnino omnibus sit habenda fides, morbus hicce a nudo potius calore & san-

sanguinis æstu, quam ab humore aliquando delitescente, & post debitam concoctionem a sanguine per sudores expellendo, pendere videtur. Quod si demus, hujusmodi humorem digestione maturandum in hac febre, pariter atque in multis aliis reperiri, quorsum attinet, Naturæ (cujus enormiora molimina in ordinem redigere opis est nostræ) plus nimio satagenti morem gerere, hujusmodi sudores vel Cardiacis provehendo, vel regimine calidiore, cum non minus sudores respiciat quam dejectiones tritum illud Axioma, *Cocta, non cruda, sunt medicanda*.

Stante hac constitutione, accersebar ad virum doctissimum D. D. *Morrice* (qui tum temporis *Londini* jam *Petvvorthiæ* Medicinam cum laude fecit) hac febre cum effusissimis sudoribus, & frequentibus Petechiis laborantem; Consentientibus aliis aliquot Medicis, utrinque nostrum familiaribus, vena secta fuit, surrexit e lecto, absterso primum sudore, medimamentis & diæta refrigerantibus usus est, præsentissimo cum levamine, multis malis atque periculosis symptomatis mox dissiatis, & cum eidem methodo insisteret, intra paucos dies sanitati restitutus est.

Sed ad rem. Neque etiam *Diarrhœa*, quæ febrim hanc sæpissime comitabatur, me a dicta methodo vel latum unguem dimovit; quinimo expertus sum (cum scil. ab halitibus inflammatoriis e sanguinis massa per arterias mesentericas in intestina excretis, atque eadem vellicantibus, illa nasceretur) nihil huic profluvio sistendo æque conducere atque venæ sectionem, & sanguinis contemperationem, *aqua Hordei*, *sero lactis* atque aliis supra nominatis procurandam.

Hæc sane methodus optime mihi cessit in hujus morbi curatione, ad quam quidem apta nata præ cæteris mihi videtur. Non quod ego nunquam via longe contraria incedentibus spectator interfuerim, adhibitis sc. Cardiacis & calido regimine, ægro nihilominus a morbo sæpe liberato, ita tamen ut mihi semper videretur is non mediocre discrimen adisse, nulla id suadente necessitate. Etenim *Petechiæ*, quæ aliter perpaucæ erant, his modis numerosissimæ scatebant; sitis, quæ ut plurimum vix molestabat; jam intensius urgebat; lingua, quæ alias humida solebat esse, neque a sanorum lingua, nisi quod, ut diximus, subalberet aliquantisper, multum abhorrens, sicca in hoc regimine aresfactaque, quin & nigra sæpe comparebat. Postremo illi ipsi sudores, quos Cardiacorum usu extorquere satagebant, tandem eorumdem ope penitus intercidere. Exacta enim per corporis habitum nimis larga seri copia, sanguis humori istiusmodi ulterius suppeditando par non erat, cumque ista qua dilui debuerat humiditate insolidum jam spoliaretur, exarescebat protinus æger; atque in externis partibus constringebatur, omnino præter Naturæ morem, quem in hac febre observare solet, donec tandem sanguis humiditate ab absumptis mutuata denuo repletus, partim medicamentorum, partim etiam febris vi, serum hoc recens ingestum, ac cum illo febrim, a finibus suis pelleret. Quæ quidem crisis erat coacta & nimis periculosa, & (quod adhuc pejus) rarius etiam contingebat.

Jam vero, ut supra monuimus, febris hujus solutio, ut etiam Variolarum, (quæ soror ejus germana merito audiunt) per *Salivationem* non raro fiebat; quæ quidem nunquam non salutaris fuit, ita ut eadem liberalius procedente tam maculas revera purpureas, quam febrim ipsam evanescere oculis viderim meis. Oborta itaque *Salivatione*, nulla omnino evacuatio convenit, nec quæ vena pertusa, nec injecto quæ fit Enemate; cum ab utraque periculum sit, ne humor alio divertatur. At serum lactis, atque alia refrigerandi vi pollentia necessariam in *Salivatione* elicienda operam navabant, ut e contra Cardiaca, & quæcunque alia calefaciebant, materiam inspissando ejusdem eductioni officiebant.

Superstite adhuc febre hac, nedum extincta penitus anno maxime 1668. (1) *Diarrhœa*, sine manifesto aliquo febris indicio, epidemice grassabatur: Jam enim *Constitutio* ad *Dysenteriam* illam accedebat, quæ insequenti anno invaluit, ut jam proxime dicemus. Hanc nihilominus eandem ego censui febrim esse cum *Variolosa* adhuc regnante, forma tantum diversa, atque alio se symptomate efferentem. Cum enim mihi constaret, rigorem atque horrorem hanc etiam *Diarrhœam* præcedere solere, atque illam insuper ut plurimum *ex eadem τηφίσει invadere, ex qua solebat ista, quæ tum depopulabatur, febris, verisimile mihi est visum, febrem hanc ortum suum debere radiis imflammatoriis in inte-

(1) *Diarrhœa*.

intestina inversis, atque eadem ad expulsionem hanc solicitantibus; cum interim sanguinis massa, ope hujus diverticuli a malis, quos aliter radii isti attulissent, effectibus integra maneat atque illæsa, nullo febris visibili signo exterius se prodente. Adhæc æger partes cordis scrobiculo accumbentes manu premi non tulit (quod quidem symptoma & *Variolis*, & *febri* hujus *Constitutionis* accidisse jam pridem ostendimus.) Idem etiam dolor, atque eadem carnium teneritudo sæpenumero externe in Epigastrium protendebatur, nonnumquam etiam inflammatio, quæ in Apostemate, atque ægri morte demum terminabatur. Quæ omnia luce clarius indicabant, *Diarrhœam* hanc ejusdem omnino naturæ fuisse atque essentiæ cum illa, quæ tum dominabatur, febri. Sententiam hanc meam magis adhuc ratam faciebat felix eventus, quem venæ sectio, & medicamentorum, diætæ, atque regiminis refrigerantium usus, quæ in *Febris Variolosæ* curatione usurpasse nos sæpe diximus, in sananda etiam hac *Diarrhœa* perpetim habuere, utpote quæ huic methodo prompte cessit. Cum vero alia longe diversa tractaretur, sive exhibitis *Rhabarbaro* aliisque *Catharticis lenitivis* (ad deturbandos scil. mordaces istos succos, qui intestina ad hujusmodi excretiones putabantur irritasse) sive etiam astringentibus; ex levi, suâ naturâ, morbo, in exitialem sæpissime evasit; ut, qui eo anno concinnabantur *Diem obeuntium Indices*, plus satis testantur. Atque hæc dicta sunto de *Morbis Epidemicis*, qui ab hac *Constitutione* pendebant.

SECTIO QUARTA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica partis Anni 1669. atque integrorum 1670. 1671. 1672. Londini.

INeunte *Augusto* (1) An. 1669. *Cholera Morbus*, immania *Ventris tormina sine Dejectionibus*, uti etiam *Dysenteria*, quæ per decennium jam parcius comparuerat; grassari cœperunt; *Cholera Morbus*, quem nunquam antehac ita fuisse Epidemicum animadverteram, hoc non obstante, eo etiam anno, uti semper, intra *Augusti* cancellos stetit, vix in priores *Septembris* hebdomadas evagatus. Ventris autem *Tormina absque dejectionibus* ad *Autumni* exitum usque perseverabant, & *Dysenterias* comitabantur, quibus etiam latius spargebantur *illa*. Superveniente vero hyeme tormina ista sine dejectionibus penitus disparebant, nec deinceps infestabant per sequentes Annos, quibus vigebat hæc *Constitutio*, qua nihilominus dysenteriæ ἐπιδημικώταται seviebant. Cujus rei hanc ego causam fuisse arbitror, quod scilicet *Constitutio* ista nondum ita perfecte in *Dysentericam* transierat, ut symptomata illa omnia, quæ dysentericos affligunt, in singulis valeret producere. Etenim insequente Autumno cum jam redirent tormina, nullo non symptomate Pathognomonico stipatus incessit morbus. Inter *Tormina* hæc dejectionibus cassa, & *Dysenterias* jam memoratas, quæ ubique populabantur, exoriebatur, & novum *Febris* genus, utrique morbo comes, quæ non eos tantum invadebat, qui priorum alterutro laborabant, sed etiam illos, qui ab utroque adhuc immunes perstabant; nisi quod nonnunquam (at rarius id quidem) ventris tormina admodum levia accederent, nunc soluta alvo, nunc vero adstricta; quæ cum illam febrem quadantenus referret, quæ morbis præfatis non infrequenter adhærebat, *Febris Dysentericæ* nomine ab aliis distinguenda est, maxime cum, ut mox docebimus, a *Dysenteriæ* genio atque indole in eo tantum recederet, quod *Dejectionibus* istis caruerit, quæ in *Dysenteria* indesinenter molestabant, cæterisque iis effectibus, quæ huic evacuationi necessario debebantur. Appetente jam Brumali frigore *Dysenteria* ad tempus se subduxit; *Febris* autem *Dysenterica* magis grassabatur; *Variolæ* etiam, at mitiores, & fractis admodum viribus quibusdam in locis impetebant.

(2) Anno vero subsequente vix dum ingresso, ipso nempe *Januario*, successere *Morbilli*, qui in dies auctiores facti, nullam fere familiam, nullos saltem infantes intactos sinebant, atque ad *Vernum* usque *Æquinoctium* sensim invalescentes, ab illo tempore iisdem ferme quibus insurrexerant gradibus paulatim referebant pedem, & *Julio* mense evanuere, non amplius visi per eos annos omnes, quibus dominabatur *Constitutio* hæc, nisi quod proximo anno ea ipsa tempestate, qua in præcedente, eruperant, rari hac illac dissiparentur.

(1) 1669.

(2) 1670.

Morbilli isti *Variolarum* generi, mihi hactenus non cognito, viam sternebant, quas, ut a cæteris distinguam, ob Phœnomena irregularia inusitataque a me observata (quæ postea in earundem Historia tradentur) a præcedentis *Constitutionis* Variolis longe distantia, *Variolas Anomalas Constitutionis Dysentericæ* compellare lubet. *Variolæ* hæ, licet morbillis longe infrequentiores, non paucos tamen aggrediebantur, donec inchoante mense *Julio*, *Febres Dysentericæ* prævalerent, epidemice incursantes; approximante vero Autumno, *Augusto* scilicet, *Dysentericæ* postliminio revertebantur, atque omnia pervastabant, etiam inclementius quam prægresso anno desævientes. Hyberno tamen frigori terga dederunt, ut prius. Verum enim vero his fugatis *Dysentericæ Febres*, & *Variolæ* hyemem omnem funestabant.

At circa initium *Februarii* (1) Anni insequentis, substitutis *Tertianis Intermittentibus*, uterque morbus rarior prodibat. Dictæ *Intermittentes*, licet non admodum epidemicæ, frequentiores tamen erant, quam quovis alio tempore observasse me memini, a quo sc. expiravit *Constitutio* ista, quam sibi adeo faventem illas habuisse supra notavimus. Atque hæ, pro more *Intermittentium Vernarum* Solstitio æstivo vix præterlapso omnino evanuere. Incipiente mense *Julio*, *Dysentericæ Febres*, quam præcedentibus annis obtinuerant stationem, de novo repetebant. Autumno vero aliquantum provectiore, *Dysenteria* jam tertio regressa est, sed contractior quam anno ultimo elapso, quo ad ἀκμὴν perveniisse videbatur, supervenienti autem Hyemi tertium etiam cessit, *Febre Dysenterica*, & *Variolis* reliquam eam tempestatem iterum contristantibus.

(2) Cum vero, ut jam monuimus, sub ingressu utriusque anni præcedentis morbus aliquis valde epidemicus invalesceret, *Morbilli* sc. exoriente Anno 1670. *Intermittentes* autem *Tertianæ* Anno 1671. inchoato, quorum prædominio ita intercidebantur *Variolarum* copiæ, ut fines suos, prædictis annis ineuntibus, longe lateque propagare nequirent: Hac inquam de causa remoto jam obice, (nempe initio Anni 1672.) cum solæ dominarentur Variolæ, *Epidemice* admodum ex consequenti grassabantur, donec subintrante rursus *Julio*, jam quarto *Augusto Dysenteriis* mox facessebant; *Dysenteriæ* vero non pauciores tantum quam prioribus annis fuerant, sed mitiora insuper apportabant symptomata. Porro *Variolis* hinc indeque simul sparsis, haud facile erat dictu, quis morbus præpolleret. Existimo quidem ego, *Constitutionem* aëris ad *Dysenterias* progignendas minus facientem, Variolis eam subministrasse facultatem, qua pari passu procedere valerent; secus atque iis annis quibus *Dysenteriæ*, *Augusto* mense confertim magis trucidabant. *Hyems*, ut solebat, *Dysenterias* ablegavit, sed neque *Febrem*, nec *Variolas*: Variolæ hic etiam pro more suo, exulantibus *Dysenteriis*, rerum denuo potiebantur, & per omnem reliquam brumam regnabant. Quinimo subsequente *Vere*, ut etiam *æstatis* initio, huc atque illuc deferebantur, longe tamen mitiores quam pro hoc genere.

Verum enim vero quando assero, *Epidemicorum* alterum ab altero, ut clavum a clavo, pelli, non statim dico, eum, qui pellitur ac cedit, morbum in solidum evanescere, at vero rarius invadere. Durante enim hac *Constitutione*, uterque morbus reperiebatur, etiam illa tempestate, qua cum minus ei conveniebat; ex. gr. *Dysenteria*, etsi morbus *Autumno* maxime proprius, unum fortasse aut alium, licet raro admodum, *Vere* incessebat.

Satis itaque evicimus, quod per integram hanc *Constitutionem*, subintrante *Julio* (qui mensis certissima est *Febrium Autumnalium Epocha*, uti *Vernarum Februarius*) *Febres Dysentericæ* grassabantur; Autumno vero jam se propius admovente, *Dysenteriæ* (morbus, si accuratius loqui velimus, vere Autumnalis) iisdem succedebant, quas ab hyeme difflatas excipiebant *Febris Dysenterica*, & *Variolæ*; quæ quidem Variolæ non eam tantum hyemem, sed & subsequens etiam ver, nec non æstatem illi conjunctam peragrabant, donec reverso *Julio*, a *Febribus Dysentericis* epidemice prædantibus ejicierentur: Atque hæ rerum erant vices dum vigeret prædicta *Constitutio*.

Observare insuper est, quod sicuti epidemicorum quilibet in subjecto particulari suas habet periodos, *Augmenti* sc. *Status*, & *Declinationis*; ita etiam *Constitutio Generalis* quæcunque, quæ huic alterive morbo epidemice producendo favet, pro ratione temporis, quo dominatur suas, etiam periodos habet,

(1) 1671.

(2) 1672.

habet, quatenus ſcil. in dies magis ac magis epidemice graſſatur, donec ἀκμὴν attigerit ſuam, atque exinde iiſdem fere gradibus decreſcat, donec tandem penitus exoleverit, alteri *Conſtitutioni* locum cedens. Symptomatum enim quod attinet vehementiam, atrociora ſunt omnia ubi primum ſe oſtendit; quæ quidem paulatim miteſcunt, & in conſtitutionis cataſtrophe tam ſunt benigna atque εὐφόρητα, quam patitur morbi natura, in quo fundantur, quod ſatis demonſtrant *Dyſſenteriæ*, & *Variolæ* hujus *Conſtitutionis*, ut mox ſuſius declarabimus. Hujus *Conſtitutionis* morbos particulariter tractandos aggredior, eo, quem ipſi ſervarunt, ordine.

CAPUT II.

Cholera Morbus An. 1669.

MOrbus hic, qui, ut antea diximus, Anno *1669.* ſe latius diffuderat, quam alio quovis anno, quantum ego obſervaveram, eam anni partem, quæ Æſtatem fugientem atque Autumnum imminentem complectitur, unice ac eadem prorſus fide, qua veris primordia Hirundines, aut inſequentis tempeſtatis fervorem Cucullus, amare conſuevit. Qui ab ingluvie ac crapula nullo temporis diſcrimine paſſim excitatur affectus, ratione ſymptomatum non abſimilis, nec eandem curationis methodum reſpuens, tamen alterius eſt ſubſellii. Malum ipſum facile cognoſcitur, adſunt enim vomitus enormes, ac pravorum humorum cum maxima difficultate, & anguſtia per alvum dejectio; Ventris ac inteſtinorum dolor vehemens, inflatio & diſtentio, Cardialgia, ſitis. Pulſus celer, ac frequens, cum æſtu & anxietate, non raro etiam parvus & inæqualis, inſuper & nauſea moleſtiſſima, ſudor interdum diaphoreticus, crurum & brachiorum contractura, animi deliquium, partium extremarum frigiditas, cum aliis conſimilis notæ ſymptomatibus, quæ aſtantes magnopere perterrefaciant, atque etiam anguſto viginti quatuor horarum ſpatio ægrum interimant. Eſt etiam & *Cholera ſicca* a ſpiritu, flatuoſo ſupra & infra erumpente, idque ſine vomitu, vel ſeceſſu; cujus unicum duntaxat exemplum me vidiſſe memini, ineunte hujus anni Autumno, quo tempore prior illa ſpecies mihi creberrime, & facto quaſi agmine ſeſe obtulit.

(1) Sedula mentis applicatione, & multiplici etiam experientia edoctus, quod ſi hinc acres iſtos humores, fomitem morbi, catharticis expellere conarer, idem agerem, atque is, qui ignem oleo extinguere ſatagit, cum cathartici, vel leniſſimi operatio omnia magis perturbaret, & novos inſuper excitaret tumultus. Et ſi ex adverſo medicamentis Narcoticis aliiſque aſtringentibus in ipſo ſtatim limine primum humoris impetum compeſcerem, dum naturali evacuationi obſiſterem, & invitum humorem detinerem, æger, inimico viſceribus incluſo, bello inteſtino indubie conficeretur. Has, inquam, ob cauſas, media mihi via inſiſtendum eſſe duxi, ut partim ſcilicet humorem evacuarem, partim etiam diluerem; morbum itaque hac arte mihi a multis retro annis comperta, ac comprobata, toties quoties in ordinem coëgi.

Pullus tenerior in tribus circiter aquæ fontanæ congiis elixatur, adeo, ut carnis ſaporem vix perceptibilem liquor referat; hujus decocti (vel defectu ejus, liquoris poſſetici) capaciores aliquot cyatos æger tepide exhaurire jubetur, eodemque tempore bona ejuſdem quantitas pluribus *Enematis* ſucceſſive injiciendis inſervit, donec qua per ſuperiora, qua per inferiora, tandem omne juſculum abſumptum, ac denuo rejectum fuerit. Hiſce hauſtibus, pariter ac clyſteribus, ſyruporum *Lactucæ*, *Violarum*, *Portulacæ*, *Nymphææ*, eorumve alicujus, uncia ſubinde admiſceri poterit, quanquam, & citra ejuſmodi additamenta, juſculum ipſum per ſe rem ſatis commode exequatur. Ita ventriculo inſigni liquoris quantitate ſæpius onerato, atque, ut ſic dicam, ſubverſo, ac reiterata enematum injectione, humores acres vel foras elimenantur, vel retuſâ acrimoniâ ad debitam temperiem revocantur. Exantlato hoc eluvionis penſo, quod tres, vel quatuor horas ſibi vendicat, medicamentum aliquod *Paregoricum* curationi coronidem imponit: Mihi hoc crebro in uſu eſt. ℞. *Aq. Paralyſ.* ℥j. *Mirab.* ʒij. *Laudani liquidi gutt.* xvj. cujus loco Narcoticum quodvis officinale ſuccenturiari poterit. Atque hæc quam propoſui diluendi humores via multo tutius ac expeditius, quam quæ vel per evacuantia, vel per adſtringentia vulgo inſti-

(1) *Curatio.*

instituitur, periculosissimo affectui occurrit, quippe cum ab *illis* tumultus concitatior, & ferocior evadat, ac omnia susque deque vertantur; hæc e contra hostem in mediis visceribus detineant, ac ex advena reddant plane inquilinum; ut taceam, protracto in longitudinem morbo, præter periculum ex ejusmodi mora, qua in massam sanguinis tandem humores vitiosi irrepunt, atque mali moris febrim facile accedunt, etiam ægris gravissimi mali tædium procreari.

At vero diligenter est animadvertendum, quod si non accesserit Medicus, nisi postquam æger vomitu ac dejectionibus ad horas aliquas multas continuatis, puta 10. vel 12. fuerit exhaustus, & jam frigescant extrema membrorum; hoc, inquam, casu, omissis aliis quibuscunque auxiliis recto cursu ad sacram hujus morbi ancoram, *Laudanum* intelligo, confugiendum est, quod non tantum exhibendum est urgentibus symptomatibus, sed etiam cessantibus vomitu ac diarrhœa mane, & sero quotidie repetendum, donec pristinas vires æger, ac sanitatem tandem receperit.

Hic morbus, quantumlibet epidemicus, rarissime tamen (quod supra dictum est) *Augusti*, quo primum cœpit mense, terminos excessit, ex quo mihi subest contemplari elegantissimum illud subtilissimumque artificium, quo utitur Natura in epidemicorum natalibus atque ortu; licet enim eædem prorsus maneant causæ, unde plures sub finem *Septembris* æque ac mense præcedente, hoc morbo possunt corripi, nimia scil. fructuum horariorum ingestio, eundem tamen non sequi videmus effectum. Quisquis autem *Choleræ morbi legitimi*, quo cum solo nobis impræsentiarum res est, phænomena studiose collegerit, fatebitur morbum istum, qui quovis alio anni tempore invadit, quamvis ex eadem occasione prognatum, atque eorundem symptomatum nonnullis stipatum, ab hoc nostro toto cœlo distare, haud aliter ac si in aëre peculiaris mensis hujus lateat reconditum, ac peculiare quiddam, quod specificam hujusmodi alterationem soli huic morbo adaptatam, vel, cruoris, vel ventriculi fermento valeat imprimere.

CAPUT III.

Dysenteriæ partis Anni 1669. atque integrorum 1670. 71. 72.

VEntris *tormina sine dejectionibus* initio *Augusti* 1669. ut supra innuimus, invadere cœperunt, & excurrente eo Autumno, *Dysenterias*, quæ cum iisdem ingrediebantur, æquabant numero, ne dicam exuperabant. Febris nunc iis accessit, nunc aberat. Dyssenteriarum per id tempus grassantium torminibus dicta ventris tormina omnino respondebant; attrocissima nempe hæc erant, & per intervalla cruciabant, nullæ vero sequebantur dejectiones, vel *Stercorosæ*, vel *Mucosæ*. Pari passu cum *Dysenteriis* per *Autumnum* hunc omnes procedebant, sed, ut jam docuimus, non cum iisdem per annos sequentes hujus *Constitutionis* epidemice amplius invadebant. Cum vero tormina hæc sine dejectionibus neque natura sua, neque illa, qua promptissime sopiebantur methodo, a *Dysenteriis* multum dissideant, ad has me confero.

Animadverti, morbum hunc uti nunc, ita fere semper, *Autumni* initio invadere solere, & appropinquanti hyemi pro tempore cedere, cum vero annorum series eidem epidemice producendo nimium faveat, unum alterumve, etiam quovis alio tempore potest ferire; quin & circa *Veris* ingressum, forte etiam maturius, (si nempe aura calidior intemperantiori gelu derepente soluto mox supervenerit) plures aliquot incessere. Unde, perpauci licet fuerint, qui hoc corripiantur morbo, cum tamen id tempore ita alieno contingat satis scio illam *Constitutionem* haud mediocriter huic morbo suffragari. Atque ita se res habuit per eos annos, quibus *Dysenteriæ* ita late depopulabantur; quandoque enim circa finem hyemis aut Veris initium, uti dictum, hic morbus hunc illumve vexabat.

Nunc cum rigore horroreque aggreditur hic morbus, quos sequitur totius corporis calor (ut in febribus solemne est,) atque hunc brevi post ventris tormina; ista vero dejectiones. Sæpe vero nulla antecedit febris præsensio, agmen autem ducunt tormina, dejectiones subsequuntur. Semper tamen adest ingens cruciatus, & intestinorum depressio cum dolore, quoties exoneratur alvus, cum crebris itidem dejectionibus, & molestissi-

flissimo viscerum omnium quasi descensu. Dejectiones *mucosæ* sunt omnes, non *stercorosæ*, nisi quod nonnunquam stercorosa interponitur, idque sine dolore insigni. Mucosis hisce dejectionibus intertexuntur sanguinis quædam lineamenta; quandoque tamen ne minimum quidem sanguinis per omnem morbi decursum iisdem admiscetur; quo non obstante, modo frequentes sint dejectiones, cum ventris torminibus, & colluvie mucosa, morbus haud minus recte *Dysenteria* vocabitur, quam si unâ manaret sanguis. Interea temporis æger, si vel ætate floreat, vel cardiacorum ope incalescat, febricitat, lingua subalbida quadam mucilagine dense obsita, & si vehementius fuerit excalefactus, nigra etiam atque sicca: Prosternuntur admodum vires, dissipantur spiritus, nullum non adest febris male moratæ indicium. Non dolores tantum summos atque ægritudinem adfert hoc malum, sed, nisi perite tractetur, ingens etiam in vitæ discrimen ægrum perducit: cum enim jam imminutæ caloris vitalis ac spirituum copiæ a crebris hisce dejectionibus ante exhauriantur, quam peccans materia possit e sanguine exturbari, manuum ac pedum frigore superveniente, a morte periclitabitur, etiam intra morborum acutorum periodos oppetenda; quod si intentatas *Parcarum* manus hac vice eluserit, plura tamen diversi generis symptomata miserum expectant: v. gr. nonnunquam progresso morbo, loco filamentorum sanguineorum, quæ eodem incipiente dejectionibus permista conspici solebant, *sanguis sincerus*, ne muco quidem intermixto, largiori quantitate singulis conatibus egeritur, quod, cum corrosionis majorum aliquot vasorum quæ intestina perreptant, argumentum sit, ægro interitum minatur. Nonnunquam etiam intestina a magno illo incendio, quod excitavit materiæ calidæ atque aëris ad partes læsas affluxus copiosior, *Gangrena* insanabili afficiuntur. *Aphthæ* insuper, exeunte morbo, oris interna faucesque sæpenumero obsident, in primis ubi corpus diu fuerit excalefactum, & materiæ peccantis evacuatio medicamentis adstringentibus impedita, non exacto prius per cathartica morbi fomite. Atque hæ quidem mortem imminentem ut plurimum denunciant. Quod si prædicta symptomata superaverit æger, & morbus in longum trahatur, tandem intestina ordine quæque suo deorsum versus affici videntur, donec in *rectum intestinum* malum omne detrudatur, & in *Tenesmum* desinat, quo facto, longe secus atque in dysenteriis dejectiones *stercorosæ* vehementissimum intestinis dolorem inferunt, alvi sc. fæcibus teneriora adhuc intestina inter descendendum radentibus; cum dejectiones *Mucosæ* eo tantum tempore inferiori intestino, *Recto* nempe, molestias creent, quo materia in eo solo conficitur atque inde excernitur. Hic autem morbus licet *Adultis*, maxime *grandævis*, haud raro exitialis, *Infantibus* nihilominus perbenignus reperitur, qui ad menses aliquot ab eodem quandoque afficiuntur sine quovis incommodo, modo res Naturæ permittatur.

Quantum cum hac, quam descripsimus, affinitatem habeat *Endemia* ista *Hybernorum Dysenteria*, non satis scio, cum nondum ea mihi innotuerit; quin & in his, quas incolimus, regionibus quomodo se habeat *Dysenteria*, quam jam depinximus, si ad illas referatur quæ aliis annis infestabant, mihi pariter incompertum est, cum fieri quidem possit, ut variæ enascantur *Dysenteriarum* species, ut sunt *Variolarum*, & epidemicorum aliorum, diversis *Constitutionibus* propriæ, & quæ proinde medendi methodum in aliquibus diversam sibi suo jure vendicent. Neque est, cur hos Naturæ lusus in re tantopere demiremur, cum in confesso apud omnes sit, quod quo profundius in quæcunque Naturæ opera penetremus, eo luculentius nobis affulgeat ingens illa varietas, & divinum pene artificium operationum ejus, quæ captum nostrum longissime superant. Adeo ut quisquis ille fuerit, qui in se receperit hæc omnia mente assequi, & multifarias Naturæ operationes κατὰ πόδας indagare, partim magnis ausis excidit, neque voti per omnia compos reddetur: Convitia interim, (si quid judicando valet) pro repertorum, vel utilissimorum quam fecit semente, certo certius sibi metenda proponet, idque eam tantum ob causam, quod primus invenit.

Porro observandum est, quod *Epidemici* omnes ubi primum e Naturæ sinu emergunt exiliuntque, quantum ex eorum phænomenis licet conjicere, principio magis spirituoso ac subtili videntur inhærescere, quam ubi jam magis adoleverint, quoque magis ad occasum vergunt, eo magis indies crassi atque humorales fiunt: Etenim quales quales demum fuerint inimicæ istæ particulæ, quas aëri intime permixtas *Constitutionem*

Epi-

Epidemicam formare opinabimur, omnino par est, ut easdem majori agendi potentia per ea tempora pollere existimemus, quibus primum eruperint, quam postquam earum vires fuerint refractæ. Ita primis mensibus, quibus grassabatur *Pestis*, nullo fere non die ejus contagio afflati, dum in triviis versarentur, inopinanter extincti sunt, nihil prorsus mali præsentientes, cum, ubi morbus magis adoleverat, neminem, nisi febre atque aliis symptomatibus, unquam prostravit: Ex quo abunde conficitur, morbum hunc in ipsis incunabulis magis efferatum atque acutum fuisse, quam post principia, licet pauciores prima acie jugulaverit, aucto jam sc. habebat in humana corpora influxu. In *Dysenteriis* pariter, de quibus jam agimus, omnia universim symptomata atrociora sub primo morbi ingressu comparebant, & licet, si ad ægrorum numerum respexeris, lætius indies malum serperet, donec tandem ad statum pervenisset, in quo ex consequenti plures interibant, quam ineunte morbo; symptomata tamen sub initio sæviebant magis quam in *statu*, ac multo adhuc magis quam in *Declinatione*, & cæteris paribus plures pro ægrorum numero Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή. Adde quod quo diutius perseverabat morbus, eo magis humoralis etiam videbatur; v. g. primo quo invasit autumno, quamplurima nullis omnino dejectionibus molestabantur; torminum vero quod spectat atrocitatem, febris intensionem, subitam virium prostrationem, aliaque symptomata, insequentium annorum dysenterias longo intervallo post se reliquit. Quinimo dysenteriæ cum dejectionibus, quæ primæ incessebant, principio magis spirituoso ac subtili videbantur inhærere, quam quæ illas sequebantur. Etenim in primis dysenteriis, & conatus & ad desidendum irritatio majores erant, tum etiam frequentiores; ipsæ vero dejectiones, stercorosæ præsertim, & minores, & magis insolentes; Quibus autem gradibus morbus in genere se promovit, iisdem etiam imminuebantur tormina. Dejectiones vero magis stercorosæ erant, donec tandem satiscente *Epidemica* hac *Constitutione* tormina vix perciperentur, dejectionesque *stercorosæ* magis essent, quam *mucosæ*.

(1) Ut ad curativas indicationes tandem procedamus, cum varia quæ huic morbo accidunt symptomata, diligenter ac mature mecum pensitassem, *Febrem* eam esse (sui scil. generis) in intestina introversam deprehendi, cujus ope humores calidi atque acres in massa sanguinea contenti atque eandem exagitantes, per arterias meseraicas in dictas partes deponuntur: unde a vehementiori sanguinis atque humorum eo contendentium impetu patefactis vasorum orificiis, sanguis per sedem effunditur. Interea temporis importuno intestinorum nisu, quæ omnem adhibent operam, ut humores acres continuo infestantes expellant, mucus iste, quo naturaliter obducuntur, singulis sedibus, nunc parcius, nunc copiosius, una egeritur. Proinde ultro se *Indicationes* offerre videbantur, neque mihi aliud quippiam incumbere existimavi, quam ut primum acres istos humores secta vena immediate revellerem, quo facto insuper reliquam massam contemperarem, tum etiam dictos humores per cathartica subducerem.

Hac itaque methodo sum usus; Quo primum accersebar die, venam cubiti tundendam suasi, eadem nocte, & *Paregoricum* propinavi, & sequenti aurora potionem hanc catharticam lenitivam, mihi familiarem. ℞. *Tamarid.* ℥ß. *fol. Sennæ* ʒij. *Rhei* ʒjß. *Coq. s. q. Aquæ*, *Colaturæ* ℥iij. *dissolve Mann. & Syr. Ros. solut. an.* ℥j. *m. f.* Potio sumenda summo mane. Hanc ego potionem electuario cuilibet cum rhei pauca quantitate parato, soleo præponere; licet enim *Rhabarbarum* choleræ atque acrioribus quibusque humoribus evacuandis sit dicatum; attamen nisi *Mannæ* aliquid, aut *Syrupi Rosacei*, vel aliud ejusmodi, ea quantitate admisceatur, ut ad pleniorem catharsin assurgat, in dysenteriis *curandis* non admodum conducit. Quandoquidem vero satis est obvium medicamenta cathartica etiam lenissima, & tantum Ἐκκοπρωτικὰ, ventris tormina intendere, spirituum etiam dejectionem, atque ἀταξίαν universalem ægro inferre, adventitio nempe illo tumultu, quo sanguinem ac humores commovent inter operandum: eapropter solemne mihi est *Paregoricum* temporius aliquanto subjicere quam post cathartica consuevimus, hora sc. pomeridiana quacunque, modo catharticum suo defunctum munere videatur; quo scil. quem concitavi motum denuo sufflaminare valeam. Deinceps ad duas adhuc vices dictum catharticum

(1) *Curatio*.

cum præscribo, alternis scil. diebus hauriendum; paregoricum etiam post singulas purgationes, quo supra monuimus tempore. Hoc insuper diebus a purgatione vacuis tam mane, quam sero exhibendum curo, quo sc. symptomatum ferociam debellem, atque inducias impetrem, dum cum humore peccante exterminando mihi res est. *Anodyno* autem utebar maxime *Laudano liquido*, guttis nempe 16. vel 18. in aqua qualibet cardiaca, pro dosi una.

Post venæ sectionem, & catharsin semel celebratam per totum morbi decursum cardiacum quodvis e temperatioribus, ut *aq. epidem. aq. scord. comp.* & his similibus subinde degustandum concessi. *Ex. gr.* ℞. *aq. cerasor. nigr. & fragor. an* ℥iij. *aq. epidem. scordii comp. & cinnamomi hordeat. an.* ℥j. *margarit. præparat.* ʒiꞩ. *Sacchari Crystallini q. s. adde aq. rosarum Damasc.* ʒꞩ. (ad gustum sc. gratiorem) *misc. f. jul. de quo cap. coch.* iv. *vel* v. *in languoribus, vel ad libitum*. Hæc autem in primis in senioribus ac phlegmaticis usurpavi, quo nempe spiritus magna dejectionum vi, quod in hoc morbo usu venit, prostratos erigerem quadantenus, & resarcirem: Potus erat lac coctum cum aquæ triplo; aut *Decoctum album* (quod appellant) *ex C. C. & micæ panis albiss. an.* ℥j. *coctis in aq. font.* ℔iij. *ad* ℔ij. *& postea s. q. sacchari albiss. edulceratum:* aliquando etiam lac cerevisiatum; vel, ubi dejectio virium id postulaverit, *Aq. font.* ℔ij. *cum Vini Canarini* ℔ꞩ. *simul. coctæ* pro potu ordinario frigide assumebantur. Panatella item nonnunquam vescebatur, nonnunquam jusculo e carnibus ovinis macilentioribus. Grandæviores lectulo magis addixi; Aquam item cardiacam illis familiarem liberalius indulsi quam infantibus aut junioribus par erat. Laudata methodus omnibus, qui mihi hactenus innotuere, in hoc morbo vincendo facile palmam præripuit, qui perraro ultra tertiam purgationem duravit.

Quod si morbus præfractior his non cederet, dictum *Paregoricum* ægro exhibui singulis diebus mane, & hora somni, donec omnino convalesceret; immo quo certius adhuc hic affectus debellari potuerat, Laudanum prædictum octava quaque hora *i. e.* ter spatio diei naturalis, propinare non dubitavi, idque in majore dosi quam supra recensui, nempe ad gutt. xxv. si prior dosis fluxui cohibendo haud par fuerat. Insuper *Enema ex lactis vacc. libra dimidia, & Theriac. Androm. sesquiuncia* sing. diebus injiciendum curavi, quod quidem in quibuscunque alvi dejectionibus mire confert. Nec vel minimum quidem incommodi a tam frequenti medicamenti Narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit (quantamlibet noxam inde secuturam comminiscantur inexperti) licet pluries noverim qui in morbo contumaciori idem ad septimanas aliquot continuas quotidie usurpaverint. Hic autem admonendum, quod cum alvi fluxus ad *Diarrhœam* tantum assurgat, satis erit ut (phlebotomia ac catharsi fortiori omissa,) *Rhabarbarum* solum singulis matutinis exhibeatur, nempe ejusdem *pulv.* ʒ. ꞩ. (plus minus pro ægri virium ratione) *in Bolum f. q. Diascordii concinnata, addendo ol. Chym. cinnamomi gutt.* ii. noctibus autem insequentibus *Paregoricum ex aq. Cinnamomi hordeatæ* ℥j. *& laudan. liquid. gutt.* xiv. Diætam interim observando qualem in curatione dysenteriæ supra descripsi, atque etiam singulis diebus, si opus fuerit, clysterem injiciendo ibidem laudatum. Sed hoc obiter.

Ut unica instantia (neque enim pluribus convalescentium exemplis, nulla cogente necessitate, lectori tædium creabo) methodum jam a me propositam commendatam faciam; vir pietate atque eruditione insignis *Th. Belke* S. T. P. & *Comiti Sancti Albani* a Sacris Domesticis, durante hac constitutione *Dysenteria* acutissima laborans, me in subsidium accito, ipsissima hac methodo restiturus est.

Infantes hoc morbo correpti eodem plane modo erant tractandi; sanguinis tamen extrahendi quantitate, tum etiam medicamentorum, tam Cathartici, quam Anodyni viribus pro annorum ratione imminutis, ita ut v. g. Narcotici guttæ duæ infanti unius anni suffecerint.

Laudanum Liquidum, quod in quotidiano, ut dictum, usu mihi erat, hanc ad normam simpliciorem præparavi. ℞. *Vini Hispanici* ℔j. *Opii* ℥ij. *Croci* ℥j. *pulv. Cinnamomi, & Caryophyllorum an.* ʒj. *infundantur simul in B. M. per duos, vel tres dies, donec liquor debitam consistentiam acquirat; Colatura servetur pro usu.* Hanc nostram præparationem *Laudano* officinarum *solido* anteferendam virtutibus quidem non censeo, sed ob formam saltem commodiorem, & majorem dosis certitudinem, eidem antepono; cum sc. vino, aquæ distillatæ, aut liquori alii cuicunque instillari possit. Et profecto non hàc mihi tempero, quin gratulabundus animadver-

tam, Deum Omnipotentem *πάντων δωτῆρα ἐάων* non aliud remedium, quod vel pluribus malis debellandis par ſit, vel eadem efficacius extirpet, humano generi, in miſeriarum ſolamen, conceſſiſſe, quam ſunt *Opiata*, medicamenta ſc. ab aliqua *Papaverum* ſpecie deſumpta. Et quamlibet ſint nonnulli, qui credulis perſuadere velint, omnem fere Narcoticorum, *Opii* præſertim ipſius, virtutem ab artificioſa ac debita, quam ſoli adhibent, præparatione pendere; qui tamen experientia judice certaverit, & tam ſimplicem ſuccum a Natura oblatum, quam ejus præparata cum diligenti obſervatione in uſum frequenter revocaverit, nullum fere diſcrimen intercedere comperiet, & mirandos illos effectus, quos edit, nativæ ipſius plantæ bonitati atque excellentiæ, non vero artificis polydædali ſolertiæ deberi certo ſciet. Quinimo ita neceſſarium eſt in hominis periti manu organum, jam laudatum medicamentum, ut ſine illo manca ſit ac claudicet medicina, qui vero eodem inſtructus fuerit, majora præſtabit, quam quis ab uno remedio facile ſperaverit. Rudis enim ſit oportet, & parum compertam habeat hujus medicamenti vim, qui idem ſopori conciliando, demulcendis doloribus, & diarrhœæ ſiſtendæ applicare tantum novit, cum ad alia plurima, gladii inſtar *Delphici*, accommodari poſſit, & præſtantiſſimum ſit remedium cardiacum, unicum, pene dixerim, quod in rerum Natura hactenus eſt repertum.

Hac methodo erant tractandæ *Dyſenteriæ* in genere. Obſervandum eſt autem, quod cum primo quæ ingrediebantur anno, indolis magis ſubtilis, uti dictum, ac ſpirituoſæ eſſent, quam quæ ſequentibus annis infeſtabant, idcirco non ita prompte catharticis parebant medicamentis, atque illis, quæ tam ſanguinem diluebant contemperabantque, quam acres iſtos humores, qui ex eodem in fiſtulam inteſtinalem excernebantur. Quamobrem primo autumno, quo *Tormina ſicca*, & *Dyſenteriæ* invadebant, methodum ſequentem conſtanter ad utrunque morbum abigendum adhibui, eventu ubique aſtipulante; donec appetente frigore eandem etiam anno eodem minus efficacem eſſe ſentirem, atque annis ſequentibus, cum jam magis a ſubtilitate recederet morbus, prorſus inutilem.

Ita vero proceſſi, ſi æger ætate florens febricitaret, cubiti venam tundendam præcepi, atque elapſa hora una aut altera, eundem ingeſto affatim liquore diluendum, ut in *Cholera Morbo*, factitatum; non vero, ut illic, juſculo e carnibus pullorum, aut lacte cereviſiato: at lactis ipſius ſero, quod eadem qua illic copia frigide propinandum, tepide vero inferius injiciendum curavi, nec ſaccharo adjecto, nec alia re quacunque. Tormina, & dejectiones ſanguine permiſtas, rejecto jam quarto enemate ſemper evaneſcere animadvertebam. Hoc labore exantlato, & tranſmiſſo ſero lactis omni (quod duarum triumve horarum ſpatio fiet, ſi diligenter operam navaverit æger) lectulo protinus eum commiſi, ubi brevi ſponte ſua in madorem ſolvebatur (a ſero lactis ſanguini immixto) quem ad horas 24. continuari, minime lac crudum paulo tepefactum, quo etiam utebatur ſolo ad dies tres vel quatuor poſtquam e lecto ſurrexerat. Si vel ob lectuli, vel lactis uſum nimis præmature intermiſſum, recidivam pateretur æger, eadem veſtigia denuo repetenda erant. Hæc methodus, ſi certa atque expedita fuerit, non ideo a viro quolibet prudente repudiabitur, quod faſtuoſo remediorum apparatu non ſe venditet.

Hujuſmodi *Febrem* ſymptomatis, qualia ſupra deſcripſimus, ſtipatam iis in locis, & temporibus reperiri, quibus *Dyſenteriæ* epidemice regnat, & methodum hanc quam delineavimus, eidem omnino deberi, teſtimonio viri probi atque eruditi Doctoris *Butler* amplius confirmabitur, qui Nobiliſſimum D. D. *Henricum Hovvard*. a S. Maj. Regia *Brittanica* ad *Maroccenſem* in *Africa* Legatum comitabatur; quibus in regionibus, ut mihi ipſe retulit, obſervavit *Dyſenteriam* per ea tempora, uti ſemper, epidemice graſſari, & *Febrem*, quæ cum illa jungebatur, omnino illi ſimilem, quam depinximus; quibus ille medebatur tam in urbe *Tingitana*, quam aliis in locis, ſive *Noſtrates* eſſent ægri, ſive *Mauri*, dicta methodo, felici ſemper exitu. Quam quidem neuter alteri debemus, ſed pari fortuna in eandem diſſitiſſimi incidimus. Profitebatur autem, optime iſtic ſibi ceſſiſſe in illius morbi curatione methodum illam, qua liquoris diluvio ſubmerguntur *Dyſenteriæ*. Atque exiſtimo ego, omnino par eſſe ut in calidiori iſto climate longe rarius ſucceſſu careat hæc methodus, quam in noſtra *Britannia*.

Primo illo autumno, quo vigebat hæc *Conſtitutio*, *Daniel Coxe* M. D. vir ingenio & eruditione ornatiſſimus, *Dyſenteria* acutiſſima laborans, me quem conſuluit ſuadente,

dente, ope methodi jam laudatæ, cito, tuto, & jucunde sanatus est; post tertium sc. quartumve enema, dum lecto assideret, & tormina, & dejectiones sanguineæ evanuere: nec qualibet re alia, præter lecti ad dictum spatium patientiam, & lacteam diætam; ad sanitatem redintegrandam opus habuit. Eodem plane modo, & idem postea alios quam plurimos hoc malo affectos restituit exeunte eo Autumno. Anno autem proximo, illum etiam idem molientem spes fefellit.

Jam olim diximus, quod sæpenumero hic morbus, si diutius excurrat, intestina seriatim omnia deorsum versus afficiat, donec tandem omnis ejus vis in *Rectum* decumbat cum assidua desidendi cupiditate, qua nihil præter mucosum quiddam, & subcruentum excernitur. Hoc si fiat, frustra erit, me judice, qui medicari sataget, vel quavis methodo prædicta, vel clysteribus abstergentibus, glutinantibus atque astringentibus, quæ pro variis ulceris, ut supponitur, temporibus injici solent; vel etiam fotu, & insessu, suffumigiis, ac suppositoriis dictos scopos respicientibus. Liquet enim, hoc ab ulcere *Recti* non procedere, sed ex illo potius, quod *Intestina* quibus gradibus vires resumpserint, iisdem etiam materiæ morbificæ reliquias in *Rectum* deturbaverint, quod quidem indesinenter proritatum singulis sedibus mucosam illam materiam, qua ex naturæ providentia intestina lubricantur, elidit. Corroboranda est itaque pars affecta, quo possit, aliorum intestinorum exemplo, jam fatiscentes mali reliquias funditus eliminare. Hoc autem ea sola præstabunt, quæ corpori in genere vires adjicere apta nata sunt. *Topicum* enim, qualecumque id demum fuerit, parti dolenti applicatum, cum alienum quid sit, contactu molesto debilitatem magis adfert, quam robur subministrabit. Tolerandum itaque est ægro, donec diætâ analepticâ, & liquore aliquo cardiaco, qui palato arridet maxime, pro libitu ingesto, revocari possint vires, quibus redeuntibus pari passu suaque sponte proripiet se hoc *Tenesmi* symptoma.

Accidit etiam nonnunquam, licet raro admodum, ut *Dysenteria* sub initio non rite curata, particulare subjectum ad annos aliquot discruciet, integra sanguinis massa crasin quasi dysentericam jam indepta, unde acres calidique humores intestinis continuo suppeditantur, ægro interim singula vitæ munia mediocriter bene obeunte. Hujus specimen se mihi obtulit non ita pridem in muliere quadam meis ædibus vicina, quæ per tres annos hujus *Constitutionis* postremos hoc malo continenter exercebatur. Cum remedia quamplurima esset experta antequam ad me accederet, venæ sectionem tantum, missis cæteris præsidiis quibusque, celebrandam censui, quam ut sæpius repeterem, longioribus tamen intervallis, tum sanguinis color pleuriticorum sanguinis æmulus, tum insigne illud, quod, post singulas vices magis, ac magis auctum sentiebat levamen, mihi addebant animos; cujus ope tandem pristinam sanitatem consecuta est.

Antequam finiam, hoc est notandum, quod tametsi in his annis quibus dysenteriæ adeo epidemicæ grassarentur, evacuationes prius memoratæ prorsus necessariæ erant antequam ad usum Laudani deventum fuisset; attamen in *Constitutione* quavis huic morbo minus faventi, istæ tuto omitti possint, ac curatio compendiosiori via, solo nempe usu Laudani, absolvi, eo quem descripsimus modo. Atque hæc de *Dysenteriis* dicta sunto.

CAPUT IV.

Febris Continua partis Anni 1669. atque integrorum 1670. 71. 72.

EO ipso tempore, quo sæviebat *Dysenteria*, & *Febris* quædam illi simillima, quæ dysentericis accidere sæpe solebat, una exorta est, quæ quidem non eos tantum, quos jam sauciaverit dysenteria, sed ab illa prorsus immunes (nisi quod subinde, at raro, tormina haud quidem atrocia, nunc *cum* dejectionibus, nunc *sine* illis, paterentur ægri,) pariter incessit: Easdem enim ubique προφάσεις seu causas manifestas, & apparentes habuit; quas *Dysenteria*, eadem etiam per omnia symptomata, quæ dysentericorum febrem comitabantur. Ita ut, si evacuationes per alvum dysenteria laborantium excipias, & quæ ab istis necessario pendebant symptomata, dicta febris ejusdem prorsus naturæ cum ipsis dysentericis videretur; & deinceps per hujus *Constitutionis* decursum omnem, parem cum illis subiit symptomatum quorumlibet alterationem, eisdem scilicet differentiis, quoad augmentum, statum, & declinationem, affecta, quibus afficiebantur in genere *Dysenteriæ*. Hæc itaque *Febris Dysenterica* mihi audiebat.

Memorata *Febris* nonnunquam, uti dictum, cum alvi torminibus, sed mitioribus, ingrediebatur (prioribus annis maxime, qui-

bus invasit) vel ista ad eam post accedebant, sæpius vero nulla erant. Sudores, qui in febre *Constitutionis* prægressæ copiosissimi erant, ut supra notavimus, in hac rari ac pauci, sed capitis dolor in hac quam in illa specie immanior. Linguæ ægrorum, licet humidæ atque albæ, ut in altera specie, crassa insuper pellicula oblinebantur. Rarius hæc per *Ptyalismum* sibi fugam quærebat, quod in alia non erat infrequens. Ad *Aphthas*, cum jam discessum meditaretur, erat propensior, quam vel prior ista, vel alia quævis febris species, quam mihi hactenus contigit videre, huic etenim perquam familiare fuit (uti, & febri etiam illi, quæ dysenteriis supervenit) cum jam fere desineret; materiam fœdam atque acrem e sanguine in os atque gulam deponere, unde nascebatur dictum symptoma, in iis præsertim, quos contumacior morbus diutius maceraverat, & regimen justo calidius amplius infirmarat.

Eodem etiam morbo generabantur *Aphthæ* istæ, quæ *Dysenteriis* pervicacioribus cum febre conjunctis nullo non die accidebant, præsertim si præter regimen calidius evacuationes etiam per alvum medicamentis astringentibus prius fuerint coërcitæ, quam morbi fomes e venis phlebotomia, & catharsi exigeretur.

Hæc erant certissima hujusce febris *κριτήρια*; reliqua symptomata variabant quotannis, & pro manifestis aëris qualitatibus certis quibusdam temporibus, & pro dysenteriæ in genere progressu, tum etiam vario ejusdem statu. Sed, ut hæc clarius intelligantur, cum hoc præsertim artificio in *Epidemicorum* productione triumphet Natura, rem paulo altius repetam. Notandum est itaque, quod, licet aëris *qualitates manifestæ* non eam vim cuilibet *Constitutioni* imprimant, ut causæ sint epidemicorum, qui ad illam proprie referuntur productivæ, (cum a recondita, atque inexplicabili ejusdem conditione fluant isti,) pro tempore tamen in eos habent potestatem, & proinde intromittuntur *Epidemici*, aut etiam excluduntur, prout illis favent qualitates manifestæ, vel adversantur; *Universalis* autem *Constitutio* eadem prorsus manet, sive eam promoverint istæ, sive quadantenus retardarint. Unde etiam est, quod, cum varii *Epidemici* in eandem incidant *Constitutionem*, hic aut ille morbus particularis ea potissimum tempestate se exerat, ad quam sensibiles aëris qualitates eundem destinaverint, atque alteri demum *Epidemico* locum cedat, quem sc. diversæ subsequentis temporis qualitates advocarint. Ex quo fit, ut febris *Stationaria*, quæcumque demum illa sit, quæ ad *Epidemicum* eo anno regnantem attinet, *Julio* mense potissimum sæviat, cujus initio plures hominum catervas simul aggreditur; *Autumno* vero appropinquante, magno illi epidemico, a quo annus insignitur, rursus invalescenti decedit, & parcius infestat, ut quilibet semper annus satis docet. Excalefacta enim a prægressa æstate hominum corpora febres, *Constitutioni Generali* propriæ quæ sunt, promptissime eo tempore invadunt, appetente vero *Autumno*, quo qui prædominatur *Epidemicus*, fasces resumit, istis omnino recedendum est.

Sicuti vero nominatæ *Febres* sensibili aëris qualitati acceptum referre debent, quod jam hoc mense exoriantur; ita etiam symptomata varia, a sua natura, quatenus ab ejusmodi *Constitutione* generali pendent. prorsus aliena; a manifestarum qualitatum, quæ in illum incidunt *mensem*, peculio sumunt mutuo. Hinc est, quod quibus annis dictæ febres hoc mense turmatim ingrediuntur, variis symptomatibus novis stipantur, præter illa, quæ eis sunt propria, quatenus ab ejusmodi *Constitutione* generali procreantur, eædem tamen ipsæ maneant, licet apud vulgus ob *συμπτωμάτων* diversitatem *Novæ* quotannis *Febres* audiant. Ad paucas vero tantum septimanas perseverant symptomata hæc magis peculiaria, quibus elapsis propria solummodo symptomata, quæ eis accidunt, quatenus febres sunt *Stationariæ* talis *Constitutionis*, reperiuntur per reliquum annum.

Hoc tum in aliis liquebat febribus, tum magis peculiariter in *Dysentericis* mensis *Julii* 1671. & 72. in quarum *priore* vehemens ægritudo, & bilis æruginosa, cum magna in diarrhœam propensitate sub morbi finem, continuo observabantur. In *posteriore*, doloris sensus in partibus corporis musculosis, artubus maxime, ad rheumaticorum fere dolores accedens: Faucium insuper inflammatio, mitior tamen quam in angina laborantibus. Utraque tamen hæc in eadem *Febre specifica* coibant; & eadem plane medendi ratione utraque profligabantur, differebant autem respectu tantum qualitatum sensibilium, quibus donabantur tempora illa, in quæ incidebant. Improvisa vero subitaneaque harum febrium circa dicti mensis initium eruptio, & nova ad tempus aliquod peculiarium symptomatum facies (licet

eet neque specie distarent, neque methodo medendi, quam postulabant, a febre illa, quæ integrum percurrebat annum). Hæc, inquam, plus satis evincunt, quam sit difficile certam febris speciem omni tempore e phænomenis elicere, licet eam satis recte possit dignoscere, qui ad alios morbos eodem anno ingruentes diligenter attenderit, & propria insuper febris symptomata, quæ ad hunc vel illum *Evacuationis* modum spectant, rite observaverit. Neque parum facit ad investigandam febris speciem consideratio, sive methodi, sive medicamenti, a quibus eadem minimo cum negotio expugnatur.

Quod ad reliquas symptomatum, febres *Stationarias* comitantium, differentias spectat, *varia* constitutionis *tempora* ea tantum respiciunt, atque eo nomine vel sunt intensiora, vel remissiora, illa prout intenduntur, vel etiam remittuntur, symptomata aliorum epidemicorum, ad quos ipsa pertinent.

Sed ut ad rem revertamur, *Febris* hæc, quæ cum *Dysenteriis*, ut supra dictum est, ingressa, parem cum iis passum tenuit, nisi quod se paululum subduceret, dum alii horum annorum epidemici prævalerent; persistebat tamen illa, nunc plures, nunc pauciores petens, durante hac *Constitutione*.

(1) Pro hujusce *Febris Curatione*, cum observassem, uti prius dictum, phænomena *Febris Dysentericorum* quamplurium eadem plane esse cum illis, quæ hujus anni *solitarias* comitabantur, consentaneum mihi videbatur sanatos iri ægros meos, si evacuationem illam quadantenus imitarer, qua Natura materiam illam corrosivam atque acrem, quæ & ipsius Dysenteriæ, & supervenientis febris causa *Continens* est, solet ablegare. Ac proinde eadem ipsa methodo, tum quoad venæ sectionem, tum repetitas purgationes, febrem hanc aggressus sum, quam in Dysenteriæ curatione supra fusius deduximus; nisi quod *Paregorica* purgationibus interjecta non hic juvare, sed & obesse deprehenderim, (secus atque in *Dysenteria*) cum ab his detineretur materia illa, quæ catharsi eliminari debuerat. Pulticulâ avenaceâ, hordeaceâ, panatella, & similibus sub primis morbi diebus victitabat æger; potus erat cerevisia tenuis tepefacta. Post celebratam vero semel iterumve catharsin nulla suadebat necessitas pullorum carnibus, aut similibus eupeptis ægro interdicere; cum hæc per purgationem medicatio ea indulgeat, quæ non poterant concedi, si alii viæ insisteretur. Tertia ut plurimum purgatio, interposito semper die, morbum absolvit; neque tamen perpetuum id fuit, sed aliæ insuper nonnunquam instituendæ erant. Si febre jam pulsa, fractiores adhuc essent ac magis effœtæ ægri vires, atque is tardius convalescere (quod *Hystericis* frequentissime accidebat) *Laudano* in parva dosi exhibito easdem restaurare, & spiritus transfugos ac dissipatos in desertas stationes revocare conabar: raro autem remedium illud repetebam, neque unquam præscripsi, nisi biduo triduove a postrema catharsi. Nihil vero æque ad renovandas vires resocillandosque spiritus faciebat, atque auræ liberior usus mox ut febris recesserit.

Ansam autem ad praxim hanc instituendam hinc primum arripui, quod nempe, nascente ferme *Constitutione* hac, dum irrequieto solicitoque animo novæ hujus febris naturam volutarem, ad juvenculam mihi vicinam advocabar, febricitantem quidem illam atque acerbissimo sincipitis dolore fere enectam, aliisque symptomatibus, quibus *Febrem Dysentericam* onerari jam diximus: Hæc cum a me interrogaretur, & de modo, quo febris primum invadebat, & de ejusdem duratione, fassa est se a *Dysenteria*, quæ tum ubique fere grassabatur, a quatuordecim retro diebus fuisse liberatam; cui sive sua sponte discedenti, sive medicamenti ope depulsæ, protinus successit dicta febris cum dolore capitis. Quibus ego me rectissime occurrere posse conjectabam, si *Dysenteriæ* loco aliam evacuationem substituerem, ejus simillimam, qua præclusa febris oborta est; ac proinde methodo supra laudata eandem restitui. Atque huic quidem se promptissime debebant hujus *Constitutionis* febres. Semper enim rebar, non sufficere ad comprobandam in *Acutis* medendi rationem, ut feliciter ea cederet, (cum ab imperitissimarum mulierculartum temeritate sanentur nonnulli) sed requiri adhuc, ut morbus nullo negotio victus quasi suopte genio cedat, atque abitum affectet, quantum ejus fert natura. Sed hæc obiter.

Ineunte *Junio* 1672. Vir nobilissimus, ac prudentissimus Dominus Comes *Salisburiensis* hac febre laborans cum torminibus (alvo tamen non soluta) accersiri me jussit, &

(1) *Curatio.*

methodo proposita sanitati redditus est. Neque alia mihi ulla re fuit opus, dum hæc staret febris.

In adolescentibus, aliquando & in paulo provectioribus, febris hæc caput nonnunquam petebat, unde delirabant, non quidem ut in aliis febribus phreneticorum more, sed quasi stupore, ad *Carum* proxime accedente, perculsi. Hoc illis præ cæteris accidebat, qui sub morbi principio in sudoribus quoquo modo extorquendis operam inauspicato collocarant. Non id mihi contingebat felicitatis, ut his sublevandis par tunc temporis essem, licet nullum non moverem lapidem, nullumque non e remediis hactenus notis in suppetias advocarem. Atque hæc de febre hujus *Constitutionis* possint sufficere.

CAPUT V.

Morbilli Anno 1670.

SUb initio *Januarii* 1670. (ita ut solent) præmature *Morbilli* sunt ingressi, atque indies magis invalescebant, donec instante *Verno Æquinoctio* ἀκμὴν adepti, exinde iisdem gradibus imminuti tandem *Julio* sequenti penitus extinguerentur. Horum jam ego historiam (cum omnium, quos hactenus vidi, in suo genere perfectissimi illi mihi videantur,) certam atque exquisitam, quatenus mihi tum observare licuit, literis consignabo.

Ortum habet hic morbus, atque occasum temporibus supra notatis. *Infantes* plerumque aggreditur, omnesque adeo ex illis, iisdem mœniis conclusos. A rigore atque horrore, calorisque, & frigoris, quæ se mutuo *primo* die expellunt, inæqualitate tragœdiam orditur; tandem affulgente *secundo* die in febrim consummatam desinit, vehementi ægritudine, siti, inappetentia, lingua alba, (non vero sicca) tussicula, capitis atque oculorum gravedine, & somnolentia perpetua stipatam. Plerumque etiam e naribus atque oculis stillat humor, atque hujusmodi lacrymarum in oculos effusio certissimum est signum morbillorum ingruentium. Cui & hoc addendum haud minus certum, quod etsi in facie, exanthematum specie, hic affectus ut plurimum se prodit; in pectore tamen non tam exantemata quam maculæ latæ, & rubræ superficiem cutis non superantes, conspiciuntur, sternutat æger tanquam a suscepto frigore, intumescunt palpebræ (paulo sc. ante eruptionem) vomit, sæpius tamen laborat *Diarrhæa* cum dejectionibus coloris subviridis. Dentientibus autem maxime id convenit. Infantes etiam per hunc morbum solito sunt morosiores. Ingravescunt ut plurimum symptomata ad *quartum* usque diem, quo tempore plerumque (licet ad diem *quintum* aliquando differantur) circa frontem, & reliquam faciem maculæ parvæ rubræ, pulicum morsibus persimiles, prodire incipiunt, quæ tam numero, quam magnitudine auctæ, racematim coalescunt, & faciem maculis rubris majusculis variæ figuræ, interstinguunt. Quæ quidem maculæ rubræ e parvulis quibusdam papulis rubris haud longe ab invicem dissitis, supra cutis superficem paululum elevatis, conflantur, quarum protuberantia, digito leviter admoto, tactu potest deprehendi, licet oculorum longius remotorum aciem fere effugiat. A facie, quam primo solam occupant, sensim ad pectus, ventremque, crura deinde ac tibias se diffundunt hæ maculæ, licet truncum atque artus rubore inficiant tantum, nulla eminentia sensibili cutis æquabilitatem transgressæ. Eruptione *Morbillorum* non perinde deliniuntur symptomata, atque *Variolarum*; Vomitum tamen post eruptionem nunquam observavi; tussicula nihilominus, febrisque intenduntur, cum spirandi difficultate, oculorum debilitate, defluxioneque in eosdem decumbente, somnolentia perpetua, atque inappetentia, uti prius adhuc perseverantibus. Die *sexto* aut circiter, frons, & facies asperescunt, emorientibus pustulis, ruptaque cuticula, & per id temporis maculæ per reliquum corpus, & latissimæ sunt, & maxime rubescunt. *Octavo* circiter die maculæ in facie evanescunt, & vix in reliquo corpore cernuntur, *nono* vero nullæ sunt prorsus, facie atque artubus, quandoque, & toto corpore quasi farina conspersis, particulis scilicet disruptæ cuticulæ paulum elevatis, & vix cohærentibus, quæ morbo jam abituriente in frusta distrahitur, & postea a toto corpore squamularum forma decidit. Evanescunt itaque *Morbilli* die fere *octavo*, quo tempore vulgus (a spatio quo perdurare solent Variolæ, deceptum) eosdem introverti affirmat, licet revera illi cursum a Natura destinatum absolverint, & symptomata, quæ iisdem recedentibus superveniunt, ex eo nata autumat, quod justo citius se intro *Morbilli* receperunt. Observare enim est, febrim, atque spirandi difficultatem tunc temporis augeri, importunius urgere tussiculam, ita ut nec

nec interdiu, nec etiam noctu fere somnus possit obrepere. Infantes præsertim sub regimine calidiori; aut, qui calidioribus usi sunt medicamentis ad promovendam morbillorum eruptionem, huic malo sunt obnoxii, quod morbillis jam facessentibus se ostendit, unde in *Peripneumoniam* conjiciuntur, quæ plures jugulat, quam aut Variolæ ipsæ, aut symptoma quodcunque ad eum spectans morbum, licet omni prorsus periculo vacent *Morbilli*, si modo perite tractentur. His etiam non raro accidit *Diarrhœa*, quæ vel morbum statim excipit, vel etiam ad plures septimanas excurrit post morbi, omniumque ejus symptomatum fugam; haud sine magno ægri discrimine, in quo abhinc orta spirituum profusione continua, versatur. Aliquando etiam post regimen intense calidum exanthemata livescunt primo, mox nigrescunt; id vero *Adultis* tantum contingit, de quibus conclamatum est, ubi primum nigredo ista conspicitur, nisi phlebotomia, & temperatioris regiminis refrigerio iis actutum subveniatur.

(1) *Morbillis* ut natura, ita & medendi, quam sibi poscit hic morbus ratione, cum *Variolis* satis convenit: Medicamenta, & regimen calidiora periculi plenissima sunt, utut frequenter in usum revocentur ab ignaris ægrorum curatricibus, eo animo ut morbus a corde procul submoveatur. Feliciter præ aliis mihi cessit methodus illa, qua æger ad dies binos solum ternosve ab eruptione lecto adstringebatur, quo sanguis leniter pro morbi genio particulas inflammatas facile separabiles, a quibus offendebatur, per cutis spiracula difflaret, nec lodicibus, nec igne, præter modum, quem sanus tenebat, adjectis: A carnibus quibuscumque arcebam, juscula avenacea, hordeacea, & similia, nonnunquam & pomum coctum concedebam; Potus, vel erat cerevisia tenuis, vel lac cum aqua triplo coctum. Tussim, quæ huic morbo fere assidua est, decocto aliquo pectorali subinde hausto delinitam volui; uti etiam eclegmate aliquo eundem scopum attingente. At præ reliquis *Diacodium* omni nocte ab ipso morbi insultu per totum ejus decursum exhibendum curavi. Ex. gr. ℞. *Decoct. pectoral. lib.* ℔ß. *syr. violac. & capill. Veneris an.* ℥iß. *misc. f. Apozema. Cap.* ℥iij. *vel* iv. *ter vel quater in die.* — ℞. *ol. amygdal. dulc.* ℥ij. *syr. violac. & capill. Ven. an.* ℥j. *sacchari cand. albi q. s. misc. f. eclegma, de quo sæpius lambat, præcipue quando tussis urget.* — ℞. *aq. cerasor. nigr.* ℥iij. *syr. de meconio* ℥j. *misc. f. haustus, sumendus sing. noctibus.* Si vero infans fuerat æger, minuenda erat tam pectoralium, quam Narcotici dosis, pro ratione sc. ætatis.

Rarissime perit qui hoc utitur regimine, nec præter necessaria atque inevitabilia morbi symptomata, novis insuper malis atteritur. Tussis præ reliquis fatigat; a qua tamen nihil est periculi, nisi morbo jam prætergresso, cumque adhuc per septimanam unam aut alteram persistat, auræ liberioris usu, ac remediis pectori dicatis, haud difficulter fugatur; quinimo sponte sua, & paulatim decrescit, & tandem satiscit.

Si autem æger a cardiacorum, vel regiminis justo calidiorum usu, post eorum discessum (quod valde est familiare) febre vehementi atque *Dyspnœa* aliisque accidentibus, qualia *Peripneumonicos* solent affligere, in vitæ discrimen adducatur, felicissimo semper eventu *vel* tenerrimorum infantum venas in brachio secui, educta ea sanguinis quantitate, quam ætas viresque indicarent. Quandoque etiam, urgente morbo, phlebotomiam iterare haud sum veritus. Profecto haud paucos infantes hoc statim symptomate enecandos, benedicente summo Numine, misso sanguine eripui. Infantibus autem accidit illud post *Morbillorum* recessum, quibus ita est exitiale, ut inter præcipuos *Parcarum* ministros jure habeatur, plures jugulans, quam vel ipsæ Variolæ; nec dum mihi visus est, qui certa alia methodo eidem potuit occurrere. Quin & *Diarrhœa*, quam *Morbillos* excipere diximus, venæ sectione pariter sanatur; cum enim halitibus inflammati sanguinis in intestina ruentibus ortum suum debeat (quod etiam in *Pleuritide*, *Peripneumonia*, aliisque qui ab *inflammatione* creantur, morbis usuvenit) a quibus illa ad excretionem stimulantur, sola venæ sectio levamen adferet, a qua tum revelluntur acres isti humores, tum etiam sanguis ad debitam redigitur temperiem.

Neque est, cur quis miretur me in teneris infantibus venæ sectionem instituendam suadere, cum sanguis, quantum ego hactenus potuerim observare, haud minus tuto ex eorum venis, quam ex adultorum extrahatur. Et profecto ita est illa necessaria, ut nec

(1) *Curatio.*

nec symptomati memorato, nec aliis quibusdam, quæ infantibus accidere solent, omissâ phlebotomiâ certo mederi valeamus. Exempli gratia, quo pacto puerorum *Dentientium Convulsionibus*, quæ *nunc decimoque* mense superveniunt, (cum gingivarum intumescentia doloreque, a quibus comprimuntur nervi, atque irritantur, unde etiam paroxysmi isti nascuntur) sine venæ sectione opem feremus? Quæ sola in dicto affectu *specificis* quibuscumque, *vel* decantatissimis, quæ hactenus innotuere, longe est anteferenda; quorum nonnulla adventitio calore nocent etiam, & dum occulta aliqua proprietate morbo adversari creduntur, manifesto calore eidem militant, atque ægrum ad plures deducunt. Prætereo impræsentiarum ingens illud solatium, quod adfert venæ sectio infantum *Pertussi*, (quam nostrates vocant *Hooping Cough*) in qua remedia quælibet pectori dicata longô post se linquit intervallô.

Quod de horum symptomatum *Morbillis* decedentibus supervenientium, curatione jam diximus, nonnunquam etiam eisdem florentibus potest competere, si nimirum artificiali, si fas est dicere, atque adscititio calori ea debeantur. Hoc anno 1670. famulam Dominæ *Annæ Barington* hoc morbo laborantem, una cum *Febre*, *Dyspnœa*, *Maculisque purpureis* corpus omne deturpantibus, aliisque symptomatibus quam plurimis periculosissimis, Medicus invisebam; cum regimini, & medicamentis, quæ satis multa usurpaverat, calidioribus ista omnia tribuerem, sanguinem a brachio extrahendum curavi, & Ptisanam pectoralem atque refrigerantem sæpe assumendam præscripsi, quorum ope, & regiminis simul temperatioris, & maculæ, atque alia omnia symptomata pedetentim evanescebant.

Hicce morbus mense *Januario*, ut dictum est, natus ad *Æquinoctium* usque *Vernum* crescebat indies, a quo tempore, imminuta paulatim vi, sequenti *Julio* plane desiit; nec est reversus per omnes annos, quibus hæc *Constitutio* dominabatur, nisi quod in sequenti vere, nonnullibi, licet rarius, se ostenderet. De *Morbillis* hæc dicta sunto.

CAPUT VI.

Variolæ Anomalæ Annorum 1670. 71. 72.

Morbilli prædicti, (quod jam supra innuimus) *Variolarum* speciem ab illa quam propagaverat *Constitutio* præcedens, diversam introducebant, eodem fere cum illis tempore ingredientem, initio scil. *Januarii 1669.* 1670. quæ licet non usque adeo epidemica atque ipsi Morbilli, eosdem tamen comitabantur per omne illud tempus quo dominabantur, atque iis etiam fatiscentibus, per residuos hujus Constitutionis annos perseverabant, *Dysenteriis* nihilominus primas concedebat, sub auspiciis *Autumni* iisdem faventis atque amicissimi, grassantibus. *Hyeme* vero, *Dysenteriis* aliena tempestate pressis, denuo recrudescebat hæc, de qua agimus, species. Atque hunc servabant ordinem per singulos hujus *Constitutionis* annos, nisi quod postremo quo illa vigebat *Autumno*, Anno sc. 72. (languescente jam ista *Constitutione*, & Dysenterias jam exolescentes segnius promovente) *Variolæ* præter solitum hoc quoque tempore grassabantur, atque ita pares *Dysenteriis* concurrebant, ut haud facile esset dictu, quis morbus plures occuparet; licet quantum ego conjectando valui, prævalere *Dysenteria* adhuc videretur. Quin & hæ etiam *Variolæ*, ad exemplum Epidemicorum aliorum quorumlibet, primo statim insultu atrociores erant, atque indies increbrescebant, donec ad statum pervenissent, quem semel transgressæ, tum quoad symptomatum vehementiam, tum ægrorum numerum, sensim imminuebantur.

Sed ut particularia earum Phænomena referamus; haud parum præter opinionem mihi primum competebat hoc *Variolarum* genus, cum animadverterem istud quamplurimis Phænomenis insignioribus ab eo differre, quod produxerat *Constitutio* præcedens, & in quibus observandis me operam satis sedulam olim collocasse rebar. Hæc tantum *earum* Phænomena alterius generis Phænomenis diffidentia, impræsentiarum tractabo, prætermissis iis, quæ cum Variolis ita prolixe supra descriptis habebant communia.

Discretum Variolarum genus *his* tantum a genere *Discreto communi* alterius *Constitutionis* distérminabatur. Primo, quod eum in iis, quoties erant *interstinctæ*, Eruptio diem *quartum* prævertere non soleret, hic in *tertium* plerumque incidebat; quod *Confluentibus* solemne quidem est. Deinde non ad eam magnitudinem, procedente morbo, hic assurgebant pustulæ atque in alio genere; magis autem exasperabantur in minori mole, & sub diebus ultimis ubi jam maturuerant *nigræ* frequentius visebantur. Illud etiam addam, quod nonnunquam, licet rarius, ægrum etiam paucissimis notatum pustulis, *Ptyalismus*, haud secus atque in *Confluentibus*,

bus, exerceret. Ex quibus conficitur, *Distinctas* hujus *Constitutionis* Variolas, ad *Confluentium* naturam propius accedere, atque *Inflammationis* magis intensæ esse participes, quam quæ in *Distincto* genere usuvenire solent.

Confluentes vero ab aliis, quas per alios annos ego observaveram, *Confluentibus*, in multis, quæ jam recensebo, discrepabant. Nunc *secundo*, nunc *tertio* die se primum monstrabant, specie tumoris subrubri, atque uniformis, vultum omnem contegentis, *Erysipelate* quidem densioris, nullo fere visibili pustularum discrimine; reliquum corpus congeries quædam (ceu panni latiores) ex infinitis propemodum pustulis rubris efferatis in unam conflatæ variegabant, inter quas sparsæ, in femoribus præcipue, vesiculæ quædam satis conspicuæ, ambustorum ad instar, sero limpidiore distentæ eminebant, quod quidem disrupta subinde pellicula copiose effluebat, subjecta carne nigredine, & sphacelo quasi affecta. Rarius autem occurrebat hoc tam tirum symptoma, idque primo tantum mense quo hæc species regnabat. Quo tempore inter alios ita male mulctatos, ineunte *Januario* 1669. 1670. accersiri me curavit vir probus, nomine *Collins*, Zythepsa in Parochia S. *Ægidii*, cujus filius adhuc infans vesiculas habuit in femoribus Juglandem nucem exæquentes, sero limpidiore repletas: quibus disruptis substrata caro quasi mortificata omnino comparebat, atque non ita diu post æger fatis concessit; quæ & eorum omnium sors fuit, quos hoc tam funesto symptomate correptos vidi unquam. Die *undecimo* circiter, pellicula alba resplendens tumori subrubro, variis faciei partibus, & paulatim vultui omni obducta est. Pellicula hæc alba brevi post materiam quaudam crustosam splendescentem eructabat, colore quidem neque flavo, neque fusco, (qui duo in aliis Variolarum speciebus reperiuntur) sed rubro saturato, concretum sanguinem imitante, qui maturescente pustula ad nigrorem in dies magis accedebat, donec tandem facies integra nigredine, fuliginis omnino æmula, tingeretur. Cumque in alia Variolarum *Confluentium* specie dies *undecimus* in maximum vitæ discrimen ægros adduceret, & plerisque emorientium supremus esset; in hac specie æger nisi regimine immoderate calido oppressus mortis refrigerium maturius præoccupasset *decimum quartum* ut plurimum diem, aliquando etiam *decimum septimum* expectabat, quo demum elapso, salva res erat. Notandum est tamen, quod qui lethalibus istis vesiculis ac mortificatione, quæ nonnullis primo mense, quo hæc species invadebat, accidisse memoravimus, Libitinæ destinabantur, intra paucos dies ab eruptione interibant.

Et febris, & symptomata alia omnia quæ vel præcedebant, vel comitabantur hoc Variolarum genus, graviora erant quam in præcedente, & inflammationis adhuc majoris manifesta dabant indicia. Ægri ad salivationem erant procliviores; Pustulæ & efferatiores, & mole longe minores; ita ut non facile, ubi primum apparebant, ab *Erysipelate* quis eas discreverit, vel etiam a *Morbillis*, nisi quod hi ex die eruptionis, & aliis signis in historia morbillorum supra recensitis, certo innotescant. Pustulis decidentibus furfures diutius hærebant, fœdioraque stigmata inurebant cuti.

Operæ pretium est & illud adjungere, quod durante hac anni *Constitutione*, qua tam epidemice sæviebant Dysenteriæ, *Variolæ* regimine justo calidiore provocatæ per Dysenteriam nonnumquam viam sibi facerent, quod ne semel accidisse hactenus quidem animadverteram.

Observare autem convenit, *Variolas* hasce non ita diris symptomatibus per omnia sua tempora fuisse stipatas; postquam enim binos exegerant annos, tertio, sc. 1672. mitescere cœperunt, & exuto nigro colore, paulatim ad flavum illum, & *favorum* similem, accedebant, qui *Variolis Legitimis* maturescentibus est proprius, ita ut postremo hujus *Constitutionis* anno, benignæ plane essent & boni moris, habita generis ratione. Quo non obstante, satis liquebat illas ad aliam prorsus classem relegandas esse, ex pustularum nimirum exiguitate, tam eximia ad salivationem dispositione, atque aliis.

(1) Quamlibet ob causam differentiæ cujuslibet specificæ qua immergimur, ignorantiam, impossibile fuerit *rationem* harum Variolarum *formalem* comprehendere, quatenus ab illis, quas alia promit *Constitutio*, contra distinguuntur, mihi tamen liquido constabat ex singulis Phænomenis *inflammationem* in his, quam in illis longe immaniorem fuisse, ac proinde omnem medendi rationem in eo stare, ut pluribus adhuc repagulis sisteretur effrænata sanguinis ebullitio. Idem autem maxime efficiebatur (post *Hypnotica* dicto modo exhibita) regimine temperato, indulgendo sc. ægro usum liberaliorem

(1) *Curatio*.

rem liquoris alicujus, qui non eum excalefaceret, sed potius fervidissimum illum æstum (quo hic morbus, pustulis maxime ad maturitatem jam pervenientibus, miseros præ cæteris quibusque morbis fatigat atque exurit) illico commitigaret, *Decoctum Album* dictum, ex *pane sc. & C. C.* exigua quantitate in multa aqua factum, & saccharo dulcoratum hic juvabat; at Hydrogala e tribus aquæ partibus, & lactis una simul coctis, & ægri palato & votis magis ut plurimum, refrigerando respondit; nec eo tantum profecit ingesti liquoris copia, quo insignem calorem, cum *Maturationis* febre præcipue vigentem, restingueret, sed quatenus Ptyalismum etiam promoveret, atque eundem diutius protraheret, quam poterat fieri, si æger nimio æstuaret calore. Præter hæc omnia, sæpenumero ita bene cessisse liquores hosce affatim haustos observavi, ut eorum usu *Variolæ*, quæ cum pessimis *Confluentiæ* signis exibant, progrediente morbo *Distinctæ* sint factæ; pustulæ quæ maturescentes rubram primum, mox nigram materiam aliter evomuissent, flavissimæ comparerent; pro efferatis insuper atque minutulis, *benigni* atque optimi moris haberentur.

Neque etiam *Fluxus Mensium*, qui fœminis hoc morbo laborantibus haud infrequens accidit, liberalem horum liquorum usum quicquam prohibet; imo vero & suadet, si tempore non solito isti fluant. Etenim non jam alia de causa periclitantur fœminæ, nisi quod sanguis ab immodico morbi calore plus justo attenuatus, qua data porta ruat, Naturæ ductus sequens; præsertim ubi noxia curatricum temeritas, regimine calidiori, & *DecoctoC.C.cum floribusCalendulæ,&c.*adhibitis oleumigni affuderit.Quicquid autem sanguinem potenter diluit contemperatque, licet non immediate, in quantum tamen ejusdem fluxum cohibet, tum pustulis, tum faciei manuumque tumori in statu conservandis necessario conferet: cum ex adverso remedia calidiora, licet ad hunc scopum rectius videantur collimare, cum tamen jugem hunc sanguinis fluxum promoveant, longissime aberrent. Quinimo nec dubium mihi est quamplurimas mulieres hoc errore periisse, dum sc. assistentes, ne pustulæ ob sanguinis fluxum considerent, veriti, malo huic Cardiacis medicamentis, & regimine adhuc calidiori adhibitis occurrere niterentur, quo facto misellas certius pessundederunt; quantumlibet *adstringentia* varia Cardiacis admiscentes Hæmorrhagiam sistere, atque pustularum una tumorisque debitam elevationem tueri sategerint.

Haud ita pridem *Dominum* tam virtutibus quam stirpe prænobilem, *Variolis* nigris & mali moris laborantem, tractavi. Quamvis autem ab initio iis omnibus illi interdixeram, a quibus sanguis exagitari poterat, cum tamen temperamento esset admodum sanguineo, viridi juventa vegetaque, fervida etiam anni tempestas accederet, derepente, tertio scilicet die ab eruptione, ita largo *Mensium profluvio*, tempore illis non debito, correpta est, ut astantes mulieres eam jam abortivisse suspicarentur. Licet hoc symptoma ad dies multos importune urgeret, non tamen idcirco existimavi lactis & aquæ usum a me præscriptorum, intermitti debere: quid quod magis jam necessarium illum esse, & liberalius adhuc indulgendum censuerim? quod etiam per omnem morbi decursum factitavimus, præsertim cum appeteret *Febris Maturatio*. Quo quidem tempore Medicus Doctissimus, Candidissimusque, Dominus *Do. Millington*, ejusdem mecum olim *Collegii Socius*, jam amicissimus, ad sociam operam invitabatur; qui cum omnia satis bene respondere, pro hujus morbi genio animadverteret, mihi lubens assensit, ut pergeret ægra dictos liquores affatim haurire, quos ipsa sibi gratissimos, & tam ad salivam facere, quam ad refrigerium & refectionem sæpe affirmabat. Cum vero jam indurari facies cœperit, & crusta obduci, ab halitibus putridis a materia purulenta, quæ in hoc pessimo *Variolarum* genere male olebat, intromittendis ægræ nostræ metuentes, vini Canarini semicocti cochlearia paucula, semel in die assumenda, vel quoties in ventriculo ægritudinem aliquam persentisceret, concessimus. Pauculis hisce, nisi quod haustulum etiam *Paregoricum* hora somni quotidie imperavimus, convaluit; neque delirio, neque alio quovis symptomate, præter dictam Hæmorrhagiam, grave aliquod periculum minitante. Facies manusque satis intumescebant; pustulæ, quantum tulit morbi species, satis magnæ erant; salivatio copiosa & facilis ad metas usque; postremo quantumlibet pupulæ, quæ faciem obsidebant, cum maturescerent, nigredinem affectare viderentur, in plerisque tamen ejus partibus flavescebant.

Quibuscunque vero caloris atque inflammationis gradibus *Variolarum* species, huic *Constitutioni* peculiaris, alias aliarum *Constitutionum* species superaverit, cum tamen *discretæ* essent pustulæ, vel saltem *paucæ*,

docuit

docuit experientia, non opus esse tanta prædictorum liquorum quantitate ingerenda; satis autem fuit, ut æger pro sitis modo atque imperio cerevisiam tenuem potaret, jusculis avenaceis, panatella, & pomo cocto subinde vesceretur, & si ex Ephebis excesserat, *Paregoricum ex Syrupo de meconio*, cum vel ægrotaret, vel ob nimias vigilias delirare inciperet, assumeret. Neque aliud quicquam tentabam (nisi quod ægros lecto addicerem) ubi pustulæ *raræ* comparebant. Atque hac sola methodo Charissimus mihi filius, *William Sydenham* distincto hujuscemodi Variolarum genere laborans mense *Decembri* 1670. favente Numine, restitutus est.

De Variolis hujus *Constitutionis* nihil superaddam, cum jam aliam speciem fusius tractaverim, a quibus hæ in eo tantum discrepant, quod naturæ sc. calidioris fuerint, & magis *inflammatoriæ*; unde sequitur, diligentiorem adhuc operam fuisse navandam, ut restingueretur intensior iste calor, qui tam iis naturalis erat, & ægro ita certum minitabatur incendium.

CAPUT VII.

Colicæ Biliosæ Ann. 1670. 71. 72.

PEr omnes hujus *Constitutionis* annos, cum sanguis ad humores cholericos fervidosque in viscera deponendos propensior esset, *Colica Biliosa* præter solitum plures invasit; qui morbus licet *Chronicis* annumerari debeat, ac proinde extra oleas mihi sit, cum tamen ab eadem sanguinis indispositione penderet hoc tempore, a qua & *Epidemici* plerique qui tum grassabantur, vel eo nomine hic mihi veniet tractandus, præcipue vero quia animadverti, morbum huncce eadem plane præcessisse symptomata febrilia, quæ *Dysenteriam* per illa tempora regnantem præcedere solebant; atque eundem, etiam aliquando (quod supra notavi) *Dysenteriam*, quæ post diuturnos cruciatus ægro tandem vale dixisse videretur, fuisse insecutum. Ubi vero *Dysenteriam* diutinam non excipiebat, plerumque a febre oriebatur, quæ per horas aliquot tantum affligens, in hunc morbum solebat desinere. Juvenes ut plurimum temperamento calido ac bilioso præditos, æstate præsertim adoritur. Intestinorum dolor atrocissimus est, & præ cæteris omnibus, quibuscum mortalium calamitosissimi committuntur, maxime intolerabilis. Intestina nonnunquam quasi injecta fascia constringit, nunc in punctum contractus quasi terebello perforat: subinde remittitur dolor, mox recrudescit paroxysmus, quem æger præsentiens, vultu miserabili atque ejulatu ceu præsentem exhorret, & aversatur. Sub initio hujus morbi non ita certo ad unum aliquod punctum determinatur dolor, atque in ejusdem progressu; neque tam crebra est vomituritio, neque alvus ita pertinaciter *Catharticorum* vim eludit; quo autem magis augetur dolor, eo obstinatius in puncto figitur; vomituritio succedit frequentior, & major alvi adstrictio; donec tandem ab ineluctabili horum symptomatum vi *totalis Peristaltici intestinorum motus inversio* (nisi maturius quis tulerit suppetias) atque *Iliaca passio* procurantur; in quo morbo *Cathartica* Medicamenta omnia in *Emetica* statim transeunt. Enemata etiam injecta, una cum alvi fæcibus, per omnem intestinorum ductum sursum lata, vomitu ejiciuntur. Quæ hoc modo excernitur materia, sincera si fuerit atque ἄκρατος, viridis aliquando, aliquando etiam flava, aut insoliti cujusdam coloris spectatur.

Cum singula hujus affectus phænomena, eum ab acri aliquo sive humore sive halitu, e massa sanguinea in intestina excusso nasci aperte doceant, Indicatio curativa primaria mihi hæc est, ut sc. evacuetur dictus humor, tam *Antecedens* in venis, quam *Continens* in visceribus conclusus; altera vero ab hac, ut Anodynorum usu & compescatur humorum eo tendentium impetus, & mitigetur immitissimus dolor.

(1) Sanguinem itaque e brachii venis paulo liberalius educi (si nempe id fuerit hactenus intentatum) & post horas 3. vel 4. Anodynum exhiberi curo. Postero die Catharticum aliquod lenitivum præscribo, interposito die uno repetendum, ad tertiam etiam nonnunquam vicem; prout humoris reliquiæ plures mihi videntur, aut pauciores. Observandum est autem, quod si malum hoc sive fructibus horariis nimis avide ingestis, sive alii cibo cuicunque ἀκαίρως originem suam debeat, unde sc. succi pravi corruptique primum in sanguinem transmittebantur, atque ex eodem postliminio in vi-

(1) *Curatio*.

viſcera; rebus, inquam, ſic ſtantibus, ventriculus ante omnia eluendus eſt. Lacte cereviſiato affatim hauſto, & per vomitum rejecto, quo exantlato, Anodynum propinandum eſt; ſequenti autem die primum vena ſecanda, & in cæteris eo, quem jam docuimus, ordine procedendum.

At vero cum & doloris vehementia, & vomituritio, ob quam inteſtina ad inverſionem quaſi feruntur, Catharticorum operationi obſiſtant, intendendæ ſunt eorundem vires, neque Leo ſubere excipiendus, fruſtra enim mitius Catharticum exhibueris, niſi forte æger alvo ſit facile ſolubili, quod diligenter inquirendum eſt. Cum enim hujuſmodi medicamen viam ſibi facere per inteſtinorum canales non valeat, æger ab eo læditur magis, dum ſcilicet ab ejuſdem inefficaci agitatione & vomitus & dolor augentur. Potio Cathartica lenitiva ex infuſione *Tamarind. fol. Senn. & Rhei*, in qua diſſolvi poſſunt *Manna*, *& Syr. Roſaceus*, Catharticis aliis anteferenda, cum humores minus exagitet, & commoveat. Cum tamen ſive ob ægri averſionem medicamenti formæ liquidioris, ſive vomituritionem, in ventriculo retineri vix queat, pilulæ neceſſario in ſubſidium vocandæ; inter quas *Cochiæ* mihi præ cæteris ſemper placuere, utpote certiſſimo pede quam cœperunt viam inſiſtentes, tum in hoc caſu, tum in aliis pleriſque. Ubi vero tanta eſt ſive ventriculi debilitas, ſive etiam vomituritio, ut nec pilulæ poſſint detineri, ibi remedium primo *Anodynum* impero, & paucis horis elapſis *Catharticum*, eo temporis ſpatio interjecto, ut *Catharticum* a *Narcotico* tanto diſtet intervallo, ut ab eo non vincatur & pereat, eas autem in ventriculo moras trahat, quæ ad virtutem purgativam eidem communicandam ſufficiant, ut ſuam demum exerat operationem; ceſſante altero. Licet *Catharticum* modo id poſſit fieri, diu poſt *Anodynum* rectiſſime propinetur, cum etiam ad hoc aſſumpto, alvus iſtis ægrius reſpondeat, atque nonniſi operoſius ſolvatur.

Cum autem huic uti in aliis pleriſque morbis, in quibus indicantur *Narcotica*, *Catharticum* ſemper dolorem intendat (ſaltem finita jam operatione, qua quidem vigente mitius nonnunquam cum ægro agitur) idcirco ſolemne mihi eſt *Anodynum* ingerere, ubi primum expiravit *Cathartici* ἐνέργεια. Quale quidem mane etiam, & ſero quotidie hauriendum impero, ſpatio ſc. omni inter purgationes medio, quo certius dolorem conſopiam, donec Catharſis debite fuerit celebrata.

Peracta *Cathartici* operatione humorum ὀργασμὸν compeſcere (quod jam ſolum reſtat agendum) *Anodyno* mane, & veſperi jugiter exhibito, contendo; quod etiam ſæpius aliquando eſt repetendum: nec unquam mihi contigit, dolores vehementiores ſedare poſſe, niſi doſi largiori & reiterata; quæ enim alteri malo debellando par eſſet, ab hoc vincitur, violentia doloris remedii vires frangente. Tutiſſime autem repetuntur *Narcotica* urgente hujuſmodi dolore, non item ubi ille deſierit. Quamobrem doloris indicium ſecutus, *Narcoticum* repeto, donec vel ceſſaverit ille, vel admodum fuerit mitigatus; eo nihilominus interjecto temporis ſpatio, ut compertum mihi ſit, quid a doſi præcedente ſperari debeat antequam alteram ſuperaddam. Plerumque vero, niſi ubi ſumme viget dolor, *Paregoricum* mane & ſero exhibitum ſufficiet. *Anodynum* mihi familiare *Laudanum* iſtud *liquidum* eſt ſupra deſcriptum, cujus *guttæ* xvi. in aqua Cardiaca ſtillatitia ſolvuntur, vel augetur doſis pro doloris magnitudine.

Simpliciſſima hæc methodus, qua primum humor peccans venæ ſectione & purgatione evacuetur, deinde *Narcoticorum* ope conciliatur quies, ſemper mihi feliciſſime ceſſit præ aliis, quæ mihi hactenus innotuere omnibus. Cum *Enemata* Carminantia, eo fine injecta, ut humores acres exterminent, crabrones irritent tantum, & concitato humorum tumultu diuturniorem reddant morbum. Hic autem in primis animadverti volo, quod licet tam Phlebotomiam, quam Catharſin huic ſedando morbo neceſſario eſſe præmittendam affirmavero, nonnumquam tamen, re ita poſtulante, eâ utrâque omiſſa à *Paregoricis* ordienda tela eſt. Exempli gratia, ubi ob prægreſſam ægritudinem aliquam evacuationes copioſiores non ita diu ante *Colicæ* adventum inſtitutæ fuerint; (non raro enim ob viſcerum debilitatem; maxime ſi accedat major caloris gradus a vino, vel ſpirituoſo liquore alio immodice hauſto, qui nuper ab alio convaluere mormo in hunc præcipitantur) hoc, inquam, in caſu non modo non neceſſarium, ſed & noxium eſſe cenſeo, alia inſuper adjiciendo Cathartica novos excitare tumultus, atque omnia denuo perturbare. Illud jam taceo, quod in hoc affectu æger ut plurimum, prius quam conſulatur Medicus, repetito *Enematum* uſu inteſtina ſatis proluit; ita ut par-

partim hac de caussa, partim ob diuturniorem morbi moram *Narcotica* fere sola in usum videantur revocanda.

Mense *Augusto* 1671. Nobilissimus Dominus Baro *Annesly Colica Biliosa* laborans cum cruciatu intolerabili, & frequenti vomituritione, jam ab aliquot diebus ad Castellum de *Belvoir* accersiri me jussit, nullum non Enematum genus, atque alia insuper remedia a Medicis doctissimis experientissimisque eo locorum degentibus præscripta jam tentaverat. Ego nullis usus ambagibus, repetitum Narcoticorum usum ad normam jam traditam suasi, quorum ope propediem convaluit, & mecum ad urbem sanus rediit.

Quandoquidem autem dolor hic præ cæteris quibusque ex sua natura reciduus sit, omnis ei revertendi ansa *Anodyno* bis quotidie ad aliquot dies exhibito præscindenda est. Quod si, quoties intermittitur Narcoticum, dolor subinde recrudescat, (ut nonnunquam fit) nihil a me hactenus excogitari potuit, quod ad persanandum ægrum ita certo faceret atque *Equitatio*, vel in curru vectio, quo longiora itinera confici debuere, Anodyno interim mane & sero indesinenter propinato. Hujusmodi enim exercitiis materia morbum committens in corporis habitum deducitur, & sanguis perpetua agitatione comminutus de novo quasi depuratur; ipsaque demum intestina caloris nativi excitatione haud parum corroborantur, ac refocillantur. Nec pudet fateri, me dicto exercitio in partes adscito morbum hunc, cui alio quovis modo devincendo par non fui, plus semel penitus expulisse. Neque vero illud tentandum est, nisi post evacuationes debitas sufficienter celebratas, neque ab eo nisi post dies aliquam multos desistendum.

Pauper quidam mihi vicinus, qui & adhuc est superstes, *Colica Biliosa* vehementissima per hos annos laboravit, quam *Catharticis*, *Clysteribus*, *Globulisque plumbeis* devoratis expugnare, diu, sed frustra erat conatus. Hic Ego ad frequentem Narcoticorum usum confugi, neque pœnitenda opera, quandiu enim ista repeterentur, satis recte habuit, sed cum his palliaretur tantum malum, non extirparetur (revertebatur enim ut primum erat exhausta Narcoticorum vis) Ego hominis misertus, & gravi morbo, & re angusta afflictissimi, equum ex meis commodabam, quo iter dicto jam modo peragendum aggrederetur, eoque ad dies paucu-los continuato, viscera eas vires recepere, ut morbi reliquiis excutiendis paria jam essent, & sine Anodynorum præsidio omnino convalesceret.

Et, ut quod res est loquar, non in hoc tantum casu, sed in morbis aliis *Chronicis* quampluribus hoc exercitii genus nunquam non cum uberrimo fructu usurpatum memini, modo quis in illo improbius perseveraret. Si enim nobiscum reputemus ventrem inferiorem, in quo disponuntur organa secretoria, hoc maxime exercitio vibrari, eaque succussationibus aliquot mille uno in die exagitari solere, facile credemus, eadem succum quemlibet recrementitium ibi impactum ope dicti exercitii posse excutere, & (quod majoris adhuc momenti) validioris ista caloris nativi excitatione ita corroborari, ut munere, quod iis mandavit Natura, in sanguine depurando recte defungantur.

Diætam, si junior fuerit æger & calidioris temperamenti, refrigerantem atque incrassantem impero, puta hordei cremorem, panatellam, *&c.* & tertio quoque die, si latret adhuc stomachus, pullum teneriorem merulamve piscem coctum. Potum non alium concedo quam cerevisiam tenuem mitemque, vel lac cum aqua coctum, neque ulterius quidquam indulgeo, nisi equitatio ad redintegrandam sanitatem necessaria, pleniorem victum & generosiorem postulet liquorem, quibus rependantur spirituum exercitio exhauriendorum damna.

Quinimo observatione constat, quod ubi hic morbus perite tractatus diutissime fatigaverit, ita ut viscera elanguescerent, atque æger extrema jam macie atque debilitate tantum non esset confectus, in hoc inquam, casu liberalior sive *Aquæ Epidemicæ*, sive *Mirabilis*, sive alius demum cujuscunque, qua sanus maxime delectabatur, usus, hoc tempore eundem ultra spem omnem juverit; hujus enim ope paucissimæ istæ caloris nativi spirituumque reliquiæ excitabantur, & fermentum præternaturale visceribus adhærens; & novis paroxysmis fomitem subinde ministrans, a liquoribus magis spirituosis extinguebatur.

Porro ut in morbi curatione, ita etiam & eodem jam depulso, Diæta illa tenuis, de qua diximus, adhuc aliquandiu est observanda. Cum enim morbus hic recidivam præ aliis omnibus affectet, atque insuper sedem sibi delegerit præcipua coctionis instrumenta (*viscera* intelligo, jam ab eodem infirmata) vel levissimus hujus generis

 ris

ris error malum haud leve confestim apportabit. Quocirca tam in hoc, quam in cæteris omnibus viscerum affectibus cibi δύσπεπτοι cane pejus, & angue sunt vitandi; & qui conceduntur, εὔπεπτοι ea tantum quantitate sumendi, quæ ad vitam sustinendam possit sufficere.

(1) Fœminarum nonnullas vexat *Affectus Hysterici* species quædam, *Colicam Biliosam* ita ad unguem referens, tam doloris acerbitate, quam situ, tum etiam humoribus coloris flavi viridisque vomitu rejectis, ut mihi obiter tractanda veniat, ne a quopiam pro jam dicto morbo hæc habeatur.

Quæ habitu corporis laxo crudoque sunt mulieres cum hoc malo præ cæteris conflictantur, quæque alio aliquo affectu Hysterico jam pridem laboravere, aut (quod sæpenumero fieri solet) quæ a partu difficili ac laborioso ob natum infantem grandiusculum, qui vires & naturam maternam nimis exhausit, vix evasere. Regionem ventriculi, nonnunquam & paulo inferiorem, dolor haud mitior quam in passione Colica Iliacave primum obsidet, quem vomitiones sequuntur enormes, nunc viridis materiæ, nunc vero flavæ. His accedit (quod sæpe observavi) major animi dejectio desperatioque, quam in morbo alio quocunque. Post diem unum alterumve facessit dolor, qui post paucas septimanas revertitur, nihilo lenius sæviens quam antequam solveretur Paroxysmus, *Icterum* quandoque satis spectabilem, comitem sibi adsciscit, intra dies pauculos sponte evanescentem. Cessantibus jam symptomatibus omnibus, ubi ægra sibi satis valere videatur, levissima animi commotio, sive ab ira sive a dolore ea fuerit excitata (quibus hoc in casu promptissime afficiuntur fœminæ) dolorem fere revocat; quod etiam & de ambulatione, & de alio exercitio quolibet præmature nimis suscepto dicendum est; cum ab hujusmodi causis eleventur vapores in habitu corporis laxo atque imbecilliori. *Vapores* cum vulgo dico, cum sive istiusmodi sint, sive *Convulsiones* particularum partium, utrovis pariter modo solventur φαινόμενα. Hi vapores, sive convulsiones hæ, ubi hanc illamve corporis regionem invaserint, pariunt symptomata, ei, quam invasere, parti accommoda, ac proinde licet unum atque eundem ubique morbum faciant, plerosque tamen quibus miseri cruciantur affabre simulant, quod vel ex hoc liquet affectu, qui cum partes *Colo* adjacentes insederit, *Colicam Biliosam* adamussim imitatur. Neque minus id patet in multis aliis corporis partibus eodem morbo tactis; v. g. nonnunquam *Renum* alterum vehementissimo dolore afficit, unde vomitus immanis; atque etiam per ureteris ductum persæpe delatus, *calculum* simulat, & cum ab Enematis aliisque medicamentis Lithontripticis, & calculo exturbando dicatis, exasperatur, uno eodemque tenore diutissime affligit subinde etiam (præter morem suum, cum per se omni vacet periculo) ægrum ad plures deducit. Vidi insuper & symptomata ab eodem prognata, quæ *vesicæ calculum* omnino referebant. Non ita diu est, a quo noctu excitabar, ut Comitissæ mihi vicinæ, dolore in vesicæ regione admodum violento, & urinæ suppressione derepente correptæ, consulerem. Cum ego illam affectibus Hystericis variis obnoxiam certo scirem, atque ex eo augurarer, non isto eam, quem putabant, laborare morbo, Enemata, quæ parabat ancilla, injici non patiebar, ne ab iis cresceret morbus, at horum loco, atque emollientium, v. g. *Syr. de Althæa*, *&c.* quæ adferebat Pharmacopola, *Narcoticum* exhibui, quod symptoma illud subito compescuit. Neque sane *vel* una aliqua pars corporis ab hujus mali insultibus penitus eximitur, sive interna ea fuerit, sive externa, ut sunt fauces, coxæ, crura, in quibus omnibus dolorem excitat intolerabilem, atque, ubi discesserit, teneritudinem quandam quæ tangi recuset, relinquit, perinde ac si carnes multo verbere fuerint emollitæ.

Quemadmodum autem quædam ad *Colicæ Hystericæ* historiam pertinentia obiter tradidi, ne scil. illa pro *Biliosa* falso haberetur; ita & quædam etiam alia ἐν παρόδῳ attingam, ad *Symptomatis* doloris, qui eam comitatur, curationem facientia: *Curatio* enim *radicalis*, quæ *morbum*, sublata causa, tollit, alterius omnino est & speculationis, & loci.

Venæ sectio, & repetitæ purgationes, quæ in *Colica Biliosa* incipiente apertissime indicantur, hic locum non habent nisi in casu infra dicendo. Docet enim experientia, & exasperari dolorem, & invalescere symptomata alia omnia, a tumultu, quem ista cient, adjuta; atque adeo plus semel animadverti, *Enematum*, vel lenissimorum, repetitionem, continuam symptomatum seriem invexisse. Experientiæ ratio etiam adstipulabitur, quæ morbum hunc a spirituum potius ἀταξίᾳ, atque inordinato motu, quam hu-

humorum vitio aliquo produci dictabit, si expendamus nempe circumstantias illas, quibus ut plurimum originem suam debet. Hujusmodi sunt, magnæ atque indebitæ sanguinis profusiones, motus animi uti etiam & corporis violentiores, & alia id genus. Quæ omnia, remedia illa suadent proscribenda, a quibus major spirituum perturbatio possit excitari, atque eorum loco *Anodyna* esse usurpanda, licet *viridis* ac pravus materiæ vomitu rejectæ color contrarium indicare videatur. Subtilior enim est atque minutior colorum speculatio, quam ut evacuationibus, quas ipso facto nocentes deprehendimus, authoritatem conciliare valeat. Nullusque dubito, morbum hunc (qui licet acerbissimum dolorem, nullum tamen vitæ discrimen apportat) ob errores hoc nomine commissos, lethalem sæpenumero evadere. Adde, quod si quis *Emeticum* vel fortissimum hodie propinaverit, ut sc. eam, quam putat, morbi mineram exhauriat, ægra postero die materiam æque viridem aut pravi alterius coloris, atque erat prior illa, evomet.

Observandum est tamen, eam quandoque sanguinis atque humorum copiam reperiri, quæ *Narcotici* operationi eo usque obsistat, ut, quamlibet sæpissime repetatur, orgasmum tamen cohibere nequeat, nisi secta prius ægræ vena, aut alvo subducta; quod in fœminis temperamenti magis sanguinei atque virginibus mihi subiit notare. Si ita se res habeat, vel Phlebotomia, vel Catharsi, forte etiam utraque, *Anodyno* via aperienda est. Celebrata enim harum utravis, *Narcoticum*, quod prius summa licet dosi exhibitum nihil quicquam profecit, jam etiam in mediocri dosi, effectum obtinebit, cui destinabatur. Raro autem hoc contingit; neque tum reiteranda sunt hæc remedia. Quibus præmissis, ubi opus iis fuerit, in *Anodynis* ea methodo, quam in *Colica Biliosa* proposuimus exhibendis progrediendum est, quæ crebrius parciusve sunt ingerenda pro doloris recedentis ratione. Quæ quidem methodus præsens, atque instans vehementissimi doloris *symptoma* tantum respicit; cum non hic loci illam, qua morbi *causæ* occurritur, tractandam in me receperim.

Cum vero hic morbus tam in Hypochondriacis, quam Hystericis (nam in utroque, ut alio loco dicetur, par est ratio) sæpissime in *Icterum* desinere soleat, atque iisdem passibus, quibus hic ingreditur, iste se proripiat; observandum occurrit, quod in hac Icteri specie curanda Cathartica omnia, vel omnino omittenda, vel si adhibenda fuerint, *Rhabarbaro* solum, vel leni quovis medicamento utendum. Etenim metuendum, ne a Catharsi novi tumultus cieantur, ac proinde symptomata omnia postliminio recurrant. In hoc itaque casu nihil omnino agendum, cum Icterus huic occasioni originem debens, sensim sponte sua facessat, ac tandem brevi temporis spatio penitus evanescat. Sin autem Icterus longas moras nectat, atque non nisi ægre discedere videatur, ad Remedia confugiendum. Hoc uti soleo, ℞. *Rad. Rub. Tinctor. & Curcumæ an.* ℥j. *Chelidon. maj. cum toto, & summitat. Centaur. min. an. M.* 1. *coq. in æqualibus partibus vini Rhenani, & aquæ font. ad* ℔ij. *in Colatura dissolve syr. de quinque Radicibus* ℥ij. *M. f. f. Apozema, capiat* ℔ß. calide mane, & sero, usque dum convaluerit. At ubi Icterus per se invadit, Colica neutiquam prægressa, omnino oportet, ut præter alterantia jam dicta, etiam *Cholagoga, i. e.* quæ per alvum bilem subducunt, ægro exhibeantur, nempe semel vel bis antequam aggrediatur usum præscripti Apozematis, & postea semel singulis septimanis durante ejusdem usu. Ut ♃. *Electuar. e succo rosar.* ℥ij. *Rhabarb. subtiliss. pulv.* ʒß. *Cremor. tartari* ℈j. *cum s. q. syr. Cichor. cum Rheo f. Bolus. Sumat summo mane, superbibendo vini Rhenani haustulum.* At si vel his diu continuatis morbus adhuc obstiterit, ad *Aquas ferreas*, quales sunt istæ *Tunbrigenses*, adeundum, quæ ex ipso fonte bibendæ sunt singulis matutinis dum convaluerit. Atque hæc de morbis hujus *Constitutionis*.

SECTIO QUINTA.

CAPUT I.

Constitutio Epidemica partis Anni 1673. atque integrorum 1674. 1675.

Circa initium mensis (1) *Julii* 1673. alia quædam *Febris* species est ingressa, *Constitutione* vero necdum ita ad eam unice disposita, ut penitus excluderentur *Constitutionis*

(1) 1673.

nis præcedentis morbi, non admodum fuit Epidemica. Nondum enim desierat ista *Variolarum* species, quæ Anno 1670. primum cœpit invadere, licet jam & rarius occurreret, & mitiora symptomata; ita ut bini hi morbi pari fere passu procederent, neuter vero multum grassaretur; *Priori* constitutione nondum ita prorsus evanescente, ut nullos proferret morbos veteris prosapiæ, (*Dysenteriæ* enim perpaucæ adhuc reperiebantur) neque *Nova* ita adhuc confirmata, ut eos produceret, qui alios exterminarent omnes.

Et per Autumnum hunc, & Hyemem omnem *Variolæ* pari cum hac *Febre* incedebant passu, neutro tamen morbo admodum grassante, atque interim tantum non extinguebantur *Dysenteriæ*. *Novembri* autem tum currente, post acerrimum gelu ad dies aliquot perdurans, succedente insperato tempestate calidiori, quam ego me per istud anni tempus unquam observasse memini, pauculæ Dysenteriæ & paulo ante, & circiter Festum *Nativitatis Domini* hic illic spargebantur. Hæ autem extremum morientis lucernæ conatum referebant, mox enim morbus hicce (ista saltem ejus species) omnino intercidit.

(1) Præmature admodum sequente Anno, mense scil. *Januario*, invadebant *Morbilli*, haud minus Epidemici atque erant isti, qui eodem ferme tempore Anni 1670. fuerant ingressi. Etenim in nullam non fere familiam se insinuabant, infantes præ cæteris omnes adorti. Non autem perinde regulares erant, neque typum ita ad amussim servabant, atque isti, qui prædicto anno infestabant. De hac autem illorum ab invicem discrepantia plura dicam, ubi de illis agam particularius. Hi magis indies magisque grassabantur ad *Æquinoctium* usque *Vernale*, a quo tempore iisdem gradibus decrescebant, donec paulo post elapsum *Solstitium Æstivum* tandem evanescerent.

Sicut autem *Morbilli Epidemici*, qui invadebant initio anni 1670. *Variolas nigras* ibidem descriptas, introducebant, hi pariter haud minus Epidemici, qui initio hujus anni comparebant, *Variolarum* speciem introduxere isti persimilem. Cum enim (quod potius est notatum) *Variolæ* præcedentis *Constitutionis* post priores annos duos pustulas emitterent minus nigricantes, majores insuper sensim, & majores donec sub finem anni 1673. pro speciei ratione, mites essent & benignæ, jam recepta pristina feritate, & pessimis symptomatibus stipatæ evertebantur. Invaluit hæc Variolarum species Autumno proximo, longius etiam in Hyemem excurrens, quæ, cum solitis calidior multo esset, morbo favebat; appetente vero tempestate frigidiore imminuta est, febri jam grassanti mox locum cedens.

(2) *Febris* hæc, quæ per annum perseveraret omnem, initio *Julii* 1675. longe lateque depopulata est; sed *Autumno* jam appropinquante in viscera cœpit converti, nunc *Dysenteriæ* symptomatibus, nunc *Diarrhœa* se prodens, licet quandoque neque hanc haberet comitem, neque illam, sed caput magis tentabat, stupidiores reddens ægros. *Variolæ* interea, quæ jam pauculos hinc inde affecerant, sub *Æquinoctium Autumnale* penitus disparebant, vix unum alterumve jugulantes. Jam enim *Febris* alios vincens Epidemicos, anni prædominio potiebatur. Observandum est nihilominus, quod cum proclivior esset febris hæc materiam morbificam in viscera deponere, quæ Dysenteriam quandoque, sæpius autem Diarrhœam excitabat, ex hac occasione ventris tormina eam edidisse stragem vulgo putabantur, quæ febri huic revera fuerat imputanda; licet nemo, qui ægrotos hoc Autumno tractaverit, nescius sit, quantum invaluerit hæc febris; ut nec etiam, *Dysenteriam* dictam & *Diarrhœam* pro *symptomatibus* magis, quam *morbis* essentialibus, ac *Primariis* haberi debuisse.

Hunc febris ista cursum tenuit per omnem Autumnum, nunc caput petens, nunc viscera, ubique sæviens sub persona symptomatum iis partibus accidentium, ad finem usque *Octobris*; Quo tempore, quæ eo usque tepida atque ad instar æstatis placida fuerat tempestas, derepente in frigidam humidamque est mutata, unde etiam *Catarrhi*, & *Tusses* increbuere magis, quam alio ullo, quod memini, tempore. Quod autem maximi erat momenti, tussibus hisce supervenire solebat *Febris* hujus constitutionis *Stationaria*, quæ ansa hinc arrepta & magis grassabatur, & quædam etiam symptomata variabat. Cum enim paulo ante, insultus, ut jam dictum, in præfatas partes plerunque fierent, nunc in pulmones & pleuram præ cæteris detorquebatur, unde symptomata nascebantur *Peripneumonica*, & *Pleuritica*, licet

(1) 1674.

(2) 1675.

licet eadem omnino febris esset, quæ *Julio* 1673. ingressa fine quavis symptomatum alteratione progrediebatur, donec *Catarrhi* isti accederent.

Hi *Catarrhi*, & *Tusses* usque ad exitum *Novembris* perseverabant, quo elapso derepente minuebantur. Febris autem eadem plane mansit, atque erat antequam Catarrhi se ostenderent, licet nec ita prorsus Epidemica, neque iisdem symptomatibus stipata, cum horum utrunque per accidens a Catarrhis penderet. Quin etiam recedentibus Catarrhis *Variolæ* hinc inde spargi cœperunt, ejusdem plane generis cum *Variolis* anni præcedentis; sed cum jam secundum ferme annum explevissent, non ita atrocia erant symptomata, ac ubi primum invaderent. Quandiu adhuc stabit hæc *Constitutio*, dicere non habeo; id certo scio illam perquam *Anomalam*, atque irregularem hactenus fuisse, atque morbos omnes per eam natos ejusdem omnino indolis.

De hujus *Constitutionis* Epidemicis, eo quo se invicem ordine excipiebant, jam agam.

CAPUT II.

Febris Continua An. 1673. 74. 75.

HÆc, perinde atque alii Epidemici, mox ab ingressu socia habebat symptomata, quæ indicia haud obscura dabant majorem & spirituosam magis tunc esse inflammationem, quam ubi morbus magis adoleverat. Etenim primo quo invadebat anno, uti & *Vere* insequente, symptomata Pleuritica febri superveniebant, & sanguis è venis extractus (saltem pro prima & secunda vice) *Pleuriticorum* referebat sanguinem, at morbo jam provectiori cessabant ea signa inflammationis intensioris.

Præter symptomata febribus *universis* communia, *hanc* febrem ista sequebantur: Ut plurimum afficiebatur æger dolore capitis & dorsi satis atroci, stupore item, & dolore articulorum, artuumque tensivo, imo & totius corporis; at mitiori aliquanto quam Rheumatismo laborantes. Primis diebus calor & frigus sibi invicem succedebant, quandoque etiam ineunte morbo æger in sudatiunculas erat propensior. Lingua, ubi febris suo genio erat permissa, nec sicca, nec a colore naturali multum recedens, nisi quod magis alberet, neque sitis multum urgebat; Quod si excalefieret æger ultra ordinariam febris sortem, lingua aridissima erat cum flavedine subfusca, sitis etiam intendebatur; Urinaque, quæ aliter colorem fere naturalem servare solebat, intense rubebat.

Febris his tantum gravata symptomatibus, si perite tractaretur, die *decimo quarto* ægro valedicebat; pertinacissima, *primo post vicesimum*.

Inter hujusce febris symptomata eminebat affectus quidam *Comati* haud dissimilis, quo correptus æger obstupebat delirabatque, imo ad septimanas aliquot dormitabat nonnunquam, nec nisi valido clamore expergiscebatur, a quo ægre excitatus oculos aperiebat tantum, & post ingestum sive medicamentum, sive potum, cui assueverat, mox in stuporem dilabebatur ita quandoque profundum ut in Aphonia desineret absolutissima.

Qui sic fuerat affectus æger ubi ad se rediit, die *vigesimo octavo*, vel *trigesimo* cœpit convalescere; cujus primum signum erat, quod cibi aut potus genus aliquod insuetum aut absurdum deperiret. Convalescenti caput ad dies aliquot debile atque infirmum, nunc versus hanc partem, nunc illam nutabat; aliaque aderant signa, quæ caput plurima fuisse passum ostenderent. At quo passu vires restituebantur, eo ipso discessit dictum symptoma.

Quandoque non tam dormitabat æger, quam tranquille delirabat, incongrua tamen subinde effutiens ceu iratus, ac mente motus; at non eo excandescentiæ & furoris ascendebat, quo solent ii, qui a Variolis atque aliis febribus phrenetici fiunt; a quibus hic in eo etiam discriminabatur, quod per intervalla abrupte dormiebat, stertebat etiam profundius. Adhæc non ita erat acutum hoc symptoma atque illud, sed erat diuturnius. *Pueris* etiam hoc plerunque accidebat, aut iis, qui nondum adoleverunt, illud *Adultis* maxime. In utrisque vero si ingererentur calidiora remedia, & solicitarentur sudores, malum in caput facile transferebatur, & dictis symptomatibus ansam præbebat.

Ubi vero symptoma hoc nec sponte sua accessit, nec medicamentorum vi coactum, morbus intra diem *decimum quartum* terminabatur ut plurimum, nonnunquam etiam intra tertium quartumve, quod factum vidi.

Autumno 1675. ut supra innuimus, febris hæc per dysenteriam sibi fugam quærere, nonnunquam & per diarrhœam affectabat: Harum posterior præcipue sæpe excurrebat, stu-

stupore adhuc manente. Utraque vero quantum diligenti observatione assequi poteram, nihil erat aliud, quam febris symptoma.

(1) Curationem hujus febris quod attinet, sub primum introitum, nempe *Julio* 1673. tum ex variis phænomenis ab istis longe diversis, quæ præcedentem comitabantur, tum ex eo quod Catharticis minus pareret, quibus felicissime febres omnes constitutionis prægressæ deviceram, statim didici, febrem hanc esse alterius plane familiæ, & diutius, quam solebam alias, in ejus specie investiganda hærebam, & ex consequenti anxius dubitabam, quem mihi curationis scopum proponerem. Quo enim tempore primum erupit hæc febris, nullum habuit alium Epidemicum sibi σύγχρονον, cujus perspecto genio de hujus natura verisimile aliquid conjectare possem, cum Variolæ, uti dixi, quæ illam comitabantur, nigrarum istarum, quæ anno 1670. invaserant, reliquias omnino referrent, jamque & mitissimæ essent, & tantum non exolerent. Nihil itaque aliud jam restabat, nisi ut in hunc morbum nudum & ab aliis sepositum accuratissimo examine inquirerem, atque oculo ad *Juvantia & Lædentia*, quam diligenter maxime potui semper intento, viam pro virili, exploratoris instar, prætentarem. Atrox capitis dolor, propensioque quam habebat hic morbus ad dolores lateribus infigendos, tum etiam sanguis Pleuriticorum similis, me statim edocebant, inflammationem haud mediocrem huic febri subesse, nec tamen eam posse ferre largiorem istam evacuationem, quæ Pleuritidi convenit. Sanguis enim post primam aut secundam saltem vicem detractus glutinis colorem, quo tegebatur superficies, protinus amisit, nec repetita adhuc venæ sectione levabatur æger, nisi forte morbus in Pleuritidem veram transiret; quod nonnunquam accidebat post regimen justo calidius, præsertim primo *Vere* quo invadebat, sc. *Anno* 1664. quo tempore a Solis accessu occasionem nactus (cum etiam nondum adolesceret morbus, & principio magis spirituoso inniteretur quam postea) ad genus Peripneumonicum videbatur accedere. Cum vero & experientia, & exemplo a repetita Phlebotomia deterrerer, licet luce clarius esset febrim hanc, præcipue sub primum ingressum, haud parum inflammatoriam fuisse, nihil jam restabat, quo ejus calor restingui posset præter *Enemata* sæpius repetenda, & medicamenta refrigerantia. At præter hos affectus inflammationem aperte prodentes, illud *stuporis* phænomenon, febri huic quam alii cuilibet familiarius, omnino indicabat, continuo repetenda esse Enemata, quibus materia febrilis, quæ ita prompte caput petebat, ab eo diverteretur; quin & venæ sectioni repetitæ, quam ægre tulit propria hujus morbi natura, substituebantur illa, atque ejus pensabant defectum, sanguinis fervorem placide, ac sensim contemperantia, & causam eliminantia morbificam. Porro judicabam emplastra *Epispastica* satis ampla cervici posteriori applicata in hac febre potius ex usu fore quam in aliis, quibus materia febrilis haud ex æquo caput tentabat; Etenim a cruciatu & fervore vehementibus, quos dicta Epispastica parti, cui imponuntur, solent imprimere, materia, quæ secus in caput ascenderet, in locum affectum corrivatur. His, & regimini ad eundem refrigerandi sanguinis scopum facienti, tandem morbus quasi naturaliter sponteque sua cedebat, quantumlibet sæviret, si methodo ab hac diversa eum quis aggrederetur; quod mihi ab experimentis plus satis frequentibus abunde liquebat.

Hunc itaque cursum institui: Sanguinem e brachii venis mittendum; ea quantitate, quæ ægri viribus, ætati, aliisque circumstantiis convenire mihi visa est, ante omnia curabam, atque eodem fere tempore emplastrum Epispasticum bene largum nuchæ applicandum. Die proximo clysterem lenitivum ita tempori injiciendum præcepi, ut ante noctem sedari posset tumultus, qui ab eo inter operandum excitaretur, hora scilicet secunda tertiave post meridiem. Repetebatur Enema illud singulis diebus, donec imminueretur morbi vis. Quo quidem tempore ab eo cessandum esse duxi, imo & maturius, si nempe febris diem quartum & decimum excessisset, jamque inveterasceret, quo in casu licet ab Enematis præcedentibus debellata non fuerit, eadem tamen post elapsos hos dies supervacanea esse comperi. Morbi enim acie per ebullitionem prægressam jam retusa, atque ægro ἐξω κινδύνου constituto, & a symptomatibus violentioribus, quæ ab eo pendebant, securo, nihil prius erat, quam ut morbum suo uti genio, & quasi

(1) *Curatio.*

quasi sensim deflagrare, ac suis viribus ruere sineremus. Quod mihi semper cessit melius quam evacuationem qualemcunque violentiorem hoc tempore moliri. Ægro interim carnibus interdixi, cerevisiam vero tenuem ad arbitrium concessi.

Restat & aliud, quod, quia multiplici experientia astipulante ægris optime solebat vertere, in describendo hujusce morbi regimine mihi minime prætereundum fuit, nempe ut æger quotidie lecto abstineret, saltem ad horas aliquot; vel si id vetaret major ejus debilitas; vestes saltem indueret, & supra lectum cubaret, capite paulo elatiori. Etenim cum magnum illum impetum, quo febris in caput ferebatur, & inflammatoriam simul sanguinis diathesin contemplarer, subiit mihi in mentem, ægrum a corporis positura nonnihil emolumenti capere posse; si nempe ea talis fuerit, ut a circumambiente nullatenus augesceret calor (quod omnino fieri necesse est, si in lecto se jugiter contineat) neque sanguinis in capitis arcem tendentis impetus promoveretur, cum illinc cerebri fervor intendatur, proindeque spiritus animales calefiant atque exagitentur, a quibus & vehementior cordis vibratio, & febris augmentum.

Quantumlibet autem ægris conducat in febribus omnibus, quæ inflammationis intensioris sunt participes, ut non semper lecto incarcerentur, animadvertendum est tamen, eosdem, si diutius, quam par erat, pro una vice a lecto absuerint, declinante præsertim morbo, in dolores vagos, qui in *Rheumatismo* desinere possint, nonnunquam de facili incidere, nonnunquam etiam superficiem corporis *Ictero* deturpari; quæ si cui contingant, lecto addicendus est, quo apertis cutis spiraculis commode difflari possint istiusmodi particulæ, quæ malorum alterutri fomitem præbent; hoc vero ad diem unum aut alterum tantum, sudore non provocato. Hujusmodi autem accidentia oppido rara sunt, nec nisi in febris declinatione comparent unquam; quo tempore cum jam morbus mitior est, longe tutius ægro permittes, ut in lecto assidue decumbat, quam vel initio, vel in statu; quinimo per hoc tempus id magis confert ad materiam febrilem digerendam, quæ, si æger maturius lecto affigatur, efferatur magis atque incenditur.

Hic si quis objecerit, dictam methodum, licet ad sanguinis impetum a capite emoliendum reficiendumque ægrum, satis commodam, minus tamen expedire, eo quod evacuationi per sudores, qua materia febrilis jam concocta eliminanda omnino erat, officiet: Respondeo, nihil agere contra-sentientem, nisi prius argumentis confecerit hujusmodi evacuationem omni febri deberi, quod haud ita in proclivi atque facile est. Docet enim experientia, non autem ratio, quænam febrium species per Diaphoresin, & quæ per Catharsin sit exterminanda, &c. Quinimo est cur arbitramur, dari quasdam febrium species, quas Natura methodo sibi peculiari, sine visibili aliqua evacuatione, ablegat, reducendo scil. in sanguinis massam eique assimilando materiam illam morbificam, quæ cum eodem minus quadrabat. Qua ego nixus ratione, sæpenumero tam in hac febrium specie, quam aliis, modo intermittentes non essent, mox a primo insultu, totoque sanguine nondum inquinato, easdem in ordinem redegi, imperato tantum cerevisiæ tenuissimæ, quoties ac quantum desiderarent, potu, esuque tam jusculorum, quam aliorum, cujuscunque generis sint, ægris interdicto. Præmissis interim & exercitii consueti usu, & aura liberiore, nullaque prorsus evacuatione vel semel instituta. Sane omnimoda solum hujusmodi per biduum triduumve, abstinentia liberos meos, ac amicitia mihi conjunctissimos, curavi; Verum hoc remedio non nisi in junioribus, ac temperamento sanguineo præditis est utendum.

Quod si demus, Naturam non alia methodo quam per diaphoresin morbum vincere posse, an non eos volumus sudores, qui morbo jam fatiscente prorumpunt, & prævia digestione fluunt, non vero istos, qui primis morbi diebus protrusi, ab interrupta furentis Naturæ œconomia nascuntur? Hujusmodi, opinor, sudores non erunt promovendi, at compescendus potius tumultus ille, cui ortum suum debent. Istiusmodi autem sudores multas febrium species, licet non omnes, solent comitari. Neque enim sum nescius, quasdam febrium species ejus esse indolis, ut in [illegible] sudorem hunc criticum sibi postulent; Tales sunt particulares intermittentium paroxysmi; magna item & frequentissima Naturæ febris ab illa pendens constitutione, quæ ad intermittentes epidemice producendas unice facit. In his enim, si cui methodo insistatur, quæ non eo tendit, ut materia morbifica digeratur primum, dein per sudores eliminetur, augebitur morbus: Quocirca nullæ hic evacuationes locum habere debent; nisi quatenus

nus morbi impetum primis diebus, quibus aggreditur, sufflaminare valent, ne inter medentium operas æger fato succumbat. Quin & febris pestilentialis causa, cum tenuissima sit & perquam subtilis, vel primis morbi diebus, sudoribus distlari potest, suffragante ubique experientia.

Istis autem in febribus, in quibus ordinario symptomatum ductu, & si suo genio uti permittantur, nusquam videmus, Naturam materiam morbificam jam præparatam tempore præfinito evacuare solere; nescio an non plus satis temerarius is fuerit, qui sudores provocando vim morbo inferre cogitet, atque ægrum ea sola methodo restituere, cum ut docet divinus senex, τῆς φύσιος ἀντιπραττούσης κενὰ πάντα: Atque illud quidem usu venire autumo in febre hac particulari, de qua hic agimus, quam, multiplici experientia edoctus, satis scio sine sudoribus fugari posse; ægrum etiam, dum eosdem importunius solicitamus, sæpenumero nulla cogente necessitate in manifestum vitæ discrimen conjici, a materia morbifica in caput sursum lata: attamen neque in hac febre, neque in alia qualibet, vel ex eis, quæ sudore critico solvi non solent, si forte hujuscemodi sudor morbo jam imminuto sponte supervenerit, quem symptomatum omnium remissione debitæ concoctionis sobolem esse arbitremur, Medicorum prudentissimus quisque eum contemnet; ubi vero non ita sponte exit, qui certo scire possumus, an non hominem e medio tollamus, dum humores regimine & cardiacis calidioribus ad ejusmodi sudores disponere nitimur? Si quis forte in thesaurum inciderit, nisi desipiat, humo tollet; stultus autem sit oportet, qui hac fretus fortuna omnem adhibet operam, ut alium ejusmodi cum vitæ periculo adipiscatur. Quo vero cunque modo hæc se res habeat, mihi abunde constat, solam febrem calorem eum secum adferre, qui materiæ febrili ad coctionem præparandæ possit sufficere, neque eo intensiorem a regimine fervido forinsecus accersendum.

Præfatam methodum per venæ sectionem atque Enemata in hujusce febris curatione quam felicissime succedere comperiebam; eam vero, quoties a diaphoreticis lacesseretur, non solum mali moris symptomata, sed etiam dubium semper exitum habuisse; Inter symptomata, eminebat tacitum illud delirium, quod non tam insana loquacitate se prodebat, quam *stupore* coma æmulante, quod, uti diximus, huic febri frequens solebat accidere. Hoc symptoma, (licet nonnunquam sponte sua ortum illud viderim) a nimia tamen curatricum diligentia in provocandis sudoribus male posita, ut plurimum invitabatur: Hoc enim pacto materia morbifica, quæ in hac febris specie sudoribus morem gerere recusabat, vehementer exagitata in caput tandem elevabatur cum ingenti ægrorum discrimine.

Jampridem animadverti in curatione febris constitutionis alterius, quod per ultimos annos hujusmodi *Stupor* pueros maxime, atque eos, qui ex ephebis vix excesserant, subinde invadebat, sed nec ita profundus, nec perinde epidemicus atque erat is, qui hanc febrem comitabatur. Neque tamen illum, licet huic inferiorem, multo minus hunc, ubi primum ingrederetur morbus, edomare potui; licet nullum non lapidem moverim, repetitis venæ sectionibus, non in brachiis tantum, sed cervice etiam & pedibus, emplastris vesicatoriis, cucurbitulis, enematis, diaphoreticis omnis generis, &c. in partes adscitis. Tandem statui, post sanguinem e brachio eductum, Epispasticum cervici applicatum, atque enemata duo vel tria e lacte & saccharo injecta primis morbi diebus, nihil quicquam amplius moliri nisi quod ægrum & a carnibus, & a liquoribus spirituosis quibuscunque arcerem. Ad Naturæ methodum interim attendebam, cujus ego vestigiis inhærens symptoma hoc superare tandem discerem. Morbus interim cui invigilabam, tuto licet tarde recedens, tandem evanuit. Huic itaque methodo insistendum mihi esse duxi in febribus, quas deinceps tractavi universis; quod quidem, si & symptomatis magnitudinem & eventum ubique votis respondentem spectamus, haud parvi momenti mihi videtur.

Et sane mihi nonnunquam subiit cogitare, nos in morbis depellendis haud satis lente festinare, tardius vero nobis esse procedendum, & plus Naturæ sæpenumero committendum, quam mox hodie obtinuit. Errat enim, sed neque errore erudito, qui Naturam artis adminiculo ubique indigere existimat. Namque id si fieret, parcius humano generi ea prospexisset, quam postulat speciei conservatio; cum ne minima sit proportio inter morborum ingruentium frequentiam, & facultates, quibus pollent homines ad eosdem fugandos, vel iis sæculis, quibus medendi ars maxime caput extulit, & a quampluribus exculta est. Aliis in morbis quid hoc profecerit nescio. Illud satis scio

ex

ex diligenti observatione mihi adstipulante, quod in febre, de qua jam egimus, dictum symptoma post usurpatas evacuationes generales, venæ sectionem dico, & enemata, solo tempore feliciter solebat vinci.

Antea diximus, convalescentiæ prænuncia signa ut plurimum ad diem usque *Tricesimum* differri solere, (in *stupore* scilicet paulo confirmatiori) ægro nonnunquam etiam *Aphonia* correpto: quibus elapsis, incongruum aliquod atque absurdum sive cibi, sive potus genus importune flagitabat, ventriculi fermento a morbo diuturniore impense vitiato. Hoc in casu, quandoquidem jam exhaustæ corporis vires refectione omnino indigerent, lubens ea etiam concessi, quæ minus ægro convenire viderentur, modo palato magis arriderent.

Mense Septembri 1674. filium novennem Librarii cujusdam ædibus meis vicini, nomine *Not*, hac febre una cum symptomate jam sæpe memorato laborantem tractabam. Extracto e brachio sanguine, & clysteribus per primos aliquot morbi dies continuos injectis, importunissimæ matri obstabam, quæ rem ocyus expedire acriter urgebat, quam ego cum salute filii stare posse arbitrabar. Datis itaque induciis, nulloque medicamento alio propinato præter Julapium aliquod e vulgaribus, quod pacandæ quidem matri potius destinabatur, quam filio restituendo, trigesimum circiter diem melius habere cœpit; edulia varia etiam absurda misere discupiens, quorum pars aliqua concedebatur, licet nullo alio nomine concedi debuisset; atque is tandem prorsus convaluit.

Quamvis autem *Stupor* hic ad *Comatis* accedens naturam, huic febri aliis symptomatibus frequentius superveniebat, quandoque tamen, at rarius, *Phrenesis* absque stupore nonnullos invadebat, in qua æger insomnes dies noctesque agebat, nulla ratione poterat regi; aliaque patiebatur symptomata iis similia, quæ vel ab aliis febribus, vel a Variolis in phrenesin actos infestabant. Inducias non tulit symptoma hoc, ut solebat affectus comatosus jam memoratus, donec fieret digestio, ægrum vero intra paucos dies tollebat, nisi inflammatio cohiberetur. Atque hic mihi suppetias præ cæteris tulit *Vitrioli spiritus*, quem post venæ sectionem atque enematis unius alteriusve injectionem cerevisiæ tenui instillatum pro potu ordinario concessi: Qui intra dies paucos & somnum conciliabat, & sanitatem, superatis symptomatibus, ægro reddebat; quod quidem nulla alia methodo efficere valebam. Atque hoc reiterata sæpe experientia mihi abunde constabat.

Febri huic, Autumno 1675. & *Dejectiones Dysentericæ* superveniebant, quandoque & *Diarrhœa*. Istas ego statim perspexi *Symptomaticas* fuisse huic febri, non vero, ut in constitutione præcedenti, *originales* & primo ortas. Quo non obstante, cum morbi causa in sanguinis massa clauderetur, venæ sectionem ea indicabat; quæ quidem, propinato etiam post Narcotico ad duas vices symptomati huic debellando par erat.

Septembri 1675. Dominica *Conysby* juxta Equilia Regia habitans me accersivit, laboraverat ex hac febre, ventris torminibus derepente jam correpta; quæ deinceps exciebant dejectiones sanguineæ, ac mucosæ: Licet protritæ jam ab aliquot diebus, ob morbum diutinum, vires essent, maxime vero a dejectionum frequentia, quæ nocte prægressa multum fatigaverant, sanguinem tamen e brachio statim educendum curavi, & paulo post Narcoticum exhibendum, quibus peractis ea ipsa nocte dejectiones stercorosæ conspiciebantur. Mane, & vesperi sequentibus Narcoticum repetebam prædictum, imperato etiam medicamento cardiaco moderatiori, quo spiritus resocillarentur, atque ab his statim convaluit.

Diarrhœam quod attinet, quæ eodem fere anni tempore huic febri haud raro accidebat, minus adhuc ista facessebat negotii, cumque ea neque ægro prodesset, neque etiam officeret, quantum mihi observare licuit (sive adesset stupor, sive etiam abesset), nullam ab illa indicationem curativam elicere valebam, modo intra eos staret limites, ut æger ab ea de vita non periclitaretur: quo in casu Narcoticum sine dubio indicabatur, atque in eo solo probandus anodynorum usus per omnem morbi hujus decursum, ingens enim illa propensio qua hac febre laborantes in stuporem ferebantur, ab his intendebatur, ac proinde nisi urgente necessitate in usum nunquam erant revocanda.

Notandum est haud raro accidere tam ab hac febre, quam febribus aliis convalescentibus, iis maxime quos illæ diutius maceraverant, nec nisi post longas magnasque evacuationes tandem dimiserant, (præsertim si invalidiori essent corporis habitu) ut noctu in lecto cubantes incalescerent primum, mox sudore diffluerent, a quibus vehementer infirmabantur, & vires tardius recipiebant, nonnulli etiam præcipitabantur in tabem.

bem. Cum symptoma hoc non aliunde nasci existimarem quam a sanguine ob morbum contumaciorem eo usque depauperato debilitatoque, ut succos, quos recenter advectos nequiret assimilare, per sudores ejicere moliretur; ita affectis author semper fui, ut singulis auroris noctibusque cochlearia quinque vel sex vini Malacensis annosioris haurirent, cujus usu ægris vires crescebant jugiter, & evanescebant sudores. Atque hæc de febre hujus constitutionis continua, quam ob insignem stuporem eam fere semper comitantem, lubet *Comatosam* appellare.

CAPUT III,

Morbilli Anni 1674.

ORiente anno, mense sc. *Januario* 1673. 1674. ingressa est *Morbillorum* species quædam ab ea diversa, quæ eodem mense Anno 1669. 1670. invaserat; neque tamen minus epidemice sæviebant hi atque isti, sed non perinde erant regulares, neque ita constanter typum observabant: Nunc enim citius, nunc serius erumpebant; cum in alia specie, eruptio in diem ab invasione *quartum* semper incideret. Adhæc humeros, & cæteras trunci partes, primum occupabant, cum isti alteri faciem primum peterent, & in reliquum corpus paulatim spargerentur. Nec hac in specie observare licuit, nisi rarissime, eas cuticulæ desquamationes ad instar farinæ inspersæ, quoties recederent morbilli, quæ in alia specie haud minus certo conspiciebantur, quam post febris scarlatinæ decessum conspici solent. Plures insuper e medio tollebant, quoties imperite tractarentur, quam priores illi. *Febris* enim & *Dispnœa*, quæ morbilis abiturientibus solebant accidere, vehementiores erant, & *Peripneumoniam* hic prorsus referebant, quam in altero genere. Quantumlibet autem fuerint *Anomali*, atque irregulares hi *Morbilli* quoad jam memorata symptomata, in præcipuis tamen satis iis competebat historia, quam de morbillis tradidi, cum morbos An. 1670. epidemicos describerem, quæ idcirco impræsentiarum repetenda non erit. Hi, uti etiam priores isti, ad Vernum usque æquinoctium invalescebant, a quo tempore decrescentes, appetente solstitio æstivo, aut non diu post, evanuere.

(1) Curatio, cum nulla ferme in re ab illa differat, quam in morbillorum historia jam fuse tradidi, exinde petenda est. Unicam tantum hic, pro meo more, instantiam adferam methodi, qua illas aggrediebar.

Februario 1674. Domina virtutibus ornatissima, atque in exemplum nata, Comitissa *Salisburiensis* me accersivit. Infantium unus tantum tum temporis ægrotabat, mox reliqui (5 autem vel 6 erant) quos omnes eadem methodo tractavi. Lectulo eos addixi ad dies binos ternosve ante eruptionem, ut sanguis, pro suo genio, particulas facile separabiles morbum comitantes, per cutis poros eliminaret. Neque autem vel stragulis, vel igni quibus sani assueverant, quidquam adjici patiebar; ab esu carnium arcebam, juscula avenacea, hordeacea, ac subinde pomum coctum concedens, cerevisiam tenuem insuper, vel lac cum aqua triplo coctum pro potu. Urgenteque pro more tussi, ptisanam pectoralem sæpe assumendam præscripsi. His peractis, omnino convaluere, brevi illo spatio quod hic morbus solet percurrere; neque vel per ejus decursum, vel eodem fatiscente, symptomate quovis morbo huic non familiari, tentabantur.

Duobus primis mensibus quibus hæc morbillorum species se prodebat, intercurrebat & *Febris* quædam *Morbillosa* hic illic sparsa in qua ἐκθύματα nonnulla per truncum corporis, colli præsertim posteriora, atque humeros erumpebant, ecthymata morbillorum imitantia; a quibus in illo saltem disterminabantur, quod non universum corpus pariter occuparent, quas diximus partibus contenta: febris etiam (licet ejusdem plane generis) immanior erat, & ad dies 14. nonnunquam etiam plures, protrahebatur. Nec venæ sectionem tulit hæc febris, nec enemata, ab utrisque itritata; at methodo quæ morbillis superius dicata est, lubens concessit. Atque hæc de morbillis fuerunt dicenda.

CAPUT IV.

Variolæ Anomala An. 1674. 75.

QUemadmodum morbilli epidemici initio anni 1670. incursantes *Variolas nigras* ibidem delineatas introduxere, ita etiam hi, qui haud minus epidemice grassabantur initio

(1) *Curatio*.

tio Anni 1674. Variolarum speciem introducebant tam earum similem, ut eædem istæ revixisse omnino viderentur, non aliæ subnasci: cum enim (uti jam diximus) in priore illa Variolarum specie post elapsos priores annos duos, pustulæ minus in dies nigræ comparerent, & grandiores etiam pedetentim conspicerentur, donec exeunte anno 1663. morbus jam mitis, habita generis ratione, ac benignus esset, jam pristina ferocia, & infausto malorum symptomatum agmine stipatus denuo revertebatur. Etenim pustulæ fuliginem nigredine æquabant, ubi nempe confluxerint; & æger non prius extinguebatur, quam ad maturitatem istæ pervenerint; immaturæ enim fusco tantum erant colore. Pustulæ quin etiam perpusillæ erant, si numerosæ, (paucæ enim ubi fuerant tantum, haud erant minores, quam in aliis Variolarum generibus, nigræ vero rarissimæ). Verbo dicam, istas quas anno 1670. descripsimus satis referebant; licet non in omnibus cum iis quadrarent, distarent autem pauculis quibusdam, quæ quidem majorem sub his quam illis putredinem latere, naturæque eas esse magis crassæ & incoctilis ostendebant. Maturæ enim pejus olebant, ita ut iisdem graviter laborantibus præ fætore vix quidem accedere possem. Tardius enim periodum absolvebant, hærebantque diutius, quam ulla species alia adhuc videre contigit.

Notatu interim est perdignum, quod quanto mitior est morbi species, tanto citius pustulæ ad maturitatem, atque morbus ad finem perducitur. Ita in specie ista regulari Variolarum confluentium, quæ anno 1667. ingressa est, dies *Undecimus* maximum adferebat vitæ discrimen, quo semel elapso, non amplius ut plurimum ægro metuendum erat. In proxime sequenti specie anomala confluentium, quæ initio anni 1670. cœperunt invadere, æger die *Decimo quarto*, vel ad extremum *Decimo septimo* maxime periclitabatur, quos si æger superaverit, salvus omnino erat, nec quemquam post hunc diem ab hoc morbo interemptum hactenus observavi. At vero in hac specie confluentium, æger etiam post diem *Vicesimum* contrucidabatur, nonnunquam & si convalesceret, quæ paucorum sors erat, non tantum tibiæ intumescebant, (quod quidem in Variolis confluentibus quibusque familiare est) sed brachia insuper, humeri, crura, partesque aliæ; qui quidem tumores ab intolerabili dolore *Rheumaticorum* per omnia æmulo, tragœdiam ordiebantur; postea haud raro suppurabantur, & in sinus ingentes & partium musculosarum apostemata desinebant, ægro in vitæ periculo etiam ad multos dies a discessu Variolarum adhuc versante. Adeo ut mihi luculenter constaret de gradibus, quibus hic se epidemicus promoveret pertres hasce constitutiones, quarum posterior priorem semper exsuperavit, tum quoad majorem putredinem, tum quoad morbi materiam minus coctilem.

Videntur autem mihi hæ quas jam tracto *Variolæ*, nova quædam Variolarum species, e priore jam inveterascente suborta. Quamvis pro aëris diathesi eum producente epidemicum, Variolæ nigræ, quæ initio anni 1670. primum se ostendebant, ad *παρακμὴν* suam usque progrederentur, tamen ad instar recidivæ alicujus morbi a materia pristina denuo fermentescente, aër rursus ad Variolarum productionem faciens, ex veteri penu easdem deprompsit; qui quidem morbus, redintegratus sumptisque de novo viribus, reviviscere plane, & quasi rejuvenescere videbatur. Tanto autem magis anomalæ hæ erant, tantoque magis intensam redolebant putrefactionem, quanto materia, e qua generabantur, istâ crassior erat atque fæculentior, ad quam præcedentes primum ortum referebant. Quod ut magis elucescat, existimandum omnino est, nullam ejusmodi diathesin in ipso aëre supponi debere, quæ hunc hoc in loco epidemicum propaget, alium vero longe diversum in alio non ita multum distante; hoc enim si fieret (fit autem subinde) quilibet ventorum motus constitutionem disflare valeret, vero autem similius mihi videtur hunc vel illum particularem aëris tractum effluviis repleri a minerali aliqua fermentatione, quæ aërem, per quem feruntur, particulis nunc huic animalium generi, nunc alteri exitialibus, contaminantia, morbos variis terræ affectibus appropriatos eo usque propagant, donec expiraverit subterranea illa halituum minera, quæ pariter in novam denuo fermentationem agi possit, ex reliquiis nempe materiæ exolescentis, uti in casu jam memorato. Mihi vero, qui non ultra, quam res ipsa loquitur, sapere audeo, perinde est, an hæc, an alia aliqua hypothesis phænomena rectius solvat. Id saltem pro comperto habeo, quas jam tractavi Variolas, præcedentis constitutionis Variolis fuisse simillimas, nisi quod & crassiorem naturam, & putredinem longe intensiorem redolere viderentur. Quibus etiam de causis duabus, ubi admodum *confluentes*

fluerent, plures orco dabant, quam species alia quælibet, quam mihi hactenus videre contigit, &, si quid meo judicio tribuendum sit, pestem ipsam, pro numero sc. ægrorum, pernicie æquabant, licet, ubi *Discretæ* invaderent, haud certius intentarent periculum, quam alia quævis species, & tam pustularum magnitudine, quam colore, aliisque circumstantiis boni se moris esse faterentur.

(1) Curationem quod attinet, jam a multis annis miratus sum indicationes plane contrarias, quas hic mihi morbus subinnuere videbatur. *Hinc* enim luce clarius fuit, a calidiori regimine symptomata, quæ a nimia inflammatione pendent, statim produci, febrim scilicet, phrenesin, maculas purpureas, & similia, quibus hic morbus præ cæteris quibusque est obnoxius, *inde* vero regimen justo frigidius faciei manuumque intumescentiæ, quæ hic apprime est necessaria, officere, & pustulas flaccidiores reddere. Postquam hæc diu multumque apud me satis anxie revolveram, intellexi tandem, utrique huic incommodo eodem simul tempore posse occurri. Usum enim aquæ cum lacte coctæ, cerevisiæ tenuis, aut liquoris alterius similis liberaliorem concedendo, penes me erat internum sanguinis ὀργασμὸν frænare; atque ex adverso ægrum in lectulo jugiter detinendo, ne brachio quidem exerto, blando ejus calore pustularum elevationem & faciei manuumque intumescentiam valebam promovere. Neque hæc secum methodus pugnare videtur; sanguis enim, eruptione jam finita, particulas inflammatas in corporis habitum eructasse putandus est, neque jam stimulis ad ulteriorem materiæ secretionem indigere. Ita ut, cum jam in habitu corporis, maturandisque abscessulis rei cardo versetur, id tantum sit agendum *sanguinis* nomine, ut sc. sanguis ab halitibus calidis, a carne pustulis obsessa retro agendis, sartus tectus conservetur. *Pustularum* vero, ut blando partium externarum calore ad maturitatem illæ perducantur. Jam vero, ut feliciter mihi cesserit hæc methodus, uti prius docui, in Variolis aliis *Confluentibus*, in istis tamen hujusce constitutionis illa me fefellit, ita ut eorum plerique, qui vehementius laborabant, interirent, sive methodo jam a me laudata, sive regimine, & cardiacis calidioribus uterentur. Omnino itaque intellexi, desiderari adhuc aliquod præter ista, quæ vel ad compescendam sanguinis ebullitionem, vel ad pustularum elevationem, manuumque atque faciei intumescentiam facerent; desiderari sc. aliquid, quod putrefactioni magis intensæ, quam in his Variolis præ ceteris quibusque observatam, vincendæ par esset. In mentem mihi tandem venit *Vitrioli Spiritus*, quem existimabam utrique intentioni, tum putredini oppugnandæ, tum perdomandæ caloris ferociæ, satisfacere posse. Quamobrem ægro sibi relicto, donec & dolor & vomituritio, quæ eruptionem præcedere solent, jam desinerent, & Variolæ conferto agmine prodirent omnes, tandem die *quinto sextove* dictum *spiritum*, cerevisiæ tenui ad levem aciditatem sumendum, pro potu ordinario concessi ad libitum sumendum, liberalius vero, cum appareret febris maturatio, quem potum, donec perfecte convalesceret, imperavi usurpandum quotidie.

Hic spiritus, ceu morbo revera specificus, symptomata omnia ad miraculum fere compescebat. Facies & maturius, & longe altius intumescebat. Variolarum interstitia, ad calorem magis rubrum, & rosæ Damascenæ æmulum magis accedebant: Pustulæ quoque minutissimæ grandescebant, saltem quantum ea species pateretur: Pustulæ etiam quæ aliter nigræ comparuissent, hic materiam quandam flavam, & colore favum referentem eructabant. Facies deinceps pro nigra, colore flavo saturato ubique tincta conspiciebatur. Celerius maturescebant, atque tempore alia omnia diei unius aut alterius spatio, citius percurrebant. Hæc autem accidebant omnia, si liquorem nempe laudatum liberalius haurirent: Quapropter, quoties ægrum copiam subjugandis symptomatibus debitam respuere animadverterem, spiritum istum, vel syrupo aliquo in cochleari permistum, vel aquæ destillatæ cum syrupo junctæ additum, subinde ingessi, quo pensaretur scilicet liquoris parcior usus.

Varia hujus medicamenti commoda recensui, incommodi ne minimum quidem ex eo natum hactenus potui deprehendere. Licet enim salivatio die undecimo decimove fere ab eo sistatur, cujus vicem per id temporis dejectiones aliquot subire solent; tamen ab his minus ægro erit periculi, quam ab ista fuit. Quandoquidem, quod plus semel diximus, qui Variolis *Confluentibus* laborant, eo præcipue urgentur discrimine, quod

---

(1) *Curatio*.

quod saliva his diebus viscidior reddita fauces præcludat, cui quidem symptomati hoc in casu diarrhœa succurrit, quæ vel sponte sua desinet, vel saltem, ubi nullum amplius a Variolis periculum est, lacte & aqua mistis, & Narcotico assumptis facile compescetur.

Ægro interim in lecto jacenti, inclusis quoque brachiis, stragula præter solita adjici non patiebar; concessi etiam, ut ab hac in illam lecti partem se pro arbitrio transferret, ad sudores arcendos, in quos proclivissimus erat, hoc non obstante remedio. Jusculis interim avenaceis atque hordaceis victitabat, nonnunquam & pomo cocto. Ultimis diebus, si vel langueret æger vel ægrotaret stomacho, vini Canarini cochlearia tria quatuorve indulsi. Haustum vero paregoricum jam a quinto sextove die singulis vesperis temporius propinandum adulto (infantibus enim eo non erat opus) præscripsi; *Laudani Liquidi* sc. *guttas* 14. *in Aq. fl. Paralys.*

Die decimo quarto ægrum e lecto surgere permisi; vicesimo primo sanguinem e brachio educendum curavi, catharticum deinde ad duas vel tres vices exhibui; quibus peractis ægri facies coloratior ac magis vivida conspiciebatur, quam solebat eorum, quos hic morbus ita male mulctaverat. Adde, quod methodus laudata vix patitur faciem cicatricibus deturpari, quæ ab humoribus calidis efferatisque proveniunt cuticulam rodentibus.

Die *Julii* 16. 1675. Vir nobilis mihique amicus Dominus *Elliot* Regi a cubiculo, domesticum e suis meæ curæ commisit, fera hac Variolarum *Confluentium Nigrarum* specie propediem laboraturum. Habebat is annos octodecim circiter, temperamento erat admodum sanguineo, & in hunc morbum a nimia compotatione recens inciderat. Confluebant pustulæ densiore agmine quam alias vidi unquam, ita ut nulla fere inter eas intercapedo linqueretur, qua distingui possent. Remediis hujus ἰατρευτικῆς confisus viribus, venam nullus secui, licet tempus quo accersebar, id liberum faceret; atque etiam secare debuissem, cum a nimia vini ingurgitatione invitaretur morbus. Post eruptionem finitam, die vid. quinto vel sexto, *Spiritus Vitrioli* in lagenas aliquot cerevisia tenui repletas jussi instillari, atque hunc potum ordinarium concessi pro arbitrio sumendum. Die octavo ea sanguinis quantitas e naribus fluxit, ut Nosocoma hoc symptomate territa, me ocyus accersendum putaret. Adveniens ego, cum ab immodico sanguinis calore & impetu inusitato illud oriri animadverterem, cerevisiam tenuem dicto spiritu impraegnatam uberius adhuc hauriendam imperavi, quo facto hæmorrhagia dicta citius est coërcita. Salivatione satis copiosa, faciei & manuum intumescentia, pustularumque augmento rite procedentibus, morbus se satis feliciter expedivit; nisi quod ultimis diebus dejectiones aliquot mucosæ sanguinem æque interpellarent, quæ forte nullum facessissent negotium, si venam, eo quo diximus nomine, mox accersitus aperuissem. Nihilominus nullo alio præsidio dysenteriam adoriebar, quam Narcotico illo, quod alias etiam, si hoc symptoma non ursisset, singulis noctibus fuisset assumendum, quo vis ejus retusa erat donec evanescerent pustulæ; posteaque extracta e brachio sanguinis quantitate satis larga, lacteque atque aqua affatim haustis, subito convaluit.

Eodem fere tempore quidam e meis vicinis Dominus *Clench* duos mihi liberos sanandos tradidit, quatuor annos habebat alter, alter adhuc lactebat, nec dum sextum mensem attigerat. Pustulæ utriusque perpusillæ erant, *Confluxiles* admodum, & ad erysipelatis modum prodibant, generisque nigri dicti. *Vitrioli Spiritum* utrique in potu omni instillandum curavi, quem non obstante ætate, junioris præsertim, tenellulæ, ne hilum aversabantur; quin & nullo symptomate graviori affecti convaluere illico. Amicissimus mihi vir, Dominus Doctor *Mapletoft*, utrosque mecum invisens, ætate majorem jam convalescentem reperit, minorem vero in cunis adhuc laborantem.

Animadvertendum est autem, quod, sicuti Variolæ hujus constitutionis quæ non confluebant, satis erant benignæ, ita neque remedio jam præscripto opus habebant; satis vero erat ista eas methodo tractare, quam generi *Distincto* jam supra deberi docuimus.

Habes jam, lector, quæ de *Variolis* mihi erant dicenda omnia; quæ licet non nemo fortasse parvi penderit pro sæculi genio, scio tamen ego haud parvo mihi labore, cura atque industria, per multos annos continuos ea stetisse; neque jam a me fuisse evulganda, nisi vicisset charitas in proximum, & studium aliis benefaciendi, vel pretio existimationis propriæ, quam satis intelligo a subjecti novitate gravandam fore.

Ne-

Neque tamen video, cur aliquem male habeat nova methodus ei morbo medendi (cujus nec apud *Hippocratem* vestigium ullum, nec apud *Galenum* invenitur, nisi quis forte locus difficillima ratiocinatione torqueatur) cum quæ a modernis adaptantur curationes, a magnis illis rei medicæ luminibus non institutæ, æquo jure ab his negliguntur, atque ab illis magnifiunt.

Quin & pari ratione nemini mirum debet videri, si quid immutavero in ea methodo, qua expugnandæ sunt istæ febres, quæ ab iis pendent constitutionibus, quæ Variolis epidemicæ sunt. Etenim si in prioribus illis mundi sæculis Variolæ nusquam gentium comparuerint, sequitur neque istiusmodi febres uspiam locorum extitisse unquam. Vero autem simillium est, ne quid dicam audacius, Variolas nondum tunc temporis in rerum natura fuisse repertas: si enim per antiquiora tempora perinde atque nunc dierum hic morbus invaluisset, sagacissimum *Hyppocratem*, opinor, is nunquam latuisset, qui cum morborum historias & clarius intellexerit, & descripserit accuratius quam post natorum quispiam, & hujus etiam descriptionem genuinam, atque simplicem pro suo more nobis reliquisset. Quocirca opinari mihi fas sit, morbos certas habere periodos pro occultis illis atque adhuc incompertis alterationibus, quæ ipsius terræ accidunt visceribus, pro varia sc. ejusdem ætate, ac duratione: quodque, sicuti alii morbi jam olim extitere, qui vel jam ceciderunt penitus, vel ætate saltem pene confecti exolevere; & rarissime comparent (cujusmodi sunt *Lepra* atque alii fortasse nonnulli) ita qui nunc regnant morbi aliquando demum intercident, novis cedentes speciebus, de quibus nos ne minimum quidem hariolari volemus. Hæc se ita res habere potest, quicquid de ea videatur nobis βραχυβίοις, qui heri tantum nati sumus, cras forte interituri, neque quas de morbis authores vel antiquissimi, congesserunt rationes, ævi multo productioris, si cum antiquissima mundi Epocha conferantur.

CAPUT V.

Tusses Epidemicæ Anni 1675. cum Pleuritide & Peripneumonia supervenientibus.

CUm tempestas placida ac tepens, imo vero æstatis simillima, præter solitum ad postremos usque *Octobris* dies perseveraret, Anno 1675. eam vero mox exciperet alia multum diversa, frigida scilicet atque humida subito ingruens, *Tusses* ubique numerosiores grassabantur, quam alio quovis, quod memini, tempore, nemini fere parcentes, cujuscunque is fuerit sive ætatis, sive temperamenti, integras vero simul familias pervadentes. Neque numero tantum erant spectabiles (cum quælibet hyems haud paucas nobis generet) sed etiam ob anceps illud periculum, in quod eos, quos affecerant, per accidens conjiciebant. Cum enim *Constitutio*, & jam, & per Autumnum omnem modo elapsum, in producenda febre epidemica supra descripta omnes nervos intenderet, cumque jam nullus existeret morbus alius epidemicus, cujus contranisu hujus vires aliquantisper possint refringi, tusses istæ febri sternebant viam, atque in eam quam libentissime commigrabant. Interea, quemadmodum tussis constitutioni opitulabatur in febre producenda, ita etiam febris occasionem ex tussi natam arripiens, jam pleuram ac pulmones haud aliter invadebat, ac caput invaserat vel septimana illa, quæ harum tussium exortum fuerat prægressa. Quæ tam improvisa symptomatum mutatio nonnullis, qui minus diligenter adverterant animum, ansam præbuit, febrem hanc pro *Pleuritide Essentiali*, aut *Essentiali Peripneumonia* habendi, licet eadem omnino illa maneret, atque fuerat per integram hanc constitutionem. Nunc enim, uti prius semper, cum dolore capitis, dorsi, atque artuum quoslibet aggrediebatur; quæ symptomata omni ubique hujusce constitutionis febri conveniebant. Materia tantum febrilis, cum stimulante tussi in pleuram ac pulmones uberius deponeretur, symptomata dictas partes attinentia excitabat; attamen febris quantum mihi licuit observare, eadem prorsus cum illa fuit, quæ ad eum usque diem fuerat depopulata, quo hæ tusses primum comparebant; quin & remedia quibus promptissime parebat, idem plane demonstrabant. Et quantumlibet lateris dolor punctorius, respirandi difficultas, color detracti sanguinis, & reliqua signa pleuritidi familiaria, *Essentialem Pleuresin* subesse innuerent, non aliam tamen medendi methodum postulavit hic morbus, quam quæ febri hujus *Constitutionis* quadrabat, ab illa vero quæ *Veræ* pleuritidi conveniebat, abhorrebat admodum, ut ex infra dicendis liquebit. Addo, quod cum Pleuritis, quoties est morbus primarius, eo plerumque

anni tempore soleat invadere, quod inter Ver atque Æstatem ambigens, utriusque quasi fibula est, hic morbus alieno prorsus sydere natus, pro symptomate tantum febris, quæ isti anno propria fuit, ducendus est, atque accidentalis tussis sobole.

(1) Ut ad eam methodum rite procedam, quam hujus anni tussibus, tum etiam istis quæ aliis contingunt, (modo ab iisdem caussis nascantur) deberi monuit experientia, animadvertendum est, effluvia ista, quæ a sanguinis massa per insensibilem transpirationem ablegari solent, a frigore cutis spiracula subito contrahente introverti, & in pulmones deponi, quos irritando, tussim mox excitant. Cumque hoc pacto detineantur calidæ istæ, & recrementiæ sanguinis exhalationes, quo minus per cutis poros exeant, febris in sanguinis massa facile accenditur; ubi scilicet vel tanta est halituum copia, ut pulmones iis eliminandis haud sufficiant, vel calore adventitio sive remediorum, sive regiminis justo calidiorum, quasi adjecto oleo, ignis augetur, & qui in febrim jam plus satis erat proclivis, in eandem præceps agitur. Verum enim vero, qualiscunque fuerit febris *Stationaria*, quæ illum annum funestat atque per id temporis dominatur, nova hæc febris statim in ejus nomen ac familiam adoptatur, ejusdem ubique genio obsequens, licet symptomata quædam adhuc retineat a tussi, quam habuit parentem, pendentia; ac proinde satis constat in tussi qualibet ex hac πρόφασιν nata, non tantum ipsi morbo, sed & febri, quæ tussi huic paratissima accedit, occurrendum esse.

Hac innixus basi, iis qui meam implorant opem hoc modo succurrere conabar. Si tussis nondum febrim, atque alia symptomata, quæ ut plurimum se adjungere solere diximus, accersiverat, satis esse arbitrabar, ægrum a carnibus & liquoribus spirituosis quibuscunque arcere, hortabar item ut exercitiis uteretur moderatis, & frueretur aura liberiore, ptisanam pectoralem refrigerantem subinde hauriens. Sufficiebant nimirum paucula hæc, & ad tussim perdomandam, & febrim, aliaque symptomata quæ illam comitari solebant, prævenienda. Sicut enim abstinentia a carnibus, & liquoribus spirituosis, tum etiam refrigerantium usu ita contemperabatur sanguis, ut impressioni febrili ineptior esset; ita etiam exercitii ope fervida illa sanguinis effluvia, quæ, quoties corporis pori a repentino frigore occluderentur, intro acta tussim excitabant, via sibi naturali ac genuina exhalabant opportunius, & cum bonis ægri rebus difflabantur.

Tussim quod spectabat sedandam, haud vacabat periculo Narcoticis atque Anodynis illam aggredi; nec minus periclitabatur, si quis liquoribus spirituosis calidisque medicamentis idem moliretur, cum utroque modo inviscata, atque indurata tussis materia, halitus isti, qui a sanguine placide ac sensim discendentes tussiendo in auras invanescerent, jam exitu negato, in cruoris massa præclusi febrim ibidem ciebant. Atque hoc sæpenumero non paucis e vulgo inconsultioribus pessime cessit, qui cum spiritu vini ustulato aliisque calidis liquoribus tussi obicem ponere nitirentur, affectus pleuriticos & peripneumonicos invitabant, atque insana hac sapientia morbum sua natura levissimum & facile sanabilem, in periculosum ac sæpe lethalem transformabant. Nec minus hallucinabantur (licet magis cum ratione insanire viderentur) qui provocatis sudoribus morbi causam exterminare volebant. Quamvis enim non diffiteamur, sudores sponte prorumpentes haud raro præ cæteris quibuscunque præsidiis causam morbificam expellere, liquet tamen, nos, dum in iis extorquendis sumus, sanguinem incendere, & quem servare volumus ægrum letho dare posse.

Quandoque vero, non tantum ubi minus rite tractaretur morbus, quo scil. supra descripsimus modo, sed etiam nonnunquam sua sponte (maxime in delicatioribus ac tenellulis) nunc statim ab initio, nunc post diem unum aut alterum, tussi superveniebat caloris ac frigoris vicissitudo quædam, capitis, dorsi, atque artuum dolor, ad sudores nonnunquam propensio, noctu maxime (quæ omnia pariter symptomata febrim hujus *Constitutionis* plerunque sequebantur) quibus sæpe adjungebatur lateris dolor, nonnunquam etiam pulmonum quasi constrictio coarctatioque, unde difficulter respirabat æger, inhibebatur tussis, excitabatur febris vehementior.

Febri, & pessimis ejus symptomatibus rectissime, (quantum accurate facta observatione mihi constitit) occurrebatur venæ sectione in brachio, & epispastico nuchæ applicato; clystere item quotidie injiciendo.

(1) *Curatio*.

Ægrum interim monebam, ut singulis diebus ad horas aliquot lecto absisteret, abstineret a carnibus, nunc cerevisiam tenuem, nunc lac aquæ permistum, nunc ptisanam aliquam refrigerantem ac lenientem sorberet. Elapso jam biduo triduove, si nondum minueretur dolor lateris, sed adhuc vehementer urgeret, sanguinem secundo detraxi, & ut in usu enematum persisteret adhuc, suasi. Enemata autem quod attinet, diligenter advertendum est (tam in hac, quam in aliis febribus) ea, jam fractis morbi viribus, & retusa acie, non diu & continuo repetenda esse, maxime in fœminis passioni hystericæ obnoxiis, aut viis hypochondriacis; cum talium sanguis atque humores ἀμετάβλητοι sint, ac nullo fere negotio exagitentur atque æstuent, unde perturbatur corporis œconomia, & symptomata febrilia etiam ultra solidam periodum ægros discruciant.

Sed ut ad rem revertamur, dum hoc pacto spatium morbo concederemus, quo sanguis calidas illas particulas, quæ in pleuram ac pulmones impegerant, sensim excuteret, symptomata universa placide solebant evanescere; cum qui morbum ferocius atque hostili manu aggrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum inferentes, vel suos ægros amitterent, vel saltem phlebotomia sæpius repetita quam vel postulabat morbi genius, vel etiam tuto ferebat eorumdem vitam redimere cogerentur. Cum enim in vera pleuritide venæ sectio repetita omnem numerum absolvat, solaque ad curationem sufficiat, (modo non obstiterint medicamenta & regimina calidiora, quæ contra militant) ex adverso in hoc symptomate satis erat semel, vel ut plurimum bis venam secasse, modo ægro concederetur ut e lecto exurgeret; & potu refrigeranti uteretur. Nulla autem cogebat necessitas, si bene observaverim, sanguinem sæpius educere, nisi ubi a calore foris accedente admodum intenderetur dictum symptoma; neque etiam in hoc casu periculo id omnino vacabat.

Hanc jam nactus ansam, paucula de eo dicam quod omnium ore tritissimum est, *Pleuresin* scilicet quandoque ita *Malignam* reperiri, ut per eos annos phlebotomiam ferre nesciat, saltem toties repetitam, quoties hic morbus communiter deposcit. Censeo quidem *Pleuresin* veram atque *Essentialem*, quæ, ut posthac dicetur, omnibus annorum omnium constitutionibus indifferenter infesta, omnibus indifferenter annis venæ sectionem pariter repetitam indicare; aliquando tamen accidere ut febris ejus anni proprie epidemica, a repentina aliqua manifestarum aëris qualitatum alteratione, materiam morbificam in pleuram aut pulmones libenter deponat, ipsaque febris nihilominus eadem prorsus maneat. In hoc casu, etsi venæ sectio possit concedi, ut huic symptomati, si multum sæviat, occurratur; generaliter tamen si loquamur, non multo plus sanguinis symptomatis ratione educendus est, quam febris nomine debuerat educi, a qua pendet istud symptoma. Nanque si hæc ejus sit indolis; ut a repetita venæ sectione non abhorreat, potest ea repeti in pleuritide quæ ejusdem symptoma est; at vero si febris repetitam venæ sectionem respuat, neque juvabit ista, imo & nocebit in pleuritide, quæ cum febre stabit cadetve. Hoc autem modo se res habuit, me saltem judice, in *Pleuritide symptomatica*, quæ febrim comitabatur hoc in loco grassantem, quo tempore subingrediebantur *Tusses*, hac nimirum hyeme 1675. Atque hoc quidem mihi ideo reticendum non erat, quod existimem dubio illum tramite errare, atque incerto duci filo, qui in febrium curatione non continenter ob oculos habet anni *Constitutionem*, quatenus huic aut alteri morbo epidemice producendo favet, ceterisque morbis omnibus una concurrentibus in ejus similitudinem ac formam detorquendis.

Novembri anni præfati, Dominum *Thomam Vvindham*, Domini *Francisci Vvindham* Equitis filium natu maximum, hac febre laborantem tractabam. Querebatur is de lateris dolore, aliisque symptomatibus, de quibus cæteri hoc morbo affecti. Venam haud plus semel tundendam curavi, epispasticum nuchæ apponi, enemata quotidie injici; nunc prisanas atque emulsiones refrigerantes, nunc lac aquæ immistum, nunc cerevisiam tenuem propinavi, suasi ut lecto absisteret quotidie ad horas pauculas, qua methodo intra paucos dies restitutus est, & celebrata catharsi omnino convaluit.

Notandum autem est, quod tametsi symptomata hæc, quæ tussi supervenire solerent, ea prope essent, quæ hanc hyemem funestabant, attamen tussis ipsa sine illis sola invadens, ea tempestate magis dominabatur. Hujus autem medela neque venæ sectionem, neque clysteres sibi vendicabat, modo febris a regimine vel medicamentis calidioribus non excitaretur. Cum satis erat ad eam compescendam ægro liberioris aëris foras usum concedere, & carnis usum, ut & vinum ac id genus liquores spirituosos, qui febri

febri ansam præbeant, omnino interdicere. Porro *Tabellas* sequentes sæpiuscule devorandas imperavi; quæ quidem ad tusses a frigore susceptas coërcendas omnibus aliis, quæ mihi adhuc innotescunt, longe præcellunt. ℞. *Sacchar. Cand.* ℔iiß. *Coq. s. q. aq. communis usque dum adhærescat extremis digitorum, tum adde pulv. Liquirit. Enul. Campan. sem. anisi & sem. Angelic. an.* ℥ß. *pulv. Irid. & flor. Sulphur. an.* ℈ij. *ol. chym. sem. anisi* ℈j. *f. s. a. tabellæ, quas secum continuo portet, ac earum unam frequenter assumat.*

At priusquam his, quæ de morbis epidemicis disserui, ultimam imponam manum, objectioni, quam contra eorum nonnulla adferendam prævideo, occurrendum mihi est, quod nempe non satis cum *Malignitate* ista pugnare videantur, quæ pluribus horum morborum adhæret. Non is sum, qui receptam a viris doctissimis, sive hujus sæculi, sive antiquioribus, de malignitate opinionem convellere aut possim, aut etiam velim, cum ista indiciis plus satis se prodat manifestis in epidemicis plerisque. Liceat mihi tantum quæ de ejus natura sentio in medium proferre, quo hæc nostra praxis minus a ratione adhorrere videatur. Ipse enim cum eruditissimo *Scaligero*.

Non mihi, sed rationi, aut quæ ratio esse videtur,
Milito; securus quod mordicus hic tenet, aut hic.

Censeo itaque ego *malignitatem* eam omnem, quæ epidemicis competit, (qualiscunque tandem fuerit specifica ejus natura) particulis calidissimis ac spirituosissimis, humorum in humano corpore contentorum naturæ plus minusve adversantibus, consistere ac terminari, quia solæ istiusmodi particulæ humores ita subito alterare valent, atque in morbis malignis fieri videmus. Censeo item calidas illas & spirituosas particulas assimilando maxime agere: Cum ex Naturæ lege quodlibet principium activum sui simile procreare satagat, & quæcunque ei obsistunt ad propriam indolem inflectere atque accommodare. Ita ignis ignem generat, & maligno infectus morbo socium inficit, spirituum sc. emissione, qui humores mox inficiendos sibi assimilant, & in naturam suam perducunt, trahuntve.

His præmissis, omnino sequitur nihil esse prius, quam ut dictæ particulæ sudore eliminentur; hoc enim modo morbus confestim funditus extirparetur. At hic reclamat experientia, docetque hoc in omni *malignitatis* specie fieri non posse. Quamvis enim in ipsa *Peste* particulæ pestilentiales, tum quod admodum fuerint subtiles, tum etiam quod sanguinis partibus maxime spirituosis insideant, dissipabiles sint, atque excitato sudore non interrumpendo ejici queant; in aliis tamen febribus, ubi particulæ assimilantes non in eam subtilitatem sunt evectæ, atque etiam humoribus magis crassis incorporantur, minera illa maligna non tantum sudoribus difflari non potest, sed sæpenumero etiam augetur, quibus isti sollicitantur, diaphoreticis. Quanto enim magis usu calefacientium actuantur particulæ hæ calidæ ac spirituosæ, tanto magis intenditur ea quam habent assimilandi facultas, quantoque etiam magis excalefiunt humores isti, in quos agunt, tanto libentius in assimilantium castra migrant, earundem impressionibus cedentes. Cum ex adverso ratio dictare videatur, medicamenta illa quæ contrariæ sunt Naturæ, non tantum particularum calidarum atque acrium vim inhibere, sed etiam humores condensare obfirmareque, quo spirituum morbificorum fortius sustineant impetum, vel etiam frangant. Atque appellanda hic mihi venit experientia, qua magistra edoctus sum & purpureas febrium maculas, & Variolarum pustulas nigras, eo promptius sumpsisse incrementum, quo magis calefieret æger, easdem vero pro ratione moderatioris regiminis, quod iis omnino debetur, decrescere solere ac minui.

Jam si quis me roget, qui fiat ut, cum *malignitas* in ejusmodi particulis calidis ac spirituosis consistat, haud raro in parca febris signa conspiciantur, etiam ita morbis summe malignis; responderem percontanti, primo in præcipua illa, & maxime insigni malignitatis instantia, ipsa *Peste*, abunde constat particulas *mentis* ita supra modum subtiles esse, atque aculeatas, (præsertim ubi primum incipit grassari) ut auræ ad instar sanguinem pervadant, ac syderatis quasi ejus spiritibus, ne in ebullitionem quidem illum attollant, unde æger sine febre perit.

At vero in minori isto malignitatis gradu qui in aliis epidemicis reperitur, symptomata febrilia ita parum conspicua redduntur, nonnunquam a confusione in san-

guine atque humoribus excitata a particulis inimicis eorum in gremio conclusis; unde Natura quasi oppressa non potis est, symptomata illa magis regularia exercere, quæ morbo competunt, at anomala sunt φαινόμενα fere omnia ob οἰκονομίαν penitus eversam dirutamque; quo in casu deprimitur sæpe febris, quæ obnitente genuino Naturæ ductu, omnino vigeret. Quandoque etiam pauciora se ostendunt febris indicia quam pro morbi genio, ob metastasin mineræ malignæ vel in genus nervosum factam, vel in alias partes corporis, vel etiam humores extra sanguinis pomœria, dum turgeret adhuc materia morbum comitans.

Quicquid vero id fuerit, ne hariolari quidem possum quænam alia medendi methodus *malignitati* qualicunque adhibenda sit, præter eam, quæ epidemico, cui inhæret, debetur. Ita ut sive epidemicus de eorum numero sit, qui primo concoctionem materiæ subtilis, mox ejusdem rite dispositæ eliminationem per sudores sibi vendicant; vel eorum, qui per eruptionem aliquam fugam sibi quærunt; vel etiam eorum, qui ab artis præsidio viam sibi aperiendam præstolantur, in singulis his, inquam, generibus, *Malignitas* morbi comes, cum ipso morbo stabit cadetque, pari usa fortuna, & pari etiam passu recedens; atque ex consequenti, quæcunque evacuatio febri in genere competit, eadem & malignitati debetur: quantumlibet evacuationes istæ sibi invicem fuerint contrariæ. *Malignitati* itaque isti quæ *Febres Autumnales Intermittentes* comitatur, uti & *Febrem continuam*, quæ ejusdem est indolis, medebitur diaphoresis, quæ concoctionem subsequitur ceu ejus effectum. *Variolarum malignitati* subveniet tempestiva abscessulorum maturatio, atque ita de reliquis; in quibus omnibus, peculiaris *malignitatis* species istis præsertim modis ac methodo illa optime superatur, quibus libentissime cedunt peculiares isti morbi, ad quos illa spectat, sive hac methodo procedendum fuerit, sive altera. Hoc mihi dictat ratio, nisi pro Junone nubes, atque huic etiam experientia jugiter suffragatur.

CAPUT VI.

Anacephalæosis.

Atque ita demum animadvertimus, spatium illud annorum, quo finiuntur prægressæ observationes, genera *Constitutionum* omnino *Quinque* peperisse; Quinque nimirum peculiares aëris Diatheses, totidem *Epidemicorum* species peculiares, febrium nominatim, producentes. Febrium autem harum prima, quæ iis annis infestabat, quibus *intermittentes Autumnales* maxime grassabantur, unica mihi videtur, (quantum observatione diligenti fidaque hactenus assequi potuero) in qua Natura ita omnia symptomata moderabatur, ut materiam febrilem debita coctione præparatam certo suo tempore ad exitum disponeret, vel per justam διαφόρησιν vel διάῤῥοιαν paulo liberaliorem, (quæ idcirco *Febris Depuratoria* mihi audit). Et profecto facile adducor ut credam, præcipuam hanc esse atque *Primariam Naturæ Febrem*, tum ob regularem illam methodum, qua utitur in promovenda materia morbifica, eademque præfinito tempore digerenda; tum etiam quia hæc febribus aliis quibuslibet frequentior occurrit, cum credibile sit *Febres Intermittentes* epidemice sæpius grassari, quam alios morbos quoscunque, si illis nempe habenda sit fides, qui de earum frequentia in sæculis jam elapsis tot & tanta scripserunt; quicquid demum in causa fuerit quod ita raræ comparuerint, a quo *Pestis* hanc urbem est depopulata. Enim vero *Febris* hæc *Pestilentialis Inflammatoriis* iis omnibus, quæ post invasere, se ducem præbebat, ac πρόδρομον. *Febri* autem isti *Primariæ*, de qua supra, adaptantur, ni fallor, illustria illa, atque necessaria Axiomata, quæ tradiderunt *Hippocrates*, aliique Medici antiqui; quorum ope ita illa est regenda, ut præparetur materia febrilis ad crisin per sudores rite faciendam: neque enim satis video, qui possint accommodari dicti aphorismi subsequentibus istis febrium speciebus, quæ diversam longe habent indolem; & raro ejusmodi methodo aliqua solvi solent, qua nos adjuti, si ad eam accedamus scilicet, eamque perficiamus, morbos hosce subjugare possimus. Utut vero hæc se res habeat, notatu dignum esse autumo; quod cum febris hæc, quæ ab illa *Constitutione* pendebat, qua intermittentes cæteris prædominabantur, (si vel diutius persisteret, vel æger nimiis evacuationibus fuerit exhaustus) subinde in intermittentium castra de facili transiret; istæ febres quæ sequentes funestabant annos, etiamsi diutissime cruciarent, rarissime tamen intermittentes fierent; indicio satis manifesto eam *Febrem Continuam*, *atque Intermittentes* istas, vel natura quadantenus convenire, vel

vel non multum ab invicem abhorrere.

Jam si quis a me percontetur, quo demum pacto *Febris Continuæ* speciem ex notis in febrium descriptionibus a me traditis queat expiscari, cum plerunque singulæ iis implicentur symptomatibus, quæ omnibus in genere competunt febribus, (cujusmodi sunt calor, sitis, inquietudo, *&c.*) huic ego responderem; difficile id quidem esse, at non plane impossibile, modo quis serio, atque adamussim exegerit circumstantias eas omnes, quas in historia præcedenti indigitavimus; maxime si in urbe aliqua, aut loco alio hominibus referto, examen instituat. Ponamus enim Medicum ad febre continua laborantem accersiri, id primo habet adminiculi ad judicium rite formandum, quod vel ex observatione propria, vel aliis indicantibus facile rescíscat, quinam alii morbi præter hanc febrem, & cujus demum generis, eo locorum epidemice grassantur; quo cognito non amplius dubitabit cujus generis esse debeat febris ista, quæ huic alteri epidemico regnanti famulatur. Quamvis enim fieri possit ut febris iis tantum se prodat symptomatibus, quæ omnibus omnino febribus sunt communia, (præsertim si in ἀταξίαν & confusionem agatur a methodo quæ ab ejus curatione prorsus aliena est) alii tamen epidemici characteres naturæ atque indoli suæ proprios, ac peculiares apertissime agnoscent. Verbi gratia, qui *Variolas* inspexerit, facile conjectabit, (modo ejus morbi historiam probe calleat) vel a die quo primum erumpunt pustulæ, vel ab earum magnitudine, atque colore, *&c.* ad quodnam Variolarum genus species illa particularis fuerit referenda: atque ubi semel cognoverit quænam sit illa Variolarum species, quæ eo anno atque per loca ista increbrescit, satis illi constabit de specie febris cujusvis per id temporis, atque eo locorum grassantis. Et sane si morborum historias ad unguem perdidicissem (quam ego mihi laudem minime arrogo) sicuti epidemico quovis conspecto non dubitarem de febris tum regnantis genere pronunciare, licet ne unam viderim quidem; ita *Febris* quelibet conspecta, quisnam ei jungeretur morbus epidemicus, me satis doceret, an *Variolæ* scilicet, vel *Morbilli*, vel *Dysenteria*, *&c.* Cum tam peculiare aliquod horum genus, quam febris peculiaris, particularem quamlibet constitutionem jugiter comitetur.

Secundo autem, præter indicia illa quæ epidemicorum una invadentium consideratio nobis suggeret, & ipsa cujuslibet febris symptomata ad ejusdem speciem dignoscendam, haud obscuram lucem fœnerantur. Quamlibet enim, ut supra innuimus, febres in universum omnes quædam habent symptomata omnibus communia; sunt tamen & certæ aliquæ distinctionis notæ, quas singulis speciebus sigillatim impressit Natura; quæ cum subtiliores sint, ac magis reconditæ, non nisi a cautissimis, & minutissima quæque pensiculatim trutinantibus erui solent, aut investigari. Inter hæc signa distinguentia semper existimavi ego, ægri sive sudationem sive siccitatem in hoc vel illo morbi tempore, febris speciem præcipue & præ cæteris demonstrare, modo illa a statu naturali ac suo, methodo minus congrua non fuerit dejecta. Atque hoc ipsum liquido mihi constabat in febribus omnibus epidemicis, quotquot observationes hæ nostræ hactenus complectuntur. Exempli gratia, iis in febribus, quæ vigebant exolescente *Intermittentium Autumnalium* prædominio, ægri externè arescebant, nec vel minima sudoris præsignatio ante materiæ febrilis concoctionem, quæ die decimo quarto plerumque perficiebatur, in conspectum se dabat. Neque etiam cieri hic poterat sudor sine ingenti ægrorum discrimine, qui in phrenesin, aliaque symptomata periculosissima mox a coacto sudore præcipitabantur. In *Febri Pestilentiali*, quæ hanc quidem subsecuta est, (*Inflammatoriarum* autem omnium quæ ab illo tempore invasere, chorum duxit) nulli sudores sponte sua prorumpebant, at a sudorificis excitari poterant vel primis morbi diebus, atque iis semel obortis æger nullo non symptomate levabatur. Febre proxime succedente, quæ *Variolas* iis annis comitabatur, quibus illæ *Regulares* erant, æger sua sponte effusissimis sudoribus totus dimanavit, vel a morbi initio; at qui istis indulgebat æger, intendebat illico symptomata omnia, haud mitigabat. In binis febribus, quæ duabus *Variolarum Anomalarum* speciebus, atque *Dysenteriis* se comites adjungebant, & sudores anomali etiam fuere; at plerumque solis primis diebus exeuntes, licet qui primam febrem comitabatur sudor, quam qui posteriorem, aliquantisper esset copiosior, sed in neutra emolumento fuit ægro, cum non a prævia concoctione, sed a confuso particularum noxiarum motu is eliceretur.

Arduum vero id mihi in primis videtur, novæ febris speciem, vertente primum anni *Constitutione* indagare, cum necdum specimen

men ejus aliquod quis oculis usurpaverit, nec dum resciverit, qualesnam demum sint futuri morbi epidemici, quos ut plurimum febris prævertit. Molestum esset singula enumerare, quæ iis annis, de quibus egi, occurrebant, quo liqueret ansas haud obscuras a Natura nobis suggeri, quibus adjuti hoc præstare valeamus; ac proinde cognitio hæc a perdiligenti atque accuratissima circumstantiarum omnium observatione necessario pendebit. Quantumlibet autem difficile id fuerit, imo si & impossibile plane supponamus, novæ febris, ubi primum ingreditur, speciem certo distinguere; tamen ad curationem quod attinet, indicatio a *Juvantibus* & *Lædentibus* sumenda, nobis saltem relinquitur; cujus ope viam paulatim prætentantes ægrum in tuto possimus collocare, modo ne plus satis properemus: qua quidem *festinatione* nihil ego quicquam exitialius esse autumo, nec re ulla alia febricitantium plures vita spoliari. Neque pudet fateri, me non semel in curandis febribus, ubi nondum constaret quid mihi agendum esset, nihil prorsus agendo & mihi & ægro consuluisse optime, dum enim morbo invigilarem, quo eum opportunius confodere valerem, febris vel sponte sua sensim evanuit, vel in eum se typum redegit, ut jam mihi innotesceret quibus armis esset debellanda. Sed, quod dolendum omnino est, ægrorum quamplurimi, haud satis gnari quod perinde sit Medici periti quandoque nihil agere, atque alio tempore efficacissima adhibere remedia, probitatis atque fidei fructum hanc capere nolunt, sed vel negligentiæ vel ignorantiæ id imputant; cum empiricorum insulsissimus quilibet medicamenta medicamentis adjicere æque novit, ac solet magis quam Medicorum prudentissimus.

Hæc sunt fere quæ hactenus observavi, saltem quæ ad normam aliquam reduci potuerint, de *Morborum Epidemicorum* speciebus, atque ordine illo quo invasere ab anno 1661. ad finem usque anni 1675. Quo quidem tempore *Variolæ*, & *Febres Continuæ* earum comites, quæ ferme a biennio dominatæ sunt, mitiores jam factæ videntur exolescere. Qui post sequentur morbi, solus novit, qui novit omnia.

SECTIO SEXTA.

CAPUT I.

Febres Incurrentes.

OBservationes annorum, quos jam descripsi, satis arguunt febrium alias *Stationarias* merito audire, ejusmodi febres intelligo, quæ, cum a particulari quadam, at nondum satis cognita hujus aut alterius anni *Constitutione* pendeant, singulæ suo ordine invalescunt, grassantur admodum, & quasi cæteris dominantur per continuam illam annorum seriem; an dentur etiam aliæ species præter jam dictas: An etiam exacto quodam annorum curriculo, aliæ alias certo ac constanti ordine excipiant, an secus se res habeat, nondum mihi licuit deprehendere. Sunt vero & aliæ *Febres continuæ*, quæ licet jam parcius, jam inclementius sæviant & depopulentur, tamen cum Stationariarum quibuslibet, ut etiam & secum invicem eodem anno indifferenter commiscentur, quas idcirco *Intercurrentes* appellandas censeo. Quid tam de illarum ingenio, quam de methodo medendi eisdem adhibenda, hactenus observando didici, in sequentibus tradam. Sunt vero, *Febris Scarlatina*, *Pleuritis*, *Peripneumonia Notha*, *Rheumatismus*, *Febris Erysipelatosa*; *Angina*: Et forte aliæ quædam.

Jam vere cum universos hosce morbos, vel adhuc comitetur febris, vel saltem fuerit comitata, donec exonerata in partes sive has sive illas, pro morbi ratione, materia febrili, sibi exitum invenerit; nullus dubito febrem ipsam pro morbo primario habendam, reliquosque affectus a quibus ut plurimum morbi isti nomen mutuantur, symptomata esse, quæ vel peculiarem *κίνησιν* modum, vel partem, in quam ruit morbi vis, præcipue spectant. Verum modo de re conveniat, nullam de nominibus movebo litem; mihi integrum fuerit morbum hoc vel illo nomine designare, pro arbitrio meo.

Animadvertendum est, quod sicuti *Febres Stationariæ*, de quibus supra egimus, magis minusve epidemice infestant, quod jam diximus, prout annorum constitutio in secreta atque inexplicabili aëris temperie fundata, eisdem favet, ita etiam *Intercurrentes* hæ nonnunquam, licet non ita frequenter atque istæ, epidemice grassantur. Quamvis enim plerunque oriantur ab hac, vel illa particulari corporum parti-

particularium ἀνωμαλία, qua sanguis atque humores quoquo modo vitiantur, aliquando tamen originem debent suam mediate quidem causæ alicui generali in aëre manifestis qualitatibus hominum corpora ita disponente, ut exinde tales talesve sanguinis atque humorum dyscrasiæ generentur, quæ *Intercurrentium* ejusmodi *Epidemicorum* causæ fuerint immediatæ. Uti cum gelu acrius diu perseveraverit, se in Veris usque pomœria longius extendens, derepente autem calidior tempestas succedat, *Pleuritides*, *Anginæ*, similes morbi alii solent invadere, qualiscunque demum fuerit *Constitutio* annorum *Generalis*. Et quoniam hi nonnunquam epidemice grassantur, perinde atque alii isti, idcirco ut hos ab illis febribus dispescam, quæ ad certam annorum seriem determinantur, omnibus indifferenter annis communes *Intercurrentes* appellare libet.

Quanto autem a se invicem intervallo dissideant duo hæc febrium genera, quantum ad causas aëre subministratas, quoad alias tamen causas externas, ac procatarcticas spectat, sæpenumero conveniunt. Ut enim jam mittamus contagium, quod quidem nonnunquam febrium Stationariarum aliquibus ansam exporrigit, & crapulam taceamus, qua matre proseminantur tum istæ febres, tum hæ etiam, de quibus jam ago; causa evidens externa febrium quamplurimarum inde petenda est, quod quis scilicet vel præmaturius vestes abjecerit, vel ab exercitio incalescens se frigori incautius exposuerit: unde poris subito occlusis, retentisque iis halitibus, quibus alias per cutis spiracula patebat exitus, hæc vel illa febris species in sanguine succenditur, prout vel generalis constitutio, quæ tum temporis obtinet, vel particulares humorum dyscrasiæ in hanc vel illam febris speciem potentius determinaverint. Et sane existimo plures modo jam designato, quam *Peste*, *Gladio*, atque *Fame* simul omnibus perire. Etenim si quis ægrum Medicus de prima morbi occasione paulo minutius interrogaverit (modo ex acutorum istorum numero sit quos supra tractavimus) audiet quasi semper, vel eum vestem aliquam temere deposuisse, cui pridem assueverat, vel corpus motu excalefactum subito frigori permisisse, atque ex alterutra harum τῶν αἰτιῶν incidisse in morbum. Quam ob causam familiares meos semper moneo, ut nullo alio anni tempore quicquam vestium, quibus assuevere, sibi detrahant, nisi mense uno ante *Solstitium Æstivum*. Nec minori cum studio eosdem hortor, ut ab exercitio calescentes frigus sedulo evitent.

At vero diligenter hic loci notandum est, quod licet morbi isti, qui sub intercurrentium titulo jam mihi tractandi veniunt, plerique, si non omnes, *Essentiales* fuerint morbi, sæpenumero tamen affectus quidam, tum eos quoad phænomena referentes, tum eodem etiam insigniti nomine, istis febribus superveniunt quas *Stationarias* appello, & sunt nuda earum *symptomata*. Quo in casu non jam illa methodus adhibenda est, quæ iis debetur, quoties morbi sunt essentiales, an ista potius quam sibi postulat febris, cujus nunc sunt symptomata, ad quorum quidem curationem ea leviter tantum inflectenda est. In genere autem ad anni febrim serio attendendum est, investigandumque quo illa pacto facillime expugnari possit, venæ sectione, an sudoribus, vel alia methodo qualibet. Hoc si susque deque habeatur, cum ingenti ægrorum discrimine persæpe errabimus. Si quis objecerit hos ipsos affectus, quos ego essentiales voco, & de quibus jam ago, revera symptomata sunt saltem febrium, quæ illa semper ac necessario producunt, v. gr. in *Pleuritide* essentiali febris ejus est indolis, ut semper materiam morbificam in pleuram deponat; in *Angina* essentiali ejus indolis est, ut eadem ad fauces semper amandet, atque ita se res habet in cæteris. Cum ubi affectuum memoratorum utervis febri superveniat, quæ ad hanc illamve annorum constitutionem spectat, atque ab ea pendet, idem per accidens tantum, neutiquam vero necessario producitur. Quo nomine haud parum a se invicem disterminantur.

Jam autem, ut affectus *Essentiales* mihi dictos ab iis qui *Symptomatici* tantum sunt, rite distinguamus, multum confert nobiscum perpendisse, quod qualia sint symptomata quæ invasionem febris hujus alteriusve *Stationariæ* comitantur, talia omnino erunt symptomata, quæ insultum sive *Pleuritidis*, sive *Anginæ* sequuntur, quoties ejusmodi febris accidentia sunt tantum. Quod quidem cernere erat in *Pleuritide symptomatica* prædicta, quæ febri per hyemem grassanti, anno 1675. superveniebat. Quotquot enim hac laborabant pleuritide, ubi primum corripiebantur, capitis, dorsi, & artuum patiebantur dolorem; quæ certissima erant, & maxime vulgaria febrium earum omnium symptomata, quæ & antequam ingrederentur Pleu-

Pleuritides, invadebant, atque illis expirantibus adhuc durabant. Cum quoties uterlibet horum intercurrentium morbus *Essentialis* est, omnibus indifferenter annis pari modo aggreditur, nihil prorsus habens commune cum febre Stationaria per id tempus regnante. At hæc symptomata omnia, quæ post emergunt magis perspicua sunt, cum non obscurentur ac confundantur ab aliorum *symptomatum*, quæ naturæ sunt diversæ, & ad aliam spectant febrem, admixtione. Præter hæc, Anni tempus, quo essentiales intercurrentes plerique, non tamen omnes, solent infestare, haud raro subinnuit ad quam classem hujusmodi affectus referendi sint. At vero ad morborum, tum horum, tum aliorum etiam omnium Diagnosin, is demum instructissimus accedet, qui observatione hac diligenti ita intime eorum phænomena rimando perscrutatus fuerit, ut ubi eos inspexerit, genus statim norit distinguere; licet differentiarum characteristicarum aliæ ita sint fortasse subtiles ac delicatæ, ut easdem alteri verbis nequeat exprimere.

Quandoquidem autem variæ hæ febrium species, (quantum quidem assequi possum ex phænomenis, quæ tum morbos ipsos, tum medendi rationes attinent, sedulo pensitatis) peculiari, ac cuilibet morbo propriæ sanguinis inflammationi ortum debet suum, in eodem refrigerando contemperandoque omnis mihi fere curationis vertitur cardo. Methodo interim pro morbi genio variata, & cui, experientia jugiter suffragante, ea species libentissime concedit, materiæ morbificæ eliminandæ ubique satago. Et profecto in febrium quarumlibet curatione omne punctum tulerit, qua porta excludenda venit materia febrilis, qui certo norit; venæ sectione v. gr. sudoribus, catharsi, aut si qua est alia magis apposita.

CAPUT II.

Febris Scarlatina.

SCarlatina Febris, licet nullo non tempore possit incidere, ut plurimum tamen exeunte æstivo se prodit, quo quidem integras familias, infantes vero præ cæteris infestat. Rigent, horrentque sub initio, ut in aliis febribus, qui hac afficiuntur, neque vehementer admodum ægrotant; postea cutis universa maculis parvis rubris interstingitur, crebrioribus certe & multo latioribus, magisque rubentibus, at non perinde uniformibus, ac sunt illæ quæ *Morbillos* constituunt. Ad duos tresve dies persistunt hæ maculæ, quibus demum evanescentibus, decedenteque subjecta cuticula, restant furfuraceæ quædam squamulæ ad instar farinæ corpori inspersæ, quæ ad secundam aut tertiam vicem se produnt, conducuntque vicissim.

(1) Cum hic morbus nihil aliud mihi videatur, quam mediocris sanguinis effervescentia a prægressæ Æstatis calore, aut alio aliquo modo excitata, nihil quicquam melior, quo minus sanguis sibi despumando vacet, & materiæ peccanti, quæ satis prompte adjungitur, per cutis poros ablegandæ. Quamobrem tum hinc & a venæ sectione, & ab Enematum usu mihi temperans (quibus remediorum formis facta revulsione particulas sanguini infestas cum eodem intimius permisceri, & motum Naturæ magis congruum sufflaminari autumo) tum ex altera parte ab exhibendis Cardiacis, quorum æstu impetuosius forte exagitabitur sanguis, quam prorogata, & leni illa separatione, in qua jam totus est; (Quid quod & vehementior febris hoc fomite possit accendi) satis habeo ut æger a carnibus insolidum abstineat, & a liquoribus spirituosis quibuscunque, tum ut neque usquam foras prodeat, neque se perpetim lecto affigat. Cute jam penitus desquamata, & cessantibus symptomatibus, e re fore existimo, ut purgetur æger leni aliquo medicamento, ætati atque viribus accommodo. Simplici hac & naturali plane methodo hoc morbi *nomen*, vix enim altius assurgit, sine molestia, aut periculo quovis facillime abigitur. Cum econtra si plus negotii ægris facessamus, vel lectulis continenter incarcerando, vel Cardiacis aliisque remediis supervacaneis nimis docte, & (ut vulgo videtur) secundum artem supra modum ingestis, morbus statim intenditur, & æger non raro nulla alia de causa, quam nimia Medici diligentia ad plures migrat.

Veruntamen hoc animadvertendum volo. *Si Convulsiones Epilepticæ*, vel etiam *Coma*, huic morbo sub initium eruptionis supervenerint (quod quandoque accidit in pueris ac junioribus hoc morbo laborantibus) omnino oportet, ut *Epispasticum* amplum ac forte posteriori cervici applicetur; atque porro

(1) *Curatio.*

porro ut *Paregoricum* e syrupo de Meconio statim exhibeatur, repetendum singulis noctibus usque dum convaluerit; imperando interim ut æger bibat pro potu ordinario lac cum triplo aquæ coctum, & a carnis esu abstineat.

CAPUT III.

Pleuritis.

Hic morbus, quo nec alius frequentior, nullo non tempore infestat, potissimum vero anno inter Ver & Æstatem ambigente. Nam per id temporis sanguis a nova solis vicinia calefactus in effervescentias, & inordinatos motus effrænatius ruit. Temperamento sanguineo præditos præ reliquis aggreditur, sæpe etiam rusticos, *& duro jam fractos membra labore*. A rigore plerumque atque horrore orditur, quos excipiunt calor, sitis, inquietudo, & cætera febrium symptomata plus satis nota. Elapsis pauculis horis, (licet aliquando multo serius ingruat symptoma hoc) æger vehementi dolore, eoque punctorio, in laterum alterutro circa costas corripitur, qui nunc versus omoplatas, nunc spinam, nunc ex adverso versus anteriora pectoris se propagat. Tussi etiam crebra affligitur, quæ magnum adfert cruciatum, a partium inflammatarum contentione ortum, unde spiritum subinde reprimit, ut prima tussiendi molimina coërceat. Quæ singulis vicibus *Anacatharsi* rejicitur materia, sub initio morbi pauca & tenuis conspicitur, & sæpe sanguinis particulis intermista; sed procedente morbo copiosior est & magis concocta sanguine etiamnum permixto. Febris interea pari passu incedit, quin & vires sumit a symptomatibus illis, quæ ab ipsa nascuntur. Atque dicta febris cum funesto comitatu omni, (*Tussi* scilicet, *sputo sanguinis*, *dolore*, &c.) pro ratione liberioris materiæ morbificæ expectorationis, sensim minuitur. At materia hunc morbum committens, non semper, eodem procedente, concoctionem expectorationi debitam attingit: fit enim non raro, ut materia paucula adhuc & tenuis, sicut in principio morbi, tussiendo educatur, & consequenter febris cum reliquis symptomatibus ne hilum remittat, donec ægrum jugulaverit. Æger interea nunc alvo est nimis adstricta, nunc soluta nimis, dejectionibus crebris & liquidissimis. Est ubi morbo admodum invalescente, & venæ sectione non celebrata, æger ne tussire quidem valeat, sed immani dyspnœa laborans, tantum non suffocetur inflammationis vi; quæ tanta aliquando reperitur, ut pectus ne ad spatium quidem respirationi debitum sine exquisitissimo dolore queat expandi. Est etiam ubi post ingentem inflammationem, & omissam phlebotomiam, quæ nascente morbo fuerat imperanda, mox ad apostema res redit, *pure* in thoracis cavitatem subinde depleto; quo in casu, quamvis primaria febris vel omnino cesset, vel minus saltem urgeat, attamen, in vado non est æger, sed *Empyemate*, atque *Febre Hectica* succedentibus, miser *Tabe* extinguitur.

Jam vero licet *Pleuritis* propriæ illi atque specificæ sanguinis inflammationi, quæ eam, quando affectus primarius existit, producere solet, originem suam debeat, per accidens tamen aliis febribus quandoque supervenit, cujuscunque demum generis eæ sint, ex præcipitatione scilicet materiæ febrilis in pleuram, vel musculos intercostales. Atque illud quidem in ipso fere febris initio accidit, cruda adhuc existente materia febrili, nondumque per idoneam ebullitionem subacta, adeoque nec ad separationem debitam per loca magis conferentia præparata. Hoc autem incommodi sæpissime ex intempestivo ac præpostero calidorum medicamentorum usu infertur, qualia a nobilibus quibusdam fœminis exhiberi solent; quarum interim benevolentia charitasque multo melius in pascendis pauperibus, quam in iisdem medicandis, collocaretur. Atque illæ quidem eo consilio (si tamen ullo utantur) id faciunt, ut in primo statim febris insultu provocetur sudor; parum cogitantes, quam inconsulto, atque infeliciter idem tentent. Natura enim hoc pacto turbata, humores adhuc crudos existentes expellere, qua datæ porta, cogitur; atque adeo nunc in cerebri meninges impetu fertur materia febrilis, indeque *Phrenitis*; nunc ad membranam costas succingentem idem malum appellit, ex quo *Pleuritis* oboriri solet; præsertim ubi ægrorum ætas, ac temperamentum, annique tempestas inter Ver atque Æstatem ambigens, sua etiam symbola ad rem contulerint. Certe enim tempestate illa febres in Pleuritidem transire proclives sunt.

Pleuritidem autem, ejusmodi quam diximus præcipitationi ortum suum debere, evacuati per venæ sectionem cruoris color subindicare videtur. Nimirum sanguis (saltem ille qui post primam vicem extrahitur) ubi refri-

refrixerit, sevi liquati præ se fert speciem ad crassitiem satis conspicuam; ac superficiem habet veri *puris* æmulam, & tamen ab eo longe diversam, utpote quæ fibris instar reliqui sanguinis, arcte contexitur, nec ad modum puris defluit, quin a reliquo divulsa discolor illa pars, formam cuticulæ tenacis & fibris refertæ exhibet; & fortasse nihil aliud est quam fibræ sanguineæ, quæ rubicundo ac naturali suo integumento per præcipitationem exutæ, ambientis aëris frigore in membranam hujusmodi subalbidam concrevere. At vero (ut id obiter attingam) animadvertendum est, quod si sanguis e secta vena non recto flumine versus Horizontem prosiliat, sed per cutim repens perpendiculariter dimanet, utut celeri se proripiat gradu, sæpe tamen ad dictum colorem non accedit, cujus ego me causam nescire fateor. Neque æger ab istiusmodi sanguinis missione perinde levatur, ac si modo primum descripto fluat. Quinimo cum hoc ipso modo extrahitur sive orificium angustius, sive quid aliud obstiterit, quo minus pleniori exeat gurgite, neque hic sanguis Pleuriticorum sanguinem colore æmulatur, neque æger par exinde commodum capit. Observavi etiam, quod si sanguis recens extractus, quocumque demum modo fluxerit, immisso digito agitetur, superficie rubenti ac florida, ut in aliis morbis quibuslibet, spectabitur.

Utut vero sanguis se habet, morbus hic tametsi infamis, & plerisque aliis suapte natura periculosior, tamen si perite tractetur, facile vincitur, & quidem non minus certo constanter, quam alii Medicorum conatus ad homines ab orci faucibus liberandos, morbosque averruncandos, perduci ad exitum felicem solent.

Variis hujusce morbi Phænomenis diligenter perpensis, nihil aliud illum esse arbitror, quam febrim a propria & peculiari sanguinis inflammatione ortam, qua Natura materiam peccantem in pleuram deponit, nonnunquam & in pulmones, unde *Peripneumonia* suboritur, quam a priore, gradu tantum, & pro majore ejusdem causæ intensione extentuque latiori differre autumo.

(1) Hunc itaque in dicto morbo pellendo mihi scopum propono, ut scilicet sanguinis inflammationem reprimam, & particulas ejusdem accensas, quæ in membranam costas succingentem vim fecerunt, & incendio collabefactarunt omnia, per evacuationes debitas revellam.

Quamobrem in venæ sectione spem ponens maximam, ut primum accensor, sanguinem e brachio lateris affecti ad uncias decem, aut circiter mittendum curo. Potionem deinde sequentem statim a venæ sectione primum celebrata sumendam præscribo.

℞. *Aq. Papav. Rhœad.* ℥iv. *Sal. Prunell.* ʒj. *Syr. Violar.* ℥j. M. F. Haustus. Eodem tempore sequentem emulsionem præscribo.

℞. *Amygd. dulc. N.* vij. *Sem. Melon. & Pepon. an.* ʒß. *Sem. Papav. alb.* ʒij. *contundantur simul in mortario marmoreo, sensim affundendo Aq. Hord.* ℔jß. *Aq. Rosar.* ʒij. *Sacchar. cand.* ʒß. *M. F. Emulsio; Cap.* ℥iv. *quarta quaque hora.* Pectoralia etiam impero frequenter usurpanda, e. gr.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔ij. *Syr. Violar. & Capillor. Ven. an.* ℥jß. *M. F. Apozema; Cap.* ℔ß. *ter in die.*

℞. *Olei Amygdal. dulc.* ℥ij. *Syr. Violar. & Capill. Ven. an.* ℥j. *Sacch. cand.* ʒß. *M. F. s. a. Eclegma, de quo lambat sæpius in die. Oleum* etiam *Amygd. dulc.* per se, vel *Oleum Sem. Lini* recenter extractum magno sæpe cum fructu assumuntur.

Dietam quod spectat, carnibus omnino interdico, atque insuper earundem decocto quamlibet limpidissimo. Consulo ut jusculis vescatur hordeaceis, avenaceis, & panatella, & pro potu utatur ptisana ex decocto hordei cum rad. acetosæ, liquirit. &c. ac nonnunquam cerevisia lupulata tenui.

Porro, sequens unguentum præscribo. ℞. *Ol. Amygd. dulc.* ℥ij. *Ung. Pomati, & Dialtheæ an.* ʒj. *M. F.* Linimentum, quo inungatur latus affectum mane & sero, superimponendo folium brassicæ. Jubeo item ut in dictorum remediorum usu persistat per omnem morbi decursum.

Eodem ipso die, quo primum accersor, si dolor vehementer urgeat, sanguinis eandem quantitatem rursus detrahi præcipio, vel nihilominus die sequenti, ut etiam tertio die; atque hoc modo ad quartam usque vicem, continuis quatuor diebus, (nisi prius æger convaluerit) venæ sectionem repeto, ubi scilicet dolor, atque alia symptomata admodum sæviunt. At vero, si vel morbus remissior & minoris periculi, patiatur ut lentiori pede progrediar, vel etiam dejectæ ægri

(1) *Curatio.*

ægri vires non facile ferant venæ sectionem post tam brevia intervalla repetitam; Phlebotomiam jam bis celebratam non deinceps repeto, nisi interjecto die uno aut altero inter singulas vices. Qua quidem in re normam mihi statuo contraindicantia; hinc nempe morbi violentiam, inde vero imminutas fractasque ægri vires ad invicem trutinatas. Et quanquam in curandis morbis integrum mihi esse volo, ut plus minusve sanguinis pro rei ratione demendum præcipiam, raro tamen observavi *Pleuresin* confirmatam in adultis minori quam 40. circiter *unciarum* sanguinis impensa sanatam: licet in pueris semel tantum aut bis secuisse venam ut plurimum sufficerit. Neque, quæ nonnunquam supervenit, *Diarrhœa*, repetendis jam dictis venæ sectionibus obicem ponit, quæ quidem ipsa hac methodo brevi sistetur, etiam non adhibitis medicamentis restringentibus.

Enemata vel insolidum omitto, vel maxima, qua fieri potest, inter repetitas venæ sectiones intercapedine curo injicienda, eaque non nisi simplicissima illa e saccharo in lacte soluto.

Durante morbo id ago, ne æger nimis exæstuet, ac proinde liberum illi facio, ut lecto quotidie eximatur; idque ad horas aliquot, prout vires suaserint; quod quidem tanti est in hoc morbi genere, ut si æger lecto jugiter affigatur, neque hæc tam larga sanguinis evacuatio, neque remedia alia utcunque refrigerantia, ad dicta symptomata perdomanda vel minimum aliquando proficiant.

Mox ab ultima venæ sectione, nisi forte prius id contingat, symptomata omnia mitescent, & æger (qui per aliquot adhuc dies & a liquoribus spirituosis quibuscunque, & a crassioribus cibis arcendus est) pristinas vires non ita diu post resumet: quo quidem tempore non abs re erit, ut alvus tenuiori aliquo Carthartico solicitetur.

Jam vero si quem moveat, quod huic viæ insistentes, *Expectorationem* vix quidem attingamus, nedum quibus illa rationibus per varia morbi tempora sit promovenda, operosius differamus, sciat ille hæc non per incuriam nobis excidisse, sed dedita opera diuque satis cogitata, neglecta tandem fuisse & præterita. Cum semper existimaverim in summo discrimine versari illos, qui morbum hunc expectorationi eliminandum committerent. Nam ut tædium hujus methodi, qua Natura materiæ morbificæ ejiciendæ satagit, omittamus, nimium periculosæ insuper res est aleæ; cum non raro eveniat, parte aliqua materiæ jam concocta, forte etiam per ἀνακάθαρσιν rejecta, reliquam adhuc crudam manere, idque successive, præstantissimis quibusque remediis maturantibus expectorantibusque incassum usurpatis, cum expectoratio nunc quidem satis auspicate procedat, nunc penitus supprimatur; ægro interim usquequaque periclitante, atque pro meo in expectorationem imperio (quod sane nullum prorsus est) sive vivis, sive etiam mortuis adjudicando. Cum e diverso, mediante venæ sectione, morbifica materia penes meum sit arbitrium, & orificium a Phlebotomo incisum tracheæ vices subire cogatur. Quinimo constanter assero, huncce morbum, qui, si juxta præcepta a nobis damnata tractetur, inter patentissimas orci januas merito recensetur, æque certa ac tuta methodo jam a me præscripta (ut de brevissimo quo jam profligatur tempore nihil jam dicam) ac alium quemlibet morbum debellari. Nec dum mihi innotuit vel minimum damni a tam larga sanguinis (ut imperitis videri potest) detractione cuiquam fuisse illatum.

Sæpe quidem aggressus sum in tractando hoc affectu, θεραπείας rationem aliquam stabilire, quæ citra ingentem hanc sanguinis jacturam subsisteret, nempe vel humorem resolvendo, vel expectorationis promotione illum evacuando. Sed nondum ea fors mihi contigit; ut huic ipsi, supra memoratæ praxi, parem aliquam reperire potuerim, cujus beneficio (non obstante tristi illa apud Hippocratem de *Pleuritide sicca* prognosi) ægrum etiam non moratus expectorationem ab insultu morbi vindico; per ipsum sectæ venæ orificium & Pleuritidi fugam parans, & sanitati reditum.

Quandoquidem vero hujus morbi curatio in repetita venæ sectione fere tota stat, quæ tamen ab imperitis Chirurgis, & nescio quibus Medicastris in locis ab oppidis populosioribus longe dissitis celebrata, miseros a *punctura Tendinum* in artus amittendi, atque adeo in vitæ magnum discrimen sæpissime conjicit, non abs re fore duxi, rationem huic malo succurrendi, si forte fortuna impingatur, hic subnectere. Qui vero punctura hujusmodi plectuntur, dolorem non statim sentiunt, sed duodecim horis post Phlebotomiam se eodem affici conqueruntur, non tam in orificio nuper facto, quam in partibus ad axillam tendentibus, ubi tandem

dolor se figit, & tunc maxime percipitur, cum brachium extenditur. Attamen læsa pars tumore admodum insigni non afficitur, eodem avellanæ magnitutidinem vix superanti, sed ex orificio humor aqueus vel ichor quidam jugiter destillat, quod quidem præcipuum puncturæ tendinis diagnosticum est habendum. Ita curatur, ut & propriis oculis ipse observavi.

℞. Rad. lilior. albor. ℥iv. Coq. *ad teneritudinem in lactis vaccini* ℔iij. *Deinde* ℞. *farin. lin. & avenac. aa.* ℥iij. *Coquantur farinæ ad Cataplasmatis consistentiam in s. q. lactis a radicibus prædictis collati, & radicibus contusis misceantur. f. Cataplasma, parti affectæ calidæ applicandum mane & vesperi.*

CAPUT IV.

Peripneumonia Notha.

HYeme ingruente, at sæpius sub ejusdem exitum, Vereque adhuc nascente, quotannis emergit febris *Symptomatibus Peripneumonicis* haud paucis conspicua. Paulo habitiores ac crassos ea præ cæteris aggreditur; virilem ætatem vel assecutos, vel etiam (quod sæpius accidit) prætergressos, liquoribus spirituosis (vini maxime spiritui) plus æquo addictos. Cum enim in hujusmodi hominibus sanguis humoribus pituitosis, brunæ tempore congestis, fuerit oneratus, atque idem ab ineunte Vere in novum motum cieatur, tussis hanc nacta occasionem, mox subingreditur, qua ministra dicti humores pituitosi in pulmones irruunt: quo tempore si forte æger nullo vivens consilio, liquores ejusmodi spirituosos adhuc liberalius hauriat, crassescente jam fere quæ tussim excitabat materia, & ab ea præcluduntur pulmonum aditus, & febris omnem sanguinis massam depascitur. Primo febris insultu nunc incalescit æger, nunc friget: Vertiginosus est, de capitis dolore queritur lancinante, quoties tussis importunius fatigat. Potulenta omnia vomitu rejicit, nunc sine tussi, nunc illa vexatus. Urina turbida cernitur, & rubens intense. Sanguis detractus Pleuriticorum sanguinem refert, anhelus sæpenumero spiritum crebro ac celeriter ducit. Si moneatur ut tussim provocet, haud aliter dolet caput, ac si in partes mox dissiliret (qua loquendi formula ægri ut plurimum utuntur.) Dolet & thorax omnis, vel saltem pulmonum coarctatio adstantium auribus percipitur, quoties tussit æger, pulmone non se satis dilatante, præclusis adeo ab intumescentia, ut videtur, meatibus vitalibus; unde intercepta circulatione, sanguineque quasi præfocato, nulla fere, præsertim in habitioribus, febris indicia sunt; licet hoc accidere etiam possit ob materiæ pituitosæ copiam, qua horum sanguis gravatus in plenam ebullitionem nequit assurgere.

(1) In curanda hac febre id mihi negotii dari sentio, ut sanguinem istum, qui ad pulmonum & suffocationem, & incendium facit, Phlebotomia revellam; ipsos pulmones remediis pectoralibus deobstruam atque eventilem; & diætæ refrigerantis calorem compescam. Cum vero *hinc* materiæ pituitosæ saburra in venis contenta, pulmonum inflammationi fomitem quotidie subministrans, venæ sectionem sæpe repetitam videretur indicare; *illinc* vero observatio, quam facere potui diligentissima, me doceret Phlebotomiam sæpe repetitam febricitantium iis, qui crassiore essent corporis habitu (præsertim ætatis florem prætergressis) pessime cessisse, atque adeo ab ejusmodi repetitione haud minus absterreret; *Catharsin* ergo crebriorem venæ sectioni succenturiabam, quæ ei satis recte substituitur, in illis qui a largiori, & iterata sæpius Phlebotomia adhorrent.

Ad hunc itaque modum processi; sanguinem e brachio in lecto jacentis extrahendum præcepi, nec passus sum ut ex eo surgeret ad duas tresve horas; cum omnis sanguinis eductio, quæ universam corporis compagem labefactat quadantenus concutitque, hoc pacto facilius toleretur; ita ut mitius cum ægro agatur, cum in lecto cubanti unciæ decem fuerint detractæ, quam si sex septemve tantum amiserit, postquam e cubili surrexerit, die sequenti potionem sequentem mane sumendam propono.

℞. *Cassiæ extract.* ℥j. *Glycyrrhiz.* ʒij. *Ficus pingues N.* iv. *sol. Senn.* ʒiij ß. *Agarici trochiscat.* ʒj. Coq. *s. q. Aquæ* Colat. ℥iv. *dissolve Mannæ* ℥j. *Syr. Ros. solut.* ℥ß. *Ms. f. potio.*

Postridie sanguinem secunda vice mittere soleo, atque interjecto die uno potionem Catharticam modo præscriptam iterum exhibeo,

(1) *Curatio.*

hibeo, diebus alternis jugiter repetendam, donec omnino convaluerit æger. Diebus a purgatione vacuis, *Decocto Pectorali*, *Oleo Amygdal. dulc.* ac id genus aliis, ut utatur consulo.

A carnibus & earum jusculo, maxime vero a liquoribus spirituosis quibuscunque, ægrum interim inhibeo; quorum loco ptisanam ex hordeo & liquiritia, (Cerevisiam item tenuem, si eam efflagitet) pro potu ordinario concedo.

Atque ista quidem methodo vincenda est *Peripneumonia* hæc *Notha*, orta ab exundanti colluvie pituitosa in sanguine aggesta ob Hyemis analogiam, & in pulmones explosa; in qua non tantum iterata venæ sectio, sed & Catharsis etiam indicabatur, secus atque in *Vera Peripneumonia*: quam ego ejusdem plane indolis cum *Pleuritide* esse arbitror, atque ab illa in eo tantum differre, quod *Peripneumonia* pulmones universalius afficiat. Quin & utrique morbo pari omnino methodo medemur, venæ sectione sc. præ cæteris, & medicamentis refrigerantibus.

Nota hæc *Peripneumonia*, licet ad *Asthma siccum* aliquantulum accedat, tum quoad spirandi difficultatem, tum etiam alia quædam symptomata, ab illo tamen satis dignoscitur, cum in ista manifesta febris atque inflammationis signa se prodant, quæ in hoc nusquam comparent; quamlibet in hac specie minora sint longe ac obscuriora illis, quibus insignitur *Vera Peripneumonia*.

Diligenter autem animadvertendum, quod ubi vini spiritui aut aliis id genus liquoribus, cum hoc morbo conflictantes se olim addixerint, minime tutum erit eos statim ac derepente ab iis depellere; sed sensim id agendum, quo minus *Hydropi* tam repentina mutatio ac abrupta viam sternat. Quod etiam in morbis quibuscunque ab hac προφάσει oriundis, observari debet. Cum vero de *Spiritu Vini* mentio fuerit facta, hic obiter dicam. Optandum sane esset, quod aut idem omnino exulet, aut saltem spiritibus reficiendis, non vero iisdem extinguendis usurpetur: nisi quis internum ejus usum prorsus abdicandum maluerit, proindeque a Chirurgis solum ad *Ulcera digerenda* fotubus immiscendum, aut *Ambustis* extus admovendum: quo postremo casu omnibus remediis, quotquot adhuc inventa fuere, hic liquor facile palmam præripit, cum autem subjacentem ab omni putrefactione tueatur ac vendicet, atque eo nomine curationem, quam cito absolvat, *digestionem*, quæ non nisi admodum tarde sua tempora percurrit, etiam non moratus: nempe si lintea spiritu vini imbuta partibus ab aqua ferventi, pulvere pyrio, vel simili læsis, quam primum hoc infligitur malum, applicentur, eademque spiritu dicto madefacta subinde repetantur, donec dolor ab igne penitus evanuerit, & postea solum bis in die.

CAPUT V.

Rheumatismus.

NUllo non tempore incessit hic morbus, maxime *Autumno*, & præ cæteris annis florentes & ἀεὶ γόνυ χλωρόν. Hac ut plurimum occasione nascitur; æger sc. sive exercitio aliquo vehementiori, sive alio modo excalefactus, mox repentinum frigus admisit. A rigore atque horrore orditur tragædiam, quos statim excipiunt calor, inquietudo, sitis, & reliqua illa infelix symptomatum caterva, quibus stipantur febres. Elapso die uno alterove, (est & ubi citius) æger atroci dolore, nunc in hoc, nunc in illo artu infestatur, in carpis, humeris, genubus præsertim, qui locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodam & tumore in parte quam postremum affecit adhuc residuis. Primis aliquot diebus, febris & symptomata jam memorata quandoque coincidunt; febris autem sensim evanescit, manente dolore, quin & nonnunquam immanius sæviente, materia sc. febrili in artus translata; quod satis arguit febris ipsa sæpius recrudescens ob materiam morbificam ab intempestivo externorum usu repercussam. Morbus hic quoties a febre sejungitur, *Arthritis* sæpe audit, quamvis essentialiter ab illa distinguatur, prout cuivis facile constabit, cui uterque morbus intimius fuerit perspectus: unde forsan petenda est ratio, cur tam sicco illum pede transiverint scriptores Medici. Nisi forte arbitremur, hanc morbi speciem ad reliquam malorum Iliadam de novo accessisse. Utut se res habeat, jam plus satis grassatur hic morbus; & licet rarissime hominem e medio tollat, febre semel depulsa, tamen & vehementia doloris & diuturnitas eum prorsus contemni non sinunt. Etenim si minus perite tractetur, non ad menses tantum, sed ad annos etiam aliquot, imo per omnem adeo vitam miserum haud infrequenter discruciat; quamvis in hoc casu, non eodem semper vigore, sed paroxysmis quibusdam periodice repetitis, ad instar arthriti-

thritidis, subinde lacessit, imo vero potest fieri ut ubi diu multumque vexaverint dicti dolores, tandem sponte desistant, atque interim æger omni membrorum motu ad mortem usque privetur, digitorum articulis quasi inversis, & protuberantiis, ut in arthritide, nodosis in interna magis quam externa digitorum parte se prodentibus: stomacho nihilominus valeat, & cætera sanus vitam toleret.

Est & alia hujus morbi species, licet non hujus esse prosapiæ vulgo credatur, quæ *Lumbago Rheumatica* aptissime dicetur: immanis dolor, scil. idemque fixus circa lumborum regionem, ipsumque aliquando ad os sacrum se demittens, *Paroxysmum Nephriticum* mentitur: nisi quod æger non vomituriat; nam præter dolorem atrocissimum, & vix ferendum circa ipsos renes, aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad vesicam usque, eodem licet mitiori, tentatur. Qui & mihi olim imposuit, tanquam a materia aliqua sabulosa in iis partibus hærente penderet; cum revera materiæ *Rheumatismi* peccanti, & inflammatæ ortum suum debeat, quæ quidem partes illas jam solas urit, intacto reliquo corpore. Immanis hic dolor, nisi abigatur eodem modo, quo prior species pariter etiam perdurat, pari sævitia excrucians; adeo ut miser nequeat procumbere, sed vel lecto exiliat, vel super eodem erectus sedeat, corpore interim perpetua agitatione nunc versus anteriora, nunc posteriora inclinato, reductoque.

(1) Cum utraque hæc morbi species ab inflammatione videatur oriri, quod tum jam dicta arguunt phænomena, tum præsertim sanguinis venæ sectione educti color, utpote qui pleuriticorum sanguini tam est similis, quam ovum ovo; neque quisquam reperiatur, qui hos inflammatione laborare vel quidem dubitaverit; his, inquam, ita se habentibus, censeo ego, curationem non aliunde quam a Plebotomia debere sumi, sanguine interim contemperato, ejusque nimio fervore represso, tum medicamentis refrigerantibus atque incrassantibus, tum etiam conveniente regimine.

Ac proinde ut primum accersor, statim sanguinis, ℥x. e brachio lateris affecti mitti jubeo, & Julapium refrigerans incrassansque ad hanc fere normam præscribo. ℞. *Aq. Nymph. Portulac. & Lactuc. an.* ℥iv. *Syr. e limonibus* ℥jß. *Syr. Viol.* ℥j. *M. f. Julap. de quo bibat ad libitum*: vel etiam emulsionem in curatione morbi lateralis jam descriptam. Ad dolorem sedandum, *Cataplasma e mica Panis siliginei, & lacte croco tincto*, vel *fol. brassicæ* parti affectæ applicandum, & sæpe renovandum curo. *Dietam* quod spectat, carnibus prorsus interdico, quin & earum jusculo, quantumlibet tenui limpidoque; quibus substituo jusculα hordeacea, avenacea, panatellam, & ejusmodi. Cerevisiam tenuem mitemque pro potu tantum concedo, vel etiam (quæ magis ad rem facit) ptisanam ex hordeo, rad. Liquirit. Acetosæ, &c. in aqua fontana incoctis. Volo interim, ut per aliquot horas singulis diebus lecto se abstineat, cum calor, qui a jugi decubitu nascitur, morbum promoveat intendatque.

Die sequenti sanguinis tantundem detrahi præcipio; atque intercalato die uno alterove, pro ægri viribus, tertio; dein interjecto trium quatuorve dierum intervallo (prout ægri vires, ætas, constitutio, aliæque circumstantiæ suadent, monentque) quarto, atque ultimo, ut plurimum, venæ sectionem repeto. Raro enim usuvenit, ut ultra quartam vicem venam incidamus, nisi vel regimen justo calidius præcesserit, vel medicamina calidiora ægro præter necessitatem fuerint ingesta. Quin & Anodyna sive Paregorica dicta remedia effusiorem sanguinis missionem postulant: Quamobrem utut sæviat dolor, per omnem hujus morbi decursum, religiose mihi ab his temperandum existimo, modo mihi animo sit curationem a sanguinis missione solum petere, cum illorum usu figatur morbus, neque tam facile venæ sectioni cedat, quæ ideo ob hæc ipsa medicamenta officiose nimis exhibita, sæpius quam erat opus, celebranda est. Quid quod & in morbi statu, neque eam, quam titulo pollicentur, ἀνωδυνίαν valeant præstare?

Interim dum prædicta remedia, diætaque sedulo usurpantur, *Enema* e lacte saccharato subinde injici curo, diebus scilicet a Phlebotomia vacuis. Porro ut hæc omnia ad dies minimum octo ab ultima venæ sectione diligenter observentur, serio hortor moneoque; quibus elapsis, *Potionem Catharticam* e lenitivis præscribo mane hauriendam, & insequenti vesperi dosin paulo liberaliorem *Syr.*

(1) *Curatio*.

Syr. de Meconio in Aqua fl. Paralyf. quo sc. sanguinis orgasmus, unde & recidivæ periculum aliter intentari poterit, penitus reprimatur. Quibus rite peractis, ut in pristinum vitæ genus, quoad victum, exercitia, atque aërem, pedetentim se recipiat, lubens patior, ita tamen ut neque vinum, neque liquorem spirituosum quemlibet, neque etiam cibos, sive sale, sive aromatis conditos, sive etiam ὀξύποτα quæcunque, nisi diu postea degustare liceat.

Post venam, quoties supra innuimus, pertusam, ægri dolores admodum imminuentur, neque tamen adhuc prorsus evanescent; at vero resarcita, quam fecerat sanguinis detractio, virium jactura (superveniente maxime proximo illo anni tempore, quod magis faciet ad redintegrandum corporis robur, quam id, quo primum decubuit æger) symptomata ad unum omnia cessabunt, atque æger pancratice imposterum valebit.

Jam vero, tametsi prædicta methodo, aut alia huic simili, tempestive atque sub ipso morbi ingressu adhibita, eum, quem jam dixi, finem utplurimum sortiatur; non raro tamen accidit, ut ibi æger per errorem contrario plane modo fuerit tractatus, doloribus vagis, nunc quidem mitioribus, nunc vero atrocioribus, per omnem vitam misere discrucietur: qui quidem minus cautis nullo negotio imponunt, & pro *Scorbuti* symptomatibus vulgo habentur. Hic enim obiter, sed & libere tamen dicam, quod licet nullus dubitem, quin *Scorbutus* in his plagis Borealibus revera inveniatur, tamen eum morbum non tam frequentem, quam fert vulgi opinio, occurrere persuasum mihi habeo; multos autem ex iis affectibus (ne pluribus dicam) quorum nomine *Scorbutum* incusamus, vel morborum *Fientium*, nondum vero *Factorum*, quique nullum adhuc certum induerunt typum, effecta esse; vel etiam infelices *reliquias* morbi alicujus nondum penitus devicti, a quibus sanguis cæterique humores contaminantur Verbi gratia, quibus in corporibus materia aliqua *Arthritidi* producendæ apta recens generatur, nondum tamen in artus depluit, varia se ostendent symptomata, quæ *Scorbuti* suspicionem facient, donec *Arthritis* jam formata, atque actu se exerens, nullam amplius dubitandi locum relinquat. Neque ignoramus, non pauciora symptomata *Scorbutum* mentientia, *Podagricos* jam a paroxysmo liberatos infestare (dum scilicet vel intempestivus evacuantium usus, vel ægri effœta ætas, vel alia aliqua causa Naturam interpellaverit,) quo minus materiam omnem Arthriticam in artus exonerare valuerit; quæ adhuc retenta, cum τὶ ὑπάρχον existat, totam sanguinis massam inquinat, & confertissimo pessimorum symptomatum agmine hominem lacessit. Quod quidem non de *Arthritide* tantum, sed & *Hydrope* adhuc incipiente dictum volo; de quo morbo licet vulgo jactetur, *Ubi desinit Scorbutus, ibi incipit Hydrops*, hæc tamen regula sæpe sæpius non aliter est accipienda, quam quod, ubi primum se *Hydrops* manifestis prodit indiciis, præconcepta de *Scorbuto* opinio statim collabascit. Potest & idem hoc affirmari de quamplurimis aliis morbis Chronicis, vel adhuc in corpore humano nascentibus, quique proinde nondum certum aliquem sibi cuderunt typum; vel etiam de illis, qui licet partim fugati sint, nondum tamen penitus debellati exterminatique videntur. Et sane nisi hoc concedamus, *Scorbuti* nomen, uti hodie fit, in immensum crescet, & omnem fere morborum numerum absolvet. Cum, si id sedulo agamus, ut abdita cujusque morbi penetralia perscrutemur, eumque post irregularium symptomatum vela latentem eruamus, sua se mox specie sit proditurus, & ad illam ad quam attinet familiam haud difficulter relegandus. Quin & methodus, qua hujuscemodi morbi sunt abigendi, non adulterinis illis symptomatibus, sed ipsi morbo, qualisnam is demum fuerit, ceu perfecte formato, jamque actu existenti accommodanda.

Sed hic notandum, non adeo consultum esse, quando *Rheumatismus* aliquot annorum diuturnitate altas radices egit, sanguinem tam brevibus ac sub ejusdem primordiis fiebat, intervallis mittere; quin præstare, septimanarum aliquot intercapedine repetitas illas venæ sectiones disterminare; quæ tandem vel penitus materiam morbificam averruncabunt, vel saltem eo conducent, ut fontanella in crurum alterutro excitata, & spiritu quovis volatili in vino Canarino mane & sero exhibito, reliquiæ ejus extirpentur.

Jam vero quantumcunque discriminis inter verum Rheumatismum, ut supra innui, & Scorbutum intercedat, aliam tamen speciem esse Rheumatismi, quæ ad Scorbutum quam proxime accedit, omnino confitendum est, utpote quæ insigniora hujus morbi symptomata æmulatur; & pariter eadem ferme remedia sibi vendicat, ideoque mihi *Rheumatif-*

matismus Scorbuticus audit. Dolor nunc hanc, nunc illam partem obsidet, sed eadem in tumorem ac in alia specie raro attollit, neque febrim sibi comitem adjungit. Insuper non adeo fixus manet, sed indolem magis vagam ac incertam refert, cum anomalis inconditisque symptomatibus stipatus. Nunc hunc vel alium artum discruciat, mox internas solum partes afficit, proindeque ægritudinem parit, quæ, redeunte externarum partium dolore, iterum se proripit; ita ægrum alternatim divexans, ac in diuturnitatem longam se protrahens, ad instar morborum, qui vel maxime Chronici habentur. Fœminas præ reliquis adoritur, ut & viros, qui imbecilliori natura sunt; adeoque ad affectuum hystericorum classem referri debere plane suspicarer, nisi quod iterata experientia comprobassem, eum remediis hystericis minime cessisse. Illi etiam, qui longum & repetitum *Corticis Peruviani* usum experti sunt, huic malo sunt obnoxii; quod quidem (ut obiter attingam) unicum est incommodum, quod ex hoc remedio illatum novi unquam. Sed utut id sit, hic affectus sive ex hac occasione, sive ex alia quacunque causa originem ducit, quam facillime debellatur vinciturque usu sequentium, quæ nisi privato commodo publicum prætulissem, prorsus mihi reticenda essent. Etenim his solis quam multos, eo quo descripsimus modo laborantes, sanavi, quibus venæ sectiones, quantumlibet repetitæ, Cathartica, diæta lactea, pulveres testacei, &c. ne hilum profecerunt. Atque hæc sunt.

℞. *Conserv. Cochlear. hortens. rec.* ℥ij. *lujul.* ʒj. *pulv. Ari Comp.* ʒij. *cum s. q. syr. Aurant. f. Electuar. Capiat.* ʒvj. *ter in die per mensem integrum, superbibendo aquæ sequentis* ℥iij.

℞. *Cochlear. hortens. M.* viij. *Beccabung. Nasturt. aquat. salviæ, menthæ, an. M.* iv. *Cort. Aurant. n.* vj. *nuc. Moschat. contus.* ℥ß. *Infundantur in Cerevisiæ Brunsvicensis* ℔ xij. *ac distillentur organis communibus, & eliciantur tantummodo Aquæ* ℔. xij. *pro usu.* Atqui præcisa dosis *pulv. Ari comp.* observetur, aut saltem eadem non minuatur.

CAPUT VI.

Febris Erysipelatosa.

NUllam non corporis partem, idque nullo non tempore incessit hic morbus, at præ reliquis faciem, exeunte præsertim æstate, quo tempore sæpe dum sub dio versatur, corripitur æger. Facies siquidem ex improviso in tumorem attollitur, qui subito exorsus cum dolore ruboreque summis, denso minimarum pustularum ordine distinguitur, quæ aucta magis inflammatione in vesiculas subinde facessunt: hinc per frontem ipsumque caput latius serpit, oculis interim tumoris magnitudine plane obrutis (rusticis *Syderatio* audit) neque multum profecto abludit, nisi quod adsunt pustulæ, ab iis symptomatibus, quæ inflicta ab apum vesparumque aculeis comitantur vulnera. Hoc se habet modo *Erysipelatis* notissima species ac vulgaris.

At vero quamcumque corporis partem hoc vitium obsederit, ut etiam quocunque anni tempore rigor atque horror, nisi præcesserint (quod nonnunquam pridie, aut nudius tertius solet contingere) huic se inflammationi ut plurimum adjungunt, sitis insuper, inquietudo, ac reliqua febrium indicia, procedente morbo, uti primum febris dolorem, tumorem, atque alia peperit symptomata, (quæ indies ingravescentia nonnunquam in *Gangræna* terminantur) ita hæc invicem haud mediocrem ad febris augmentum conferunt operam, donec remediis idoneis utraque restinguantur.

Est & alia hujusce morbi species, licet rarius occurrens: Hæc quolibet anni tempore invadit, idque hac ulplurimum πρόφασιν, quod scilicet æger vinorum subtilium magis magisque attenuantium potationi paulo liberalius indulserit, aut liquoris similis spirituosi. Febriculam, quæ in agmen ducit, mox excipit: pustularum per universum fere corpus eruptio, quæ urticarum puncturas referunt, & nonnunquam in vesiculas attolluntur; mox recedentes tuberculorum more sub cute se condunt cum pruritu mordacissimo & vix tolerando, at quoties levissimam scalpturam subeunt, rursum apparent.

(1) Hic ego materiam peccantem sanguini permixtam rite evacuandam, ejusdemque sanguinis ebullitionem remediis illam contem-

(1) *Curatio.*

temperantibus sufflaminandam censeo; eam denique, quæ jam partibus impacta est, materiam evocandam, discutiendamque.

Hæc ut fiant, ubi primum accedo, satis largam sanguinis quantitatem e brachio extrahi præcipio, qui quidem pleuriticorum sanguinem fere semper æmulatur. Die sequente blandam illam potionem Catharticam mihi in praxi familiarem exhibeo, & hora somni (si paulo frequentius dejecerit æger) haustum aliquem Paregoricum, e. gr. *Syr. de Meconio in Aq. fl. Paralys.* vel alium ejusmodi. Peracta Catharsi, partem affectam sequenti decocto foveri jubeo. ℞. *Rad. Alth. & Lil. an.* ℥ij. *fol. Malv. Sambuc. Verbasc. an. M.* ij. *flor. Melilot. summit. Hyper. & Centaur. min. an. M.* j. *Sem. Lini & Fœnugr. an.* ℥ß. *Coq. in s. q. aq. ad* ℔iij. Coletur liquor & tempore usus adde singulis libris decocti, *Spir. Vin.* ℥iij. Stupæ e panno laneo levis texturæ hoc decocto immersæ, ac expressæ calide, admoveantur parti bis in die, quæ post fotum quotidie illinatur seq. mixtura ℞. *Spir. Vin.* ℔ß. *Theriac. Androm.* ℥ij. *pulv. Piperis, longi, Caryophyl. an.* ʒj. *M.* Charta emporetica hàc mixturâ madefacta parti circumvolvatur.

Æger insuper ut jusculis tantum hordeaceis atque avenaceis, cum pomis assatis vescatur, volo; tum etiam cerevisia utatur tenuissima, & per horas aliquot singulis diebus a lecto sibi temperet. Hac methodo tum febris, tum alia symptomata citissime utplurimum fugantur. Sin aliter, rursus venam seco; quod & tertium nonnunquam fieri debet, interposito semper die uno, si parva nempe adsit sanguinis diathesis, & febris intensior. Diebus a venæ sectione liberis *Enema* e Lacte cum Syr. Violaceo, & Julap. refrigerantia ex Aq. Nymph. &c. in *Rheumatismi* curatione jam dicta, qualibet hora diei usurpanda præscribo. Ut plurimum vero unica venæ sectio, & subsequens Catharsis, si tempore adhibeantur, rem expediunt.

Quæ urticarum puncturas, cum pruritu, refert species, pari modo est amolienda, nisi quod hæc remediis ab extra applicandis minus egeat.

Hic obiter dicam, quod licet non solum hic affectus, de quo jam loquimur, sed & plerique eorum, qui cutim impetunt, & eruptionem aliqualem comitem sibi adjungunt (modo Chronici ii non sint) facile huic methodo cedant, ac proinde sanguinis missione & Catharsi iteratis brevi se proripiant, eorum tamen aliqui via plane diversa tractandi sint, nec evacuationes modo dictæ quantumlibet repetitæ, nec *pulveres testacei* sanguini edulcorando destinati quicquam proficiunt, cum recrementa quædam pravam diathesin adepta intimius cuti impingantur, non nisi remediis, quæ sanguini robur ac vim conciliant, proindeque cutis spiraculis deobstruendis apta nata sunt, ullatenus amovenda debellandaque. Cum successu itaque non vulgari sequentem methodum aggressus sum in *Pruritu ferino*, atque inveteratis id genus cutis eruptionibus. Ut.

℞. *Theriac. Andromach.* ʒß. *electuar. de ovo* ℈j. *rad. serpentar. Virgin. subtiliss. pulverat. gr.* xv. *lapid. Bezoard. Oriental. gr.* v. *cum s. q. syr. e Conditura Citri f. Bolus, sumendus mane, & hora somni per dies* 21. *superbibendo Cochl.* vj. *seq. Julapii.*

℞. *Aq. Card. Benedict.* ℥vj. *aq. epidem. & theriacal. stillat. an.* ℥ij. *syr. Caryophyl.* ℥j. *mis. f. Julapium.*

Singulis matutinis post assumptum medicamentum sudet horæ unius, vel alterius spatio, vel potius pluribus stragulis quam soleret coopertus in lectulo levi madori indulgeat per dictum tempus. His finitis, si pustulæ adhuc non evanuerint, sequenti linimento partes affectæ inungantur. ℞. *Unguent. ex oxylapatho* ℥ij. *unguent. pomati* ℥j. *flor. sulphuris* ʒiij. *ol. Rhodii* ℈ß. *f. liniment.* Verumtamen medicamenta præscripta haud usurpentur, nisi venæ sectione atque catharsi rite præmissis, quæ tametsi solum adhibitæ curationem non absolvunt, ægrum tamen contra febrim præmuniunt, ob usum medicaminum calidorum alias occursarum.

Est & alia *Eruptionis* species, etsi minus frequens, ad cujus medelam nullæ prorsus evacuationes conferunt. Hæc tametsi in aliis quandoque partibus, ut plurimum tamen in pectore apparet, ac loco aliquo determinato se figit, vix cutim supereminens, atque latiorem maculam præ se ferens, nisi quod aliquantulum porriginosa, ac quasi furfuracea, cum squamulis colore ad flavum vergente tinctis, cernitur. Hac sive *macula*, sive *impetigine* vigente, æger bene se habet, eadem vero evanescente, ut sæpe fit, leviculam ægritudinem patitur, atque urina ejus turbidior, & rubicundior, sed ad flavedinem accedens redditur. In hujus etiam affectus curatione eadem via atque iisdem, post evacuationes universales, plane remediis insistendum ac in pruritu ferino modo dicto; ac proinde, quod non omittendum, vini,

ut & carnium *Αἰγύπτου* usus omnino concedendus, cum refrigerantia omnia magis officiant quam prosint. Atque ita hæc postrema eruptionis species curatur, quæ tamen aliquando non nisi *Aquis ferreis* diu epotis cedet.

CAPUT VII.

Angina.

QUolibet anni tempore aggreditur, maxime tamen illo, quod Ver atque Æstatem interjacet, juvenes præ cæteris, & temperamento sanguineo præditos; Rufos etiam, quod non semel observavi, præ reliquis omnibus. Rigent horrentque mox a primo morbi insultu, sequitur febris, & paulo post dolor, & faucium inflammatio, cui nisi mature succurratur, æger statim nec deglutire valet amplius, nec spiritum per nares ducere, sed cum sensu quodam strangulationis præcluduntur fauces ab inflammatione,& tumore Uvulæ, tonsillarum, laryngis, ita ut tantum non suffocetur. Ingens ab hoc morbo periculum, utpote qui paucis nonnunquam horis hominem jugulat; quoties scilicet magna vis materiæ febrilis in prædictas partes conjicitur, neque satis tempestive convenientium remediorum usu, ingruenti occurritur procellæ.

(1) Opem laturus, sanguinem cum primis e brachio copiose detraho, mox ex ranula utraque; dein, ut partes inflammatæ *melle Rosaceo spiritu sulphuris* ad summum acorem permixto tangantur, author sum: mox *Gargarisma* sequens præscribo, non vulgari modo usurpandum, sed ita ut in ore sine ulla agitatione contineatur, donec incalescat, dein expuatur, & repetatur subinde. ℞. *Aq. Plantag. Rof. rubr. & Sperm. Ranar. an.* ℥iv. *Album. ovorum in aquam agitando redact. N.* iij. *Sacch. cand. Alb.* ℥iij. F. Gargarisma. Jubeo etiam ut de emulsione in cura *Morbi lateralis* præscripta vel simili, in dies sumat.

Sequenti mane, nisi febris & dolor inter deglutiendum perceptus aliquantulum remiserint, venam in brachio rursum ferio, Catharsi in diem posterum rejecta. At si utraque hæc minuatur, *Catharticum* lenitivum statim exhibeo; quod quidem post sanguinis missionem præ omnibus aliis perutile, ac apprime necessarium esse multiplici experientia comperii. Si forte an, quod quidem oppido rarum est, febris, aliaque symptomata, etiam post Catharsin, bellum minentur, iterata, ut prius, venæ sectione perdomanda sunt, ut & *Epispastico* amplo ac forti, posteriori cervici applicando. Per integrum hujusce morbi decursum, Enema refrigerans emolliensque omni mane, dempto illo, quo Catharsi vacat, injiciendum, atque ægrum hoc pacto reficiendum quotidie præcipio. Carnes, cujuscunque demum generis, & juscula ex iis parata sacra sunto; jusculis vero hordeacis, avenaceis, pomis coctis ac id genus aliis vescitor, ptisana ex hordeo, vel cerevisia tenuissima utitor. Lectulo interim per horas aliquot quotidie abstat: cum hujus tepor tum febri, tum reliquis symptomatibus, quæ hac methodo expugnare satago, vires addat. Animadvertendum est autem, quod istiusmodi *Angina*, quæ febris, mihi *Stationariæ* dictæ, symptoma tantum est, illa ipsa methodo curari amat, quam febris ea sibi vendicat, ac proinde vel per *ἱδρῶτα* & cutis spiracula exterminanda est, vel per aliam qualemcunque methodum, quæ febri primariæ, cui inhæret, debetur, quod sedula observatione dignum.

Sunt & aliæ febres *Intercurrentibus* jure merito annumerandæ, quæ, quoniam aliquo modo immediate abitum sibi parant, & in hoc vel illo symptomate desinunt, vulgo febres non habentur; licet tales ab origine vere fuerint, atque affectus ille, a quo morbus nomen mutuatur, febris tantum sit *Symptoma*, quæ in illo demum terminatur. Impræsentiarum duas tantum hæmorrhagiarum species. *Hæmorrhagiam* scilicet *Narium*, ac *Hæmoptoen* leviter perstringam.

(2) *Hæmorrhagia Narium* quavis anni tempestate infestat, præcipue sanguine præfervido, temperamento vero debiliore præditos; idque magis ætate ingravescente, quam adolescente. Primo utplurimum appulsu febris præ se fert indicia, qua derepente sibi per nares, qua data porta, faciente viam, dolor & calor sinciput adhuc torquent. Sanguis ad horas aliquot profluit, dein aliquandiu sistitur, mox denuo erumpit, atque hæc vicissim: donec tandem vel remediorum usu, vel sponte sua ob imminutam copiam deperditamque cohibitus, omnino

(1) *Curatio.*

(2) *Hæmorrhagia Narium.*

no cessat; ita tamen, ut ægro singulis annis a recidiva metuendum sit, si vel a liquoribus spirituosis, vel alia occasione qualibet æstuare contingat.

Eum hic mihi scopum propono, ut sanguinis fervor nimius atque ebullitio, unde oritur dicta præter naturæ modum extravasatio, frænis omnibus compescatur, ejusque impetus alio vertatur. Ea propter frequenter brachii venas tundo, & sanguinem liberaliter extraho, *Pleuriticorum* sanguini colore semper respondentem. Victus rationem refrigerantem, atque incrassantem injungo. Ut aq. fontan. partes tres, lactis unam simul coctas, & frigide hauriendas; poma cocta, jusculа hordeacea, & similia a carnibus abhorrentia. Julapia insuper refrigerantia atque incrassantia, una cum emulsionibus, in morbis inflammatoriis supra descriptis. Lectulo item ut absistat per aliquod spatium quotidie, nec vel semel quidem omittatur. Haustu quin etiam hora somni Paregorico e Diacodio, ceu catena constrictus sanguinis furor coërceatur. At vero cum hujusmodi Hæmorrhagias non raro comitetur lympha acrior, quæ sanguini permista ejus motum adjuvat, venarum orificia reserando, præter revulsionem & refrigerationem, solemne mihi est Catharticum blandius, vel in ipsius morbi ἀκμῇ propinare, cujus operatione finita, Anodynum exhibeo præter solitum viribus auctum; & ubi symptoma penitus evanuerit, aliud demum Catharticum.

Quoad externas applicationes, lintea quadruplicata immersa aquæ frigidæ, in qua *Sal prunellæ* dissolvatur, & postea leviter expressa admoveantur nuchæ ac utrinque cervici sæpius in die. Item post universas evacuationes peractas liquor sequens applicetur. ℞. *Vitriol. Hungar. & Alumin. an.* ℥j. *Phlegmatis Vitriol.* ℔js. *Coq. tamdiu, donec omnia fuerint dissoluta. Liquorem frigefactum filtra, & a Crystallis subinde natis separa. Liquori residuo adde Ol. Vitriol. duodecimam partem. Turunda ex linteo raso liquore hoc probe humectata, nari ex qua sanguis stillat indatur, per dies duos istbic relinquenda.* Quo etiam liquore linteamina imbuta, & applicata sanguinem sistunt ex quacunque demum parte externa idem defluat.

(1) *Hæmoptoe* etiam, quæ in æstatis ac veris confinio homines calidioris temperamenti, ac minus robusti adoritur, & quorum pulmones minus recte valent, præ senibus item juniores, ejusdem fere indolis cum Hæmorrhagia jam tractata mihi est, cum & hæc quoque febris sit, quæ tam nomen, quam essentiam exuit suam illa qua soluta est crisi; hoc fere tantum discrimine, quod in morbo *priori* sanguis nimium agitatus in narium venulas, in *hoc* vero in pulmones impetum facit; atque in illo, durante fluxu dolor & calor sinciput jugiter lancinant, ita in hoc pectus uterque obsidet cum debilitate quadam. Quin & hoc vitium eandem fere quam Hæmorrhagia methodum medendi sibi vendicat, nisi quod Catharsin minus ferat, a qua, præsertim repetita, æger facile in tabem conjicitur. At Phlebotomia crebro celebrata, Enema quotidie injectum, Diacodium hora somni propinatum, diæta insuper, & medicamenta, tam incrassantia, quam refrigerantia, opus pro voto absolvent.

Atque hæc sunt, quæ hactenus observavi de numerosa ista morborum tribu in varias familias dispertita, qui *Febrium* sub nomine censentur, atque de iis symptomatibus, quæ ab illa pendent, in quibus id serio egi, ut nullas putationes meas, nulla imaginaria cerebri commenta orbi venderem; animo vero sincero candidoque, nullique adeo hypothesi adstricto, eorum historiam & naturalia Phœnomena aliis traderem; curationes etiam pari fide, & cautela pari subnecterem. Quod si vehemens desiderium methodum certiorem minusque lubricam, in utilissimo tuendæ mortalium vitæ negotio, expiscandi constabiliendique, me in semitas nullo antea pede calcatas pertraxerit; nemo eruditorum, uti spero, mihi imputabit, quod vel spretis aliorum judiciis meo nimium fidam, vel rebus studeam novis; cum & non spernendus rerum eventus mihi hæc investiganti ingentes hucusque animos dederit, & posterorum experimenta sine dubio meam fidem sint liberatura. Et profecto haud oscitanter impugnandum est hoc morborum tam pestiferum agmen, quod nullo non die cum genere humano bellum gerit internecinum, atque ἄσπονδον, & cujus telis duo ad minimum hominum trientes, si eos demas, qui violenta morte perimuntur, confossi quotannis occumbunt. Indesinentes horum morborum impetus, & quotidianæ, quas etiam de

 viris

(1) *Hæmoptoe.*

viris robustissimis & ætate maxime florentibus reportabant, victoriæ (non obstantibus suppetiis iis omnibus, quas nobis hactenus attulere speciosæ istæ methodi in speculativorum libris satis fidenter descriptæ) animo meo hæc primum agitanti minus satisfaciebant, cum reapse cernerem, ludrica ista cerebrosorum commenta ita parum ad reintegrandam ægrorum sanitatem conferre, ut qui ad asyla hæc confugerant, quicquid pollicitarentur Thrasones Dogmatici, haud meliori in loco essent, quam qui neglecta arte se totos Naturæ permiserant. Si quid ego hic egero, quo vel periculi, vel etiam difficultatis, quæ in his morbis persanandis plerumque occurrunt, pars aliqua levetur (quod salva verecundia, me mihi polliceri posse saltem spero) scopum quadantenus assecutus sum, & dulcissimum improbi laboris in bono proximi quærendo recte collocati, fructum fero. Hæc præcipua fere sunt quæ jam habeo comperta, (vel saltem ad methodum aliquam novi reducere) circa *Febres* & *symptomata*, quæ ab eisdem pendere ad hunc usque 30. Decembris diem, Ann. 1675. quo hæc conscribo.

EPI.

EPISTOLÆ RESPONSORIÆ DUÆ A THOMA SYDENHAM, M. D.

I. De Morbis Epidemicis *ab Anno* 1675. *ad Annum* 1680. ad ROBERTUM BRADY, M. D.

II. De Luis Venereæ Historia & Curatione ad HENRICUM PAMAN, M. D.

CLARISSIMO VIRO

THOMÆ SYDENHAM, M. D.

EMO *usquam Medicorum, Vir eruditissime, adhuc vim aëris & influentiam in humana corpora attente perpendit, nec in vita nostra perennanda quas agit partes eorum quispiam consideravit satis, viresque quas exerit in fermentando, & circumducendo sanguine, aut in motibus animalibus quibuscunque peragendis cujus sit energiæ, & efficaciæ, horum non aliquis notavit; neque ejusdem temperiem naturalem, alterationes multiplices & mutationes, quas* Constitutiones *haud perperam indigitas, ne leviter quidem, vel Medici, vel Historiæ Naturalis Scriptores attigerant, multo minus perscrutari sategerunt. Fieri sane nequit, cum in omnes corporis partes, etiam reconditissimas, aër sese insinuet, quin quas subit alterationes & mutationes a rebus quibus impregnatur easdem sanguini & succis communicet, & imprimat; unde ut plurimum ab hac vel illa prava aëris constitutione oritur hujus vel illius indolis prava sanguinis Diathesis. Optimo itaque consilio observationes Medicas circa morborum acutorum historiam & curationem juxta varias annorum & eorundem partium constitutiones instituisti, cum in iisdem, aëris actiones in sanguinem, succos, & spiritus præsertim (si ipse non sit spirituum materia) conspiciantur. Et nullus dubito quin Febrium indoles ab annorum temperie in quibus grassabantur observata utilissimam, si non unicam, methodum constituit ad praxim stabiliendam. Perge itaque, & si quæ adhuc restant Observationes Febrium annorum nuperrime elapsorum, fac ut palam fiant, qua in re quam maxime humani generis saluti prospicies.*

In Sectione prima, Cap. quinto *libri tui, paucis egisti de usu* Corticis Indici, *& ejusdem exhibendi methodo. Equidem scio, quosdam haud infimi subsellii Medicos, qui in magna quantitate & dosi sæpius repetita eum exhibent; alios item qui ex eodem extracta, infusiones, & ex infusionibus julapia, & emulsiones conficiunt, quibus modis se non tantum intermittentes, sed & continuas quasdam certo curare affirmant. Magnum procul omni dubio in curandis intermittentibus est remedium. Ego quidem per* 20. *plus minus annos dictum* Corticem *varia & multiplici præparatione maximo cum successu exhibendum curavi. Si vero peculiare quippiam de usu hujusce* Corticis *nostri, vel quid melius progrediente experientia fueris edoctus, id ne graveris precor in lucem proferre.*

In curatione Rheumatismi *frequentem Phlebotomiam, & larga manu celebratam tanquam necessariam proposuisti. Quærerem Ego an non rejecta tam severa & crudeli methodo, alia non humani sanguinis adeo prodiga, nec minus certa inveniri possit. Dum hæc agis, Dignissime Vir, malevolorum jurgia, & invidorum stigmata atque calumnias sat superque persenties; neque nunc minus quam olim nomini tuo aut famæ parcent, licet ingenuis fere omnibus displiceant, & candidioribus, apud quos solenne est istiusmodi detractores despicere. Isti vero, si Febrium historiam longo usu comprobatam, vel earumdem essentias, causas, & differentias, vel veram tandem medendi methodum expiscari volunt, Te Ducem & viam præmonstrantem sequi necesse habent; cum vix, aut ne vix quidem, alia, vel earum naturam investigandi, vel curandi ratio possit assignari. Macte itaque esto, & sperne sciolorum dicteria; sciolorum hominum ingenia excita; tu methodum monstrasti, & si tua non placet, qui carpunt, dent politiorem & magis firmam. Vale, Vir inter-*

integerrime, qui hisce peragendis totam Medicorum turbam merito devincies, inter reliquos vero

Tibi jure meritoque amicissimum.

Cantabrigiæ,
Decembr. 30. 1679.

R. BRADY.

Amplissimo Doctissimoque Viro

ROBERTO BRADY, M. D.

Collegii Cajo-Gonevillensis Custodi, nec non Regio in Medicina apud Cantabrigienses Professori longe celeberrimo.

ME certe, Vir Humanissime, si quid in morborum curatione profecero, ad omne id cuivis efflagitanti impertiendum præ cæteris qui nunc sunt homines facillimum esse omnino par est, si enim ea tantum mihi innotescant quæ & reliquis mortalibus, (quod mihi plus satis constat) nullo pacto mihi obfuerit levidensia ista & e triviis desumpta evulgare, sin autem assecutus sim aliquid quod e re medica sit, & ad certiorem morborum Therapejam faciat, non tam mihi laudi dabitur, quam aliis daretur quibuslibet, ea in lucem expromere. Qui & a podagra jam ab annis plus minus triginta, & calculo diu male mulctatus, facile mecum reputo, quam serio gauderem, si quod meis malis levamen aliorum indicio possit afferri. Cum autem paucissimis ingens illud privilegium a Deo Opt. Max. concedatur, ut publico commodo hac in re inservire queant, iisque tantum, quibus *e meliore luto* quam mihi *finxit præcordia Titan*, votis agendum est, quod reapse effectum dare non satis est virium. Semper enim existimavi, neque id sine ratione, majoris esse felicitatis certam vel levissimi alicujus morbi debellandi methodum ægris mortalibus prodidisse, quam vel *Tantali*, quod ajunt, vel *Crœsi* thesauros accumulasse. Feliciorem hoc illum dixi; dicam & meliorem, sapientioremque: quod enim uberius & sapientiæ & bonitatis suæ specimen quis potest edere, quam cum se e communi generis humani natura decisum animadvertat, ea quæ molitur omnia ad publicam magis omnium utilitatem, quam ad suam ipsius, qui tam exilis totius particula & contempta res est, jugiter referre? *Ut enim* (loquor cum maximo illo dicendi sentiendique magistro *Cicerone* meo, sui sæculi, ne dicam universæ hominum naturæ Genio) *leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic Vir bonus, & sapiens, & legibus parens, & civilis officii non ignarus, utilitati hominum, plusquam unius alicujus, aut suæ consulit. Cicero de fin. bon. & mal.* Quinimo satis liquet, quod cum facinorosi sit hominem jugulare, boni viri erit eundem vel conservare, vel alios iis instruere præsidiis, quibus adjuti eum ab interitu vindicent, etiam authore vita jam functo. Et vox illa plane inhumana, & scelerata audit eorum, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis terrarum omnium deflagratio consequatur.

His autem impræsentiarum missis factis, fatendum est, debere me ea, quæ de his morbis, de quibus percontari libuit, animo volutavi, ut ut exilia, tibi plane aperire, Tibi, inquam, eximio viro, & *Sparta* quam ornas dignissimo; cujus ego & eruditioni & probitati, animique candori ea tribuo encomia, quæ reliqua Togatorum gens, inter quos nites. Prætereo etiam, quantum tibi debeo gratiarum, quod te tam male habeant immerita illa, quibus a nonnullis proscindor convicia; de quibus hoc habeo dicendum, quod si vita innocua hominis, qui neminem neque facto neque dicto læserat, me ab illis sartum tectum reddere valuisset, nunquam in me detonuerant. Cum autem nullo id meo crimine evenerit, neque, ut spero, eveniet unquam, stat sententia non me ideo plectere, quod alii deliquerint, id tantum ratus ad me attinere, ut viri probi scilicet officio defungar, & boni Medici, quantum patitur tenuitas nostra.

Morem itaque geram in tradendis observationibus, quæ mihi in morbis, de quibus sciscitabaris, occurrebant. Primum autem agam de *Febribus intermittentibus* nunc apud nostros Epidemicis. Qua nomine non abs re fore arbitror annos istos ordine, sed breviter percurrere, qui illum excipiebant, quo claudebatur *Historia Acutorum Morborum* (qualis illa demum fuerit) qui per præterlapsos annos 15. grassabantur, & quædam obiter perstringere in eorundem curatione a me pridem notata. Quo facto melius innotescet, quo tempore & quibus gradibus, quæ jam obtinet febrium *constitutio*, nobis obrepserit.

(1) An-

(1) Annus 1676. eosdem peperit morbos quos genuerat constitutio postremo loco commemorata in dictis observationibus, *viz.* Annor. 1673. (in cujus Autumno ea se primum exeruit) 1674. & 1675. At vero exolescente ferme hac crasi, mitiores erant, quam pro suo genio; qui subpullulabant morbi, & minus insuper Epidemici; non obstante peculiari ejus anni indole, quantum ad manifestas aëris qualitates, quibus ab annis præcedentibus perquam abludebat, cum & æstatis fervor, & frigus hyemis omnes ferme annos, quorum memoriam habemus, longo intervallo superaverint. Et cum tam ingens tempestatum discrepantia similes tamen morbos producerent, satis hinc liquet, non tam manifestam quam occultam aëris temperiem Epidemicis morbis favere. At vero fatendum est, morbos eosdem quoad symptomata quædam aliquando a manifesta aëris diathesi pendere, quod & *Morbilli* & *Cholera Morbi* hoc anno invadentes testatum faciunt, de quibus breviter agam.

Morbilli enim nascenti anno coorti, licet non admodum Epidemici, id tamen eximii habebant, quod solito longius procurrerent; nam cum pro more suo mense primum Januario comparentes, ad Æquinoctium usque vernum ingravescerent, dein paulatim imminuti cum Solstitio fere expirarent, hoc anno ad Æquinoctium ferme Autumnale pertingebant, ab æstatis calore, nisi fallor, aucti viribus, quo diutius obsisterent. Neque tamen methodum medendi ab usitata illa diversam postulabant.

Exeunte æstate *Cholera Morbus* epidemice jam sæviebat, & insueto tempestatis calore evectus, atrociora convulsionum symptomata, eaque diuturniora secum trahebat, quam mihi prius unquam videre contigerat. Neque enim solum abdomen, uti alias in hoc malo, sed universi jam corporis musculi, brachiorum crurumque præ reliquis, spasmis tentabantur dirissimis, ita ut æger e lecto subinde exiliret, si forte extenso quaquaversum corpore eorum vim posset eludere.

Quamlibet autem hic morbus non aliam a recepta medendi rationem sibi vendicabat, *Anodyna* tamen fortiora, eaque sæpius ingerenda quam alias solebam, omnino indicabantur. Ex. gr. Ad quendam vocatus per id temporis truculentissimo illo, quod modo descripsi, symptomate tantum non enectum, (me autem comitabatur *Carolus Goodall* M. D. cujus animi candor, probitas illibata, summus in me amor, labor improbus in morbis dignoscendis curandisque una cum nomine mihi semper occurrunt) & enormi vomitione, spasmorumque violentia animum agentem, cum sudore frigido, & pulsu vix micante, guttas 25. *Laudani liquidi*, a me jam olim publicati, in cochl. 1. *Aq. Cinnamomi fortis* exhibendas curavi, veritus sc. ne vehiculum paulo copiosius medicamento rejiciendo (quod in vomendi tam impenso conamine persæpe fit) ansam daret: dein lecto assidens quasi ad semihoram, & expertus remedii vires nec Vomituritioni compescendæ, nec sedandis convulsionibus adhuc pares esse, toties illud ipsum repetere, & dosin in tantum augere cogebar (interposito tamen spatio, ut quid a jam ingesto mihi foret sperandum prius ediscerem, quam novas adferrem suppetias) donec tandem pervicacissima illa symptomata sub jugum victoris mitterentur, quod tamen vel minimo corporis motu excitata denuo excutere satagebant. Serio itaque imperavi, ut & corporis quieti modis omnibus indulgeret ad paucos dies, & medicamentum jam dictum, sed in minori dosi, subinde assumeret, etiam postquam convaluerit, ad ὑγείαν sc. confirmandam; quod nobis ex animo cessit.

Neque est cur me quispiam justo audaciorem pronunciet; eo sc. nomine, quod tantam Laudani liquidi vim ægro infundere non dubitaverim; cum judice experientia certo constabit, quod in quibus affectibus ex *Opio* parata indicantur (sunt autem tres; *vehemens dolor, vomitus vel dejectio enormior, & insigniores spirituum animalium ἀταξίαι*) in iis & remedii dosis & repetendi vices cum simptomatis magnitudine omnino sunt conferendæ. Quæ enim dosis remissiori symptomati coërcendo par est, ea ab alio fortiore superabitur, & quæ alias ægrum in manifestum vitæ discrimen conjiciet; eundem impræsentiarum ab orci faucibus liberabit.

(2) Atque hi sunt morbi isti, qui hoc anno populabantur, iidem sc. ut jam innui, cum morbis trium annorum præcedentium. Quales autem fuerint, qui annum sequentem *viz.* 1677. funestaverint, non habeo dicere. Cum enim molestissimo sanguinis mictu, a motu vel levissimo, sub anni initio male

(1) *Anno* 1676.

(2) *Annus* 1677. *Annus* 1678.

male mulctarer, neque ita diu postea podagra etiam, quæ non jam tam artus, quam viscera sævissimo dolore excruciabat, accedentibus insuper virium & appetitus prostratione, crurum tumore, aliisque symptomatibus non minus periculosis (quem si tum fuerim extinctus, mors certe non tam a bonis quam a malis abstraxisset, haud equidem repugnantem) me domi meæ ad menses tres continere, deinde redintegrandæ sanitatis causa per idem fere spatium rusticari cogebar. *Autumno* reversus ad meos, febres intermittentes hinc inde sparsas esse (quarum tamen pars maxima ægros non in urbe primum invaserat) ab amicis didici; cum autem mihi per valetudinem non liceret ægros invisere, de hoc anno nihil melius silentiô possum adferre.

Proximi anni (*viz.* 1678.) *Constitutio* prorsus immutata *Febribus Intermittentibus* (quæ jam ab anno 1664. ad tredecim sc. annos urbe fere exulaverant, nisi quod nonnullos sporadice occuparent, vel ex agris forte comitarentur) usque adeo favebat, ut Epidemicæ rursus audirent; neque eum tamen gradum hodie tuentur, quin & fines latius proferent, donec hæc, a qua pendent, aëris διάθεσις suam ἀκμὴν attigerit. Quamtumlibet autem dictæ intermittentes pauciores aliquot etiam tempore Verno fuerint adortæ, eo usque tamen exeunte Æstate, & Autumno subeunte præ cæteris sæviebant, ut nulli amplius morbo Epidemici nomen relinquerent. Hyeme verò paululum fatiscente *Variolis* locum cedebant, atque aliis insuper Epidemicis, qui per omnia dominabantur, donec intermittentibus apta tempestas in orbem rediret.

Sed ut jam edisseram, quæ de harum febrium & natura & causis sedula observatione affecutus sum; in primis notandum est, quod licet olim *Quartanæ* frequentius occurrerent, nunc dierum aut *Tertianæ* erant, aut *Quotidianæ*, (nisi quis postremas has *Duplices Tertianas* malit appellare) & pariter quod licet Tertianæ Quotidianæque aliquando cum rigore atque horrore invadentes, subsequente primum calore, mox etiam sudore, tandem in omnimoda ἀπυρεξίᾳ desinerent, atque post statam periodum ægros de novo lacesserent; ne hunc quidem jam morem servabant ultra tertium quartumve paroxysmum, maxime si æger lecto addiceretur, & assumptis cardiacis calidioribus oleum camino, quod ajunt, addiderit. Postea vero febris hæc eo usque etiam præter indolem suam incrudescebat, ut *Intermissionis* loco *Remissionem* tantum ægro concederet; & magis indies ad *Continuarum* speciem accedens, tacto cerebro tandem haud paucos extingueret.

Curationem quod spectat, jam a multis annis mihi innotuit, quam sit periculosum tam in tertianis & quotidianis (quæ cum recentes fiut nullumque typum indutæ in continuitatis vicinia adhuc hærent) per sudorifica moliri: quamvis enim notissimum sit simul cum sudore prorumpente inquietudinem atque alia symptomata statim evanescere, & ἀπυρεξίαν succedere, & ex consequenti huic paululum esse indulgendum, saltem non esse obsistendum paroxysmo fatiscente, tamen est compertissimum, quod si justo copiosius eliciatur sudor, quæ intermittebat, febris jam fit continua, ægerque tanquam incerto aleæ casu in vitæ discrimine versatur, hic servatur, perit ille. Ratio est hæc, nisi mea me fallit conjectura, quod sc. istiusmodi profusus sudor, cum materiæ febrilis, paroxysmi calore eo usque evectæ, ut jam per despumationem ejici possit, modum exuperet, exterminata ea parte, quæ unico parxoysmo respondet, de reliquo, sanguini incendendo impenditur. Hujus itaque methodi inefficaciam; & aliarum evacuationum, venæ sectionis v. gr. & catharseos incommoda (quarum utraque relaxando tonum sanguinis morbum protrahunt) dum mecum perpenderem, *Peruvianus Cortex* certissimam mihi spem fecit, de quo vere affirmare possim, non obstante tam vulgi, quam perpaucorum e doctis præjudicio, me nihil mali ægris accidisse ab ejus usu vidisse unquam, vel cum ratione suspicari potuisse, nisi quod illi, qui longum & repetitum corticis Peruviani usum expetti sunt (ut in *Capite de Rheumatismo* præmonstraverim) in speciem quandam *Rheumatismi Scorbutici* nonnumquam incidunt. Hoc autem malum perquam raro ex hac occasione nascitur, & quando accidit, facillime remediis ibidem descriptis cedit.

Et profecto si tam effectorum durationem, quam corticis hujus innocentiam exploratam haberem, principem illi locum inter omnia quotquot sunt remedia deferre nullus dubitarem; cum non tantum in hoc morbo insignium esse virium deprehendatur, sed & in uteri & ventriculi etiam affectibus. Tantum abest, ut de ejus insalubritate merito quis conqueratur.

His autem potissimum de causis, nisi fallor,

lor, dictus cortex male audit. Primo, quia plurima illa horrendaque symptomata, quæ febres intermittentes jam diutius ægrum cruciantes comitantur, etiam ubi ne minimum quidem corticis degustaverit, cortici, vel semel assumpto, imputantur. Secundo, quia cum occulta vi, & non per sensibilem aliquam evacuationem morbum averruncet, statuunt plerique materiam morbum comitantem, quæ propelli debuerat, tanquam hostem intra mœnia vi corticis adstringente inclusam latere, novos Naturam tumultus, atque ægrum non penitus evasisse cum adhuc catenam trahat. Ast hi non satis attendunt sudores paroxysmum finientes id omne quod in lucido sanitatis intervallo accumulabatur prorsus eliminasse, manere tantum morbi seminium tempore maturandum; quodque cortex fugientem paroxysmum a tergo urgens, & intercepto, qui debuerat subministrari, morbi commeatu, sive fomite, non potest in sanguine retinere, quod jam in illo non nisi tanquam in embryone reperitur; ac proinde neque strangulationum, neque obstructionum, quæ vulgo objiciuntur, reus est peragendus.

Quo autem pacto deprehendemus corticem vi sua adstrictoria febres fugare? Qui id probare velit, necesse erit prius alia adstringentia pari virtute prædita in medium afferat; mihi certe vel eorum fortissima adhibenti in experimentum nondum e voto cessit. Quid quod illos etiam sanat, qui ab ejus usu tanquam a cathartico assumpto (quod nonnullis accidit) frequenter alvum deponunt? Id vero demum est recte sapere suo se quemque pede ac modulo metiri. At si quis fucum sibi faciens, aliis se præditum esse facultatibus existimaverit, quam quæ inserviunt percipiendæ vel *Naturali Theologiæ* (ut Deo scil. rerum omnium Architecto, & Moderatori debita veneratio cum profundissima animi prostratione jure merito exhibeatur) vel *Philosophiæ Morali* (ut virtutem exerceat, & mores tam ad privatum quam publicum societatis humanæ bonum accommodet) vel denique *Arti Medicæ*, *Mathematicæ*, *&* *Mechanicæ*, (quibus vita communis adjuvatur) hic primum Hypothesin aliquam e schola *Naturalis Philosophiæ* depromat, qua vel unicam differentiam specificam rerum in Natura possit enodare; ex. gr. rationem reddat, quare *Gramen* omne viridi ubicumque colore, nusquam alio cernitur infectum; *&c.* Hoc si effecerit, in ejus castra haud invitus transeam; similiter, non verebor dicere quod Medici cura omnis atque industria, in expiscanda morborum historia, iisque remediis adhibendis, quæ experientia indice ac magistra eosdem valent depellere, debent collocari; observata tamen ista medendi methodo, quam recta ratio (non speculationum commentis, sed trito, & naturali cogitandi modo innixa) ei dictaverit. Dicam itaque paucis quod usu didici de methodo, qua cortex nobis usurpandus venit.

Cortex Peruvianus, cujus *Pulvis Patrum* vulgo nomine insignitus, annis abhinc quinque & viginti (si bene memini) apud Londinenses nostros in exterminandis febribus intermittentibus, maxime quartanis, primum cœpit inclarescere. Idque optimo sane jure, cum hujuscemodi morbi rarissime ab ullo alio sive remedio, sive methodo medendi antea expugnarentur, unde etiam opprobria Medicorum & erant, & audiebant. At vero non ita multo tempore elapso, duabus de causis, non quidem levibus, damnatus in desuetudinem prorsus abiit. Primo, quia paucis horis ante adventum paroxysmi, pro recepto id temporis more, exhibitus ægrum nonnumquam e medio tolleret; quod & civi cuidam Londinensi eidemque Senatori Urbano, *Underwood* nomine, & Capitaneo nomine *Potter* in vico vulgo dicto *Black Fryars* Pharmacopolæ memini accidisse. Funestior hic pulveris exitus, quamvis oppido rarus, Medicos tamen paulo cordatiores ab ejus usu merito retraxit. Secundo, quia æger ope pulveris a paroxysmo alias invasuro liberatus, quod plerumque eveniebat, tamen intra dies 14. recidivam ut plurimum pateretur. In morbo scilicet recenti, necdum temporis cursu suoque marte commitigato. Maxima pars hominum his permota rationibus spem de hoc pulvere jam pridem conceptam protinus abjiciebat. Neque enim tanti æstimabant paroxysmum ad paucos dies protelare, ut se eo nomine in vitæ discrimen a pulvere intentatum induci paterentur. Ego vero jam ab aliquot retro annis haud vulgarem hujus corticis vim serio perpendens, animoque revolvens, non alio magis quam hoc Herculeo medicamento febres intermittentes debellatas iri confidebam, si qua par erat cura accederet, & diligentia. Diu itaque multumque apud me agebam, ut & *Periculo* a pulveris usu impendenti, & *Recidivæ* intra paucos dies subsecuturæ (quæ duo erant amolienda incommoda) possem occurrere,

atque ægrum hujus ope ad perfectæ sanitatis gradum promovere.

Primo, *Periculum* quod minitabatur, non tam ex ipso cortice natum arbitrabar, quam ex eo quod minus opportune ægro ingereretur: cum enim vix ingens materia febrilis diebus a paroxysmo vacuis in corpore fuerit aggesta, pulvis prædictus, si immediate ante paroxysmum deglutiatur, facit quo minus materia morbifica ipsa Naturæ methodo, paroxysmi scilicet impetu, possit eliminari, quæ proinde præter fas inclusa ægrum in vitæ discrimen solet conjicere. Hoc ego me malum propulsare posse existimabam, materiæque pariter febrili de novo generandæ obicem ponere, si ubi primum paroxysmorum unus affligere desierit, confestim pulverem exhiberem, quo insecuturus suffllaminaretur, & diebus intermissionis statis subinde vicibus eundem repeterem usque dum novus invaderet paroxysmus, atque ita paulatim tutoque proinde sanguinis massam salutifera corticis virtute penitus inficerem.

Secundo, cum *Recidiva*, (quæ intra dies 14. plerumque accidebat) ex eo mihi videbatur nasci, quod sanguis non satis exsaturaretur virtute febrifugi, quod utut efficax, una tamen vice morbo penitus exterminando par non fuit, idcirco autumabam nihil ad eam præcavendam æque posse conducere, atque methodum repetendi pulveris, etiam devicto ad præsens morbo, justis semper intervallis, antequam scilicet vires præcedentis dosis prorsus elanguescerent.

His itaque rationum momentis innixa mens eam, qua jam utor, mihi methodum dictabat. Ad ægrum *Quartana* febre laborantem accersitus (*die Lunæ* v. g.) si paroxysmus eodem die sit invasurus, nihil prorsus moveo, sed id tantum ago ut spem faciam, eum a proxime venturo liberatum iri. Ac proinde binis diebus intermissionis (*Martis* sc. & *Mercurii*) corticem exhibeo hunc in modum. ℞. *Cortic. Peruv. subtiliss. pulverat.* ℥j. *cum s. q. syr. Caryophyl. vel de Rosis siccis, f. Electuar. dividendum in 12. partes, quarum unam capiat quarta quaque hora, incipiendo immediate post paroxysmum, superbibendoque haustum vini cujuslibet*. Vel, si *Pilulæ* magis arrideant. ℞. *Cortic. Peruv. subtiliss. pulv.* ℥j. *cum s. q. syr. Caryophyl. f. Pil. mediocris magnitudinis, quarum capiat* vj. *quarta quaque hora*. Sed minori cum molestia, eodem tamen fructu, hujus *Pulveris uncia una* admisceri poterit *libris duabus Vini Clareti*, atque ejus *cochl.* viij. vel ix. exhiberi iisdem, quæ dicta sunt, temporis intervallis. *Die Jovis*, quo metuitur paroxysmus, nihil impero, cum utplurimum nullus accedat, reliquiis materiæ febrilis per solitos sudores, qui præcedentem paroxysmum absolvunt, despumatis ejectisque e sanguine, atque intercisa, novæ mineræ ad fomitis accumulationem repetito pulveris usu, diebus paroxysmos disterminantibus adhibiti.

Verum enim vero ne morbus denuo recrudescat (quod e prædictis incommodis erat alterum) *die octavo* præcise, a quo postremam dosin æger assumpsit eandem præfati pulveris quantitatem, (*Unciam sc. in partes* 12. *divisam*) eadem, qua prius methodo, certo certius exhibeo. Quamvis autem repetita hoc modo semel medicatio persæpe morbum conficiat, non tamen prorsus in tuto collocatur æger, nisi Medico tertio quartove eandem methodum eodem temporis intervallo iteranti parere non gravetur; maxime ubi sanguis a prægressa aliqua evacuatione fuerit debilitatus, aut si æger incautius auræ frigidiori feriendum exposuerit.

Verum etsi hoc remedium nulla purgandi vi polleat, tamen ob peculiarem quorundam corporum temperiem atque idiosyncrasiam persæpe accidit, ut ab ejus usu tanquam a cathartico fortiori assumpto æger violenter expurgetur. In hoc casu omnino oportet, ut *Laudanum* cum eo exhibeatur, quo minus hanc operationem, tam suæ naturæ, quam morbo plane contrariam, ciere valeat, neque pulvis justo citius per alvum expulsus disperdatur, antequam suo fungeretur munere. In hoc itaque casu *Laudani* ejusdem *gut.* x. vino instillari jubeo, & post alternam pulveris dosin assumi, modo diarrhœa perstiterit.

Dicta methodus usu mihi venit in cæteris intermittentibus sive *Tertianis*, sive *Quotidianis*; utrasque enim statim a finito paroxysmo aggredior, & repetito per jam commemorata paroxysmorum interstitia medicamine (quantum scilicet earum fert indoles) urgeo atque a tergo premo; hoc tamen discrimine, quod cum quartana rarissime nisi *Uncia una* in doses dispertita, reliquæ *sex Drachmis* possint ita expurgari, ut inducias saltem concedant.

At vero tertianæ, quotidianæque, etsi post unum alterumve paroxysmum omnino videantur intermittere, tamen non ita raro (quod & a me ante est notatum) postea ad con-

continuarum fere speciem vergunt, & ad *Remissionem* tantum, etiam diebus, quæ *Intermissionem* pollicebantur, accedunt; præsertim ubi æger lecto defixus regimine justo calidiore, aut medicamentis febri per sudores ejiciendæ dicatis fuerit mulctatus. Hoc in casu a remissione quantumlibet exigua (id enim mihi unum superest) ansam arripiens, pulverem quam proxime a paroxysmo (quantum conjectura valeo) ingerendum propino, nempe quarta quaque hora, ut modo dixi, ne quidem ipsum morans paroxysmum, cum aliter in spatio interjecto plus satis brevi alexeteria corticis vis sanguini impertiri nequeat.

Cum autem febres quæ jam apud nos grassantur, etsi post secundum tertiumve paroxysmum reponere se in classem continuarum nitantur, tamen ad intermittentes debeant referri; nulla mihi est religio *Corticem* vel in maxime *Continuis* hujus speciei sumendum proponere, qui dicto more iteratus ad apyrexiam certo ægrum perducet; modo assiduus lectuli calor, & intempestivus cardiacorum usus continuitatem febri non conciliaverint; quo in casu Peruvianum corticem nihil quicquam profecisse plus semel observavi. Neque mihi unquam contigit, ut viderem vinum in quo propinatur cortex (quod jure quis possit suspicari) febricitanti obfuisse; e contra vero, calor, sitis, cæteraque febris symptomata ut plurimum post assumptam hujus remedii quantitatem sufficientem, mox evanescent, vino haud obstante. Hic autem observandum, quod quo magis febris sive sponte sua, sive regimine calidiori ad continuitatem accedat, eo major corticis quantitas exhibenda; ita ut nonnunquam viderim morbum hunc non nisi sesquiunciæ, vel unciis ejusdem duabus cessisse.

Cum vero sint aliqui qui corticem hunc nec in pulveris forma, nec electuarii, nec tandem pilularum ferre queant, his ejusdem infusum in frigido factum propino, ℥ij. *sc. Corticis grosse pulverati in Vini Rhenani* ℔ij. aliquandiu macero. Liquor hic per manicam Hippocratis sæpiuscule trajectus, colore limpidus adeo non officit, ut vel delicatulorum palato arrideat; ac dictæ infusionis unciæ quatuor ad dies aliquot factæ, virtutem drachmæ unius corticis in pulvere exhibiti videntur continere. Quæ cum nec ingrata sit, nec ventriculum premat, duplo frequentius usurpari poterit, quam reliquæ ejusdem remedii formulæ, nempe donec paroxysmi terga dederint.

Quandoque accidit, ut in hoc morbo male formato, nec dum in typum regularem evecto, æger ob vomituritionem fere continuam corticem deglutitum, quacunque demum forma exhibeatur, retinere nequeat: In hoc casu vomitio prius est compescenda, quam cortex propinetur. Ad quem scopum collimans jubeo, ut sexies vel octies spatio duarum horarum *succi limonum recens expressi Coch.* j. *cum salis Absint.* ℈j. *assumat.* Deinde *Laudan. liquid. gut.* xvj. *cum aq. Cinamom. fort. Cochl.* j. Ac brevi post, si vomitus cessaverit, usum Pulv. Peruv. aggrediatur.

Pro infantibus, quorum ætas tenella vix feret ut alia forma hoc remedium assumatur (saltem ea quantitate qua devincatur morbus) sequens Julapium præscribere soleo. ℞. *aq. Cerasor. nig. & Vini Rhenani an.* ℥ij. *Cort. Peruv. subtilissime pul.* ʒiij. *syr. Caryophil.* ʒj. *mſ. f. Julap. Cap. Cochleare unum alterumve pro ratione ætatis, quarta quaqua hora, donec paroxysmi non amplius discrucient; instillando alternis dosibus, si Diarrhœa adfuerit, Laudani liquidi gutt.* j. *vel* ij.

Observandum est insuper, quod cum breviora paroxysmorum interstitia in tertianis & quotidianis intermittentibus non satis temporis concedant ad sanguinem febrifuga corticis virtute plene exsaturandum, fieri non potest, ut æger proximum a prima medicatione paroxysmum, uti in quartana solet evenire, certo effugere valeat, sed in his medicamentum sæpe non nisi post biduum promissam curationem absolvet. Animadvertendum autem quod si æger, non obstante abundanti cautela superius tradita, nihilominus recidivam patiatur (quæ in quartana ipsa rarius accidit, quam in tertianis, vel quotidianis) tamen prudentis Medici erit non nimium pertinaciter insistere methodo corticis per dicta intervalla exhibendi, sed pro suo judicio aliis modis curationem aggredi, cui præ cæteris *Decoctum amarum*, quod appellant, magnopere conducere vulgo creditur.

Diætam quod spectat cæterumque regimen, nec a cibo, nec a potu arcendus est æger, qualis qualis is demum fuerit qui ad stomachum facit, fructibus tamen horariis & liquoribus frigidis (utpote & infirmandæ sanguinis massæ, & febri postliminio reducendæ admodum conferentibus) semper exceptis. Vescatur itaque carnibus eupeptis & euchimis,

mis, & vino modice utatur pro potu ordinario; qua re sola ægros nonnunquam restitui, etiam eos, quorum corpora ob frequentem febris recursum contra corticem quasi communita, salutiferam ejus vim perpetim eludebant.

Neque vero se temere auræ frigidiori committere debet æger, donec sanguis pristinum vigorem de novo obtinuerit.

Hic autem advertendum, quod cum de febribus intermittentibus olim agens ægrum sublato morbo sedulo purgatum iri admonuerim, hoc intelligi velim de iis solum febribus, quæ vel sponte sua, vel alio sive medicamento, sive methodo præter corticem Peruvianum erant debellatæ. Etenim curatio, cum huic remedio, de quo jam loquor, innitatur, purgatione nec eget, nec eandem plane fert. Ita potenter dictus cortex sine ope catharticorum non *Paroxysmis*, sed & *Discrasiæ*, quam corpori iidem inflixerunt, subvenit. Vitandæ itaque ante omnia evacuationes qualescunque, cum vel blandissima catharsis, quinimo enema a lacte saccharato in morbi discrimen certissime, forte in morbum ipsum denuo ægrum conjiciet.

Hic autem commemorare libet, quod sub primos hujus constitutionis annos symptoma quoddam insigne febribus intermittentibus quandoque supervenerit. Nempe earum paroxysmi non cum rigore & horrore, quas postea febris excipit, invadebant, sed æger iisdem plane symptomatibus tentabatur, ac si *Apoplexia* vera laborasset; quæ tamen nihil aliud esset, utcunque hunc affectum æmularetur, quam ipsa febris caput impetens; ut ex aliis signis, ita ex colore urinæ satis liquebat; quæ in intermittentibus ut plurimum rubore saturato extat, qualis cernitur in urina eorum qui ictero laborant, etsi non adeo intense rubet, & pariter sedimentum deponit pulverem laterum fere referens. Hoc autem in casu quantumlibet evacuationes omnes, cujuscunque demum generis sint, indicari videntur, ad revellendos scilicet ex cerebro humores, ut in apoplexia primaria fieri solet; eædem tamen omnino omittendæ sunt, utpote quæ originariæ hujus symptomatis causæ, febri nempe intermittenti prorsus adversentur, ac proinde mortem accersant; quod & ipse novi. At e contra expectandum donec paroxysmus sponte sua evanuerit, quo tempore cortex, modo citius idem ingeri non poterit, quamprimum est exhibendus, & intervallis ab ejusmodi accessionibus liberis idem sedulo repetendus, usque dum perfecte convaluerit æger.

Nonnunquam accidit, etsi perquam raro, ut senes qui diu hoc morbo antea laborarunt, ac interea venæ sectionibus & catharticis imperite fuerint mulctati, in *Diabetem* incidant, etiam febre jam perfecte fugata. Etenim cum sanguis eorum abhinc debilitatus assimilandis succis ei illatis prorsus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & inconcocti exitum sibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta sensim vires labefactantur, & quasi substantia corporis per hanc cloacam exinanitur. In hoc affectu, uti & in omni *Diabete*, ex quacunque προφάσει originem ducat, curativæ indicationes ad sanguinem invigorandum corroborandumque, ac pariter ad fluxum urinæ præternaturalem restringendum, omnino dirigendæ sunt. Ut ℞. *Theriac. Androm.* ʒiß. *conserv. flaved. Aurant.* ℥j. *Diascordii* ʒß. *Zinzib. condit. & nuc. moschat. condit. an.* ʒiij. *pulv. e chelis Cancr. compos.* ʒiß. *Cort. exterioris Granator. rad. Angelic. Hispan. Coral. rubr. præp. & trochisc. de terra Lemnia an.* ʒj. *boli Arm.* ℈ij. *Gum. Ar.* ʒß. *cum s. q. syr. de ros. siccis f. Electuar. de quo sumat ad magnitudinem nuc. mosch. maj. mane hora quinta pomerid. & noct. per mensem integrum, superbibendo seq. infusionis Cochl.* vj. ℞. *rad. Enul. Campan. Imperator. Angelic. & Gentian. an.* ʒß. *fol. absinth. Rom. marrub. alb. Centaur. min. & calaminth. an. M.* j. *Baccar. Juniper.* ʒj. *Incidantur minutim, & infundantur Vini Canarini* ℔v. *stent simul in infusione frigida, Coletur tantummodo tempore usus*. Vescatur cibis εὐπέπτοις, *viz.* Carne vitulina, vervecina, *&c.* Abstineat ab esu olerum, & fructuum qualiumcunque, & singulis pastibus bibat vinum Hispanicum.

Eadem fere methodo atque iisdem remediis contumax iste & diuturnus affectus, *Fluor* sc. *muliebris*, sanatur ac *Diabetes* modo dictus; nam utrobique indicationes curativæ eædem sunt, quantumcunque inter se hi duo morbi diffidere videantur. At in *fluoris muliebris* curatione venæ sectio celebrata, ac postea catharsis ex *Pil. Coch. maj.* ℈ij. tribus vicibus repetita *Corroborantium* usui præmitti debent, deinde vero per totum processum omnino omittendæ; cum quælibet evacuatio evertat quicquid corroborans substruxerit. Sed hæc obiter.

Hæc habui de Peruviani corticis usu summatim dicenda: Neque enim remediorum

pompæ

pompæ libuit indulgere. Cum sane qui aliquid cortici adjiciunt præter vehiculum eidem in ventriculum transmittendo necessarium, aut ex ignorantia peccant, ut mihi videtur, aut dolo malo, a quo vir probus ex animo abhorrebit; qui cum pars sit ejusdem communis naturæ, ut ὁμοφυλον fraudem faciat, nullo unquam privato suo commodo poterit adduci. Quod superest, si ætati placuisset ad ea animum advertere, quæ annis adhinc quatuor in historia acutorum morborum tradideram (quæ & ante illud tempus mihi innotuisse omnino est credibile) quo pacto sc. cortex in interjectis paroxysmorum spatiis debuerit ministrari, tum postea repeti ægro jam convalescente: viverent fortassis haud pauci eorum, quos jam terra tegit, ut ut homines vilipendant tenues sane illos conatus nostros communi omnium bono dicatos, & monita spreverint ibidem dictata verbis insequentibus, quibus ea breviter continentur, quæ hic fusius explicare visum est, viz.

Curandum est ante omnia, ne præmature nimis hic cortex ingeratur, ante scil. quam morbus suo se marte aliquantisper protriverit (nisi collabescentes & jam fractæ ægri vires eundem temporius sumendum esse dictaverint) neque enim illud solum est metuendum, ne a propero ejus usu inefficax iste reddatur, & spem ægri fallat, sed etiam ne de ægri vita agatur, si sanguinem omni fermentationis nisu se dispumanti derepente injiciamus remoram. Proximo loco, neque Catharsi, multo minus venæ sectione, subducenda est materiæ febrilis pars aliqua, quo liberius cortex suo fungatur munere: cum enim ab utraque labefactetur quadantenus œconomia corporis, eo promptius utriusque recrudescunt paroxysmi, evanescente semel pulveris vi. Mihi enim magis e re fore videtur, ut sanguinem dicto medicamine sensim longioreque a paroxysmis intervallo leviter inficiamus, quam ut uno omnino ictu paroxysmum jam instantem tentemus confodere; hoc enim pacto & plus temporis remedio conceditur, quo suum opus plenius absolvat, & evitatur quicquid ibi est periculi, quod ægro poterit oriri ex subito isto atque intempestivo nimis sufflamine, quo paroxysmum jam invalescentem atque omni se ope exerentem conamur opprimere. Postremo brevibus istis temporis intervallis repetendus est pulvis, ut non protinus evanescat prioris dosis virtus antequam altera exhibeatur: crebra enim repetitione ista ὑγεία tandem recuperabitur, profligato insolidum morbo. His adductus rationibus hanc ego methodum cæteris antepono. Peruviani corticis ℥j. *cum syrup. Rosar. rub.* ℥ij. *misceatur; æger vero quantitatem nucis moschatæ majoris mane, & sero quotidie devoret diebus a genuino paroxysmo vacuis donec confectionem omnem absumpserit. Repetatur porro ad tres alias vices, interjectis semper diebus quatuordecim.* Morb. Acut. Sect. I. Cap. V.

Quantumlibet autem cortex supra laudatus in febribus hisce medendis, omnibus aliis, quotquot adhuc inventa fuerunt, palmam facile præripiat, attamen in *Tertianis Vernalibus*, si modo æger sanguineo temperamento præditus esset, atque etiam ætate floreret, remedia sequentia curationem absolvisse observavi. Ex. gr. Mittatur sanguis e brachio die a paroxysmo libero, & post aliquot horas eodem die exhibeatur *Emeticum ex infusione* Croci *Metallorum;* ita tempus præfigendo, ut vomitorium opus suum absolvat ante invasionem paroxysmi insequentis, quo elapso immediate aggrediatur usum sequentium. ℞. *Extracti gentian. Absint. & Centuar. min. an.* ʒij. *Misceantur ac dividantur in* ix. *doses, quarum unam capiat quarta quaque hora, superbibendo decocti amari sine purgantibus & vini albi an.* ℥iij. est & altera methodus curandi has tertianas, in pauperibus, scil. quorum facultas prolixo apparatui Medico ferendo non sit. Ut ℞. *Serpentar. Virginian. subtiliss. pulv.* ℈j. *vin. alb.* ℥iij. *Ms. sumat duabus horis ante paroxysmum, & stragulis bene coopertus sudet per tres vel quatuor horas, idem faciendo per duas alias vices paroxysmo ingruente.*

(1) Sequenti anno (nempe 1676.) sub initio Julii eædem febres de novo vires redintegrabant, & quotidie increbrescentes mense Augusto quam immanissime debacchabantur, ac magnam stragem edebant. Cum autem de his jam fusius egerim, nil amplius adjiciam, nisi, quod *Novo Epidemico* a manifesta aëris crasi pendenti sub mense Novembris prorsus locum cedebant.

Etenim una cum *Novembri* subingrediebantur *Tusses* cæteris, quas mihi contigit observare, annis ἐπιδημικώτεραι, cum in singulis fere familiis universi laborarent. Harum aliæ opem medicam non magnopere desiderabant; aliæ

(1) *Annus 1679.*

aliæ vero pulmones ita vehementer agitabant, ut æger ventriculi contenta per os ejicere subinde cogeretur, vertigine insuper correptus, a nisu violentiori, & laborioso. Primis fere diebus tussis, siccam æmulans, nullam materiam spectabilem exantlavit: mox ætate auctior nonnihil; atque ut verbo expediam, tum in eo quod parcius expectorarent ægri, tum etiam conatu vehementiori, & paroxysmorum duratione ad *Tussim puerorum Convulsivam* mihi propius accedere videbatur, nisi quod mitius aliquantum sæviret. In hoc saltem convulsivam superabat, quod & febre, & solitis ejus symptomatibus stipata ægrum invaderet, quæ in tussi puerorum nondum me vidisse memini.

Solemne sit licet tusses sub hyemis adventum affligere, mirabantur tamen omnes eas hoc anno ita præter solitum increbrescere: quod quidem hac præcipue de causa arbitror contigisse. Cum mensis *Octobris* crebrioribus quam solebat, & ferme continuis permaduisset imbribus, & sanguis hominum tempestati consentiens particulas crudas atque aquosas affatim imbibisset, transpiratione per cutis spiracula a primo frigoris insultu prohibita, Natura colluviem hanc serosam vel per ramos venæ arteriosæ, vel, quod alii volunt, asperæ arteriæ glandulas eliminare fategit, & tussis ope explodere.

Curatio rite ut institueretur, quoties scil. Medico fuit opus, tam per venæ sectionem, quam catharsim evacuandum esse nullus dubitavi. Neque enim alia aliqua methodo æque commode ejiciuntur redundantes seri particulæ, ac per phlebotomiam & cathartica, quæ tam insigniter vasa emulgent. Remedia *Pectoralia* quod attinet, (præter quam quod eorum usu gratificamur ægris) non intelligo quo pacto amoliendæ tussis causæ queant conferre, cum omnis eorum actio, vel in incrassanda materia, quoties justo tenuior vim expultricis facultatis eludit, vel in eadem attenuanda, quoties ob viscididitatem ægrius expuitur, poni videatur. Id certo scio inutiliter in his tantum temporis impendi; nonnumquam etiam sanguinis massam eo usque debilitari a retentis particulis seri Naturæ inimicis, pulmonesque insuper tussi irritatos ita conquassari motu violento ac fere continuo, ut non raro via sternatur ad *Tabem*; a cujus insidiis celeritate curationis æger vindicari debuerat. Neque multo tutius adhibentur sudorifica, a quorum usu æger nonnumquam in febrem incidit, nonnumquam etiam particulæ sanguinis facile inflammabiles ita pleuræ impinguntur, ut accendatur *Pleuresis*, quod per decursum dictæ tussis epidemicæ ingenti vi hominum cum suo magno periculo contigit.

Sanguinis itaque e brachio eduxi quantitatem moderatam: *Epispasticum* satis amplum, ac forte, posteriori cervici applicandum curavi, quo materiæ peccantis pars aliqua alio derivari possit. Posthæc *Catharticum* e lenioribus, infusionem scilicet *Senæ*, *Rhei*, cum *Manna*, & *Syrup. Rosaceo Solutivo* quotidie exhibui, donec vel prorsus convalesceret æger, vel admodum imminuerentur symptomata. Vel, si potio minus ægro arrideret, *Pilul. Cocb. Major. scrupulos* ij. quotidie devorandos imperavi; hora scilicet quinta matutina superdormiendo.

Hac etiam methodo, phlebotomia scilicet & repetita catharsi, eaque sola expugnatur *Tussis Puerorum Convulsiva*; malum alias pertinacissimum, & pene insuperabile. Alii quid valeant hic præstare plane nescio, me in variis atque omnis fere generis remediis operam non semel perdidisse satis scio. Sed leniora tantum cathartica hic conveniunt, eaque cochleatim sunt ingerenda pro ratione ætatis. Quæ quidem κατ' ἐπικρίσιν evacuatio eo nomine, ut arbitror, dictæ tussi medetur, quod scilicet, licet non multum humoris serosi in pulmonibus inveniatur, fervidiores tamen, & spirituosi halitus e massa sanguinis in pulmones statis temporibus transmissi atrociores illos tussiendi paroxysmos in tenellis excitent; horum autem in pulmones impetus haud alia methodo æque sisti posse videtur & præcaveri, atque hac qua motus priori contrarius (per viscera scilicet) morbi causæ conciliatur.

Verum in morbis *Epidemicis* cujuscumque demum generis sint, (si modo recens adhuc ægrum corripuerint) summopere cavendum, ne alvus ei ducatur, nisi misso prius sanguine. Qui enim morbi a constitutione aëris epidëmica pendent, aut jam febres sunt, aut in earum classem levissima de causa transeunt; cum ex tumultu in sanguine, & humoribus a catharsi, vel lenissima excitato, & subsequente calore facile accendatur febris, quam alias Natura propulsasset consuetis materiæ morbificæ evacuationibus; *gravedine* ex. gr. aut *Tussi* in hoc, de quo jam agimus, Epidemico, aut *Diarrhœa*, quoties febris cum illa faciens epidemice grassabatur. Idem potest dici de quacumque alia aëris constitutione, qua corpus ad certum aliquod

quod febris genus determinatur; quæ quidem non semper actu invadit, sed benignioris Naturæ ductu morbi fomes e sanguine, mediante evacuatione aliqua ejus genio accommodata, exturbatur. Hoc constanter assero, quantumlibet mos jam obtineat exhibendi cathartica ante celebratam venæ sectionem, vel quod adhuc est periculosius, eà penitus omissâ. Licet enim objiciatur fæculentias in primis viis stabulantes toties in vacuas venas propelli, quoties detrahitur sanguis, alvo non prius subducta, certissimum tamen est evacuationem, quam isti præmitti volunt, nullo modo resarcire posse injuriam sanguini illatam a tumultuante cathartico phlebotomiæ præmisso. Atque negari non potest catharticum mox a dempto sanguine assumptum longe mitius vim suam exerere, neque perinde sanguinem, vel calefacere, vel exagitare, atque idem solet si phlebotomiam præcedat. Neque paucos, ex infantibus maxime, vel ob ignoratam hanc tam, vel neglectam periisse existimo.

Atque hoc mihi suffragante experientia multiplici compertissimum est. *Experientia*, inquam, optima duce & magistra, ad cujus leges, & normam nisi exerceatur Medicina, eam prorsus exulare satius esset. Luditur enim, quod ajunt, de corio humano plus satis, cum hinc Empirici, neque morborum historiam, nec methodum medendi callentes, & receptis tantum freti, isthinc sciolorum vanissimi spem omnem in affectato artis ambitu, & speculationibus utrinque pari fere momento disceptatis ponentes, quasi junctis viribus majorem edunt stragem, quam ederent morbi eorum destituti auxilio. Ea demum praxis, eaque sola ægris mortalibus feret, quæ indicationes curativas ex ipsis morborum phænomenis elicit, dein firmat experientia. Quibus gradibus magnus *Hypocrates* ad cœlum ascendit. Et si dicta methodo ars medica a quoquam traderetur, licet morbi unius aut alterius curatio cuilibet e vulgo possit innotescere, integra tamen ars, quaqua patet, homines prudentes, & peritos etiam magis exquireret, quam in statu hodierno, neque, vel minimum artis honori exinde decederet. Cum enim subtilitas longe accuratior in Naturæ operationibus (in quarum observatione vera praxis medica fundatur) quam in arte aliqua, hypothesibus etiam luculentissimis suffulto, inveniatur, medendi ars, quam præcipit Natura, rude vulgi ingenium longiori intervallo superabit, quam ista, quæ a Philosophia docetur. Fidem hic mihi facient *Febres*, quæ duas e tribus, in medicina facienda, partes occupant, & quemvis mihi arbitrum constituo, vel mediocriter cogitationibus, indulgere solitum, vera dicam necne. Quis enim, vel ex insulsissimis Empiricis est, qui se huic morbo curando imparem fatebitur, si id tantum agendum est, ut duabus istis indicationibus curativis, quæ vulgo obtinent, fiat satis? Nempe ut sudoriferorum ope exterminetur materia morbum committens, & symptomatibus eatur obviam, quæ ejusmodi evacuationibus superveniunt. Certissimum enim est, *Theriaca Andromachi*, *Pulv. e chelis Canor. comp. Aq. Epidem. &c.* intro assumptis, una cum regimine calidiori sudores posse propelli, quem sibi scopum unice proposuit in hujus morbi curatione, maxime si forte *Malignitatis* nomen auribus usurpaverit. Et ad mitiganda quod attinet symptomata, *Diacodium* in promptu est, quo somnus invitetur, quoties urgent vigiliæ, *Enema* quoties alvus non respondeat, & sic de cæteris. At nec ipsus valet comprehendere suo marte, nec e Medicorum præscriptis ediscere, quæ demum illa sit febris species, quam debellare satagit; si modo credimus (credent saltem forte posteri) varias dari febrium species, quarum singulæ suam sibi methodum medendi a reliquis diversam fere postulant. Unam insuper eandemque febrem, cujuscumque sit generis, uno modo ubi primum aggreditur, atque alio paululum diverso per singulos gradus quousque grassabitur, tractandam esse. Quo pacto indicationes curativas ab hoc vel illo phænomeno minus insigni mutuabitur, naturalem morbi historiam ignorans (quæ sola veram medendi rationem indigitare poterit) cum nequeat dijudicare, an hoc vel aliud phænomenon a curandi quam adhibet methodo, an ab ipso nascatur morbo? Dies deficeret enumerantem varia, & subtiliora illa minutioraque, quæ in hoc atque in aliis morbis curandis observanda occurrunt: quæ cum tot sint & tanti momenti ad liberandos a morte homines, semper licebit posteris, & seris nepotibus aliquid adjicere iis observationibus, quibus traditur varietas pene infinita operationum Naturæ in morborum productione, & curativæ indicationes ex eo fonte depromendæ enumerantur. Non itaque vilescet ars, si quid hujusmodi lucem aspiciat, quin potius illustrabitur, & difficilior reddita nonnisi sapientes & subacti judicii viros in filiorum numerum cooptari sinet. Sed hæc obiter.

Tusses

Tusses modo dictæ, si imperite tractarentur, *Febrem* accendere solebant ei haud absimilem, quæ Hyeme Anni 1675. adeo epidemice grassabatur, & cujus historiam tradidi *Sect. quinta Cap. quinto* libri de *Morbis Acutis*. Sed num febris hæc soboles tantum esset an effectus tussis epidemicæ, eadem ipsa methodo febrem, felici semper cum successu, aggressus sum, quam in tussis curatione supra descripsi; nempe *Venæ sectione*, *Epispastico* cervici apposito, & *Cathartico* deinde tribus auroris exhibito. Quamlibet enim in tussis sine febre nullum præfiniebatur tempus, quandiu æger purgandus esset (utpote quæ continuari deberet, ut supra notavi, donec vel prorsus convalesceret, vel admodum imminuerentur symptomata) in febre tamen, quæ a tussi pendebat, purgatio per tres dies instituta ei prorsus debellandæ par erat; quod in constitutione, de qua jam agimus, sæpiuscule observavi.

Hic autem notandum occurrit, licet hanc febrem, quando se primum exerebat, comitarentur, defluxiones in pulmones molestissimæ; post mensem tamen unum vel alterum, cum colluvies ista seri sensim e sanguine eliminaretur, febris ejusdem plane indolis hinc inde sine tussi aliqua infestabat (non penitus delata, sed manente adhuc in sanguine malæ crasis impressione) ac proinde haud diversam curationem ab ea, quam tussis comitabatur, sibi vendicabat.

Verum eodem, quem dixi, modo hæc febris se extendebat usque ad initium anni 1680. quo hæc conscripserim; quo tempore etiam cum anno surgente *Febres Intermittentes* modo dictæ apparere incipiebant. (1) Exinde vero ad initium usque anni 1685. quo *secundam* hanc nostram *Editionem* jam conficio, eædem adhuc perdurarunt. Etenim tametsi in hac urbe non adeo epidemice nunc temporis invadunt ac in quatuor primis annis, & mitiores etiam sunt; in aliis tamen locis, nunc his, nunc illis, non minus grassantur ac sæviunt. Atque etiamnum generalis constitutio intermittentibus producendis adeo favet, ut ad hunc usque diem affirmare possim, me ne unicam quidem febrim per hos dies vere *Continuam* vidisse unquam, nisi forte re male gesta in earum classe fuerit evecta, vel una esset *Intercurrentium* mihi dictarum, quod scilicet omni fere anno invaderent. Ita pertinaciter hæc constitutio hujusmodi intermittentibus conducit, cujus certe acies prius est retundenda quam *Continuæ depuratoriæ* mihi dictæ, epidemice grassari fuerit integrum. Etenim in intermittentium specie Natura plus satis festinare videtur, & agendi vehementia justo citius tempora materiæ morbificæ subigendæ, mox etiam despumandæ, debita percurrere. Quod in depuratoria secus accidit, in qua non nisi post dies 13. vel 14. apparent signa materiæ febrilis tandem concoctæ, per sudores subinde, vel potius per ἱδρῶτα paulo pleniorem, eliminandæ. His rite perpensis nullus dubito quin febres istæ *Depuratoriæ*, quæ annis 61. 62. 63. 64. regnabant, quasi fæces fuerint *Intermittentium* quarundam, quæ ante id tempus per seriem annorum certam sæviissent, quanto autem tempore hæ invaluissent haud equidem scio. Cum enim constitutio, quæ ad intermittentes faciebat sævitiem suam deponens jam ferme exolevisset, febres quas postea parturiebat magis humorales erant ac terreæ, unde non nisi lente ac pedetentim sanguinem depurare fategerit, quæ in primis constitutionis annis subtilioribus principiis innixæ, atque adeo intermittentium typo indutæ, celeri passu suis temporibus defungi solerent. Quod si res ita se habeat, verisimile mihi videtur, hanc febrim (*Depuratoriam* volo) postliminio reversuram quam primum præsens constitutio aliquantulum remiserit, eandemque serie quadam annorum permansuram, antequam *Pestis* eam exceperit. Per annos autem omnes, quotquot demum ii fuerint, quibus febris hæc grassabitur, *Intermittentes* etiam subinde se exerent, ac fortean nonnunquam pro brevi tempore epidemicæ evadent; quando scilicet manifesta aliqua aëris temperies ad id symbolum suum conferet. An huic febri *Cortex Peruvianus* æque medebitur ac nunc dierum febribus intermittentibus solet, non habeo certo dicere. At in *Peste* atque *Epidemicis Continuis*, quæ eandem ordine excipient, debellandis, non alios effectus ex ejus usu expectare licet, quam eos, quos hodie in *Pleuritide*, *Peripneumonia*, *Angina*, ac id genus *Febribus inflammatoriis* videmus, quibus non tantum non prodest, sed & plane obest. Sed utut id fuerit, eo quem diximus modo in posterum epidemicorum alii alios excipient, siquidem Natura eundem ordinem, ac per 24. annos ultimo præterlapsos, observaverit.

Atque

(1) *Anni* 1680. 81. 82. 83. 84.

Atque hæc fere sunt omnia, Vir plurimum honorande, quæ de morbis epidemicis annorum nuperrime elapsorum observavi. In *Rheumatismi* vero curatione (nam & de illo etiam morbo quærebas) sæpenumero mihi subiit tecum dolere, quod non nisi ingenti sanguinis vi repetitis venæ sectionibus educta, ea possit perfici; unde non tantum ægri vires pro tempore franguntur, sed si paulo fuerit natura debilior, aliis etiam morbis ad annos aliquot obnoxior fere redditur; cum post illos elapsos materia rheumatismum prius committens jam in pulmones depluat, ægro scilicet frigore perculso, vel alia aliqua προφάσει leviori diathesis latens in sanguine jam foras in actum protrudatur. His de causis experiri statui, an nulla alia methodus daretur a reiterata toties phlebotomia diversa, qua hic morbus possit debellari. Serio itaque perpendens, quod affectus iste (ut jampridem in *Acutorum Historia* subinnui) ab inflammatione videatur oriri, quod tum cætera arguunt phænomena, tum præsertim sanguinis e pertusa vena color, utpote qui *Pleuriticorum* sanguini per omnia similis est; tandem vero simile esse judicabam morbum hunc diæta simplici, admodum refrigerante, & mediocriter nutriente, ægro imperata, æque feliciter atque repetitis venæ sectionibus profligari posse; etiam evitatis, quæ alteri methodo adjungebantur, incommodis: neque me fefellit *Dieta e sero lactis* phlebotomiæ loco substituta.

Prægressa æstate Pharmacopola mihi in vicinia nomine *Malthus* (vir probus, & ingenio non vulgari) me accersebat. Rheumatismo autem misere cruciabatur his symptomatis stipato. Coxendice primo ad biduum claudicabat, exinde pulmones dolore tentabantur gravativo cum dyspnœa, quæ post aliud ferme biduum evanescebat; dein caput vehementer cœpit dolere, mox etiam coxendix dextri lateris, quæ omnium primo laborabat; posteaque, pro morbi indole, omnes fere tam brachiorum quam crurum articuli per vices molestabantur. Cum debiliori esset & sicco corporis habitu, veritus ne minus firmas jamdiu vires, & labescentes, dempto copiosius sanguine prorsus exsolverem (maxime cum æstas eo usque adoleverit, ut jam metus esset, ne superveniens hyems redintegrandis viribus frequenti venæ sectione attritis intercederet) imperavi, ut solo *lactis sero* ad dies quatuor vesceretur æger, quibus elapsis, præter serum lactis pro victu ordinario panem similagineum concessi loco prandii, semel nempe in die, donec penitus convalesceret.

Tenui hac diæta contentus, ad dies octodecim perseverabat, nisi quod postremis eorum alium insuper panem pro cœna indulgerem. *Serum* autem *e lactis libris octo* domi paratum quotidie insumebat, quo satis bene nutriebatur. Post hos dies cum non amplius urgerent symptomata, & jam sub dio versaretur, carnes etiam permisi, pullorum scilicet elixorum, cæteraque εὔπεπτα. Tertio autem quoque die solo lactis sero victitabat, donec tandem pancratice valeret; incommodis quæ supra memoravi hac methodo elusis, quibus decimo abhinc anno pessime excipiebatur, venæ sectione ex meo præscripto in curationis subsidium tunc adhibita, ac sæpe repetita.

Si quis hanc methodum tanquam rudiorem, & artis laude carentem contempserit; sciat is velim, primo leviora tantum ingenia res quaslibet vilipendere, quod simplices fuerint, & apertæ, dein me, vel imminutæ existimationis prætio, publico hominum bono inservire paratissimum. Quibus edico quod nisi obstarent præjudicia vulgi, nullus dubitarem methodum jam dictam aliis etiam morbis, quorum impræsentiarum nomen reticere libet, accommodare. Quod sane magis ægris prodesset, quam solemnior illa remediorum pompa, quæ in jam moribundis, tanquam bestiis, ut mox immolentur, coronatis, male collocatur.

Quod vero etiam ista, quæ pro vilissimis habentur & nullius sunt pretii, accedente ea, quæ in Medico quæritur, solertia, & ἀγχινοίᾳ hominibus ab orci faucibus liberandis queant inservire, exemplo docebo: quod licet ad morbum, de quo jam agimus, nihil pertineat, non tamen prorsus est ἀπροσδιόνυσον, nec ab eo quem mihi proposui scopo alienum. Duobus abhinc mensibus quidam in vicinia me rogabat, ut servum inviserem, qui haud modicam *Mercurii Sublimati corrosivi* quantitatem deglutiverat, sive, ut postea audivi, ex amore μελαγχολῶν. Hora fere elapsa erat, a qua venenum hauserat, cum ad eum accederem, jamque os & labia valde intumescebant, vehementer ægrotabat, ardente ventriculi dolore, caloreque tantum non confectus: Ego tres *Aquæ tepidæ congios* repetitis haustibus summa qua potui celeritate & diligentia ebibendos imperavi; atque ut toties nova ingereretur copia, quoties ventriculus jam ingestam per vomitum ejecerat; volui etiam ut eluerentur

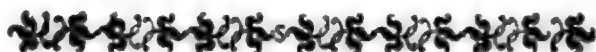
tur intestina, aqua tepida sine ullo additamento copiose per sedem injecta, ubi primum ventris tormina admonerent venenum jam per inferiora exitum quærere. Paruit miser, jam vitæ avidus, & plures etiam aquæ libras, quam præscripserim, absorpsit. Amici, qui ægro, utpote in casu insolito; assiderent, ab eo didicerunt, quas primum evomuit aquas gustu perquam acres fuisse, sale scilicet venenato plenius exsaturatas; singulis autem vicibus rejectas aliquam semper acredinis partem amittere, donec tandem nihil prorsus saperent. Quæ mox urgebant tormina, sola aqua injecta ad modum Enematis leniebantur. Hoc tam nullo rerum apparatu, benedicente Numine, intra paucas horas convaluit æger, nisi quod labia non statim detumescerent, ore etiam a veneni particulis, quæ aquam, quam evomuerat penitius infecerant, adhuc exulcerato. Quæ symptomata *Diæta a lacte* solo ad quatriduum adhibita mox evanuere. Aquam *Oleo* (quod hic una cum opere ignari solent perdere) atque aliis omnibus liquoribus ideo prætuli, quod cum ea magis esuriret, exinde magis idonea mihi videretur devorandis salinis hujus veneni particulis, quam alius quilibet liquor, qui vel crassior esset, vel particulis alieni corporis jamdiu pregnantior.

Sed ut ad *Rheumatismum* revertar. Utut e sero lactis diæta conveniat juvenibus, atque iis, qui temperate, & cum consilio vixerunt; tamen inconsultum fuerit virilem ætatem prætergressos, vel vino ac aliis liquoribus spirituosis jam a longo tempore plus æquo addictos hac methodo tractare; utpote quæ in hujusmodi hominibus ventriculum labefactet, & pariter præ insuitato frigore sanguini inducto viam sternat ad Hydropem. In hoc igitur casu omnino par est, ut eo fere modo, quem Libri nostri *de Morb. Acut. Sect. VI. Cap. V.* tradidi, curetur æger: Tametsi ex quo eum scripsi, experientia didicerim, satius esse post secundam vel ad plurimum post tertiam venæ sectionem *Cathartica* sæpe sæpius exhibere atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam Phlebotomiæ rem totam committere. Etenim ob Catharsin suppetias ad averruncandum morbum Phlebotomiæ ferentem, citra ingentem istam sanguinis jacturam subsistere [illegible] erit: atque porro locus relinquetur *Paregoricis*, a quibus alias, utut sæviret dolor, ægro temperandum esset, cum illorum usu figatur morbus, neque tam facile venæ sectioni cedat. Purgativa vero ista e *Lenitivis* solum constent, ut *Tamarindis*, *Senna*, *Rheo*, *Manna* & *Syr. Ros. Sol.* cum alia, quæ ex *Scamonio*, *Zalapio* &c. parantur, tumultum cieant, & dolorem exasperent. At singulis vespertinis post peractam Catharsin *Syr. de meconio* ℥j. aliquantulum temporius, quam id fieri solet, propinetur.

Hic autem commemorare libet, me per constitutionem instantem observasse affectum quendam modo *Rheumatismum* æmulantem, modo etiam a *Nephritico dolore*, quoad sævissimum lumborum cruciatum non multum abludentem, qui cum febres intermittentes excipere soleret, translationi materiæ febrilis in musculosas corporis partes originem suam debebat. Hoc symptoma haud diversam medendi methodum postulabat ab illa, quam morbus ipse, cui adhæret, febris nempe intermittens, sibi vendicabat; cum a frequenti Phlebotomia & quibuscumque aliis evacuationibus exasperaretur illud, atque æger in vitæ discrimen conjiceretur. Quod ut nemini imponat, id attingere volui.

Atque hæc sunt, Spectatissimæ Vir, quæ in his affectibus, de quibus sciscitari libuit, sedula observatione habeo comperta; quæ si aut tibi placuerint, aut profuerint aliis, mihi cedent ex animi sententia; me saltem pro tenuitate mea debitum tuæ claritati observantiæ specimen exhibere conatum mihi serio gratulabor.

Tibi semper Addictissimus,
THO. SYDENHAM.

HActenus vidimus Clarissimum Authorem nostrum Constitutiones Epidemicas Londinenses Annor. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. *imo ex parte usque ad annum* 1685. *magna cura describentem. Utinam alii plures eidem studio incubuissent! Historia morborum sic minus manca foret, & iisdem recurrentibus constitutionibus in subsequentibus annis, apertior, ac multo facilior daretur via ad morborum per ea tempora vigentium medelam. Verum pauci admodum diligentioris observationis negotium, non parum sane difficile, in se suscipere dignati sunt; inter quos si insigniores aliquot seligeremus, atque hic insertos traderemus, ut sic aliquatenus plenior fieret Constitutionum Epidemicorum Historia, Docto Lectori perutile quid nos facturos opinati*

nati sumus. Sunt autem Praeclarissimi illi Observatores, quos in Scenam jam producimus, Bernardinus Ramazzini, Lucas Schrockius; Michael Bernardus Valentinus; Johann. Harderus; Gustavus Casimirus Gahrliep; Conradus Bertholdus Behrens: Rudolphus Jacobus Camerarius; Ambrosius Stegmannus; & Medici Uratislavienses.

BERNARDINI RAMAZZINI

In Mutinensi Lyceo Medicinae Professoris

DISSERTATIONES TRES DE CONSTITUTIONIBUS

Annorum 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. in Mutinensi, Civitate & illius Ditione.

Dissertatio Prima.

DE CONSTITUTIONE Anni 1690.

SOlemnis Astrologorum, quos Judiciarios appellant, fere ubique est consuetudo, ut cum annus extremo senio confectus est, & ad sui finem properat, illico successuri anni genesim in antecessum describant, & ex astrorum positu illius indolem, genium, mores, num salubris, an insalubris, num frugifer, an sterilis futurus sit, suas Ephemerides evulgando praenuncient. Contraria quidem, sed tutiori methodo mihi visum est incedere, siquidem anni jam exacti naturam, ac temperiem, qui morbi grassati fuerint, quae remedia praxis salutaria deprehenderit; quae noxia, compendiose enarrare constitui, quod institutum posthac singulis annis prosequi mihi in animo est, donec Operis filum abrumpat

—— *Mors ultima linea rerum.*

Id autem ingenuis professoribus nec injucundum, nec praxi prorsus inutile futurum credidi, quando ars Medica solis observationibus ortum suum, ac progressum debet, majorem quoque in dies habitura, si ea quae in morborum curationibus nova, & insolita quotidie accidunt, accuratius observarentur. Erit tamen, non secus ac in Astrologorum Ephemeridibus, hic quoque divinationi locus; non enim ea solum quae hoc anno apud nostrates acciderint, referre satis duxi, sed pensum meum existimavi, ulterius causas disquerere, undenam tam copiosa morborum seges in agris nostris prodierit, ac si non philosophari, saltem divinare, quem exitum habitura sic haec epidemica affectio. In rebus autem abstrusis, & alta caligine involutis vaticinari quoque humanam imbecillitatem pudere non debet, multoque minus in arte Medica, quando ipse Divinus Praeceptor tradidit, *Medicinam, & Vaticinationem esse valde cognatas, cum ambarum Artium unus sit Apollo Progenitor.*

II. Exacte perdiscendam *Temporum Constitutionem, & quemque morbum, & qui morbus sit bonus, & qui periculosus, aut in Constitutione aut in morbo*, verba sunt, immo Oraculum Hippocratis in libro de diebus Judicatoriis; nam ut ibidem ait, *Plerunque Hominis Natura Universi potestatem non superat.* Nomine autem Universi procul dubio divinus senex aëris potestatem nobis designavit, ex cujus vitio omnes fere epidemiales affectus ortum ducunt. Plurimum autem momenti, tum ad praenoscendos futuros morbos, tum ad eosdem profligandos, & rectam victus rationem instituendam, quae a morbis vulgaribus optima praeservatrix dicitur, plurimum inquam momenti habere, non solum praesentem temporum constitutionem, sed etiam anteactas diligenter observare: nemo non videt; cum ex iis, tanquam ex sua radice variae, & insolentes aëris alterationes progerminent, quae modo hanc, modo illam morbi popularis speciem quandoque inferant. Antequam ergo Epidemici affectus, qui colonos nostros, & Cispadanae Regionis humiliorem partem afflixit, descriptionem aggrediar, operae pretium duxi, praegressas constitutiones paulum perpendere.

III. Quatuor, aut quinque annos non vulgaris siccitatis in tota pene Italia praecessisse jam satis constat; quo tempore ubertimus fuit frugum omnium proventus, & satis prospera valetudine in universum uti concessum fuit; adeo verum deprehensum est vulgatum illud, quod *in siccitatibus omnia sint salubriora*. Anno vero huic praecedenti circa Vernale Æquinoctium ingentes pluviae cecidere, quae identidem repetentes totum Veris tempus horridum, & ignavum reddidere. Æstas subsecuta, & ipsa fuit magna ex parte pluviosa, Circa Solstitium signa rubiginis in frugibus observari coepta, quae rubigo sensim augescens triticeam segetem maxime corripuit, frumenti culmos usque

ad ariſtam maculis veluti ſanguineis adſpergens. Eadem peſtis fabas quoque, ac reliqua legumina obſedit, adeo ut ſpem præconceptam de anni fertilitate pauci dies eluſerint; ſolabatur tamen annorum antecedentium felix ubertas, ut venturis temporibus proviſa ſufficerent. Sub initium Septembris, ac multo magis ſub Æquinoctium ipſum largiores pluviæ delapſæ, quæ per totum Octobris menſem perſeverarunt, ut flumina immenſam aquarum vim intra ſuos aggeres non niſi improbo labore continuerint. Poſtremi duo menſes fere impluvii fuerunt, & annum 1689. ſatis placide clauſere. In prædictis conſtitutionibus non niſi morbi Sporadici obſervati ſunt, nec multa funera annum infeſtarunt.

IV. Ineunte autem anno 1690. (quem rubigalis lues, fruges & quodcumque fructuum genus depaſcendo, & febrium Ilias primo ruſticanam gentem, mox urbanam quoque corripiendo, nefaſtum reddidere) conſtitutio pluvialis poſtliminio, ſed gravior recurrens, ac fere continua, omnium animos obnubilavit. Sic hyemem humidam, nimboſam cum exiguo frigore, nivibus vix delapſis illico tabeſcentibus ægre tranſegimus. Martius menſis porro ſine pluviis præter morem, & magna aëris tranquillitate uſque ad Æquinoctium exactus animos erexerat, cum Cœlum denuo omnes, quas in ſinu ſuo contineret aquas, viſum eſt ſuper nos effudiſſe. Unius Nyctemeri ſpatia aquis oppleta ſunt omnia, ut hæc Civitas Inſulæ ſpecimen præferret. Horret animus agricolarum calamitates in hac magna eluvione referre, qui

Ducebant remos illic ubi nuper ararant.

Neque id ſolum viſum eſt in Mutinenſi agro, ſed etiam in Finalenſi, Mirandulano, & Ferrarienſi, qui ſitus pars olim fuit antiquæ Vallis Paduſæ, in quam omnia flumina ex Apennino deſcendentia a Placentina Urbe uſque ad Adriaticum Mare, Strabone teſte, exonerabantur, antequam ſtructis aggeribus Padum ſubire cogerentur; quare in his locis ad longum tempus ſtagnarunt aquæ, non admittente Pado ad ſatietatem pleno, non ſolum circumjacentes aquas, ſed per Scultennam, & Gabellum proprias aquas in agros noſtros eructante. Perſtitit deinde eadem pluvioſa conſtitutio non ſolum toto Veris tempore, ſed per totam fere Æſtatem, ut nulla pene dies ſine pluvia viſa fuerit. Hinc factum, quod una cum pluviis flante ut plurimum Borea, nulla unquam Æſtas noſtro in hoc climate extiterit, in qua remiſſior fuerit caliditas, ut patuit ex Thermometris, unde nunquam ſerior fuit frugum maturitas, meſſe Julio menſe peracta. In Barometris quoque obſervatum eſt multo elatiorem quam alias fuiſſe Mercurium, aëre craſſo, & nebuloſo exiſtente, cicadæ hoc anno ut plurimum aphonæ obſervatæ ſunt, illarum loco per totam fere Æſtatem coaxantibus ranis; ſic pro Vere hyemem, & pro Æſtate Ver ſortiti ſuimus.

V. Nullus annus in his Regionibus piſculentior unquam fuit, quare cum piſces ubique pretio viliſſimo proſtarent, plebs urbana hoc alimenti genere familiariter uſa eſt, multoque magis plebs agreſtis, quæ facili negotio propriis in agris, & in ipſis laribus piſces captabat. *Neptuno pro Cerere victum ſubminiſtrante*, ut de Ichthyophagis ſcripſit Diodorus Siculus, donec ſuper cibo iſto leviſſimo nauſeante ruſticano ſtomacho, ſicut olim gens Hebræa in deſerto, allia, & cœpas appeterent. Ab amico mercatore fide digno, qui Mantuanum agrum hiſce temporibus peragravit, ut ſericum emeret, accepi, ruſticos illos ægrotis ſuis febricitantibus, & nauſeabundis allia, & cœpas coctas pro ferculo præbuiſſe, quod cum in aliquibus feliciter ceſſiſſet, paſſim exinde hoc remedii genus, tanquam elixir proprietatis, quo mirifice recreabantur, valde ex uſu fuit.

VI. Sub initium Junii denuo, ſicut anno ante acto, apparuere ſigna rubiginis. Vim rubigalis morbi prima perſenſit Morus, nec illi quidquam profuit ipſius prudentia, cujus ſymbolum in cenſu plantarum audit. Mox eadem rubigo, peſſimus omnium frugum morbus, & paulatim augeſcens frumenta, & omnia legumina, ſed præſertim fabas occupavit, neque ſolum in locis humilioribus, ubi computruerant aquæ, ſed etiam in editioribus, ut ſupra viam Æmiliam, & in ipſis Collibus. Luctuoſum ſane, ac deplorandum ſpectaculum omnium oculis fuit, campos circumquaque non virentes, ſed atratos, & fuliginoſos intueri; ſicut enim anno huic præcedenti hæc lues rubro colore fruges infecerat, ita hoc anno, *non Creta, ſed Carbone notando*, eaſdem magna atredine reſperſerat. Sic frumentatio peſſum ivit, frumento partim a rubigine abſumpto, partim ob aquarum colluviem in lolium converſo. Sed neque plantarum fructibus, qui Æſtatis principio, vel ſub Opera matureſcunt, peſtis hæc pepercit. Nunquam in tota

tota Estensi ditione uvarum, sicuti rerum omnium maxime ferace, parcior fuit vindemia, botris ab eadem peste paulatim exesis. Nucibus tantum, quarum præter morem ante actis annis magna penuria fuerat, hæc rubigalis lues non nocuit. At neque hortensis familia vim hujus morbi cuncta depascentis effugit, nam olera fere omnia sydereo veluti afflatu ustulata sunt; adjecta quoque altera clades, nam erucæ, & bruchi hortos omnes depopulati sunt, nudis stolonibus relictis. Melonum, sicuti & reliquorum fructuum, magna fatuitas, ut & ipsa animalia illorum esum quandoque respuerent.

VII. Vix risum forsan tenebit aliquis, quod res tam minutas adeo curiose persequar; at is sciat, quod magnarum calamitatum non raro exigua sunt signa, &

Sæpe exiguus mus
Augurium tibi triste dabit.

Quemadmodum in re nautica ex levi nebula magnæ tempestatis signa captantur; ita & in re Medica ab exilibus indiciis magni morbi impendentes non raro prævidentur, quare Hyppocrates: *Nihil negligere*. Sic non immerito Cleombrotus apud Plutarchum, Demetrium dicentem, ridiculum esse ex rebus minutis de grandibus facere indicium, arguebat his verbis: *Artem Medicam pestilentem æstatem ex araneatum frequentia prænuntiare, atque ex foliis ficulneis, quando Vere Cornices pedem referunt, quis confitebitur qui res pusillas statuat vestigia non esse magnarum.*

VIII. Pluviosam constitutionem quæ ab anni principio usque ad totum Julii mensem obstinate persliterat, magna postmodum siccitas per duos fere integros menses excepit; hujusmodi tamen siccitatem non multa caliditas comitata est, & qualis cæteris annis apud nos persentiri solet, præsertim cum *Procyon furit*,

Sole dies referente siccos.

Post æquinoctium vero cœperunt denuo apparere pluviæ, ad quarum primum aspectum nemo non expavit, fuere tamen valde moderatæ, & quantum sufficerent ad terram frigosam, ac veluti saxeam ob prægressam siccitatem emolliendam, adeo ut colonorum votis pro desiderata frumenti satione responderit. Ultimi duo menses, sicuti priori anno cum perpetua fere serenitate, & modico frigore quantum prima pars hyemis postulabat, anni cursum absolverunt.

IX. Hæc itaque fuit hujus anni constitutio, omnium non solum vegetabilium, sed etiam animantium naturæ, ut modo videbimus, valde infesta. Quamvis ergo hyems adeo intempestiva fuerit, nihil tamen contigisse scio, quod ad Medicam lancem trutinari debeat, neque id mirum, nam tunc temporis cudebantur morbi suo tempore, & loco erupturi. Epidemicos affectus, non præsentium constitutionum, sed præcedentium esse productum, & sobolem scite annotarunt Montanus, & Vallesius, duo clarissima Medicinæ lumina, idque apertis verbis ipse quoque Hippocrates asseruit: *Cum fieret autem*, inquit ille, *totus annus humidus, & frigidus, & Borealis, per hyemem quidem salubriter degebant maxima ex parte, ante Ver autem multi quidem degebant morbide.* Succedente itaque Verno tempore, ac circa medium Aprilis mensem magna febrium seges in Mutinensi agro intra viam Æmiliam, aliisque proximis locis, ubi diu stagnarant aquæ, ex improviso caput extulit. Tertianæ omnes intermittentes ab initio fuerunt, & neminem novi, qui in principio hujus epidemici affectus alio febris genere tentatus fuerit. Indiscriminatim ruricolæ omnes, cujuscunque sexus, ætatis, temperamenti, vitæ generis corripiebantur, cum magno horrore, frigore, & tremore, interdum quoque vomitione accedebant hæ febres; copiosi quidem sudores in principio hujus epidemici affectus ipsas comitabantur, qui postea in morbi progressu remittebant, pauci integre judicati sunt, sed omnes fere, qui evasisse videbantur, experti sunt recidivas; neminem tamen hujusmodi febrium genus, licet tam populariter grassatæ fuerint, quod sciam, sustulit. Multoties accidit, ut cum in die intermissionis celebraretur phlebotomia, eadem die febris corriperet, & de simplici tertiana duplex fieret. Nec id solum ruri observatum est, sed etiam in oppidis, & in hac civitate, cum eodem tempore oppidani quoque, & plebs urbana iisdem tertianis febribus intermittentibus exercerentur, sed longe inferiori numero, ac genus rusticana.

X. Perseverarunt itaque hujusmodi febres per totum Veris tempus cum ejusmodi typo; accedente vero Æstate, in duplices tertianas omnes conversæ, & quæ de novo accesserunt, hujusmodi typum servarunt. Duplici tertiana igitur omnes fere agricolæ eodem tempore laborarunt, quæ quidem ut plurimum intermittens erat, sed valde protracta, ut paucæ horæ pro apyrexia numerarentur. Vespere ut plurimum exacerbabantur, illas stipante magno symptomatum satel-

satellitio, veluti vomitione, anxietate, capitis dolore, vertigine, in nonnullis stupiditate, in aliis mentis emotione; quod autem non raro mihi observatum est, magna erat virium nocturna prostratio, ac interdum cum asphyxia, ut proximi Silicernio viderentur, mane cuncta hæc remittebant oriente Sole, ad cujus matutinos radios, e lectulis exurgentes se exponebant, ac vitales spiritus ex inexhausto illo luminis, & caloris fonte veluti potabant. Cum hoc anno curiosius rusticatione, quamvis parum tuta, oblectatus fuerim, non semel admiratus sum, quo modo ægri, qui tota nocte cum morte luctabant, mane sub porticibus, velut angues ad solam cutem curantes, erecti starent, ac tantum virium iis superfuisset, ut campos etiam peragrarent; perstitit tamen in omnibus satis commoda cibi appetentia, quin persæpe non paucos audivi de nimis parca alimonia conquerentes, ac revera hujusmodi febres, quantum observare licuit, fuere magis famelicæ, quam siticulosæ.

XI. Verminatio nunquam alias major fuit, nec solum in pueris, sed etiam in provectioris ætatis hominibus. Memini me vidisse rusticum quendam annorum circiter 40. sub porticu ad solem ex febris accessu rigentem, atque una valde singultientem, a quo cum sciscitatus essem, num vermes rejecisset, ac ille respondisset, se aliquot vermes inferius, ac superius dejecisse, singultum, a cujus molestia se potissimum liberari instabat, a vermibus stomachum lacessentibus fieri asserui; cum autem forte pulverem Chinæ Chinæ sibi a Medico ferensi præscriptum in promptu haberet, permisi ut illum assumeret. Siluit pertinax singultus una cum febre, quæ tamen paucis post diebus rediit, sed sine tam molesto symptomate. Alias postea expertus sum hujusmodi remedii genus in lumbricis puerorum enecandis, quod mihi feliciter cessit.

XII. Sanguis, qui in hac constitutione facta vena educebatur; ut plurimum crassus, & subpallidus apparuit; in nonnullis etiam Icterodes observabatur, quamvis exterius in corpore similis color non floreret. Alvi excrementa in omnibus fere febricitantibus crassa erant, & compacta. Quæ per os rejiciebantur, subacida potius erant, quam amara. Urinæ ut plurimum crassæ, ac turbidæ multumque lateritii sedimenti habentes reddebantur, ac persæpe in febribus, in quibus nulla erat cacoethiæ suspicio; hypochondria in omnibus dura, ac distenta.

XIII. Quibusdam, postquam illos hujusmodi tertianæ febres diu exercuissent, apparuere parotides, quæ ut plurimum suppurabant; at neque hoc pacto contumacissimæ febres summovebantur. Curavi mulierem utero gerentem, quæ, cum per integrum Septembris mensem febricitasset, oborta parotide, ac feliciter suppurata, & ad longum tempus perpurgata, nondum tamen, cum jam anni finis immineat, a febre immunis est; adeo contumax, ac pene indomabilis erat fomes, cui hærebant hæ febres. Cæterum nunquam visæ contumaciores febres ad recidivandum magis pronæ, & quæ magis Medicorum industriam eluderent; siquidem nec repetitæ phlebotomiæ, nec purgationes, nec mille alexipharmaca, quæ pleno gutture tanquam manus Deorum Receptariorum Chorus adeo celebrat, quicquam profuere. Immo observatum, citius ac tutius restitutos, quibus nec sanguis ductus, nec purgantia exhibita, nec ullum aliud remedii genus administratum, toto salutis negotio Naturæ morborum medicatrici commisso. Felicius tamen cessit, quibus purgationes, & vomitiones præscriptæ, quam quibus pluries secta est vena; ii namque in deterius semper labebantur. Vidi pauperem agricolam a duplici tertiana ad longum tempus conflictatum, & jam in magno discrimine versantem, cui nec detractus fuerat sanguis, nec ullum aliud remedii genus adhibitum, solo vini generosi potu meo consilio propinati feliciter convaluisse; sic multos alios novi hoc solo cardiaco restitutos, aquæ usu, ac cæteris remediis ablegatis.

XIV. Cum autem hujusmodi tertianæ febres non solum colonos, sed etiam oppidorum majorum, & Urbium incolas, si non tam populariter, saltem eadem contumacia fatigarent, ac usu potius remediorum exasperarentur, quam mitescerent, mihi visum est hoc anno apud nos contigisse id quod apud Plutarchum legimus in libro de Oraculorum defectu, quod nempe in hac constitutione, quædam Medicæ artis Oracula obmutuerint, dum causam ignorarent, quare præconceptæ opinioni de magna medicamentorum supra morbos quoscunque potestate tertianæ febres intermittentes, ut plurimum citra malignitatis suspicionem, minime auscultarent; quare locum habuit Virgilianum illud:

cessere Magistri,
Phillyrides Chiron, Amphtoniusque Melampus.

XV. Ma-

XV. Major itaque pars medentium apud nostrates, ut vulgi calumniis, & assiduis ægrorum querimoniis se subducerent, in hac tempestate ad Peruviani corticis sacram anchoram confugere, at parum prospere; nam in periculosiores scopulos ægrotantes suos persæpe deduxere. Usu febrifugi per aliquot dies equidem sub doloso cinere latebat ignis, verum postliminio violentior recandescebat. Qui tamen peritiores erant, ac rebus ægrotantium magis, quam propriæ ambitioni consultum volebant, *Nabant sine Cortice*.

XVI. Hoc itaque tenore processit febrilis acies per totam Æstatem, ac totum Autumnum, rura, & oppida infestando, frustra *Quartanam sperantibus ægris*, & intervallum aliquod a quotidianis paroxysmis expectantibus; nam pauci hoc anno visi sunt quartanarii; sicuti nec observare contigit synochas ullas, vel febres ardentes, sed solum tertianas, quæ quidem sub finem Autumni, & prima parte Hyemis rariores fuere, sed graviores, intermittentes quidem in principio, sed quæ tandem in continuas, & lentas migrarent, ut plurimum cum solita periodo circa vesperas ægris horrescentibus.

XVII. Febrili huic exercitui, qui stativa castra posuerat inter Padum, & viam Æmiliam, quam transgredi ausus non est (cum in toto illo tractu, qui colles, & hanc viam interjacet, inculpata valetudine, & secura rusticatione uti concessum fuerit) multi alii morbi junxere se comites, qui sporadice vagantes multas prædas agebant, ut alvi profluvia, Icteri, Apoplexiæ, Hydropes, Catarrhi præfocativi, aliique affectus. Qui dysenteria hoc anno laborarunt citius, ac felicius evasere, quam qui diarrhœa.

XVIII. Vim hujus constitutionis viri robustiores, & adulti facilius tolerarunt, minus fœminæ, ac pueri, quorum qui infra trimatum erant, fere omnes periere. In solo Finalis oppido plus quam tercentum pueros referunt extinctos, ut ex ejusdem oppidi Neceologio constat. Magna quoque fuit infantilis strages in Mirandulano agro, & Novelliarensi. Ad dies aliquot febriles paroxysmos tolerabant, postmodum fiebant Icterici, ac paulo post Epilepticis insultibus correpti occumbebant. Cæterum præ multitudine hominum decumbentium pauci sunt extincti, ac potius ex diuturnitate morbi, & frequentibus recidivis, quam ex febris vehementia succubuere; qui tamen fuere superstites magna ex parte facti sunt Icterici, Lienosi, & Cachectici.

XIX. Vim hujus male moratæ constitutionis experta quoque sunt cujuscunque generis animalia, quæ in magno numero interiere; sicut autem in eam quam describit Silius Italicus, quæ sicca fuit, & præfervida, *Vim primi sensere Canes*; ita in hac frigida, & præhumida clades pecudum fuit, quibus, postquam per dies aliquot ægrotassent, veluti per crisin apparebant Variolæ in capite, & collo, ac plerunque ab iisdem excæcabantur; sic quæ ex vehementia morbi non perierant, tandem ex inedia contabescebant. Sues quoque turmatim suffocati moriebantur. Vidit etiam persæpe infelix arator concidere.

Inter opus Tauros, medioque recumbere sulco.

Nunquam parcius nobis mellificarunt apes, vel propriis in sedibus extinctæ, vel alio migrantes; Bombyces quoque initio quidem catervatim peribant; qui vero superstites fuere in ipso opificio semianimes, & ignavi concidebant. Nimius essem si cuncta singillatim recensere vellem. Extispicium aliquod, pecudum præcipue, quarum major fuit strages, identidem celebrare, ac hariolari quænam esset talium morborum causa, non abs re fuisset, si per tempus licuisset.

XX. Scio non defuturos qui me coarguant, quod ad Veterinariam transgrediar; oblatrent quantum velint, quod talia observare Medicam artem profitenti indecorum nequaquam crediderim. Egit id Medicorum Maximus, quem non puduit scrutari, quare bobus facilius quam cæteris animalibus excidant femora, hæc autem sunt illius verba, nemini, quod sciam observata; *Bobus tunc magis excidunt femora, cum tenuissimi existunt, fiunt autem tenuissimi Boves ad finem hyemis. Tunc etiam maxime luxantur, si tamen, & hujusmodi quiddam in Medicina scribere convenit. Verum convenit utique.* Atqui si celebriores Anatomici tot sectiones, tot experimenta per mortes brutorum agunt, ut anatomiam in hoc genere comparatam, quam in Medicina desiderari dictum erat Sapientissimi Baconis, jam habeamus, cur non licebit quoque illorum morbosos affectus observare? Quin Medico Chirurgo licere interdum absque artis dedecore bestiis mederi ostendit Eruditissimus Vir Carolus Patinus in sua elegantissima Oratione in Archi-Lycæo Patavino anno 1682. habita.

XXI. Atque hæc sunt quæ in morbida hujus anni constitutione magna ex parte ipsemet observavi, & quæ ab ingenuis Professoribus, & fidis Amicis mihi communicata sunt,

sunt, quæ quidem referre prout obvenerint, non magni negotii est, at illorum causas rimari, ac in medium proferre, quæ Jatrasophorum, & eruditorum hominum palato sapiant, hoc opus; audendum tamen pro viribus, ac

— *Tentanda via est, qua me quoque possim*
Tollere humo —

XXII. Communes morbos, quos populares, & epidemicos appellant a communibus causis progigni extra omnem controversiæ aleam est. Communes autem causæ sunt potissimum aër nobis circumfluus (aliunde tamen, sive ex superioribus, sive ex inferioribus infectus) communia alimenta mali succi, & aquæ corruptæ. Ex his omnibus, sed promptius ab aëre, tanquam e communissimo fonte, e quo nemo non potare cogitur, morbos quosdam derivari, qui multos eodem tempore afficiant, omnium pariter est consensus. Ad hanc vero nostram ruralem epidemiam excitandam in unum convenisse & aërem vitiatum, & prava alimenta ingesta, fas est arbitrari. Primum quidem locum, aëri a sua naturali temperie non solum secundum anni tempora recedenti, sed particulis humanæ naturæ incongruis ad satietatem pleno, concedendum putarim; secundum autem locum pravis alimentis, & aquis vitiatis. Quamvis autem de miasmate contagioso aliqua posset esse suspicio, dum uno in aliqua familia a febre correpto, cæteri paulo post ex eadem febre decumberent, id tamen potius in communem diathesim ad maturitatem eodem tempore evectam, non secus ac cum Autumno fructus eodem tempore maturescunt, referendum duxerim, quam in effluvium aliquod contagiosum, quod e primo ægrotante expirans cæteros afficerent.

XXIII. Quanti autem referat ad bonam valetudinem in aëre puro, & fœdis exhalationibus maxime remoto degere, nemo non novit; nam sicuti pisces felicius degunt, ac esca salubrior sunt, si in aqua pura, ac sincera vivant, secus vero si in aqua fœda, & corrupta; ita homines feliciorem vitam, ac longæviorem ducunt, si aër sincerus sit, secus autem si crassus, & nebulosus. Nec abs re vulgatum dictum illud, quod tales sint corporis nostri humores, ac spiritus, qualis sit aër; hinc iis in locis ubi aër tenuior est ac defæcatior, vividiora, & acutiora ingenia florere solent, ubi vero crassior, habetiora, ac stolidiora, quare Bœotii, & Batavi antiquitus male audiebant: unde Horatius:

Bœotum in crasso jurares aere natum!

XXIV. Non vacat hic disquirere, quare ad vitam perennandam adeo necessarius sit aëris usus, quomodo in vascula pulmonum se insinuet, quid in massa sanguinea efficiat, dum illi permiscetur; circa id insudarunt doctissimi viri ac ultimo Etmullerus in elegantissima sua Dissertatione de abstruso respirationis negotio; solummodo circa illa examinanda immorabor, quæ insignem aëri mutationem inferre possunt, ac illum a sua naturali mediocritate dejicere. Certum est enim, quod si aër respirationi idoneus esse debet, & consequenter ad vitalia munera, necesse est, ut quandam servet mediocritatem, ut neque supra modum crassus sit, nec nimis tenuis; nam si tenuior sit, ac rarior quam par est, respirationi inidoneus evadit, ut Machina Boyliana satis evincit, ac testantur qui in editissimis montibus difficiliorem experti sunt respirationem, quam in imis vallibus, id annotante Thoma Cornelio; si vero crassior sit, & ad saturitatem vaporibus, & exhalationibus oppletus, ad respirationis munus obeundum minime aptus est, immo suffocationis periculum infert, ut ex eadem Machina Pneumatica patet, & metallorum fossores in fodinis sæpenumero experiuntur, qua de causa Hyppocrates *Somnum in frigore cooperto*, ut ipse ait, commendabat, nimirum, ut Valesius, & Ballonius interpretantur, dormiendum esse in amplo conclavi, sed corpore stragulis bene contecto, qua ratione facilior est anhelitus, nec a frigido aëre partes sentientes pungente interturbatur somnus.

XXV. Notabiles autem in aëre alterationes (non de iis loquor, quæ secundum naturæ leges, & varia anni tempora ex necessitate fiunt, sed de intempestivis) venti potissimum, & imbres copiosi efficiunt. Solares enim radii ob æqualem Solis ad nostrum verticem accessum aërem semper æqualiter calefacerent, si is aliunde alterationem non susciperet. Haud secus terræ exhalationes, ex paludibus, & stagnis, seu nimis uliginoso solo eundem non raro contaminant. In nostro vero aërem a copiosis imbribus, & lutulenta constitutione vitiatum fuisse, existimandum est, sicuti etiam a ventis Borealibus intempestivum reditum, qui cum Verno tempore, ac per totam fere Æstatem nunquam siluissent, Solarium radiorum vim habetando, vaporum a leni calore elevatorum discussionem prohibuerint, & volatiles spiritus, quos in suo ad nostrum ver-

verticem accessu Sol quaquaversum diffundit, versus Australem plagam retropulerint. Ex quo factum, ut iis in locis, ubi statariæ fuerant aquæ, aër circa Veris principium tepescens, multos vapores, & tetras exhalationes in sinu suo exceperit; aër vero sic pollutus, ac partibus volatilibus, quæ a Sole promanant, ulterius destitutus, dum intra corpora eorum, qui his in locis degebant, admitteretur, totius massæ sanguineæ crasin, & cæterorum fluidorum systasim naturalem perturbarit.

XXVI. Reor itaque e naturali suæ dulcedinis, & fluiditatis statu massam sanguineam desciviſſe, & crassiorem consistentiam, quam par est, acquisiviſſe; sicuti, & proportionem ablatam inter bilem, & succum Pancreaticum, illa quidem languidiori, hoc fortiori reddito. E Cœlo potissimum volatiles spiritus in terram defluere, e terra vero, utpote succis mineralibus referta, continuo acidas particulas sursum efferri, ingeniosum est clarissimi Sylvii excogitatum, sed rationibus, & experimentis confirmatum. Quare cum in hujus anni pluviosa, & frigida constitutione aër partium volatilium, & spirituosarum magna penuria laboraret, aliaque ex parte acidis particulis e terra lutulenta, ac veluti fermentata elevatis maxime abundaret, mirum non est, si postmodum intra vitæ hospitia exceptus talem diathesim induxerit, e qua tam magna febrium propago emanarit. Acidam vero dyscrasiam potius, quam biliosam, & alchalinam in universum prævaluiſſe, duo potissimum evincunt, primum, quod hoc anno in tam ampla febrium segete nullam synochum, nullam febrem ardentem observare contigerit; alterum, quod hujusmodi febres, ut plurimum, veluti superius annotavimus, potius famelicæ fuerint, quam siticulosæ.

Nec miretur quispiam, quod tertianæ febris naturam ex prædominio acidæ mineræ potius deducam, quam alchalinæ, qualis censetur biliosus humor, nam ex quanam materia, quæso, in hac constitutione tam horrida, procellosa, ac media Æstate frigida, post usum ciborum pituitosi succi, ex quanam materia, inquam, tanta bilis copia gigni debuit, quæ sufficeret ad procreandam tam numerosam febrium sobolem, ac illam tandiu alendam? Nec desunt Professores celeberrimi, qui ab hoc non multum dissentiunt, inter quos Etmullerus, qui pro causa proxima tertianæ febris intermittentis statuit fermentum satis acidum, in legitimis quidem magis volatile, & activum, minus autem volatile, & subjecto viscido irretitum in nothis.

XXVII. Præter aëris malam constitutionem, tanquam hujus epidemici affectus communissimam causam, aliæ quoque, nec parvi momenti in idem conspirarunt, scilicet ut humores ad acidam dyscrasiam disponerent: nimirum prava alimenta ingesta, ut fructus horræi a rubigali lue vitiati, nimia piscium ingurgitatio, edulii genus nostris agricolis insolens, in quorum stomacho cibis fortioribus assueto facile putrescebat, hoc est facile acescebat, cum nullo evidentiori signo putrescentia se prodat, quam per acorem; his addi possunt puteales aquæ ex nimia illuvione cœnosæ, & semiputridæ, ac denique Boreales venti, qui acidi nitrosi Promuscondus appellantur. Ex his itaque communibus causis, ceu fontibus, harum febrium originem probabilius, quam a quacunque alia deduxerim; neque enim ad cœlestes influxus recurrendum, quasi astra maligniori lumine rusticanam gentem potius, quam urbanam, veluti innocentiorem aspicerent, cum præter id, improbabile sit, quod cœlestes influxus tam arcto spatio potuerint circumscribi, sicuti neque subterraneæ exhalationes culpari poterant, cum terræ motus nullus præcesserit, neque in hac nostra magna planitie Cispadana, & Transpadana extent antra, & terræ hiatus charonei, e quibus perniciosa effluvia possent erumpere, & aërem inquinare.

XXVIII. Quod spectat ad causam internam, quam conjunctam appellant, hæc non nisi crassam, & viscidam pituitam, cui acidum fermentum hæreret, referenda erat, vel stabulantem in stomacho, ut placet Etmullero, vel ductus laterales Pancreatis obstruentem, ut statuit Sylvius, quæ materia in venas transfusa, & partibus spirituosis sanguinis permixta, febrilem effervescentiam excitaret; ut ut enim cruoris massa effœta sit, & vapida, semper tamen aliquid oleosi, & sulphurei continet, quod ad flammulam vitalem alendam sufficiat. Focus itaque febrilis hospitabatur extra vasa sanguinea, quemadmodum in febribus omnibus periodicis, cum alioquin perdifficile sit intermittentes febres ab iis quæ vere continuæ sunt distinguere, cujusmodi febres ignis nomine divinus Præceptor insignire consuevit, ut ex variis historiis in libris Epidemicorum videre est. Non enim concipi potest, ajebat scientissimus Cartesius, quænam possit esse cir-

eædem temporum constitutiones recurrere, sive in astrorum vim nobis ignotam id referamus, sive in justam Dei vindictam, qui sicut olim Universali Diluvio totum Orbem puniit, ita particularibus eluvionibus quasdam particulares Regiones aliquando plectat.

XXXI. Rubigalem luem non exiguam operam ad morbosam hanc constitutionem contulisse superius dixi; at ne id gratis, ac veluti dictatorie pronunciasse videar, libeat in disquirenda, & examinanda rubiginis natura paululum immorari. De rubigine multa quidem veteres scripsere, at de illa secundum suæ Philosophiæ systemata ratiocinati sunt. In sacris quoque Codicibus rubiginis fit mentio, cum aliquando hac, veluti iræ suæ ministra, Deus populo suo fruges, & fructus omnes ademerit, ut illum ad bonam frugem perduceret; nonnulli vero ex recentioribus de hac peste aliquid scripsere, ut Ruvellius, Levinus Lemnius, Ludovicus Vives, Langius; sed ea quæ a veteribus scripta fuerant recoxere. Vegetabilem itaque familiam suis morbis laborare, iisque diversi generis, multosque gravissimos Auctores de iis scripsisse, ut Varronem, Plinium, Columellam, aliosque jam satis perspectum est. Rubiginem vero, frugum omnium, & fructuum communem morbum, ut illam Theophrastus appellat, adeo exhorruerunt antiqui, ut ad avertendam hanc pestem sibi Deum finxerint, quem Rubigum, teste Varrone, appellabant, unde Rubigalia festa emanarunt, quæ a Numa Pompilio Regni sui anno XI. referente Plinio, instituta sunt, & ad 7. Cal. Maji celebrabantur. Mactabant autem lactentem Catulum in hujusmodi sacrificio, unde Columella.

Hinc mala rubigo virides ne terreat herbas,
Sanguine lactentis catuli placatur, & extis.

Litabant autem lactentem catulum eo quod a Rubigali Numine, mediante maligno Canis syderis influxu putarent hanc labem in terras immitti; quare cœca superstitione, ac non nisi habita ratione nominis, id agebatur sacrificium, ut ingenue Ovidius:

Pro Cane sydereo canis hic imponitur Aræ,
Et quare id fiat, nil nisi nomen habet.

XXXII. Rubigalia itaque sacra, sicut & Floralia, ut cuncta bene deflorescerent, instituta sunt, ac celebrari solita, sub finem Aprilis, propterea, quod hujusmodi tempore a rubigine frugibus, & fructibus valde metuerent, occidente tunc temporis Cane, sydere per se vehementissimo, qui occasus ex Plinii observatione tunc in 4. Cal. Maji incidebat. Observabant autem veteres multa attentione Canis occasum, ubi nos vix ortum, qui persæpe credimus eodem tempore ubique inchoare dies caniculares, veluti non raro doctos alioquin, & celebres Professores, ita quidem, sed turpiter sentientes, audire contigit, cum tamen juxta diversam latitudinem, quam variæ regiones habent, varii ac diversi sint astrorum ortus & occasus, quod non ignotum Galeno, qui tradidit, eodem quidem tempore omnibus in plagis fieri tum Æquinoctia, tum solstitia, astrorum vero ortus, & occasus communes esse iis solum, qui sub eodem vertice habitent.

XXXIII. Hanc pestem Græci Ἐρυσίβη Latini Rubiginis nomine appellavere, sive a rodendo, ut Varroni placet, seu quod rubro colore fruges inficiat; Uredinem quoque seu Carbuncularem morbum vocavit Plinius, quod fruges exurat, veluti hoc anno contigit, cum fruges, & plantæ omnes carbuncularent, ut Pliniano vocabulo utamur. Hos equidem rubiginis noxios effectus observare, & contemplari licuit; at quænam sit hujus pestis natura, & indoles, non tam facile est decernere. Sapere ignis naturam, seu acrimoniam lixivialem, & alchalinam ex sale acri, & volatili, proclive quidem esset asserere; ac multa obstant, ne in hanc sententiam eam. Gigni rubiginem ex rore, sed vitiato, serenis noctibus, vel in plenilunio, quibus temporibus luna frigidius lumen ad nos reflectit (cum in plenilunio, Æstivo tempore a nostro vertice multum absit, in interlunio vero totum lumen, quod a Sole recipit, eidem regerat) antiquorum fuit opinio; cui recentiorum quoque non pauci subscripsere, inter quos Ludovicus Vives in doctissimis suis Commentariis in librum D. Augustini de Civitate Dei, ubi scripsit, *Rubiginem esse Rorem putrefactum, fruges tenues corrumpentem, & friantem.* Generari utique rubiginem ex rore, serenis noctibus, (cum ros non decidat nisi sereno Cœlo) & silente luna, veritati valde congruum videtur; nam re vera sub initium Junii prope interlunium, signa rubiginis observari cœpta in frugibus, & plantarum foliis, quæ parvis maculis nigricantibus distincta, puncticulari morbo laborare videbantur; argumentum evidens hujusmodi stigmata a roris guttulis, ubi diu hæserant, fuisse inusta.

In rore (quem lunæ, & aeris filium

Alcmon dixit, & a raritate ita appellatum Isidorus tradidit, eo quod non sit crassus ut pluvia) multum liquoris volatilis salini, ratione cujus abstergit, & alvum solvit, omnes docent Chymici, qui pro egregio menstruo ipsum commendant ad extrahendas omnium vegetabilium tincturas: ex eodem quoque tradunt elici spiritum, qui ad metalla dissolvenda efficax sit, quo spiritu utebatur Cnosellius ad parandam coralliorum tincturam, ignita corallia in roris spiritum projiciendo. Vim hujus salis sentiunt, qui manibus rorem tractant, aut nudis pedibus per campos, & prata rorulenta incedunt; nam manus, & pedes scabræ fiunt, idque ob salinas, & nitrosas particulas, quæ cutim arrodunt. Vi quoque pollere graciliora reddendi corpora tradit Plutarchus, ac propterea mulieres habitiores illius usu nimiam polysarciam emendare. Sale saccharino pariter divitem esse rorem ut multis morbis opituletur per analysim, & per ignis examen se deprehendisse testatur Helmontius. Multa de roris viribus scripsit in doctissimis suis Animadversionibus Excellentissimus D. Joseph Lanzonus, Medicus Ferrariensis, cui non parum debeo, quod ea quæ in hac constitutione ipse observavit, mihi per literas benigne communicarit.

XXXV. Hæ sunt nativæ dotes matutini roris, ac præsertim Majalis, in salubri tamen constitutione, ac solo minime uliginoso, nec palustri; at si ex malis temporum constitutionibus, & noxiis afflatibus, seu pravis e terra exhalationibus ros vitietur, in rubiginem degenerat, malum, quo nullum noxius est, & cui ait Plinius, *non comparantur grandines, neque procellæ, quæ nunquam annonæ intulere caritatem*. Gigni rubiginem itaque ex rore existimo, dum multa nitrosa, & acida corpuscula e solo elata, & per aërem undequaque dispersa, salinis particulis, quibus naturaliter ros abundat, socientur, quæ simul in magno aëris receptaculo fermentata, & exaltata, modo nobis imperceptibili, in liquorem coëant, qui postea sub forma roris deciduus, & plantis inhærens, easdem maculis diversi coloris sugillet, uti apud nos factum his duobus annis cum in priori, plantæ omnes, & fructus rubris veluti peticulis, hoc anno vero nigris laborare viderentur. Præpollere aquæ in rubigine acrimoniam acidam, & corrosivam, haud absimilem aquis stygiis, & spiritibus nitri, & vitrioli, longe verisimilius, quam alchalinam ex sale acri, & caustico, quando nulla causa animo fingi possit, quæ in tam remissis caloribus hujus constitutionis ustionem, & acredinem accersere potuerit.

XXXVI. Neque huic meæ opinioni quicquam refragari S. Scripturæ auctoritatem crediderim, dum apud Amos Prophetam fit mentio rubiginis his verbis. *Percussi vos in Vento urente, & in Ærugine, multitudinem fructuum vestrorum, & Vinearum vestrarum, Oliveta vestra, & ficeta comedit Eruca*. Cum non magis Austrini flatus sua caliditate, quam

—— *Boreæ penetrabile frigus adurat*.

XXXVII. Displicet quidem, quod eo tempore quo sæviit rubigalis lues, aliquando experimento non pertentarim, ut certius illius naturam explorarem; siquidem nimis sero animum subiit cogitatio de hac rurali epidemia, & rubigali peste describenda. Non destiti tamen, quin postmodum variis experimentis pervestigarim, num ea quæ mente excogitaram veritati congruerent; expertus itaque sum variis liquoribus modo acidis, modo alchalicis, & lixivialibus, plantarum folia, flores, & fructus adspergendo, attente observans, qui inde color emergeret; folia itaque recentia fabarum, quæ apud nos circa finem Octobris seri solent, spiritu vitrioli irroravi, & non multo post flaventes maculæ, ubi guttulæ liquoris hæserant, apparuere, placuit autem magis in fabis experiri, tum quia in hoc leguminis genere vim suam magis exercuit rubigo, tum quia Theophrastus testatur, *Fabam inter legumina magis æruginem sentire*. Fabarum itidem folia liquore alchalico, & urinoso, ac lixivio acerrimo adspersi, neque notam ullam alicujus coloris inuri deprehendi. In aliis quoque plantis, ac variis oleribus, ut foliis lactucæ, brassicæ idem pertentavi, & ab acidis spiritibus seu vitrioli, seu nitri, flavas maculas prodire, nunquam tamen nigras, observare contigit. Rubiginis itaque naturam in acida potius acrimonia quam alchalica lubet statuere. Congruunt autem huic meæ opinioni ea quæ in strage animalium evenere; nam, præter malam aëris diathesim brutis quoque noxiam, ob pascua rubiginosa sanguine acidiori reddito, ac in motu suo præpedito, vel subitæ mortes integros greges pecorum sustulere, vel obortæ sunt Variolæ, quas ex sanguinis stagnatione fieri, dum in orbem agitur, communis est recentiorum opinio. Tubercula autem illa, quæ in capite, collo, & cruribus pecudum visebantur, revera Variolas fuisse,

fuisse, licet profecto asserere, quando nec figura, nec colore, nec liquore in illis contento, nec magnitudine, nec modo quo solvebantur, post suppurationem nigra crusta superstite, quicquam a puerorum variolis discrepabant. Nihilo secius eadem pascua infecta cæteris animalibus cladem intulere. Sic apes haud amplius ex florum calicibus nectareum laticem, sed acidum stagna delibantes, partim extinctæ sunt, vel alio suas colonias transtulerunt. Pariter neque mirum, quod hoc anno cicadæ ut plurimum taciturnæ fuerint, cum, præter remissum æstatis calorem, qui illas ad cantum nequaquam cieret, vel nutritium rorem nactæ non fuerint, (si tamen verum quod rore pascantur) vel quod majori ex parte perierint. A cicadarum obmutescentia malas temporum constitutiones prænunciari, scripsit Doctissimus Mercurialis, qui anno 1577. observavit in Agro Patavino, aut nullas, aut rarissimas cicadas cecinisse, unde postea gravis subsecuta est epidemia. Cicadas autem re ipsa rore nutriri fabulosum non esse reor, etenim non in arboribus pernoctare, sed super solum ipsum, & in aprico loco ad rorem facilius excipiendum, mane autem ad solis ortum super arbores evolare ex agricola quodam didici; a quo cum sciscitatus essem, quare in villa quadam, quæ Roboretum dicitur, penes Gabellum flumen, tanta sit æstate cicadarum copia, ut illic hujusmodi insecti genus suum habere videatur emporium, id fieri dixit ille, quia solum illud arenosum sit; in quo facilius quam in solo argilloso parva foramina efficiant, in quibus deponant ova pro fœtura in secuturam æstatem.

XXXVIII. Hæc omnia itaque rubiginis naturam satis in propatulo statuere videntur, luem mehercle, & animalibus, & plantis valde perniciosam. Quare autem solæ nuces rubiginis noxam non senserint, id fortasse in causa fuit, vel quod hujusmodi fructus gemino operimento sit munitus, vel quod corticalis substantia multo sale volatili abundet, qui diversam indolem ab acido possidet. Succum e viridi cortice nucis juglandis, tanquam remedium a se repertum, & magnæ virturis ad fancium phlegmonas tollendas, multis laudibus extollit Galenus; putabat autem ille, talem effectum præstare hunc succum, eo quod vi adstrictoria polleret, & simul tenuium esset partium, ex tinctura pene ineluibili, qua manus tractantis inficit, partim tenuitatem deducens, vim autem adstringendi a salubri effectu, quem observabat, dum inflammationi moderetur; pro rato enim, ac veluti lege habebatur, quod in principio phlegmonis utendum esset repellentibus, & adstringentibus, ne pars ob laxitatem humorem tam facile reciperet, quod etiamnum apud non paucos Professores frequenti in usu est, quod num recte, an perperam fiat, non est hujus loci disquirere. Hujus succi efficaciam ad inflammationes sanandas agnoscunt quoque recentiores, vim autem adstrictoriam prorsus negant, imo vim dissolventem ipsi adscribunt, inter quos Leonardus e Capua, qui corticem novum viridium multo sale volatili divitem esse ait, & qui potis sit grumos sanguinis dissolvere, & illius acetositatem emendare, quo pacto non sanguinis fluxum in partem adstringendo prohibet, sed sanguinis refluxum per venas ad cor referendo promovet. Sicuti autem priscis ignoscendum, si ob ignoratum sanguinis circularem motum, non aptas interdum naturalium effectuum ethiologias afferebant, ita nostro huic sæculo gratulandum, de quo verius pronunciare libeat id quod de suo ævo scripsit Plinius, scil. *Non minus ingeniosam fuisse antiquitus observationem, quam nunc rationem*. Ex nucum viridi cortice parati decoctum in Anglia expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam, quam Recentiores omnes in acidi prædominio statuunt, nuper accepi a Cl. D. Nathan Lacy Medico Anglo, & insigni Anatomico. Cum itaque nucum putamen multo sale volatili abundet, mirum non est, si rubigini obstiterit, & inclusum nucleum a communi lue præservarit. Atque hæc de Rubiginis natura, & indole.

XXXIX. Modo superest, ut symptomatum, & quarundam observationum perquirantur causæ. Adnotatum, vespertinis horis has febres exacerbari consuevisse, una cum virium nocturna prostratione, ut ægri morituri viderentur, mane vero oriente sole; veluti redivivos tantum virium habuisse, ut e lectulis exurgentes deambularent. *Quale est vesperi exacerbari, tale ipsius morbi, & cujuscunque constitutionis ad se mutuo* ajebat Hipp. Vespertinæ itaque exacerbationes morbi naturam superius descriptam, & causas morbificas satis indicabant. Virium autem dejectionem noctu factam, & matutinam earum veluti redintegrationem in solis recessum & accessum, & acidæ dyscrasiæ prædominium referendum putarim. Sole nanque occumbente, & volatiles spiritus per aërem disper-

dispersos secum trahente, spiritus vitales sanguinis ab acido coagulante figebantur; unde facultatum omnium torpor, qui porro ab iisdem solaribus radiis matutinis discutiebatur, non secus ac quando a brumali frigore fluentium aquarum cursus noctu intercipitur, qui postea a sole novo lumine terras lustrante restituitur. In hac rerum universitate nihil esse utilius sale, & sole scripsit Plinius: sic Celsus Leucophlegmatia laborantes soli subjici oportere ajebat, utendumque frictione manibus aqua madefactis, cui sal, & nitrum, & olei paulum esset adjectum. Mirum itaque non erat si in casu nostro a blando solis calore liquato veluti pituitæ gelu, cruor solitum cursum per sua vasa repeteret, & consopitæ facultates ad consueta munia exercenda revocarentur.

XXXX. Præ cæteris notatu dignis observavimus inexpurgnabilem harum febrium contumaciam, ut non solum omnem Medicorum industriam eluderent (cum neque venæ sectionibus, neque purgationibus, neque cardiacis quicquam auscultarent) sed usu remediorum magis exasperarentur, quod factum existimo ob malam aëris diathesim, quæ morbum aleret; quare licet etiam opportuna remedia quandoque adhiberentur, nihil remittebat morbus, imo sæviebat magis, ac satius profecto fuisset multis hanc Camarinam non movere; tanti est Oraculum illud Hippocratis, quod initio hujus Dissertationis attuli, nempe *Hominis Natura interdum universi potestatem non superat*, quæ Hippocratis verba si medentes attente perpenderent, tot medicamentis ægros non fatigarent, in epidemicis præsertim affectibus, quorum vera curatio non innotescit, nisi cum busta plena fuerint.

XXXXI. Venæ sectio profecto in his febribus non fuit saluberrimum remedium, nec quemquam novi, de quo dici potuerit cum Galeno, quod illius febris sanguinis missione jugulata fuerit, quin ubi pluries celebrata est phlebotomia, magis attritæ sunt vires, & febres magis protractæ ægros vel ad mortem, vel ad cachexiam deduxere. Cur autem in his febribus tam improspere cesserit sanguinis detractio, obviam est arbitrari, massam sanguineam sale volatili, & particulis spirituosis ob malam aëris diathesin, & dictæ errores effœtam, per venæ sectionem pauperiorem redditam, unde major acidi præpollentia, & bilis depressio consequeretur, febrisque exinde protractior fieret. Venæ sectionem febribus intermittentibus non esse per se aptum remedium, cum de foco febrili, qui extra vasa sanguiflua larem habet, nihil detrahat, commune est recentiorum assertum, sed solummodo per accidens convenire ajunt, quatenus obviam ire possit multis symptomatibus, ac periculis, quæ in corpore præsertim plethorico nimiam effervescentiam subsequi possent, scilicet inflammationes, & vasorum disruptiones, qualis fuit casus a Ballonio memoratus de quodam nobili viro, cui tertiana febre laboranti ob neglectam sanguinis detractionem ruptæ sunt venæ in quarto paroxysmo, & tanta foras sanguinis excretio est consecuta, ut eo ipso die illi obeundum fuerit. In hac vero nostra rurali epidemia sanguinis effervescentia non adeo magna fuit, ut de ejusmodi periculo metuendum esset, imo potius lenta, ex acidi prædominio, & propter bilem enervatam, quæ in confluxu cum succo pancreatico, & cum lympha minus effervesceret: propterea V. S. non adeo proficuum fuit remedium, ut in prægressis præcedentium annorum constitutionibus, quas valde siccas, & æstuosas esse diximus, quare cum in iis valde turgeret bilis, & sanguis facile exardesceret, mirum non erat si tunc adeo conferret V. S. & a periculis præcaveret, quæ nimiam sanguinis effervescentiam, & rarefactionem comitantur; assueti autem Professores venam facile tundere ubi constaret esse febrem, ac nullum alium scopum sibi præfigentes, quam solam caloris febrilis attemperationem, in hac constitutione a cæteris toto Cœlo diversa, repetita venæ sectione utentes, ægros persæpe in extremam perniciem præcipitarunt. Nollem equidem quod quis me inter hæmophobos recenseat, sed nec inter hæmatochitas numerari velim. Est ubi liberaliter sanguinem demamus, est ubi parce, est ubi nihil, licet sit eadem affectus species. In Stymargi famula usque ad animi defectum sanguinem detraxit Hipp. licet frigido affectu laboraret: rationem autem addidit; *Oportet enim*, inquit ille, *devenire ad occasionem, & occasionis initium*, Causa morbi nimirum est attendenda, ex qua potissimæ desumuntur indicationes. *Similitudines parere errores etiam bonis Medicis, contrarium autem facere causam*, monitum est ejusdem Hyppocratis, nam re vera cognita causa, non tam facile a recto tramite, & legitima curatione deflectitur.

XXXXII. Quærit idem Ballonius, Practicus olim Celeberrimus Parisiensis, cur phlebotomia febres quasdam miraculi ad instar

tollat, alias potius exasperet? Paucis quidem respondet, at illius verba ponderanda sunt, non numeranda. *Febres* ait ille, *aliæ sunt venosæ, aliæ gastricæ, id est quædam phlogosim sequuntur potius venosi generis, quam vitium humorum in præcordiis contentorum; quæ venosi sunt generis, hæ primo quoque tempore per phlebotomiam cessant, quæ alii sunt generis non facile phlebotomia solvuntur, contra potius cathartico egent*. Tales erant tertianæ istæ intermittentes hujus nostræ constitutionis, erant enim potius gastricæ, quam venosæ, ac propterea ad venæ sectionem magis exarcebabantur, & contumaciores fiebant, attamen prospere cesserunt purgationes; & vomitiones usu emeticorum, quibus non raro penitus avulsus est febrilis fomes. Claudam hunc locum digna animadversione ejusdem Ballonii in eos, qui ut nil non agant, ex quacumque re occasionem captant mittendi sanguinis. *Nam si induxerint in animum* (inquit ille) *venam reserare, & id cunctanter faciunt, si guttula sanguinis e nare fluat, tunc quasi trophæum reportantes, clamant oblatam legitimæ phlebotomiæ occasionem; si luculenta sit hæmorrhagia, audacius secant, quia naturam copia gravari ajunt, si infra modum sanguis fluat, compensandum istum defectum apertione venæ contendunt*.

XXXXIII. Non minus disquisitione dignum est cur in hac constitutione tam sæpe contigerit, quod tertiana simplex in duplicem migrarit ea ipsa die, qua secta est vena. Id olim observarunt Amatus Lusitanus, & B. Castellus, nec quenquam scio, qui præter hos hujusmodi phænomeni, quod aliquando in praxi observatur, mentionem habeat; refert autem Amatus cuidam juveni 25. annorum tertiana febre laboranti, cum venam die intermissionis secuisset, vesperi febrem ex simplici factam fuisse duplicem, hujusce rei rationem reddit his verbis: *Nec enim credere est, ob sanguinis extractionem, ex simplici duplicem factam fuisse, cum dubio procul nisi sanguinis extractus esset, in tertianam continuam futurus erat morbus*: hujusmodi excusationis genus plerique Medicorum nostris etiam temporibus in promptu habent, quotiescumque ex aliquo male administrato remedio pejus æger se habeat; statim enim obtrudunt, quod multo deterius se haberet, nisi tali remedio usus fuisset; meliorem itaque Æthiologiam, & ævo nostro accommodam perquiramus; puto ergo in illo casu (sicuti & in nostra constitutione) culpandam potius venæ sectionem, quam febrem, quæ ex sui natura proclivis esset, ut in tertianam continuam migraret. Refert Amatus juvenem illum vigente Autumno ægrotasse, sanguinem in prima pelvicula exceptum atrum fuisse, in secunda rubicundum sine ulla aquositate; & rationi congruum est, igitur in illo juvene ob prægressos æstatis calores, partes magis spirituosas, & volatiles sanguinis absumptas, ac postea massam sanguineam Autumnali tempore in acidam dyscrasiam degenerasse, eo prorsus modo, quo vina postquam per æstivos calores ebuilierint, Autumno facile acescunt (ut ex atro sanguine primæ pelviculæ, nam sanguis secundæ rubicundior erat, quia arteriosus) secta itaque vena, & systasi cruoris magis debilitata, ac depauperata, mirum non fuit si acidum prævalens, ac veluti sine adversario licentius insultaret, ex quo tertiana simplex in duplicem transierit. Convaluit autem Juvenis ille post bonam purgationem ex pharmaco, nam febris illa fortasse fuit potius *Gastrica, quam Venosa*. In hac vero constitutione non ab exhaustu spirituum ob nimium æstum massam sanguineam acorem contraxisse arbitror, sed potius ob frigidam anni constitutionem ac diætæ errores, obruta bile, & concentratis partibus cruoris magis spirituosis, acidum stomachi fermentum, & succum pancreaticum magis viguisse, & post celebratam phlebotomiam vim majorem acquisivisse, unde febris simplicis in duplicem tertianam fieret conversio.

XXXXIV. Culpanda itaque potius in his casibus est venæ sectio tanquam non aptum remedium, quam quicquam aliud, quod idem sensisse existimo B. Castellum (si recte memini, & in Adversariis meis bene adnotavi) in aureo suo libello de Abusu venæ sectionis, quem libellum mihi olim Romæ ostendit D. Antonius Maria Rubeus, Præceptor meus, Vir Doctissimus & immensæ Eruditionis, aderatque Excellentiss. D. Hyeronimus Brasavola nunc Romæ Professor celeberrimus & mihi conjunctissimus, cum tunc in Urbe ageretur, quare interdum contingat, quod tertianæ simplices, sanguine die intermissionis detracto, duplices evadant. Opponet, scio, aliquis harum febrium propensionem ut in duplices transirent, cum sponte, ut superius dictum, sub initium Æstatis tertianæ omnes simplices duplices factæ fuerint; at regeram ego, nullas fere duplices tertianas toto Veris tempore visas esse,

esse, tum ruri, tum in hac urbe, nisi eas quas venæ sectio geminarit, quare non video, quomodo ab hoc crimine phlebotomia tanquam innocens possit absolvi.

XLV. Eandem ob causam, nihilo secius quam venæ sectio, noxius fuit in hac constitutione aquæ usus; etenim in frigida, & humida tempestate, bile valde refracta, & acido exuberante, quid opis expectandum erat in his febribus ab aquæ potu? non nisi mehercle, ut aqualiculo infracto, & distento, Cacochylia cumularetur, sanguis pigriori lapsu per sua vasa flueret, ac tandem Cachexiæ, & Hydropes succederent. Novi juvenem in hac Civitate, qui in Hydropem ascitem incidit, cum illi tertiana febre laboranti suasisset Medicus, ut biberet quantum vellet, imo interdum coëgisset. Succurrit mihi in hanc rem Terentianum illud, ubi Medicus in scenam inducitur.

Quod jussi ei date bibere, & quantum imperavi date.

Mox huc revertar.

Multoque magis noxius fuit hoc anno aquæ usus, ac ruri præsertim, quod ob pluviarum assiduitatem, aquæ cœnosæ, & graveolentes essent; in hac vero urbe non adeo gravem noxam intulit aquæ usus; hæc enim civitas purissimos habet fontes, & admirandæ originis, quorum fontium historiam brevi editurum me spero. Invaluit autem apud nostrates opinio, quod venæ sectioni, & aquæ potui, tanquam duabus solidissimis columnis, tota curandarum febrium moles innitatur. At num id recte? Profecto in hac constitutione neutrum ex usu fuit. Haud sum nescius scripsisse Hippocratem, *Aquam non præstare bonum alimentum igni*; ut nomine ignis intellexit Hippocrates febres continuas, & essentialiter tales, non vero intermittentes; summatim *Venosas, non Gastricas*. At forsan aliquando si otium suppetet, de aquæ abusu in febribus aliquid conscribam.

XLVI. Verum quali potu, inquiet aliquis, utendum erat in his febribus? Ego certe vini usum raro, quod sciam, interdixi, imo suasi, ut medico vino uterentur, eoque non olygophoro, sed mediocriter generoso, multosque ab orci faucibus hoc solum cardiacum eripuit. Bilis enim erat potius acuenda, quam sufflaminanda; & partes sanguinis spirituosæ in motum ciendæ, quod præstare poterat vini usus, & ea remedia quorum vis in alchali volatili sita est, quod solo naturæ ductu in agro Mantuano fecere agricolæ, qui suis febricitantibus allia, & cæpas cum salubri eventu præbuere. Morbos quosdam chronicos, pravis eduliis (sed quæ vere in censu medicamentorum, casu potius, quam arte repertorum reponi debeant) aliquando sanari compertum est; sic diuturnas quartanas allii usu cum multo meraco sanatas observarunt Antonius Benivenius, & Amatus Lusitanus. Vino autem generoso, potius quam tenui, utendum duxi, nihil metuens a febrili effervescentia; in hoc enim sæpius peccatur, quod rem agi sine periculo creditur, si vinum tenue in diuturnis febribus, & chronicis morbis permittatur; at hujusmodi vina ut plurimum acidiuscula sunt, & acorem sanguinis exaltando, morbi causam deteriorem efficiunt; quem errorem notavit olim Crato, qui in podagra sicuti vinum meracum, sed in modica quantitate commendat, ita vina tenuia improbat, quæ venas multa serositate impleant, quod idem sentit Willis: sicut enim a vini spiritu dulcificantur spiritus salis ac nitri; ita quoque a vini generosioris temperato usu sanguis ad acorem vergens dulcescit. Variantibus itaque temporum constitutionibus varianda est methodus, & ut ait Sulmonensis Poeta.

Nam quoniam variant morbi, variabimus artes,
Mille mali species, mille salutis erunt.

XLVII. Sic neque Puruviani corticis usus hoc anno ut superius adnotavimus, admodum salubris fuit: imo in extremum vitæ discrimen ægros non raro deduxit. Id ego in non paucis observavi, sed præcipue in nobili virgine, quæ cum ad 40. dies duplici tertiana conflictata fuisset, & post solita remedia administrata, ex meo consilio, assentiente quoque Excell. D. Antonio Abbate Serenissimi Ducis Nostri Archiatro, Chinam Chinam sub forma boli assumpsisset, cum in vino infusam respueret, postmodum stupida, & comatosa evasit, cum pulsu adeo exili, ut vix perciperetur, ac trium dierum spatio in tali statu perstitit, donec soliti paroxysmi redeuntes stuporem discusserint. Insalubrem autem fuisse hujus remedii usum crediderim, eo quia, cum massa sanguinea multis cruditatibus scateret, ac crassiorem haberet consistentiam (ut ex sanguine per venam sectam educto satis patebat) ideoque segnis esset ad motum, quotidiana illa febrilis effervescentia esset loco remedii, qua cessante, fieret quædam veluti in vasis stagnatio, & congelatio, unde functionum animalium torpor, & vitalium quoque interceptio,

ceptio; adeo verum est illud Celsi, quod febrem lentam interdum augere oporteat; *fortasse enim*, ait ille, *curationi opportunior fiet*.

Scio equidem, hujusmodi doctrinam non solum plerisque Medicorum, sed etiam aliis, qui artem Medicam non profitentur, esse suspectam, ut ipsi Senecæ, qui beneficium sanationis levioris morbi factæ a graviori morbo exprobrat his verbis: *Multi quos auxerant morbos, & irritaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna ægrorum vexatione vicerunt*. In hac tamen constitutione experientia ipsa satis evicit, febrilem effervescentiam stimulandam potius fuisse, quam frænandam, & usum calidorum magis profuisse, quam frigidorum; sicuti in historia Polycratis, vice versa, frigida magis, quam calida juvisse scripsit Hippocrates, innuens hoc dicto Divinus Præceptor, non tanti faciendum præconceptum de natura morbi judicium, ut illud ipsimet experientiæ in contrarium reclamanti velimus præferre. Observatum est tamen feliciori eventu exhibitam Chinam Chinam agrestibus, quam oppidanis, & urbium incolis; Gens enim rusticana ubi tantillum a morbi falce levata est, illico laboribus, & exercitiis se dedit; quare non erat metuendum, ut tam perniciosi effectus in iis consequerentur, quales in urbanis observabantur. Sic Doctissimus Etmullerus tradidit: non tam facile pati recidivas post assumptum hoc febrigium homines exercitiis, ac laboribus deditos; sicuti desidiosos, & otio innutritos. De hac nostra itaque constitutione libet proferre id quod olim de quadam simili scripsit Hippocrates ingenua certe confessione, more tamen magnorum virorum, & magnam rerum fiduciam habentium. *Nihil memorabile proderat, non ventris turbatio, non venæ sectio, neque quæcunque alia tentavi*.

XLVIII. Nullas febres synochas, vel ardentes hoc anno, quod sciam, observatas diximus, sicuti paucas quartanas: de prioribus quidem non est quod miremur, nam partibus spirituosis, & ad conflagrationem aptis non adeo turgebat massa sanguinea, imo crassis & frigidis succis abundabat: sic vina tenuia, & acidiuscula non tam facile fervorem concipiunt, veluti vina generosa, ubi æstivum calorem senserint; magis quidem mirum est, quod in tanta febricitantium frequentia tam pauci visi quartanarii, idque magis, si verum esset quod nonnulli asserunt: non nisi ex majori viscidítate materiæ differre quartanas a tertianis; consultam itaque febris quartanæ genesim animadventens, & hujusmodi febrem, tanquam fructum Autumno maturescentem, considerans, cujus uberior est proventus, cum Æstas magis fervida ac torrida præcesserit; præterea rationi congruum est, quod in hac constitutione frigida, & humida, in qua non multa fieret partium serosarum per cutis poros diflatio, succum pancreaticum ad eum fixitatis gradum, qui ad quartanarium circuitum requiritur, evehi non potuisse, seu quidquam aliud defuisse, quod humana imbecillitas assequi nequit, cum nihil sit quod ipsos medicinæ proceres magis transversos agat, quam pervestigatio causæ, cur statis horis recurrant febriles paroxysmi, ac tam exacte, ut ipsa automato aliquando superent.

XLIX. Verminationem in his febribus satis familiarem, & præsertim in rusticana gente superius recensuimus, cujus rei causam fuisse reor, tum prava alimenta putrefactioni obnoxia, qualia fuere pisces, & fructus horæi; tum ventriculi fermentum ex mala constitutione vitiatum, & improportionatum ad cibum recte subigendum; quare vermium seminibus, seu ut lubet ovulis, quæ in alimentis ipsis laterent, integris manentibus, & a tenui calore fotis, mirum non fuit si facile in magna copia prodierit verminosa soboles. Usum Chinæ Chinæ valde proficuum ad necandos vermes expertus sum, quod præstare ob insignem amarorem quem possidet hic cortex, non abs re crediderim, si tamen tutior est praxis, quæ verminosos affectus curat per aloetica potius, quam per saccharata, & mellita. Haud sum nescius apud nostrates quoque facta fuisse experimenta, & observatum, quod lumbrici in aqua ubi dissolutum fuerit mel, vel saccharum, citissime moriantur, in amarissimis vero liquoribus ad integros dies vixerint; ast ab iis quæ extrinsecus apparent, medicamentorum vires metiri velle, non adeo tutum existimo, quin errandi periculum subsit. Suspicari enim licet, quod medicamenta propinata, quæcunque ea sint, iis quibus armantur viribus cito spolientur, dum primo cum stomachico fermento, cujus vim transmutativam nemo non novit, mox in intestinis cum bile, qui humor suapte natura ferox est, & cum succo pancreatico spiculis armato congredi debent; quod si ulterius pervadant, dum lympha quoque in communi receptaculo iisdem fit concertandum. Sic crocus Martis, qui aperitivus dicitur, ut

Sydenham Opera Med. Tom. I.

S

ut notat Junchen, nisi acidum superfluum reperiat in ventriculo a quo solvatur, adstringens evadit. Id ipsum quoque testatur Chirurgia Infusoria, qua constat, quod liquor purgans in venas canis infusus magnam excitat purgationem, nullam vero, vel paucam si per os idem liquor, vel in majori dosi, injiciatur, idque ob acidi copiam quo caninus stomachus abundat, quod acidum vim catharticam, & emeticam potenter infringit. Hanc ob causam venena quædam, ut ait Celsus, non gustu, sed vulnere nocent, & Psylli e serpentum morsibus venenum innoxie exsugebant. Quot vero, & quantas subeant mutationes medicamenta per os assumpta, dum varias corporis regiones præterlabantur, ingeniosissime explicat Bellinus, ut nihil præstantius. Reor itaque ex medicamento assumpto, & succis quibus commiscetur, gigni novum concretum, e quo illæ operationes, quæ postea consequuntur, promanant, & quæ solius medicamenti efficaciæ solent adscribi.

L. Postquam hujusmodi febres miseros ægrotantes diu fatigassent, diximus nonnullis apparuisse parotides, quibus licet suppuratis, eadem tamen pervicacia febres perstabant. Id equidem magnam humorum cruditatem in toto venoso genere significabat; sed hanc non esse potissimam harum febrium causam, & fomitem satis demonstrabant, qui fomes, in ventriculo, & pancreate præcipue sedem fixerat. In nonnullis pariter post multos febriles paroxysmos supervenerunt diarrhœa, ac dysenteriæ, irritata ad expulsionem Natura, tum a copia, tum a pravitate succorum; neque enim hæsitationi locus, quin etiam aliquando malignum quid subesset in his febribus, quamvis intermitterent; plures tamen sustulit diarrhœa, quam dysenteria, eo quod forsan in iis, qui diarrhœa laborarent, communicata esset labes massæ sanguineæ, quæ serum acre per glandulas intestinales excerneret; in iis vero qui dysenteria vexarentur, mali fomes esset extra venas, viscida nempe, & acida pituita intestina abradente, & excoriante. Frequentes porro fuere recidivæ non solum ob diætæ errata, sed ob communem causam, aërem nempe vitiatum, qui febrile miasma ad aliquod tempus consopitum in novos motus, & exorbitantias cieret; eandem quoque ob causam adeo contumaces fuerunt hæ febres, cum nihil sufficeret ad abstergendam labem illam, quam aër continuo inspiratus fere ineluibilem redderet; adeo gravis est morbus, quem Cœlum fecerit. Sic pacari non visa est affectio, nisi cum sub anni finem humidæ, & nebulosæ tempestati sicca, & serena successit: quare sicuti ex Hippocrate: *Quicumque morbi Æstate augescunt, Hyeme desinere solent*, idque non nisi ob naturalem temporum mutationem; ita in hoc epidemico affectu optimi remedii loco esse cœpit aëris in vitalem temperiem restitutio.

LI. Præ multitudine ægrotantium tam ex genere agresti, quam urbano paucos interiisse superius monuimus; quod sane præter opinionem medentium contigit, qui majorem stragem pertimescebant. Duas potissimum ob causas in epidemicis affectibus pereunt homines, vel ob humorum *διάχυσιν* vel *πῆξιν* ut ipsis vicibus Hippocraticis utar, id est vel ob massæ sanguineæ diffusionem a sale acri, & alchalico factam, vel ob ejusdem concretionem, ab acido exuperante, frequentiora tamen funera sanguinis *διαχύσις*, quam *πῆξις* solet inferre; propterea, grassante pestilentia; ut plurimum acida primas tenent. Cum ergo in hac nostra constitutione acidum quidem præpolleret, sed non earum esset virium, reluctante præsertim febrili effervescentia, ut potis esset lethalem stagnationem inducere, ac fluxum, & refluxum sanguinis prohibere; hinc est quod, licet hominum myriades eodem tempore decumberent, pauci in libitinæ censum venerint. Sic mirum non est, quod fœminæ, & pueri ob molliorem habitum, & vitam minus actuosam, hujus epidemiæ vim magis senserint, ac multo magis lactentes pueri, in quorum venis, ob lac vitiatum, & ad coagulationem aptum, facilius sanguinis statio succederet, sic narrat Hippocrates in quadam constitutione, *ex laborantibus mortuos esse maxime pueros, adolescentes, vigentes ætate, glabros, subalbidos, & qui in socordia vixerint*. Fiebant autem pueri icterici ob hepar obstructum a viscida pituita redundante, ac a febrili calore in motum concita, quæ in hepatis substantia defixa, bilis secretionem prohiberet, cujus signum erat, quod in omnibus tensum, ac durum hepar persentiretur; sero autem acri, & acido in cerebri membranas transfuso, convulsi moriebantur, morbo alioquin pueris familiari, sed huic constitutioni magis proprio, utpote valde aptæ ad acorem massæ sanguineæ conciliandum.

LII. Si vero quærat aliquis, cur hæc mala constitutio agricolas magis, quam oppidanos, & urbium incolas vexarit, videtur satis-

satisfieri posse dicendo, potissimam causam fuisse aërem a fœdis exhalationibus vitiatum ob nimiam illuvionem, quæ campos, & agricolarum domos inundarit, non sic urbes, & oppida in editioribus locis posita; huic causæ addi poterit victus pravus, & insalubris, ac præsertim nimia piscium ingurgitatio, alimenti genus colonis nostris insuetum, & quod in illorum stomacho facile putresceret. Scio equidem a non vulgaribus Medicis pisces ægris quoque exhiberi solitos, tanquam laudabile alimentum, ac multo magis sanis corporibus, verum, ut ait doctissimus Plempius, illorum usus *Athletis non convenit, non castra sequentibus*, non agricolis addam ego, quibus utilior est caro bubula, & suilla. Id ipsum testatur Galenus, qui piscium usum in hominibus otiosis, senibus, & ægrotis commendat, non sic vero in iis qui corpus exercent; his addendum, quod sicuti pisces, qui in rapidissimis fluviis capiuntur, ex Athenæi sententia, omnium sunt optimi, ita hi essent omnium pessimi, quod in aquis stagnantibus fieret illorum captura.

LIII. His quoque causis accenseri possunt labores, & exercitia sub assiduis imbribus, unde pororum cutis constrictio, sudoris parcitas, ob frigidam, & humidam anni intemperiem, cum alias per Æstatem sub assiduis laboribus copiosissime sudare consuevissent, quas causas in oppidanis, & civibus, qui meliori victu utuntur, nec aëris injuriis sunt ita expositi, non tam facile quis reperiat. Sedes præterea hujus ruralis epidemiæ e civitatibus, & oppidis majoribus circumscribi videbatur; quare Mutina, & Regium, eo quod essent veluti in circumferentia, & Apennino proximiores, minus hanc labem sensere; magis autem Ferraria, & oppida Mantuanæ ditionis, Pado proximiora, ubi major fuit infantilis clades, quemadmodum a variis Professoribus, ac aliis per literas accepi. Magna vero hæc planities his locis circumscripta, & tota colonis oppleta, in cujus sinu ad longum tempus stagnarunt aquæ, hujus epidemici affectus sedes, ac domicilium fuit.

LIV. Circa cæterorum affectuum examen, qui has febres comitati sunt, quales fuerunt apoplexiæ, epilepsiæ, catharri profocativi, cachexiæ, & hydropes, non multum immorabor; ejusdem enim constitutionis soboles fuerunt, & acidi prædominium significabant, vel sanguinem, & reliqua fluida coagulantis, vel nervosum systema occupantis; hæc omnia itaque verissimum esse Divini senis oraculum comprobarunt, quod *Morbi in pluviarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ*.

LV. Ut autem circa res venturas Conjecturis quoque partes agamus, superest videndum, num sperare liceat, postquam pacata est non parum hæc affectio, an in totum ea destruta sit, an potius hæc eadem, vel deterior exsuscitari possit. Sperare licet utique, malam hanc constitutionem emendandam, cum postremi hi duo menses cum perpetua fere serenitate, & aëris tranquillo statu annum jam clauserint; nam, ut ait Montanus: *Tempora consequentia secundum naturam existentia corrigunt vitia præcedentium præter naturam existentium*; at metus subest ne ob aliquam annonæ caritatem infelices coloni, qui ad sedandam latrantis stomachi rabiem atro pane, & confusaneo uti cogentur;

(*Nam tener, & niveus, mollique siligine factus*
Servatur Dominis)

Metus inquam subest, ne proximo Vere, & Æstate novis calamitatibus vexentur. Sic in Æno Civitate Thraciæ, ex Hippocrate, *usu leguminum continenter utentes Fœminæ, & Viri, crurum impotentes fiebant*, quam historiam citat Galenus, aitque sæpe evenire, ut ob caritatem annonæ exitiales morbi oriantur. Vox Λιμὸς, quæ famem significat, nonnisi per solam diphtongum discrepat ab ea quæ perniciosam epidemiam denotat, unde effluxit dictum illud Ἐκ λιμοῦ λοιμός. Quamvis enim edulia mali succi videantur aliquando sat bene concoqui, attamen ut egregie monet Galenus, *Nobis non advertentibus, pravus succus ex ipsis post longum tempus in venis colligitur, qui postea exiguam ad putredinem occasionem nactus febres malignas accendit*. Quodcumque malum avertat Divina Clementia, & priorem salubritatem huic Cœlo restituat.

T*Alis fuit Anni MDCXC. apud nos Constitutio, atque hæc indoles Epidemici Affectus, qui Colonos nostros, & Urbanos quoque afflixit, divinarint jam Astrologi pro suo lubitu, & ex syderalibus schematismis Anni, qui modo successit, præsagia deduxerint, quod ego ejusdem, postquam cursum suum absolverit, si fata dabunt, medicam historiam conscribam*.

BERNARDINI RAMAZZINI

Dissertatio Secunda.

DE CONSTITUTIONE Anni 1691.

RUralem epidemiam, quæ præcedenti anno Mutinensis agri, & proximarum Regionum colonos graviter afflixit, urbana epidemia hoc anno excepit, quæ nihil urbanitatis, immo insolentiæ plurimum in infelicem plebeculam potissimum exercuit. Instituto itaque meo inhærens prægressam constitutionem, qualiscunque ea fuerit, in fine cujuslibet anni describendi, eo libentius id exequar, quod hæc constitutio ab ea, quam superiori anno experti fuimus, toto cœlo differens satis uberem materiam suggerat mentem exercendi, quando in re medica nil foret utilius, quam succedentes sibi ad invicem constitutiones conferre, ut recta medendi methodus institui posset, quoties eadem tempora, ac iidem morbi recurrerent. Quæ si attentius a professoribus observarentur, non esset forsan, quod medicina comparata desideraretur, sicuti anatomiam comparatam desiderati ajebat sapientissimus Verulamius, quæ si haberetur, ut ille ait, & individuorum interiores structuræ ad invicem componerentur, non tam pro morborum causis culparentur humores, quam mechanicum viscerum artificium, quod cum ut plurimum inemendabile sit, omnem medicam opem, & magnos promissores sæpissime eludit.

II. Superioris anni constitutio, ut in mea Dissertatione super illam edita, ob assiduos, & copiosos imbres impense humida, & lutulenta in universum extitit, unde gravis epidemia una cum annonæ caritate effluxit; hujus anni vero constitutio ex opposito maxime sicca, & pulverulenta, primo quidem ob aquilonares ventos, postmodum vero ob continuum, & flagrantem æstum merito audiit. Sicuti autem prima pars hyemis, quæ antecedentem annum clausit, statum satis placidum, ac serenum, ut diximus, sortita est, ita pars altera, quæ huic anno fores aperuit, eandem serenitatem, ac tranquillitatem secum invexit, donec Januario mense ad finem vergente, flantibus ventis septentrionalibus, frigora adeo intensa fieri cœpta, ut illico conglaciatis fluminibus cuncta præ nimio gelu horrescerent. Cum autem nullæ prorsus nives decidissent, hyemem non solum algidissimam, sed siccissimam exegimus, ita ut in tota Cispadana, & Transpadana Regione pulverulentæ essent viæ, non secus ac Augusto mense, cum insana Canicula campos torret, quod apud nos prorsus insolens est, ex quo factum, ut Boreæ penetrabile frigus fata consueto nivali vellere destituta mirum in modum exureret.

III. Morbi qui hisce temporibus vagabantur erant apoplexiæ, pleuritides, peripneumoniæ, catharri suffocativi, anginæ, erysipelata; præ cæteris tamen affectibus morbi pectoris grassabantur magis, ac busta implebant. Sanguis qui secta vena educebatur multum pituitæ, & polyposæ concretionis præferebat. In nostro hoc Nosocomio variis cadaveribus dissectis, præcipue in cachecticis, ac demortuis ex morbo pectoris reperti sunt polypi, non solum intra cordis sinus, sed etiam intra ipsam Aortam. Remedia quæ magis ex usu erant, & quibus promptius morbus auscultaret, ea fuere, quæ vi pollerent crasin sanguinis compactam reserandi, & fluxibiliorem reddendi, ut spiritus salis armoniaci, sal volatile cornu cervi, sperma ceti, & similia. Non deerant tamen qui cum alioquin scirent, quod sulphur balsamum pulmonum passim audiat, in hujusmodi affectibus spiritum sulphuris exhiberent cum suis aquis pectoralibus, at num recte, & ex arte id agerent, ipsi viderint: indubium tamen est, quod partes integrales concreti longe diversas possident qualitates ac ipsum concretum, sicuti vero verius, spiritum sulphuris alterius esse indolis, ac ipsum sulphur. Repetita sanguinis missio non adeo felicem sortiebatur eventum, ut alias. In hac tam rigida, ac horrida constitutione magis exercebatur plebs urbana, quam agrestis, ac senes valde periclitabantur, quare Medicis sæpenumero nil tale cogitantibus morbus plus habens in recessu quam in fronte facile imponebat; nam ex improviso, cum prius satis commode cœnassent, tanquam confecto silicernio, paulo post occumbebant, ac citius quibus detractus fuisset sanguis.

IV. Horum affectuum tam multiplex, ac discolor sylva ab eadem prorsus radice succreverat, ac propterea eodem modo avertuncanda; omnium itaque unam, ac eandem esse theoriam, ac praxim dictabat ratio; veram autem, ac potissimam causam fas erat referre in pravam diathesim quam sanguis haberet ad concrescendum. Cum enim ex

præ-

præcedentis anni frigida, & lutulenta constitutione, nec non ex pravo victu ob rei annonariæ angustiam, talis esset in universum massæ sanguineæ dispositio, mirum non fuit, si succedente postea hyeme tam rigida, ac summe Aquilonari, majorem promptitudinem ad grumescendum adsciverit, unde pullularint morbi, qui ex sanguinis stagnatione variis partibus, ob retardatum illius circularem motum, genesim suam deduxerint.

V. Apoplexias autem, pleuritides, peripneumonias, catharros suffocativos, erysipelata, ac reliquos memoratos affectus a sanguinis stagnatione, ob prædictam ad concrescendum dispositionem generari, unanimis est recentiorum omnium consensus, quidquid circa horum affectuum theoriam in contrarium senserint antiquiores Medici, qui in hujusmodi affectibus partem aliquam mittentem robustam, & aliam recipientem inbecilliorem imaginabantur. Duplicem fluxionum causam commentus est Galenus: unam in qua pars ipsa humorem ad se traheret: aliam in qua humor a parte robustiori ad debiliorem trasmitteretur. Hujusmodi doctrinam primus forsan cœpit convellere Helmontius, nullam enim in fluxionibus partem mandantem, dirigentem, nec sagittarium, aut scopum agnoscit hic Auctor; qui tamen exemplo spinæ digito infixæ, & indignantis Archei, non satis exposuit ob ignoratum sanguinis circulum, quomodo fiant humorum decubitus, quod solum accidit eo quia præpedito, & intercepto sanguinis per venas refluxu, vel propter fibrarum crispaturam (ut in vehementi dolore) vel propter massæ sanguineæ nimis crassam ac densam texturam, humores circa vasorum extremitates, vel in carnium porositatibus detineantur; quare si congrue loqui velimus, detentiones potius, quam fluxiones sunt appellandæ.

VI. Neque interdum exiguus labor mihi impendendus fuit, ut aliquibus a præjudiciis occupatis persuaderem erroneum prorsus esse comminisci, quod cum pars aliqua inflammatur, ac in tumorem assurgit, tunc humores majori impetu ad eam partem ferantur, quam ad alias; si vera est, non commentitia lex circularis motus sanguinis, qua stante, stant ac stabunt perpetuo tot clarissima recentiorum excogitata, quot in dies intercidunt antiquiorum placita; nam revera si mentis aciem intendamus, pigriori lapsu sanguis movetur ad partem quæ inflammatione tentatur, quam ad alias ubi expeditæ sunt viæ, ac nullum repagulum, quod sanguinis cursum remoretur. Quidam autem res in cute solum, non intus reputantes, cum vident partem brevi temporis intervallo in tumorem attolli, ut in phlegmone, putant sanguinem pleno fluento eo confluere, quod sane locum habet, cum vas aliquod sanguiferum disruptum est, & in aliquam cavitatem sanguis decidit, vel extra corpus effunditur; non ita vero in phlegmonum, & aliorum tumorum generatione, qui non aliam ob causam fiunt, quam quod, præpedito circulari sanguinis motu, plus sit quod arteriæ ad partem deferant, quam quod venæ referant, sive id fiat ob lutulentam sanguinis crasin, sive ob fibrarum motricium crispaturam ex vi dolorificæ passionis, ut in vulneribus, ac nervorum puncturis. Huic autem veritati fortasse manus darent, si cum brachio vinculum injicitur ad celebrandam phlebotomiam, veram causam perpenderent, quare infra nexum tumeant venæ una cum mole carnea, quod non fit, quia tunc temporis sanguis eo rapidius moveatur, (multo velocius ante eo propellebatur ubi nullus erat obex, ac minor resistentia superanda) sed quia ibi detinentur ob interceptum ejusdem per venas ad cor refluxum.

VII. Haud absimilis quoque est catharri generatio, de cujus natura ac ortu inter Medicos non satis convenit. Popularis, ac vetus opinio est, caput catharri fontem, ac scaturiginem esse; unde frequens proluvium in fauces & pectus, ac etiam usque ad extremos artus. Opinionem hanc de catharri ortu, ac descensu, ex quo etymon desumpsit (cum non nisi descensum, ac defluxum hæc vox sonet) unde voces καταῤῥοος & ἀναῤῥοος a Galeno usurpatæ, ut humorum descensum, vel ascensum innueret, hanc inquam opinionem eliminarunt e scholis recentiores omnes Anatomici, ut Willisius, Ricardus Louver, Stenon, Rolfincius, Ettmullerus, Blancardus, ac inter Italos nostros Doctissimus Bellinus. Hi omnes ad Anatomicum Tribunal, omnibus indiciis, quibus caput hujus criminis Auctor insimulatur; diligenti examine perpensis, nullaque apparente via, per quam caput sordes suas in fauces, ac thoracem expuat, ipsum plenis suffragiis absolvunt. Non desunt tamen adhuc qui

Obstipo capite, & figentes lumine terram,

Antiquorum placitum velint mordicus tue-

tueri, nec desinant in morbis pectoris caput non solum pharmacis, sed ferro, & igne tanquam reum plectere. Per quos porro ductus cerebrum superfluitates suas, quibus procul dubio diffluit, possit excernere, inter quærenda esse ait celeberrimus Stenon, nisi tamen per observatos a Blancardo ductus in jugulares venas fiat hujusmodi excretio.

VIII. Catharri fontem non veriti sunt alii astruere esse ipsum vitæ fontem, cor scilicet, quod per arteriarum ductus circumquaque catharri materiam deferat; hinc rheumatismi & tumores, & quidquid nomine fluxionum venit; quod assertum est Rolfincii, cui consentiunt Schneiderus, Wedelius, & alii, qui catharrum a massæ sanguineæ sero prodire variis observationibus testantur. Sat celebre est experimentum Richardi Louver de Cane, cui cum arcte venas jugulares vinxisset, partes omnes supra ligaturam tumefieri, nec non copiosas lacrymas ex oculis, & plurimam salivam ex ore profluere observavit; quo tandem ex angina suffocato, ac dissecto, nullæ partes sanguine perfusæ repertæ sunt, sed solum musculi omnes, & glandulæ sero limpido distentæ apparuere. Ab hac opinione non multum dissentientes alii glandulas catharri fontes statuunt, ut Stenon, Etmullerus, & alii; si enim glandularum structuram accuratius perpendamus, constabit eas esse fasciculum arteriarum, venarum, nervorum, & vasorum excretoriorum; ideoque in illarum sinum deponi serum ab arteriis, & superflui aliquid a nervis: quæ opinio valde probabilis est, & usibus glandulis a natura destinatis magis congrua.

IX. Hanc tamen doctrinam de catharri origine ex sanguinis latice in glandularum substantiam rejecto ex Helmontio habemus, qui primus forsan caput insons a catharri infamia vindicavit, ob quam tam sæpe inurebatur. Hic enim Auctor, licet motum sanguinis circularem ignoraret, mente tamen concepit, id quod credebatur e cerebro depluere nil aliud esse quam laticem serosum huc, & illuc delatum *a spiritu impetum faciente*, *ac initio vitali*, ut ipse ait, nimirum e corde, tanquam primo impulsore, quin & ad glandulas ipsas oblegari, quas non ut vasorum pulvinaria essent, a Natura constructas fuisse astruit, sed ad emunctionem laticis e massa cruoris; ac re vera hic latex serosus Helmontii, præter alios usus hunc habet potissimum, quod sanguini socius, ac totum corpus pervadens ad variarum partium culinas everrendas inserviat, & sales dissolutos combibendos, ut exinde per glandulas excretrices extrudatur, & sic tota cruoris massa defæcatior evadat. In hunc finem in palato, lingua, faucibus, & naribus copiosas glandulas Natura construxit, ut sanguis arteriosus, qui per carotides ad cerebrum deferri debet pro nervosi succi, & spirituum animalium elaboratione, sincerior reddatur, mucosa parte per has glandulas repurgata in statu etiam naturali, quando alia ex parte constat, eos qui sunt emunctæ naris, nec multum desputores, lubricæ sanitatis esse, ut referunt de Francisco Galliarum Rege, qui cum esset [illegible], aurium ulceri obnoxius fuit dum vixit.

X. Atque hæc quidem quotidiana per nares, & ex faucibus muci excretio iis etiam, qui satis commoda valetudine fruuntur familiaris esse solet; cæterum ubi corpus cacochymum fit, ac serosus latex luxuriet, qui suopte genio promptus est ad concrescendum, mirum non est, si accedente Boreali constitutione, qualis fuit, de qua hic sermo, tunc temporis grassentur populariter tusses, rheumatismi, & quodcunque aliud morbi genus, quod in fluxionum censu reponitur, detenta in glandulis vitiata, ac superexcedente lympha, non ex Naturæ providentia, quæ se hoc fasce levare satagens noxium humorem ad extrema detrudat, sed ex mechanico partium artificio, ac particulari humorum textura, juxta varias aëris alterationes, ea lege, ut decubitus ibi fiant, ubi major est dispositio ut humores detineantur. Neque id fieri in nostris corporibus magis miremur, quam in automate alioquin bene constructo, quod interdum ad quasdam aëris alterationes a solito suo munere aberrat, & ab ignaro popello tanquam insanum ridetur. Mira est autem, ac pene divina vis ventorum in aëre alterando; talem enim affectionem aër possidet, qualem ventus qui perflat; ac talis est sanguinis dispositio, qualis est aër quem spiramus. Sic ut refert Vitruvius, apud Mitylenem (quæ Urbs in Lesbo erat quidem magnificenter extructa, sed non prudenter posita) cum flabat Auster, homines ægrotabant; quando Corus, tussiebant, cum Septentrio, restituebantur in salutem. M. Varro quoque cum Romana Classis Corcyræ esset, ac tota pene ægrotaret, *immisso fenestris novis Aquilone*, & *obstructis pestilentibus*, *suos incolumes reduxit*.

XI. At quorsum tot speculationes, inquiet aliquis? Ut juxta veram horum affectuum theo-

theoriam congrua medendi methodus instituatur, regeram ego; Ubi enim ingruunt hi morbi, qui non capite decidui, sed ab humorum stagnatione pendent, illico ad vehementia cathartica, inustiones, phænigmos, cucurbitulas, ad narcotica quoque, ac mille alia remedia ad materiam fluentem revellendam, intercipiendam, derivandam, suspendendam quoque, ut putant, ceratis capitalibus, confugiunt. Interim neglecta manet vera morbi causa, ad quam oppugnandam serio, ac omnibus nervis esset incumbendum, ut postquam sufficiens evacuatio est facta, usu alterantium, ad naturalem sanguinis texturam restituendam, fluidæ substantiæ æquabili tenore per suos ductus cursum repeterent. Quot vero modis per venæ sectionem peccatur? Jam phlebotomus veluti gladius Delphicus passim tam in magnis, quam in levibus morbis stringitur ad innocentes victimas sæpius mactandas, quam graves affectus jugulandos.

XIII. Postquam Mundo innotuit circularis sanguinis motus, scopi equidem quos in morbis, qui ab humorum fluxione pendere supponuntur, sibi proposuerant Medici, non tanti sunt ponderis ut creditur. Certe intercipientia locum nullum habent; quomodo enim quis intercipiat materiam ad partem per arteriam fluentem nisi arteriam ipsam vinciat? neque enim jure postliminii, aut redhibitionis actione redire potest humor unde est egressus nisi per circulum. Revulsio vero per V. S. de throno suo jam decidit; imo si stricte loquamur, fere nulla est, qui enim fiat, ut humor per arteriam fluens per eandem possit revelli? Profecto si qua sit per V. S. revulsio, per id solum tempus fit quo vena est aperta; tunc enim sanguis per venam sectam, ac pariter per proximam arteriam quæ illi humorem suggerit, majori velocitate movetur, quam per alia vasa; illa vero clausa, cessat hæc in velocitate inæqualitas, ut ingeniosissime ad demonstrationem usque explicat Bellinus. Non ibo tamen inficias, quin diminuta sanguinis copia minor humoris portio ad partem laborantem deferatur, & minus fit sanguinis stagnantis incrementum. Quanti autem sit facienda per V. S. revulsio, & quam facile quibusdam imponat, qui hoc nomine inscitiæ suæ velum prætendunt, explicat egregie Andreas Cnoffellius in quadam sua consultatione pro Jo. Casimiro Poloniæ Rege, cui ob immodicum hæmorrhoidalis sanguinis fluxum laboranti cum magni nominis Medici frequentem sanguinis missionem e brachio suaderent ad revellendum sanguinem fluentem, ac ipse acriter renueret, hæc scripsit verba, quæ utpote elegantissima, & magni ponderis hic libuit apponere. *Et quomodo sanguini ad peremptoriam medicæ revulsionis citationem, dicam, & locum, scribere possumus, qui privilegio speciali vitalitatis in circulum, & in se ipsum rediens cum spiritu suo hospite nullius loci, & temporis leges respicit, neque locum standi ullum in universo corporis foro agnoscit?*

XIV. Revellenda itaque esset ex quorundam animis, quibus alte insedit hæc de vi revulsionis per V. S. opinio, cum revera non nisi ad demandem plenitudinem conferat venæ sectio. Condonandum quidem aliquid Æmilio Parisano, & Primirosio, qui non aliam ob causam, ut ait Leonardus e Capua, in Harvæum stylum acuerunt; nisi quia stante sanguinis circuitu viderent revulsionem, per tot sæcula adeo celebre præsidium, fere penitus corruere, non ita vero nostrorum temporum Professoribus in tam clara luce cæcutientibus. Multum profecto *Hyppocrates* revulsioni in fluxionibus detulit, ut passim in illius operibus videre est; locus tamen insignis apud eundem extat, qui revulsioni videtur parum favere. Ad sistendum immodicum mensium fluxum jubet ille ut vincula iniiciantur supra genua; verum quidem est, quod præcipit quoque ut eodem tempore vinciantur brachia; nodum hunc solvere annisi sunt Rorarius, & Fonseca, sed non plane satisfaciunt; meum sane non est hujusmodi scrupulos dissolvere, meliori enim vindice dignus est hic nodus, proferam tamen quod sentio. Quidquid sit de efficacia hujus remedii, & num eventui respondeat, videtur *Hippocrates* mente attigisse motum sanguinis perennem per suos ductus; multis enim in locis mentionem habet de sanguinis stasi, & interceptione venarum, quam φλεβῶν ἀνάληψιν appellat, ut ergo fluxum catameniorum cohiberet, sanguinis stationem, seu saltem remoram aliquam humoribus impetrandum curabat, tam in partibus supra, quam infra cor, vinculis ad brachia, & femora injectis, nihil veritus quod ligaturæ supra genua ad uterum quicquam traherent. Ac re vera quid magis ex improviso hæmorrhagias sistit, quam superveniens animi deliquium, cui necessario consectaria est cordis a motu feriatio, ac eodem tempore sanguinis stasis?

XV. Sic autem ratiocinari nos cogit Divi-

vinum prorsus inventum circularis motus sanguinis, quod unicum [illegible] innumeras discussit errorum tenebras, effecitque ut humani corporis, cæterorumque animantium, quibus præcordia finxit Divinus Opifex, vera, ac genuina œconomia innotuerit. Cor enim nectaris vivifici, quo corpus universum sustentatur, promus, & condus est, habens ad latera arterias, & venas administras: Arteriæ e sinistro penu alimoniam depromunt, ac partibus omnibus, vel remotissimis dispensant. Venæ assidentes quod a nutritione reliquum fuit suis radicibus, tanquam manibus, recolligunt, & ad dexterum cordis condum comportant. Iisdem venis medio in itinere succenturiant venæ lacteæ, quæ novum commeatum sanguini sub forma candidi laticis refundunt, qui postea in pulmonibus admirando artificio purpurascit. Hæc est vitalis facultatis vera, & naturalis œconomia, cui non parvas suppetias fert animalis potestas, quæ pro beneficio purioris sanguinis ad cerebrum delati uberem spirituum influxum per nervos cordi suppeditat ad illius motum perennandum. Sic binæ istæ potentiæ, licet sedibus, & regimine distinctæ, tanquam fœderatæ Provinciæ, sibi invicem collata beneficia rependunt. Sicuti autem in civitate bene constituta, quousque legibus suus vigor præstat, summa tranquillitate degitur; iis autem pessundatis, turbarum plena sunt omnia, ita in humano corpore circularis motus sanguinis lege servata, sarta tecta valetudo est, ea vero infracta, susque deque aguntur omnia, ac intestinæ seditiones subsequuntur.

XVI. Quamvis autem lex ista, quam primus tulit Harvæus, vel cujus prima fundamenta jecere Itali nostri, ut Andreas Cæsalpinus, Realdus Columbus Cremonensis, pro rata, immo sacra habeatur, non defuit tamen qui nuper legem hanc abrogare contenderit; is fuit Homobonus Piso Medicus Cremonensis, qui edito libello sub titulo *Ultionis Antiquitatis* circularem sanguinis motum tanquam recentiorum commentum traduxit. Hic mihi non vacat ejusdem rationes, ac fundamenta expendere; solum hoc innuam, quod illius primum argumentum ab hujus legis inobservantia petitum (eo quod Medicorum quotidiana praxis, præcipue circa V. S. suppositæ de sanguinis circuitu quicquam non respondeat) Professoribus incuriam exprobrat: quod equidem verum est, ac maxime dolendum, cum innumeri pene sint, qui passim crepent hunc circularem sanguinis motum, sed postmodum, vel ob inscitiam, vel oscitantiam, non bene pensitatis iis, quæ ex tali principio consequuntur, operibus tollant quod magnifico verborum apparatu statuerant. Verum cum huic malo medelam aliquam apponere sit necesse, Professor in hac Civitate mihi jamdudum conjunctissimus Opus jam molitur, cui hunc vult esse titulum. *Rationarium Medicum Sæculare, quo summatim, ac veluti facta supputatione appareat quid lucri ex celebrioribus Inventis Anatomicis hujus sæculi Arti Medicæ, tam quoad theoriam, quam quoad praxim accesserit.* Habent mercatores sua rationaria, sicuti & diligentes œconomi, habent & Principes, ut olim Augustus, qui diuturnæ valetudinis tædio rationarium Imperii Senatui tradidit; non abs re forsan erit si Medica Respublica rationarium suum habeat, quod monstret quantum Medicinæ pomeria ampliarit hoc nostrum fortunatissimum sæculum, & quod simul pro saniori medendi methodo inserviat. Hujus operis editionem usque ad finem hujus sæculi animus illi esset differre, spe forsan quod novo aliquo invento sæculum hoc coronetur, cum adhuc vivant multi egregii viri novarum rerum repertores, inter quos Celeberrimus Malpighius, qui Romæ nunc degit ad Pontificiæ valetudinis custodiam, verum ego non desino collegam hunc meum urgere, ut ad meditata serio incumbat, ac utinam eo usque illi fata vitæ lineam protendant, ut opus hujusmodi ad umbilicum deducat. Verum e diverticulis in viam.

XVII. In iis ergo affectibus, qui ab humorum fluxione fieri supponuntur, iterata V. S. ad tot scopos implendos totum corpus depeculatur, & morbi causam persæpe deteriorem efficit. Ubi enim vasorum plenitudini quæ vires premit, factum fuerit satis, seu ad humorum orgasmum sufflaminandum si adsit, sanguinis sufficiens copia detracta fuerit, satius profecto esset iis hærere remediis quæ sanguinis debitam crasin restituere nata sint. Certe in hac hyemali constitutione catarrhis obnoxia repetita V. S. non adeo salubriter cessit. Multos pleuriticos certo scio inopinato periisse, postquam bis, vel ter secta fuisset vena. Præ cæteris prius Sacerdos firmi alioquin habitus ex pleuritide laborans, postquam tertia vice extractus est sanguis, eadem die interiit. Non solum autem turpis est calamitas, ægrum epoto medicamento occidere, ut ajebat *Hippocrates*, sed etiam si detracto sanguine pau-

lo post intereat. Senioribus vero in hac tam rigida tempestate periculosum fuit sanguinem etiam semel detrahere. Nobilis mulier nonagenaria, ex pleuritide spuria decumbens, cum instaret, ut sibi tunderetur vena, ac ego renuerem, alter Medicus accersitus illi morem gessit, & citissime eam sustulit.

XVIII. Ut constet quali cautione in senum regimine sit procedendum quotiescumque ab aliquo rheumatico affectu premantur, in Boreali præsertim constitutione, insignem oppido, ac notatu dignam *Hippocratis* historiam hic lubet apponere. *Halicarnassensis, qui in domo Xantippi diversabatur, aurem hyeme dolebat, & caput non mediocriter; erat autem annorum circiter* 50. *Vena secta est juxta Mneximachum, læsum est caput evacuatum, ac perfrigeratum, non enim facta est suppuratio. Phreneticus factus est, & mortuus.* Tot circumstantias hic apposuit *Divinus Præceptor*, ut credi possit, historiam hanc plus continere in recessu, quam in fronte; raro fit, nec scio, quod alibi in ullo ægrotante annorum numerum definierit *Hippocrates*; consideranda igitur erat ætas ad senectutem vergens, anni tempus hyemale, humor peccans, crassus nempe, ac frigidus, ætati ac tempori congruens, qui obstructionem faceret, ac tensionem in parte, atque hinc dolor; ex alieno præscripto (mentionem enim facit curantis Medici, quod illi non adeo familiare) missus est sanguis, at quonam eventu? perfrigeratum est cerebrum, subsequente caloris nativi necrosi, ac prohibita est suppuratio; neque enim tanquam parergon, ut ait Vallesius, adjecit *Hippocrates* illa verba; *non facta est suppuratio*, perniciosum enim affectum ex intempestiva V. S. secutum innuere voluit, prohibitam scilicet humoris maturitatem. Lethargicum autem potius, quam vere phreneticum factum fuisse interpretatur Vallesius; cum in libris Epidemiorum quoscunque delirantes phreneticos senex Cous appellare consueverit.

XIX. Sæpius quoque mihi advertere obtigit, quod in hac rheumatica constitutione, si febre superveniente missus fuerit sanguis, deterior factus fuerit affectus, ac etiam quandoque cum funesto eventu. Ut plurimum ubi catharri urgent, vel in pectore, vel quacunque alia parte, si febris superaccesserit, multis ex professoribus solemne est ad phlebotomiam, tanquam ad sacram anchoram, confugere. An tum navis securior? Periti nautæ ventis etiam adversis aliquando utuntur, ut portum fortiter occupent: Febris autem non tam horrendum est monstrum, quod etiam a perito artifice sub jugum mitti nequeat, nec sine aliquo emolumento. Est ubi febris sanguinis missionem hortetur, est etiam ubi dehortetur; sed opus est diorismo. Si nimis densam compagem sanguis adsciverit, & ad stasim aptus, vel in pectore, vel in capite restagnet, si febris postmodum accendatur, vel parce, vel nullo modo sanguis mittendus; sæpe etenim Naturæ ipsi manu gladium abripimus, quo morbum perse sola potuisset conficere; si vero contrariam diathesim sanguis habeat, & ob orgasmum aliquem ad διαχύσιν, seu diffusionem promptior sit, febris superaccedens V. S. hortatur. Locus est insignis apud *Hippocratem*, quem hic referre non abs re fuerit. Quicunque *derepente obmutescunt, si sine febre fuerint, ipsis Venam secato*. Solemne est *Hippocrati* in libris Epidemicorum illud verbum adjicere ἀπύρετοι; magni enim ponderis ad rectam curationem est hæc consideratio, num affectus sit cum febre, vel sine febre; non solum enim a febris præsentia, sed etiam ab ejusdem carentia desumendæ sunt indicationes, ut in hoc loco *Hippocrates*, qui tamen interpretandus, ubi crassi humores Naturam onerent, ac periculum sit ne calor innatus suffocetur. Videant ergo quantum a via, quam trivit *Hippocrates*, deflectant, qui a febre alicui affectui superveniente illico oblatum sibi scopum tundendæ venæ ad ravim usque conclamant.

XX. Præ oculis itaque semper habenda anni conditio; etenim sicuti in maxima frugum abundantia, *Annus est, non Terra quæ fructificat*, ut ait Theophrastus, ita in quibusdam temporibus non particularis corporum dispositio, sed anni constitutio ea est quæ morbos progerminat; attente idcirco observandum quam diathesim sanguis asciscat, sive id in sensibiles qualitates, sive in insolita effluvia e terra expirantia referre placeat, & quænam remedia prosperum sortiantur eventum; sæpe etenim fit, quemadmodum scite advertit Tho. Sydenham, morborum epidemicorum accuratissimus Scriptor, ut qua methodo quis morborum quasdam species feliciter curaverit, vertente anno, eadem methodo deteriores reddat, quare idem Auctor ingenue fatetur, se nunquam satis cavisse, ne qui primi se illius curæ commisissent, vita periclitarentur, donec multiplici observatione, ac perspecto morbi genio, ad veram curationem recto pede procederet. Sic phlebotomia, quæ alias in mo-

Sydenham Opera Med. Tom. I.

moratis affectibus salubris esse consueverat, in hac constitutione non insignem operam præstitit, quod procul dubio referendum erat in prægressam antecedentis anni constitutionem frigidam, ac nimbosam, & subsequentem hyemem nimis horridam, ob quam adeo crassam compagem sanguis contraxerat, ut si plus æquo detraheretur sanguis, & calor innatus labefactaretur, humores ad motum ineptiores redderentur, ac facilius concrescerent. Talem autem fuisse sanguinis texturam ejusdem sanguinis conditio multam pultem in superficie præ se ferentis, nec non multi polypi in dissectis cadaveribus ac denatis ex catarrho intra cordis sinus, & ipsa vasa sanguifera reperti satis demonstrarunt.

XXI. Frequens autem hisce temporibus in demortuis ex repentino casu polyporum observatio, si non aliud, id saltem præstat, quod vera quorundam affectuum causa innotescat, & culpa vacare credatur Medicus, si monstret quam mala bestia cubet in præcordiis. Id præterea consequimur, ne diversa morborum nomina nobis imponat; Syncope enim cardiaca, catarrhus suffocativus, & apoplexiæ species quædam non aliam persæpe agnoscunt causam, quam polyposas concretiones in corde, vel in vasis sanguiferis stabulantes. P. Salius particulare caput de syncope cardiaca instituit, aitque illam fieri ex sanguine in venis, & arteriis coalescente; sic casum refert puellæ subita morte extinctæ, cujus cadavere dissecto, ex arteria magna sanguis concretus eductus est, non aliter quam gladius e vagina extrahi solet. Refert quoque Riverius puerum 5. annos natum ex catarrho decumbentem, postmodum lypothymia correptum subito interiisse; aperto vero cadavere, in sinistra cordis auricula materiam crassam, & compactam repertam fuisse, quæ, ut ipse ait, laridum coctum referret, cui polypi nomen non indidit hic Auctor, cum nondum in Microcosmico Erythræo polypos expiscata esset Anatomicorum sollertia. Nuper apud nos vir sexagenarius, præpinguis habitus, subita morte oppetiit, dissecto cadavere ad explorandam mortis causam, ex pericardio fere duæ libræ concreti sanguinis extractæ sunt, ac in trunco arteriæ magnæ ascendentis inventus polypus lacertulæ longitudinem, & magnitudinem referens. Intercepto itaque ob hujusmodi extranea corpora sanguinis in orbem itu, ac reditu, & mutuo inter cor, & cerebrum interrupto commercio, non suggerente corde sanguinem cerebro per arterias pro spirituum animalium generatione, nec cerebro cordi spiritus animales ad perennandum illius motum (quando cordi a motu nullæ sunt feriæ) necesse est, ut subitus subsequatur interitus. Casus autem hujusmodi, vel a syncope cardiaca, vel a catarrho suffocativo, vel etiam ab apoplexia fieri dicamus, parum refert. Binas apoplexiæ species statuit Heurnius, unam quam parvam appellat, ac ait fieri ob φλεβῶν ἀπόληψιν idest ob prohibitum sanguinis in cerebrum influxum, alteram magnam ob interceptum spirituum animalium e cerebro effluxum. Tres vero apoplexiæ species ex *Hippocratis* doctrina tradit Martianus, quas tamen in essentia convenire, & a sanguinis στάσιν pendere autumat, quæ quidem sanguinis statio a polyposo crassamento induci potest, cujus generatio, ut ut non sit momentanea, accedente tamen aliqua causa, quæ sanguinem in motum rapidiorem cieat, & præexistente prava totius massæ sanguineæ dispositione ad grumescendum, mirum non est, si sanguinis stagnationes ex improviso contingant, ac interrupto spirituum vitalium radio, qui a corde jugiter influunt, cerebrum, lunare sydus microcosmi, eclypsim patiatur. De hac apoplexiæ specie, in qua morbi causa est extra cerebrum, pluribus in locis agens *Divinus Præceptor*, in libro de morbis hæc habet ipsa verba, quæ utpote notatu digna, & sanguinis circuitum adumbrantia ex nativo fonte hic transferre placuit *αἱ φλέβες ἐπὴν ἐς ἑωυτὰς ἐρύσωσι φλέγμα, ἀνάγκη ὑπὸ ψυχρότητος τοῦ φλέγματος, τὸ αἷμα ἐς ὅναι μᾶλλον νυῶ ..... μὴ κινευμένου δὲ τοῦ αἵματος οὐχ οἷόν τε μὴ οὐχί, καὶ τὸ σῶμα ἀτρεμίζειν, καὶ κεκωφῶσθαι*. id est, *postquam venæ pituitam in se ipsas traxerint, necesse est præ pituitæ frigiditate sanguinem tunc magis sisti .... dum autem sanguis non movetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat, ac torpeat*.

XXII. In apoplexia, ac præsertim ubi in paralysim degenerat, sæpius observavi, modo loquelam amitti, voce superstite, modo utrunque, quod quidem observatione dignum, tum ad prognosim, tum ad curationem, non enim idem sunt destitui loquela, ac voce destitui, αὐδὴ loquelam significat, φωνὴ vocem, quæ duo diversis organis perficiuntur, sermonis enim lingua est dædala; vocis autem larynx, & trachea. Observatio doctissimi Willisii est, ad gravis vocis efformationem truncum asperæ arteriæ deprimi, ad vo-

vocem autem acutam efformandam sursum attolli, quem motum alternum præstari ait a ramulo nervi recurrentis cartilagineos annulos deorsum trahente, & a nervo altero a plexu paris vagi eosdem sursum attollente; sic exolutis nervis ad linguam pertingentibus ἀναυδία subsequitur, ἀφωνία vero si exolvantur qui ad laryngem, & tracheam dimittuntur; poterit ergo aliquis esse, ἄναυδος, & non ἄφωνος, ut mutui, ac infantes recens nati, qui sonos edunt licet non articulatos, non tamen e converso potest esse quis ἄφωνος, & non ἄναυδος. Quare *Hippocrates* in historia Pythionis, qui postea die 10. mortuus est, scripsit hæc verba. *Circa vesperam omnia exacerbata sunt*, ἄναυδος, ἄφωνος. Loquela destitui malum quidem signum est, perniciosius vero etiam voce privari, idcirco *Divinus Præceptor* ut pessimum Pythionis statum indicaret, has binas voces apposuit. Æque vero tam aphonia, quam anaudia fieri possunt, tum ob exolutionem, tum ob convulsionem; procul dubio in Pythione aphonia convulsiva erat, nam die 6. dolores vehementes ipsum tenebant; in hoc itaque distinguuntur, quod aphonia, quæ in tensione consistit, fatalis est ad crudelissimam mortem; quæ vero in exolutione, moriendi sensum adimit, ut ait doctissimus Duretus. Cum itaque tam ob nervorum, & musculorum vocalium tensionem, quam ob laxitatem, fieri possit aphonia, quotiescunque illa appareat, diligenter advertendum num convulsoria sit, vel exolutoria, ut apta remedia præscribantur, τάσις enim, & λύσις contrarii sunt affectus. Sæpe autem fit, ut si in maligna febre aphonia superveniat, ad aliquam excusationem apud vulgum aucupandam soleant nonnulli magna utique confidentia pronunciare, ægrum apoplectico insultu correptum fuisse, cum tamen aphonia illa convulsiva sit; perraro enim in acuta febre aphonia apoplectica succedit, quod tamen aliquando observatur, & qualem casum nuper habui præ manibus. Vir enim robusti alioquin habitus, post 12. paroxysmum tertianæ febris factus est ἄναυδος, & ἄφωνος, resoluto eodem tempore brachio, & crure dextro; ac jam vocem ex integro recuperavit, sed nondum perfectum sermonem. Narrat Forestus, textorem quendam ob leve vulnus in extremitate pollicis in dextra manu obmutuisse, quem veluti linguæ paralysi affectum a se curatum ait; ego autem pace hujus celeberrimi viri, crediderim obmutescentiam illam ortam fuisse potius ex convulsione linguæ; nam æger ille, & nutu, & scripto, ut idem Auctor refert, indicabat sibi linguam tanquam filo constringi.

XXIII. Atque hi quidem vagabantur affectus ob superius memoratas causas, quibus addendum, quod cum anni prava constitutione conspiraverat rei annonariæ penuria, quæ sola potis est crassis humoribus corpora infarcire, ob prava alimenta, ac præcipue ob usum leguminum, quæ suapte natura ægre coquuntur, unde cacochymia; propterea urgente frugum inopia, caute usurpanda magna remedia, præsertim in popularibus, quod in praxi diligenter observandum. Sicuti enim ex *Hippocrate* difficulter ferunt purgationes qui pravo utuntur cibo, ac quod illorum corpora, ut Galenus interpretatur, cito exolvantur, vel ob syncopem stomachicam, in quam facile incidunt cacochymici ubi purgantur, ut Heurnius, haud secus per V. S. quoque in summum discrimen adducuntur, uti frequenti observatione mihi compertum. In quibusdam oppidis hujus ditionis, ac præcipue Castrovitti, & Scandiani, idem accepi, quod Ænum civitatem Thraciæ ob annonæ caritatem evenisse scripsit *Hippocrates*, ut multi ob usum leguminum, acervi præsertim, in crurum exolutionem inciderint. In hujusmodi ergo calamitatibus cautum esse oportet Medicum, nec adeo liberalem in profundendo humano sanguine, uti quibusdam aliis temporibus. Ad has itaque circumstantias, & præcipue ad anni constitutionem, tanquam ad versoriam, mentis acies potius convertenda, quam ad decerpendum ex libris, generales morborum curationes, ne vetus parœmia obtrudatur, *Nauta ex libro*.

XXIV. Quare autem plebs urbana in hac constitutione prædictis affectibus magis obnoxia fuerit, quam agrestis, id forsan factum crediderim, quod rusticana gens vitam actuosiorem degens, sanguinem magis fluxilem haberet, ac minus aptum ad stagnationem, seu quod in rurali epidemia in altera mea Dissertatione descripta, febres diuturnæ, quæ agrestem populum exercuerunt, vicem Crises supleverint, sanguinis feculentias sensim repurgando, ac ad meliorem crasin totam massam humoralem perducendo.

XXV. Circa æquinoctium cœpit frigus mitescere, ac tam subita facta est permutatio ab intenso frigore ad immoderatum æstum, ut ab æquinoctio usque ad Martii finem calor haud multum distaret ab æstivo, sole in occasu flammeo apparente, non se-

cus ac Augusto mense; subsecuta quidem postmodum Aprilis mense aliqua caloris remissio, sed firma semper, & constans perstitit siccitas, sereno, ac præsudo cœlo; cum itaque nulli prorsus imbres per totum Aprilis mensem decidissent, non lenis timor omnes corripuit de anno parum frugifero; non modici tamen solaminis erant plantæ omnes fructiferæ floribus passim albescentes, quæ fructus tum præcoces, tum horæos abunde polliicebantur, uti revera contigit, hoc anno laboranti Cereri succenturiante Pomona. Hic addebatur, quod calor non proportionate ad solis accessum augescens siccitatem in dies auctiorem reddebat, quare toto Vernali tempore terra non minus arida, ac dehiscens visebatur, quam cum *findit Canis æstifer arva*. Perseverante pariter Majo mense hac arida constitutione, nisi identidem, ac sporadice modicis imbribus delapsis, magna herbarum inopia hoc anno laboratum est; fabis quoque ac omnibus fere leguminibus ob humidi defectum arefactis, exigua quoque spe superstite, quod eandem ob causam triticea messis ad bonam frugem perduci posset.

XXVI. In hac Vernali tempestate, ac præcipue in prima Veris parte, iidem pectoris morbi, non adeo tamen graves, ut hyeme, perseverarunt. Sub finem autem Veris tertianæ febres, tanquam spicilegium prægressæ messis, caput denuo extulerunt. Nunquam apud nos annus scabiosior visus est, omnibus fere urbanis, ac ruriculis quoque, fœda scabie laborantibus, quæ neque ad iteratas purgationes, neque ad repetitas phlebotomias quicquam mitescebat. Sanguis qui secta vena educebatur, multum seri flavi præferebat, ac urinæ valde coloratæ apparebant. Haud secus quam anno elapso magna fuit animalium strages, ac pecudum præcipue, ita ut ovillus grex totus pene deletus fuerit.

XXVII. Quoniam nullus morbus adeo popularis est ac scabies (si tamen illam in morborum classe licet reponere, quando Hippocrates scabiem turpitudinem potius, quam morbum appellat, & Plato malum vocat mixtum ex dolore, & voluptate, ac propterea græce dicitur πάθος γλυκύπικρον) quoniam inquam, nullus affectus adeo familiaris est, & qui medicos conatus magis eludat, ut hinc ansam captarit Helmontius vulgarem Medicorum praxim traducendi sub titulo *Scabiei*, *& Ulceris Scholarum*, perfricemus paululum, si licet, hoc ulcus. Ingenuo pudore profecto fateri licet, nihil fere laudis medicinæ professoribus ex scabiei curatione accedere; imo non raro iis palmam præripi a superveniente vetula, quæ solo linimento interdum præstat, quod magna remediorum supellectile præstitisse non potuerunt qui morbos Herculeos se perdomuisse deprædicant, quin interdum, ut ait Poeta

Inque ipsos sæva medentes
Erumpit clades, obsuntque Auctoribus artes.

Quam labem omni studio, ac juxta omnes Politicæ regulas a se debet arcere ex Galeni consilio quisquis Medicus; nam scabies, ut idem ait, cum deformes reddat quotcunque tenet, multo magis Medicum Clinicum deformem, & horrendum efficit, cui hac fœditate laboranti obtrudi possit dictum illud Poetæ Tragœdi, quod affert Plutarchus.

Ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων,

id est *Aliis medens, at ipse ulceribus scatens*.

XXVIII. Scabiei curationem solis topicis esse perficiendam, ablegatis omnibus internis remediis, quæ corpora incassum fatigant, vult Helmontius; observans enim quam facili negotio corpus exacte sanum ex solo contactu alicujus scabiosi infici possit, credidit scabiem pendere a pravo cutis fermento, quod ejusdem alimentum corrumpat, nequaquam vero ab interno viscerum vitio, quare solis topicis suadet abigendam; ast hujusmodi opus periculosæ plenum aleæ merito censetur. Ballonii itaque celeberrimi Practici consilio hærere placet, qui cum diorismo procedens explicat ex mente Hippocratis, quando scabies sit morbus, & quando abscessus; hoc est rectam semitam indigitat, qua Medicus certo pede ad scabiei curationem procedat. Lubet autem hic ipsum Hippocratis locum afferre, *Impetigines, & lepræ, & vitiligines albæ, quibus quidem Juvenibus horum factum est, aut paulatim conspectum multo tempore augescit, his non putare oportet abscessum esse, eam papularum eruptionem, sed morbum, quibus vero horum aliquid est factum multum, & derepente, hoc sane fuerit abscessus*. Hunc locum pariter observans doctissimus Mercurialis. *Quid sit*, ait, *abscessum esse, & non morbum, atque e converso, non omnes intelligunt*. Scabies itaque, aliique cutanei affectus in morborum classe sunt recensendi quando paulatim fiunt; quando vero confertim, ac præcipue post gravem aliquam ægritudinem, non morbi nomine, sed Ἀποστάσεις insigniri debent; est ergo in scabie, ubi liceat solis topi-

tocipis incumbere, ait Ballonius, cum nimirum scabies est solius cutis morbus, est etiam ubi necesse sit internis partibus prospicere usu purgantium, & alterantium, ac nefas sit solis topici scabiem exterminare velle, hoc est cum scabies est alterius morbi soboles, ut in cachexia.

XXIX. Chronicorum affectuum eam esse naturam, ut qui *hyeme augescunt, æstate desinere soleant, qui vero æstate, hyeme finire debeant*, scripsit Hippocrates. Hanc autem esse scabiei indolem, ut hyeme luxuriet, ac magis sæviat, æstate vero evanescat, vere saltem mitescat, jam norunt omnes. Quando igitur scabiosus aliquis curandus suscipitur, libere protestandum esset, non institui curationem, nisi ut facilius æstivo tempore tam fœdus morbus extirpetur, atque hanc esse hujus pestis naturam, apud nos saltem (de lepra non loquor morbo Ægyptiis endemio, ut refert P. Alpinus, ob aquam cœnosam, & salinos pisces, quorum usus apud illos valde familiaris est) ut æstivi caloris beneficio facilius, quam cicoraceis abigatur; satis abunde testante experientia, quod nulla prævia purgatione, vel phlebotomia, ulloque alio remedio, quotquot agrestes per hyemem scabie laborarint, superveniente æstate, non secus ac angues, psoræ exuvias deponant, ac illis niteat *assiduo curatæ cuticula Sole*. Verum hujusmodi protestatio ad avertendam calumniam quandoque non satis est. Laborabat olim F. Petrarca sicca scabie, ut ipse refert, ac postquam a medicamentorum diuturno usu se frustra exhaustum videret, Medicos, quibus ex sua natura infensus erat, objurgare cœpit, ac iis respondentibus, expectandam esse Æstatem, ira percitus eosdem dimisit his verbis: *Ego autem neque Medicis credo, neque ab Æstate spero quicquam, sed ab illo, de quo scriptum est: Æstatem, & Ver tu plasmasti*. Psoræ itaque potissimum remedium ab æstivo calore pendet, qui potius est novam crasin in massam sanguineam invehere, ac illam particulis spirituosis saturare, quo facto acidum illud luxurians, quod cutem exarabat, infringitur. Purgationes itaque ut ut repetitæ, iteratæ V. S. illitiones, Balnea, & omnis medicus apparatus persæpe præstare nequeunt quod solus aër æstivus. Cum hoc Vere cuidam docto Amico meo levem purgationem ad sanandam scabiem, qua vexabatur, præscripsissem, nec ideo melius haberet, ac illo urgente quid agendum superesset, per jocum remedii loco dictum illud Satyrici adduxissem.

Durate, atque expectate Cicadæ. Ille ad me conversus; & Tu quoque, inquit, ad græcas Calendas honorarium expecta.

XXX. Utriusque casus duo habemus notatu digna exempla apud *Hippocratem* in libris Epidemiorum, quæ hic lubet afferre. *Latæ pustulæ non valde prurigionosæ, quales Simon habebat hyeme, qui ubi ad ignem inungeretur, aut calida lavaretur, opem sentiebat. Vomitus non proderat*. Manifestum specimen hinc habemus scabiei cum morbus est; nam ex facta inunctione, vel in ipsa hyeme, opem sentiebat; si enim scabies illa fuisset abscessus, ac alterius morbi productum, non solum ex intempestiva unctione nil opis sensisset, sed gravem noxam expertus fuisset. Observanda quoque illa verba, *Vomitus non proderat*; signum evidens, corpus illud fuisse sanum, ac totum vitium in externis corporis partibus extitisse. Corpora sana difficulter ferre purgationes effatum est ejusdem *Hippocratis*, qui pariter ubi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, præcipit ut dejectiones inspiciantur, quæ si sint similes sanis, ait, tutum esse corpus alere, sin minus, purgationem instituendam; fieri enim potest, ac sæpenumero contingit, ut corpore sano intus existente tubercula in cute progerminent.

XXXI. Exemplum aliud scabiei, prout abscessus dici meretur, sequens est: *Homo quidam Athenis prurigine toto corpore vexabatur, & cutis crassa erat & velut lepra aspectu: huic nemo opitulari potuit; transgressus ad Melum, ubi sunt calidæ Balneæ, a pruritu quidem, & cutis crassitudine liberatus est, sed hydropicus factus mortuus est*. In hoc casu certe affectio illa pruriginosa abscessus erat, ac fructus morbosæ radicis in visceribus implantatæ, vel immoderate, ut putat Vallesius in Commento, aquis illis thermalibus usus fuerit homo ille, ut soffocato innato calore cessarit illa peccantium humorum excretio ad cutem ablegari solita, vel ut verisimilius interpretatur Martianus noster, aquæ illæ sulphuratæ essent, ut propterea, ut idem ait: *Densata a balneo cute humores pruritum excitantes ad hepar retrocedentes scyrrhum induxerint*, ex quo factus fuerit hydropicus, satis sit quod illi magis consultum fuisset, prospexisse ad id quod latebat intus, quam quod in cute apparebat.

XXXII. Ut ad rem nostram hactenus dicta applicemus, popularis hæc scabies in classe abscessuum profecto erat collocanda, utpote productum præcedentis constitutionis ni-

nimis pluviosæ, nec non & pravi victus ob annonæ caritatem; sic refert *Galenus* sua ætate cum plurimas Romano imperio subditas gentes vexaret fames, ac frigus omnibus in urbem asportatis, agrestes, quibus relicta fuerant solum ὄσπρια ϗ χέδροπα, ac etiam in exigua copia, ut fruticum germinibus, & bulbis vesci cogerentur, omnes sub Veris finem a variis cutaneis affectibus conflictatos fuisse, quorum alii erysipelas referrent, alii herpetem, & alii psoram, impetiginem, & lepram. In hac itaque nostra populari scabie solis topicis fidere tutum negotium non erat, & quotquot sive sponte, sive alieno consilio scabiem unguentis antipsoricis abigere tentarunt, id suo periculo sunt experti. Rem oppido notatu dignam hac occasione mihi observare obtigit. Novi multos, qui tædio hujus fœdi morbi unguentis scabiem exterminare etiam in ipso Vere tentarunt, sed postmodum scabie retropulsa febre correptos, urinas nigras, & fuliginosas illico reddidisse; cum autem usu remediorum humores ad cutem propellentium reproduceretur scabies, urinæ sanis similes reddebantur; denuo autem retrocedente scabie, vel rursus erumpente, hæc reciproca in urinis apparebat mutatio; quamvis autem hujusmodi urinæ cum parva febre, quæ malignitatis speciem aliquam præferret, me suspectum non parum haberent, solicitus tamen circa scabiei reproductionem semper bonam spem alui, & quotquot habui præ manibus, vidi tandem a morbo superstites. Animo autem versans quare ad scabiei retrocessionem urinæ redderentur fuliginosæ, id fieri posse credidi, quod acidum in cute luxurians, & psoram efficiens, ob factas illitiones haud amplius expirans, & venis resorptum, & cum alchali sanguineo permixtum serum sanguinis atredine infuscarit, non secus ac quando limpida vitrioli solutione cum infusione gallæ permixta, atramentum conficitur. Pro regeneranda vero scabie non semel, nec sine prospero eventu usus sum remedio a Zacuto Lusitano proposito, & ab Etmullero commendato, jubendo, ut æger, cui retrocessisset scabies, decumberet in linteis ab aliquo scabioso infectis. Remedia porro quæ magis ex usu fuere, si non ad scabiem extirpandam, saltem ad eam moderandam, ut superveniente æstate facilius aboleri posset, fuere præsertim ea quæ ex viperis parantur, quibus multos vidi feliciter sanatos. Ubi liceat igitur internis remediis uti ad scabiem radicitus extirpandam, nihil profecto consultius quam ad diaphoretica confugere, non secus ac fit in lue gallica; sicuti enim inter hos duos affectus magna est cognatio, ita eadem fere methodo curandi. Sic Heurnius ad psoram debellandam, purgatis prius noxiis humoribus, ligni Indici, ac salsæ decoctum valde commendat; ait enim quod hoc remedio facile expirat concepta in habitu corporis contaminatio.

XXXIII. Horrent nonnulli in scabie, aliisque cutaneis affectibus, cane pejus & angue viperina remedia, veriti ne excedens caliditas & ustionis nota hepati, & toti massæ sanguineæ imprimatur; & ego magis horreo nimium refrigerantium usum, nec quenquam novi, qui exhaustis integris ptisanis, seu post diuturnum seri, & cicoraceorum usum a scabie, ut ut sicca, & arente, liber evaserit. Scio equidem pene assiduas esse scabiosorum querelas de nimio calore, tum interna, tum externa perurente, at iis præbendæ non sunt aures; graviter quoque pueri, quibus perniones ob violentum frigus oborti sunt, de nimio calore in pedibus conqueruntur, nec sine ratione, ob subsecutam aliquam inflammationem, an ideo in pernionibus applicanda refrigerantia? Cordati Medici ergo erit morbi causam animose aggredi, sanguinis vitiosam crasin emendando, remediis potissimum quæ illius acorem temperent, qualia sunt ex viperis parata, quæ sale volatili abundant. Quidquid sit de viperæ temperie, de quo consulatur Jo. Baptista Spontonus in sua Echidnologia, experientia satis planum facit, nihil esse ad psoram, ac lepram quoque perdomandam efficacius, quam viperina medicamenta (quando tamen id agere liceat, nec satius sit hunc hostem inquilinum alere) nec adeo nos solicitos esse debere, ne plus æquo incalescant viscera, dummodo tam fœdi morbi seminium penitus restinguatur. At nunquam cessaret scalpendi libido, tam ferax est observationum hæc materia, nisi ad alia festinaret calamus.

XXXIV. Exacto Vere, Æstas successit adeo fervens, ut nunquam huic similis visa fuerit, idque præsertim Canicularibus diebus, quo tempore præter modum aër excanduit caliditatis excessu supra reliquos annos, ut Thermometri loquebantur, ad multos gradus ascendente. In hisce ardoribus identidem cecidere pluviæ, sed nihilo secius remittebatur æstus, qui constans perstitit per totum fere Septembris mensem; hac Æstate nul-

nullatenus spirarunt etesiæ, unde a continuo æstu nullum levamen, hanc ob causam multa animalia, ac præsertim canes, agebantur in rabiem. Nunquam alias cecidere crebriora fulmina, a quorum uno ictus est agricola, indumentis omnibus perustis, præter loca cariacea; is ad nonnullos dies attonitus jacuit, sed postea sine ullo remedio in se rediit, & adhuc superstes est. Hisce temporibus febrium cohors derepente incubuit, ac passim per vulgus grassabatur, ut integræ familiæ eodem tempore febricitarent, densiorque erat ægrotantium numerus ea in Parte civitatis, ubi magis patulæ sunt viæ, ac humiliora tecta. Quotquot milites in arce reperti sunt, simul ex febre decumbebant, ut rusticanam militiam accersere oportuerit ad illius custodiam. In septo Hebræorum, ubi vici angusti, ac ædes altissimæ, caligantesque fenestræ, nulli fere hoc saltem tempore ægrotarunt, cum tamen cæteris annis primi sint recutiti, qui æstivarum ægritudinum impetum sustinebant. Ruriculæ, licet diurnis laboribus ad solis radior fere in sudores solverentur, cum tamen sub dio suis in plaustris per noctem somnum captare solerent, immunes ut plurimum degebant; sola itaque plebs urbana, & omnes, quibus & domus, & res angusta domi esset, exercebantur; salubris tamen erat morbus; nam febres istæ tertianæ intermittentes erant, ac ut plurimum exquisitæ, & quæ die septima, ac etiam citius, post unam vel alteram phlebotomiam per sudores judicarentur. Nullus annus Medicis quæstuosior, & gloriosior unquam fuit, cum ægri omnes ferme incolumes evaderent; medicum fastum tamen parumper temperavit Autumnus θανάσιμος; nam protractiores erant febres, & aliquando in malignas degenerabant. Remedia cordatis Medicis erant venæ sectio, & frigidæ usus; hæc enim utranque paginam, ut dici solet, implebant; qui vero parva attollentes, ut plura viderentur præstitisse, vel ut Seplasiarios benevolos haberent, cardiacis calidioribus usi sunt, tanquam camino oleum addentes, ægros in extremam perniciem præcipitarunt. Limonum succus, spiritus vitrioli, sulphuris, & similia erant egregia cardiaca, diversis itaque artibus, ac diverso telorum genere, cum hoc febrili exercitu congrediendum fuit. Anno superiori hostis irritandus erat ad pugnam; hoc vero illius impetus parumper sustinendus, & acutis telis frangendus, qualia sunt acida omnia. Sanguis qui secta vena educebatur spumeus erat, & croceus, urinæ similiter multa bile saturatæ. Multis ex febricitantibus papulæ apparebant in cute, ac præsertim pueris, quales efflorescentiæ Variolarum erant veluti prodromi. Variolæ quidem per æstatem paucos sustulerunt, ast autumno, & in prima parte hyemis paucis pepercerunt, ac minus iis quibus detractus fuisset sanguis. Multis tertianæ febres in quartanas migrabant; sicuti autem præcedenti anno Peruviani corticis usus in quartanis, ac diuturnis febribus improspere cessit, ita hoc anno saluberrimus fuit, & ii qui passi sunt recidivas, febres mitiores postmodum experti sunt, ac antequam Hyems accederet, persecte convaluerunt. Ubi primum æstus cœpit mitescere, quod circa Æquinoctium contingit, visa est pacata febrilis tempestas, quæ sensim in summam tranquillitatem cessit, adeo ut duobus postremis decedentis anni mensibus in foro Medico pene continuæ essent feriæ.

XXXV. Hujus febrilis tempestatis causam saltem occasionalem in immodicum aëris æstum referre placuit, qui potis fuerit bili nimiam acrimoniam adsciscere, ut cum succo pancreatico, minus apte, quam par est, ebulliret, & in massa sanguinea febrilem effervescentiam cieret. Neque mirum sit, quod exiguo tempore adeo permutata fuerit sanguinis, & omnium fluidorum crasis: magna est enim vis caloris, quidquid Helmontius dixerit, calorem qualitatem Rerollæam appellans. Multa quæ suapte natura dulcia sunt, ad ignem amarescere, alia vero magis dulcescere quotidie observamus; sic ut ait Gal. Lac coctione eam dulcedinem acquirit, quam mel deperdit. Vinum quoque per totam hyemem, ac etiam Vernum tempus, nativam dulcedinem servans, ubi Æstatem senserit austerum fit, nisi in hypogæis, & frigidioribus locis asservetur. Calor itaque ac frigus, sive sint causæ immediatæ, sive excitantes, & occasionales, subitas mutationes, in nostris corporibus parere possunt & humorum texturam, citius quam quis putet, invertere. Narrationem oppido curiosam apud Lucianum habemus de febre quadam Tragœda (sic enim illam appellare liceat) quæ Abderitas temporis fere momento invasit. Egerat Archelaus Poeta Tragicus media Æstate, multoque æstu, apud Abderitas, Euripidis Andromedam, ex quo factum, ut multi ex Theatro febricitantes exierint, ac universi postmodum febre gravissima correpti fuerint, quæ die septima plurimo sudore erumpente, nec non sangui-

ne

ne e naribus profluente, solvebatur, superstite tamen ridicula quadam mentis perturbatione; nam ut refert Auctor, *omnes quasi ad Tragœdias agendas impellebantur, & jambicu personabant, multumque vociferabantur, maxime autem Euripidis Andromedam canticis referebant, plenaque adeo Civitas erat pallidis, ac macilentis illis Tragœdis septimanis.* Haud aliter apud nos immodicus æstus plebem urbanam inter angustias suarum ædicularum conclusam in febres abigebat, aspectu quidem terribiles, nec sine mentis emotione, sed quæ postea die septima, oborto sudore post celebratam liberali manu phlebotomiam solverentur. Hac de causa eos qui circa urbis pomœria lares habebant, seu ubi magis patula, & ampla sunt viarum strata, ut in ea parte quæ *Herculea Additio* appellatur, facilius febres adoriebantur; ubi vero urbs magis conferta est, & vici angusti, & anfractuosi, minus a febribus populares exercebantur. Neque fortuito urbium conditores, angustas, & anfractuosas vias esse voluisse censendum est, ut in iis urbibus, quæ adhuc aliquid antiquitatis retinent, qualis est Mutina, ut nempe magis salubritati, quam pulchritudini consulerent. Sic Nero postquam flammis Romam absumpsit, intentus postmodum illius reparationi, dimensis viarum ordinibus, ac latis spatiis, splendidiorem quidem urbem pro Imperii majestate, sed minus salubrem reddidit, nam. ut ait Tacitus, compertum est *veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiæ itinerum, & altitudo tectorum non perinde Solis vapore perrumperentur*. Hanc ob causam opulentiores cives, qui in amplis Conclavibus a tecto remotioribus degebant, sicuti etiam populus Apella, vim febrilis hujus tempestatis minus sensere. Magni profecto momenti est ad præservationem a morbis æstivis in amplo, ac frigido Conclave degere, ac somnum capere, ut a diurno calore attritæ vires per nocturnum somnum reparentur. *Somnum in frigore cooperto* commendat *Hippocrates*, quem locum in altera mea Dissertatione exposui; si ergo vel in ipsa hyeme præstat quiescere in loco ubi sit aura frigidior, idque in gratiam respirationis, dummodo totum corpus stragulis sit coopertum, ne a frigore carnes pungente interturbetur sopor, multo magis æstate præstabit in frigido Conclavi somno indulgere.

XXXVI. Hic autem immoderatus aëris fervor si febrem hanc popularem excitavit, viam quoque aperuit, ut citius reseratis poris, per sudorem febrilis materia evanesceret, idque beneficii secutum, ut exterminata radicitus scabie, plebs nitidior, ac vegetior apparuerit. Ac profecto gravis hæc morborum tempestas omnino desiisset, ni Variolæ, quo magis ambientis calor tepescebat, re ferocius sæviissent, cum non solum puellarem ætatem demeterent, sed etiam grandævos, ac præcipue utero gestantes, quotquot hoc morbo laborarent. De Variolarum natura, & causis, cum tot extent doctissimorum hominum scripta, nil addam, nisi quod in hac variolosa constitutione, quæ circa Autumni finem vim suam magis exercuit, facilius evaserint ii quibus nec detractus fuit sanguis, nec ullum administratum remedium, toto curationis negotio naturæ commisso. Neque mirum quod V. S. noxia fuerit; si enim ex Hippocrate *Autumno paucissimum sanguis sit in homine* ob prægressam Æstatem, quæ corpora exhaurit, id certe apud nos hoc anno locum habuit, quare, virtus jam debilis ab exhaustu ob præcedentem æstivum fervorem, secta vena illico labascere videbatur, ac fieri minus ut noxium humorem ad cutim protruderet.

XXXVII. Sicuti in superioris anni constitutione noxius fuit Chinæ Chinæ usus, at adnotatum, ita in hac ab illa toto cœlo diversa, valde salubris compertus est; & multi quidem quartanarii hoc autumno per urbem vagari visebantur, sed quotquot ad hoc remedium confugere, vel integre sunt restituti, vel si nonnulli recidivas passi sunt, paulo post convaluere; hinc practicam cautionem, ulteriori tamen observatione confirmandam, elicio, securiorem esse Chinæ Chinæ usum, quando humores fræno potius egeant, quam stimulo. Anno elapso ob frigidam, & humidam constitutionem tota humoralis massa, utpote crassa, ac segnior fluens stimulanda erat, ac ad motum cienda, hac Æstate vero, ad orgasmum prona, ac nesciens stare loco, erat potius sufflaminanda, quod mire præstabat Peruvianus cortex, humorum imperum compescendo. Eandem ob causam aquæ usus in altera constitutione adeo noxius, in hac saluberrimus fuit, sicuti pariter acida omnia, quæ celebrioribus cardiacis palmam præripuere, ut quæ partinm Alchalinarum vim frangerent. Hermeticorum enim effatum est, Alchalia per acida, & acida per Alchalia emendari.

Atque hæc pauca de hujus anni constitutio-

tione, tumultuarie fateor, ac inter armorum strepitus, visum est conscribere, hyemantibus apud nos Germanorum copiis, quæ hac Æstate in Pedemontana Regione adversus Gallos militarunt, cæterum, urgente adhuc rei annonariæ angustia, vereri licet, ne venturo quoque anno popularium morborum nova seges succrescat, quod omen despuo.

BERNARDINI RAMAZZINI

Dissertatio Tertia.

DE CONSTITUTIONE Annorum 1692. 1693. 1694.

INtermissam varias quidem ob causas, sed potissimum ob parum prosperam valetudinem, Operis incœpti texturam resumens, morbos qui hisce tribus annis apud nostrates populariter vagati sunt, nec non rariora quædam, quæ peculiari observatione digna credidi, compendiose referam, haud dubia spe quod apud cordatiores Medicos veniam sim impetraturus, si minus apte, quam par est, res exponatur, modo fideliter (quod in historica narratione potissimum expetitur) id fiat, quod me præstiturum sancte polliceor. Horum vero trium annorum constitutiones non sejunctim, ut priores duas, exponere, sed unico fasce simul complecti libuit, ne eadem chorda, cum risu oberrans res easdem repetere deberem, quando unica & eadem fere morbosa Tragœdia totum hoc triennale spatium absumpsit, nec exitum obtinuit, donec cœli temperies in statum toto cœlo diversum permutata, novos morbos in scenam produxerit.

II. Ut ergo a constitutione anni 1692. extraordinaria, Hyems satis regularis fuit, ac legitima, nec quid insolens habuit quod nostro huic climati non congrueret; primo quidem Boreales venti ad aliquot dies satis valide perflarunt; terra nondum nivali vellere adoperta, unde metus erat ne sata exurerentur; sed ventis postmodum silentibus, ac modicis nivibus delapsis, Hyems propriam temperiem, & eas conditiones obtinuit, quas in libro de aëre, Aq. & Loc. *num.* 25, recensuit Hippocrates, nimirum ut sit *moderata, neque valde Clemens, neque frigiditate excedat*. Morbi itaque hyemales observati sunt, ut tusses, pleuritides, erysipelata, apoplexiæ, ac in iis præcipue qui præcedenti anno a gravi aliquo morbo conflictati fuerant; major tamen pars eorum qui ægrotarunt evasit, demptis paucis quibusdam e senioribus, & silicernio jam proximis. Nihil itaque hyemali tempore observare licuit quod τὸ ἐπιδήμιον redoleret.

III. Neque vero a sibi debita temperie multum descivit Vernale tempus; satis enim moderatæ fuerunt pluviæ, ac interpolatæ, quales agricolarum votis responderent, sicuti Æstas quæ successit non admodum fervida, ut præcedenti anno, neque nimis sicca extitit, sed pluviis identidem labentibus, ac ethesiis suo tempore flantibus, talis fuit, qualis nostro cœlo congrueret; quare messem si non plane frugiferam, qualem publica necessitas optabat, non improbam tamen exhibuit. Haud secus Autumnus stadium suum regulariter percurrens, cum prima parte hyemis non admodum rigida, annum clausit. Sic totum annum satis placidum, ac austrinum quoad primam qualitatum temperiem exegimus.

IV. Non ea vero moderatione sequens annus processit, illum enim totum intemperatum, ac prorsus exlegem experti fuimus. Hyemem totam cum perpetua cœli serenitate, & mitissimis frigoribus transegimus sine pluviis, ac sine nivibus, neque solum in hac planitie nostra, ubi sedet Mutina, sed neque in editissimis Apennini jugis, quæ alias per totam hyemem, & vernum quoque tempus albescunt, Mari supero, & infero canum verticem ostentantes; sic neque Gabellus, & Scultena (inter quæ flumina urbs hæc posita est) glaciem, ut cæteris annis, sensere, quod multum contulit ad annonæ caritatem levandam, cum tota hyeme per hæc flumina frumentatores e proximis regionibus commeatus ad nos abunde conveherent, ad plebem nostram, & Germanos milites alendos, qui hoc anno quoque apud nos hybernarunt. Sic veris speciem Hyems tota Austrina exhibuit, cui postmodum Ver successit hyemis naturam, veluti mutatis vicibus, referens; ab Æquinoctio verno etenim usque fere ad solstitium perpetua fere fuerunt frigora cum ventis Aquilonaribus, ac perennes fuere pluviæ, eæque adeo ingentes, ut passim flumina ruptis aggeribus campos inundarint.

V. Jam nefastum annum, & insalubrem nemo non prævidebat, tum ob pluviarum vim magnam, quæ morborum sunt seminarium, tum ob apparentia in Mororum foliis

liis signa rubiginis, quæ sterilitatis prodroma est, ut annis superioribus summa totius Cispadanæ, & Transpadanæ regionis calamitate experti fuimus. Eodem modo subsecuta Æstas usque ad Caniculares dies Veris speciem exhibuit, quo tempore satis curiosum fuit, apud nos saltem, luscinias audire pro cicadis arbusta rumpentes. Sic ventum est ad Æstatem cum mitissima aeris temperie; nobis tamen impropriam, pluviis identidem magno impetu delabentibus; hinc ob solum valde uliginosum, & satis blandam caloris temperiem ad tantam altitudinem, ac densitatem omne frugum genus excrevit, ut metus anni parum frugiferi ex omnium animis fere exciderit; at improvisa rubigo, cujus non obscura indicia, ut dixi, apparuerant, spem omnium repente elusit; illico enim frumenta, fabæ, & quæcunque leguminum genera sydereo affluxu veluti percussa exaruere. Inopinus itaque casus cum agricolas, tum urbanos quoque perculit; summam enim frugum penuriam non ante visam impendere præsentiebant omnes, quando ex præcedentium annorum sterilitate exhausta essent tum publica, tum privata horrea, nec aliunde commeatus, ut ex Mantuano, & Ferrariensi agro, possent suppetere, cum eadem rubigalis contagio totam Cispadanam, ac Transpadanam Regionem pervasisset.

VI. At non solum Cereales opes absumpsit hæc pestis, sed omne etiam subsidium, quod pomifer Autumnus solet suggerere, eodem tempore sustulit; solum enim acerbis adhuc fructibus passim respersum spectabatur, quin & plantæ ipsæ honore frondium orbatæ media æstate visebantur. Uvarum quoque proventus, qui ab initio aureus sperabatur, ob eandem causam non nisi parcissimus prævidebatur. Mœrore itaque cuncta plena erant, dum agricolæ in agris non tererent nisi leves culmos, stipulasque volantes, quare sine Cereris, & Bacchi muneribus in omnium præcordiis frigebat sanguis. Harum calamitatum causa potissima frigida, & pluviosa constitutio passim culpabatur, quoties enim in hisce Regionibus Æstas sicca, & fervens præcessit, nunquam frumenti inopia laboratum est, ut apud nos Oraculi loco Virgilianum *Geo.* 1. illud coli possit.

Magnaque cum magno veniet tritura calore.

VII. Autumnus porro Æstatis vicem supplens summis fervoribus, & obstinatissima siccitate totam humiditatem, quam terra post tam ingentes pluvias ad satietatem hauserat, absumpsit, nec calor remisit nisi circa primam partem adventantis hyemis, quæ & ipsa leges suas nullatenus servans, verum satis placida, & mitis decedenti anno Vale dixit. Sic in hujus anni 1693. constitutione nulla ex illius partibus legitimam, ac propriam temperiem servavit, sed una alterius vices subeunte, omnes extemporaneæ fuerunt.

VII. Sicuti autem prima pars hyemis, quæ præcedentem annum clausit, satis placida, ut modo dixi, extitit, ita pars altera quæ An. 1694. fores aperuit, asperrima, ac rigidissima facie apparuit; per totum enim fere Januarii mensem flarunt Boreales venti cum perpetua cœli serenitate, ut squalidum, ac pulverulentum solum undequaque viseretur, non secus ac æstivis mensibus, quod apud nos prorsus insolens est, sic totam hyemem serenam sine aquæ guttula e cœlo decidua traduximus: apparente autem Verno Æquinoctio cœlum votis communibus respondit largis imbribus effusis, qui usque ad Aprilis initium perdurarunt, quibus postea, flante Austro, ingens caliditas successit, ut die quinta Aprilis in meo Thermometro liquor 70. gradum pertigerit, quo interdum neque Junio mense devenire consuevit. Reliquum porro Veris, ac totam Æstatem cum pertinacissima siccitate, & immoderato calore transegimus, Autumno quoque eundem tenorem, quod siccitatem spectat, servante: quare annum signare licuit præ cæteris valde siccum, & squalidum, colonis tamen non prorsus ingratum, cum frugum, & vini proventum non improbandum suppeditarit.

IX. Fusius forsan quam res ipsa videatur exigere horum trium annorum constitutiones me prosecutum fuisse putabit aliquis, cum in cujuscumque anni constitutionibus sigillatim nihil eorum, quæ ad rem medicam spectant, & quod meum institutum est, attigerim; quasi πάρεργον ἔργῳ præmiserim; verum id consulto egisse me fateor, siquidem, cum ex superius memoratis pateat quam dissimilis, & discolor fuerit harum trium constitutionum facies, & alia ex parte cum eadem prorsus Epidemia per totum hoc tempus, plus minus, grassata fuerit, satis liquere potest quam parum firmo talo stet illorum opinio qui ex manifestis aeris qualitatibus, caloris scilicet, frigoris &c. putant satis explicari posse Epidemi-

micorum affectuum genesim, ac indolem, ut etiam ex prægressis constitutionibus prænunciari possint ægritudines, quæ populariter vagari debeant.

X. Egit id equidem divinus Præceptor, ut ex Sectione tertia Aphorismorum, *Aph.* 11. & libro de Aëre, Aq. & Locis satis liquet, nam ex prægressa Hyeme sicca, & Aquilonia, & Vere pluvioso, & Australi pronunciavit *necessum esse*; ut Æstate acutæ febres fierent, lippitudines, & intestinorum difficultates; sicuti ex hyeme Australi pluviosa (& serena) Vere autem sicco, & Aquilonio, mulieres gravidas abortivos fœtus edituras; cæteros vero mortales difficultatibus intestinorum, & siccis lippitudinibus obnoxios fore. Verum Galenus, *3. de diff. Resp. c.* 1. licet Hippocraticæ doctrinæ ita addictus, ut Hippocratis libris etiam spuriis usurum se scripserit, asserere non est veritus in citati Aphorismi commentario, Hippocratem usum potius fuisse rationali methodo quam observatione, & experientia. Huic Galeni interpretationi nullatenus assentiens doctissimus Mercurialis ait nil tale de sapientissimo Viro, qualis fuit Hippocrates, credendum, qui non tam audacter pronunciasset *necessum esse*, ut posita tali constitutione temporum tales ægritudines emergere debeant, nisi ratione, & multiplici experientia fuisset abunde instructus. Celeberrimus Lucas Tozzius in nuperis suis Commentariis in Hippocratis aphorismos asserit observationibus potius, & iteratis experimentis, quam confictis argumentis, Hippocratem ita pronunciasse, nulla ratione apparente, quæ suadeat isthæc eventura; ingenue enim fatetur vir egregius sibi observatum, quod post hybernam tempestatem siccam, & Ver pluviosum subsecutæ non fuerint acutæ ægritudines.

XI. Quot porro disceptationes inter ipsos medicinæ proceres pro genuina Aphor. 13. tertiæ sect. *Si vero hyems Austrina, & pluviosa, & serena fuerit &c.* (cum tot sint interpretationes quot interpretes) jam satis constat! Manardus enim *l. 9. Epist.* 1. vocem illam εὔδιος volebat expungendam, tanquam supposititiam, cum intelligi nequeat quomodo vox illa εὔδιος, quæ serenitatem ex illius interpretatione significat, aliis cohæreat quæ hyemem pluviosam, & Australem repræsentant. Leonicenus vero in omnibus antiquis codicibus vocem illam reperiri ait, ac pro placiditate, & clementia interpretatur. Hinc inter illos celeberrimos viros pro simplici vocula talis orta sunt dissidia, adeo ut, referente Brasavola in citati aphorismi commento, *Seniores illi alioqui reverendi apud multos pro re tam levi præliantes in derisum venerint, cum a rationibus ad jurgia devenerint.*

XII. Abundet quisquis in suo sensu ut lubet, & ex anni temporum in manifestis qualitatibus exorbitantiis tanquam ex fonte morbosas constitutiones derivet; ego sane ex quo ad Epidemicorum affectuum naturam contemplandam animum adverti, his quæ tam confidenter, & magnifice proferuntur, experientiam respondere non video, & quod me angit, in hac Provincia quotannis hospitem me agnosco; licet enim videam quo passim itur, non satis tamen video qua sit eundum, nisi postquam a via longe aberraverim. Profecto si rem accuratius perpendamus, quilibet annus semper affectus aliquos secum infert, qui τὸ ἐπιδήμιον sapiunt, nec tales putantur, quia aliquando leves sunt, licet propterea epidemicam naturam non exuant; demiror autem non parum, quomodo insurgente aliqua populari tempestate medentum plerique nullatenus affectus ingenium perpendentes, nec qua methodo Natura ipsum sponte expugnet, illico totis viribus, & vulgari methodo ob analogiam quam habeat ad congenerem morbum, ad illius oppugnationem insurgens, & remediorum multitudine indiscreta, & frequenti visitatione muneri suo satisfactum existiment. Mundus autem, qui vult decipi, intempestivam hujusmodi solicitudinem magis commendat, quam prudentem cunctationem, magnisque muneribus, & encomiis eos cumulat, qui, ut ait Sinonius, *parum docti, satis seduli, multos ægros officiosissime occidunt.*

XIII. Affectus ergo Epidemicus, qui tribus hisce annis in suis constitutionibus inter se tam dissimilibus cum urbem, tum villas, & vicina oppida multis funeribus infestavit, fuit febris purpurata, seu petechialis, ut appellant, quæ aliquando quidem post multam stragem editam visa est velle receptui canere, sed postmodum auctis veluti viribus violentior irruebat, ac populariter grassabatur. Circa Æquinoctium Vernale anni 1692. hæc febris primo caput extulit, ac sub initium levi quadam velitatione discurrens, mox per totum Veris tempus, & partem æstatis usque ad Canis exortum sub periculari larva sævitiem suam exercuit. Ubi ergo æstas incanduit, febris hæc

purpuram depofuit, nec illam refumpfit donec calor æftivus cœperit remittere, circa nimirum Arcturi exortum, quem morem annis quoque fequentibus rite fervavit, veftem quidem, fed mores, at genium haudquaquam mutans. Febres enim quæ in fummo æftu fine periculis vifebantur, haud fecus malignæ erant indolis, quam vibices poft mortem apparentes fatis demonftrabant.

XIV. Obfervatione vero dignum fuit, quod poft plenilunium, ac multo magis filente luna ferociebat febris, quæ poftea ad novum ejufdem lumen mitefcebat; nec mea tantum, fed aliorum quoque profefforum conftans fuit obfervatio, quod non parum contulit ad hujus febris prognofim, & curationem; num vero fuper epidemicos affectus peculiare jus aliquod habeat lunare fydus, ut illius mutationibus, & variis phafibus aufcultent, non indignum eft obfervatione.

XV. Admirandum certe fuit id quod die 21. Jan. 1693. contigit; facta enim per noctem lunari eclypfi, major pars ægrotantium obiit, ac eadem pene hora, qua nimirum luna laborabat, quin & nonnulli repentina morte occubuere; unde per totam fequentem diem magno ftrepitu, ut hic vetus confuetudo obtinuit, perfonantibus campanis, non levis horror omnes perculit. Tunc mecum ipfe novitatem hanc perpendens admirari cœpi, quomodo Hippocrates tam diligens rerum omnium ac præfertim cœleftium obfervator, qui in libro de Aëre, Aqu. & Loc. *n.* 30. periculofiffima ambo folftitia pronunciavit, maxime vero æftivum, ficuti & utrunque æquinoctium, edicto veluti cavens ne hujufmodi temporibus medicamenta exhibeamus, neque curemus, neque fecemus, ficuti aftrorum ortus, & occafus, ut Canis, Plejadum, Arcturi obfervandos effe præcepit, ut ex pluribus locis illius Operum *De Med. Purg. n.* 5. 1. *in* 6. *Epid. de Diæt. num.* 2. 4. *Epid. num.* 11. videre eft, & cometis a fe obfervati mentionem facit, quem fubfecutus eft terræmotus, luminarium porro defectus alto filentio tranfegerit. Quin & practici fere omnes folis, vel lunæ defectus non pluris faciunt, quam eorundem fyderum oppofitiones, & ordinarias coitiones. Unus, quod fciam, Guilielmus Ballonius lib. primo fuorum Epidemiorum infignem cafum refert; ait enim Parifiis accidiffe, quod dum plures Medici apud illuftrem mulierem ægrotantem confulturi fimul conveniffent, ac tunc temporis folis defectus contigiffet, illique ad contemplandum folis defectum in vafe aqua pleno, ut folet fieri, fublimiorem ædium partem confcendiffent, illico ad ægram decumbentem revocati fuerint, quæ dum folis defectus perduravit animam agere vifa eft, neque e gravi periculo evafit, nifi poftquam fol in apertum erupit, claraque in luce refulfit.

XVI. Alterationem in aëre oppido infignem in folis defectu obfervare mihi licuit anno 1694. die 27. Junii, ut in Ephemeridibus meis Barometricis eodem anno editis annotavi; nam in ipfo folaris eclypfis tempore Mercurius ad duas lineas in meo Barometro fe extulit, hoc eft aër temporis fere momento gravior eft redditus, ac idoneus propterea ad fubitas in microcofmo alterationes producendas; quare fi ex divini Præceptoris fententia ad æquinoctia, & folftitia advertere oportet, ne quid magnum in illis circa ægros moliamur, non incongruum quoque erit, fi medentes Clinici ad luminarium defectus, oculos non folum, fed mentis aciem intendant. Nollem tamen quis crederet velle me quod rerum agendarum fcopi ex corporum cœleftium vario fitu, & configuratione defumi debeant; nam ubi morbi fævities urget, lotium potius, quam aftra contemplari neceffum eft, ut ajebat Manardus, & opportuna remedia, vel reclamante cœlo, funt adhibenda, quando *omnis dilatio eft Animæ periculum*: in morbis tamen popularibus, qui non raro a caufis fuperioribus natales fuos deducunt, & in quorum curatione non tam facilis, ac certa methodus habetur, non prorfus alienum eft talia refpicere; nam ubi agitur de humano corio, *Nihil timere, nihil negligere*, ex divini Præceptoris 2. *in* 6. *Epid.* Oraculo.

XVII. Verum e diverticulis in viam; Symptomata quæ febrem hanc malignam comitabantur, antequam pericula apparerent, erat ingens totius dorfi laffitudo, capitis dolor, aurium furditas, faucium ardor, mentis ftupiditas, præcordiorum anxietas, & totius corporis fegnities; dorfi vero, & regionis lumbaris laffitudo adeo certum erat febris peticularis fignum, ut raro falleret; quin fub initium hujus pravæ conftitutionis, antequam febres iftæ palam graffarentur, mulieres, quæ ad morborum fymptomata aliquando attentiores funt quam medentes ipfi, ex hujufmodi fuorum ægrorum querela febris naturam prænunciabant, & Medicos

dicos monebant, cautos opus esse, nec temere celebrandam phlebotomiam; quarum dictis, ac præsagitionibus cum persæpe medentes non auscularent, apparentibus postea maculis, multa probra ab iisdem cum artis dedecore perferre cogebantur. Si vero faucium ardor cum genarum rubore accessisset, hostem detectum clamabant, nec amplius hæsitandum de febris natura, jam in faucibus prodentibus se perculis. Profecto in hac malignarum febrium pertinaci constitutione quæ per triennium sæviit, Medicis non minus cum mulierculis, quam cum febre luctandum fuit, adeo ut (quod fateri non pudet) necesse fuerit, ficuti inferius exponam, illarum consiliis, & monitis morem gerere, non tam ad illarum importunitatem declinandam, quam quod re vera experientiæ rerum magistræ esset obsecundandum.

XVIII. Pulsus parvi erant, & valde compressi, una cum magna virium prostratione primis etiam diebus, qui morbo augescente languidiores fiebant, adeo ut ægrotantes veluti statuæ in lectulis decumbentes jacerent, integro fere carnium, & totius corporis habitu, quodque admiratione dignum fuit, quotquot hujus febris violentiæ succumbebant, pleni, ac succulenti veluti pingues mortis victimæ libitinariis tradebantur, fortiores autem, ac robustiores cum fœminas, tum viros adortæ sunt hæ febres, non ita vero seniores, nec eos, qui vitam degebant valetudinariam. Urinæ vero vel in ipso hujus febris principio perturbatæ, plus minus, apparebant, prout major, vel minor morbi esset sævities, nec nisi in fine morbi in iis qui evasere, ad naturalem statum redibant.

XIX. Peticulæ vero, ut plurimum quarta die, & septima erumpebant, & ii quibus primis diebus apparuere, omnes fere sublati sunt, primum autem in collo, dorso, & pectore visendas se præbebant; observatumque neminem evasisse, nisi tandem ad extremos pedum ungues maculæ illæ se expandissent, in superioribus partibus paulatim evanescendo, quibus autem pectoris, & dorsi fines non transilierunt peticulæ, mortem obtigisse: variæ autem, ac diversi coloris erant, prout varii, ac diversi erant ægrotantium habitus, aliæ erant rubræ, aliæ pallidæ, aliæ fusci coloris, aliæ parvæ, aliæ latæ, aliæ in summo, aliæ in profundo, & quas nonnisi oculis transversa tuentibus liceret inspicere: quod genus peticularum fuit valde ominosum.

XX. Faucium inflammationem comitem hæ febres ut plurimum sibi junxere, quæ inflammatio in morbi vigore in crustam albam, & ulcerosam degenerabat, quod non minus negotium Medicis facessebat, quam febris ipsa, cum ægri ob id omnem cum cibum, tum medicamentum aversarentur, & multi, qui cæteroquin pacata aliorum symptomatum tempestate evasuri credebantur, in ipso veluti portu naufragium perpessi fuerint. Sitis porro in his febribus non adeo ingens erat, ut in aliis acutis febribus assolet, nec multæ querelæ exaudiebantur, sive non sitirent, sive mens obscure ægrotaret.

XXI. Quicunque ex hac febrili incursione fati ope, vel Medici evasere, nulli excretioni vel per sudorem, vel per urinam, vel alias vias, per quas Natura crises suas moliri solet, salutem acceptam referre poterant, sed solum peticularum suo loco, & tempore apparitioni, & earundem per totum corpus expansioni, lentæque evanescentiæ, salutis beneficium debebant; quin iis quibus alvi fluxus supervenere funestum fuit. Alvi fluxus autem anno præcipue 1693. hisce febribus peticularibus per Autumnum supervenere; quo tempore dysenteriæ graves Hebræos potissimum exercuerunt; culpabantur fructus horæi, quibus gens recutita nunquam satis impletur, sed aliæ causæ altiores subesse poterant.

XXII. Satis frequens fuit in his febribus singultus, quamvis parvæ febres viderentur, symptoma quidem non minus molestum, quam ferale, & funestum; quotquot enim in hac febre singultuosi comperti sunt, omnes in libitinæ censum devenere. Vix obtinui, ut singultuosi cadaver dissecaretur, ac ventriculus nigris notis sparsim compunctus repertus est. Verminatio quoque multa passim extitit, & ii, quibus ab initio vermes per os prodiere, omnes fere extincti sunt.

XXIII. Nonnullis suppressa est urina, vacua prorsus existente vesica, præcipue vero id observatum in iis quibus pulsus erant parvi, ac pene obliterati, ut contigit in juvene quodam Hebræo, qui cum asphyxia, ac totus gelidus vixit ad quatuor dies, nec urinæ quicquam reddidit; antequam autem infelix iste obiret, quamvis toto corpore perfrigefactus (nullibi arteriis micantibus) adeo robustus erat, & ad motum expeditus, ut etiam ipsa die, qua e vivorum statione decessit, a lectulo surrexerit, & suas vestes induerit.

XXIV. Non pauci post exantlatum morbum

bum veternosi fiebant, ac stupidi, rerumque peractarum prorsus immemores, nec nisi post multos dies sibi reddebantur; idem infortunium iis obtigit qui in his febribus gravem surditatem perpessi fuerant. Mercator quidam cum ex peticulari febre præter omnium opinionem convaluisset, surdus omnino ad 40. dies perstitit, ac postmodum paulatim ex asse restitutus est.

XXV. Frequentiora in urbe quam in proximis agris fuere funera, ac felicius plebs ruralis sine ullo ut plurimum remedii genere vim morbi eludebat, sive quod in aëre salubri degerent, sive quod Medicis carerent; non semel idcirco mentem subiit Virgilianum illud, *lib.* 2. *Geo.*

O fortunatos nimium sua si bona norint Agricolas.

Ac utinam medentes, cum aliquis popularis morbus debacchatur, curiosius scrutarentur a rusticana gente, quæ magis fidit Parocho, quam Medico, quali methodo Natura usa fuerit in sanandis morbis eorum qui evaserint; sic enim Naturam tanquam optimum ducem sequentes, minus a recto tramite aberrarent, ac tutiori methodo ad curandos ægros sibi commissos procederent. Cum autem in his casibus sibi quisque pro ingenii sui modulo regulam confingat, secundum quam opus moliatur, & in communi morbo tot, ac tam diversa remediorum genera in usum revocentur, merito cum Celso *l.* 7. *in Proœm.* cum quis convaluit, *dubitare potest secunda valetudo Medicinæ, an corporis beneficio contigerit.* Indubium tamen est, quod in communi morbo, sicuti communis est causa, ita communia, & eadem fere deberent esse præsidia. Quotquot autem ex viris agrestibus, quos e peticulari febre evasisse novi, & interrogare potui, non alio modo convaluisse referebant, quam macularum circa septimam diem per totum corpus, & usque ad extremos artus expansione, & earumdem lenta evanescentia sine ulla sensibili humorum excretione.

XXVI. Quo tempore in hac urbe, & in tota campestri regione, quæ circumjacet, ferociebat hæc febris, in vicinis collibus, ut in Saxolensi, & Scandianensi ditione, nulli fere ægrotantes visebantur, neque eo pervasit maculosa hæc febris, quæ tantum in editioribus locis, & in ipsis Appennini jugis (veluti saltu quodam exiliens) vim suam pariter ac in nostra planitie exercuit.

XXVII. Sanguis porro qui secta vena, vel cucurbitulis scarificatis, sive venis fedalibus apertis, educebatur in universum satis laudabiles notas præferebat, quantum oculorum acie licebat assequi, satis enim floridus, ac rubicundus apparebat, multoque magis qui a Natura per narium hæmorrhagiam profundebatur, neque in ullo ægrotante cujuscunque temperamenti sanguinem extractum videre datum est, qui glutinis speciem aliquam præferret.

XXVIII. Profecto mihi fateri necesse est in hac peticularium febrium constitutione, adeo improspere venæ sectionem cessisse, ut omnes ægri exhorrescerent quoties sanguinis missio per venæ sectionem præponeretur, eam vero fuisse popularem confidentiam in usu cucurbitularum scarificatarum, ut ægros interdum decipere oportuerit, quoties urgeret necessitas sanguinem ex vasis majoribus ob plethoricam dispositionem educendi, fingendo ut ægris cucurbitulæ dorso, & scapulis applicarentur modicum sanguinem extrahendo, deinde paucas post horas sanguine ex vena largiori manu educto. Ea enim hæserat opinio, nec solum apud vulgus imperium, sed etiam apud sapientiores, quod ubi præmissæ fuissent cucurbitulæ scarificatæ, nullus amplius esset timor de peticularum retrocessione, quamvis postmodum non semel ex vena mitteretur sanguis; sic curiosum erat Chirurgos passim videre cum sacculis cucurbitularum plenis per urbem cursitantes; dum inconsultis Medicis plebeculæ hoc remedii genus administrarent. Suspectam itaque, ne dicam infamem, ut scopulos Acroceraunia, venæ sectionem in hisce febribus fuisse fateri lubet, sicuti ex adverso gloriosam cucurbitularum tum scarificatarum, tum siccarum appositionem, sive id fieret ob confirmatam in omnium animis opinionem de hujus remedii efficacia, sive quod revera in illo aliquid additum esset, quod Medicos lateret.

XXIX. Reliqua porro remedia, quibus hujus febris oppugnatio tentabatur, eo collimabant, ut humorum motum ad corporis ambitum promoverent, qualia sunt quæ sale volatili abundant; sic nullum non ex diaphoreticis in usum revocatum, nihilo felicius tamen prodibant maculæ, ni forsan hoc pacto, oleum camino addendo, ut dici solet, febrilis incandescentia augebatur (quæ sibi relicta humorum fugam maturasset) & distrahebatur Natura, quæ non tam propere depingebat in cute quod intus moliebatur. Ego mehercle parum profici observans, per alcalica ad acida confugi, monente Hippocra-

crate, *De loc. in hom. n.* 20. quod *si quis non profuerit, ad contraria se convertat*, nec improsperum successum ex illorum usu adverti, sufflaminato aliquantisper humorum orgasmo. Non ausim tamen asserere, vi hujus, vel illius remedii evasisse, vel periisse quenquam, cum Andabatarum ritu necesse fuerit cum hac febre dimicare, neque magis felices in suis curationibus fuisse Medicos seniores, & longo usu expertos, quam juniores, ac e scholis nuper egressos, cum in tenebris tam videant cæci, quam oculati.

XXX. Ad solicitandam peticularum eruptionem passim frictiones humidæ ex unctione Aetii ex usu erant, sicuti & vesicantia brachiis, & cruribus apposita; sed hæc magis Medicorum existimationi apud vulgus, ne quid inausum, aut intentatum fuisset, conducere visa sunt, quam ægrotantium saluti, quibus acuebatur febris, nec propterea facilior contingebat peticularum eruptio nisi forsan ob id retardabantur, facta serosæ materiæ per vias urinæ profusione. Sic in hac febrili incursione omnibus remediis tum internis, tum externis parum proficientibus satius erat lente festinare, & humorum maturescentiam opperiri, spretis querelis adstantium, qui urgebant, velis, & remis, ut dici solet, ingruenti tempestati occurrendum & prolatando magnas corrumpi opportunitates, quibus adversis clamoribus medentes non ausi obsistere, intempestiva, & incerta remedia præscribendo, sibi e manibus victoriam eripi viderunt, non secus ac Pompejus M. qui cum tergiversando hostem commeatuum inopia laborantem facile vinci posse cognosceret, militibus tamen, & sociis moram increpantibus, prælium miserabili eventu commisit, oblitus solitum *se laudare eos Medicos, qui nihil umquam ægroti cupiditatibus quicquam indulsissent*.

XXXI. Cum primum grassari cœpit peticularis hæc febris, nec dum suspicio esset de populari affectu (febribus diversæ indolis intercurrentibus) purgationes, ut hic fieri assolet, in morborum principio, per medicamenta minorativa dicta instituebantur; sed paulo post prodentibus se peticulis, suadebant medico tacita præcordia culpa, ob metum ne hujusmodi purgatio Exantematum eruptioni impedimento foret, humoribus ad interna retractis, periculis tamen postmodum feliciter erumpentibus, & stadium suum absolventibus, professores qui attentius res observabant, experientia edocti a blanda purgatione non abhorrebant; Ego sane ubi tempestive accersitus fui, & stomachum impuritatibus oneratum esse conjectavi, quamvis certus de peticulari febre, levem purgationem præscripsi, neque non solum ullam noxam exinde proficisci, sed facilius Exanthemata apparere observavi. Similem casum refert Ballonius, qui *l.* 1. *&* 2. *Epid.* ingenue fatetur, in febribus, quas de genere peticularium non putarat, medicamentum purgans, & venæ sectionem præscripsisse, & innocuum utrunque remedium reperisse. Id est quod monebat Divinus Præceptor, *lib.* 1. *de Morb. num.* 1. *&* 7. observandum esse *quæ bona per fortunium successum Medici ægrotos curantes faciant*.

XXXII. Ad oppugnandam vero tam infensi hostis pervicaciam in subsidium quoque accitus est Peruvianus cortex, qui cæteris remediis succenturiaret; præcipuus autem illius usus fuit in iis, qui evaserant ex morbo non bene, ut par fuisset, judicato per debitam suo loco, & tempore peticularum eruptionem, & evanescentiam; iis enim diuturnis febribus vexatis febrifugum istud exhibebatur, cujus usus non multum contulit ægris subinde in stupiditatem, & soporem delapsis.

XXXIII. Dysenteriis porro, quas anno 1693. per Autumnum peticulari febri supervenisse superius dixi, egregie contulisse opiatorum usum observavi; nec forsan ulla est affectio in qua securius, & liberaliori dosi exhiberi possit hoc remedii genus quam in hujusmodi morbo, fractis licet, ac pene attritis viribus. Cuidam acerrima dysenteria laboranti pluries exhibui laudanum opiatum ad 3. & 4. grana, sed parvo levamine; vixerat hic ad plures dies omnino gelidus, ac sine pulsu, vires tamen non erant adeo languidæ, ut huc, & illuc se jactare non posset; verebar ne largiori dosi exhibitum laudanum, reliquum flammæ vitalis, quæ supererat, restingueret, Laudanum rursus ad grana 5. exhibui, ex quo æger placide dormivit, & excalefactus est, quod non tam doloris, qui dysenterias comitatur, sedatione factum crediderim, quam propter virtutem opii diaphoreticam. Cum satis obvium esset in hac constitutione (ac præsertim grassantibus dysenteriis, & verminosa affectione) hujusmodi in toto corpore perfrigerationem, una cum pulsus abolitione, observare, non semel subiit admiratio quare in ventriculi, & intestinorum affectibus, tam frequens sit talis perfrigeratio, ac pulsus obscuratio, non ita

ita vero in morbis pectoris ut in pleuritide, cum tamen hæ partes, & ipsæ membranosæ sint, & cordi proximiores, ni forsan id fiat quod numerosior nervorum soboles in intestinis, & ventriculo implantetur quam in pleura, & pulmonum membrana, & ob doloris sensum acutiorem, tracto in consensum cerebro, spirituum animalium ad cor influxus intercipiatur, unde postea silente pulsu totum corpus perfrigeretur.

XXXIV. Talis fuit hujus purpuratæ febris indoles, ac talia symptomata, quæ multam habent convenientiam cum iis, quæ apud Fracastorium *De morb. Contag. l. 2. cap. 6.* leguntur descripta, qui Auctor caput particulare instituens de lenticulari febre, quæ anno 1528. in Italia primum grassata est, mentionem expressam habet de lassitudine, & fractione, ut ipse ait, in toto corpore, sensuum hebetudine, oculorum rubore, pulsu humili, urinæ suppressione (quod pessimum signum fuisse ait) macularum circa quartam, & septimam eruptione, siti pauca, ac fere nulla; hocque præcipue annotat, senes paucissimos febre hac laborasse, sed pueros multos, ac juvenes robustos. Mihi sane dum caput illud perlegerem non parvæ admirationi fuit, quod febris lenticularis a Fracastorio descriptæ, & pethechialis nostræ (ut communi utar vocabulo) tam similis fuerit facies, ac ingenium, ut hanc esse veluti sobolem alterius, vel priorem illam redivivam caput extulisse arbitrari quodammodo liceat. Advertens tamen febrem illam easdem pene Regiones, & populos eodem fere victu utentes infestasse, multaque alia perpendens, quæ refert Vir ille doctissimus, circa illius febris causas, ut Padi, & Athesis inundationes, fructus, & olera a rubigine exusta, mirari desii. Si enim major diligentia in conscribendis morborum annalibus a Medicis adhiberetur, iisdem temporum vicissitudinibus recurrentibus, eosdem pene morbos recurrere, & Naturam eundem morem in illis abigendis servare facili negotio observaremus; nam sicuti in Politicis ut ait Tacitus, *potius alii homines, quam alii mores*, potius aliud hominum, quam aliud morborum genus.

XXXV. Sicuti autem magnæ tunc temporis fuerunt inter Medicos Disceptationes circa causas illius febris, & rectum curationis modum, ut pene ludibrio haberentur, veluti ipse Fracastorius refert, cum non solum circa præsidia chirurgica, & pharmaceutica administranda, sed etiam circa victus regimen dissiderent, ut apud eundem Auctorem, non sine risu primo, sed postea non sine commiseratione legi potest; sic pariter inter nostrates professores non minores fuerunt controversiæ, publicis ob id disputationibus habitis, &, quod magis dolendum est; inter celeberrimos nostri ævi Scriptores magnæ sunt dissensiones circa febris purpuratæ causam, & genuinum curationis modum; ex quo satis constat quam parum post tot gloriosa inventa a Fracastorii ævo usque ad nostra tempora Ars Medica profecerit, cum nondum quicquam certi constet de malignarum causis, & illarum rationali curatione.

XXXVI. Verum his omissis, quæ Medicæ artis infirmitatem satis in propatulo ponunt, experiamur num detur conjectare saltem, si non statuere, quæ fuerint hujus febris germanæ causæ, & qualis esset in febrientium corporibus sanguinis, & aliorum liquidorum status, & conditio, quod ex habitis observationibus, & morborum eventu elici posse arbitror, quidquid Poeta dixerit, successus improsperos iis ominando, qui ab eventu facta notanda putant. Etenim cum in re Medica a juvantibus, & nocentibus securius quam aliunde potiores petantur indicationes, eventum & experientiam, tamquam optimos duces, sequi oportet, siquidem illorum vestigiis inhærendo, tutiori, & compendiosiori via veritatem attingimus.

Quid norunt homines, nisi quantum lumina possunt
Tendere?

XXXVII. Cum ergo isthæc maligna febris promiscue cujuscunque sortis homines adorta fuerit, tam egenos, quam divites, otiosos pariter, ac negotiosos, & in omnibus idem pene drama luserit, communem fuisse illius causam, procul dubio statuendum est, eamque ex aliqua ex sex rebus non naturalibus licet deducere. Alimenta quæ terra suggerit, ut cereales fruges, olera, plantarum fructus, carnes animalium (cum ex herbis, & terra fructibus alantur) a rubiginosa lue vitiari potuisse, & hoc pacto in massam sanguineam pravos succos invehere, ut exinde malignis febribus primus fomes succreverit, non prorsus a ratione alienum videtur. At cum in constitutione ann. 1690. unde labor hic meus exordium sumpsit, sævissima rubigo fruges omnes, & fructus pestifero afflatu absumpserit, neque per totum annum illum, ne unam quidem malignam febrem, sive peticularem, sive sine peticu-

lis,

lis, mihi saltem, observare licuerit, sed tantum ruralis epidemia tertianarum febrium intermittentium per totam Estensem ditionem, & proximas Regiones oberarit, ac talis, ut nullus ex ruricolis pene fuerit, qui tertianæ febri intermittenti non litarit, ego non satis video quomodo corrupta alimenta a rubigali peste pro potissima causa culpari debeant; neque pariter caritatem annonæ, quæ ad multos annos Regiones istas exercerer, incusare licet; quamvis enim ex Hippocrate 4. *in* 2. *Epid.* in Æno ob esum leguminum crura, & genua multis vitiata fuerint, penes nos tamen tam qui pane optimo, quam qui consusaneo vescebantur, eadem peticulari febre cum iisdem symptomatibus premebantur.

XXXVIII. Multo minus aquas (quarum usus tam necessarius est ad hominum vitam sustentandam) causari licet: quamvis enim aliquando aquæ corruptæ, & vitiatæ populares morbos invexerint, hoc tamen de aquis nostris suspicari nequaquam licet; Regiones enim istæ aquis salubribus abundant, ac præsertim urbs ista, quæ Divino munere non aliis dato, fontes habet, qui purissimam aquam, non temporariam, sed perennem æquo semper tenore profundunt, ut in Tractatu meo de admiranda fontium Mutinensium scaturigine satis exposui.

XXXIX. Cum ergo inter sex res non naturales nullam aliam communiorem causam reperire sit præter aërem, quo nihil communius, & æque necessarium (cum unum, & eundem locum incolentibus diversa esse possint ciborum, & potionum genera) aër vero ejusdem fere sit naturæ, ad occultam aliquam aëris labem, & inquinamentum recurrendum est, quod in massam sanguineam tales invexerit dispositiones, ut ad excitandam hanc malignam febrem satis virium habuerint. Quænam vero, & quales essent hujusmodi aëris dispositiones non adeo obvium est exponere; profecto in solas qualitates elementares pravam illius diathesim referre non adeo tantum est, nec animus veritatis avidus tam facile acquiescit, multoque minus cum per totum hoc triennium, ut superius annotavi, tam dissimiles fuerint cujusque anni constitutiones, ac nihilo secius purpurata febris eodem fere tenore tyrannidem suam exercuerit. Pro re indubia tamen habendum, aërem hunc quem inspiramus, ac totam atmosphæram varias, ac diversi generis particulas, tum ex superioribus, tum inferioribus corporibus in sinum suum suscipere, cœlum nempe, seu astra, ut solem, lunam, & reliqua sydera, lumine suo potissimum, quod inficiari non possumus, in aëre profundere, & ejaculari, ut ex solarium macularum evanescentia licet conjicere, ac globum terraqueum eodem modo in ejusdem gremium omnigenas substantias eructare, non tam vi solaris luminis, quod illum plus minus modo in hac, modo in illa parte calefacit, quam vi caloris centralis, & ignium, quos ipsa terra intra sua viscera recondit, ex quo conjicere est (quamvis oculorum acie id percipi nequeat) nihil esse in hac rerum universitate quod sit magis heterogeneum, utpote particeps terrestrium impuritatum, & cœlestium effluviorum, quam aëreus Oceanus.

XL. Hinc ergo expiscari licet hujus nostræ Epidemiæ causam, ex aëre nimirum ab heterogeneis, ac omnigenis particulis hinc inde, ac præcipue ab Australi plaga susceptis vitiato, cum hisce annis Austrini flatus dominatum obtinuerint, silentibus ut plurimum Borealibus ventis, qui nubila detegerunt, & aëris impuritates eo repellunt, unde decesserant, ad Australes scilicet plagas, ex quibus omne malum ad nos profectum suspicari fas est. Quod vero in hac Tragœdia præcipui Actores fuerint Australes flatus, hinc conjectare licet, quod dum in hac urbe, & in campestri regione grassaretur hæc febris, villæ, & oppida ad collium radices posita satis salubriter degerent, ac veluti in portu aliorum spectarent naufragium, utpote ab Apennini jugis protecta ne ab Austrinis flatibus adeo infestarentur, non ita vero loca in sublimiori parte Apennini sita, sicut & urbs nostra cum tota planitie iisdem flatibus magis exposita.

XLI. Quam male autem apud nos, ac fere ubique Auster audire soleat, nemo non novit, cum non solum Medici, sed populares quoque, tanquam morborum pestilentium parentem Austrum deprædicent. Quid vero s[illegible]um ad nos comportet ventus iste, num gravis sit, ac noxius ob nimiam humiditatem, unde nomen sumpsit (Auster enim Νότος græce dicitur) an quia Libiæ deserta venenatis animalibus infecta transgrediens, ut putat Langius *l.* 1. *Ep.* 19. collectum virus ad nos deferat, non tam facile est decernere; id certum tamen, ac ipsis sensibus obvium, nihil magis, ac temporis pene momento aëris statum immutare posse, quam flantem Austrum, ut aër ex ponderoso levior reddatur, ac ob id forsan nobis in-

infensus, & vitalibus muniis minus idoneus, veluti sat manifestis notis testatur Barometer; nam, ut in Ephemeridibus meis Barometricis hoc anno 1694. editis annotavi, quoties ex Australi plaga flant venti, illico Mercurius e sua sublimitate ad infimam usque stationem decidit, qua minor in Barometro non observatur. Cur autem Austrina constitutio aërem leviorem efficiat, dum cuncta tunc temporis nimia humiditate diffluunt, quæsita quidem mihi est ratio, num vero reperta fuerit, ut verum fatear, mihi hæret aqua, ut dici consuevit.

XLII. Austrinam ergo constitutionem aërem vitiantem, magis quam quodcumque aliud culpare licet, ita tamen ut a causis procatarcticis hujus particularis febris non excludam alimenta a rubigali lue vitiata, tanquam communem causam cuicunque hominum generi, illegitimas anni temporum vicissitudines, ac intemperantias, pluviarum multitudines, verbo, complurium causarum syndromem, unde humoralis massa a naturali sua temperie degenerans talem dispositionem nacta fuerit, ut hæc maligna febris emerserit, quæ eo utique perdurarit, donec aëre in contrarium statum migrante, sanguis, ac spiritus crasin priori contrariam adsciverint.

XLIII. Qualis porro grassante hac febre fuerit sanguinis, & aliorum liquidorum status, num ad fluorem, vel ad concretionem potius vergerent, mihi quidem non satis constare visum est. Revera, si tum recentiorum, tum antiquorum Medicorum Oracula consulamus, tam varia, ac diffidentia inter se responsa pro statuenda genuina, ac vera febrium malignarum causa referentur, ut quilibet ex librorum lectione animo potius distractus, quam instructus abscedat. Hic mihi non vacat, nec multum refert, longa nomenclatura nostri ævi Scriptores in binas acies divisos, tanquam ex adverso dimicantes recensere, quorum alii proximam, & immediatam malignitatis causam in sanguinis promptitudine, ob acidi præpollentiam, & Gorgonios spiritus, ut ajunt, ad concrescendum constituunt, alii in sanguine nimis dissoluto, & ad fluorem evecto ob sal volatile, & alchali acerrimum illi permixtum, adeo ut in hoc bivio, in quam partem quis se dedat magnos habiturus sit Patronos, quibus causam suam tueatur, non ex voto res successerit. Sic in re tanti momenti, qualis est maligni morbi cognitio, tam parum inter ipsos Medicinæ Antesignanos convenit, ut post tot gloriosa Anatomica, & Chymica inventa adhuc nesciatur quid sit sentiendum, nec qua sit eundum.

XLIV. Despicatui tamen nequaquam duxerim notionem illam malignitatis, quam experimenta ex Medicina infusoria desumpta nobis suggerunt; siquidem acidis liquoribus in vena animalium vivorum injectis, & iisdem animalibus post mortem dissectis, sanguis in venis, & in ipso corde concretus, & grumefactus, sat manifeste conspicitur, sicuti liquoribus lixivialibus, & alchalicis similiter infusis sanguis sine fibris, ac totus dissolutus observatur, adeo, ut ex hujusmodi observatione omnia venena tam externa, quam intus genita ad alterutram ex his classibus satis commode referri possint. Debemus hoc sane Medicorum nostræ ætatis solertiæ, qui hujusmodi experimentis, & sensuum ministerio, lucem aliquam mentibus nostris affundunt, quomodo scilicet, & quibus spiculis armentur in nostris corporibus humores alibiles cum venenatam naturam accersunt, & malignas febres accendunt, ut potis sint modo sanguinem coagulare, modo fundere, atque dissolvere, quod non parvi momenti est, ut in morbis malignis (acri judicio re prius pensitata) recta curatio institui possit, nec indiscriminatim Alexipharmaca exhibeantur, alchalicis stimulis equum currentem interdum incitando, cum acidorum fræno opus esset.

XLV. Quamvis autem venenorum naturam, tum eorum quæ propinantur, seu ab animalibus per morsum, vel alio modo inferuntur, tum illorum, quæ in corporibus nostris progigni solent, & malignos morbos excitant, revera felicius explicent recentiores Medici, quam priores, qui ad publicum occultarum qualitatum asylum provocabant, ac meliori methodo credantur curari maligni morbi quam olim, corrigendo nimirum per acida enormitates ab alchali productas, & per alchalica quæ ab acido ortum duxerint, id tamen antiquiores Medicos non prorsus latuisse censendum est. Ab hisce duabus oppositis in sanguine dispositionibus, nimia scilicet laxitate, & adstrictione morbos omnes deduci, opinio fuit Asclepiadis, ut pluribus in locis refert Galenus, 2. *de Elem. cap.* 3. quod idem sensisse visus est Vegetius in Arte Veterinaria *l.* 1. *c.* 28. pro medela sanguinis nimis adstricti venæ sectionem commendans. Extat apud Hippocratem 7. *Epid. n.* 39. sat insignis historia, vere memoratu digna; ex qua satis li-

quet,

quet, priscos illos in malignis morbis, non quæcunque antidoti nomine insignita essent præscripsisse, ut etiamnum a nonnullis factitari video, qui ubi constiterit febrem esse malignantis Naturæ, cœlum terræ miscent, nullum non Alexipharmaci genus præscribendo. Maligna febre laboravit Nicoxenus, *lingua ardebat*, ait Hippocrates, *calor forinsecus non valde fortis*, *exolutio corporis vehemens*, *vox fracta*, *ut operosum esset exaudire*, *clara tamen*, *tempora collapsa*, *oculi cavi*, *pedes molles*, *ac tepidi*, *juxta splenem distensio*, *urina clara*, *decubitus supinus*, *crura diducta*, *ac disparata ob exolutionem*, *penitus vigil*. Et quid non ut malignissimæ febris ideam quis concipiat? Superstes tamen evasit; at quonam remediorum apparatu, ac molimine Domitor ille morborum febrem hanc adeo mortiferam subegit? *Potus erat aqua de farina crassa in ipsa macerata*, *sed*, *& de pomis simulque mali punici succus*, *& lentis torrefactæ*, *& farinæ lotura cocta*. Verba sunt divini senis; quibus autem remediis nostra hac ætate tentaretur hujusmodi febris curatio novit Deus; certe timendum esset, ne id contingeret quod apud Plutarchum reprehendebat Erasistratus, ut scilicet ὁμοῦ μεταλλικά, καὶ θηριακά, καὶ τὰ ἀπ᾽ ὀγῆς, καὶ θαλάττης εἰς τὸ αὐτὸ συγκικρανοντες. At quæso Vallesii egregii Commentatoris expositionem audiamus, *Animadvertendum*, ait ille, *aliquando febrem malignam cum Exanthematis pituitosam*, *aliquando biliosam*, *aliquando etiam atrabilariam*, *& curationem ita variare*; *huic non tam crassorum*, *quam acrium*, *& tenuium humorum fuisse redundantiam indicavit ustio*, *& pervigilium*. *Ob id contulerunt illæ potiones*, *quæ aliis fuissent adversissimæ*; *fuisset tamen huic adversissimum Theriaca uti*, *aut decoctis*, *& herbis calidis*, *quamvis essent Alexipharmaca*, *ut Dictami*, *& Scabiosa*, *& Cardui benedicti*, *quod aliis talia solent esse usui*.

XLVI. Sicuti autem in determinanda malignarum causa in genere adeo inter se dissentientes sunt Medicinæ Proceres, sic multo minus in explicanda febris peticularis natura, & causis consentiunt; neque recentes ac nostrorum temporum tantummodo sunt controversiæ, etenim An. 1528. grassante per Italiam lenticulari febre, ut Claris. Fracastorius *l. 2. de Contag. Morb. c. 6.* refert, tanta fuit pro hujus febris curatione inter Medicos discordia, ut pene ludibrio haberentur, cum ob ignoratam febris causam, & morem, neque in victu instituendo, neque in alio remediorum genere administrando convenirent, adeo ut, eodem referente, inter has controversias *magna Mortalium pars*, *& Nobilitas perierit*. Nostra hac ætate, tanquam in binas acies oppositas, Medicinæ Scriptores divisos observo peticularis febris naturam, vel per sanguinis coagulationem, vel per ejusdem dissolutionem exponentes. Celeberrimus Vvillis, Simon Pauli, Auctores Zod. Med. Gallici, aliique plausibili sane ratiocinio putant in hujusmodi febre naturalem systasim sanguinis in crassam, ac nimis lentam secedere ob acidi prædominium, adeo ut, dum sanguis in orbem agitur, illius particulæ fixiores a venarum extremitatibus, haud rite absorbeantur, & captivæ detentæ picturatam cutim efficiant. Etmullerus, Sylvius, Menjotius, aliique hujus febris naturam, & peticularium generationem a fibris sanguinis dissolutis e sua statione dimotis, ob sal acre, & volatile sanguinem ad fusionem disponens deducunt, quo pacto similiter cruore ab arteriolarum osculis effuso illius partes tenuiores, tanquam transfugæ, a circulari motu exorbitant, ac sui erroris notas in cute designant.

XLVII. Ne vero in recensendis aliorum placitis ulterius immorer, arbitrari licet in hac febre nostra peticulari cruoris massam ad fluorem potius, quam ad concretionem pronam fuisse, cujus asserti præcipuam conjecturam stabilire licet super manifestas notas, quas sanguis eductus præferebat, semper enim roseus ac purpureus, nihilque glutinosi præsens, mihi aliisque Professoribus apparuit, tam æstivo tempore, quam hyemali. Cum sanguis ergo emissus toto cœlo differret ab eo qui solet educi in quibusdam morbis, ut pleuritide, peripneumonia, erysipelate, aliisque affectibus interdum popularibus, in quibus sanguis colore, & lentore vitium suum prodit, mihi visum est, *Oculis magis*, *quam opinioni credendum* (ut ipsius Hippocratis 1. *de Diæta n.* 5. verbis utar) & accensionem quandam partium tenuiorum sanguinis, & præcipue seri e vasis diffusionem, ex qua tot symptomatum enarratorum diritas ortum duceret. Talem autem massæ sanguineæ adfuisse dispositionem multa alia attestabantur, ut primo quidem quod truculenta hæc febris juvenes habitiores, & succulentos corriperet, ut superius annotavimus, valetudinarios vero, & seniores præteriret, non secus ac *Præterit imbelles ira*

Leonis oves. Seminium enim illud intus per inspiratum, vel quomodocumque ab aëre susceptum, & quod multum alchalicæ acrimoniæ occuleret promptius dyathesim suam exerebat in iis in quibus sanguis optimus esset ac particulis spirituosis refertus, quam in valetudinariis, & senibus; quibus sanguis est effœtus, ideoque aptior ad retundenda acuta spicula, quibus armatum erat malignum miasma, quæ forsan est ratio, cur senes *Pestilentiam minime sentiant*, ut scripsit Plinius, *l.* 7. *H. N. c.* 50. seu pesti minus sint obnoxii quam juvenes, de quo Zarotus in Martialem. Sicuti enim vina generosa æstivo tempore facilius putrescunt quam dilutiora (saltem in hac urbe, quæ ob aquarum subterranearum copiam Hypogæis caret) cum vina meraca, & generosa sub aëre æstuante ob copiosos spiritus quibus turgent facilime in Zymosin corruptivam urgeantur, non ita vero vina Olygophora ob partes aquosas quibus abunde scatent. Talem quoque sanguinis diathesim testabantur virium subita prostratio, pulsus parvi, quæ duo satis constant, ac vigent in iis morbis, (ut in affectibus pectoris) in quibus sanguis per venam sectam emissus manifestam præbet concrescentiam. Usus præterea acidorum salubrior compertus quam alchalium, sicuti, & vesicantium applicatio minus prospera, ut quæ sanguini ad fluorem prono stimulos adjicerent, idem confirmare videbantur, quibus accenseri poterat V. S. parum salutaris, a qua ægrotantes cane pejus, & angue abhorrebant.

XLVIII. Nec mirum improspere cessisse venæ sectionem perstant hujusmodi humorum dispositione, quod ut plurimum in Epidemicis, & pestilentibus constitutionibus evenit, in quibus phlebotomia non admodum bene audit (cum perraro contingat ut ejusmodi temporibus ad fixitatem humores vergant, ni potius ad liquationem tendant ob aëreum venenum satis tenue, partibus sanguinis spirituosioribus nimis hostile. Eandem ob causam in omnibus malignis febribus suspenso pede ad venæ sectionem progredi solet ob metum ne una cum sanguine collabascant vires; idcirco Celsus de febris pestilentis cura *l.* 3. *c.* 7. ajebat, *Sanguinem non facile mittere*, *Alvum non facile ducere*, ac valde rationabiliter Doctissimus Vir Jo. Baptista Scaramuccius Urbini Medicus Primarius in Theorematibus suis Physico-Medicis *Theo.* 1. Sanguinis missionem improbat, ubi sales lixiviales præpolleant, a quibus aliqua dissolutio possit emergere.

XLIX. At cur talia e cucurbitulis scarificatis vereri non licebat, inquiet aliquis, quasi sanguis per eas emissus non ex eodem fonte prodiret, ac is qui per venam sectam educitur, ni forsan floridior etiam sit is, qui per cucurbitulas extrahitur sectis multis arteriolis? Non ibo certe inficias sanguinem per cucurbitulas eductum vividiorem esse, fuisse tamen magis proficuum cucurbitularum usum, quam phlebotomiam, non popularis confidentia, sed experientia quæ ratiociniis nostri persæpe illudit, satis evincit. Neque suarum rationum fulcimento carebat hoc præsidii genus. In hac enim febre, in qua humores a Natura ab intimis ad extima propellebantur, hoc pacto magis promovebatur ad corporis ambitum illorum motus, ac variis in locis incisa cute expirabat aliquantisper occultum illud venenum quod ad cutem protrusum inibi hærebat ab aëre ambiente repercussum.

L. Huic præpostero, ut rebar, cucurbitularum usui & ipse sub initium hujusce popularis morbi non parum obstiti urgebamque levandam prius per venæ sectionem Naturam eo quo promebatur fasce, nec intempestiva cucurbitularum appositione solicitandum humorum motum, tempore præsertim ebullitionis; reclamabam sanguinis missionem nullatenus trahere a circumferentia ad centrum, imo toto eo tempore quo aperta sit vena, majori nisu ad eam partem quam ad reliquas sanguinem moveri, fidendumque potius rationi quam eventui, quem stultorum Magistrum esse ajebat Q. Fabius M. apud Livium *l.* 22. At sors melior eorum, qui hoc præsidii genere, vel in ipso morbi principio, utebantur, vellebat aurem, monebatque vertendum stylum, nec tanti faciendas esse rationes confictas, quanti experientiam ipsam. Extant sane multa apud Auctores de cucurbitularum usu, ac si placet etiam de abusu (ut Hippolytus Obicius in suo libro de multiplici in Medicina abusu) *c.* 7. ac revera omnes fere in acutorum morborum principio (nisi prius per V. S. plenitudini provisum fuerit) illatum usum improbant, Fracastorius tamen in febre lenticulari, quæ ipsius ætate, ut superius memoravimus, pervagata est, venæ sectioni parcendum volebat, ubi præsertim valde sparsa contagio esset, & cucurbitularum appositionem commendabat, nisi magna adesset plenitudo. Quanti porro faceret in hac febre cucurbitularum usum P. Alpinus

nus ex solo capite quod in libro de Medicina Ægyptiorum *l. 2. c. 16.* instituit, dignosci potest; disquirit enim, *An errent Ægyptii Medici non utentes cucurbitulis pro adjuvanda Exanthematum eruptione;* ex recentioribus vero P. Borellus annotavit anno 1648. febres malignas epidemicas purpuratas cum magna clade grassatas fuisse, & frequentem cucurbitularum usum valde profuisse.

LI. Hinc mihi visum est considerandas non esse peticulas ut simplex malignæ febris signum, veluti communis fert opinio, nec a criticarum excretionum censu excludendas, quod ex Clar. Diemerbroëchii observatione, qui peticularum historiam egregie absolvit, confirmari potest; refert enim hic Auctor sibi observatum in denatis ex purpurata febre partes omnes internas peticulis obsitas esse, quod tamen multo ante, si non oculorum, saltem mentis acie, pertigerant Vallesius in historia Simonis; Ballonius in suis Epidemiis, Fernelius in libro de Febribus. Mihi quidem cadaver ullum dissecare non licuit, ut ex autopsia peticularis hujusce diffusionis per interiora corporis certior fierem, (quando apud nos nullo pretio quisquam ex plebecula cadaver aliquod ex suis domesticis pro simplici inspectione permittere ret) constans tamen observatio, quod ii, qui ex hac tempestate evaserunt, per nullam sensibilem humorum excretionem convaluerint, ut superius annotavi, sed per solam peticularum suo loco, & tempore apparitionem, ac per totum corpus expansionem, lentamque earundem evanescentiam, ad credendum compellit, Naturam post factam primis diebus justam humorum ebullitionem virulentum illum ichorem despumasse, ac illum primo quidem in partibus internis, mox in externis quoque deposuisse, ut hoc pacto per mille arteriarum oscula retro illo miasmate exantlato tota massa sanguinea pristino suo nitori redderetur. Curiosum autem est id quod Diemerbroëchius refert sibi in cadavere ex hac febre extincto observatum, nimirum, maculas hasce ab ipso periostio initium ducere, & lata basi instar fumi lampadis recenter extinctæ.

LII. Non tam modicum igitur esse illud quod in peticulari febre e sanguineo penu secernitur censendum est, imo toto eo tempore, quo hujus morbi historia absolvitur, talem esse diacrisim, quæ in criticarum censu reponi possit, quamvis non adeo sensibilis sit, ut reliquæ evacuationes criticæ, tum ob materiæ tenuitatem, quæ insensibiliter expirat, tum quod illius pars major per interiora corporis diffundatur, in cute pyramidis tantum apice apparente. Sic non inepte explicari posse crediderim superius enarrata symptomata, quæ febrim hanc comitabantur, sicuti & modum quo Natura harum febrium curationem moliebatur; dorsi enim, ac totius corporis lassitudo, qualis in febribus, quæ κοπώδεις dicuntur, non aliunde quam ab ichore illo ab arteriarum osculis in membranas, & musculorum fibras refuso ortum ducebat, sicuti & præcordiorum anxietas, faucium ardor, aurium surditas, mentis stupor, ab eadem materia pendebant ad partes transmissa, ubi functiones animales, & vitales exercentur. Cum enim Natura totum venosum genus a pravo illo miasmate expurgare vellet, non unam sibi viam eligebat, quo noxios humores eliminaret (ut aliquando per vomitum, alvi fluxum, urinarias vias, cutis poros solet efficere) sed tot sibi fores aperuit quot sunt arteriarum oscula, idcirco omnes fere corporis partes noxam sentiebant, donec rejectamentis illis discussis priorem tonum recuperarent. Cum hoc modo itaque in hac febre expugnanda Natura procederet, mirum non est, si suspenso pede ad venæ sectionem, aliaque remedia administranda procedendum erat, ne distraheretur Natura, & cur felicius res cesserit Medicis sanguinis abstemiis quam philematicis, quam ob causam pagani facilius evadebant, quam urbani, qui persæpe medendo ægrescebant.

LIII. Ubi vero malignum illud virus præpollebat ad internecionem usque spirituum animalium, & vitalium, cuncta in pejus citissime ruebant, peticulis seu vix se prodentibus, seu subite evanescentibus, quibus præsto aderant summa virium prostratio, asphyxiæ, totius corporis perfrigerationes, singultus, & ischuriæ spuriæ, quæ satis frequentes fuerunt; cessante enim spirituum animalium influxu, & feriante corde a naturali motu, nullus fiebat arteriosi sanguinis ad renes appulsus, & consequenter nulla fieri secretio; qui autem ex hac febre occumbebant pleni, & succulenti, ut diximus, efferebantur, eo quod non ingens esset calor, qui febres istas comitaretur, (quam ob causam non admodum sitirent) & quia pertenue esset quod per transpiratum exhalaret. Cur vero decrescente luna, ac eadem silente, magis sæviret hæc febris (si in re tam obstrusa licet aliquid conjicere) id fieri po-

potuiſſe crediderim, eo quod ſicuti in Microcoſmo dicitur luna gubernatrix tenebrarum, & mobilis undæ, cum illi uni æquor obtemperet, ſic ſuper Microcoſmi limpham dominatum obtineat, & quemadmodum *omnia in Plenilunio Maria purgantur*, ut ait Plinius *l. 2. H. N. cap. 98.* ita in hac febre, dum luna pleno lumine vigeret, ſanguinem ſerum in motum cieret, unde promptius macularum eruptio, & totius maſſæ humoralis repurgatio contingeret, ejus vero lumine deficiente, ac per totum tempus illud, ſegnius moverentur humores, ideoque minus apti ad exitum, & ſic concluſi febrem augerent.

LIV. Quoad reliqua ſymptomata, quæ hiſce febribus in progreſſu ſuperveniebant, ut ſingultus, alvi fluxus, verminoſa ſoboles, hac non ſolum morbi ſævitiam prodebant, ſed primam regionem crudis humoribus oneratam fuiſſe demonſtrabant, propterea blanda purgatio, non Mochlica, in principio harum febrium peticularium non prorſus fuit incommoda, quamvis caſu inſtituta, nec credita febribus hujus proſapiæ multum conferre; leniter enim educta humorum ſaburra in ſtomacho contenta, Natura exinde ad perficiendum opus ſuum pro maſſæ ſanguineæ a pravo miaſmate expurgatione per macularum diffuſionem ad cutem uſque facilius procedebat. Hoc documentum blandæ purgationis in principio vel neglectum, vel parum ſalutare creditum, non levi damno ægrotantibus fuiſſe crediderim, præpeditis enim, ac conſpurcatis primis viis, cardiacis remediis, quibus oppugnanda erat febris, præcludebantur fores, vel iis non licebat cruoris ſedem, & cordis penetralia nonniſi deturpata facie ſubire. Hanc ob cauſam ſuſpecta ſunt alexipharmaca in malignarum principiis, niſi ab obſtructionibus expeditæ ſint viæ, ut apud Galenum, 5. *de San. tu. cap. 6.* Septalium, *Caut. Med. lib. 5. num. 47. lib. 2. cap. 13.* & alios videre eſt, quidquid in contrarium ſentiat Manelphus in libro ſuo de febribus.

LV. Haud me latet non adeo probari a multis in principio harum febrium purgationem hanc per medicamenta Syrmeſma dicta, ut P. a Caſtro in aureo ſuo Opuſculo de Puncticulari Febre, ubi in ſpecie electuarium lenitivum improbat, Antonio Ponce a S. Cruce, Valleſio in commento hiſtoriæ Simonis apud Hippocratem, ac inter recentiores Etmullero, qui ſuſpectos habet in purpuratis febribus clyſteres ipſos, nedum purgantia; non deſunt tamen qui levem purgationem admittant, ut Septalius qui Galenum *lib. 5. Anim. num. 47.* ipſum teſtem adducit in famoſa hiſtoria Simonis, *cui lata Exanthemata erant*, purgationem aliquando commendantem.

LVI. Uſus porro Peruviani corticis parum ſalutaris compertus eſt, vel quod tunc temporis exhiberetur, cum ſtimulo opus eſſet, non fræno, dum remedium iſtud, ut diximus, præſcriberetur in febre lenta peticulari febri non bene judicatæ ſuperſtite, vel quod tale præſidii genus febribus hujus proſapiæ non conveniret. Varie profecto audit, ac variam experitur ſortem, vel in iiſdem locis, ac regionibus, famoſum iſtud febrifugum, ut eodem tempore laudetur ab his, culpetur ab illis, & modo probroſis, modo magnificis titulis vocetur, medicinam doloſam Peruvianum corticem vocat Williſius *de Febr. cap. 6.* Richardus vero Mortonus Medicus Anglus *in Piretbologia*, plantam e qua detrahitur cortex iſte, arborem vitæ appellat; num id contingat ob remedii inefficaciam, quod non omnibus febribus, nec in quolibet temperamento conveniat, an ob medentium incuriam, qui non rite ſuo loco, & tempore illud exhibeant, merito ambigi poteſt. Mehercle omne febrium genus tam magnas, quam parvas, intermittentes pariter, ac continuas gladio hoc Delphico jugulare velle ſumma dementia eſt, & funeſti caſus ubique memorantur, in quibus China China inauſpicato aſſumpta ægrotantes vel inopinato ſuſtulit, vel ad inſanabiles ægritudines ſenſim deduxit. Cautiones certe notatu dignas pro recto Chinæ Chinæ uſu videre eſt apud celeberrimum Etmullerum in Diſſertatione de uſu, & abuſu Præcipitantium, ubi ſpiritum ſalis armoniaci proponit ad excitandam febrem a China China ſopitam, quotieſcunque, abdominis dolores, artuum oſtocops, alvi occluſio, nocturni ſudores, aliaque mala ſupervenerunt; refert enim obſervatum ſpiritum ſalis armoniaci febres ab hoc cortice fugatas prompte revocaſſe. Non eſt hujus loci in uſum, & naturam tam celebris febrifugi altius inquirere, ſolum hac occaſione memorare libeat, annotaſſe me in prima mea Diſſertatione de conſtitutione Anni 1690. (quod ulteriori obſervatione confirmatum comperi) in frigidis & humidis conſtitutionibus, quæ corpora noſtra craſſis humoribus infarciunt, parum ſalutarem eſſe corticis Peruviani uſum; in calidis vero, & ſiccis conſtitutionibus, in qui-

quibus humores aliquo egent sufflamine, remedium istud egregiam operam præstitisse.

LVII. Quamvis autem in hac mea Dissertatione præcipuam curam impenderim, ut hujus malignæ febris, quæ tandiu pervagata est, indolem, ac genium explorarem, & exponerem quibus præsidiis illius oppugnatio tentata fuerit, non ideo tamen inficias ibo multas alias graves ægritudines sporadicas eodem tempore hunc vel illum afflixisse, ac etiam sustulisse, quales sunt morbi particulares secundum varia anni tempora, ut Æstate choleræ; Autumno febres erraticæ, & quartanæ, & modo morbi Hyemales, & Vernales, sed quia in iis nil Epidemici annotare licuit, eos propterea silentio transfigere volui, quando illorum Theoria, & Therapœja apud Practicos Scriptores satis vulgata est, nec in illorum curatione quicquam magis desideratur quam medentis judicium, & prudentia. Quia vero in morbis vulgaribus (qui ut plurimum satis vulgari diligentia tractari solent) memorandum illud τὸ θεῖον Hyppocratis delitescere video, in illorum indagine potissimum mihi desudandum fuit, nec unquam desistam quin Professores exhorter, ut in hunc campum pedem immittant ubi non spicilegium, sed segetem amplissimam contemplationum semper invenient, & quæ ipsis decori, & ægris saluti futuræ sint.

LVII. Ad duos fines nos militare scripsit divinus senex, *in Epist. ad Cratevam*, *unum Hominis*, *alterum Artis*; nostra vero hac ætate nescio quo genio, medentum Primores in rebus quæ decus quidem aliquod arti, sed nullum pene ægrotantibus præsidium possint inferre sunt occupatissimi; cum enim toti sint in minis explorandis, ac tanquam in haruspicina ad extispicia intenti, ex viscerum fibrilis Naturæ opera, ac magisteria alioquin deprehensibilia divinare præsumant, ad gloriam, & nominis celebritatem aucupandam solum incumbunt, quasi eo res deducta fuerit, ut in re medica non nisi professoribus, exercendi ingenii, & famæ comparandæ locus relictus fuerit. Quid si Aristophanes hodie viveret? quibus salibus, curiosam hanc diligentiam non perfricaret? liceat referre illius versiculos, qui in sua puritate plus habebunt leporis, & energiæ; interrogatus ergo Socratis discipulus a Therpsiade per quamnam viam canerent culices, num per superiora, an per inferiora.

ἔφασκεν οὐδὲ τονύτερον τῆς ἐμπίδος
στενὶν διαλέπτω δόντος αὐτῦ τὴν πνοὴν
βίᾳ βαδίζειν εὐθὺ τὸ ὑῤῥοπυγίον.
ἔπειτα κοῖλον πρὸς στενῷ προσκείμενον,
τὸν βρωκτὸν ἠχεῖν ὑπὸ βίας τοῦ πνεύ-
ματος.

Idest ex versione Andreæ Divi Justinopolitani.

Dixit esse intestinum publicis
Augustum, per parvi autem existentis ipsius spiritum,
Ut ire recta in podicem,
Postea concavam ad augustum adjacentem
Podicem sonare a vi spiritus.

LIX. Absit tamen quod anatomicam indaginem tanquam laborem improbum traducam; solum dolendum videtur, quod cum Spartam hanc satis ornatam, & excultam esse pateat quantum praxis medica exigit, omnes fere qui ingenio magis præstant in id usque ad temporis dispendium incumbant, cum ad alia magis usui futura mentem ac vires possent intendere, inter quæ non postremum sane locum meretur Epidemicorum affectuum historia, qua nihil in re medica forsan magis desideratur, & minus excolitur.

HISTORIA EPIDEMICA GERMANIÆ.

Constitutio Epidemica Augustana Ann. 1695.

D. N. D. LUCÆ SCHROCKII,

Academiæ Cæsareo-Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præsidis.

PRæclarum institutum, quo singulorum annorum Epidemias erudito calamo conscribere nuper incepit Italiæ suæ ornamentum, Illustr. *D. Bernardinus Ramazzinus*, Archiater & Professor Mutinensis meritissimus, insigni utilitate cum sese commendet, simile quid etiam in Germania nostra moliri, & breviores de Epidemica annorum constitutione relationes exhibere dum intendimus, idem circa dilectam Patriam meam, Augustam, vicinumque districtum, quantum observare mihi datum fuit, simplici historia fideliter tentare, simulque Nobilissimos meos Dn.

Dn. Collegas Naturæ curiosos ad similem, observata possibili brevitate, præstandam operam humaniter invitare libuit. Eo majorem autem ad hoc persensi stimulum, cum nostri quondam *Nestoris I.* celeb. *Dn. Georgii Hieronymi Welschii* manuscriptus libellus, quem *Epidemica Vindelica* inscripsit, ab anno Christ. usque ad 1677. in manus meas devenerit; quem laborem mihi hucusque continuare placuit. Quamvis autem hæc in publicum emittere nunquam animus mihi fuerit, Welschianis illis partim nimis succinctis, partim & imperfectis exsistentibus, meis autem collectaneis in propriæ solum memoriæ subsidium destinatis, si tamen vel tantillum utilitatis in rem medicam ac posteritatem inde resultare posset, publico, qualecumque demum fuerit, haud denegabo.

Ut autem anni 1695. statum exordiar; postquam solstitium hyemale frigore intenso annum 1694. terminavit, non minus insequens annus, multis nebulis comitatus, frigore molestus intravit; & quamvis paulo post temperatior aura, Zephyro flante, quin & pluvias adducente, redderetur, euro tamen & austro circa finem Januarii St. Greg. nives spargentibus, insignes frigoris molestias denuo persensimus, easque, licet post bacchanalia mitior aura per aliquot dies spirasset, usque ad æquinoctium vernale perferre coacti fuimus. Unde in hac aëris anomalia non potuit non insignis in sanguine mutatio contingere, & cumprimis lympha non tantum ab intromissis ex pluviosa constitutione copiosioribus aqueis moleculis multum augeri, sed calidiorem etiam ob auram magis rarefieri, quam tamen frigidior superveniens denuo condensare, inque liberiore transpiratione impedire, ac passim stagnationem inducere valuit; quo in statu cum nec digestiones aut debitæ secretiones sufficienter celebrari, nec sanguinis motus placide promoveri, spirituumve puritas aut vigor conservari queat, facile colligere datur, quam variæ in œconomia animali & vitali turbæ excitentur, eo graviores futuræ, si una impuriores, salsæ, sulphureæque lateant particulæ, quæ hinc fermentatione concepta malignam vel venenatam quasi naturam induant, aut etiam latentem antea malignam auram suscitent. Cum vero aliquot jam per annos tale quid in urbe nostra sedem fixisse comperiamus, ut licet cessare nonnumquam per unam alteramve septimanam videatur, mox tamen exserere se denuo incipiat, quin & contagio se haud obscure propagare nitatur, experientia nos edocuit, toto hoc tempore febres continuas fuisse obortas, quæ majori ex parte malignitatis notas, tum consuetis symptomatibus, tum maculis peticularibus ostendebant, quibus aquosæ pustulæ, ut plurimum dum morbus ad declinationem vergeret, cum nova caloris symptomatumque exacerbatione, in multis superveniebant; paucissimi erant, qui per morbum delirabant; in plurimis pleuritidem primo vel catharrum mentiebatur morbus; quamvis etiam tum temporis, præter arthritides vagas, pleuritis non infrequens esset, & aliquos graviter, quin & pustulis illis miliaribus malignis simul affligeret. Dira etiam intermittentium febrium, quotidianarum, erraticarum, & tertianarum cohors urbi incubuit. Quæ morborum facies, remissiore quidem in vere, frigida cum mitiore aura semper reciprocante, continuabat; quibus, ex ejusdem seri hic ibi stagnantis, & glandulas inundantis ad coagulum pronitate, catharri pectori infesti, & nonnullos cum febrili effervescentia occupantes, accedebant, quotidianæ verò & erraticæ febres, hecticarum fere æmulæ, magis magisque se diffundebant, atque ægrotos in juvenili ac teneriori ætate constitutos graviter affligebant, Medicisque ob mali pertinaciam multum negotii, fere usque ad autumnale Æquinoctium faciebant, aderat in omnibus circa orificium ventriculi superius præcordiorum compressio, appetitus prostratus, virium lassitudo, corporis extenuatio, caloris incerto, vespertino tamen ut plurimum tempore, exacerbatio; in quibusdam exiguus hujus, in aliis fere continuus sensus, sudoris rara eruptio; ardor vero & dolor tensivus manuum ac pedum ægros admodum torquebant: nec pauci erant, quos, perseverante adhuc morbo, loquela, sine deperdito tamen linguæ motu, destituerat, aliquibus etiam surditas, & aliqualis sensuum internorum stupor, per plures dies, vel duas tresve hebdomadas accesserant; malo hoc postea, recedente febre, sponte quasi iterum cessante. Medicamenta autem quæ acorem præternaturalem atque lentorem lymphæ, non negligendo ea, quæ genus nervosum ac spiritus confortare &c. poterant, ex. gr. specificum antihecticum Poterii, gammarorum lapillos, elixirium proprietatis beat. nostri Clauderi, essentiam corticis Peruviani &c. proficua deprehendi; sicut tincturam bezoardicam D. Mich. sal cornu cervini volatile, essentiam mumiæ Clau-

de-

derianam, Diascordium Fracastorii, theriacam cœlestem Greiffianam, pulverem Sabaudicum, rubeum Pannonicum, cum antimonio diaphoretico, unicornu fossili & marino, pro subjectorum & symptomatum varietate, in tempore & provide propinata, non inefficacia in malignis fuisse, experientia docuit.

Cum sol Gemellorum signum ingrederetur, & crebrioribus pluviis perfunderemur, catharri frequentes esse cœperant, tonsillarum in primis intumescentiam inducentes, (consuetisque seri coagulum externe & interne resolventibus medicamentis obtemperantes) præcipue cum frigus insolitum, de quo alibi locorum non minus passim conquerebantur, æstatem subinde odiosam reddidisset.

Circa Æquinoctium autumnale, itidem frigore molestum, humorosum convulsivum asthma in puerilem ætatem sæviebat, aliquos etiam trucidabat. Postea tamen, licet haud clementior esset aëris, pluviosa nempe, & frigidiuscula ut plurimum, temperies, imo post medium Octobrem, totum insequentem mensem, nec non dimidium Decembrem frequentissimæ nebulæ, ac per plures sæpe dies continuæ aërem occuparent, Morbo attamen magnas dabat inducias; quæ vero collecto interea ex vaporosis istis halitibus novo infirmitatum apparatu, & serosa colluvie, eo acrius insurgebat, & sole Scorpionis signum egressuro, arthritides vagas, rheumatismos, in quibusdam intenso dolore nucham, frequentissime autem pectus tussi graviori excruciantes, in senibus quoque apoplexias fortes lethales accersebat; quin & febres denuo malignæ, petechiis & pustulis stipatæ, hactenus rariores observatæ, majori jam impetu pluribus insultabant, cephalalgia in principio morbi vehementi, brevi tamen recedente, intensis dorsi doloribus, præcordiorum compressione, tussi, alvi constipatione molesta; cum interea urinæ color non multum a statu naturali recederet, vel justo dilutior compareret, nec pulsus admodum irregularis esset. Frigore autem ultimum anni mensem, satisque intenso ejusdem exitum comitante, pacatiora rursus tempora, atque populariter grassantibus morbis liberiora sequebantur, postquam febrium malignitas supradictis remediis, rheumatismi autem infusi thee, aut analogi veronicæ, betonicæ &c. succinatorum, saliumque volatilium urinosorum, non neglecto, ubi opus erat, moderato opiatorum, in primis pilularum de cynoglossa Nic. usu; arthritides denique cinnabarinis, antimoniatis, lumbricatis, quin &, cum in quibusdam febrilem aliquem insultum alternis diebus deprehenderem, kin-kina, quibus subinde blandior ex pauco scammonii sulphurati & antimonii martialis fixi pulvere alvi laxatio interponebatur, atque dolorum sævitia per demulcentia in primis cataplasmata (spirituosis, & oleosis eam magis exasperantibus) mitigabatur, essent devicta.

Cum etiam Excellentissimorum Dominorum collegarum curiosorum aliqui petito meo, in simili materia submittenda, benevole subscripserint, eorundem historias subnectere, & ordine, quo fuere transmissæ, adducere lubuit,

Constitutio Epidemica Hassiaca Anni 1693. & 1694.

DN. D. MICHAELIS BERNARDI VALENTINI.

Missa d. 5. Aprilis Ann. 1695. Gissa Augustam Vindelicorum.

PRæcedente hyeme pluvioso, sed in fine gelidissimo, sub primo Vere & insolitus aëris fervor ingruebat, qualis & per omnem æstatis cursum observabatur: quæ mutatio subitanea non poterat non inæqualem, & præternaturalem humorum, & spirituum motum causare, quem & hominum, & brutorum strages insecuta est. Boves sane, & vaccæ catervatim succumbebant, cujus rei causa statuebatur inter alia ros corrosivus, lintea maculis plus minus luteis conspurcans, & omnino corrodens, de cujus ætiologia elegantissime D. Ramazzini. Ex carnificum observatione plerumque phtisi pulmonali necabantur, ad quam sine dubio haustus frigidæ copiosior post æstum intensissimum multum contribuere poterat. Hominibus præter dysenteriam, & febres malignas sub finem Junii & initium Augusti hic locorum infensa erat febris quædam intermittens, ut plurimum tertiana, sive simplex, sive duplex, solo fere calore molesta, ut a plurimis ab acutis vix distingui potuerit. Præcedenti enim levi frigusculo calor intensissimus, virium summa prostratio, anorexia &c. accedebant, quæ præmisso vomitorio, corticis Peruviani usu plerumque curabantur, cui regulus antimonii medicinalis quandoque præmittebatur, venæ se-

fectio, quam vel ipsi urgebant aliquando ægri, nunquam noxia erat, morbumque protrahebat, aut ad minimum summam, fugata licet febri, virium debilitatem inducebat.

Hanc sequebatur paulo alia

Constitutio Anni 1694.

In qua hyemem satis inclementem calor Veris extraordinarius excipiebat, ut arbores brevi admodum in flores se induerent, qui tamen omnem, quam primum injecerant, spem eludebant, postquam frigore subito supervenientе prorsus emarcuerant. Sequebatur Æstas summe calida; qua ultra hominum memoriam vix siccior observata fuit, sub cujus cursu morbilli, sed benigni fere moris grassabantur, aut sponte aut bezoardicis, & expellentibus solitis cedentes, in quibus tussis, & asthma præprimis erant molesta, quæ spiritu salis armoniaci anisato, seu ut hic locorum audit, spiritu pectorali anisato optime sistebantur. Annonæ summa fertilitas, duplicato modium infarciens, qua frumentorum caritas hic subito sublata fuit. Autumnus, & Hyemis initium pluviis crebrioribus madebant, variisque catharris, pleuropneumoniis, & febribus malignis a milite e castris ad hyberna redeunte fere allatis, plurimisque funestis erant molesta, quæ omnia frigus horrendum sub cœpti modo anni 1695. initia excepit.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1695.

DN. D. JOANNIS JACOBI HARDERI,

Missa die 20. April. Ann. 1695. Basilea Augustam Vindelicorum.

MOrbi, qui cum hyemali tempore, tum eodem jam finito, epidemice fere grassabantur, sunt colicæ passiones pertinaces: apud infantes vomitus, ceu variolæ essent erupturæ, præcedente horrore, inde icterus cum dejectionibus verminosis: apud adultos quoque febres verminosæ: jam vero præter febres continuas ac intermittentes, pleuritides, & pleuropneumoniæ: singuli aëris variam constitutionem, & subitaneam immutationem, pro secunda matre agnoscentes.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anni 1695.

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP,

von der mühlen.

Missa d. 5. Januarii Ann. 1696. Berolino Augustam Vendelicorum.

DN. Præside me ad id excitante, 1. Januar. 1695. (22. Decembr. 1694.) cœpi dietim mutationem aëris ac tempestatum notare, ac observavi a plenilunio die proxime præcedenti 31. (21.) Decembr. illucescente frigus, quod hactenus satis temperatum fuerat, paulatim invalescere, nivibus subinde permixtum. 8. Januarii. (29. Decembr.) autem, sub ultima quadratura aëre nimboso rursus parumper remittere. Sequentibus vero diebus denuo ingravescere, moderato tamen adhuc ad usque novilunium 14. (4.) Januarii ingruens. Quod subitam gelu remissionem cum nivium ac ventorum copia, postea nubilo cœlo gelu iterum moderatum biduum circiter durans ad meridiem usque 18. (8.) induxit. A quo soluta rursus glacie vix medii diei inducias dedit; Nam redintegratis viribus revertens primam lunæ quadraturam in 22. (12.) incidentem cum pertinentibus illuc diebus, rigoroso gelu transegit, ut & plenilunium 30. (20.) lucens, sicque primum hunc mensem finiit.

Alterum eodem vigore inchoans ultimamque quadraturam 7. Febr. (28. Jan.) orientem ad 13. (3.) usque transiens, atque remissionem sic unius, viginti quatuor dierum, nonnunquam tamen paulum mitigato, rigore pensans duravit. Tum vero accedente eodem die 13. (3.) novilunio, rursus aliquantulum remittens pluviis glaciem, quam tot diebus gelu pepererat, unica die liquans, ac parum quod ejus restabat, copiosa nive intermixtis quoque procellis tegens, mox insequenti mane ad ingenium rediit, perque biduum gelando continuavit. Mox vero 17. (7.) rursus remisit; Ast sequenti die denuo redintegrato vigore, prima quadratura 20. (10.) apparente, nec quicquam obstante ad 23. (13.) usque perrexit. Quo die remisso paululum rigore pluvias nivibus succenturiavit unica tantum die: Graviori enim impetu interpolatis subinde sereno cœlo nivibus, ac quandoque ventis irruens, quatriduum ad 28. (18.) usque hujus secun-

cundi mensis adeoque ultimum perstitit.

Quo die a violentia priori desciscens nivibus, ac grandini pluvias interspersit; sed sequenti 1. Martii (19. Febr.) cum plenilunio denuo vim pristinam induens non modo pristinum exeruit robur, sed & auxit. Verum vix biduum servavit, ab illa sævitia. 3. Martii (21. Febr.) deficiens, ac nocturnum frigus, & quandoque gelu diurnis pluviis ac nivibus temperans, reliquum illius quadraturæ, & sequentis postremæ 8. Martii (26. Febr.) apparentis ad novilunium usque 15. (5.) accedens vario & mutabili cœlo transiit. Tum priorem indolem Borea flante induit, sereno cœlo gelu, nocturnum præcipue, satis validum reducens ad post primam quadraturam 22. (12.) radiantem ad 24. (14.) usque continuando. Inde variam cœlo faciem sumente, nunc serenam, nunc nubilam, nunc undosam, nunc siccam, nunc tranquillam, nunc turbidam cum plenilunio 30. (20.) lucente, & sequenti die 31. (21.) Martium cum trimestri primo terminante, ad ultimam usque quadraturam etiam 6. Aprilis (26. Martii) subsequentem, die noctuque alternando frigus moderatum calore temperavit.

Morbi hujus primi trimestris initio reliquiæ fuere præcedentis varii, & inconstantis autumni, diarrhœæ, dyssenteriæ, febres variæ, & quartanæ præsertim & duplices tertianæ, erraticæ nonnullæ. Quibus sese junxere pleuritides, peripneumoniæ sed raræ, tusses siccæ & humidæ, harumque soboles phthisis, ut & hecticæ, sed paucæ, malignæ item febres variolis præcipue, morbillis, purpura nonnunquam, rarius tamen petechiis, sic satis adhuc benignis, intermixtis. Tertio mense accessère prioribus etiam apoplexiæ subito quosdam perimentes, & paralyses quandoque reparabiles, catharri contumaces ac tusses implacabiles, arthritides vagæ valde contumaces, & dolores ac defluxiones aliæ scorbuticæ pertinaces; plerique tamen horum morborum præter variolas sporadici fuerunt, non Epidemici.

Secundi trimestris exordium a prima Aprilis (22. Martii) ad prædictam ultimam quadraturam 6. Aprilis (27. Martii) accedentem usque de amœnitate præcedentis mensis participans ac veris verum initium exhibens, cum prædicto ultima quadratura degeneravit, ac ingratum denuo frigus nocturnum, aërem tempestuosum, nives, grandines, pruinas, similesque inacceptos Veri hospite advexit, ad 10. Aprilis, (31. Martii) usque, qui æthere mitius paulo aspirante pluvias lenes, frigidas tamen adhuc, sparsit. Sequentes dies pluvias vento impetuoso ac frigori haud usque quaque grato miscuere, atque aëri turbulento, non tamen plane gelido, ac novilunio 13. (3.) Aprilis tranquilliori cœlo, moderatiorique frigore placide ingruenti præmisere. Verum 14. (4.) ad pristinum statum tetricum, turbidum, frigidum & immitem rediens 15. (5.) gelu nocturnum, ac serenius paulo cœlum induxit. Cui mox gravius gelu nocturnum sudo interdiu mitigatum per biduum, huicque rursus aër temperatus ac serenus alterum biduum durans successit. Quod nubilum rursus & frigidum excepit, succedentibus nocte sequenti nivibus, quas primæ quadraturæ 21. (11.) appropinquantis prodromos mane pluviæ sunt subsequutæ, a meridie cœlum relinquentes nubilum, in pruinosam noctem declinans inque temperatum insequens mane ac vernum tandem de die aërem desinens. Qui post noctem placidam, ac mane ventos nonnullos pluviolis madentes, amœnum postera die produxit 24. (14.) per biduum durans, tandemque tertia 26. (16.) die in æstivum fere solis ardorem, pluviæ admodum fertilis prænuncium transiens. Cui gratum successit sequentibus diebus sudum pluviis nonnullis irrigatum ad 29. (19.) usque plenilunio tum lucente, ac ventorum aliquid blandorum, etesias dixisses, intercalante. Sequens dies serenus tonitru pomeridie inexpectato, & mature nimis pluvia copiosa stipatum, prima hoc anno vice submisit, sicque finem primo huic secundi trimestris mensi imposuit.

Sequens 1. Maji (21. April.) amœna serenitate inclytus, successorem habuit sui fere similem, paulo tamen magis nubilum & frigidum, perinde ut & reliquos temperato & verno cœlo soleque calente abblandientes ad 5. Maii (15. Aprilis) ultimæ quadraturæ dicatum. Cui nubiloso & sparsis subinde pluviis ab amœnitate illa degeneranti, procellosum & frigore pluviis ac nivibus inacceptum accessit biduum. Illique rursus ad 10. Maii (30. Aprilis) ingratum frigidum, udum ac pluviosum cœlum. Donec 13. (3.) Maii appropinquans novilunium post temperatum sereno magis aëre unicum diem inconstantem & variam, pluviis, ventis, frigore, moderato tamen, intermixtam tempestatem induxisset, nubilum æther rarius solaribus radiis pervium ad 17. (7.) usque continuavit, sudo tandem se-

fectio, quam vel ipsi urgebant aliquando ægri, nunquam noxia erat, morbumque protrahebat, aut ad minimum summam, fugata licet febri, virium debilitatem inducebat.

Hanc sequebatur paulo alia

Constitutio Anni 1694.

In qua hyemem satis inclementem calor Veris extraordinarius excipiebat, ut arbores brevi admodum in flores se induerent, qui tamen omnem, quam primum injecerant, spem eludebant, postquam frigore subito supervenientе prorsus emarcuerant. Sequebatur Æstas summe calida, qua ultra hominum memoriam vix siccior observata fuit, sub cujus cursu morbilli, sed benigni fere moris grassabantur, aut sponte aut bezoardicis, & expellentibus solitis cedentes, in quibus tussis, & asthma præprimis erant molesta, quæ spiritu salis armoniaci anisato, seu ut hic locorum audit, spiritu pectorali anisato optime sistebantur. Annonæ summa fertilitas, duplicato modium infarciens, qua frumentorum caritas hic subito sublata fuit. Autumnus, & Hyemis initium pluviis crebrioribus madebant, variisque catharris, pleuropneumoniis, & febribus malignis a milite e castris ad hyberna redeunte fere allatis, plurimisque funestis erant molesta, quæ omnia frigus horrendum sub cœpti modo anni 1695. initia excepit.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1695.

DN. D. JOANNIS JACOBI HARDERI,

Missa die 20. April. Ann. 1695. Basilea Augustam Vindelicorum.

MOrbi, qui cum hyemali tempore, tum eodem jam finito, epidemice fere grassabantur, sunt colicæ passiones pertinaces: apud infantes vomitus, ceu variolæ essent erupturæ, præcedente horrore, inde icterus cum dejectionibus verminosis: apud adultos quoque febres verminosæ: jam vero præter febres continuas ac intermittentes, pleuritides, & pleuropneumoniæ: singuli aëris variam constitutionem, & subitaneam immutationem, pro secunda matre agnoscentes.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anni 1695.

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP,

von der mühlen.

Missa d. 5. Januarii Ann. 1696. Berolino Augustam Vendelicorum.

DN. Præside me ad id excitante, 1. Januar. 1695. (22. Decembr. 1694.) cœpi dietim mutationem aëris ac tempestatum notare, ac observavi a plenilunio die proxime præcedenti 31. (21.) Decembr. illucescente frigus, quod hactenus satis temperatum fuerat, paulatim invalescere, nivibus subinde permixtum. 8. Januarii. (29. Decembr.) autem, sub ultima quadratura aëre nimboso rursus parumper remittere. Sequentibus vero diebus denuo ingravescere, moderato tamen adhuc ad usque novilunium 14. (4.) Januarii ingruens. Quod subitam gelu remissionem cum nivium ac ventorum copia, postea nubilo cœlo gelu iterum moderatum biduum circiter durans ad meridiem usque 18. (8.) induxit. A quo soluta rursus glacie vix medii diei inducias dedit; Nam redintegratis viribus revertens primam lunæ quadraturam in 22. (12.) incidentem cum pertinentibus illuc diebus, rigoroso gelu transegit, ut & plenilunium 30. (20.) lucens, sicque primum hunc mensem finiit.

Alterum eodem vigore inchoans ultimamque quadraturam 7. Febr. (28. Jan.) orientem ad 13. (3.) usque transiens, atque remissionem sic unius, viginti quatuor dierum, nonnunquam tamen paulum mitigato, rigore pensans duravit. Tum vero accedente eodem die 13. (3.) novilunio, rursus aliquantulum remittens pluviis glaciem, quam tot diebus gelu perpererat, unica die liquans, ac parum quod ejus restabat, copiosa nive intermixtis quoque procellis tegens, mox insequenti mane ad ingenium rediit, perque biduum gelando continuavit. Mox vero 17. (7.) rursus remisit; Ast sequenti die denuo redintegrato vigore, prima quadratura 20. (10.) apparente, nec quicquam obstante ad 23. (13.) usque perrexit. Quo die remisso paululum rigore pluvias nivibus succenturiavit unica tantum die: Graviori enim impetu interpolatis subinde sereno cœlo nivibus, ac quandoque ventis irruens, quatriduum ad 28. (18.) usque hujus fecun-

cundi mensis adeoque ultimum perstitit.

Quo die a violentia priori descifcens nivibus, ac grandini pluvias interspersit; sed sequenti 1. Martii (19. Febr.) cum plenilunio denuo vim pristinam induens non modo pristinum exeruit robur, sed & auxit. Verum vix biduum servavit, ab illa sævitia. 3. Martii (21. Febr.) deficiens, ac nocturnum frigus, & quandoque gelu diurnis pluviis ac nivibus temperans, reliquum illius quadraturæ, & sequentis postremæ 8. Martii (26. Febr.) apparentis ad novilunium usque 15. (5.) accedens vario & mutabili cœlo transiit. Tum priorem indolem Borea flante induit, sereno cœlo gelu, nocturnum præcipue, satis validum reducens ad post primam quadraturam 22. (12.) radiantem ad 24. (14.) usque continuando. Inde variam cœlo faciem sumente, nunc serenam, nunc nubilam, nunc undosam, nunc siccam, nunc tranquillam, nunc turbidam cum plenilunio 30. (20.) lucente, & sequenti die 31. (21.) Martium cum trimestri primo terminante, ad ultimam usque quadraturam etiam 6. Aprilis (26. Martii) subsequentem, die noctuque alternando frigus moderatum calore temperavit.

Morbi hujus primi trimestris initio reliquiæ fuere præcedentis varii, & inconstantis autumni, diarrhœæ, dyssenteriæ, febres variæ, & quartanæ præsertim & duplices tertianæ, erraticæ nonnullæ. Quibus sese junxere pleuritides, peripneumoniæ sed raræ, tusses siccæ & humidæ, harumque soboles phthisis, ut & hecticæ, sed paucæ, malignæ item febres variolis præcipue, morbillis, purpura nonnunquam, rarius tamen petechiis, sic satis adhuc benignis, intermixtis. Tertio mense accessere prioribus etiam apoplexiæ subito quosdam perimentes, & paralyses quandoque reparabiles, catharri contumaces ac tusses implacabiles, arthritides vagæ valde contumaces, & dolores ac defluxiones aliæ scorbuticæ pertinaces; plerique tamen horum morborum præter variolas sporadici fuerunt, non Epidemici.

Secundi trimestris exordium a prima Aprilis (22. Martii) ad prædictam ultimam quadraturam 6. Aprilis (27. Martii) accedentem usque de amœnitate præcedentis mensis participans ac veris verum initium exhibens, cum prædicto ultima quadratura degeneravit, ac ingratum denuo frigus nocturnum, aërem tempestuosum, nives, grandines, pruinas, similesque inacceptos Veri hospite advexit, ad 10. Aprilis, (31. Martii) usque, qui æthere mitius paulo aspirante pluvias lenes, frigidas tamen adhuc, sparsit. Sequentes dies pluvias vento impetuoso ac frigori haud usque quaque grato miscuere, atque aëri turbulento, non tamen plane gelido, ac novilunio 13. (3.) Aprilis tranquilliori cœlo, moderatiorique frigore placide ingruenti præmisere. Verum 14. (4.) ad pristinum statum tetricum, turbidum, frigidum & immitem rediens 15. (5.) gelu nocturnum, ac serenius paulo cœlum induxit. Cui mox gravius gelu nocturnum sudo interdiu mitigatum per biduum, huicque rursus aër temperatus ac serenus alterum biduum durans successit. Quod nubilum rursus & frigidum excepit, succedentibus nocte sequenti nivibus, quas primæ quadraturæ 21. (11.) appropinquantis prodromos mane pluviæ sunt subsequutæ, a meridie cœlum relinquentes nubilum, in pruinosam noctem declinans inque temperatum insequens mane ac vernum tandem de die aërem desinens. Qui post noctem placidam, ac mane ventos nonnullos pluviolis madentes, amœnum postera die produxit 24. (14.) per biduum durans, tandemque tertia 26. (16.) die in æstivum fere solis ardorem, pluviæ admodum fertilis prænuncium transiens. Cui gratum successit sequentibus diebus sudum pluviis nonnullis irrigatum ad 29. (19.) usque plenilunio tum lucente, ac ventorum aliquid blandorum, etesias dixisses, intercalante. Sequens dies serenus tonitru pomeridie inexpectato, & mature nimis pluvia copiosa stipatum, prima hoc anno vice submisit, sicque finem primo huic secundi trimestris mensi imposuit.

Sequens 1. Maji (21. April.) amœna serenitate inclytus, successorem habuit sui fere similem, paulo tamen magis nubilum & frigidum, perinde ut & reliquos temperato & verno cœlo soleque calente abblandientes ad 5. Maii (15. Aprilis) ultimæ quadraturæ dicatum. Cui nubiloso & sparsis subinde pluviis ab amœnitate illa degeneranti, procellosum & frigore pluviis ac nivibus inacceptum accessit biduum. Illique rursus ad 10. Maii (30. Aprilis) ingratum frigidum, udum ac pluviosum cœlum. Donec 13. (3.) Maii appropinquans novilunium post temperatum sereno magis aëre unicum diem inconstantem & variam, pluviis, ventis, frigore, moderato tamen, intermixtam tempestatem induxisset, nubilum æther rarius solaribus radiis pervium ad 17. (7.) usque continuavit, sudo tandem se-

met rurſus & calore moderato biduum durante commendantem. Quem pluviæ demum ingratæ triduum continuantes, & in grave tandem tonitru deſinentes 21. (11.) ipſo primæ quadraturæ die, ſecutæ. Haſque rurſus ſudum in pluvias ac tonitru a meridie terminans. Atque iſtas denuo ſequenti mane ſereno aëre, frigus, hoc pluviæ lenes, clementiori paulo cœlo exceptæ, illud denique ſereni aliquot rurſus dies aëris clementiæ ac vernæ amœnitatis poſtliminio quaſi cum plenilunio 28. (18.) radiante reducis, ac ad 31. (21.) uſque menſis hujus Maji terminum perdurantis, mox tamen in pluvias denuo ac ventos fatiſcentis quaſi præcurſores.

A primo enim Junii (22. Maji) ingrata pluviis ac nimbis tempeſtas, noctes gelidæ ac pruinoſæ, venti Boreales, dies a nocturno gelu rigidi, nec niſi a meridie paullum a Sole culminante degelantes ſucceſſere, ad ultimam uſque quadram 5. Junii (26. Maji) apparentem ſævientes. Hæc commodiori rurſus tempeſtati locum dedit cœlo ſereno & amœno, calore grato pluviolis lenibus ac fœcundis ad 7. Junii (28. Maii) uſque durantibus; Mox vero ab illo, vario & turbulento, frigido & pluvioſo ad novilunium uſque 11. (1.) accedens perſeverantibus permutatæ. Hoc inſequens dies ſolis radios ſereniore cœlo, frigore tamen moleſto admiſit 13. (3.) denuo in pluvioſum priſtinum ac nubilum ſtatum tranſiit. 14. (4.) Nubilum ſudo temperavit, ſubſequentibus hunc aliquot ad primam uſque quadraturam 19. (9.) illuceſcentem & comites ejus (25.) (15.) ſolo, qui frigidior, nubilus ac pluvioſus, excepto ſerenis ac paulo mitioribus. Ipſo etiam plenilunio his accenſendo ut & reliquis, præter 30. (20.) qui menſem hunc, ſimulque trimeſtre ſecundum tonitru ac imbre clauſit.

Cujus trimeſtris primus menſis catharris, rheumatiſmis, tuſſibus, febribus catharralibus, aliiſque diverſorum generum, tertianis ſimplicibus ac duplicibus ſatis frequentibus, paucis quartanis, affectibus ſcorbuticis, hic endemiis, variis varios varie affligentibus infeſtus.

Alter, qua morbos, prior fore affinis, niſi quod in hoc variolæ nonnullæ & purpureæ febres, pleuritides veræ & ſpuriæ, petechiæ febrium ardentium malignarum nonnullarum comites, colicæ & hyſtericæ paſſiones, hypochondriaci affectus, anginæ ſeſe quandoque parcius tamen offerrent.

Tertius, præter præcedentium nonnullos, menſtrua inordinata, cachexias, ventriculi imbecillitates & cruditates, hypochondriorum dolores, colicas, diarrhœas &c. tulit.

Menſis Julii, qui tertii trimeſtris primus, initium præcedentis Junii fini, poſtremum ſi exceperis diem, ultima quoque quadratura 3. Julii (23. Junii) lucente, computata ad 7. Julii (27. Junii) uſque aëris ſerenitate, & ſic ſatis jucunda tempeſtate reſpondit. Hic vero nubilus fuit ac turbidus, cujus morem ſequentes ex parte imitati mane ſereno cœlo, pomeridie turbidum nubilum ac pluvioſum ſubjunxerunt. Excepto 10. Julii (30. Junii) qui rurſus totus turbidus, frigidus, nubilus, & pluvioſus adeoque extreme ingratus fuit, ſubſequenti 11. (1.) Julii novilunium nubilum cœlum ſudo correxit, hacque ratione reliquis quatuor ad 16. (6.) uſque commoda ſatis tempeſtate exemplo quaſi præivit. Ille autem a præcedentium more deſciſcens nubilus, frigidus ac pluvioſus ſucceſſores habuit ſeipſo meliores ac mitiores, æſtivo calore, ac ſæpius de die ſudo, noctu quandoque pluvia moderata commendabiles, ad primam quadraturam 19. (9.) lucentem, ut & plenilunium 25. (15.) fulgens perſeverantes & uſque ac circa veſperam tonitru varius, ſimiles ſui ſequaces habuit, præſertim 31. (21.) frigidum valde, breveque ſudum imbre copioſo penſantem, ſicque menſem hunc ingrato epiphonemate terminantem.

Succeſſit eodem fere tenore 1. Auguſti (22. Julii) primam quadraturam advehens, ſimulque aërem inſtabilem frigidum ventoſum, tonitru & pluviis quibuſdam mixtum; Huic æqualis fere 2. Auguſt. (23. Jul.) ſudum frigidum pluviis ac ventis ſubinde varians 3. Auguſt. (24. Jul.) ad meridiem uſque 4. Auguſt. (25. Jul.) amœnam reduxit ſerenitatem, ſed inſtabilem ac imbre promeridiano dilutam. 5. Auguſt. (26. Jul.) turbidus mane & imbribus udus, a meridie quidem ſiccior, ſed frigore horridus. 6. Auguſt. (27. Jul.) totus pluvioſus & imbribus madens, perinde uti & ſequens 7. Aug. (28. Jul.) ingrato, turbido & pluvioſo aëre fœdus. Omnes hi & præcedentes nonnulli, quod Julii potiorem partem & Auguſti initium inſolito hoc anni tempore frigore, ſereno licet nonnunquam intercedente cœlo, æſtivam alias his temporibus debitam amœnitatem deturparint, ſimulque ſatorum proventum, incrementum & maturitatem impediverint, ſicque annonæ caritatem

tatem induxerint, infames merito audiunt & infausti dies. 8. August. (29. Jul.) novilunii 9. August. (30. Julii) apparentis antesignanus, & sequentes gratam ac æstate dignam; sed heu! sero nimis reduxerunt tempestatem, præter 13. (3.) qui eam a meridie pluvia vento, ac tonitru paululum turbavit, stabilem aliquando, ac nisi quod amœnitati pluviolam quandoque interspargerent, ad ultimam usque quadraturam, simulque terminum hujus mensis 31. (21.) nempe ejus, paulo prioribus frigidiorem diem percurabilem.

Septembris exordium 1. Sept. (22. Aug.) præcedentis tempestatem æmulatum cum tonitru pluviam admisit, sic temperato aëre ac sereno ut plurimum cœlo lenibus nonnumquam pluviis a meridie præsertim alterato, reliqui subsequentes ad novilunium 8. Sept. (29. Aug.) incidens, quod temperatum alias udam imbribus junxit vesperam, hacque ratione 15. (5.) addendo etiam procellam ad primam quadraturam 16. (6.) orientem paulo præcedentibus frigidiorem procedendo, varioque sequentibus diebus cœlo 20. (10.) temperando nubila serenis, moderato quandoque quoque frigore & pluviis ad plenilunium 22. (12.) radians, imo ipsam ultimam quadraturam exiguo discrimine a præcedaneis discrepantes perrexerunt, sic simul 30. (20.) & hunc tertium tertii trimestris mensem absolverunt.

Morbi hujus trimestris primo mense, Julio nimirum præter scorbuticos affectus & hypochondriacos alii non adeo frequentes fuerunt, febres fortassis nonnullæ, tertianæ & continuæ, pleuritide quandoque tam vera, quam spuria stipatæ, colicæ passiones, hemicraniæ, catharri.

Secundi, Augusti nimirum, febres variæ ardentes præsertim acutæ, & continuæ cum & sine delirio, cephalæa enormi, & similibus febrium symptomatibus comitatæ, nonnunquam & diarrhœa contumaci, quædam etiam cum exanthematis variis purpura, petechiis raro tamen nec usquequaque malignis. Nec defuerunt scotomiæ, lipothymiis nonnumquam complicatæ.

Tertii, Septembris, febres rursus variæ, catharrales præsertim vario typo luxuriantes, tertianæ tamen pleræque, continuis quandoque combinatæ, rheumata, leucophlegmatiæ, vertigines, cephalææ graves & continuæ, febrium præcedentis mensis ardentium & continuarum asseclæ, & pedissequæ, pleuritici dolores spurii.

Primordium ultimi trimestris mensis Octobris triste fuit 1. Oct. (21. Sept.) cœlo existente frigido, turbido ac pluvioso. Sequentes & quidem 2. Oct. (22. Sept.) frigida ac serena, 3. Oct. (23. Sept.) mane frigida & pluviosa, a meridie siccior & mitior, 4. Oct. (24. Sept.) mane nebulosa & frigidula, a meridie serena & amœna 5. Octob. (25. Sept.) cum prima quadratura constantem ad 10. Octob. (30. Sept.) usque tempestatis amœnæ serenitatem induxit. Hæc decima nebulosa ac turbida tota fuit 11. (1.) & 12. (2.) plenilunio insignis mane nebulosæ, a meridie serenitate aërem temperaverunt, quas sequentes ad 26. (16.) imitatæ. Hæc vero a præcedentibus turbidiore paulo calidiore ac udo aëre diversa, socias sibi sequentes duas ascivit, 29. (19.) a meridie serena, 30. (20.) ultimæ quadraturæ dicata, tota nubilosa. Sequens 31. (21.) sicque mensis hujus postrema mane præcedenti similis, a meridie udosa fuit.

Morbos hic mensis paucos habuit, eosque scorbuto ut plurimum & hypochondriis originem debentes, præter febres nonnullas tam intermittentes, quam continuas, malignas rarius, diarrhœas, haud tamen frequentes, dysenterias paucissimas, epilepsias infantum quasdam, dentitioni plurimum imputandas, arthritides vagas, sed & has scorbuticas, hystericas passiones.

November secundus quarti trimestris mensis a 1. Nov. (22. Octob.) ad 4. Nov. (25. Oct.) a pluvia immunes, nubilos tamen dies præbuit, quarta serena quidem magis, ac frigida quoque magis fuit. Eam nebulosi, turbidi, frigidi & ingrati excepere dies, quos inter & 6. Nov. (27. Oct.) Nova luna distinctus, tempestate cæteris æqualis, ad 8. Nov. (29. Oct.) ejusdem tenoris, 10. Nov. (31. Oct.) nebulosum, turbidum & frigidum tulit aërem, sic & sequentes ad primam usque quadram 13. (3.) lucentem continuarunt. 14. (4.) Præter nebulam, quam dedit matutinam, prioribus similis fuit, Cujus defectum sequens 15. (5.) pluvia pensavit. 16. (6.) & 17. (7.) prioribus incommodis ventos addidere frigidos & immites. 18. (8.) a pluvia immunis, frigidus tamen adhuc & turbidus fuit. 19. (9.) ad ingenium udosum rediit. 20. (10.) cum plenilunio mitiorem paulo reduxit, sed turbidum etiamnum aërem ad noctem usque lunæ radiis illustrem, quem frigidus, pluviosus ac procellosus secutus. 21. (11.) in gelu primum hoc anno desinens ac

ac 22. (12.) ut & 23. (13.) continuans. 24. (14.) a serenitate præcedentium duorum deficiens pluvias turbido frigori miscuit. A quo dissimilis 25. (15.) gelidus fuit atque serenus. 26. (16.) perinde cœpit, sed in pluviam desiit. 27. (17.) amœna & serena tempestate, 28. (18.) ultimæ lunæ quadratura, sudo, miti ac sereno cœlo, exemplo admodum hoc hyberno tempore ut raro, sic grato præivit. Sed æmulum nullum nec imitatorem invenit, 29. (19.) a serenitate illa mox descivit, temperatus tamen adhuc & siccus noctem habuit pluviosam, a sequente 30. (20.) ac hactenus ultimo hujus mensis die ficciore, mitiore, paulum tamen turbido hac in parte diversam.

Morbi, quos hic mensis aluit, haud frequentes fuerunt scorbutici plerique, defluxiones nimirum, externas potissimum partes passim invadentes febribus catharralibus complicatæ, catharri quoque alii, ac tusses, eæque valde contumaces, arthritides vagæ, cephalææ, quartanæ nonnullæ, colicæ passiones & nephriticæ, ut & pleuritides, tam veræ quam spuriæ, paucæ tamen. Cardialgiæ, anginæ, diarrhœæ sed parcæ, dysenteriæ adhuc parciores. Id quod hic annus peculiare his locis habuit ob fructuum proventum valde concisum; frigus enim ab ineunte vere calore frequentius arborum floribus infestum, ne in fructus erumpere possent, obsuit, ac quicquid etiam hujus offensam effugerat, a frigore æstatis insolito & autumni, ne vel adolesceret vel maturesceret impeditum fuit, hinc sublata causa sublatus quoque fuit effectus.

Postremus hujus ut quarti trimestris, hic anni mensis December, prima die (21. Nov.) turbidus fuit, procellosus ac frigidus. 2. Dec. (22. Nov.) serenior cum rigore gelu reduxit sequentibus diebus ad novilunium 6. Dec. (26. Nov.) apparens & sequentes etiam usque ad 9. Dec. (29. Nov.) continuans. Qui glacialis initio in pluviam subito liquescens, pluvias lenes per biduum durantes addidit, donec 11. (1.) primæ quadraturæ 12. (2.) lucentis anteambulo cum serenitate gelu moderatum reddidit, ac eodem tenore ad 15. (5.) vesperam usque perduans, 16. (6.) gelu mitiori aëre turbido temperavit. Hanc vero insequens 17. (7.) mane gelu rigidus a meridie austro satis austere flante degelavit. 18. (8.) primas hoc anno nives plenilunii 19. (9.) appropinquantis præcones sparsit, respirante simul aliquatenus gelu. Cui tamen rursus dies noctesque gelidæ, & quidem nonnullæ satis intensæ successere, nivibus quandoque 21. (11.) & 22. (12.) præsertim, qui densam mane adjecit nebulam, in aërem tandem elevatam ac nivis raræ specie stellularum ad instar recidentem, nec non 25. (15.) & præcipue 26. (16.) ubere illarum proventu fœcunda, ut & 27. (17.) ultimæ quadraturæ præcursor gelu moderatum nivibus intertexens. Ultima quadratura 28. (18.) splendens copiosa nives primum leni cum gelu tulit, mox flante circa vesperam Favonio plane eas colliquans: Quas tamen mox sequens rursus gelida quadantenus constrinxit; Sol vero 29. (19.) denuo solvit ac leniter degelavit 30. (20.) gelu pristinum recuperavit vigorem, ac satis intenso rigore 31. (21.) mensem hunc simul annum ipsum terminavit.

Morbos hic ultimus mensis genuit adinstar præcedentis febres sporadicas, primum varias intermittentes & continuas, & ex his quoque mixtas, catharrales, malignas etiam, purpura, morbillis, variolis quoque variegatas, defluxiones, catharros, erysipelata, cephalæas, anginas, ophthalmias graves, diarrhœas nonnullas & tusses contumaces.

Constitutio Epidemica Hassiaca Anni 1695.

DN. D. MICHAELIS BERNARDINI VALENTINI.

Missa d. 27. Aprilis An. 1696. Giessa Augustam Vindelicorum.

Constitutionem epidemicam anni 1695. quod attinet, illa hic locorum tolerabilis, & quæ DEI est clementia, benigna fere fuit, ita quidem ut plures, qui ob tempestatum varietatem & Proteiformes temporum mutationes morbos nobis fonticos prædixerant, in admirationem rapuerit. Licet enim hyemem habuerimus variam & inconstantem, mox frigore, mox pluviis molestam, succedente Vere præmaturo quidem, sed pariter inconstante: Licet quoque æstas cum autumno pluvia utplurimum & uliginosa fuerit, interpositis æstibus quibusdam solis subitaneis, affectus tamen leviusculos, sensibus magis, quam vitæ incommodantes observavimus. Si enim ullus hic anni cursus sensoriis externis summopere infensus erat.

erat. Sub æquinoctio enim verno ophtalmiæ epidemicæ grassabantur, interpositis vero Martio & Aprili pleuræ collique inflammationibus a ventis inclementioribus præmaturum Veris calorem suffocantibus, & humorum stases promoventibus, sine dubio exortis, quæ tamen suetis medicamentis diaphoreticis & discutientibus facile cedebant. Post solstitium æstivale mense Julio ulcera aurium quamplures infestabant, suppurata plerunque, quæ vel sponte vel sudoriferis & balsamicis curabantur. Tandem sub æquinoctio autumnali Augusto decrepito inflammatio gingivarum, linguæ & oris in hominibus, in brutis vero pedum inflammationes observari hinc inde, quarum priores, præmissis præmittendis, tinctura ligni sancti felicissime sustuli; posterioribus Veterinariis relictis.

Constitutio Epidemica Augustana Anno 1696.

DN. D. LUCÆ SCHROCKII,

Academiæ Cæsareo-Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præsidis.

QUamvis anni hujus ingressus aërem serenum, nebulis tamen matutinis & vespertinis ut plurimum comitatum, cum acri frigore ostenderit, mox tamen temperatior ac serenus, quem subinde frigidiusculus, ut & mutabili sub euri zephyrique flatu pluviosus, rarius nivosus intercedebat, fuit subsecutus; a solis præcipue in Pisces ingressu, usque dum Arietis signum attingeret, blanda adeo spirabat aura, ut arbores consueto citius gemmas protrudere inciperent, ac præmaturum Ver adesse videretur. Quæ tamen constitutio varias in corpore alterationes produxerat, atque latentia in eo morborum semina suscitaverat: unde ineunte mox anno fieri in faucibus stagnationes catarrhosæ, tussesque pertinaces, ultra æquinoctium vernale plures civium infestantes, ut & postea febres purpureæ, variolæ, intermittentesque febres oboriebantur. Quas tusses, præter pilulas de cynoglossa, vel styrace, nocturnam quietem, serum acrius contemperando, spiritusque agitatos sopiendo, parva dosi sumptas, feliciter conciliantes, variis temperatioribus pectoralibus, aquis, sirupis, pulveribus, electuariis, tincturis, fibras partium spiritualium irritatas demulcentibus, pungentia acris lymphæ spicula obtundentibus, ejusve viscidítatem resolventibus, interpositis blandissimis laxativis, præsertim infuso thee vel veronicæ, aut hydromelite, foliis sennæ imprægnatis, profligare datum fuit. Phthisicos tamen aliquot citatiori gradu ad sepulchrum deductos vidimus. Febres purpureæ in adultum usque Ver non puerilem saltem ætatem, sed provectiorem quoque, adolescentes æque ac seniores, passim invadebant; aliquos mitissime habebant, ut nec lecto se committere opus haberent, neque etiam liberiori aëri expositi læderentur, ac sine ullo medicamento, intra biduum vel triduum convalescerent; in nonnullis vero gravius insurgebant, & cum notabili calore, debilitate, ac præcordiorum compressione, vigiliisque lecto per octiduum, vel longius affigebant; temperatioribus tamen diaphoreticis, antimonialis, cinnabarinis, &c. effervescentiam impuriorum massæ sanguineæ particularum refrænantibus, coagulationem ejus inhibentibus, illarumque per cutis poros eliminationem promoventibus, cedebant; nec deerat in quibusdam contagium, quod uxori a marito, & vice versa communicatum observavimus: oriebantur, præcedaneo utplurimum horrore, primo per universum corpus parvæ rubræ maculæ, sensim dein majorem in amplitudinem se dilatantes, ac tandem aliquibus in locis, dorso in primis, squamularum instar cuticula decidebat; aderatque in omnibus oculorum pruritus, in nonnullis rubedo, tussis molesta, corporisque pruritus. Quibusdam erysipelatis nomine donabatur, mihi febris purpureæ benignæ species, quæ Dom. Thomæ Sydenhamio in obs. med. circa morbos acut. sect. 6. c. 2. febris scarlatina audit, commodissime appellari posse videbatur; quamvis hanc ipsam commode quoque ad morbillos referri potuisse, cum Dom. Richardo Mortono Pyretolog. part. 2. exerc. 3. c. non negaverim; quo etiam nomine vulgo nostro communiter appellabatur. Variolæ puerili saltem ætati infestæ, primo mitissimæ comparuerunt; quamvis enim pro more suo ante eruptionem calore præternaturali, capitis, oculorum, ventrisque dolore, vomitu levioribus convulsionibus, atque deliriis, timorem in quibusdam incuterent, ubi tamen prodire inceperant, cuncta pacatiora fuerunt reddita, atque inter paucorum medicamentorum, v. gr. antimonii diaphoretici, cornu cervini philosophice preparati, lapillorum gammarorum, &c. vitiosæ lymphæ turgescentiam moderantium,

tium, & acriores ejus particulas absorbentium usum, tempus suum absque insigni molestia decurrerunt, in primis ubi primæ corporis viæ prius lenioribus laxativis fuerunt mundatæ a qua lustratione vidi, qui, signa imminentium variolarum, cephalalgia, dolor ventris, & calor febrilis licet jam compararent, ipsique in eodem cum aliis variolis loco decumberent, sine iis convaluerunt. Postea tamen vere adulto, quosdam vehementius, & non sine malignitatis nota affligere cœperunt, quin & trucidarunt; quos inter puella septennis, facile earum eruptionem ferens, erat, in qua tamen, præsertim in facie, die quinto, post iteratos aquæ frigidæ potus, quasi subsistentes, crusta saltem quasi aliqua depressione eandem obducebant, sanguis alvo crebro excernebatur, & hinc inde, in faucibus potissimum, nigræ pustulæ comparebant; cæterum mente sibi constans, nec alias male se habere adstantibus visa, die septimo obiit; postquam ejusdem sororcula, paucis ante diebus, sine ulla fere cura medica decumbens, depressioribus etiam variolaceis crustis ubique obducta, itidem esset demortua. Febres intermittentes non quidem in adeo multis observabantur; quos tamen invadebant, in iis sine intenso calore aut siti, nulloque, utplurimum cum horrore, alternis, aut singulis diebus recurrebant: in omnibus, paroxysmo præsente, maximæ de præcordiorum compressione, atque in regione dorsi his opposita, usque ad nucham se extendente dolore querelæ audiebantur; ab austeriori lympha, quæ in glandulis stomachicis, & œsophagi colligebatur, spasmodicasque fibrarum nervearum corrugationes excitabat, inductæ; quo varia alia symptomata concurrebant. Virum consistentis ætatis curandum habui, qui post superatam feliciter febrem continuam, paulo post altera illa, non tantum die recurrentem, & tertio paroxysmo terminatam, intensissima cum pectoris, & præcordiorum compressione, pulsu debili, respiratione tamen libera, correptus fuit; cujus etiam uxor, septimo mense gravida, post unicum talem eodem tempore perpessum vehementem paroxysmum, immediate partus doloribus prehensa, sævissimisque totius corporis convulsionibus exagitata, fœtum vivum pauculos post dies demortuum, inscia excluserat, sensimque denuo convaluerat. Cæterum pro morboso austero viscidoque humore attenuando, & enervando, præter urinosa volatilia, cortex Peruvianus suo hic egregie fungebatur officio; ita tamen ut alvus simul esset sollicitanda, partitisque vicibus excrementitii humores lenioribus pharmacis educendi.

Nec hysterici affectus ab multum diversa a causa oborti, atque loco tantum, in quo sedem fixerat illa, fortasse discrepantes, hic reticendi erunt, qui hoc tempore aliquot maritatas fœminas, non gravidas, tum quæ menstruæ sanguinis evacuationi erant expositæ, tum quæ per ætatem eadem destituebantur, vehementer excruciarunt, dolores nempe in lumbis ardore molestissimi, versusque pubem se extendentes, ac incertis periodis quotidie fere affligentes, quos tepidæ, & uterinis herbis alteratæ aquæ balneo multum demulcente, essentiaque castorii volatilis opio immixto, profligare poterant.

Post æquinoctium vernum horridior magis constitutio amœnitatem priorem exceperat, mutabilisque primo aëris temperies, mox frigore, & euri inclementia modestior fuerat, quam sole in Tauro versante, calidior, pluviis tamen subinde comitata, exceperat; & postquam die 11. 21. Maji hora decima vespertina levior terremotus, quem post quinquehorium vehementior subsequebatur, urbem concussisset, atque mane densior nebula (utrum a vaporibus motu illo ex terra in auram emissis elevata? nescio; quamvis per integros duos menses, neque ante, neque post hanc terræ conquassationem ulla alia urbem nostram ambierit) a sole tamen orto facile discussa, successisset, frigidiorem subinde Jovem, & ubi sereno calore mitiorem quandoque se præberet, mox a tempestate ingruente denuo defervescentem, crebrisque pluviis terram madefacientem, persensimus; interea vero, præter dictas purpuras, tusses, variolasque, pleuritides etiam veræ, cum deliriis, febre, veterisque consuetis symptomatibus, exerere se cœperunt, a venæ sectione, ubi dolor urgebat, diaphoreticisque absorbentibus dictis, & expectorantibus auxilium expertæ.

Nec deerant, cum sol ad Gemellos accederet (præter tertianas, & leviores ad guttur catarrhos, ac uvulæ prolapsus) febres petechiales, in superiori fere civitatis parte tantum, qua meridiem spectat, in primis etiam in Xenodochio publico, stragem multorum e plebe edentes, quarum contagium ex vicinia a famulitio Xenodochii allatum credibile erant. Mihi quamvis paucissimi talium ægrorum tractandi occurrerint, deprehendi tamen, hos, qui in morbi princi-

pio

pio alvum adstrictam antimonii diaphoretici largiori dosi, paucissimis diagrydii sulfurati granis permixti, multis inde excretionibus subsequentibus, expurgarant, evasisse; aliis duabus fœminis, quæ sine tali medicamento fuerant, mortuis, quamvis utraque diu morbum celasset, & nonnisi extreme ab eo coactas, lecto ac medicamentis se commisisse, sicque morbi periculosi principia neglexisse, fatendum sit.

Toto fere mense Junio, & Julii principio, zephyri fere semper inclementiam experti fuimus; qui præterquam quod terram, pluviis equidem multoties madefactam, plurimum exsiccaret, frigore etiam ingratissimo corpora nostra offendebat, sicque a natura sua plane desciviſse videbatur, cum alias humidam calidioremque temperiem nobis conciliare soleat. Euro e contra, serenitatis alias, & siccitatis nobis indice non fallaci, in mensis Junii initio pluvias præter morem, accumulante. Sed ante solis in Leonis signum ingressum, posteaque ad ejusdem usque inde egressum, calores huic tempori convenientes satis insignes persensimus; quos tamen continua fere ventorum, zephyri in primis spiratio, pluviis subinde intermissis, nunquam diuturnos esse permittebat. Interea Morbona magnas dabat inducias, nisi quod circa Caniculæ occasum variolæ, & morbilli (qui posteriores per reliquam subsequentem anni partem in aliquibus paucioribus sparsim efflorescere pergebant) denuo puerilem ætatem majori numero, admodum tamen benigne invaderent, ut major ægrotorum pars levioribus remediis, sine Medici opera convalesceret.

Et quamvis a lymphæ, ob turbatam insensibilem transpirationem, viscidioris coacervatione, & hinc in varias stagnationes pronitate, atque ex admixtis heterogeneis particulis aliis depravatione, quatuor postremis mensibus, vagi articulorum dolores, prima in aliquibus invasione coxæ tantum infesti; Mense Septembri insuper, post frigidos siccosque zephyri impetus, diarrhœæ, & dysenteriæ; Octobri, tolerabiliorem aëris temperiem usque ad Decembris finem, qui frigore intenso nivibusque stipato comparuit, educente, præter febres petechiales, immaturæ æque ac provectiori virginum ætati, nescio quo fato, in primis infestas, catarrhi, qui tussis molestiam excitabant, aut etiam in apoplexiam fortem, leviorem-ve desinebant, observarentur; quin & adultus Autumnus indolentes genarum tumores œdematosos, tussem humidam, asthma, in quibusdam febre intensa comitatum, & catarrhos suffocativos produceret, non adeo multi tamen hisce epidemice, morbisve aliis sporadice ægrotare deprehendebantur, tamque otiosa alcyonia nobis notabantur, ut non leves ad nauseam usque, aliquorum, quibus ex morboso aliorum infortunio lucrum capere volupe est, querelæ subinde exaudirentur; cum interea, quæ lymphæ stagnanti debitam fluiditatem conciliare, abundantemque ex corpore eliminare valebant, medicamenta salutarem operam navarent.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anni 1696.

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP.

Missa die 25. Februarii An. 1697. Berolino Augustam Vindelicorum.

ANni 1694. mensis ultimus vario variatus æthere, temperatum rigidum miscuerat gelu. Hoc ipso tenore, in gelu tamen adhuc quam calore magis propenso, Januarius sequenti millesimi sexcentesimi nonagesimi sexti anni initium, stylum Gregorianum si sequaris, ad 10. ejusdem usque perseveravit, a 1. 10. st. Juliano ad ultimum ejusdem seu 22. 31. aëri udo, pluviis ac nivibus quandoque intermixtis, paucis tantum sparsim intercalatis diebus gelidis, ac paucioribus adhuc serenis, remisso fere pene penitus frigore dolens, hyemis, alias ordinariæ hoc mense, loco Veris primordia substituens, integrum sui dimensum absolvit.

Successit hinc Veri quasi prænuncius Februarius, quem, si paucas noctes exceperis, aliquatenus gelidas, nullosque dies nubilos ac pluviosos, serenitate atque amœnitate, prolectis etiam in hortis, meo quoque floribus, colchico, croco vernali, & similibus præcocibus, cum Vere certantem, Majum potius, quam Februarium dixisses.

Quem Martius excepit frigidus, noctibus præsertim gelu rigentibus, ac diurnis nivibus, pluviis, & grandine quandoque, cum solis splendore sed rariori alternantibus, florum ulteriorem proventum intercipientibus ad 17. 27. usque qui cum sequentibus verno sudo ac tempore gratus hunc primum anni quadrantem terminavit.

Venti uti in hoc, sic in sequentibus fuerunt

runt pro ætheris varietate varii, nec ullo ordine enumerandi.

Januarii morbi fuerunt præcipui, febres ardentes, ac malignæ diversis symptomatibus stipatæ, ac malignitatem, nunc hujus, nunc alterius generis exanthematis prodentes; præsertim variolis, epidemice grassantibus, partim malignis, & confluentibus, partim benignis, quæ a subsequentibus postea morbillis exceptæ nonnumquam, & petechiis mixtæ.

Februarii febres variæ, catarrhales, ardentes, malignæ etiam, petechiis & morbillis suspectæ, ut & pleuritides nonnullæ fuerunt.

Martio mense rariores fuere febres, molestæ tamen, ac quædam malignitatis non expertes: præterea, & intermittentes nonnullæ, tertianæ potissimum, raræ quartanæ. Ophtalmiæ denique, & oculorum inflammationes, tam hoc, quam præcedentibus, & sequentibus mensibus frequentes, contumaces valde, ac quædam etiam periculosæ. Defluxiones ut plurimum a capite ad partes subjacentes, pro causa agnoscentes.

Febrium illarum epidemicarum occasionem præter æteris, & aëris perpetua varietate turbati, varia contenta cum aëre hausta, ac in corporibus continua illa aëris mutatione, accedente diætæ nonnunquam inordinatæ vitiis, hoc vel aliter prædispositis, humores fermentando moventia, & in orgasmum illum præter naturalem cientia, sicque nunc hac, nunc alia ratione exagitantia, atque ad separationem, & expulsionem particularum noxiarum ipsis communicatarum, sed iisdem infestarum stimulantia. Qualia autem sint illa miasmata, cujus naturæ, substantiæ, materiæ, formæ, quarumve qualitatum, & accidentium, aut, ut cum modernis loquar, cujus configurationis, texturæ, motus, activitatis &c. determinare meam transcendit, ut ipsum æther, ingenii mediocris, & ob ætatem quodammodo jam torpentis, sphæram, hujusmodi subtilitatibus neutiquam quadrantem.

Aprilis a primo die styli Gregoriani aut 22. Martii Juliani paucissimis sparsim intercedentibus diebus pluviis uti 31. 10. Martii hujus circa vesperam, ac quibusdam ventosis uti 5. 15. 8. 18. 9. 19. 10. 20. 13. 23. & sequenti ad meridiem usque, omnes fere a frigore nocturno, diurno vero tempore remittentes, ad æstivum calorem paulatim, & serenitatem transeuntes, æstatem pene loco veris induxit.

Quo prope tenore Majus etiam, variato licet nonnihil, & aucto dierum ab æstiva amœnitate deflectentium, frigidorum, turbidorum, & pluviosorum numero, & ordine processit ac transiit.

Junius magis fuit Majo, & quotidie fere, serenitate tamen nonnunquam, sed transitoria intercedente, pluviosus & quandoque nimbosus.

Morbi mense Aprili parci fuerunt, paucisque funesti, præter enim continuantes adhuc oculorum inflammationes illas contumaces, sparsasque hinc inde febres, tam intermittentes, & inter eas, & quartanas simplices, & duplices, sed raras, quam continuas, immo & quasdam malignas erysipelatodes, pleuriticas, & morbillosas, vix alii occurrerunt hoc mense morbi.

Majus paulo copiosiores morbos tulit, sed epidemicum nullum, nisi prædictas sæpius ophtalmias, & inflammationes oculorum, febresque, quas cum Aprili fere communes ac convenientes habuit.

Junio mense, pauciores adhuc, scorbutum, præcedentibus quoque mensibus non rarum, & veneream luem sororis illos, illam malignitatis pravæ, hunc pravitatis spurcæ, sed sub illius larva sæpius latentis, stigmate notatos, nimis hic, proh! omni tempore frequentes, si dempseris, fuerunt.

Cum pauci hi, qui hoc trimestri fuerunt morbi, cum priori trimestris morbis genio, & moribus fere convenerint, causæ quoque eædem aut parum diversæ proculdubio eos produxerunt, insolitus præsertim his locis hoc anni tempore calor æstivus fere; Quod vero rariores fuerint, aëris æquabilitas, & perpetua fere calori moderato juncta temperies, serenitas, & amœnitas. Talis enim cum fuisset Aprilis, nec Majus ab ea admodum deflecteret, paulo quidam plures, sed ejusdem fere farinæ morbos aluit: Prædictos si exceperis, qui omnium hic temporum dici merentur, sicque ex parte endemii. Qui etiam Junio mense magis, ob aëris majores turbas, frigusque cum cœlo pluvioso quandoque recrudescens, illis affectibus præcipue infestum malitiæ suæ, & infamiæ notas exeruerunt, ac Medicis proinde plus atque Chirurgis negotii facesserunt.

Julii initium, turbido prima die cœlo, tonitru secunda superaddidit. Succedente æstivo unius alteriusve diei æstu, pluvias tandem sudo ac tranquillo temperatoque aëri nonnunquam interspersit ad Caniculæ usque ortum, qui aliam aëri faciem frigidam procel-

cellosam, ac nimbosam induit, sudo tamen sequentibus diebus interpolatam, ac æstu gratis subinde etesiis, ac pluviolis suavibus temperato emendatam.

Augustus Julio, variato tamen nonnihil mutationum tam aëris quam æstus ordine, amœnitate, ac temperamento respondit.

September 22. Aug. st. v. 1mo. die mox procelloso, & nebuloso ab æstivo aliquatenus calore, simulque amœnitate præcedentium mensium gratia recessit, atque frequentiores aëris turbas, ventos, pluvias, temperamento præcedentium addidit.

Morbi mense Julio, præteriti Junii morbos tam paucitate, quam moribus æquarunt, propter affinitatem forte temperiei aëris. Nisi quod catarrhi, ac tusses ob repentinam cum Canicula ingruentem caloris æstivi præcedentis in frigus, pluvias, & nimbos mutationem, ac effectus alii scorbutici paulo frequentiores hoc mense, quam præcedenti fuerint, pleuritides quoque nonnullæ, & anginæ satis frequentes a defluxionibus scorbuticis ortæ, valde contumaces ac periculosæ, eo præsertim symptomate, quod ut plurimum in tumorem grandem ac apostema tandem juncturam, ac processus maxillæ inferioris occupans, idque cum cruciatibus insignibus, donec nimirum maturuerit, ac interne sponte crepuerit, maxillam immobilem reddens, sicque oris apertionem, ac cibi assumptionem plures dies præcluderent fame fere pereundum fuerit affectis, desierint. Quod tamen incommodum, & periculum nonnulli imposito mature emplastro resolvente, & discutiente, sicque discusso tumore evaserunt.

Causam hujus symptomatis sane peculiaris, si quis præter communem omnium phlegmonum, ac tumorum, affluxum nimirum & stagnationem incrassati, aëre prædicto frigido ac uvido, sanguinis, desideraverint, ac cojuncturam illam potius quam illam faciei aut colli partem affecerit, quæsierit & flagitarit, e principiis mechanicis eruendam juxta hodiernam medicinæ theoriam, hunc ad perspicaciores me, nondum in his apicibus satis exercitato, & veterum adhuc placitis quadantenus inhærente remittere cogor.

Augustus, ut & ex parte September sequens, quandam adhuc affectus servavit reliquias, in cæteris quoque Julio mensi morborum varietate ac febrium præter catarrhales nonnullas, raritate conformis.

September prædictis febres quasdam, etiam ardentes, asthmata, anginas, rariores tamen, inflammationes oculorum, aliaque similia symptomata superaddidit, aëris proculdubio ab æstivo fervore in autumnale frigus, & udum ætheris temperamentum jam degenerantis, soboles.

Octobris primum biduum Septembris æquavit exordium frigore, aëre turbido, ac pluviis. Alterum biduum sudo ac temperate calido æthere acceptum, sequens triduum pluviis, vento frigido, ac aëre turbido incommodum, quatriduo tandem amœniori rursus pensatum. Ceteri ad 10. 20. usque, vario cœlo, si frigus autumnale, moderatum tamen exceperis, temperati, pruina nocturna sequentis gelu nocturni prænuntia, hyemem præcocem minata, dubiam reliquis diebus serenitate satis stabili ventis rarius pluviisque interpellata, cœli faciem, ac frigoris intensioris aliqualem tandem metum fecerunt.

November a primo, excepto solum 27. 7. Octobris, qui totus undosus, ad 5. 15. usque serenitate ac amœnitate aëris, Verni fere commendabilis, frigore postea auctiori, & intercalatis diebus nubilis, ventosis atque pluviosis paulo inamœnior, temperatus tamen adhuc; hyemis exordium satis tolerabile, ad ipsum usque sui finem effecit.

A Decembri non minus, qua initium tolerabili, exceptus, ad 30. 10. Novembris usque serenum ac gelidum. Qui mutua facie nivem primam pluviis nonnullis intermixtam, sequenti mane tulit, cui gelu postea, ad ipsum usque sui ipsius & anni finem, remissis quidem nonnunquam, ac nivibus paucis interpolatum continuans successit.

Morbos October præter prædictam in guttur, & maxillæ juncturas febri catarrhali junctam, & defluxionem nondum plane desævientem, arthritidem vagam scorbuticam, nephritim, hypochondriacos quosdam affectus & scorbuticos aluit. Præterea diarrhœas nonnullas, parcas tamen, choleram: Dysenteriæ vero, utut proventus hoc anno fructuum arboreorum satis fuerit, gula adhæc non otiante, oppido raræ, id quod admiratione non indignum.

November pleuritides frequentiores, ut & affectus nonnullos hystericos, colicos, scorbuticos, oculorum inflammationes, catarrhos, tusses, & id genus alios, autumno frigido, & pluvioso, nimboso, & alias variatoætheri debitos, febres præterea catarrhales, continuas initio, mox accessionibus

roxysmis interpolatas, in ardentes quoque quandoque easque malignas degenerantes induxit.

December præter enumeratos hæmoptoen quandoque, etiam non præsente aut præcedente pleuritide, rheumatismos, aliasque defluxiones varias, scorbutis nonnunquam mixta prodidit.

Causas horum morborum, & symptomatum eos stipantium, præter diætæ vitia, & obnoxiam hinc forte aut ob nativitatis stigma, corporum ad recipiendas varias tum ab aëre frigido, & humido autumnali, frigido vero & sicco hyberno injurias, tum ab exorbitantibus animi pathematis molestias ac vicissitudines prædispositorum diathesin, indeque nascentes humorum alterationes, fermentationes, ebullitiones, alias assignare aut determinare vix ausim. Quod si vero quis certa quædam, sed vix præcognita aut dignoscenda, nedum definienda ætheris miasmata, occultis, sed nunc in exilium actis, qualitatibus valde affinia, accusare velit, huic haud difficulter astipulabor.

Cæsareo Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Academiæ Præsidi, Perillustri ac Generoso Domino Dn. LUCÆ SCHROEKIO, Sac. Cæsareæ Majestatis Archiatro, ejusque Personæ Imperialis Medico, S. R. I. Nobili, Aulæ Cæsareæ, Palatii Lateranensis, & Consistorii Imperialis Comiti, Academiæ Patavinæ Recuperatorum Collegæ, ac Reip. Augustanæ Physico ordinario, Patrono ac Fautori Magno.

Salutem Officiosam.

CONRADUS BERTHOLDUS BEHRENS.

Cum nullas unquam ab illustri generositate tua literas accipiam, in quibus non subinde, continuationem historiæ Epidemicæ semel cœptæ, hortaris: Tum in primis singulare illud Societatem nostram exornandi, ac medicam rem promovendi studium, ex proximis luculenter apparet. Ego vero, quamvis hactenus urgentibus viris magnis, & quorum jussa capessere fas est, Genealogicis edendis occupatus sim, non tamen par erga hæc, tanto apud me loco sunt, ut res, quibus totum me dedicavi, artis scilicet nostræ, sive apud ægros faciendæ, sive scriptis illustrandæ iis postponam; Ac propterea multo citius generosa tua magnificentia me officio meo defunctum vidisset, modo materia historiæ Epidemicæ consignandæ apta se obtulisset.

2. Post solstitium enim vernum anni elapsi, & luctuosissimam patriæ nostræ variolarum luem, vix cum media æstate defervescentem, quin adhuc sporadice grassantem, parum dein ea æstate circa morbos accidit, quod quidem epidemici nomen mereri, aut scriptioni ansam suppeditare posset; Neque enim quod unus atque alter inordinatæ diætæ usus, animique affectibus abreptus, tertiana seu duplici, seu simplici, colico dolore, vel si sexum attendas hysterico corripiatur, hic sanguinem spuat, istum calculus torqueat, hypocondriaci aëre nubilo, & circa solstitia magis angantur, alius alio modo laboret, epidemium statim est, si quidem nec adeo multi eodem tempore, & ex causa communi uno dictorum morborum affligebantur. Pleuritides quidem nothæ, & peripneumoniæ pituitosæ uti apud nos omnium temporum morbi sunt, ita & subinde iis quidam tam adultæ quam minoris ætatis decumbunt, verum nec illæ singulari aliquo symptomate, ceu vulgo in constitutionibus epidemiis fieri solet, stipatæ erant, nec causæ alicujus universalitatis accusari poterat, inter sporadicos affectus tum potius numerandæ.

3. Illud vero forte huc referri posset, quod mulieribus, quales ego intra duorum circiter mensium spatium non paucas novi, circa æstatis declinationem frequentes effluxus essent; cum mensibus per duos tresve circuitus subsistentibus, & nausea quadam comitante, ut & aliquali ventris intumescentia superveniente, gravidas se arbitrarentur; postea vero obortis derepente dorsi lumborumque doloribus, parturientium haud absimilibus, cum maxima anxietate, hystericaque syncope, grumi sanguinis enormes, massula informis, substantiam modo vesicalem, modo pinguedinem membranosam referens in medio tamen cava, humoremque mephitin olentem continens, excideret, ac sanguis primo fœtidus, grumosus, dein vero floridus in magna copia excerneretur, & ægræ, veluti puerperæ, per ali-

aliquot septimanas lecto affixæ decumberent, donec sensim restitutæ, pristinæ sanitati redderentur. Forte autem quis dubitaret, an circa generationis pariendi negotium epidemici quippiam accidere posset, egoque ipse primo anceps hæsi. Cum vero annum hujus seculi octuagesimum quintum gravidis valde noxium & perniciosum exstitisse, & haud absimiles abortus provenisse diversis in locis, Excellentissimi Viri *Hannaus* & *Mullerus*, in Decuria secunda, anno quarto & sexto Miscellaneorum nostrorum, notarint, expedita res est, nec video quo pacto & effluxus ejusmodi epidemice contingere posse quispiam negare posset; Ab aëre vero sanguineam massam concitante eosdem dependisse non arbitror, namque eo modo & alios ejusmodi fermentativos effectus, diarrhœas sc. contagiosas & dysenterias habuissemus, de quibus tamen illo autumno vix quippiam apud nos auditum, siquidem unum atque alterum junioris ætatis viridia dejicientem, aut colicas quasdam adultorum excretiones exceperis. Nec malum cibum potumque, quamvis alias ad constitutiones morborum epidemias suum symbolum conferant, hic quippiam attulisse opinor, alterius enim sexus tantum labes erat, & personarum in statu certo constitutarum. Arbitror vero ejusmodi mulieres, individuali, si ita loqui liceat, sua corporis massæque sanguineæ constitutione ac effectus hujusmodi concurrisse. Cum enim pleræque illarum circa tempus vernum febriles insultus perpessæ fuissent, ac ab eo tempore ventriculi imbecillitate laborarent, hinc massa sanguinea nondum debite restaurata, nec spiritus animales vigorosos suppeditante, ovula quoque muliebria debite constituta esse non potuerunt, ut ea propter, quamvis a semine virili fœcundata, & ad uterum promota; tamen contentorum staminumque expansionem pro corpusculo fœtus sensim effigurando, adipisci non potuerint, sed in informes massulas excreverint, ac mora putredinem contrahentia partes uterinas ad excretionem ejusmodi & effluxus stimularint; conferente symbolum suum sanguine matris ichoroso & acriori. Rem certe ita se habuisse, vel inde palam evadit, quod quædam eo malo affectarum in cachexias lethales delaberentur, aliis cum tempore ad statum naturalem devenientibus. Cum vero debilis ejusmodi constitutio a causa communi, febribus sc. vernalibus dependerit, hinc quoque ratio epidemica effluxuum magis patescit. Uti enim recte observat Illustris *Ramazzinus* in Dissertatione prima, epidemici morbi non constitutionum præsentium, sed præcedentium producta sunt.

4. Et hæc quidem ante solstitium hyemale; Illo vero ingruente, ac aëre magis boreali existente, juniores, qui circa æquinoctium vernale variolis laboraverant, maxime infestabant tusses acres & convulsivæ, peripneumoniæ, febresque fere eandem ob rationem, quod digestione scilicet ab eo tempore imbecilliori existente, sensim sensimque exhalantibus sc. per æstatem partibus tenuioribus multa viscida ac acris pituita in præcordiis se accumularit, & superveniente aëre boreali, acorem contraxerit, similique modo sanguinem infecerit, ut dein cuncta hæc quasi in peripneumonias & pleuritides notas, aut quoque simplices diaphragmatis irritationes, quarum producta convulsivæ tusses sunt, collimarent. Atque uti in tussi nihil magis conducebat ac lenientia, acrimoniamque demulcentia, ita quoque plurimi laxativorum in primis beneficio in integrum restituebantur, non pauci tamen convulsionibus supervenientibus ante primum septennium suffocabantur.

5. In adultis vero eo tempore præ cæteris quoque affligebant peripneumoniæ, pleuritides, phthises, arthritides vagæ. Peripneumoniæ, pleuritidesque, post solstitium hybernum in majori copia, pituitosæ magis, ac tunc quidem senibus maxime lethales. Incipiebant cum dolore ventriculi tensivo, dorsi quoque ac cordis angustiis. In quibusdam pleuritide notha decumbentibus, & quasi alias hypochondrii sinistri dolores molesti erant, diarrhœa quædam serosa, ramentis interdum sanguineis comitata, cum levamine superveniebat.

6. Phthises quidem omnium annorum circa autumnum morbi sunt, tum tamen vitio magis præcordiorum existere videbantur, cum eorundem, hypochondriique in primis sinistri dolores frequenter concurrerent, flatulentiæ vomitusque æruginosi, nec sputum cruentum esset, quod ipsum tamen, siquidem phthises hæ primario a pulmonum ulcere dependissent, continuo cruentum esse debuisset. Non autem novum, dari phthisicos toto morbi decursu nihil omnino cruoris ejicientes, notavitque post alios id anno nono Decuriæ primæ miscellaneorum nostrorum Excell. *Dn. D. Scharfius* in juvene phthisi ex sputo sensim post nimium opiatorum usum suppresso, exemplo licet huc non ad-

admodum quadrante, illud tamen, quod volo, abunde probante. *Zacutus Lusitanus* ejusmodi phthises incruentas asthmaticas vocat; quæ ipsa tamen denotatio apud ægros nostros locum non invenit; non enim memini, quosdam ex iis asthmate simul laborasse, nec in iis, qui forte obierunt, vomicas simul adfuisse suspicor. Phthises enim nostræ pleræque vel ex catarrhis existebant, vel ab humoribus in præcordiis corrosivam fere aciditatem contrahentibus, similique qualitate serum sanguinis, sputi materiam imbuentibus, dependebant. Hinc etiam in non uno sputa æruginosa notabantur, in aliis etiam biliosa. Non tamen adeo semper lethales erant, quin aliquot ab omnibus pro deploratis habitos, solo lactis caprilli potu, utpote optimo & nunquam satis laudato corrosivam ejusmodi succorum sanguinisque acrimoniam corrigente, partim restitui, partim ahuc servo, cum reliqua auxilia acori opposita, modo ignea sua volatilitate febrem comitem augerent, modo salinis spiculis tussim magis irritarent, decocta autem pectoralia tonum ventriculi admodum laxarent, & ægris appetitum omnem auferrent. Lac vero ipsum, methodice tamen usurpatum; notante id simul Illustri *Vvepfero*, Medico quondam nulli secundo, in Epistola ad Verzascham, hypochondria emendet, febri lentæ resistat, habitum firmiorem, colorem nitidiorem, viresque robustiores conciliet, quin novos plane homines efformet, methodice dico usurpatum; nanque in biliosis complexionibus, aut ructibus jam existentibus acidis assumptum, per vomitum instar materiæ caseosæ rejectum vide, quique in prandio pisces, aut alios cibos inconvenientes subjungebant, iis febris de nocte augebatur.

7. In febribus tertianis quartanisque, quæ tamen admodum paucæ, magis ac alias insignis dorsi dolor notabatur, & vomitus in paroxysmis molesti erant. Quartanæ tamen non admodum rebelles existebant, & aliquot vulgatissima methodo, & remediis fere domesticis absque corticis Peruviani usu fugavi.

8. Arthritides autem vagæ præludia erant scorbuti cum novo anno secuturi. Dolores modo totum corpus corripiebant, modo membrum, aura citius, desilientes, in quibusdam etiam tubercula subito erumpebant, mox iterum evanescentia, cum subsequente leviore paralysi. Inter consueta contra hunc morbum remedia mixturam simplicem satis laudare nequeo; quæ uti alias divinum remedium in plurimis morbis existit, ita & hic debita cum circumspectione usurpata, nunquam me, quod sciam, fefellit.

9. Cum novo vero anno aër, rarissimo valde, nec senibus observato exemplo, plane æstivus, tepidus, ac humidus ultra duos menses constantes perstitit, ita ut ne pruina quidem noctu terras obtegeret, & ranæ coaxare inciperent. Sub ipsum æquinoctii tempus nix iterum & hyems per aliquot septimanas valde aspera, unde, & morbi tum majori numero ingruebant, ceu fieri consuevit temporibus anni debitam suam constitutionem non servantibus. Ex his vero erant apoplexiæ, defluxiones, febres varii generis, cachexiæ, scorbutus.

10. Apoplexiæ, non senibus tantum, quorum alias morbus est, sed & iis, qui vegetæ adhuc ætatis, contingebant; ægri subito animo linqui videbantur, quibusdam per somnum obveniebat malum. Non tamen adeo lethales erant, sed lympha nervosarum partium obstructionem extravasatione sua causante, seu ope sudoriferorum volatilium, seu quoque propter febrim interdum una supervenientem resoluta, inque motum iterum comitata, circa diem octavum plerunque terminabantur, absque remanente paralysi. Quibusdam rubedo in parte quapiam externa, altero ab insultu die superveniebat, quæ tamen topicis resolventibus facile cedebat. Nec tamen omnes qui subito ita interibant apoplexia proprie dicta extinctos opinor. Quidam non infimæ sortis vix trigesimum ætatis annum excedens, & ex frequentiori erysipelate sinistrum pedem tumidiorem gerens, per octiduum de gravitate cordis ac oppressione ejusdem, ut & punctione in latere dextro querebatur, cui ut levamen daret, venam in brachio aperit, sanguine nimis largiter educto. Altero vesperi inter choreas subito animo defecit, stertit & dicto citius extinguitur; cadaver mane apertum, & quantum in tumultuario isto casu licuit, pervestigatum, viscera partesque omnes, præterquam pulmones, sanas retulit. Ex his enim lobus dexter undique adnatus, & parenchyma ejusdem per transversum dissectum, abscessibus sinuosis obsessum se præbuit, haud absimilem in modum quem notarunt in Miscellaneis nostris Excellentissimi Viri, & quidem Decade prima, anno secundo *Dn. Vvinclerus*, Decade secunda, anno octavo, *Dn. Doleus* & anno decimo, *Dn. Hartmanus*. Præterea attactu

tactu diffluebat pulmo, nigriorque erat, ut adeo sanguis per choreas ejusmodi concitatior redditus, per illum pulmonis lobum, juxta proportionem motus acquisitam, moveri non potuerit, atque hinc in dextro cordis ventriculo, in quo magna ejus grumescentis copia existebat, sufflaminatus fuerit, illeque quasi syncope correptus, momento citius expirarit. Nulla interim in cute livoris macula, aut sanguinis ex naribus, ore vel auribus eruptio, eoque modo plerosque extinctos arbitror, qui circa æquinoctium illud passim subitanea morte obibant; Vix octiduo post, alius subito inter eundem in platea expirabat, vesperi, sexagenarius fere, & colicis doloribus obnoxius. Animo sensim defecisse, & se deficientem de momento in momentum percepisse supervenientes notarunt. Post mortem pars illa sinistri lateris a collo ad costarum notharum extremitatem livida deprehensa, quod etiam sanguinis in corde & vicina regione grumescentiam arguit.

11. Febres varii generis erant sine dubio juxta temperamentorum, constitutionumque in individuis varietates ita discrepantes. Aliquibus ephemeræ, sed adhuc semel post unum alterumve diem repentes. Quædam primis diebus intermittentes erant, & remittere videbantur, dein vero evadebant continuæ. Vere vero intermittentes, quo magis vernum tempus appropinquabat, eo minori numero. Quæ vero primo statim insultu continuæ apparebant, in iis modo calor, modo frigus, de cætero acutæ valde, cum dolore nuchæ invadentes, & levi delirio primis statim diebus, circa diem nonum pleræque seu ad salutem, seu ad mortem terminabantur. In quibusdam petechiæ apparebant, quas a malignitate scorbutica haud erronea quispiam deduxerit. Aliis vermes in principio, præcedentibus magnis cordis angustiis, & comitante delirio, proveniebant, quorum tamen aliquot, quamvis ætate provectos, servatos memini, cum alias in malignis pro pessimo signo vermium in principio excretio habeatur. Quorum vero sanguis per venam sectam eductus in superficie instar pultis albæ concrescebat, iis quamvis in principio nulla pleuritica, aliave pectoris affecti symptomata adessent, tamen circa septimum calore remittente tussis & phlegmatum expectoratio superveniebat. Malignitas vero major, quo magis ad æquinoctium accedebant. Quibusdam in locis adeo acutæ & contagiosæ, ut ægros altero die obiisse, superveniente pustula magna & nigra in femorum altero fama referret. Alio in loco junioribus bubonum in inguinibus tumor superveniebat. Quidam circa diem octavum melius habentes, & sanorum simillimi, in primis quibus urina post quartum diem apparebat citrina, circa duodecimum maligne relabebantur, maximo cum delirio, & generis nervosi symptomatibus, in quibus desperata res erat. Video hoc ipsum ab Excellentissimo *Ridlino*, anno primo Linearum medicarum, vocari, febrium malignarum inducias, nec ineleganter; nostri tamen ægri in medicamentorum usu continuabant, & nihilominus cum fœtore redibat malignitas. Alii, qui videbantur restituti, levi circa res non naturales commisso errore recidebant. Certa vero methodo omnes ii, qui continuo ægrotabant, tractari non poterant, citius vero evadebant, qui temperato tam medicamentorum, quam aliarum rerum regimine tractabantur, in primis vero acidorum medicamentorum usui, si quidem pectoris constitutio eadem concedat, facile cedebant.

12. Defluxiones, neque enim vox adeo absurda semper, ut non interdum retineri queat, cum catarrhorum in externis partibus descensus omnino accidat, & evidenti exemplo a generosa tua magnif. anno tertio, decuriæ secundæ Miscellaneorum nostrorum probatus, & a me quoque circa initium Februarii, in quodam Societatis Jesu Professore observatus, cui post acerbum scapulæ sinistræ dolorem juxta tractum spinæ dorsi humor sensibiliter deorsum rubeat, ad os sacrum usque, ubi per aliquot dies substitit. Exin tam diaphoreticis internis, quam topicis resolutus quasi, seu potius mobilis factus, per femur istius lateris & pedem ad plantam usque descendit, & de nocte magis affligens, donec tandem remediis convenientibus plane discuteretur. Defluxiones inquam, magno numero circa id tempus occurrebant, ad oculos, aures, maxillas, uvulam, cum ejusdem & faucium erosione interdum, ad pectus, scapulas, & quorsum non? Interdum subito, ut ita loquar, recedebant, calore aliquo febrili & lassitudine per octiduum subsequente, in quibusdam vero membrorum contractura, aliisque latentis scorbuti symptomatibus. In primis quoque frequens humorum serosorum ad sinistrum scrotum decubitus, præcedente quadam quasi horripilatione, sinistri hypochondrii dolore, & in inguine tensione. Ad hy-

hydroceles vero pertinebant, hydragogisque internis, & topicis his in casibus consuetis curabantur.

13. Cachexiæ pedumque tumores in primis circa æquinoctium vernum notabantur, præsertim in iis, qui asthmati & catarrhis obnoxii erant. In plerisque cum diminuta urinæ excretione, eaque modo viscidum, & album, modo rubrum sedimentum referente. Etiam in puerperis quibusdam observatum hoc malum, quibus alias nihilominus lochia rite fluebant. Causa vero imminutæ hujus excretionis, cum nulla circa vesicæ regionem gravitas deprehenderetur, hinc in massa potius serosanguinea nimis viscosa & tenaciori quærenda, cui etiam curatio consentit: namque ægri a nullis remediis melius habebant, quam ab attenuantibus incidentibusque, salibus scilicet diureticis fixis cum volatilibus combinatis.

14. Restat scorbutus, qui ipse quamvis endemium apud nos malum sit, non memini tamen intra aliquot annorum spatium, adeo frequentem extitisse, ac post solstitium hyemale. Non quidem me fugit, prudentes Medicos interdum ejusmodi affectus, quorum genuinas appellationes ac causas ægri aut horrent, aut propter terminorum artis subtilitatem capere nequeunt, scorbuti nomine efferre, nec minus & illud commune dicterium me latet, scorbutum esse asylum ignorantiæ medicæ, plurimosque affectus, quorum nomine eam incusamus, vel morborum fientium nullumque adhuc certum typum adeptorum effecta esse, vel etiam infelices reliquias existere morbi alicujus nondum penitus destructi, a quibus sanguis & cæteri humores contaminentur, ceu utrunque recte animadvertit *Sydenhamius*. Cum tamen superioris ævi Medicis placuerit ejusmodi dyscrasiæ massæ serosanguineæ, in qua partes nitro sulphureæ cum quadam viscositate, præ cæteris magis exaltatæ, & spiritus vitales (utor termino communi) simul depressæ existant, scorbuti nomen imponere, & verba usu valeant, ceu nummi, hinc quoque præsente ejusmodi sanguinis statu, ac symptomatibus ab eodem dependendentibus, voce hac uti nolle, nescio quæ animi singularis opinio existeret. Et certe non apud adultos solum, sed & qui junioris adhuc ætatis erant, & in infantia constituti, frequentia ejus generis symptomata notabantur. Morbillorum enim radices haud incommode quis in diathesi scorbutica quæsiverit, in aliis lassitudines, hæmorrhagiæ, qualem insignem in puella octo annorum deprehendi, quam suppressam maculæ magnæ sanguineæ in pectore & pedibus sequebantur, cum vermium excretione. Supervenit dein brachiorum pedumque contractura, & horum circa vesperam intumescentia; In adultis vero non modo morbis supra enumeratis comitem se adjungebat scorbutus, sed & insuper aliis symptomatibus molestus erat. Hinc frequentes de lassitudine cum appetitu prostrato, sudoribus nimiis, ptyalismo, doloribus membrorum nocturnis, immobilitate contracturis querelæ, alii tuberculis infestabantur, maculisque, quidam vero tantum, quando in lecto incalescerent, gingivæ plurimis sanguinolentæ, & in iis, qui alias per totam vitam nec quicquam de scorbuto perceperant, quique diætæ malum hoc causanti non assueti erant. Aliis phlogoses erysipelatosæ in facie partibusque externis, quibus cessantibus, punctiones in præcordiis cum febre erratica, superveniebant, phthisin minantes, nisi præventum fuisset. Singulare in vitriario quodam, alias arthritidi scorbuticæ obnoxio, linguæ symptoma initio hujus mensis deprehendi. Huic cum per aliquot dies ptyalismus præcessisset, subito palpitatio tremula apicis linguæ cum aphonia supervenit, sectione venæ ranimæ sublata. Exemplo *Augustini Thonneri* symptoma hoc ad scorbutum refero, qui haud absimilem linguæ convulsionem in quodam arthritide scorbutica laborante observavit. Ex sola certe lingua excoriata, pustulisque in eadem valde dolentibus latentis scorbuti indicia desumpsit Excellentiss. *Ridlinus*, Linearum medicarum anno primo, medela opinionem comprobante. Ad scorbuticam quoque classem symptomata a spirituum defectu existentia referas, uti vertigines, oculorum caligines, lipothymias, melancholias, sive illis inordinatæ diætæ, animique alterationes progressæ, sive in altero sexu menses suppressi, & graviditas ansam darent. Denique nec illius obliviscendum arbitror, nullo anno majores de ventriculi imbecillitate querelas apud illos fuisse, quibus ex sui cœtus instituto tempore quadragesimæ piscium esus incumbit, quam digestionis debilitatem, an ad spirituum propter diathesim scorbuticam defectum, & fermentum ventriculi proin non satis exaltatum recte referam, penes alios judicium esto. In curatione vero symptomatum scorbuticorum illud in primis magni momenti deprehendi, cujus etiam in aureis suis observationibus

nibus meminit Illustris *Pechlinus* acidiusculos liquores, amaritudine balsamica delibutos palmam obtinere. Siquidem si quopiam in morbo, certe in scorbuto ebullitionis tempora, a reliquo ejus motu, massæque sero sanguineæ statu probe dignoscenda, & medicamenta juxta varianda.

15. Et hæc quidem de constitutione morborum apud nos a solstitio æstivo anni superioris communicare potui; Non quidem talia sunt, quæ ab aliis consignari non potuissent, sed quorum continuationem a me fieri posse illustris tua magnif. censuit, ego vero maxime vellem. Quod superest, neque enim ulterius progredi termini Epistolares patiuntur, Te, Magnifice Domine Præses, ut in præsidium ac incrementum artis societatisque nostræ, quin & totius Reip. literariæ in multos annos quam felicissime superstitem Deus servet, ex animo voveo, & nemo non ex societate mecum, quo summas ingenii dotes, atque elegans in primis maximeque subactum judicium practicum in lectissimis scholiis ulterius demirari liceat. Ipse ego profecto tota vita mihi gratulabor, quod ILLUSTRI SCHROCKIO PRÆSIDE, eam felicitatem nactus sim, qua in SOCIETATEM LEOPOLDINAM receptо, imposterum cum exercitatissimis in arte viris conferendi occasio mihi suppeditetur. Scripsi Hildesii d. XXVIII. Aprilis anni CIϽ IϽC LXXXXVI.

Constitutio Epidemica Augustana Ann. 1699. & 1700.

DN. D. LUCÆ SCHROCKII,

Academiæ Cæsareo-Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præsidis.

UTi anni proxime præcedentis exitum zephyri, pluviosi & tepidi, vehementia comitata fuit, ita præsens annus 1699. simili cum austrina temperie incepit, atque tam constans venti hujus, cum Austro tamen & Africo subinde reciprocantis, ferocia usque ad solis in Aquarii signum accessum notabatur, ut incolarum nemo tam diu horum impetum continuasse recordaretur, & rariora ac breviora hyemis indicia intercurrerent. Et quamvis austrina constitutio alias pessime Medicis, ipsi etiam Hippocrati Sect. 3. aph. 5. non bene audire soleat, hic tamen vires exerere suas non valuit, ventorum potentia atomos morbificas, quæ in putredinem proclives, & aërem inquinare aptæ fuerant, feliciter ubique discutiente; impedire tamen eadem non prorsus poterat, quo minus ex collectis jam antea, & porro hucusque coacervatis lymphæ superfluitatibus, aëreque interdum frigido insensibilem transpirationem retardante, pleuritide aliqui corriperentur; Catarrhi autem in prægresso Decembri faucibus infesti, nunc magnam incolarum partem, gravius mitiusve, & modo fauces solas, sed rarius modo, simul & frequentius pectus, sive glandulosam asperæ arteriæ texturam ex improviso, cum horrore occuparent, concomitante utplurimum capitis dolore, & febrili intenso calore subsequente (sed diaphoretico sumpto paucas intra horas denuo recedente) nec non diuturniore, dum reconvalescentes aëri citius quam decebat se exponebant, tussi humida superstite, qua multum crassi sputi expellebatur. Et hæc anginæ nothæ species hyemali tempore quod epidemica evaserit, quæ alias inter vernales morbos ab Hippocrate Sect. 3. aph. 20. refertur, minus mirari licuit, cum præsens hyems naturam primi veris induerit, sicque prægressum mensibus prioribus frigus viscosi seri collectioni ansam cum dedisset, mitior illa succedens temperies fluxionem ejusdem sive liquationem promoverit. In ipsa morbi invasione, quæ suffocationis metum sæpe incutiebat, aliquot olei amygdalarum dulcium, aut olivarum cochlearia præsentaneo cum emolumento fuere propinata, reliquum autem curæ blandis diaphoreticis, cephalicis temperatis, expectorationem promoventibus, aliisque pro circumstantiarum, & symptomatum diversitate, externis etiam, emplastro de meliloto, malactico simplici, & officinis nostris dicto filii Zachariæ, non inanes suppetias ferentibus, absolutum fuit. Qui ipsi catarrhi, faucibus, pectori, dentibus infensi, in vernum usque tempus, mitiores tamen utplurimum, epidemice grassari continuarunt. Præter hos morbilli quoque plurimos in puerili in primis ætate, licet nec adultioribus parcerent, invaserant; & per aliquot, vernales etiam, menses se exeruerant, benigni tamen & facile iterum dissipati, quamvis intenso utplurimum calore incipientes, quin & capitis erysipelas in multis notabatur, molesta quidem febrili incalescentia, tumore & pruritu periodum suam decurrens, & cum cuticulæ desquamatione, moderatoque sub caloris externi regimine non difficulter admodum iterum evanescens.

Erant eodem, & subsequo tempore, quibus febricula, hecticæ fere æmula, & quotidie calore quodam præternaturali, vel præcordiorum, circa ventriculi superius orificium compressione, incerta periodo recurrens, cum appetitu imminuto, siti vel nulla vel tolerabili, & virium lassitudine, infesta fuerat. Tinctura autem bezoardica bis in die, sine sudoris coactione, sumpta, interpositoque pillularum nostratibus Immanuelis nominis venientium usu, citiori vel tardiori circuitu, prout causa morbifica, viscosa, in glandulis fortasse minoribus ventriculi vicinarumque partium hærens, incuneata magis vel minus erat, sine periculo finita. Licet & hecticæ febriculæ pueruli ætati infestæ essent, a collectis viscidis acidisque in sanguine particulis, & glandulosas in primis viis partes obstruentibus oriri a me creditæ, essentiisque alcalicis & absorbentibus terrestribus medicamentis, post laxativorum usum, maturæ propinatis, non admodum difficulter abigendæ.

Dehinc eurus, penetrante quidem frigore, serenos tamen dies comitante, nos aliquandiu infestabat, cum sol in Aquarii signo esset constitutus; quo tamen dimidio emenso, novus zephyri, ab Africo sæpius intercurrente adjuti, impetus ingruebat, ac nives plures spargebat, quæ vero brevi, cum aëris temperies utplurimum ad temperatiorem statum inclinaret, iterum liquescebant; usque dum aër non multum amplius a ventis agitatus, aliquot ante æquinoctium vernale diebus copiosam nivem demitteret, atque exin frigoris inclementia per longum tempus nos afficeret, sub potiori zephyri dominio, qui post calendas Majales vehementia sua vernalium deliciarum proventum tardabat, tandem in longiores pluvias resolvebatur; cui cum circa solis in Geminos ingressum eurus succedens serenitate grataque calidiore temperie nos refecisset, lætior terræ facies vernantes suas amœnitates eo liberalius protruserat. Sub vario deinde, modo pluvioso, modo sereno Jove, præter reliquorum ventorum reciprocationes, zephyri potissimum nova violentia concuti aër cœpit, usque dum euro leniori spirante, calor æstivus mense Julio constantior ingrueret, Siriusque campos exsiccaret, messem quidem ita maturiorem nec illaudabilem reddens, succum tamen granis cerealibus, ut justo macriora existerent, subduceret. Interea febres continuæ petechiales, quandoque insuper pustulis miliaribus aquosis stipatæ, interdum vero malignitate equidem non carentes, sine tamen istiusmodi efflorescentiis periodum suam absolventes, cum horrore, virium prostratione, cephalalgia, dorsi dolore quandoque & siti non admodum molesta, nec appetitu prorsus prostrato incipientes, per urbem, usque dum Virginem sol accederet, notabantur: non paucis, inter succedentia in morbi progressu deliria, & faucium ariditate, exitiales factæ, ubi vel ab imperitis tractatæ, vel per initia neglectæ, aut etiam decumbentes immorigeri monitis Medicorum fuerant, quam ipsam ob causam habitantibus in pagis viciniæ nostræ Hebræis non levem cladem in Majo attulerant: Laniorum etiam familias in urbe, quas præ alii invaserant, crebris funeribus contristaverant: ast in principio ubi ex arte tractabantur, non admodum refractarias eas notare licuit, ita ut etiam in prima, quod dicitur herba, oppressas, paucoque alexipharmacorum, tincturæ bezoardicæ, theriacæ cœlestis cum chinchinæ extracto &c. usu abactas non una vice notaverim; sicut etiam reliqui sub tepidiori per morbi decursum corporis custodia, per continuatum diaphoreticorum usum haud difficulter evaserant. Alvus in nonnullis obstructa per plures dies nullum incommodum attulisse, nec somnolentia in morbi decremento diutius instans nocuisse observabatur.

Sole in Virgine versante, cœlum, euro crebrius perflatum, humidius & frigidiusculum primo, postea constanti radiorum solarium præsentia animarum, denuo excalefactum cum esset diarrhœæ simplices, paucioribus cruentæ tenellam præsertim puerilem ætatem, immo vix dum in lucem editos fœtus, hoc æstivo tempore infestarunt, excretione aquosa, pituitosa, acidum redolente; quorum ægrotulorum magnam partem, ob parentum, & qui curam puerorum agebant, negligentium, remediorumque intermissionem trucidarunt; quibus enim medicæ manus prudenter adhibitæ, non infeliciter evasisse, atque coralliorum in primis, aut terræ signatæ pulverem, cum theriacæ cœlestis tantillo maritatum, aliaque stomachi fibras roborantia conduxisse notavi causam vix aliam fuisse suspicatus sum, quam pulmentorum ex farina cum lacte coctorum esum, quæ ipsa farina ex tritico ante annum tempore humido cœlo collecto, atque exactam maturitatem non adepto parata, plurimas crudiores particulas absconditas, non infrequenter mucidam, quod sapor odorque

que

que testabatur, corruptionem expertas habuit, quæ dein tenero in pusionum ventriculo in liquorem acido viscidum abeuntes, digestionem vitiarunt.

Interea etiam magna illa Solis eclipsis d. 23. Septembr. comparuit, quam multi nostratum ex plebe, vana persuasione seducti, licet multum reformidassent, ut sanitatis inde jacturam sic fecissent, haud mirari quis potuisset, quamvis nec tunc temporis, nec postea ullos morbosos effectus observare datum fuerit, quæ enim in Octobri, & Novembri lymphæ stagnationes in plurimis odontalgias, & catarrhos leviores produxerant, aëris potius, quæ eclypsin a d. 27. Septembr. usque ad d. 27. Octob. insecuta fuit, inclementiæ, nebulis crebris, pruinis, pluviis, frigore horridæ debebantur. Ipsa solis obumbratio, quam cœlo prius admodum sereno, nubium sparsarum ob orientali plaga progressus antecesserat, cum sensim incresceret, remissioremque caliginem induceret, eurus subito exoriens, non tamen impetuosus, horridiusculam auram reddidit, campique, ex nonnullorum relatione, quasi rore maduerunt; quæ tamen cuncta tum obnubilatione cessante, & ipsa recesserunt.

Sol in Scorpionis signum ubi pervenerat, & eurus præsertim, ad meridionalem tamen plagam quandoque inclinans spirabat, plures serenos frigidiusculos numeravimus dies, matutinis tamen crebris nebulis turbatos. Novembre autem ineunte, zephyrus (qui altero post solis in Sagittarium ingressum die vehementissimus erat) temperatiores eos, varieque constitutos, utplurimum tamen serenos reddidit, & tandem sub multifaria in Decembris aëris alteratione, atque cum reliquis ventis, videlicet primum cum euro frigido, circa medium mensem Austro temperato, & tandem Borea frigido alternatione, in nives, & frigus despumabat. Nec singulares morbi notabantur, nisi quod in dicto mense ultimo puerilem ætatem, non quidem admodum multos, Variolæ benignissimæ, quas nostrates aureas dicunt, quibus vero majores pustulæ, longiori quam priores decursu finitæ, in nonnullis interspersæ fuerant, occuparent; omnes tamen absque singulari periculo paucis temperatioribus remediis, & blando externo regimine facile abigerentur; insuper febres quotidianæ, quales jam circa anni principium infestæ fuerant, repullulascerent: quæ majori cum calore, sine horroris utplurimum sensu ingruebant, & facile in hecticam declinabant, difficilioremque in multis curam reddebant; tandem tamen, cum interpolato laxativorum usu, pulveribus absorbentibus, nitratis, chinchinatis, martialibus medicamentis cedebant.

Principium anni 1700. serenitate, frigori juncta, cum se commendasset, paulo post varia cœli facies, nebulosa, nubila, nivosa, pluviosa, serena, frigida, temperata comparuit, quin & d. 28. Januarii tonitru ac fulgure tempestuosa exstitit, cum per aliquot dies zephyrus, hucusque semper, nisi quod ad semimeridionalem plagam sæpius inclinaret, se exserens aërem multum prius concussisset; qui etiam venti M. Februario continuarunt, & hyemale frigus constans inter nives sæpius delapsas, induxerunt; quod circa solis in Pisces ingressum ab euro incrementum sumpsit, nivesque, in M. Martio sensim liquatas, subinde spargere non intermisit. Interea Januarius febres quotidianas in fine præcedentis anni memoratas producere non prorsus cessabat, & nonnullos apoplexia, diverso fato terminata, alios rheumatismo artuum superiorum, qui usque in Aprilem, juxta cum febribus nominatis notabatur, atque a repetitis sudoribus, præcipue quos Laconicum coriariorum proliciebat, soluto, infestabat. Infantes autem in glandulis faucium ipsisque pulmonum vesiculis, non sine febrili incalescentia invadens, atque grave asthma inducens stagnatio periculo non levi exposuit, multosque eorum, præsertim aut serius, aut negligentius curæ commissos in sepulchrum præcipitavit, cum reliqui orgasmum istum refrænantium absorbentium, & viscosam colluviem blande per alvum sputumque educentium usum salutarem experirentur. Quæ cuncta sicut inæqualitati aëris, lympham modo incrassantis, modo in fluorem iterum aliquantis deberi arbitror; ita ejusdem etiam aëris effectum fuisse non dubito, quod diversas puerperas abdominis præcipue in hypogastrica regione tormina corriperent, eaque lochiorum evacuationem non ad votum succedentem, & hinc ex sanguinis stagnatione nervosam fibrarum tensionem inducentem comitem haberent; quæ ipsa medicamentis castorinis, aliisque fluorem sanguini debitum blande restituentibus, ac viscosas impuritates una per alvum eliminantibus ideo cedebant. Ab eadem aëris inæqualitate etiam, antequam æquinoctium vernum advenisset, Icteri, Martialibus remediis debellati; & febres pe-

petechiales continuæ, cum cephalalgia ingruentes, in quibusdam pleuritide comitatæ, cæterum nihil singulare ostendentes, nec admodum lethales, usque in Aprilem, frigidum, & primo quidem ab euro serenum; postea succedente zephyro, cum semimeridionali vento alternante pluviosum, sparsim ut vix epidemicos inter morbos referri mererentur, notabantur, sed Majus, crebros zephyri flatus expertus, gratiori cœli amœnitate illuxit, in fine tamen frigidus evasit, morborumque seminia (præter Variolarum, nunquam uti hactenus, ita per totum reliquum anni decursum plane cessantium) prorsus suppressisse visus est; quos nec postea repullulare variorum ventorum, aërea, si quæ ingruerent, inquinamenta ex omni mundi plaga dissipantium vicissitudo, sub grata calidioris, nec non temperatioris auræ alternatione, permiserat. Quamvis postea per æstatem febres quotidianæ, & rheumatismi subinde denuo caput extollere conarentur, inque mense Augusto dysenteriæ aliqua vestigia notarentur, vix tamen memorari hic merentur. Post caniculares dies primo frigidiuscula aura spirabat, postea longior aëris serenitas non levem terræ siccitatem inducebat, usque dum post æquinoctium autumnale zephyri vehementia, ab aliis ventis sæpe interrupta, crebras pluvias suscitaret, tepidioremque utplurimum auram redderet, quæ austrina constitutio, paulo post non tantum Variolas in plures infantes diffuderat, sed etiam tusses contumaces in multis, & febres petechiales in quibusdam produxerat; & has quidem non sine contagii nota, ut integræ etiam domus alicubi inficerentur, & non pauci succumberent, quos tamen non tam morbi violentia, quam quod negligenter, & imperite, præsertim a stupida fœdi carnificis temeritate, quæ nescio quo infortunio plures dementaverat, tractarentur, mortis prædam fecerat, cum alii rite & mature curati, paucis assumptis alexipharmacis, primos morbi impetus prorsus, vel intra biduum retunderent, vel salvi tandem evaderent. Omnes præcedaneo horrore, subitam virium prostrationem & præcordiorum oppressionem patiebantur; nonnulli cephalalgia per initia torquebantur; deliria vero & inquietudines interdum subsequebantur, sitis rarius urgebat, nec caloris præternaturalis externa indicia aderant; urina ut plurimum & pulsus non multum a naturali statu recedebant. Talia etiam civis cujusdam uxorem cum filio 17. annorum invaserant, qui empiricæ etiam illius imperitiæ expositi mortui sunt. Filia autem 19. annorum eodem malo correpta in morbi augmento vermem duas spithamas longum mortuum vomitu excreverat, motibusque membrorum convulsivis & continuis deliriis agitata, nil cibi & medicamentorum ulterius assumere voluerat, quin & potum omnem, quamvis fauces aridæ essent, & muco viscidissimo incrustarentur, per biduum respuerat; quæ tamen, cum utrique humero vesicatoria applicare curassem, tumque ipsa deglutire iterum aliquid inciperet, sicque cephalica alexipharmacis mixta admitteret, mentem paulatim & membrorum tranquillitatem resumpserat, & circa tertiæ hebdomadis a decubitu finem suborta diarrhœa evaserat. Altera filia duodecennis tertio, & quarto morbi die vomitu crebro agitata, nil cibi, potus vel medicamentorum retinere poterat; data vero theriaca cœlesti cum chinchinæ extracto motus ille ventriculi perversus sedatus est; die autem decimo caput intumescere, & immensum dolere cœpit, sed propinatis ibidem cephalicis, & alexipharmacis, nec non vesicatoriis utrique humero impositis, parotidisque sinistræ tumore suborto, postquam ille a cataplasmatis usu discussus fuisset, atque diarrhœa supervenisset, convaluit. Filia 15. annos nata, & filius undecennis parem morbi insultum passi, intra octiduum sanitatem recuperarunt. In omnibus his sudor fere nullus prolici poterat; maculæ etiam puncticulares lente, nec satis ad votum prodierant. Pater prima morbi indicia sentiens, sumpta bis tinctura bezoardica, ejus violentiam elisit, inter medicamenta etiam pulveris nostri alexipharmaci officinalis, qui ex terr. sigill. C. C. phil. præp. rad. angel. Zedoar. cort. citr. & myrrh. componitur, repetitum usum in primis proficuum expertus sum; qui non tantum lymphæ viscidıtatem corrigere, ejusque coagulum resolvere, sicque ad diaphoresin disponere, sed etiam balsamicis suis partibus sanguinem a corruptione præservare valuit, tusses magna vehementia adultis æque ac pueris infestæ, convulsivi aliquid alere visæ fuerunt, & magnam humoris viscidi copiam excreverunt; quibus vero, ut alia taceam, continuatum herbæ thee vel veronicæ, cum radice liquiritiæ infusæ usum præcipuam medelam attulisse observavi. Quo sub Morbonæ dominio reliquum anni, varias cœli mutationes, temperatiorem in primis auram producens; transegimus.

Con-

Constitutio Epidemica Berolinensis Ann. 1699.

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP.

von der mühlen.

JAnuarii imo dies tota pluviosa, vespertino tonitru sexies satis vehementer roboante insolito, & hoc saltem tempore raro phænomeno tremendum edidit ostentum, 2da inconstans mane ex parte serena, & sicca, reliqua nimbis ingrata. 3tia mane pluviis molesta in Caurum a meridie valde impetuosum desiit. Sequentes ad decimum varii utplurimum pluviis, quandoque nivium flocculis mixti, nonnunquam frigore temperato in grave tandem gelu degenerante distincti; succedente demum nive, hisque pluviis, vernam fere cum sudo temperiem ad 19num usque reducentes, cœlo nimirum de die sereno; noctu vero gelido, revertente sic paulatim fortiori gelu, triduum durante; tum vero rursus in pluvias ac temperiem aëris leniorem per quadriduum declinante, ac succedente denuo 27vo gelu satis acri sed ephemero, in nebulosum, & pluviosum quadriduum una cum mense terminante.

Februarius eodem typo cœpit, mox vero 2do, succedente gelu ad 11mum usque continuavit, in pluviolam vesperi solutum, sed 12mus mane rursus gelidus, cœlo quidem obscuro & flocculos subinde niveos spargente, octiduum continuavit; 19nus tandem remissior toto biduo pluviosus ac nimbosus. Verum 22do post mane obscurum sequens 23us sereno cœlo pluvias ac grandinem miscuit, succedente post pacatiori 24to, rursusque nimboso, ac nivoso 25to, tandem a modico mane gelu in amœnum triduum 28vo & ultimo transiit.

Martius a pauca nive, sereno mox rursus cœlo exorsus variis, & inter se alternantibus tempestatum vicissitudinibus, Aprilem potius referens, nivibus pluvias, gelu deliquia miscens ad 12mum usque perrexit. Constantiori postmodum frigore, sereno ut plurimum cœlo, nivibus, nonnunquam parvis interpolatum ad 24tum usque continuavit. Inde remittens, post biduum pluviolis quibusdam aspersum, vesperam versus clarescens, 27mo in amœnam serenitatem, sequenti tamen 28vo turbida tempestate, nimbis, pluviis, ac grandine fœda interceptam, mox vero tolerabiliori biduo redditam, 30mo una cum trimestri hoc primo in vernam amœnitatem desiit.

Morbi hujus trimestris initio frequentiores ac epidemicæ fuerunt præcipue febres peculiares catharrales, malignitatis non expertes, difficiles, periculosæ, & quibusdam exitiosæ, quibus ardentes postea successere, pleuritide ut plurimum comitatæ, eaque acuta quandoque, & maligna, nonnullis lethali, tandem variolæ. His ob varium adeo cœlum Februario mense substitutæ febres acutæ ardentes, & continuæ intermittentes, aut subinde potius exacerbatæ, malignitate ac petechiis infames, aliæque paulo mitiores quidem, sed variis exanthematis, purpura, morbillis malignitatis latentis indicibus fœtæ, quæ & sequenti Martio, totoque adeo trimestri, & ultra durarunt, ac haud paucos ad plures miserunt.

Aprilis primus cœptam sub finem mensis præcedentis amœnitatem vernam, quibusdam 4to præsertim, 6to & 8vo cum æstivis de serenitate, & æstu certantibus, ad nonum usque serie vix interrupta, nisi nubilium, utut rarius, horis potissimum pomeridianis intercedens, cœlum variationis insimulaveris, continuavit. Sequens quadriduum a nono ad 10mum serenitati pluvias induxit leves ac fœcundas. Inde ad 18vum euro in aquilonem paulatim deviante, aër quandoque serenus, ut plurimum turbidus, siccus tamen, simulque frigidus, nonnunquam ventosus, 18vus serenus fere totus, circa vesperam fœcundam sparsit pluviam. Succedente hinc cum sudo temperato, & ameno octiduo, 21mum procellosum, & subfrigidum si exceperis, ad vigesimum septimum usque, qui varius, mane turbidus a meridie tonitru, pluvia ac grandine horridus, circa vesperam demum serenus, triduo comitatus, turbido tandem in pluviolam sub ipso mensis exordio delituit.

Majus tota, & amœna serenitate ver initiavit, sed a successore paulo asperiore, aquilone nimirum afflante, destitutus, zephyro tandem subeunte in pluviosum transiit quatriduum a biduo sereno denuo exceptum, sed 10mo sub vespera pauca aspersum pluvia. 11mus mane serenus a meridie sudus, successore 12mo sereno ac sicco interserto, pluvium & circa vesperam tempestuosum substituit triduum. Cui biduum æque turbidum, sed præcedenti ternario siccius accessit, donec 18vus serenus & amœnus vernam gratiam ac jucunditatem, quindecim die-

dierum continua ferie ad ipfum ufque menfis terminum durantem redintegravit.

Junius eodem quidem tenore inchoavit ac biduo ad vefperam ufque fereno continuavit, in pluviam vero fatis grandem aut imbrem potius & tonitru circa hanc defecit, 4tus nubilofus, & frigidulus, ficcus tamen fucceflorem tota die Cauro impetuofius flante nimbofum habuit, triduum tamen fereniius & amœnius accerfentem, ad nonæ (quæ pentecoftes prima erat) ufque meridiem in pluvias fatifcentem, 10mo fuccedenti vario, turbido ac fubinde madido, 11mo mane nubilofo a meridie claro, 12mo fereno, amœno ac temperato toto. Huic 13us mane ferenus ac ventofus, a meridie pluviofus, Iride bis apparente, ac biduanam ferenitatem nunciante, notabilis fucceffit. Quæ tamen a biduo inconftante excepta, quatriduum addidit paulo conftantius, mox tamen in biduum e fudo & pluviis mixtum defcifcens 21mum totum pluviofum ad meridiem ufque 22di a meridie clarefcentis fuccedaneum habuit, 23tius fudo & æftivo calore gratus. 24tum ejufdem amœnitatis ad occafum ufque folis imbre degenerem, focium fibi afcivit, ut & triduum fequens, & pluviolis tamen quandoque madens, 28vus pluviofus a 29no ficco & a meridie fereno correctus, cum 30mo toto æftu ac fudo acceptiffimo ultimum fecundæ hujus anni quadræ menfem claufit. Trimeftre hoc fecundum morbos haud adeo frequentes aluit præter fcorbuticos nonnullos aliis utplurimum complicatos, utpote arthritidi vagæ, nephritidi, colicæ. Febres quafdam catharrales, quandoque, utut rarius malignas. Majus fcorbuticis prædictis hypocondriacos quofdam, &, at raro maniacos junxit. Hifque epilepfias infantum præfertim, & puerorum diarrhœas, fubinde, & dyfenterias hoc anni tempore alias infolitas, febres quafdam cum colica fcorbutica aut hyftericis paffionibus combinatas accenfuit. Junius his malignas nonnullas cum pleuritide, quandoque & in peripneumoniam degenerante concurrentes, exanthematum quoque miliarium peculiari quodam genere, ut & petechiis, iifque periculofis ac quibufdam lethalibus, infames fuperaddidit.

Julii primus dies fudum ultimo Junii inchoatum per quadriduum ad 5tum ufque propagavit, cujus vefpera pluviolam fparfit raram. Sextus mane ferenus, rorantibus fubinde tamen pluviarum guttulis, afperfus a meridie imbrem fudit valde largum, fequentes feptem nubilo, aliquando & imbribus & nimbis turbato cœlo varii fuerunt. 14tus æftivum redintegravit fudum, ac excepto 19no tonitru, & pluviis circa vefperam turbido, & 20mo pluvia vefpertina madente, ad 28vum ufque jugi fudo & æftu gavifus eft; Hic tandem ferenitati huic fatis durabili triduum tonitruofum, pluviofum ac quandoque grandinofum fuccenturiavit, ac 31mo demum fereno & amœno finiit.

Augufto a triduo fic fatis fereno, pluviis tamen quandoque interpellato exorfus, 4to fudum produxit amœnum, ad vefperam ufque fequentis durans, tum vero tonitru horrendo, ac imbre valde largo turbatum, 6to fudo fubinde pluvias mifcuit, 7mo tonitru fuperaddidit, fubfequente vario quandoque ventofo, turbido ac pluviofo ad 20mum ufque cœlo, poftea vero fereniori ac tranquilliori, non tamen omnino a pluviis immuni ætheri abblandivit ad 28mum ufque; una cum triduo fereno toto, ac æftivo calore amœno, menfem hunc claudentem.

September fudum æftivo fervore jucundum primo die continuavit, 2do a meridie pluviolas quafdam mifcuit, fequens nubibus id fubinde temperavit. 5tus idem reparavit, a meridie pluviolam afperfit, 6tus a pluviis immunis, 7mus & 8vus raras fereno pluvias intercalavit; A nono ad 18vum æther æftivum, fudo rurfus & temperato calore amœnum affulfit, 18vus pluviæ pauxillo afperfo, 19no & 20mo redintegratum fed frigidulum, 21mo & fubfequente biduo paulo mitius, 24to nebulofum, fed mox rurfus ferenum cum fucceffore toto 26to fudum pluvia matutina modica, ac nubilo poftea interpolatum ad 30mum ufque adeoque poftremum reduxit, ficque trimeftri huic tertio gratum reddidit terminum.

Tertii hujus trimeftris a priori haud multum abludentis Julius hypochondriacas nonnullas & fcorbuticas affectiones variis comitatas fymptomatibus, & hæc inter præcordiorum præcipue oppreffionibus & angoribus moleftas; febres continuas ardentes, aliafque paroxyfmis fubinde vehementibus graves, nec omni malignitate vacantes fymptomata periculofa, pleuritides, hæmoptoes, deliria, ad phrenefin durantia, inducentes. Epilepticos infultus frequentiffime, adeoque epidemice diarrhœas nonnunquam, & dyfenterias periculofas, a tergo trahentes. Auguftus eodem fere tenore tranfiit, nifi quod febres continuæ ardentes, malignæ admodum, frequentiores adhuc ac petechiis quoque

que stipatæ successerint, atque Septembri quoque continuarint, in hecticam haud raro, tusses contumacissimas, colicas quoque passiones, diarrhœas & dysenterias transeuntes, periculosas, raro tamen lethales, purpura sæpius, variolis raro, morbillis frequentius notatas.

October autumno congener a primo ad 19num usque vario cœlo sæpius pluvio, vio, raro sereno, semper horridulo transiit; Hic serenus, præter parum pluviæ 23tio sparsæ octiduum adduxit serenum & 25to præsertim æstivo sudo fere compari, a biduo paulo nebulosiori exceptum, 29no nebuloso turbido ac pluviis raris tamen interpolatum, biduo alio sereniori, sed euro afflante frigidulo surrogata compensavit, tandem postremo biduo in primam glaciem sub ipso exitu diriguit.

Novembris primus, ejusdem cum prædictis postremis genii, serenus nimirum & gelidus, 2dus gelidus adhuc, sed nubilosus ac turbidus sequenti nocte primas sparsit nives, remittente parum gelu, noctu rursus pruinam, tum mane nebulam in pluviolam deliquescentem tulit. Subsequentem 5to sicco, mitiori æthere grato, tum pluviosa nocte ad meridiem usque sequentis interserta, inde clarescente rursus aëre post turbidum 7mum, triduum subsecutum sudo temperato valde amœnum ad vesperam usque 11mi pluvia rorantem, cui quadriduum rursus serenum successit, ac 18vum mane pluviolam spargentem, si exceperis, ad 21. usque a meridie pluvia quoque rara cum sequentibus duobus madentem. 24tus ejusque successor nimbosi asseclas habuere turbidos ac pluviosos, solo 30mo mensis nimirum ultimo sereno ac temperato excepto.

Decembris primus, & secundus alternatim pluvias serenitati, ille mane, hic vesperi subordinarunt, 3tius in gelu pronus a nocte gelida, meridie nivoso, reliquo sereno in triduum brumali frigore rigens transiit; 7mus mitior, cum 8vo toto nives addidit; 9nus temperato gelu serenus; 10mus totus nivosus a procellosa nocte in serenum ac temperatum gelu migravit, 11mo fortius; 12mo subturbido cœlo per triduum subsequens satis rigorosum, in gelicidium tandem desiit, 16to nebuloso cum sequente, cœlo etiam sereno paululum remittens, biduum substituit penitus degelascens, sed redintegrato 20mo gelu ac meridiem usque mitiorem, 21mo & 22do nebulosis ac pluviosis 23. a nocte serena gelicidium a meridie adduxit ad 24ti usque sequentis meridiem, in pluviam tandem satiscentem, 25tus nebulosus ac nubilosus totus mite restituit gelu, cœlo sereno cum nivibus quandoque alternante; ad 31mum usque & postremum hujus ut trimestris sic anni totius, robur successive validius acquirens.

Postremum hoc trimestre, perinde uti priora, febres obtulit varias satis frequentes satisque vehementes, acutas & ardentes nonnullas simulque malignas pleuritide, & peripneumonia quandoque, ut plurimum funestis, diarrhœa, cholera, ictero, catharris cum defluxionibus molestis in dentes, tonsillas, guttur, pulmones &c. depluentibus contumacibus; cephalæa, cardialgia, palpitationibus cordis intensis, purpura subinde, morbillis, variolis & haud raro petechiis stipatus. Præcipue autem colica quædam scorbutica valde frequens fuit, prima facie levis, ac haud magni momenti visa, mox vero nunc diarrhœæ, nunc dysenteriæ, nunc pleuritidis in peripnenmoniam sæpe degenerantis, contumacis, periculosæ & haud raro lethalis, Protei instar larvas induens.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1699.

Dn. D. JO. JACOBI HARDERI.

PRincipium Januarii fere ad usque hujus medium, varia tempestate eaque subita dyscrasia ac mutatione, novi anni auspiciis prælusit: imminente paulatim novilunio cœlum læta serenitate, aerque desiderato pruinæ incremento ac siccitate ad usque finem hujus mensis favere perrexit: inde vero obscurior aër ingruit, Februariique initium nunc nebulosum fuit, nunc pluviosa cum nive mixtum, ventis per intervalla fortiter spirantibus. Pleuritides & pleuropneumoniæ cum febribus continuis jam frequenter homines invadebant: neque catharri ferini iisdem pepercerunt, variolis teneriori infantiæ subinde infestis.

Martii principium pluvialis nix ingratum reddidit quæ instante plenilunio, magna & insolita cohorte, arva montesque adeo obsedit, ut itinerantibus non parvo fuerint obstaculo: inde blandiore accedente aëre, nix paulatim fundi, & fertilis tempestatis spes major affulgere cœpit: usque tamen interpolatæ circa finem hujus, & Aprilis initium nivales pluviæ, eandem rursum extinguere cœperunt. 8. 9. & 10. April. interdiu

diu calore blando terræ gremium reficiente, noctu vero pluvia cum tantilla nive idem irrigante, febres continuæ hoc tempore satis adhuc infestabant.

Dies 12. April. calidiusculæ pluviæ fugata in arvis, montibusque adhuc dum hospitans nix maxima sui parte, affulgente, deinceps serena tempestate, cum exoptato calore solis, florum fructuumque fœcundo parente, tantum non prorsus evanuit.

Maji initium multa pluvia comitabatur, in montibus hic illic nive per intervalla interspersa inde optata tempestas ingruit, solis desiderato calore singulis terræ fructibus & seminibus, in vitam excitatis, cujusmodi in Junium usque & ultra fœcundissime continuavit: Julius, quem canicula promittit fervorem minus largum, sensit frequentibus pluviis præter votum illum attemperantibus: neque ejus defectum Augustus majori calore, quem ab hujus medio ad finem usque demum experti sumus sarcire potuit, unde uvarum maturitas quam Septembri mortales præstolantur, versus finem usque hujus a nobis desiderata fuit; & quamvis dies calidi interpolate alluxerint, noctes tamen frigidiusculæ, eandem non parum sufflaminarunt. Sub finem Octobris nivalis tempestas jam ingruere cœpit, quæ subsequentibus hinc Novembri & Decembri mensibus, in primis circa medium finemque hujus cum multa Brumæ sævitia, ingravuit; præter febres continuas & in quibusdam locis satis malignas, alii morbi rarius frequentes erant.

DN. D. RUDOLPHI JACOBI CAMERARII,

Academici Naturæ Curiosi,

Schediasma Tubingæ missum ad Historiam Epidemicam.

Anno *1699.* & 1700.

Laudabile est institutum historiæ epidemiæ Germanicæ, in appendicem ephemeridum ab annis aliquot referri solitæ, quod ex multitudine observationum per diversas provincias collectarum progressu temporis acquirendam spondet notitiam meliorem & pleniorem de subdolis, alias & occulte, utut populariter, grassantibus morbis. Hanc ego collectaneorum supellectilem hac quidem vice non venio locupletatum, nec plenam descriptionem constitutionum utriusque anni hic inserere necesse duco; Quoniam qui suis temporibus grassari solebant catharri & inflammatorii pectoris morbi, quæque intercurrebant variolæ, cum aliis levioribus, tanti momenti non videbantur, epidemicarum autem febrium pristina frequentia & malignitas ab aliquot retro annis per Dei gratiam in urbe dominium non obtinebat: Sed ea fata, quæ per tristes olim annos communiter plures experiri solebant, jam paucis & vel uni atque alteri solum obtingere, idque modo quodam sporadico potius quam epidemico, hoc annotare cum licuerit, communicare etiam operæ pretium visum fuit.

Exemplum quod huic rei fidem faciat singulare pro an. *1699.* suppetit in una domo, scilicet Aprili mense primus in familia pater, vir robustus, idemque hactenus sanus bibliopegus, febre maligna plane ex improviso morboque acuto abripitur. Hunc post breve tempus, liberis interim etiam correptis, evadentibus omnibus, intra mensem ultima sequitur in familia mater; sic viduata domus, cum altum de simili malo in urbe esset silentium, nec per hunc annum ante & post ita acute abriperetur quisquam. Nihil etiam contagii hinc retulerunt vicini, aut qui alias tristes illas ædes visitarunt. De causa illa manifesta non constabat. Audiebantur quidem tum temporis hinc inde varii pauperum morbi sub annonæ caritate ob diætæ vitia, vertigines, tormina, alvi fluxus, sed hæc in pagis potissimum, minus in urbe. Constitutio autem aëris per istum mensem, utut sæpe blanda, mitis, velut æstiva, hinc & leviter tempestuosa, in principio tamen & fine fuit frigida, humida, cum & vicinis alpibus diu inhæreret nix, quin nova sub medium, & finem ibi caderet.

Pro anno 1700. duo suppetunt exempla, notata in binis ædibus: ubi principium continuæ non communis febris iterum deducendum est a mense Aprili, qua sub ejus finem correptus fuit sartoris filius, absque omni, quantum quidem constat, causa evidenti, nec ab alio quocunque infectus. Hunc sequitur soror major, hanc minor natu; omnes medico nullo consulto vel absque vel cum medicamentis, ut ajunt, domesticis evadunt, ita tamen ut ad quinque & sex septimanas protenderetur apud singulos plena convalescentia. Quarta in ordine mater demum die septimo vel octavo

Ju-

Junii (non enim simul tres priores personæ decubuerant; sed, una fere resurgente, dejecta fuerat altera) cum male habere circa præcordia inciperet, sumit purgans, nescio quale aut cujus suasu, & movetur fortiter, sed abhinc statim lecto affigitur, alvum ad tredecim dies habet clausam, tunc suppositoriis & enemate tarde & parce motam, jacet soporosa, omnium negligens, excitata & interrogata sibi non male esse dicit; tandem subdelira, nullis usa medicamentis, in tertia demum septimana die vigesimo quarto Junii moritur, livide post mortem nigricans. Ipso die sepulturæ frater defunctæ, lanio robustus, quinquagenarius, tabellarius, post varios quidem errores diætæ, largos certe in vino excessus, ægrotare incipit, sc. prævio horrore maligne dejicitur die vigesimo sexto Junii. Dicitur autem turbatus & vestibus indutus die mansisse extra lectum, ludens, garriens, cum pulsus præ spasmis jam explorari vix posset, &, ut ajunt, pleuriticus. Quidquid sit de ipso, quem non vidi, moritur satis acute mane diei secundi Julii, convulsus. Abhinc terrore perculsa alterius fratris uxor etiam dejicitur, sed evadit; Cum vero insuper binæ personæ aliis in ædibus, quibus cum ista familia nihil intercesserat commercii, febre, sed mitiore & remittente, corriperentur, caderetque vir sanus hactenus ex improviso apoplecticus lethaliter, imo de subitaneis per patriam casibus tristes hinc inde advolarent nuncii, magna utrique tum pavidorum commotio. Sed redeundum ad ædes sartoris. Die altero post sepulturam matris, filia annorum septendecim nondum menstruata, mane circa horam octavam ægrotare incipit, friget, a meridie incalescit, atque ita hinc continenter febricitat, ut extra lectum plane non degere, quin sæpe in eo ne quidem se erigere posset, plerisque tamen diebus horas matutinas experiretur meliores, pomeridianis autem sentiret exacerbationes omnium symptomatum, quorum præcipua erant dolor capitis, & ut ajebat cordis, cum levi tussicula, alvo tarda, pauca, siti non nimia, appetitu nunquam pleno abolito, lingua mucosa, molestia quadam deglutitionis, absque maculis, (uti & priores omnes) absque singulari delirio, mittens urinam nunquam rubram, cum nebula post moram crassa albide pallida. Hæc filia post dies quatuordecim evadit feliciter, usa decocto rasur. c. cerv. rad. glycyrrhiz. sem. fœnicul. pulveribus pannonico, alexipharmaco, cer... vino, (prout hic in officinis juxta descriptionem B. Parentis in gratiam pauperum prostant minus pretiosi) bis in die aut ter, alternis enim noctibus dabantur grana quatuor extracti bezoardici, descriptionis ejusdem, cum vehiculo & mixtura aquarum melissæ, card. bened. cerasor. tiliæ, Syrup. acerosit. citr. cui addebantur cornu cervi ustum, antimonium diaphoreticum, & tinctura bezoardica, cum pulveres illos porro sumere recusaret. Tandem ultimus in domo pater, die duodecimo Julii languere visus, sibique metuens, ne ordo jam ipsum tangeret, a deglutitis noctu septem pilulis bezoardicis, & drachma dimidia theriacæ Andromachi mane in vino hausta, largiter sudans præservatur, nihilque ultra mali passus, finem ita imponit malæ febri, inducias hinc iterum urbi nostræ (utinam bene longas) concedenti.

Hæc de hac familia. Interim alibi in urbe lotrix, cum prioribus non communicans, circa idem tempus cum ista muliere, sc. die octavo Julii, post loturam linteorum, sub horam vespertinam septimam horrore gravi correpta, hinc ob æstum, sitim, acutum capitis dolorem, cardialgiam, tussim frustraneam, dolores costarum pleuritidem æmulantes, die decimo Junii mane venam secari jubet in brachio (unde sanguis extractus mora temporis nullam contraxit crustam, sed mundam servavit superficiem) decursu dierum mane, & meridie melius, a vespera in noctem semper pejus habet, tum dyspnoica subinde, & subdelira; Die decimo tertio mensis observantur in collo ipsius & pectore maculæ minutæ rubentes, die decimo octavo per collum efflorescentes vesiculæ milliares; Alvus die decimo quarto ante meridiem sponte novies non torminose soluta per morbi decursum manet lubrica, laxior communiter sub exacerbationibus; Urina mittitur nunquam tincta, plerunque turbida, cum sedimento post moram laxo, crasso, pallido. Sic afflicta fœmina sub usu prædictorum medicamentorum, quibus hic accesserat decoctum pectorale alexipharmacum, electuarium diascordium, & cortex Peruvianus, evasit feliciter; equidem in sexta septimana jam iterum lotricem agens, notabile adhuc sub declinatione emergens narravit phænomenon, pruritum scilicet fere universalem, valdeque molestum, quo ad fricandum vehementer corpus urgebatur, unde & in squamulas elevata & siccata cuticula abscesserat passim. Ceterum hæc non uti

uti prior, infecit quenquam, five nemo ab ea laboravit similiter, nisi quod filiola annorum quatuor eam videretur sequi, febricitabat enim per dies quatuordecim continenter, cum exacerbationibus vespertinis, sine maculis; convaluit autem absque medici ope, cum post longam anorexiam & abstinentiam appetitu ferebatur in lac acidum eoque satiaretur.

Hæc sunt fata familiarum, quas in alta velut pace securas hostis improvisus diversimode aggressus graviter exercuit, modo unam & alteram in domo eligens personam, reliquis parcens, alias nulla prætermissa paucas fataliter abripiens; Ibi in una domo persistens, decursu intra breve tempus absoluto, hic extra domum ad consanguineos, & affines sese extendens, diu tamen protracta successione in eadem, ad mensem sc. usque tertium. Illum alias novimus morem talium febrium, quod cum epidemicam minantur invasionem, accedentes subdole & sparsim se prodant, & cum finis earum adest, recedentes subinde tamen, cum minime credis, recurrant; Hic autem neutrum locum habere videtur; sed alia ratione tristem sui memoriam renovasse malignitas; idque non tam hyberno, quo major olim communiter notabantur, quam æstivo potius hac vice tempore, quo Mars apud nos (utinam per Dei gratiam diu) quiescit, & qua mediocre fuit annonæ pretium. Addendum hac occasionem post hyemem inconstantem, ventosa, lutulentam & gelidam, non minus varium successisse vernum tempus, nive iterum alpibus diu, ad finem usque Aprilis, inhærente; Junium in specie sæpe, ipso die septimo fuisse pluviosum, ad exundationem fluviorum in utraque circa urbem valle. Respondebant interim tali constitutioni morbi varii, inter quos præcipue hybernæ variolæ, vernæ scabies, pleuritides, peripneumoniæ, sub initium Maji perquam frequentes: Abhinc autem inter benignos nec multos morbos observabatur singularis illa malignitas, ad paucas determinata personas. Quibus sub finem pro declaranda temporum istorum de cetero bonitate addi potest, quod a quo tempore fama de novo remedio antidysenterico percrebuit, nullus observatus inter nos fuerit æger, quo cum ejus periculum fieri potuerit.

SERIUS MISSA

DN. D. AMBROSII STEGMANNI

Historia Epidemica Mannsfeldiaca Anni 1697.

CUm temporum inæqualitas, Hippocrate & experientia teste, plurimos pariat morbos, nec minima utilitas, judice perillustri Domino Præside ex epidemica annorum constitutione, diligentique illorum observatione resultet in rempublicam Medicam, operæ pretium duxi & Ego, ut circa Comitatum Mannsfeldiacum ex epidemica constitutione propullulantes morbos, quantum mihi observare datum fuit, annotarem & ephemeridibus adderem. Ab anno itaque 1697. bono cum DEO, initium faciam; Cujus Mensis Januarius incepit gelu rigoroso congelare aquas, & nive conspergere terram ad quintum usque diem, quem inconstans, ingruente ultima lunæ quadra, aëris tempestas excepit, & per reliquos hujus mensis dies mox pluviis, mox nive, mox turbinibus continuavit.

MORBI. Per hunc mensem tumores insoliti hominum capita occuparunt, ut tertio maiores extiterint, quos tamen sudorifera, & vesicatoria optime dissiparunt. Sicut & pleuritis notha in gravidas nimium quantum sæviit. Nec non catarrhi suffocativi primæ, mediæ & ultimæ ætatis homines invaserunt, qui affectus tamen appropriatis suis remediis auscultarunt.

FEBRUARIUS, inconstante aëris temperie, multis comitatus nebulis matutinis & vespertinis ad nonum usque diem continuavit, quo frigus intensum ingruit & ad 24. quatembris sc. diem duravit, reliquos hujus mensis dies rursus aër pluviosus, udosus & nebulosus excepit.

MORBI. Mense hoc morbus Hungaricus, superveniente ut pl. 7timo die angina, febresque petechiales multis exitiales fuere. Petechiæ in plerisque absque ullis datis medicamentis 2do statim & 3tio die maxima cum virium prostratione & malignitate eruperunt. Et licet multi his laborantes sanis similes viderentur, tamen præter omnium opinionem die septimo extincti sunt. Die 5to ut pl. in sexu nobiliori hæmorrhagiæ narium, in sequiori menstrua cum infallibili lethalitatis indicio, erumpebant. Quibus mox ab

ab initio delirium superveniebat, morbo absolvebantur sic, & diversos ex pauperioris sortis hominibus vidi superstites, qui negligentius vivebant, in frigore jacebant, nec ullam sui corporis curam habebant. Ex decumbentibus etiam quidam recidivam sunt passi, ita ut intra mensem bis fuerint petechiis insigniti, qui tamen omnes vita privati sunt. In quibusdam febre hac demortuis, facies vivorum simillima & sudore guttatim conspicua, deprehensa est. Admirationem etiam subit, quod bubones pestilentiales, in quibusdam peste, tempore ultimæ contagionis, olim infectis, hoc mense rursus intumuerint, purulentamque materiam de se dederint. Optima bezoardica lege artis & summo studio adhibita respuebat omnia hæc febris; Itidemque vomitoria & venæ sect. in principio etiam administrata erant de nihilo. Sola vesicatoria, quæ tamen plurimi recusabant, primis statim diebus in diversis corporis partibus simul applicata, multos eripiebant e faucibus mortis.

MARTIUS & APRILIS mox pluviis & tonitru, mox nive, mox turbinibus mutarunt suos dies.

MORBI: Catharri & tusses nimium quantum infestarunt homines, in his Pillul. de Succin. Craton. it. de Cynogloss. associatis Elixeriis pectoralibus multum profuerunt.

MAJUS insolito aëris fervore & tonitru ingruit, & usque ad X. diem continuavit. Reliqui hujus mensis dies pluviosi & ventosi, noctes vero ob flantem Boream summe frigidæ extiterunt, ut & exinde fructus & fruges ob glaciem obductam frigore sint tactæ & læsæ.

MORBI. Hoc mense pleuritis, hæmoptisis, arthritis vaga scorbutica, & in primis febres catharrales multo infestarunt.

JUNIUS intravit rursus insolito aëris fervore, cujus XI. diem Boreas excepit & usque ad XX. diem duravit, quo rursus aëris fervor cum tonitru ingruit, & mensem finiit.

MORBI. Hoc mense melancholia multos utriusque sexus homines invasit, qui truculentas manus sibi suisque intruserunt, supervenit & quibusdam melancholicis epilepsia paucas post horas lethalis.

JULIUS crebrioribus pluviis, flante Borea, per totum mensem ita molestus, ut Vulcanus tunc temporis superbiret in nostris fornacibus.

MORBI. Hoc mense febres tertianæ & quartanæ, it. Partus difficiles sequiori sexui periculosi fuere.

AUGUSTUS, SEPTEMBER & OCTOBER pluviosi, & ventosi flante Borea & Euro extiterunt.

MORBI. Catharri, tusses, & pleuritis vagarunt hinc inde.

NOVEMBER & DECEMBER maxime inæquales fuerunt, & mox pluviis, mox nive, mox frigore mutarunt suos dies.

MORBI. His mensibus icterus in quibusdam cum diarrhœa, in aliis cum vomitu, in plurimis cum tumore ventris observatus est, & totas familias infecit, paucos tamen intra dies pillulis meis Martialibus & sale cachectico Ludovici profligavi hunc morbum. Sic & arthritis vaga scorbutica & podagra multos infestavit.

Epidemia Mannsfeldiaca. Anni 1698.

JANUARIUS frigore intenso per 4. dies spirante subsolano continuavit, 5to die aër nebulosus ingruit, 6to & 7timo Aquilo nivem, d. 12. 13. 14. zephyrus pluvias protulit, d. 15. 16. 17. 18. 19. 20. Euro-notus nivem & intensum frigus reddidit. Reliqui mensis dies, flante zephyro, rursus pluviosi extiterunt.

MORBI. Tussis, catharri, & pleuritis notha multis molesti fuere.

FEBRUARIUS pluvioso & australi aëre usque ad sextum continuavit diem, 7mo frigus intensum, spirante euro-noto, ingruit, & per reliquos hujus mensis duravit.

MORBI. Pleuritis, tumores sub axillis & morbilli admodum familiares fuere hoc mense omnis ætatis hominibus.

MARTII primi VI. dies, flante zephyro, pluviosi extiterunt, VII. frigus, spirante Euro-noto, intensum rursus ingruit, & usque ad XX. continuavit, quos reliquos mensis hujus dies aër meridionalis cum pluviis, & tonitru absolvit.

APRILIS totus pluviosus, spirante aëre meridionali, extitit.

MAJUS eodem aëre & pluviis usque ad 18. diem continuavit, d. 19. Subsolanus radiis solaribus terram siccavit, quam tamen d. 27. pluviæ & grandines rursus humectarunt, & ad finem usque hujus mensis perdurarunt.

JUNIUS, JULIUS, AUGUSTUS, SEPTEMBER, & OCTOBER mox pluviis, mox radiis solaribus, & aëre validiori, mox frigidiori, variante Aquilone & Austro, admodum molesti extiterunt.

MORBI. Licet maxima aëris inæqualitas

tas per totum ferme annum extiterit, minimi tamen morbi has oras visitarunt. Nam præter melancholiam, maniam & furorem uterinum, plane nullus alius in Comitatu Mansfeldiaco per mensem Julium, Junium & Augustum observatus est morbus. Hi autem affectus permultis familiares fuerunt. Nam XV. melancholia VII. mania, & octodecim furore uterino laborantes meam solummodo implorarunt opem, quibus etiam ad unum omnibus appropriatis suis remediis, & inprimis vesicatoriis, & venæ sect. Deo auxiliante, pristinam reddidi sanitatem. Nymphæmaniacæ in primis mira passæ sunt symptomata. Quædam nil nisi obscœna proferebant verba, veneremque intendebant. Quædam insomnia phantastica recitabant, & modo hunc, modo illum Sanctum. I. Principem. I. alium Magnum pro sponsis habebant. Aliæ cantabant, saltabant, & modo in caput, modo in pedes se conjiciebant, variaque absurda immiscebant. Aliæ rythmos componebant, totas paginas e Bibliis recitabant, & chiliastas se profitebantur. Extitit autem, quod mirandum, furor uterinus contagiosus, nam iisdem in ædibus sæpe 2. 3. & plures decumbebant mulieres hoc affectu. Vidi etiam oculis meis, quod præfecti cujusdam uxor in paroxysmo ejusmodi furente constituta, ex adstantibus mulierculis rusticam quandam virginem ad osculandam manibus arriperet, recusantique colaphum impingeret, ex quo terrore rustica hæc, altero die post, eodem affectu infecta fuit,

NOVEMBRIS initium frigidum fuit, reliqui vero ejusdem dies mox pluviis, mox nive rursus molesti extiterunt.

DECEMBER mox frigore, mox pluviis, mox nive, mox turbinibus annum absolvit.

MORBI. Hisce mensibus variolæ suis maculis primæ, mediæ & ultimæ ætatis homines signarunt. Vidi enim vetulam septuagenario propinquiorem, & virum sexagenario majorem, variolis absque vitæ jactura decumbentes. Sic & bruta a variolis non immunia fuere, ex quibus pennata, utpote anseres & gallinæ, tum domesticæ, tum indicæ, hisce infecta perierunt ferme omnia. Oves & porci vero, quibus expellentia (utpote cineres ex stipitibus fabarum, vel frumento secalino cum urina humana, vel rob. Sambuci &c.) ab Oeconomiis curiosis propinata sunt, ut pl. evaserunt superstites.

Constitutio Epidemica Berolinensis Ann. 1700.

DN. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP.

von der mühlen.

JAnuarii 1mus st. Greg. gelu quod annum præcedentem finierat, cum degelascente tempore imbribus ac nivibus mixto commutavit, & ad festum Apparitionis s. ut vulgo vocant trium Regum usque continuavit, sequenti festum die gelu cœlo sereno vires recuperavit; ac per triduum servavit, 10mo rursus & sequentibus; 12mum gelu aliquali & nivibus diversum, cum 16to, 17mo & 18vo blandum gelu nocturnum cœlo nubiloso a meridie pluviis rorantibus, si exceperis ad 25tum usque remittens, 26tus priorem vigore reassumpsit, illique nives superaddidit; eoque tenore sequentibus 29no excepto, ad 30mum usque duravit, tandem 31mo ac ultimo illius mensis, pluvioso, a meridie vario desiit æthere.

Februarius temperato quidem frigore cœpit, sed nivibus, quandoque alias pluviis, utut raris, interpolato varius fuit ad 22dum usque, a quo redintegrato per triduum brumali rigore, sereno interdum cœlo, 25to sensim remittente, 28vo circa vesperam pluviam tandem delituit.

Quam prima Martii serenus excepit dies, huncque sequentibus gelu nocturnum, subinde & diurnum, nivibus 3tio & 4to opertum, succedentibus a 5to ad 11mum satis rigidum, remittens 12mo ad 25tum usque Cauro impetuosius flante noctu valde gelidum, & hujus sequaces ad finem usque mensis, Cauro licet ab Aquilone repulso ab hinc 30mo succedente Euro eodem fere tenore perdurantes.

Morbi hoc anni quadrante præter scorbutum fere endemium ejusque asseclas, ut & cognatum malum hypochondriacum, fuere frequentiores catharri, tusses, febribus, quandoque catharralibus, variis defluxionibus, in genas, dentes, maxillas, guttur, scapulas, ipsum quoque pectus & pulmones, pleuritide item tam vera, quam spuria, indeque ut plurimum pullulante hæmoptoë, hancque nonnunquam excipiente aut phthisi, aut hectica, haud raro etiam nephriticis doloribus complicata. Præterea febres quoque aliæ variæ, interque illas quædam malignitate non vacantes, morbillis,

lis, & variolis, & purpura sese prodentes.

Aprilis primis diebus Euro-noto spirante paulo remissior, 6to vernæ amœnitatis prænuntio, variantibus subinde ventis & nonnunquam satis aspere flantibus, sereno tamen plerunque cœlo, rarius pluvias rorantes spargens, ad extremum usque diem temperatus fuit.

Cui Majus fere totus respondit, frigidior equidem paulo præter 12mum & 17mum sudo & tempore verno amœnos, ad 22dum in pluvias comite tonitru circa vesperam cum sequenti toto & 24to mane udo solutum, succedente biduo sereno ac temperato, postque 27mo mane pluvio, tandem ad 31mum adeoque ultimum serenus, & amœnus.

Junius serenitatem, & amœnitatem vernam Majo cœptam ad 6ti usque vesperam cum pluvia tonitru advehentem continuavit, 7mus & 8vus præcedentibus nubiliosiores, circa vesperam rursus pluviis fuerunt, reliqui ad 12mum obscuri & frigidi, sicci tamen; a 12mo vero (20mo mane pluvioso, vesperi tonitruoso excepto) ad 22dum & 23, serena & amœna temperie commendabiles, ac hos inter 14tum, 15tum, 16tum, & 17mum æstivo fere æstu graves fuerunt, subsequentes pluviosi, quandoque tota die ac nubili ad 30mum usque & ultimum mane nubilum, postea præcedentibus sereniorem.

Morbos hoc trimestre præter prædictum scorbutum & ab illo dependentes cachexiam, dolores, tumores & id genus alia symptomata, febres genuit omnis generis, communes, ephemeras, intermittentes varias, etiam septiduanam, paroxysmo septimo quoque die recurrente, rarius, si unquam antehac in praxi occurrentem, continuas, ardentes, cum & sine exacerbationibus, catharrales, malignas haud raro, pleuritide, arthritide, catharris aliisque variis defluxionibus, tussi, doloribus præcordiorum & hypochondriorum, asthmate, interdum convulsivo infesta, purpura, morbillis atque variolis aliisque exanthematis fœdas, passiones item hystericas, nephritides, diarrhœas, hæmorrhagias etiam uteri, &c.

Julii prima dies serenitatem ultima Junii cœptam continuavit; Verum frequentes mense fere toto alternis diebus sudum cum pluviis nunc parcioribus, nunc copiosioribus alternando; æstivum sereni cœli æstum sic imbribus & pluviis temperarunt.

Augustus a primo ad 7mum fere pluviosus, triduum ad 10mum usque serenum intercalavit, sequens triduum mane siccum vesperi pluvia maduit, 14tus vento nubes dissipante serenas, 15tum successorem habuit totum udum & imbrosum, 16tum mane pluvium, postea serenum, serenitate triduum continuante, biduum rursus mane nebulosum post raras spargendo pluvias vidimus. Sudo 22do interserto 23tio nubilo, tonitruoso, ac pluvioso in serenitatem tandem declinanti, 24tus successit serenus & amœnus, atque huic frigidulum pluviis subinde madens ad finem usque mensis septendium.

September facie a primo rorante nonnunquam alias sereno, in sudum æstu sæpius grave mutata, ad 13tium usque mane serenum, licet a meridie post tonitru grave imbridum, commendabilis, triduum accivit varium pluviis serenitati interspersis, ac frigore, moderato tamen, non usquequaque gratum; triduo alio sudo gratiori exceptum, biduo rursus interpolatum vario, 22do sicco, 23tio toto fere pluvio ac frigido 24to mane nebuloso ac nubilo, a meridie sereno, substituti triduum ejusdem fere tenoris frigidum tum serenitas bidui postremi mensem nunc simulque trimestre hoc absolvit.

Quoad morbos id præcedenti fere compar, nisi quod frequentiores adhuc fuerint febres, præsertim ardentes & malignæ, petechiales quoque, pleuritides in phthisin quandoque declinantes, quædam veræ, quædam etiam nothæ, dysenteriæ & diarrhœæ, æstui partim & inordinatæ, in potu præsertim & fructuum horariorum ingurgitatione, diætæ originem debentes nonnunquam lethales variæ, febribus interdum comitatæ defluxiones cum tumoribus artuum, præcipue genarum valde contumacibus.

October a primo ad 4tum usque nubilum & a meridie rorantem, indeque ad 8tavi usque vespertinam pluviam serenus, temperatus ac sudo fere jugi veris instar amœnus; Noctu inter 8vum, & 9num tonitru horrendo terribilis, nono sparsis a meridie pluviis paulo horridior, 10mo sine pluvia nubilus, 11mo sudum redintegravit, biduo succedente vario ac quandoque pluvio, 16to vesperi pluvia madens, cætera cum sequentibus quinque serenus, 21mo nubilus subindeque rorans ac Austro flante frigidus, 22do mane pluvius ac nubilus cum sequentibus quinque siccus, 27mo nubilus totus ac imbrosus, 28vo Vulturno aspirante nebulosus mane, postea cum insequentibus ad 31mum ac mensis hujus postremum, paululum rorantem

tem & frigidum, serenus atque siccus.

Novembris primus, durante adhuc Vulturno, gelu induxit, & per biduum continuavit, quod tertio rorante mane parumper cœlo remisit, succedente 4to toto pluvioso; cum biduo turbido sicco tamen, mane præsertim atque huic ad 12mum usque varia, quandoque nubila, alias serena, sicca subinde, rursusque pluvia tempestate; tandem Cauro afflante gelu 13tio serenum accessit, ac sequenti mane turbido & a meridie nive prima comitato, usque ad 19num a rigore remittentem & pluviis madentem duravit. Tum post biduum pluvium, biduum successit gelidum, procellosum & grandinosum; huic demum nix mane pluviis mixta, a meridie ac sequenti 24to in imbres deliquescens, sequenti vere nocte Austro flante, rursus gelascens, diurno succedente per quatriduum sudo, vesperi vento paulatim ad eurum regrediente in nivem resoluto, ac biduo subsequente toto pluvioso, nebuloso, ac inamœno mensem terminante.

Decembris primus gelu reduxit ac nives, quod ad 5tum usque circa vesperam pluvia sparsa remittentem duravit, hunc sequens biduum adhuc remissius prima die pluvias vespertinas tulit, altera siccius fuit, 8vus mane nebulosus valde ac pluvius, postea siccior, 9nus, totus nebulosus & zephyro aspirante imbrosus 10mus mane paulo serenior, vesperi pluviosus, 11mus mane turbidus, post serenior, tandem nubilus & udus, 12mus blandum gelu, nonnumquam nivibus, nonnumquam gelicidio, interpolatum reduxit, ad usque 20mum, qui rigorem majorem addidit ac quatriduum continuavit, circa vesperam 24ti remittens ac vario cœlo, utplurimum tamen uvido, ad 31mum usque perseverans, sicque hoc trimestre simulque annum ipsum temperato, at ingrato frigore claudens.

Ultimum hoc trimestre morbos produxit prioribus nec frequentia, nec varietate, nec gravitate cedentes, passiones hypocondriacas, iliacas, colicas, hystericas, nephriticas, febres varias, præsertim acutas, ardentes, continuas, catharrhales, pleuriticas, malignas quoque variolis & petechiis infames, & quandoque funestas. Defluxiones & catharros, suffocativos quoque, in genas, guttur, pulmones &c. depluentes. Asthmata convulsiva quoque nonnunquam & anginas causantes. Diarrhœas & dysenterias, cephalalgias, hemicranias, cardialgias, odontalgias, hemiplegias, apoplexias, epilepsias, præsertim infantum. Tumores varios & dolores, utplurimum contumaces, & innumera alia scorbuto præsertim & Venereæ lui familiaria symptomata, brumali frigori, cœlique frigidiori ac humidæ constitutioni variabili & inconstanti ex parte tribuenda.

Constitutio Epidemica Uratislaviensis

Anni 1699. 1700. & 1701.

EXcellentissimi Domini Uratislavienses uti hactenus inter naturæ curiosos solertiæ & curiositatis palmam non paucis aliis dubiam reddere allaborarunt, ita laudabili instituto, circa conscribendam morborum in Germania epidemicorum historiam, & ipsi favere, ac Patriæ suæ celeberrimæ similem statum delineare decreverunt; Cujus priores tres anni de morbis, qui anno *1699*. 1700. & 1701. Uratislaviæ grassati sunt, publicis typis jam descripti legantur, & pro nostro volumine paulo prolixiores sint, synopsin eorum hic dare libuit, omissis iis morbis, qui epidemicorum censum haud ingrediuntur.

Cum Anni millesimi, sexcentesimi, nonagesimi noni Januarium horridum Uratislaviensibus reddidissent nebulæ & venti, variis vicissitudinibus, potissimum intercurrente pluvia, subinde tamen & frigore, quamvis remissiore, graves; initium quoque, imo majorem fere partem Februarii sub eadem cœli inconstantia transegerunt, nisi quod alterna frigoris vis majori impetu corpora concuteret, & aër circa plenilunium serenus languentes animos excitaret; quæ cœli inclementia, ineunte mense Martio, continuavit, non raro tamen effusis ad plenilunium usque, quæ illico tabescebant, nivibus, & terra pruinis horrente; cum e contra mollior aër, vergente ad finem mense, ac sudum, tellurem foveret. Primus ergo hic anni quadrans toto fere decursu excessit in humida constitutione, quam etiam accuratæ tam barometricæ, quam thermometricæ observationes confirmarunt. Quo tempore, cumprimis sub Januarii principium, dolores spasmodici sanguineo-cholericos, & melancholico-phlegmaticos affligebant, frequens erat arthritis, prædominabatur tamen in subjectis iracundiæ obnoxiis & diætæ aromaticæ ac vinosæ deditis, præcipue liberaliori vini Hungarici, a solo calce viva fere penitus substrato infecti, potui inhiantibus.

Plu-

Plures intempestivo frigidi & humidi aëris accursu admisso, pleuritis notha occupabat, temperatioribus diureticis magis, quam diaphoreticis cedens. Multi de dolore lumbos infestante conquesti, pro nephriticis promiscue a Medicis non satis exercitatis, & vulgo habiti fuerunt, cum tamen non semper renes, sed plurimas etiam alias partes in illa corporis regione latentes, affici posse, sagaciores Medicos fugere nequeat.

Sub finem ejusdem mensis in scenam prodibat febris petechialis, quæ licet post 14. Aprilis diem conticesceret, mense tamen Majo iterum ferocire, & quidem cum catarrho suffocativo, præprimis in ætate teneriori incipiebat, ac non æque in infantes, pueros & senes, sed in fœminas, & frequentius in mares sanguineos & sanguineo-phlegmaticos sæviit, ac præprimis iis gravis ac infesta incubuit, qui vino atque spiritu vini se obruerant, ac corpus cacochymedium prava victus ratione contraxerant; ceterum prævio horrore, cum quadam gravedine, tussi, imo & faucium inflammatione, & tumore invadebat, aderat præceps subita virium prostratio, pulsus exilior & imbecillior, frequens tamen & inæqualis; calor qui horrorem sequebatur, in sanguineis intensior totum corpus occupabat, maxime vero caput, unde in fluidioris habitus corporibus, cephalalgia acutior, rubor faciei, oculi scintillantes, vigiliæ, deliria furiosa, jactatio corporis, sitis &c. In sanguineo-phlegmaticis, quorum sanguis sero viscido abundat, color multo mitior apparebat, qui non paucis imponere solet ægris & Medicis, ut parum periculi subesse, cum magno suo discrimine credant, a quo fallaci calore forte febris illa maligna vocari meruit, sumpta metaphora ab hominibus malignis, qui aliud fronte promittunt, aliud in intimiori cordis recessu premunt: in his calori respondebat sitis tolerabilis, & quies corporis sine manifesta jectigatione, sed debilitas gravis ac continua in somnum propensio, ac non consulta antea taciturnitas, cardialgia, lingua modo lento succo obducta, modo fissuris asperis & scabris dehiscens, aut retorrido calore cum vicinis faucibus arebat. In hominibus melancholici temperamenti, quorum tamen non nimis multi hac infirmitate detenti fuerunt, statim ab assumpto alimento vel medicamento flatus & hypochondriorum murmura. Cholerici loquacitate sua aliorum aures obtundebant, & calore acriori tangentis manum urebant. Omnes cujuscunque complexionis, graviter nausea cibi & appetitus dejectio infestabat. Sensim deinde æstus invalescebat, ut luculentus calor in partibus externis deprehenderetur. Exerebant se etiam dolores varii, modo pungentes, modo mordicantes. Circa quartum, septimum, imo etiam undecimum diem, in pectore, dorso, brachiis, lumbis, & cruribus, maculæ rubentes, puncturis pulicum similes, sine levamine erumpebant, aliquando etiam majores lenticularum magnitudinem æquantes; rubræ illæ meliores, deteriores vero citrinæ, lividæ, violaceæ, in primis si hæmorrhagia gingivarum circa dentes incisorios superioris maxillæ enormior juncta fuerit, nigræ, præprimis majores omnium pessimæ. Urina non uno modo comparata erat, nec alvi excretio; hæc liberalior salutaris admodum post diem septimum observata, & accedente sudore solutionem morbi promittebat; cum e contra siccitatem alvi hæc febris pessime tulerit. Vermes per alvum cum sedibus aliquoties rejecti. Pejus cum iis agebatur, quos vomitus partim humorum variorum, partim quorumvis assumptorum, aut etiam inanis cum nausea, & cardialgia affligebant, præsertim si singultus iis se comitem adjungeret. Sudores primis statim morbi temporibus sine levamine, sed post quartum morbi diem, circa septimum, undecimum &c. felicioris indices erant: cadaverosus erat funestus. Cum hæmorrhagiis quidam evaserunt, morbus nequaquam intra quatuordecim dies finiebatur, sed ad 21. imo & ultra ad 40. usque extendebatur. Solvebatur rarissime per hæmorrhagiam, aliquando per abscessum, frequenter per sudores, sæpissime autem tum per hos, tum per diarrhœam; quandoque etiam per tumores in variis corporis partibus, cumprimis in ano, per exanthemata miliaria, pedum scabiem, icterum &c. Cura sine V. S. (qua sanguis eductus in superiori parte, crusta alba spissa, tenacissima obductus, in inferiori vero, modo floridus & fluidus, modo concretus, & coagulatus fuit deprehensus) peracta felicius successit. Quibus statim ab initio mite evacuans datum, facilius morbum superarunt, quale fuit potio Sydenhamiana in dosi aliquantum minori, pulvis ex Antimon. & Nitro depur. Tart. Vitriolato ac grano j. vel ij. scam. sulphur. additis apud ditiores granis paucis auri fulminantis, vel etiam quæ simul ad malignitatem habent respectum. Vomitoria in principio hominibus phleg-

phlegmaticis, aut melancholicis robustis & nauseantibus, præsenti conatu vomendi, interdum cum successu data. Ceterum fere tota cura per placidum sudorem, seu potius madorem, bezoardicis, pulv. Bez. Sennerti, *Rumbaum*, *Doring*. Pannon. rub. &c. Mist. simpl. Essentia scordii saturatiori, myrrha, diascordio, absoluta; fortiora, volatilia salia, bezoardica calida ac spirituosa omissa, quia obsuerunt: camphora plane præterita, cum vis ejus alexiteria non nisi nuda traditione & opinione hominum nitatur, & interne plus detrimenti quam auxilii spondeat. Diarrhœam, nisi esset colliquativa, aut inflammationi intestinorum superveniret, nequaquam supprimere studuerunt, quinimo non raro laxans ordinarunt, ac interne per totum morbi cursum nitrosa cum sufficienti potus quantitate ea intentione ægris propinarunt, ut ventriculus & intestinorum volumina rite abstergerentur, & materia biliosa acris ac urens e corpore proscriberetur, alvi tamen profluviis modum excedentibus nitro in exigua dosi exhibito, interpositisque terreis pulveribus, aut diascordio Fracast. frænum injecerunt, reliquis etiam symptomatibus convenienter obviam iverunt.

In Januario odontalgia seu hemicrania laborant istæ potissimum mulieres, quibus negotium mensium magis impeditum, nec nulli erant, qui ophthalmia vexarentur. Illis tinctura odontalgica Mynf. & Vvedelii &c. his decoctum cort. granator. &c. profuit. Occurrebant etiam quos icterus fœdabat, & Martialia liquida præcipue cum salinis, aliisque juvabant.

Mense Februario, præter Variolas & morbillos, aliæ quoque maculæ cum febre sub noctem ingravescente, & tussi ferina, corpora infantum occuparunt, latæ rubeæque, morbillis non admodum dissimiles in facie, minutissimæ vero & puniceæ in dorso, lumbis & pectore; nonnullæ elevatiores ad naturam Variolarum accedebant, ac pruritu & fervore molestissimæ, tandem per abscessionem epidermidis in squamulas resolvebantur. Grassabantur etiam aliæ mitiores Variolæ, a forma acuminata *die Spitzblattern* vocatæ, nec non quas *Schaafs Blattern* nominant, pustulæ sc. latiores minusque acuminatæ. Graviores ob intensiorem æstum erant rubeolæ, diaphoreticis fixis curatæ.

Fuere etiam qui difficulter admodum respirabant, & de gravedine solum quadam ventriculi conquerebantur, paratam in scorbuticis medelam invenientes, acetosa, acetosella, rad. ari, helenii &c. non in cochlearia, si maculæ fervidioris intemperiei indices deformabant.

Infantes tussis convulsiva fatigabat satis frequenter, in qua pulvis antepilepticus Ludovicianus utilis.

Alii, lactentes æque ac ablactati, omni hyeme atrophia corripiuntur, cum febricula circa vesperam ingruente, inquietudine & siti nocturna, fame, torpore, abdomineque tumente; a ductuum lacteorum & glandularum, viscerumque glandulosorum lenta ac viscida obstructione, in qua tinctura martis operitiva vitriolata, arcanum duplicatum &c. profunt.

Erant etiam quidam hæmoptoici, atque inter hos pauci, qui sine noxa evaserunt, in lentam tabem & phtisin præcipue prolapsi; V. S. malum hoc cessisse compertum est, nec non largiori nitri exhibitioni.

Non paucos quoque malum hypochondriacum torquebat, solitis stipatum symptomatibus, hypochondriorum distensione, ventriculi concoctione languida, ructibus acidis, vomitu, ructibus, sputatione crebra, alvo segni, duritie, tumore in regione lienis, anxietatibus præcordialibus, cordis palpitationibus, vertigine, pavoribus in somno, aurium tinnitu, doloribusque variis. Cura eorum in crassis humoribus attenuandis erant, per nodulos aperientes, martialia, urinosa volatil. myrrham, crocum, mixturam simpl. tincturam vitriol. o — tart. D. L.

Illucescente Martio turmatim scabiosi occurrerunt curandi; id quod, præter externa, blandis diaphoreticis in primis fuit præstitum.

Circa idem tempus non paucos tantum non exanimabat molestissimus pruritus, præprimis senibus & cœlibibus gravissimus, ac inter hos hominibus siccioris constitutionis. Conducebant iis medicamenta nitrosa, & diuretica saponaria, quæ falsos & acres atomos ad vias urinarias deducunt.

Primus Aprilis dies serenus illuxit, & calore suo Veris delicias sperare jussit. Non diuturna tamen hæc felicitas fuit; nam nebulæ & pluviæ a meridie primis diebus gratum solis aspectum ad breve tempus ademerunt. Qui sicuti dies, vernali tempore ad plenilunium omnia brumali aura quasi rigentia blande vegetabant. Deinde cœlum varium erat, interdum serenum, interdum nebulis obductum, nimbos ac pluviam effundebat. Majus, quo alias omnia rident & est

& est formosissimus annus, nebulis, pluviis & ventis, si paucos amœniores dies excipias, rigidus erat. In Junio iterum amœnior ac serenior aër, cujus jucunditatem etiam vergente ad finem Majo degustare licuit, comparuit; neque tamen ad finem processit sine imbribus, quorum iram proximi Uratislaviæ accolæ, perruptis aggeribus, gravem, cum damno sanitatis & facultatum experti sunt. Grassabantur tum morbi plerique ab Hippocrate enumerati, ubi de vernalibus ei sermo, furores, melancholiæ, epilepsiæ, fluxiones sanguinis, anginæ, gravedines, raucedines, exanthemata varia, & articulorum dolores, febres insuper intermittentes: in ætate puerili & adolescentia sanguinis excretiones e naribus, hæmoptyses juvenibus magis familiariter evenere, quemadmodum vomitus cruenti viris & fœminis, vitæque sedentariæ deditis, hæmorrhoidales autem depletiones paulo annosioribus accidebant; mictus quoque cruenti exempla notata. Circa loca illa corporis, quibus sanguis erumpit, ingeniosissimum D. Stahlium, Halensium Practicum, & Professorem secuti, spasmodicas passiones, sanguinis congestionem, vasorum & pororum tensionem, atque turgescentiam, cum sensu ardoris, lancinationis & pulsationis observarunt, quin etiam fere ad ejus mentem, curam felici cum successu instituerunt: violentioribus vero sanguinis depauperationibus, efficacissimis remediis occurrerunt. Insolita uteri hæmorrhagia septuagenariis proximas, quæ nullo remediorum genere cohiberi potuit, in mortem præcipitavit.

Typus febrium intermittentium non unius generis erat: nonnullis paroxysmi omni die, aliis tertio quovis molesti erant: erant, quibus quovis die duo paroxysmi erant superandi. Nec infrequentes tertianæ duplices, in quibus paroxysmo primo non respondet secundus, sed tertius, secundo quartus, tertio quintus, quarto sextus &c. ita tamen, ut non tantum tertio die, sed etiam intercalari febricitarent. Semitertiana paulo quidem rarior: at non prorsus defuere, qui omni die quidem febre corriperentur, sed tertio quovis die duorum paroxysmorum impetum sustinerent. Vigebant quoque febres erraticæ, quæ incertis recurrebant diebus, & horis. Ambigebatur, an in censum febrium intermittentium referri debeant etiam illæ, quæ contra communem intermittentium indolem, tragœdiam a calore satis intenso auspicabantur; nam utut ἄπυρξία, quæ initio adesse videtur, genium intermittentis redoleat, languor tamen magnus, pulsus aliqua agitatio, & cetera symptomata continuitatis opinionem confirmabant. Eadem fere mens erat de illis quibus malignitas conjuncta est, & tamen remissione quadam non carent, sc. doloso intermissionis cineri primorum dierum suppositum fuisse ignem continuatum, elucet ex eo, quod sequentibus exacerbationem quidem caloris & symptomatum, non item veram remissionem observare liceat. V. S. omissa, vomitoriorum tempore intermissionis frequentior usus fuerat; nec purgantia omissa. Quoniam vero hæ febres focum habent in primis viis, incidentibus cura fuit peracta, præsertim tartaro vitriolato, arcano dupl. sale lixiv. absinth. centaur. min. card. ben. &c. quæ cum acria sint, incidunt, dissolvunt pituitam, & reluctantur acido, addita iis, præprimis post aliquot febrilium paroxysmorum decursum, subinde præcipitantia; in exanthematica, antiscorbutica; in contumacioribus cortex Peruvianus; in pulvere vel electuario, cum essentia segnior fit; in vino generoso albo maceratus rarissime spem expectationemque implevit; in febribus cum inflammatione quadam conjunctis nunquam non noxius deprehensus; in febribus etiam aliis calidioribus obscure remittentibus funestus fuit, quibus non alia, quam quæ malignis debetur, ratione medendum: & eximiæ prudentiæ medicæ statuitur, etiam vere intermittentes, epidemice grassanti aliqua maligna febri, alexipharmacis & bezoardicis oppugnare, ne ægri in prædominantem epidemiam prolabantur.

Vehementius eodem anni tempore dentientes laborabant, ob turgescentes nutricum, & ipsorum infantium humores.

Sæviebant quoque pathemata spasmodica, ac epilepsia passim pusillorum corpora hoc mense torquebat, multosque jugulabat: In symptomatica, fomitem in pituita viscida & acida habente, resolventia, incidentia, & modeste evacuantia omne ferunt punctum; in idiopathica, quo te vertas, vix apparet, specificis voto non respondentibus.

Multis negotium facessere visa est cardialgia: alii morsus, punctiones & lancinationes: alii rosiones sese percipere ajebant: nonnulli de tensivo & compressivo tantum dolore, ad utrumque latus pertingente, & cinguli alicujus instar constringente conquerebantur: plurimi vero gemitibus & alte ductis suspiriis, anxietatis interpretibus, ad-

ſtantium aures obtundebant. Inanes vomitus ut plurimum cardiogmi erant comites, quos imperiti emetica indicare credebant; ſæpe etiam in fœminis, paſſionibus hyſtericis obnoxiis, deliquia ſuperveniebant; ſingultus etiam jungebatur.

Nonnulli bubonibus infeſtabantur; alii tumoribus aliis; præprimis parotidibus, quæ iis, quorum vires violentia morbi fractæ erant, mortem denunciabant; profuerunt autem emollientia, maturantia, diſcutientia, his vero non ſatisfacientibus, ſuppurantia.

Frequens erat illis diebus coryza, conjuncta cum καρηβαρία dolore capitis, ſternutatione; nec non depravata auditio, modo enim erant, qui ſonum talem quod tintinnabulum pulſatum edit, ſibi percipere viderentur; modo qui de ſibilo quererentur; nec nulli, qualem qui pulſationem intra aurem ſentirent; pulſus autem ille exacte cum pulſu arteriæ convenit, nec aliunde, niſi ab arteria dilatata pendere veriſimile eſt; ſenes nonnulli ſonum fluctuum alliſioni ſimilem, vel ſtrepitus varios in auribus ſuis excitari ajebant: ubi ſane aër aliis fœtus corpuſculis in ejuſmodi ſonitu non tantum organum immediatum auditus, ſed & partes cerebri, in quibus filamenta nervi auditorii terminantur, concutit, ac eo ipſo varios ſonos excitat. Varia contumaci huic malo, & aliquando in omnimodam ſurditatem abeunti oppoſita, non ſemper optatum eventum conſecuta fuerunt.

Raucedo etſi hyberno tempore maximopere ſoleat eſſe frequens, ac facile curetur, quia fortaſſis tantum ab exaſperatione ſuperficiei glottidis a frigore aut acribus ſalſiſque humoribus inducta, dependet, occurrerunt tamen aliquot etiam in Majo exempla raucedinis omnem artem eludentis.

Menſe Junio aliquot anginæ exempla oblata fuere, i. e. laryngis ſeu pharingis inflammationis, in juvenibus potiſſimum ſanguineæ conſtitutionis, poſt motus corporis impetuoſiores, aut nimias ſpirituoſorum potuum ingurgitationes; horrorem ingens æſtus cum ſiti Tantalea excipiebat, pulſus erat frequens, durus, inæqualis, urina ſaturatiſſime rubra, magna aderat reſpirationis difficultas, apertoque ore anxium ægri ſpiritum ducebant, & creſcente malo ſtrangulationis periculum inſtabat; deglutitio tantopere impedita, ut potus faucium anguſtias vix ſuperaret, quin ſæpe in nares refunderetur; in faucium iſthmo interdum apparebat tumor, interdum autem in externo collo, ubi morbus mitior eſt, vel oculis cernebatur, vel manibus palpabatur, in iis vero, vero, quorum vita in majori periculo, nullus plane tumor deprehendebatur. Non tantum iſthmus ita exurebatur, ſed ſpectabatur ſimul in ore rubor flammeus, urgebat dolor acutus pulſatorius & punctorius, lingua tumida, obſcure rubra canum inſtar exerebatur, fauces arebant; ſi ægrotantium os aperias, omnia tenſa videbantur; venæ infarctæ, oculi prominentes, & ſanguine ſuffuſi; præterea aderat jacendi difficultas, ac frequens ſedendi cupiditas. Ingens præ foribus periculum, cum articuli gelido torpore rigebant, vultus liveſcebat, vox intercipiebatur; & ſtridor quaſi in gutture & pectore audiebatur; inexorabilis mors inſtat, deficiente pulſu & voce quaſi in caninam mutata, apparente etiam ſubinde ſpuma oris. Omnia vero ſymptomata ſunt mitiora in notha angina. In vera, poſt venæ ſectionem, leniorem purgationem, reſolventia ſeu diſcutientia, & in ſanguine viſcidiori etiam attenuantia profuere, non neglectis leniſſimis adſtringentibus; ſi vero conatus diſcutiendi eſſent irriti, & dolor pulſatorius quarto vel quinto die ſuppurationis admoneret, eadem fuit debite promota. Notha purgantibus mercurialibus, & blandioribus diaphoreticis, poſt venæ ſectionem in plethoricis, feliciter intra paucos dies fuit ſublata.

Occurrerunt etiam eo tempore quidam alii inflammatorii affectus, quorum ſedes an in hepate, an in pleura, an in membrana pulmonum quærenda, dubium, ſignis vulgo traditis fallacibus; cum e contra curandi eos methodus una eademque obſervari tuto poſſit; quæ in ſtaſi ſanguinis diſcutienda conſiſtit, per V. S. in plethoricis, & diaphoretica fixa, non excluſis in phlegmatico ſanguineis volatilibus in doſi valde mediocri; externe vero per vini ſpiritum camphoratum.

Julius naturam ſuam plane exuerat, ac majori ex parte imbribus, procelloſis aëris agitationibus ac frigore ſqualidus erat; benignior Auguſtus, non tamen abſque pluviis curſum abſolvit. Æſtiva amœnitas vero denuo in Septembre affulſit.

Menſe Julio vagabantur iidem propemodum morbi, qui præcedentibus menſibus ſtragem ediderant; ſed præ reliquis ferociebant catharri, qui difficillime medicamentis compeſcebantur, ac præprimis admodum rebel-

elles erant illi, qui sedem in artubus, & potissimum in superiori brachii parte fixerant, ac ex dolore gravativo motu partis impedito, imo etiam tumore aliquo, sine inflammationis signis, ex decubitu serosæ materiæ oriundo cognoscebantur; Unde lympham stagnantem vel motui suo restituere, vel ex corpore, ac præcipue partibus laborantibus evacuare decuit.

Catharralis quoque prosapiæ alii morbi notati, otalgia scilicet & tumores palati; nec non diarrhoeæ frequentiores comparuerunt, quas rhabarbarum tostum, c. nuce mosch. & bolus Tockaviensis ac caryophyllata compescuerunt.

Obvenere etiam quædam melancholicæ fœminæ 30. ætatis annum supergressæ, mœstæ, alta suspiria ducentes, taciturnæ, a communi hominum consortio se subtrahentes, & ad nescio quem strepitum expavescentes, ac mirabilibus suspicionum procellis jactatæ, levique causa in epilepsiam hystericam devolutæ. Cum vero dyscrasia humorum, ac impeditior eorundem motus in vena portæ, ac excretionis menstruæ mota adesset, post venæ sectionem, vomitoria, pediluvia, sanguinis attenuatio procurata fuit per volatilia, sudorifera, martialia &c.

Mense Augusto nonnulli laborabant febri, quam veteres dixerunt biliosam (quæ subinde in lipyriam abit,) cum gravitate & angustia in scrobiculo cordis, conjuncta, non raro cum nausea incipiens; aderat horripilatio non nimia, sed frequenter recurrens, capitis turbatio, & sanguineo cholericis etiam dolor. Exacerbabatur quotidie horis matutinis, subsequis vel vomitu vel sedibus, quæ si deessent, æstus gravior, fauces aridæ, & sub finem deliria comatosa, semper fere funestum minabantur exitum; hypochondria tendebantur & acerbissimis puncturis infestabantur. Juscula tenuissima, nitrosa, theriaca, optimo cum successu adhibita; locum etiam habebant acida temperatiora, decoctum hordei &c.

Nonnulli etiam patiebantur febrem, quam synocham Scholæ Medicorum antiquæ, alii ausum nominant; scilicet plethorici hæmorrhagiis vel venæ sectioni assueti, ante solis ortum horrore quodam corripiebantur, subsequente æstu valde gravi, respiratione anhelosa & suspiriosa, lipothimia ac ἐκλύσει; dolores capitis lancinatorii, ac tinnitus aurium, ut & vertigines indivulsi comites erant; tensiones dorsi & artuum non minori molestia afficiebant, sitis premebat maxima, ejus defectus non semper malus; in junioribus circa diem septimam hæmorrhagia narium largior morbum solvebat, in paulo annosioribus die 14. copiosis cessabat sudoribus; calamitosa autem horum sors, si soporosi supervenirent affectus. Eximius usus V. S. in principio hujus febris, modo illa non ortum trahat a nimiis laboribus, aut quod neo-nuptis aliquando accidit, abusu veneris; Ceterum bezoardica & diaphoretica, analeptica & diaphoretica in usum venerunt.

Spectatæ insuper fuere aliæ febrium species, asodes, elodes, syncopales.

Mense Septembri ophthalmia frequentius occurrit; cui interdum venæ sectio, purgantia fere omnibus aliquod auxilium attulerunt, diaphoretica apprime juvarunt.

Diarrhoeæ satis erant frequentes, neque tamen nisi ad medium mensis durabant, ac locum deinceps cedebant redeuntibus febribus continuis, cum doloribus capitis, nuchæ, faucium, orificii ventriculi, lassitudine ulcerosa &c. quæ bezoardicis fixis & temperatis optime curabantur.

Plurimæ fœminæ de mensium perturbatione & suppressione conquerebantur, quæ cum ab ingurgitatione ciborum insalubrium proveniat, emetica, in quibus malum nondum egerat radices, cum salutari effectu data sunt; reliquis vero lenioribus purgantibus, ac incidentibus, & aperientibus subveniendum erat.

Nec nulli erant, quos tum vexabat dysenteria; de qua prolixum discursum Excellentiss. Dn. D. Helvvichii in ipso tractatu legere licet.

Initia mensis Octobris æstiva amœnitate abblandiebantur, & a novilunio ad primum Cynthiæ quadrantem demulcebat sudum, quod reliquis hujus mensis diebus, ventis, nebulis, ac pluviis sæpe obscurabatur, donec luna denuo nasceretur mense Novembri, ubi iterum benignior aëris temperies, sed ad breve tempus; nam primus lunæ aspectus ad plenilunium usque rigido frigore horrescebat, quod quidem iterum minuebatur, ac insigniter remittebat, sed ut tanto major vaporum copia ex terra humida ascenderet, ac crassiores inde nascerentur nebulæ, sæpe propter admixtiones sulphureas, tetrum spirantes odorem, ac nubes huc illuc agitatæ, donec in pluviam satiscerent. Sub exordium Decembris tempestas varia, ac inconstans erat; circa medium mensis, & anno in finem vergente intensius frigus dominabatur.

In Octobri, præter febres tertianas, etiam quartanæ occurrebant: horis pomeridianis homines melancholici temperamenti, ac segnioris naturæ, qui jam ætatis provectioris erant, adoriebantur, aut etiam febres male curatas, aut diarrhœas ab Empiricis suppressas sequebantur in cujusvis temperamenti, & ætatis hominibus, ne infantibus quidem & pueris exceptis. Præter vomitoria in robustioribus, aliis vero lenissima evacuantia, aperientia in primis data; quorum usu cum impetus febris quodammodo fractus esset, cortex Peruvianus (ad quem ab initio nonnulli malo consilio confugiunt) plerumque subjugavit.

Ferax quoque erat Autumnus febrium lentarum & hecticarum, quæ partim quartanis male curatis, partim hæmorrhagiis, per adstringentia interna & frigida externa cohibitis, aliisve morbis succedebant; quæ, causam earum per resolventia, mundificantia & balsamica tollendo, & excedentem corporis calorem debite temperando, exturbatis acribus recrementis per absorbentia lenia diaphoretica, & diuretica, in primis nitrosa, nec non corpora vix ossibus hærentia commode restaurando, curatæ fuerunt.

Eodem mense Variolæ infantibus erant infestæ, quas aphthæ ac tussis pertinacissima comitabatur. Adultos febres continuæ cum levi rigore, æstu mitiori, dolore capitis & pleuræ, lumborum & artuum infestabant; sub finem vero in remittentes mutabantur, ac diarrhœis quasi criticis, non tamen sine omnibus torminibus, finiebantur.

Fœminis solito frequentius hœmorrhagiæ uteri erant molestæ. Longe autem communissima erant apostemata ac ulcera, quæ non tantum callosa, varicosa, & sinuosa, ac cum carie ossium conjuncta, aut quæ circa articulos erant, aut partes glandulosas, membranosas obsidebant, Chirurgis crucem figebant; sed alia benigniora in iis etiam corporibus, quæ cacochymicis humoribus non adeo turgebant, aut ex cachexia languebant, difficulter curabantur. Nam & symptomata, singulis autumnis, plura eaque graviora, curam alio tempore facilem, plerumque reddunt difficiliorem.

In Decembri tumores circa latus sinistrum (quos antiscorbutica, resolventia, & distensionem ac flacciditatem fibrarum respicientia juvant) in hypochondriacis, ac minime raro in mulieribus hystericis spectati; molles ii & fungosi, in non paucis fere universam sinistri abdominis partem obsidebant; fere sub costis nothis incipiunt, & quando supini jacent ægri, lineam albam aut transcendunt, aut proxime attingunt, & vacuum spatium inter costas & spinam illi implent; tactu interprete non obscure constabat, quod tumefactus lien supra mesenterium, intestina, ventriculi partem, ac in mulieribus supra uterum emineat. Phlegmatici & plegmatico-melancholici, inter 20. & 30. ætatis annum, catharro correpti, quotiescumque prioribus quinque diebus ex bronchiis rejectio non rite procedebat, in febrem incidebant catharralem, seu continuam periodicam quotidianam veterem; scilicet post quartam pomeridianam, horrore & frigore levi tentantur fere per horam unam, succedit calor acris, & ferme per noctem durat; lingua est albo & lento humore obducta; non urget magnopere sitis, pulsus est frequens, non adeo magnus; urinæ colorem aurantiorum æmulantur, ac post brevem moram parietibus vitri inducunt cutem ex albo rubentem; lassitudo artuum gravis est; torquet & anorexia ac agrypnia, cum cephalalgia gravativa, aurium susurro, ut & tussi, quæ tamen nec patientes nec Medicum terrere debent; aliquid tamen monstri alunt pleuritides & delitia; periculum autem maximum denunciant anginæ & aphthæ, si quando cum ea complicantur. In qua medicamenta facultate resolvendi mucum, & salia diuretica commodo tempore exhibita votis ægrotorum satisfecerunt.

Nephriticæ passiones etiam, fere in sanguineis, & hæmorrhagiis antea assuetis, observatæ, sive renum inflammationes, quas non solum dolor & ardor vehemens comitatur, sed & dysuria, fibrosæ excretiones, arenosæ cum sanguine aliquo, subsequa ordinario lithogenesi. In quo affectu in primis decoctum Foresti, & pulvis famigeratissimi nostri quondam Præsidis Volkameri laudantur.

Nec minus podagrici dolores illo tempore satis erant communes; quibus in paroxysmo, horis matutinis, lenia diapnoica cum nervinis, sine sudore coacto; pomeridiano aperientia, ac sub noctem pulveres nitrosi, cinnabarini &c. exhibita; externe camphorata omnibus præferri merita fuerant.

Constitutio Epidemica Uratislaviensis Anno 1700.

IN Januario frigus usque ad lunam *crescentem* satis erat remissum, quod nec nerveas fibras spasmodice corrugare, nec glandularum subcutanearum meatus constringere, aut poros cutis coarctare aptum; reliquis vero ejusdem mensis diebus usque ad interlunium nebulæ corporis infestæ, aërque humidus, & seri copiam accumulare hujusque inter glandulas laxiores stagnationi ansam præbere, tonumque relaxare, ac enervare potis erat.

Februarium jam gratum solis jubar illustrabat, jam pluviis & nivibus exposita torporem corpora ægre declinare poterant; frigus vero per aliquot dierum intervalla quodammodo adurebat, cum luna tota nocte luceret. Usque ad medium fere Martii perpetuæ frigidi & tepidi aëris vicissitudines notabantur, quas ad finem mensis usque turbida ventis ac pluviis molesta tempestas excipiebat.

Præter morbos superiori Anno enumeratos Variolæ grassabantur, & quidem multo frequentius distinctæ, quam confluentes. Primis ab invasione diebus, seu tempore ebullitionis, nunquam non febris acuta aderat; cujus exacerbationes satis incertæ, nisi quod tertio die recurrentes aliquibus tertianæ febris suspicionem moverent: præcedebant fere lassitudo & gravitas corporis, pandiculationes & oscitationes, dorsi lumborumque dolores, pulsus ad spinam dorsi, & sensus pruritus ac punctionis in cute, sed horror & rigor, præsertim recurrens, rarius vulgo; frequenter vomitus a primo morbi insultu fatigabant, iique interdum immanes, aut si hi abessent, præcordiales anxietates gravissimæ cum inani vomendi conatu conjunctæ ægris negotium facessebant, alvi fluxus rariores observati; in pluribus alvus sine damno ad aliquot dies adstricta; in paucissimis etiam urina suppressa, vix visi qui sæpe se ad reddendam urinam urgeri conquererentur. Urina varia erat, quorundam flammea, & intense rubra, nonnullorum turbida, & opaca, qualis jumentorum esse solet, quæ post eruptionem variolarum interdum clarior reddebatur; interdum vero per aliquot dies a protrusione adhuc turbida excernebatur; aliorum autem pallida, in uno alterove cruenta; nares frequenter sanguinem stillabant. Propensio in sudorem ingens; nonnulli, præprimis qui erant temperamenti phlegmatici, dormituriebant, alii de turbulentis conquerebantur insomniis, ac sæpe expavescebant, ac altos subinde in illis tollebant clamores; capitis dolores jam gravativi, jam punctorii, cum temporum pulsationibus molesti; facies tumebat, atque maxillæ rubebant, oculi prurientes, rubentes ac splendentes, quinimo aqua suffusi; palpebræ ac nares dolore pruriginoso vexabantur; anhelitus difficultas; vox rauca, tussis sicca, cordis palpitationes & tandem etiam deliquia non raro observabantur; in aliquibus habitu corporis densiori præditis etiam saliva in majori quantitate rejiciebatur; pars magna ægrorum corpus varie jactitabat; in genere musculoso subinde motitationes; minime etiam raro teneriores invaserunt motus convulsivi, iique vel particulares in labiis, oculis, vel magis universales, in multis deliria. Ordinatio die quarto prorumpebat, in quibusdam tardius vel citius, subruptæ pustulæ tenuissimarum acicularum puncta æquantes, sensim dein subeunte humore agebantur in altum, & evadebant fastigiatæ ac distinctæ, quæ multo erant tutiores, si in basi essent rubræ, supra autem albæ, eminentes, & molles, quam illæ quæ in latum exporrigebantur; mali ominis erant, quanquam non adeo frequentes, lividæ, violaceæ; certi vero lethi prænunciæ, quæ macula nigra in medio deformabantur. In quibusdam cacochymicis corporibus notatæ fuerunt in interstitiis variolarum petechiæ, aliæque maculæ, nonnunquam etiam vesiculæ aqueæ, cum funesti utplurimum eventus præsagio. Nonnulli etiam post eruptionem nihilominus febri, difficultate spirandi, anxietate, cruciatibus insignibus circa lumbos vexabantur; atque hi non erant extra periculum constituti; evasere nihilominus plerique, modo abessent inexpugnabiles vigiliæ, phrenitis, crebra deliquia, palpitationes cordis, motus convulsivi; urina nigra, vel hæmorrhagiæ enormes, alvi profluvium. In aliquibus admisso frigore, alioque incommodo regimine, retrocedebant, non sine summo discrimine vitæ. Circa octavum diem in facie intervalla pustularum prius alba rubere incipiebant, in tumorem attolli, & dolore tensivo affici; extendebantur palpebræ, & ut vesica inflata, haud raro oculos claudebant; proxime dein intumescebant manus, digitique distendebantur. Calamitosum, si pustulæ subito iterum conciderent. Tandem pus fundebant coctum, quod sensim exsiccabatur, variolæque circa diem 14. deci-

cidebant. Variolis exficcatis, majores tumores & abfceffus fubinde in artubus obfervati, pus acerrimum plorantes, & nifi in tempore occurreretur, venas exedentes, carnes confumentes, ac ipfa offa vitiantes, membrifque omne robur adimentes. Omiffis calidioribus remediis, fi motus & agitatio fanguinis jam fatis magna in corporibus calidioribus deprehenderetur, ut & V. S. ac purgatione, victus refrigerans, & moderatiffime calidus aër fuit commendatus; in effervefcentia jufto minori lenis & blanda diaphorefis cardiacis moderatis, matre perlar. coral. ftib. diaphor. C. C. lap. bezoar. utroque, emulfionibus, ægris phlegmaticis etiam calidiora, Tinct. bez. Eff. myrrh. fcordii &c. exhibita: appetente exulcerationis tempore, & puftulis non debite fe attollentibus, pulveres bezoardici tantillo myrrhæ, & croci grano uno alterove remixti, fuppetias tulere exoptatas: plane maturæ & pure acriori turgentes quibufdam non male apertæ; dum exarefcerent, pulveribus fupra dictis lapides cancr. additi: In macularum veftigiis certo tutoque fapo Neapolitanus balfamicus profuit.

Variæ morborum fpafmodicorum fpecies eodem tempore, ac convulfionum non unum genus vifum. In fpafmo cynico topica non tantum in principio nervorum, fed & bono cum fucceffu mufculis in latere oppofito applicata. Satis communis erat in fæminis hyftericis ac fpleneticis illud deliquium, quo omnium fenfuum ac motus exercitio privabantur & concidebant, quod vulgo audit epilepfia uterina, & curabatur methodo a Practicis præfcripta. E contrario interdum corpus variis motibus concuffum, fenfufque maximam partem fuiffe integros, notatum fuit, ita ut omnium, quæ circunftantes egerant, recordarentur, finito paroxyfmo.

Erat etiam hifce diebus odontalgia non paucis molefta, quemadmodum etiam aliis anni temporibus effe folet, quando aër frigidus, humidus, & pluviofus exiftit, quanquam & plurimis aliis a caufis eadem alias oriebatur. Unde etiam varia opponenda funt remedia.

In Aprili terra blando tepebat calore, quæ aliquando etiam calidis fovebatur pluviis, de cetero fere femper grato folis jubare illuftrabatur.

In Majo major aëris inconftantia erat, vifus poft nubila phœbus, ac poft phœbum fulgur, & nonnunquam tonitrua audita.

Ineunte Junio calor folis temperatus refocillabat, qui etiam in procedente menfe non tamen abfque intermixtis pluviis recreabat; circa finem vero turbida fuit tempeftas; ac frequentes imbres.

Sub initium hujus trimeftris febres petechiales quadantenus remittebant, ac in quotidianas, tertianas, aliquando etiam utut paulo rarius, quartanas degenerabant.

Paffim vero tum temporis eryfipelate infeftabantur, præprimis fanguinei, & fanguineo cholerici, rarius fanguineo-phlegmatici, & tanto magis, fi confuetæ fanguineis evacuationes ad tempus fuppreffæ, aut patientes terroribus, aliifve animi pathematibus concuffi fuiffent. Præcedit fere horripilatio, fequitur vero calor præternaturalis totius, æquabilis & fere vaporofus, cum aliqua tamen acredine & morficatione conjunctus, ac cetera adfunt, quæ alias in inflammationibus obfervantur, rubor, dolor, febris, aliqua partis intumefcentia. Cura fine V. S. & purgatione abfolvi poteft, folis diaphoreticis, & externe difcutientibus.

Purpura alba folito frequentius hifce diebus infantes, pueros ac fœminas, & in primis puerperas cholerico-fanguineas &c. corripiebat. Ultimas quidem omni tempore poft lochia fuppreffa invadere fuevit; at vero fi hæc caufa abfit, nec iracundia gravior, ac illa quidem fere fuppreffa præcefferit, aliis anni partibus non æque multis infefta eft: Typus morbi fequens eft: Initio quidem mediocri corripiuntur horripilatione, quam excipit æftus non adeo vehemens; magis molefta eft anguftia præcordiorum, quam dolor capitis, qui non acutus, fed fere turbulentus exiftit; adeft etiam faucium dolor & ardor; fomnus propemodum omnis ceffat, & paucæ funt quæ fub initium morbi, per unam alteramve noctem fomno non interrupto fruantur; alvus plerumque officio non fatisfacit; pulfus celer eft & quafi oppreffus; urina cruda ineunte morbo, fub exitum fatis copiofum deponit fedimentum, appropinquante die quarto, quanquam interdum etiam citius illud fiat, in artubus, collo, pectore, elevantur, & extuberant pori cutis cum rubore, inftar cutis anferinæ, ac fenfim oriuntur numerofiffimæ puftulæ magnitudinis exiguæ, pellucentes, aquea quadam humiditate gravidæ, quæ in ficcioribus fatis mature fere intra 24. horas exficcantur. In humidioribus & junioribus aliquanto diutius, erofa cute, aliquid humoris extillant, non fine aliquo corporis pruritu & ardore, qui ab initio vix obfervabatur. Con-

ve-

veniunt nitrosa & salina aliquoties per diem exhibita, & præmissis mane diaphoreticis & bezoardicis fixioribus, aut etiam decoctis ex fumaria, sambuco cum sero lactis caprini paratis.

Satis etiam communis erat fluor albus uterinus in fœminis quibuslibet ultra pubertatem annis, frequentius tamen paulo provectioribus ætate; cujus mali non ita facilis est cura, quippe in qua & viscerum chyli secretioni, & seri depurationi inservientium, & lymphæ ratio habenda; ut nempe abundantia seri excrementitii ac viscosi ex corpore eliminetur, materiæ fluxum hunc constituentis proventus impediatur, & uterus corroboretur, in primis per nodulos ex stomachicis, uterinis ac purgantibus, & diuretica, succinata, terebenthina &c. per diaphoretica, merc. sol. lignorum decocta salivatio generosum illud remedium est, quo etiam inveterati fluxus debellari possunt &c.

Qui isto tempore in ætate puerili fuerant immunes ab exantematibus, sub finem Veris, achoribus & tinea infestabantur; ubi optime conducunt, quæ alias in scabie prosunt: non sine fundamento Nicotiana laudatur, at camphoratorum usus noxius, & tantum excitant dolorem, ac si carbones vivi capitibus impositi essent.

In Julio terra per totum mensis cursum benigno solis calore animabatur, ac simul calidis fovebatur pluviis, subinde tamen etiam tonitrua audiebantur. Per Augustum eædem gratæ inter phœbum & nubila vices durabant. Nec alias aëris in Septembri constitutio, nisi quod frigidior aura post benignum solis calorem allaberetur corpori ac aliquam ei afferret molestiam.

Hoc tempore grassabantur febres continuæ intermittentes, cum dolore hypochondrii dextri, pleuritides spuriæ, in infantilibus corporibus excretio miliaris notabatur. Multos cholere, diarrhœa ac dysenteriæ fatigabant. Multi catarrhis obnoxii degebant, ac pertinacissimis tussibus concutiebantur.

Vidimus etiam in æstate motus quosdam febriles, qui nullum typum observabant, neque statis exacerbabantur periodis. Mirabilis in istis vicissitudo est, eaque satis crebra: qui hac hora ex angustia cordis gemit & trepidat, de fatigatione summa conqueritur, post unius alteriusve horæ spatium, erecti animi est, & frontis exporrectæ. Propemodum autem febriles ejusmodi excandescentias experiuntur homines scorbuticis maculis, modo rubicundis, modo lividis deformes. Hæ quando numerosiores in corpore comparent, fere abest ejusmodi ebullitio; sed quando pauciores adsunt præprimis in loco minus consueto, tum ejusmodi alterationes sentiuntur, præsens quoque est manifesta coloris macularum mutatio. Non carent hæ inordinatæ febres suis symptomatibus; nam & anxietates gravissimæ præcordia premunt, languor totius corporis & ossifraga omnium membrorum lassitudo invadit, ac interdum alii graves impetus ac tumultus corpus affligunt; partes autem maculis obsideri solitas dolor tensivus, gravativus, uno & rigor occupat, adest vertigo, non raro æstuantem calorem sequuntur horripilationes; pulsus fere magnus est, interdum aliquo modo inæqualis & parvus; urina fere crassa est, & statim, postquam reddita est, conturbatur, ac deponit corpora rotunda, instar arenularum, & superior substantia nihilominus crassa manet, & quasi pinguedo quædam vitri parietibus adhæret; vix post sumpta cathartica, ut alias fieri solet, clarescit, sed turbida manet. Prodest excretionem macularum promovere, aut materiam earum subigere & corrigere, cum antifebrilia sola non sufficiant.

Vicissim eodem tempore excruciabantur aliqui dolore artuum, statis horis, singulis diebus per aliquot septimanas redeuntibus, sine ullo febris signo. In cortice Peruviano inventum est remedium.

Viri quidam & mulieres fervido cœlo de tormentis pruritus, interdum ad lypothymiam usque, interdum certis tantum in partibus, præsertim ano & pudendis, fuerunt conquesti. Quædam gravidæ cum aliquibus exanthematibus tortorem hunc per multas septimanas sustinuerunt. Qui non tam ab humoribus acribus, quam a vermium morsu excitatus fuisse videtur, præsertim quod remedia anthelmintica præ ceteris conduxerint, ut topica amara in vino decocta &c.

Cœlo sereno & calenti frequentissimæ erant sternutationes, & jungebantur hæ etiam morbis tum grassantibus. Præter hydragoga, suus sudorificis hic constat honos; eximie vero præ ceteris juvant frictiones & ligaturæ extremorum, ut V. S. nec non spiritus retentio.

Octobris initia benigno calore grata, reliqui autem mensis hujus dies turbidiores, & propter pluvias ac frigus inamœniores erant. In Novembri temperatus erat aër, usque ad plenilunium; postea autem nebulosus ac pluviosus, mense ad finem vergente,

te, inconstans ingruebat frigus, utplurimum tamen satis remissum. December inter nebulas, ventos, & pluvias transactus. Multi sub hac aëris constitutione tussi infestabantur. Regnabant etiam febres cum mordaci calore, doloribus hypochondriorum, dorsi, siti immodica, exanthematibus serosis, purpura, pleuritide, ictero, & diarrhoea, singultuque conjunctæ; & bezoardicis fixis & volatilibus, intermixtis anodynis, oppugnatæ fuerunt. Jungebantur etiam paralyses linguæ, & insultus apoplectici, sine evidenti periculo. Circa solstitium hybernum etiam asthma convulsivum, aliquando parotides supervenerunt.

Parturientes in autumno experiebantur dolores & spasmodicas vellicationes ac contorsiones in diversis locis, quas ex fructuum ingurgitatione ortas, suspicio fuit, iisdem autem Essent. carm. D. Mich. D. Wedel. &c. obviam ibatur.

Creber affectus erat inflatio ventriculi, interdum satis enormis, quam ructus, difficultas deglutiendi comitabantur per evacuantia, & carminantia non nimium calida facile curabilis.

Alii lienteria corripiebantur, & egregie stomachicis sublevabantur, præprimis ex mentha & absinthio paratis, nisi quod aliquando eveniebat, cum ictero, hydrope, febribus tertianis lentis eadem complicaretur. Quidam cœliaco laborabant fluxu, atque iisdem remediis sanabantur. Exempla etiam asthmatis stomachalis offerebantur, sive cruditates in flatus resolutæ diaphragma comprimerent, sive ventriculus a contentis suis in spasmum concitatus, contiguum sibi diaphragma simul afficeret; imo unum alterumve datum fuit exemplum febris anhelosæ & asthmaticæ, quam describit Sylvius l. 1. prax. c. 30. Cura in eumetis, ubi circumstantiæ permittunt, vomitorio expediri potest.

Consilium Medicorum hoc tempore a Chirurgis non minus requisitum fuit, quomodo in ulceribus sinuosis inveteratis interne ortis & oblongis, exterius vero callosis, rite sese gerere deberent. Hæc enim ulcera tum aliis temporibus Uratislaviæ, tum maxime in Autumno Chirurgis crucem figunt. Ubi totum in primis ductum discindere, callosam cavitatem septicis tollere, consolidationem balsamicis promovere &c. consultum fuit.

Omni quidem etiam tempore gummata Gallica observantur, maximopere tamen circa autumnum sæviunt, quæ post sanguinis depurationem, eorundem par emplastrum diachyl. c. Gum. & mercur. &c. putrefactione, per causticum apertione, unguento basilico, mundificatione, in primis curata fuerunt.

Constitutio Epidemica Uratislaviensis Anni 1701.

IN Januario variæ erant ratione frigoris vicissitudines; modo enim aër liquescere & quodammodo diffluere, ac in ampliora spatia sese diffundere videbatur; modo autem frigore constipatus in angustum cogebatur; finem vero mensis imponebant nebulæ illæ insalubritatum fomites. Februarius tum his, tum etiam nivibus, & variis ventorum mutationibus horridus erat, nonnunquam tamen quodammodo placidus & æquabilis aëris fluxus observabantur. Sub initium Martii frigidiuscula aura subito cum blandiori aëre commutabatur; nec tamen mensis ad finem sine nimbis, grandine, variis ventorum tumultibus decurrebat, sic tamen, ut blandus solis calor in his aëris varietatibus nonnunquam Silesiæ incolas exhilararet.

Mense Januario febres continuæ periodicæ, variis stipatæ symptomatibus præprimis autem cardialgia, vomitu, spasmis, hypochondriacis &c. non paucis erant molestæ. Grassabatur etiam pleuritis spuria; erant quos erysipelas capitis in periculum vitæ conjiciebat. Lumbago quoque iis, qui Baccho & Venere delectabantur, molestiam creabat. Nec minus febres petechiales satis erant frequentes, quæ etiam ad domesticos incaute cum ægris conversantes, præprimis si hi essent meticulosiores, per contagium propagabantur. Tractati fuerunt hi morbi non sine felici successu, methodo superius adumbrata.

Catarri, tusses ferinæ &c. etiam grassatæ sunt; in quibus hoc tempore opiata minime profuerunt.

Mense Aprili admodum inclemens erat aëris constitutio, & mitis ventorum, frigoris, grandinum, nebularum, nivium, pluviarum vicissitudinibus, etsi ad teporem nonnunquam inclinaret, ingrata. Nec in Majo Veris dabatur frui deliciis, sed subturbido & nebulis obducto ac pluvio cœlo major mensis pars agebatur, eoque gratior erat blandus in Junio solis calor, qui tamen & ipse pluviis & tonitru subinde turbabatur.

Hoc tempore omnis generis febres grassabantur, præprimis crucem figebat illa, quæ typum talem observabat: primo die horror satis

satis gravis homines catarrho obnoxios & crassiori victui assuetos, aërisque injuriis crebrius expositos, aut ad tabem pronos invadebat, horrorem sequebatur calor valde inæqualis, pulsus autem fere debilis erat, æstus per horas modo pauciores septem, novem, modo plures, v. gr. 12. 14. &c. perseverabat, post quem aliquibus sudores effluebant, quibus manantibus, utut febris remitteret, plane tamen non cessabat. Erant qui post calorem nondum sopitum, eodem die denuo horrore & frigore concuterentur, ac illis jam dicto die vomitus erant molesti; iis præprimis horis, quibus febris intendebatur, die secundo perseverante adhuc calore, denuo propemodum eadem hora, qua primo, miseros opprimebat alius horror, aliudque frigus, & tandem etiam calor, qui sensim augebatur, sed tamen longe adhuc aberat a ferocia ejus, qui primo die ægros exurebat, sed neque tot horis, quam illic continuabat: tertio die eadem, quæ primo, ludebatur fabula; quarta iterum secundo respondebat: verbo semper uno die febris erat gravior & quasi composita ex tertiana, & quotidiana, altero autem erat levior, typum unius quotidianæ referens. Solvebatur intra 14. aut 20. dies per diarrhœam, mutabatur etiam in tertianam duplicem, in aliquibus scabies succedebat per totum corpus diffusa. Cedunt etiam hæ febres adhibita ordinaria methodo curandi superius adumbrata. Lenia evacuantia eximie profuerunt secundo aut quarto die, imo & aliis diebus paribus, etiam repetitis vicibus exhibita. Omnia symptomata erant leviora, si illis diebus, quibus unus tantum affligit paroxysmus, sub declinationem blanda dabantur alexipharmaca. Ante paroxysmos præcipitantia cum salibus alcalinis, & nitro recte recte etiam morbo huic opponuntur, omissa venæ sectione.

Præter has febres occurrebant etiam, quæ itidem tertio quoque die ut priores ingravescebant, sed absque rigore & horrore stata observantes tempora, nisi quod rigore ἀτάκτως ϗ πεπλανημένως inordinate, & erratice, non una cum paroxysmo invaderent. Non mali videbantur esse moris ab initio, sed procedente morbo fere in pejus ruebant, ac criticis præsertim diebus excandescebant; aderat morsus ventriculi, aliaque symptomata maligna, in his lethargus, in aliis vigiliæ cum deliriis conjunctæ; impeditus erat urinæ fluxus eo tempore, quo rigebant. Satis erant contumaces, nec nullos interimerant. In cura nihil peculiare observatum, nisi quod e re fuerit, superato rigore, ad æqualem sanguinis distributionem obtinendam diaphoretica, & alexipharmaca propinare.

Ceteræ febres fere omnes conjunctæ erant cum odontalgia, quæ certe & ægris & Medicis facessit negotium. Omissis emeticis, purgantibus, & V. S. fuerunt interne exhibita, quæ alias in viscerum & menyngum inflammationibus præscribi consueverunt; externe vero potissimum linimenta spirituosa, & hæc quidem camphorata & crocata sæpius applicata: aliquod etiam in pediluviis solatium, si dolor ille, quod tum temporis observatum, solitarie absque febri affligebat.

Primiparæ habitiores lautioris conditionis, imo & aliæ puerperæ partus doloribus defunctæ, hisce diebus fere omnes conquerebantur de dolore compressivo satis vehementi in dorso, quem nec mulierculæ suis remediis domesticis, nec Medici selectis etiam pharmacis depellere poterant. Acerbiores erant cruciatus earum, quæ jusculis consummatis, ut vocant, lapsas reponere vires gestiebant, præprimis si infantes essent debiliores, & in uberibus sollicitandis negligentiores. Nihil æque his profuit, quam victus tenuior, & evacuatio lactis ex mammis liberalior, evidenti certe argumento, dolorem hunc non aliunde pendere, quam ex vasorum lacteorum, ipsiusque ductus thoracici chylosam materiam pro lactis generatione advehentium repletione, ac nimia distensione.

Præcipue autem hoc tempore communes de vertigine, tinnitu aurium comitata, querelæ audiebantur. Occurrebant satis multi, quibus caput & visu objecta circumagi videbantur. Nec nulli erant, quorum oculis tenebræ, aut intra tenebras splendida quædam observabantur, & caput in turbinis modum circumduci videbatur. Hoc autem malo vexabantur, qui in otio viventes liberalius subinde se vino invitarunt, aut qui antea hæmorrhagiam narium, vel fluxum hæmorrhoidalem experti his evacuationibus per tempus aliquod caruerant; aut qui alias catharsi fuerunt assueti eandemque omiserant. In cura V. S. in primis, frictiones etiam, ligaturæ & pediluvia fuerunt adhibita; post V. S. purgantia, raro emetica in phlethoricis data; inter sudorifera tinctura bez. D. M. omnium minime expectationi satisfecit, ut & spirituosa aromatica, aliaque plura. Ali-

quanto major virtus fuit in Succin. Spec. de hyacinth. maxima autem inter usitatiora in cinnabari nativa.

Præterea multorum infantum corpora hisce diebus motibus convulsivis concutiebantur, quorum non pauci a parentibus suis per mortem evellebantur; nec infrequens in illis erat Ramula.

Sub illud tempus, quo fraga & ribesiorum baccæ passim apponebantur, & avide, ut fit, ingerebantur, allii diarrhœa corripiebantur, alii autem cholera, præprimis si vinum in glacie refrigeratum ingurgitarent. Cholerici non tantum sursum & deorsum magno cum impetu humores biliosos egerebant, sed & ingenti siti torquebantur, & assidua corporis jectigatione fatigabantur: mens eorum percellebatur, aderant vigiliæ & partium extremarum refrigerationes; quæ symptomata, nisi statim ab initio blanda data abstergentia aut levissima evacuantia ac præcipitantia, cum diaphoreticis, & discutientibus, ipsa mors excipiebat.

Varii oculorum affectus tunc etiam occurrebant. Nonnulli laborabant epiphora, & tenuis humor calidus & mordax, lacrymarum specie in oculos irruebat. Ex his aliqui in febres intermittentes lapsi non modo molestiæ levamen ex febre superveniente non senserunt, sed & dolorem augeri, eo quod forte acerrimum remaneret, dissipatis humidis & aquosis particulis, crebro conquesti sunt. Alios acres & salsi humores cum rubore & palpebrarum exulceratione, gravi afficiebant tædio. Inflammationes quoque oculorum aliæ aliis erant pertinaciores. Interdum oculi erant satis squalidi, & vasa supra modum extumescebant, & tamen totum malum remediis debitis facile tollebatur. Nonnunquam vero inflammatio multo minor erat, & tamen, quicquid etiam ageretur, frustra tentabatur. Erat autem hoc in casu cum ophthalmia dolor capitis diuturnus indissolubili nexu conjunctus, qui satis ostendit, in consortium mali menynges & intimas cerebri partes trahi, quod etiam subinde in aliis fieri morbis patet ex Cl. Baglivi scripto de Fibra motr. Visus autem eorum, qui ita affecti erant, in dies magis obscurabatur, nec in minimo cæcitatis secuturæ periculo versabantur. Id creberrima docuit experientia, alvi profluvium, sive sponte natura motum, sive pharmacis excitatum, ophtalmicis esse admodum utile.

Porro sæviebant maximopere brachiorum dolores, qui omnem remediorum applicationem eludebant.

Mulieres etiam sanguineæ constitutionis, quæ paulo liberalius vinum bibunt, dolebant hypochondrium dextrum. Spirandi aderat difficultas sine tussi, quæ in horas increbrescebat; accedebat nonnunquam febricula, quæ dolorem, modo is esset mediocris, ne ad claviculam aut ilia pertingeret, solvebat; de quo ipso dolore loqui videtur Hippocrates l. 6. aph. 40. Nihil æque profuit, quam primo quovis tempore sanguinem liberaliter ex venis in pede detrahere; id quod argumento est, aut hepar phlogosi in hoc dolore corripi, aut sanguinem in trunco venæ portæ vicinisque ramis stagnare. Difficilior est cura, si dolor hic sit conjunctus cum tussicula inani, ex hoc enim non vane colligi potest, etiam diaphragma in societatem doloris rapi, id quod fit, cum gibba hepatis pars inflammatur, utpote quæ propius diaphragma attingit. Si paulo gravior sit inflammatio, ne digitorum quidem pulsum ægrotantes ferre possunt, jactantur plurimum, lingua arida, & scabra est ob ingens in sanguine incendium.

Mensis Julius erat amœnissimus, nam & gratum solis jubar exhilarabat, ac tepidis aliquando pluviis terra refocillabatur. Major æstus erat in principio Augusti, & crebra audiebantur tonitrua; eoque gratiores erant, quæ subsequebantur pluviæ. Etesiæ quoque grate spirantes nimium temperabant fervorem. Nec minus blanda & grata erat aëris constitutio in Septembri, nisi quod circa novilunium rigidior aër corporibus esset molestus.

Præter morbos æstivales in præcedenti enumeratos, scenam hoc tempore ingrediebantur dejectiones dysentericæ, quas in corporibus cacochymis, tum etiam quando symptomata remittunt, & scybala minus sunt cruenta, nec sedes adeo torminosæ, sed ad legem Naturæ accedentes, nec non somnus recurrit, & denuo alimenta appetuntur, adeoque in portu ægri sunt, ex improviso sequebatur diarrhœa, quæ corpus variis humoribus repletum deplens, nihil sinistri portendebat, sed, etiamsi vires aliquo modo dejiceret, firmiorem imposterum sanitatem pollicebatur; conf. Hipp. sect. 7. aph. 77.

Post propulsas ejus temporis febres, in diversis hinc inde corporis partibus, præsertim autem in volis manuum & plantis pedum, reconvalescentibus epidermis discedebat,

bat, & quasi per squasmas abradebatur.

Alias iisdem diebus multi ex egenis cacochymi deformabantur porrigine, præter blandam catharsin, diaphoresin, & diuresin, juxta cum diæta laudabili, topicis abstergendus circumspecte adhibitis curata.

In hac ipsa æstate passim etiam audiebantur querelæ de doloribus artuum & infimi ventris: crurum dolor potissimum multis infestus erat: hunc alii tensivum, alii obtusum, alii mordicantem, alii autem pungentem & erodentem in profundo circa os experiebantur, qui in motu corporis graviter efferebatur. Alii dolorem hunc ita describebant, ut dicerent, malleolis sibi quasi crura contundi: Nec minus brachia gravissimis torquebantur doloribus, qui non secus ac lue venerea oriundi nocturno tempore ingravescebant. Alii per intervalla luctabantur cum doloribus & lancinationibus intestinorum intolerabilibus, qui exhibitis carminantibus & anticolicis remediis magis intendebantur. His autem aliisque variarum partium cruciatibus obnoxii illi erant, qui cibis crassis, salitis, pane non bene a furfuribus purgato, cerevisia crassa, turbida, & fæculenta, aut vino nondum satis bene defæcato, vel nescio quibus mangoniis corrupto utebantur. Hic unice antiscorbutica cum rad. chinæ, salsæparillæ, & lignis exoticis decocta aliquo modo ægris erant solatio; quibus ipsis etiam remediis sublevabantur ii, qui de languore, nullo etiam præsente morbo, lassitudine totius corporis cum aliqua oris siccitate conquesti fuerunt.

Multi in teneriori ætate constituti, circa dies caniculares, etiamsi nulla dysenteria aut diarrhœa essent correpti, assidua desidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjuncta vexabantur. Post frustra adhibita enemata, lenia evacuantia, humorem acrem demulcentia, balnea, tandem cum ab ascaridibus malum foveri suspicio esset, majori cum successu anthelmintica enematibus addita, atque per os data fuerunt.

Initia mensis Octobris blando calore grata, sed plerique sequentium dierum ventis, pluviis & variis aëris mutationibus horrida erant. In Novembri modo pluviæ decidebant, modo nives; & utut aura subinde esset satis temperata, nonnunquam corpora frigore rigebant; hoc autem in Decembre erat intensius, præprimis circa plenilunium; at paulo post & intercurrentes nebulæ, & pluviæ solisque jubar violentiam frigoris mitigabant.

Inter varios hujus temporis morbos, non raro occurrebat gonorrhœa virulenta, quæ ab omni tempore Veneris amasios mulctat, autumno tamen, qui exulcerationibus omnibus minus favet, inclementius sævit.

Porro inter communiores morbos erant febres, quæ nec statum tempus servabant, nec eodem modo semper invadebant, sed modo diebus singulis, diversis tamen horis, modo alternis homines opprimebant; jam diuturno, jam nocturno tempore ingravescebant; hoc die cum horrore notabili aut rigore, alio autem sine sensu frigoris paroxysmus ingruebat; hodie immanis cardialgia molesta erat, cras ventris tormina affligebant; jam hoc symptoma, jam aliud miseros magis fatigabat. In cura placuit Hippocratis consilium lib. de rat. vict. in acut. *inconstantes, & erraticos morbos curare non expedit, priusquam constiterint*, seu certum typum & periodum observaverint, quod circa septimum diem hic evenire solebat; nam tum vel in tertianas vel in continuas degenerabant, & methodo convenienti curabantur.

Quartanæ quoque autumnalium morborum numerum augebant, in quarum cura plebeis quibusdam illa non male cessit temeritas, qua febricitantes subito terrore graviter percellunt, si vel sedes, ut fit, vel deinceps sudores copiosi, aut alia quædam evacuatio largior succederet. Nec methodus illa, quæ has per anodyna, præmissis lenibus evacuantibus, febres tollit, inutilis deprehensa est.

Præterea urinæ stillicidia, vel ab humorum ad renes per arterias delatorum acrimonia, aut, quod verisimilius, a renum ulcere oriunda exasperabantur. Trichiasis in quibusdam notabatur, incidentibus & purgantibus lenioribus curata. Tabidi pejus habebant. Grassabantur etiam iterum ischiatici dolores. Multi qui cœlo pluvio sub dio laboraverant, aut etiam in aquis ac paludosis locis manuum opera exercuerunt, difficili respiratione, & orthopnœa sine conchis vexabantur, quibus non tam expectorantia, quam evacuantia, diuretica, & sudorifera conducebant. Magnus etiam inter egenos epilepticorum numerus erat. Aliquos passio iliaca horrendo modo afflixit.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anni 1702.

JAnuarius biduo gelido paucis nivibus, ventoque valido turbido, 3tium remissiorem nivibus aspersis degelantem substitutis, 4tus gelu rigidum redintegravit, sed sequente 5to post gelicidium matutinum in deliquium ac pluvias frequentes nunc uberiores, nunc parciores, 19no tantum & 22do moderato gelu ut & 29no post pruinam matutinam sereno exceptis, solutus toto mensis reliquo degeneravit.

Februarius 1mus frigidus præcedentibus paulo serenior, circa vesperam in pluviam 2do toto durantem & 3tio serenitate aliquali interpolatam desiit. 4tus serenus ac frigidus. 5tus totus pauca intercedente serenitate pluviosus. 6tus & sequentes (11mo & 17mo mane pruinosis exceptis) ad 18vum usque verna serenitate fere & temperie amœnum quarto compares. Reliqui ad finem usque mensis varii, alii uti 19nus & 20mus ante meridiem sicci & frigidi, circa vesperam pluvii sereni uti 21mus, alii turbidi & frigidi, uti 22dus, alii uti 23tius cum frigore mane sereni, post turbidi, alii uti 24tus mane udi, a meridie sereni, alii uti 25tus post pluvias rorans mane sicci & turbidi, alii mane nebulosi, post sereni, a meridie pluvii, ut 26tus, & 27mus succedente procella & 28vo adhuc continuante, & admixta nive grandine, & gelu, reddita tandem cum meridie serenitate mensem terminante.

Martius frigus cum nive continuatum primo biduo, interspersis de die serenitati nivibus interpolavit, 3tio in pluviam matutinam descivit, recuperata tamen a meridie serenitate, 4to quoque continuante ad vespertinam usque pluviam, 5tus serenus quidem sed algidus, grandines nonnunquam Favonio flante sparsit, quatridui sereni gelidi, & pruinosi prodromus, 10. biduum successit, Africo tumultuante turbidum, procellosum, grandinosum ac nimbosum, 12mus serenitatem restituit matutinam nivibus a meridie comitatam atque biduum sequens gelidum & serenum induxit, moxque intercalato 15to remissiori, sereno tamen adhuc, gelu satis hactenus rigidum cœlo sereno Borea aspirante, ac succedente huic post Euro, ad 23tium usque serenitate verna cum sequente biduo commendabilem reduxit, 26tum mane turbidum algidum ac ventosum cum triduo succedente turbulento, secutus pluviolis quidem sparsis a prioribus diversis, 30mus 31mo socio mane quidem pruinoso, serenitate tamen commendabili biduo mensem hunc simul ac trimestre finiit.

Morbi hoc trimestri præter scorbutum endemium febres intermittentes nonnullas ardentes quoque, & cephalæa, ac hemicrania, valde molestas continuas, malignas paucas, variolis ac purpura notata, catharrales & pleuriticas sporadicas, epidemici fere nulli fuere, nisi catharros & tusses hæmoptoes, quasdam & pleuritides, ut & arthritides præsertim vagas scorbuticas ob hybernas aëris varias turbas indeque nascentia sanitatis incommoda, satis frequentes iis annumerare velis.

Aprilis primum biduum frigidulum cetera serenum leni gelu cœpit ad tertii meridiem usque nubilum in pluviolas circa vesperam solutum, cui 4tus compar, 5tus nocte pluvius, de die procellosus, ac nimbosus, 6tus nivibus sereno cœlo mixtis varius, & inconstans successit. Huic congener 7timus, octavus nocte a nivibus fœta frigidulus & potissimam partem turbidus, post noctem gelidam, nonum frigidum, & serenum, post quæ nocturnas denuo nives biduum degelascens ac pluviosum induxit. Sequentes, præter 12mum sic satis serenum, vesperi tamen adhuc specade rorantem, eique similem 23tium & 24tum totum serenum omnes ad finem usque mensis genio illius conformes, varii, turbidi, frigidi, nivosi, nimbosi, quandoque & procellosi fuerunt.

Maji primus verna serenitate commendabilis, frigidulus tamen adhuc Euro noto flante, triduum sequens turbidum paucis aspersis pluviolis udum ac horridum adduxit, succedente verna amœnitate integrum mensem reliquum, paucis 11mo nimirum mane turbido a meridie specade grato 17mo vento, 23tio procella 25. pluvia vento mista 27. grandine ac imbre, ut & 31mo seu postremo paululum ventoso exceptis durante.

Junii primus ultimo Maji compar, a biduo sereno ac temperato exceptus, 4tum obscurum in vesperam & noctem pluviam deficientem, cum subsequente biduo sibi non absimili successorem habuit, quos biduum aliud serenum ac temperatum correxit; successit huic 9nus totus turbidus in pluviam vespertinam desinens, quem temperatus ac siccus 11mus atque 12dus sudo æstivo insignis secutus. Huic biduum rursus obscurum ac frigidum in pluviam tandem satiscens suc-

successit, eique quatriduum sudum ac æstivo ardore fere molestum, subsequente 19no tonitru temperatum, 20mum pluvia nocturna quandoque & diurna fœcundum, triduum versus serenum ac temperatum secutum in pluviolam vesperi 23tio solutum, quod 24to imber nocturnus, tandemque, 27mum mane obscurum a meridie serenum, & 19num frigidulum sed serenum, si exceperis, reliqui vario cœlo aliquando & nimboso rarius sereno inamœni, mensi tristem addidere colophonem.

Morbos hoc trimestre epidemios præter morbillos & paucas variolas nullos aluit: Sporadici fuerunt febres varii generis, intermittentes tertianæ nonnullæ, & continuæ ardentes cephalalgia & cardialgia infestæ, catarrhales tussi & asthmate molestæ, quandoque & angina, oculorum & gutturis ac tonsillarum inflammationibus; His hæmorrhagiæ narium, hæmoptoes, arthritides universales, & vagæ quoque scorbuticæ, cachexiæ & cacochymiæ passionibus hypochondriacis & hystericis, pleuritide, imo & paralysi & apoplexia nonnunquam stipatæ accessere.

Julii dies quinque priores æstivo calore insignes, 3tius præsertim fervore æstuoso molestus; Quibus biduum successit ventosum ac subinde pluviosum, huic 8vus obscurus ac frigidulus, ut & 9nus sudo & temperato calore amœnus, 10mus post pluvias nocturnas cum septem subsequentibus sudo ac æstu genium hujus mensis exprimentibus 16to sub vesperam, ac 18vo a meridie, 19no, mane pluvio a meridie tonitru addidit. Sequens triduum sudo pluvias miscuit, succedente quatriduo imbroso. Unde ad finem usque mensis sereni & æstivo sudo grati successere dies.

Augusti primus sudo æstuoso gravis, vesperi tonitru leve cum pluvia moderata, sequenti vero triduo post pluviam matutinam modicam temperiem amœnam substituit. Quæ triduo alio ob temperatum sudum commendabili succedente, ac octavo ante & post meridiem lene stillicidium intercalante a biduo pluvioso excepta. Cui aliud rursus biduum vere æstivum ac serenum successit, atque huic 13tius mane specade rorans, 14tus præter tonitru breve imbre comitatum cetera serenus, 15tus mane serenus, circa vesperam tonitru horrendum procellosum ac nimbosum tulit, 16tus mane serenus post fusas a meridie pluvias frigidior, 17mus serenus ac temperatus, 18vus a pluvia matutina septem subsequentes dies serenos, ac nonnunquam satis æstuosos, si 25tum excluseris mane pluviolis madentem, adduxit, 27. ceteroquin serenus pluviam vespertinam in noctem usque intempestam protraxit, 28vum frigidulum, licet sereno, 29num totum pluvium & imbrosum ac subfrigidum, 30mum pluviolis quandoque rorantem, tandemque 31mum & postremum mensis siccum quidem & serenum, sed frigidum pariter successores habuit.

Septembris primordium 1. & 2da serena & amœna temperie acceptum circa vesperam in tonitru horrendum & imbrem degeneravit; a 3tio ad 24tum vario, quandoque subfrigido, quandoque æstivo calore, plerumque sudo pluviis ac specade interpolato, temperatoque æthere continuavit, 25to ventosiori paulo & pluvio biduum successit procellosum & nimbosum, atque huic aliud sedatius, sed ad vesperam usque pluviosum; inde serenitas grata comitata temperie 31mum simulque mensem & trimestre tertium absolvit.

Morbos æstiva ætheris cum temperie ambiens subinde intemperies præcedentis æstatis frequens æstus, præter endemios pene scorbutum, illique affinem veneream luem, epidemicos genuit varias febres tam intermittentes, quam continuas, aliasque ardentes paroxysmis interpolatas, quasdam plane inordinatas nullum typum servantes, catharrales nonnullas, malignas quoque exanthematibus variis, miliaribus præsertim semet prodentes, pleuriticas insuper, alia cephalæa, cardialgia, colica, hæmoptoe, defluxionibus in buccam, gulam, dentes, ut & inflammationibus oculorum indeque ophthalmiis, gutturis tussibus porro variis, quibusdam etiam ex illarum numero, quas convulsivas Vvillisius appellat; Præterea epilepsias præsertim infantum, arthritides tam universales quam particulares, unius lateris, ischiadicas, vagas scorbuticas satis frequentes, omnium tamen frequentissimas ob fructuum immaturorum ingluviem intemperantem, & immoderatum aliarum illecebrarum gulæ usum, choleras, diarrhœas, lienterias & dysenterias copiosissimas, easque satis vehementes; pertinaces, periculosas ac sæpe numero lethales.

October post pluviam 1mo matutinam, triduo sereno ac grata temperie amœno æstu successit triduum nimosum, subinde grandinosum, tandem & pluviis, nivibus pruina vacuum ac frigidum. Illi rursus quatriduum,

duum, autumnalis temporis ratione satis temperatum ac gratum. 14tus mane ad meridiem usque nebulosus, inde serenus fuit, 15tus serenus ac temperatus a meridie paucas sparsit pluvias. A 16to ad 20mum æstivo fere calore serenum & amœnum quatriduum, a 20mo, 28vo sereno, ac temperato excepto, obscuri ac frigiduli, interspersi 23tio, 24. 26to, utut rarius pluviis ad 31. adeoque extremum usque mensis, dies secuti mensem terminarunt.

November a siccitate ac frigore aliquali auspicatus, ad serenitatem ac rigorem satis validum sed ephemerum transiit triduum obscurum, ac specade subinde udum inducens. Quod quatriduum a siccitate ac temperie ad aliqualem algorem, mox & gelu satis rigidum pergens, secutum. Cui 9nus nivem copiosam aspersit, perseverante 10mo adhuc gelu atque post densam 11mo nebulam; & subsequentem serenitatem, ad 14tum usque paulo mitiorem in persecadem a meridie satiscentem continuante, 15tus præcedenti fere similis specade pariter udus, 16tus ad vesperam usque siccus, postea pluviosus 17mum procellosum & nimbosum ascivit, 18vus a pluvia modica matutina in serenitatem, 19no adhuc ad vesperam usque pluviam durantem transiit succedente 20mo sereno ac temperato, in turbidum temperatum tamen adhuc nunc siccum, ut 21mo & 23tio, nunc pluviis & nivibus quibusdam, ut 22do 24to & 25to mutato cœlo, succedente biduo paulo gelidiore & nebuloso, aspersa tandem quoque nive, alioque rursus biduo pluvioso totæ ad vesperam usque 29ni a pluvia inclarescentem, sicque 30mo æthere sic satis sereno & frigido mensem simul claudentem.

December subfrigido, verna tamen fere temperie præter morem accepto biduo orsus 3tium mane pluvium, cetera turbidum sed siccum, posteaque triduum temperatum attulit, sub vespera 6ti nive parca aspersum, 7timus a gelu nocturno serenus triduum sibi quadantenus excepta serenitate nivibus & nubibus interpolata conforme adduxit, 11mo obscuro in pluvias deliquescenti, ac 12mo sereno post specades substituenti, biduum turbidum ac algidum successit, mox post 15tum mane pluviosum, postea triduum, a nive ac gelu moderato & æthere sereno in horridum mutatum substituit; sed 19no ac 20mo rursus post gelicidium & nivem cœlo sereno remittente, 21mo mage specade rorante a serenitate aëris 22do in gelu satis rigidum abiit; rursusque 23tio post gelicidium matutinum in pluvias 24to a procella; aere turbido sicco, tamen ad vesperam in pluvias, 25tum totum durante satiscentem, 27mo nivem noctu diuque spargit, 28vum moderatum gelu & circa vesperam nix pauca excepit, 29nus tota die gelu rigidus fuit, 30mus a gelu in nivem, a nive in gelicidium, de gelicidio in pluviam toto fere 31mo durantem sicque æthere nimboso hunc mensem simulque trimestre ultimum, adeoque annum hunc 1702. dum finientem desiit.

Morbi hoc ultimo trimestri occurrerunt satis frequentes, febres intermittentes variæ, continuæ, hæque sæpius intermittentibus sociatæ, simulque ardentes, malignæ quoque exanthematis varii generis conspicuæ; præterea catarrhales, pleuritide nonnunquam comitatæ, erysipelatodes, aliæque diversis & periculosis nonnunquam symptomatibus, alia inter paralysi linguæ, aliarumque partium, inflammatione gutturis, rheumatismo, cardialgia, cephalæa periodica nonnunquam; hemicrania, hœmorrhagia narium vehementi & periculosa comitatæ. Præter quæ uteri quoque hæmorrhagia graves & pertinaces solitariæ aut aliis morbis sociatæ, diarrhœæ & dysenteriæ malignitatis nonnunquam participes excessuum autumnalium reliquiæ: Colicæ & hystericæ passiones scorbuto sæpius complicatæ, tandem & epilepsiæ cum primis infantum, nonnunquam & adultorum hemiplegiæ & apoplexiæ vehementes & ut plurimum lethales.

Constitutio Epidemica AUGUSTANA, *Ann.* 1701. 1702. 1703. 1704. & 1705.

LUCÆ SCHROKII.

Licet initium Anni 1701. *frigidum comparuisse &c. &c. &c. In hisce quoque deprehensum fuisse animadverto.*

Qualem anni præcedentis exitus habuit aëris constitutionem, talis per biduum etiam primum anni 1703. continuavit; & quamvis zephyrus prædominium porro obtineret, ac tolerabiliorem utcunque temperiem redderet, sæpius tamen ab iis diversis ventis excipiebatur, eurusque inprimis ante solis in Aquarium ingressum, a die 18. Januarii usque ad d. 26. frigore intento molestus

lestus erat, multis subinde interea nebulis, & nive, paucioribus serenis diebus observatis; a quo dein tempore inconstans admodum aëris ventorumque, austro tamen prævalente, alternatio, usque dum sol in Piscium signo versaretur, ubi post nivosum boream zephyrus temperatiorem utplurimum & pluviosam auram redderet; quæ post æquinoctium vernale variis mutationibus, præsertim frigidis humidisque obnoxia, vernali amœnitati multum obstitit, ac tardiorem plantarum vegetationem effecit: Quæ eo felicior postea successit, cum grata temperies fertilitatem admodum promoveret. Interea morbi, præter tusses in hyeme non insolitas, & omnibus fere aliis morbis se complicantes, multas inducias concedebant; Arthriticis tamen doloribus obnoxii novas invasiones contumacioresque patiebantur, nec non febres quotidianæ, & non intermittente calore suo, continuas sæpe in principio æmulantes, pauciores etiam tertianæ (post sumptum vel purgans, vel vomitorium, quod solum quandoque febrilem fomitem expellebat) arcano duplicato ubi biliosa impuritas, unicornu fossili ubi acidæ particulæ, chinachina vero dum viscidior pituita prævalebant, utræque facile curabiles, in primis mensibus deprehendebatur; in pueris potissimum, vermium suspicionem ob victum prægressum, colorem faciei luridum, ventris morsicationes, deliria nocturna &c. sæpe præbentibus, & præter medicamenta recensita, cinnabaris nativæ, terræ signatæ, mithridatii &c. usum salutarem ideo expertis. Subinde quoque continuæ catarrhales notatæ fuerunt, majori vehementia, post horrores, magno calore circa vesperam increscente, nec non cephalalgia & virium languore periodum suam decurrentes, sed continuato blandorum diaphoreticorum & alexipharmacorum usui cedentes. Intermittentes illæ præsertim tertianæ, in æstate se in plures utriusque sexus, omniumque ætatum diffundebant; imo in autumnum usque passim se exerebant; nec deerant in diebus canicularibus, calore non admodum molestis, sed per primum decendium in primis frigidiusculis & humidis, postea serenis & calidis, circa finem autem pluviosis, quos malignæ, pustulis crystallinis stipatæ, & nisi alexipharmacis mox atque sedulo obviam ipsis iretur, lethales evaderent.

Post caniculares varia aëris temperies, zephyrique & euri alternatio, illo autem circa d. 8. Septembris prævalente, plurima pluvia & horridiuscula aura per aliquot dies infesta erant; cui fortasse dysenteria tum ingruens non male adscribenda fuerat; quanquam & merum ex turbis bellicis, quæ urbem ubique cingebant, & ultimam incolis internecionem minitabantur, incessum, quin & cerevisiæ recenter coctæ nec satis defæcatæ potum contulisse suum symbolum, sit credibile; quibus tonum ventriculi atque intestinorum labefactati, succosque naturales visciditatem & acorem contrahere, non est dubium. Quamvis illa raro graviori insultu noceret, atque ex chyli acrioris vellicatione potius inducta videretur, cum sine prævio vel notabili calore aliisve symptomatibus, præter tormina tolerabiliora & stomachi gravitatem, mox in principio cruentæ dejectiones contingerent; facile etiam, post rhabarbari tosti (quod solum quandoque curæ sufficiebat) & moderatum stypticorum vel traumaticorum, catechu, tormentillæ &c. cum pauculo opii accessu, usum recederet: in nonnullis, ubi stomachus cruditatibus oneratus indicabatur unicum lene vomitorium, quale vel unicum tartari emetici granum suppeditabat, opem tulisse observatum fuit. Præter hunc cruentum fluxum, postea diarrhœa quoque frequenter ingruebat, eadem fere methodo curata. In Autumno insuper morbilli frequentissimi, & solitis symptomatibus febrili nempe, quandoque ad delirium usque intensa sanguinis effervescentia, tussi, oculorum inflammatione stipati, ceterum sine magno discrimine (ita ut non pauci etiam sine decubitu, & pharmacis easdem paterentur) suum decursum intra breve tempus, octiduum ut plurimum, sub pulveris Pannonici, antimonii diaphoretici &c. usu feliciter absolverant, adultiores etiam ac juvenilem ætatem frequenter pari, sed intensiori insultu tractaverant.

Æquinoctium autumnale cum zephyro austrinam utplurimum constitutionem adducebat, usque ad Novembris initium, ubi eurus crebrior serenos ac nebulosos dies aliquandiu interponebat; quem post medium Novembrem excipiens auster plures serenos dies quoque producebat. Tandem vero December multas nebulas & magnos zephyri impetus, cum vario aëris, nebuloso tamen potissimum ac nubiloso statu adferebat; post solstitium autem hyemale eurus horridiorem auram ac frigus intensum pariebat, sicque cum anni fine præsentiam hyemis ostendebat. Interea febres malignæ superius indicatæ in plures se diffundebant, multosque tru-

trucidabant, præcipue cum urbs diuturna quasi e longinquo obsidione cincta, vario infortunio quin & postea hostili insultu (ubi cives insueta continua per aliquot dies sub Jove frigido, & humido in excubiis statione plurimum defatigabantur) atque fatali præcipue igne gravissimo premeretur, ac subsequa infelici deditione multivaria torqueretur ac enervaretur: quanta vero ab externa hac aëris & fati iniquitate sanguini labes fuerit impressa, vix opus erit pluribus exprimere. Omnes maligna febri decumbentes, atque ut pyrobolorum periculum evaderent, in tutiorem urbis partem deportati, quantum scio, perierunt; infantes etiam morbillosi eandem ob causam ignis metui subducti, diuturniori postea tussi, & hecticæ discrimine salutem hanc suam redemerunt.

In Anno 1704. hyemali frigori continuando eurus multum perrexit, usque dum post solis in signum Aquarii ingressum zephyrus, pluviis crebrioribus, cum nive tamen & serenitate alternantibus, gravidus, temperatiorem auram produceret; quæ equidem temperies ita continuavit, ut vernalis constitutio deinde citius, quam pluribus aliis præcedentibus annis, compareret, atque cum aëris ac ventorum non adeo ingrata mutatione diu, usque in mensem Junium perduraret: quamvis circa solstitium æstivum pluviæ frequentiores essent, major tamen serenitas, silentibus utplurimum ventis, cum ineunte Julio redibat; quæ ipsa continuans, caniculares dies admodum calidos, grato tamen pluviarum interventu subinde mitigatos efficeret; usque dum occidente Sirio, a d. 19. Augusti ad finem usque ejusdem mensis, Solis nunquam a nubibus interrupti radii fervorem intenderent; sed cum d. 2. Septembris acrior insurgens zephyrus frigidiusculum ac pluviosum aërem per quintiduum produxisset, & succedens ipsi eurus quatriduum serenitate ornasset, zephyrus tamen mox iterum dominio potitus, frigidos ac pluviosos dies (serenis tamen quandoque intercurrentibus) reproduxit. Interea febrium puncticularium malignitas (horrore, virium lapsu, appetitu prostrato, capitisque ac dorsi dolore primo se prodens, in nonnullis amaritie oris, anxietate præcordiorum, fluxu alvi seroso, bilioso, quandoque sanguinolento, tussi &c. concurrente) magnam circa anni principium incolarum stragem dare continuavit, ut quinque primis mensibus ultra mille ducentos homines, (quos inter equidem plures quam centum & quinquaginta milites Galli fuerant) tum aliis morbis, tum hac febri potissimum demortuos numerare licuerit; cum alias per integrum annum tota urbs non videbat. Ubi quidem tantæ cladis caussam non tam morbi atrociam, quam ægrotorum in prima morbi invasione ab ipsis parum æstimati negligentiam, atque ob prægressas ac in dies renascentes, quin majores subinde ab infensissimo inquilino hoste pertimescenda calamitas, vitalium succorum enervationem, ac depravationem accusare possum. Quæ ipsæ etiam miseriæ aliis morbis, ictero in primis, verno tempore multos invadenti, ansam suppeditare, bilemque justo viscidiorem, atque ita ad obstructiones excitandas proniorem reddere potuerunt; prout non minus eodem ex fonte tertianas ac quotidianas febres frequenter tum, & reliquis etiam anni partibus se exerentes profluxisse credibile est. Unde etiam haud differentibus remediis ut plurimum, & quidem facile tolli potuerunt; quæ inter arcanum duplicatum non saltem vi qua pollet incidendi & aperiendi, sed quoque correctas hac ratione biliosas impuritates in multis per alvum educendi, egregie profuisse expertus sum. Ceterum mense Junio dysenteriæ in scenam prodire, & usque in Octobrem observari, in Augusto in primis plures invadere cœperunt, ut non facile domus, quæ immunis ab ea foret, inveniretur; atque licet malignitate carere viderentur, plurimos tamen, minoris æque ac provectioris ætatis homines trucidarunt, ut defunctorum numeros, qui mense Junio, & Julio nonnihil decrescere inceperat, in Augusto & Septembri admodum augeretur; quod equidem non morbi truculentiæ, sed incauto in cura regimini adscribendum arbitror; cum variis domesticis, ut vocant, præter rationem propinatis remediis unice confidens incauta plebecula, vel etiam multivarie diætam negligendo, aut justo tardius Medici opem implorando, vehementer peccaverit; neque tamen negari potest, aliquot ægrotantes brevi tempore, deglutito ex. gr. cochleari spiritus vini cum pulvere nucis moschatæ, morbi primordia elusisse; ubi nempe non tam dysenteria, quam simplicior diarrhœa, a ventriculo cruditatibus labefacto, adesset; prout etiam non paucos sumpto mox rhabarbaro nonnihil tosto, vel sibi relictos, immunes esse factos scio. Quod etiam rhabarbarum in principio curæ, vel durante morbo, ubi stomachus gravari sentiretur, profuit. Radice Ipecacoanha non fui usus, neque ejusdem

dem vi emetica opus habui; aliquibus vero, quibus vomendi conatus erat molestus, cum convulsivi quid adesse ostenderet, præter externa calefacientia spirituosa, idem rhabarbarum in pauca quantitate ad gr. xij. xx. cum corallis rubris, vel terra sig. &c. mixtum, felici cum successu propinavi. Reliquum curæ per absorbentia, & acredinem humorum temperantia potissimum fuit peractum; ubi præter dictam terram sigillatam, corallia, flores ferri, crystallus in primis montana egregiam opem attulit, quibus ubi nimiæ dejectiones molestæ erant, adstringentia ex catechu, radice tormentillæ &c. in pulvere, electuario, pilulis, tinctura, dosi non nimis larga, sed sæpius repetita, & quando dolores admodum urgebant, laudanum cydoniatum, extractum opii, vel theriacæ cœlestis moderate addita, profuerant: potum eadem radix tormentillæ, caro cydoniorum sicca, cum pauco cinammomo & saccharo in aqua cocta, convenientem præbuit; neque vinum Neccarinum, aut Tirolense antiquum rubrum noxam attulit, cum raro febrilis calor jungeretur. Undenam vero origo hujus mali sit deducenda, anceps hæreo. Fructuum horreorum immoderatum esum multis nocuisse non dubito; cerevisiæ haud probe defæcatæ potum plurimos in hunc morbum præcipitasse, eo magis est credibile, cum non paucos jam convalescentes, vel cum malo adhuc conflictantes, unico etiam haustu cerevisiæ in recidivam lethalem incidisse, aut doloribus auctis, gangræna intestinorum obiisse noverim; contagium insuper non raro ægrorum numerum auxisse, successiva in una eademque domo invasio suadere posset; bellicæ vix tolerabiles adversitates, cum fœtoribus ex varia militis Galli spurcitie, & excrementis equinis stramini semiputrefacto immixtis, quorum copiam insignis equorum multitudo indies publice in plateis, nec non in ædibus cumulaverat, quid efficere valuerint, neminem fugere potest; intensus ille aëris calor, spirituum & sanguinis vigorem minuendo, quantum obesse queat, in me ipso sum expertus, qui nullo in cibo potuve errore commisso, ob continuas tamen per integros dies Sirio urente, ægrotorum visitationes; & sudorum inde largiores effusiones, defatigatus, post biduanam levem diarrhœam, eundem cruentum fluxum pati coactus fui: qui licet magnopere me non affligeret, vires tamen mox adeo debilitaverat, ut diuturniori earum recollectione opus habuerim, ad roscidas nempe & balsamicas lymphæ particulas restituendas, ac segnius per vasa circulantes vitales humores ad naturalem motum reducendos, cum lymphæ depauperationem & crassitiem ex variis signis colligere licuerit, unde salinæ acriores in ea particulæ concentratæ per tubulos minimos intestinales segnius moveri, spiculisque suis pungendo nocere potuerunt. Erant quibus inconsuetæ muscarum multitudini causam adscribere placuit, quarum nempe excrementis cibus potusve contaminatus turbas hasce in corpore concitaverit, quod suis domesticis ut persuaderet curiosior aliquis paterfamilias, carnem spurcitie tali imbutam cani devorandam dederat, qui ipse mox fœdo isto morbo correptus fuerat. Neque tamen alii etiam morbi per æstatem & autumnum aberant: Ut Variolas pueris æque ac adolescentibus magis molestas quam periculosas, adultiores etiam non paucis in exigua copia & fere sine morbi sensu invadentes, febres insuper petechiales, nec non puerorum verminosas, & cum uterinis malis sociatas M. Julio observatas taceam, M. Augusto arthritis vaga masculinum præsertim sexum satis obstinata, multos etiam angina notha prompte remediis cedens, excruciaverant. In adulto autem Septembri, nec non Octobris initio febres continuæ pustulosæ plurimos in adulta æque ac puerili ætate constitutos cum præcordiorum angustia, inquietudine, deliriis, angina spuria, pustulis albicantibus universam corporis peripheriam occupantibus, rarius inferiorem saltem abdominis partem occupantibus, invaserunt, in cuticulæ tandem desquamationem, prævio tædioso pruritu, abeuntes. Quas (præter icterum, martiatis remediis, acidulis præsertim & essentiæ Martis D. Ludovici haud ægre cedentem) tertianæ & quotidianæ irregularibus paroxysmis Medicorum exercentes patientiam, exceperunt; ibi alexipharmacis temperatis, hic pro diversa morbi natura; biliosam tamen intemperiem ut plurimum ostendente, arcano duplicato & cortice Peruviano officium suum egregie præstantibus.

Reliquum anni, sub moderato aëris & ventorum alternantium flatu, tranquillius fuit peractum, morbis epidemicis cessantibus, ac reliquis etiam, quos sporadicos vocamus, rarius occurrentibus; cum cœli non tantum clementia, sed etiam ob hostes ex urbe profugos, totaque vicinia expulsos, civium animi novo vigore animati,

ti, morbosas dispositiones feliciter averterent.

Cum zephyrus, Anno 1705. illucescente, moderatis nivibus terram conspersisset, eurus succedens, die duodecimo frigus hyemale induxit, aëremque per biduum serenavit, mox tamen iterum nubibus texit; quibus circa finem primi mensis denuo discussis, d. 8. Februarii, post nebulas, cum zephyro crebriores nives deciderunt; & aliis quandoque ventis, euro-noto in primis, austro, & zephyro borea interpolatus zephyrus diversas aëri temperies impressit, donec circa finem mensis eurus serenitati favens nivium liquationem successive promoveret. Quæ serenitas ad vernale usque æquinoctium continuavit rarius nebulis, & semel nive interrupta, frigore autem comitata.

Post æquinoctium variæ subinde ventorum mutationes, & frequentiores pluviæ vernalem gratiam retardarunt, atque Aprilem potissimum (cujus dies decimus nonus vesperi, alta, sed paulo post rursus liquata nive, sine Cereris & Pomonæ noxa, terram oneraverat), nec non Majum valde inamœnum atque frigidiusculum reddiderant, sicque morbosas corporibus humanis dispositiones, & tertianas præcipue febres procrearunt; quæ licet jam in Januario sparsim comparerent, in Martio tamen, & Aprili & Majo plures invadere cœperunt, gravi cephalalgia, & præcordiorum pressione, rarius præcedaneo horrore, molestæ, sed post cholagogi, aut emetici usum, chinchinatis medicamentis ut plurimum non difficulter superari potuerunt; quod observare etiam licuit, cum circa finem Maji vires sumendo, plurimos in urbe, quin & vicino agro invaderent, post horrorem magno atque sæpe ad deliria usque intenso calore ægros torquentes. In Martio quoque pleuritides veræ, non admodum vehementes & exquisitæ, blandioribusque diaphoreticis & pectoralibus, sine venæ sectione, interdum etiam absque suppuratione, curabiles; circa Aprilis autem finem apoplexiæ lethales passim observatæ fuerunt. Febris porro scarlatina in Aprili, Majo & Junio in plurimos variæ ætatis, sexus & conditionis homines, quin totas etiam in familias sese diffudit, post exiguum, aut nullum horroris sensum, faciem primo inflans & rubore suffundens, postea universam cutem maculis vel tuberculis rubris, crebrioribus, latioribus, interdum magis, quandoque minus, quam in morbillis rubentibus, interdum quoque totam cutem unica quasi macula tingens, ad duas tresve potissimum dies persistens, quin diutius quandoque, & per octiduum durans, modo in squamulas abiens, modo insensibiliter discussa. Nullum equidem vidi qui periculose ex ea ægrotaret; nonnullis tamen, ob majorem sanguinis effervescentiam, diaphoreticis temperatioribus, antimonio diaphor. terra sigillata, unicornu fossili &c. succurrere opus fuit; aliquibus libero se exposuisse aëri, & sine medicamentorum usu, nunquam decubuisse haud nocuit. Quo in morbo licet Clariss. *Th. Syndenham* in *observ. med. circa morb. acut. historiam sect. 6. cap. 2.* omnem medicamentorum usum intermittat, in libello tamen, qui ejus nomen præ se fert, & *Processus integros in morbis curandis* ab eo conscriptos exhibet, atque Londini typis prodiit, medicamenta supra memoratis similia non improbari deprehenditur; cujus eo lubentius mentionem facio, cum Libellus iste in *Ephemeridum nostrar. Dec. 2. Ann. 10. Appendice* recusus censuram acerbiorem cujusdam Anonymi subjerit, qui anno 1693. Londini eundem denuo impressum publicare voluit, nostrum *inepta mole inutilem*, nescio quo jure vocans, cum tamen idem omnino cum Anonymi specimine sit, atque juxta exemplar (cujus viginti circiter tantum Londini primo fuerunt impressa) ab Exc. *D. D. Mich. Fausto*, Argentoratensi, jam Medico Francofurtensi ad Mœnum dexterrimo, Acad. N. Curioso, cum ex Anglia redux Norimbergam transiret, beato nostro Præsidi, incomparabili *D. Volckamero*, tunc temporis in edenda prædicta appendice occupato, communicatum, ingenue recusum fuerat; ut ita quo pacto non irrepsisse, sed accessisse ephemeridibus nostris dicendus sit, Lector benevolus inde cognoscere valeat.

Mensis Junius multam ventorum omnium vicissitudinem ostendere pergens, serenitate quidem utplurimum gaudens, crebriori tamen frigore inamœnus comparuit; elapso autem primo octiduo, constantior zephyrus, post pluviarum frequentiam, temperatiorem auram reddidit; quam ante solstitium æstivum, calores, circa finem mensis remissiores facti, insequebantur; cum interea serenos dies pluviosi sæpius interpolarent, ideoque tolerabili sæpius temperiei ac telluris fœcunditati faverent; usque dum una cum Sirii ortu calores ingravescerent, & usque post ejus occasum continuarent, multamque terræ siccitatem adferrent; nisi quod sextidum

dum ante occasum caniculæ deciduis cum tonitru, & fulgure pluviis eadem refocillarent; quas eo uberiores postea per Septembrem zephyrus adduxerat, post intensiores illos calores temperiem admodum humidam & frigore horridiusculam reddiderat, simulque catarrhis glandulosas in primis & musculosas colli exterioris partes obnoxias fecerat, temperatiori tamen aëris regimini non difficulter cedentibus.

Post æstivum æquinoctium continuante ventorum varietate, serenos dies plures usque ad Novembris initium vidimus, quos dein multa hyemis indicia sunt secuta, & juxta cum aura frigida, nubibus & nebulis aër turbidus, atque modo in pluvias, modo nives resolutus, humidam admodum constitutionem effecerat, usque dum tandem post hyemale solstitium, prævalente ceteris ventis Austro, quæ ab ea denominatur austrina temperies succederet. Interea lymphæ viscidæ & salsæ (ab humida aëris post magnos æstivos calores intemperie probabiliter coacervatæ) stagnationes non deerant, Odontalgiæ præcipue, sed tolerabilis, in pluribus ob conjunctam cephalalgiam magis molestæ; quin & tussis humidæ contumacioris, nec facile sine absorbentibus abigendæ feraces. A qua etiam hecticæ febris, quæ nonnullis insidiabatur, & non minus medicamentis potissimum acredinem temperantibus haud difficulter cedebant, originem derivare licebat.

EPISTOLA RESPONSORIA SECUNDA

À THOMA SYDENHAM, M. D.

DE

LUIS VENEREÆ HISTORIA, ET CURATIONE

AD HENRICUM PAMAN M. D.

Doctissimo, Amicissimoque Viro

THOMÆ SYDENHAM M. D.

M*Agnum rei medicæ exortum est & lumen, & commodum, Vir Clarissime, ex consummata tua de Morbis Acutis historia, eaque sedula observatione, & fida experientia stabilita, non lucri aut famæ aucupio scripta, sed sincera fide & mente honesta; Cum tibi amplum satis theatrum sit officium fecisse, & præsenti seculo quovis modo profuisse. Ipse hactenus celavi penitus quod volui, at fortasse quid jam parem tibi e longinquo suboles. Qui laudat quod facis, urget ut facias quod adhuc laudetur. De morbis Acutis scribere summa difficultas est, utpote quos tam rapida volvit rota, ut nisi opportuno sistatur sufflamine, in præceps ruat vita, nullis in posterum auxiliis, nullis suppetiis redimenda. Tu singula eorum momenta notas, & quid quovis temporis articulo fieri necesse sit. Opus quidem perfectum, & absolutum, cui nihil addi poterat, nisi majus promiseris. De Morbis scilicet Chronicis. Hi inducias ferent, & tutiores examinandi, & judicandi moras.*

Sæpe nobis incidit sermo de propudio illo Morbi Venerei, cujus ignominiosam originem Gentes Europæ a se invicem sedulo satagunt propellere, & ut ejus magis adhuc occultentur vestigia, ad ipsos Indos remotissimos amandant. Scortatorum audit flagellum, furiosæ, & indomitæ libidini aptissime respondens pœna, eo fortasse sine tardius remota, ut tanti constet pœnitere. Et humanitatis, & peccati simul sensu tactus videbatur, qui palam optavit impurissimam hanc luem semel tantum curari posse. Cum jam autem ad Agyrtas, Tonsores, & infimos quosque sciolos ejus sæpe devoluta sit curatio, illi aut fraude, aut imperitia magno eam sumptu, majori etiam molestia tamdiu differunt, & protollunt, ut vitæ plane tædeat inter carnificum tormenta, & longissimas Medicinæ moras protracta, & fere levius sit ægrotasse, quam sanari. Jus igitur promissi, amici tamen, exigo; præmittas oro, in arrhabonem reliquorum, si quid habes hac in re confectum. Humaniter, & sincere explices qua methodo, quibus auxiliis hoc morbo captus se redimat quam queat minimo, Satis est ut æger sub Deo, non etiam pejus sub Medico vapulet. Hoc gratum pluribus fiet, & ad me aliqualis saltem paro gloriæ redibit, utpote cujus precibus desideratissimum hoc opus in lucem dederis.

Tibi omni officio addictissimus,

Ex Ædib. Lambeth.
Febr. 12. 1679. 80.

H. PAMAN.

Ornatissimo, Eruditissimoque Viro

HENRICO PAMAN, M. D.

Divi Joannis Cantabrigiensis Socio, Academiæ Oratori Publico, & in Collegio Greshamensi apud Londinenses in Medicina Professori.

QUanquam eum, quem de *Acutis Morbis*, Vir Spectatissime, nuper edidi Tractatum, quæ est tua tam humanitas, quam animi in me propensio, ceu opus undique consummatum deprædicare digneris; usque adeo tamen tenuitatis tum istius opellæ mihi sum conscius, ut me nihil aliud egisse existimem, quam viam præmonstrasse, qua qui ingenio magis valent, dictorum morborum & historiam & curationem queant investigare.

Fungor vice Cotis, Acutum
Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi.

Et profecto ita multiplex, incerta, & delicata, ut ita dicam, est Natura, atque ita ludit in his morbis producendis, ut unius non sit hominis, utut vivacis, varia eorum φαινόμενα, & curationes iisdem accommodatas graphice depingere. Unum hominem dixi? quid quod vel decem quidem homines per tot sæcula sibi invicem succenturiati, atque iidem tum maxima ingenii vi, tum indefessa industria præditi, tum etiam in praxi; quæ numerosas observationes suppeditaret versatissimi, perpulchre hic operam suam collocare possint? Tantum abest, ut ad artem medicam vel pervenerim ipse, vel me putem pervenisse.

Mecum habito, & novi quam sit mihi curta supellex.

Morbos istos *Chronicos* quod attinet, quorum historiæ perscribendæ spem tibi feceram, ita penitus animo meo insedit ejus rei studium, ut non tam alia de causa, si bene me novi, vitam mihi prorogari exoptem, quam ut istiusmodi aliquo conamine communi hominum utilitati inserviam. At vero singuli me dies docent, quam sit arduum cœptum id, & quam periculosæ plenum aleæ (mihi præ ceteris qui isto ingenii acumine atque solertia, quibus hic est opus, non satis valeo (cum apud Scriptores rei Medicæ (Divinum *Hippocratem* si demas, atque alios paucissimos numero) vix ulla deprehendi queant vestigia, quibus adjutus per rerum avia spinis & sentibus impedita iter faciam; cum quæ promittunt subsidia Authores & lumina ostentant, magis Ignes Fatui sint, quam veræ faces, & in salebras potius ac præcipitia sequentem agant, quam mentem fideliter & recte dirigant in genuina Naturæ methodo indaganda atque invenienda, utpote quorum scripta fere omnia *Hypothesibus* innituntur, quas peperit lascivientis ingenii, & phantasiæ luxuria; ipsaque adeo morborum Phænomena (in quibus eorundem historia vertitur) prout ab iis describuntur, ex eadem Hypotheseon officina prodeunt; quin & ipsa praxis, qua morbos aggrediuntur (quod humani generis pestis est certissima, & pernicies) ad hujusmodi postulata componitur, non ad rei veritatem. Usque adeo grassantur, & regnant fere in singulis paginis cerebrosorum hominum commenta, jacent interim Naturæ judicia. Quibus non obstantibus, si vitam Deus atque otium concesserit, experiar fortassis aliquando quid valeant humeri. Impræsentiarum, ut animum agnoscas in tui obsequia paratissimum, en tibi offero, ceu ejus quod molior operis specimen, Dissertationem hanc, brevem illam quidem de *Lue Venerea*, & quam solam adhuc prælo adornavi.

Primum autem id attingere volo, me haud paucos convenisse, qui sive præ studio, honesto quidem eo, incontinentiores a peccato coercendi metu insecuturæ pœnæ, sive ut castimoniæ laudem sibi arrogarent, non dubitabant asserere *Luis Venereæ* curationem docendam non esse. His ego non assentior, utpote qui existimem nullum fere locum charitati atque operæ mutuæ relictum iri, nisi ea quæ sibi sua ipsorum culpa improvidi accersunt mala, humaniorum officiis sarciantur. Omnipotentis Dei est fontes castigare, nostrum vero miseris pro virili succurrere, atque ægris opem ferre; non autem curiosa causarum indagatione illos acrius urgere, aut censorio vexare fastu. Tradam itaque quæ in hoc morbo observavi atque expertus sum: non quo hominum animos deteriores efficiam, sed ut corpora (quod mihi negotii datum est) reddam saniora.

* *Lues Venerea ex India* primum *Occidentali*

* *Luis venereæ Historia.*

tali An. Dom. 1493. *Europam* appulit; cum ante id tempus ne quidem nomine tenus, quantum scire licet, nostro orbi innotuerit: Unde etiam morbus vulgo censetur iis tractibus *Americæ Endemius*, in quos nos primi Colonias deduximus. Mihi vero potius e regione aliqua *Nigratarum Guineæ* conterminorum originem traxisse videtur; cum a plurimis nostratium, iisque fide dignis, qui *Insulas Caribes* dictas incolunt, didicerim, mancipia recens a *Guinea* allata, etiam antequam in terram descenderint, tum alia ibidem degentia hoc morbo tentari, nulla copula impura prægressa; ita ut non raro universam aliquam eorum familiam, viros scilicet, mulieres, liberosque male mulctet. Neque ista lues quæ afflictissimos hosce sæpe sæpius invadit, vel hilum a *Venerea* nobis dicta, quantum ego quidem intelligo, quoad symptomata, *Dolores* scilicet, *Ulcera*, *&c.* habita nempe diversorum climatum ratione, videtur discrepare, licet nomine prorsus abludat, cum *The Yavvs* ab illis dicatur. At nec medendi methodus qua utuntur illi, a nostra abhorreret, utrobique enim *Salivatio* ex *Hydargyro* utramque facit paginam; non obstante eo quod hic apud nos dicitur de eximia *Guajaci*, & *Salsaparillæ* vi, quam in natali solo exerant, quæ ex longo ad nos itinere tantum non exhausta putatur. Probabile itaque mihi videtur *Hispanos*, qui in Europam primi hunc morbum traduxere, eodem infectos fuisse ex contagio *Nigrorum* emptorum in *Africa*, quorum genti alicui (multi enim sunt populi *Guineæ* confines, apud quos invaluit mos ille barbarus homines Europæis mercibus permutandi) *Endemius* esse potest. Ut ut sit, contagiosa ista lues paulatim serpens, has orbis terrarum partes eo usque inquinavit, ut si ea celeritate grassaretur adhuc qua primum invasit, intra sæcula aliquot actum esset de genere humano, vel saltem nosocomiis de cetero addictum, prorsus impar esset iis rebus gerendis, quibus continetur hominum societas: nisi quod vegetabilium instar in alienum a patrio solum quasi transplantata, Europæo nostro non perinde lætatur, sed languet in dies, & mitioribus phænomenis fatiscit. Novus apud nos hospes cum esset, si quem arripuerat, mox omnem sanguinis massam contaminabat, & diris capitis atque artuum doloribus, tum etiam ulceribus variis in partibus se prodebat. At vero centum retro annis *Gonorrhææ Virulentæ* species se primum ostendebat, ostenditque adhuc, hac sibi porta exitum quærens; nullo alio manifesto symptomate, nisi quod in perpaucis ulcusculum in pudendo (vulgo *Shanker*) primum morbi est indicium; cujus virus cum per gonorrhœam non ejiciatur, sanguinis massam dicto citius pervadit inficitque.

Propagatur autem Venerea hæc lues vel per *generationem*, unde misellus infans ab inquinato parentum altero mala ducit stamina vitæ, vel per *contactum mollioris alicujus partis*, quo virulentia, atque inflammatio corpori insinuantur ex occasionibus hoc in loco dicendis. Primo; in lactatione v. g. vel *Infans* nutricem per rariores mamillarum poros, vel *Nutrix* infantem per os tenerum inficere potest. Secundo, infantes si nudi cum inquinatis in eodem lecto dormiant. Licet enim adulti, quorum caro jam firmior ætate obduruit, vix nisi intercedente impuro coitu, quamvis simul dormiant, possint infici, infantium tamen laxior caro & texturæ rarioris venenum facile excipit, quod non semel observavi infantibus a genitoribus, quibuscum dormiebant, infectis contigisse. Tertio autem, partis mollioris contactus maxime in coitu impuro fit, ac proinde eo præ ceteris modo serpit lues; cum scilicet penis spiritibus generationi dicatis turgidus, a Venereo sive ulcere, sive etiam pustula in uteri vagina stabulante, noxam de facili haurit, quorum alterutro intus latente mulier nihilominus sana videri potest; veneno nempe vel istarum partium illuvie ita detento ut segnius invadat sanguinem, vel per menstruas purgationes diluto sæpius, & quadanteus exterminato. Contagio hæc carnosam virgæ substantiam, quantum ego judico, primum adoritur, quam quidem corrumpens, eidemque primo inflammationem, mox ulcerosam διάθεσιν sensim inducens, efficit ut sanies, qualem in *Gonorrhœa* cernimus, in urethram lente extillet: quod ut credam, hac ratione permoveor; ipse scilicet vidi virulentam hujusmodi materiam per substantiam glandis porosam exudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante, vel præputium. Tandem vero altius penetrans, glandulas *Prostatas* efferato ulcere solet depascere; quod haud raro cernitur in eorum cadaveribus, quos hic morbus e medio sustulit.

Gradibus mox dicendis procedit hic morbus, æger, (ocyus aut serius, prout mulier, quacum consuevit, magis minuive fuerit inqui-

quinata, pro ratione etiam temperaturæ μιάσματι excipiendo magis minusve idoneæ) primum dolore genitalium insolito cruciatur cum quadam rotatione quasi testiculorum; postea si recutitus non sit, macula primo morbillum jam erumpentem magnitudine & colore æmulans glandis partem aliquam invadit. Statim ab hujus maculæ exortu liquor quidam lente extillat, seminis instar, qui quotidie a seminis tam colore, quam consistentia recedens, flavescit tandem aliquanto dilutius ovi vitello; & in lue virulentiore intensioreque non modo virescit, sed & aqueo humori permiscetur sanguine affatim tincto. Pustula jam dicta *ulcus* tandem fit, primo haud absimile *Aphthis* infantium ora obsidentibus, quod indies latius & profundius depascatur, supervenientibus orificii callo, & duritie. Animadvertendum est autem quod memorata pustula raro gonorrhœam comitem habet in iis qui aut jam pridem gonorrhœa laborarunt, aut recutiti sunt; utpote quorum glans tum ab aëre cui exposita est, tum a frequenti linteorum attritu indurescens, noxam non ita facile suscipit. Hujusmodi Verpi igitur glandis ulcere fere non tentantur, sola *Gonorrhœa* dicto modo nascitur. Hanc alia mox symptomata excipiunt, ut primo magnus doloris sensus in pene quoties erigitur, perinde ac si valida manu transversus fortiter constringeretur, qui noctu præcipue urget, quoties in lecto æger cœpit incalescere, quam quidem constrictionem penis dolorificam morbi hujus in hoc statu existentis signum παθογνωμονικώτατον existimo. Incurvatur etiam veretrum a fræno jam contractiore, quod cum in erectione extenditur pro natura sua, acutissimum dolorem affert. Accedit etiam *ardor urinæ*, qui plerumque inter mingendum vix percipitur, at vero æger jam a mictu cessans per omnem urethræ ductum acriter admodum uritur, maxime qua in glandem desinit. Nonnunquam etiam erosa, atque excoriata urethra jugi puris acrioris fluxu, Natura in carne nova vice jam deperditæ justo occupatior laxam quandam & spongiosam substituit, quæ mole quotidie aucta, & sensim indurata *Carunculарum* excrescentiis ita meatum urinarium infercit, ut tandem lotio non detur exitus; quæ quidem carunculæ nihilominus ex ulceribus sibi adnatis ichorem quendam evomunt, & tum Medico crucem figunt inter curandum, tum ægro magis ipsa morte timendum malum. Quinimo sæpe accidit ut sanies, quæ per gonorrhœam deplenda erat, vel a motu violentiori, vel adstringentium usu in scrotum deposita, atrocissimum dolorem & scroti inflammationem accersat, nunc alterutro, nunc utroque ejus latere in molem ingentem elato; Gonorrhœa interim progreditur tardius, at vero urinæ ardor non mitius urget. Atque hæc sunt communiora morbi hujus symptomata, manente hoc ejus statu.

At vero quoties sive morbi diuturnitate, & in dictis partibus mora, contagium sursum fertur, & sensim sanguini labem imprimit, aut materiâ virulentâ indebito adstringentium usu in corpore retentâ humores putrescunt, *vera Lues* exoritur, in qua tumores sive *Bubones* sæpe in inguine comparentes primum ejus gradum constituunt. *Dolores* tum caput, tum artus in articulorum interstitiis, humeros scilicet, brachia; & talos crudeliter laniant, nullo ordine invadentes, & per intervalla, licet noctu ægrum lectuli calore perfusum rarissime destituant, nec nisi sub auroram libenter evanescant, crustulæ etiam & *porrigines* varias corporis partes deturpant. Flavescunt hæ ferme adinstar favi, quo signo a ceteris omnibus queant internosci. Quandoque superficie latiore varia occupant corporis spatia ad eum modum, quo *Lepra* in Medicorum scriptis depingitur. Quanto autem magis scabies hæc diffunditur, tanto minus æger discruciatur. Universa symptomata pedentim incrudescunt, dolor præ reliquis, qui tandem eo usque exacerbatur, ut se nequeat miser diutius in lecto continere, sed protinus exiliens, huc illuc in cubiculo cursitet irrequietus ferme, donec illucescat. Adde quod præ doloris vehementia cranium atque ossa tibiarum brachiorumque hinc inde attolluntur in perdura tubera, *Exostoses* dicta, excrescentiæ osseæ in equorum tibiis (vulgo *a Spavin*) haud absimilia; quæ quidem ossa tuberculis obsessa jugi dolore ac inflammatione tandem cariosa redduntur & putrescunt. *Ulcera* etiam *Phagedænica* varias corporis partes depopulantur, quæ fauces utplurimum primo aggredientia, sensim per palatum in nasi cartilaginem propagantur, quam mox absumunt, ita ut is jam fulcro destitutus plane concidat. Crescentibus in dies ulceribus, & dolore aucto, æger partim indesinenti carnificina enectus, partim ulceribus confectus & putredine, vitam trahit cruciatu, fœtore, carie, opprobrio molestissimam, & quamvis morte longe intervallo miseriorem,

do-

donec tandem, pereuntibus per vices membris, lacerum cadaver, & jam superius grave, humo condatur.

Intrinsecam hujus morbi naturam, essentialem quam vocant, nisi quatenus ea ex istis, quæ jam depinximus, symptomatibus elucescat, non mihi magis perspectam esse arbitror, quam est essentia sive plantæ cujuslibet, sive animalis. Quicquid vero de ea sit, certo mihi constat, humorem hunc committentem inflammationis haud mediocris participem esse, unde hæc tot malorum Ilias: constat etiam dictum humorem evacuandum esse, idque ii mediis, quorum efficaciæ experientia, Medicorum magistra, suffragatur. Cum nondum inveniatur immediatum aliquod, *Specificum*, cujus ope sine evacuatione prægressa lues debellari queat. Neque enim vel *Mercurius*, vel *Ligna Exsiccantia* dicta, Specificorum titulo sunt donanda, nisi exemplis in medium allatis probare quis possit, vel Mercurium absque salivatione, vel lignorum decoctum, nullo subsequente sudore, luis Venereæ curationem quandoque absolvisse. Utque experientia didici sudorifica vulgaria haud minus profecisse in hoc morbo quam lignorum decoctum, ita nullus dubito, quin si reperiri possit aliud quid, sive in regno vegetabili, sive animali, quod in excitanda salivatione pares cum Mercurio vires haberet, pariter etiam ad sanandam luem valeret. Quandoquidem autem hic morbus adhuc intra gonorrhϾ limites subsistens, longe ab eadem distat, cum jam omnem sanguinis massam contaminaverit, & venereæ luis nomen præcise mereatur; ita etiam evacuatio, qua gonorrhϾ materia ejicitur, alia prorsus est atque illa, qua lues jam formata eliminanda est.

* *Gonorrhœam* itaque quod attinet, de qua primo agemus, in remediis *Catharticis*, quantum hucusque usu comperimus, curationis omnis cardo vertitur, quorum auxilio vel educitur humor peccans, vel procuratur diversio succorum corporis naturalium, qui aliter hosti in pabulum cederent. Quamvis autem tum ratio, tum experientia mihi dictant hunc morbum, & quolibet demum cathartico sæpe diuque exhibito sanatum iri, ea tamen ceteris [illegible] mihi videntur, quæ bilem, maxime vero quæ ichorem serosum fortiter e sanguine expurgant, & subducunt. Ac proinde sola *Jalapii radice* pauperibus aliquoties subveni, quorum tenuitati & rebus domi angustis consulendum erat. Cum vero & morbus conspicuam secum trahat inflammationem, & medicamenta purgantia, quibus expugnandus is est, calida etiam sint, *Diæta refrigerans* omnino est imperanda a carceribus, quod dicitur, ad metas.

Sic itaque soleo præscribere ℞. *mass. Pilul. cochiar. maj.* ℥iij. *Extract. Rudii* ʒj. *resin. Jalap. & diagryd. an.* ʒß. *cum s. q. Opobalsami f. Pil. e singulis Drach.* vi. Quatuor ex his singulis auroris deglutiendæ sunt hora quarta vel quinta (ita ut æger superdormiat) ad dies 12. vel 14. vel etiam plures, donec sc. urinæ ardor & materiæ seminiformis color flavus admodum imminuantur; quæ cum pro voto successerint, satis esse autumo, si æger interjecto semper die uno, easdem repetat ad septimanas adhuc duas, quo tempore elapso, sufficit ut bis in septimana sumantur pilulæ, donec humor ex urethra stillare solitus prorsus evanescat, quod ut plurimum non nisi post multos dies contigit. Quamvis enim vulgo affirmetur, quod ejusmodi ichor, qui ardore urinæ, & flavo materiæ extillantis colore disparentibus, mane præsertim, in summitate colis digitis compressi ad guttulam unam alteramve cernitur, a debilitate tantum, & a laxitate partium ob diutinam virosi fomitis in eis moram oriatur; miseri tamen experiuntur magno suo malo reliquias has esse contagii, non penitus deleti; quod licet quadantenus subactum, ex levissima quaque occasione (a potu scilicet nimio, aut exercitio quolibet vehementiori aut simili alia) novas excitat tragœdias, gonorrhœa postliminio recrudescente, si nempe æger catharseos molestiam desugerit, nondum extirpato radicitus morbo.

Si post hujusmodi purgationem gonorrhœa nondum cedat, ex usu erit loco pilularum, maxime in iis, qui difficilius purgantur, potentius aliquod medicamentum subinde intercalare, cujusmodi est potio sequens, quæ semel tantum hausta magis aliquando fecit ad sistendam gonorrhœam, quam leniora cathartica sæpenumero ingesta. ℞. *Tamarind.* ʒß. *fol. sen.* ʒij. *Rhei* ʒß. *Coq. s. q. aq. Colaturæ* ℥iij. *dissolv. Mannæ*, *& syr. Rosar. solut.*

* *Gonorrhœæ virulentæ Curatio.*

solut. an. ℥j. *syr. de spina Cervin.* & *Electuar. e succo Rosar. an* ʒij. *M. f. f. potio.* Vel curatione tardius procedente detur *Turbith. minerale ad gr.* viij. tantum bis vel ter, idque interposito debito temporis spatio, ne forte oboriatur ptyalismus, quod quidem remedium in eradicanda gonorrhœa pervicaciori facile primas fert. Vel bis in septimana pil. sequentes exhiberi poterunt. ℞. *pil. ex duobus* ʒß. *Mercur. dulc.* ℈j. *cum s. q. Opobalsami f. pil.* iv. *sumendæ summo mane.*

Est autem ubi æger a catharsi dicto modo repetita usque adeo abhorret, ut ne conspectum quidem, vel odorem solum remediorum ferre queat. Est etiam ubi corpus ex *ἰδιοσυγκρασία* quadam ita pertinaciter purgantibus refragatur, ut debita peccantis humoris quantitas nequeat educi, atque ita dum impensius in hoc laboratur nullo cum fructu, lues tandem obrepit, quæ eos sæpissime ægros adoritur, quorum corpora catharticis fortius obsistunt: cum ita se res habeat, *Enematis* agendum est, quibus injectis utrique indicationi, humoris scilicet tum expurgandi, tum ab affecta parte derivandi satis fieri potest. Quin etiam hæc methodus expeditior est nonnunquam præmemorata ista, at non æque tuta, me judice, cum prior illa licet diuturnitate molestior, minus tamen habeat periculi, ne qua contagiosi fomitis particula in visceribus hæreat, novos datura tumultos. Hoc vero incommodum facillime evitatur, si cathartica per os assumpta diebus ab usu clysterum liberis, mutuam iis operam commodent.

Hac itaque via incedo, *Pilulas* jam prædictas, aut alias ejusmodi duabus tribusve auroris continuis exhibendas curo; postea *Enema* sequens mane, & hora quinta pomeridiana quotidie injiciendum, donec penitus cessaverint symptomata; nisi quod semel aut bis in hebdomade catharticum impero, misso die isto clystere, ℞. *Electuar. e succo Rosar.* ℥vj. *Terebinth. Venet. vitello ovi solut.* ℥ß. *dissolvantur in aq. Hordei* ℔j. *Colaturæ adde El. Diacathol.* ℥ij. *m. f. Enema* Singulis etiam noctibus *Opobalsami* vel *Balsami e Mecha gut.* xxv. sacchari frustulo exceptas concedo, sub lecti ingressu, quod quidem medicamentum, cum *Terebenthinæ* quoddam genus sit liquidum ac purum, iisdem quibus illa facultatibus pollet, & ulcerosæ genitalium diathesi apprime succurrit; hujus itaque defectu *Terebentina Cypria* ad quantitatem avellanæ dictis temporibus devoranda substitui possit.

Procedente curatione, quacunque ea demum methodo tentetur, ægro cibis omnibus sale conditis, vel alias dyspeptis (quales sunt carnes bovinæ, porcinæ, pisces, caseus, radices, olera) & fructibus horariis quibuscunque interdico, quibus substituo carnem vervecinam, vitulinam, pullorum, cuniculorum, & cetera *εὔπεπτα*. Volo etiam ut vel his parcissime utatur, tantum ut ægri vires non labascant. *Potus*, vino in genere abdicato, ut & liquore omni sive spirituoso, sive acescente, *Hydrogala* esto, ex tribus aquæ coctæ partibus, & lactis una, nisi quod in prandio, & cœna cerevisia tenuis in parva quantitate possit indulgeri. Ad contemperandam insuper inflammationem, & mitigandum ardorem urinæ, refrigerantem aliquam *Emulsionem* ad sequentis normam compono, in purgationum intestitio frequenter potandum. ℞. *Sem. Melon.* & *Pepon. an.* ℥ß. *sem. Papav. albi* ʒij. *Amygdal. dul. excorticat. n.* viij. *contund. simul in mortario marmoreo, sensim affundendo aq. Hord.* ℔iß. *Colaturæ adde sacchari* Crystallini *q. s. m. f. s. a. Emulsio.*

In temperamento admodum sanguineo, & affectu pertinaciore, post mensem catharsi datum, aut circiter, ut plurimum *sanguinis Uncias octo vel novem* e brachio dextro detrahendas suadeo, ut maturius celebretur venæ sectio auctor non sum, ne hac *πρόφασιν* contagium penitius inferatur. *Injectiones* in urethram non magni facio, utpote quæ sive acrimonia sua mordaci, sive stipticitate non raro magis officere soleant, quam prodesse; veruntamen sub morbi exitu *Aqua Rosacea* in pauca quantitate potest injici.

Hac methodo, quæ mihi semper pro voto cessit in gonorrhœa sananda; meliorem nondum comperi; maxime in iis qui facile purgantur. In iis enim qui purgantur ægrius, curatio, licet nunquam fallax, tamen non nisi post longum temporis spatium perficitur. In his itaque sanguis iterum mittendus, & acuenda sunt catartica, tum etiam repetenda sæpius, atque in eorum usu diutius est perseverandum, aut clysteres modo jam signato usurpandi. Etenim *Catharsis* hic ad instar omnium est. Atque in hoc affectu, si in alio quopiam, vere asseritur, quod qui mundificat bene, bene favet: modo ab *Aquis Mineralibus* sibi temperet, quas certo mihi constat morbi reliquias e corpore eliminandas vi astringente & plus satis sanativa arctius constringere, & quasi clavo figere trabali; unde quod sæpius observavi, *Scroti*

Scroti tumores enascebantur quoties in morbi principio, vel statu, pejoraque adhuc symptomata ut *Caruncula*, si quando sub ejus exitu potarentur. Quod quidem ego fidenter assero, quantumlibet ex more hodie recepto aquæ minerales in dicto casu haud raro præscribantur.

Neque sum nescius, quantum se ventitent Practicorum nonnulli in hujus symptomatis curatione, qua breviore temporis spatio, qua remediis magni nominis, & tituli absolvenda; interim observatione plus satis frequenti certo deprehendi, materiam, quæ eliminanda fuit, astringentium vi in corpore detentam maximum ægris dedisse malum, ex qua persæpe sanguinis massam de novo subiens ipsam demum luem parit. Nec majore cum fructu, licet periculo minore decoctum *Lignorum exsiccantium* usurpatum comperi; quo scilicet, sub prætextu *Specificorum*, tum universum ægri corpus, tum præ ceteris affecta pars jampridem nimis incalescentia ulterius adhuc inflammabantur; nonnunquam etiam *Gonorrhœa* quæ paulo ante evanuerat, quod me observasse memini, denuo in conspectum prodiit.

Animadvertendum est autem, quod si ægri glans præruptio undiquaque contegatur, atque ejusdem ora præ inflammatione usque adeo tumida, dura, ac callosa reddantur, ut nullo modo queat reduci; laterem lavat quisquis gonorrhœam remediis purgantibus, fortissimis licet, & quotidie ad nauseam repetitis, aggreditur, nisi eodem tempore id agatur, ut pars ita affecta ad statum sibi naturalem redeat, sublatis & duritie & tumore, unde gonorrhœæ novus utique fomes subministratur. Quod quidem ego admolior *Fotu* sequente. ℞. *Rad. Althææ, & liliorum an.* ℥iß. *fol. Malv. Verbasc. Sambuc. Hyoscyam. flor. Chamæmel. & Melilot. an. M. j. sem. lini & Fœnugræci an.* ℥ß. *Coq. s. q. aq. font. ut f. Fotus, parti affectæ admovendus per horæ unius spatium bis vel ter in die*. Peracta fomentatione partem affectam *Oleo e semine lini* recenter extracto perungendam curo; deinde *Emplastrum e Mucilaginibus* alutæ agninæ inductum labiis præputii tumidis circumponendum. Quod si *Ulcus* vel in ipsius præputii labiis, vel in subjecta glande hærens sua callositate facit, ut illud non nisi ægre possit retrahi, præter fotum jam dictum sequens etiam *Linimentum* præscribo. ℞. *Unguent. Basilici* ℥vi. *Unguent. e Nicotiana* ℥ij. *Præcipitat. aq. Rosf. lot. & optime lævigat.* ℥ß. *m. f. Linimentum, quo lintei rasura imbuatur, & ulcusculo admoveatur post Fotûs præscripti usum*.

Ubi vero, sive quod justo maturius gonorrhœa sistatur, sive ab exercitio vehementiori, aut alia quacunque de causa, scrotum jam morbi sedes, ab eadem in tumorem insigniorem attollitur, prædictum *Fotum* bis in die parti affectæ admoveo, modo non imminuantur & dolor & tumor *Cataplasmate* vulgo noto *ex Oxycrato & farina Fabarum*. Hæc dum foras peraguntur, non desino remediis & catharticis, & refrigerantibus, quæ modo præscripsimus, intro sumptis, tum etiam diæta supra dicta hostem urgere; neque mihi religio est quovis hujusce mali tempore sanguinis ℥ix. vel x. e brachio isto detrahere quod testiculo tumefacto respondet, si tumoris magnitudo & vehementia doloris id mihi suadeant. Atque hæc hactenus de *Gonorrhœa*.

* Cum vero eo usque invaluerit morbus ut jam *Venerea Lues*, vel *Lues confirmata* præcise dici mereatur, alia omnino porta quærenda est, & duriori huic nodo cuneus iridem durior est adhibendus; quandoquidem nullum adhuc experimentum, quod sciam, adferri possit extirpati hujusce morbi, nisi per *Salivationem* ab *Hydrargyro* excitatam: quicquid tam doctorum nonnulli, quam indoctorum de aliis sanandi modis satis temere & audacter effutiverint. Cum itaque *Salivatio* omnem hic numerum absolvat, id tantum mihi incumbit, ut quæ in ea excitandæ, tum etiam regenda, & ratio (qualis qualis ea demum fuerit) & observatio rationi suffragata mihi dictaverint, edisseram.

In principio autem ne conjectura quidem assequi possum, quid sibi velint crebra ista monita, quibus de corpore remediis *Catharticis & Digerentibus*, balneo pura & ceteris id genus, rite præparando, ita serio cavetur; Ut de venæ sectione jam taceam, cui nonnulli hic loci primas deferunt. Cum enim, si veritati sit litandum, eo res redigatur, ut *Veneno* salivatio procuranda sit, (neque enim adhuc innotescit salubre ali- quod

* *Luis Confirmatæ Curatio*.

quod medicamentum, quo possit excitari, neque æger sine ejus ope in tuto collocari potest) quæritur utrum corpori constantibus adhuc viribus, vegeto & valenti, ac proinde frangendis inimici conatibus haud impari; an eidem missione sanguinis, & tenui diæta jam debilitato rectius committatur venenum. Haud dubie satius esse duxerit æquus rerum æstimator nihil agere, quam ita importune satagendo nocere. Quid quod experientia testatur, nullis evacuationibus, aut alio modo infirmatos salivationis impetum multo melius sustinere, quam eos, quorum quasi ante prælium incisi sunt nervi?

Misso itaque damnoso omni hujusmodi præludio, statim atque accersor *Unguentum* præscribo ex *Axungiæ Porcinæ* ℥ij. & *Mercurii crudi* ℥i. Neque oleum aliquod e calidioribus, neque aliud quid admisceo, cum deterius fiat unguentum, si quod adjecta ista frænum injiciant, & nihilo efficacius, si nihil prorsus agant. Et fortasse additamenta ejusmodi sub nomine *Correctivorum*, idem hic præstant (si quid tamen præstant) quod *Catharticis* adjuncta judice experientia, solent præstare; tormina nempe excitant, & catharsin reddunt laboriosiorem, a lucta scilicet inter antidotum, & catharticum, cujus vis omnis purgans in eo posita est quod naturæ hominis inimicetur. Verum ut *tertia parte* dicti *Unguenti* brachia, crura, & tibias ad tres noctes continuas (primam qua accersor includo) manibus suis æger perungat injungo; ita tamen, ut neque axillas, neque inguina attingat uspiam, & abdomen panno laneo tenuiore circumposito & posterius consuto, a linimenti contactu diligenter muniat. Post tertiam inunctionem gingivæ ut plurimum intumescunt, & *Ptyalismus* suboritur. Si vero intra tres dies post ultimam inunctionem idem haud procedat, tum gr. viij. *Turbith. Mineral. in Conserva. rosar. rubr.* exhibeantur ægro; qui post singulas vomitationes aut sedes sumat haustum liquoris posseticí calide. Cum expuere inceperit, id jam medico negotii tantum est, ut gradum salivationis scrupulose expendat, ne in vocatis temere suppetiis, salivationem eo usque evehat, ut æger de vita periclitetur. Ubi jam ptyalismus statum debitum fuerit adeptus (in quo expuuntur ut plurimum libræ quatuor spatio nycthemeri) vel symptomata, etiamsi parcius expuat æger, evanuerint (quod plerunque contingit post quartam diem a statu salivationis) & indusium, & tori lintea aliis, quæ a quo ultimo lavabantur, usurpata aliquandiu fuere, sunt permutanda: cum priora ista unguento infecta salivationem, & magis quam erat opus intendere, & longius protrahere, quam ægro expediat, apta nata sint. Quod si forte prius elanguescat salivatio quam symptomata penitus disparuerint, extimulanda subinde est *Mercurio dulci ad* ℈j. pro dosi exhibitio.

Nonnunquam accidit, præsertim in corporibus εὐμεταβλήτοις, quod post unam vel alteram inunctionem (nempe simul ac hydrargyro sanguis affici inceperit) Natura illico per intestina hunc hostem expellere satagat; unde non solum dejectiones mucosæ & tormina ventris, ut in iis qui dysenteria laborant, eveniunt, verum etiam curatio morbi impeditur, utpote qui salivationi tantummodo cedere soleat. In hoc casu a Mercurio sive extra applicito, sive intra assumpto, prorsus abstinendum, donec hæc symptomata penitus evanuerint; atque porro dictus alvi fluxus (qui plerunque accidit, antequam salivatio bene assurgat) sistendus est usu *laudani liquidi*, ita dosin augendo atque repetendo prout urget symptoma; aut *Diascordii sesquidrachma*, aliquoties, prout opus fuerit, devorata. Diarrhœa tandem cohibita, salivatio debito modo procedere solet, quæ antea vix appareret.

Convalescente de ceteris ægro, nisi quod os adhuc exulceretur (qui genuinus est ptyalismi fructus) salivatio quæ jam indies imminuitur, nec purgatione nec alio modo quocunque sistenda est: fieri enim potest ut etiam post consopitum dolorem, atque exsiccata ulcera aliquid de morbi fomite adhuc in corpore delitescat, bella denuo moturum, nisi sibi permittatur sputatio illa moderata, quæ postquam redintegrata sanitate homo se auræ liberiori aliquandiu exposuerit, desitura est. Periculosum itaque esse arbitror ptyalismi jam abiturientis, & mox evanituri reliquias *Catharsi* deducere, vel *Lignorum decocto* exiccare velle; a qua praxi, quæ vulgo obtinet specie vel Mercurii e corpore eliminandi, vel corrigendæ ejus malignitatis, nascuntur sine dubio frequentes istæ *Recidivæ*, quæ miseris accidunt, sanitatem tandem aliquando post tantum impensarum, tot exantlatos labores, tantum tædii devoratum anhelantibus, ad quam etiam certo pervenissent, si salivatio non non nisi suo tempore determinaretur. Longe itaque consultius esset, ptyalismum promovere *Mercurio dulci* semel in hebdomade exhibito, etiam postquam omnino convaluerit

rit & jam sub dio versetur (quod & ego per menses aliquot fieri aliquando jussi) quam eundem præmaturius inhibere.

Quantumlibet autem a catharsi in salivationis declinatione ob jam dictas causas abhorream, fieri tamen potest ut in ejusdem statu ea nec prætermitti possit, nec debeat, quoties scilicet re male gesta eousque fuerit evecta salivatio, ut jam ægri vitæ metuatur: quo in casu non tutum modo est, sed & necessarium etiam cathartico ingesto ptyalismum ad eum gradum deprimere, ut cum ægri διοικεῖν procedat, qui deinde suo juri relinquendus.

Si quis jam quærat, an nuda salivatione contenti esse debeamus, nec catharticis, nec aliis remediis solemnibus in usum, post eam peractam, revocatis? Respondeo, præter jam dicta, quibus & ratio adstipulatur, & experientia, me velle doceri, quam ob causam magis sit necessarium purgare post salivationem, quam salivationem excitare post catharsin, cum remedia purgantia (*Scammoniata* maxime & id genus acria) malignitatis quidpiam in corpore relinquant, quod Naturæ tamen committimus, cujus vi tandem subjugatur istud, quicquid est veneni, eo scilicet qui purgatus fuit ad regimen consuetum, exercitium, & liberiorem aëris usum se recipiente. Atque id porro libenter scire velim, qua demum arte freti Mercurii reliquias per catharsin expellere conamur, cum genuinam illam ac prope unicam methodum (per salivationem scilicet) qua Natura id efficere solet ac debet, non solum negligamus, sed etiam impediamus? Hujusmodi autem hallucinationes minimis istis rationis scintillulis imputandæ sunt, quibus nos miseri mortales tantum præditi, ad veritatem in profundo demersam non penetrantes, quamlibet ejus umbram & speciem amplectimur, pro Junone, quod ajunt, captantes nubem; mox colloquia miscentes, præjudicia male fundata ita penitus nobis invicem insignimus, ut tandem phantasmata nostra & delirantum insomnia pro principiis Apodicticis haberi velimus; cujus specimen, ni fallor, præ manibus nobis est.

Quamvis autem in plerisque curatio modo jam dicto absolvatur, *viz. Inunctione* per tres noctes continuas, & exhibito *Turbith. Minerali*, ptyalismo haud rite procedente, *Mercurio* item *dulci* ad vices aliquot, eodem justo citius satiscente; serio tamen animadvertendum est, in quibusdam reperiri idiosincrasiam sive temperamentum quoddam peculiare, tam salivationis respectu, quam purgationis (atque eadem plerumque in iisdem, ut qui ægre purgantur, ægre etiam ad ptyalismum perducuntur) ita ut in nonnullis methodus laudata vix gingivarum exulcerationem queat efficere, multo minus salivationem ea procurare, quæ malo eradicando par sit. In hujusmodi ægris Medico summopere cavendum est, ne animo nimium obstinato salivationem importunius urgeat, recalcitrante Natura, atque ab isto evacuationis genere prorsus abhorrente; quod qui minus intellexere ægros haud paucos letho dederunt: Etenim in corporibus ita factis, quotiescunque medicamenta, sive externa illa fuerint, sive interna, pertinaciter ingeminaveris, loco salivationis perfectæ nil præter ventris tormina, & dejectiones dysentericas obtinebis, Natura per hanc portam hydrargyri virus amoliente; vel dolores ventriculi & ægritudines, sudores frigidos, horrendaque alia symptomata accerses, ita ut æger tantum non agat animam, forte etiam mox eam evomat. In his licet Medico concedi possit, ut postquam ad dies quatuor vel quinque a postrema inunctione salivationem frustra præstolatus fuerit, inunctionem jam sæpe dictam, & *Turbith. Minerale* denuo repetat (interjectis inter singulas inunctionum vices diebus aliquot) religiose tamen cavere debet, ne cum tanto conamine salivationem incassum solicitaverint, eam per vim invitæ Naturæ extorquere pergat. Hic itaque modus, quantum ego judicio valeo, Medico tenendus est, ut ubi primum vel ægritudo ventriculi, vel ventris tormina succedant, statim sibi temperet a remediis adhibendis donec ea penitus evanuerint symptomata; pluribus enim & fortioribus remediis ad cogendum ὥσπερ ἀπεριμάττους salivationem accumulatis, *Dysenteria* certo certius tormina ventris, & ventriculi ægritudinem mors excipiet. Cum ex adverso si lente festinet, & moras trahat, *Mercurii dulcis* ℈i. semel aut bis in septimana exhibendo, vel per se, vel cum ʒi. *Diascordii*, si æger in diarrhœam propensior sit, tandem aliquando cum bonis ægri rebus optata potietur arena. Quantumvis enim ptyalysmus ad plenum numquam assurget, æger tamen copiosius quam pro more solito expuet; & fœtor justæ salivationis comes neque immunitiorem hanc destituet; unde evincitur sanguinem & humores eam sive putrefactionem sive alterationem, quæcunque ea demum sit, attigisse, quæ vel parit salivationem,

 vel

vel cum ea nascitur. Atque hac methodo universa hujus morbi symptomata tandem expugnabis, concesso utique debito temporis spatio.

Observandum est autem, quod licet salivatio remedia alia, qualiacunque ea fuerint, in extirpanda *Lue confirmata* longe exuperet, *Gonorrhœam* tamen cum lue concurrentem neutiquam valet sanare; nec sistetur illa, hac jam penitus devicta; unde recte colligitur nullam vim specificam mercurio inesse, qua Venerea lues immediate debellari possit; quamlibet *Specificum mediatum* forte dici mereatur, in quantum mediante ptyalysmo morbum expellat, pari ferme καταχύσιν (quod alias subinnui) atque scalpellum chirurgicum laterali morbo specificum queat appellari. Sed ut ad rem redeam. Quoties *Lues* & *Gonorrhœa* una stabulantur, vel ante salivationem, vel ea jam peracta, Gonorrhœæ curatio tentanda est, quod & tutius fit, me judice; & facilius etiam post finitam salivationem, cum luem habens comitem gonorrhœa ægrius dometur; quæ vero a prægressa salivatione quadantenus subacta fuit, minori negotio expugnari solent. Ac vero catharticis religiose abstinendum est quousque vel minimæ salivationis reliquiæ supersint. Quamobrem *Turbith. Minerali* semel aut bis in hebdomade exhibito securius rem committemus, quam aliis purgantibus quibuslibet, cujus vi promovebitur aliquantulum ptyalismus, dum interim materia gonorrhœam comitans paulatim excernatur.

Porro observandum est, si tumor ossi alicui, *Exostosis* vulgo dictus, insideat, qui etiam tandiu permanserit, ut os jam carie afficiatur; incassum prorsus erit sive salivatione, sive alia aliqua methodo curationem aggredi, nisi etiam huic malo obviam eatur; ac proinde os ope *Caustici* denudandum, & quamprimum idem, quod ajunt, *exfoliandum*, usu scilicet remediorum quæ intentionem hanc implere solent.

In *Ore exulcerato*, quod salivationem passis ita familiare, si vel æger dolori ferendo par non sit, vel eo usque illud excorietur ut sanguine diffluat, idem nocte dieque vel *aqua Rosarum Damascenarum*, vel *lacte aquæ permisto*, vel *hordei*, *radic. Althææ*, & *semin. Cydoniorum decocto* sæpissime proluendum est. Unicum hoc symptoma memorabile, quod scio, salivationi accidit, saltem quoties ea more debito administratur; & sane si *dolor* & *oris exulceratio* arte aliqua protelari potuerit, haud multo esset molestior morbi hujus curatio, quam est aliorum aliquot longe minus famigeratorum.

Diætam quod spectat, & reliquum ægri regimen, eadem prorsus in *Salivatione*, saltem donec ad finem jam fere vergat, ac in *Catharsi* imperanda censeo. Cumque ei qui medicamentum aliquod purgans assumpsit, id tantum incumbat, ut se in cubiculo a vi frigoris defendat, & cibis εὔπεπτον moderate vescatur, nondum mihi constat, quo nomine vel lecto semper addicatur qui ptyalismum subit, vel a victu modico arceatur, qui scilicet Naturæ cum veneno confligenti vires animumque addat; unde etiam Natura tanto oneri succumbente, haud pauci, spiritibus, atque omni vitæ robore, diaphoresi, purgationibus, & jejuniis supervacuis (præter vulnus ab *Hydrargyro* inditum) tandem penitus exhaustis, misere confecti sunt. Persæpe etiam morbo jam pulso, æger ea spirituum copia, qua erat opus ad redintegrandam sanitatem, destitutus, præ imbecillitate concidit; aut si forte *Libitinam* valeat effugere, tot tantisque cruciatibus vitam redimit, ut tanti non sit vivere. De quibus Poeta e Neotericis haud ineleganter.

Graviora morbis patimur remedia;
Nec vita tanti est, vivere ut possis, mori.

Hic autem in promptu est istam objectionem diluere, quæ fit ut nonnulli hoc morbo, (scilicet in statu ejus modo dicto) male mulctati in *Galliam* commigrare cogantur ut ab eo liberentur? Cujus rei hanc esse rationem, quantum judicare possum, existimo. Hujusmodi ægris, œconomia illorum corporum eversa ac viribus prostratis, apud nos aër crassus ac humidus resarciendis minus idoneus est, cum iste *Galliæ*, utpote qui salubrior ac magis serenus, spiritus corporis & vires deperditas instaurare aptus fit. Non quod practici ibidem degentes, utut docti quidem, methodum qua hic morbus devinci possit, melius calleant, quam nos hic in *Anglia*. Sed ut ad diætam revertar.

Existimo itaque (& experientia mecum facit) quod præter jusculum avenaceum, panatellam, lac cerevisiatum, & cerevisiam tenuem tepefactam, *&c.* juscula insuper e carne vitulina, pullorum, atque alia ejusmodi in mediocri quantitate ægro & possint concedi, & debeant; atque ut, ubi primum eousque subsederit gingivarum tumor ut dentes conterere valeat, cuniculorum, pullorum, agnorum carnes, atque ejusmodi tene-

nesiotes, ut parca manu, sint indulgendæ; ut vel in lecto se contineat, vel ad ignem sedeat, prout hoc vel illud magis allubescat animo. Cum enim *Ptyalismo* expugnetur hic morbus, non *Diaphoresi*, hariolando non sum, quorsum æger, nulla urgente necessitate, nimio calore macteretur.

Dicta methodus uti expeditior est, cum neque tot dies corpori ante salivationem præparando inutiliter insumendos, nec frequentes istas purgationes, aut decocta solemnia post salivationem, ægris imponat; ita certissimus sum eandem longe faciliorem esse, minus itidem periculosam, & minus recidivæ obnoxiam; quod experimento suo discet quisquis in altera praxi versatus, ad hanc se demum conferet. Mihi saltem ex animi sententia successit in quamplurimis ægris; quorum nonnulli salivationis tædium & laborem plus semel irrito conatu exantlaverant, recidivam semper denuo passi, ex occasionibus, & propter causas, quas supra memoravimus.

Non est autem, Vir Candidissime, cur tuam fidem verborum ambagibus anxie sollicitem, qui jamdudum de probitate mea persuasissimus exiguæ æstimationi etiam nostræ favere dignaris. Plura itaque de hoc morbo non addo, cum mihi neutiquam placeat, nec placebit unquam, longis verborum ambagibus & sermonibus ἀπεραντολογίαις nucleum involvere, quo rei caput, seu *Nili* fons, ægrius innotescat. Quantulicunque autem sit hoc opusculum sive pretii, sive molis, id ut boni consulas rogo: cum illud eo præcipue fine elaboraverim, ut & in bonum publicum cederet, & quo in te essem animo palam testarer: quantumlibet autem magni te faciam, major tamen adhuc tibi honos debetur & a me, & ab iis quibus summa illa tua eruditio, morum suavitas, animique candor, ceteraque virtutes laude dignissimæ ita clare elucescunt. Haud equidem tibi assentor, quoties profiteor me tuam amicitiam, ex quo me primum ea condecorabas, inter illa, quæ mihi comparavi, pretiosissima luculentissimaque semper habuisse. Inter alia enim in brevi vitæ curriculo a me observata eximium est istud, (quod etiam filio meo commendatissimum esse volo) hominum sc. probitate ceterisque virtutibus præcellentium consuetudinem semper mihi commodo vertisse atque emolumento, atque ex adverso pravorum amicitiam (nisi ea potius, combinatio sive etiam conjuratio dicenda sit) quæ in virtute non fundatur) quamvis nec dicto, nec vultu quidem me læserint unquam, tamen nescio quo pacto, tandem aliquando aut mihi, aut rebus meis mali, aut damni quippiam affricasse. Vale, Vir Humanissime, & amare perge.

Tui semper observatissimum

THOM. SYDENHAM.

Innumeri prope Authores scripsere de Lue venerea, quam paucis explicat Clariss. noster Author. Longum nimis foret illorum vel partem aliquam hic recensere, pro pleniori fœdi ejusce morbi, ac ipsius curæ, illustratione. Sufficiat itaque Doctissimi aliùs Angli perbrevem, sed vere accuratam, eodem in argumento Dissertationem addere, cujus est sequens inscriptio.

GUALTERI HARRIS, M.D.

Celeberrimi Medicorum Londinensium Collegii, Socii.

DE LUE VENEREA

Ejusque Origine, Natura & Curatione.

DISSERTATIO.

HIC morbus tam gravis & acerbus est; tam late serpit, & perniciem suam undique spargit; tantis cruciatibus miseros plerunque opprimit; & pristina sanitas tam difficulter restituitur, ut ab annectendo quædam eo spectantia non potuerim prorsus abstinere. Primordia hujus mali quæ pudendis solis labem inurunt, contemptui & ludicro habeant, si ita placet, ganeones & belli nostri, & petulantibus facetiis, tanquam nugas & crepundia, ea excipiant; sed quandocunque aut prima illa inquinamenta aut succedentia, in sanguinem denuo transferentur, atque per totum corpus virus distribuetur, pœnas insipientiæ debitas illi abunde persolvent.

De origine hujus morbi ambigitur, an ab omni ævo, post homines natos, extiterit; an superiori fere sæculo in *Europam* ex *India* Occidentali fuerit advecta. Multa sunt testi-

testimonia, aut saltem suspiciones non contemnendæ, de antiquitate hujus luis, quanquam tot fere Regna non ita pridem contra ejus natales probrosos decertarunt, alterum in alterum illud opprobrium rejiciens, quot urbes olim *Homerum* sibi gloriose vendicarunt. Certe nomen ejus legitimum usque ad nostra hæc sæcula in tenebris latuit. Nec forma & figura hujus monstri a prioribus Medicis satis clare & distincte sunt descripta, neque ante novam suam denominationem nisi confuse admodum cognita. Hoc autem procul dubio scimus, plurima olim apud nos nosocomia leprosis recipiendis fuisse extructa; & multum fallor, si unica & singularis domus apud nos etiamnum maneat, leprosis vulgo recipiendis peculiariter dicata. Porro Venerei contagii eadem semper causa tyrannidem exercuit, nempe vaga & promiscua scortatio: nullisque sæculis defuerunt meretrices infames, quæ corpore prostituto vilem quæstum facerent: *posita* vero *causa ponitur* etiam *effectus*, quemadmodum *& sublata* semper *tollitur*. Quibuscunque enim in regionibus, quibuscunque demum locis prostibula ista, ac corruptelæ juventutis vulgares prorsus exulant; legumque asperitas scortationem omnem coërcet, deest etiam una cum impuris scortis lues hæc Venerea. Ubicunque vero lupanaria palam permittuntur, remisso magistratu aut dissimulante; vel ubicunque meretriculæ latebras aliquas fœdas secure nanciscuntur; eadem lues cum horrida malorum turba, cumque omni suo miseriarum famulitio, longe lateque dominatur. Atque, ut mihi quidem videtur, in utero impuro meretricum vulgarium, quæ plurimis viris, quantumlibet sanis, sese prostant & commiscent, certo & naturaliter propignitur lues, perinde atque in nido ex ovis nascuntur volucres. Et quoniam *corruptio optimi est omnium* semper pessima, cur non ex seminis prolifici, & in tantos Naturæ usus destinati, corruptione prava & incongrua venenata illa lues possit *αὐτομάτως* propagari? Et nullus dubito, paucissimos uspiam esse scortatores; qui, quantumvis pœnas meritas aliquandiu effugerint, non serius aut citius in laqueos illos inciderint, qui non turpi & funesto illo veneno fuerint tandem aliquando contaminati.

Sane lues hæc perniciosa est Supremi Judicis tremendum quoddam flagellum, instar ensis illius stricti capitis Damoclis inter epulandum impendentis, omnibus scortatoribus semper interminans, quod sapientes ab impuris amplexibus facile deterrebit, quodque insipientes severissimis flagris aliquando cædet. Quis enim mulierosus certus esse potest, meretriculam qualemcumque sibi uni, ut videtur stipendia facientem, non aliis pluribus fuisse prius aut denuo fore provulgatam, atque ideo obnoxiam venereo inquinamento, utcunque ista mendaciis suis, perjuriisque usitatis, pudorem aliquem comminiscatur?

Neapolitanus hic morbus vulgo nuncupatus est, & ab obsidione *Neapolitana* primum ejus contagium originem traduxisse ut plurimum creditur, anno scilicet post *Christum* millesimo, quadringentesimo, nonagesimo tertio; cum *Neapolim* castris suis circumdaret *Carolus* Octavus, Gallorum Rex. Sed cum rumorum popularium tanta sit incertitudo, ut sapientes vix quicquam pro certo pronuncient, quod non manifestis & sibi notis testimoniis confirmatur; cum aliorum morborum primus exortus in tenebris æque permaneat; cum ita constitutum sit rebus humanis, ut in singulis sæculis quædam continuo pereant, oblivionique tradantur, & alia quædam rursum emergant & suscitentur, cum virus Venereum in omnes fere regiones totius orbis, quantum nobis innotescit, ab oriente ad occidentem, a septentrione ad meridiem, jandiu spargatur, & usquequaque diffundatur; cum denique Medici aliquot gravissimi luem istam infamem ante obsidionem illam Neapolitanam contagio suo virulento *Europam* jandudum invasisse constanter affirment, sane difficile est aliquid certi & indubitati in re ita obscura stabilire & decernere; quanquam antiquam luis prosapiam admodum aperte indicare videatur antiqua, ac permanens causæ existentia, nempe scortatio illicita, vaga, & promiscua, primordiis forte rerum humanarum, aut saltem effræni hominum libidini, ac corruptelæ meretriciæ coæva.

Sed ut hanc rem paulo altius perscrutemur, *Hippocrates*, cujus authoritas apud omnes doctos plurimum valet, libro tertio de morbis epidemicis plurima horrenda symptomata enumerat, quæ ad formam Venereorum quam proxime accedunt: ut, *pustulas magnas, & pustulas corpore universo erumpentes, maximeque caput impetentes, ulcera fœdissima circa pubem & pudenda, inflammationes Erysipelatodes malignas & depascentes, diarrhœas & cibi fastidia, tabes mul-*

multas, aut atrophias, *nunc sine febre, nunc cum febre contingentes; carnium, nervorum, & ossium mutilationes ex decidentia magnas*, a carie præcedente, *prolapsus partium abscessibus corruptarum, & denudationes femoris integri, tibiæ, aut pedis totius, prolapsus brachii, aut cubiti totius*, & *omnium miserrimas carnium jacturas; cum pubem pudendaque malum affecerit; ichores ulcerum & abcessuum puri absimiles, & pure omni deteriores, capillorum defluvia, fluxiones ad pudenda multas, dolores gravissimos cum vigiliis, ulcera oris serpentia, & tubercula tam interna, quam externa circa inguina*, aut bubones, *tubercula faucium, ulcerationes pudendorum*, & similia, quæ quidem breviter tradit, & more suo conciso. An vero hæc omnia a peste vera, an a pestifera hac lue oriantur, in utranque partem ut differant, par est doctis liberum relinquere.

Quidquid vero de turpibus his natalibus sit statuendum, certe dolendum est maxime, curationem tantæ ægritudinis, omnes corporis partes, tam internas, quam externas, a capite ad calcem, polluentis, e manibus Medicorum doctorum & peritorum ita profugisse, atque Chirurgis, nec non tonsoribus imperitis, ignarisque quibuslibet vulgo concedi. Quis enim tam fatuus & insulsus, quis tam illiteratus ardelio, qui non Medicaster in hoc morbo circumforaneus facile evadat, sine instituto, sine sumptu, & sine arte; qui non curationem luis, aut saltem gonorrhœæ infallibilem perfricta fronte polliceatur? Quales autem hi sunt Medici? Sartores utplurimum & fabri, similesque artifices, propinatores inertes & decoctores, qui in officinis suis fidem prius labefactaverant. Quam infelix igitur & misera est infectorum conditio, qui duplices sustinent pœnas, damnanturque tum atrocissimi morbi cruciatibus, tum rudis agyrtæ ignorantiæ periculosæ! Quasi levissimi quilibet affectus peritiam medicam jure efflagitarent, morbus vero minime anceps, medullisque penitus infixus, cuivis illiterato possit tuto demandari!

Ut autem summum discrimen lue infestorum manifestius appareat, considerandum est, hunc morbum frequenter esse Protei-formem, & post primam ejus subjugationem, sæpe novas postea induere facies. Illud equidem facile adducor ut credam, propterea quod tot tabidos, & atrophia confectos, pulmonibus fere intactis, nec nisi secundario læsis, viderim perire. Et nisi ex acuto aliquo morbo illos contigerit extingui, marcore & atrophia vix intellecta, tandem contabescere semper observavi. His lac asininum, pectoralia, narcotica, & similia, primam venenatam causam nihil respicientia, ad supremum usque diem frustra exhibentur. Chirurgi salivatione absoluta, & mercede laborum accepta, integram sanitatem audacter promittebant; atque denuo ægrotantes, longe diversis symptomatibus quam prius affecti, neutiquam somniant de reliquiis fomitis venenati, aliquandiu consopiti, & intus delitescentis, sed sub nova forma reviviscentis. Interim Medicus quantumlibet peritus, nihil causæ Venereæ facile suspicabitur, atque ægrotus partim ex verecundia, partim præteritæ curationis securus, de pristinis rebus oblivioni jam traditis nullam mentionem facit. Heu quanto igitur discrimine versantur hujusmodi ægrotantes, cum nec ipsi de causa ægritudinis primaria ne verbum mussitent, cumque Medici contra morbum incognitum, Andabatarum more, cæcutientes militent! Certe Authores nonnulli, magis emunctæ naris, veritatem horum suboluerunt, cum ita prudenter illi consulerent, quoties aut dolor ischiadicus, aut rheumaticus, aut alius valde pertinax, remediis propriis & usitatis nequaquam cederet, ut ad diætam sudorificam, e ligno sancto, salsaparilla, & consimilibus, tanquam ad sacram anchoram confugeremus.

Ex his luis reliquiis spretis, & aliquandiu abditis, non solummodo pendet valetudinaria, & misella parentum, æque ac aliorum scortatorum conditio; sed & hinc morbi aliquot puerorum tralatitii, & ferme immedicabiles, & quos nominare minime convenit, ne nati insontes, viri tandem facti, contumeliam, mœstitiam, atque animi perturbationem aliquam exinde immerito patiantur. Quamlibet enim majus est revera dedecus a vitiorum suorum, quam natalium, turpitudine & infamia, tamen novi viros eximios & fortes, clara & illustri stirpe, sed illegitime prognatos, qui præter modum dolore opprimebantur, quoties de natalibus suis spuriis mentionem aliquam factam ex susurris clancularis in communi hominum consortio illi suspicarentur. Atque in ea re major est Turcarum justitia & sapientia, apud quos nemo parentum culpam in filios inique transfert, & nulla est ignominia natis ex partu illegitimo prodiisse.

Porro statuendum est luem Veneream esse morbum venenatum, & maxime deleterium. Et

quinata, pro ratione etiam temperaturæ μιάσματι excipiendo magis minusve idoneæ) primum dolore genitalium insolito cruciatur cum quadam rotatione quasi testiculorum; postea si recutitus non sit, macula primo morbillum jam erumpentem magnitudine & colore æmulans glandis partem aliquam invadit. Statim ab hujus maculæ exortu liquor quidam lente extillat, seminis instar, qui quotidie a seminis tam colore, quam consistentia recedens, flavescit tandem aliquanto dilutius ovi vitello; & in lue virulentiore intensioreque non modo virescit, sed & aqueo humori permiscetur sanguine affatim tincto. Pustula jam dicta *ulcus* tandem fit, primo haud absimile *Aphthis* infantium ora obsidentibus, quod indies latius & profundius depascatur, supervenientibus orificii callo, & duritie. Animadvertendum est autem quod memorata pustula raro gonorrhœam comitem habet in iis qui aut jam pridem gonorrhœa laborarunt, aut recutiti sunt; utpote quorum glans tum ab aëre cui exposita est, tum a frequenti linteorum attritu indurescens, noxam non ita facile suscipit. Hujusmodi Verpi igitur glandis ulcere fere non tentantur, sola *Gonorrhœa* dicto modo nascitur. Hanc alia mox symptomata excipiunt, ut primo magnus doloris sensus in pene quoties erigitur, perinde ac si valida manu transversus fortiter constringeretur, qui noctu præcipue urget, quoties in lecto æger cœpit incalescere, quam quidem constrictionem penis dolorificam morbi hujus in hoc statu existentis signum παθογνωμονικώτατον existimo. Incurvatur etiam veretrum a fræno jam contractiore, quod cum in erectione extenditur pro natura sua, acutissimum dolorem affert. Accedit etiam *ardor urinæ*, qui plerumque inter mingendum vix percipitur, at vero æger jam a mictu cessans per omnem urethræ ductum acriter admodum uritur, maxime qua in glandem desinit. Nonnunquam etiam erosa, atque excoriata urethra jugi puris acrioris fluxu, Natura in carne nova vice jam deperditæ justo occupatior laxam quandam & spongiosam substituit, quæ mole quotidie aucta, & sensim indurata *Carunculorum* excrescentiis ita meatum urinarium infercit, ut tandem lotio non detur exitus; quæ quidem carunculæ nihilominus ex ulceribus sibi adnatis ichorem quendam evomunt, & tum Medico crucem figunt inter curandum, tum ægro magis ipsa morte timendum malum. Quinimo sæpe accidit ut sanies, quæ per gonorrhœam deplenda erat, vel a motu violentiori, vel adstringentium usu in scrotum deposita, atrocissimum dolorem & scroti inflammationem accersat, nunc alterutro, nunc utroque ejus latere in molem ingentem elato; Gonorrhœa interim progreditur tardius, at vero urinæ ardor non mitius urget. Atque hæc sunt communiora morbi hujus symptomata, manente hoc ejus statu.

At vero quoties sive morbi diuturnitate, & in dictis partibus mora, contagium sursum fertur, & sensim sanguini labem imprimit, aut materiâ virulentâ indebito adstringentium usu in corpore retentâ humores putrescunt, *vera Lues* exoritur, in qua tumores sive *Bubones* sæpe in inguine comparentes primum ejus gradum constituunt. *Dolores* tum caput, tum artus in articulorum interstitiis, humeros scilicet, brachia, & talos crudeliter laniant, nullo ordine invadentes, & per intervalla, licet noctu ægrum lectuli calore perfusum rarissime destituant, nec nisi sub auroram libenter evanescant, crustulæ etiam & *porrigines* varias corporis partes deturpant. Flavescunt hæ ferme adinstar favi, quo signo a ceteris omnibus queant internosci. Quandoque superficie latiore varia occupant corporis spatia ad eum modum, quo *Lepra* in Medicorum scriptis depingitur. Quanto autem magis scabies hæc diffunditur, tanto minus æger discruciatur. Universa symptomata pedentim incrudescunt, dolor præ reliquis, qui tandem eo usque exacerbatur, ut se nequeat miser diutius in lecto continere, sed protinus exiliens, huc illuc in cubiculo cursitet irrequietus ferme, donec illucescat. Adde quod præ doloris vehementia cranium atque ossa tibiarum brachiorumque hinc inde attolluntur in perdura tubera, *Exostoses* dicta, excrescentiæ osseæ in equorum tibiis (vulgo *a Spavin*) haud absimilia; quæ quidem ossa tuberculis obsessa jugi dolore ac inflammatione tandem cariosa redduntur & putrescunt. *Ulcera* etiam *Phagedænica* varias corporis partes depopulantur, quæ fauces utplurimum primo aggredientia, sensim per palatum in nasi cartilaginem propagantur, quam mox absumunt, ita ut is jam fulcro destitutus plane concidat. Crescentibus in dies ulceribus, & dolore aucto, æger partim indesinenti carnificina enectus, partim ulceribus confectus & putredine, vitam trahit cruciatu, fœtore, carie, opprobrio molestissimam, & quamvis morte longo intervallo miseriorem,

do-

donec tandem, pereuntibus per vices membris, lacerum cadaver, & jam superius grave, humo condatur.

Intrinsecam hujus morbi naturam, essentialem quam vocant, nisi quatenus ea ex istis, quæ jam depinximus, symptomatibus elucescat, non mihi magis perspectam esse arbitror, quam est essentia sive plantæ cujuslibet, sive animalis. Quicquid vero de ea sit, certo mihi constat, humorem hunc committentem inflammationis haud mediocris participem esse, unde hæc tot malorum Ilias: constat etiam dictum humorem evacuandum esse, idque ii mediis, quorum efficaciæ experientia, Medicorum magistra, suffragatur. Cum nondum inveniatur immediatum aliquod, *Specificum*, cujus ope sine evacuatione prægressa lues debellari queat. Neque enim vel *Mercurius*, vel *Ligna Exsiccantia* dicta, Specificorum titulo sunt donanda, nisi exemplis in medium allatis probare quis possit, vel Mercurium absque salivatione, vel lignorum decoctum, nullo subsequente sudore, luis Venereæ curationem quandoque absolvisse. Utque experientia didici sudorifica vulgaria haud minus profecisse in hoc morbo quam lignorum decoctum, ita nullus dubito, quin si reperiri possit aliud quid, sive in regno vegetabili, sive animali, quod in excitanda salivatione pares cum Mercurio vires haberet, pariter etiam ad sanandam luem valeret. Quandoquidem autem hic morbus adhuc intra gonorrhϾ limites subsistens, longe ab eadem distat, cum jam omnem sanguinis massam contaminaverit, & venereæ luis nomen præcise mereatur; ita etiam evacuatio, qua gonorrhϾ materia ejicitur, alia prorsus est atque illa, qua lues jam formata eliminanda est.

* *Gonorrhœam* itaque quod attinet, de qua primo agemus, in remediis *Catharticis*, quantum hucusque usu comperimus, curationis omnis cardo vertitur, quorum auxilio vel educitur humor peccans, vel procuratur diversio succorum corporis naturalium, qui aliter hosti in pabulum cederent. Quamvis autem tum ratio, tum experientia mihi dictant hunc morbum, & quolibet demum cathartico sæpe diuque exhibito sanatum iri, ea tamen ceteris ἀνυτικώτερα mihi videntur, quæ bilem, maxime vero quæ ichorem serosum fortiter e sanguine expurgant, & subducunt. Ac proinde sola *Jalapii radice* pauperibus aliquoties subveni, quorum tenuitati & rebus domi angustis consulendum erat. Cum vero & morbus conspicuam secum trahat inflammationem, & medicamenta purgantia, quibus expugnandus is est, calida etiam sint, *Diæta refrigerans* omnino est imperanda a carceribus, quod dicitur, ad metas.

Sic itaque soleo præscribere ℞. *mass. Pilul. cochiar. maj.* ℥iij. *Extract. Rudii* ʒj. *resin. Jalap. & diagryd. an.* ʒß. *cum s. q. Opobalsami f. Pil. e singulis Drach.* vi. Quatuor ex his singulis auroris deglutiendæ sunt hora quarta vel quinta (ita ut æger superdormiat) ad dies 12. vel 14. vel etiam plures, donec sc. urinæ ardor & materiæ seminiformis color flavus admodum imminuantur; quæ cum pro voto successerint, satis esse autumo, si æger interjecto semper die uno, easdem repetat ad septimanas adhuc duas, quo tempore elapso, sufficit ut bis in septimana sumantur pilulæ, donec humor ex urethra stillare solitus prorsus evanescat, quod ut plurimum non nisi post multos dies contigit. Quamvis enim vulgo affirmetur, quod ejusmodi ichor, qui ardore urinæ, & flavo materiæ extillantis colore disparentibus, mane præsertim, in summitate colis digitis compressi ad guttulam unam alteramve cernitur, a debilitate tantum, & a laxitate partium ob diutinam virosi fomitis in eis moram oriatur; miseri tamen experiuntur magno suo malo reliquias has esse contagii, non penitus deleti; quod licet quadantenus subactum, ex levissima quaque occasione (a potu scilicet nimio, aut exercitio quolibet vehementiori aut simili alia) novas excitat tragœdias, gonorrhœa postliminio recrudescente, si nempe æger catharseos molestiam desugerit, nondum extirpato radicitus morbo.

Si post hujusmodi purgationem gonorrhœa nondum cedat, ex usu erit loco pilularum, maxime in iis, qui difficilius purgantur, potentius aliquod medicamentum subinde intercalare, cujusmodi est potio sequens, quæ semel tantum hausta magis aliquando fecit ad sistendam gonorrhœeam, quam leniora cathartica sæpenumero ingesta. ℞. *Tamarind.* ℥ß. *fol. Sen.* ℥ij. *Rhei* ʒß. *Coq. s. q. aq. Colaturæ* ℥iij. *dissolv. Mannæ, & syr. Rosar. solut.*

---

* *Gonorrhœæ virulentæ Curatio.*

solut. an. ℥j. *syr. de spina Cervin. & Electuar. e succo Rosar. an* ʒij. *M. f. f. potio*. Vel curatione tardius procedente detur *Turbith. minerale ad gr.* viij. tantum bis vel ter, idque interposito debito temporis spatio, ne forte oboriatur ptyalismus, quod quidem remedium in eradicanda gonorrhœa pervicaciori facile primas fert. Vel bis in septimana pil. sequentes exhiberi poterunt. ℞. *pil. ex duobus* ʒß. *Mercur. dulc.* ℈j. *cum f. q. Opobalsami f. pil.* iv. *sumendæ summo mane*.

Est autem ubi æger a catharsi dicto modo repetita usque adeo abhorret, ut ne conspectum quidem, vel odorem solum remediorum ferre queat. Est etiam ubi corpus ex ἰδιοσυγκρασίᾳ quadam ita pertinaciter purgantibus refragatur, ut debita peccantis humoris quantitas nequeat educi, atque ita dum impensius in hoc laboratur nullo cum fructu, lues tandem obrepit, quæ eos sæpissime ægros adoritur, quorum corpora catharticis fortius obsistunt: cum ita se res habeat, *Enematis* agendum est, quibus injectis utrique indicationi, humoris scilicet tum expurgandi, tum ab affecta parte derivandi satis fieri potest. Quin etiam hæc methodus expeditior est nonnunquam præmemorata ista, at non æque tuta, me judice, cum prior illa licet diuturnitate molestior, minus tamen habeat periculi, ne qua contagiosi fomitis particula in visceribus hæreat, novos datura tumultos. Hoc vero incommodum facillime evitatur, si cathartica per os assumpta diebus ab usu clysterum liberis, mutuam iis operam commodent.

Hac itaque via incedo, *Pilulas* jam prædictas, aut alias ejusmodi duabus tribusve auroris continuis exhibendas curo; postea *Enema* sequens mane, & hora quinta pomeridiana quotidie injiciendum, donec penitus cessaverint symptomata; nisi quod semel aut bis in hebdomade catharticum impero, misso die isto clystere, ℞. *Electuar. e succo Rosar.* ℥vj. *Terebinth. Venet. vitello ovi solut.* ʒß. *dissolvantur in aq. Hordei* ℔j. *Colaturæ adde El. Diacathol.* ℥ij. *m. f. Enema* Singulis etiam noctibus *Opobalsami* vel *Balsami e Mecha gut.* xxv. sacchari frustulo exceptas concedo, sub lecti ingressu, quod quidem medicamentum, cum *Terebenthinæ* quoddam genus sit liquidum ac purum, iisdem quibus illa facultatibus pollet, & ulcerosæ genitalium diathesi apprime succurrit; hujus itaque defectu *Terebentina Cypria* ad quantitatem avellanæ dictis temporibus devoranda substitui possit.

Procedente curatione, quacunque ea demum methodo tentetur, ægro cibis omnibus sale conditis, vel alias dyspeptis (quales sunt carnes bovinæ, porcinæ, pisces, caseus, radices, olera) & fructibus horariis quibuscunque interdico, quibus substituo carnem vervecinam, vitulinam, pullorum, cuniculorum, & cetera εὔπεπτα. Volo etiam ut vel his parcissime utatur, tantum ut ægri vires non labascant. *Potus*, vino in genere abdicato, ut & liquore omni sive spirituoso, sive acescente, *Hydrogala* esto, ex tribus aquæ coctæ partibus, & lactis una, nisi quod in prandio, & cœna cerevisia tenuis in parva quantitate possit indulgeri. Ad contemperandam insuper inflammationem, & mitigandum ardorem urinæ, refrigerantem aliquam *Emulsionem* ad sequentis normam compono, in purgationum intestitio frequenter potandum. ℞. *Sem. Melon. & Pepon. an.* ℥ß. *sem. Papav. albi* ʒij. *Amygdal. dul. excorticat. n.* viij. *contund. simul in mortario marmoreo, sensim affundendo aq. Hord.* ℔iß. *Colaturæ adde sacchari Crystallini q. s. m. f. s. a. Emulsio*.

In temperamento admodum sanguineo, & affectu pertinaciore, post mensem catharsi datum, aut circiter, ut plurimum *sanguinis Uncias octo vel novem* e brachio dextro detrahendas suadeo, ut maturius celebretur venæ sectio auctor non sum, ne hac τροφίου contagium penitius inferatur. *Injectiones* in urethram non magni facio, utpote quæ sive acrimonia sua mordaci, sive stipticitate non raro magis officere soleant, quam prodesse; veruntamen sub morbi exitu *Aqua Rosacea* in pauca quantitate potest injici.

Hac methodo, quæ mihi semper pro voto cessit in gonorrhœa sananda; meliorem nondum comperi; maxime in iis qui facile purgantur. In iis enim qui purgantur ægrius, curatio, licet nunquam fallax, tamen non nisi post longum temporis spatium perficitur. In his itaque sanguis iterum mittendus, & acuenda sunt catartica, tum etiam repetenda sæpius, atque in eorum usu diutius est perseverandum, aut clysteres modo jam signato usurpandi. Etenim *Catharsis* hic ad instar omnium est. Atque in hoc affectu, si in alio quopiam, vere asseritur, quod qui mundificat bene, bene favet: modo ab *Aquis Mineralibus* sibi temperet, quas certo mihi constat morbi reliquias e corpore eliminandas vi astringente & plus satis sanativa arctius constringere, & quasi clavo figere trabali; unde quod sæpius observavi,

Scroti

Scroti tumores enascebantur quoties in morbi principio, vel statu, pejoraque adhuc symptomata ut *Carunculæ*, si quando sub ejus exitu potarentur. Quod quidem ego fidenter assero, quantumlibet ex more hodie recepto aquæ minerales in dicto casu haud raro præscribantur.

Neque sum nescius, quantum se venditent Practicorum nonnulli in hujus symptomatis curatione, qua breviore temporis spatio, qua remediis magni nominis, & tituli absolvenda; interim observatione plus satis frequenti certo deprehendi, materiam, quæ eliminanda fuit, astringentium vi in corpore detentam maximum ægris dedisse malum, ex qua persæpe sanguinis massam de novo subiens ipsam demum luem parit. Nec majore cum fructu, licet periculo minore decoctum *Lignorum exsiccantium* usurpatum comperi; quo scilicet, sub prætextu *Specificorum*, tum universum ægri corpus, tum præ ceteris affecta pars jampridem nimis incalescentia ulterius adhuc inflammabantur; nonnunquam etiam *Gonorrhœa* quæ paulo ante evanuerat, quod me observasse memini, denuo in conspectum prodiit.

Animadvertendum est autem, quod si ægri glans præruptio undiquaque contegatur, atque ejusdem ora præ inflammatione usque adeo tumida, dura, ac callosa reddantur, ut nullo modo queat reduci; laterem lavat quisquis gonorrhœam remediis purgantibus, fortissimis licet, & quotidie ad nauseam repetitis, aggreditur, nisi eodem tempore id agatur, ut pars ita affecta ad statum sibi naturalem redeat, sublatis & duritie & tumore, unde gonorrhœæ novus utique fomes subministratur. Quod quidem ego admolior *Fotu* sequente. ℞. *Rad. Althææ, & liliorum an.* ℥iß. *fol. Malv. Verbasc. Sambuc. Hyoscyam. flor. Chamæmel. & Melilot. an. M. j. sem. lini & Fœnugræci an.* ℥ß. *Coq. s. q. aq. font. ut f. Fotus, parti affectæ admovendus per horæ unius spatium bis vel ter in die.* Peracta fomentatione partem affectam *Oleo e semine lini* recenter extracto perungendam curo; deinde *Emplastrum e Mucilaginibus* alutæ agninæ inductum labiis præputii tumidis circumponendum. Quod si *Ulcus* vel in ipsius præputii labiis, vel in subjecta glande hærens sua callositate facit, ut illud non nisi ægre possit retrahi, præter fotum jam dictum sequens etiam *Linimentum* præscribo. ℞. *Unguent. Basilici* ℥vi. *Unguent. e Nicotiana* ℥ij. *Præcipitat. aq. Rof. lot. & optime lævigat.* ℨß. *m. f. Linimentum, quo lintei rasura imbuatur, & ulcusculo admoveatur post Fotûs præscripti usum.*

Ubi vero, sive quod justo maturius gonorrhœa sistatur, sive ab exercitio vehementiori, aut alia quacunque de causa, scrotum jam morbi sedes, ab eadem in tumorem insigniorem attollitur, prædictum *Fotum* bis in die parti affectæ admoveo, modo non imminuantur & dolor & tumor *Cataplasmate* vulgo noto *ex Oxycrato & farina Fabarum*. Hæc dum foras peraguntur, non desino remediis & catharticis, & refrigerantibus, quæ modo præscripsimus, intro sumptis, tum etiam diæta supra dicta hostem urgere; neque mihi religio est quovis hujusce mali tempore sanguinis ℥ix. vel x. e brachio isto detrahere quod testiculo tumefacto respondet, si tumoris magnitudo & vehementia doloris id mihi suadeant. Atque hæc hactenus de *Gonorrhœa*.

* Cum vero eo usque invaluerit morbus ut jam *Venerea Lues*, vel *Lues confirmata* præcise dici mereatur, alia omnino porta quærenda est, & duriori huic nodo cuneus itidem durior est adhibendus; quandoquidem nullum adhuc experimentum, quod sciam, adferri possit extirpati hujusce morbi, nisi per *Salivationem* ab *Hydrargyro* excitatam: quicquid tam doctorum nonnulli, quam indoctorum de aliis sanandi modis satis temere & audacter effutiverint. Cum itaque *Salivatio* omnem hic numerum absolvat, id tantum mihi incumbit, ut quæ in ea excitanda, tum etiam regenda, & ratio (qualis qualis ea demum fuerit) & observatio rationi suffragata mihi dictaverint, ediseram.

In principio autem ne conjectura quidem assequi possum, quid sibi velint crebra ista monita, quibus de corpore remediis *Catharticis & Digerentibus*, balneo pura & ceteris id genus, rite præparando, ita serio cavetur; Ut de venæ sectione jam taceam, cui nonnulli hic loci primas deferunt. Cum enim, si veritati sit litandum, eo res redigatur, ut *Veneno* salivatio procuranda sit; (neque enim adhuc innotescit salubre ali- quod

* *Luis Confirmatæ Curatio.*

quod medicamentum, quo possit excitari, neque æger sine ejus ope in tuto collocari potest) quæritur utrum corpori constantibus adhuc viribus, vegeto & valenti, ac proinde frangendis inimici conatibus haud impari; an eidem missione sanguinis, & tenui diæta jam debilitato rectius committatur venenum. Haud dubie satius esse duxerit æquus rerum æstimator nihil agere, quam ita importune satagendo nocere. Quid quod experientia testatur, nullis evacuationibus, aut alio modo infirmatos salivationis impetum multo melius sustinere, quam eos, quorum quasi ante prælium incisi sunt nervi?

Misso itaque damnoso omni hujusmodi præludio, statim atque accersor *Unguentum* præscribo ex *Axungiæ Porcinæ* ℥ij. & *Mercurii crudi* ℥i. Neque oleum aliquod e calidioribus, neque aliud quid admisceo, cum deterius fiat unguentum, si quod adjecta ista frænum injiciant, & nihilo efficacius, si nihil prorsus agant. Et fortasse additamenta ejusmodi sub nomine *Correctivorum*, idem hic præstant (si quid tamen præstant) quod *Catharticis* adjuncta judice experientia, solent præstare; tormina nempe excitant, & catharsin reddunt laboriosiorem, a lucta scilicet inter antidotum, & catharticum, cujus vis omnis purgans in eo posita est quod naturæ hominis inimicetur. Verum ut *tertia parte* dicti *Unguenti* brachia, crura, & tibias ad tres noctes continuas (primam qua accersor includo) manibus suis æger perungat injungo; ita tamen, ut neque axillas, neque inguina attingat uspiam, & abdomen panno laneo tenuiore circumposito & posterius consuto, a linimenti contactu diligenter muniat. Post tertiam inunctionem gingivæ ut plurimum intumescunt, & *Ptyalismus* suboritur. Si vero intra tres dies post ultimam inunctionem idem haud procedat, tum gr. viij. *Turbith. Mineral. in Conserva. rosar. rubr.* exhibeantur ægro; qui post singulas vomitationes aut sedes sumat haustum liquoris posseticì calide. Cum expuere inceperit, id jam medico negotii tantum est, ut gradum salivationis scrupulose expendat, ne in vocatis temere suppetiis, salivationem eo usque evehat, ut æger de vita periclitetur. Ubi jam ptyalismus statum debitum fuerit adeptus (in quo expuuntur ut plurimum libræ quatuor spatio nycthemeri) vel symptomata, etiamsi parcius expuat æger, evanuerint (quod plerunque contingit post quartam diem a statu salivationis) & indusium, & tori lintea aliis, quæ a quo ultimo lavabantur, usurpata aliquandiu fuere, sunt permutanda: cum priora ista unguento infecta salivationem, & magis quam erat opus intendere, & longius protrahere, quam ægro expediat, apta nata sint. Quod si forte prius elanguescat salivatio quam symptomata penitus disparuerint, extimulanda subinde est *Mercurio dulci ad* ℈j. pro dosi exhibitio.

Nonnunquam accidit, præsertim in corporibus εὐμεταβλήτοις, quod post unam vel alteram inunctionem (nempe simul ac hydrargyro sanguis affici inceperit) Natura illico per intestina hunc hostem expellere satagat; unde non solum dejectiones mucosæ & tormina ventris, ut in iis qui dysenteria laborant, eveniunt, verum etiam curatio morbi impeditur, utpote qui salivationi tantummodo cedere soleat. In hoc casu a Mercurio sive extra applicito, sive intra assumpto, prorsus abstinendum, donec hæc symptomata penitus evanuerint; atque porro dictus alvi fluxus (qui plerunque accidit, antequam salivatio bene assurgat) sistendus est usu *Laudani liquidi*, ita dosin augendo atque repetendo prout urget symptoma; aut *Diascordii sesquidrachma*, aliquoties, prout opus fuerit, devorata. Diarrhœa tandem cohibita, salivatio debito modo procedere solet, quæ antea vix appareret.

Convalescente de cæteris ægro, nisi quod os adhuc exulceretur (qui genuinus est ptyalismi fructus) salivatio quæ jam indies imminuitur, nec purgatione nec alio modo quocunque sistenda est: fieri enim potest ut etiam post consopitum dolorem, atque exsiccata ulcera aliquid de morbi fomite adhuc in corpore delitescat, bella denuo moturum, nisi sibi permittatur sputatio illa moderata, quæ postquam redintegrata sanitate homo se auræ liberiori aliquandiu exposuerit, desitura est. Periculosum itaque esse arbitror ptyalismi jam abiturientis, & mox evanituri reliquias *Catharsi* deducere, vel *Lignorum decocto* exiccare velle; a qua praxi, quæ vulgo obtinet specie vel Mercurii e corpore eliminandi, vel corrigendæ ejus malignitatis, nascuntur sine dubio frequentes istæ *Recidivæ*, quæ miseris accidunt, sanitatem tandem aliquando post tantum impensarum, tot exantlatos labores, tantum tædii devoratum anhelantibus, ad quam etiam certo pervenissent, si salivatio non non nisi suo tempore determinaretur. Longe itaque consultius esset, ptyalismum promovere *Mercurio dulci* semel in hebdomade exhibito, etiam postquam omnino convaluerit

rit & jam sub dio versetur (quod & ego per menses aliquot fieri aliquando jussi) quam eundem prmaturius inhibere.

Quantumlibet autem a catharsi in salivationis declinatione ob jam dictas causas abhorream, fieri tamen potest ut in ejusdem statu ea nec prætermitti possit, nec debeat, quoties scilicet re male gesta eousque fuerit evecta salivatio, ut jam ægri vitæ metuatur: quo in casu non tutum modo est, sed & necessarium etiam cathartico ingesto ptyalismum ad eum gradum deprimere, ut cum ægri ἀσφαλεία procedat, qui deinde suo juri relinquendus.

Si quis jam quærat, an nuda salivatione contenti esse debeamus, nec catharticis, nec aliis remediis solemnibus in usum, post eam peractam, revocatis? Respondeo, præter jam dicta, quibus & ratio adstipulatur, & experientia, me velle doceri, quam ob caussam magis sit necessarium purgare post salivationem, quam salivationem excitare post catharsin, cum remedia purgantia (*Scammoniata* maxime & id genus acria) malignitatis quidpiam in corpore relinquant, quod Naturæ tamen committimus, cujus vi tandem subjugatur istud, quicquid est veneni, eo scilicet qui purgatus fuit ad regimen consuetum, exercitium, & liberiorem aëris usum se recipiente. Atque id porro libenter scire velim, qua demum arte freti Mercurii reliquias per catharsin expellere conamur, cum genuinam illam ac prope unicam methodum (per salivationem scilicet) qua Natura id efficere solet ac debet, non solum negligamus, sed etiam impediamus? Hujusmodi autem hallucinationes minimis istis rationis scintillulis imputandæ sunt, quibus nos miseri mortales tantum præditi, ad veritatem in profundo demersam non penetrantes, quamlibet ejus umbram & speciem amplectimur, pro Junone, quod ajunt, captantes nubem; mox colloquia miscentes, præjudicia male fundata ita penitus nobis invicem insignimus, ut tandem phantasmata nostra & delirantum insomnia pro principiis Apodicticis haberi velimus; cujus specimen, ni fallor, præ manibus nobis est.

Quamvis autem in plerisque curatio modo jam dicto absolvatur, *viz. Inunctione* per tres noctes continuas, & exhibito *Turbith. Minerali*, ptyalismo haud rite procedente, *Mercurio* item *dulci* ad vices aliquot, eodem justo citius fatiscente; serio tamen animadvertendum est, in quibusdam reperiri idiosincrasiam sive temperamentum quoddam peculiare, tam salivationis respectu, quam purgationis (atque eadem plerumque in iisdem, ut qui ægre purgantur, ægre etiam ad ptyalismum perducuntur) ita ut in nonnullis methodus laudata vix gingivarum exulcerationem queat efficere, multo minus salivationem ea procurare, quæ malo eradicando par sit. In hujusmodi ægris Medico summopere cavendum est, ne animo nimium obstinato salivationem importunius urgeat, recalcitrante Natura, atque ab isto evacuationis genere prorsus abhorrente; quod qui minus intellexere ægros haud paucos letho dederunt: Etenim in corporibus ita factis, quotiescunque medicamenta, sive externa illa fuerint, sive interna, pertinaciter ingeminaveris, loco salivationis perfectæ nil præter ventris tormina, & dejectiones dysentericas obtinebis, Natura per hanc portam hydrargyri virus amoliente; vel dolores ventriculi & ægritudines, sudores frigidos, horrendaque alia symptomata accerses, ita ut æger tantum non agat animam, forte etiam mox eam evomat. In his licet Medico concedi possit, ut postquam ad dies quatuor vel quinque a postrema inunctione salivationem frustra præstolatus fuerit, inunctionem jam sæpe dictam, & *Turbith. Minerale* denuo repetat (interjectis inter singulas inunctionum vices diebus aliquot) religiose tamen cavere debet, ne cum tanto conamine salivationem incassum solicitaverint, eam per vim invitæ Naturæ extorquere pergat. Hic itaque modus, quantum ego judicio valeo, Medico tenendus est, ut ubi primum vel ægritudo ventriculi, vel ventris tormina succedant, statim sibi temperet a remediis adhibendis donec ea penitus evanuerint symptomata; pluribus enim & fortioribus remediis ad cogendum φύσιν ἀντιπράττουσαν salivationem accumulatis, *Dysenteria* certo certius tormina ventris, & ventriculi ægritudinem mors excipiet. Cum ex adverso si lente se stinet, & moras trahat, *Mercurii dulcis* ℈i. semel aut bis in septimana exhibendo, vel per se, vel cum ʒi. *Diascordii*, si æger in diarrhœam propensior sit, tandem aliquando cum bonis ægri robus optata potietur arena. Quantumvis enim ptyalysmus ad plenum numquam assurget, æger tamen copiosius quam pro more solito expuet; & fœtor justæ salivationis comes neque immunitiorem hanc destituet; unde evincitur sanguinem & humores eam sive putrefactionem sive alterationem, quæcunque ea demum fit, attigisse, quæ vel parit salivationem,

 vel

vel cum ea nascitur. Atque hac methodo universa hujus morbi symptomata tandem expugnabis, concesso utique debito temporis spatio.

Observandum est autem, quod licet salivatio remedia alia, qualiacunque ea fuerint, in extirpanda *Lue confirmata* longe exuperet, *Gonorrhœam* tamen cum lue concurrentem neutiquam valet sanare; nec sistetur illa, hac jam penitus devicta; unde recte colligitur nullam vim specificam mercurio inesse, qua Venerea lues immediate debellari possit; quamlibet *Specificum mediatum* forte dici mereatur, in quantum mediante ptyalysmo morbum expellat, pari ferme κατωχύειν (quod alias subinnui) atque scalpellum chirurgicum laterali morbo specificum queat appellari. Sed ut ad rem redeam. Quoties *Lues* & *Gonorrhœa* una stabulantur, vel ante salivationem, vel ea jam peracta, Gonorrhœæ curatio tentanda est, quod & tutius fit, me judice; & facilius etiam post finitam salivationem, cum luem habens comitem gonorrhœa ægrius dometur; quæ vero a prægressa salivatione quadantenus subacta fuit, minori negotio expugnari soleat. Ac vero catharticis religiose abstinendum est quousque vel minimæ salivationis reliquiæ supersint. Quamobrem *Turbith. Mineralis* semel aut bis in hebdomade exhibito securius rem committemus, quam aliis purgantibus quibuslibet, cujus vi promovebitur aliquantulum ptyalismus, dum interim materia gonorrhœam comitans paulatim excernatur.

Porro observandum est, si tumor ossi alicui, *Exostosis* vulgo dictus, insideat, qui etiam tandiu permanserit, ut os jam carie afficiatur; incassum prorsus erit sive salivatione, sive alia aliqua methodo curationem aggredi, nisi etiam huic malo obviam eatur; ac proinde os ope *Caustici* denudandum, & quamprimum idem, quod ajunt, *exfoliandum*, usu scilicet remediorum quæ intentionem hanc implere solent.

In *Ore exulcerato*, quod salivationem passis ita familiare, si vel æger dolori ferendo par non sit, vel eo usque illud excorietur ut sanguine diffluat, idem nocte dieque vel *aqua Rosarum Damascenarum*, vel *lacte aquæ permisto*, vel *hordei*, *radic. Althææ*, & *semin. Cydoniorum decocto* sæpissime proluendum est. Unicum hoc symptoma memorabile, quod scio, salivationi accidit, saltem quoties ea more debito administratur; & sane si *dolor* & *oris exulceratio* arte aliqua protelari potuerit, haud multo esset molestior morbi hujus curatio, quam est aliorum aliquot longe minus famigeratorum.

Diætam quod spectat, & reliquum ægri regimen, eadem prorsus in *Salivatione*, saltem donec ad finem jam fere vergat, ac in *Catharsi* imperanda censeo. Cumque ei qui medicamentum aliquod purgans assumpsit, id tantum incumbat, ut se in cubiculo a vi frigoris defendat, & cibis εὐπέπτοις moderate vescatur, nondum mihi constat, quo nomine vel lecto semper addicatur qui ptyalismum subit, vel a victu modico arceatur, qui scilicet Naturæ cum veneno confligtanti vires animumque addat; unde etiam Natura tanto oneri succumbente, haud pauci, spiritibus, atque omni vitæ robore, diaphoresi, purgationibus, & jejuniis supervacuis (præter vulnus ab *Hydrargyro* inditum) tandem penitus exhaustis, misere confecti sunt. Persæpe etiam morbo jam pulso, æger ea spirituum copia, qua erat opus ad redintegrandam sanitatem, destitutus, præ imbecillitate concidit; aut si forte *Libitinam* valeat effugere, tot tantisque cruciatibus vitam redimit, ut tanti non sit vivere. De quibus Poeta e Neotericis haud ineleganter.

Graviora morbis patimur remedia;
Nec vita tanti est, vivere ut possis, mori.

Hic autem in promptu est istam objectionem diluere, qua fit ut nonnulli hoc morbo, (scilicet in statu ejus modo dicto) male mulctati in *Galliam* commigrare cogantur ut ab eo liberentur? Cujus rei hanc esse rationem, quantum judicare possum; existimo. Hujusmodi ægris, œconomia illorum corporum eversa ac viribus prostratis, apud nos aër crassus ac humidus resarciendis minus idoneus est, cum iste *Galliæ*, utpote qui salubrior ac magis serenus, spiritus corporis & vires deperditas instaurare aptus sit. Non quod practici ibidem degentes, utut docti quidem, methodum qua hic morbus devinci possit, melius calleant, quam nos hic in *Anglia*. Sed ut ad diætam revertar.

Existimo itaque (& experientia mecum facit) quod præter jusculum avenaceum, panatellam, lac cerevisiatum, & cerevisiam tenuem tepefactam, *&c.* juscula insuper e carne vitulina, pullorum, atque alia ejusmodi in mediocri quantitate ægro & possint concedi, & debeant; atque ut, ubi primum eousque subsederit gingivarum tumor ut dentes conserere valeat, cuniculorum, pullorum, agnorum carnes, atque ejusmodi tene-

nesiotes, at parca manu, sint indulgendæ; ut vel in lecto se contineat, vel ad ignem sedeat, prout hoc vel illud magis allubescat animo. Cum enim *Ptyalismo* expugnetur hic morbus, non *Diaphoresi*, hariolando non sum, quorsum æger, nulla urgente necessitate, nimio calore mactetur.

Dicta methodus uti expeditior est, cum neque tot dies corpori ante salivationem præparando inutiliter insumendos, nec frequentes istas purgationes, aut decocta solemnia post salivationem, ægris imponat; ita certissimus sum eandem longe faciliorem esse, minus itidem periculosam, & minus recidivæ obnoxiam; quod experimento suo discet quisquis in altera praxi versatus, ad hanc se demum conferet. Mihi saltem ex animi sententia successit in quamplurimis ægris; quorum nonnulli salivationis tædium & laborem plus semel irrito conatu exantlaverant, recidivam semper denuo passi, ex occasionibus, & propter causas, quas supra memoravimus.

Non est autem, Vir Candidissime, cur tuam fidem verborum ambagibus anxie solicitem, qui jamdudum de probitate mea persuasissimus exiguæ æstimationi etiam nostræ favere dignaris. Plura itaque de hoc morbo non addo, cum mihi neutiquam placeat, nec placebit unquam, longis verborum ambagibus & sermonibus ἀνωφελέσιν nucleum involvere, quo rei caput, seu *Nili* fons, ægrius innotescat. Quantulumcunque autem sit hoc opusculum sive pretii, sive molis, id ut boni consulas rogo: cum illud eo præcipue fine elaboraverim, ut & in bonum publicum cederet, & quo in te essem animo palam testarer: quantumlibet autem magni te faciam, major tamen adhuc tibi honos debetur & a me, & ab iis, quibus summa illa tua eruditio, morum suavitas, animique candor, ceteræque virtutes laude dignissimæ ita clare elucescunt. Haud equidem tibi assentor, quoties profiteor me tuam amicitiam, ex quo me primum ea condecorabas, inter illa, quæ mihi comparavi, pretiosissima luculentissimaque semper habuisse. Inter alia enim in brevi vitæ curriculo a me observata eximium est istud, (quod etiam filio meo commendatissimum esse volo) hominum sc. probitate ceterisque virtutibus præcellentium consuetudinem semper mihi commodo vertisse atque emolumento, atque ex adverso pravorum amicitiam (nisi ea potius, combinatio sive etiam conjuratio dicenda sit, quæ in virtute non fundatur) quamvis nec dicto, nec vultu quidem me læserint unquam, tamen nescio quo pacto, tandem aliquando aut mihi, aut rebus meis mali, aut damni quippiam affricasse. Vale, Vir Humanissime, & amare perge.

Tui semper observatissimum

THOM. SYDENHAM.

INnumeri prope Authores scripsere de Lue venerea, quam paucis explicat Clariss. noster Author. Longum nimis foret illorum vel partem aliquam hic recensere, pro pleniori fœdi ejusce morbi, ac ipsius curæ, illustratione. Sufficiat itaque Doctissimi aliùs Angli perbrevem, sed vere accuratam, eodem in argumento Dissertationem addere, cujus est sequens inscriptio.

GUALTERI HARRIS, M. D.

Celeberrimi Medicorum Londinensium Collegii, Socii.

DE LUE VENEREA

Ejusque Origine, Natura & Curatione.

DISSERTATIO.

HIC morbus tam gravis & acerbus est; tam late serpit, & perniciem suam undique spargit; tantis cruciatibus miseros plerunque opprimit; & pristina sanitas tam difficulter restituitur, ut ab annectendo quædam eo spectantia non potuerim prorsus abstinere. Primordia hujus mali quæ pudendis solis labem inurunt, contemptui & ludicro habeant, si ita placet, ganeones & belli nostri, & petulantibus facetiis, tanquam nugas & crepundia, ea excipiant; sed quandocunque aut prima illa inquinamenta aut succedentia, in sanguinem denuo transferentur, atque per totum corpus virus distribuetur, pœnas insipientiæ debitas illi abunde persolvent.

De origine hujus morbi ambigitur, an ab omni ævo, post homines natos, extiterit, an superiori fere sæculo in *Europam* ex *India* Occidentali fuerit advecta. Multa sunt testi-

testimonia, aut saltem suspiciones non contemnendæ, de antiquitate hujus luis, quanquam tot fere Regna non ita pridem contra ejus natales probrosos decertarunt, alterum in alterum illud opprobrium rejiciens, quot urbes olim *Homerum* sibi gloriose vendicarunt. Certe nomen ejus legitimum usque ad nostra hæc sæcula in tenebris latuit. Nec forma & figura hujus monstri a prioribus Medicis satis clare & distincte sunt descripta, neque ante novam suam denominationem nisi confuse admodum cognita. Hoc autem procul dubio scimus, plurima olim apud nos nosocomia leprosis recipiendis fuisse extructa; & multum fallor, si unica & singularis domus apud nos etiamnum maneat, leprosis vulgo recipiendis peculiariter dicata. Porro Venerei contagii eadem semper causa tyrannidem exercuit, nempe vaga & promiscua scortatio: nullisque sæculis defuerunt meretrices infames, quæ corpore prostituto vilem quæstum facerent: *posita* vero *causa ponitur* etiam *effectus*, quemadmodum *& sublata* semper *tollitur*. Quibuscunque enim in regionibus, quibuscunque demum locis prostibula ista, ac corruptelæ juventutis vulgares prorsus exulant; legumque asperitas scortationem omnem coërcet, deest etiam una cum impuris scortis lues hæc Venerea. Ubicunque vero lupanaria palam permittuntur, remisso magistratu aut dissimulante; vel ubicunque meretriculæ latebras aliquas fœdas secure nanciscuntur; eadem lues cum horrida malorum turba, cumque omni suo miseriarum famulitio, longe lateque dominatur. Atque, ut mihi quidem videtur, in utero impuro meretricum vulgarium, quæ plurimis viris, quantumlibet sanis, sese prostant & commiscent, certo & naturaliter propignitur lues, perinde atque in nido ex ovis nascuntur volucres. Et quoniam *corruptio optimi est omnium* semper pessima, cur non ex seminis prolifici, & in tantos Naturæ usus destinati, corruptione prava & incongrua venenata illa lues possit αὐτομάτως propagari? Et nullus dubito, paucissimos uspiam esse scortatores; qui, quantumvis pœnas meritas aliquandiu effugerint, non serius aut citius in laqueos illos inciderint, qui non turpi & funesto illo veneno fuerint tandem aliquando contaminati.

Sane lues hæc perniciosa est Supremi Judicis tremendum quoddam flagellum; instar ensis illius stricti capitis Damoclis inter epulandum impendentis, omnibus scortatoribus semper interminans, quod sapientes ab impuris amplexibus facile deterrebit, quodque insipientes severissimis flagris aliquando cædet. Quis enim mulierosus certus esse potest, meretriculam qualemcumque sibi uni, ut videtur stipendia facientem, non aliis pluribus fuisse prius aut denuo fore provulgatam, atque ideo obnoxiam venereo inquinamento, utcunque ista mendaciis suis, perjuriisque usitatis, pudorem aliquem comminiscatur?

Neapolitanus hic morbus vulgo nuncupatus est, & ab obsidione *Neapolitana* primum ejus contagium originem traduxisse ut plurimum creditur, anno scilicet post *Christum* millesimo, quadringentesimo, nonagesimo tertio; cum *Neapolim* castris suis circumdaret *Carolus* Octavus, Gallorum Rex. Sed cum rumorum popularium tanta sit incertitudo, ut sapientes vix quicquam pro certo pronuncient, quod non manifestis & sibi notis testimoniis confirmatur; cum aliorum morborum primus exortus in tenebris æque permaneat; cum ita constitutum sit rebus humanis, ut in singulis sæculis quædam continuo pereant, oblivionique tradantur, & alia quædam rursum emergant & suscitentur, cum virus Venereum in omnes fere regiones totius orbis, quantum nobis innotescit, ab oriente ad occidentem, a septentrione ad meridiem, jandiu spargatur, & usquequaque diffundatur; cum denique Medici aliquot gravissimi luem istam infamem ante obsidionem illam Neapolitanam contagio suo virulento *Europam* jandudum invasisse constanter affirment, sane difficile est aliquid certi & indubitati in re ita obscura stabilire & decernere; quanquam antiquam luis prosapiam admodum aperte indicare videatur antiqua, ac permanens causæ existentia, nempe scortatio illicita, vaga, & promiscua, primordiis forte rerum humanarum, aut saltem effræni hominum libidini, ac corruptelæ meretriciæ coæva.

Sed ut hanc rem paulo altius perscrutemur, *Hippocrates*, cujus authoritas apud omnes doctos plurimum valet, libro tertio de morbis epidemicis plurima horrenda symptomata enumerat, quæ ad formam Venereorum quam proxime accedunt: ut, *pustulas magnas, & pustulas corpore universo erumpentes, maximeque caput impetentes, ulcera fœdissima circa pubem & pudenda, inflammationes Erysipelatodes malignas & depascentes, diarrhœas & cibi fastidia, tabes* mul-

multas, aut atrophias, *nunc sine febre, nunc cum febre contingentes; carnium, nervorum, & ossium mutilationes ex decidentia magnas*, a carie præcedente, *prolapsus partium abscessibus corruptarum, & denudationes femoris integri, tibiæ, aut pedis totius, prolapsus brachii, aut cubiti totius*, & *omnium miserrimas carnium jacturas; cum pubem pudendaque malum affecerit; ichores ulcerum & abcessuum puri absimiles, & pure omni deteriores, capillorum defluvia, fluxiones ad pudenda multas, dolores gravissimos cum vigiliis, ulcera oris serpentia, & tubercula tam interna, quam externa circa inguina*, aut bubones, *tubercula faucium, ulcerationes pudendorum*, & similia, quæ quidem breviter tradit, & more suo conciso. An vero hæc omnia a peste vera, an a pestifera hac lue oriantur, in utranque partem ut differant, par est doctis liberum relinquere.

Quidquid vero de turpibus his natalibus sit statuendum, certe dolendum est maxime, curationem tantæ ægritudinis, omnes corporis partes, tam internas, quam externas, a capite ad calcem, polluentis, e manibus Medicorum doctorum & peritorum ita profugisse, atque Chirurgis, nec non tonsoribus imperitis, ignarisque quibuslibet vulgo concedi. Quis enim tam fatuus & insulsus, quis tam illiteratus ardelio, qui non Medicaster in hoc morbo circumforaneus facile evadat, sine instituto, sine sumptu, & sine arte; qui non curationem luis, aut saltem gonorrhϾ infallibilem perfricta fronte polliceatur? Quales autem hi sunt Medici? Sartores utplurimum & fabri, similesque artifices, propinatores inertes & decoctores, qui in officinis suis fidem prius labefactaverant. Quam infelix igitur & misera est infectorum conditio, qui duplices sustinent pœnas, damnanturque tum atrocissimi morbi cruciatibus, tum rudis agyrtæ ignorantiæ periculosæ! Quasi levissimi quilibet affectus peritiam medicam jure efflagitarent, morbus vero minime anceps, medullisque penitus infixus, cuivis illiterato possit tuto demandari!

Ut autem summum discrimen lue infectorum manifestius appareat, considerandum est, hunc morbum frequenter esse Protei-formem, & post primam ejus subjugationem, sæpe novas postea induere facies. Illud equidem facile adducor ut credam, propterea quod tot tabidos, & atrophia confectos, pulmonibus fere intactis, nec nisi secundario læsis, viderim perire. Et nisi ex acuto aliquo morbo illos contigerit extingui, marcore & atrophia vix intellecta, tandem contabescere semper observavi. His lac asininum, pectoralia, narcotica, & similia, primam venenatam causam nihil respicientia, ad supremum usque diem frustra exhibentur. Chirurgi salivatione absoluta, & mercede laborum accepta, integram sanitatem audacter promittebant; atque denuo ægrotantes, longe diversis symptomatibus quam prius affecti, neutiquam somniant de reliquiis fomitis venenati, aliquandiu consopiti, & intus delitescentis, sed sub nova forma reviresċentis. Interim Medicus quantumlibet peritus, nihil causæ Venereæ facile suspicabitur, atque ægrotus partim ex verecundia, partim præteritæ curationis securus, de pristinis rebus oblivioni jam traditis nullam mentionem facit. Heu quanto igitur discrimine versantur hujusmodi ægrotantes, cum nec ipsi de causa ægritudinis primaria ne verbum mussitent, cumque Medici contra morbum incognitum, Andabatarum more, cæcutientes militent! Certe Authores nonnulli, magis emunctæ naris, veritatem horum subolverunt, cum ita prudenter illi consulerent, quoties aut dolor ischiadicus, aut rheumaticus, aut alius valde pertinax, remediis propriis & usitatis nequaquam cederet, ut ad diætam sudorificam, e ligno sancto, salsaparilla, & consimilibus, tanquam ad sacram anchoram confugeremus.

Ex his luis reliquiis spretis, & aliquandiu abditis, non solummodo pendet valetudinaria, & misella parentum, æque ac aliorum scortatorum conditio; sed & hinc morbi aliquot puerorum tralatitii, & ferme immedicabiles, & quos nominare minime convenit, ne nati insontes, viri tandem facti, contumeliam, mœstitiam, atque animi perturbationem aliquam exinde immerito patiantur. Quamlibet enim majus est revera dedecus a vitiorum suorum, quam natalium, turpitudine & infamia, tamen novi viros eximios & fortes, clara & illustri stirpe, sed illegitime prognatos, qui præter modum dolore opprimebantur, quoties de natalibus suis spuriis mentionem aliquam factam ex susurris clancularis in communi hominum consortio illi suspicarentur. Atque in ea re major est Turcarum justitia & sapientia, apud quos nemo parentum culpam in filios inique transfert, & nulla est ignominia natis ex partu illegitimo prodiisse.

Porro statuendum est luem Veneream esse morbum venenatum, & maxime deleterium.

Et

Et quanquam non ita repente interficiat, ut ictus, & morsus animalium venenatorum, tamen temporis aliquo spatio, modo longiore, modo breviore, vitam infectis certissime adimit, nisi remediis propriis, & salutaribus sanitati pristinæ tempestive restituantur. Paucis igitur agamus de veneni hujus, cæterorumque natura, & breviuscula comparatione. Inter alias notas sunt signa venenorum, insignis faciei totiusque corporis pallor, & extremorum perfrigeratio, quæ in Venereis sunt maxime conspicua. In venenis assumptis, Natura materiam venenatam omni vi expellere nititur in superficiem corporis & partes externas, unde maculæ variæ, papulæ, & exanthemata oriuntur. Similiter in lue Venerea prodeunt maculæ, interdum parvæ, lentiginum instar, interdum latiores, eæque modo rubræ, modo flavescentes; & primum circa frontem ac tempora, deinde caput reliquum, tandemque per totum corpus diffusæ: nec solummodo maculæ, sed & pustulæ & tubercula in cute erumpunt. Venenis per os assumptis, calidis dico & erodentibus, magnum exoritur incendium in faucibus, & ventriculo, atque intestina doloribus aut torminibus exquisitis cruciantur. Lue infecti faucium inflammatione, & paulatim exulceratione, semper corripiuntur; ventriculus illorum sensim prosternitur; & quanquam artus dolorum sævitiam & atrocitatem ut plurimum ferunt, tamen plus semel novi, aut intestina, aut hypochondria eisdem diris cruciatibus affecta, iisque tempore vespertino recrudescentibus, quos artus ut plurimum & magis regulariter sustinent. Denique venena propria & pecularia medicamenta, sive antidota, ut rite expellantur, requirunt. Lues, nisi propriis & quasi specificis antidotis pernicies ejus virulenta depellatur, vulgaria omnia pharmaca, & methodus omnes quantumlibet doctas, solet aspernari.

Sed natura hujus veneni est alia atque alia, tum secundum regiones magis ad septentrionem aut meridiem positas, tum secundum temperamentorum varietates. Etenim in Hispania & Lusitania de hoc morbo (sæpe tam mitis iste est illic) vulgo colloquuntur, quemadmodum nostri solent de liene & scorbuto. Siquidem illorum Medici ad febricitantes matronas nobilissimas ac virtute præditas accersiti, solemniter quærunt, an lue Venerea laborent, sicut nostri de Catameniis, quamquam & verecunde interrogant. Et in illis regionibus, ubi veneni aliqua portio indesinenter perspirat, infecti multi sese totam vitam hoc morbo contito satis placide traducere nonnunquam posse, sæpe confitentur. Apud nos vero longe aliter se res habet, & hæc lues ferocem & immanem tyrannidem exercet. Nullus hic symptomatum & cruciatuum finis, nisi aspera aliqua, aut diuturna mitior, medicatio interponatur, donec aut dolores contorquendo, aut ulcera depascendo, aut ichor venenatus ossa corrumpendo, miseriis finem imponant, & lacerum putridumque cadaver tandem abjiciatur, pabulum sane ingratum, & vix vermibus acceptum.

Quin etiam juxta temperamentorum diversitatem venenum hoc dissimiles vires apud nos obtinet. Temperies melancholica, & biliosa ejus exterminationem ægrius sustinent, quam sanguinea, & phlegmatica. Multo facilius restituuntur juvenes, quam ætate provecti. Idemque est dicendum de scabie, herpete, & nonnullis aliis morbis varia temperamenta affligentibus. Et sicut temperamentorum differentia efficit, ut cathartica longe dispares effectus obtineant, hoc corpore mitissimis medicamentis facile purgato, illo fortissimis ægre cedenti; utque idem dejectorium medicamentum eodem pondere diversis hominibus exhibitum, in uno celerem ac violentam, in alio tardam ac mitem, & in alio nullam omnino operationem concitaverit: ita & de venenis dicendum est, quod illa citius aut serius interimere soleant, non modo ex propria & innata vi perniciosa, sed secundum fortiorem aut debiliorem repugnantiam naturæ ejus, qui venenum accepit. Nam opinio ista vulgaris ficta est & falsa, quæ *Indos*, ab iisque *Italos*, ita artem veneficam statuit calluisse, ut in statutum diem, aut tempus prædeterminatum, sive fuerit septimana, sive mensis, sive annus, venenatos omnes certo conficere possint. Natura enim tam unius quam alterius, quemadmodum dictum est de catharticis, veneno magis se opponit, & lethale virus reprimit, aut frustratur.

Sunt qui luem arbitrantur, fractis & attritis senio viribus, tyrannidem suam ferme omnem jam deposuisse, & ad interitum suum cum senecta demum vergere. Eademque apud plures doctos sententia jandiu obtinuit, quandoquidem blanditiis verborum tam literati, quam aulici spe vana ducti nonnunquam se accommodant, & gratiam lenociniis solent sibi conciliare. Qui vero sic sentiunt, nosocomia hodierna paulisper adeant,

adeant, aut Chirurgos probos ac exercitatos consulant; videant ulcera multiplicia, cancrosa, & depascentia, tophos & gummata, ossium caries, & carnium putrilagines; videant tabes, lipothymias, cachexias, denique totam Pandoræ pyxidem ibidem apertam; exaudiant etiam horrendas miserorum execrationes, gemitus acerbos, & ululatus permolestos; tandemque dicant, an Venus egregia illa mansuetudine mancipia sua hodierna excipiat; dijudicentque pariter, utrum Mars an Venus plures ex numero viventium tollat; uter denique istorum amasiorum exitium pejus & frequentius cultoribus suis inferat.

Quod ac therapejam attinet luis, alii salivatione curationem moliuntur; alii sine hydrargyro, & nescio quibus ineptis arcanis, eandem audacter pollicentur; alii denique emeticis, & catharticis mercurialibus, & diæta sudorifica intercalata, similibusque, venenum illud penitus subigere annituntur.

Medici fermo omnes, totumque Chirurgorum fodalitium, uno consensu, salivatione tanquam brevissima, & maxime efficaci methodo, luis curationem aggrediuntur. Nec denegandum est cuiquam in arte medica mediocriter versato, salivationem esse omnium methodorum, quas hactenus excogitavit peritia medica, maxime expeditam, atque efficacem, ad virus illud Venereum valde obtundendum, & malignitatem ejus perniciosam abunde frangendam, si minus ea valeat non raro ad venenum istud penitus delendum. Certe in his regionibus borealibus, frigoris prædominio obnoxiis, ubi labes Venerea tanta immanitate sævit, salivatio præ aliis adhuc notis inducias maxime veloces, perniciei dilationem, & symptomatum omnium vehementium cessationem obtinet celerrimam; nec non in quibusdam infectis, & potissimum in junioribus, curationem perfectam aliquando complet. Sed si consideretur horrenda illa, terribilis, & nonnunquam intolerabilis medicatio, tantis cruciatibus & periculis extremis stipata, saltem exoptanda est, & omnium votis exposcenda, alia aliqua jucundior methodus, tutior illa minusque molesta.

Potentissimum, & efficacissimum salivandi genus est id, quod per inunctionem Mercurialem excitatur, & quod solum, tanquam *dignum nodo cuneum* Sydenhamius noster præclarissimus laudat. Sed refert scire, attenteque contemplari, in quot vitæ discrimina salivatio ista conjicit infectos; quot ex ea solent vulgo interire; quam horrendas capitis, fauciumque efficit intumescentias, suffocationem repentinam frequenter minitantes, & vix fræno manus peritissimæ recte gubernandas. Norunt quidem aliptæ quam periculosas diarrhœas, dysenterias, lipothymias, in temperamentis maxime Mercurio repugnantibus, ista crebro producit, sed aliam vix exercebunt artem, vix quærent aliptæ, nisi quam in tyrocinio a Magistris suis didicerunt. Tanta vero est in hoc salivationis genere humorum fusio, tanta succorum omnium corporis sæpe exantlatio, ut nil mirum sit, si spiritus vitales una dissipentur; & maxime si in hac terra, aliter felicissima, ubi melancholia tantum obtinet imperium, complures ex tam rapida fluidorum profusione succumbant ac pereant. Quam fugax scilicet voluptas acerbissimas sustinet sæpenumero pœnas! Quanta cura & industria sirenum illarum veneficarum blanditiæ sunt ab omnibus fugiendæ, quicunque aut sanum corporis temperamentum conservare volunt, aut vitam longævam jucunda lenique senectute finiendam cupiunt.

Porro si facultates hydrargyri tanta copia in corpus intromissi, ac sanguinis motu circulari omnes corporis partes pervadentis, velut in salivatione vulgari contingit; si illius vires Naturæ humanæ tam noxias, ac inimicas; si virus ejusdem nervis & cerebro peculiariter adversum, attestante id paralysi, & tremoribus frequentibus; si onus & tormina, quæ ventriculo & intestinis vulgo infert; si pallidissimum plumbeumque colorem, quem vultui impertit; si denique quod a veteribus omnibus medicis hydrargyrum in catalogo venenorum annumeretur, diligenter perpendamus: sane Medico probo incumbit, quando duobus venenis tam morbi quam remedii una convenientibus sit necessario occurrendum, de antidoto aliqua propria, salutari, & excellenti, solicitum esse. Et si tela ad hunc morbum rite expugnandum magis apta & idonea unquam reperiantur, e Medicorum pharetra magis magisque denuo instructa, potius quam ex aliorum quorumcunque sive armamentario, sive officina, ni plurimum fallor, certo extrahentur.

Et quicquid delirum vulgus, aliique nonnunquam saniore judicio præditi, contra sentiant, sane nescio, an quisquam omnium morborum qui miseros mortales solent excruciare, judicium acerrimum, Medici periti

Sydenham Opera Med. Tom. I.

riti & exercitati, potius quam agyrtæ aut indocti alicujus artificis, requirat ac mereatur, quam lues ista immanis & venenata.

Quanquam vero salivatio omnibus aliis methodis ubique palmam præripuit, tamen notatu dignum est, quod *Julius Palmarius*, Medicus Parisiensis clarissimus, & eruditissimus copiosius disseruit, qui Magni illius *Fernelii* fuit discipulus, & qui librum de morbis contagiosis tum docte tum eleganter scripsit. Ille salivatione, quantumlibet tunc populari, quantumlibet nunc vulgo usitata, *vix centesimum quemque* lue correptum, perfecte sanari tradit; sed recidivo illos morbo, ex scintillis aliquandiu consopitis recrudescente, nonnunquam citius, nonnunquam post plures annos affici, & languescere. Atque *alii*, inquit, *decies*, *alii duodecies* suo tempore *Salivationem frustra sunt experti*, tanta interim cum doloris acerbitate, malorumque miserrimorum acervo, ut forti viro multo satius sit semel mori, quam vitam morte pejorem sic proferre.

Ego itaque hæc animo diu multumque evolvens, nunquam complecti potui, quamobrem *Fernelii*, *Palmarii*, aliorumque Medicorum doctissimorum methodi tutiores ac jucundiores tam paucos sectatores consecutæ sint, & praxi hodierna ita proscribantur, nisi ob has potissimum rationes.

1. Medici illi præclarissimi odio adversus hydrargyrum nimis acri flagrabant, propter noxas illas gravissimas quas sæpius infert corpori. Et *Fernelius* primus omnium Medicorum, curationem luis sine quocunque Mercurialium usu interno, & forte nimis temere suscipiebat, & palam pollicebatur; Amuletis suis selectis ac saluberrimis, diætæ sudorificæ, victui tenui & frugi, & catharsi intercalatæ solummodo confisus. Et certe propter ausum ac tentamen tantum, tamque salubre generi humano, si forte minus felix fuisset successus, omni laude dignissimus est egregius ille Medicus, quanquam in pestifero hoc morbo usus illius medicamenti periculosi, quod a Plinio vocatur *Venenum omnium rerum*, summe necessarius nobis hactenus videtur. Nam *malum ovum malo corvo* apprime convenit. *Palmarius* autem hydrargyrosi vulgari infensus fuit, tum ob perniciem ejus, tum propter extremos cruciatus, doloresque asperrimos, quos inuncti sustinere necessario damnantur; tum denique, quia proposita sua curatio per guajacum & amuletum, aut per alexipharmaca sua hydrargyro conjuncta, tutior fuit, & longe salubrior inunctione vulgari, sputantium vires exhaurienti. Quocirca alias luem extirpandi methodos tutiores, ac magis salutares, nec non jucundiores, licet non nunquam paulo cunctabundas, fuse proponebat.

2. Chirurgi uno ore salivationi præ aliis curandi modis favere videntur, aut quia præmiis donantur majoribus, isto modo valetudini prospicientes, summa cum assiduitate, infectumque sub imperio quodam despotico vitæ ac mortis clanculum in conclavi, remotis aliis plerunque arbitris, præterquam nutrice, tandiu tenentes; aut quia durante tyrocinio nullam aliam æque certam lui medendi artem illi hactenus didicerunt; aut quia aliam discere vix unquam volunt.

3. Quoniam Chirurgi technis suis hanc medicinæ partem, quantum in illis fuit, tanquam sibi jure propriam ubique arripuerunt; & Medici, sive ob molestias tam fœdæ curationis, sive aliis negotiis impediti, illam provinciam quasi derelictam nimis neglexerunt, ac vilipenderunt.

4. Quia curationes temporaneæ & palliativæ in hoc morbo, ut in aliis nonnullis, magis placent, ægrisque gratificantur, quam eradicativæ, quæ magis operosæ sunt, & exercitatione non parva egent. Quam ob rationem induciæ multorum dolorum gravissimorum Narcoticis derepente comparatæ, & ægrotantibus sæpe magis placent, & Medicis nonnunquam præferuntur, quam quæcunque alia, permanentibus interim aliquandiu doloribus, salutaris medicatio. His adde, salivationem symptomata omnia Venerea ita utplurimum tollere, ut nulla recidivæ suspicio impræsentiarum restet, aut præmii procrastinandi ratio convalescentibus amplius appareat.

Quod ad impostores illos imperitos, turpissimos lucriones, ac nebulones vulgares attinet, qui sine Mercurio, sine regimine, sine quacunque molestia, & nescio quibus *Arcanis* insulsis, curationem brevissimam, nec non infallibilem, omnibus lue infectis cum insigni impudentia publice pollicentur, argumento sunt Bacillino quam Medico digniores, & fascibus Magistratuum aut collistrigio, prout veteratores perfidi, sunt potius castigandi, quam disceptationibus, aut ullis rationum momentis accipiendi.

Denique tertium lui Venereæ medendi genus, quod posthabita salivatione solemni per inunctionem instituta, & spretis deceptorum insciorum fallaciis, catharticorum aut eme-

emeticorum Mercurialium vi & efficacia, cum diæta e lignis & radicibus exsiccantibus, ac regimine debito, conjunctorum nititur, fusiorem orationis copiam plane requirit. Sed ne tot impostores & ægyrtæ dolis & insidiis suis hinc ansam aliquam avide arripiant, vela dicendorum contraham, & pauca haud prorsus inutilia jam dictis adjiciam.

Et 1. Notandum est, ligna exsiccantia, gummi, corticem, & lignum guajaci, lignum sassafras, atque radices salsaparillæ & chinæ, tantum fere emolumenti Naturæ humanæ conferre, & debilitatæ suppetias salutares præbere, quantum damni & nocumenti hydrargyrum corpori infligit. Sunt hæc salubria quædam hujus morbi venenati, licet imperfecta, pariter atque Mercurii ipsius alexipharmaca, quandoquidem & citra Mercurii auxilium opera & oleum nostrum sine fructu perdi solent. Et quanquam illa ex se nunquam apud nos scopum attingunt, hydrargyro prætermisso, venenumque Venereum nequeunt penitus delere & extinguere, tamen robur nativum erigunt & fovent, palloremque huic morbo congenitum, in vividum ac sanum colorem certo certius immutant.

2. Notandum est cathartica deleteria dicta huic morbo expugnando, qui vires corporis validissimas ipse infringit, & robur summum facile comminuit, quandoque minus convenire, quam mitiora & blandiora medicamenta. Et quoties fortior & validior requiritur catharsis, illa longe tutius obtinenda est, in debilibus scilicet naturis, senna, rhabarbaro, agarico, jalappa, epithymo, polypodio, manna, hermodactylis, aut eorum quibusdam, additis etiam ceu stimulis, sale mirabili, cathartico amaro, polychresto, prunellæ, aut crystallis tartari; his, inquam, sæpe securius & commodius alvus movetur; neque plura eorum identidem repetita ita corpori imbellium nocent, quemadmodum scammonium, colocynthis, & helleborus, quæ aut ventriculum conturbant, aut intestina corradunt, gravibusque torsionibus excruciant, aut visceribus omnibus, partibusque principibus, maligna sua qualitate sunt infensa.

3. Quanquam mercurialia, & hydrargyrosis, in omnibus temperamentis lue inquinatis indiscriminatim vulgo usurpentur, tamen notandum est, corpora crassa, obesa, phlegmatica, & frigida, ab illis maxime omnium lædi, & constat injurias insignes quas hydrargyrosis talibus facit, vix unquam postea deleri, adeo ut non minus discriminis a medicamento quam ab ipso morbo illis contigerit. Atqui sanguinea, biliosa, & præfervido calore redundantia corpora, incommodo minore hydrargyri usum paulo copiosiorem sustinent, quam aut prius nuncupata, aut melancholica temperamenta. Etenim calida & sicca viscerum intemperies, contrariis quibus pollet facultatibus hydrargyrum, corrigitur, emendatur, & nonnunquam insigniter juvatur, atque bilis ferocientis acrimonia plurimum demulcetur.

4. Quotiescunque lue jam pridem infecti, qui ptyalismum prius subierunt, aut qui aliis modis ad tempus tantummodo sunt restituti, morbo recidivo e latibulis erumpente, aut novam formam sortito, turbas novas commovente; quoties, inquam, illi in atrophiam, neque a pulmonibus tabidis, neque a lumbricis pendentem, inciderint, quanquam diarrhœa admodum violenta exhauriantur, a Narcoticis quibuscunque abhorrendum est Medico, & restringentibus interdicendum. Nam malignitate veneni Venerei intus delitescentis sic imminuta, & per sentinam corporis deposita, propria Antivenerea optato eventu non diu frustrabuntur, & corpusculum strigosum deleteria lue pene confectum, præter expectationem rursum pinguescet.

5. Cum virus Venereum sit bene retusum ac fractum, omnisque symptomatum ferocia refrænata, at fomes venenatus haud penitus extinctus sub cineribus delitescat, novos postea tumultus suscitaturus: quemadmodum & in aliis nunquam casibus, ubi symptomata anomala doloresque vagi infirmos detinent, medicamenta nervina, arthritica, amara, & antiscorbutica *salubria*, aliquandiu usurpata, catharticis blandis identidem intercalatis, reliquias veneni istius infracti tuto profligabunt, integramque tandem sanitatem præ aliis restituere valebunt. Siquidem talia corruptelæ humorum deleteriæ contraria, sanitati tuendæ, amissæque recuperandæ, vitæ producendæ, staminibusque vitalibus tenuioribus confirmandis, apprime conducunt.

6. Infantes a nutricibus lactantibus infecti, quanquam maculis, pustulis, ulceribusque scatent, quanquam & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillime omnium restituuntur. Farina sarsæparillæ fere insipida, saltem nullo gustu ingrato, aut fastidioso

dioso prædita, panatellis aut pulticulis suis, ut par est, *commista*, addito etiam, ventriculi gratia, santali citrini polline, nulla pariter nausea donati, catharticisque debitis intercalatis, tenerrimæ ætati, ut læte nonnunquam observavi, salutem perfectam reddidit. Quod vero infantuli a contaminata nutrice infecti, tanquam a peste quadam, sint ante incœptam curationem quamprimum amovendi, non opus est ut admoneamus.

Denique 7. infectis, cum curatio modis mitioribus magisque benignis ac salutaribus, quam salivatione illa acerba & excrucianti instituatur, non est iis persistendum ad certum quendam ac determinatum dierum numerum, sed nunc brevius, nunc diutius, pro ratione veneni, Naturæque reluctantis, remediis immorandum, quousque sub regimine debito venenum penitus subigatur, & symptomata omnia prorsus evanescant.

Antequam finiam, nequeo tacite prætermittere errorem popularem insulsum, at valde perniciosum, qui longe lateque inauspicato increbuit. Nimirum didicit, aut forte audivit ignarum vulgus, si quisquiam infectus cum sana muliere mutuis amplexibus se commiscuerit, a labe omni Venerea se confestim fore tutos & immunes? Quot innocuæ virgines inter alias ex hoc stupido errore perierunt. Sed cum sanguinem pervaserit virus pestilens, & viscera afflatu illo impuro imbuantur, credat etiam plebecula insipiens pari ratione, se clavam *Herculi*, quod ajunt, & fulmen *Jovi*, extorquere posse, & se montes excelsos, virtute cujusdam incantamenti, posse radicitus avellere, & alioversum transferre.

Ut vero finem faciam, nonnullis videri possum nimis acriter perstrinxisse morbum Venere clementi prognatum, Dea scilicet illa amabili, cui * tam Principes summi, quam vulgus infimum, vota sua nimis frequenter faciunt, & cujus illecebræ pectora fere omnium æstu quodam impotenti facile percellunt. Acrius, inquam, hujus morbi sævitiam perstrinxisse videar, quam plurimi medicastri, qui eundem in postremis habere solent, ac pro nihilo, ut ajunt, ducunt; ut scilicet artis cujusdam exquisitæ, quam alicubi didicerunt, ostentationem gloriose faciant; atqui ut revera crumenas incautorum aliquando emungant, ut familiares suos opprimant; omniaque ad quæstum commodumque proprium inique referant. At vero longe præstat medico probo, liberalibusque disciplinis instituto, verum dicere; quam quæstu quovis duci, communique utilitati quam suæ consulere. Modici rerum status, modo res sint bene partæ, nemini pœniteat: Nam pauca nonnunquam desiderium explent, permulta animum rarissime satiant. Paucitas rerum commode beneque vivendo necessariarum facile suppletur, virisque bonis rarius deest. Sed in superfluis accumulandis nullus vulgo finis gravissimarum solicitudinum, nullum molestiarum maximarum tædium rapinarum terminus; quasi dira illa execratio, aut fascinatio, avaros injustosque semper comitaretur, ut in opulentia inopes, in abundantia egeni vitam prorsus inquietam traducere damnarentur. Præcipiti cursu breviuscula labitur vita. Nec magna pompa impedimentorum necessaria est, ut amœna sit profectio, neque requiritur tanta viatici copia, ut breve iter conficiatur. Præclare illis actum puto, quibus in bene agendo deponitur vita. Nec sapientibus *lugendam esse* corporis *mortem*, *quam* animæ *immortalitas consequitur*. Etenim *tum demum nos vere victuros* constat, *cum e vita hac excesserimus*. Quid eo olim eximie dixerit Philosophus, (pectore spe tumido, consolationis pleno, animoque futuris gaudiis admodum aspirante) in senectam vergens, & *Senectutem* ornatissime laudans? *Si in hoc*, inquit, *erro, quod animas hominum immortales esse credam, lubenter erro: nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, exorqueri volo*.

DIS-

DISSERTARIO EPISTOLARIS
AD
GUILLELMUM COLE, M. D.
DE
OBSERVATIONIBUS NUPERIS circa curationem VARIOLARUM Confluentium;

Nec-non

DE AFFECTIONE HYSTERICA.

Humanissimo Viro,

THOMÆ SYDENHAM, M. D.

MIraberis fortasse, Clarissime Vir, quisnam importunus interpellator graviora tua interturbet negotia: sed veniam, confido, dabis, postquam intellexeris, ea potissimum de causa hanc tibi molestiam creari, ut grati animi sensa exprimat venerabundus Tui cultor. Quippe tantos ex elaboratissimis tuis circa Morbos acutos commentariis, agnosco me accepisse fructus, ut ad grates authori persolvendas me prorsus obligatum teneam. Tam accurate singulas annorum, aërisque quas tractandas suscepisti, Constitutiones, cœpto antehac inaudito, observasti; tam genuinas, faciles que obvias, pro singulis, qui in illis occurrebant, affectibus sanandis, indicationes excogitasti; tantoque ingenii nitore totum opus exornasti, ut merito tantam sagacitatem, tam indefesso labori junctam, suspiciamus: unde & ægrotos, & Medicos tibi æternum devincis.

Quanquam vero cuncta, quæ pertractas, accurate adeo absolvisti, ut pronum sit de singulis in laudes tuas erumpere; præ ceteris tamen haud mihi temperare possum, quin impense tibi gratuler methodum tuam circa Variolarum curationem; cujus ope, quin ferialis ille hactenus affectus terrificam suam exuat larvam, interque facillime curabiles (nisi malignitas, vel quiddam valde insolitum accesserit) se sistat, nullus ambigerem, si per nutriculas (turbam raro non inimicissimam hominum saluti) liceret, quæ calido suo regimine, & medicamentis omnia usque adeo pessundant, totque ubivis in sepulchrum ante tempus præcipitant, ut merito Tu, Doctissime Vir, humani generis Vindex audire merearis, qui ægrotis, misere, cumque extremo vitæ discrimine palantibus, te ducem fidissimum præbes, ut in salutis viam, si ductum tuum sequi volent, redeant. Ut de me loquar, quanquam meis fidere ratiociniis aliquatenus reformidarim, diu tamen credidi, Variolarum eruptionem, sicut non ipsum esse morbum, sed febris crisin, sic par reliquis crisibus desiderare regimen, in quibus omnium Medicorum effatis sancitur, totum negotium Naturæ committendum, si cuncta recte procedant; id quod plerunque in isto affectu cernitur, nisi plus justo prius exagitatus fuerit sanguis. Postquam vero, perlecto aureo tuo libro, senseram tandem panicos esse, qui me aliosque tandiu detinuerunt, timores, aususque fueram juxta tui præcepta (reclamantibus licet quandoque non solum vulgo, sed etiam Medicis) ægros regere, tantum inde emolumenti iis, ubi in obtemperantes incidi, obvenisse comperi, ut, quicquid alii senserint, me felicissimum reputem, cujus in manus tantus devenit thesaurus. Porro & ubi ad Variolis confluentibus laborantes (quod tamen haud admodum sæpe contigit) accitus fuerim, non dubitavi, quanquam animam jam agere viderentur, ad paregorica, tua fretus authoritate, confugere, idque successu haud pœnitendo, imo vero stupendo. Tam multum equidem hac in parte præstitisse mihi videris; ut nil superesse, quod vel aliorum, vel etiam Tui industriam exerceat, facile crederem, nisi nuperrime a doctissimo Viro, amicoque meo integerrimo, D. Kendrickio, (qui humanitatem tuam plurimum celebrat) audivissem, te innuisse novas quasdam (quas & ad praxin rite exercendam perutiles fore non possum non augurari, utpote a te factas) circa idem subjectum tibi occurrisse Observationes, quas nisi publico impertias, & in Tui famam, & in humanum genus injurius eris. Proinde (si quid apud te ignoti valeant preces) haud graveris, obsecro, Celeberrime Vir, eas in lucem emittere.

Sed ne hic subsistam: Nempe ab eodem accepi rariora quædam tibi observata fuisse circa Affectus, Hystericos dictos; qui sane sicut doctissimorum Medicorum, ab omni memoria, exercuerunt, imo lassarunt ingenia, sic (proh nimis sæpe) & medicandi traditas methodos eludunt; documentaque dant, quam parum tutum sit, in Philosophicis, nostræ rationi nimium fidere, nisi iis in rebus, quarum cer-

titudinem a sensuum testimonio petere valemus. Plurimum, Dignissime Vir, ulterius & a præsenti sæculo, & posteris, haud dubie mereberis, si & quæ circa hanc materiam meditatus es, propalare dignatus fueris. Hoc saltem a te mihi impetrare liceat, ut æqui bonique consulas, quod, non mei solum, sed publici etiam causa, ignotus tibi licet, petere non erubuerim; utque me inter innumeros eos habeas, qui tibi se quam maxime devoto profitentur.

Devotissimum

Vigorniæ,

17. Novembr. 1681.

GUILIELMUM COLE.

Spectatissimo, Doctissimoque Viro

GUILIELMO COLE, M. D.

SI usque adeo Philautiæ indulgerem, Ornatissime Vir, ut eas, quæ ad me nihil attinent, laudes mihi arriperem, ægre admodum me ab aliquali animi elatione continere valeam, laudatus tantopere a laudato viro, qui eruditissimis suis lucubrationibus orbi literario, mihi vero nec de facie, quod sciam, innotescit. At vero quod me tanto, licet immerentem, honore dignatus fueris, id demum humanitati tuæ acceptum refero; cum maximos quosque & præstantissimos viros ita Natura comparaverit, ut non tantum leviter errantibus, ut fit, æquiores sint, sed etiam in mediocrium studiis deprædicandis, data vel qualibet ansa, ingenuo suo candori morem lubentes gerant. Cujus quod & in ipso me, & meis istis conatibus, utut tenuibus, publico tamen commodo destinatis, præclarum edideris specimen, gratus agnosco.

Ea quod spectat, quæ a me præstolaris, sive jam editis de *Variolis* observationibus addenda, sive etiam de *Passione Hysterica* de novo tradenda, ita habe. Horum primum idcirco aggressus sum, ut quæ olim deficere viderentur, ex iis quæ experientia jam annosior mihi suggesserat, possim sarcire. Alterum vero ideo in me recipiendum duxi, tum quoniam *Affectus Hystericos* omnium, post febres, morborum frequentissimos occurrere, tum quia emolumenti aliquid e levidensibus meis observationibus capi posse existimarem. Neque tamen diffiteor, aliam quandam, præter hanc publicum juvandi spem, mihi causam subfuisse, ut otium scilicet bene locarem, & tædium brumalium noctium honestius fallerem; cum jam ingravescente ætate non amplius Congerrones foras quæram. At quicquid id fuerit, quod me primum instigaverit, me non ita atque speraveram, inceptis ac votis meis parem esse sentio, cum continua illa cogitationum series, qua mens obstinatius defigenda est, mihi jam a multis annis τῷ ποδαγρῶντι nunquam non officiat, maxime vero, jam appetente senecta. Cum itaque tam opportune appulerint humanissimæ tuæ literæ, brevi responsionis limite expediam eorum summam, quæ prius fusius deducenda meditabar.

Sumpto itaque a *Variolis* exordio, illud prælibandum censeo, quod scilicet ea febrium intermittentium species, quæ primum anno 1977. uti alibi diximus, caput extulit, atque etiam nunc regnat, anno videlicet, quo hæc conscribo 1681. hæ febres, inquam, pro more epidemicorum omnium, iis maxime tempestatibus grassabantur, quæ cum earum indole magis faciebant, per annos istos omnes, quibus vigebant, aliena autem tempestate appetente, iis protinus epidemicis cedebant, quibus illa magis favebat. Exempli gratia, ingruente hyeme, nunquam non *Tussi*, & *Febribus Peripneumonicis* ab illa pendentibus locum dabant, ut & *Variolis*. Redeunte autem Vere dicta febris postliminio reversa est. Ita anno 1680. postquam febris hæc per Autumnum omnia fuerat depopulata, *Variolæ* brumali tempore eam excipiebant, ubique locorum grassantes. Anno autem vertente, 1681. scil. febres intermittentes denuo recrudescebant, haud usquequaque epidemicæ, fractis jam & succisis earum viribus; unde etiam Variolæ hic illic sparsæ, una cum illis subpullulabant. Æstate vero jam ingressa Variolæ increbrescere quotidie, tandemque ἐπιδημικώτεραι factæ stragem haud vulgarem edebant.

Hoc anno, scil. 1681. luce meridiana, quod ajunt, clarius mihi constabat, quod jam olim ratio suadere videbatur, ægrum sc. lectulo noctes atque dies continuos non prius addicendum esse, quam Variolarum examen omne in conspectum se dederit? Etenim tum Veris, tum etiam Æstatis temperie sicciore diutius, quam post eorum, qui nunc sunt hominum, memoriam invalescente

(adeo

(adeo ut omnis ferme ubique locorum herba exaruerit) sanguinem fere omnis illa humiditas, quam aër alias solebat suppeditare, destituebat: ex quo Variolas jam grassantes major quam pro morbi indole inflammatio accendebat, ceteraque exinde nata symptomata præter modum sæviebant. Atque hanc ob causam, si quid ego judico, *Maculæ Purpureæ* plenam exanthematum eruptionem haud raro præveniebant, & quæ eas extrudebat vehementior inflammatio; debitam sanguinis crasin interturbans atque disperdens, etiam ante justam materiæ morbificæ expulsionem, præmaturam mortem accersebat. Id vero maxime fatorum sævitiam promovebat, quod jam exanthemata ob supra dictam causam ita facillime confluerent, vel ipsa aëris intemperie id mali sponte sua procurante, quod alias fere solent scioli, & medicastri, regimine & cardiacis calidioribus in ipso morbi limine inauspicato imperatis atque admotis. Etenim (quod diligenter animadvertendum est) post omnium vel exquisitissimas observationes, rei cardo in hoc vertitur, ut in variolosis salutis spes omnis in *Exanthematum paucitate* reponatur: discrimen in eorundem *multitudine:* & prout plura sunt hæc, vel pauciora, aut moritur, aut vivit æger. Interea fatendum est, & *sanguinis mictum*, & *maculas purpureas*, quæ ita certe mortem prænunciant, quandoque accidere, vix ullo adhuc comparente Variolarum indicio, vel etiam paucissimis pustulis erumpentibus; hæc vero ut Variolas denso agmine confluentes ut plurimum comitantur, ita aliquando tam præpropere invadunt, ut ægrum ante plenam eruptionem e medio tollant, sicut jam præmonuimus.

In proclivi est autem, ut mihi videtur, rationem reddere, qnare æger plus minusve periclitetur pro majore minoreve exanthematum numero; cum enim quælibet pustula *Phlegmone* primo sit, licet sub exigua mole, mox in *Apostema* evadat, fieri non potest, quin *Febris secundaria* a *Pure* jam in fieri pendens, magis minusve exacerbetur, pro puris excoquendi quantitate jam in morbi statu; quod in mitissimo confluentium genere, die a primo morbi insultu *undecimo*, in mediocri *decimo quarto*, in crudissima vero & ægrius domabili specie, *decimo septimo* fieri consuevit. Quemadmodum enim (quod est notandum) *Confluentium Variolarum* genus *Distinctum* quod dicitur, ratione periculi imminentis, in tantum superat, quantum ab ipsa *Peste* superatur, ita etiam supradictæ tres confluentium species aliæ aliis præsentius discrimen adferunt. Quod insuper tam in ætate, quam sexu locum habet; cum nemini non sit notissimum, adolescentem in ipso juventutis flore multo magis periclitari ab hoc morbo, quam vel fœminam, vel impubem. Sed hæc obiter.

Neque sane mirabitur tam ingens discrimen a majori pustularum numero pendere, qui secum reputaverit, quod si cujuslibet sive humeros, sive brachia, sive aliam quamlibet partem *Phlegmone* (vulgo *a Boyle*) forte invaserit, idem tempore maturationis, qua jam pus fit, febricitavit; cum sc. sanguis a purulentis particulis, per venas ex lege circulationis in ejus massam resorptis, incitatus, febriculæ fomitem subministret. Quanto Medicus ubi primis morbi diebus ægrum invisens, faciem ad instar pulveris e limatura acicularum undique respersam contemplabitur, mortem prædicet uno aliquo e diebus jam memoratis involaturum; idque præ indomita vi febris succedaneæ, quam, pro ratione quantitatis puris ex innumeris istis apostematis in sanguinem rejecti, desævire necesse est. Quæ quidem hominis funesta ruina aliquot diebus antequam ingruat, facile prævideri potest, utut belle se habere æger, & sibi videatur, & astantibus etiam in hujus morbi historia minus exercitatis.

Quocirca si non aliunde periclitetur æger (purpureis maculis, & sanguinis mictu jam sepositis) quam ex pustularum frequentia, serio mihi perpendendum est, quibus potissimum de causis ita densæ protruduntur, & si tuto fieri potest, iisdem omni ope coërcendis incumbendum. Quod quidem rei caput est, & in quo præcipue ægro suppetias ferre queam; cum periculosæ plenum sit aleæ quicquid moliamur, jam constituto in hac specie morbo; nec si tandem mortem æger evaserit, id tam meæ debetur solertiæ, quam vel insigni narium hæmorrhagiæ, vel fortuitæ alicui, quæ morbo accidebat, mutationi. Profusissima autem illa crebrarum pustularum eruptio, si quid ego conjicere possum, a præcipiti nimis materiæ variolosæ assimilatione ortum ducit, quæ quidem præcipitatio maxime videtur contingere, vel quod ægri natura medicamenti ad instar *Cardiaci*, calore & spiritu plus satis turgeat, vel quod ipse æger, sive præmature se lectulo includendo, sive adhibitis cardiacis calidio-

lidioribus, aut liquore quovis spirituoso, fermentum plus debito exaltaverit; quibus omnibus modis disponitur sanguis ad excipiendas & intimius admittendas morbi impressiones, ipsaque Natura, seu furiis agitata, præ exuberanti materiæ variolosæ copia & plenitudine, omnem fere succorum, & carnium molem in exanthemata evomere satagit.

Nulla vero magis *πυρώσει* promovetur immodica materiæ variolosæ assimilatio, quam si æger intempestive se lecto addicat, *viz.* ante diem sextum a prima invasione, vel quartum inclusive ab eruptione, quo tempore jam omnis pustularum cohors in conspectu est, nec sunt plures expectandæ.

Et licet moderatus lecti calor etiam post elapsos dies istos phrænesi, vigiliis, aliisque symptomatibus accersendis nonnihil conferat, ea tamen ejusmodi sunt, quæ a medicamentis judicio propinatis vinci possint; cum ingens illud vitæ periculum, quod die undecimo instat, ab innumeris istis pustulis prognatum, omnem medicam opem respuat & aspernetur.

Hic itaque serio monendum est, ægrum nullo pacto se lectulo interdiu debere committere, si sibi cavere velit a nimio pustularum confluxu, nisi sexto die jam advesperascente, unde se plurimum usque refocillari sentiet: a quo tempore vix se continebit a jugi in lecto decubitu, si insignior fuerit pustularum *συνδρομῇ* tum ob acriorem jam pustularum molestiam, tum quod ab ipso sessionis habitu in animi deliquium sit propensior: quod cum sæpenumero animadvertendum, in mentem mihi venit, ex communi hujus morbi lege Naturam ipsam quasi digito mihi monstrasse, quo primum morbi tempore æger lectulo continuo adjudicandus est.

Sed ut non solum dicti Problematis veritatem adstruam, quod tanti est momenti ad minuendum a Variolis impendens periculum, verum etiam ut in iisdem a carceribus, ut ita dicam, ad metam pertractandis, rationem nostram quasi manu ducam, non abs re fuerit, opinor, quoddam quasi schema totius morbi animo depingere, & diligenter expendere, quæ sit ejus natura, ac qualis methodus; quo demum ex certo sensu hominum, fidissimis observationibus utentium, non ex opinione incerto phantasiæ fundo innixa, rem clare adjudicare valeamus.

In primis itaque ejus essentia (quantum nos rerum essentias conjectura assequi valeamus) in peculiari quadam sanguinis *inflammatione* comprehendi videtur, in qua Natura primis aliquot diebus id negotii habet, ut particulas inflammatas præparet subigatque, quo facilius in corporis ambitum eliminentur; quo tempore; mota seditione, & perturbato jam sanguinis statu, febris ut accedat omnino necesse est: quinimo incensæ ac jam furentes particulæ, per omnem circulantis sanguis ditionem tumultuantes, ventriculi ægritudines, dolores capitis lancinantes, & quæcumque alia symptomata præcedunt expulsionem, necessario excitant, prout has vel illas partes motu agitatæ appellant. At cum jam victrix Natura rebelles particulas in corporis habitum propulsaverit, ut prius in sanguine, ita deinceps in carnea mole id quod superest tragœdiæ peragitur. Et sicuti Natura non alia quidem methodo quam accensa febre materiam in sanguine peccantem novit amoliri; ita etiam non nisi facto apostemate massam carneam a re qualibet extranea liberat: ut si forte sentis aut quippiam ejusmodi carni inhæserit, partes circumjacentes mox apostemate obsidentur, nisi id quicquid est molesti protinus extrahatur. Hæ itaque particulæ in carnibus demum stabulantes, primum *Phlegmonas* haud ita spectabiles excitant, in quibus latitant; quæ quidem augescentes in horas, atque efferatiores, & inflammatiores redditæ, tandem in *pus* & vomicas desinunt; quo quidem tempore fieri non potest, quin aliquid ex illa apostematum colluvie, in massam sanguinis, per venas circulari motu reducti, resorbeatur, quod si sanies ista nimia copia sanguini ingeratur, non tantum febrem accersit, cui ægri vires plane sunt impares, sed etiam omnem ejus massam putredine, ceu veneno quodam, inquinat. Sed neque hoc mali caput est: quin etiam ab intensiore febris calore, prostremis hisce diebus a nimia puris vi excitato, *Ptyalismus* qui Variolis confluentibus comes individuus esse debet, præpropere sistitur, unde ægro spiritus continuo intercluditur. Quod si dicta materia purulenta parcius sanguini infundatur, insurgens Naturæ robur secundariæ hujus febris impetum nullo negotio reprimit, & abscessulis in dies magis, magisque exarescentibus, æger brevi convalescit.

Si vera sit hæc & justa hujus morbi historia, cæcus sit oportet qui non videat, omnem ejusdem in utramque partem eventum, a curationis fundamento recte aut secus

cus primis in diebus jacto, pendere. Nam si calidorum, & præcipue jugi lectuli usu, calentes hæ, ac spirituosæ particulæ acuantur, necesse est ut assimilandi facultas (qua jamdiu plus satis pollent) adhuc intendatur & augescat.

Adde quod sanguis & reliqui humores his modis excalefacti, fortiori particularum impressioni promptius cedunt, unde plures quam res postulabat, emergunt pustulæ, & æger nulla necessitate cogente in vitæ discrimen conjicitur. Quando oppositum huic regimen, & modice frigidiusculum, atque aëris usus liberior, non tantum fervidarum, ac ferocientium particularum vim retundit, sed etiam condensat obfirmatque humores, quo se validius spiritibus morbificis opponant, atque eorundem sustineant impetum, unde non major materiæ variolosæ copia conflatur, quam pro genuina morbi indole.

Sed non unico hoc incommodo, quod scil. nimia materiæ morbificæ quantitas assimiletur, & superexaltetur fermentum morbi, mulctatur is, qui justo citius ad lectum damnatur: at ex eodem fonte sæpissime profluunt tum mictus sanguineus, tum etiam maculæ purpuræ, æstivo maxime tempore, atque in juventa adhuc florentibus. Utraque hæc symptomata, nisi fallor ego, ortum ducunt ab æstu & furore, in quem agitur sanguis a ferventibus, & spirituosis particulis, a quibus exagitatus atque insigniter attenuatus, vasorum claustra diffringit, nunc in mictu sanguineo, quoties in renes irruit, nunc purpureis in maculis, quoties per arteriarum extremitates in musculos & cutem terminatas, percolatur, unde totidem quasi *sphaceli* oboriuntur iis in partibus, in quibus extravasatus sanguis coagulatur. Atque ut præcaveri facile poterant duo hæc symptomata primis morbi diebus, quibus plerumque emicant, regimine & diæta in frigidum vergentibus, ita ubi jam actu comparuerint, pariter operam laudet, qui iisdem mederi conabitur, ægrum lecto includendo, & cardiaca exhibendo, ac luderet anicula, quæ nimiam aquæ in olla ebullitionem, igni fomitem subministrando, sufflaminare satagat.

Sed ut verum fateamur, utut offendantur Dogmatici & hujus rei ignari, ac proinde iniqui judices, non solum male tutum fuerit, ægrum primis diebus lectulo jugiter affigi, verum enim vero est ubi æger libero aëri omnino est exponendus, si æstas scilicet fuerit, atque æger ætatis florem nondum prætergressus, aut liquoribus spirituosis assuetus, præsertim si morbus nimiæ compotationi originem debeat. His inquam in casibus, præcipitem nimis pustularum eruptionem haud æquidem arbitror satis coërceri posse, tum a lectulo abstinendo, tum etiam a cardiacis; at sanguis etiam sine horum subsidio, spirituum præfervidorum & morbo congenerum largo penu auctus, magno cum impetu, ut explodatur quasi necesse habet; atque insuper tanta humorum congeries in exanthemata facesset, ut præ nimia puris copia in sanguinem regurgitantis sub fine morbi, æger quasi obrutus, fato omnino succumbat.

Quamvis haud raro fermentum immodice exaltatum tantam colluviei variolosæ vim conficiat, ut æger incipiente adhuc morbo e medio tollatur; cùm scilicet materia morbum committens, tum præ nimia sui copia, tum præ motu inordinato ac confuso in sanguinis massa excitato, se nequit extricare & foras educere, cujus loco mictus sanguineus & purpureæ maculæ tragœdiæ catastrophe fiunt. Quod etiam & in morbillis, & in febre, scarlatina dicta, sæpiuscule occurrit, ubi scilicet intempestiva opera in iisdem ad eruptionem vehementius sollicitandis infeliciter collocatur.

Neque sanguinis missio, quantum mihi videtur, licet mature celebrata, ita efficaciter præproperam materiæ variolosæ assimilationem cohibere valet, ac sanguinis contemperatio ab aëre intromisso, maxime si statim ab emisso sanguine æger lectulo committatur, & cardiacis calidioribus mactetur; his etenim modis, sanguis propensior redditur excipiendis adventitii caloris impressionibus, quam ante venæ sectionem fuerat. Et sancte assero, insignissimum fere omnium, quos mihi unquam videre contigit, e confluentium genere morbum, & qui ægram undecimo die jugulaverit, juvenculæ supervenisse, ubi primum a rheumatismo usitata illa methodo copiosæ & iteratæ venæ sectionis fuerat liberata. Atque hinc mihi primum innotuit, phlebotomiam non perinde, atque ego prius arbitrabar, Variolis intra justos limites coercendis conducere; Tametsi sæpenumero observaverim, reiteratam catharsin sanguine nondum inquinato, subsequentes Variolas laudabiles & distinctas ut plurimum reddidisse.

Neque vero me fallit permulta esse, quæ contra sententiam hanc nostram, qua ægrum interdiu lecto eximimus, possint objici; eaque

que haud exigui tum apud hominum vulgus momenti, tum etiam apud minus hac in palæstra exercitatos, quos Judices appellare solet vulgus medicorum, ut eorum authoritate male fundata theoremata staturninent, utpote quæ magis, & quasi ad amussim horum captui quadrent, quam quæ ab ingeniis penetrantioribus mature sunt excogitata; unde sequitur, ut cum pars hominum longe maxima exteriori tantum rerum cortici contemplando apta nata sit, paucissimi autem veritati in profundo latitanti inde extrahendæ pares sint, scioli isti τῶν πολλῶν suffragio adjuti primas facile ferant, hi autem perspicaciores calumniantium maledicentia excipiantur, πολλοὶ γὰρ ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε Βάκχοι. Qui tamen æquo id animo ferunt, veritate freti, & saniorum, paucorum licet, consensu. Primo itaque objicietur, quod lecto abesse primis morbi diebus pustularum eruptioni officiet, & ex consequenti ægritudinem, aliaque symptomata ab impedita eruptione pendentia, in longum ducet. Hoc verum esse minime nego, cum experientia fere quotidiana ei suffragetur. Quærendum est autem, ubi gravius periculum, vel in sufflaminanda paulisper materia variolosa, atque ea de causa ægritudinem a non eruptione pendentem aliquantisper protrahendo; vel ex altera parte nimis urgendo morbi fermentum, & tam insignem materiæ variolosæ quantitatem assimilando, ut æger ad orci fauces sistatur a febre secunda, die morbi undecimo. Si rem recte expendamus, liquebit, opinor, paucissimos ideo fato defunctos, quod exanthemata serius ocyus non efflorescerent, nisi forte ex iis aliquot, quorum sanguis præ nimia excalefactione, motu inordinato, quasi œstro quodam, percitus, materiæ morbificæ leniter excernendæ otium non concedebant; quod a meis partibus militat, non pugnat mecum. Neque enim extimescendum est, quin, si nihil prorsus agamus, materia variolosa (utut primis hisce diebus hinc illinc transvolans, quamcunque occupaverit partem, fatiget, unde vehementiora illa symptomata, vomitiones enormes, dolores variis in partibus, &c. enascuntur) tandem tamen a victrice Natura debellabitur, & in corporis habitum extrudetur, præsertim cum ægri alvus hucusque ut plurimum adstricta, pustularum eruptionem, seram licet, certam tamen fore spondeat. Ast e contrario quot quantique letho patent aditus, quoties pustulæ intempestive & nimio opere exiguntur? Longum foret omnes percurrere: præcipuos jam indigitavimus. Sunt autem hi. 1. Nimium auctus exanthematum numerus, cui ex æquo respondet febris ultimis diebus succedentis majus minusve discrimen. 2. Mictus sanguineus & maculæ purpureæ, quorum utrunque ab extravasato sanguine oritur, qui plus justo attenuatus, & quasi præ æstu ferociens, disruptis vasorum repagulis, qua data porta ruit. 3. Ut supra dictum est, debitæ eruptionis suppressio totalis, a nimis sedulo in præcipitanda eruptione conamine, quo non magis scopus medico propositus attingitur, quam si quis id agens, ut densa hominum turba spatiosis ædibus inclusa, seriatim & servato ordine inde exiret, machina chartacea pyrio pulvere referta, ac in medio displosa usque adeo omnes percelleret, ut singulis ad portam omni ope contendentibus, proindeque constipato agmine in ejus faucibus hærente, exitus universis, quasi cuneo facto, præcluderetur.

Jam si quis roget, quorsum debita materiæ variolosæ separatio non perinde primis hisce diebus promoveri possit, si æger moderato lectuli calore foveatur, ac si ab eodem arceatur; sciscitabor ego ex adverso, an non testetur experientia quemlibet lecto inclusum tempore brumali, stragulis modice contectum, foco non accenso, magis percalescere, quam si idem probe vestitus in eodem cubiculo extra lectum versetur. Quod si de differentia notabili satis constet, tunc erit quærendum, quænam ex his methodis magis apta sit ad reprimendam exuberantem fermenti variolosi agitationem; ad quam metam, si quid nostra mediocritas judicando valet, a Medico, incipiente morbo, præcipue collimandum est, & prout ab eadem plus minusve is aberraverit, ita cum malis bonisve ægri rebus medicinam fecerit.

Incautioribus id vero præsertim hac in re imposuit, quod se animadverterint ægrum suapte sponte in sudores proclivem, qui cum jugiter manarent, quoties lecto contineretur æger, æstus febriles haud parum minuebant, secus ac in iis, qui non sudabant. Primum autem perpendamus, quam ob causam febri coërcendæ ita impensam navemus operam, cum sit illa solemnis Naturæ machina, qua tum in præparanda, tum in eliminanda materia quavis inimica in sanguine latenti, præcipue utitur. Quis autem non videt, quod dum ita sedulo sudorem provocemus ad mitigandam febrem, eadem opera, ceu fructum præcocem, humorem cru-

crudum & inconcoctum extrudentes, atque iis ipsis sudoribus immaniori postmodum febri ansam præbeamus; cum hoc modo serum sanguinis (quo tum ipse sanguis, tum etiam recens natæ fervidæ istæ, & variolosæ particulæ diluuntur) foras propellitur; his interim particulis vires sumentibus & ferociam, eo quod jam liberæ sint a colluvie serosa, quam sudores exhauserant. Verbo dicam, febris aliorumque symptomatum alleviatio a provocato sudore, & pustulis exinde præmature exactis, quamplurimis male cessit, qui eam ob causam, vitam cum morte die undecimo commutarunt.

Observandum est autem, me ægro primis morbi diebus lecto interdicere ex hypothesi tantum Variolarum e confluentium genere subsecutarum: Namque distinctum genus quod attinet, modo certo prævideri possit, ut nulla ægro impetat necessitas se in lecto jugiter continere, ita illum ab eodem nullus abigo; cum exanthematum paucitas, sive hanc, sive illam viam incedentem in tuto collocet.

Nihilominus non usque adeo mihi assentor, ut ea, quæ jam tradidi, ex authoritate judicii mei (quod scio quam sit exiguum) credenda autumem. Et profecto, ita parum firmas, & nullius fere ponderis hominum quorumcunque opiniones semper duxi, ut proprias etiam ubique pro suspectis habuerim, quoties cum aliorum sententiis pugnant: quod & hic etiam mihi usu veniret, nisi phœnomena practica quasi uno ore rationis judicio suffragarentur. Seclusis enim practicis observationibus, id quod vel mihi, vel alii cuilibet pro ratione habetur, nihil fortassis erit aliud, quam rationis umbra aut phantasma, hoc est, mera opinio. Et quoties inter homines fuerim, certior inde redeo, quam sit periculosum, vel acutissimo ingenio præditis, cerebrum in qualibet sive arte, sive scientia indaganda agitari perpepetim, & quasi concalefieri, nisi factum ipsum veri ac falsi judicem ac sequestrum constituant; quodque istiusmodi magni opinatores, ut cum Cicerone loquar, in controversiis pure speculativis, gradibus vel spatiis infinitis, quantum cuiquam possit innotescere, a veritatis scopo aberrent. Cum qui ad illa tantum applicuerit animum, quæ praxis certo determinare queat, si quid forte fuerit hallucinatus, nullo negotio ab errore liberabitur, ad hanc ceu ad Lydium lapidem probatis, quas animo conceperat, rerum ideis. Nam in hoc nostro negotio, an non mihi licet observare a quo maxime regimine adhibito, mitius aut sævius Variolarum genus producatur, atque adeo conformem rei evidentiæ sententiam animo producere? Quod si alii idem factitaverint, satis habeo. Iniquissimum est autem, cum ne semel quidem per omnem vitam fuerint experti, quantum ægro prosit noceatve jam sæpe memorata e lecto interdiu immunitas, me tanquam falsarium convitiis proscindere. Quod si jam olim vera, licet inopinabilia, sentientes caluminandi libido obtinuisset, nemo quicquam tentasset quo invento homines juvari possint. Et sane quorsum ego has mihi facesserem molestias, nisi repetita sæpe & fere quotidiana experientia, hanc methodum vulgari ista longe tutiorem esse inclamaret? Non sum usque adeo delirus atque inops mentis, ut famam mihi quæram ab exagitata atque explosa eorum opinione, qui, si plausum venarer, omni obsequio mihi ambiendi erant; neque malitiæ tam deploratæ cuiquam videri possim, ut hominibus, etiam sæculis aliquanto multis post mea fata nascituris, ex mea, si quæ erit illa, authoritate insidias struam, & vel mortuus, quod horreo referens, perinde ac vivus, illos occidam. Utut sit, hac ego methodo meos ipsius liberos, sanguine & propinquitate conjunctissimos quosque, & quotquot se mihi libere permiserunt, omnino curavi. Si quid deliquerim, in eo a me erratum est, quod obstinatæ contra sentientium pertinaciæ, ne durus ac præfractus haberer, aliquoties cessi, atque hac de re eorum fidem appello, quibus maxime familiaribus usus sum. Sed hoc ad infelicitatis meæ cumulum accessit, quod aliquoties, etiam ubi astantes, ea quæ suaseram omnia per integrum morbi cursum fuerant aspernati, ægri tamen fatum (etiamsi a calore, quem promovebant amici, & curatrices, me ad ravim usque reclamante, extincti) mihi crimini dabatur. Qua de causa accedente insuperabili τῶν πολλῶν præjudicio, bene mecum agi putarem, si nunquam deinceps ad Variolis laborantes accerserer.

Haud equidem inficias eo, Variolas, quocunque demum modo tractentur, nonnunquam tamen insigniter confluxuras, unde etiam nunquam vacant periculo, quicquid suppetiarum afferatur; id autem assero (quod mihi satis esse debet) diuturna atque iterata sæpe sæpius experientia innixus, eum in longe minori discrimine versari, qui a primo morbi insultu lecto interdiu, & carnibus

no abstinuit; nec nisi potum tenuiorem sibi indulsit, quam qui statim lecto adjudicatus, medicamenta etiam cardiaca assumpsit. Hæc etiam methodus, quod supra etiam innuimus, ut plurimum densam nimis exanthematum segetem cohibebit, & consequenti etiam immodicam febris secundariæ effervescentiam, quæ non solum suo marte perimit, sed etiam salivam (de qua in hujus morbi historia fuse egimus) præpropere incrassando, ægro perniciem ultimis morbi diebus minitatur. Quid quod hoc pacto tum sanguinis mictus, tum maculæ purpureæ præcaveri possint; quæ duo symptomata primis morbi diebus invadunt, idque persæpe nullo adhuc manifesto eruptionis indicio: quod etiam in morbillis, scarlatina febre, atque acutis aliis ab intensiore inflammationis gradu ortis, fieri assolet. Mitto jam jucundissimum istud refrigerium, quo se æger perfundi animadvertit ab aëris appulsu liberiore, quoties a lecto calente dimittitur; quod etiam singuli, quibus id per me licuit (maximas agentes gratias, quasi vita & spiritu receptis, hac aura postliminio vescerentur) pleno ore agnoverunt.

Unde mihi subiit cogitare, quanto sæpius fucum nobis facit illa, quam talem esse opinamur, ratio, quam sensus iste certissimo nobis cognitus; quodque in morborum curatione, plus dandum est ægrorum appetitionibus, & desideriis impensioribus (modo perquam enormia non fuerint, & quæ vitam ipso facto extinguant) quam magis dubiis ac fallacibus medicæ artis regulis. Exempli gratia. Febre ardente laborans, tenuioris potus refrigerium liberaliori manu concessum iri vehementer efflagitat; Artis etiam theoremata hypothesi alicui innixa, quæ sibi alium scopum proponit, quocum pugnat liquoris frigentis indulgentia, appetitui adversantur, & hujus loco medicamentum cardiacum imperant. Idem æger alimenti omne genus, dempto potu tenui, maximopere fastidit; hic ars, maxime illa quam profitentur curatrices, & amici adstantes, omnino comedendum esse acriter contendit. Alter post diuturnum ab eadem causa languorem, absurdi aliquid, & quod forte nocere posse videatur, obnixe petit; Ars iterum molesta se opponit; & mortem intentat morem non gerenti; nisi forte ipsus artifex sanum illum prudentissimi Hippocratis aphopismum probe concoxerit, *Cibus & potus paulo deterior, suavior tamen, melioribus quidem, sed insuavioribus* (hoc est minus gratis) *est anteponendus*. In his omnibus, Naturæ ut videtur, oberrationibus, quilibet in praxi medica vel mediocriter versatus, modo animum diligenter advertit, facile concedet ægros haud paucos, ubi primum spreto Medici dictamine, genio suo obsecundaverint, se melius habuisse. Neque hoc sane mirabitur, qui secum reputaverit, sapientissimum rerum omnium Conditorem Statoremque universa tam exquisito ordine absolvisse, ut sicuti omnia Naturæ mala ad concinnandam totius operis harmoniam egregie conspirent; ita eorum singula divino quodam artificio, propriæ essentiæ quasi intertexto, donantur, quo subjectum eadem mala a se amoliatur; quod in morborum quamplurium acutorum exitu naturali satis cernitur (*Acutos* dico, qui ut plurimum Deum habent Authorem, sicut *Chronici* ipsos nos) uti etiam in propensionibus istis, quæ tales comitantur morbos, & ad ægrum ab illa pernicie liberandum viam struunt, quam ars affert, quoties in fautos cadit. Atque in hoc sane bene cum hominibus agitur; quorum genus universum aliter se perquam male habuisset, tum cum ars medica intra breves *Hellados* cancellos tota staret; quæ quidem eam fere ad terrarum orbem proportionem habet, quam habet ignobilis aliqua villa ad nostram hanc *Britanniam*. Et quid vel impræsentiarum de tot tantarum regionum incolis fiet, cum omnis *Asia*, *Africa* omnis, atque omnis etiam *America* (demptis aliquot nuperis Coloniis haud ita populosis) atque insuper magna *Europæ* pars, arte medica prorsus destituantur? Attamen ut eleganter Comicus, viros rationis ac virtutum usu præstantes, ab eorum grege, qui formam humanam vita ad instar brutorum ἀλόγων acta conspurcant, distinguens, Ὡς χαρίεν inquit, ἔσ' ἄνθρωπος, ἂν ἄνθρωπος ᾖ ita etiam ars medica, si revera ars fuerit, & non solum nomine tenus, maximum est donorum omnium; quæ hanc vitam respiciunt, tantoque ceteris omnibus præferendum, quanto ipsa vita iis, quibus in illa gaudemus, præcellit.

Sed ut ad rem redeam: Quantuncunque conducat plerunque ægro ut primis morbi diebus lecto non addicatur, est tamen (quod observandum) ubi etiam ante eruptionem omnino addici debeat. Exempli gratia, *Infans* de symptomatibus dentitionem comitantibus jam securus, derepente *Spasmo* corripitur: in hoc casu cogitandum est mihi, convulsionem istam fortassis a Naturæ conatu

natu quo *Variolas*, *Scarlatinam Febrem*, aut *Morbillos* in corporis habitum protrudere fatagit, pendere, licet hucusque lateant sub cutis tegmine. Ut itaque tam periculoso symptomati eamus obviam, *Emplastro Epispastico* nuchæ mox applicito, lecto quamprimum committendus est; exhibito insuper medicamine aliquo *Cardiaco*, cui etiam *Paregorici* pauxillum est admiscendum, quo & potentius morbi causam eliminet, atque etiam tumultum a quo oritur paroxysmus consopiat. Verbi gratia, puero trienni, *guttæ* v. *Laudani liquidi Aquæ Epidemicæ cochleari uno* (aut quid simile) sunt propinandæ. Et profecto suspicor admodum, ne dicam certus sum, millenos aliquot infantes, & nonnullos etiam ætate provectiores, idcirco letho fuisse datos, quod non satis animadverterint Medici hujuscemodi convulsiones nihil aliud fuisse, quam morborum jam dictorum prænuncios: cum enim Practici paulo incautiores, paroxysmos hosce revera symptomaticos pro affectibus essentialibus habeant, enematis sæpe repetitis & aliis evacuationibus eos aggressi, Variolarum eruptioni officiunt, ac proinde permanentiores etiam reddunt paroxysmos istos, quos tanto molimine opprimere student, quique alias, ubi primum pustulæ eruperint, sua sponte certo certius evanescerent. Hic autem, fausto lætoque omine (quod alibi diximus) Variolæ, quæ cum spasmo teneriores pueros invadunt, raro insigniter confluunt, unde æger longe tutius lecto concreditur primis hisce diebus. Licet observaverim Variolas, quoties *Affectus Comatosos* a tergo insequuntur, admodum confluere; quo in casu ipsemet vesicatorium, & paregoricum, quale supra descripsi, potius adhiberem, quam ut ægro jugem lecti usum ante eruptionem permitterem. Quinimo animadverti ejusmodi *Convulsiones* quandoque (oppido tamen raro) *Intermittentium Febrium Paroxysmos* præcedere; *Affectus* vero *Comatosos* cum dictis paroxysmis una invadentes & non nisi cum iisdem terminantes, tam in infantibus, quam adultis persæpe vidi, quorum similiter nulla in curatione ratio habenda est, sola autem febris, utpote morbus primarius & essentialis, omni ope est expugnanda. Si enim comatosis hisce affectibus febrem comitantibus curandis præcipue incumberem, ac proinde venæ sectione, catharsi, atque enematis repetitis, sopori vincendo operam navarem, febrem inde magis accenderem, & ex consequenti eo usque augerem coma (quod mihi erat tollendum) ut æger tandem ab eo æternum consopiretur; quando si in febre debellanda totis viribus contendam, symptomata omnia ab eadem pendentia nullo negotio una facessent. Quod serio notari velim, cum in hac re tam crebro tamque fataliter errari soleat. De hoc vero alio in loco susius dixi.

Aliquod etiam (quod proxime tradam) quantumlibet ægro conferat ut lecto interdiu abstitat, nihilominus non potest id solatii eidem indulgeri, *ægritudine* sc. *vehementiori*, *intensiori Febre*, *Vomitu enormi*, *Vertigine*, *Artuum dolore* quasi rheumatismo laboret, & similibus contra indicantibus: quæ quidem symptomata omnino sæviora si fuerint, maxime in sanguineis & ætate florentibus, ingentem materiæ variolosæ copiam intus natam, & discrimen haud vulgare, a pustulis exitum certatim quærentibus, ac mox valde confluxuris, præsagiunt. Cum ita frænum fermento ita exorbitanti omni ope injiciendum sit; attamen hinc quidem illud continuo lectuli calore adjutum ferociet magis, illinc vero præ nimia ægritudine eodem abstinere nequeat ægrotans, nisi suppetias afferamus; has ob causas omnino necesse erit, rebus sic stantibus, *sanguinem* primum e brachii venis educere, & post aliquot horas *Emeticum* eradicativum *ex infusione Croci Metallorum* exhibere, quod non solum materiam, a quo oritur ægritudo ista insolentior foras propellit, sed etiam ægrum ita refocillat, ut jam quasi sanus lectulo abesse queat. Neque huic soli methodo innitendum est ad infringendas fermenti vires, sed quo magis æger in tuto collocari possit, præter evacuationes jam memoratas percommodum erit *Vitrioli spiritum* potui tenuiori, quoties cum haurit, liberalius immiscere, etiam usque ad plenam pustularum eruptionem. Non obstantibus tamen hisce evacuationibus, tum etiam usu potus refrigerantis, æger nihilominus nonnisi nocturno tempore lectulo permittendus est, si quidem fieri potest, quoniam hæc universa longe minus ad inhibendam præproperam materiæ variolosæ assimilationem faciunt, quam una sanguinis contemperatio a novo aere per pulmones subinde reciprocato; quæ quidem sola mirum in modum ægritudinem symptomaticam, de qua supra, sublevat confestim, quod a me non uno experimento comprobatum est. Hæc autem methodus paulo insolentior non nisi in æta-

te florentibus, quorum quidem sanguis sive a Venere, sive a Baccho incaluit, atque in aliis (infantes tenellulos semper excipio) quos una cum Variolis vehementiora atque enormia ista symptomata jam dicta adoriuntur, necessario requiritur. Ubi sanguis non usque adeo accenditur, neque ita urget symptomatum violentia, uti materiæ variolosæ præmature assimilandæ longe minor est suspicio; ita ex consequenti & evacuationes præmemoratæ, & vitrioli spiritus omitti possunt.

Longior in his fui, quia sat scio curationis exitum, sive lætum, sive funestum, ab ea potissimum, si non insolidum, ratione pendere, qua æger primis morbi diebus tractatur. Jam vero omni pustularum acie quasi in campum educta (quod *die* ab invasione *sexto*, quarto autem inclusive ab eruptione prima fieri jam diximus) haud amplius interrumpendus est ægro lecti usus per reliquum morbi decursum: qui quidem ut ante hunc diem concedi non debeat, ita ut diutius differatur, vix patitur ægri status, modo confluentibus Variolis laboret. Hoc autem est genus (quod notari velim) de quo hactenus verba fecimus. Quæ enim & pauca & distincta emergunt exanthemata, parum habent momenti sive in hanc, sive in alteram partem, si vel mediocriter in arte valeat is qui medetur. Quanquam etiam in genere hoc, utut suopte ingenio omni periculo vacet, haud pauci (quod serio dolendum est) Libitinæ cesserint, quoties scil. malo suo fato in eos inciderint, qui in promovendo calore spem omnem ponentes, cum morbo ad jugulandum ægrum, licet inscii, conspirabant.

Tempore ab hoc pustulæ augescere & corporis superficiem undique concalefacere incipiunt, at caput in primis, unde æger, nisi fuerit infans, ad somnum difficilior est, & inquietudine vexatur. Quod proximo loco in hoc morbo diligenter expendendum esse arbitror; prout enim sedatior fuerit sanguis, ita debitum augmentum & magnitudinem acquirent pustulæ, atque ex adverso, pro ratione orgasmi, quo tumultuatur dictus sanguis, pustulæ marcescent, intercepto ulteriori progressu; unde non solum peccantis materiæ eliminatio sufflaminatur, sed insuper singularum phlegmonum œconomia & genuina crasis interturbatur; indeque vel non omnino debito tempore ad separationem pertingunt, vel ichor demum fit puris vice, & loco flavi liquoris fuvum colore referentis, nigricans aliquis humor, vel succus alius non naturalis, & a genuinis Variolarum pustulis alienus, egeritur. Quapropter medicamenta *Paregorica* æque indicari in variolis confluentibus mihi videntur, ac indicatur quodvis remedium in quovis morbo; cum hic quasi *Specifica* sint, perinde ac cortex Peruvianus in febribus intermittentibus: quamvis haud ignorem paregorica non virtute aliqua precise specifica operari, sed isti solum indicationi respondendo, qua sanguini & spiritibus consopiendis, & in ordinem redigendis operam damus. Atque hic quidem sanguinis & spirituum motus inordinatior (Variolarum confluentium in adultis comes individuus) anodynorum usum præ ceteris deposcit, necdum ei satis innotescit hujusce morbi genius, qui ista vigiliis tantum deberi existimat. Sicuti enim fieri quandoque potest, ut etiam non dormiens bene compositis ac sedatis fruatur spiritibus, (quod ab assumpto Laudano persæpe accidit) ita etiam nonnunquam fit, ut spiritus vehementius agitati laudabili pustularum eruptioni officiant, etiam ubi æger multum dormiat, quod observatione dignum.

Ut de genere anodynorum jam loquar. Tametsi ego a multis annis *Laudanum liquidum* satis auspicato exhibuerim, quoties huic indicationi satisfaciendum erat, nihilominus *Syrupum de Meconio* ipse præferendum censeo; licet enim utrunque ad eundem scopum dirigatur, tamen Laudanum paulo magis calefacere mihi videtur, syrupus autem minus. Dosin quod spectat syrupi, ea non solum ægri ætati est adaptanda, sed & symptomatum gradui, & quæ homini, qui sedatos habet spiritus & probe compositos, nimia forte erit, alteri, cujus spiritus ferociunt magis, vix sufficiet. Exempli gratia, ponamus in genere sex drachmas plerisque convenire, jam in variolosis, quoties id remedii indicatur, vix intra *Unciam*, si quid præstare velimus, est subsistendum; quæ quidem quantitas singulis vicibus morbo decurrerente imperanda est. De adultis agimus impræsentiarum, etenim si infantibus propinetur, dosis pro ratione ætatis erit minuenda. Et sane paregorica non perinde indicantur in infantibus variolosis, ac in adultioribus, cum illi in somnos perdurante morbo proniores sint. Quamvis & in his quoties a morbo periclitantur magis, a paregorico abstinere multum extimescerem. At, quod dicere animus mihi erat, difficile

le est admodum paregoricorum dosin, quotamque in casu ista indicantur, certo determinare. Etenim sive in quocumque *Spirituum motu inordinatiori*, sive in *vomitu enormi & alvi-fluxu*, sive etiam in *dolore atrociore* (in quibus affectibus tribus præsertim usum paregoricorum indicari alibi docui) ea methodo sunt exhibenda, ut si prima dosis metam non attingat, alia atque alia debito tempore assumatur, donec tandem medicamentum Medici votis responderit, non tam ad ingestam anodyni quantitatem, quam ad effectum, quod in ægro producendum erat, respectu habito, quod ubi primum successerit, nec citius, Paregorici usu ita copioso ac frequenti cessandum est: interposito tamen semper inter singulas doses spatio aliquo, ut pernoscere valeamus, utrum dosis ultima id, quod, quærimus præstiterit, antequam nova ingeratur. At ubi semel finem propositum obtinuerimus, dosis anodyni in morbi progressu exhibendi, jam minor pro re nata definienda erit.

Exempla haud pauca in promptu mihi sunt, quibus eis, quæ hactenus tradidi, fidem astruam, at unicum impræsentiarum adducam. Aprilis 13. anno 1681. Quædam e nostra vicinia, nomine *Crosse*, ad me accedens atque flens obnixe, petiit ut filium ejus decennem adirem, qui a die quarto male habens, Variolis, ut ipsa metuebat, jam laborabat. Ego a podagra, quæ me tunc temporis excruciabat, detentus, Pharmacopolam, quo uti soleo, rogavi ut ægrum inviseret, ac mihi de ejus statu referret: rediens ille mihi narravit, pueri matrem e nescio cujus mulierculæ consilio, *pulverem Comitissæ* & alia calidiora remedia filio propinasse, quin & stragula adjecerat matris indulgentia, sub quibus quasi defossus latebat æger, ut horum pondere sudores (ad quos ceu ad sacram anchoram in hoc morbo fœminæ confugiunt) exprimeret; ad hæc magnam *Possseti* calentis vim, *floribus Calendulæ & cornu Cervi incoctis*, ægro infuderat; unde adaucto febris calore, tantam spiritibus confusionem induxerat, ut præter modum deliraret æger, totis adstantium viribus vix lectulo affixus, ac incondita quædam, furentium ad instar, submurmurans. Nondum tamen in lucem prodibant exanthemata, vel saltem obscure, sed denso agmine cutim impetebant, inhibita plane eruptione ab hac methodo violentiore, quæ ad eam solicitandam destinebatur. Jubeo ut e lecto eximatur quantocyus, neque eundem nisi noctu ingrediatur ante elapsum *sextum diem*: dein ut syrupi de Meconio unciam dimidiam statim sumat, quo ne hilum proficiente post horæ spatium eandem dosin repeto, at nullo cum fructu; quippe quod sanguis tam immani furebat orgasmo, ut non nisi unciis duabus cum dimidia (spatio tamen inter singulas semiuncias interjecto; quo liqueret quid postrema dosis præstiterat) intro assumptis frænari posset; quo facto, unciam dimidiam tantum singulis noctibus hauriendam præscripsi usque ad finem morbi: quæ quidem illam spirituum requiem, quam crebrior exhibitio paraverat, tueri jam partam valebat. Unde etiam convaluit æger.

Hic minime reticendum est, quod in quantacunque demum dosi & quantumlibet repetita exhibeatur primis hujus morbi diebus Narcoticum, modo sanguinis æstus atque enormis spirituum agitatio magnopere ferociant, vix scopum attingere poterit id, nisi æger a lectulo eximatur. Calor enim lecti calorem morbi ulterius augescit atque incendit; proindeque vim ita magnam Narcotici exhibere necesse erit, cui fortean Natura impar fuerit. Quod etiam usu venit, etsi haud tanto vitæ discrimine, quando cortex Indicus exhibetur in febre intermittente, ægro per ejus usum in lecto se continente. Et hoc, ni fallor, in causa fuit, quod curatio hujusce febris nonnunquam protelata fuerit, quæ alias citius absoluta esset, & quandoque etiam si febris remittens tantummodo, & non intersiincta erat, eadem adeo intendebatur, ut mortem ipsam æger haud effugerit.

Missis autem casibus extraordinariis, in quibus nullo non morbi tempore indicari potest hoc remedium; ego ista primum nocte exhibendum suaserim qua lecto jam in totum addicitur, *sexta* nempe a prima invasione, a quo tempore usque ad *diem decimum-septimum* omni vesperi est propinandum; vel saltem donec æger *ἐξω ἀκμῆ* quod ajunt, fuerit constitutus. Sexto enim die, caro phlogosi quasi corripitur; unde caput ab humoribus exinde concalefactis turbari incipit, & vacillare.

Curandum est autem sedulo, ut anodynum temporius sumatur hic, quam in aliis morbis: quoniam quidam caloris, & inquietudinis quasi paroxysmus variolosos sub vesperam semper affligit; & quandoque accidit, quod, nisi maturius exhibeatur sub ultimis morbi diebus, æger, derepente pauló hebe-

hebetior factus, mox incalescat; post de ægritudine queratur, quæ brevi in ipsa morte terminatur; attonitis haud parum amicis, qui paulo ante magnam de ægro, ceu convalituro, spem foverant. Cui tanto malo occurri fortean poterat anodyno confestim ingesto. His itaque diebus, *undecimo* vero præ ceteris, paregoricum temporius propinandum impero, etiam hora quinta sextave pomeridiana, utque in promptu sit, si quando forte ægritudo ex improviso invaserit. Quinimo persuasissimus sum, nonnullos ex mihi notis ideo fato functos, quod dicto medicamento, re jam postulante, destituerentur; cujus ope, si adfuisset, adhuc inter vivos numerari potuissent. Atque hoc in loco maxime, si in quo unquam alio, *Occasio præceps est*.

Quapropter cum tam ingens discrimen impendat, si Narcoticum vel sat cito non fuerit propinatum, vel si e diverso ita præmature, ut ejusdem vis paregorica, & spirituum sedatrix exoleverit, quam illud repetendum veniat, idcirco cum res in lubrico sit, tutissimum omnino est anodynum statis horis, tam mane, quam sero exhibere, ultimis sc. & periculosissimis morbi diebus: Neque hoc tempore syrupi dicti uncia semper sufficit, cum ea quantitas nihil præstet magis in intensiori sanguinis inflammatione; & spirituum animalium exorbitantia insigniore, quam uncia dimidia in morbo mitiore. Quinimo iterata experientia me edocuit, *Sesquiunciam* in juvenibus, & sanguineo temperamento præditis pro singula dosi, violentiæ symptomatum, quæ tunc ingruunt, & in quibus præcavendis toti sumus, frangendæ parem tantum esse; quodque hæc ipsa dosis in talibus subjectis, atque iis temporibus, mane & sero, non tuto tantum, sed cum magno etiam ægrorum commodo, repeti possit, donec illi convaluerint.

Neque vero hoc reticebo, quod in ultimis diebus Variolarum egregie confluentium quandoque necesse habui etiam ter in spatio diei naturalis *i. e.* octava quaque hora, Narcoticum exhibere; quando scilicet, vel ob violentum spirituum orgasmum; vel ob eorundem confusionem ægritudinem aliqualem inducentem, longiora ab usu ejus intervalla haud concederentur. Hoc autem notandum, quod si tam frequens diacodii exhibitio ægro nauseam creet (quod in dictis diebus sæpe accidit) hoc in casu *Laudanum liquidum* propinandum; cujus *gutt.* xvj. idem valent, ac ℥j. *syr. de Meconio*, nempe si eodem modo præparetur, quem in *Libro de Morbis acutis*, & *in Cap. de Disenteria* ibidem descripsimus.

Objicient, sat scio, illi, quibus hæc minus placent, materiam peccantem a Narcotico toties, & in tam larga dosi repetito, fixam iri, & ptyalismum retundi. Quibus respondeo, omnino fatendum esse salivationem aliquatenus imminui, nunquam tamen ita penitus cessare, ut non longissimis ab assumpto anodyno intervallis, atque ejus vi jam satiscente, nonnihil recrudescat, immo vero gemino hoc commodo stipetur. Primo quod æger, viribus a Narcotico instauratis, pituitam validius expectorare valeat. Dein quod saliva, quæ excreatur, licet parcior sit, rectius tamen excocta est, quam si anodynum non fuerit exhibitum. Proximo loco, ptyalismi defectus hic partialis plusquam compensatur faciei manuumque tumore, qui ex repetito paregorici usu, & certior est & major in iis diebus, quibus hæ partes solent intumescere: facies scil. ab octavo die usque ad undecimum, (quo tempore fere incipit subsidere) manus vero ab undecimo, usque dum pustulæ eas obsidentes maturuerint. Atque fidenter affero, neminem in hoc morbo probe versatum posse negare utriuslibet horum tumorum absentiam, quo tempore se debent ostendere, pejoris esse ominis, quam ptyalismum interceptum. Me quod attinet, longe tutius esse autumo ptyalismi compescendi discrimen subire, quam a Narcotico abstinere: quod ita impense morbus hic efflagitat, ut in eo rudis sit oportet, & parum observationi deditus, qui ægros suos subsidio tanto defraudat.

Non vero ita capienda sunt, quæ hactenus disserui, ac si ego quotidianum diacodii usum, vel ea quæ convenit dosi, in tenellulis infantibus, qui Variolis confluentibus laborant, suaderem, nisi morbus periculum grave intentet, idque duabus de causis; primo, quia usque adeo non calent infantes, atque illi, quorum vitæ fax plenius accensa jam luculentius ardet; dein quod Narcoticorum jugiter assumptorum vim non ita bene ferat ætas mollior, & magis infirma. Adde quod sponte sua somno fere perpetuo morbi tædia fallunt infantes. Nihilominus quoties, vel phrenesi illi corripiuntur, vel pustulæ mali moris sunt, anodyna omnino indicantur, horum enim utrunque sanguinis atque spirituum animalium motum interturbatum plus satis evincit.

Duo

Duo hæc, quæ adeo prolixe tractavimus, nempe ista methodus, qua inhiberi debet præpropera materiæ variolosæ primis in diebus assimilatio, tum & altera, qua motus spirituum inordinatus ab externarum partium inflammatione excitatus, est præcavendus, duo sunt quasi cardines, in quibus omnis hujus morbi curatio vertitur, quandoquidem quæ ex eo oriuntur mala, quod utrique huic discrimini non satis occurreretur, funesta illa symptomata invitant, quibus Variolarum tragœdia absolvitur. Quocirca cum præcipuæ hæ fuerint indicationes curativæ, ubi iis modo jam tradito fecero satis, nihil amplius mihi restat agendum, in quantum scil. Medicus sum, non vero formularum medicarum Præscriptor. Quas ego duas, sive artes, sive dotes, sive etiam provincias appellare libeat, toto cœlo a se invicem distare arbitror.

Unum adjicio, si *Epispastico* opus fuerit, id peramplum, & satis acre ægri nuchæ applicandum; quod ita opportuno tempore fieri debet, ut neque præmature appositum vim epispasticam ante diem undecimum, in quo de summa rerum agitur, amiserit; neque in eum ipsum diem rejiciatur, quo jam tardius adveniens, illo temporis articulo obesse possit, præ calore, & æstu, quem sanguini imprimit, cum febre secundaria vix pari marte tunc decertanti. Opportunissime itaque applicabitur epispasticum nocte illa, quæ magnam morbi crisin præcedit, mox ab assumpto paregorico, quod tunc erat exhibendum. Apposito per id temporis vesicatorio, dolor, quem ejusdem morsus afferet, desinet ante diem illum, quo æger vel agonizaturus, & materiæ peccanti eo ipso tempore dabitur exitus, quo eo est opus ad vincenda mala ista, quæ illum diem præstolantur. Hoc enim primum tempore, quod in hujus morbi historia fuse deduxi, facies, quæ hactenus inturgescebat, jam detumescere incipit, & salivatio, quæ hucusque pleno amne fluebat, decrescere; condensato jam, & non nisi ægre excreto, qui eam excitabat, humore. Ut vero mittamus epispasticum illud tum faciei detumescentiæ, tum etiam imminutæ salivationi quadantenus substitui, febri insuper secundariæ perdomandæ aliquatenus conducit, quæ nunc temporis invalescit, sanguine quasi obruto, & penitus infecto puris copia a totidem abscessulis resorpta; adeo ut in omnibus fere, quos unquam tractavi, Variolis laborantes, observaverim, pulsum in carpo salientem ægre percipi posse hoc tempore, utut facile se pridie hujus diei, & postridie etiam, digito exploratori se proderet.

Sed inter ea, quæ a capite sive derivant, sive revellunt, nihil æque mihi videtur operari ac *Allium* pedum plantis applicitum. Quod allium revera attrahat, manifestum est a vesiculis, quas sæpe excitat; & a dolore illo non ferendo, quem nonnunquam, licet raro, affert, etiam non excitatis vesiculis, humores scil. in partes illas invitando; unde dolor tam vehemens quandoque exortus est, ut cataplasmate e mica panis similaginei in lacte cocti eundem sedare necesse habuerim. In adultis itaque qui variolis confluentibus laborant, allium incisum, & linteo involutum plantis pedum admovere soleo, a die octavo, in quo primum facies intumescit, donec jam morbus periculo omni vacet, singulis diebus renovandum.

Neque interim istud mihi prætereundum est, ægrum scil. a carnibus, durante morbo, arcendum omnino esse, & cerevisiam lupulatam eamque tenuissimam tantum pro potu concedendam. Jusculis avenaceis, pomis coctis, & jam dicta cerevisia commodissime interea vitam tolerabit. At vero instante jam maturatione, ubi particulæ purulentæ in sanguinis massam regurgitantes eandem tabo suo inquinaverint, utile erit cochlearia vini aliquot, singulis auroris, & noctibus ægro indulgere. Stragula quod attinet, & lodices quibus æger in lecto est contegendus, neque plura sint illa, neque pauciora, quam quibus sanus utebatur. Quin & liberum ei sit, quoties voluerit, se ab hac in illam lecti partem transferre, quo præpediri possint sudores isti symptomatici, quos ægro nocere satis opinor, evici. Eodem pacto etiam præcavetur efferatior exanthematum phlogosis excitata a nimio calore, quem carnes contrahunt, quoties æger semper eodem in loco, ceu palo defixus, jacet. De hoc autem alias prolixius disserui.

Casum nuperrimum, ceu specimen integræ hujus praxeos, subnectam. Hac ipsa hyeme me accersebat fœmina nobilis, Domina *Dacres*, ut quendam suum nepotem, Dominum *Thomam Chent*, temperamento perquam sanguineo, & ætate florentem Medicus curarem. Pridie cœperat febricitare vehementer; colluviem biliosam in magna copia per vomitum rejiciebat; dorsum plurimum dolebat. His malis solatium quærens & levamen, lectum petebat, & tum stragulis acervatim injectis, tum calidis assumptis liquo-

liquoribus sudores per diem integrum omni ope solicitabat, sed frustra, cum tanta ad vomendum proclivitas, & alvi fluxus, licet modicus, omnem sudorificorum vim eluderent. Oleum interea febris igni affuderat, quo illa multum increverat. Ego jam Variolas brevi exorituras suspicabar, easque insigniter confluxuras, tum ob ætatis vigorem, tum etiam, quod sanguinem multum excalefecerat irrito sudoris extorquendi conatu, (quo quidem, si modo æstate ægrotaverat, & mictum sanguineum, & maculas purpureas certo advocaverat) tum vero maxime, quod semper observaverim in juvenibus immani vomitione, ægritudine, & dolore præter solitum vexatis, Variolas insequentes ultra modum confluxisse. Meum itaque esse ratus, ut nullum non lapidem moverem, quo præproperam materiæ variolosæ assimilationem obstruerem, a lecto illum arcebam, nisi statis prius horis somni. Die sequenti (tertius is erat) Variolis nondum comparentibus, sanguinis uncias octo e dextro brachio mane extrahi curabam: optimus erat ille floridusque, cum adhuc spirituosum tantum μίασμα exceperat, nondum vero putredinem illam, quam conciliat longior morbi mora, & in eorum sanguine utplurimum conspicitur, qui nuper ab hoc morbo convaluerint. Hora quinta post meridiem diei ejusdem, infusionis croci metallorum unciam unam exhibui, ex qua satis commode vomebat, & ægritudine levatus, longe melius habere visus est, jam haud invitus a lecto abstinens, a quo prius ægerrime se divelli patiebatur, ægritudine, & vertigine mactatus. Die quarto mane accedens, exanthemata, quibus præcavendis tanta fueram molitus, eo numero prodeuntia conspexi, ut ab insigniori, quem minitabantur, confluxu, ægri vitæ metuendum esset. Diligenter itaque cavebam, ne lecto interdiu committeretur; consulebam etiam, ut cerevisiam tenuem spiritu vitrioli instillato acidulatam potaret. In his ad sextum usque diem perseverabat; quibus diebus licet non ægrotaret, sed aura liberius vescens multum reficeretur, tamen alvo subinde laxiore fuit. Jam sub meridie non valebat ulterius, quod hic fieri assolet, se a lecto abstinere; decubuit itaque ad finem morbi, me non reluctante, cum nunc erupissent pustulæ omnes, quæ, non obstante meo omni conamine, plus satis confluebant. Quamvis enim pauciora erant exanthemata iis, quæ in nonnullis observavi ab hoc morbo extinctis; plura erant tamen, quam plerisque eorum, qui sanantur, solent prodire. Hac primum nocte syrupi de Meconio unciam unam in Aq. flor. Paralys. propinabam, singulis deinceps noctibus repetendam; suadebam etiam, ut non aliis stragulis, quam quibus sanus assueverat, tegeretur: ut jusculis avenaceis, & hordeaceis, nonnunquam etiam pomo cocto vesceretur; Cerevisiam etiam tenuem hauriret. Die octavo allium incisum, & panno lineo inclusum pedum plantis applicandum curavi, & renovandum quotidie, donec extra aleam consisteret. Post hæc pro augescentium pustularum genio omnia cedebant, usque ad decimum diem; quo tempore mane eum invisens, licet mediocriter se haberet, febris tamen secundariæ quendam quasi prodromum deprehendi, cum jactatione aliquali. Mox itaque procellam veritus imminentem, paregoricum supra laudatum exhibui, a qua tranquilla omnia, & pacata; eadem nocte syrupi de Meconio sesquiunciam præscripsi. Sequente aurora, diei sc. undecimi, cum post exolescentem vim anodyni, quod hesterna nocte sumpserat, jam de novo esset irrequietior, diacodii iterum sesquiunciam extemplo ingessi; vesperi item tantundem, atque eandem dosin mane, & sero ut assumeret quotidie consulebam, donec omnino convalesceret. Paruit æger; neque aliquod nos deinde symptoma exterruit, nisi quod urina ei quandoque supprimeretur, (malum junioribus hoc in morbo familiare) quam tamen genubus innixus in lecto reddebat: ptyalismum quod spectat, quantumvis salivæ copia frequenti anodynorum in tam larga dosi repetitione aliquantulum interciperetur, tamen longiore ab eorum usu intervallo pituitam concoctam excreabat, ac facies manusque debito tempore pro votis intumescebant. Die decimo octavo e lecto surgebat, & tunc primum jusculum e pullorum carnibus indulgebam, a quo per gradus indies ad victum consuetum redibat. Die vicesimo primo sanguis mittebatur e brachio dextro ad uncias octo, qui pleuriticorum sanguinem æmulabatur, & puris fere instar erat. Denique ad quatuor vices, spatio interposito, purgatus fuit.

Hic subinnuam, quod quoties in his pagellis dies ab invasione v. g. sextum, undecimum, &c. nominaverim, non ita accipi id velim, quasi Variolæ confluentes tertio nunquam non die erumperent; cum satis sciam quandoque ita accidere, etiam in iis, qui vel maxime confluunt, ut pustulæ non nisi

nisi post aliquod a die tertio temporis spatium se exerant. Eruptio autem utplurimum in diem tertium ab invasione incidit, & ut plurimum, qui (ex. gr.) die lunæ confluentibus Variolis primum laborare incipit, die Mercurii sequenti pustularum primitias in cute summa deprehendet, & Jovis dies ab illo die lunæ secundus, undecimus ille erit, periculi plenissimus, nisi interposuerit se Medicus.

Atque hic iterum repeto Theoremata hæc omnia ad *Confluentes* tantum *Variolas* referri debere, quæ in genere distincto nullum prorsus usum habent, nec ab illo exposcuntur. Et tam sibi, quam aliis imponunt, qui attollunt cristas, quoties eos sanaverit, quibus exanthemata numero pauca, eaque interstincta efflorescebant. Si tentare libeat, quantum in arte valeat, in Variolis confluentibus vires experiantur; maxime quoties, vel florentes ætate; vel eos qui immodica vini ingurgitatione nimium incaluerint, hic morbus invaserit. Ne in levioribus exercitati, ita toto cœlo aberrent, ut se eos servasse existiment, quos ipsi adstantes non occiderint.

Verum dissertatiunculam hancce non prius finiam, quam ubi retulero quæ mihi, dum hæc scriberem, suo ore narravit Amicissimus Dominus *Carolus Goodall*, M. D. Collegii Medicorum Socius, atque impræsentiarum Censor: quod mihi ideo faciendum duxi, quo melius iis fidem conciliem, quæ cum hic, tum alibi, & de petechiis, & de mictu sanguineo affirmavi: utrunque nempe hoc symptoma quoties acutis morbis accedit, atrociori sanguinis inflammationi omnino deberi, ac proinde refrigerantia indicare remedia. Casus se ita habuit.

Juvenis annorum quasi 27. habitu corporis extenuato, & calido temperamento præditus, febre violenta, & continua correptus est mense Junio, Anno 1681. *Lingua erat sicca, & scabra, sitis vehemens, pulsus celer, dolor regionem cordis scrobiculo vicinam discruciabat, dorsum vero in primis, (in quo jugiter deseviebat) sanguinem subinde mejebat, tum & petechiæ coloris subfusci collum, pectus, & carpos dense insidebant. Die sexto accersitus Medicus, & ægrum de vita periclitari a nimia urinæ sanguinolentæ excretione comperiens, Indicationes curativas ad sanguinem refrigerandum incrassandumque, cum etiam ad vasorum oscula, quæ in renibus relaxata dehiscebant, obturanda dirigendas censebat.*

Præmissis itaque tum venæ sectione, tum bolo lenitivo, ægrum, ut a lecto, quantum fieri potuit, se abstineret, serio monuit, cum a continuo lectuli calore mictum sanguinis promoveri non dubitaret: suadebat etiam ut in culcitra corio tecta æger potius dormiret, supinus non nisi rarissime jaceret, lac aquæ permistum, ut potaret, panatella, oryza lacti incocta, pomis coctis, sive solis, sive aqua fontana intritis, & sacharo edulcoratis vesceretur. Medicamenta ordinabat sequentia.

℞. *Fl. rof. rubr.* ℥vi. *cort. inter. Querc.* ℥ß. *Sem. Plantag. parum contus.* ʒiij. *Aq. Font.* ℔ij. *Sp. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem; infundatur in vase clauso calore leni per quatuor, vel sex horas. Colat. add. aq. Cinnam. hord.* ℥iij. *Sacch. albiss. q. s. ut f. Tinctura gustui grata, de qua sæpiuscule bibat die noctuque.*

Enema e lacte cum Syrupo Violaceo injiciebatur hora a meridie secunda: & hora somni sequens Haustus propinabatur.

℞. *Aq. fl. Paralys. Plantag. Cinnam. hord. an.* ℥ß. *Aceti stillat.* ʒij. *Syr. de meconio* ʒvj. *M.*

Die septimo, symptomatibus vix se remittentibus, Enema jam descriptum singulis diebus injiciendum curabat, tum etiam Emulsionem, Haustumque ad hunc modum præscribebat.

℞. *Sem. Cichor. Endiv. Lactuc. Portulacæ an.* ʒij. *Sem. Cydon. Papav. alb. an.* ʒiß. *Amygd. dulc. excort. n.* jv. *contundantur simul in Mortar. marmor. sensim affundend. Aq. Hord.* ℔iß. *colat. add. sacchar. Crystall. q. s. f. Emulsio, de qua bibat coch.* xij. *quarta quaque hora.*

℞. *Aq. fl. Paralys. Nymph. germin. Querc. Plantag. an.* ℥ß. *Aceti stillat. Aq. Cinnam. hord. an.* ʒiij. *confect. de Hyacinth.* ʒß. *syr. de meconio* ʒj. *M. f. Haustus hora somni sumendus.*

Die octavo, cum adhuc instaret febris, sanguis urinæ immistus copiosius exiret, & petechiæ in prænemoratis partibus numerosæ comparerent, omnia hæc symptomata a sanguinis calore, tenuitate, & acrimonia, oriri conjectans, sanguinem secunda vice detraxit, liberatiorem cerevisiæ tenuis usum, cui vitrioli spiritus ad gratum acorem prius instillabatur, concessit: quam cum fastidiret æger, possetum e succo limonum, & lacte ei indulsit, uti etiam limonum pulpam in taleolas divisam, & sacharo involutam. Addebat & sequentia.

℞. *Conf. Lujul. Cynorrhod. an.* ℥ß. *confect. de Hyacinth.* ʒiij. *Diascord.* ʒiß. *corall. rub. præparat. sang. Dracon. Bol. Armen. an.*

℈j. Syr. e Symphyt. & Pilosell. q. s. ut f. Opiata, de qua capiat quantit. Avellanæ sexta quaque hora, superbibendo haustulum seri lactis succo limonum facti, & sacch. alb. edulcorati, vel decocti Vulnerarii Spiritu Vitrioli acidulati.

Haustus hesterna nocte præscriptus repetatur, cum Syr. de Mecon. ʒx.

Nono die petechiæ paulatim evanescebant, urina minus sanguine scatebat, quique inerat facilius separabatur, & matulæ fundum libentius petebat, hortabatur itaque ægrum ut in remediorum horum usu perseveraret, & diebus aliquot elapsis sequentia adjiciebat, ad eundem scopum collimantia.

℞. *Conf. Rof. rub. per setaceum traject. & Vitriolat. ℥iv. balsam. Lucatel. ʒij. Bol. Armen. Sang. Dracon. Spec. Electuar. Diacoral. an ʒj. Syr. e Coral. q. s. ut f. Elect. de quo cap. quant. Nuc. Moscat. bis de Die, superbibendo haustum Emulsionis sequentis.*

℞. *Sem. Lactuc. Portulac. an. ʒiij. Cydon. ʒiss. Papav. alb. ʒß. Amygd. dulc. excort. n. v. contund. in mortar. marmor. sensim affundendo Aq. Plantag. ℔ij. Aq. Cinnam. Hord. ℥ij. Colat. ad Sacch. q. s.*

His remediis, favente numine, æger intra septimanas tres a febre, & horrendis illis quæ memoravimus symptomatibus liberatus, petechiis abolitis, atque urina tum colorem naturalem, tum consistentiam recipiente, paulatim ad sanitatem, & vires pristinas rediit.

Quamvis autem symptomata ista jam dicta febri continuæ accrescerent, non vero illi morbo, de quo nos supra egimus; cum tamen quoties utrumlibet ea comitantur, a vehementi inflammatione, & sanguinis nimia attenuatione, unde sanguis per oscula vasorum quasi vi exigitur, semper ortum ducant; nullus dubito quin par methodus in tanta causarum paritate omnino sit adhibenda, quantum se fert utriusque morbi genius. Quamobrem virum optimum rogabam, ut mihi per illum liceret hanc ejus curationem hic subnectere. Quam quidem si quis vel mihi infensissimus, (cum autem alienos mores e propriis æstimans, nullum inimicum habere sperem) præstiterat; tamen veritate victus, præclarissimam eam fuisse omnium, quas unquam novi, curationum, lubens faterer: cum jamdiu compertum habeam quam sit fatale febricitantibus sanguinem cum urina excernere. Cum vero idem amicitia mihi sit conjunctissimus, quanto cum animi prolubio, & veritati & viri amantissimi famæ mihi litandum erat. Hic enim ille est, qui cum pauci admodum me vel minimum quid in re medica sive indaganda sive etiam excolenda profecisse asserere auderent, maledicorum torrenti se medium objicere sustinuit, atque me pari zelo, ac fide tutabatur, quo parentem filius. Quantumlibet autem beneficio tam insigni devinctus, nunquam tamen nisi eas, quas commeruit laudes, prædicarem, cum perinde fere sit improbum sive opprobrio, sive laudatione indignos afficere, quandoquidem utrinque a veritate discedatur. Nemo itaque mihi vitio vertat, si virum hunc ego nemini, inter eos qui mihi hactenus innotuere, probitate secundum fidenter affirmaverim, cum in tot annorum spatio, quibus eo familiariter usus sim, nec dicto quenquam lædere, quanto minus facto, sibi permiserit. Quantum vero in ea quam profitetur arte præcellat, modo Deus vitam ei concesserit, brevi satis elucescet; cum eruditioni haud vulgari, quas omnes medicinæ tam antiquæ, quam modernæ tractus perlustraverit, exquisitissimam in subtilioribus praxeos minutiis indagandis solertiam (sine qua nemo unquam medicinam merita cum laude faciet) catus attulerit. Unde etiam ægrorum suorum votis, bonus felixque cum primis respondet.

Hæc demum sunt quæ ipse de hoc morbo sentio, quæ non mihi suggessit phantasiæ imaginatricis temeritas, sed phænomena practica edocuere. Neque sane capio, qui fieri possit, ut fallatur is, qui cogitationes suas omnes mera ac nuda ejus sive artis sive facultatis praxi limitat, & determinat, quam sibi perdiscendam, & cum laude exercendam proposuit; aut e contra qui possit fieri, ut non tam in ipso se, quam in aliis decipiendis omnes vitæ annos prodigat ille, qui in iis excogitandis operam disperdit, quæ cum praxi nihil prorsus habent commune. Et sicuti haudquaquam faustus probusve *navis ad Clavum Gubernator* fuerit ille, qui non tam ad brevia, & saxa submarina agnoscenda evitandaque, quam ad causas fluxus refluxusque maris speculandas animum advertit (quod quidem cum Philosopho sit dignissimum, ab eo tamen perquam est alienum, cui id tantum negotii datum est ut navis non submergatur) ita neque Medicus, cui non alia quam curandorum morborum provincia decernitur, quantumlibet ingenio ceterisque animi dotibus valeat, in arte vere medica proficiet, qui non tam in occulta, & tortuosa illa methodo, qua Natura morbos

bos parit alitque (a qua etiam eorundem historia pendet) indaganda, atque in remediis eidem adaptandis omnes animi vires intendat, quam in curiosis & περίεργον speculationibus cerebrum fatiget, ad homines orco eripiendos (quod spondet medicina) ne hilum facientibus. Quæ quidem prævaricatio non solum in causa est, quod genus humanum commodis illis & emolumentis privetur, quibus a plurimorum ingenio animique dotibus augeri potuisset, sed etiam effecit tandem, ut quæ medica appellatur, revera confabulandi garriendique potius sit ars, quam medendi. Atque eo tandem deventum est, ægris vivendum moriendumve sit, prout Philosophus, vel conjectando scopum attigerit, vel ab eodem aberraverit, quod in lubrico semper est atque ancipiti, cum primi isti speculationum repertores, non minus quam eorum mancipia, & servum pecus, de cerebrosis istis commentis bello quasi internecino invicem digladientur, attamen nemo fortasse omnium ipsam veritatem assequatur. Quamvis enim, si mentem serio applicuerimus, quid de facto agat Natura, & quibus in operatione sua utatur organis, deprehendere valeamus; modus tamen, quo illa operatur, mortales, aut ego fallor, semper latebit. Neque hoc mirum est, cum longe (immo supra omnem humanum captum longe) credibilius sit nos misellos homunciones ab illustri vitæ lucisque regione exulantes, methodum, qua in in fabricanda machina usus est sapientissimus Artifex, capere nullatenus posse; quam fabrum ferrarium rudem prorsus, & imperitum nescire quo pacto concinnetur automaton horarum index, cujus structura, & motus exquisitissimam artis elegantiam præ se ferunt. Sicut de facto constat; cerebrum omnis tam sensus, quam motus fontem esse, tum etiam & cogitationum, & memoriæ officinam; & tamen non est possibile a diligentissima ejus inspectione contemplationeve mentem usque adeo illuminari, ut intelligere possit, quo pacto substantia ita crassa, & quasi pulpa quædam, neque operis, ut videtur, usque adeo affabre elaborati, usui ita nobili, & facultatibus tam præcellentibus queat sufficere; neque exinde assignare quis potis est, qua ratione ex Naturæ ejus vi, & structura partium, sive hæc sive altera ista facultas necessario fuerit exerenda.

Atque hæc de variolis confluentibus: Quibus si adduntur quæ in historia morborum acutorum de hoc affectu tradidi, summam habes eorum quæ mihi hactenus innotuere, eaque omnia diligentissime, quod a me fieri potuit, trutinata atque expensa.

Accingo me jam (quoniam tu id postulas, Vir Eruditissime) ad ea exponenda, quæ de *Affectionibus Hystericis* hactenus observatione comperi. Quas quidem, perobscuram & difficilem, præ ceteris qui homines vexant, morbis, diagnosin habere, tum etiam ægrius curationem admittere, lubens fateor. Attamen ut potero morem tibi geram, ea, quæ Epistolæ convenit, brevitate, quam sane a me exigit valetudo infirmior, & quasi vacillans, hac præsertim anni tempestate, qua mihi vertendum est, ne si pertinacius cogitationibus indulsero, podagræ mox paroxysmum accersam. Paucis itaque expediam, quæ hic habeo dicenda, methodo, qua uti soleo, insistens; brevem scil. morbi historiam tradens secundum vera naturæ phænomena; tum etiam medendi rationem subnectens, quæ mihi optime cessit; quamque non tam librorum lectio, quam experientia propria, magistra haudquaquam infida, jam olim suggessit.

Hic morbus, si recte calculum pono, chronicorum omnium frequentissime occurrit; & sicuti febres cum appendicibus suis duas partes tertias ad chronicos morbos simul sumptos si comparentur, complent, ita affectus hysterici (vel isti saltem qui eo nomine insigniuntur) ad reliquæ partis tertiæ dimidium assurgunt, hoc est, chronicorum pars media sunt. Fœminarum enim paucissimæ (qui sexus adultorum dimidia est pars) ab omni horum affectuum specie prorsus liberæ sunt, si istas excipias, quæ laboribus assuetæ dure vitam tolerant. Quinimo non pauci ex iis viris, qui vitam degentes sedentariam chartis solent impallescere, eodem morbo tentantur. Et quamlibet omnis retro antiquitas symptomata illa affectibus hystericis adnascentia utero semper vitio verterit, si tamen *Affectiones Hypochondriacas* vulgo dictas, quas splenis aut viscerum nescio quorum obstructioni imputamus, cum mulierum hystericarum symptomatibus conferamus, vix ovum ovo similius, quam sunt utrobique phænomena, deprehendemus. Neque tamen reticendum est, fœminas multo crebrius hoc morbi genere corripi quam solent mares, non quod se uterus magis male habeat, quam alia quævis corporis regio, sed ob causas infra explicandas.

Sed nec spectabilior est hujus morbi frequen-

quentia, quam varietas illa multiformis qua se ostendit, & nullos fere non æmulatur ex iis affectibus, quibus atteruntur miseri mortales. Quamcunque enim corporis partem insederit, symptomata, qualia ei competunt parti, statim producit; Et nisi Medicus tam sagaci quadam solertia & *εὐστοχίᾳ*, quam in arte peritia valeat, fraus ei fiet, atque ista symptomata a morbo aliquo essentiali hujus, vel illius partis, non vero ab affectione hysterica, pendere arbitrabitur.

Quandoque v. gr. *Capitis* arcem occupans, *Apoplexiam* facit, quæ similiter *Hemiplegia* solvitur, eam omnino referens apoplexiam, qua tum ætate, tum mole corporis grandiores siderantur, & quæ ex eo nascitur, quod, cerebri cortice pituitæ copia referto ac scatente, spirituum animalium meatus, ac semitæ intercludantur: a qua quidem causa, quæ fœminis hystericis accidit apoplexia, oriri nullatenus videtur, cum easdem haud infrequens adoriatur confestim a partu, magna sanguinis vi simul ejecta, & vel partui laboriosiori, vel vehementiori alicui animi commotioni debeatur.

Quandoque *Spasmos* horrendos gignit, *Epilepsiæ* persimiles, ventre & præcordiis guttur versus intumescentibus, & nixus ita fortes edente ægra, ut licet alias mediocrium tantum fuerit virium, jam omni adstantium ope vix retineri queat, incondita interim atque inarticulata quædam vociferans, & pectus feriens. Fœminæ, quibus hæc species, quæ *uteri Strangulatus* vulgo audit, familiarior est, temperamento sunt ut plurimum plusquam solet sanguineo, & habitu corporis ad viragines accedente.

Nonnunquam *exteriorem Capitis partem* occupat, pericranium inter craniumque, dolorem vix tolerabilem adferens, in quadam tantum particula, quæ transverso pollice contegi possit, jugiter defixum. Dolorem hunc etiam comitantur vomitiones enormes. Hæc species *Clavus Hystericus* mihi est, istas præ ceteris fatigans, quæ *Chlorosi* laborant.

Nonnunquam in *partes* incidens *vitales*, ita vehementem *Cordis palpitationem* excitat, ut quæ eam patitur fœmina pro indubitato habeat, sonitum cordis in costas arietantis etiam ab adstantibus omnino debere percipi. Hæc species eas maxime infestat, quæ extenuato sunt corpore, & crasi minus firma, quæque extabescentium pene formam præ se ferunt; tum etiam Juvenculas *Febre Alba* pallescentes.

Nonnunquam *Pulmones* obsidet, unde æger creberrime tussit, & fere sine intermissione, nihil prorsus expectorans: & quantumlibet hæc tussis species non ita valido nisu thoracem concutiat, atque illa quæ convulsiva dicitur, explosiones tamen longe frequentiores sunt, æger præterea non ita sensu valet. Hæc autem *Tussis Hystericæ* species oppido rara est, & fœminas pituita scatentes præ ceteris exagitat.

Nonnunquam in *Colon*, & regionem *Scrobiculo Cordis* subtensam impetum faciens dolorem vix ferendum infligit, *Iliacæ Passioni* haud absimilem; ubi ægra immodice vomit, colluviem quandam viridem, bili, quam *Porraceam* appellant, fere parem, nunc etiam insoliti alicujus coloris, rejiciens. Sæpe etiam postquam ægra ad multos dies jam dicto dolore (qui vel Stoicorum *ἀπάθειαν* expugnaret) & continuo vomituritionis conatu tantum non fuerit enecta, tandem *Ictero* intensiore omnem corporis superficiem ad instar croci tingente, solvitur paroxysmus. Ægra interea diris mentis angoribus pressa, omnem recuperandæ sanitatis spem prorsus abjicit: quæ quidem animi dejectio, & quasi *desperatio* quædam; non magis, quantum ego observavi, ab hac hystericorum affectuum specie sejungitur, quam sive dolor, sive vomitus præmemorati. Atque hoc genus in istis præcipue locum habet, quæ corporis habitu laxiore crudoque sunt, tum & in iis, quæ infantes grandiusculos, cum ingenti sui & naturalium vitæ flaminum dispendio, sunt enixæ.

Quandoque hoc malum in alterutrum ex *Renibus* incursans, atrocissimo quem illic parit dolore, *Paroxysmum Nephriticum* omnino mentitur, idque non solum doloris genere locoque quo sævit, sed & adscititis vomitionibus immanioribus, tum etiam nonnunquam ex eo, quod dolor per uretherum ductus propagetur; ita ut ægre admodum dignosci queat, utrum hæc symptomata ab incluso calculo, an vero ab affectu aliquo hysterico enascantur, nisi forte casus aliquis acerbior ægræ animum paulo antequam corriperetur discrucians, aut materiæ viridis per vomitum rejectio, symptomata ista affectioni potius hystericæ quam calculosæ tribuenda esse docuerint. Sed neque *Vesica* ab hoc pseudosymptomate atque ementito affectu immunis est; cum non tantum ipsa ab eo doleat, sed & urina supprimatur, perinde ac si calculus eam obstrueret, qui tamen nullus est. Rarissime autem cernitur postrema

ma hæc species vesicam attingens, quæ vero renum calculum imitatur, non ita raro. Utraque eas solet invadere fœminas, quarum vires repetitis sæpe paroxysmis hystericis jam fractæ sunt, & sanitas coporis detrita.

Nunc in *Ventriculum* decumbens, continuas *Vomitiones* excitat; nunc etiam *Diarrhœam*, quoties scil. in intestina effunditur: at neutrum horum symptomatum sequitur dolor, licet in utroque persæpe compareat dictus ille succus viridis. Utraque hæc species iis familiaris est, quas frequentiores paroxysmi hysterici debilitaverunt.

Atque ut hic morbus omnes ferme partes *Internas* infestat, ita etiam nonnunquam, & *Exteriores* carnemque musculosam occupat, *maxillas* scil. *humeros*, *manus*, *crura*, *tibias*, nunc dolorem adducens, nunc tumorem; in quo genere is qui tibias distendit, tumor præ reliquis conspicuus est. Cum enim in hydropicorum tumoribus duo hæc semper observari possint, ut tumor sc. sub vesperam se majorem exhibeat, tum etiam ut pastæ instar madentis, vestigium digiti fortius impressi formamque referat: jam in hoc altero, tumor matutino tempore protuberantior est, nec digito cedit prementis, aut vestigium ullum manet. Plerunque etiam tibiarum alterutram tantum inflat: de cetero sive magnitudinem spectes, sive etiam superficiem hydropicorum tumores ita ad amussim æmulatur, ut ægre se haud facile ab ea quæ insedit sententia, dimoveri patiantur.

Sed neque ipsi *Dentes* (quod vix credas) ab hujusce morbi insultu se possunt defendere; licet neque vel minima cavitas, neque humoris alicujus defluxus, saltem qui percipi queat, doloris sive ansam præbuerit, sive vehiculum; qui nihilominus nec mitior est, nec contractior, aut expugnatu facilior. Isti vero tum dolores, tum tumores, quibus afficiuntur, partes exteriores, quas supra memoravimus, eas præcipue fœminas adoriuntur, quæ, longa paroxysmorum hystericorum serie, ac impetu violento tantum non exanimatæ, vitam ducunt vix vitalem.

Inter omnia vero morbi hujus tormenta, nullum se tam crebro ingerit quam *dolor* in *Dorso*; quem certo certius persentiscunt, quotquot vel levissime hoc affectu tanguntur. Quinimo id habent effectum commune dolores prædicti, quod illa, cui inhæserant regio, etiam post eorum discessum, tenera sic, & quasi fustibus probe fuerit dedolata; tactum refugiat; quæ quidem teneritudo sensim evanescit.

Hoc interim observatu dignissimum est, quod non raro notabilis quædam *externarum partium refrigeratio* symptomatibus his omnibus viam quasi sternit, & plerunque non nisi paroxysmo finito dispellitur: quam quidem refrigerationem haud semel isti fere, qua rigent cadavera, parem comperi, pulsu nihilominus recte se habente.

Addo, quod hystericæ fere omnes, quotquot ego hactenus tractavi, de *spirituum* dejectione sive *subsidentia* (ut cum illis loquar) conqueruntur; pulmonis regionem indigitantes, quoties locum, in quo hæc spirituum contractio, seu subsidentia sentitur, volunt designare.

Demum mulieres affectione hysterica laborantes, nunc in *risum* effundi, nunc in *lacrymas* pariter immodicas solvi, nulla *occasion* manifesta sive illum, sive has extorquente, nemini non est notum.

Inter omnia vero, quæ in hoc morbo comparent phænomena, illud maxime proprium est, atque ab eo fere inseparabile, quod scil. ægræ *urinam* subinde reddant plane *limpidam* ad instar aquæ e rupibus scaturientis, idque satis copiose, quod quidem ego sigillatim percontando, in omnibus fere didici signum esse pathognomonicum eorum affectuum, quos in fœminis *Hystericos*, in maribus *Hypocondriacos* appellandos censemus. Atque in masculis nonnunquam observavi, quod mox ab excreto lotio coloris citrini (immo vero proximo temporis momento) violentiori aliquo animi motu derepente perculsi, statim urinam, crystallum claritate æmulantem, magna copia, & impetu diu continuato ejecerint, eo usque se male habentes, donec urina pristinum colorem induerit, & paroxysmus simul evanuerit.

Quin & omnibus tam hystericis, quam hypochondriacis, quibus scil. jam malum inolevit, id accidit, ut *flatus* quandoque *nidorosos* e ventriculo emittant; quoties aliquid comederint, licet moderate tantum, & pro ratione appetitus, tum etiam aliquando *acidum* eructent, acetum sapore referens, quoties in eos ascenderit; læsa nempe utrobique concoctione, & succis proinde a naturali statu interversis.

Neque hoc tantum nomine infelices sunt, quod corpus ita male affectum, & quasi conquassatum adinstar ædium ruinas undiquaque minitantium, tantum non corruat, & satiscat, cum magis adhuc animo ægrotent, quam corpore. Cum enim desperatio plane insanabilis de hujusce morbi natura sit,

sit, indignantur admodum quoties aliquis, vel minimam de sanitate recuperanda spem injecerit; facile interim credentes omnia scil. quæcunque in homines cadere possunt incommoda, quæque adeo fert rerum Natura, perpessuros, tristissima quæque sibi ominantes, atque timorem, iram, zelotypiam, suspiciones, & si quæ atrociora sunt animi pathemata, vel ex levissima, vel etiam nulla data ansa, arripientes, & sinu foventes irrequieto anxioque; ab omni interim gaudio, spe, lætitia abhorrentes, quæ si forte occurrant, quando hæ raræ aves sunt, velocissime avolant, animum interim haud minus vehementer exagitantia, quam solent mæstiora illa πάθη, ita ut nullibi mediocritatem servent, in una levitate constantes; nunc amant præter modum, mox odio eosdem sine causa prosequuntur: nunc hoc illudve sibi agendum proponunt, mox a proposito resiliunt, & quod cum eo pugnat, aggrediuntur, sed neque hoc peragunt, ita animi pendentes, ut nunquam liceat quieta mente consistere. Quodque de superstitiosis asserit Orator Romanus, nostris hisce melancholicis pulchre quadrat. *Perfugium videtur omnium laborum, & solicitudinem esse somnus, ac ex eo ipso plurimæ curæ, metusque nascuntur;* cum funera tantum in somniis, & denatorum amicorum umbræ repræsentantur. Ita tam animo quam corpore excarnificantur, quasi hæc vita omnis ignis esset expurgatorius, in quo scelera alio in statu perpetrata jam luerent atque expiarent. Neque hoc tantum maniacis accidit, & furiosis, quos dicimus, sed etiam illis, qui, si hos animi impetus excipias, prudentia ac judicio valent, quique & meditationum profunditate, & sapientia orationis longe eos superant, quorum mentes his cogitationum aculeis nunquam fuerint excitatæ. Ita ut non sine ratione observaverit Aristoteles, melancholicos ceteris ingenio præstare.

At vero tam horrendus animi status, qualem supra delineavimus, non aliis competit, quam iis, qui diu multumque cum hoc morbo conflictati, tandemque subjugati quasi victas manus dant; maxime si res adversæ animi mœrores, solicitudinesve, nimia in literarum studio assiduitas, atque animi contentio cum prava corporis diathesi conspirantes, oleum camino adjecerint.

Dies me deficeret, si omnia quæ affectus hystericos gravant symptomata enumerare velim; tam diversa atque ab invicem contraria specie variantia, quam nec Proteus lusit unquam, nec coloratus spectatur Chamæleon. Proinde recte mihi videtur rationem subduxisse *Democritus* (quantumlibet in morbi causa hallucinaretur) Ubi in Epistola ad Hippocratem missa diserte asserit: *Sexcentarum ærumnarum, innumerarumque calamitatum authorem esse uterum*. Neque tantum multifaria sunt ista, sed nec regula aliqua aut typo uniformi se contineri patiuntur, quod in aliis hominum affectibus tamen usu venit, sed quasi farrago sunt quædam συμπτώματα incomposita atque inordinata, unde perarduum est hujus morbi historiam describere.

Causæ autem hujus morbi *Procatarcticæ* seu externæ, vel sunt vehementiores corporis motus, vel etiam multo sæpius, violenta quædam animi commotio a repentino aliquo, sive iræ, sive doloris, sive etiam timoris, & similium pathematum insultu. Quoties itaque me consulunt fœminæ de hoc illove corporis affectu, cujus ratio e vulgaribus morborum dignoscendorum axiomatibus nequeat reddi, nunquam non diligenter ab eis exquiro; An non eo de quo conqueruntur malo, tum præcipue fatigentur, cum tristitia, ærumna, aut alia aliqua perturbatio eas male habeat, quod si annuerint, jam satis superque mihi constat morbum in hac, de qua agimus, Tribu censendum; præsertim vero si diagnosin id clarius illustret, quod scil. certis aliquot temporibus urinam limpidam, & crystalli æmulam, eamque copiosam simul excernant. His vero animi moribus, qui usitatiores sunt hujus morbi προφάσεις, accedunt vel stomachi vacuitas ab inedia pertinaciori, vel nimiæ humorum evacuationes, sive a sanguine intemperanter effuso, sive ab emetico, aut cathartico cui impares erant ægræ vires.

Jam vero ab hac totius morbi imagine, secundum vulgatissima ejus συμπτώματα depicta, proximo loco ejus *Causæ efficientes internæ* sive προηγούμεναι mihi veniunt pensitandæ, quantum eas, ex omnibus quas descripsimus circumstantiis simul junctis, exspicari valeam. Pendent ergo affectiones istæ, quas in fœminis hystericas, in maribus hypochondriacas insignire libet, quantum ego judico a spirituum animalium ἀταξία, unde facto impetu in hanc illamve partem plus quam pro rata densi nimiique feruntur, spasmos uti & dolorem excitantes ubi in partes sensu exquisito præditas irruunt, atque organorum, tum ejus in quod se ingerunt, tum istius a quo abscedunt, functiones pervertentes; cum utrum-

utrumque ab hac tam iniqua partitione, quæ Naturæ œconomiæ penitus adversatur, haud parum detrimenti capiat.

Cujus quidem ἀταξίας origo atque *causa antecedens* est debilior dictorum spirituum crasis, sive nativa ea fuerit, sive etiam adventitia, unde quavis παρόδῳ dissipatu faciles sunt, & eorundem systema nullo fere negotio dirimitur. Quemadmodum enim *Homo* quidam *exterior* conspicitur ex partibus sensui obviis compaginatus, ita proculdubio & *interior* est quidam homo e debita spirituum serie, & quasi fabrica constans, solo rationis lumine contemplandus. Hic vero cum temperie corporis intimius conjunctus, & quasi unitus, tanto ægrius faciliusve de statu suo dejicitur, quanto major est minorve ea, quam a Natura sortimur, principiorum constituentium firmitas. Quamobrem fœminas longe plures quam masculos hic morbus aggreditur, quoniam videlicet istas Natura magis delicatulo rarioreque corporis habitu ceu vitæ molliori, & hominum deliciis destinatas, blanda donavit; mares autem toroso corporis robore, utpote qui laboribus exantlandis in tellure colenda, & repastinanda, & feris, quibus alantur, capiendis, aliisque similibus, apti nati sint.

Dictam autem spiritum ἀταξίαν hujus morbi causam esse, phænomena jam descripta satis probant; quorum præcipua tantum attingam, a notissimo illo affectu hysterico, qui *Uteri Strangulatus* vulgo dicitur, initium faciens. Hic jam spiritus, facto quasi agmine in ventre inferiore, catervatim magnoque impetu in fauces irruentes, spasmos excitant per omnem quam transeunt regionem, ventrem inflantes ad instar globi prægrandis, qui tamen nihil aliud est quam partium spasmo tentatarum convolusio, & quasi conglobatio quædam, quæ non nisi magna vi reprimi potest, & coërceri. Partes interim externæ massaque carnea a spiritibus, jam alio raptis, magna ex parte destitutæ, eo usque frigescunt persæpe, non in hac sola affectus hysterici specie, sed in aliis omnibus, (quod prius adnotatum) ut cadavera non frigeant magis. Pulsus interim qualis sanarum est, nec ægra ab hoc frigore de vita periclitatur, nisi illud ab evacuatione aliqua enormiori præcedente originem ducat.

Idem etiam dici potest de violentiori isto affectu hysterico, qui externa facie *Colicam biliosam*, vel etiam *Passionem Iliacam* æmulatur; in quo ægra dolore vix tolerando in regione cordis scrobiculo circumposita, una cum immani materiæ herbam colore referentis, evomitione, discruciatur. Quæ quidem symptomata haud aliunde nasci existimo, quam a vehementi spirituum dense conglomeratorum in dictas partes impulsu, unde & spasmus, & dolor, & earum totalis facultatum subversio.

Neque ex eo quod ista, quæ in hoc affectu sive per os, sive per sedem egeruntur, colore quandoque viridi tingantur, statim conficitur morbum hunc in humoribus residere, aut atrocissimum illum dolorem ab humoris alicujus acrimonia partem, cui inhæret dilaniantis, produci; quem idcirco pro minera morbi habeamus, ac proinde remediis tam ἄνω quam κάτω catharticis radicitus extirpandum censeamus. Etenim de facto constat, ægritudinem illam, qua laborant navigantes (a spirituum animalium agitatione ortam, in fluctuanti ac irrequieto mari) colluviem coloris plane herbacei ex hominum, vel sanissimorum ventriculo exantlare, ut primum in mare longius sunt provecti, quibus tamen ante semihoram ultimo elapsam non inerat bilis hæc, quam porraceam appellare libet. Annon & infantes in paroxysmis convulsivis, in quibus spirituum animalium maxime res agitur, tam per superiora, quam per inferiora materiam ejusdem plane coloris ejiciunt? Quibus addendum est id, quod experientia ferme quotidiana docet, scil. quantumlibet ejusmodi, sive fœminas, sive infantes iterata catharsi exhauserimus, attamen color jam dictus in eis, quæ vel per vomitum, vel per sedem exeunt, usque visitur. Quin etiam a pharmacis tam emeticis quam catharticis frequentius propinatis uberior materiæ viridis nascitur seges, cum ab utroque genere spirituum ἀταξία provehatur: quæ vel, nescio quo modo, istarum partium fermentum destruit ac pervertit, vel in ventriculum intestinaque vi spasmorum succum aliquem alienæ indolis intorquet, qui humores ejusmodi coloribus inficere potis est. *Chymiæ* sectatores, licet nondum ita bene cum illis sit, ut quæ in organis suis πολυτέχνως medicamenta elaboraverint, majus aliquid in morbis debellandis præstent, quam quæ contunduntur in mortario, vel in olla decoquuntur; tamen curiosorum περιεργίᾳ eousque gratificari norunt, ut duos liquores æque limpidos clarosque ostendentes, ex iisdem invicem commixtis saturatum colorem aliquem, quasi præstigiantes, possint exhibere. Et pro-

profecto, ita lubrica est & evanida colorum speculatio, ut nihil certi ex illis, de corporum in quibus appareant Natura, queat deprehendi. Neque magis sequitur ea quæ colore viridi sunt, acria esse omnia, quam omnia quæ sunt acria, viridi esse colore. Re itaque undique perpensa, satis liquet dolorem immanissimum qui hac colica hysterica laborantes pene exanimat, tum etiam materiæ viridis rejectionem, a spiritibus nimio impetu in partes sub cordis scrobiculo positas incursantibus, atque easdem spasmo contrahentibus omnino excitari.

Huic etiam spirituum enormitati tribuendum est symptoma istud, quod superius *Clavi Hysterici* nomine indigitavi, in quo spiritus ab omni corporis ambitu in certo pericranii quasi punctulo concentrantur, dolorem haud minus perterebrantem, quam si clavus ferreus in caput vi adigeretur, accersentes, una cum insigni materiæ viridis evomitione. Quæ quidem spirituum ab universo corpore quasi in punctum contractio non multum abludit ab ista radiorum Solis collectione, quæ fit ope vitri incensorii: utque hi vi unita exurunt, ita & isti ob eandem rationem dolorem infligunt, membranas quasi discerpentes lacerantesque, junctis viribus.

Deinde ab hac inordinata spirituum agitatione sanguinem perturbante, exoritur symptoma illud, tam hystericis, quam hypochondriacis haud insolens, ut supra notavimus, quod nempe sæpenumero *urinam* reddant *claram* limpidamque simul, & copiosam: cum enim sanguinis œconomia subinde interpellatur, quod importatur serum satis diu retinere nequit æger, sed illud prius dimittit, quam istis particulis salinis, quarum ope color ad citrinum traduci debuerat, imprægnari potuerit. Cujus rei quotidianum habemus experimentum in eis, qui, cum plus satis liquoris, maxime tenuioris atque attenuantis, ingurgitaverint, lotium mox limpidissimum excernunt. Quo in casu sanguis ab ea seri quantitate, cui retinendo prorsus impar est, plane devictus, illud omnino limpidum amittit, nec dum a corporis succis infectum, ob moram justo breviorem.

Tertius jam agitur annus, a quo Nobilis quidam me sibi Medicum volebat, qui *Colicam Hypochondriacam* pati mihi videbatur, ad *Passionem Iliacam* fere accedentem doloreque, & vomitu enormiori; quo morbo diu multumque fuerat vexatus, & tantum non fractus. Per omnem morbi decursum sedulus animadverti, quod ubi pessime se habuerit, urina limpida, & exors coloris semper fuerit, quando vero paulo melius, ad citrinum vergeret illa. Hunc die quodam adiens, urinam conspexi, quam tribus vicibus excreverat, in matulis totidem reservatam, citrino colore præditam: lætus ipse hilarisque cibum ex ἀπίττοις aliquem jam assumere meditabatur, invitante, quod mihi dicebat, appetitu: in quo temporis articulo superveniens quidam eousque bilem commovebat, ut extemplo ægrotans, matulam deposceret, quam urina limpidissima crystallum colore æmulante, fere implevit.

Forte etiam a spiritibus sanguinem ita molestantibus pendet *Ptyalismus* ille hystericis familiaris, cum ad multas septimanas salivam expuant tenuem, perinde ac si unguento ex *Mercurio* fuerint delibutæ: durante enim hoc turbido sanguinis statu, in quo excretionibus ad Naturæ methodum exigendis impar is est, serum motum hunc inversum forte sibi vendicans non jam in renes pro lege Naturæ exoneratur, sed per arteriarum extremitates in glandulas deponitur, & per *ductus salivales* salivæ forma prodit. Idem dici potest de nocturnis istis sudoribus, quibus fœminæ hystericæ nonnunquam profunduntur, qui non ab alia causa fluunt, quam a seri sanguinis diathesi, quæ in corporis habitum gestit effundi, ob modo memoratam sanguinis ἀταξίαν.

Frigus quod attinet, quo toties algent partes externæ in affectibus hystericis, luce clarius est, illud ex eo accidere, quod spiritus suam in illis stationem deserentes, se nimio opere in hanc illamve partem inferant: Nec est dubitandum, quin tam *Fletus*, quam *Cachinnus*, quem tollunt haud raro hystericæ, etiam nulla data ansa, a spiritibus animalibus procuretur, organa, quæ his functionibus animalibus inserviunt, magna vi pulsantibus.

Obiter dicam, mares etiam, quamvis rarius id eveniat, fletui ex nulla προφάσει quandoque obnoxios reperiri. Accersebar aliquando ad virum tam ingenio, quam genere nobilem, qui nonnisi paucis diebus a febre convaluerat, alterius Medici consilio usus, qui & sanguinem detraxerat, & pharmacum catharticum ter exhibuerat, tum etiam carnibus illi interdixerat. Hunc ubi vestitum conspexerim, & de rebus quibuslibet cum judicio differentem audierim, rogabam quorsum me conveniret; respondit familiaris quidam ejus, modo expectarem paulisper, res

ipsa

ipsa loqueretur; confidens itaque, & sermones cum ægro trahens, mox observavi labrum inferius pendulum protrudi cum motitatione crebra (uti solent infantes morosiores fletum adornare) & exinde ægrum in tantas solvi lacrymas, quantas vix alias vidi unquam, cum gemitu ac suspiriis tantum non convulsivis. Qui tamen repentinus torrens non ita multo post detumuit prorsus. Hanc ego affectionem a spirituum ἀταξίαν, (partim a morbi diuturnitate, partim ab evacuationibus, quas θεραπεία necessario exigebat, orta) pendere existimabam: partim etiam ab exinanitione, & abstinentia a carnibus, quam etiam ad dies aliquot posteaquam convaluerat, imperaverat Medicus, quo eum a recidiva præstaret securiorem. Hinc eum pronunciavi extra omnem febris aleam jam constitutum; symptomaque prædictum, inanitioni tantum deberi, ac proinde suadebam, ut pullum gallinaceum assum in prandium juberet parari, & simul vinum modice hauriret; quo facto, & carnibus deinceps moderate vescens, nunquam deinceps fletum hunc convulsivum passus est.

Ut tandem finiam, (cetera enim, quæ in hoc morbo spectantur phænomena, jam missa facio) ab hac ipsa spirituum inordinatione nascitur perturbatio illa, & varians subinde tam animi, quam corporis intemperies, quæ tum in hystericis, tum hypochondriacis dominatur: cum enim utrisque desit ea spirituum firmitas, quæ in robustioribus, atque iis, quorum facultates jugi spirituum vegetorum subsidio actuantur, semper invenitur, impressiones rerum minus gratarum nequeunt perferre, sed vel ira vel dolore subito perciti, perinde sunt irritabiles, atque illi, quorum ἡγεμονικὸν mollius, & debilius vel Natura primo procudit, aut longior ægritudinum sive series, sive mora tandem reddidit. Etenim animi robur, & constantia, quandiu hoc corporis luto is incrustatur, firmitudine spirituum eidem famulantium maxime pendet, qui quidem supremum in scala materiæ gradum constituunt, in ipso *Entis immaterialis* confinio positi: Cumque animi compages, si fas est ita dicere, longe magis affabra sit & delicata, quam est corporis structura, utpote quæ in harmonia facultatum præstantissimarum, & pene divinarum consistat, si hujus σύστασις quoquomodo fuerit interrupta conturbataque, major inde consequetur ruina, quanto præcellentius erat, & magis exquisitum opificium, dum integrum perstaret. Et hic quidem miserorum quos depinximus, animoque fractorum status est; cui malo non citius remedium adferet pertinax aliquod vel insolentissimi Stoici decretum, quam ὀδονταλγίαν præcaverit is, qui firmiter statuerit, se nullo modo permissurum, ut dentes dolore pertententur.

Satis itaque jam constat, opinor, omnem hunc morbum ad spiritus animales non rite dispositos referri debere; nec a semine aut sanguine menstruo corruptis (quod asserunt nonnulli Authores) & halitus malignos in partes affectas elevantibus, produci; nec a succorum nescio qua perversa depravatione, sive etiam humorum acrium congestione, ut alii volunt, sed ab iis quas modo assignavimus causis. Quod enim morbi fomes in materia non delitescat, unica hac instantia satis elucescet. Fœmina v. gr. quæ rectissima semper valetudine uti solet, modo delicatula sit illa, & teneriore corporis habitu, si forte errore aliquo, sive emetico, sive cathartico quovis fortiore nimium fuerit debilitata exhaustaque, certo certius symptomate aliquo, ex iis, quibus hic morbus stipatur, mulctabitur; quod tamen ejusmodi vomitio, vel catharsis amoliretur magis quam invitaret, si morbi minera in humore contineretur. Idem dici potest de immodico sanguinis dispendio, sive phlebotomia is fuerit extractus, sive in puerperio debito copiosius manaverit, uti & de exinanitione, & justo longiore a carnibus abstinentia, quæ omnia ad effectus hystericos præcavendos potius facerent, quam ad eosdem accersendos, si illorum fomes in materia aliqua involveretur: cum e diverso non alia causa ita constanter pariat hujusmodi affectus, ac solent dictæ evacuationes.

Quamvis autem satis pateat originarium hujus morbi fomitem in humoribus nullatenus stabulari, fatendum est tamen (quod res est) spirituum ἀταξίαν illam, cui morbus debetur, humores putridos in corpore coacervandos gignere, cum tam illarum partium functio, quæ vehementiori spirituum impulsu distenduntur, quam earum, quæ illis privantur, omnino pervertatur. Cumque harum pleræque *Organa* sint quasi *separatoria*, excipiendis cruoris recrementis designata, si earum functiones quovis modo lædantur, fieri non potest, quin ingens fæculentiæ colluvies accumuletur; quæ quidem eliminata fuisset, totaque proinde sanguinis massa depuratior facta, modo singula orga-

na munus suum explevissent, cui nullo modo defuissent, si debita spirituum œconomia universa invigorasset. Huic ego causæ adjudico *Cachexias* insigniores, ἀνορεξίαν, sive *Appetitus prostrationem*; in Juvenculis *Chlorosin*, sive *Febrim albam* (quam quidem *speciem* esse *Affectionis hystericæ* nullus dubito) aliamque omnem malorum Lernam, in qua immerguntur misellæ, quotquot hoc morbo diu elanguerunt, quæ omnia a succis putrescentibus in sanguine congestis, atque exinde in organa varia depluentibus succrescunt. Hujus farinæ est *Hydrops testium* in fœminis, quæ jam diutius affectu hysterico laboraverint, natus a succis depravatis e sanguinis massa in organa rejectis; unde perversis eorundem facultatibus, primo steriles fiunt mulieres, & destruitur prorsus œconomia partium, indeque serum & sanies gignuntur, quæ non tantum *Nodulos ovaque testium* interficiunt, sed etiam in tunicarum interstitia se insinuantia, testes in molem ingentem elevant, quod in earum dissectionibus cernitur, quæ hoc morbo pereunt. Diathesis interim hysterica horum aliorumque humorum similium causa est primaria, quamlibet ejusdem cum illa prosapiæ non fuerint.

Quemadmodum in *Febre quartana*, qua vel pancratice valens quispiam corripietur, si modo duos tresve dies in locis paludosis ac lacustribus egerit, primo, spirituosum quoddam μίασμα morbi hujus sanguini imprimitur, quod diuturnius inhærens, læsa tandem Naturæ œconomia, omnes corporis succos inquinat, aliena prorsus indole eos imbuens, unde æger (maxime si ætate grandior fuerit ac in senium jam vergat) cachexiis aliisque malis obnoxius redditur, quæ febribus intermittentibus diu affligentibus superveniunt. Quæ tamen febres non sunt profligandæ remediis, quibus rectissime expurgantur hujusmodi humores, sed *Specificis* iis, quæ abigendis istis febribus immediate dicantur.

Ex omnibus, quæ nos hactenus congessimus, abunde mihi constare videtur, præcipuam in hoc morbo indicationem curativam eam esse, quæ sanguinis (qui spirituum fons, & origo est) corroborationem indigitat; quo facto spiritus invigorati eum servare possint tenorem, qui & totius corporis, & singularum partium œconomiæ competit. Cum vero hæc spirituum ἀταξία (quod supra fieri posse concessimus) mora longiore humores vitiaverit, e re fuerit eosdem, jam corruptos, & *Phlebotomia*, & *Catharsi* prius imminuere, modo ægræ vires permiserint, quam ad sanguinem corroborandum nos accingamus; quem quidem scopum vix assequi poterimus, quandiu fæculenta humorum colluvies se mediam, quasi obicem, interposuerint. Quandoquidem autem *Dolores* atrociores, *Vomitiones*, & *Diarrhœa* enormes ita nonnunquam effervescant, ut inducias non ferant usquequo primariæ illi fortificandi sanguinis intentioni possit satisfieri, quandoque ab effectis consopiendis (missa aliquantisper causa) curationis tela necessario ordienda est, exhibito scilicet medicamine *Anodyno*: dein spiritibus, quorum crasis infirmior morbi causa est, rectificandis opera danda est, quo ejusmodi symptomatibus deinceps occurratur. Cumque experientia doceat permulta esse, quæ fœtoris exhalatione repellendis spiritibus seditionem molientibus, & in loco suo continendis apta nata sint, quæ idcirco *Hysterica* audiunt, neque illa sunt negligenda, quoties dictis intentionibus implendis operam navamus.

Ad hanc ego metam collimans, venam in brachio secari jubeo, dein ut purgetur ægra tribus quatuorve auroris continuis. Per hos dies, in quibus *Venæ sectio*, & *Catharsis* celebrantur, ita plane nihil emolumenti capere ægra, ut in pejus ruere, sibi videatur, cum dictæ evacuationes tumultu concitato ἀταξίαν promoveant, qua de re ægram diligenter præmoneo, ne animum despondeat, suadente morbi genio: utut fuerit, vitiosi isti humores, quos a morbo diuturniore coaggeratos supponimus, quadantenus sunt detrahendi, antequam primariæ intentioni percommode satisfacere queamus.

Post has evacuationes, ad sanguinem confortandum, & proinde etiam spiritus ex eo prognatos, *Remedium* aliquod martiale seu *Chalibeatum* ad *dies triginta* præscribo assumendum, quo non aliud certius hic votis respondit. Etenim massæ sanguineæ, jam effœtæ & languescenti, volatile quoddam fermentum, ceu calcaria, subit, a quo excitantur, & quasi eriguntur spiritus antea jacentes, & suo pondere pressi. Cujus rei indicium est vel apertissimum, quod quoties *Chalybs* in *Chlorosi* propinatur, pulsus derepente major fit & celerior, exteriora corporis incalescere; facies non amplius pallida & mortuis concolor, sed vivida cerni, & sanguine purpurata: Attamen hic notandum, quod non semper venæ sectio & cathartica chalybis usui sint præmittenda; cum viribus ad-

admodum imbecillis, & diuturnitate morbi attritis fractisque omitti ea possint, ac debeant, & cum chalybe statim incipiendum; quod diligenter advertendum.

Commodissime vero, aut ego fallor, in *substantia* exhibetur; atque ut nec observavi unquam ipse, nec fando accepi, eum ita sumptum cuivis nocuisse, ita certiorem me fecit experientia multiplex, nudam chalybis substantiam, & felicius & breviore temporis spatio curationem absolvere, quam si is quovis, ex iis qui vulgo feruntur, modo fuerit præparatus. Cum tam in hoc, quam in aliis melioris notæ remediis, id quandoque præstiterit chymicorum officiosa sedulitas, non tantum ut [illegible] non sint, sed etiam a perversa eorundem diligentia & opera plusquam otiosa, magis evilescant. Audivi etiam (quod si modo verum sit, assertionem hanc nostram fortiter sustinebit) ipsam mineram, prout a terræ visceribus effoditur, crudam efficacius in morbis subjugandis operari, quam ferrum ignem jam passum, & fusione depuratum, cujus rei fides tamen penes Authorem sit, me nondum experto, siccine se res habeat, an vero aliter. Id certo scio, nullum remedium præclarum atque ἐξαίρετον uspiam gentium fuisse procursum, quod non a Natura præcipuas vires acceperit: unde Θεῶν Χεῖρας, non vero hominum præcellentiora quævis medicamenta antiquitas grata compellavit. Quod vero nativa quidpiam bonitate præstans & efficacia, mirandos edat effectus, quacunque demum forma ingeratur, testes hic adduco par illud nobile, papaveris lacrymam sive *Opium*, & *Corticem Peruvianum*. Neque etiam tantum in medicamentis præparandis medica cernitur peritia, quam in iis seligendis appropriandisque, quæ Natura, suo igne elaborata atque evecta, liberali manu porrigit. Id tantum nobis agendum restat, ut medicamenta in eam formam reducantur, qua vel eorundem substantia, vel saltem vis & efficacia melius corporibus nostris impertiri queat: cui muneri obeundo facultates nacti sumus plus quam pares. Post chalybis substantiam, ejusdem *Syrupo* lubentius & præ ceteris utor. Fit autem e ferri aut chalybis limatura, in vino Rhenano, in frigido infusa, usque dum vinum satis impregnatum fuerit, quo facto liquor colatus cum sacchari quantitate sufficienti in syrupi consistentiam excoquendus est.

Nec mihi solemne est toto illo spatio, quo ægra chalybeata sumit, catharticum aliquod statis intervallis exhibere. Cum tam in genere hysterico, quam hypocondriaco, chalybis vires a cathartico intercidi atque infringi mihi videantur. Quando enim id mihi palmarium sit, ut spiritus in ordinem redigam, atque eorum systema redintegrem firmemque, quod toto vix octiduo resarciveram chalybis ope, cathartico vel lenissimo exhibito die unica rursus demolior; atque ita diruta extruendo, atque a me extructa subruendo, & ægros & operam ludo, vanus & infelix Ardelio. Qui quidem mos cum etiam in usu aquarum mineralium obtineat, quæ ferri mineræ sunt participes, haud mihi dubium est, easdem exinde minus efficaces reddi. Non sum nescius quosdam fuisse sanatos, catharticis non tantum intercalatis, sed etiam quotidie cum chalybe propinatis, quod tamen non tam Medici prudentiam, quam chalybis virtutem ἐνεργητικὴν mihi comprobat, cum, si ea omittantur, breviori temporis spatio curatio succedat.

Neque sane video in aliis affectibus multis præter jam dictum, quid emolumenti, sive potius quid non incommodi tam repetita catharticorum exhibitio ægris afferre queat. Quamvis enim haud negandum sit, quin intestina ex impuritatibus liberent ea, & pariter e massa sanguinea humores noxios in ea stabulantes aliquantulum extrahant, e contra tamen haud minus certum est, quod frequenter repetita in corporibus imbecillis (maxime vero in ætatibus tenellis) plurimum officiant; cum ex hac ταράξει ingens humorum colluvies in viscera eliciatur, atque iis in partibus deposita fermentationes præternaturales invitet, ex quibus deinceps *Tumores* in infimo ventre oriuntur, tanto magis indies mole augescentes, quanto sæpius æger purgetur. Atque id demum accidit, ut istæ partes præ imbecillitate & caloris nativi (jam sub humorum onere quasi obruti) defectu, *tabe* facile afficiantur ac putrescant. Quandoque etiam, œconomia viscerum ob causas jam dictas penitus eversa, *Glandulæ* præternaturales, *Strumæ* soboles, & id genus similia mesenterio accrescunt, & ad mortem viam sternunt. His rationibus adductus tutissimum esse judico in *Infantibus* post evacuationes universales, easque perpaucas, eo indicationem curativam dirigere, ut confortentur sanguis & viscera. Quod *Vinum Hispanicum* vel solum, vel *Herbis corroborantibus* alteratum efficere potest, modo mane & sero cochlearia aliquot (pro ratione ætatis ægri) sa-

ſatis diu exhibeantur. Cum vero quæ exterius admoventur, tenera infantium corpora facile penetrent, proindeque ſanguinem ipſum qualicunque virtute ſua penitus afficiant, e re erit in *Tumoribus* qui ventrem eorum occupant, ſive *Schrophulis*, ſive *Rachitidi veræ* originem illi debeant, *Linimentis* uti, quæ ſanguinem, ac viſcera corroborandi ac pariter labem aliquam morbificam iis inductam delendi vi pollent. Ut ℞. *Fol. Abſint. vulg. Centaur. min. Marrub. alb. Chamædr. Chamepit. Scordii, Calaminth. vulg. Parthenii, ſaxifrag. pratenſ. Hyperic. Virgæ Aur. Serpill. Menth. Salviæ, Rutæ, Card. benedict. Puleg. Abrotan. Chamæmel. Tanacet. Lilior. Convall.* (*omnium rec. collectorum & inciſorum*) *an. m. j. Axungiæ porcinæ* ℔iv. *ſebi ovini, & vini Clareti an.* ℔ij. *Macerentur in olla fictili ſuper cineres calidos per horas* 12. *Deinde ebulliant ad humiditatis conſumptionem, & poſtea colentur, ut fiat Unguentum; quo venter ac Hypocondria illinantur mane, & ſero per* 30. *vel* 40. *dies continuas, uti etiam Axillæ utræque*. Quoad *Rachitidem* autem hoc notandum, quod in tumoribus iſtis qui ventres infantium poſt longas *Intermittentes Febres* olim infeſtarunt, veræ rachitidi non multum abludentes, repetita catharſis omnino videretur indicari, cum ante uſum *Corticis Peruviani* iſtæ febres in diuturnitatem longam ſe extenderent, ac proinde ſedimentum deponerent, hujuſmodi tumorum cauſam; quæ ideo non niſi purgatione repetita abigi poterat: Attamen in *Rachitide vera* cathartica locum non habent, niſi ut ſemel vel bis ad plurimum æger purgandus antequam uſum alterantium aggrediatur. Per totum autem tempus quo partes illiniuntur, intus aſſumat vel vinum modo dictum; vel, ſi fieri poſſit, pro potu omni bibat cereviſiam, in qua quantitas ſufficiens herbarum prædictarum, vel earum ſaltem aliquam multarum, una in dolio incluſa fuerit. Denique hoc quod innui diligenter advertendum volo, cum non paucos infantes aut pueros a catharticis ſæpe repetitis (quæ forte ventris tumor invitaverat) interemptos fuiſſe ſatis ſciam. Sed hæc obiter.

Si qui objecerit, *limaturam Chalybis*, niſi æger ſubinde fuerit expurgatus, in viſceribus hærentem, ei, qui illam devoraverit, nocere poſſe; reſpondeo primum me nihil unquam tale in quoquam deprehendiſſe: deinde longe veriſimilius eſſe, eandem muco, & excrementitiis partium humoribus involutam una cum iſtis tandem omnem elabi, quam medicamentis purgantibus exagitatam, quæ adſtrictiones inſolitas, & viſcerum torſiones contractioneſque afferunt; qua quidem compreſſione, chalybis particulæ viſcerum tunicis impactæ in iiſdem penitius defigi poſſunt.

Interea dum chalybs adminiſtratur (ad confortandum ſc. ſanguinem & ſpiritus animales) remedia vulgo dicta *Hyſterica* in uſum quaſi obiter revocanda ſunt, idque eo modo atque ea forma, quæ maxime conveniunt ægris; quæ quidem ſi in forma ſolida fuerint deglutita a minus faſtidioſis, potentius longe ſpiritus in officio, & loco ſuo retinebunt, quam ſi in liquido hauriantur, hoc eſt, ſive decocta, ſive infuſa. Ipſa enim ſubſtantia ventriculum diutius ſapore ſuo afficit, & corpus inficit penitius.

In ſumma, indicationibus, quas ſupra attigi, univerſis ſatisfacturus, paucula hæc & vulgaria præſcribere ſoleo; quæ licet nihil magnifici præ ſe ferant, ut plurimum tamen id præſtant, quod volo.

Mittatur ſanguis e brachio dextro ad ℥viij.

℞. *Galban. in tinctura Caſtor. ſolut. & colat.* ℥iij. *Tacamahac.* ℥ij. *f. Emplaſt. Umbilico admovendum.*

Sequenti mane aggrediatur uſum ſequentium Pilularum.

℞. *Pilul. Cocb. maj.* ℈ij. *Caſtor. pulv. gr.* ij. *Balſam. Peruv. gutt.* iv. *f. Pilulæ n.* iv. *Cap. hora quinta matutina ſuperbibendo. Repetantur per duas vel tres alias vices, idque ſingulis vel alternis auroris pro ratione virium, aut operationis.*

℞. *Aq. Ceraſ. nigr. Rutæ, & Brion. comp. an.* ℥iij. *Caſtor. in nodulo ligat. & in vitro ſuſpenſ.* ʒß. *Sacchar. Cryſtall. q. ſ. f. Julapium, de quo capiat cochlearia* iv. *vel* v. *in omni languore; inſtillando primæ doſi*, modo paroxyſmus urgeat, *ſpir. C. C. gutt.* xx.

Poſt pilulas purgantes modo ſupra deſcripto ſumptas, utatur, & ſequentibus.

℞. *Limatur. Chalyb. gr.* viij. *cum ſ. q. extracti Abſynth. f. Pilulæ n.* ij. *ſumat ſummo mane, repetanturque hora quinta pomeridiana, per dies* xxx. *ſuperbibendo hauſtum Vini Abſynthitis.*

Vel pro uſu quotidiano. ℞. *Limatur. Chalyb. & extract. Abſinth. an.* ℥iv. *mſ. aſſervetur pro uſu. Capiat iiſdem temporibus gr.* xvj. *vel* ℈j. *in pilulas tres redact.*

Vel ſi forma *boli* magis arrideat, ℞. *Conſerv. Abſint. Roman. & conſerv. flaved. Aurantior. an.* ʒj. *Angelic. condit. Nucis moſchat. con-*

condit. & *Theriac. Andromach. an.* ℥ß. *Zinzib. condit.* ʒij. *cum f. q. syr. Aurantior. f. Electuarium*. ℞. *Electuarii præscript.* ℥ß. *Limatura Chalybis probe triti gr.* viij. *cum f. q. syr. Aurantior. f. bolus*, *sumendus mane*, & *hora quinta pomeridiana*, & *superbibendo haustum vini Absinthitis*.

℞. *Myrrh. elect.* & *Galban. an.* ʒiß. *Castor. gr.* xv. *cum f. q. Balsami Peruv. f. Pilulæ*, *e singulis Drachmis* xii. *sumat* iij. *singulis noctibus*, *superbibendo Aq. Brion. comp. Cochlear.* iij. *vel* iv. *per totum decursum hujus processus*.

Sin autem pilulæ ultimo præscriptæ ventrem moverint, quod in corporibus quæ facillime purgantur præ *Gummis* quæ insunt quandoque fit, tum sequentes substituantur.

℞. *Castor.* ʒj. *sal. succini volatil.* ℥ß. *cum f. q. extract. Rutæ f. Pilulæ exiguæ numero* xxx. *cap.* iii. *singulis noctibus*.

Hic autem observandum, quod *Chalibeata* in quacumque forma aut dosi exhibeantur, fœminis quandoque magnas tum animi, tum corporis perturbationes inducant, idque non solum primis diebus (quod fere omnibus solemne est) sed etiam per totum tempus quo illis utuntur; in hoc casu non statim chalybis usus dictis temporibus interrumpendus, sed, quo melius eundem fere poterint, *laudanum* aqua aliqua hysterica mistum singulis noctibus ad tempus aliquod propinandum.

At ubi symptomata mitiora sunt, & res sine ferro introsumpto transigi posse videtur, (in minore scilicet morbo) satis habeo sanguinem mittere, atque alvum solvere ad dies tres quatuorvè, ut supra diximus: Dein *Pilulas Hystericas* alterantes præmemoratas *mane* & *sero per* x. *dies* capiendas imperare. Quæ quidem methodus in affectu leviore raro a scopo aberrat. Imo pilulæ istæ solæ, vel omissis phlebotomia, & catharsi, sæpe magnos effectus edunt.

Serio interim animadvertendum est, nonnullas fœminas *Idiosyncrasia* quadam, ab *Hystericis* illis medicamentis (quæ plerisque hujus morbi symptomatibus levamen afferunt & solatium) ita penitus abhorrere; ut non solum non juventur, sed etiam insigniter ab eorum usu lædantur. In his itaque omnino sunt omittenda ista: τούτων γὰρ οὐ τυγχάνουσιν, ut divinus senex, κακὰ ταῦτα. *Invita Minerva* nihil quicquam moliendum.

Quæ quidem *Idiosyncrasia* adeo insignis ac frequens est, quod respectu ad eam non habito ægræ in discrimen vitæ conjici possint; idque non solum quoad hysterica, sed quoad multa remedia alia: cujus impræsentiarum instantiam unicam adferam. Fœminæ nonnullæ *Variolis* laborantes *Syrupi e Meconio* usum ferre non possunt, utque a quo vertigines, vomituritiones, & id genus symptomata ad effectus hystericos pertinentia, accersantur, quibus tamen *Laudanum liquidum* apprime conveniat. Quod & dum hæc scriberem in adolescentula nobili observavi, cui Variolis laboranti cum sexta ac septima nocte syrupum dictum exhibuissem, symptomata prius memorata singula exhibitione ei ingruebant, neque pustularum inflammatio debito modo procedebat; sed cum imposterum Laudano uteretur, a symptomatibus dictis prorsus immunis erat, faciei tumore ac pustulis indies augescentibus, &, quod non minus læti ominis erat, *anxietas* ista, cum *inquietudine* quadam tam mentis, quam corporis, (quæ quasi *paroxysmus Variolarum* solet esse) prorsus tolleretur, quoties paregoricum hoc propinabatur, ægra mox vires atque animum exinde recipiente. Hoc obiter.

Atque ita *hysterici Affectus* quoad plurimum sanantur, ut & pleræque *mulierum*, quas appellant, *obstructiones*, at præ ceteris *Chlorosis* seu *pallidi virginum colores*, uti etiam *mensium suppressiones* qualescunque. Attamen si sanguis usque adeo effœtus fuerit, tantaque proinde spirituum ἀταξία, ut chalybs præscripta methodo usurpatus malo vincendo par non sit, adeundæ *Aquæ minerales* aliquæ ferri minera saturæ, quales sunt nostræ *Tunbrigienses*, aut aliæ nuper repertæ. Harum enim virtus chalybeata, tum ob insignem quantitatem qua hauriuntur, tum etiam ob earundem cum Natura convenientiam intimius sanguini permiscetur, & potentius morbos expugnat, quam ferrum quocumque demum artificio nobilitatum, ut volunt Ciniflones imprudentiores.

Hoc autem præ ceteris inter bibendum observandum, si ægritudo quævis ad symptomata affectionis hystericæ referenda accidat, hoc in casu per diem unum alterumve æger aquis abstinat donec symptoma illud transitum aquarum alias impediturum, penitus abeat. Etenim tametsi hæ aquæ humoribus agitandis ac proinde spiritibus confusioni inducendæ minus aptæ natæ sint, quam chatartica vel lenissima ex officinis deprompta, aliquantulum tamen idem præstant, quatenus sc. diureticæ sunt; ut taceam quod sæpe etiam ventrem movent. Quod si ipsæ

si ipsæ aquæ humores, ac spiritus exagitando turbandoque aditum sibimet ipsis præcludant quo minus facile transeant, videant illi quam importune agunt, qui medicamenta *purgativa* per harum usum imperant, semel aut bis in septimana assumenda, vel, quod adhuc ineptius, ipsis aquis immiscenda præcipiant. Unde fit tam in his, quam in aliis aquis mineralibus, ut non solum non promptius, sed & plane tardius ac difficilius eædem operentur.

Hic mihi non reticendum, quod tametsi his aquis ferrum inesse in principiis solutis nonnullis videatur (quod idem plane est ac si *ferrum liquidum* supponamus) nullus tamen dubito quin eædem nonnisi simplices aquæ extent virtute mineræ, per quam transeunt impraegnatæ ac infectæ. Quod cuipiam liquido constabit, si aquæ communis congiis aliquot satis magnam vim clavorum veterum ex calceis equinis extractorum infuderit. Sentiet scilicet aquam hanc, cui pulvis *Galliarum*, *fol. Tea*, vel similia fuerint immista, eodem plane colore infici, ac si aqua esset fontis mineralis. Neque sane diversos effectus hæ aquæ sive artificiales, sive inartificiales (utrum enim mavult quis appellet) epotæ edent, modo tempore æstivo, atque aëre salubri assumantur.

Sed utut hoc sit, si ob contumaciam ejus hic affectus ferreis aquis minus cedat, adeundæ sunt *aquæ calidæ Sulphureæ*, quales sunt nostræ *Bathonienses*; atque æger, postquam tribus auroris continuis eas intus assumpserit, sequenti die *Balneum* ingrediatur, & postero die iterum eas bibat; idem faciendo alternatim per duos menses integros. Etenim tam in his, quam aliis, cujuscumque demum generis sint, hoc sedulo notandum, quod in earum usu eousque ægro persistendum, donec non tantum levamen aliquale sentiat, sed, quo minus symptomata omnia brevi postliminio revertant, donec omnino convalescat.

Theriaca Andromachi, vel sola, si crebro diuque usurpetur, magnum est in hoc morbo remedium. Neque vero in hoc solo, sed in aliis quamplurimis a caloris, & concoctionis sive digestionis defectu ortis, omnium forte potentissimum, quæ hactenus nobis innotuere, utut a plerisque fastidiatur, quod & pervulgata sit, & a tot jam sæculis cognita.

Vina Hispanica Gentiana, *Angelica*, *Absinthio*, *Centaurio*, *Corticum Aurantiorum flavedine*, aliisque corroborantibus infusis medicata, si ad aliquot cochlearia ter in die potentur, admodum conferunt, modo ægra tenui non fuerit biliosoque corporis habitu. Profecto vel *Vini Hispanici simplicis* liberalior haustus hora somni aliquot noctibus, meo suasu propinatus hystericis nonnullis perquam salutaris fuit, cum ex eo robustior universi corporis habitus redderetur, ipsæque adeo fœminæ e chachecticis vividæ simul ac vegetæ fierent.

Adhæc *Peruvianus Cortex* eximias mirandasque vires in sanguine & spiritibus confortandis invigorandisque habere nonnunquam deprehenditur, cujus *Scrupulum unum mane & sero*, ad septimanas aliquot deglutitum, sanam firmamque corporis crasin (tam Viris *Hypochondriacis*, quam *Hystericis* fœminis diu multumque ægrotantibus, dejectaque jam quasi corporis œconomia) restituisse, ipse observavi. In nullo autem hystericorum affectuum genere felicius succedit, quam in illo, quo *Spasmis* afficiuntur fœminæ, nixus edentes fortissimos & plusquam muliebres, pectora simul ferientes. Interim tamen confitendum est, quod hoc medicamentum non ita certo crebroque huic malo succurrat, ac *Febribus Intermittentibus*. Quamvis vero (ut id obiter dicam) in harum curatione egregia præstet, ne dicam miracula, dictus cortex, atque eodem tum ipsi nos libenter utamur, tum uxoribus liberisque usurpandum imperèmus, quoties res postulet; sunt tamen, quibus haud minus jam displicet, quod tam certo subitoque morbos expugnet, quam olim displicebat, quod non nisi nuper his terrarum oris innotuerat. Quo quidem fato tum optimi quique viri, tum etiam præstantissima quæque ac ἀκεσώτατα remedia semper fere urgentur. Veruntamen ad hanc notam, seu Lydium lapidem, indolem nostram licet adductam experiri, atque exinde dignoscere, hominesne boni simus, an vero probrosi; pro gradu sc. quo vel exultamus, vel dolemus ac ringimur, quoties publica res hominum communi aliquo beneficio, ac Numinis favore augetur.

Si quæ vero ex remediis supra recensitis minus conveniant, quod temperamento bilioso ac tenui præditis sæpe accidit, tunc *Diæta Lactea* posset usurpari. Etenim mulieres aliquot (quod prima statim fronte mirabitur quis) cum affectibus hystericis diu conflictatæ etiam iis, qui omnes Medicorum conatus spreverant eluserantque, tandem lacte solo aliquandiu vescentes convaluere. Atque illæ quidem maxime, quæ ea specie labora-

borabant, quam ego colicam hystericam appello, quæ non nisi a Narcoticis potuit deliniri; quibus itaque per intervalla repetendis multum assueverant hæ fœminæ, dolore recrudescente ut primum emarcuerit anodyni virtus. Id vero in hac curandi methodo præcipue mirandum, quod cum lac frigidum tantum crudumque alimentum præbeat, spiritus nihilominus ejus usu corroborentur invigorenturque. Nec tamen hoc a ratione abhorrere illis videbitur, qui secum reputaverint, lac, cum simplex omnino nutrimentum suppeditet, Naturæ minus in coquendo negotium facessere, secus ac solent cibi, ac liquores magis compositi; quodque perfectissimam illam concoctionem æqualis sanguinis spirituumque crasis necessario sequatur. Illud etiam est animadvertendum, quod non nuda spirituum debilitas per se considerata, sed eorundem debilitas ad sanguinis statuum comparatorum, ἀταξίαν, quam patiuntur, causa sit. Fieri enim potest, ut infanti spiritus satis firmi robustique sint pro sanguinis ratione, qui tamen debitam ad sanguinem adulti hominis proportionem non teneant. Jam vero cum ex jugi lactis usu & Diæta, quantumvis illa sit cruda atque invalida, sanguis mollior & tenerior evadat, si spiritus ab eo nati sanguini pares tantum sint, satis bene se res habet. Non omnibus tamen contingit, quantumlibet a lacte alias juvari potuerint, ea incommoda superare posse, quæ primis fere diebus apportat, quod nempe tum in ventriculo coaguletur, tum etiam viribus corporis in statu conservandis sustentandisque minus sufficiat.

At vero nihil ex omnibus quæ mihi hactenus innotuere, adeo impense sanguinem spiritusque fovet firmatque, ac diu multumque singulis fere diebus *equo vehi*. Cum enim in hac gymnasticæ specie impetus ferme omnis in ventrem inferiorem fiat, in quo vasa excretoria (quotquot fæculentiis, in sanguinis massa stabulantibus, educendis a Natura instituuntur) sita sunt; Quæ tanta functionum perversio, aliave organorum naturalis impotentia vel fingi potest, cui tot succussationum millia eodem die ingeminata, idque sub diu, opem non attulerint? Cujus calidum innatum usque adeo deferbuerit, ut hoc motu non excitetur, & denuo effervescat? Quæ vero sive præternaturalis substantia, sive succus depravatus in aliquo harum partium sinu recondi potest, qui non hoc corporis exercitio, vel in statum Naturæ consentaneum perducatur, vel quaqua versum dissipetur elimineturque? Quid? quod sanguis perpetuo hoc motu indesinenter exagitatus ac permistus quasi renovatur ac vigescit. Quæ quidem methodus, licet fœminis vitæ desidi atque imbelli assuetis, minus accommoda sit, utpote quæ a motu, maxime in principio, possint lædi, viris tamen est aptissima, & sanitatem præ ceteris conciliat.

Nostrorum quidem *in Sacris Antistes*, Vir prudentia atque eruditione celeberrimus, postquam diu studiis intemperantius incubuerat, omnesque animi, qui permagnus ei est atque excelsus, nervos seriis cogitationibus nimio opere intenderat, tandem in *Affectum Hypochondriacum* incidit, quo diutius lacessente, omnia corporis fermenta erant vitiata, concoctionesque penitus subversæ. Medicamentorum chalybeatorum tædium plus semel devoraverat: aquas minerales fere omnes, cum catharsi sæpe repetita, fuerat expertus. Uti etiam antiscorbutica omnium generum, pulveresque testaceos quamplurimos, sanguinis edulcorationem promittentes. Ita partim morbo, partim medicatione per tot annos continuata, tantum non fractus, *Diarrhæa Colliquativa* (quæ in *Tabe*, aliisque morbis chronicis, ubi omnes omnino digestiones sunt prostratæ, mortem anteire solet) demum corripiebatur. Ubi me tandem consuleret, statim mecum reputavi pharmacis nullum amplius locum relinqui, cum tot tantaque nullo cum fructu jam deglutiverit. Suadebam itaque ob causas supra memoratas, ut statim se equo vehendum curandumque traderet; modico primum itinere, quale ferre possit valetudo ita infirma, ut, nisi judicio valuisset rerum interiora altius penetrante, nec ad tentandum quidem illud exercitii genus potuisset adduci. Rogabam autem, ut quotidie in eo persisteret, donec ex animi sententia convalesceret; majora indies spatia gradatim conficiens, donec tandem ad tot milliaria ascenderet, quot uno die percurrunt prudentiores, ac moderati viatores, qui iter longiusculum negotii alicujus gratia susceperunt: Nullo interim sive ad cibos, sive potum, sive etiam aëris temperiem respectu habito, sed ad instar itinerantis omnia, prout sors dederit, exciperet. Ne longior sim, hanc ille viam incessit, productis gradatim itinerum spatiis, donec tandem ad vicesimum, imo ad tricesimum usque lapidem quotidie vectaretur: cumque se longe melius habere post paucu-los dies experiretur, ipso rei eventu pene mi-

mirabili animatus in eodem cursu ad menses aliquam multos perseverabat, quo temporis spatio plura miliarium millia, quod ipse mihi narrabat, emensus est, donec tandem non convaluerit modo, sed satis validum etiam vegetumque corporis habitum fuerit indeptus.

Neque magis *Hypochondriacis* prodest hoc exercitii genus, quam *Tabidis Phthisicisque*, quorum nonnulli mihi sanguine juncti multum terrarum equo vectore peragrantes, ex meo consilio, sanitati sunt restituti; cum certo sciam me vel medicamentis quantivis pretii, aut alia methodo, quæcunque demum ea fuerit, nihil magis iisdem proficere potuisse, quam si multis verbis hortatus fueram, ut recte valerent. Neque in levioribus tantum malis, crebra tussi & macie stipatis, id remedium obtinuit, sed & in *Tabe* tantum non deplorata, ubi *nocturnis sudoribus* jam etiam accesserat *Diarrhœa* ista superius dicta, quæ phthisi confectis mortis prænuntia solet esse, atque adeo ut plurimum ultima rerum linea. Verbo dicam. Quantumcumque exitialis *Phthisis* & sit & audiat, utpote qua intereunt duo fere trientes eorum, quos *morbi Chronici* jugulant, hoc tamen sancte assero, quod neque *Mercurius* in *Lue Venerea*, neque *Cortex Peruvianus* in *Intermittentibus* efficaciores extent, quam in *Phthisi* curanda *Exercitium* jam laudatum; modo æger curet, ut linteamina lecti probe fuerint arefacta, atque etiam ut satis longa itinera emetiatur. Attamen hoc notandum, quod vitæ ἀκμὴν prætergressis multo diutius in hoc exercitio persistendum, quam infra istam ætatem positis. Atque hoc multiplici experientia, quæ vix me fefellit unquam, didici. Et licet equo vehi phthisicis præcipue conferat, tamen & itinera curru facta mirandos sane effectus quandoque ediderunt.

Sed ut ad propositum revertar. Hæc est generalis hujusce morbi curandi ratio, qua causæ originariæ, quæ est debilior sanguinis crasis, occurritur, ac proinde extra paroxysmum tantum locum habet. Quoties vero *Paroxysmus* invaserit adjuncto quolibet ex prædictis symptomate, si tale aut tantum sit malum, ut inducias ferre nolit, donec, sanguine & spiritibus corroboratis, quasi per ambages sanari possit, confestim ad remedia *Hysterica* ista confugiendum est, quæ odore viroso ac gravi spiritus, ut dixi, exorbitantes ac desertores, in proprias stationes remandant, sive intra corpus sumantur, sive naribus admoveantur odoranda; sive exterius applicentur; cujusmodi sunt *Assa fœtida*, *Galbanum*, *Castoreum*, *Spiritus salis Armoniaci*, & quicquid est denique quod odorem tetrum admodum ingratumque spirat.

Hic enim quod res est dicam. Quæcunque fœtent, ea omnia intentioni huic apprime inserviunt, sive natura, sive etiam ars ea putido odore donavit. Atque, ni fallor, *Spiritus C.C. Sanguinis humani*, *Urinæ*, *Ossium* ac similium, inde præcipuas suas vires acquirunt, quod, dum vi ignis præparentur, empyreuma contrahant tetrum ac male olens, quasi essentiæ eorum intimius annexum. Quod pariter cernitur in fumis a corio, pennis, & id genus animalium partibus, cum exuruntur, exhalantibus. Etenim id habent commune singulæ animalium substantiæ, ut inter exurendum fumum emittant olidum & olfactui ingratum: qui si importuno igne affatim eliciatur, ac organis excipiatur condensatus, is in liquores istos abit ac convertitur, qui *Spirituum Volatilium* nomine insigniuntur; quique facultates eas facile reportant, quæ subjectis suis haud primitus inerant; utpote qui *Ignis* solummodo *Creaturæ* existunt, & singuli eorum eandem plane virtutem cum ceteris nanciscuntur, ex quacumque demum substantia (modo *Animalis* ea sit) producantur extrahanturve.

Proximo loco animadvertendum est, quod si paroxysmum comitetur *Dolor* aliquis intolerabilis in quacunque demum parte, aut *Vomitio* enormior, aut etiam *Diarrhœa*, tunc præter hysterica jam laudata, *Laudanum* in usum revocari debet, quod solum vires habet his symptomatibus cohibendis prorsus pares.

At vero in iis doloribus sedandis, qui vomitiones excitant, cavendum est sedulo, ne illi sive Laudano, sive alio paregorico mitigentur, non præmissis debitis evacuationibus, nisi patientiam fere humanam omnem vicerint. Primum, quia tanta nonnunquam sanguinis & humorum copia est aggesta (maxime in fœminis sanguineo, & masculis propriore habitu præditis) quanta Narcotici vel efficacissimi, ejusque sæpius repetiti, operationem valeat sufflaminare. Unde in talibus sanguis e brachii venis necessario est extrahendus, & catharticum eis propinandum est, antequam ad Laudani usum accedamus; his enim rite peractis, quod prius vel in maxima dosi exhibitum,

nihil

nihil proficiebat, jam in dosi mediocri scopum attinget. Deinde quia multiplici experientia edocti sumus, quod quoties ægra paulatim Laudano assueverit, non præmissa evacuatione debita, necesse habuit ob dolorem mox ab evanescente remedii virtute denuo revertentem, paregoricum rursus ingerere, idque quotidie annos aliquot continuos, dosi subinde per gradus aucta, ita ut nullo modo jam a Laudano abstinere queat, licet omnes ab illo digestiones vitientur, & functiones naturales debilitentur. Quamvis non sentiam Laudani usum sive cerebro, sive nervis, sive facultatibus animalibus immediate nocere. Judico itaque ego, quod expertus loquor, evacuantia anodynis debere præmitti; v. gr. virginibus & fœminis in quibus sanguis prædominatur, vena secanda est, & alvus subducenda, præsertim si non jam a longo tempore paroxysmo fuerint correptæ. Si vero fœminæ debiliores, & quæ temperamenti a prioribus illis plane diversi sunt, hujuscemodi paroxysmo & dolore affligantur, atque eodem subinde haud ita pridem laboraverint, sufficiet eorum ventriculos congio uno, plus minus, lactis cerevisitati hausto, & mox per vomitum rejecto detergere; dein largam dosin imperare sive *Theriacæ Andromachi*, sive *Electuarii Orvietani*, & cochlearia aliquot liquoris alicujus spirituosi & gustui non ingrati cum paucis Laudani liquidi guttulis superbibenda.

Quod si ægra jam pridem vomuerit, antequam accerseretur Medicus, & metus sit ne si emeticis ulterius sollicitetur, in furorem agantur spiritus, & ægræ vires nimium dejiciantur, hoc in casu *Laudanum* sine mora propinari debet, eo dosis modo numeroque, quæ symptomatis magnitudinem, ac durationem non tantum exæquare possit, sed & vincere.

Duo autem hic præ ceteris diligenter sunt notanda. Primo, quod cum semel post evacuationes justas & necessarias, Laudano uti cœperimus, ea dosi, atque illa toties repetita, sumendum est istud pharmacum, donec symptoma omnino fuerit debellatum; interjecto tantum spatiolo inter singulas doses, ut quid prior præstiterit ante noscamus, quam alteram repetamus. Sed de hoc fusius alibi egimus. Deinceps dum Laudano morbum aggredimur, nihil prorsus movendum est, nihil evacuandum, cum vel mitissimum illud enema e lacte saccharato possit destruere, quicquid reparaverat paregoricum, & tam dolorem quam vomitionem postliminio revocare.

Utut vero dolores, quod jam innuimus, supra memorati importuni sint in anodyno efflagitando, tamen vomitiones enormes & dosin ejusdem longe maximam & sæpissime repetitam indicant, cum ab inverso motu ventriculi peristaltico (quo in eo contenta versus inferiora erant protrudenda) remedium paregoricum prius eliminetur per œsophagum, quam opis aliquid afferre queat, nisi post singulas vomitiones Narcoticum de novo toties quoties iteretur, idque in forma potissimum solida; aut si in liquida detur, vehiculum ita parcum esse debet, ut ventriculum imbuat tantum, & præ materiæ inopia ab illo sursum evehi nequeat, verbi gratia *Guttæ aliquot in cochleari uno Aqu. Cinnamomi fortioris*, aut similis. Monenda interim est ægra, ut statim ab assumpto Laudano conquiescat, ac caput præsertim quantum fieri potest immotum teneat; quando vel levissimus capitis motus præ ceteris omnibus vomitionem provocet, unde medicamenti modo deglutiti jactura fit. Quinimo etiam cessante & quasi perdomita vomituritione, expedit anodyno ad paucculos dies mane & sero exhibito, ceu injecto fræno, recidivam præcavere. Quod itidem post dolorem hystericum Narcotico sedatum, aut diarrhœam, omnino observari debeat.

Atque ita demum methodo jam tradita & *Dolori* & *Vomitioni* symptomaticis mederi in promptu est, a quibus, cum aliorum persæpe morborum speciem præ se ferant, Medicis facilius imponitur, quam ab aliis quibuslibet symptomatibus, quotquot manum medicam deposcunt; de quo pauca subjungam verbi gratia in ista hystericæ affectionis specie jam descripta, quæ *Paroxysmum Nephriticum* imitatur, quis non videt quanta sit paritas morbi utriusque, & similitudo, tum quod pars eadem utrobique doleat, tum quod in utroque affectu vomituriant ægræ, cum tamen a causis ita ab invicem variantibus pendeant, & tam impari methodo debeant sanari, ut quod in hoc lædat, in illo juvet, & e contra? Si enim sive *Calculus*, sive *Arenulæ* renum substantiam atterentes, dolorem inferant, atque ex partium consensu vomitionem, nihil æque conducet ac prælarga & frequens causæ antecedentis per phlebotomiam revulsio, tum ut dilatentur laxenturque meatus, per quos calculus excludendus est, enematibus emollientibus sæpenumero repetitis, aliisque ejus generis remediis internis. Quibus medicamenta diuretica, & lithontriptica addenda

 sunt,

funt. Jam si dicta symptomata a calculo nullatenus oriantur, sed a spiritibus animalibus nimia copia renes impetentibus (quo in casu paregorica tantum indicantur, nec vel enema e mitioribus, post primas evacuationes, sine periculo injicitur) in quanto vitæ discrimine versetur infelix ista, de cujus jam corio luditur, non opus est dicere. Idem potest affirmari de affectu illo hysterico, qui *Colicam Biliosam*, vel *Iliacam Passionem* simulat. Hic ubi pro concesso habeatur affectum istum (licet indolis omnino sit diversæ, imo contrariæ) colicam biliosam esse, & ab humore acri in viscera per arteriarum mesentericarum oscula excreto nasci (in quem errorem dolor intolerabilis, & viridis color; qui in materia cernitur tam per os quam per sedem expulsa, Medicum incautiorem & cogitationibus minus assuetum haud ægre perducant) quæ methodus tam commoda, quam ut in contemperanda, remediorum refrigerantium atque incrassantium ope, humorum acrimonia operam locemus? Atque, quo humores e visceribus exterminentur, præter enemata quotidiana, ut cathartica frequenter propinemus; inter cetera vero etiam Mercurium dulcem diagrydiatis permixtum ad pleniorem materiæ morbificæ eradicationem? Quam male autem cum ægris agatur, quantumque eis periculum immineat, dum huic methodo insistamus, si affectus qui colica biliosa censetur, re ipsa hystericus tantum fuerit, aut hypochondriacus, nemini non liquet; cum clamet experientia, quo post primas evacuationes universales (quæ humorum putrescentium, quos peperit ἀταξία jam sæpe dicta, quique anodynis obstaculo esse possint, saburræ amoliendæ dicantur) nihil jam restat nisi ut tumultuantes spiritus consopiamus, donec tandem symptomata evanuerint, atque iis cessantibus opportune chalybeata imperemus, vel si quod aliud est remedium quod sanguinem accendendo atque invigorando morborum radicitus extirpet. Meum non est plurimas atque ingentes illas calamitates enumerare, quas fœminis contigisse ipse novi, ubi colica hæc hysterica a bile ortum ducere existimaretur. Verumtamen affirmo evacuationes sæpe repetitas, quæ quidem in colica biliosa omnino indicantur, dolorem vomitumque non solum non compescere, sed irritare magis, spirituum sc. perturbationem, quæ vera horum symptomatum causa est, promovendo. Tandemque malum ad menses aliquot prolongatum, methathesi derepente in cerebrum facta, desinit in *Spasmos*, a quibus ægra brevi e medio tollitur; idque vel maxime, ubi post alias evacuationes diutius repetitas, suadente colore viridi eorum, quæ per os e ventriculo excernuntur, emeticum fuerit propinatum. Verbo dicam: Si quid ego observando didici, in primis cavendum est, ne symptomata fœminis hystericis familiaria ab aliis quos sæpe æmulantur morbis, diagnosi errante putentur oriri.

Hic non est reticendum, quod præter errores jam recensitos, a quibus fœminæ affectibus hystericis obnoxiæ de vita periclitantur, permultæ insuper errore non minus funesto dictis affectibus mulctantur ea tempestate, qua hic morbus, licet sua natura non sit lethalis, tamen vi malorum ἐπιγιγνομένων ac subsequentium haud paucas e medio tollat. Exempli gratia: Fœmina teneriori atque infirmo corporis habitu infantem parit, cui omnia feliciter & secundum naturam cedunt; Obstetrix, sive rudis & imperita, sive jactabunda, & quam præclare suo illa munere functa sit palam ostentans, suadet ut puerpera paucis a partu diebus surgat, & se a lecto aliquandiu abstineat. Hæc morem gerens, statim a primo corporis motu *Affectione Hysterica* corripitur, & pro ratione qua morbus inaugescit, *Lochia* primum imminuuntur, deinde sistuntur penitus; quorum suppressionem prææmaturam longa symptomatum series excepit: quæ, nisi permagna tam diligentia quam in medendo peritia intercedat, ægram brevi perimunt. Nonnunquam enim *Phrenesi* laborant ex hac occasione, quæ indies efferatior reddita *Spasmos* primum, dein mortem affert: Si vero mortem evadant, mitius aliquantulum insaniunt, quandoque ad ultimum vitæ terminum. Nonnunquam post lochiorum suppressionem in *Febrem* incidunt, quæ vel in earum, quæ tum grassantur, epidemicarum castra transit, vel ab ea sola pendet origine. Adde quod iidem affectus hysterici, quibus lochiorum suppressio in primis debetur, jam magis sæviunt, tanquam ex se denuo nati. Diu est a quo mihi subiit in mentem, quod ex iis quæ moriuntur puerperis, vix decima quæque, ut modeste computemus, vel ex eo perit quod vires partui necessariæ eam defecerint, vel ex doloribus partum laboriosiorem comitantibus; at eo maxime nomine, quod debito citius lecto exurgat, excitatis a motu illo paroxysmis hystericis, a quibus cum sistantur lochia, mox ingens ineluctabilium

lium ſymptomatum turba ingruit. Quamobrem iſtis quæ me audiunt ubique Author ſum, ut ad *diem* ſaltem *Decimum* uſque in lecto ſe contineant, ſi modo Natura paulo debiliores ſint, præcipue ſi *Vaporibus*, qui vulgo dicuntur, jampridem fuerint tentatæ. Præterquam enim quod iſta, qua in lecto fruuntur, quies, a malis jam toties commemoratis eas immunes præſtet, non interruptus lecti calor ſpiritus pariter reficit tum a pariendi doloribus, tum ab evacuationibus in hoc caſu ſolemnibus exhauſtos fractoſque; quinimo & Naturæ ſuppetias fert, atque omnes, quas geſtationis tempore mulier congeſſerat, cruditates digerit & amolitur.

Verum, ſi ab admiſſo hoc errore quodvis e dictis ſymptomatibus ſupervenerit, indicationes curativæ eo dirigendæ ſunt, ut ſpiritus ab hoc motu jam irrequieti redditi ſedentur, & ut *Lochia* rurſus fluant, quandoquidem eorum ſuppreſſio horum ſymptomatum cauſa ſit proxima atque immediata. Neque tamen huic methodo pertinacius inſiſtendum, ſed exhibitis aliquandiu remediis quæ in hoc caſu cum ſucceſſu uſurpari ſolent, ſi votis ea non reſpondeant, ab iis temperandum eſt; cum neque fortiora hic locum habeant, neque in mitiorum uſu perſeverare debeamus, propter attritas & fere proſtratas puerperarum ita affectarum vires. Exempli gratia, ubi primum lochia jam ſupprimi conſtat, e re fuerit fœminam e veſtigio lecto addicere, mox *Emplaſtrum Hyſtericum* umbilico admovere, atque quamprimum *Electuarium* ſequens propinandum imperare. Ut *Conſerv. abſinth. Roman.* & *rutæ an.* ℥j. *trochiſc. e myrrha* ʒij. *caſtor. croci Angl. ſal. volatil. ſalis Armoniaci*, & *aſſæ fætidæ an.* ℈ß. *cum ſ. q. ſyr. de* 5. *radicibus*, *ſ. Electuar. Cap. ad magnitudinem nucis moſchat. majoris tertia quaque hora*, *ſuperbibendo ſeq. Julapii cochl.* iv. *vel* v. ♃. *aq. rutæ*, *bryon. comp. an.* ʒiii. *ſacchari Cand. q. ſ. mſ. ſ. Julap.* Atque hæc, ſi ſtatim a primo ſuppreſſionis indicio exhibeantur, hoc malum plerunque devincent. Sin autem dictis remediis eouſque continuatis donec tota quantitas aſſumpta fuerit, lochia adhuc ſupprimantur, hoc in caſu *Laudanum*, una ſaltem vice, tentandum. Hic Laudanum, quantumlibet ſuapte indole adſtringat, cum tamen ſpirituum perturbationem, a qua ſolemnis lochiorum evacuatio fuerat interrupta, compeſcat, quandoque plurimum juvare, &, *Emmenagogis* nihil proficientibus, lochiorum fluxum poſtliminio revocare poſſit. Commodiſſime vero Narcotica una cum *Hyſtericis* & *Emmenagogis* propinantur; v. gr. *Laudani liquidi guttæ* xiv. *in Aqua Bryoniæ compoſita*, vel *Laudani in forma ſolida granum unum ſemis cum ſcrupulo dimidio Aſſæ fœtidæ in Pilulas duas redactum*. Sedulo interim animadvertendum eſt, quod ſi telo hoc ſemel miſſo ſcopum non attingamus, nec ſequantur lochia, *Opium* nullo modo eſt repetendum, ut in aliis caſibus fieri ſolet ac debet: Etenim ſi reiteretur hic paregoricum, lochia ita potenter ſiſtet, ut ea nulla deinceps arte provocari queant. Verum enim vero ſi & hoc minus ſuccedat (interjecto aliquo temporis ſpatio, quo certiores ſimus quid iſtud præſtiterit) ad medicamenta iterum Ἐμμηναγωγὰ hyſtericis permixta redeundum eſt, & dein ad *Enematis ex Lacte ſaccharato* injectionem. Verum quod de *Opio* ſupra, hic de *Enematis* dicendum eſt; niſi enim primo injectum lochia educat, nihil prorſus a pluribus eſt ſperandum: cum unum humores leniter ſolicitando, ut fluant lochia efficere poſſit; plura vero eadem alio divertant. His itaque peractis, (quæ tamen leviter tangenda ſunt) tutiſſimum eſt, & prudentis Medici officium, temporis συμμαχίαν præſtolari; cum ſingulo quoque die curationis negotium magis magiſque extra aleam ponatur, & ſi ægra *Vigeſimum diem* ſuperaverit, jam fere in vado eſt. Etenim cum a morbo, quiſquis is fuerit, jam diuturniori fœmina aliquantiſper reſpiraverit, vireſque quadantenus receperit, eam methodum valebit ferre, quæ aptiſſima videbitur iſti malo averruncando, quod a lochiorum ſuppreſſione accreverat: quando remedia obſtinatius ingeſta, primis ne hilum promoventibus, tum etiam ſpirituum perturbationem, a qua morbus oritur, augere poſſint, quod ſedulo advertendum velim.

Nuper Matrona, tam natalibus, quam moribus honeſtis ac probis, me ſibi Medicum volebat: huic ex modo dicta occaſione ſtatim a partu paroxyſmis hyſtericis affectæ, lochia penitus defecerant. Conabar medicamentis ſupra memoratis eadem proritare, at fruſtra, affectione hyſterica vehementiore omnem opem medicam reſpuente. Unde, dum ita demum eam ſalvam fore præviderem, ſi nihil prorſus molirer, rem omnem tempori, Medicorum facile principi ac coryphæo, committendam cenſui. Hoc meum conſilium ad diem uſque decimum quartum optime illi ceſſit; quotidie enim illam inviſens, nullo die eam in pejore loco, quam pri-

pridie fuerat, deprehendi. Post hunc mulierculæ adstantes, quas hactenus a noxa illi sub officii specie inferenda ægre arcueram, maritum impellebant, ut sine mora sanguinem e pede uxori extrahi curaret: quo facto, paroxysmi hysterici adeo invalescebant, ut intra paucas horas spasmi accederent, & non ita diu postea, ærumnarum requies, mors.

Et si fas mihi sit libere quæ sentio effari, jamdiu in ea hæresi fui ut arbitrarer me, non tantum in dictis puerperarum morbis, sed etiam in acutis omnibus, ubi curationem ab hac illave, qua uti placet, methodo certo insecuturam polliceri nequeam, & viri & Medici boni probique pulchre defungi munere, quoties nihil omnino tento, modo ægrum invisens, illum non se pejus habere hoc die quam heri habuit; comperiam, nec cras habiturum, quam hodie conjectura assequi possum. Cum si in ægro curando ea methodo incedam, de cujus efficacia nondum mihi certo constet, tam ab experimento quod ex eo capturus sum, quam ab ipso morbo is periclitabitur: neque ita facile geminum discrimen effugiet, ac simplex erat evasurus. Quamvis enim impræsentiarum nullum vel incipientis convalescentiæ signum manifestum se prodat, certissimus tamen sum morbi acuti cujuslibet naturam non ferre ut quis eo semper laboret, ac proinde dies quilibet res ægri magis magisque in tuto collocat, vel saltem Medico ansam præbet, ex qua opportunius ac certius morbum feriat confodiatque, quam in præcedentibus liceret. Quod quidem uti de acutorum plerisque vere affirmatur, ita præcipue de puerperarum morbis, quibus error vel leviusculus fatalis esse possit; & in quibus ita parum valeamus naturalem illam evacuationem regere, a cujus suppressione mala, de quibus diximus, proveniunt.

Cum vero *Affectus Hysterici* non semper primariæ causæ, spirituum nempe debilitati nativæ, sed adventitiæ aliquando originem suam debeant, hujusmodi itaque causam, antequam finiam, hic recensere libet, quæ frequentissime *Vaporum*, quos appellant, pararia existit. Atque ea est *Fluxus mensium immodicus*, sive in *Puerperio*, sive extra idem invadat. Quoad primam speciem, ea primis diebus post partum laboriosiorem maxime infestat, & longa symptomatum hystericorum caterva stipatur. Et sicuti in primis hisce diebus solum ingruit ac urget, ita etiam brevi se proripere solet. Etenim si victus paulo incrassans instituatur, facile abigitur; cui & sequens potus addi poterit.

Assumatur *aq. plantag. & vini rubri an.* ℔j. *Coq. simul ad tertias, & deinde edulcoretur s. q. sacchari albiss. Cujus, cum frigescat, capiat* ℥ß. *bis vel ter in die*. Interim *Julapium* aliquod *Hystericum*, at satis mite, subinde propinetur, & *nodulus* seq. naribus admoveatur. ℞. *Galban. & Assæ fœtid. an.* ʒij. *Castor.* ʒjß. *sal. succini volatilis* ʒß. *m. f. nodulus*. Vel ℞. *spir. salis Armoniac.* ʒij. quem sæpius olfaciat.

Quod vero ad hujusmodi *extra Puerperium fluxum* attinet, licet idem omni tempore fœminis accidere soleat, eas tamen paulo ante tempus illud quo sponte sua omnino menses cessaturi, sæpissime invadit; circa ætatis scilicet annum 45. si modo temporius fluere inceperant, circa autem 50. si serius in vita prius prorumpebant. His, uti dictum, paulo ante totalem eorundem discessum (instar candelæ jam fere absumptæ deflagratæque, quæ subito flammam edit insigniorem, mox penitus disparituram) cum magno impetu affatim excidunt, & ob copiam sanguinis ingentem qui continuo excernitur, in paroxysmos hystericos fere continuos miseras dejiciunt. Hic licet *Hysterica* tam interna, quam externa obiter usurpanda (fortiora devitando ne fluxum ulterius ea provocent) omnis tamen curationis cardo in menstruis cohibendis vertitur, quæ hunc in modum quam primum sistenda.

Mittatur sanguis e brachio ad ℥viij. Seq. mane exhibeatur *potio purgativa communis*, quæ repetenda est tertia quaque die per duas alias vices; & singulis noctibus per totum morbi decursum sumat *Paregoricum ex syr. de meconio* ℥j.

℞. *Conserv. rosar. siccar.* ℥ij. *trochisc. de terra Lemn.* ʒiß. *Corr. granator. & Coral. rubr. præp. an.* ℈ij. *lapid. hematit. sang. dracon. & bol. Armen. an.* ℈j. *cum s. q. syr. e Coral. simpl. f. Electuar. de quo sumat ad magnitud. nuc. Moschat. maj. mane & quinta pomerid. superbibendo seq. Julapii Cochl.* vj.

℞. *Aq. germin. quercus & plantag. an.* ℥iij. *aq. Cinnamom. hord. & syr. de rosis siccis an.* ℥j. *spir. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem*.

℞. *Fol. Plantag. & urticæ an. q. s. contundantur simul in mortario marmor. & succus exprimatur, qui postea clarificetur. Cap. cochl.* vj. *frigide ter vel quater in die*. Post primam purgationem applicetur *Emplast.* seq. regioni lumborum. ℞. *Emplast. Diapalm. & ad*

& ad Herniam an. part. æqual. misc. extendatur super Alutam, & f. Emplast.

Diæta refrigerans incrassansque imperanda, nisi quod e re erit semel vel bis in die vini clareti haustulum ægræ indulgere, quod etsi minus conveniat in quantum ebullitionem ciere aptum natum sit, ad vires tamen refocillandas concedi possit. Atque hæc quidem methodus ut fœminis hoc modo affectis apprime proficua sit, ita eadem iis, quibus *Abortus* periculum imminet, non minus confert. Atqui cathartica & succi hic omittantur.

Est & alia, etsi minus frequens, affectuum hystericorum causa. Nempe post partum laboriosiorem *Uteri procidentia*, magnam hujusmodi malorum Iliada secum trahens, quæ tamen cito ac facile hoc modo sanatur. ℞. *Cort. quercus* ℥ij. *Coq. aq. font.* ℔iv. *ad* ℔ij. *sub finem addendo Cort. granator. contus.* ℥j. *rosar. rubr. flor. granator. an. M.* ij. *deinde adde Vini rubri* ℔ß. *Colatura sit pro Fotu, qui cum pannis laneis parti affectæ admoveatur mane horis duabus antequam e lecto assurgat, & nocte post decubitum donec symptomata penitus evanuerint.* Sed de his plus satis.

Habes tandem, Humanissime Vir, eorum summam quæ a me in hujusce morbi sive historia, sive curatione hactenus fuerint observata. Restat, ut si quid forte peccaverim, ista minus quam oportuit accurate describens, veniam a te petam; tum ut opellam hanc, eo animo exaratam ut gratias tibi referam, quod alia nostra conamina, qualia illa fuerint, tuo calculo probare haud dedigneris, æqui bonique consulas. Quæ quidem gratulatio mihi ita raro obvenit, ut vel nihil prorsus ab hominibus sim promeritus, vel candidi ingenuique isti, quos ea mentis præstantia Natura effinxit, ut grati esse norint, perpauci sunt; Vix totidem quot *Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.* Quo non obstante pergo adhuc, imo & pergam, in ediscenda promovendaque quoad potero methodo curandorum morborum, atque iis, qui me minus in praxi valent (si qui sunt ejusmodi) instruendis. Famæ meæ interim arbitrium penes alios sit. Æqua enim lance & scrupulose expendens, hominesne juvare præstet, aut ab iisdem celebrari, prius illud præponderare comperio, & maximi sane momenti esse ad animi tranquillitatem; Famam vero populique halitum pluma leviorem aut bulla, atque umbra insomnii magis evanidum. Quod si opes ejusmodi nominis celebritate partæ majus aliquod pondus habere videantur, fruantur illis per me licet, qui jam corraserint. Meminerint tamen mechanicorum nonnullos, artes vel sordidissimas exercentium, uberiorem quotidie quæstum facere, & majorem auri argentique vim posteris legare; neque tamen in hoc brutis animalibus superiores evadere, qui sibi suisque pro sua indole prospiciunt; &, si recta ex animi arbitrio & virtute nata excipiamus (quorum non est capax brutorum Natura) hoc plane exæquant belluæ, imo & alios qui non eum sibi vitæ scopum proponunt, ut prosint quamplurimis. Commendatum me habeas, rogo, Viro sagaci & eruditissimo *D. Kendrick*, tibi mihique amicissimo; utpote cui debeam quod tuum in me ita propensum animum resciverim, eamque, qua me complecteris amicitiam, eo internuncio, didicerim. Conabor quantum in me est, mutuas officiorum vices reddere, & par pari referre, utpote qui sim jure meritoque, Vir dignissime.

Londini,
Jan. 20. 1681.

Tibi Devinctissimus, Tuique semper Studiosissimus

THOMAS SYDENHAM.

DE variolis hactenus Clarissimus noster Auctor, in variis hujusce Operis locis, ac præcipue in primis ultimæ hujus Dissertationis paginis, accuratissime pro more scripsit, ejusque morbi contagium inter homines tum juniores, tum etiam adultos & senes, ita subinde se spargens, ut ejus necessitatem, si ita loqui liceat, vix ex centenis paucissimi evadant, abunde explicuit, curamque, tam atroci quandoque morbo aptissimam exhibuit. Verum in eodem argumento aliquid se nobis offert infrequentius ac minus familiare; contagium scilicet Variolicum armenta quandoque invadens, de quo docte ac præeleganter commentatus

tus est Clarissimus Ramazzini, postque eum Clariss. Dnus Herment, Medicus in Galliis Regius, ac Peritiss. Dnus Drouin Legionis Prætorianæ, ibidem Chirurgus Primarius, in id a Rege Christianissimo deputati. Horum autem ultimorum Schedas hic omittimus, unica Clarissimi Ramazzini Dissertatione, quam jam exhibemus contenti. Illa autem sic inscribitur, & hæc est.

D E

CONTAGIOSA EPIDEMIA,

Quæ in Patavino Agro, & tota fere Veneta ditione in Boves irrepsit.

DISSERTATIO

HABITA

IN PATAVINO LYCEO

A BERNARDINO RAMAZZINI

Practicæ Medicinæ Professore Primario.
Die IX. Novembris MDCCXI.

SI veri speciem præfert quod vulgo dici consuevit, & apud sapientes quoque receptum, consuetudinem vim quandam legis obtinere, ut qui illam violarit, si non plecti, laudari tamen haudquaquam mereatur, qualem mihi legem ipsemet imposuerim, modo quamvis sero nimis agnosco. Etenim cum annus iste secundi sexennii, ex quo in hoc celeberrimo lyceo practicam medicinam profiteor, sit complementum, ac quotannis in solemni studiorum Instauratione, ut diu feriatam juventutem ad studia capessenda allicerem, oratione aliqua proludere consueverim, nunc mihi jam effœtis corporis atque animi viribus, quando ætas prædatrix omnia secum aufert, magnum onus incumbere video, si consuetudini meæ nondum interruptæ obsecundare velim, ac vestram expectationem non omnino fallere. Audendum tamen ratus, in unum coactis, quæ supersunt spiritibus, ita me comparaveram, ut quod antea præstiteram, hoc anno quoque pro viribus præstarem. Post aliquot igitur meditationes, argumentum non incuriosum, ut reor, nactus fueram, circa quod ingenii mei vires exercebam, cum præsens hæc autumnalis constitutio præter modum insolens, atque ominosa, Opus quod moliebar, & ab umbilicum pene deduxeram, mihi e manibus excussit, & aliud argumentum a Medicis amœnitatibus longe diversum suscipere coëgit, vestra tamen attentione A. O. non indignum. Nemo non novit, quam inopinate, quam violenter bubulum genus dira contagio pervaserit flammæ ad instar, quæ ope nulla humana consopiri, nedum restringui potuerit. Hæc primum quidem in Vicentino Agro subobscure observari cœpit, mox in Patavinum transgressa, aperte se prodidit, ac longe lateque effusa, usque ad ipsa urbis pomœria, tam magnam ac horrendam boum stragem edidit, ut tum rura, tum civitatem mœrore, ac metu complerit. Mœret rusticana plebs, imo stupet attonita, dum ampla bovilia vacua, ac deserta intuetur, dum quotidie fere tumulos adspicit, in quibus sepulta sunt fortunæ suæ pignora, propriis natis forsan etiam chariora, dum bobus extinctis, equos ad frumenti sationem parum aptos cogitur sufficere.

Quid labor, aut benefacta juvant, quid vomere terras
Intervenisse graves?

Sic miserandam agricolarum sortem deflere libet cum Poetarum Principe, qui tertio Georgicorum huic non absimilem boum cladem carmine descripsit. Mœrorem dissimulare nequeunt cives, & nobiles viri, dum prædia sua, & villas, præcipuo ornatu, & patrimonio orbatas intelligunt, atque etiam vident. Tristatur, ac dolet plebs urbana, dum annonæ, rerumque omnium, quæ ad victum spectant, caritatem brevi secuturam prænoscit. Nemo est igitur, quæcunque sit ejus conditio, qui damnum aliquod non sentiat, & graviora quoque non timeat. De hac igitur tam portentosa boum clade hodierna hac mea Dissertatione, seu potius prælectione, quam hoc anno ad tractatum de febribus, ac præsertim de febre maligna ac pestilenti, sum habiturus, verba facere constitui, hujus morbi indolem, casus pervestigando, quibus remediis illi obviam sit eundum.

Nec

Nec obtrudat quisquam, in hoc tam celebri lyceo, ab hac exedra, quæ ordinis sui primatum obtinet, indecorum esse pro Hippocratica doctrina M. Varronis, Palladii, Columellæ, Vegetii, aliorumque Veterinariæ artis Scriptorum documenta tradere; regeram enim ego, magnum Hippocratem, cui nullius rei scientia vilis habita est, non puduisse de boum morbis verba facere: in Libro enim de Articulis rationem adfert, cur bobus tam facile contingant femorum luxationes. Præterea si congruentia, quæ omnibus in rebus momentum habet non leve, hic quoque suam meretur animadversionem, tractatio de hac boum epidemia nostri muneris est, Illustrissimi, & Spectatissimi Professores. Vobis quæso succurrat, quonam in loco nos simus, & professorium munus exerceamus? Nonne in lyceo, cui a Majoribus nostris bovis nomen est inditum? neque inauspicato, quando bos iste suis mugitibus, hoc est doctrinæ robore totum literarum orbem implevit, ut nulla pars sit tam longe dissita, quæ ad illius celebritatem non reboet, ac ubi non colatur magis illius nomen, quam olim Serapis in Ægypto. Si ergo sub signo bovis militamus, si bos iste nos pascit, quis erit tam vecors, seu tam malignæ indolis, qui indecorum putet, provinciam hanc suscipere, quam detrahere velle impium, & nefas esset; eoque magis, quo ab Excellentissimo Magistratu, qui sanitatis tutelæ Venetiis præsidet, ac postremo ab ipso Serenissimo Principe demandatum est celeberrimo hujus civitatis Medicorum Collegio, serio exquirere, quænam sit hujus morbi conditio, quæ causa, & quibus præsidiis ferocienti in dies malo possit occurri.

Affectionis genus, quod bubulo generi bellum ad internecionem usque videtur induxisse, ex frigore, rigore, horripilatione, mox ex calore acri, & vehementi per universum corpus diffuso cum pulsus frequentia, febrem esse satis liquet; malignam vero, exitialem, pestilentialem etiam, si mavis, esse aperte testantur, quæ illam comitantur symptomata; qualia sunt, magna anxietas, & gravis anhelitus, etiam cum stertore, & in principio febris, stupor & species quædam veterni, continuus ex ore, & naribus graveolentis materiæ descensus, fœdissima alvi proluvies, interdum etiam cruenta, anorexia, & abolita penitus ruminatio, pustulæ quinta vel sexta die per totum corpus erumpentes, ac tubercula variolarum speciem referentia, communis tandem omnium eodem modo circa quintam, & septimam interitus, cum boves paucissimi evadant, iique forte potius quadam, quam remediorum dynami. Hæc quidem ex se patent, quid vero intus patiantur miserandi boves, cum jacent anxii, ac stertentes, ac dum stant immoti, capite usque ad terram demisso, conjectare equidem possumus; sed ex mutis animantibus, quæ per nutus nihil significare possunt, nil certi rescire possumus, quod forsan in causa est, ut difficilior sit curatio. Causam igitur hujusce malignæ febris pro viribus perscrutemur.

Omnibus epidemiis, si a sporadicis affectibus differre debent, id peculiare inest, quod communem causam habeant, sive ab aëris vitio, sive a corruptis alimentis, aut ab aliquo contagioso fomite prognata fuerit, qui ab uno corpore in aliud transmigret, illique eandem labem communicet. Dissimulare quidem non licet, tempestatum hujusce anni non adeo legitimam fuisse temperiem, juxta illarum naturam, Æstatis præsertim, quæ Veris speciem præferre visa est non admodum latrante Syrio, nec cicadis arbusta rumpentibus. Annus tamen in universum non insalubris fuit, neque multum in quæstu Medicis, ac Pharmacopolis: nec solum in hac civitate, sed in aliis quoque, & in transpadana regione, ut per literas accepi, ut parum verax visus fuerit Hippocrates, quod *cum æstas veri similis est, autumnales morbos expectare oporteat*. Nulla in aëre a Meteoroleschis portenta visa sunt, nulla in herbis, & frugibus apparuere rubiginis signa, quemadmodum anno elapso, quo carbunculari morbo laborarunt fruges, nec tamen noxam ullam persensere armenta, & pecudes, in fructibus tum æstivis, tum autumnalibus, qui omnes serotini fuere, nullæ deprehensæ sunt notæ, quas nebularum uredo intulerit.

Cœlum equidem non consului, ut viderem, num ex aliquo maligno astrorum influxu, pestilentiæ bubuli gregis causam divinare liceret, ut ex Saturni cum Marte syzigia, in Tauri signo; quemadmodum olim Marsilius Ficinus, in Consilio quodam Thusco sermone edito, ut ab omnibus intelligeretur, pestis quæ anno 1478. totam Etruriam, ac præcipue Florentiam, depopulata est, causam retulit in conjunctione Martis cum Saturno in signo humano (quasi Asterismorum in hæc inferiora virtus ab inditis nominibus esset petenda, ut si forte hujusmodi conjunctio observaretur in signo Arie-

tis, aut Piscium, posset aliquis ovilis generis, aut marini populi excidium prædicere) Sed postquam, cum juvenis essem, Pici Mirandulani libros adversus Astrologos legi, judiciariam a studiis meis valere jussi. Aërem itaque, & pascua, ab hoc crimine quod hujus morbi, in causa fuerint absolvere fas erit. Quis enim unquam sibi persuadeat, campos, & prata, talem ab aëre humorem combibisse, qui solis bobus tam dirum esset venenum, ceteris vero animantibus, quæ easdem herbas pascerent, esset omnino innoxius? Aliam igitur causam comminisci oportebit, quam nonnisi a contagioso fomite licebit deducere, cujus rei non simplices conjecturas, sed argumentum habemus apodicticum.

Jam satis constat, & in acta publica relatum, ex boum turmis, quos e Dalmatia & conterminis regionibus, mercatores in hæc loca solent adducere, bovem unum a ceteris secessisse, qui a bubulco repertus, & perductus in latifundium Illustrissimi, & Reverendissimi Comitis Trojani Borromæi, Canonici Patavini, pro hospitio, eadem labe qua erat infectus, hospites suos fœdavit; illo enim paucos post dies mortuo, paulatim eodem morbi genere omnes misere periere, uno tantum superstite, cui in collo factum fuerat setaceum. Casus iste totam viciniam perterrefecit, sed nulla juvit diligentia, ut domus suas, & casas a flamma nimis vicina præservarent. Isthæc itaque contagio paulatim serpens, totam Patavini agri amplitudinem brevi pervasit, quin postremo Padum transgressa, Æmiliæ populis idem minatur excidium.

Quoniam autem morbosi seminii ea est indoles, ut facile sobolescat, & in immensum se propaget, si in subjectum proprium, & mumiatum, ut vocant, incidat, cujus rei amplissimum specimen habemus in lue gallica; quæ ex Indiis occidentalibus, a paucis navigantibus ad nos delata, Italiam primo, mox universam Europam, fœdissima, & ineluibili labe citissime inquinavit; Non est quod miremur, si per aporias, & effluvia, quæ ad modum atmosphæræ expirant a bobus ægris, ab extinctis, & stabulis, a pascuis, quæ ipsimet boves pascendo infecerint, promptius autem & facilius ab ipsis Bubsequis, & illorum vestibus, (pesti enim volupe est, in lana molliter cubare) non est, inquam, quod miremur, si hæc contagio tam longe lateque sese effuderit. Ubi igitur hæc aura venenata subtilissima bovem aliquem antea sanum afflarit, spiritibus vitalibus, & seroso latici se consocians, dum in Orbem agitur, naturalem sanguinis consistentiam lædit, & viscerum fermenta corrumpit; quare naturales viscerum functiones paulatim vitiari, & debitas excretiones coërceri necesse est, quod paulatim fieri fas est credere, non enim subito ac bos aliquis venenum istud hauserit, vel quoquomodo illud susceperit, non illico, inquam, virulentiam persentit; ut qui a cane rabido commorsi fuerint, ad longum tempus sibi sani videntur, at postea ex improviso, ad aquæ conspectum palam faciunt, quam dirum venenum intus gestarent. Naturalem sanguinis consistentiam ab hoc contagioso fomite lædi paulo ante diximus; suppono etenim, imo pro certo habeo, venenum istud esse de illorum genere, quæ sanguinem potius figant, & coagulent, quam dissolvant; id primum attestantur symptomata, quæ febrem comitantur, nempe anxietas, gravis anhelitus, stertor, & stupiditas, ocularis quoque inspectio, dum a laniis boves extincti dissecantur, qui licet adhuc calentes parum aut nihil sanguinis effundunt. Bos præterea piger ac tardus ex sua natura est, & carnes habet duras, *& graves ad stateram*, ut ait Hippocrates, data nimirum paritate molis ad carnes ceterorum animalium, idcirco illius sanguinem talem esse oportet. Taurinum sanguinem inter venena recensuit Dioscorides, eo quod epotus ad coagulationem in stomacho sit facilis; Prævotius autem propter flatulentiam; Themistoclem sanguine taurino calido epoto sibi mortem conscivisse, ex Plutarcho, in ejusdem vita habemus. Mirum itaque non est si venenatus hic fomes, in hujus animantis genere sanguinem ex sua natura crassum coagularit. Hanc cruoris concretionem in malignis febribus observarunt Scriptores, uti Petrus Salius, qui refert in quadam ex maligna febre extincta repertum fuisse in arteria magna sanguinem ita concretum, *ut prehenso illius sanguinis altero principio, totus sanguis coalescens, ita integer eductus fuerit, perinde ac gladius e vagina extrahi solet*. Idem quoque aliquando *in pestilentiis accidere* testatur Ricardus Lower in tractatu de corde: Nisi autem talis esset in hac epidemia sanguinis conditio, non protraheretur ad tot dies febris; ubi enim sanguis est nimis dissolutus, & vis deleteria humorum corruptioni prævalet, febrilis calor est adeo mitis, ut ægri interdum se febrire non putent,

rent, sed citissime intra unam vel alteram diem occumbant. Postquam igitur fermentificus, & pestifer hic fomes per venas, & arterias tanquam per cuniculos totum corpus peragrarit, tunc, tanquam hostis ex insidiis erumpens feritatem suam patefacit, febrem malignam excitando, quæ intra quintam, aut septimam, lanienam suam absolvit, indiscriminatim boves, aratores, tauros, vaccas, juvencos, vitulos jugulando.

Hujus autem pestis primam originem, num hos ille peregrinus eam aliunde susceperit, vel in ipso primum genita fuerit, exquirere ad rem nostram parum refert. Necesse est enim quemadmodum in libro de contagione tradit Fracastorius, ac pariter Joseph Aromatarius, in libro de rabie contagiosa, quod ad aliquod animal tandem sit deveniendum, in quo productum fuerit morbosum seminium. Extra enim controversiam est non solum in brutis, sed etiam hominibus per varios corruptionis gradus, generari posse venena, ac talis naturæ humores, qui ad alia corpora symbolica, & analoga facile transeant: sic qui tabe pulmonari laborant, consanguineos suos facile inficiunt, si cum illis consuetudinem habeat; lippitudinem contagiosam esse vetus est observatio.

Dum spectant oculi læsos leduntur & ipsi.
Multaque corporibus transitione nocent.

In boum cadaveribus, quotquot lanionum secespitæ subjecta fuere coram Excellentissimis Anatomes professoribus D. Molinetto, & Viscardo, id singulare in omnibus repertum est, in omaso nempe, corpus quoddam durum, & compactum, ventriculi parietibus fortiter adhærens, magnæ molis, & intolerandæ graveolentiæ; in aliis vero partibus repertæ sunt hydatides, in cerebro, pulmonibus, sicuti etiam ingentes vesicæ solo flatu plenæ, quæ dissectæ diram mephitim exhalarent, ulcera in radice linguæ, & ad illius latera vesiculæ sero plenæ. Illud vero corpus durum, & compactum ad instar calcis, quod in omaso observabatur; primum productum esse contagiosi miasmatis, pro certo habeo, dum tacite sævitiem suam exercens stomachicum fermentum labefactat, & corrumpit; non enim est credibile, post febrem excitatam conflari hoc corpus intra paucos dies, dum boves ubi primum febrire cœperint, quodcunque alimentum adversantur, nec quidquam, nisi liquidum per os infundi potest: cetera vero, quæ memoravimus, malignæ febris producta esse, facile crediderim, sed omnium phænomenorum exactam rationem adferre velle non patitur unius horæ ambitus; ampla enim materia suppeteret ad integrum tractatum conscribendum.

Verum ne amplius vos morer, A. O. ad ea properabo, quæ sunt dicenda, conjectando nempe, quem finem habitura sit hæc contagio, & num aliquid gravius portendat, ac quod magis refert, quid agendum. Quoad primum, in hac epidemia idem quod in ceteris evenire solet, secuturum existimo, nimirum quod post tot tentamina, tot experimenta, ac præsertim post observatam methodum, quam morborum medicatrix natura servat in iis bobus sanandis, quos maligna febris non sustulerit, felicior curatio possit institui, ac forsan hujus veneni verum, & specificum remedium reperiri, quo malignum istud miasma penitus extirpari possit. Levamen quoque aliquod expectare licet ab adventante hyeme, ac a ventis aquilonaribus, qui tanquam aëris scopæ australes flatus pessimæ semper indolis procul abigant, quales venti per totum Octobris mensem dominatum obtinuere. Memoratu dignum est, quod de ventorum potestate supra humana corpora refert Vitruvius. *In insula Lesbo* (inquit ille) *Oppidum Mitylene magnificenter est ædificatum, & eleganter, sed positum non prudenter. In qua Civitate Auster cum flat, homines ægrotant, quando Corus, tussiunt, cum Septentrio, omnes in salubritatem restituuntur.* Quantum sævierit pestis Octobris mense, austro, & euronoto flantibus, satis vulgatum est, cum plures dies adeo nefasti fuerint, ut neque quotidianis hecatombis, interdum etiam geminatis, furialis hæc, & execranda febris mitior fieri, nedum placari potuerit. Scio equidem, calori, & frigori morbos pestiferos non admodum auscultare, cum alias fuerit observatum, in summo æstu, & summo frigore pariter sæviisse hominum pestem: attamen cum feralis hic morbus, qui celeris est motus, ortum habuerit æstivo tempore, incrementum, atque etiam suam acmen autumnali, sperare licet, quod hyemali tempore finem, & sui desitionem, ope divina sit habiturus.

Num autem hic epidemicus bovini populi morbus longum in tempus perseverans, humanis corporibus labem aliquam affricare valeat, ut nonnulli suspicantur, non alienum est disquirere. Si in morbis malignis, qui ratiocinia nostra persæpe eludunt, quidquam ponderis habent rationum momenta,

 spe-

sperare licet homines intactos, & illæsos relicturum esse; etenim si trium mensium spatio lues ista alia ruminantia, & cornigera non attigit, quamvis inter ea magnus sit symbolismus, nec equos, sues, ac alias sylvestres feras hactenus quidquam læsit, non apparet ratio, cur homines, qui ab istis animantibus tam longe distant, debeat afficere.

Non sum nescius inter futuræ pestilentiæ signa, quæ plurima sunt, recenseri solere non boum solummodo, sed aliorum quoque animantium stragem, qualis ea fuit, quæ Ægynam insulam depopulata est, de qua Ovidius:

Strage canum primo, volucrumque, aviumque, boumque.

ac ea, quam memorat Livius, quæ in Sicilia Romanum exercitum, & Carthaginiensem pene delevit, de qua Silius Italicus:

Vim primi sensere canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens, penna labente, volucris.

Cui aliam non absimilem refert Dionysius Halicarnasseus, quæ *primo equorum, boumque armenta invasit, mox pecudes, & alia quadrupedia aggressa est, deinde Pastores, & Colonos attigit, & totum Romanum agrum pervagata, Urbem invasit.* Ast illorum temporum pestilentiæ non in solis bobus, sed in omnibus animantibus, ut ipsis etiam maris piscibus non parceret, (qualis ea fuit, quam Lucretius carmine descripsit) sævitiem suam exercere, ut quæ ab aëris vitio ortum duxissent; de quo non habemus quod suspicemur; in solis enim bobus, & facilius in iis, qui habitiores, & pinguiores essent, quam in gracilibus, hæc lues alimentum invenit, quo rabiem suam pasceret. Magna tamen cautione utendum est in tumulandis cadaveribus, terra alte defossa, quemadmodum publica edicta præscribunt; si quid enim timendum, præcipue a nimia cadaverum copia, ex quibus minus apte humatis, ac postea putrefactis, redeunte vere, pravi halitus aërem inquinare possint. Bonum autem esset, in loco inculto, seu in pratis, quæ arationi non sunt subjecta, cadavera humare. Ubi enim de morbo contagioso agitur, nunquam satis cavemus, dum cavemus. Quoniam autem, solutis in liquamen cadaveribus, necesse erit terram subsidere, censerem, bonum esse, novam terram superingerere, in illam conjiciendo graminis, aliarumque herbarum semina. Refert Petrus Forestus Delphis apud Batavos, peste jam sopita, & cœmeterio Templi vetusti, cadaveribus oppleto, habitam consultationem inter Medicos, num calce, aut lapidibus illud cœmeterium esset obruendum, ac decretum fuisse ut multa terra superinduceretur, atque in eam varia herbarum semina conjicerentur, *ut crescente gramine, & clausis spiraculis, lues minus denuo suppullularet.*

Silentio tamen præterire non licet, observatam aliquando pestem in solis bobus, ac postea secutam hominum pestilentiam; interdum etiam hominum pestem in boves terminasse. Primum exemplum habemus ex Livio, qui scribit pestem magnam in boves ingruisse, sequenti anno ad homines vertisse. Secundum vero apud Ripamontium Chronistam Mediolanensem, qui in Libro de Peste, quæ anno trigesimo exacti nuper sæculi cispadanam, & transpadanam regionem pessime mulctavit, pestilentiæ hominum, pestem boum subsecutam refert. Hisce tamen duobus monumentis totidem habemus, quæ opponamus nec longe petenda. Primum a celeberrimo Fracastorio, qui in Opere doctissimo de contagione scriptum reliquit, anno decimo quarto supra sesqui millesimum diram pestem in solos boves irrepsisse, quæ in tractu Forojuliensi primum nata, exinde usque ad Euganeos, postmodum in Veronensem agrum, aliasque Venetæ Ditionis regiones delata, magnam boum cladem ediderit eodem ferme modo, ac iisdem symptomatibus, ut hæc nostra illius soboles videatur. Alterum monumentum suggerunt nobis manuscripti artis lanionum, quibus non est deneganda fides, quales libri in hac civitate asservantur, in quibus ad posterorum memoriam ab Antonio Faccio scriptum legitur, anno nonagesimo nono ejusdem sæculi, quo vixit Fracastorius, adeo gravem in boves pestem grassatam, ut publicis Augustissimi Senatus Veneti edictis vetitum fuerit, ne caro bubula, caseus recens, butyrum, lac sub capitali pœna in hac civitate vendi possent, sed solis carnibus vervecinis vesci liceret; attamen iis annis nihil sinistri, præter rei familiaris damnum hominibus obtigisse, certo scimus. Habemus igitur unde spes nostras alamus.

Utrum autem, grassante hac epidemia, carnis bubulæ sanæ creditæ adeo tutus sit usus, ut noxam ullam humanis corporibus non possit inferre, abs re non erit disquirere,

re. Res equidem suspicione non vacat; etenim, etiamsi bos antequam ad lanienam ducatur, fuerit observatus vegetus, atque hilaris, ac postea in illo jugulato, & excoriato, nullæ in visceribus deprehendantur corruptionis notæ, quæ in ceteris, qui ex hoc morbo intereunt, deprehenduntur; attamen certi non sumus, quod bos ille contagiosum fomitem non gestaret, quod aliis etiam communicare posset; credibile est enim, paucos apud nos esse boves, qui afflatum hunc malignum non persenserint, licet sani degant; morbosi enim seminii ea est subdola malitia, ut hominum judicia non raro fallat; persæpe enim evenit, ut qui illud in se continet, & secum circumfert, læsionem nullam sentiat, nec forsitan sensurus sit, in alium tamen ejusdem speciei possit facile transferre. Hujus rei exemplum habemus in gallico morbo; non raro enim contingit, ut aliquis a muliere infecta luem suscipiat, nec quidquam sentiat, & uxori postea eam communicet, sic ut illa paucos post dies gonorrhœa, vel bubone corripiatur; ex quo fit, quod non leves rixæ, & jurgia inter conjuges oriantur, & uxor pudicitiæ suæ conscia virum maledictis incessat, quod ab illo tam fœda labe inquinata fuerit; ille autem, qui se perfecte sanum agnoscit, nec quidquam de infectione suspicatur, de conjugis fide non parum dubitet. Qua de re legendus Paulus Zachias, Mercurialis, Gaspar a Rejes. Circa esum carnis bubulæ memoratu dignum est quod refert Theodoricus Skenkius in Hist. humor. gen. cap. 2. his verbis; *Olim decertatum Venetiis, & Patavii inter lanios, & incolas, quod illi ex Hungaria boves advectos, emptos & mactatos in macello venditassent, quos tamen cives lue quadam infectos fuisse noverant, cum fluxu alvi cruento tentati plurimi periissent, translato nimirum ab uno ad alterum contagio. Hac de re consulti Medici Patavini, in ea fuere sententia, carnes hujusmodi esui adhibitas innoxias esse, eo quod esset contagium particulare, & specificum, ac omnis malitia fuisset emendata ac discussa a prævia agitatione gymnastica, antequam boves mactentur.* Contrariam opinionem sustinuisse Medicos Venetos tradit Christophorus Fridericus Grammannus in Opere suo eruditissimo de mortuorum miraculis, eo quia carnes hujusmodi essent contagiosæ, & cadaverosæ. Fabius Paulinus Medicus Utinensis controversiam hanc dirimere aggressus est: suam enim sententiam dixit, nimirum si necessitas urgeat *in cibum carnes vocare, sale aut aceto prius probe esse macerandas, visceraque cum aliis interaneis esse abjicienda, cum in iis causæ morbificæ focus & nidus existat.* Qualis cautio num sufficiat, & omnem dubitationem tollat, liberum cuique esto judicium.

Quid ergo agendum in tam exitiali morbo, qui bubuli generis extinctionem videtur interminari? In id unum incumbendum esse, persuasum habeo, ut per universalia alexipharmaca (quando particulare, & specificum hujus veneni remedium non habemus) miasma istud pestiferum extinguatur, aut saltem enervetur, ut natura roborata illud ad cutis ambitum ableget, atque extrudat, quando per ulcera, pustulas, & tubercula in iis bobus, qui evasere, sponte excitata, ipsamet natura nobis indigitavit, qua via sit incedendum. Crediderim itaque in curatione hujus malignæ febris, ea methodo procedendum, quæ a bonis Medicis servatur in curanda variolosa puerorum febre, distinguendo tempus ebullitionis a tempore expulsionis; tempore nimirum ebullitionis erit caute utendum remediis calidioribus, ne intendatur calor febrilis, & plus æquo effervescat massa sanguinea, cui facile succedit perturbata coctio, quam natura rectrix intendit; qua in re non leviter peccatum esse censeo, cum hujus febris initio ad calidiora cardiaca ventum fuerit, & præcipue ad vina meraciora cum multa theriaca; quare præposterum remediorum usum, stragem longe majorem edidisse censeo, quam febrem ipsam. Non desunt medicæ praxis docti Scriptores, qui in variolosis constitutionibus in principio febris præcipitantibus utendum esse volunt. Dum hæc sub prælo essent, apud amicum ea legi, quæ Illustrissimus D. Joannes Maria Lancisius Clementis XI. P. O. M. Archiater meritissimus, ac intimus Cubicularius perdocte, & erudite, ut solet in omnibus, de hoc morbo consultus, scripsit; nam inter varia monita, hoc habet, quod cardiacis acida sint maritanda. In febris itaque principio moderate agendum per alexipharmaca, in progressu vero morbi, & despumationis, & expulsionis signis liberalius bezoardicis utendum.

Ut autem ad remediorum materiam descendamus, quando id unum est, quod expetitur, & a nobis exigitur, nequaquam vero nuda verba. Quod præsidia externa, sanguinis missio visa est improspere cessisse, idcirco cœpta est omitti; nihil tamen sevitiæ

tiæ ſuæ remiſit morbus; imo truculentior factus eſt. Equidem in omnibus epidemiis ſuſpecta eſt phlebotomia, ſicuti purgatio, unde Celſus: *Sanguinem non facile mittere, alvum non facile ducere;* in febre tamen variolosa paſſim mittitur ſanguis, in pueris bimis, aut trimis per cucurbitulas ſcarificatas, & quibuſdam in locis etiam per venam ſectam, in principio tamen febris. In hac itaque boum febre, non ſalubrem tantum, ſed neceſſariam fore venæ ſectionem crediderim, ad ſarcinam minuendam, ut mitior fiat ebullitio totius maſſæ ſanguineæ, & per ſua vaſa circulatio. Cum enim, ut diximus, bovis cruor ex ſua natura ſit valde craſſus, & ad facilem concretionem pronus, atque venenum iſtud de illorum ſit genere, quæ maſſam ſanguineam coagulandi vim habent, quo precor remedio laboranti bovi, & anhelanti ob ſanguinis concretiones in vaſis ſanguifluis, in pulmone, in corde, quam per ipſam ſanguinis miſſionem promptius, & facilius poterit ſuccurri? Animadverſione dignum eſt, quod lues iſta, boves robuſtos, & valde obeſos facilius corripiat, macilentos vero, qui vix oſſibus hæreant, prætergrediatur; propterea in hac febre quæ non abſimilis eſt iis, quas appellant inflammatorias (quales ſunt, quæ in pleuritide, peripneumonia, angina obſervantur) ſanguinem in fervorem actum, & alioquin ad coagulationem aptum, detrahere, ſalutare conſilium erit. Clamitet autem ad ravim uſque contra hanc operationem, quiſquis velit; non enim video (ſi tamen per analogiſmum in curanda hac febre licet procedere, ut in curatione febris peſtilentis quæ homines corripit) ego, inquam, non video, cur miſeranda hæc animalia, dum febriunt, & oculis lacrymantibus, opem aliquam quodammodo implorant, hoc magno remedio debeant deſtitui; morbi enim magnitudo, plethorica diſpoſitio, ob paſcua hoc anno ſolito uberiora, phlebotomiam manifeſte expoſcunt, in principio tamen febris, dum vires validæ permittunt, quam doctiores Medici in febre peſtilenti, uti Sennertus, Septalius, Antonius Ponce, Sancta Crux, Fracaſtorius, & alii graviſſimi Scriptores admittunt. Certe vires horum animalium, in ipſo etiam vigore morbi ſatis validas eſſe obſervavi, e ſtabulis enim educti, & per campos circumducti experiundi cauſa, num herbam aliquam velint paſcere, robuſte incedunt, & ſuæ libertati relicti, ad ſtabula prompte recurrunt. Circa porro venarum delectum, non adeo laborandum; ubi enim ad vaſorum plenitudinem tollendam mittitur ſanguis, parum refert, an ab hac, vel illa vena mittatur.

Inuſtiones quoque lato ferro candenti faciendæ in collo utrinque, ſublata enim eſchara, apparebunt ulcera, quæ veſicantium loco eſſe poterunt; aures quoque rotundo ferro perforandæ, indita poſtea radice hellebori, ut veterinarii Scriptores ſuadent, ſimiliter ſub mento perforanda palearia, injecto poſtea funiculo, quem ſetaceum vocant, indiget enim natura aliquo emiſſario, per quod venenum iſtud exanthlet; nulli enim comperti ſunt evaſiſſe boves, niſi per puſtulas in cute excitatas, multum craſſæ, ac fœtidæ materiæ fundentes, nec bovem ullum, qui ſic purgatus fuerit, recidivam paſſum fuiſſe adhuc accepi; nam ex Hyppocratis oraculo in ſexto Epidemicorum: *Quidquid ſuppuratur non revertitur; ipſa enim maturatio, & judicatio ſimul, & abſceſſus*. Obſervatione dignum eſt, quod refert laudatus Fracaſtorius, ait enim, *eos boves, quibus labes a faucibus ad armos deſcendebat, & inde ad pedes, ſanatos fuiſſe, quibus autem hæc permutatio non fiebat, ut plurimum interiiſſe*. Linguam, & palatum, aceto, & ſale colluere ſæpius oportebit; frictiones pluries in die faciendæ ad faciliorem perſpiratum obtinendum, ac ut cutis paratior ſit ad recipienda rejectamenta nervorum, & arteriarum in glandulas. Cum perſæpe in faucibus generentur tumores & cruſtæ, ut fit in variolis, ut nihil per os poſſit infundi, compertum eſt baculum ſalignum viridem butyro inunctum, longitudinis ulnæ, & amplius per os inditum, valde contuliſſe ad impedimentum illud tollendum.

Quoad præſidia interna, hæc e triplici regno erunt petenda. E vegetabili plantas multas habemus cardiacas, quarum magna eſt ſupellex; Decoctio itaque in aqua fieri poterit ex foliis ſcordii, cardui benedicti, dictami Cretici, centauri, radicibus gentianæ, tormentillæ, ſcorzoneræ, & ſimilibus, quibus addi poterunt cicoracea ad illarum calorem temperandum, quæ decoctio, bis, vel ter in die per os infundi poterit ad duas, vel tres libras. Cum vero febris ad ſtatum pervenerit, decoctio iſta ex prædictis plantis debebit eſſe ſaturatior ad expulſionem promovendam. Camphora quoque magnum antipeſtilentiale, accenſa, & in aquam conjecta, potionem efficiet aptam ad peſtiferum miaſma perdomandum, & diaphoreſim promo-

movendam. Pulveres quoque ex iisdem plantis parati, & in aqua cardiaca dissoluti, exhiberi poterunt.

Ut autem præter universalia alexipharmaca, quæ pro malignæ febris curatione a vegetabilium classe abunde suppetunt, aliquod singulare proponamus, placet expendere, num solemne illud antipyreticum, h. e. cortex Peruvianus, vulgo China China, ad malignam hanc febrem expugnandam salutare remedium esse possit. Equidem hoc præsidii genus in febribus periodicis miranda præstat, ac præsertim in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis, ægros interdum necant, quarum febrium in constitutionibus meis epidemicis Mutinensibus mentionem habui; hoc enim febrifugum, fermentum illud malignum, sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso febris accessu intereat; ast in febribus continuis, & inflammatoriis, perraro ex corticis Peruviani usu, febrem solutam observavi; si tamen habenda fides Richardi Mortoni rationibus, & experimentis, qui in quacunque febre venenum quoddam spiritibus vitalibus hostile agnoscit, cur in hoc bovini generis morbo experiri non licebit hujus febrifugi virtutem? Isthæc enim boum febris continua, & acuta, a febribus continuis ab aliqua inflammatione comitatis, quæ homines corripiunt, nullatenus differt; licet Joseph Aromatarius ex Antiquorum doctrina differentiam aliquam statuat inter febres brutorum, & febres hominum, ut brutorum febris καῦμα, hominum vero πυρετὸς vocitetur. Possent itaque unciæ tres pulveris Chinæ Chinæ) quando hujus remedii largior dosis esse cœpit, quam olim) infundi in libris decem vel duodecim aquæ cardiacæ, seu vino non admodum generoso, quæ infusio inservire poterit pro quatuor, vel quinque dosibus, bis illam in die exhibendo, in febris tamen principio, & cum primum bos ægrotare cœperit.

Sua quoque remedia suppeditabit regnum animale; cornu cervi primas tenebit, infusio itaque ac decoctio, & quæ ex eo parantur remedia erunt ex usu. Pulvis viperinus, qui febrilem calorem non adeo intendet, bis in die exhiberi poterit ad drachmam unam, in aqua cordiali tepida pariter dissolutus; efficacior tamen esset vipera una, vel altera in qua cordiali decocta: febris enim ista intra paucos dies cursum suum absolvit. Quoniam autem inter cetera symptomata, gravi anhelitu, & stertore boves premuntur, sperma ceti tanquam remedium aptum ad dissolvendas sanguinis concretiones, & in asthmate usurpari solitum, præscribi poterit ad drachmas duas in vino tepido dissolutum. Mineralia quoque, ut quæ non tam facile a calore nativo, & digestiva facultate alterantur, uti vegetabilia, & animalia, sed integris viribus corpus pervadunt, symbolam suam conferent. Antimonium diaphoreticum, paratu facile, & exiguæ impensæ, quod nihil aliud est, quam antimonii crudi in pulverem contriti, cum æquis partibus nitri, in crucibulo, vel mortario æneo per carbonem ignitum, aut bacillum ferreum candentem, conflagratio, ter, vel quater repetita, addita semper novæ conflagrationi æquali portione salis nitri, erit proficuum remedium ad obtinendam illam, quæ expetitur, expulsionem diri veneni ab intimis ad extima. Quoniam vero repertos ajunt esse lumbricos, & ascarides in intestinis, quod perfacile est credere, cum etiam in pestilentiis hominum observari soleat verminatio, non solum in ventriculo, & intestinis, sed etiam in aliis partibus, quod in scrutinio Pestis tradit Pater Athanasius Kircher e S. J. & animatam putredinem appellat, ad remedia anthelmintica erit confugiendum; Mercurii infusio, ad libram semis super cineres calidos, in aliqua ex prædictis aquis optimum erit remedium, ceteris quæ decantantur præferendum; quando enim inter helminthicos Scriptores disputari solet, num acida, an dulcia ad vermes necandos sint usurpanda, Mercurium, licet insipidum, id valenter præstare, & frequenti in usu esse, pro certo habemus. Idem quoque efficiet Mutinensis agri petroleum; præter enim id, quod vermes enecat, putrescentiam quoque corriget, & diaphoreseos erit stimulus. Nostrates rustici, cum vitulos habent verminantes, quod facile deprehendunt ex odore, quem vituli expirant, cum lacte exhibent istud petroleum, ad guttas aliquot per os infundendum.

Quoad alimentum, potiones parari poterunt, ex farina hordei, tritici, panis contriti ad instar ptisanæ. Pro potu laudatur fœni puri, odorati, mense Maji collecti, in aqua maceratio, quod potionis genus hisce animalibus gratum esse observavi. Externorum quoque habenda est ratio. In loco calido boves detinendi, & custodiendi stragu-

gu-

gulis cooperti, cavendo quantum licet ab aëre frigido; quotidie stabulum suffumigando ex baccis juniperi, galbano, & similibus.

Atque hæc quidem ad therapœjam, modo pauca quædam documenta pro hujus meæ prælectionis coronide, in prophilaxeos gratiam lubet proponere, quando longe præstantius est præservare, quam curare, sicuti satius est tempestatem prævidere, ac illam effugere, quam ab ipsa evadere. Cum igitur boves ab agris post labores in stabulum ad hyemandum jam sint deducti, ut milites ad castra hyberna, magna diligentia studendum erit, ut ea loca, in quibus boves sani degere debeant, munda sint, quantum fieri potest, ac sæpe suffumiganda, quæcumque animalia, ut sues, oves etiam ab illis arcendo. Solent rustici, ut stabula hyeme sint calidiora, fimum, & excrementa boum in iis cumulare, sed satius si quotidie alvinas fœces alio adsportent. Consilium salubre erit parietum crustas abradere, eo modo, quo Judæi ex legis edicto jubebantur cubiculorum, in quibus leprosus aliquis habitasset, parietes crusta denudare, & flore calcis obducere, solum autem in hoc casu muros eradere sufficiet; timere enim licet, ne recentis calcis odor hyemali tempore bobus inibi conclusis possit officere. In id quoque erit incumbendum, ut pura, & munda sint illorum alimenta, cavendo, ne fœnum, palea, & alia, a pluviis, & illuvionibus fuerint inquinata; parcius quoque erunt alendi, ne plus æquo pinguescant; non enim hoc anno polysarcia, sed sanitas procuranda, æstate quidem, quo tempore, in frugum tritura, aratione, & plaustrorum vectura exercentur, ac multum est quod difflatur, plenius sunt alendi; ast hyeme, hoc anno præcipue, quo suspecta est saginatio, & macies tutior visa est, moderata diæta in iis nutriendis erit utendum.

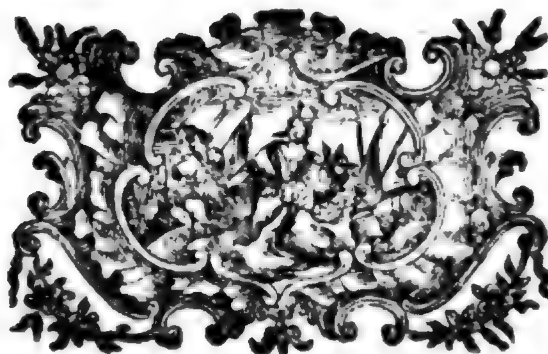
Frictiones pluries in die adhibendæ, non solum manu, sed strigilibus quoque, multum enim conferent ad sanguinem in sua fluiditate continendum, simulque ad superfluitatem exhauriendam, si præsertim frictiones sint validæ: habet enim hoc præsidii genus varias facultates, modo implendi, modo extenuandi. Celsus ex Hippocrate scripsit: *Frictione, si vehemens sit, durari corpus, si lenis, molliri, si multa, minui, si modica, impleri*. Si nimis pinguescant, quandoquidem hoc anno copiosa erit bubuli generis annona, posset etiam institui phlebotomia, sed diæta si fuerit conveniens, venæ sectionis, atque etiam purgationis erit vicaria. Postremo cum ex observatione boum, qui in hac tempestate evaserint, satis constet, naturam per crustas, & ulcera excitata in corporis ambitu, & multam saniei expurgationem, morbosum illud miasma, luem hanc expugnasse, sanum consilium foret emissarium aliquod in bobus sanis aperire, per quod si qua sint vestigia morbosi seminii, illa sensim extrudantur. Aureum documentum habemus ex Hippocrate in 6. Epid. ad rem nostram accommodandum, hisce verbis: *Decubitus quidem, in quibus facta tollit, hæc ante facta prohibet*. Locus quidem subobscurus est, uti sunt Hippocratis oracula, sed illum egregie explicat Vallesius. Ait enim, decubitus a natura factos, *qui sunt aliorum morborum medela, eosdem morbos antevertere, & præservare, si tales decubitus arte procurentur, non simpliciter tamen, quemcumque decubitum, sed illum, qui facta tollit*. Non inutile igitur foret sanis bobus, palearia sub mento candenti ferro perforare, atque funiculo indito, apertum illud diu servare, ut per illud paulatim egerantur impuritates illæ, quæ hujus contagiosi fomitis sunt soboles, & in capite potissimum acervari solent.

Sed cur ingenii mei tenuitatem frustror, ac divexo, ut morbi hujus naturam, & causas explorem, ac medicinæ præcepta ad veterinariam traducam? Jamdudum veram, & immediatam hujus ferini morbi causam agnovit, ac patefecit Purpurati Principis, ad hujus urbis incolumitatem cœlitus demissi admiranda pietas, & solicitudo: nullam aliam scilicet esse causam, quam Deum justissimum criminum vindicem, nobis iratum; sicuti etiam idem unicum, & verum aperuit antidotum, decretis ad plures dies supplicationibus ad cœlestem iram placandam. Magna sane frequentia clausis ubique officinis, ad excelsam hujus urbis Basilicam concursum est, ut nunquam alias tantus in unum populi conventus fuerit observatus, nec tanta erga Superos reverentia, ac pietas. Neque vero fervor hujusmodi postea refrixit, uti aliquando fieri consuevit, sed perstitit, magno ad alia celebriora urbis Templa populi confluxu, quin ceteris civitatibus, quæ eodem malo premun-

muntur, exemplo fuit, ut ad divinam opem implorandam publicis precibus confugerent. Hæc tam subito mutata rerum facies, & recens nata hic, & alibi pietas, quam graviorum malorum metus expressit, in mentem revocant magnam illam Romanæ urbis consternationem, quam Livius hujus Civitatis immortale Decus, tam egregie descripsit, quando nimirum Annibal, fusis, ac deletis Romanis exercitibus, ex improviso Romam petiit, ac illam tam arcta obsidione pressit, ut trepidantis civitatis clamores audiret; subito enim terrore perculsus Romanus populus, ad Templa, & Aras Deorum turmatim concurrebat, ut victimas mactaret, & pro publica salute vota conciperet; visebantur mulieres sparsis crinibus, effusæ in lacrymas, cum parvis liberis ad Templa convolantes, ac ibi ad Simulacra Deorum armillas, annulos, aurea monilia appendere, ferreas scilicet Pœnorum catenas, & asperrima vincula metuentes. Hanc eandem consternationem eleganti carmine descripsit Silius Italicus. Lubet hic carmina hujus Poetæ vere aurea ad rem nostram apponere.

Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia Divum
Nascitur, & raræ fumant felicibus aræ.

Num hisce temporibus congruant hi duo versus, Vobis A. O. judicandum relinquam.

THOMÆ SYDENHAM M. D.

TRACTATUS

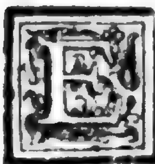
DE PODAGRA ET HYDROPE.

Non fingendum, aut excogitandum, sed inveniendum, quid Natura faciat, aut ferat. *Bacon.*

Doctissimo Viro

THOMÆ SHORT M. D.

Coll. Med. Lond. Soc.

N tibi Humanissime Vir, Tractatulum de Podagra & Hydrope, loco spissioris voluminis quod animo destinaveram; Historiam intelligo Morborum Chronicorum, eorum maxime, circa quos mea Praxis potissimum versata est. Cum vero omnem cogitandi vim atque omnes nervos his rebus plus satis intendendo, atrociorem podagræ paroxysmum mihi accersiverim, quam quo alias, ut puto, fueram mulctandus, res ipsa monebat, ut has lucubrationes vel invitus ponerem, & mihi tandem ipse consulerem, hos tantum morbos duos quadantenus expedivisse contentus. Quoties enim ad hæc studia me recipiebam, toties & podagra recurrebat. Hoc itaque operis, quale demum id est, accipere digneris; quod Tibi duabus potissimum de causis dicandum censeo. Primum, quod earum, quas jam olim in publicum dedi, Observationum, a quibusdam despectarum, utilitatem aliquam, non tantum me coram atque in os, sed etiam coram aliis agnoscere atque asserere nullus dubitaveris. Deinde quod ex aliqua consuetudine, quam mutuam habuimus, Consilia in commune pro Ægrorum commodis conferentes, Ego tuum genium deprehenderim ad Praxim Meditam apprime factum: quodque tametsi doctrina omnis generis inclarescas, Te tamen natura ad eas potius subtilitates determinaverit, quæ e praxi nascuntur, quam ad inanes speculationes: quæ duo haud minori intervallo a se invicem distant, quam Sapientum res seriæ ac maximi momenti a puerulorum ludo ac crepundiis disterminantur: Et fortasse (nisi me fallit observatio mea) perraro in eodem subjecto conveniunt. Quæ tua sagacitas, juncta opportunitate, quam tibi suppeditavit ingens medicandorum copia ad Experimenta stabilienda, Te ad Artis nostræ fastigium evexit: Et morum comitas versus omnes haud vulgaris existimationem, quam nactus es, facile tuebitur. Si quæ hic disserui neque tibi, cui ista inscribo, nec paucis illis, ac spectatæ probitatis viris, quos amicos habeo, vitio dari possint, haud multum alios morabor, qui nulla alia de causa mihi infensissimi sunt, nisi quod aliter tam de ipsis morbis, quam de eorum Curationibus sentiam, atque illi sentiant. Quod ut ita non fieret penes me nullo modo fuit, quando sic a natura factus atque dispositus sim, ut quod temporis alii libris legendis, id ego omne meditationi impendere soleam, neque tam queram, an alii eadem mecum asserant, quam utrum quæ ego trado cum veritate consentiant: utpote qui rumores & vulgi plausum haud magni faciam. Et sane quid tanti est, si officio Civis boni strenue perfunctus, & publico commodo etiam cum privato damno inserviens, nullam tamen exinde gloriam reportem? Cum si rem recte perpendam, consulere existimationi meæ, qui jam senex sim, brevi perinde erit ac si Non-enti consuluissem.

Quid

Quid enim mihi post obitum prodesse queat, ut octo Elementa Alphabetica in istum ordinem redacta, ut nomen meum componant, eorum linguis jactentur, qui non magis aliquam mei Ideam animo possint effingere, quam ego jam queam concipere, qualesnam tandem illi futuri sunt, qui omnes & mortuos prioris saeculi ignorabunt, & aliis, tum dialectis tum moribus utentur, pro rerum humanarum omnium inconstantia ac vicissitudine. At quorsum ego de aliorum judicio solicitus sim? Si meo aliquo conatu in promovenda & morborum & eorundem Curationum scientia aliquantulum promeritus fuerim, haud diu ista laude fruar: Atque e diverso, si cui minus placuerint mea scripta, vix puto me alia additurum; cum non patiatur ratio sanitatis meae, ut mundo ulteriores, rem medicam tractando, molestias facessam. Et profecto vel in hoc Tractatulo, quem jam edo, cum manus tremula calamum regere nequiret, operam mihi commodatam ab Amicissimo viro D. Joanne Drake, *Baccalaureo in Medicina ex Æde Christi apud* Cantabrigenses, *agnoscere debeo: Quem quidem virum, & nativus morum candor, & vitae integritas amicum perquam exoptabilem; animi vero dotes tam a natura subministratae, quam studio excultae Humano generi utilem admodum reddent, & beneficum, ubi eam Artem exercere placuerit, quam ita probe calles. De cetero rogandus es, Vir Spectatissime, ut huic meo in te officio, si permolestior fuerim, veniam concedas: quod tamen non aliunde nasci existimes velim, quam ex illo honore & obsequio, quibus te merito, atque ex animo prosequitur.*

Tibi addictissimus

Tuique observantissimus

Londini,
Maji 21. 1683.

THOM. SYDENHAM.

DE PODAGRA:

PRocul dubio aestimabunt homines, vel morbi, de quo agimus, naturam δυσ-νόητον, ac fere incomprehensibilem esse, vel me, quem jam ab annis triginta quatuor vexavit, ingenii tardissimi ac prorsus hebetis, cum meae tam de ipso morbo, quam de ejus curatione observationes ita parum votis respondeant. Utut tamen se res habeat; ego bona saltem fide tradam, quae hactenus rescivi omnia, difficultates, salebrasque, sive rationem morbi ipsius, sive curationis methodum spectantes, tempori, duci veritatis, evincendas complanandasque relinquens.

Podagra eos plerunque senes invadit, qui postquam meliores vitae dies mollius, ac delicatius transegerint, epulis lautioribus, vino, aliisque liquoribus spirituosis liberalius indulgentes, tandem ob pigritiam aetatis ingravescentis semper comitem, ea corporis exercitia penitus omisere, quibus juvenes assueverant. Ad haec, isti, qui huic morbo sunt obnoxii, crania habent grandiuscula, habitu corporis ut plurimum sunt pleniori, humido & laxo; & constitutionem habent omnes luxuriantem virosamque, ditissima atque optima vitae stamina.

Non quod podagra eos solum adoriatur, qui crasso, & corpulento habitu donantur, cum aliquando etiam, etsi rarius, graciles & macilentos invadat; neque quod hic morbus in omnibus senium praestoletur: quandoque enim etiam aetate florentes corripit, quoties scilicet infelicia morbi semina a parentibus, quasi ex traduce acceperint; vel si hoc non fuerit, immodicae Veneri praematurius indulserint, aut exercitiis omnino valedixerint, quibus prius etiam vehementioribus utebantur; edaciores insuper fuerint, & liquores spirituosos immoderatius hauserint, postea derepente ad liquores tenues, & refrigerantes se contulerint.

Si quem non nisi jam senio confectum primum adoriatur, nunquam postea vel tam statas habet periodos, vel tam immaniter saevit, quam si juniorem occupaverit; tum quod vita ut plurimum elabitur antequam morbus naturalibus symptomatibus stipatus ad ἀκμὴν pervenerit, tum etiam quia calore nativo & vigore corporis imminutis, nec vehementer in articulos displodi potest. At si quem maturius lacessat, quamvis nec sedem adhuc figat, nec eum ita male tractet, sed incerta periodo pro data ansa ingruat, leviter ad paucos dies torquens, & nulla methodo invadens recedensque, sensim tamen castramentatur, legem sibi ponens, typumque praeformans, tam quoad paroxysmi durationem, quam quoad doloris vehementiam: ad haec ferocius quam primo insultu debacchatur.

De hoc morbo dum ita regulam typumque servat, libet primo disserere, postea de ejus-

ejusdem phænomenis anomalis atque incertioribus, quoties scilicet vel præpostero inidoneorum medicamentorum usu, de statu suo dejectus fuit, vel ob subjecti debilitatem & languorem, ad propria & genuina symptomata nequit assurgere. Quoties itaque *Regularis* est *Podagra*, hoc fere modo ægrum aggreditur: *Januario* exeunte, aut incipiente *Februario* derepente & nulla fere præsensione antecedente ingruit, nisi quod ventriculi cruditate atque ἀνορεξίᾳ ad septimanas aliquot æger laboraverit; corporis insuper intumescentia quasi ventosa & gravitate, quæ indies augetur, donec tandem detonet paroxysmus; quem paucis diebus præit torpor & quasi flatuum descensus per femorum carnes, cum affectione σπασμώδει, tum etiam pridie paroxysmi appetitus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto somnoque committitur; hora vero secunda post mediam noctem excitatur a dolore pollicem pedis ut plurimum occupante, quandoque vero calcaneum, suram, aut talum: Hic dolor eum refert, qui ossium dictorum dislocationem comitatur, cum sensu quasi aquæ tantum non frigidæ partis affectæ membranis affusæ. Mox sequitur rigor cum horrore, & febricitatione aliquali. Dolor autem hic primo remissior gradatim intenditur, (& pari passu rigor atque horror recedunt) idque in singulas horas, donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, se ad varietatem officulorum tarsi & metatarsi, quorum ligamenta obsidet, perbelle accommodans, nunc tensionem violentam, vel ligamentorum istorum dilacerationem, nunc morsum canis rodentis, quandoque pressuram & coarctationem exprimens: adhæc, ita vivum exquisitumque habet sensum pars affecta, ut nec linteorum super incumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussionem ferre valeat. Atque hinc fit, ut nox non tantum in cruciatu transigatur; sed etiam cum irrequieta partis affectæ hac, istac rotatione, & mutatione situs quasi perpetua. Neque minor est totius corporis jactatio incessans, quæ semper paroxysmum, maxime vero accedentem, comitatur, quam torti membri agitatio & dolor. Hinc etiam mille conamina, situs tum ipsius corporis, tum membri affecti mutatione assidua, doloris sedationem incassum exambiunt: quæ tamen non contingit ante horam secundam tertiamve matutinam, (decurso scilicet nycthemeri spatio a primo appulsu paroxysmi) quo tempore æger post materiæ peccantis modicam digestionem & difflationem aliqualem, subito a dolore respirat, licet hanc ille liberationem isti membri affecti positura, qua postremo usus erat, immerito acceptam referat. Jam leni madore perfusus somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit; cum solum antehac (quod in omnibus podagricorum paroxysmis solemne est) insignior intumescentia venarum membro vexato intertextarum se in conspectum dederat. Sequente die, forte etiam ad biduum triduumve, si materia podagræ generandæ apta fuerit copiosior, dolet nonnihil pars affecta, idque vehementius die jam advesperascente, levatur autem sub galli cantu. Intra paucos dies, alter pes eodem dolore torquetur, quo is, qui prior doluit, vel si prior iste jam dolore desierit, debilitas quæ eum infirmaverat, mox evanescit, tam viribus, quam integra sanitate isti pedi statim restitutis, perinde ac nunquam laboraverit, si modo dolor pedem nuper tentatum ferocius lancinet. Nihilominus easdem hic excitat tragœdias, quas prius in altero pede, tam quoad doloris vehementiam, quam durationem. Quandoque etiam primis morbi diebus cum materia peccans adeo exuberat, ut ei capiendæ pes unus impar sit, utrosque simul pari vehementia fatigat: sed ut plurimum pedes successive, uti diximus, aggreditur. Postquam utrunque pedem exercuerit, qui sequuntur paroxysmi abnormes sunt, tum quoad tempus invasionis, tum etiam quoad durationem; hoc tamen ubique servat, quod dolor noctu recrudescat, mane vero remittatur. Atque ex serie horum *Paroxysmulorum* (sit verbo venia) constat paroxysmus, qui dicitur podagræ, diuturnior, breviorve pro ægri ætate. Neque enim censendum est, quoties quis cum hoc morbo ad menses duos vel tres fuerit conflictatus, unum illum paroxysmum fuisse, sed seriem potius, & catenam paroxysmulorum, quorum posterior quilibet priore & mitior fuit & contractior, donec tandem materia peccante prorsus absumpta æger pristinam obtinuerit sanitatem: quod in vegetioribus, & iis, quos podagra rarius invisit, diebus sæpe quatuordecim fit; in senioribus, atque iis, quos sæpius afflixit, duobus mensibus; iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora fractiores jam sunt, non prius valedicit, quam ætas jam adultior eam fugaverit. Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, quæ post separationem sedi-

sedimentum rubrum & quasi arenulis refertum deponit; nec æger ut plurimum nisi tertiam potulentorum, quæ assumpsit, partem per vesicam reddit. Alvus item ad dictos primos fere dies constipata est. Appetitus prostratior, rigor totius corporis sub vesperam, partium etiam non affectarum gravitas & molesta sensatio integrum paroxysmum comitantur. Recedentem paroxysmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipsi, quasi ab epoto veneno, desquamantur. Morbo jam discusso, ægri tum *δίαιτα*, tum appetitus redeunt pro rata doloris, quo sæviebat paroxysmus nuper elapsus, & eadem proportione servata vel acceleratur, vel differtur sequens paroxysmus. Nam si hic ultimus ægrum pessime mulctaverit, sequens paroxysmns non nisi anno ad idem punctum revertente denuo accedet.

Atque hoc se habet modo podagra regularis, phænomenis genuinis, propriisque se ostendens. Cum vero vel ab indebita medicatione turbatur, vel ob diuturniorem morbi pertinaciam, corporis substantia quasi in morbi fomitem pervertitur, neque par est natura eidem, methodo consueta, eliminando, phænomena multum sunt diversa a jam descriptis. Nam cum hactenus dolor pedibus tantum fuerit infestus, (qui peccantis materiæ sedes sunt genuina, quæ cum alias quaslibet partes occupat, certissimum est vel morbi methodum inversam esse, vel corporis vigorem paulatim jam imminutum) jam itaque manus, carpos, cubitos, genua, aliasque regiones occupat, ea jam, sicut pedes olim solebat, discrucians. Quandoque enim unum pluresve digitos distorquens fasciculo *radicum Pastinacæ* similes eos reddit, motu paulatim privans, tandemque concretiones circa articulorum ligamenta tophaceas, quæ articulorum cuticulam ipsamque cutem destruens, nudos *tophos*, *cretam* vel *oculos Cancrorum* æmulantes, acicula eruendos exhibet conspectui. Nonnunquam materia morbum committens cubitis impacta tumorem subalbum excitat fere ad ovi magnitudinem, qui sensim inflammatur cum rubore. Est ubi femur occupans sensum exhibet quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili; at genu exinde petens id acrius urget, motum omnem inhibens, ut quasi clavo transfacto lectulo affixum ne latum pilum a loco, in quo est se queat dimovere. Et quando vel propter totius corporis inquietudinem huic morbo ita familiarem, vel urgente necessario aliquo vitæ officio, æger aliorum opera est movendus, omni cautela opus est, ne forte vel nimia motus contrarietas dolorem accersat, qui eo tantum nomine potest tolerari, quod confestim evanescat. Quæ quidem corporis latio ita caute & delicate peragenda, haud exigua pars est ærumnarum, quibus podagra oneratur: Dolor enim vehementior non per omnem paroxysmum extenditur, si modo pars affecta omnino quiescat.

Cum podagra antehac non nisi exeunte hyeme soleret invadere, post duos tresve menses pro more recessura; jam per annum integrum vexat ægrum, demptis duobus, vel tribus mensibus calidioribus, atque æstivis. Et quod insuper est observandum, quemadmodum *Paroxysmus* major sive *Generalis* jam protractior quam olim fuerat, inveniatur, ita etiam *Paroxysmi* isti *particulares*, ex quibus generalior componitur, singuli diutius sæviunt: cum enim antehac particulares isti non ultra unum alterumve diem excruciarent, jam ubicunque sedem figant, maxime si pedes vel genua occupaverint, non ante diem decimum quartum castra movent: Primo ad hæc, aut secundo post appulsum die, æger præter dolorem, aliqualem etiam ægritudinem patitur, atque simul omnimodam appetitus prostrationem.

Postremo, cum antequam malum usque adeo incruduerat, æger non solum longioribus frueretur paroxysmorum intervallis, sed etiam durante ista intermissione recte valeret tam artubus, quam reliquo corpore, facultatibus singulis naturalibus officio suo debite fungentibus; jam artus habet fere undiquaque contractos, atque impeditos, ita ut quamlibet stare possit, forte etiam aliquantisper procedere, gressu tamen ita claudicante ac permolesto prorepit, ut etiam cum ambulet quiescere videatur: & si ultra vires ambulare perstiterit, quo pedibus rectius valeat, quanto magis ipsos ambulando confirmat, & dolori excipiendo minus obnoxios reddit, tanto morbi fomes, nunquam per hoc omne intervallum perfecte dissipatus, visceribus periculosius imminet, cum in pedes ita libere nequeat effundi; qui hoc morbi tempore vix unquam doloris sunt expertes, sed sensatione aliqua plus minusve molesta perpetuo tentantur.

Quin etiam multis aliis symptomatibus infestatur æger, ut venarum hæmorrhoidalium dolore, ructu nidoroso cibi jam manducati, & in ventriculo putrescentis gustum refe-

referente, quoties vel aliquid e dyspeptis assumpserit, vel eam tantum cibi quantitatem, quæ sano competit. Appetitus languet, uti & totum corpus præ inopia spirituum. Denique ideo tantum vivit, ut calamitosus sit & miser, non ut vitæ dulcedine vel minimum fruatur. Urina, quam prius coloratiorem, maxime in paroxysmis, & in pauca quantitate solebat reddere, jam illam tam colore imitatur, quam copia, quæ in *Diabete* excernitur. Dorsum, aliæque partes moleste pruriunt maxime sub horam somni.

Id etiam in hoc morbo, quoties jam confirmatior est, incommodi accidit, quod ab oscitatione, in primis vero matutina, ligamenta ossium metatarsi vehementer convelluntur, cum sensu quasi coarctationis vel compressionis fortissimæ a manu valida. Quandoque etiam nulla oscitatione præcedente, æger jam se somno committens ictum quasi clavæ metatarsum confringentis derepente persentiscit, unde cum ejulatu expergiscitur. Tendines musculorum, qui tibias suffulciunt, subinde spasmo corripiuntur ita acri & violento, ut dolor, quem excitat, si vel tantisper duraret, omnem humanam patientiam dejiceret, vinceretque.

Post multos dirosque cruciatus, & carnificinam diuturniorem, ceu pignus missionis, quam mors jam in propinquo stans mox est datura, paroxysmi subsequentes ægrum quoad dolorem clementius tractant, (Natura partim ab onere materiæ peccantis oppressa, partim ob senium, eandem in corporis extremitates jugiter, ac strenue relegare non amplius valente) ac loco doloris consueti, ægritudo quædam cum dolore ventris, lassitudo spontanea, quandoque etiam propensio ad diarrhœam superveniunt. Hæc symptomata, dum vigent, artuum dolorem leniunt, quæ pariter evanescunt, quoties articulos dolor fatigat: atque ita nunc dolore, nunc ægritudine quasi alternatim lacessente, paroxysmus longas moras nectit. Animadvertendum est enim, quod ubi quis ad multos annos podagra laboraverit, dolor singulis paroxysmis gradatim imminuitur, tandemque ægritudine potius conficitur, quam dolore. Quem enim in his patitur dolor, quamlibet sint productiores, vix ad decimam partem ejus assurgit doloris, quem pati solebat, cum viribus esset magis integris. Nihilominus hæc ipsa morbi inclementia pensabatur ut plurimum longiore intercapedine, quæ paroxysmos intercedebat, tum sanitate, qua interea satis commoda utebatur. Nanque hoc in morbo dolor amarissimum est naturæ pharmacum, qui quo vehementior est, eo citius præterlabitur paroxysmus, atque insuper & longior erit intermissio & magis perfecta; & vice versa.

Neque tamen dolor, claudicatio, atque impeditus partium affectarum motus, ægritudo, aliaque symptomata jam descripta, hujusce morbi tragœdiam absolvunt: *Calculum* insuper *Renum* in quamplurimis parit hic affectus, tum ex eo, quod æger diu supinus recumbat, tum etiam quod ferientur organa secretoria a debitis sibi functionibus; sive etiam quod calculus ejusdem materiæ morbificæ in genere portio quædam sit, quam ego litem non dijudico. Quæcunque vero sit hujus mali origo, nonnunquam ægri animum mœstissima interpellit contemplatio, calculusne an podagra immitior sit. Quandoque etiam calculus lotii per meatus urinarios in vesicam transitum impediens, ægrum de medio tollit, lentas podagræ moras haud amplius expectantem.

Nec satis est ægrum ita miseris modis dilaniari, ut nec sui jam fuerit compos, alienæ opis prorsus indigens, sed & hic accedit miseriarum cumulus, quod durante paroxysmo, animus etiam ceu contagio afflatus, eo usque corpori compatitur, ut haud facile sit dictu utro horum æger calamitosius doleat. Non enim rectius podagræ, quam iracundiæ, paroxysmus omnis dici potest; cum mens & ratio usque adeo ab infirmato corpore enerventur, ut vel levissimo affectuum motu impellantur & vacillent: unde non magis ipsi, quam aliis gravis est. Quid quod & ceteris quoque passionibus est obnoxius, timori videlicet, solicitudinique, atque aliis id genus? A quibus pariter torquetur, donec morbo evanescente, animus quoque pristina tranquillitate recepta una convalescet.

Tandem æger (ut funestissimi hujus morbi catastrophen semel expediam) visceribus a materiæ peccantis incubatu complexuque ita læsis, ut secretionis organa non amplius suo munere fungi queant, unde & sanguis quasi limo & fæculentiis refertus stagnat, & materia peccans non jam, ut olim solebat, in corporis extremitates disploditur, atque rejicitur; tandem inquam ὁ τρισάθλιος vitam afflictissimam & jam diu non vitalem cum morte ærumnarum requie feliciter commutat.

At vero (quod mihi aliisque, licet tam fortunæ, quam ingenii dotibus mediocriter instructis, hoc morbo laborantibus solatio esse

esse possit) ita vixerunt atque ita tandem mortem obierunt magni Reges, Dynastæ, Exercituum Classiumque Duces, Philosophi, aliique his similes haud pauci. Verbo dicam, Articularis hicce morbus (quod vix de quovis alio affirmaveris) divites plures interemit, quam pauperes, plures sapientes, quam fatuos, natura quasi digito monstrante, quam parum iniqua sit omnium parens & arbitra, quam partibus studeat; cum eos, quibus alicubi defuit, alio aliquo bonorum genere cumulatius ditare soleat; profusiorem vero erga alios munificentiam æqua malorum parte admixta diluat & contemperet. Adeo ut ubique gentium rata sit lex atque inviolabilis, nullum hominem vel ex omni parte beatum, vel per omnia miserum, ac calamitosum posse inveniri, singulos autem utranque experiri sortem. Quæ boni atque mali contemperatio, fragilitati nostræ & mortalitati ita propria, nobis fortasse apprime conducit.

Podagra fœminas perraro infestat, easque non nisi jam vetulas, & viragines, seu corpore masculorum habitum æmulantes. Graciliores, quæ vel in adolescentia, vel constanti ætate symptomata patiuntur podagram mentientia, ea ipsa vel affectibus hystericis, vel rheumatismo, quo jam olim laborarunt, & cujus fomes non satis initio fuerat eliminatus, accepta referunt.

Neque pueros, neque juvenibus minores podagra vera atque genuina vexatos hactenus observavi: Nonnulli tamen mihi noti sunt, qui priusquam eam ætatem attigissent, leviculam aliquam quasi velitationem præsenserant; quorum nempe patres etiam tunc hoc morbo tenerentur, cum iis generandis operam darent. Atque hic explicit morbi hujus historia.

Omnes animi nervos variis hujusce morbi phænomenis contemplandis acriter intendens, illum Ἀπεψίᾳ, seu labefactatæ, tam in partibus, quam succis corporis universis concoctioni ortum debere existimo. In istis enim, qui huic morbo sunt obnoxii, cum jam vel ætate fuerint confecti, vel effrænata morum licentia senectutem præmaturius accersiverint, spiritus animales per totum corpus deficiunt, immodico functionum in juventutis calore vegetissimarum exercitio consumpti; verbi gratia, præpropero, nimioque Veneris usu, insanis, improbissimisque laboribus, quibus ardenter atque indefesse voluptatibus inserviunt, & his similibus. Accessit etiam sive ab annis, sive ab inertia, exercitiorum corporis, quibus olim assueverant, intermissio vel cessatio repentina (quorum usu tum sanguis vigoratior, tum partium tonus firmior & constantior solebat reddi) unde jam corpus flaccescit, & concoctiones non amplius recte promoventur; e contra vero, succorum corporis recrementa, quæ talium exercitiorum ope excernebantur, dehinc in vasis, ceu morbi seminium, reconduntur. Nonnunquam & studium, seu meditatio de re quapiam seria, ac diuturna malum auxit, quo scilicet spiritus defæcatiores & magis volatiles a concoctionum penso, quod debuerant absolvere, nimium evocantur. Adde, quod huic morbo obnoxii, non solum ciborum in genere fere sunt appetentiores, sed & eorum maxime, qui difficillime ventriculo cedunt; quos cum haud parcius devorent, quam tum solerent cum exercitiis uterentur, non jam iis digerendis pares sunt. Neque tamen dicta voracitas & liberalior ciborum ingestio ita frequenter (licet id haud raro contigerit) podagræ viam stravit, ac vesana & immoderatior vini compotatio; unde fermenta coctionibus variis dicata penitus prosternuntur, præcipitantur ipsæ coctiones, & spiritus naturales ab halituum adventitiorum copia subjugantur, dispergunturque. Jam vero cum uno eodemque tempore & spirituum (qui coctionis instrumenta sunt) vigor imminuatur, atque insuper ingens humorum colluvies sanguinem opprimat, omnino necesse est, ut singulæ coctiones haud rite peragantur, dum ita obruuntur singula viscera, unde Spiritus jamdiu satiscentes nunc etiam suffocantur. Nam si a sola spirituum debilitate penderet hic morbus, infantes, fœminas, atque eos, quos ægritudo diuturnior maceravit, pariter invaderet; cum fere virosissimos quosque adoriatur, & robustissimis Naturæ principiis præditos; quos tamen non aggreditur, donec caloris & spirituum naturalium defectum, sive declinationem, humorum quoque congestio excipiat, a quibus simul junctis concoctiones vitiatæ pervertuntur.

Porro ut causarum, quas enumeravimus, singulæ indigestionem promoverant, ita earum pleræque laxitati habitus & musculorum corporis procurandæ nonnihil contulerunt, unde porta crudis indigestisque humoribus intromittendis panditur, quoties isti ad exteriora protruduntur. Quoties enim in sanguine diutius stabulantes tam mole, quam prava diathesi macti fuerint, tandem calorem

rem putrescentem acquirunt; & cum non amplius a Natura regi possint, prorumpunt in speciem, & in articulos depluunt, calore atque acredine dolores exquisitissimos in ligamentis membranisque ossa contegentibus excitantes; quæ vel a senio, vel luxu, atque intemperantia labefactata, laxataque facile humoribus impetum facientibus locum concedunt. Hic vero humorum podagram generantium prolapsus, qui paroxysmum constituit, serius ocyusve contingit, prout ansa hujusmodi humoribus in motum ciendis data fuerit.

Jam vero *curationem* quod spectat; (ut primo quæ sunt omittenda subinnuam) licet, si humores respiciamus, atque indigestionem, unde isti trahunt originem, prima fronte videri possit indicationes curativas in primis ad humores jam factos evacuandos, dein ad coctiones roborandas, (unde aliorum humorum succrescentium aggestio possit præcaveri) collimare debere, quandoquidem hæ sunt indicationes magis generales, quibus in plerisque aliis morbis humoralibus satisfaciendum est: in podagra nihilominus naturæ quasi prærogativa est, materiam peccantem suo modo exterminare, & in articulos deponere, per insensibilem transpirationem difflandam. Namque haud plures tribus proponuntur modi, quibus causam podagræ continentem ejicere valeamus, venæ sectio scil., catharsis, ac diaphoresis per sudorem: nulla vero ex his methodus scopum attinget unquam.

In primis venæ sectio, quantumvis magna polliceatur tum in humoribus, qui in procinctu stant, & quasi descensum meditantes, tum in istis, qui jam jam articulos obsederunt, evacuandis; manifesto tamen pugnat cum indicatione illa, quam causa antecedens, quæ est indigestio a spirituum (quos sanguinis detractio magis imminuit, opprimitque) depravatione ac defectu orta, sibi vendicat. Non est itaque adhibenda phlebotomia, vel ad præcavendum paroxysmum, qui timetur, vel ad istum, qui jam adest, mitigandum, in iis nempe, qui ætate jam fiunt provectiores. Quamvis enim qui educitur sanguis pleuriticorum, & rheumatismo laborantium sanguinem utplurimum referat; attamen venæ sectio haud minus insigniter in hoc morbo officere ægro, quam in duobus prædictis prodesse cernitur. Etenim si sanguis in intermissione, quantumlibet diu post paroxysmum, fuerit extractus, periculum est, ne a sanguinis, & humorum agitatione novus succrescat paroxysmus, qui & priore diuturnior futurus est, & symptomatibus enormibus stipandus, sanguinis robore, & vigore, quibus adjutoribus morbi fomitem strenue ac constanter excutere debuerat, exinde retusis. Atque hoc incommodi toties etiam accersitur, quoties ineunte paroxysmo vena pertunditur. Si mox a paroxysmo feriatur vena, ingens periculum est, ne natura, dum sanguis adhuc languidior est, & nondum pristinas vires a morbo succisas redintegraverit, ejusmodi vulnere importune inflicto usque adeo infirmetur & succumbat, ut hydropi aditus aperiatur. Verumtamen si æger adhuc juvenis fuerit, & ab immodica potatione excalefactus, sanguis initio paroxysmi potest detrahi; sin autem in paroxysmis subsequentibus phlebotomia jugiter utatur, podagra quam citissime etiam in juvenibus inveterascet, & intra paucos annos latius imperium seu potius tyrannidem propagabit, quam alias in multis extendere valuisset.

Deinde, catharsin quod attinet, sive ἄνω sive κάτω animadvertendum est, quod cum Naturæ lex sit inviolabilis, atque ipsi hujusce morbi essentiæ intertexta innexaque, morbi fomitem semper in articulos rejici debere; nihil prorsus aliud præstabunt remedia sive emetica, sive cathartica proprie dicta, nisi ut materia peccans, quam natura in corporis extremitates protruserat, in sanguinis massam denuo revocetur; unde accidit, ut quæ in articulos eliminari debuerat, in aliquod e visceribus forte irruat, atque ita æger, qui in nullo prius discrimine versabatur, jam de vita periclitetur. Quod iis fatale esse haud raro observatur, qui medicamentis purgantibus vel ad podagram præcavendam, vel (quod adhuc pejus est) ad leniendum paroxysmum assueverant. Etenim cum Natura a methodo sibi familiari exturbata fuerit, qua, utpote securissima optimaque, materiam morbificam in articulos ablegat, dum humores intro versus intestina solicitentur, loco doloris in juncturis, quem vel nullum habent, vel certe perexiguum, ventriculi ægritudine, alvi torminibus, lipothymia, & longo anomalorum symptomatum agmine miseri quasi enecantur.

Ego certe persuasissimus sum, a jugi & sæpe iterata experientia edoctus, catharsin omnem tam per lenientia, quam per fortiora medicamenta, qualia pro more articulis expurgandis destinantur, plurimum nocere; sive in paroxysmo ad minuendam materiam pec-

peccantem, ſive in fine ad diſſipandas morbi reliquias, ſive in perfecta intermiſſione, & recta valetudine, ut venturo paroxyſmo occurratur, purgatio in uſum revocetur. Etenim tam mei ipſius, quam aliorum periculo compertiſſimum habeo, catharſin quovis horum temporum adminiſtratam, ita parum votis reſpondiſſe, ut malum, quod debuerat averruncare, atque avertere, accerſierit. Primum itaque purgatio ſæviente adhuc paroxyſmo adhibita, Naturæ, in materia morbifica ſeparanda, & in articulos deponenda occupatæ, negotium faceſſens, magnam ſpirituum ἀταξίαν nonnunquam excitavit; unde non tantum paroxyſmum magis invaleſcebat, ſed & æger in vitæ diſcrimen haud obſcure conjiciebatur. Deinde cathartica in fine paroxyſmi uſurpata, cum morbi reliquias amoliri debuerint, id tantum egere, ut recens paroxyſmus de novo ſuppullularet, haud mitior priori iſto; atque ita æger ſpe falſa lactatus ea ſibi fabricat mala, quæ non fuerit perpeſſus, niſi humores denuo in rabiem agerentur. Quod genus incommodi ipſemet plus ſemel expertus ſum; artis medicæ opem præpoſtere implorans ad exturbandas, ut mihi videbatur, reliquias morbi. Poſtremo quod ad purgationem attinet, certis intervallis, & integra ſanitate repetendam, ut paroxyſmo eatur obviam, atque ei aditus præcludatur; etſi, quod eſt fatendum, non ita præſens periculum eſt, ne nova acceſſio invitetur, atque fuit in caſu jam dicto, cum æger nondum ἐξωθέλαι omnino fuerit, tamen etiam hoc tempore paroxyſmum parit, idque ob cauſas ſupra memoratas, quo malo ſi forte ægrum non ſtatim mulctaverit, nullatenus tamen eum a morbo liberat, quantumlibet conſtanter, & debitis intervallis cathartica hæc illave aſſumpſerit. Quinimo nonnullos novi huic morbo obnoxios, qui catharſi non ſolum Vere, & Autumno, ſed & ſingulis menſibus, immo & ſeptimanis continuis, celebrata, ſanitati litabant, neque tamen horum quiſquam podagram effugit: quæ exhinc crudelius plerumque, & immanioribus ſymptomatibus eos impetebat, quam ſi ab omni medicatione ſibi temperaſſent. Licet enim jam dicta purgatio cauſæ continentis partem aliquam poſſit educere, cum tamen concoctioni roborandæ (a quo tantum abeſt, ut potius eam debilitet) recenti vulnere naturam ſubruens, ac dejiciens, ne hilum conferat, uni tantummodo cauſæ opponitur, & morbi curationi impares prorſus habet vires.

Ad hæc annotandum eſt, ab eodem illo ſpirituum defectu, quo coctiones in iis vitiantur, qui podagra ſolent laborare, eorundem ſpirituum animalium εὐστασία minus firmam vegetamque reddi, unde mox dejicitur, & interturbatur a quavis cauſa, quæ vel animum, vel corpus paulo violentius concutit exagitatque; ac proinde jam fugax ac diſſipabilis eſt admodum, prout iis, qui affectioni, vel hypocondriacæ, vel hyſtericæ obnoxii vivunt, perſæpe accidit. A qua etiam ſpirituum ad ἀταξίαν propenſione fit, ut podagra, vel leviſſimam quamlibet evacuationem fere ſubſequatur. Diſſoluto enim corporis tono, quem ſpirituum firmitas, dum in vigore ſuo perſiſtunt, rite compactum vegetumque ſervat, materia peccans, quaſi diſruptis repagulis, jam ſui juris eſt, atque ab hac plaga corpori inflicta paroxyſmus ſtatim exoritur.

At vero hæc ipſa methodus utut pernicioſa, ac nocens, nihilominus Empiricis quibuſdam, qui catharticum, quo utebantur, medicamentum aſtute omnes celarunt, haud mediocrem exiſtimationem conciliavit. Obſervandum eſt enim, quod purgatione currente, æger vel non omnino, vel remiſſe admodum dolet; & ſi catharſis ad plures dies produci queat, nullo ſuperveniente paroxyſmo recenti, æger confeſtim ab eo, quo jam tenetur, convaleſcet: verum enimvero pœnas impoſterum pendet diriſſimas ab ἀταξίᾳ, in quam dicta humorum exagitatio naturam præcipitem egit.

Denique materiæ peccantis per ſudores evacuatio, licet prædictis evacuationibus minus officiat, liquido tamen officere cernitur. Quamvis enim morbi fomitem non retrahat in viſcera, ſed e contra in corporis habitum propellat, attamen his ſaltem nominibus obeſt. Primo quidem, quod extra paroxyſmum humores adhuc crudos, & nondum ita ſubactos, ut rite ſeparari debeant, quaſi vi quadam protrudit in artus, atque eo pacto cunctantem paroxyſmum ante diem, & vel invita Natura ſollicitat. Deinde quod ſudoris provocatio in ipſo paroxyſmo materiam morbificam nimis violenter in affectum membrum impingat adigatque, dolorem ſimul adducens haud tolerandum, & ſi major ſit materiæ peccantis copia, quam ut pars affecta eam queat admittere, illam mox in artus alios deturbat, unde orgaſmus interea,

atque ingens tam sanguinis, quam ceterorum humorum ebullitio sive exæstuatio ; si vero corpus colluvie serosa podagræ generandæ apta admodum scateat, metuendum est, ne apoplexia ingruat. Quamobrem in hoc affectu, perinde ac in ceteris omnibus, in quibus sudores artis ope sollicitantur ad eliminandam materiam morbificam , non vero Naturæ ductu profluunt, periculosissimum est eodem nimis violenter, atque ultra eum coctionis gradum , ad quem humores evacuandi sua sponte pervenerint, elicere . Et celeberrimus iste Hippocratis Aphorismus, *Cocta , non cruda sunt medicanda* , tam in sudoribus provocandis, quam in subducenda alvo locum habet . Quod quidem liquido constat ex sudore illo , quo paroxysmus febrium intermittentium claudi solet, qui , si modicus fuerit , & materiæ febrilis a præcedente paroxysmo concoctæ quantitati apte respondens , ægrum insigniter juvat levatque ; si vero ultra Naturæ modum sudatio promoveatur , ex eo quod æger lectulo jugiter affigatur , jam febris continua subnascitur, & recens focus succenditur, cum iste qui prius afflagrabat , fuerat extinguendus. Pari ratione in podagra etiam lenis ille mador, qui ut plurimum mane sua sponte oritur post minorum paroxysmorum durationem, e quibus majorem paroxysmum constare docui, singulos, tam dolorem, quam inquietudinem quibuscum æger tota nocte conflictabatur, mitigat ; e contra vero, si quando levis hicce mador, & suapte natura fugax , diutius & vehementius proritetur , quam fert proportio materiæ peccantis jam ab ultimo paroxysmo concoctæ , morbus inde exacerbatur . Tam itaque in hoc , quam in aliis morbis quibuscunque, quos mihi videre contigit, dempta sola peste , sudores prolicere non tam Medici , quam Naturæ provincia est : cum nullo modo assequi possimus, quanta materiæ pars ejuscemodi separationi obeundæ jamjam est parata , nec per consequens, quem in provocando sudore modum tenere debeamus.

Ex jam dictis cum satis liqueat, non solum podagræ curationem a medicamentis evacuantibus incassum peti , sed & eadem ποδαγρῶσι noxam adferre, restat ut exquiramus , ad quem alium scopum curativæ indicationes sunt dirigendæ . Ego quidem ex accurata [illegible] prædictorum omnium pensitatione, & diligenti examine colligo , duabus potissimum causis in hujusce morbi curatione obviam iri debere . Prima est causa antecedens, sive humorum indigestio a caloris , & spirituum naturalium defectu orta . Altera est causa continens , sive eorundem humorum calor, & exæstuatio, ubi jam tum putredinem , tum etiam acredinem nacti sunt a mora in corpore, quam oportuerat , diuturniore, quæ mora ab inconcoctione supra memorata pendet. Hæ causæ ita toto cœlo, quod ajunt , a se invicem discrepant , ut , quæ huic prosunt remedia , alteri obsint ; unde hic affectus ita curatu perdifficilis est. Etenim dum medicamentis calefacientibus indigestionem vincere satagimus, periculum est , ne ex altera parte humorum calor intendatur : atque e diverso, dum sive diæta, sive remediis refrigerantibus calorem , & acredinem humorum commitigare volumus, [illegible] accersimus , labefactato scil. calore naturali . At vero hic causam continentem non eam tantum intelligo , quæ jam actu articulos obsidens paroxysmum format , sed eam insuper , quæ adhuc in sanguine delitescens separationi hactenus est inepta . Perraro enim materia morbifica omnis a paroxysmo quantumlibet diuturno, & crudeli, ita plene egeritur , ut nullæ prorsus in corpore reliquiæ sint, eodem jam elapso . Ac proinde utriusque hujus causæ tam extra paroxysmum , quam eo vigente ratio habenda est . Quandoquidem vero materiæ continentis eliminatio Naturæ omnino opus est, sua ipsius methodo peragendum ; cumque nihil interea temporis , ad humores calidos acresque leniendos , absque damno digestionibus illato, possit tentari , nisi ut exulent ac evitentur victus medicamentaque calidiora , a quibus inflammantur humores ; maxima certe , & præcipua curandi intentio in eo verti debet, ut coctioni , indigestionibus sublatis , consulatur , de qua jam agam : ita tamen ut in Dissertationis serie ea etiam attingam remedia, prout ansa data fuerit , quæ ad leniendum humorum calorem , & acredinem retundendam facere possint.

Quæcunque igitur Naturæ opem ferunt in muneribus suis rite fungendis , sive ventriculum confortando , ut alimenta recte coquat , sive sanguinem ad debitam chyli in illum invecti assimilationem, sive partes solidas corroborando , quo melius succos earundem nutritioni , atque augmento destinatos in propriam substantiam convertant , quæcunque denique varia excretionis organa atque emunctoria corporis in eo statu con-

conservant, ut singularum partium secrementa debito tempore atque ordine valeant emendare; hæc & hujusmodi omnia huic intentioni adimplendæ conferunt, ac proprie *Digestivæ* appellantur, sive pharmaca ea fuerint, sive ratio victus, sive exercitatio, sive alia ex istis quælibet, quæ *sex res non naturales* indigitantur.

Hujusmodi medicamenta sunt in genere, quæ moderate excalefaciunt, & vel amaricant, vel linguam leniter feriunt, utpote quæ ventriculo sunt pergrata, sanguini medentur, & ceteras partes fovent confortantque, qualia sunt, verbi gratia, radices angelicæ, enulæ, folia absinthii, centaurii minoris, chamædryos, chamæpityos, &c. Addi possunt etiam antiscorbutica vulgo dicta, ut radices raphani rusticani, folia cochleariæ hortensis, nasturtii aquatici, &c. Cum autem herbæ istæ acres ac pungentes, utut stomacho arrideant, atque eidem conferant in coctione juvanda, morbi tamen fomiti jamdiu formato aculeos subdant, & augeant calorem, parcius usurpandæ veniunt, præ aliis istis, quæ miti calore atque amaritudine, & ventriculum corroborant, & sanguinis massam vegetiorem reddunt, ac magis vitalem.

Eorum species aliquot affabre permistæ humoribus concoquendis rectius, ut mihi videtur, quam simplex quodlibet ex eorum tribu desumptum ministrant. Quamlibet enim quoties specifica medicamenti cujuslibet virtute opus est nobis, regula tenet, *Quo simplicius eo melius*; tamen cum id habemus propositi, ut huic illive indicationi satisfaciendo ægrum sanemus, singula ingredientia symbolam pro morbo curando quasi conferunt, atque in hoc casu, quanto major est simplicium numerus, tanto potentius medicamentum operabitur. E prædictis itaque, & reliqua ejusdem farinæ materia medica, variæ remediorum formulæ ad hunc scopum tendentes concinnari possunt. Ego formam electuarii ad exemplum Theriacæ Andromachi ceteris præfero, ceu viribus præstantissimam, eo quod mutua simplicium confermentatio omnium virtutem adaugeat, quasi *aliquid tertium* progignens, quod in ita conjunctis majorum est virium in pari quantitate, quam in eorum quolibet. Verum tam delectum ejusmodi ingredientium, quam formulas, quibus exhibenda sunt prudenti Medico lubens relinquo, tunc nunquam mei officii duxerim Receptulas, ut vocant, conscribere, at potius veras indicationes notare, ad quas curationes sunt dirigendæ: Quod cum minus observetur, exhinc, ut alibi dixi, Empiricis ansa data est, ut se artis medicæ Principes jactent.

Verumtamen tironum gratia, remedium, quo ego uti soleo, in medium proferam, quod ad hunc modum componitur. ℞. *Rad. Angelic. Calam. Arom. Imperator. Enul. campan. Fol. Absinth. vulg. Centaur. min. Marrub. alb. Chamædr. Chamæpyt. Scord. Calaminth. vulgar. Parthen. Saxifrag. pratens. Hyperic. Virg. taur. Serpil. Menthæ, Salviæ, Rutæ, Card. Ben. Puleg. Abrotan. Flor. Chamem. Tanacet. Lil. Conval. Croci Anglican. Sem. Thlasp. Cochlear. hortens. Carui. Bacc. Junip. singulorum quantitatem sufficientem. Legantur singula Herbæ, Flores, & Radices quo tempore viribus pollent maximis. Siccentur, ac in Papyraceis sacculis asserventur, dum in pulverem tenuissimum redigantur. Singulorum Unciæ sex simul probe mistæ excipiantur s. q. mellis opt. despumati, & Vini Canarini & in Electuarium debitæ consistentiæ conficiantur s. a.* Sumat Drachmas duas mane & sero, vel hujus defectu, sequenti utatur. ℞. *Conf. Cochlear. hortens.* ℥iß. *Absinth. Roman. & Flaved. Aurantior. an.* ℥j. *Angelic. condit. Nuc. Moscat. condit. an.* ℥ß. *Theriac. Androm.* ℥iij. *Pulv. Ari comp.* ʒij. *cum s. q. Sirupi Aurantiorum fiat Electuarium*. Capiat Drachmas duas bis in die, superbibendo sequent. Aquæ cochlearia v. vel vj. ℞. *Rad. Raphan. rust. incis.* ℥iij. *Cochlear. hortens. manip.* xij. *Nasturt. aquatic. Becabung. Salv. Menth. ana manip.* iv. *Cortic. Aurantior. no.* vj. *Nuc. Moschat. contus. no.* ij. *Cerevisiæ Brunswic.* ℔xij. *Destillentur organis communibus, donec solummodo libræ sex Aquæ eliciantur pro usu.*

E medicamentis vulgo cognitis *Theriaca Andromachi* concoctionibus roborandis præ ceteris confert; cum tamen plures in se species contineat, quæ plus satis calefaciunt, atque insuper opio abundet, Electuarium supra dictum commodius parari potest e vegetabilibus præcipuis excalefacientibus, & corroborantibus. Curandum est interim, ut ea simplicia eligantur, quæ ad ægri gustum magis faciant, cum enim diu admodum, scil. ad omnem fere ætatem, in ejus usu perseverandum sit, omnino convenit, ut palato minus sit ingratum. Inter simplicia *Cortex Peruvianus* primas obtinet, cum sanguinem corroboret, vegetumque reddat, ejus grana aliquot mane, & sero assumantur.

Et sane uti in hoc affectu, de quo jam agi-

agimus, ita & in aliis chronicis plerisque, hæc & huic similia remedia quæ sanguinem corroborant, vegetumque reddunt (si modo eorundem calor, propter causas postea adferendas, in spiritibus vinosis non consistat) præ ceteris juvant; quando quidem singuli hujus generis morbi ad unam eandemque causam universalem, humorum scilic. *Indigestionem*, si recte conjicio, referri debeant.

Nihil est autem, ex quo hoc certius evinci poterit ac probari, quam si ob oculos ponamus differentiam, quæ inter morbos, *Acutos* & *Chronicos* intercedit; quam ob causam æquus Lector boni consulet, si paulisper ab eo, quod jam præ manibus est, negotio digrediar. Prout itaque morbi *Acuti* ii fere habentur, qui cito vel perimunt, vel ad concoctionem perducuntur; ita *Chronici* appellantur isti, qui vel non omnino, vel tarde admodum, & longa temporis mora ad eandem concoctionem pertingunt. Atque hoc quidem tam ipsa rei Natura, quam verba, quibus illa exprimuntur, aperte loquuntur; at vero causa hujus differentiæ, quæ inter hæc duo morborum genera deprehenditur, altius latet, haud ita facile eruenda: cujus indagationi si aliquantisper immoremur, operæ, ut puto, vix nos pœnitebit, cum harum rerum notitia clara, ac distincta, ad inveniendas veras indicationes horum morborum curationis accommodas, magnum momentum adferre queat.

Sive interiora terræ viscera, si ita loqui fas est, varias subeant mutationes, unde a vaporum inde exhalantium interventu aër inquinetur, quod mihi maxime probatur: sive inficiatur atmosphæra omnis, ab alteratione quam eidem inducit peculiaris aliqua corporum cœlestium quorumlibet conjunctio: res ita se habet, ut ad hoc illudve tempus aër particulis referciatur, quæ humani corporis œconomiæ adversentur; uti etiam alio tempore istiusmodi particulis imprægnatur, quæ cum corporibus speciei alicujus brutorum minus conveniunt. His jam temporibus, quoties nos hujusmodi noxia, & naturæ inimica μιάσματα in nudum sanguinem inspiratione attrahimus, & in illos morbos epidemicos incidimus, quos illa parere apta nata sunt, Natura *Febrim* accersit, solemnem nempe sibi machinam ad sanguinem a materia aliqua hostili, & contraria intus stabulante vindicandum. Et tales morbi *Epidemici* vulgo audiunt, & ideo acuti sunt & breves, quia motum habent ita celerem & violentum. At vero præter hos morbos a causa externa excitatos, sunt & alii perinde acuti, ab hac vel illa peculiari sanguinis inflammatione nati, quæ non a causa aliqua generaliori ab aëre pendente, sed a particulari particularium corporum anomalia vel intemperie producuntur. Quod quidem febrium genus ego *Intercurrens*, & sporadicum idcirco vocito, quod annis fere quibuslibet occurrant.

At vero morbi *Chronici* genium habent longe ab his diversum; quamvis enim aër minus salubris hujus vel illius generis ad hos morbos generandos multum conferat; non tamen aëri ita immediate originem debent suam, sed ut plurimum communi omnium horum parenti humorum sc. *Indigestioni*. Ubi enim quis Naturæ principia jam habuerit infirmata ac protrita, sive a senecta, sive a magnis & continuis circa *Sex res non naturales* erroribus, præcipue in cibo potuque, vel si organa secretoria eo usque fuerint debilitata, ut jam functionibus suis ad defæcandum sanguinem, & ejus superfluitates eliminandas destinatis, prorsus fuerint imparia: his in casibus uberiori humorum proventu jam coagmentato, quam cui dirigendo hominis vires sufficiant, dicti humores mora diuturniore varias fermentationes ac putrefactiones patiuntur, tandemque in *speciem* erumpunt, & varias morborum species edunt pro depravationum varietate. Et prout hi succi depravati variam habent indolem, ita varie in hanc illamve partem dilabuntur, quæ eisdem excipiendis aptissima est; atque ibi sensim longam illam symptomatum seriem explicant; quæ partim a talium succorum Natura, partim ab ἀταξία illis partibus illata, solent exoriri: quæ duo simul juncta istam Naturæ ἀδυναμίαν constituunt, quæ morbi alicujus nomine insignitur.

Jam quod ejusmodi impotentia naturæ ad coquendos humores plerorumque morborum chronicorum causa sit præcipua, facile liquebit, si animadvertamus senes, quorum coctiones sunt læsæ, & spiritus, earum instrumenta, absumpti a repetitis vitæ longioris functionibus, hisce affectibus magis esse obnoxios, quam sunt juniores, quorum vitæ flamma magis accensa recrementa ista coacervata dissipat, & quorum organa secretoria jugi isto caloris naturalis subsidio instruuntur, ut functionibus in totius sanguinis massa depuranda peragendis neutiquam deficiant, nisi insuper premantur, & quasi suffocentur a nimia humorum copia.

Adhæc

Adhæc talem humorum indigestionem plurium morborum chronicorum causam esse ex eo constat, quod hyems ad istiusmodi morbos gignendos longe magis faciat, quam æstas. Licet nonnulli ex his morbis non actu exerantur, nisi sub brumæ exitum; attamen iste humorum proventus, a quo illi pendent, per omnem hyemis decursum succrescens, auctior factus est ab ejus tempestatis frigore, & effœto languore naturam debilitante, quo minus valeat in administranda corporis œconomia. Unde fit, ut qui in æstate satis bene habeant, raro tamen hyeme eos morbos effugiant, ad quos magis sunt proclives, *Podagram*, verbi gratia, *Asthma*, *Tusses &c.* Atque hinc etiam ratio deducenda est, quare peregrinatio in regiones magis australes ita efficaciter eos morbos expugnet, quorum curatio in frigidioribus incassum tentabatur. Eorum, quæ de generali morborum chronicorum causa jam dixi, veritas magis adhuc patebit ab ingenti, & quasi stupendo ac incredibili emolumento, quod ii, qui morbis chronicis plerique, præcipue vero *Phthisi*, laborant, ab equitatione percipiunt, quod genus exercitii digestiones singulas vigorat firmatque, dum a continua corporis succussione calor naturalis reaccenditur, & organa secretioni destinata in munere depurandi sanguinis rite fungendo promoventur: unde necesse est, ut sequatur digestionum deperditarum quasi renovatio quædam, & e consequenti totius corporis crasis optima.

Quo circa ex rationibus jam allegatis satis elucescit, quod non in podagra tantum, sed & in aliis quoque chronicis morbis, ubi nullum symptoma manifestum contra [illegible]cat, *Herbas* ejusmodi *excalefacientes* magnum omnino commodum adferre, cum sanguini æstatis calorem vel media hyeme concilient: quamvis si æstivo tempore earum usui assuescamus, melius præcavebunt mala ista, quæ adversa tempestas solet apportare. Et profecto si ad hyemis usque appulsum deferantur, quo tempore ingens humorum saburra accumulatur, periculum est ne sero nimis ad hoc asylum confugiamus, & quod dici solet, Μετὰ πόλεμον συμμαχία. Quamvis autem, ut supra fusius disserui, podagra id sibi habeat peculiare, ut non tantum non juvetur, sed & lædatur a catharticis; tamen in aliis chronicis plerisque, & venæ sectio quoties opus fuerit repetita, & purgatio ante sunt imperanda, quam remediis corroborantibus & digestivis hic a me laudatis opera danda est: ubi vero se æger his addixerit, in iis perseverandum est, nullis intercalatis evacuationibus. Etenim hoc est firmiter retinendum, quod quoties cujuscumque morbi curatio remediis corroborantibus innititur, evacuationes, qualescunque eæ fuerint, officiunt prorsus. Denique non is sum, qui asseram, medicamenta digestiva jam memorata ceteris quibuscunque præstare: at vero dico, eum, qui remedium ad hanc intentionem satisfaciendam potentissimum invenire potuerit, longe majora in sanandis morbis chronicis præstare posse, quam ipse se posse existimaverit.

Istud vero iis omnibus, quæ de podagra sananda dicturus sum, præmittendum est, maximopere præ ceteris observandum, nempe quod *Digestiva* remedia quæcunque, sive medicamentorum apparatu, sive diæta, sive exercitatione ea constant, haud obiter instituenda sint, verum constanter, atque omni adhibita diligentia assidue usurpanda. Cum enim in hoc morbo, uti etiam in chronicorum quamplurimis causa ejus in habitum, & novam quasi naturam transiverit, nemo sanus existimaverit leviculam aliquam, ac momentaneam alterationem sanguini, atque humoribus a quolibet sive remedii sive victus genere superinductam, curationis scopum posse attingere; at vero corporis habitus omnis alio traducendus est, atque homo integer deinceps, quasi nova incude, refingendus. Neque enim hic ita se res habet, atque in morbo acuto aliquo, ubi is qui modo athletice ac pancratice valebat, derepente febre correptus, ab optimo sanitatis statu in morbum periculosissimum, quasi rupto ponte, præceps ruit. Podagræ dispar admodum ratio: ubi quis per multos annos continuos comessationibus, compotationibusque intemperantius indulgendo, solita exercitia intermittendo, desidia atque pigritia intabescendo, vel etiam nimio studio atque irremissa animi intentione, aliisque vitæ erroribus, id egit tandem, quasi dedita opera, ut varia corporis fermenta pervertantur, atque opprimantur spiritus animales (qui coctionis instrumenta sunt primaria;) unde humores præter naturales coacervati erumpunt tandem, cum jam ad summum gradum exaltati fuerint, ac stragem edunt; carnibus denique emollitis & effœminatis articulis, unde humores illabentes promptius excipiunt. Atque ita demum alia quasi Natura sensim superinducitur, pristina & naturali corporis œconomia eversa funditus & dele-

deleta. Cum isti paroxysmi, qui hominum incautorum ac minus perspicacium oculos animosque soli fere perstringunt, & occupant, nihil prorsus aliud sint, quam series & ordo symptomatum ab illa methodo pendentium, qua uti solet Natura in materia morborum committente foras pellenda. Quamobrem operam laudabit quisquis hoc illove, sive medicamento, sive etiam regimine subinde in usum revocato, hunc morbum protelare satagit. Cum vero hic habitus tum in digestionum omnium labefactatione, tum & in amissione firmitudinis naturalis partium singularum præcipue fundetur ac constet, utrique malo occurrendum est; & tam coctionum robur, quam firmitudo partium pedetentim reduci debet ac restaurari, pro modulo sc. pristinæ ac consuetæ corporis œconomiæ. Quantumlibet vero istud plene perfecteque fieri non posse videatur, non eo solum nomine, quod habitus quicumque non nisi ægerrime in sibi contrarios transmutantur, sed etiam quod ætas senilis, quæ huic morbo ut plurimum comes est, & socia, vehementer refragatur; tamen quantum vires annique sinent, tentanda est curatio, & prout æger propius ad hanc meam accedet, vel recedet longius, podagræ tyrannidem magis, minusve effugiet.

Atque porro animadvertendum est, quod remedia πεπτικὰ vel digestiva, sive partem medicam ea spectant, sive diæteticam, in paroxysmorum præcipue intervallis in usum revocanda sunt; idque quam longissime fieri potest a paroxysmo insecuturo. Neque enim sine magna temporis mora, & pertinaci remediorum usu concoctionum omnium corroboratio, fermentorum corporis jam imminutorum restauratio, tantaque firmitas, quantum expetunt tum sanguis, tum viscera, senio adversante, possunt acquiri.

Quantumlibet vero prosint hæc, aliaque ejusmodi remedia, attamen hisce solis hæc corroborandi intentio satisfieri nequit; sed & earum etiam rerum habenda est ratio, quæ ad artem proprie medicam non spectant. Et certissime voto frustrabitur is, qui in hoc, aliove morbo chronico omnem curationem medicamentis solis absolvi posse autumat. Primum itaque ea in *cibo*, *potuque* mediocritas est observanda, ut neque plus alimenti ingeratur, quam ventriculus concoquere valeat, ac proinde morbo fomes subministretur: neque e contra, nimia abstinentia partes ea proportione defraudentur, qua earundem robur, & vigor debuerat sustineri, unde etiam magis debilitentur: quorum utrunque ex æquo nocet, prout tam in me ipso, quam in aliis haud semel expertus sum. Adhæc, ciborum qualitatem quod spectat, licet Εὔπεπτα per se considerata δυσπέπτοις præferenda sint, attamen ægri palato est consulendum: quandoquidem observandum est, quod sæpenumero id, quod ventriculus vehementer appetit, licet difficilius coquatur, citius tamen a Natura vincitur, quam quod facilioris concoctionis habetur, si ventriculo nauseam creet: at vero quæ δύσπεπτα habentur, idcirco parcius sunt comedenda: Unica etiam ciborum specie singulis pastibus vescendum arbitror, cum varia carnium genera simul ingesta plus ventriculo molestiæ facessant, quam unicum, quod omnia ista quantitate exæquat. De ceteris, dempta carne, pro libitu comedat, modo nec acria, nec sale condita sint, nec aromatis; quæ licet coctionem non lædant, nocent tamen quatenus morbi fomitem exagitant.

Tempora quod attinet, prandere tantum expedit; cum enim lectus humoribus digerendis proprie dicetur, id temporis in cibis concoquendis non est insumendum. Non cœnent itaque, qui podagræ sunt obnoxii; haustum tamen cerevisiæ alicujus tenuioris liberaliorem sibi indulgeant: quandoquidem etiam renum calculo generando proclives fere sint tales; cujus concretio a liquore ejusmodi hoc tempore hausto multum impeditur, refrigeratis sc. ab eo renibus, prolutisque.

Γαλακτοποσία, seu dieta e solo lacte, sive crudo, sive cocto, exulantibus ceteris omnibus, nisi quod panis aliquid semel forte in die adjiciatur, ab annis retro viginti obtinuit. Profuit hæc quamplurimis præ ceteris hujusce morbi præsidiis, quamdiu ne latum unguem ab ea discesserint. Quamprimum vero ad sanorum diætam, utut lenem, mitemque, sese receperit, qui huic insueverat, podagra confestim reversa ægrum pejus longe, quam antehac vexavit: labefactatis enim hac methodo Naturæ principiis, æger jam morbo pellendo magis impar redditur, unde & periculosius infestat, & diuturnius. Qui igitur huic se methodo tradere cogitat, primum serio secum perpendat, num valeat per omnem vitam in eadem persistere: quod tamen fortassis penes eum non erit, utut propositi tenax fuerit. Novi enim nobilem quendam, qui postquam per annum integrum solo lacte victitaverat, non tantum

sine

sine offensione, sed & cum summa voluptate; (quo tempore quotidie semel, aut pluries dejecerat) sistente derepente alvo, ac mutata corporis temperie, manente vero adhuc animi propensione, & ventriculo tandem ad lac nauseante, absistere coactus est. Nonnulli vero hypochondriaci, crasso corporis habitu, vel qui alias liquoribus spirituosis diu, multumque assuevere, lactis usum nullatenus ferre possunt. Interea emolumentum illud perbreve, ac fugax, quod ex hac diæta percipiunt illi, quibus cum lacte convenit, hinc oritur, videlicet quod non tantum diæta sit simplicissima (unde nullus dubito, quin jusculum avenaceum, modo ventriculus illud ferat, idem præstare possit) sed etiam sanguinem dulciorem, mitioremque reddat, particulas in eo acriores contemperando: atque insuper, quod ego palmarium judico, cum lac alimenti genus sit adultis prorsus impar, istam humorum turgescentiam, sive virositatem reprimit, cui podagræ ortum debet, eo nomine paucos istos quibus congruit, tamdiu a podagra immunes præstat, quamdiu eo solo vescuntur, nec juvat ulterius. Cum enim podagræ causæ originali ac primariæ, nempe concoctionum ac fermentorum debilitati omnino contrarietur, longe magis hac ratione obest, quam altera prodest. Quod cum minus perspectum fuerit, nonnulli incautiores in errores permagnos, & plane exitiabiles inciderunt; dum morbi causæ continenti, humorum sc. calori & acredini, obviam ire satagentes, concoctiones pessundederunt, & functiones naturales prostraverunt omnes.

Liquores quod spectat, ii, me judice, optimi sunt, qui neque ad vini generositatem ascendunt, nec ad aquæ debilitatem deprimuntur, cujusmodi sunt cerevisia tenuis *Londinensis*, sive lupulata, sive non lupulata; cum extrema ab utraque parte noceant. Primum de vino, licet proverbio jactetur: Vinum potans podagra laborabis, & vinum non potans laborabis podagra; extra controversiam tamen est, & variis ποδαγριώντων experimentis confirmatissimum, *Vinum* de facto officere. Licet enim prodesse credatur juvandis coctionibus, quarum vitia causam podagræ antecedentem jamdudum statui; ratione tamen causæ continentis omnino obesse censendum est, humores sc. fomitem morbi, jam in procinctu stantes accendendo exagitandoque. Sed neque damus, vinum pro potu ordinario usurpatum coctiones promovere, at potius subvertere dicimus, nisi in diu vino assuetis. Quamvis enim calorem aliqualem in transitu impe[illegible], certissimum est tamen, fermenta corporis ab eo subjugari, & avocari spiritus naturales atque fugari: unde est, si bene conjicio, quod bibaces atque potatores isti male feriati, *Podagra*, *Paralysi*, *Hydrope* aliisque morbis frigidis fere perimuntur. Adde quod jugis & immodica vini ingurgitatio corpus ad instar corporum fœminarum emollit laxatque; cum liquores temperati partium omnium tonum roborent ac firment; unde qui liquoribus tenuioribus semper assuevere, podagram fere nesciunt. Notandum est insuper, quod huic morbo maxime obnoxii viri sunt, qui licet imminutam habeant concoctionem naturalem; tamen ex quadam sanguinis luxuria plus satis nutriuntur & incrementum sumunt ex materia quadam indigesta loco substantiæ sanioris & rite compactæ. Hanc sanguinis luxuriam Οἰνοποσία adauget magis, ac proinde tum novam materiæ saburram accumulat, tum etiam fomitem jamdiu repositum quasi subdita face actu in morbum provocat. Huic accedat strui, quod cum podagricorum sanguis isti qui e pleuriticorum, aliorumque morbis inflammatoriis laborantium pertusis venis extrahitur, persimilis sit, insanorum esset sanguinem jam ὀργιῶντα ulterius spirituosis liquoribus, ceu ignem oleo, proritare. Neque tutius ex adverso liquores nimium refrigerantes in usum revocantur, cum hi concoctiones prorsus dejiciendo, & extinguendo calorem naturalem, majorem adhuc noxam inferant, non dolorem scil. ut vinum, sed ipsam adeo mortem: prout experientia docet in iis, qui ad senium usque vino liberalius indulgentes, aquam aut tenuiores liquores derepente cum vino, & non ita diu post vitam cum morte commutarunt.

Hic itaque podagræ obnoxiis in potu modus statuatur, ut iis utantur liquoribus, qui neque, vel in maxima copia assumpti inebriare possunt, neque frigore suo ventriculum lædere. Hujusmodi est, ut dixi, cerevisia tenuis nostra, & in aliis regionibus confici poterit ex multa aqua cum pauco vino permixta. Aquam puram crudamque, & periculosam existimo, & expertus sum meo damno. Attamen satis commode ab ineunte ætate potatur aqua; qua hodieque longe major hominum pars sitim levat: inopia sua feliciores sunt illi, quam nos nostra copia & luxu. Testes appello ingens morborum agmen, quo corpora nostra hoc nomine

mine discruciantur, podagram sc., calculum, apoplexiam, paralysin, &c. tum & vim animis illatam, qua nativa rectitudine transversum aguntur, dum adventitii talium liquorum spiritus, cum spiritibus animalibus cogitationi formandæ inservientibus complicati, mentem nimium volatilisando perturbant, vana ac futilia loco rerum solidarum atque alicujus momenti subingerentes: atque ita demum ingeniose lepidos ac dicaces, pro sapientibus nos reddentes; inter quos eadem ferme differentia intercedit, atque est inter substantiam, & prorsus nihil. Sed de his satis.

Jam vero quamvis sufficiat ei, qui podagra mitius ac tantum per intervalla laborat, vel cerevisia tenui uti, vel vino dilutiori, cum is morbi gradus tanti non sit, ut severiori regimini se subjiciat; attamen cum universa corporis substantia in podagram quasi degeneraverit, minus quam exoptet in profligando morbo promovebit, qui non a liquore fermentato quocunque, quantumvis leni & tenui, in totum abstinet: cum hi omnes spiritus pungentes, & aliquem acredinis gradum in se contineant: & quod pejus est, quatenus fermento imbuti (perinde ac flores cerevisiæ liquoribus inditi vim suam fermentativam toti massæ communicant) humores fermentationi perpetuæ addicunt. *Potus* itaque *Diæteticus* ex ingredientibus vulgo notis, & huic usui dicatis pro tali potu ordinario præscribendus est: modo non sit justo fortior, quo haud multo minus periculose accendentur humores, quam ipso vino; nec e contra aquosior justo, naturales functiones nimia refrigeratione prosternens. Hujuscemodi potus si rite paretur selectis ingredientibus istis, quæ ægro minus sunt ingrata, licet ad septimanam unam, alteramve non sine aliquali fastidio ita jugiter assumatur, postea tamen perinde gratus & acceptus est, ac sunt alii liquores, quibus quis maxime assueverit. Atque ab hoc potus genere non tantum non imminuetur appetitus, sed & augebitur: magis insuper naturalis, & genuinus evadet, quam cum liquoribus fermentatis uti soleret. Hoc insuper commodi accedet, quod qui hujusmodi potum diæteticum loco ordinarii hauriunt, liberius in cetero victu sibi possint indulgere, quam cum cerevisiam biberent, aut vinum: cum errores in victu, (quos omnes penitus evitare pene supra humanam sortem est) hoc pacto aliquatenus corrigantur compensenturque. Quod vero omnium primum est, æger hoc modo sibi a calculo præcavebit, qui podagræ fere individuus est comes; cum liquores acres ac attenuantes quilibet, uti ad calculum jam factum proritandum, ita ad eundem generandum etiam faciunt. Liquor sequens, utpote qui gustu ac colore jucundo est, mihi maxime arridet. ℞. *Sarsaparil.* ℥vj. *Lign. Sassafr. Chinæ, & ras. c. c.* ℥ij. *Glycyrrhiz.* ℥j. *Coq. in Aq. fontan. Cong. duobus per horæ dimidium; deinde stent clausa super cineres calidos per horas* 12. *postea ebulliant ad tertiæ partis consumptionem. Cum primum ab igne amoveatur, infunde sem. Anisi* ℥ß. *Post duas horas coletur, & postea depuretur per residentiam, & liquor clarus reponatur in lagenis vitreis probe clausis ad usum.*

Hic liquor tum primum commodissime in usum trahetur, ubi quis a paroxysmo convaluit; atque in eo perseverandum tam in ipsis paroxysmis, quam in eorum intervallis per reliquum vitæ cursum. Neque enim satisfactum est, sæviente adhuc morbo, novis rebus studere, cum in ejusmodi ἀταξίᾳ & motu inordinato Natura vix ferre queat, ut liquores fermentati, qui vegetiores sunt ac magis spirituosi, cum alio inerti ac spiritibus destituto commutentur. Eodem etiam tempore & *Electuarium* prædictum usurpabitur; quod pariter deinceps tam in paroxysmorum insultibus, quam extra eos quotidie est devorandum. Hujus calor potus diætetici aquositatem quadantenus pensabit, sanguini, & visceribus debitum caloris gradum concilians, sine ista agitatione, quæ excitari solet ab æstu liquorum fermentatorum.

Si quis objiciat, eam vitam vix vitalem esse, in qua omnimoda tum a vino, tum ab aliis liquoribus fermentatis abstinentia observatur; respondeo perpendendum esse, an non longe miserius sit, ac minus tolerabile diris inveterascentis podagræ cruciatibus (nam in mitiori morbo non hoc postulo) quotidie excarnificari, quam huic soli liquori se adstringere, cujus usu continuato in ceteris esculentis ferme omnibus animo obsequi licet, ut jam non repetam, quod & hic potus (uti cetera omnia) dulcescet consuetudine. Certe qui hunc morbum expertus est, modo homo, non bipes fuerit pecus, nihil ambiget, in quam partem debeat concedere.

Quo non obstante, si æger vel a longo, ac nimio usu liquorum inebriantium, vel ab ætate provectiore, vel denique præ nimia debilitate, cibos absque vino, vel quovis

vis alio liquore fermentato nequeat concoquere, non vacat certe periculo eundem protinus, ac derepente a vino depellere; qui quidem error haud paucis lethalis fuit. Prorsus itaque, si me audit, apozema diæteticum supra præscriptum abdicet, vel, si eodem uti statuerit, ei sensim assuescat, haustum vini in pastibus ad tempus aliquod sibi indulgens, quasi remedii loco potius, quam diætæ, donec decoctum illud familiarius evaserit. *Vinum* autem *Hispanicum* hic loci tam Rhenano, quam Gallico omnino præferendum est, quæ posteriora, licet ventriculo pergrata sint, tamen exacerbandis humoribus, & augendo morbi fomiti apta nata sunt. Adde, quod cum æque fere cruda sint, & vix magis concocta, quam est nostrum pomaceum, non perinde cardiaca sunt, atque calida, ac res postulat. Atque hæc de cibo potuque [illegible] dicta sunto.

Est & aliud, quod tametsi parvi pendatur, magni tamen momenti est tam in dirigendo morbi fomite, paroxysmo adhuc vigente, quam ad prohibendam ejusdem materiæ generationem extra paroxysmum, nempe ut æger, maxime hyemis tempore, mature lectum petat. Etenim post venæ sectionem, & catharsin nihil æque Naturæ vires subruit, ac noctu vigilare: quod quidem valetudinariorum quilibet expertus affirmabit, si serio animadverterit, quanto alacrior vegetiorque exsurgit, quoties se lecto temporius commiserit, quam vero enervis est, ac languidus, quoties ad multam noctem vigilaverit. Et quamvis res eodem recidere videatur, an citius seriusve quis lectum repetat, modo per tot horas eidem indulgeat, verbi gratia, an *hora nona* cubitum eat, & *quinta* surgat, vel *undecima* cubitum eat, & surgat *septima;* multum tamen interest, idque ob hanc, ut existimo, potissimum rationem. Interdiu sc. spiritus dissipantur, sive in corporis exercitio, sive animi, qui in minus recte valentibus ita sunt infirmi, ac debiles, ut vesperi somni subsidio maturius opus habeant; & cum noctis appulsus œconomiæ corporis quasi relaxationem quandam adferat, quæ diurno tempore a solis influxu vegeta conservatur, lecti calor, bruma præsertim, solis vicem ut gerat, necesse est. Mane vero spiritibus tam a prægressæ noctis quiete, quam a lectuli calore refocillatis vigoratisque, præterquam quod dies superveniens firmitatem, ac robur corporis tono conciliet, diluculo surgere hoc tempore, licet horam unam alteramve a somno matutino detrahat; non ita altum vulnus Naturæ infligit, ac vigiliæ vespertinæ ad horam unam vel alteram protractæ. Quamobrem istis, qui podagræ sunt obnoxii, auctor ego sum, hyeme præcipue, ut lecto mature admodum se committant, & diluculo exsurgant, quantumvis somnus justo brevior suadeat, ut diutius cubantes eundem adhuc venentur. Cum somnus, qui ita diluculo capitur securæ noctis somno tantundem detrahat; atque ita tandem Naturæ vi illata, spretoque sapienti ejus instituto, noctem pro die quis habeat, diem perversus pro nocte.

Quinimo *animi tranquillitas* omni ope stabilienda est: cum perturbationes omnes, si repagula semel effringant, ad solvendam spirituum, qui sunt digestionum instrumenta, systasin, ac proinde ad podagræ incrementum multum faciant. Prudenter itaque secum meditetur æger mortalitatis suæ conditionem, nec se earum, quæ eam sequuntur, molestiarum exsortem stultus opinetur: sive enim sui ipsius, sive aliorum culpa hanc animi ægritudinem pariat, non poterit unquam mundo leges dare, qui nemini hactenus, quantumlibet demum potens, aut sapiens fuerit, semper morem gessit; neque ita cuiquam semper ex animi voto cedebant res omnes, ac vana mens spoponderat; atque derepente inter rerum apparatus animam agens humanæ fragilitatis specimen tandem edidit, immerito se brevi vitæ fructu spolians. Idem etiam incommodi sequitur nimium animi ad studia, & res serias applicationem. Cum enim huic morbo præ ceteris quibuslibet melancholia vulgo dicta comes semper adhæreat, qui ei sunt obnoxii, spiritus animales diu, multumque cogitando, etiam non adhibito artificiali librorum adminiculo, fatigare solent, atque obruere, hoc ipsum ita valde ac nimiopere agentes, ut corporis œconomia integra amplius conservari nequeat: Quam ob causam, ut mihi videtur, hic morbus perpaucos insipientes (me excipiat qui volet) occupavit unquam.

Ceteris vero omnibus, quæ ad impediendum humorum indigestionem (quam ego primariam podagræ causam constitui) & ad sanguinem idcirco corroborandum, ac firmitudinem partibus conciliandam faciunt, *Exercitium* corporis facile palam præripit. Animadvertendum est autem, uti supra monui, quod cum in hoc morbo, etiam magis quam in chronicorum quovis; totius corporis habitus immutari debeat, exercitatio cor-

corporis, nisi quotidiana fuerit, nihil juvabit, hujusmodi enim exercitatio per vices intermissa, uti nihil fere confert ad immutandum habitum corporis ab inertia atque indulgentia jam languescentis, & effœminati, ita fortassis & nocere possit, paroxysmum accersendo, ubi quis jamdiu ab ea desueverat. Hoc vero exercitium vehemens non fit oportet, tale vero quale senibus competit, qui podagræ subjecta sunt magis usitata. Motus enim corporis justo vehementior nimium dissipat, & e consequenti concoctiones lædit; quando exercitatio moderata, ac perseverans eosdem firmat. Quantumlibet hoc durum videatur homini, qui præter senium, & corporis ad motum ineptitudinem, & socordiam huic præsertim malo quasi connaturalem, dolore insuper mactatur; tamen si hoc omittatur, nihil ex hactenus inventis quicquam proficiet. Utque paroxysmorum intervalla sine jugi corporis exercitio magna esse non possint, ita etiam ad calculi generationem talis erit proclivior, qui quidem plus habet, & periculi, & cruciatus, quam ipsa podagra.

His adde, (quod magnum pondus habere debet) materiam *tophaceam* a longa requie admodum auctam iri in articulis corporis, maxime vero digitorum, ita ut tandem omni motu priventur. Utut enim fidenter afferant nonnulli, horum tophorum materiam nil aliud esse, quam sanguinis *Tartarum* ad articulos transmissum, facile tamen constabit cuilibet rem paulo attentius perpendenti, quod dum magna vis materiæ incoctæ podagram facientis in articulos quosdam depluit, & partes vicinas diutius tumidas reddit, ut partim harum virtus assimilativa sufflaminetur, partim a suffocante obstructione, quam in eis parit iners hic humor, dicta materia generetur, quæ a calore doloreque articuli in hujusmodi substantiam cogitur, atque indies augetur, tum carnem, tum cutim articuli in propriam Naturam vertens; quæ jam nuda jacet, acicula, ad instar *Cratæ*, *Ocul. Cancr.* aut similis alicujus rei, extrahenda. Jam vero hoc malum ab exercitio quotidiano præcavetur, a quo oritur debita humorum podagram generantium, qui unam aliquam partem libenter occupant, difflatio per omne corpus. Unde fit, uti ipsemet expertus sum, quod exercitatio longa & quotidiana non tantum non officit generationi tophorum, sed etiam tophos veteres, & induratos solvit, modo non eo usque invaluerint, ut cutim extimam in suam substantiam mutaverint.

Exercitii genus quod spectat, *Equitatio*, quoties nec grandior ætas, nec calculus intercedunt, reliquis longe præferenda est. Et sane diu, multumque mecum reputavi, quod si cui innotesceret medicamentum, quod & celare vellet, æque efficax in hoc morbo, ut in chronicis plerisque, ac est equitatio constans, & assidua, opes ille exinde amplissimas facile accumulare posset. Hac si uti non liceat, vectio frequens in curru fere eodem redit. Atque in hoc saltem podagra laborantibus plerisque bene est, quod opes quæ luxuriæ, unde pullulavit morbus, irritamenta erant, facultates currus habendi subministrent, quo hac saltem exercitationis specie fruantur, cum altera frui nequeant.

Observandum est autem, quod exercitatio in aëre salubri longe ea præstantior est, quæ in minus salubri peragitur: ruri scilicet potius, quam in urbe, ubi aër vaporibus a variorum artificum officinis exhalantibus est repletus, & ædificiorum densitate constipatus; qualis est in *Londino* hoc nostro, urbe, quantum certo scimus, omnium quæ in toto terrarum orbe sunt, spatiosissima. Quantum vero intersit, an quis ruri, an in urbe se exerceat, podagricorum quivis statim persentiscet.

Quod *Venerem* attinet, is qui tam podagra, quam senecta laborat (quandoquidem jam jam ea spirituum copia destitutus est, qua concoctiones promoveri debuerant, & per consequens absque hac clade adventitia articulos, & reliquas partes adjacentes plus satis laxatas habet, & debilitatas) æque improvidus meo judicio foret si ejus lenociniis indulgeret, atque ille, qui cum longum iter emetiendum susceperit, viaticum omne prius abliguriret, quam se viæ committeret. Quinimo præter malum, quod sibi accersit, languidiora ævi jam fatiscentis desideria non cohibens, maximo illo privilegio fruendi jubilæi, quod speciali atque eximio Naturæ munere senibus conceditur, se abdicat; qui jam in ultima vitæ scena ab earum libidinum impetu, quæ, ceu tot rabidæ feræ, eos per juventam omnem diu noctuque quasi laniabant, tandem aliquando sunt emancipati: cum horum appetituum expletio nullo modo longum illud malorum agmen, quod eam vel comitabatur, vel insequebatur, pensaret unquam. Atque hæc de regimine.

Quamvis autem hujusmodi regulæ tam diætam, quam ceterum regimen spectantes, si ab

si ab homine podagræ obnoxio religiose observentur, eum ab enormioribus morbi insultibus præservare queant, atque istam sanguini, & partibus solidis firmitatem conciliare, quæ ab illa malorum iliade, unde morbus non solum supra humanæ patientiæ vires, sed & funestus tandem redditur, eundem immunem præstare possit; non tamen efficient, ut non post quædam intervalla, maxime exeunte hyeme, podagra quandoque tentetur. Licet enim æstivo tempore dum tonus vigorque sanguinis a solis calore excitatus fuerit, & in statu conservatur, & pariter debita humorum per poros eliminatio pro voto successit, omnino oportet ut coctiones longe melius quam hyeme celebratæ fuerint; tamen cum appetente bruma, & sanguinis robur fuerit imminutum, & perspiratio per cutis poros impeditior, necesse est ut ingens materiæ indigestæ colluvies sit accumulata, quæ tandem diuturna mora in speciem prorumpet, propriis se exerens symptomatibus, & paroxysmum inducens, quamprimum vel ab humorum motu ab accessu solis propiore, vini potatione, exercitio vehementiori, aut alia causa evidenti quacunque ansa detur.

Ex jam dictis liquet eum qui hujusce morbi curationem molitur, id negotii sibi dari debere credere, ut totius corporis habitum immutet, atque illud ad pristinam constitutionem refingat, quantum per ætatem, & reliquas circumstantias fieri possit: quod in paroxysmorum interstitiis, non in ipsis paroxysmis annitendum est. Cum enim morbi fomes non solum generatus, sed & in articulos jam ablegatus fuerit, sero nimis vel ejusdem mutationem, vel eliminationem per alias vias conabimur: cum non alia methodo foras ejiciendus sit, quam ea, quam Natura præmonstrat, cui soli permittendus omnino est. Quod & in febrium intermittentium paroxysmis usu venit, quas ob eandem causam remediis non oppugnamus, nisi æstu prius consopito. Nec absurdus quis in extinguendis harum febrium, calore scilicet, siti, inquietudine, aliisque symptomatibus, anxie operam locaverit, quam existimaverit alius se podagram sanare, cum in podagræ symptomatibus tantum coercendis laboret; cum tantum hoc tempore a curatione morbi abscedat, ut eandem aliquatenus impediat, ac remoretur. Quanto enim magis ægri dolores lenit, tanto magis humorum concoctioni adversatur; quantoque claudicationem arcet, tanto materiæ morbificæ expulsioni officit. Adde, quod quanto paroxysmi furor ac acies retunditur, non solum tanto diutius affliget, sed & brevius erit spatium interjacens, & minus etiam liberum ab omni gradu symptomatum, quibus hic morbus funestatur. Quod nemo inficiabitur, qui diligenter trutinaverit, quæ supra in hujusce morbi historia edisserui.

Quamobrem licet nihil magni in *Paroxysmo* tentandum sit, nisi quod istis symptomatibus occurrendum est, quæ falsa medendi methodus quandoque parturit; tamen cum omnes uno ore fateantur, morbum huncce ab humorum copia, & exuberanti plenitudine nasci, ægro fortasse conducet a carnibus per aliquot dies, ubi primum a morbo corripitur, abstinere, & harum loco simplici jusculo avenaceo uti, aut alio pari alimento; cujusmodi diæta tenuis materiæ morbificæ imminuendæ multum conferet, & Naturæ opportunitatem subministrabit, qua eandem ocyus digerat. Cum vero ingens sit corporum aliorum ab aliis discrimen, quibusdam abstinentiam a carne non ferentibus, statim vero ab ea spirituum animalium ἀταξία, animi deliquio, aliisque symptomatibus, qualia fœminis hysterica affectione laborantibus accidere solent, correptis; istos non tantum juvabit, sed & lædet, si diutius a carnibus abstineant, quam ventriculus earum usum aversetur: quod ut plurimum non excedit primum, aut secundum diem eorum paroxysmorum particularium, qui omnes simul juncti integrum paroxysmum, ut supra innui, constituunt. At vero sive tardius, sive ocyus quis carne vescatur, serio cavendum est, ne urgente morbo majore copia utatur, quam quæ ad Naturam sustentandam necessaria sit, nec minore cura opus est in assignanda victus qualitate. Namque ut semper in paroxysmorum intervallis, ita præcipue paroxysmo jam præsente, æger summopere curare debet, ne quid vel in quantitate, vel qualitate sive potus, sive ciborum peccetur. Neque in hoc solo, sed in alio omni regimine, de quo fusius egi, in intervallis observando, cautela haud vulgaris adhibenda est. Et licet tam dolor, quam magna ad motum inhabilitas, exercitio, quod ego præ ceteris omnibus laudavi, contra indicare videantur, tamen & hic labor exantlandus omnino est. Quamlibet enim in paroxysmi initio ægro impossibile videatur, ut lationem in currum, multo minus ejus motum ferre queat; attamen si id tentaverit, haud ita diu post sentiet se mi-

minus a tali motu dolere, quam cum se in cathedra domi contineret. Id insuper accedit emolumenti, si ad horas aliquot tam mane, quam post meridiem in curru vectus fuerit, quod cum domi toto die sederet, noctem fere insomnem ageret, jam dolorem somno ad multam noctem fugare poterit; cum exercitatio permodica podagra laborantem eousque delasset, ut in somnum dilabatur. Adde, quod eadem exercitatio calculum, quem vita deses ac iners utplurimum accersit, quadantenus præcavebit. Quod vero maximi momenti est, a jugi ac pertinaci exercitio occurretur totali artuum ad motum impotentiæ, quæ haud paucis accidit post paroxysmum unum alterumve diuturniorem, contractis sive poplitum, sive calcaneorum tendinibus: dum enim in cruciatu longiore quieti indulserint (maxime crura nolentes extendere, quoties dolor genu occupaverit) tandem crurum ac pedum motu per reliquum vitæ tempus orbati sunt, tam in paroxysmorum interstitiis, quam in ipsis paroxysmis, quos non ita tamen effugiunt. Quinimo in iis senibus, quorum concoctiones admodum vitiatæ sunt, & qui a morbo per multos annos affligente ipsam corporis substantiam quasi in podagram habent conversam, nihil minus sperandum est, quam ut morbus sine exercitio ad digestionem perducatur unquam; cum enim morbus naturam viribus superet, sæpe moriuntur a languore atque ægritudine, quæ fomitis morbosi copia concoctionem respuentis apportat, & ab hac materia inconcoctili, quæ nullo modo potest assimilari, tanquam a veneno enecantur.

Attamen non obstantibus iis, quæ de exercitii utilitate in podagræ paroxysmis dicta sunt, si tamen æger præ nimia paroxysmi atrocitate primo statim insultu quasi prostratus fuerit, (quod istis fere usu venit in quibus podagra jam ἀκμὴν suam attigit, nec adhuc a multorum annorum decursu mitigata est) hoc in casu si æger cubiculo includendus est, e re erit, ut etiam lectulo ad primos dies aliquot, donec scilicet doloris vehementia remiserit, idem includatur: etenim lectulus exercitii defectum aliquatenus supplebit; cum ejus usus continuus materiam morbificam potentius digerat paucis diebus, quam excubatio aliqua multis, maxime incipiente morbo, si modo æger absque lipothymia aliisque malis symptomatibus a carnibus abstinere queat, solo jusculo avenaceo, cerevisia tenui & ceteris ejusmodi contentus. Verumtamen haud omittendum est, quod si podagra jam inveterata fuerit, atque æger ad animi deliquia, ventris tormina, diarrhœam, aliaque his similia symptomata propendeat, vix libitinam evitabit ab aliquo paroxysmorum jugulatus, si non exercitio utatur, idque in aëre liberiore, ac perflabili loco; quod diligenter animadvertendum censeo, quando magnus podagricorum numerus iis symptomatibus jam periérit, quibus hæc in cubiculo, & præsertim in lecto incarceratio eosdem obnoxios fecerat, qui non ita mature fato concessissent, si molestiam vectationis per majorem diei partem devorare voluissent. Licet enim qui unico artuum dolore fatigatur, se cubiculo possit includere; tamen qui loco doloris acerbissimi, ægritudine, aliisque symptomatibus prædictis laborat; talis idem imitando, se in vitæ discrimen conjiciet. Et quidem bene nobiscum agitur, quod quoties dolor ita vehemens est, ut æger motum tolerare non valeat, neque eo admodum opus habeat, ipso dolore, quod amarissimum est Naturæ remedium, ægro de vita prospiciente.

Jam vero quod attinet podagræ *Symptomata*, iis occurrendum est, a quibus æger in *Paroxysmo* de vita periclitatur. Horum maxime familiare est ventriculi debilitas, ac languor, cum ventris torminibus tanquam a flatu, quod iis accidit, qui vel jam a multis annis podagræ obnoxii vixerunt, vel iis, qui licet non ita diu eadem laborantes, hoc tamen mali invitarunt præpropere, liquores spirituosos cum tenuioribus, & multum refrigerantibus, derepente commutantes; vel *Emplastra repellentia*, aliaque medicamenta refrigerantia partibus affectis ad leniendum dolorem admoventes; unde morbi causa materialis, quæ in artus debuerat deponi, in viscera rejicitur. Multa egomet expertus sum in postremorum annorum paroxysmis ad mitigandum hoc symptoma, nihil vero æque votis respondit, ac *Vini Canariensis* haustulus subinde deglutitus, languore, atque ægritudine urgentibus: neque vel vinum Gallicum rubrum, vel theriaca Andromachi, neque aliud quodlibet e cardiacis mihi hactenus notis pares habet vires. Sed neque vinum hocce, nec cardiacorum aliud quodlibet ægrum, si exercitio non utatur, omnino servare posse existimandum est.

Sin autem gravius aliquod symptoma inducias haud ferens, ex retrocessu materiæ podagricæ subito ingruat, & mortem ægri mi-

minitetur, neque vino, neque exercitio supra laudatis fidendum; verum hoc in casu, modo non caput, aut partes vel naturales vel vitales ejusmodi malum impetat, ad *Laudanum* statim confugiendum; nempe *Laudani liquidi gutt.* xx. *haustulo aq. Epidemicæ immista propinentur*, & in lecto ad quietem æger se componat.

Quod si materia podagram committens, quia non jam in artus fuerit eliminata, *Diarrhœam* induxerit, modo ea paroxysmi singularis crisis non fuerit, & laudano jam laudato, & exercitio omniusmodi (hoc enim in primis ad diarrhœæ curationem obeundum est) non obstante, alvus nihilominus diutius fluat, ægritudine, torminibus ventris, &c. accedentibus; unicum, quod scio, remedium est, ut *Sudor* provocetur methodo & medicamentis huic usui destinatis: quod si fiat ad biduum triduumve mane & vesperi, per duas tresve horas continuas, sistetur ut plurimum diarrhœa, & morbi fomes magna vi in artus denotabit. Hac ego methodo aliquot retro annis meæ vitæ consului, postquam me in hoc malum a potatione aquæ frigidæ pro ordinario potu, imprudens conjeceram; idque posteaquam cardiacorum & adstringentium varii generis opem frustra imploraveram.

Est & aliud symptoma non perinde crebrum, quod tamen aliquoties ipse vidi, metastasis scilicet materiæ peccantis in pulmonum lobos; quoties nempe tussis brumalis a frigore tempore paroxysmi suscepto, materiam sensim in pulmones allicit, artubus interim, ob translationem materiæ morbificæ in aliam regionem, vel omnino, vel tantum non, tam a dolore, quam a tumore liberatis. Uno hoc in casu intentio curativa non ad ipsam podagram dirigenda est, at vero hoc symptoma pari modo tractandum est, quo peripneumonia absoluta; venæ sectione scilicet repetita, cum diæta & remediis refrigerantibus, ac incrassantibus, cum sanguis, in hoc symptomate præcipue, extractus pleuriticorum sanguinem prorsus referat. Purgandus est insuper æger inter venæ sectiones potionibus lenientibus, quibus hæc colluvies in pulmones illapsa possit amandari. Sudoris autem provocatio, quam vim cumque habeat in morbi fomite super artus deturbando, hic tamen non tantum non prodest, sed & obest, materiam pulmonibus impactam indurando; unde generantur *abscessuli*, & tandem ægri mors certissima subsequitur.

Hic porro notandum, quod *Podagrici* fere omnes postquam cum hoc morbo diu conflixere, *calculo renum* sint obnoxii, proindeque vel statu, vel declinatione sæpius paroxysmi generalis nephritico dolore laboraro soleant; idque cum magno ægrorum non tantum cruciatu, sed & virium dispendio, cum jam plus satis attritæ fractæque eæ fuerint. Hoc in casu posthabitis quibusvis aliis remediis *liquoris possetici*, *cui rad. Althææ* ℥ii. *incoctæ fuerint*, *Congium unum* quam citissime devoretur, & sequens *Enema* injiciatur.

℞. *Rad. Althææ*, & *lilior. an.* ℥j. *fol. malvæ*, *parietar. branch. Ursin.* & *flor. Chamæmel. an. M. j. sem. lin.* & *fœnug. rec. an.* ℥ß. *Coq. s. q. aq. ad* ℔iß. *Colatura dissolv. sacchar. Culinaris*, & *syr. dialthææ an.* ℥ij. *Mf. f. Enema*. Quam primum per vomitionem æger totum reddiderit, quod per os ingestum fuerit, ut etiam enema rejecerit, *laudani liquidi* satis magna dosis propinetur, viz. ad gutt. xxv. vel *pil. Matthæi*, gr. xv.

Remedia *Externa* si quis quærat ad leniendum podagræ dolorem accommoda, nulla mihi hactenus cognita sunt (licet plurima tum in me ipso, tum in aliis expertus fuerim) præter mere refrigerantia, & repellentia, quorum usum jam supra docui periculo haud vacare. Et fidenter assero, multa & longa observatione suffultus, maximam partem eorum, qui podagra periisse putantur, non tam ipso morbo, quam subletta, atque indebita medicatione fuisse peremptos. Si quis autem remediorum externorum, quæ pro anodynis indubitatis habentur, virtutem probare velit, non fucum sibi faciat eadem sub declinatione paroxysmi particularis (quo tempore dolor jam sponte sua cessurus est) applicando: quin potius sub initio paroxysmi ista usurpet: & statim edocebitur, quam ficulneum sit illud auxilium, quam vana spes; cum hæc epithemata nocere quandoque possint, prodesse nunquam. Qua de causa egomet jam a multis annis nulla remedia externa adhibui: Pulticula sola ex pane similagineo cum croco in lacte cocto, addito postea oleo rosaceo in pauca quantitate, mihi olim præ ceteris profuit, quæ tamen in paroxysmi initio nihil prorsus juvabat. Si igitur dolor admodum sæviat, æger rectius sibi consulet se in lecto continendo, donec is aliquantisper remiserit, quam anodynis utatur: attamen haud abs re fuerit *Laudani* pauxillum vespere sumere, si dolor

lor patientiam multum vincat, aliter melius omittetur.

At vero cum in externis hujusmodi remediis jam sim, omnino aliquid mihi dicendum est de musco quodam Indico, *Moxam* vocant, nuper magni nominis in podagræ curatione, si nempe pars affecta eadem accensa leviter ustuletur. Quamlibet hoc remedii genus *Indis Orientalibus* acceptum referatur, atque *Europæis* universim omnibus pro incognito habeatur, attamen constabit antiquioris id esse ævi etiam apud nos, illi qui *Hippocratis* effata jam ante annos bis mille literis tradita voluerit consulere. In præstantissimo illo de *Affectionibus* libro, *Sect. quinta*, *pag.* mihi 524. *de Ischiade* agens hæc habet, εἰ δὲ ὑπ' τῳ χωρίον, &c. i. e. *Quod si uno aliquo loco firmiter constiterit dolor, neque medicamentis expellatur; quocunque loco dolor forte extiterit, eum lino crudo inurito.* Et paulo post de Podagra verba faciens; Συμφέρει δὲ ᾗ ταῦτα, &c. i. e. *Huic eadem quæ articulari morbo conferunt, & longus quidem hic morbus est & gravis, minime tamen lethalis. Quod si in digitis dolor remaneat, venas in digito paulo supra articulum inurito; ustio autem per linum crudum fiat.* Opinor, neminem posse existimare, eam esse differentiam specificam inter flammam vel a lino, vel ab hoc musco Indico excitatam, ut hæc illa in sanatione podagræ plus valeat, non magis quam reputaverit ignem e *Roboris* segmentis accensum majus aliquid præstare posse illo, qui *Fraxini* ligno alitur. Hæc partis affectæ ustulatio aliquid pollicetur (quod & efficere quandoque possit) ad doloris commitigationem, evocata scil. fomitis morbifici parte subtilissima ac maxime spirituosa, in articulum jam deposita. Attamen beneficium ab hoc remedio partum, cum indigestionem, quæ podagræ causa est antecedens, nullo modo attingat, fugax esse oportet, ac breve. Neque opus est, ut dicam, illud in podagris tantum incipientibus locum habere; quando enim sive a morbi diuturnitate, sive ab importuno atque indebito medicamentorum usu, podagra, ut subinde fit, ad partes internas fuerit conversa, ac proinde ægritudine, torminibus ventris, atque longo hujusmodi symptomatum agmine, potius quam dolore ægrum mulctaverit, nemo sanus igne urendum esse arbitrabitur.

En vobis omnia, quæ mihi hactenus comperta sunt in hujus morbi curatione. Si quis objiciat multa esse remedia *Specifica* ad podagram; ego me ea nescire lubens fateor: & vereor ne promissores isti perinde sint ignari, ac sum ego. Et sane dolendum est, medicinam artem nobilissimam hujusmodi magis, quæ, sive ab inscitia, sive a pravitate Scriptorum, credulis objiciuntur, usque adeo deturpari; cum in omni fere morborum genere hujusmodi aliquid a nugivendulis tanquam Θεῶν χεῖρες decantetur pleno ore. Et, quod est magis mirandum, quod non tantum in morbis typo indutis hujusmodi deliramenta obtineant, sed & in minime formatis, qui ab organorum læsione aliqua, aut τραύματι externa producuntur, viris etiam cetera cordatis imponant. Atque hoc satis evincunt *Specifica in Contusionibus* vulgo prædicata, qualia sunt *Sperma Ceti*, *Tegula Hybernica*, *&c.* quæ omnia id tantum præstant, ut methodum, qua tractari debuerat hic affectus, divertant: prout illi satis constabit, qui experiri voluerit, quanto tutius, atque ocyus sanabitur is, qui *Venæ sectionibus*, ac *Purgationibus* utetur *alternatis*, usque dum bene habuerit; neglectis prorsus levidensibus istis, quæ pro more post sanguinem semel eductum sæpe exhibentur, atque etiam ea sudorum sollicitatione, quæ pari passu cum eorum usu solet procedere, a qua partium jamdiu ad inflammationem propensarum excalefactione æger sine causa in vitæ periculum adducitur.

Quod si nihil proficientibus his, quæ attuli omnibus, adhuc minus sagax videar, & minus copiosus in medicamentis eruendis enumerandisque; Universa illa proponam, quæ *Lucianus* in Τραγοποδάγρᾳ jam plenius collegit, e quibus tam externa, quam interna qui volet, eligat, quæ forsan haud minus efficacia sentiet, quam sunt eorum plurima, quæ a nonnullis deprædicantur. Apud hunc *Podagræ* persona ita istos alloquitur, qui secreta quædam remedia se habere jactabant; quibus is morbus possit expugnari. Τίς τὴν ἀνίκητον, &c. i. e.

Quis invictam me dominam dolorum
Ignorat podagram in terra mortalium?
Quam neque Thuris vapor placat,
Neque effusus sanguis aras ad incensas;
Non templum divitiarum undique suspensis
ornatum donariis.
Quam neque Apollo medicamentis expugnare
valet;
Omnium Medicus in cælo Deorum;
Non filius Apollinis doctissimus Æsculapius.
Postquam enim enatum est primum hominibus
genus,

Co-

Conantur omnes meam elidere potentiam,
Miscentes semper medicamentorum artificia!
Alius aliam in me experitur artem.
Terunt Plantagines, & Apia mihi,
Et folia Lactucarum; & silvestrem Portulacam,
Alii Marrubium; alii Potamogeitonem;
Alii Urticas terunt; alii Symphytum;
Alii Lentes afferunt ex palustribus lectas.
Alii Pastinacam coctam; alii folia Persicorum,
Hyoscyamum, Papaver, Cepas agrestes, Mali Punici Cortices,
Psyllium, Thus, radicem Ellebori, Nitrum,
Fœnum græcum cum vino, Gyrinum, Collamphacum,
Cyparissinam Gallam; Pollen hordeaceum,
Brassicæ decoctæ folia, Gypsum ex Garo,
Stercora Montanæ Capræ, humanum oletum,
Farinas Fabarum, florem Assi lapidis;
Coquunt Rubetas, Mures, Araneos, Lacertas, Feles,
Ranas, Hyænas, Tragelaphos; Vulpeculas.
Quale Metallum non exploratum est mortalibus?
Quis non succus? Qualis non arborum lacryma?
Animalium quorumvis ossa, nervi, pelles,
Adeps, sanguis, medulla, stercus, lac.
Bibunt alii numero quaterno pharmacum:
Alii octono: sed septeno plures.
Alius vero bibens Hieram purgatur:
Alius incantamentis impostorum deluditur:
Judæus alium stultum excantat nactus:
Alius vero remedium petit ab Hirundinis nido.
Ego autem his omnibus plorare impero,
Et facientibus hæc, atque irritantibus me
Soleo occurrere multo iracundior.
Iis vero, qui cogitant nihil adversum mihi,
Benignam adhibeo mentem, facilisque fio.

Nullus dubito prudentissimos quosque eorum, qui cum hoc morbo diu conflixere de omnimoda curatione desperantes, Choro qui istius Dramatis catastrophen facit, suffragaturos:

Ἤπιον ὦ ποδάγρα, &c. i. e.

Lenem, O ubique gentium celebrata afferas (nobis) dolorem, Podagra,
Levem, facilem, non acutum, brevem, haud sævientem,
Tolerabilem, facile desinentem, parum validum, ambulationes non impedientem.
Multi sunt morbi miserorum:
Sed exercitia dolorum, & consuetudo
Podagricos solatur.
Ideoque æquo animo, o Complices, obliviscimini
Dolorum. Si ea quæ placent non fiunt.
Tamen etiam præter spem accidentibus viam invenire solet Deus.
Quivis sustineat Podagra laborantium
Deludi & derideri:
Talis enim hujus morbi natura est.

Ut semel finiam. Methodus, quam hic trado, ονομαιων prædictorum examini innititur; quamque ego secutus tam in ipso me, quam in aliis, morbi levamen percepi, Therapeja *Radicalis*, & usquequaque perfecta, qua quis etiam a diathesi ad hunc morbum foret liberatus, adhuc in Democriti puteo latet, atque in naturæ sinu reconditur, nescio quando, aut a quibus in lucem extrahenda. Spero nihilominus, me hoc scripto humano generi commodi aliquid contulisse, si istos scopulos fideliter indigitaverim, ad quos tum ipsemet, tum alii plurimi naufragium fecimus; atque insuper optimam, quæ hactenus innotescit, methodum præmonstraverim. Non his majora promitto; quamvis a longa cogitationum serie, quas huic rei impendere tantum non sum coactus, inducar credere, ejusmodi remedium quandoque inventum iri. Quod si unquam acciderit, inscitiam suam dogmaticis exprobrabit, atque exinde liquebit, quam insigniter tam in dignoscendis morborum essentiis, quam in medicamentis, quibus eos aggrediuntur, hallucinentur. Cujus rei exemplus satis luculentum habemus in repertione summi illius ad *Febres intermittentes* specifici, *Corticis Peruviani*. Per quot jam sæcula homines quique solertissimi ingenia exercuerant in investigandis harum febrium causis, quibus praxin quilibet aptavit Theoriæ a se excogitatæ optime respondentem? Quomodo vero hæ medicationes theoremata valebant defendere, ex iis constat, quorum adhuc recens est memoria, in quibus varias intermittentium species in variis humoribus in corpore redundantibus collocantes, curationem ad humorum istorum alterationem, atque evacuationem dirigere solebant. At quam inauspicato id egerunt, eorum in his conaminum frustratio, præcipue vero hujus *Corticis* usus felicior, palam faciunt; cujus ope nos nunc temporis tum humores hujusmodi omnes, tum etiam diætam & regimen quodcunque susque deque habentes, ac nihil nisi methodum pulveri exhibendo debitam observantes, scopum recta attingimus; vix ab illo aberrantes unquam, nisi ægrum, lecto sine ulla necessitate addicimus, dum in ejus usu est. Tanta tamen est hujus remedii vis, ut

ut non obstante eo incommodi, quod scilicet febris a lecti calore plus, quam erat opus intendatur, ægrum nihilominus ad sanitatem ut plurimum reducat. Interea donec hæc podagræ curatio radicalis comperta non fuerit, quod Medicos omnes, me præ ceteris, optare fas est; hanc meam qualemcumque opellam boni consulite. Quod si minus eveniat, hominum mores ita probe perspectos habeo, ut non multum fallar; & officii mei rationem ita calleo, ut animo neutiquam cadam. Et si sævissimi isti cruciatus, impotentia ad motum, ceteraque corporis mala, quæ ego per maximam vitæ partem sum perpessus, (una cum damno rei familiaris, quod sustinui, a medicina facienda toties adversa valetudine avocatus) aliis quietem & ἀναλγησίαν possint comparare; erit unde me fructum aliquem miseriarum hujus generis, quas in hac vita toleravi, in aliam migrans percepisse existimabo.

EX paucis hisce Clarissimi nostri Auctoris paginis, satis manifestum est, quid de Podagra in genere ejusque cura legitima, quæ in solis palliativis posita est, sentiendum veniat. Verum specialius quid circa hunc morbum, aliasque omnes affectiones de ejusdem Natura participantes, reperitur in Clarissimi Musgrave Tractatibus de Arthritide Symptomatica, & Anomala, quos propterea pro pleniori ejusce ægritudinis cognitione hic inserere propositum nobis fuit; sed quandoquidem grandior illorum moles, longiorem Auctoris nostri textui interruptionem procreasset, magis e re visum fuit eos in Voluminis hujus prope finem rejicere, ubi æque commode a docto Lectore perlegi poterunt, ac si ipso hoc loco exhiberentur.

THOMÆ SYDENHAM M. D.

TRACTATUS

DE HYDROPE.

OMnis hominum ætas, sexus omnis ab *Hydrope* nonnunquam infestatur. Feminæ tamen huic morbo magis sunt obnoxiæ, quam viri: verum hos ætate præsertim ingravescente adoritur, illas ubi jam parere desierint: Steriles autem quandoque etiam juniores occupat. Foveæ a digitorum impressione in surarum parte inferiore, sub noctem in primis conspicuæ, mane vero evanescentes, primum hujusce mali indicium dant, quod non perinde certum est hydropis ingruentis signum in fœminis, atque est in maribus; cum & prægnantes, & aliæ quibus catamenia quavis de causa sistuntur, haud raro idem patiantur. Neque tamen in viris ejusmodi tumor hydropem certo indicat: enim cum senex quispiam, habitu corporis paulo pleniori præditus, *Asthmate* jam a multis annis laborans, ab eodem derepente, idque hyemis tempore, fuerit liberatus, mox ingens tumor musculos tibiarum occupabit, hydropicorum tumores æmulans, qui hyeme etiam magis quam æstate, tempestate magis pluvia quam serena, pariter invalescet; & tamen sine quovis incommodo insigniori, eundem ad Libitinam usque comitabitur. Quo non obstante, si generaliter loquamur, furæ & tibiæ intumescentes, etiam in viris, pro signo supervenientis hydropis habendæ sunt; maxime si ita affecti spiritum ægrius ducant: qui quidem tumor tam copia, quam mole auctior in dies redditur, donec pedibus majorem aquarum vim jam respuentibus, crura tentantur, ac postea abdomen ipsum; quod quidem sero e sanguine jugiter decedente repletum, paulatim ad ultimum capacitatis suæ limen distenditur; adeo ut sæpe multos aquæ congios intus contineat, quæ in umbilicum, qua data porta, ruentes, quandoque exomphalon constituunt.

Tria interim hunc morbum stipant symptomata, *Dyspnœa*, *Urinæ paucitas*, & *sitis intensa*. Spirandi difficultas oritur ab aqua diaphragma comprimente, unde naturalis ejus motus sufflaminatur. Urina idcirco parce redditur, quia sanguinis serum, quod per ductus urinarios ex lege naturæ excerni debuerat, jam in cavitatem abdominis deponitur, & in ceteras partes eidem excipiendo aptas natas. Sitis est a putredine colluviei serosæ, quæ a mora in corpore longiore & calorem & acredinem contrahit, unde æger & febre quadantenus semper laborat, & memorata siti.

Pro rata, qua æger in partibus quas morbus obsidet, mole augetur, in reliquis magis magisque indies emaciatur, & gracilescit, tandemque cum tanta aquarum vis intra abdominis ambitum coerceri ulterius nequeat, impetu in viscera nobiliora, & vitalem arcem facto, cataclysmo quasi submersus perit.

Cat.

Causa hujusce morbi in genere sanguinis debilitas est, unde alimento, quod forinsecus importatur, in substantiam suam convertendo non jam par, idem in extremitates, & pendulas corporis partes explodere necesse habet, mox in abdomen etiam, in quo, quamdiu in exigua quantitate hinc inde dispergitur, natura eidem continendo vesiculas quasdam fabricat, donec tandem, modum jam superans, uno peritonæo simul clauditur.

Sanguini autem debilitando operam ut plurimum commodabant vel nimia ejus per venæ sectionem, aut alio quovis modo evacuatio, vel morbus aliquis diuturnior, vel perditus ille liquores spirituosos ingurgitandi mos, unde & naturalia corporis fermenta destruuntur, & dissipantur spiritus. Hinc est, quod bibacissimi quique helluones sæpius cum hoc morbo, frigido licet, quam ceteri conflictentur. E contra etiam aquæ potatio in iis qui generosi liquoribus diu assueverant, sanguini eandem noxam infert.

In fœminis vero, quod notandum est, alia quædam & ab his longe diversa hydropis causa reperitur, inclusa nempe in testiculorum alterutro saburra seu obstructio, quæ sensim ejusdem crasin subvertit; unde in dicto testiculo reposita primum morbi minera, tunica ejusdem mirum in modum distenditur; qua jam tantum non crepante, natura humori excipiendo vesiculas quasdam suggerit, quarum tandem sive una aliqua, sive etiam pluribus disruptis, & in obdominis cavitatem se exonerantibus, eadem occurrunt symptomata, quæ in hydrope, quam supra depinximus. Sed de hoc genere jam olim egi.

Sunt & aliæ duæ species tumorum abdominis hydropem mentientes, fœminis utræque familiares. Prima est carnium in partibus intra abdomen excrescentia præternaturalis, quæ ventrem in molem haud minus conspicuam attollit, quam solet inclusa aqua. Altera species flatibus ortum debet, qui non tumorem tantum, sed & alia ingravidationis signa pariunt. Hæc viduas ut plurimum exercet, vel etiam mulieres, quæ non nisi provectiores ætate nupserant: atque hæ tam suo ipsarum, quam obstetricum judicio, quarum oracula hac ipsa de re consuluere, motum infantis jam a tempore consueto usque ad legitimum tempus pariendi persentiscentes, quin & ad eundem modum, quo gravidæ solent, subinde ægrotantes, sororiantibus insuper mammillis, & lacte extillante, de fasciis haud raro ceterisque ad excipiendum infantem necessariis sibi prospexerunt, donec tandem venter pari quo increverat gradu, sensim detumescens, spem vanam eluserit. Neutra vero harum ad eum, de quo agimus, morbum est referenda.

Indicationes curativæ veræ, ac genuinæ, utpote a prædictis phænomenis naturaliter quasi exortæ, vel ad aquarum in abdomine ceterisque partibus contentarum evacuationem, vel ad instaurandum sanguinis robur, quo novus earundem proventus præcaveri possit, omnino dirigendæ sunt.

Seri evacuationem quod spectat, magni refert, ut diligenter observemus in omnibus hydropicis ea cathartica, quæ vel segnius vel minus potenter operantur, officere magis quam prodesse: cum enim medicamenta purgantia ad unum omnia naturæ sint inimica, quo nomine catharseos munere funguntur, sanguinem aliquatenus debilitant læduntque; unde nisi corpus celeriter pervadant & citissime expellantur, camerinam eam moventia quam secum abducere nequeunt, & sanguinem tumultuose exagitantia, tumorem magis adaugent: quod plus satis liquet in eorum pedibus, quibus alvus ita leniter ac blande solicitatur. Quamobrem ut cum bonis ægri rebus purgatio instituatur, scire oportet, utrum ægri corpus facile, an vero difficulter atque ægre catharticis cedat, cum in hoc cardine curationis omnis, sive nullo, sive non nisi magno labore peragendæ negotium vertatur.

Quoties itaque *Hydragogis* utendum est, sollicite ad facilitatem vel difficultatem, qua ægri corpus catharsin ferre solebat, respicere omnino convenit; quod non alia via ulla certius dignosci potest, quam ex diligenti inquisitione, quomodo alia purgantia remedia alio tempore aliquo usurpata, opus destinatum peregerint. Cum enim in corporibus idiosyncrasia quædam inveniatur, quoad facilem difficilemve catharticorum operationem, ægrum sæpissime in vitæ discrimen conjiciet is, qui sensibile corporis temperamentum, modum sibi ac normam statuerit: quando non ita raro usu veniat, ut qui habitu sunt ferme athletico mediocribus catharticis facile pareant; cum qui contrario plane habitu sunt præditi, vel fortissimis ægre cedant. Et profecto jam dicta cautio de ægri corporis ad purgantia ferenda ineptitudine non hydragogis tantum præscribendis, sed in aliis quibuslibet catharticis lo-

eum habere debet. Etenim sæpenumero observavi hypercatharses a potionibus etiam lenientibus adductas, ex eo quod ægrum Medicus non interrogaverit, prout oportuit, utrumne corpus facile, an vero difficulter expurgaretur. Attamen cum hydrops, quod superius dixi, præ ceteris morbis quibuslibet catharsin & validissimam postulet, & maxime celerem; cumque in hoc morbo purgatio per ἐπίκρασιν quæ in nonnullis aliis prodest, nullatenus admitti debeat, (cum hujus generis catharsis non tantum non imminuat tumorem, sed & adaugeat:) Hanc inquam ob causam, expurgatio paulo fortior & nimia, justo debiliori est præferenda; præcipue cum *Laudano* non destituatur, certissimo ad hypercatharsin istiusmodi subito domandam fræno.

Ad hæc in *Catharticis* omnibus hydropicorum sanationi dicatis, id diligenter est observandum, ut aquæ ea maxima celeritate exhauriantur, quam ægri vires ferre queant; utpote qui singulis diebus expurgari debeat: nisi quod sive ob nimiam debilitatem corporis, sive propter cathartici præcedentis operationem plus satis violentam dies unus aut alter nonnunquam intercalari possit. Etenim si non nisi post longa intervalla repetatur purgatio, quantumlibet copiosa catharsis præcesserit, aquis denuo affatim colligendis ansam præbebimus; atque ex hac induciarum occasione, quasi victoria jam parta uti nescientes, tandem loco pulsi, re infecta turpiter fugabimur. Adde quod periculum est, ne aquarum inter viscera mora diuturnior eadem putredine quadam sua inquinet ac inficiat. Atque insuper, quod parvi ducendum non est, istæ aquæ a prægressis catharticis ita in motum concitæ ad noxam inferendam jam propensiores sunt, quam ubi quiescerent. Tam ob hanc itaque causam, quam ob alias supra memoratas, huic intentioni, quæ colluviem serosam intus clausam respicit, quam velocissime satis faciendum est; neque ab ea nisi urgente necessitate est absistendum, aut cessandum, donec omnis aquarum moles omnino demum exantlata fuerit.

Hoc porro notandum venit, quod cum e praxi constet hydragoga fere omnia, genio quodam sibi peculiari, si sola exhibeantur, iis qui ægre purgantur parum admodum votis respondere, quin & largiorem eorundem dosin, non tam chatarsin, quam sanguinis tumultum promovere (unde qui imminui debuerat tumor, jam auctior cernitur:) Hæc itaque non alium obtinent usum, in hujusmodi corporibus, quam ut lenioribus catharticis stimulum addant. Quo non obstante in iis, qui purgatu sunt faciles hydragoga ista & celeriter, & cum magno effectu operantur.

Quocirca in istis, qui catharsi prompte cedunt, *Syrupus de Spina Cervina*, etiam solus, aquas sat copiose elicit. Quod quidem remedium in his aquas fere solas, easque in magna quantitate educit, nec sanguinem perturbans, nec urinam reddens coloratiorem pro reliquorum purgantium more; Id tantum habet incommodi syrupus ille, quod inter operandum ingentem sitim provocet. Quod si idem vel in summa dosi aliis propinetur, qui ægre expurgantur, neque multæ sequentur dejectiones, neque ex multa aqua, ut debuerant, refertæ.

Equidem probe memini, (cum tunc primum ad hydropem curandam invitarer) me annis ab hinc 27. aut circiter, ad Matronam quandam piam & honestam, nomine *Saltmarsh*, *Westmonasterii* commorantem, fuisse accersitum; cujus abdomen hydrops, quo atrociorem nondum vidi, in molem magnitudinis vix credendæ evexerat: huic ego syrupi prædicti unciam unam ante prandium, qui tunc mos obtinuit, exhibui: credi vix potest quam magnam aquarum vim per sedem deturbavit, idque nullo excitato tumultu, absque ulla virium ægræ jactura: Quod mihi animos addidit, ut eundem quotidie repeterem, nisi quod diem unum alterumve intercalari paterer, si quando paulo infirmior videretur. Atque ita aquis sensim eductis, venter indies detumuit, ipsaque prorsus convaluit. Ego fiducia plane juvenili atque hominis inexperti, credebam me ejusmodi medicamen possidere, quo hydropes quoscunque possem debellare: verum hujusmodi erroris intra paucas septimanas admonebar. Cum enim non ita diu post ad aliam fœminam eodem morbo laborantem, qui febri quartanæ diuturniori supervenerat, medicinam facturus accederem; eundem syrupum propinavi, quo sæpius repetito, & dosi gradatim aucta, morbum lacessebam; at cum aquarum evacuationem frustra tentarem, catharsi non procedente, tumore autem ventris magis aucto, missum me fecit ægra: atque alterius medici ope, qui remedia efficaciora adhibuit, si bene memini, sanitatem recepit.

Ubi igitur constiterit, ægrum eo esse corporis habitu ut cathartica leniora nec celeri-

riter, nec cum bona euphoria opus suum peragant, fortiora tentanda. Quo in casu, ut modo innui, notandum est, quod licet hydragogorum pauca, si sola exhibeantur, votis respondeant, lenioribus tamen calcaris vice permista, efficacissima omnino sunt. In hujusmodi corporibus, exempli gratia, sequentem potionem cum successu sæpenumero præscripsi. ℞. *Tamarind.* ℥ß. *Fol. Sen.* ʒij. *Coq. in q. s. Aq. fontan. ad* ℥iiij. *in Colatur. dissolv. Mann. & Syr. de Spin. Cervin.* ℥ß. *Elect. e succ. Rosar.* ʒij. *m. f. Potio.* Quæ tamen potio non nisi robustioribus exhibenda est, quibus alvum solvit, ubi cetera id præstare nequiverint; quod multiplici experientia ipse probavi. Vel ℞. *Vini alb.* ℥iiij. *Zalap. subtiliss. pul.* ʒj. *Zinzib. pul.* ℈ß. *syr. de spin. cervin.* ℥j. *m. f. potio, sumenda summo mane, repetendaque singulis, vel alternis diebus pro ratione virium.*

Sequitur alia medicamenti formula, mihi haud infrequens, quo illi satis commode utentur, qui a repetito aliorum purgantium usu abhorrent; quando ægrum calefaciat inter purgandum, tum etiam corroboret, *ex. g.* ℞. *Rad. Jalap. contus. Hermodactyl. an.* ℥ß. *Scammon. crud.* ʒiij. *fol. Senn.* ℥ij. *Glycirrhiz. ras. sem. Anis. Carui an.* ℥ß. *Summit. Absinth. Fol. Salv. an. m.* j. *Infunde frigide in* ℔ iij. *Aq. vitæ vulgaris, & coletur tantummodo usus tempore. Cap. cochlear* j. *hora somni, &* ji. *mane sequenti.* Augendo vel minuendo dosin pro ratione operationis.

Restant vero medicamenta duo, me judice, palmaria, & in iis qui non nisi ægre purgantur, ceteris quæ vel supra enumeravi, vel adhuc comperta habeo δραστικώτερα, *Elaterium* intelligo, & *Infusionem Croci Metallorum*. *Elaterium* sive *Fæcula Cucumeris agrestis* potenter in permodica quantitate vires suas exerit in conturbanda alvo, & fæcibus cum serosis & aquosis humoribus copiose egerendis, adeo ut ejus grana duo plerisque, in genere loquendo, corporibus dosis aptissima sint. Ego permiscere soleo *Pil. ex Duobus* ℈j. quas in pilulas tres exiguas formandas, ac mane sumendas impero.

Infusionem Croci quod spectat, ejus ℥iß. (vel purgatu difficillimis ℥ij.) mane exhibita, & quotidie pro ægri viribus reiterata, quamlibet prima facie haud aliud promittat, quam colluviem in ventriculo stabulantem egerere, tandem tamen efficiet, ut abdomen ab aquarum super-incumbentium onere liberetur. Præterquam enim quod cessante vomitione, in catharsin τὴν κάτω solet desinere, necesse est omnino, ut cum tanta fuerit agitatio concussioque tam ventriculi quam viscerum, a tam insigni aquarum corrivatione quasi circumseptorum, earundem evacuatio, per ductus communi naturæ lege haud satis patentes, conatum ita vehementem insequatur. Verumtamen si prædictum vomitorium inferiorem ventrem haud efficaciter expurgaverit, tam *Electuarium de Succo Rosarum*, *quam Syrupum de Spina cervina* soleo post tertiam aut quartam dosin meræ infusionis croci metallorum quandoque, licet rarius, adjicere. Ex. gr. ℞. *Aq. Card. Ben.* ℥iij. *Infus. Croc. Metallor.* ℥iß. *Syr. de Spin. cervin.* ℥ß. *Elect. de Succ. Rosar.* ʒij. *m. f. Potio.*

Quod vero dentur ejusmodi cæci meatus, per quod aquæ ex abdominis cavitate ad intestina transferantur, de facto liquet; cum quotidie observemus, hydragoga tantam aquarum in abdomine inclusarum vim per secessum educere, perinde ac si primitus in ipsis intestinis continerentur. Cui tam duro nodo cum parem cuneum haud facile inveniamus, in mentem mihi venit celebre illud dictum medici omnium sæculorum judicio sapientissimi, optimique, *Hippocratis* scilicet, qui in libro de prisca medicina hæc habet. Λέγουσι δέ τινες καὶ ἰατροὶ, καὶ σοφισταὶ, ὡς οὐχ ἐνὶ δυνατὸν ἰατρικὴν εἰδέναι, ὅστις μὴ οἶδεν ὅ, τι ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον, καὶ ὅπως συνεπάγη. ἐγὼ δὲ τουτέων μὲν ὅσα τινὶ εἴρηται σοφιστῇ, ἢ ἰατρῷ, ἢ γέγραπται περὶ φύσεως, ἧσσον νομίζω τῇ ἰατρικῇ τέχνῃ προσήκειν ἢ τῇ γραφικῇ. i. e. *Medici quidam & Sophistæ dicunt, quod impossibile est eum medicinam cognoscere, qui non novit quid sit Homo, & quomodo primum factus & compactus sit. Ego vero ea quæ ab aliquo Sophista, aut Medico de Natura dicta, aut scripta sunt, minus censeo ad Artem Medicam spectare, quam ad Pictoriam.*

Attamen (ne vel divinus hic Auctor erroris ullatenus insimuletur, vel ex hoc loco Empirici ignorantiæ suæ patrocinium quærant) aperte dicam, me quantum attentissima cogitatione, eaque ad praxin (quæ medicinam profitentium lapis Lydius haberi debet) relata assequi valeam, utcunque existimare, quod necesse omnino sit, ut Medicus structuram humani corporis probe calleat, quo rectius veras ideas & naturæ, & causarum quorundam morborum animo concipere ac formare queat. Neque enim fieri

potest, ut qui renum fabricam ignorat, ductuumque exinde ad vesicam tendentium, conjicere possit, unde oriantur symptomata illa, quæ a *calculo*, vel in pelvim, vel in ureteres altius impacto pendent. Nec minus Chirurgum oportet eandem humani corporis structuram perdiscere, quo melius inter operandum ab iis vasis, sive aliis partibus abstineat, quæ, si violentur, ægro exitium afferant. Sed nec ossa dislocata ad situm naturalem recte poterit reducere, nisi eam ossium compagem, *Sceleton* dictam, curiose inspexerit, atque animo comprehenderit.

Hujusmodi itaque humani corporis notitia omnino necessaria est; quam qui non habet, cum quibusdam morbis *Andabatarum*, quod ajunt, more pugnabit, aut sine nautica pyxide tentabit mare. Porro hæc scientia & cito & facile acquiritur, cum id præ ceteris difficilioribus habeat compendii, quod αὐτοψίᾳ in cadaveribus vel humanis vel animalium quorumlibet perdiscatur, idque nullo fere negotio, etiam ab iis, qui mente ac judicio minus valent. Veruntamen in acutis quibuslibet, quod genus plus quam duas tertias morborum partes comprehendit, atque porro in chronicis plerisque, omnino fatendum est τὸ θεῖον inesse, sive specificam proprietatem aliquam, quam nulla unquam contemplatio a speculatione corporis humani deducta, queat indagare, atque in lucem protrahere. Quamobrem ne ita homines in cadaverum dissectionem præcipuam locarent operam, tanquam exinde potius quam ex φαινομένων naturalium, ut & *Juvantium* & *Lædentium* diligenti observatione, promoveri possit ars medica; id opinor, ut maxime caveri in loco prædicto voluit divinus ille senex, non autem generalem fabricæ humani corporis notitiam carpere, ac sugillare.

Et profecto virum tantum tamque sapientem nullo modo potuit latere, humanam omnem investigationem ultra generalem ejusmodi notitiam pertingere non posse. Licet enim diligenti in secandis cadaveribus inquisitione ac scrutinio, majora organa, quibus natura in peragendis operationibus suis utitur, in conspectum veniant, vasaque itidem nonnulla, per quæ succi ab his ad illas corporis partes transmittuntur; quæ tamen hujus motus sit origo & causa primaria, oculi docere nequeunt. Nec microscopium quodvis vel exquisitissime elaboratum exiles istos meatus, per quos chylus, ex. gr. ex intestinis in vasa chylifera transcoletur, vel per quos ductus sanguis per arterias derivatus in venarum oscula reducendus transmittatur, potest detegere. Quinimo sunt & alii fere innumeri, iique magis adhuc affabre concinnati, meatus, ac pori in hac miranda hominis compage, quos nemo hominum ne per somnium quidem vidit; cum rudis & indocta, (sit verbo venia) cognitio nostra in rerum cortice omnis ferme versetur, ac ad τὸ ὅτι sive quod res hoc modo se habeat, fere tantum assurgens, τὸ διότι, sive rerum causas nullatenus attingat. Utut se res habeat, haud difficili investigatione scire possumus, quantum nobis dirigendis (prout fert rei natura) sufficit in eorum curatione morborum, qui hujusmodi peritiam, quod supra dixi, sibi vendicant: maxime vero quantum nos impellat ad Divinum Artificem summa animi demissione adorandum, dum stupendum ejus artificium contemplamur in iis, quorum ratio nobis innotescit, tum illud longe excellentissimum in ceteris, ad quæ prorsus cæcutimus.

Et sicuti *Hippocrates* eos reprehendit, qui huic in humanis corporibus speculandis curiositati & τεχνῃ plus dant, quam observationibus practicis, ac proinde quam ipsius naturæ judicio; ita pari jure prudens vir quispiam in hoc nostro sæculo eos culpare possit, qui existimant, artem medicam nulla re alia magis promoveri posse, quam novis *Chymicorum* inventis. Quanquam enim ingrati prorsus animi esset non libenter agnoscere id emolumenti, quod Chymiæ acceptum debemus, eo quod utilia nonnulla medicamenta, & indicationibus satis faciendis perquam accommoda (inter quæ vel hoc ipsum *Emeticum*, de quo jam agimus, haud infimum locum tenet) nobis suppeditaverit; atque eam ob causam, si intra pharmacopœæ limites contineatur, ars est satis quidem laudabilis: attamen nec illi culpa, aut saltem errore vacant, qui cerebrum sibi eousque excalefaciunt, ac torquent, ut tandem arbitrentur, artem medicam in hoc præsertim deficere, quod remediis magnis atque efficacibus a sola *Chymicorum* præparatione, atque opera nobis subministrandis, indigeat. Cum ei, qui rem recte perpenderit, satis liqueat, præcipuum medicinæ faciendæ defectum non in eo verti, quod nesciamus, quo pacto huic aut illi intentioni satisfacere debeamus, sed quod non satis sciamus, quænam sit illa intentio, cui satisfaciendum est. Cum vel rudissimus quispiam pharmacopolæ servulus intra dimidium horæ quadrantem certum me faciat, quo medicamento vomitio-

tionem, purgationem, vel sudores provocabo, vel refrigerabo æstuantem; at vero in palæstra medica probe exercitatus sit oportet, qui pari certitudine me docere queat, ubi hoc, vel illud remediorum genus in usum revocare debeam per omnem morborum ac curationum circuitum.

Et quia certissimus sum nihil æque ad judicium hac in re rite formandum conferre, atque observationem exactissimam φαινομένων naturalium & morborum, & pariter eorum, quæ in praxi cernuntur a *Juvantibus* & *Lædentibus* derivata, post ea sive remedia usurpata, sive etiam medendi methodum istam, quibus morbos depellere satagimus. Hæc si diligenter inter se collata fuerint, mihi ostendent & morbi naturam, & insuper undenam curativæ indicationes desumendæ sint longe melius, certiusque, quam si ad speculationem naturæ hujus, aut illius principii corporis concreti, tanquam ad *Cynosuram* cursum dirigam. Etenim vel exquisitissimæ hujus generis dissertationes nihil aliud sunt, quam metaphora belle deducta exornataque: quæ etiam ad eorum instar omnium, quæ in scena imaginationis, non vero in ipsa rerum natura fundamentum habent, dies delebit ac proteret; cum *Naturæ indicia* rerum veritati superstructa, non nisi cum ipsa natura interciderint.

Quamvis autem *Hypotheses* speculationibus philosophicis innixæ futiles sint prorsus, cum nemo hominum scientia intuitiva præditus sit, qua fretus principia queat substernere, quibus mox superstruat; attamen si *Hypotheses* ab ipsis rebus factis fluant, ex eis tantum observationibus natæ, quas phænomena practica & naturalia suggerunt, stabiles manent & inconcussæ: ita ut licet praxis medica, si scribendi ordinem respicias, ex hypothesibus orta videatur, nihilominus ipsæ hypotheses, si modo solidæ fuerint, ac genuinæ, praxi quadantenus originem debeant. Exempli gratia, in *Affectione Hysterica* non ideo calybeatis utor, ceterisque sanguinem invigorantibus; nec ideo ab evacuantibus me tempero (nisi scilicet in statis quibusdam circumstantiis) & remedia potius paregorica impero, quia primum pro concesso habui, hunc morbum a debilitatis fractisque spiritibus animalibus pendere: verum cum φαινομένων practicorum constans observatio me docuisset, cathartica exhibita morbi symptomata semper auxisse, his vero contraria eadem symptomata consopire solere, ex hac, aliisque φαινομένων naturalium observationibus hypothesin meam desumpsi, ita ut Philosophus Empirico hic famularetur. Quod si ab hypothesi cœpissem, ea plane ratione insanirem, atque ille, qui tabulata, tignaque domus superiora prius velit erigere, quam fundamentum jecerit: quod quidem istis tantum convenit, qui in aëre *Castella*, quod ajunt, solent extruere: his enim certo quodam privilegio ab alterutra extremitate licet ordiri.

Sed ut ad rem redeam. Quicumque demum sint meatus isti, per quos aqua ex abdominis cavitate in intestina deducitur, certissimus sum vomitionem a dicto emetico excitatam easdem potenter evacuare, idque non solum deorsum per sedem, sed & rursum per ipsum ventriculum, atque os in vomendi actu. Etenim post duas vel tres evomendi vices, aquæ non tam medicamenti vi secretoria elici videntur, quam ruptis quasi repagulis & claustris reseratis, pleno alveo effundi; quod satis constat ex earundem eruptione, atque impetu sæpe facto inter ipsa vomendi spatia, sive intervalla.

Mense Augusto postremum elapso, paupercula quædam annos habens 55. aut circiter, opem meam imploravit. Febre intermittente diu laboraverat, dein carcere fuerat inclusa fere per triennium, a frigore multum passa erat, venter denique ad tantam molem increverat, ut ei parem nunquam hactenus viderim: Ego ℥iß. *Infusionis Croci Metallorum* singulis diebus ad triduum exhibui, mox alternis diebus, pro virium ægræ ratione, usque dum doses omnino sex hauserat. Primis aliquot vomendi vicibus urina penitus supprimebatur, quam postea quandoque per intervalla reddebat, sed raro admodum: quo frequentius emeticum repetebat, eo majorem aquæ copiam solebat rejicere, idque sub finem, tam per os quam, per sedem. Verum post tertiam dosin tumor subsidere, atque imminui cœpit, & post quatuordecim dies filo, quo crassitiem corporis inflati jussu meo fuerat dimensa, judice ac teste, jam tribus pedibus gracilior comparuit, atque aliquot aquæ congios, supputatione ex iis, quæ mihi ipsa narravit facta, ἄνω ϗ κάτω egesserat. Ita ut quæ prius in lecto non nisi erecta dormiebat, ne decumbens ab aquarum pondere suffocaretur, jam capite in pulvinar reclinato secura jaceret, & de latere in latus pro arbitrio se movere potuerit. Cum vero dicta emetica operandi violentia *Vapores*, quos dicunt, ad eum gradum excitarent, ut iisdem diu-

diutius morbum lacessere tutum non foret, & tamen tam ex residua adhuc ventris mole, quam aquarum rotatione, quam toties percipiebat, quoties se in alterutrum latus convertebat, & vestigiis insuper rei cujuslibet prementis in tibiis etiam nunc manentibus, plus satis liqueret, multum aquæ adhuc in corpore restare: ob causam jam dictam, reliquam curationem purgantibus proprie dictis cogebar absolvere. Posthac igitur vel potionem purgantem supra dictam, vel aliud quoddam hydragogum præscripsi; idque vel rarius vel sæpius, prout vires ejus ferrent, aut vapores minus infestarent. Etenim & catharsis per inferiora affectus hystericos aliquatenus invitabat, licet non ita graves, & violentos, ac solebant emetica. Atque in hac methodo persistebam, donec prorsus convaluisse videretur. Quæ dum fierent, hæc mihi præcipue observanda occurrebant. Primo, quod iis diebus, quibus a purgatione feriabatur, nonnunquam magnam aquarum vim per sedem excernebat, atque etiam sub finem per meatus urinarios, vel ad congii mensuram; quamlibet non ultra ℔iss. vel ℔. ij. potus pro singulis diebus concederem: ita ut portæ omnes, atque canales undicunque patere viderentur. Secundo notatu dignum erat, quod curatione fere absoluta si quando vapores a catharticis commoti tumultuarentur, venter, maxime versus superiora, intumescebat, tanquam novo aquarum proventu denuo repletus foret, quod tamen fieri non posse sciebam, cum ita parce bibisset; ac proinde tumorem illum a flatibus, quos peperit ἀταξία ista a catharticis provocata, tantum oriri: quod meum judicium eventus comprobavit. Licet enim vel congium aquæ eo die quo purgabatur ejecisset, mox tamen cœpit intumescere, nec remittebat tumor ille, ad guttur usque assurgens, & dyspnœa affligens, donec corpus a purgantium molestia liberatum, statum naturalem, ac quietem reciperet; quo facto & tumor & cetera symptomata derepente evanescebant, donec a succedente catharsi de novo irritarentur. Denique & hoc animadvertendum erat, quod cum præfata fœmina annum agens quinquagesimum quintum, fluxum menstruum jam ab annis aliquot non fuerat passa, attamen menses magno quasi flumine erumpebant denuo; qui sanguinis fluxus debilitati & evacuationibus prægressis additus ingens affectuum hystericorum agmen adducebat, dolorem scil. in dorso & circa regionem splenis vehementem, cephalalgiam, & tussim ferinam. Adhæc tametsi post tam insignem aquæ quantitatem per os, sedem, & urinas eliminatam omnino credibile esset, non multum in corpore restare; attamen venter haud minus protuberabat, quam nulla adhuc evacuatione tentata solebat. Quamobrem ad hos motus sedandos, qui etiam ad septimanam a postrema purgatione negotium facessebant, coactus sum ad quatuor noctes continuas *Diacordii* ℥iss. propinare; quæ etiam dosis erat repetenda, nisi somnus intra horas tres insequeretur. Quo tandem pacata sunt omnia, & tumor disparuit.

Hoc interim observari velim, quod si leviculo aliquo ventris tumore tentetur æger, non ita prompte educuntur aquæ per infusionem croci metallorum, ac in ascite grandiore, ubi ingens aquarum copia aggesta fuerit: etenim vel ipsa aquarum moles dum emetici operatione agitatur, ac concutitur, ad earundem evacuationem mire confert, atque eam ob causam, nisi venter in tumorem insignem attollatur, omnino convenit, ut tota res evacuationibus per inferiora committatur.

Est & aliud medicamentum satis vulgare ac simplex; quod hydropem pari ratione, qua illud, de quo modo egimus, expugnat. Nempe manipuli iij. *Corticis interioris Sambuci* a ligno derasi in ℔ij. aquæ & lactis simul mistorum, ad ℔j. incoquantur. Decocti hujus altera medietas mane, altera sero quotidie assumatur, donec æger convalescat. Hoc remedium & vomitionem ciet & catharsin, pariter ac crocus metallorum; ac proinde eodem modo morbum depellit, non vi aliqua specifica: quocirca si neutram harum operationum præstet, vel si mediocriter ac parce, ne hilum prodest quidem: ubi vero alterutram producit efficaciter, maxime vero si utramque, mire ad hunc morbum debellandum confert.

At sane, quod serio animadvertendum est, haud raro accidit, ut aqua non solum in crura ac tibias deturbetur, sed etiam in ipsam abdominis cavitatem depluat, quæ tamen medicamentis catharticis, sive ἄνω, sive κάτω ducentibus, omnino elicienda non est. Verbi gratia, quoties hujusmodi tumor vel phthisin diuturnam excipit, vel a viscerum alicujus labe ac putredine nascitur; vel a sanguinis tono, si ita loqui fas est, non tantum relaxato, sed & deperdito, ac spiritibus penitus exhaustis, vel a longa fistularum in partibus carnosis mora, quæ co-

copiosam saniem egesserunt; vel a nimia debilitate, atque evacuatione tam humorum, quam spirituum, quos advocavit sive salivatio, sive sudatio, sive etiam purgatio justo intensior, & diæta tenuis quæ in luis venereæ curatione, etiam magis quam res postulabat, fuerant adhibitæ. In his atque aliis morbis ad hunc modum factis, æger non tantum non juvabitur a catharsi, sed imminuto adhuc amplius sanguinis tono, augebitur malum. Quamobrem, rebus ita stantibus, omnis curationis cardo in sanguine ac visceribus omni ope corroborandis firmandisque omnino vertetur. Inter cetera hujus ordinis, præter remedia confortativa infra enumeranda, ego certissimo experimento edoctus sum, aëris mutationem, & in aëre libero exercitium, quale quale demum æger ferre potuerit, huic indicationi apprime respondisse; spiritibus sc. quasi nova vita hoc pacto afflatis, atque organis excretoriis ad pensum sibi debitum denuo revocatis.

Est etiam ubi absque omni istiusmodi [illegible], intentioni isti, quæ aquas evacuandas respicit, nec catharticis, nec emeticis satisfaciendum est: quoties enim vel æger constitutione est infirmiore, vel fœmina vaporibus, atque ataxiis spirituum animalium admodum obnoxia; fieri non potest, ut catharticis, & multo minus ut emeticis res geratur. Hic itaque aquarum evacuatio *Diureticis* committenda est. E quorum familia, licet quamplurima in Medicorum scriptis magni sint nominis, efficacissima tamen (ne dicam sola) mihi videntur ea, quæ e *Salibus Lixivialibus* fiunt: neque quicquam refert, e quorum vegetabilium genere cineres petantur. Quandoquidem vero vix aliud vegetabile *Genista* sit parabilius, & in hoc morbo bene audiat, ego ut plurimum *cinerum* ejus ℔j. *in Vini Rhenani* ℔iiij. frigidi infundi jubeo, addendo *foliorum Absinthii vulgaris* pugillum unum, alterumve. Liquoris per filtrationem colati ℥iiij. mane, hora quinta pomeridiana, & sero, ægro jugiter hauriendas impero, usque dum tumor evanuerit. Quo solo remedio hydropes pro deploratis habitos, curatos vidi in iis, quorum crasis debilior purgantibus ferendis non fuit.

Aquis autem, (ut ad secundam intentionem properemus) quæ sunt proxima causa morbi, jam penitus evacuatis, non nisi ad dimidiam curationis partem ut plurimum perventum est, nisi sanguinis etiam debilitati, quæ prima morbi origo fuit, occurratur longo & assiduo medicamentorum *Calefacientium*, & *Corroborantium* usu, unde novus aquarum proventus præcaveri possit. Quamvis enim in junioribus sæpe contingat, ut aquis rite expurgatis, sine alio quovis præsidio convalescant, cum eorum calor naturalis jam ab aquarum onere, ac pressura liberatus, dictorum remediorum vices supplere valeat; tamen in ætate provectioribus, aut iis, qui alias minus sano corporis habitu sunt præditi, omnino necesse est; ut statim ab aquarum eductione jam absoluta, ad eorum simplicium usum, quæ sanguinem excalefaciunt invigorantque, protinus confugiant. Inter quæ ea, quæ ego jam superius in *Podagra* curanda laudavi, sive ipsa remedia spectent, sive *sex res non naturales*, præter illa, quæ jam dicentur, locum habere possunt: (nisi quod *Vinum*, a quo in podagra prorsus est abstinendum, non tantum non noceat hydropicis, sed & prosit admodum, si pro potu ordinario usurpetur) Cum hi duo morbi id habeant commune, quod eadem remedia corroborantia utriusque causæ originali adversentur. Fatendum est interim, quod cum tam ex manifestis phænomenis, quam a juvantibus & lædentibus edocti simus, tum hos, tum alios plures *morbos Chronicos* sanguinis debilitati atque *indigestioni* ortum debere; nec ulterius progredi valeamus, adhuc in extimo morborum cortice hæremus; nec in essentiales eorumdem differentias, & specificas humorum depravationes ab istiusmodi indigestionibus prognatas, (quæ quidem ἀπεψία communis omnium stirps est) quivimus penetrare. Uti neque varias illas specificationes, quæ in morbis acutis ab una eademque causa, sanguinis nempe *inflammatione*, fluunt, ullatenus callemus. Quocirca tam in his, quam in chronicis morbis, cum *Specificis* careamus, curationem non ad essentialem morborum naturam, sed ad causam eorundem magis generalem dirigere cogimur. Curandi methodum subinde variantes, vel pro indicio naturæ spontaneo, quo in morborum eliminatione illa utitur; vel experientiæ, cui potissimum medicationis generi quilibet morbus facillime concedat dictantis, filum secuti.

Porro ad hanc de qua jam agimus, intentionem implendam, nempe ut sanguis corroboretur, sive aquarum evacuatio per hoc diureticum, sive per catharsin, vel etiam vomitionem procuretur ut supra, omnino necesse est, ut æger, quantum res ferat, Vi-

Vinum potare teneatur dum curando est, (modo ne prius incipiat οἰνοποτεῖν, quam meatus quadantenus reclusi fuerint, & porta aquis data) vel saltem loco vini cerevisiam aliquam e generosioribus; cum liquores tenues ac refrigerantes quilibet, utut ægri palato arrideant, qui fere semper in hoc morbo siticulosus est, eum magis phlegmaticum reddant, & aquis obstetricentur: raro itaque, aut nunquam hi sunt concedendi. Atque e diverso liquores generosi, modo non sint spiritus per distillationem eliciti, usque adeo sanitatem promovent, ut vel soli aliquando amissam revocaverint; utique in morbi initio, nondum multa aqua distento abdomine, præsertim si herbis calefacientibus & confortantibus fuerint imprægnati. In pauperibus, verbi gratia, quorum res angusta domi, meliora remedia non permittebat, *Cerevisia fortis*, in qua quantitas sufficiens *Radic. Raphan. Rustic. fol. Absinth. vulgaris*, *Cochlear. hortens. Salviæ*. *Centaurii min. summitatum Genistæ* inclusa fuerit, meo consilio usurpata pro potu ordinario, sola fuit instar omnium. Pro ditioribus vinum Canarinum eisdem herbis amaris potest similiter imprægnari, cujus haustulus bis terve de die inter medicamenta supra memorata deglutiendus est. Vel si id palato minus allubescat, *Vinum Absynthites* vice ejus substituatur, de quo æger sumere possit cochlearia ix. post *Electuarii Digestivi* (in *Tract. de Podagra* descript.) ℥ij. horis medicinalibus, *i. e.* mane, quarta pomeridiana, & nocte, devorandas. Electuarium hoc huic intentioni faciendo satis, corroborantia quælibet medicamenta longo post se intervallo linquit alia. Hic vero magni momenti est, quod æger parce admodum bibat liquores istos, qui minus generosi sunt; quandoquidem omnes, qualescumque demum sint, aquis nonnihil incrementi dant; adeo ut vel omnimoda abstinentia a potu nonnullos sanaverit: atque ob eam causam si liquoribus istis quandoque indulgendum sit, æger tamen admodum parce eos bibat. Veruntamen cum sitis magna huic affectui se comitem adjungere soleat, quam insuper a potu tenuiori abstinentia adaugeat, e re erit, ut æger sæpiuscule aqua frigida, *Spiritu Vitrioli* acidulata, os colluat, aut *Tamarindos* in ore subinde teneat, aut *Limonem* manducet; neutrum vero deglutiens, præ eorum frigiditate, quæ morbo minus convenit.

Verum inter *Corroborantia*, *Chalybs* in hydropis incipientis curatione haud infimum locum sibi vendicat, sanguinem videlicet invigorando, calefaciendoque. Quam ob causam & *Allium* hic adeo conducit, cum eo solo, missis evacantibus, hydropem ex aliorum præscripto, non meo, depulsum noverim.

Est enim observandum, eum hydropem, qui vel pedes tantum inflavit, vel etiam ventrem, sed modice, non statim curationem per emetica & cathartica sibi deposcere; sed hujusmodi liquoribus præfatis calefacientibus & corroborantibus haud raro cedere. At vero præ ceteris serio animadvertendum est, quod quoties hunc morbum solis corroborantibus, vel etiam lixivialibus aggredimur, æger nullo modo expurgandus est sive mitiori, sive fortiori quocumque pharmaco, tantisper dum sanguinis corroborationi navatur opera: evertet enim catharticum quidquid corroborans substruxerit; quod vel invitus agnoscat oportet, qui observaverit tumorem, qui ab usu corroborantium jam imminui cœperat, mox a purgatione augeri. Etenim tametsi cum intentioni isti aquas educendi satisfacere cupiamus, haud abs re fuerit, etiam corroborantia subinde exhibere; tamen cum tota res in isto solum cardine vertitur, ut sanguis corroboretur, omnino necesse est, ut a catharticis abstineamus.

Notandum est autem, ægrum non semper sanari, quamvis utrique indicationi satisfecerimus, *i. e.* cum aquæ in abdomine congestæ omnino eductæ fuerint, tum etiam calefacientia & corroborantia postea ad præcavendum novum aquarum proventum fuerint exhibita. Etenim non raro contingit, ut *Ascites* ad multos annos perdurans, diuturna aquarum in viscera incubatione eorum substantiam perverterit, & quasi semicoxerit: & tam ipsa viscera, quam partes vicinas corruperit penitus, glandulas præternaturales & vesiculas sanie turgidas generans, & omnia intra abdominis cavitatem contenta in putrilaginem quasi quandam convertens: prout in eorum cadaveribus, qui ab ascite inveterato sunt interempti, sectio patefecit. Morbus ad hunc gradum jam provectus, artis subsidia, quantum video, contemnit. Nihilominus Medici est, cum certo scire nequeat, quantum adhuc noxæ visceribus illatum fuerit, curationem omni ope moliri remediis tam evacuantibus quam corroborantibus: & neque animo ipsis cadere, neque ægro ut cadat auctor esse debet. Cui rei ob hanc potissimum causam danda est ope-

opera, quoniam in permultis affectibus, morbi fomite jam penitus exantlato, natura, quæ noctes atque dies nostris rebus invigilat consulitque, sponte sua mirum in modum machinatur, quo ægrum a perniciosis morbi reliquiis muniat ac tueatur. Quamobrem omnis ascites quantumlibet inveteratus, & quantumlibet funestam cladem visceribus intulerit, haud alio modo tractari potest, quam si nunc primum occœperit.

Topica, sive remedia *Externa*, quantum ego observare potui, nihil egregium in hoc morbo præstiterunt unquam. Ea minus saltem nocuere, quæ in forma sive cataplasmatis, sive linimenti abdomini ad tumorem discutiendum fuerint applicata. Neque tamen video, quo pacto aquæ possint discuti. Verum & alia sunt a nonnullis remediorum loco præscripta, quæ ita non prosunt, ut etiam obsint plurimum. Hujusmodi sunt *Unguenta e Catharticis* fortioribus confecta, atque abdomini adhibita; *Vesicatoria* item cruribus & tibiis superimposita, ubi cutis in magnam molem fuerit protensa, ad aquas sc. hoc pacto educendas. Utrunque hoc genus medicationis est periculosum; cum a primo vis simplicium cathartica ita penitus nonnunquam musculis ac membranis impingatur, ut excitetur hypercatharsis, nulla remediorum ope unquam sistenda. *Vesicatoria* autem locis prædictis ab empiricis applicari solita, calorem naturalem jam ferme aquis obrutum, deficientibus item spiritibus animalibus, omnino extinguunt, & *Gangrænam* (plus satis in hoc casu familiarem) sæpenumero invitant. Etenim vulnus vel levissimum in hydropicorum carnibus, maxime in membro pendente, sanatu difficillimum est: quoniam ipsa carnium substantia his in partibus usque adeo irrigua est, & scatens latice, ut data quacunque porta, continuo cursu prorumpat humor, a quo vulneris conglutinatio impeditur. Neque aut feliciori cum eventu, aut minore discrimine administrantur, me judice, sive *Paracentesis*, sive *Acupuncturæ* a nonnullis celebratæ, quam vesicatoria.

Ut tandem finiam; quamvis hic morbus ubi jam in verum *Asciten* evaserit, pro deplorato semper habitus fuerit; attamen constabit, quod si dicto modo tractetur; æque certo potest subjugari (modo viscera a corruptione sint libera) ac alii permulti, qui non ita funesti vulgo æstimantur.

At si quis forte arguerit hæc remedia, utpote simplicissima & plane inartificialia, ego potiori jure ejus nequitiam arguam & improbos mores; si dum fingatur alios hujusmodi simplicibus medicamentis juvari, se, uxorem, vel liberos suos, si quando ægrotaverint, vel vilissimis ad sanitatem reduci exoptet. Adde, quod fucum sibi facit Morio, *Equitans in arundine longa*: etenim artis medicæ pompa & dignitas non tam in formularum concinnitate & elegantia, quam in morborum curatione cernitur.

Atque hæc sunt, quæ de his duobus morbis dicenda habui: & nisi fallor alios haud attingam unquam. Verum ista quod spectat, quæ hactenus in publicum dedi, si quis ea semel tantum perlegere dignetur, est quod doleam, me huic eam perdendi temporis ansam præbuisse. Quod si eadem sæpius relegere voluerit, & alta mente reponere, nullus dubito, quin eum fructum ex iis capiat, qui voto & magnis laboribus, quos ego in istis observationibus faciendis componendisque locavi, aliquatenus respondeat. Quæ quidem quam bona fide fuerint traditæ, haud aliter sciet, quam si in earum praxi fuerit versatus, ac perinde in observando diligens ac curiosus explorator atque ego prius fueram. At si in paucis iis quæ scripsi, naturam, me quasi manu ducentem, omnino secutus fuerim, nullius unquam hominis, quantuscunque is demum sit, opinationibus me addicens, pro certo habeo sapientes, quotquot sunt, veniam mihi saltem daturos; quos & latere non potest, duo esse hominum genera, qui profectum omnem in arte medica ex æquo prohibent, sufflamminantque. Primum ii sunt, qui nullam prorsus symbolam ad eam, quam profitentur, artem excolendam ipsi conferentes, illis succensent, qui vel minimum conferre videantur; defectus interim suos atque socordiam, reverentiæ, quam antiquioribus, a quibus ne latum unguem discedere audent, deberi contendunt, specie prætexentes. Quorsum vero reliquas artes omnes, quæ homines minus tangunt juvantque, magna incrementa sumpsisse fateamur, etiam sine ulla priscorum hominum injuria, solam autem medicam undique perfectam existimemus? An non certioris istius, quæ nunc obtinet, navigandi artis repertores, eum *Pyxidis Nauticæ* usum, qui ita feliciter cessit, tentare potuerint, nisi primos ac rudiores illos, qui non nisi ad stellarum conspectum, & litorum anfractus cursum suum dirigebant, prius contempserint? Aut accuratior illa ac magis perfecta, sive construendarum navium, sive earum-

earundem in pugna regendarum, ars; qua hodie præ ceteris pollent Europæ magis Occidentales incolæ, istos sugillat Naupegos, qui classes eas fabricabant, quæ olim *Actii* depræliabantur? Aut *Augustum* & *Marcum Antonium*, tanti belli duces & classium rectores, ignominia afficit? Adhæc innumera fere sunt exempla rerum a nuperis hominibus inventarum, quæ antiquioris sæculi inventis longe antecellunt: quarum omnium repertores haud potiori jure priscorum memoriæ vim inferre censendi sunt, quam is filius patris famam lædere putandus est, qui rem familiarem a parente acceptam, industria ac solertia sua auctiorem ac cumulatiorem reddiderit. Est & aliud hominum genus, qui præ animi levitate, ingenii ac sapientiæ haud vulgaris titulum affectantes, *Speculationes* ad morborum curationem ne hilum facientes, moleste ingerunt; Medicis non tam viam præmonstrantes, quam ignibus suis fatuis devios in errorem agentes. His natura cum ingenii modum largita est, quo de illa docte nugari queant; at prudentiam non dedit, qua intelligant, se eam haud aliter scire posse, nisi experientia indice, atque ejus peplum revelanti: quando abjectior humanæ naturæ conditio ad scientiam *Intuitivam* nullatenus assurgens intra angustos cognitionis, quam a quinque sensibus haurire potest, limites coarctetur. Unde nihilominus vir *Prudens*, quantum fert sors humana, quis potest evadere; *Philosophus* vero, saltem pro angustiori hujus nominis majestate, nemo mortalium evadet unquam. Medici autem *Philosophia* omnis in expiscandis morborum historiis, iisque remediis adhibendis, quæ *experientia* indice ac magistra, eosdem valent depellere, tota stat; observata tamen, ut alibi dixi, medendi methodo, quam recta ratio (non speculationum commentis, sed trito & naturali cogitandi modo innixa) ei dictaverit.

Postscriptum.

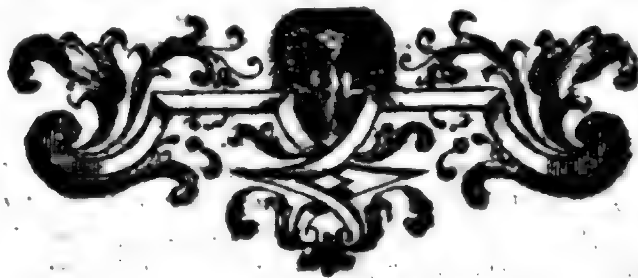
LEctor mihi veniam concedat, si unum haud parvi, tam in dignoscendis, quam curandis febribus, momenti, hic adjiciam, quod nisi memoriæ mihi exciderat, loco magis suo dicendum fuerat. Observavi, quod singulis annis ab hyeme ingruenti usque ad ver adultum, *Febris* quædam invadit, quæ tam quoad symptomata quam curationem a *Stationaria*, sive febre epidemica constitutionis generalis, quæ tum obtinet, plane discrepat, proindeque in febrium, quas *Intercurrentes* appello, classem recensenda est. Frigiditati aëris una cum crassitie ac humiditate ejusdem illa originem suam debere videtur: Hinc enim pori cutis occluduntur, & sanguis ob impeditam transpirationem colluvie serosa oneratur, quæ tandem inimica facta, ac diuturniore mora putrescens, facile a suscepto frigore, vel a levi aliqua occasione febrem accendit. Si materia morborum committens copiosa admodum fuerit, ea febris emergit, quam sub titulo *Peripneumoniæ nothæ*, *Libro de morbis Acutis Sectione sexta*, *Capite quarto* descripsi. Sin autem humor iste minus scateat, ea solummodo symptomata producit, quæ jam sum descripturus. Æger per diem unum vel alterum post primum febris insultum nunc incalescit, nunc friget: de dolore capitis atque artuum cum inquietudine quadam totius corporis conqueritur: Lingua alba apparet: pulsus sanorum pulsui non admodum absimilis: urina turbida est & intense rubet: sanguis ei detractus pleuriticorum sanguinem æmulatur: tussis ferme adest; sed respirationis difficultas, thoracis coarctatio, & dolor capitis inter tussiendum quasi idem dissiliret, dictæ tussi, (sicut in *Peripneumonia notha* solent) se non adjungunt, proindeque cum notis insignioribus peripneumonicis hæc febris haud stipletur, licet a dicto morbo non nisi gradu dissideat, *Febrem Hyemalem* indigitare lubet.

Hic morbus, etsi primo ejus insultu symptomata solummodo a frigore suscepto orta, præ se ferat, si tamen male tractetur, longam ineluctabilium malorum catenam post se trahit, quæ tandem mortem ipsam accersunt. Etenim cum æger lectulo incarceratus fuerit, & cardiacis, nescio quibus ad sudorem eliciendum, ac proinde ad febrim solvendam (quod tamen raro perficitur) mulctatus, delirium, lethargus, pulsus languidus & inordinatus, lingua arida, maculæ rubentes, & quandoque ad livorem aliquantulum accedentes sæpe sæpius hanc febrim comitantur. Hæc atque hujusmodi symptomata, etsi nonnullis pro *malignitate*, ut loqui amant, imponant, revera tamen rei male gestæ sunt adscribenda. Cum enim hæc febris suapte natura plus satis inflammatione polleat, sanguis adhuc ulterius cardiacorum, & jugi lectuli usu incenditur: unde spiritus in confusionem, ac motus inordina-

dinatos inconditosque adiguntur, atque materia morbifica in cerebrum impulsa in pessum ruunt omnia.

In hac febre pellenda hunc mihi scopum propono, ut exundantem scilicet illam pituitæ colluviem ob hyemis analogiam congestam venæ sectione revellam, & repetita catharsi subducam. Hæc ut fiant, ubi primum accersor, sanguinem e brachio dextero ad ℥ix. vel x. mitti jubeo. Die sequenti blandam illam potionem purgativam, mihi in praxi familiarem exhibeo. Ut ℞. *Thamarind.* ℥ß. *fol. sennæ* ʒij. *rhabarb.* ʒiß. *Coq. s. q. aq. ad* ℥iij. *Colatura dissolve mannæ & syr. rosar. sol. an.* ℥j. *m. f. potio; sumenda mane*. Hanc potionem per duas alias vices repeto, die uno inter singulas purgationes interposito, modo symptomata omnia citius non disparuerint: Et noctibus insequentibus paregoricum ex syr. de meconio ℥j. propino. Diebus a purgatione vacuis, modo tussis adsit, *Decoctum Pectorale*, & *Eclegma ex oleo amygdalarum dulcium*, *syr. Capill. Veneris & violarum* subinde assumenda præcipio. Atque ad nimium sanguinis fervorem reprimendum, si febris magnopere æstuet, *Emulsionem ex seminibus frigidis* præscribo; ut *Julapium seq.* ℞. *Aq. Nymph. Portulac. & lactuc. an.* ℥iiij. *syr. de limonib.* ℥iß. *syr. viol.* ℥j. *M. f. Julap. de quo bibat ad libitum*. Interim ut æger a lecto interdiu sibi temperet, injungo, ut & a carnis esu: post primam vero, vel secundam purgationem haustulum jusculi tenuis ex pullo gallinaceo facti subinde assumendum concedo. Verum hoc notandum, si symptomata quævis graviora, ut respirationis difficultas, dolor capitis inter tussiendum lancinans, malum hoc ad peripneumoniam notham propius accedere indigitet, hoc in casu tam venæ sectio, quam catharsis eousque debitis intervallis sunt iterandæ, donec symptomata omnia penitus evanuerint, & æger eo modo, quem capite dicto descripsimus, sedulo tractandus. At non nisi perquam raro febris, de qua jam agimus, ad eam sævitiem assurgit, ut post unicam phlebotomiam, & tres purgationes pluribus evacuationibus indigeat.

Sed de hoc satis, quod tamen mihi neutiquam reticendum videbatur, quo minus errante diagnosi febris hæc *hyemalis* pro *Stationaria*, sive febre epidemica generalis cujusvis constitutionis habeatur, cum ingentem hominum vim ob hanc rem, vel neglectam, vel ignoratam, periisse certo sciam.

SCHEDULA MONITORIA
DE
NOVÆ FEBRIS INGRESSU
PER
THOMAM SYDENHAM, M. D.

ACCEDUNT EJUSDEM

DE FEBRE PUTRIDA VARIOLIS
CONFLUENTIBUS SUPERVENIENTE,

ET

DE MICTU SANGUINEO
A CALCULO RENIBUS IMPACTO

DISSERTATIONES.

VIRO

Tam Virtute, quam Eruditione undique consummato,

CAROLO GOODALL, M. D.

Coll. Med. Lond. Soc.

UM ea, quæ de Febre præsenti hujusce Constitutionis nuper observaram, in publicum edere statuerem, Tibi, præ ceteris, Vir Ornatissime, opellam hanc meam dicandam esse censui; idque ob duas potissimum rationes mihi faciendum videbatur. Primum, quod cum amicissimus mihi sis, comes indivulsus lateri semper hæsisti, meque tuo juvasti patrocinio contra omnes quotquot se mihi uspiam objecerant. Quod non tam mei ipsius gratia præstabas, quam ex incocto generoso pectori honesto, hoc est, ex magno proboque animo, qui tibi Auctor fuit, ut veritati a te cognitæ compertæque assentiri haud dubitares, etiam cum omnes fere omnium, qui rem Medicam tractabant linguæ in me unum exacuerentur. Quibus tamen non est quod irascar, (nec irascor sane) quandoquidem cum tot nequam Medicastri cerebrosa sua somnia & figmenta venditantes, quo famam sui latius spargerent, toties mundo imposuerint; fas omnino erat, ut Viri ingenio & judicio prædicti, non statim & sine examine ea admitterent, quæ ego jam recepto Praxeos mori plurimum adversantia in medium protuleram. Quo non obstante cum nihilo tibi minus debeam, mearum partium esse duxi, gratum animi mei in te affectum omnibus testatum facere; quando vix alia virtus naturam humanam ad profectus ultimas metas evectam, hac deceat magis. Nam sicuti Reges eos, quibus favent, titulis & honorum insignibus illustrare, atque aliis spectabiliores reddere satagunt; ita Natura quoties hunc vel illum humili turba ac grege hominum eximere voluerit, gratitudinem, seu excelsioris genii notam ac characterem solet imprimere. Altera Ratio, cur tibi potissimum inscribam, hæc est: quod sc. pro familiari illa & quasi quotidiana consuetudine, quam jam per multos annos invicem habuimus: Tibi in primis, plusquam cuiquam mortalium, notum esse oporteat, quanto cum labore Notitias illas, quantulascunque, tam

tam Historiæ, quam curationis morborum, de quibus palam disserui, indeptus fuerim. Quæ omnia non simul & semel evulgavi, sed interposito annorum aliquot intervallo, prout in aliqualem eorundem cognitionem pervenire tandem potuerim. Istas vero Observationes meas ita mancas & imperfectas esse judico, ut me magis earum pudeat, quam ut ullam exinde laudem mihi quæram. Utut se res habeat, illud saltem in mei excusationem potest adferri, quod licet 30. annorum, & quod excurris, spatium, quibus ego non indiligenter in morborum observatione versabar, sufficere posse videatur ad majorem, quam in eorum cognitione ego feci, profectum faciendum; attamen haud temere affirmo, quod licet hoc temporis spatium plus quam sufficiat ad cerebrum Theorematis & Commentis fictitiis, ex Auctorum libris collectis, (quæ omnia non magis ad morborum curationem faciunt, quam pingendi Ars ad Artem navigandi) plane obruendum, attamen ne quadruplicatus quidem horum annorum numerus, etiam in homine occupationibus medicis distractissimo, satis erit ad eundem in omni Medicæ Artis, quaqua patet, circuitu rite perficiendum. Ego saltem pro meo modulo omnem quam potui operam istuc contuli, ut Observationes quam accuratissimas colligerem, quas sine mora prælo mandandas curavi, ut si quid utile haberent, id statim Publico cederet. Qua in re cum meo munere, pro virili, defunctus jam mihi videar, acquiescit animus meus, nihil porro sollicitus, quo in loco ab aliis habeantur mea scripta. Hoc tantum addo, quod sicuti si quis ea neglexerit, mihi nihilum nocuerit; ita qui semel tantum perlegerit, haud multum exinde proficiet. Sed ut hæc missa faciam, obsecro te, humanissime Vir, ut Tractatulum hunc æqui bonique consulas, quo testatum esse volui, quanto te honore prosequor; quod pariter faciunt etiam ii omnes, quibus longe minus quam mihi perspecta est virtus tua. Neque jure merito existimare quis potest, me, qui tui nullatenus indigeo, tibi assentari, cum palam profitear; Quod sicuti in ea quam exerces Arte, nemini secundus sis (ut modeste loquar,) ita morum integritate, honestateque undique absolutissima, omnes fere, quorum ego consuetudine unquam usus fuerim, superes. Diu vivas post mea fata, & in Iatrica palmam feras; non tam ad nummos posterorum usui corradendos (quæ quidem ratio, si cum sequente conferatur, animam fere brutorum redolet) quam ut seculo tandem aliquando detegas, quibus modis istæ in morbis persanandis difficultates, sub quibus Ars Medica hactenus gemit & succumbit, vinci queant. Quod dum moliris, istis quæ ego primis jeci fundamentis, si modo libet, possis superstruere. Ita tamen, ut errata in quæ ego forte inciderim, pro more humano, in meis Observationibus sive Historiam, sive Curationem hujus illiusve morbi attinentibus, ubi ab annosa & repetita experientia melius fueris edoctus, libere ac palam arguas. Neque hoc pacto defuncti ejus memoriam lædes, qui in vita cum esset, nihil prius habuit, quam ut Ars Medica a quocunque demum promoveretur, non tam eruditis de morborum natura commentationibus, (quibus ad nauseam & fastidium usque jamdiu explemur) quam certa fidaque eorundem curandorum Methodo. Vale, Vir Optime, & amare perge

Tibi semper addictissimum

THOM. SYDENHAM.

Excellenti, & in re Medica
Admirabili Viro

D. THOMÆ SYDENHAM, M. D.

O Qui capacem nobilis artifex
Eludis Orcum, quo tamen ibimus
Cuncti, quot humanæ Parentes
Et decimæ tulit ordo Lunæ;
Præsens fugacem sistere Spiritum,
Præsens maligno tollere de toro
Mortale Corpus, & propinquum
Exequiis removere Morbum.
Quem Nos honorem, quas statuas Tibi
Ponemus, O qui non alium parem
In arte Phœbus, se remoto,
Aut oriens videt aut recumbens?!
Quo Febris audax cumque movet pedem,
Te Mater omnis, Te lacrymabilis
Accurrit Uxor, ne caducum
Orba virum puerosque ploret:
Seu Conspicuas forte timet notas
Decora Virgo; Tu faciem eripis
Periclitantem, protegisque
Perniciem juvenum futuram.
Atqui odit artes & Tua pocula
Hæres profusus, quem simul extulit
Ad spem implicatus vel Febrili
Igne Pater, vel Hydropis Unda.
Mire paratam, Te Medico, Senex
Protelat Urnam, non sine gloria

Phœ-

habeam, alterationes quoad sensibiles annorum qualitates, utcumque dispares, morborum epidemicorum species non protulisse; & certam annorum seriem, quantumlibet annus unus ab alio, externa facie & temperamento discrepaverit, nihilominus omnes in eadem febrium stationariarum specie producenda convenisse. Quod cum serio animadverterim, opinari mihi subiit, prout a me alias dictum fuit, constitutionis mutationem a secreta aliqua abditaque alteratione in terræ visceribus atmosphæram omnem pervadente, vel a corporum cœlestium influxu aliquo maxime pendere. Tametsi hic est notandum, quod valedicente nobis olim febre depuratoria, siccissimum ac vehemens gelu ab initio hyemis 1664. omnia constrinxerat, nec quicquam remisit, donec mensis Martius adolesceret; quo quidem tempore, quamprimum satiscente gelu terra solveretur, mox febris pestilentialis, postmodum ipsa pestis grassari cœperunt. Utut vero hoc se habeat, febris, quam nunc tractamus, jam dicto tempore primum se ostendit, nempe Februario mense 1684. & tam præcedente anno, quam eo, qui jam agitur, per omnes Angliæ regiones latius vagata est; longe magis & Ἐπιδημικωτέρως aliis in locis, quam hic Londini desæviens.

Ubi primum ad hanc febrem vocarer, omnino existimabam, illam non ex eo genere febrium fuisse, quas ego stationarias appello; sed potius ex intercurrentium familia, quæ singulis fere annis promiscue adoriuntur. Non aliud sc. morbi genus esse rebar, quam peripneumoniam illam notham, quam Libro de Morbis Acutis olim delineaveram. Una hac intercedente discriminis nota, quod in hac febre subinde non comparebant symptomata in peripneumonia magis pathognomonica, qualia sunt tussis vehementior, cephalalgia inter tussiendum sævissima, & quasi caput diffringens, vertigo a motu quolibet, & dyspnœa ingens, quæ omnia peripneumoniam notham fere comitabantur. Cum itaque Librarius novam Tractatuum meorum editionem eo tempore sollicitaret, visum est conjecturam tunc meam, in qua me hallucinatum fuisse, jam sentio, in forma postscripti publico dare, in quem quidem errorem me induxit ingens consensus, quo febris hæc cum dicta illa peripneumonica luculenter conveniebat: quæ nulla non hyeme subinde occurrit. At cum æstate superveniente, quæ febres illas peripneumonicas solebat fugare, hæc nihilominus perseveraret, statim erroris mei commonitus, febrem hanc ad novam constitutionem redigendam omnino censui.

Symptomata diligenti quantum potui indagine comprehensa, hæc fere sunt, & olim fuere: æger per vices calore & frigore tentatur; sæpenumero & de capitis,& artuum dolore queritur; pulsus sanorum pulsui non absimilis est; sanguis e venis eductus pleuriticorum sanguinem haud raro æmulatur; æger ut plurimum laborat tussi, quæ quidem quanto ab hyeme longius invadit morbus, tanto citius, una cum aliis symptomatibus peripneumoniam mitem, & boni moris comitantibus, recedit. Dolor collum, & fauces (hic vero levior quam in angina) sub primum morbi insultum quandoque occupat. Febris tametsi prorsus continua sit, sæpe tamen exacerbationes molestissimas ingruente nocte apportat, non aliter, ac si duplex foret tertiana, sive quotidiana. Æger jugem in lecto decubitum quantumlibet levissime stragulis coopertus sit, non sine magno suo periculo experitur; febre enim exinde in cerebrum versa vel in coma, vel in phrenesin facile incidit. Et, ut verum fatear, ita proclivis est in hoc morbo ad phrenesin lapsus, ut persæpe sua sponte, nulla ejusmodi data ansa, ilico subrepat. At non eo excandescentiæ, & furoris ascendit phrenitis in hac febre, atque illa, qua variolis atque aliis febribus correpti laborant; quinimo æger potius tranquille delirat, incongrua subinde effutiens. Ab intempestivo cardiacorum usu, & regimine paulo calidiore petechiæ sæpius efflorescunt, & in junioribus calido temperamento præditis, maculæ etiam purpureæ, certissimum summæ inflammationis indicium, tam in hoc, quam in alio quovis morborum acutorum genere. Quandoque eruptiones miliares, quas vocant, in superficiem corporis se dispergunt, morbillis haud multum absimiles, nisi quod rubent magis, & quando recedunt, squamulas istas furfuraceas, quæ in morbillis cernuntur, haud relinquunt: licet hæ sponte sua nonnunquam ingruant, sæpius tamen lecti calore, & cardiacis extorquentur. Lingua ægri pro ratione imperati regiminis, vel humida est, vel sicca. Ubi inaruerit, fusci est coloris in medio; quam partem undique cingit fimbria inalbescens. Ubi vero humida est lingua, omni ex parte alba est, pellicula item scabra, & alba vestita. Nam si æger ab adhibito regimine plus justo incalescat, lingua fere est fusca, & arida;

da; sin minus, humida est, & alba. Idem de sudore dicendum est, qui pro ratione diversi regiminis præfati dimanat. Nam si calidius tractetur æger, ferme viscosus effluit, e capitis præsertim regione. Quantumvis autem sudor copiose, & undequaque erumpat, parum tamen ex eo levaminis sentit æger; unde liquet ejusmodi sudores symptomaticos tantum esse, criticos non esse. Primis morbi diebus sudoris ex arte provocatio, materiam morbificam si non in caput, saltem in artus solebat deponere. At ubi jam caput febris occupavit, & phrenesis semel invaluit, nulla restant febris indicia, nisi quod pulsus nunc citatior est, nunc tardior; tandem vero, cum ex re male gesta spiritus in confusionem omnimodam adigantur, pulsus inordinatus cum subsultu membrorum subingreditur, quem non ita diu post mors excipit.

Curationem quod spectat, ista peripneumoniæ signa quæ hanc febrem comitabantur *Februario* illo anni postremi, quo primum emergebat, statim ab hyemis exitu fidem, ut dixi, mihi fecere, eam prorsus in peripneumoniacarum familia censendam esse. Ac proinde me statim contuli ad usum methodi istius, quam olim laudaveram in curatione peripneumoniæ nothæ, & auctario supra memorato. Quæ quidem methodus satis feliciter cessit, tum mihi, in paucis illis, quibus medicandis per adversam valetudinem meam vix sufficiebam, tum etiam aliis, qui, me auctore, eandem experiri haud aspernabantur. Quicquid vero id demum fuerit, quod hanc mihi methodum suaderet, jam mihi satis compertum est, quando & morbi phænomena, & ultimi anni qui binas rigidissimas hyemes excepit, perpendo temperiem (hyeme præsertim, si modo hyems dici possit, quæ nullum frigus notabile secum adduxit) mihi inquam constat, hanc febrem nihil esse aliud, quam simplicem sanguinis inflammationem; ac proinde indicationes curativas ad dictam inflammationem debitis remediis, & methodo reprimendam, omnino dirigendas esse.

Hunc itaque ductum sequens, primo loco sanguinem e brachio dextero ad ℥v. educi volo. Neque sane febris hæc (utut sanguis emissus pleuriticorum sæpissime sanguinem æmulatur) reiteratam phlebotomiam facile tolerat. Sin autem respirationis difficultas, dolor capitis inter tussiendum lancinans, &c. malum hoc ad peripneumoniam notham propius accedere indigitent; hoc in casu tam venæ sectio, quam catharsis eousque sunt iterandæ, donec symptomata omnia penitus evanuerint; prout Capite de Peripneumonia tradidi. Atque hoc diligenter animadvertendum volo. Vesperi *Epispasticum*, seu vesicatorium nuchæ appono. Sequente aurora, lenitivam hanc potionem exhibeo.

℞. *Tamarind.* ℥ß.
Fol. senn. ʒij.
Rhabarb. ʒiß.
Coq. s. q. aq. ad ℥iiij.
in Colat. dissolv. Mann. & syr. Rosar. solutiv. an. ℥j. *Mf. F. Potio, sumenda summo mane.*

Quod quidem catharticum etiam alternis diebus repetendum præscribo, donec tertiam vicem expleverit. Hora somni post catharsin toties, quoties paregoricum hoc vel simile injungo.

℞. *Aq. Paralyseos* ℥ij.
Syr. de Meconio ℥j.
Succi Limon. recenter extracti cochl. ij.
Mf. F. Haustus.

Id scil. cavens, ne forte ab agitatione, & tumultu, quem in febricitantium sanguine, & humoribus purgantia sæpe excitant, æger ex spirituum animalium confusione, comatosus fiat. Quod quidem symptoma medicamentum hypnoticum, quantumlibet contra facere videatur, procul amolitur. Qua de causa ego in febre comatosa anni 1673. catharticum propinare non ausus, in clysterum usu subsistebam, certo sciens remedia purgantia eo tempore usurpata, illico comata adduxisse. Quod fortean aliter evenire potuisset, si paregoricum usurpatum fuisse post talem catharsin mihi in mentem venisset. Ubi vero purgatio celebrata non fuerit, hypnoticum hora somni nullatenus est concedendum; ne scil. cathartici postridie deglutiendi operationem ac vim (quod fieri solet quantumvis sero assumatur illud) sufflaminet, vel si non insolidum retundat, efficaciam tamen imminuat. In hac, aut alia quavis febre epidemica, statutum mihi est alvum non turbare in principio statuve morbi, nisi venæ sectione præmissa. Quæ quidem praxeos regula susque deque habita aut violata quam plurimos orco addixit, infantes maxime, prout alias in cautelam monui.

Observandum est autem, quod licet utplurimum evacuationes omnes præfatæ in hujus febris curatione usurpari debeant; sæpe tamen æger, maxime si juvenis aut infans

ſans fuerit, poſt eductum ſanguinem una catharſi defunctus, ſtatim convaleſcit, nec pluribus fatigandus eſt, febre primo purgantis remedii impetu expugnata. E contra vero nonnunquam opus eſt ut alvus ad plures, quam ſupra dicimus, vices ſolicitetur. Quandoque enim, licet id raro eveniat, ægro e febre jam dicta methodo liberato, recrudeſcentia materiæ febrilis poſt dies aliquot morbum poſtliminio reducere videtur, quem tamen purgatio quarta vice repetita mox eliminat. Tametſi in hac methodo nova hæc febris raro accidit niſi ab aphthis, quæ ſub exitu febris præcedenti ſupervenere, & quæ jam ad ſtatum auctæ eam denuo revocant. Quæ quidem febris ſymptomatica tantum eſt, & ſingultum per intervalla redeuntem ſæpenumero poſt ſe trahit, qui etiam ſublata febre per dies aliquot perſeverat; at pro ratione redintegratarum ægri virium ſponte tandem evaneſcit. Quod eſt diligenter animadvertendum, quandoquidem ex ſingultu ſub finem hujuſce febris accedente nihil ægro periculi eſt, niſi officioſe nimis, & inutiliter multa ingerantur remedia: quod ſi fiat, mors pro Medico eſt. Verumtamen tam aphthæ quam ſingultus, vel horum utervis, ſi non ſponte ſeceſſat, ſed in longum tempus decurrat, facile fugantur uſu *Pul. Corticis Peruviani*; nempe ℥j. *Corticis cum ſyr. Papaver. Rhœad. q. ſ.* in forma electuarii, vel pilularum redacta, eaque methodo aſſumpta, quam olim tradebam epiſtola ad D. D. *Brady*, ſuperbibendo hauſtum lactis deflorati. Quod remedii genus experimento deprehendi certius in hoc caſu ſcopum attingere, quam aliud quodvis etiam e celebratiſſimis; modo non fruſtrentur ejus vires (quod fieri aſſolet) ex jugi ægri in lecto decubitu.

Diebus a purgatione liberis ſequentia vel his ſimilia nonnunquam præſcribo.

℞. Conſerv. Lujulæ & Cynosbati an. ℥j.
Conſerv. Berberum. ℥ß.
Cremoris Tartar. ʒj.
Cum ſ. q. ſyr. e Limonibus F. Electuarium, de quo capiat ad magnitud.
Nucis Moſchat. ter in die ſuperbibendo ſeq. Julap. cochl. vj.

℞. Aq. Portulac. Lactuc. Paralyſ. an. ℥iij.
Syr. de Limon. ℥jß.
Syr. Violar. ℥j.
Mſ. F. Julapium. vel.
℞. Aq. Font. ℔j. *Aq. Roſarum, Succ. Limon. Sachar. albiſs. an.* ℥iij.
Coq. lento igne dum deſpumaverint cap. ℥iij. *ad libitum.*

Verum in his omnibus ſpiritum vitrioli, etſi ſumme refrigerantem, ſemper devito, utpote qui, cum egregie ſtypticus ſit, minus convenit morbis omnibus, quorum curatio purgationi innititur; ut in hoc loco mineralem hujus ſpiritus naturam haud memorem.

Sæpenumero hic accidit, maxime febre jam ad finem vergente, ut æger dum hac methodo tractatur, nocte ſubinde ſudore ſponte prorumpente diffluat: a quo admodum mitigantur univerſa morbi ſymptomata. Quo non obſtante, cum hujuſmodi diaphoreſi fidendum non ſit, ſupra dicta methodus nullo pacto eſt intermittenda; quandoquidem ſi æger ad longius temporis ſpatium iſtis ſudoribus indulgeat, febris, quam purgationes præcedentes quadantenus ſubjugaverunt, denuo vires reſumet. Si enim diaphoreſis iſta protrahatur ultra tempus illud quo particulæ febriles coctione debita præparatæ prorſus diſſlantur, qui poſt inſequuntur ſudores, non ad aliud faciunt quam ad inflammationem de novo accendendam. Quamobrem licet ſudores iſti qui ſponte manabant, critici fortaſſe fuerint, quoad materiæ febrilis ejus quæ expulſioni jam parata eſt, eliminationem, alii tamen qui poſt illos eliciunt, ſymptomatici tantum eſſe poſſunt, atque adeo officere magis, quam prodeſſe. Verbo dicam: Hujuſmodi ſudoribus noctu ſponte ſua prodeuntibus, opportune ſavet lecti per noctem lenis calor; quare ſtragula nec plura, nec denſiora illis quibus ſanus aſſueverat, ægro aggerantur; nec exhibeantur medicamenta quævis excalefacientia: lectulo tantum indulgeat æger aliquantulum ſolito diutius mane ſubſequente: & poſtea pergat in ſupra deſcripta medendi methodo.

Diæta ex pulticula avenacea eſt, vel juſculo hordeaceo, cum pomo ſubinde ad ignem cocto, atque etiam poſt ſecundam purgationem juſculo tenui ex pullo gallinacco. Pro potu ordinario cereviſiam tenuem nullatenus tepefactam injungo, ut & decoctum album (quod appellant) ex ℥i. C. C. ubi in aq. communis ℔iii. coctum, & poſtea ſacchar. albiſſ. edulcoratum.

Poſt catharſin bis celebratam nulla ſuadet neceſſitas, ut alio loco adnotavi, pullorum carnibus aut ſimilibus eupeptis ægro interdicere, cum hæc per purgationem medicatio ea indulgeat, quæ non poterant concedi,

cedi, si alii viæ insisteretur. Atque porro post ultimam purgationem modo febris aliquantulum deflagraverit, & intermittentis typum nondum prorsus induerit, Vini Canarini cochl. tria vel quatuor mane, & sero, ut & post prandium, per dies aliquot propinentur, quo & vires citius instaurentur, & febriles avertantur accessus.

Cum autem hæc febris species præ ceteris, quas mihi unquam videre contigit, cerebrum petere quasi apta nata sit, nec sine ingenti tum molimine, tum ægri periculo, inde queat deturbari; ægros meos solicite moneo, ne se nudos lectulo, nisi noctu tantum committant: quod si usque adeo debilitati a morbo fuerint, ut erecto corpore sedere nequeant, permitto ut vel super lectum ipsum, vel super grabatum, vestiti jaceant, capite paululum elevato; nec sino ut focus sit luculentior in cubiculo, quam cui æger tunc cum sanus erat, assueverat.

Atque ut hoc regimen omnino tenendum est ab initio in singulis hac febre correptis (si fœminas, in primis puerperii diebus decumbentes excipias) ita necessario est imperandum, ubi ad ægrum quem ob regimen justo calidius, phrenesis, petechiæ, aut purpureæ maculæ obsederunt, aut alia quævis efferatæ inflammationis indicia, accersitur Medicus. Hoc enim in statu, quantumlibet sanguinis detrahatur, quantumvis leviter tegatur corpus, quicumque demum liquores refrigerantes ingerantur, non prius sedabitur febris, quam æger se lectulo interdiu abstinuerit: cum calor circumambientis aëris inter stragula conclusi, sanguinem plus satis exagitet, & procumbentis corporis situs vehementiori impetu eundem in caput impingat. At hic ubi phrenesis ob methodum imperitiorem semel invaluit, nec subito deleri potest, nec tutum est repetita ultra limites præscriptos vel phlebotomia, vel purgatione, ejusdem curationem aggredi, tandem vero suo tempore suaque sponte, ope dicti regiminis recedet. Ad quam tamen amovendam nihil perinde confert, atque ægri caput radi: quod itaque semper præcipio, nullum emplastrum admovens, sed pileolum tantum quod ablatum rasura capillitium spissitudine quadantenus compenset, aut saltem caput a frigore externo muniat. Hac methodo cerebrum refrigeratur admodum, & recreatur, ita ut sensim calidas impressiones phrenesin excitantes queat vincere.

Et quæ de phrenitide hic dicuntur, de comate etiam huic febri supervenienti dicta sunto, in quo ut in dicta phrenitide materia febrilis in caput sursum fertur, ac proinde si linguæ albedinem excipias, nulla adsunt febris signa, at æger apyrexia prorsus frui videtur. In hoc pariter affectu ac in alio, cathartica, sudorifica, vesicatoria atque id genus alia non tantum nullo cum fructu, sed ne quidem sine maximo periculo usurpantur; istiusmodi enim evacuationes mortem sæpius quam symptomatis hujus curationem adsciscunt. Quamobrem post evacuationes generales per venæ sectionem & purgationem factas, quantumlibet hoc symptoma astantes perterrefaciat, tota res naturæ & tempori committenda est, licet enim stupore æger diu laborarit, post aliquos, multos tamen dies, pristinam sanitatem recuperabit, modo lecto non perpetim affigatur, sed de eo eximatur indies, & supra grabatum vel etiam lectum vestitus decumbat. Interim autem abradatur caput, & sub affectus finem vini Canarini cochl. tria vel quatuor bis in die exhibeantur. Sed de hoc fusius egi in *Sectione quinta & capite secundo, lib. de Morbis Acutis*, ubi de comate quodam insigni febrem constitutionis illius comitante, dísserui.

Quoad febrem autem haud deterrendus est Medicus a faciendis prædictis evacuationibus, si forte membrorum subsultum, vel motum convulsivum in ægri corpore persentiscat, dum pulsus tangitur; quandoquidem in quibusdam generis nervosi affectibus tam venæ sectio quam purgatio, etiam sæpius repetitæ non tantum non nocent, sed & necessario sunt adhibendæ. Cujus rei experimentum a me factum in medium profero, nempe in quadam convulsionis specie, quæ *Chorea Sancti Viti* vulgo appellatur; quo morbo haud pauciores quinque laborantes, & vidi, & sanavi ipsemet, & venæ sectionibus, & purgationibus, per intervalla celebratis. De quo morbi genere cum, & mihi opportune occurrat, & eorum quæ jam assero, veritati luculenter astipuletur, pauca dicere non gravabor. *Chorea Sancti Viti* convulsionis est species, quæ utplurimum pueros puellasve a decimo ætatis anno, ad pubertatem usque invadit; primo se prodit claudicatione quadam vel potius instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more; postea in manu ejusdem lateris cernitur, quam hoc morbo affectus, vel pectori vel alii alicui parti applicitam, nullo pacto potest continere in eodem situ, vel

vel horæ momento, sed in alium situm, aliumque locum convulsione quadam distorquebitur, quicquid æger contra nitatur. Si vas aliquod potu repletum in manus porrigatur, antequam illud ad os possit adducere, mille gesticulationes, circulatorum instar exhibebit; cum enim poculum recta linea ori admovere nequeat, deducta a spasmo manu, huc illuc aliquamdiu versat, donec tandem forte fortuna illud labris propius opponens, liquorem derepente in os injicit, atque avide haurit, tanquam misellus id tantum ageret, ut dedita opera spectantibus risum moveret. Cum affectus iste ab humore aliquo in nervos irruente, quorum irritatione istiusmodi motus præternaturales producuntur, pendere mihi videretur; indicationes curativas primum ad humores illos tam venæ sectione, quam purgatione minuendos, dein ad corroborandum genus nervosum omnino dirigendas censebam. Quem in finem hac utor methodo. Sanguinem ex ægri brachio ad ℥vij. plus, vel minus pro ratione ætatis, educi jubeo. Die sequenti vel dimidiam partem, vel quiddam amplius (pro ratione vel ætatis, vel etiam majoris minorisve corporis ad subeundam catharsin aptitudine) potionis purgantis communis supra descriptæ ex *Tamarind. Fol. Senn. &c.* exhibeo. Vesperi haustulum seq. propino.

℞. *Aq. Cerasor. Nigr.* ℥iij.
Aq. Epilept. Langii. ℥j.
Theriac. Androm. vet. ℈j.
Laudani liquid. gutt. viij.
F. Haust.

Potionem istam catharticam ad tres vices alternis diebus repetendam præscribo, & haustum paregoricum iisdem noctibus. Postea sanguinem rursus extrahi curo, dein ut ad catharsin, uti prius, æger revertatur. Atque ita alternatim sanguinem mitto, & subduco alvum, donec ægro vena ter quaterve fuerit incisa, & post singulas venæ sectiones, toties fuerit purgatus, quoties vires ferre posse viderentur: eo tamen temporis spatio inter alternas evacuationes diligenter observato, ut nihil inde periculi ægro immineat. Diebus a purgatione vacuis, sequentia præscribo.

℞. *Conserv. Absynth. Rom. & flavedinis Aurantiorum an.* ℥j.
Conserv. Anthos ℥ß.
Theriac. Androm. veteris, & Nuc. Moschat. condit. an. ʒiij.
Zinzib. condit. ʒj.
Syr. e succ. Citri q. s. f. Elect. de quo cap. ad magnitud. Nucis Moschat. mane & hora quinta vespertina, superbibendo Vini sequentis cochl. v.

℞. *Rad. Pæoniæ. Enul. Campan. Imperator. & Angelicæ an.* ℥j.
Fol. Rutæ, Salviæ, Betonicæ, Chamædr. marrubii albi & summitat. Centaur. minor. an. m. j. *Baccar. juniper.* ʒvj.
Cort. duorum Aurantior. Incidantur & infundantur frigide in Vini Canarini ℔vj. *Coloretur tantummodo tempore usus.*

℞. *Aq. Rutæ* ℥iv.
Aq. Epilept. Langii & Bryon. compos. an. ℥j.
Syr. Pæoniæ ʒvj.
Mſ. f. Julap. cap. cochl. iv.
Sing. noctibus cubitum iturus, instillando C. C. gutt. viij.

Applicetur plantis pedum emplastrum e Caranna.

Quanto magis convalescit æger, tanto minus pedem ducit; tanto pariter & diutius, & constantius manum in eodem situ continens, & scyphum ori magis directa via admovet: quæ certissima sunt indicia quantum profecerit in sanitate redintegranda. Ad quam quidem consummarius perficiendam, licet auctor non sim, ut plus ter quaterve utplurimum sanguinem emittat æger; attamen remedia cathartica & alterantia eousque in usum sunt revocanda, donec rectissime tandem valeat. Et quoniam qui hoc morbo semel laboravit facile recidivam pati possit, e re fore existimo, ut pertundatur ei vena, & ad dies aliquot purgetur, vel ea ipsa tempestate anni sequentis, vel paulo antequam morbus primo invasit. Sane haud multum abest quin huic methodo *epilepsiam Adultorum* cedere posse autumem, modo remedia præscripta ætati eorum rite adæquentur; tametsi, cum non nisi perquam raro hic morbus mihi occurrerit, non adhuc idem sum expertus. Sed de hoc obiter. In fœminis affectionibus hystericis obnoxiis quandoque accidit, quod ubi curatio evacuationibus dictis commissa fuit, febris post venæ sectionem & purgationes istiusmodi iteratas etiamnum duret procuratque. In hoc casu febris, quæ jam urget spirituum commotioni ab evacuationibus exci-

citatæ durationem ejus plane debet, ac proinde jam aliis omnibus posthabitis indicationes curativæ, modo signa peripneumoniæ, & inflammationis circa partes vitales absint, ad quietem spiritibus inducendam, & eorum orgasmum sedandum omnino sunt dirigendæ. Quem in finem singulis noctibus paregoricum, quod vigiliis debellandis par sit, exhibeatur, atque etiam medicamenta *Hysterica* proprie dicta bis vel ter in die injungantur, qualia sunt pilulæ ex *Galbano*, *Assa fœtida*, *Castoreo* & similibus, & julapia ejusdem indolis in *cap. de affect. Hyster.* descripta. Insuper ad vires instaurandas & vapores, quos dicunt, supprimendos concedatur ægræ talibus victitare, tam quoad cibum, quam potum, qualia appetitui maxime conveniunt.

Jam diximus, febrem hanc tum anno ultimum elapso, tum maxime hoc ipso qui nunc currit, exacerbationem quandam sub noctem quotidie adducere, paroxysmo febris intermittentis non absimilem. Quamobrem Medici illi qui usu didicerant omnes istas febres, quæ vel minimum intermittebant, (sæpe etiam quæ ne intermittebant quidem) per illam annorum seriem ab *An.* 1677. ad initium *An.* 1685. a cortice Peruviano certissime fugari, eodem remedio hanc etiam febrem adoriebantur. Quod quidem licet judicio rationis suffragante tentarent, non tamen æque feliciter illis cessit, atque prioribus istis annis plerunque cesserat. Mihi enim quantum potui diligenter perquirenti compertum fuit, etiam magnam corticis quantitatem exhibitam, rarissime ægrum a morbo liberasse. Idque ita perraro, ut quoties restitueretur æger pristinæ sanitati, ego id magis fortunato alicui morbi eventui, quam corticis viribus tribuendum arbitrarer: ita penitus cortex descivit ab illa sanandi vi & certitudine, qua prædictis illis annis pollebat. Febrem istam intelligo, qua cum nobis impræsentiarum res est, quæ quotidianam aliquatenus imitatur. Ubi vero tertianæ genuinæ, vel alternis diebus invadentis, typus reperitur cortex Peruvianus perinde hodie atque olim ægris opitulatur. Unde liquido constat, hanc febrem ab istis constitutionis prioris toto cœlo distare; cum ne hilum quidem corticis usu hic proficiamus; cumque hæc e vino & cardiacis, aliisque calidis exasperetur magis; quibus omnibus cum corticis usu olim satis conveniebat, quin & cum ipsa febre.

Porro notandum est, quod grassante hac febre, per æstatem omnem, maxime illam anni jam currentis, morbis persæpe non tam pathognomonicis febris signis, calore scil. inquietudine, *&c.* quam *ventris Torminibus*, nunc siccis, nunc dejectionibus, se ostendebat. Cum nihilominus sub hac larva ipsa hujusce tempestatis febris delitesceret, in qua exhalationes sanguinis inflammatoriæ, non pro more solito, in externum corporis habitum protrudebantur, sed introrsum per arterias mesentericas in viscera inferioris ventris, sive intestina, & nonnunquam etiam per arteriarum cœliacarum ramos in ventriculum deponebantur, quæ quidem exhalationes vomituritionem excitare solent praecipue statim ab ingestione sive potus sive nutrimenti cujusvis solidioris. Quamvis autem hæc febris sub dictorum symptomatum specie & forma delitescat, omnino tamen genuina illa methodo, quam supra dedimus, expugnanda est, perinde ac si usitata hujus febris facie compareret, idque tam ratione venæ sectionis, quam repetitæ catharseos. Nisi quod hic animadvertendum sit, quod quoties febris eo usque ventriculum infestet, ut æger potionem retinere nequeat, *Pilulæ Cochiæ Majores* (quæ ad ℈ij. exhibitæ nunquam non per viscera sibi exitum parant) loco potionis leniter purgantis substitui possint. Devorentur vero pilulæ hora quarta matutina, ita ut æger superdormiat.

Tum etiam hypnoticum dosi paulo largiore est concedendum *verb. gratia Laudani solidi Londinensis gr.* j. cum simili quantitate *Mastiches* in duas pilulas redacta eadem nocte deglutiantur; vel etiam *Laudani liquidi gutt.* 18. *vel* 20. in ℥j. *Aq. Cinnamom. Hordeat.* aut alio quovis vehiculo generosiore; quo ventriculus hujus tum viribus corroboratus tum minori quantitate non irritatus, ad medicamenti rejectionem minus insurgat. At si quovis modo potio purgans, & diacodium in ventriculo queant retineri, dictis pilulis, & laudano omnino præferantur; cum officio suo fungantur, corpore minus quam ex pilulis excalefacto.

Cum autem de torminibus ventris mentionem fecerim, monendi hic mihi sunt populares mei, quanto cum periculo, prout frequenti observatione didici, *Aquæ Minerales* in ventris torminibus quibuslibet, vel diarrhœa, vel vomitione, vel affectu alio quocunque, quem a febre oriri vel suspicari

ri possimus, præscribi soleant. Quandoquidem in tam subtili & spirituoso morbi genere ac febris extat, ejusmodi medicamenta mineralia ita omnia conturbant, ut loco eorum symptomatum, quæ febrem ex more usitato comitantur, accidentia prorsus anomala adducant, nec quicquam interea ad febris extirpationem conferant, quod me diu sæpeque observasse memini.

Illud interim omnino observandum est, utpote quod ad quamplurimos ab orci faucibus liberandos pertineat, quod non obstantibus iis quæ supra jam tradidimus, quotiescunque prædicta ventris tormina ad *Dysenteriam* usque *confirmatam* (in qua præter illa tormina materia quædam mucosa una cum sanguine per sedem excernitur) promoventur; hic mihi periculosissimum esse constat morbum aggredi protractiore illa methodo, quæ evacuandos primum, dein contemperandos acres istos humores, esse docet (ut de remediis adstringentibus, varii generis, & variante forma intro assumptis, tum & clysteribus nunc abstergentibus, nunc consolidantibus subinde injectis nihil dicam,) cum experientia didicerim dysenteriam & certissime & celerrime curari, si missis ambagibus, fluxus laudano confestim sistatur. Ita enim atrox & vehemens est hicce morbus, ut, si dysenteria jam confirmata adhuc purgare satagas, perquam metuendum sit, ne dysenteria sumptis inde viribus in præceps lata, ægrum præ incredibili fermento, quocunque te postea verteris, diutius excruciet, vel etiam vita spoliet. Advocatus itaque, guttas circa xxij. laudani liquidi in Aq. epidemica vel aq. mirabili vel alia simili protinus exhibeo, bis intra horas 24. repetendas; vel etiam hoc sæpius statis intervallis, si nempe dosis jam præscripta, mane ac sero tantum usurpata, tam torminibus ventris, quam dejectionibus cruentis, rite compescendis par non fuerit. Dejectionibus paululum incrassatis, vel jam magis consistentibus (quod primum sanitatis mox recuperandæ indicium est) & fugatis symptomatibus, tutissimum arbitror, ut aeger aliquantisper in usu prædicti remedii mane & sero capiendi perseveret, guttulis aliquot indies demptis, donec eo amplius non fuerit opus. Animadvertendum autem est diligenter, quod ægrum diutius ab usu paregorici lectulo affigendum curo, cum situs quilibet paulo erectior cerebrum facile conturbat, nisi æger somnos post in lecto satis longos captaverit. Diætam quod attinet; si æger vino prius assueverat, Canarense concedo, proba tamen aqua dilutum, in qua panis crustulum fuerat decoctum; & quam frigidam in hunc usum in lagena asservandam jubeo, ut in promptu sit ubi vinum est contemperandum. Decoctum album, e cornu cervi usto in aqua fontana, hic etiam affatim epotum prodest. Pro victu jusculum hordeaceum, vel e pullorum carnibus elixir; ovum sine testa coctum, vel aliud quodvis ex eupeptis in primos dies sufficiet. Deinceps vero tum ad liquores magis generosos, tum ad alimentum uberius solidiusque paulatim ascendendum, ne scilicet nimia vacuitas sive exinanitio, vel morbum a quo convaluerat, vel alia symptomata, quæ exinanitio solet parere, denuo reducat. Veruntamen hoc est adnotandum, quod licet in constitutione jam regnante, laudanum solitarium suo marte dysenterias subjugabat; in istis tamen annis, in quibus dysenteriæ epidemicæ grassantur, & cæteris prælucent morbis, non abs re fuerit illas primum evacuationes, quas in *capite de dysenteria* olim descripsi, in usum revocare.

Et sicuti in radicata illa dyssenteria modo dicta, ita etiam in hoc qui sequitur casu, fieri in potest, ut curatio methodo illa quæ febri unde primitus ortum duxit, debetur, illico possit expediri. Verbi gratia. Nonnunquam usu venit, ut qui rigore atque horrore corripiatur, calore & frigore per vices alternantibus, quæ sunt haud mendacia febris jam imminentis indicia, derepente viscerum torminibus, a materiæ febrilis irruptione ac insultu gravissime discruciatur. Æger cum venam ferire, & alvum repurgare deberet, ad normam supra scriptam, ad medicamenta nescio quæ calefacientia, tam intro assumenda, quam extra applicanda se confert: eo scil. animo natus, quos hujus mali fontem esse auguratur, his mediis discutiat, donec tandem augescente dolore & visceribus diuturniori mora quasi impacto, motus intestinorum peristalticus, quo ex naturæ ordine omnia deorsum propellere debent, inverti occipit, & inclusa omnia sursum tendunt, unde æger sævissimo cruciatu torquetur, & provocatur ad vomitionem, malo jam in iliaca passione desinente. Hic in medendi ratione, quam febris quæ hujusce symptomatis causa erat antecedens, sibi postulabat, ulterius procedere nequit Medicus, quam

ut

ut sanguinem ex ægri brachio semel extrahendum præcipiat: etenim quot & qualiacunque demum cathartica propinaveris, ea statim emetica fieri atque ita sursum inversum viscerum motum magis promovere solent; cum utplurimum vix fortissima quidem medicamenta purgantia vel minima eorum pars intestina permeare valeant, ac sedem petere. Rebus sic stantibus, consultissimum esse arbitror brachii venam primum pertundere; mox interjecta hora una alterave, clysterem aliquem ex iis, qui potentius operantur, injicere, ego fumum nicotianæ sive tabacci, ex tubulo inverso, per vesicam majusculam, in intestina validissime insufflatum, Enema omnium, qua mihi innotescunt, hactenus efficacissimum esse duco. Qui etiam post moram aliquam reiterari potest, nisi prior immissus, soluta alvo, meatus deorsum versus reseraverit. Huic autem remedio symptomate haud cedente omnino necesse est, ut catharticum paulo fortius ac ἀνωδυνώτερον in usum veniat, utut difficile fuerit exinde viam facere: Ut,

℞. *Pil. ex duobus gr.* xxv.
Mercurii dulc. ℈i. *cum s. q. Bals. Peruv. f. Pil. num.* iv. *capit. e cochl. uno Syr. violar.*

nullum insuper liquorem assumendo, ne minus retineantur. Sin autem æger hoc remedium per os rejecerit hac methodo procedendum,

Laudani liq. gut. xxv.
Aquæ Cinnam. fortis ℥ß.

instillatæ statim propinentur; & interjectis aliquot horis idem paregoricum repetatur. Cum vero horum usu vomituritio ac ventris dolores remiserint, tunc catharticum prius dictum iterum exhibeatur. Hoc enim tempore idem laudani tutela assumptum retinebitur, ac suo tandem defungetur munere. Verum si *Anodynorum* virtute ac vi jam penitus infractis, vomituritio ac dolor iterum redierint, carthartico interim in corpore restitante: in hoc casu, ex dejectionibus per inferiora spe omni impræsentiarum abjecta, ad usum paregorici supra descripti revertendum, idemque eousque repetendum quarta vel sexta quaque hora, donec intestinis quies omnimoda inducatur, ac proinde motus eorum naturalis deorsum versus restituatur: quo quidem tempore catharticum, quod hactenus ob contrarium intestinorum motum in corpore resisteretur, jam operationem suam per sedes exeret, quantumlibet ex tam repetito narcoticorum usu plane contrarium effectum iri videatur. Quod & ipse, dum hæc scriberem, in generoso quodam ileo sævissimo laborante expertus sum; cui tamen postea ex nimis longa tam humorum morbum committentium, quam acrium catharticorum retentione, *Aphthæ* supervenere, sed quæ satis facile debellarentur usu corticis Peruviani supra descripto; ut & os sæpe colluendo cum sequente gargarismate.

℞. *Succi Pomorum agrestium* ℔ß.
Syr. de Rubo Idæo ℥j.

At cum jam ductus isti pro naturæ lege denuo pateant, ægro liberum est, ut ad dies aliquot ferietur a purgatione, donec scilicet tumultus nuper in visceribus excitatus, omnino resederit; quod temporis spatium humorum calori & acrimoniæ diluendis contemperandisque satis commode impertiri potest. Quo facto catharsi alternis diebus, ut supra, repetendæ vacare debet, si vel minima adhuc restent febris vestigia. Sed de hoc satis.

Si infans hac febre laboret, gargarisma, tum hirudines duæ utrinque pone aures applicentur,
Dein emplastrum epispasticum posteriori cervici admoveatur,
Cum cerevisia in qua rhabarbarum fuerit infusum purgetur.

Si post catharsin febris intermittere videatur, tum *Julapium cum Cort. Peruv.* (in cap. *de Febre Intermittenti*, pro infantibus descriptum) exhibeatur.

Hoc in loco insuper est animadvertendum, quod licet *Infantes* huic febris generi æque cum adultis obnoxii sint, ac proinde pari cum illis methodo curandi, nisi quod pro ratione ætatis, minor sanguinis quantitas est detrahenda, ac catharsis tum eorum ætatulæ accommodanda, tum etiam forte rarius celebranda (sæpe enim & infantium & juniorum morbus a primo vel secundo saltem cathartico prædominabitur) nihilominus serio advertendum est, an quæ hoc modo tractatur febris pro certo hujusce constitutionis fuerit, non vero alterius speciei, quod diligenter perquiri debet in febribus iis, quæ infantes corripiunt, in omnibus quibuscunque annorum constitutionibus. Vulgo enim notissimum est infantes a doloribus ex dentitione ortis, sæpius in febres quæ,

agi, quæ haud ita facile alterius generis febribus internoscuntur. In harum ego curatione diu multumque angebar, nec nisi nuperis his annis, certo mihi persuadere potui quemlibet ex illis qui meæ curæ concrediti, ad sanitatem restituti fuerunt, tam arte, quam casu convaluisse, donec tandem de felici successu remedii haud ita celebris, imo ob tritum ejus usum plane contempti, frequenter admonitus illud ipse quoque præscriberem; quod etiamnum præ cæteris, quæ mihi innotescunt, medicamentis optime votis hic respondet. Ejusmodi verum est. Guttæ duæ, tres, vel quatuor spiritus C. C. pro ratione ætatis, in cochleari uno vel altero aq. cerasor. nigr. vel Julapii alterius appropriati, exhibeantur quarta quaque hora ad vices quatuor vel sex.

Est & symptoma aliud infantibus permolestum longe diversum & a febribus variorum annorum constitutionum, & ab illa proxime memorata. Est vero hecticæ species infantes diu affligens, qua infestati sine insigni aliquo calore languent, cum appetitus dejectione; & tam artus, quam corporis truncus ubique emaciantur. Simplicissima qua hic utor methodo, talis est. Rhei electi taleolatim incisi ℥ij. lagenam vitream duarum librarum cerevisiæ tenuis capacem, subere mox probe obturandam, immitti curo, (vel in alio quolibet liquore, quo pro potu ordinario uti solet infans) quam cerevisiam ita medicatam infanti tam noctu, quam interdiu, & cum & sine cibo propinandam injungo. Epoto hoc liquore, duas alias libras rhabarbaro eidem super affundi jubeo; quibus pariter exhaustis, alias adhuc duas pro tertia vice substituo; quo facto & rheum vires suas amittit, & infans morbo utplurimum liberatur. Ne tamen cerevisia primum affusa rhei vi cathartica saturatius imprægnata, justo vehementius alvum cieat, cautius agimus, si libra una epota alteram statim adjiciamus: post vero, recentem cerevisiam non affundemus, nisi exhausta ea omni quæ prius fuerat lagenæ inclusa.

Sed ut febrem, de qua nunc agimus, constitutionis scilicet jam currentis revertamur. Hoc sedulo observandum est, quod in hoc febris genere (perinde ac in rheumatismo & aliis morbis quamplurimis, quorum curatio solis evacuationibus absolvitur) si dictis evacuationibus pertinaciter insistamus, usque dum symptomata omnia prorsus ablegaverimus, sæpius ægro non nisi morte medebimur. Neque enim ita insolens est, ut symptomata quædam leviora, & quasi effœtæ febris reliquiæ aliquantisper etiam expirante jam morbo, perdurent: a quibus tamen nullum ægro recidivæ periculum est, quæque sua sponte pari passu quo sanitas redit, abscedent. Quid quod jam recitata symptomata haud raro nihil aliud sunt quam reiteratarum evacuationum, quibus Medicus morbi curationem tentavit, vera progenies: si huic saltem addamus in causæ partem exinanitionem illam, quam ægri a consuetis cibis potuque abstinentia superinduxit: quæ omnia cum in corpora jam a morbis infirmata & pene confecta vim fecerint, vapores, quod dicunt, haud aliter elevantur, quam in fœminis, atque eandem plane ob rationem, ob debilitatum sc. & quasi disjectum fractumque spirituum animalium systema. Quapropter post factas, quæ tollendo morbo sufficere queant, evacuationes, prudentis Medici est, ab importuna earundem ordinatione sibi temperare, & paulisper attendere quid tempus, Medicorum sæpe felicissimus optimusque, ad leviculorum istorum symptomatum depulsionem conferre possit, quæ quidem sæpenumero, prout multoties repetita observatione comperi, a paregorico duabus vel tribus noctibus assumpto, sine alio quovis apparatu, sub morbi hujusmodi exitu devincuntur.

Methodus jam laudata cæteris, quas expertus sum omnibus, in hujusce febris curatione facile antecellit. Si quando vero febrem non prorsus tollat, id saltem agit ut intermittere cogatur; ac proinde Peruviano cortici, qui hic nunquam non triumphat, conficiendam tradit. Cum autem catharsis isthic imperata curationi hujus febris obesse nonnullis forte videatur, pro comperto affirmo, nihil ita certo atque ita potenter ægrum refrigerare atque catharsin, post venæ sectionem (quæ ubique præmittenda est) celebratam. Tametsi enim medicamentum purgans eo ipso quo sumitur die, atque adeo inter operandum majorem impræsentiarum & in sanguine & in reliquis humoribus, quam qui ante fuit, tumultum excitet, & proinde febrem intendat; id tamen noxæ emolumento mox inde subsecuturo plus satis pensatur. Testatur enim experientia, catharsin, modo post eductum sanguinem tentetur, quibuslibet aliis remediis felicius certiusque febrem perdomare; tum quatenus fœdam illam humorum illuviem

viem e corpore exigat, a quibus ut a causa antecedente febris accendebatur; vel si non antea peccabant ii, jam saltem concalefacti, & a febris ardore quasi cocti & constipati, ad ejusdem moram diuturniorem multum faciunt; tum etiam quatenus anodyno viam sternit, quod tutius longe certiusque officio suo fungitur, quam si humores peccantes, qui paregorici vires aliter potuissent infringere, purgatione non fuerint eliminati.

At e contra sicuti methodus illa quæ materiam febrilem per poros cutis eliminare satagit, minus habet certitudinis, ita plus habet & fastidii, & moræ, utpote qua morbus sæpius ad septimanas aliquot producitur. Cum æger hoc modo primum in ipso sepulchri margine (si forte libitinam evitet tandem) constituatur, & per longum illum febris decursum, denso remediorum agmine infestetur, quibus ea expugnantur symptomata quæ imperita morbi tractatio advexit; dum regimine & medicamentis calidissimis tentatur curatio ejusmodi affectus, qui pro genio suo, utraque horum frigidissima omnino deposcit. Atque ita dum male sani homines artis falso dictæ regulis se mancipant; etiam spreto sensuum illis reclamantium judicio, morbum ex sua natura brevem facilemque in diuturnum, & difficilem erudite convertunt, omnia tumultu & metu conturbantes, & fluctus, quod ajunt, excitantes in simpulo. Quo facto non iis magis opus erat, quam est nauclero, ut dum in mari libero navim possit agere, eandem inter cautes & brevia inferat; unde licet majoris peritæ gubernationis famæ comparandæ opportunitatem nanciscatur, servato in tanta desperatione navigio, viri prudentis saltem nomen amittit.

Has itaque ob causas, & prudenti, ut spero, fiducia affirmare lubet, quod dicta methodus curationis per venæ sectionem & purgationem expediendæ, plus alia quavis præstabit in febribus quamplurimarum specierum expugnandis. Licet enim diaphoresis, proprie loquendo, naturæ ipsius sit methodus, qua materiam febrilem foras protrudit, & præ cæteris maxime genuina sit, & accommodatissima, quoties natura suo relicta arbitrio dictam materiam primum digerat, dein rite coctam per corporis habitum blande expellat, (quem felicem naturæ eventum febres per sudores abigentis cum Medici practici sæpe animadvertissent, hinc ansam arripiebant Δογματικώτεροι fidenter statuendi, febres universas hac tantum methodo, non vero alia quavis, profligari posse ac debere). Quo tamen dato & concesso, ars nihilominus, quantumcunque naturæ imitationem præ se ferat, id saltem sibi privilegii arrogare nequit, ut febribus per sudores certo exigendis par sit. Primo enim nescit ars quo pacto materia peccans ad expulsionem subeundam rite præparanda sit; nec si hoc sciat, certa ulla habet indicia, quibus de hujusmodi debita præparatione possit moneri; unde etiam & tempus ciendo sudori opportunissimum ignorari necesse est. Temerariam vero sudoris, nondum peracta coctione, provocationem longe periculosissimam esse, nemo opinor nisi pertinax negaverit; cum materiam crudam in cerebrum impingens, oleum camino addat. Atque, prout alias etiam innui, saluberrimum illud Hippocratis monitum, *Cocta, non cruda, sunt medicanda*, non tam catharsin, quam diaphoresin ex arte solicitandam spectare videtur. Etenim neminem in ægris tractandis vel mediocriter versatum fugere potest, quam multi indies male mulctentur a vetulis & imperitis medicastris, præpostero hoc sudorificorum abusu: his enim more receptum est, ut signis de rigore, & capitis atque ossium dolore (quæ ut plurimum febris mox invasuræ præludia sunt) conqueratur, extemplo illum lecto adjudicant, & sudoribus quoquo modo extorquendis toti incumbunt. A quo importuno molimine tantum abest ut præcaveatur febris, quæ forte vel sua sponte, vel eductis aliquot sanguinis unciis potuerat evanescere, ut e contra magis accensa vehementius exardescat, & in morbum jam radicatum confirmatumque abeat. Illud insuper (ut vetulas jam missas faciamus) notissimum est, quod sicut sudores isti qui febre primum ingruente spontanei erumpunt, symptomatici omnino sunt, nullatenus vero critici; ita etiam qui primis febris diebus diaphoreticorum vi exprimuntur, nihil magis ad morbi curationem plerunque conferunt, quam solent alteri illi symptomatici, ita præmature sua sponte manantes, hoc est ut plurimum, ne hilum quidem. Deinde vero sicut ignorat ars opportunitatem illam temporis qua sudores eliciendi fuerint, ita pariter nescia est quandiu in iisdem solicitandis perseverandum sit. Quod si diaphoresis ultra debitum tempus, quo scil. materia morbum committens penitus fuerit

fuerit exacta, protrahatur; humidarum istarum particularum, quibus sanguis diluendus contemperandusque erat, absumptio, febris tum moræ diuturniori, tum incremento ministrabit. Constat itaque, quam in lubrico res hic vertatur; cum e contra penes Medicum sit alteram illam methodum, qua materia febrilis per phlebotomiam & catharsin eliminatur, pro arbitrio suo moderari. Adde, quod hoc etiam nomine hæc illi alteri anteponenda est; quod scilicet si forte Medicus propositum sibi scopum non attigerit in sanando ægro, saltem eundem in nullum discrimen adducit, quod in diaphoreticorum usu contingit, nisi convalescat. Etenim vel calor lectulo jugiter inclusi, cui præter solitum morem aliquandiu se addixit, (ut cardiaca, quæ in hac medendi ratione locum semper obtinent, omittamus) naturæ œconomiam confundit, & convulsivos artuum motus, aliaque symptomata prorsus anomala adfert. Quæ sane ideo delineari non possunt, quia sub morbi historiam non cadunt (quod in symptomatibus plerisque ad quemlibet morbum spectantibus usu venit) sed a superaddito tumultu & confusione oriuntur, quibus sæpe opprimitur natura, quoties curationem morbi hac methodo aggredimur. Quæ quidem omnia vulgo malignitati nescio cui solent imputari.

Cujus de *Malignitate* (sive notionem, sive verbum dixeris) opinionis inventio humano generi longe ipsa pyrii pulveris inventione lethalior fuit. Cum enim eæ febres præsertim malignæ dicantur, in quibus intensioris præ cæteris inflammationis gradus conspicitur, hinc Medici se ad usum cardiacorum, & alexipharmacorum nescio quorum contulerunt, quo scilicet per cutis poros expellant quod somniant *Venenum*, (hoc enim est dicendum, nisi malint verbis ludere, quam illud quod potest intelligi, serio proponere) ex quo factum est, ut regimen calidissimum methodumque huic parem iis morbis adaptaverint, quæ frigidissima tum remedia, tum regimen præ cæteris sibi postulabant. Quod quidem satis arguitur tum in variolarum, qui ex calidissimis in rerum natura affectibus est, tum in febrium aliarum curatione. In quem errorem forte inciderunt ex conspectu petechiarum, macularum purpurearum, & cæterorum id genus ἐξανθημάτων; Quæ tamen omnia in plerisque subjectis, inflammationi, ægri sanguini jamdiu plus satis a febre accenso superinductæ, omnino debentur. Utpote quæ raro sponte sua efflorescunt, præter quam sub adventu pestis ipsius: atque in initio invasionis istarum variolarum confluentium, quæ summæ inflammationis participes sunt. In hoc enim morbi genere maculæ liventes in variis corporis partibus, una cum pustulis primum erumpentibus, comparent; atque æger eodem tempore sanguinis excretione vel per meatus urinarios, vel cum tussi per pulmones, fatigabitur; cum ita valida exagitatione, atque orgasmo ab inflammatione orto, sanguis ferociat, ut diffractis jam repagulis, in cavitates corporis præceps ruat: Et licet maculæ istæ purpureæ in hac febre non a tam intenso sanguinis calore, qualis is est, qui istiusmodi hæmorrhagias excitat, ortum ducant; ab eadem nihilominus inflammatione sed gradu remissiori producuntur: & quoties ista sanguinis excretio (unicum in variolis symptoma cui devincendo nondum par est ars medica) non accedit, refrigeranti regimini facile cedunt. Quod si malignitatis præsentiam non tantum e maculis purpureis colligunt, sed ex eo quod observaverint, febris symptomata subinde fuisse mitiora quam quæ ejus naturæ competere viderentur, ægrum tamen magis viribus occisum fuisse, quam pro ratione temporis a quo cœpit ægrotare; Respondeo omnia hæc exinde tantum procedere, quod natura a primo morbi impetu quasi oppressa, devictaque, non satis valida est, ut symptomata regularia & magnitudini morbi consona exerat, omnia vero phænomena prorsus sunt anomala. Etenim perturbata œconomia animali & quasi disjecta, febris exinde deprimitur, quæ obtinente genuino naturæ ductu, vigere solet. Cujus rei experimentum haud vulgare occurrisse mihi memini multis abhinc annis, in juvene quodam ad quem accersebar. Quamvis enim ferme animam agere videretur ille, calor tamen in externis corporis partibus ita ad tactum sentiebatur temperatus, ut fidem mihi derogarent adstantes amici, quoties asserebam eum febre laborare, quæ ob sanguinis oppressionem (cujus mole, exitu negato, quasi strangularetur) se explicare & ostendere palam nequibat: quod si venam inciderent, febrem illico satis violentam statim animadverterent. Aperta vena, & sanguine paulo copiosius educto emicuit febris, qua vehementiorem mihi nondum videre contigit; quæ non nisi tertia

quartæve demum phlebotomiæ cessit. Sed de his satis.

Quod si rationes a me allatæ tanti non sint, ut certo ac necessario evincant, rem ita se habere atque ego statui; attamen si suffragante experientia deprehendero hancce febrim evacuationibus per diaphoresin factis haud libenter cedere, habeo quod quæro. Neque enim cujuslibet demum ratiocinatio, sed potius experientia docere poterit, quænam febrium species diaphoreticis, quænam vero aliusmodi evacuationibus sanari possint ac debeant. Et profecto nemo sapiens cui tam hominum quam rerum natura satis est perspecta, in iis, quæ meræ speculationes sunt, nullo autem certo experimento determinari queunt, in cujusvis mortalis verba, quantuscunque is demum fuerit, facile juraverit: cum idem animadvertisse debeat, *Momenta Rationis* ita prorsus varia, itaque subtilia esse, ut cum aliquis theoriam quamlibet proposuerit, ita validis rationibus suffultam, ut adstantium, quotquot sunt, omnium assensum extorqueat; hunc mox alius insignioribus forte naturæ dotibus præditus, excipit, qui sententiam istam, quæ ita pulchræ stabilita videbatur, convellit, & firmiori argumentorum vi nihil illud esse, quam cerebri commentum, cujus nulla prorsus in natura vestigia reperiuntur, palam ostendit. Cujus jam loco is novam quandam substituit hypothesin, majori adhuc verisimilitudinis specie innixam, & magis affabre concinnatam; quod tamen posterius figmentum, pari cum superiori illo fato fungetur, quoties Tertius aliquis se objecerit, qui Secundum istum tantum ingenio vincat, quantum ille sibi præcedentem devicerat. Atque hoc iterabitur toties quoties, donec tandem ad illum proventum fuerit, quem *ultima humani ingenii potentia* consummaverit. Quam vero difficile sit hunc hominem investigare & a cæteris dignoscere, statim sentiet, quisquis non usque adeo desipit, ut hanc sibi laudem delirus arroget. Quinimo, cum jure merito suspicari liceat, esse naturas in orbibus illustrioribus, per Universi expansum hinc illinc sparsis, pene infinitas, quæ præcellentiori longe intellectus vi pollent, quam nos homunciones; haud satis scimus, an non vel totum hominum genus cerebum, cogitationum officinam, habeant a natura ita efformatum, ut non tam quid sit absolute verum, quam quid maxime conveniens, ac suis naturis accommodum, excogitare queant. Atque hæc iis qui in medicina facienda potius speculationibus vanis, quam experientiæ solido sensuum testimonio innixæ, fidem adhibent, dicta sunto.

Quod si quis hic regerat; An non igitur de facto experimur hanc febrem methodo huic quam tradis, prorsus contraria persæpe fugari? Respondeo toto, quod ajunt, cœlo distare curationem morbi ea methodo cui solum ægri nonnunquam ad sanitatem restitutio astipulatur; & ejusdem curationem, ista praxeos methodo, cui & frequentior ægri restitutio, atque etiam phænomena practica omnia quæ in eodem curando incidunt, pariter astipulantur. Exempli gratia: in variolis. Multi ex iis qui diro calidorum & regiminis & remediorum usu cruciantur, tamen convalescent; ex adverso autem, & iis pariter feliciter cedet, quorum curatio methodo plane contraria tentatur. Jam quo pacto litem hanc finiemus? quænam methodus est præferenda? hoc plane modo certissime dijudicabimus. Nempe si in illo regimine priori exploratum habuero, me quanto magis ægrum excalefacio, tanto magis febrem, inquietudinem, delirium cæteraque symptomata intendere ac promovere; e contra vero deprehendero, eundem, ubi moderate refrigeretur, tanto sedatiori temperamento esse, tantoque minus tam a febre, quam ab aliis symptomatibus vexari. Addo quod servata debita illa carnis musculosæ temperie, quæ pustularum tum augmento, tum maturationi maxime competit, & grandiores sunt pustulæ & liberalius implentur, quam si æger nimio suffocaretur calore. Posito hoc utroque casu, satis manifestum esse arbitror, quam potius praxeos methodum sequi debeamus. Pariter in illa, de qua nunc agimus, febre, si comperiam ægrum quo magis calefit, eo magis non tantum phrenesi, maculis purpureis, petechiis, *&c.* obnoxium esse; sed & febrim insuper symptomatibus omnium generum irregularibus & anomalis exinde stipari. E contra vero si alium ægrum ea, quam jam proponimus, methodo tractatum ab his symptomatibus prorsus liberum observaverim, ratio dictat posteriorem hunc praxeos modum, longe alteri præstare, tametsi uterque æger ita diversimode curati ad sanitatem revertantur. Quod si plures hac via quam alia ista mortem effugiant, eo facilius solvitur controversiæ nodus; qua de re non est mearum partium judicium ferre, ne mihi & meis plus æquo faveam.

Atque

Atque hæc de hac febris specie. Quousque illa durabit non hariolor. Neque satis scio, an non sit initium aliquod spirituosius ac subtile, & quasi primordium *Febris* illius *Depuratoriæ* jam antiquatæ, quam insecuta est immanissima illa pestis. Sunt profecto phænomena quædam, quæ me, ut hoc credam, quadantenus inducunt, quandoquidem non tantum febres intermittentes proprie dictæ, præsertim *Quartanæ* hic illic sparsæ adhuc restant; verum etiam nonnullæ ex his febribus continuis subinde in intermittentium castra, maxime autumno jam pendente commigrant. Ut jam taceam, exacerbationes in hac febre supra memoratas, eorum paroxysmorum qui febres intermittenter comitantur, genium aliquo saltem modo referre. Tum etiam quod hoc morbo laborantes ad vomitionem satis sunt propensi. Qua de re tamen nihil prorsus pro comperto venditare animus mihi est, quoniam non jam mihi succurrit, qua facie febris depuratoria se primum extulit; prout libro *de morbis acutis*, sect. 1. Cap. III. his verbis subindico. *Quanto autem jam tempore prædicta Febris continua invaluerat dicendo non sum, cum mihi hactenus satis fuerat ad generalia Febrium Symptomata attendere; utpote qui nondum vel juxta varias Annorum crases, aut ejusdem Anni varia tempora easdem distingui posse animadverteram.*

QUandoquidem in toto Clariss. Auctoris nostri Opere de Febribus in genere, ac de pestilentialibus, contagiosis, aliisque malignis in specie, abunde actum est; omissa tamen Febre Miliari, quæ inter has ultimas a Clariss. Hamilton recensetur, ejus in hoc argumento Tractatum jam tradimus, & hic est.

DAVIDIS HAMILTON,

Equitis Aurati, Regalis Societatis Londinensis utriusque Socii, *Necnon* Magnæ Britanniæ Reginæ Medici Ordinarii.

TRACTATUS DE FEBRE MILIARI SEU VESICULARI.

Accessit

Febris Miliaris Historiarum Fasciculus.

Ad Lectorem. *PRÆFATIO.*

TRactatui naturali ordine prodomo sequentem addendum censui ea ratione, ut Praxeos speciem, secundum normam mihi usitatam, & a me jam ante propositam, Lectori exhiberem. In quam rem utilius præstandam, præ aliis morbis, Febris Miliaris sive Vesicularis naturam, curandique methodum describendam elegi; quod Medicorum neminem, de hac febre, tanquam specie diversa, saltem justo volumine, hactenus scripsisse viderim: Cum tamen in quamplurimis, vel in chronicum morbum immutari, vel brevi exitialem fuisse, noverim. Nonnunquam enim id ægrorum, in hujus morbi principio mitiori, de seipsis negligentia, aut diutius elongati impatientia, evenit: Nonnunquam etiam Medicorum fallacibus ejus symptomatibus cœcatorum ignorantia: aut tandem, ubi visitatio-

nes necessario continuandas omittunt, intempestivo metu, ne lucri gratia curationem procrastinare videantur. Quamobrem & existimavi operæ impendendæ pretium, si his meis observationibus, ab inspectis ægris diligentissime collectis, Medicis junioribus lumen præberem, & hoc facto Peritos excitarem, suas etiam in lucem proferre. Quo autem ea, quæ in hac Dissertatione dicta sunt, magis adhuc firmentur, clariusque illustrentur; Historiarum huc pertinentium, fusiusque exaratarum, Fasciculum subjiciendum curavi. Et firme credat Lector, me summa ubique veracitate usum fuisse.

De Nomine hujus Morbi, Genere, & Speciebus.

FEbris miliaris, a pustulis sive vesiculis, seminis milii speciem quodammodo præ se ferentibus, & præcipue circa partes superiores apparentibus, nomen accepit. Mihi tamen videtur potius nominari debere febris vesicularis. Quia pustulæ sunt vesiculæ, primo sero limpido, deinceps subalbo, perlarum colori non absimili, plenæ.

Non desunt, qui febres solummodo pestilentiales petechialesque opinantur malignis annumerandas. Censeo tamen & alias, specie diversas, malignarum classi debere referri.

Primo, quascunque febres, vel contactu, halituve, vel quavis alia contagione tralatitias.

Deinde, & istiusmodi febres quas statim ab initio dolor vehemens, & alicui parti affixus comitatur, *viz.* capiti, aut intestinorum renumve regioni, aut etiam artubus. Pariter ac si ægrotus cephalalgia, vel dolore colico, aut nephritico, vel podagra, aut rheumatismo, vel etiam doloribus parturientis, tanquam originali morbo, laboraffet. Cum tamen istiusmodi febris miliaris symptomata haud iis cessura sint remediis, quæ, ubi morbi ita nominati primarii sunt, valere solent.

Porro, & in quibus spiritus animales subito opprimuntur & deficiunt; Et ubi prædicta symptomata a nulla causa evidenti, sed a veneno quodam latente, pendere videntur, ab Antiquis occultæ qualitatis, a Neotericis vaporum nomine designato.

Vel demum, ubi ex causa, ut videtur, non absimili, spem salutis subitanea mors excipit. Quæ omnia, ut malignitatem ostendunt, ita & in febre miliari servavi accidisse.

Et notatu dignum est, hanc febrem eadem malignitate ac petechialis apud Indos grassari.

Hæc febris species duplex est, simplex & composita. Simplicem dico, quoties pustulæ erumpunt nullæ, præter miliares, de qua hic dissertursus sum. Complexam, cum, pustulæ pupillares rubræ, miliaribus sint interspersæ; quæque ubi solitariæ sunt, *a Rash*, vulgo appellantur.

Et notandum est, pustulas miliares nonnunquam variolis immisceri, easque, dum intumescunt variolæ, paulatim exarescere. Verum post exiccatas pupillares superstites manere.

Febris Miliaris Descriptio.

QUo melius febris miliaris historiam præscribam; antecedentia, concomitantia, & consequentia enumerare placet.

Antecedunt, constitutio corporis imbecillis, sive ea naturalis est, sive ex evacuationibus supra modum factis, victuve nimis parco adventitia: sanguis serosior: mens imbecillior & timidiuscula, ac facilius læsa ab externis, ut in fœminis & effœminatis viris. Cogitatio multa & intensa, aut mœstitia. Obstructio, vel ulcus in aliqua parte cum dolore conjunctum. Unde dolore colico, aut calculo, aut renum ulcere, Podagrave diu affecti, huic febri magis sunt obnoxii. Calor etiam internus in mulieribus, cum vel sine siti, & præcipue sub tempus puerperii; unde & partus dolores minus solito vehementes sunt, & spiritus sine causa evidente admodum deprimuntur, cum oppressione pectoris suspiria cogente. Quibus, ut in aliis febribus, hic etiam fere semper accedit frigus externum.

Hanc febrem sæpe comitatur dolor, colici, nephritici, pleuritici, rheumatismatici, vel parturientis æmulus. Nec non oppressio pectoris, cum depressione spirituum. Dolore prædicto post biduum triduumve recedente, totius corporis horror, deindeque frigus calorque alternatim oriuntur. Lenior tamen hic calor est, quam in febre vulgari con-

continua, & naturali propius accedit: Dum vola manus calore magis intenso afficitur, pars convexa mitiori. Pulsus etiam frequens est, sed debilis. Spiritus sæpe maxime deficiunt, & quasi ex magno pondere pectus oppressum edit suspiria. Somnus obrepens subito est interruptus; omnium pene symptomatum maxime inseparabile. Sæpe enim plures dies noctesque sine delirio, aut capitis dolore, insomnes sunt: fere multo diurius quam in aliis febribus. Cujus rei exemplum vidi, præ aliis singulare, in fœmina quadam illustri, quæ sub cura Doct. *Francisci Bernard*, in hac febre, sine delirio, doloreve capitis, per mensem passa est vigilias. Lingua nunc aphta alba obducta est, nunc sanorum similis. Urina, nonnunquam, fere ut aqua communis, pallida; alias, naturalem præ se fert colorem. Quo symptomate decepti juniores Medici, frequenter ad vapores, uti vulgo loquuntur, referunt. Hac febre correpti aliquando ventriculi ægritudinem, præcipue post somnum, patiuntur, & nonnunquam diarrhœam, vel ex sua negligentia, vel ex mala praxi, scilicet, dum calefacientia in paroxysmis hystericis usitatiora, sine diaphoreticis, præscripta sunt. Unde, loco placidi naturæ progressus, materiam morbificam per diaphoresin expellentis, rapida fermentatio eandem in intestina deturbat. Alvus nunc astricta, nunc cum ventriculi ægritudine, & intestinorum doloribus, soluta est. Modo multum sitiunt, modo parum. Aliquando manus & lingua, Medico porrectæ, tremunt; & ægri quasi cum tremore loquuntur. Motibus etiam convulsivis, delirio, ac difficili respiratione haud raro premuntur. Quorum symptomatum exacerbationes, febris intermittentis paroxysmorum instar, recurrunt. Pectoris cum suspiriis oppressio, vel sine causa evidente spirituum major defectus, vigiliæ, & spirituum commotio, *a Hurry in te Head* vulgo dicta, quoties ægri ad somnum se componunt, nec non pulsu frequens & debilis, quibuscunque aliis symptomatibus conjuncta, pustulas miliares erupturas semper prænunciant. Quæque omnia persistere solent, donec pustulæ miliares emineant: deinde a plerisque ægroti liberantur.

Hæ pustulæ, plerunque in pectore, collo, & digitorum interstitiis, interdum etiam in toto corpore sunt perspicuæ; & paulatim indies auctæ; tandem evanescunt; cuticula pustularum sedibus subscabra manente. Nonnunquam pruriunt, præcipue in febre miliari complexa; ubi scilicet pustulæ pupillares rubræ permistæ sunt miliaribus. Et observare est, hanc febrem, quo simplicior est, symptomata habere eo leviora; Quæque hac ratione, tam incautis Medicis, quam ægris, incuriam frequenter creat. Unde febris hæc vel magis fit periculosa, vel morbus alius sæpe oritur. Ex minori enim cautela, quam primo loco adhiberi oportuit, gravioribus, sc. ventriculi ægritudine, appetitu diminuto, calore interno, oppressione pectoris, spirituum depressione & suspiriis: caloris, & frigoris irregulari recursu, vigiliis, & similibus, aliquando incipit.

In hujus febris declinatione sudore frigido sæpe madent manuum superiora.

An pustulæ miliares certo die apparere soleant, difficillimum est observare: cum prima hujus morbi facies, & de eodem patientis narratio, adeo sint incertæ. Quantum autem assequi possum, eas opinor decimo vel undecimo die, a principio, plerunque pullulare; si modo febris regularem habeat progressum; & circa decimum & octavum, vel ubi materia morbifica abundat, circa primum vel secundum & vicesimum deficcari.

Tempus eruptionis observare, tanta vi primo in iis fœminis, quae tertio a partu die advocatus, de horrore vel frigore, & calore subsequente quærentes audivi. Cum enim pustulas miliares in illarum pectore & collo inspectis viderim, eas judicavi a multis diebus febre miliari correptas fuisse. Et scrutinio facto ab usque morbi initio, vel calorem præternaturalem, vel partis alicujus dolorem, cum vel sine siti, & cum maxima pectoris oppressione, ac suspiriis, spirituumque defectu, ante partum sensisse comperi. Quæ symptomata, cum ab appropinquante partu pendere putarentur, a partu se bene habituras sperabant. Deinde, partus dolores, etiamsi solito sint mitiores, eos tamen, maxima pectoris oppressio cum suspiriis, spirituumque defectus (ab obstetricibus timor & vapores dictus) pulsusque frequens ac debilis subsequuntur, pustulasque miliares prænuntiare solent. Quarum eruptioni in puerperis, ad sudorem in lecto compositis, via sternitur. A primo itaque calore interno, vel dolore ante partum, ad eruptionem a partu, dies undecim frequenter numero. Verum ægrotæ sui status ignorantia & præpostera narratio, Medici prognosin utplurimum adeo confundit, ut ipsis

ipsissimum diem vel curiosissimus haud indigitare noverit.

Febris miliaris consequentia, quatenus meæ observationi occurrunt, sunt tumor femorum, tibiarum, pedumque, non semper indolens, extumescentia & abscessus mammarum; depravata memoria, fluxus lochiorum nimius, & urinæ, affectus, hypocondriaci aut hysterici æmulus; calor internus, cum debilitate, languore, & diminuto appetitu conjunctus. Horum inquam, nunc hæc, nunc illa contingunt, quoties febris, vel ex suo malo more, vel Medici mala praxi, infelicem habet exitum.

De Febris Miliaris Caussis internis.

QUod ad causas febris miliaris internas attinet, partim a sanguinis, & succi nervosi serositate nimia, & quadam acida acrimonia, partim etiam a succi nervosi nimia commotione, pendere videtur. Quæ mea conjectura ex hujus morbi præcedente historia, ex medicamentorum huc pertinentium effectu, & ex cadaveribus hac febre mortuorum dissectis, probabilis videtur.

Sanguinis acrimoniam seu aciditatem arguunt secretiones huic febri peculiares. Urina enim hic magis decolor est, sanorumque similior; emittiturque majori copia, quam in febre ardente, ubi sanguis & succus nervosus particulis sulphureo salinis impregnantur. Et experimur urinam decolorem copiose effluere, ex usu Oxymellitis scillitici in hydrope incipiente. Ptyalismus etiam in hac febre plerunque copiosior est, quam in ardente. Ideoque hic sitis ut plurimum minor est, & lingua viscoso humore minus obducta. Porro, & pustulæ miliares, quæ sero plenæ sunt vesiculæ, ab aciditate prædicta secerni videntur: non secus ac a quovis acido affuso, fit lactis serum.

Idem patet a medicamentis juvantibus, testaceis scilicet, ut oculis cancrorum & similibus, quæ acida absorbent.

Nec minus ex lædentibus. Omnia enim sapore acida, ut succus limonum, &c. in hac febre nocent.

Serositas sanguinis probatur a calore, qui hic mitior, quam in febre ardente, sentitur. Et quo simplicior est hæc febris, eo mitior est calor. Nam ubi pustulæ rubræ, *a Rash* vulgo dictæ, miliaribus sunt interspersæ, omnia symptomata febrem magis ardentem ostendunt. Et anasarca laborantes, ubi sanguis sero abundat, licet febre aliquando miliari, & symptomatibus nervosis, vix tamen unquam ardente afficiuntur.

Idem probat tempus, quo pustulæ miliares erumpunt. Quæ ob sanguinis serositatem, indeque calorem & motum mitiorem, non tam cito ac papillares & variolæ, ubi sanguis sulphure magis abundat, expelluntur. Quemadmodum simplex aqua, tardius quam vinum aut spiritus vini ebullit. Quam etiam ob causam spiritus animales in febre primo commoventur.

Remedia hujus febris curationi adhibita idem ostendunt: nimirum, continuata diaphoresis, & vesicatoria successive apposita. Quæ serositatem sanguinis, & succi nervosi diminuunt, eodem tempore quo eorundem aciditatem edulcorant. Adde, & curatio hujus febris a natura perficitur, sanguinis serum, ex aliqua parte, in generatione pustularum miliarium, eliminando. Neque liquores & aquosiores, hic adeo multum, ac in febre ardente, prosunt, ubi potius pulli gallinacei jusculum copiose bibendum est. Porro, & quæcunque seri diminutionem per diaphoresin impediunt, lædentibus adnumeranda sunt; ut frigus externum, & medicamenta calefacientia sine vi diaphoretica.

Tam aciditatem sanguinis, quam serositatem, cadavera eorum, qui hac febre moriuntur, satis perspicue demonstrant. In quibusdam enim partibus sanguis coagulatur, & non secus ac oleum ex effusione spiritus vitrioli nigrescit. Idem tamen sanguis extravasatus linteum valde pallido colore imbuit. In aliis partibus, adeo serosus est, ut & ipsa vasa sanguinea vere palleant. Cujus rei instantiam profero, in sequentium historiarum ultima. Et nuperrime vidi non absimilem, in juvene quodam illustri, annos circiter unum & viginti nato, hac febre mortuo, ex omissa morbi curatione tempestiva. In cujus abdomine, thorace, & cranio apertis, vasa, quibusdam in partibus, sanguine nigricante & coagulato, distenta erant. Sanguis tamen e vasis discissis elapsus pallido colore linteum infecit. Et non infrequenter experimur, e vena secta sanguinem rutilantem fluere; a vino nempe generoso copiose ingesto, colore tamen pallido lintei imbuti suam serositatem ostendere. In aliis hujus cada-

cadaveris partibus, sanguis serosus videbatur, & pallido colore tinctus, ut & cor ipsum. Plexus etiam choroides, ob copiam sanguineorum vasorum ipsum formantium, semper fere rubicundus, maxime pallebat: tum acidi, tum serosi sanguinis argumentum. Neque dubitandum est, succum nervosum, a sanguine ortum, similem naturam adeptum fuisse.

Intemperiem febrilem in liquore nervoso sive spiritibus animalibus primitus accendi, symptomata nervosa primo occurrentia, nempe dolor, spirituum depressio, vigiliæ, & similia supra enumerata, probant. Cum interim symptomata, quæ sanguinis fervorem febrilem indicant, uti calor vehemens, pulsus fortis, capitis dolor, sitis, linguæ siccitas, urina rubicunda & parca, &c. omnino desunt. Demum in hac febre juvantia, nempe mens spiritusque ab omni tumultuario motu immunes, idem ostendunt. Hic itaque commotio febrilis, & seri sanguinis metastasis in succum nervosum originari videtur, indeque in sanguinem transferri.

De Symptomatum Caussis.

FEbris acuta continua, non maligna, ex obstructione glandularum, cutanearum præcipue, indeque sanguineorum vasorum plethora pendere, plerique autumant. Et in febre simplici miliari succo nervoso idem accidere, verisimile est. Nam ut nervi ex obstructione tenduntur, ita ex tensione dolor oritur, hujusce febris symptoma omnium fere primum. Ideoque medicamentis diaphoreticis, plethoram & obstructionem nervorum capillarium minuentibus, potius quam laudano consopitur. Uti & ex petechiarum aut variolarum eruptione, ægri a dolore, symptomate eorum primario, magis liberantur, quam ab usu laudani.

Succus nervosus, nervorum capillarium obstructione auctus, & in suo motu repulsus, motum irregularem imprimit spiritibus animalibus, & horrore ægrotum afficit.

Calor autem succedit frigori, ex succo nervoso in sanguinem (tandem obstructione reserata) copiosius transfuso, motumque sanguinis citatiorem generante. Neque tamen hic, ubi sanguis scatet partibus seroso acidis, quæ motus ejus inhibent, pulsus adeo magnus est, ac in aliis febribus, quæ primo in ipso sanguine, salinis sulphureisque particulis luxuriante, excitantur.

Calor & frigus se mutuo excipiunt, sed irregulariter. Nimirum a serositate sanguinis, succique nervosi ab eo secreti: qui exinde citius a medicamentis, motu corporis, multiloquio, vel animi pathematis, affecti sunt. Ideoque nihil magis conducit ad caloris frigorisque irregularem recursum cohibendum, quam mora in lecto & quietudo.

Pectoris oppressio & suspiria, a liquore nervoso, in nervis pectoris capillaribus stagnante oriuntur. Vesiculis enim seu pustulis miliaribus emissis, ægri ab oppressione liberantur. Certe a sero in asperæ arteriæ extremis ramulis minime pendet. Ita enim produceretur asthma, & pharmacis pectoralibus oppressio allevaretur: quæ tamen hic sunt inutilia, & quæcunque pustularum miliarium eruptioni incommoda.

Oppressionem hanc comitatur spirituum defectus. Neque ob sanguinis serositatem, indeque parciorem in succum nervosum spirituum secretionem. Oritur etiam a succi nervosi serositate, spiritus animales onerante. Serositate enim per diaphoresin diminuta, liberantur spiritus animales, viresque æger recuperare videtur. Non secus ac bajulator, qui deposito onere spiritus statim resumit. Quod non accidit in spirituum defectu, ex hypercatharsi orto. Et notatu dignum est hac febre miliari laborantium, non secus ac oneribus defessorum, pulsus eundem manere, dum spirituum defectum passi sint, & ab eodem liberentur. Verum ex evacuatione nimia pulsus debilitas spirituum depressioni respondet.

A motu spirituum animalium magis celeri insomnes sunt, sæpeque delirant; & quoties ad somnum se componunt, de quadam sensus interni confusione queruntur.

Quando in vigiliis caput indolens est, a minori impetu sanguinis versus cerebrum pendet. Licet enim motu paulo vegetiore circuit, quam in sanis, remissius tamen quam in aliis febribus, sive intermittentibus, sive continuis, movetur. Quamobrem & sitis hic longe mitior est, quam in febre ardente. Et eandem ob caussam urina est magis decolor, sanorumque similior: & majori copia emissa, ex aciditate sanguinis serum separante. Qua de caussa frequentius etiam expuere solent.

A serositate spirituum animalium muscu-

sculi antagonistæ non semper æqualiter contracti retinentur; unde fiunt motus convulsivi. Sin autem a serositate prædicta contractio musculorum fuerit debilior, linguæ manuumque solummodo fit tremor.

In hujus febris principio, si ægri similitudine vaporum decepti, e lecto surgant, calidave medicamenta usurpent, sanguinis spirituumque motus exinde augetur: Et loco pustularum miliarium natura ad materiæ morbificæ intempestivam ac deviam secretionem stimulatur. Unde producuntur symptomata, secundum varias partes in quibus deponitur, variata; febrisque miliaris sub alterius morbi forma delitescit. Si in ventriculo, nauseam & vomitum parit; in intestinis, dolorem & diarrhœam. In quo casu, dolores & diarrhœa, citius leni & continua diaphoresi, quam laudano vel adstringentibus recedunt. Et si contigerint solummodo duæ tresve sedes, absque ventris torminibus, spirituumque defectu; quæcunque adstringentia & opiata censeo amovenda. Quippe sæpenumero satis est materiæ, tam in sedes, quam in pustulas miliares distribuendæ. Quapropter & de earum eruptione a sedibus nihil metuendum est, idemque experimur, ubicunque materia abundat secernenda: exempli gratia, in variolis ubi nec enema, nec venæ sectio, pustularum eruptionem impedit. Nec quicquam mali accidit a catameniis, toto variolarum cursu lente effluentibus.

Pulsus denique fit debilis, a serositate sanguinis succique nervosi; & proinde spirituum animalium paucitate, cordisque laxiore systole.

De Signis in hac Febre Prognosticis.

DE hac febre prognosis ita instituenda est. Si ægrotus sui regimen in principio omiserit, medicusve pharmaca calida diaphoresin minime excitantia præscripserit; licet symptomata ab initio fuerint mitiora, morbus tamen sæpe in pejus ruit, & vel mortem, vel ægritudinis diuturnitatem minitatur.

Si ab initio pars aliqua doleret, vel æger indolenter calesceret, aut ei ventriculus ægrotaret, deindeque calor & frigus alternis vicibus, intervallis tamen inæqualibus recurrerent, spirituumque defectus, & pectoris oppressio cum suspiriis, facili respirationi conjuncta sint, tandemque pustulæ cum leni & perpetua diaphoresi sese ostenderent, res plerunque in vado est.

Delirium, motus convulsivi, convulsio, vel apoplexia, si ex signis hujus febris pathognomonicis, nempe summa pectoris oppressione, cum suspiriis, spirituumque defectu, symptomata comitantia viderentur; & in principio acciderent; facilius Medici diligentiæ praxique regulari cedunt. In progressu vero, & declinatione, ubi æger imbecillior est, & pustulæ miliares, aut ex impresso frigore, aut forsan a mala praxi delitescunt, in cerebrum, nervosque lethalis fit metastasis, & brevi mors sequitur.

In hac febre, suppressio diarrhœæ subitanea, sive sponte, sive adstringentium, sive opiatorum ab usu fit, apoplexiam cavere jubet. Præcipue, si iste morbus, ex plethora & partium structura, staret in procinctu.

Citrinus urinæ color, qui subito in pallorem transit, de metuenda metastasi Medicum monet.

In puerperis hac febre correptis, diarrhœa symptoma periculosum est. Non modo enim pustularum eruptionem, sed & fluxum lochiorum impedit.

Respiratio difficilis, vox faucibus hærens, & linguæ tremor, inter periculosa symptomata collocanda sunt. Præcipue, dyspnœa nervosa.

Ægri, quo magis somnolenti, eo felicius convalescunt.

Qui mitioris sunt indolis, facilius quam qui feroces & iracundi, liberantur.

Si natura & Medicus, quasi junctis manibus procedant, statim a desiccatis pustulis, ægri vires recuperant. Nisi ex abundantia materiæ morbificæ, reliquiæ super partem aliquam separentur.

In febre scarlatina, si pustulæ miliares colori rubro extincto superveniant, salutem promittunt.

De Febris Miliaris Simplicis Curatione.

EX hujus febris miliaris simplicis natura descripta enatæ indicationes curativæ sunt hujusmodi. Nimirum, sanguinis & succi nervosi aciditatem dulcificare, eorumque serositatem diminuere, nec non spiritus animales liberare & restaurare: Et hac methodo obviam eundo periculosis symptomatibus spirituum animalium sanguinisque motum ad æquilibrium restituere. Quo facto,

cto, pustulas miliares e materia rite præparata genitas, solito tempore expectare licet.

Ad sanguinis succique nervosi aciditatem (unde coagulationes sanguinis, & seri secretiones proveniunt) edulcorandam; medicamenta, vulgo alcalina dicta, & præcipue testacea, sunt oculi cancrorum, margaritæ præparatæ, & similia. Et ad eorum serositates simul minuendum, quæ etiam lenem & continuam diaphoresin promovent, maxime omnium prosunt: in quorum numero pulvis e chelis cancrorum compositis, lapis Goensis, & bezoar Orientalis, præcipuum locum obtinent. Horum enim usu, dies aliquot repetito, sanguinis & succi nervosi vitia corriguntur, pulsusque ad fortiorem motum restitutus, magisque æquabilem, pustularum miliarium eruptionem accelerat. Equidem, si nulla ratio diaphoreseos habenda esset, neque alicujus indicationis nisi ut sanguis spiritusque animales exaltentur; calidiora cardiaca, uti radicem serpentariæ virginianæ, aut similia, vel etiam vinum ipsum tuto & copiose sumere licuerit. Hæc autem & hujusmodi, in hac febre, viz. ad pustulas miliares expellendas, raro locum habent. Nam sanguinis fermentatio vehementior, & materiæ morbificæ contemporanea secretio, non bene conveniunt. Et sæpe calidorum usu, delirium, motus convulsivi, & similia producuntur. Omnes itaque secretiones, sive natura, sive arte effectæ, facilius lente procedunt. Id quod a medicamentis testaceis obtinetur; quæ dum calorem fovent mediocrem, simul & edulcorant, & diaphoresin promovent.

Ad ferocitatem minuendam optime etiam respondent vesicatoria: nec non ad coagulationem sale suo volatili impediendas. Nullum itaque aliud remedium spirituum animalium commotionem magis sedat, somnumque conciliat, aut spiritus depressos levare solet, materia enim morbifica ex aliqua parte eorum ope diminuta, natura reliquam, via sibi consueta, facilius emendare potest: tantum abest ut pustularum eruptionem impediant. Neque tamen plura una vice vesicatoria, sed alia post alia, applicanda sunt, nisi grande aliquod symptoma exigat. Notandum autem est, postquam ulcus prioris vesicæ siccatum fuerit, quamprimum aliam debere excitari. Cum sæpe observaverim, omnia symptomata statim a siccatis priorum vesicarum ulceribus ingravescere, iterumque ab aliis vesicis excitatis fieri leviora.

Anno 1697. quidam hac febre correpti non modo capitis dolore, sed & tumore affecti sunt: attamen ex vesicatoriis successive appositis, dietim imminutis. Ex appositis pone aures disparuit frontis tumor; temporum & oculorum, ex tertio inter scapulas, & genarum similiter, labiorum, fauciumque, ex aliis super brachiis, femoribus, tibiisque, ut in sequentium historiarum prima fusius ostenditur. Et notetur, quod ex minimo temporis intervallo, a prioris vesicæ exiccatione ad generationem alterius, & dolor & tumor aucti fuere.

Anno 1704. quorundam in hac febre fauces occupavit dolor, illius qui in angina æmulus. Quo percepto symptomate, licet multi subito mortui sint; eo tamen leni & continua perspiratione domito omnes sub mea curatione evaserunt.

In hac febre, cathartica raro sunt admittenda; nisi grande aliquod symptoma indicaverit. Emollienti vero enemati, ad primas vias mundificandas, sane locus est.

Raro etiam sanguinis emissio permittenda, nisi ex urgente aliquo symptomate, viz. asthmate, pleuritide, vel simili indicaretur.

Animi pathemata in hac febre vitanda sunt. Et quæcunque commovent spiritus animales, sive grata sive ingrata fuerint, noxia sunt. Quietudo etiam in lecto imperanda est. Contrario autem in hac febre incipiente regimine, pustularum miliarium materia versus cutem motura, alio repulsa, symptomata periculosa producit. Quibus symptomatibus, si talia adhibeantur medicamenta, qualia ad primarium morbum inepta sint, vel morbus chronicus, sine ulla postea pustularum eruptione, sequitur. Unde discimus qui fit, ut puerperæ ex hac febre felicius emergant. Ob id nempe, quod in lecto tranquillo animo se continentes, lenem & perpetuam diaphoresin sibi concilient; cibisque potulentis, calefacientium pharmacorum loco, refocillentur. Sæpe enim observare est, eas, quæ in lecto bene se habere visæ sunt, si inde surgant, tanto spirituum defectu correptas fuisse, ut moribundæ videantur, & ex iis nonnullæ subito obierint. Quæ etiam nimis propere lectum renuunt, se tantum histerice affectas æstimantes, statim in pejus ruunt.

Hujus rei instantiam jam præ oculis habeo in domina *Sphepherd*, in vico vulgo

vocato *Bartolomewlane*, habitante, & cui D. *Lancashire* fuit pharmacopœus. Illa pectoris oppressionem cum suspiriis, nec non confusionem interni sensus, cordisque palpitationem passa est, quæ symptomata, & ægra, & astantes, vapores æstimarunt. Ideoque necessarium esse putabant, ut e lecto resurgat. Simul ac vero induerat vestimenta, tremores & motus convulsivi, prædictis symptomatibus sunt adjuncti. Ego jam ad illam vocatus, ex oppressione pectoris, cum suspiriis, spirituumque defectu, febre miliari laborare censui & in periculo stare, nec sine leni & continua diaphoresi servari posse. Præscripsi itaque in lecto quietudinem seclusa visitantium turba; vesicatorium inter scapulas applicandum; bolumque sequentem sexta quaque hora cum julapio sumendum.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Spermat. Ceti a.* ℈j. *Croci gr.* vj. *Syr. Paralys. q. s. Msc. f. Bolus*.

Qua methodo adeo læte res cessit, ut intra biduum motus convulsivi pene penitus aboliti fuerint. Pustulæque miliares, jam tandem enatæ, altius indies emicuere, serumque in iis, usque ad earum exiccationem, videbatur magis incrassari & albescere.

Puerperæ hac febre laborantes, & nimis cito lectum relinquentes, nonnunquam ex improviso moriuntur. Uti accidit dominæ *Barklei*; ad quam licet vocatus essem, tamen ante adventum meum mortua est. Amici illam, nullo morbo, præter vapores vulgo dictos, affici putarunt. Et proinde exurgere, immiscere se colloquiis, & similia, sanæ instar, agere voluerunt. Ego vero, ex dolore femoris, oppressione pectoris, suspiriis, spirituumque defectu, mihi narratis, ipsam febre miliari periisse ratus sum. Et allata candela, pustulas miliares quamplurimas super pectore adhuc eminentes vidi. Et nullus dubito, quin ex frigore materiam pustularum in nervos repellente, hæc mulier morte subitanea oppressa fuerit. Id quod etiam quibusdam parturientibus in simili casu accidisse memini. Ideoque, ubi ad parturientes vocatus, febris miliaris signa viderim pathognomonica, moram in lecto, & ut ægra ad partum se componat, impero.

In prædictæ dominæ dissecto cadavere, nihil morbosum conspexi præter polypum. Qui ab eadem causa ac ipsa febris, viz. serositate acida proveniens, minime mortis causa existimanda est.

Sæpe etiam observare est, eos qui in lecto bene se habere visi sunt, si exurgerent, tantum spirituum defectum sensisse, ut moribundi viderentur: cujus rei in historia casus D. *Smith*, in area *Bartholomew Close* vocata, exemplum dabimus. Ideoque cautela, tum a parturientibus, tum puerperis observanda est, ut si pectore oppresso & languore sine causa evidente affectæ fuerint; statim obstetricis ope partum avelli curent, & spretis mulierum argutiunculis in contrarium, ad eliciendam diutinam diaphoresin sese lecto affigant.

De Curatione Febris Miliaris Symptomatum.

Singulis symptomatibus iisdem remediis occurrendum censeo, quibus uti maluimus, si solitarie apparuerint: nisi aliquod symptoma contra indicet: quod a perito Medico pespiciendum est.

Capitis vel partis alterius cujuscunque dolor, longe certius leni & continua diaphoresi, quam opiatis consopitur. Quemadmodum in febribus petechialibus variolisque, nullo modo dolores sedari vidimus, donec expellenda materia super cutem emineat. Cum itaque vel parturienti, vel dolore quovis laboranti advocatus sim, & spirituum defectum pulsumque frequentem ac paulo debiliorem viderim; omissis hypnoticis, naturæ morem gero, & statim diaphoresin excitare soleo. Sin autem doloris vehementia opiatorum usum indicaverit, diaphoretica admiscenda impero. Alias autem non sedant dolorem, aut ejus loco aliquid mali afferunt. Et si pleuriticus sit dolor, vel alicubi inflammationem ostendat, venæ sectio raro est omittenda.

Quoties calor & frigus alternis vicibus & irregularibus recurrunt, ut plerunque solent; lenis diaphoresis, ex *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* usu, valde prodest, si modo sine calefacientibus sumptus fuerit. Quod, etiamsi a nonnullis parvipendatur remedium, multoties tamen ejus virtutem expertus sum. Hæcque, ex multis aliis, uno exemplo in D. *Bolton*, D. *Saler* pharmacopœi filia, satis patebit. Illi, secundo die a partu, doluit abdomen prope coxam. Qua in parte lenito dolore, calore, deinde & frigore alternis, nec non vigiliis & oppressione pectoris cum suspiriis, & languore, afflicta fuit: tandemque post dies aliquot pustulæ milia-

miliares exudarunt. Solo itaque pulveris e chelis cancrorum compositi usu sexta quaque hora, ad continuandam diaphoresin; omniaque pathemata prohibendo, ægramque cibis fovendo potulentis, vinoque pauco Canarino, illamque dies quatuordecim post emissas pustulas lecto alligando, æque feliciter convaluit, ac si non ægrotasset. Etiamsi ante partum calor hecticus, tussis difficilisque respiratio, tabem minitarint. Constat itaque multis hac febre correptis, sanitatem redintegrari longe difficilius, aut ex debita cura in principio omissa, quasi ægra tantum hysterice laboret; aut valde calefacientium abusu, materiam scilicet morbificam, non critice, sed symptomatice expellentium. Et observatu non indignum est, quod hac currente febre, ut prædictum pulverem, experimenti gratia, omittendo, non solum cessavit diaphoresis, sed symptomata omnia pejora videbantur: ita, & illius usum repetendo, quæcunque laudabiliora renovari.

A vigiliis levantur, vesicatoriis, & quietudine in lecto, remotis omni strepitu, animique pathematis.

Ad delirium maxime prodest antimonium diaphoreticum, per se sumptum. Quod licet a quibusdam Medicis, ut effœta calx æstimetur; sæpe tamen, & semper per se, optato successu, non modo in vigiliis, sed & in delirio præscripsi.

Sæpe etiam pacantur vigiliæ, leni & continua diaphoresi. Ad quam efficiendam, si pulveris prædicti usus sit irritus, spiritus cornu cervi, aliis medicamentis præferendus est, & in posseto salviato potius bibendus, quam salviæ infuso. Ideo scilicet, quod plus nutrimenti in hac febre magis necessarii, suppeditet.

Opiata, si unquam in hac febre, post vesicatoria adhibenda sunt. Et urgente diarrhœa, vel pustularum eruptione remorata, Diascordium Fracastorii, aut theriaca Androm. locum præcipuum tenet.

Nihil a me expertum est, quod felicius motus convulsivos in hac febre compescit; quam omnes illinire artus succini essentia; illiusque quasi viginti guttas in quovis conveniente liquore sæpe exhibere.

In oppressione pectoris cum suspiriis, præcipue asthmate convulsivo conjunctis, eadem fere, nempe lenis & continua diaphoresis, spiritus cornu cervi & vesicatoria, summe sunt utilia.

In spirituum defectu, nihil magis valere expertus sum, quam aquam theriacalem, vel per se, vel in vehiculo cum salis vol. oleosi guttis aliquot, & croci pulvere, præcipue si cordis palpitatio eundem comitetur.

In tremoribus, spiritus animales aptis sunt reficiendi medicamentis, e quibus crocus maxime prodest. Nec non cibis potulentis magisque nutritiis, uti pullorum jure, & similibus.

In convulsione universali, præcipue a materiæ morbificæ versus interiora metastasi orta, cucurbitulis cum emissione sanguinis usus sum feliciter. Deinde calefacientia, spiritusque volatiles ægrotorum ori ingerendos, nec non enemata, imperare soleo. Quæ quidem in convulsionibus, præcipue puerorum, sunt proficua.

Ægritudo cum nausea, pectorisque calor signa sunt aphtharum imminentium. Quæ mitigantur symptomata diaphoresi continuata, donec lingua aphthis obtecta fuerit. E observare est, eodem tempore augeri aphthas, pustulasque miliares exarescere. E contra simul ac lingua aphthis nudata fuerit, pustulas miliares elevari. Et nonnunquam febris reliquias, post desiccationem pustularum, in aphthas nutriendas derivari.

Vomitioni occuro, addendo pulveris e chelis cancror. comp. scrupulo, salis absinthii gr. x. Præcipue si calor febrilis æqualibus intervallis fuerit repetitus. Nisi aliquod symptoma (uti tonsillarum inflammatio, quæ salis lixivialis usu augetur) contraindicet.

In diarrhœa, quam sæpe astringentibus augeri expertus sum, vel eidem suppressæ aliud symptoma pejus succrescere, vesicatorium utiliter præscribo. Ut hujus & diaphoresis conjunctæ ope materia serosa ab intestinorum glandulis revellatur. Margaritas etiam, vel per se vel cum aliquo conveniente diaphoretico, scrupuli pondere, sumendas vicibusque aliquot repetendas jubeo.

Vesicatorii efficaciam ad chronicam diarrhœam frequentissime expertus sum. Cujus rei jam præ manibus habeo instantiam in domina *Vvashta* puerpera, Mercatoris Hispanici in *Gloak lane* habitantis uxore, cui D. *Shervood* est pharmacopœus. Horrore primo correpta fuit, deinde frigore & calore, incertis spatiis recurrentibus: nec non oppressione pectoris cum suspiriis, spirituumque defectu. Pulsus etiam ei debilis ac frequentissimus. Et passa est vigilias, fere usque ad

ad enatas in lingua aphthas. Sub earum autem eruptionem erat admodum somnolenta; uti & aphtharum tempore infantes sunt. Ægritudine etiam ventriculi premebatur, & diarrhœa, cujus vi improba lochia ei suppressa sunt. Hanc mulierem sequente methodo multos dies continuata ad sanitatem restitui.

℞. *Sper. Ceti*, *Pulv. e Chel. Cancr. comp. an.* ℈j. *Croci gr.* v. *Syr. Paralys. q. s. Mis. f.* Bolus, sumendus sexta quaque hora e cochleari julapii communis. Et applicetur vesicatorium inter scapulas. Horum usu emicuere pustulæ miliares, paulatim minuebatur diarrhœa.

Et cum aphthis postea enatis creverunt pustulæ miliares, sine astringentium usu. Hujusmodi quidem medicamenta ægrota in promptu habuit, sed neque sumpsit, neque iis opus fuit.

Si theriaca, aliave opiata usurpanda viderentur, opportune id fit, post apposita vesicatoria; quæ pravos opiatorum effectus inhibent.

Hoc etiam potenter efficiunt sudorifica opiatis admixta. E multis hujus rei exemplis, unum dabo in quadam domina *Roberts*. Illa secundo a partu die, dolore colico, sine vomitione aut diarrhœa, sed admodum vehemente & abdomini affixo, correpta fuit. Quapropter coactus sum, laudani liquidi guttas centum, sesquihoræ spatio sumendas, imperare. Attamen paulo postea pulveris e chelis cancr. compositi salisque volatis oleosi dosin majorem offerendo, multas sudavit horas, dolorque sine ulla superstite querela evanuit. Contra ac in eadem muliere, & in eodem casu, sub cura alterius doctiss. Medici acciderat. Ille enim, dando laudanum sine sudoriferis, dolorem equidem sedavit, diu tamen ægra de quadam inquietudine subsequente querebatur. Et liquido mihi constat ex laudano per se sumpto, omnes evacuationes plerunque supprimi. Quod si aliter contingat, forsan non laudano, sed alio referendum est. Similiter ac si ex sumpto cortice Peruviano, aut vino Clareto, ob materiæ morbificæ congeriem, fibrarumve intestinorum imbecillitatem, vel quandam antipathiam, sequeretur diarrhœa. Neque post sumptum laudanum sudor nonnunquam profluens, & variolarum extumescentia, quicquam redarguunt. Quorum neuter a laudani natura, sed potius a morbi conditione immediate pendet. Nam ut in febribus, durante fermentatione, sanguis velocius movetur, naturaque secretionibus minime vacat; ideoque urinam tenuem ægri mejunt, desinente vero, crassam cum hypostasi turbidamque: pari modo, ubi motus sanguinis ex sumpto laudano citatior compescitur, nervi relaxantur, porique aperti fuerint, in febribus sudor, in variolis pus eliminatur facilius. Natura itaque medicamenti non ex aliquo remoto & incerto, sed ex proximo illius effectu definienda est. Laudanum enim in quibusdam alvum movit. Quam observando regulam, Medici de laudani, aliorumque pharmacorum usu vel abusu, rarius disceptantes, magis amice honorificeque convenirent.

Hoc mihi in memoriam revocat effectum laudani memorabilem in fœmina quadam, ad Insigne Solis in vico *Chancery-lane* vulgo dicto habitante. Illa, cum post abortum dolore colico vehementissimo laboraret, laudani magnas sumpsit doses, & per se repetitas. Unde urinæ, sedum, lochiorumque orta suppressio, maximusque tumor ventris brevi expectandam mortem prænuntiarunt. Postquam autem inquisitione facta a morbi usque initio, inspectisque præcedentis Medici præscriptis, jam memorata symptomata, a laudani abusu, ut dictum est, provenire cognoverim; Enema injiciendum imperavi. A cujus operatione peracta, omnia, non sine astantium stupore, disparuere symptomata; quippe, non a morbo, sed ab usu laudani, oriunda.

De Febre Miliari composita.

FEbris miliaris composita est, ubi pustulæ miliares, papillis rubris (a *Resh* vulgo dictis) petechiis, variolis, aut morbillis sunt intermistæ.

Symptomata eadem fere sunt, ac in febre synocho dicta. Spirituum tamen defectu & suspiriis ægroti magis opprimuntur. In vigilias etiam proniores sunt; & eorum urina sanorum est similior.

In febre cum pustulis rubris aliquando pustulæ miliares non tantum illis intermistæ sunt, verum etiam penitus deficcatis supersunt. In variolis & morbillis pustulæ miliares plerunque præcedunt, & in principio eas comitantur.

In febre miliari composita symptomata sanguinis potius quam nervosi generis vitia præ se ferunt. Ubi nempe pulsus frequens est & fortis, calor intensus, lingua sicca, sitis-

stitque haud mediocris. In febre miliari simplice, e contra. Verum defectus spirituum, & oppressiones circa pectus, coacta suspiria symptomata sunt utrique communia.

Quod ad curationem attinet, ubi pustulæ miliares variolas & morbillos comitantur, diaphoretica medicamenta paulo calidiora tutiora sunt, quam in variolis per se existentibus.

Frigus externum, aut regimen quocunque modo frigidum, periculosum est, & mortis causa nonnunquam subitaneæ: tum etiam, cum pleraque symptomata optatum morbi eventum promittunt.

Quamobrem & opiata calida, ut diascordium, & similia, felicius cedunt, quam diacordium vel laudanum, quoties variolis pustulæ miliares conjunctæ sunt.

De Morbis quibusdam Febri Miliari supervenientibus.

PRæter febris miliaris consequentia, de quibus ante mentionem feci, & in sequentibus historiis facturus sum duo sunt, quæ paulo frequentius eidem superveniunt; nempe artuum inferorum tumor, & calor hecticus.

Tumor pedum & tibiarum, nec non femorum inguinisque fit, aliquando sine, verum sæpius cum dolore haud mediocri, tumori præeunte. Iste autem tumor, ex materiæ morbificæ congestis reliquiis, in his febribus non rite curatis, contingit. Cujus rei etiamsi plura exempla proferre possim; methodum tamen, qua morbum profligare soleo, hic annectere sufficiat.

Ea autem est: Pilularum catharticarum, cum opio vel aliquo opiato, singulis noctibus sumendarum præscriptio. Opiatum mihi usitatum, est pilula de cynoglossa ad ℈j. Catharticum vero eligo, secundum coindicantia. Verbi gratia in appetitu & digestione diminutis, pilulas stomachicas ad ʒß. In lochiis aut mensibus suppressis, pilulam aloephanginam, aut fœtidam. Aliquando etiam resinæ julap. gr. iv. vel v. jubeo addenda. Et nonnunquam decocti amari sine sena haustum bis in die propino. Si cathartica paulo fortiora usurpanda sunt, alternis noctibus adhibeo, & decoctum aliquod stomachicum diebus interpositis sumendum præscribo. Et post plura alia medicamenta frustra sumpta, haud raro feliciter usus sum hac methodo.

Sin autem adsit tumor indolens, catharticis utor sine opiatis. Et si febrem miliarem comitetur tanquam symptoma, sola continuata diaphoresi dissipatur.

Spiritus etiam cochleariæ, tam simplicis, quam cathartici, usus, in hoc casu maxime prodest. Simplicis, efficaciam expertus sum in Domino *Bellasis*, circa ætatis annum octogesimum, febre vehementi correpto, meæque curæ a Regia majestate commendato. In quo jam extinctæ febri tumor ab inguine usque ad pedum digitos supervenit, qui, post vesicatoria frustra adhibita, tandem spiritus cochleariæ simplicis usui cessit.

Spiritus autem cochlearia tam simplicis, quam cathartici, scilicet cum julapio præparati, usum conjunctum, expertus sum felicissimum in D. *Lane*, quæ aliquot ante annos puerperio cubabat. Hæc dolore vehemente, cum tumore ab inguine ad pedum usque digitos, affecta, duorum Medicorum celebrium curæ submissa fuit; sed id incassum. Eandem itaque fœminam, spiritu cochleariæ simplice, ad 20. vel 30. guttas, e conveniente vehiculo ter in die sumpto, & spiritu cochleariæ cathartico, tertio quoque die deglutito ad guttas 100. nec non pilula *Mathiæ* die purgationis hora somni, penitus curavi.

Calor hecticus, appetitus diminutio, spiritusque vitalis defectus, locum habent inter ea, quæ febri miliari superveniunt. Præcipue, si patientes nimis cito de lecto resurgant. Cujus rei vidi quamplurima exempla.

Methodus, qua hic bonis avibus utor, est hujusmodi. Sumantur mane dies per aliquot salis absinth. gr. 10. aut 15. ex aq. spadanæ haustulo; & deinde paulatim ejusdem aquæ ℔ij. nempe, si spiritus maxime defecerint. Alias ex haustu aq. Batthoniensis, superbibendo ejusdem ℔ij. similiter. Ut hoc modo aciditatis, ubicunque in hac febre peccantis, reliquiæ, una cum prædictis aqua & sale, excernantur. Quod si talis absinthii usu caput doleret, præscribo medicamentum aliquod lenitivum, 3. vel 4. quoque die hora somni sumendum. Salsa & acida a cibis amovenda, nimiusque corporis animique motus cohibendus. Nam ex alterutro recidivam sæpe fieri expertus sum. Nec quicquam febris intermittentis, e præpropero corticis Peruviani usu, recidivæ, certius occurrit. Cujus rei instantiam, in D. *Vvarrand* in *Milkstreet* habitante, & jam fere moribunda, vidi insignem: postquam duo alii Medici non incelebres, pro eadem, re in-

re infectæ præscripserant. Et nonnunquam lac asininum, cum testaceis pulveribus, & præcipue margaritis, prodesse solet.

Hystoria Febris Miliaris cum Apoplexia.

JUlii 16. 1697. ad Dignifs. Virum D. *Muscamp*, Vicecomitissæ de *Lansborough* Maritum, in platea vulgo dicta *Pallmall* habitantem, evocatus sum. Cui D. *Malthas* erat pharmacopœus; idem qui jam Regius. Annum agebat ægrotus, sextum & quinquagesimum. Constitutione erat pituitoso sanguineus, & obesus. Appetitu gaudebat optimo: deditus negotiis & cogitabundus. Ab aliquo retroacto tempore cum asthmate ac nephritico dolore laborasset, calculos nonnullos, usu olei lini ad cochlearia tria singulis noctibus a me præscripto, cum urina emisit. Proxime præcedentibus aliquot hebdomadis, calore interno, deinde & langoore, sive spirituum defectu, sine ulla causa evidente, affectus est.

Supra dicto die subito correptus est apoplexia. Ut ex antecedentibus jam memoratis, respiratione cum stertore somni profundi æmulo, sensibusque læsis externis omnibus, certo comperi. Illamque a seroso potius quam grumoso sanguine stagnante oriri, facies ejus minus rubicunda monstrabat: ut clarius patebit ex meis Observationibus, quas de Apoplexia altera a stagnante & extravasato sanguine grumoso, altera a seroso, si vitam DEUS atque otium dederit, posthac in lucem emissurus sum.

Ad serosi sanguinis stagnantis excitandum motum, ac ventriculi & intestinorum onus amovendum, a quo sæpe tentatur caput, sequentem pulverem emeticum præscripsi.

℞. *Salis Vitriol.* ℥iij. *f. Pulvis in doses sex dividendus. Sumat singulas ex Aq. Juglandis comp. Cochl.* j. *superbib. haustum possæti foliis Card. bened. alterati.*

Spiritum etiam salis armoniaci naribus offerendum jussi. Et ut ægrotum, tam a saburræ in ventriculo, quam pulveris emetici reliquiis nauseam sæpe sequente die creantibus, liberarem, pilulas sequentes præscripsi,

℞. *Pil. Tartar. Querc.* ℈j. *Resinæ Jalapii* gr. iv. *Syr. e Spin. Cerv. q. f. Mf. f. Pilulæ, finita Emetici operatione sumendæ.*

Ad serosum laticem minuendum, sanguinisque adhuc magis accelerandum motum, emplastra præscripsi vesicatoria, & mixturam spirituosam sequentem,

℞. *Salis vol. oleos.* ℈iv. *Spirit. Lavend. com.* ℥ij. *Mf. Sumat. gutt.* xx. *ex haustu decocti Hordei Syrupo Violaceo edulcorati*: Hoc jussi vehiculum, ut, & lente augeam vim Pilularum, & Dysuriæ Dolorique Renum a Vesicatoriis, præveniam. Demum Emplastra subpedalia, *ex Empl. Cephal. cum Euphorbio & Picis Burgundicæ ana æ. p. curavi applicanda.*

Die prædicti mensis 17mo ægroto assidentes mihi narrabant, illum statim a peracta vi vomitorii e somnolentia & stertore expergefactum, sensus omnes recuperasse.

Symptomata jam tum apparentia, hujusmodi fuere, vid. Tumor faciei, & totius capitis: quod eo anno in febre miliari commune erat. Calor etiam febrilis, pulsus frequens, sed debilis; cum defectu spirituum, maximaque pectoris oppressione cum suspiriis scilicet, a malignitate morbi, non nimiis evacuationibus. Quippe pulsus, post eas finitas, nihilo quam ante, debilior fuit. Neque subiit alterationem, quoties de spirituum defectu ægrotus querebatur. Urina tenuitate aquea & satis copiosa; lingua humore albo & viscoso cooperta; sitis immunis, etiamsi & insomnis fuit. E quibus omnibus symptomatibus & præcipue ex oppressione pectoris cum suspiriis, spirituum defectu, & signis mihi pathognomonicis) febrem hanc esse miliarem, pustulasque suo tempore expectandas præmonui. Nec quidem apoplexia, si hic non fuisset symptoma, sed primarius morbus, tam cito & perfecte evanesceret.

Ut itaque secundum meam methodum in hoc morbo consuetam, lenem & continuam foverem diaphoresin, irregularibus caloris frigorisque paroxysmis occurrerem, tandemque lentam pustularum eruptionem efficerem, sequentia præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ʒß. *Sumatur* 6ta *quaque hora e Julapii sequentis Cochl.* j. *superbib. Cochl.* iv. *vel* v.

℞. *Aq. Lact. alex.* ℥vj. *ft. Tiliæ* ℥iv. *Pæon. comp.* ℥vi. *Margar.* pp. ʒj. *Saccbari albiss. q. f. Mf. f. Julapium.*

Jussi etiam persistat in usu decoct. hord. cum syr. violaceo: Ut & diluendo a dolore nephritico præcaverem, & satis materiæ fovendæ diaphoresi suppeditarem. Verum ne frigido nimis regimine spiritus ægroti deficerent, singulis decocti haustibus mixturæ spirituosæ antea præscriptæ gutt. xx. addendas curavi. Ne omiserim indicationum, etiamsi contrariarum, alicui satisfecisse. In qua

qua re ars medicinalis præcipua consistit.

Ad viscidam materiam linguæ obductam præscripsi mucilaginem ex sem. cydon. & psyllii, syr. e rubo idæo edulcoratam, cujus cochl. j. sæpe sumeret sensim deglutiendo.

Die 18vo, caput vi vesicatorii detumuit superius. Urina coloratior aliquando magis, & paucior. Spiritus, sudoris mediocris & mixturæ prædictæ cordialis beneficio, non tam multum defecerunt. Adhuc tamen depressi cogebant suspiria, cum querimoniis de pondere pectori incumbente. Quibus pensitatis, in omnium hactenus sumptorum repetitione persistere decrevi.

Die 19no, eadem apparuere symptomata, quæ antea. Si modo id excipias, quod caput leviter gravari incepit, & alvus, non obstante decocti hordei cum syrupo violarum usu, astricta fuit. Quibus ut prospicerem symptomatibus, renumque dolorem adhuc præcaverem, clysterem sequentem præscripsi.

℞. *Decoct. commun. pro Clyst.* ℥viij. *Mell. Mercur.* ℥iij. *Sacch. rubr. q. s. Mſ. f. Enema.*

Die 20mo, ex enematis usu liber erat a capitis gravedine. Ulcere autem e vesicatorio citius quam debuit exsiccato, prædictus tumor, spirituum defectus, pectoris oppressio, nonnihil renovari videbantur, sed sine quovis alio suboriente symptomate. Vesicatoria itaque pone aures applicanda jussi, decocti prædicti duabus libris aq. pæon. comp. ℥iv. addendas, & cum singulis illius haustibus spir. lavend. comp. gutt. xv. sumendas imperavi. Hisque non satis prævalentibus, aq. theriacal. cochl. j. vel ij. adhibenda, & circa quintam vespertinam enema repetendum.

Diebus 21mo, & 22do, & omnia symptomata cum sint mitiora, antea præscripta continuando, & solummodo emplastra subpedalia addenda curavi.

Die 23io, vesicarum ultimo excitatarum ulcera jam fere exiccata sunt. Caput de novo extumuit, spiritusque magis defecerunt. Quamobrem mandavi, emplastra vesicatoria carpis apponenda, pulveris, julapii, & decocti usum continuandum, repetendumque enema præscriptum.

Die 24to, omnia symptomata laudabilia, excepto urinæ pallore, capitisque gravedine cum quadam somnolentia. Quare cum metastasim metuerim, a prædicta methodo recedens, sequentes pilulas præscripsi.

℞. *Pil. Tart. Querc.* ℈j. *Resinæ Jalap.* gr. iv. *Syr. e Rhab. q. s. Mſ. f. Pilulæ statim sumendæ.* Et cum continuato usu decocti hordei, ut ultimo parati, vesicatoria ampla femoribus internis applicanda jussi.

Die 25to, urina tingitur aliquanto magis; caput sanatum optime; spiritus redivivi, pustulæque miliares super pectore emicuerunt.

Si quis hic catharsin supra memoratam, quasi pustularum eruptioni contrariam, reprehenderet, effectus ipse objicienti respondet. Verum etiam reminisci debet, hujus ægroti habitum fuisse adiposum: Neque ex vomitu & catharsi primo præscriptis, elevatio tumoris in capite impedita fuit, sed materiæ morbificæ copiam minuendo potius accelerabatur.

Cum jam pustulas miliares pullulare viderim, Pulverem e chel. Cancr. comp. 4ta quaque hora e cochleari julap. sequentis sumendum jussi.

℞. *Aq. Card. Bened. Melissæ, Cinnamom. Hord. an.* ℥iij. *Epidem.* ℥iß. *Marg.* pp. ʒj. *Sacch. albiss. q. s. Mſ. f. Julap.*

Præscripsi etiam, ut cum decocto hordei apozematis sequentis haustulum sumat.

℞. *Rad. Scorzon.* ℥j. *Cort. Aurant. cond.* ℥vj. *fol. Melissæ, Galegæ, an.* Mj. *flor. Card. an. p.* jß. *Sem. Card. bened.* ℥ß. *coq. in Aq. font. q. s. ad* ℔j. *Colaturæ adde Aq. Epid.* ʒij. *Mſ. f. Apozema.*

Et ut per vices sumat aq. theriacal. cochl. ij. Ideo nempe, quod in hac febre, præcipue declinante, dum calent volæ manuum, superiora frigescunt.

Die 26to, cum omnia viderim symptomata adhuc leviora, ultimo præscriptorum usum censui continuandum.

Die 27mo, pustulæ miliares numero & magnitudine auctæ sunt. Ideoque julapio ultimo præscripto hoc substitui.

℞. *Aq. Melissæ, Cinnamom. Hord. an.* ℥v. *Scord. Comp.* ℥iß. *Epidem.* ℥j. *Syr. e Cort. Citr. q. s. Mſ. f. Julap. de quo sumat haustulum in languoribus.*

Die 28vo, pustulæ visæ sunt adhuc magis elevari, spiritusque nullo modo defecere. Cum tamen dorsa manuum frigescerent, ideo novissime præscripta continuari velim.

Die 29no, febris declinare cœpit. Quare julapium continuandum, & enema injiciendum jussi.

Die 30mo, symptomata omnia evanuere. Quoniam tamen de aciditate quadam in ventriculo questus est; præscripsi margarit. pp.

pp. ℈j. e julap. seq. cochl. j. sumendum aliquoties in die.

℞. Aq. Lact. alex. Meliss. Cinnamom. Hord. an. ℥iij. *Epid.* ℥j. *Sacch. perlat. q. s. Msc. f. Julap.*

Deinde ut per biduum triduumve decocto hordei, cum spiritus lavend. comp. guttis aliquot, & julapio, ut persisteret. Demumque aquas Strethamenses a ℔iv. ad ℔ij. coctas sumeret, ter iterando. Quibus remediis ab apoplexia, febre, renumque affectu perfecte liberabatur.

Historia Febris Miliaris cum Artuum inferorum Paralysi.

Circa Decembr. finem, 1705. Vir humanissimus D.D. *Garth.* atque ego vocati fuimus ad D. *Throgmorten* viduam, Ducissæ *Nortumbriæ* filiam, dies aliquot antequam parturiret; cuique D. *Birch* ut pharmacopola ministravit. Fatigarunt illam vomitio fere perpetua & ægritudo. His etiam astrictio alvi, & inappetentia, tussis, & dyspnœa spirituumque defectus accessere. Quæ omnia ex mœrore ob nuperam mariti mortem contigisse æstimabantur.

Primo loco emplastrum stomacho applicandum, & aquam Strethamensem cum sale absinthii sumendam præscripsimus: nempe ut ventriculi & intestinorum motum rectificemus. Hinc equidem rarior vomitio; at nonnihil nutabant spiritus. Qui tamen, cum ægra postea puerperio cubaret, continuata diaphoresi quodammodo restituti sunt.

Verum circa tertium puerperii diem artus inferni, paralysi correpti, suam movendi vim amiserunt. Et nocte proxime sequente adeo defecere spiritus, ut pene in syncopem incideret. Quare & prædictus Collega meus nocte vocatus, emplast. vesicat. femoribus quamprimum applicanda, bolumque sequentem sumendum præscripsit.

℞. Salis Volat. Succini gr. viij. *Croci gr.* iv. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Conf. Alcherm. sine odorat. q. s. ut f. Bolus cum Julapio appropriato degluttiendus.*

Die proximo mane ægrotæ spiritus haud parum elevati sunt. Verum paralysin nulla ex parte recessisse vidimus. Sed & mediocrem tumorem, & dolorificum eidem accessisse. Dixi, non infrequenter in febre miliari, paralyticos affectus, ex materia morbifica in artus descendente, suboriri. Deindeque statim ad ægrotam accedentes in denudato pectore pustulas conspeximus miliares, febremque miliarem, morbum originalem agnovimus. Unde concordi animo medicamenta diaphoretica aliorum omnium maxime necessaria decrevimus; & Januarii die 5to a nobis sequentia præscripta sunt.

℞. Pulveris e Chel. Cancr. comp. ℈j. *Croci* ℈ß. *Conf. Alkermes sine odorat. q. s. Msc. f. Bolus sexta quaque hora sumendus e Cochl.*1. *Julap. sequent. superbib. Cochl.*iv. *vel* v.

℞. Aq. Ceras. nigr. ℥x. *Bryon. comp.* ℥ij. *Sacch. albiss. q. s. M. f. Julapium.*

Januar. die 6to, ægrota paulo erat vivacior, pectusque illi minus oppressum: Dyspnœam autem ex tussi adhuc passa est, cum vigiliis. Quare & bolo, die præcedente præscripto, addidimus haustum sequentem.

℞. Aq. Puleg. Rutæ an ℥j. *Theriacal. Syr. de Mecon. an. Tinct. Castor.* gutt. x. *Msc. f. Haustus.*

Die 7mo, spiritus mediocriter refecti, expectoratio facilior, pustularumque miliarium eruptio magis conspicua. Bolum itaque jussimus cum julapio repetendum, & haustum vesperi.

Die 8vo, omnia symptomata facta sunt mitiora, excepta paralysi, & musculorum laryngis hysterica quadam convulsione leviori. Ideoque præter antea præscripta, pilulas e castor. gr. vi. & assæ fœtidæ gr. xii. sex parandas singulisque noctibus duas sumendas imperavimus.

Die 9no, respiratio longe magis, quam antea difficilis; & dolori lateris pleuritico ac vehementiori conjuncta. Metuimus a venæ sectione malum eventum; nempe, ne exinde pustulæ miliares retrocessissent. Urgentia autem symptomata prævalebant; & emissi sanguinis sperato fructu, tum ægrota, tum nosmet freti sumus. Hoc tamen, non sine decocto pectorali, boloque antea in usu, & spermatis ceti ℈ß. sumptis. Quibus & addidimus emplastrum laterale e pice Burgundica, haustumque vesperi paregoricum, & oleum lini in promptu habendum, sumendumque urgente dispnœa.

Die 10mo, respirabat paulo liberius, mitiusque latus doluit. Spiritus tamen defecere maxime. Interim miliarium pustularum moles conspicua & multitudo præbebant salutis spem haud mediocrem. Quas diaphoreticis adhuc solvendas pro penso habuimus in primis accurando. Et ad dyspnœam, etiamnum prævalentem, jussimus olei lini cochl.

cochl. ij., secunda quaque hora sumenda. Et si alvus inde laxa fuerit, mixturæ sequentis cochl. aliquot bibenda.

℞. Diascordii ℥iij. *Aq. Pulegii* ℥vi. *Epidem.* ℥j. *Mf.*

Die 11mo, pustulæ miliares erant laudabiles, spiritus quodammodo refecti, dolorque aliquando mitior. Respiratio tamen adhuc difficilis, sedesque paulo molliores. Bolo itaque & apozemati pectorali jam in usu adjicimus decoctum album alternis vicibus sumendum, emplastra vesicatoria brachiis applicanda, & hora somni haustum sequentem.

℞. Aq. Puleg. ℥ij. *Tinct. Martis gutt.* xx. *Ol. Amygd. dulc.* ℥j. *Syr. de Mecon.* ℥vi. *Mf.*

Die 12mo, pustulæ miliares satis conspicuæ; at difficilior respiratio, & diarrhœa, adhuc perstitere. Bolum etiam cum julapio, oleum lini, mixturam cum diascordio, & haustum pacificum iterari voluimus.

Die 13io. substitere sedes, pustulæque miliares adhuc optimæ. Dyspnœa tamen, laterisque dolor, paulo pertinaciores. Bolum itaque præscripsimus continuandum. Et quod ab oleo lini maxime abhorruerit ægrota ol. amygdal. dulc. cochl. j. tertia quaque hora bibendum. Nec non hyssopi folia cum radicibus helenii decocto pectorali addenda.

Die 14. cum intermittente diaphoresi, febrilem calorem accendi, continuari dyspnœam, & vesicatoriorum ulcera pene exsiccata vidimus. Quare præter antea præscripta repetenda, vesicatorium inter scapulas applicari voluimus.

Die 15to Spiritus ei longe magis, quam ab aliquot diebus retro actis, fuere depressi. Loco itaque boli hactenus in usu, sequent. substituimus.

℞. Confect. Alkermes ℈ß. *Croci, salis Vol. salis Armon. an.* gr. vi. *Syr. Caryophil. q. s. f. Bolus.* Reliquaque ut antea sumenda.

Die 16to, spiritus aliquanto vivaciores, leviorque dyspnœa; dolor tamen lateralis paulo asperior. Ideoque bolum præscripsimus priorem, haustumque pacificum cum decocto pectorali repetendum.

Die 17mo, eadem quæ die præcedente jussimus sumenda. Jam enim, & hinc in dies, omnia meliora videbantur. Tandemque membra, hactenus paralytica, vim suam motivam aliquatenus recuperavere. Postquam itaque mannæ ℥ij. in decoct. pectorali dissolutas sumpsisset, fotum præscripsimus tibiis applicandum, vini chalybeati usum, & ut Bathoniam adiret.

Historia Febris Miliaris cum Delirio, Motibusque Convulsivis.

AUGUSTI 8vo, 1700. vocatus sum ad D. *Bullock* apud insigne calcei Equini, in vico *Cheapside* vulgo vocato. Cui pharmacopœus erat D. *Wyer* in vico vocato *Woodstreet*. Vicesimum quartum annum agebat, constitutione pituitoso melancholicus, & adhuc cælebs.

Post itinera quædam rure peracta sensit ægritudinem, cum diminuto appetitu, depressosque spiritus, atque oppressionem pectoris cum suspiriis, per intervalla. Pro remedio vinum nonnunquam, & aquæ cujusdam cordialis aliquantulum bibere solebat, appetitus tandem omnino aboletur. Et pridie quam illum visitavi, vomitu, diarrhœa, & hæmorrhagia narium correptus est. Sumpto autem medicamento quodam interno, & nuchæ apposito vesicatorio ex pharmacopœi præscripto, ista disparuere symptomata.

Cum ego primo ægrotum adiverim, horrore quodam laborabat, cum frigore & calore, se mutuo insequentibus, sed temporibus incertis. Maximam etiam pectoris oppressionem cum suspiriis & languorem spirituum passus est: nec non animi perturbationem, per intervalla ad delirium usque recurrentem. Item manuum & linguæ tremorem, cum motibus convulsivis & vigiliis. Pulsus etiam frequens & debilis; lingua viscositate alba obducta, sed sine siti; & urina sanorum similis.

Ex oppressione pectoris & languore, hanc febrem in miliarem, eamque ex inæquali calore ac leni simplicem, terminaturam prænovi. Ideoque carpis empl. vesicatoria, & plantis pedum alia ex cephal. cum euphorbio & pice Burgundica applicanda jussi, & sequentia sumenda ad lenem diaphoresin excitandam.

℞. Pulv. e Chel. Canch. comp. Lapid. Goensis an. ℈. *Mf. f. Pulvis sexta quaque hora e Cochle. j. Julap. seq. sumendus, superbib. Cochlearia* vi.

℞. Aq. Ceras. nigr. ℥iii. *Cinnam. hord.* ℥iv. *Epidem.* ℥i. *Sacchar. perlati q. s. Mf. f. Julap.*

Et ut sudor lenis continuo, & facilius ema-

emanaret, seq. apozema addendum curavi.

℞. *Rad. Fragar. Chelidoniæ major. an.* ℥. *Fol. Fragar. Mij. flor. Paralyseos, p. ij. sem. Cardui Benedict.* ʒi. *Bulliant in Aq. font. q. s. ad* ℔ii. *Colaturæ adde Syr. Croci,* ℥i. *Mſ. f. Apozema, de quo ſumat Cochl.* x. *ſæpe in die.*

Die 9no, calor, ſine ſubſequente frigore, regularis fuit & cutis humida; ſpiritusque non multum defecere. Æger tamen de quadam oppreſſione pectoris cum ſuſpiriis valde querebatur; & deliria, tremores, motuſque convulſivi adhuc perſtitere. Ideoque pulveris, julapii, & apozematis uſum ſuaſi continuandum. Et ad viſcidam materiam, linguæ & palato obductam, mucilagine, ex ſem. cydoniorum & pſyllii cum hordeo coctis, os colluendum præſcripſi.

Die 10mo, calor ſimiliter ac die præcedente regularis ſine renovato frigore, cutiſque humida. Sed motus tendinum convulſivi adhuc majores. Quapropter veſicatoria tibiis internis applicanda juſſi: Et hauſtum hunc ℞. *Lapid. Goenſ.* ℈i. *cum Pulv. de gutt.* ℈ß. *ex Aq. Lact. alex. Cochl.* j. ſexta quaque hora ſumendum *ſuperbib. Cochl.* x. Et quoniam erat æger nauſeabundus, regioni ventriculi apponendum emplaſtrum ſequens.

℞. *Empl. Stomach. Magiſtr. part. ij. Caranne, Tacamah. an. p.* vi. *Ol. Cinnam. gutt.* vi. *Mſ. f. Empl.* Et ut vicibus interpoſitis bibat hauſtum julapii cum gutt. xv. mixturæ ex *Sp.* C. C. ʒß. *Tinct. Caſtor.* ʒii. Et in quantum præſcripta mucilago vix quicquam in viſcidam materiam linguæ adhærentem prævalebat, gargariſmatis ſequentis uſum imperavi.

℞. *Aq. Meliſ.* ℥vi. *Epidem.* ʒj. *Syr. de Althæa, Jujubin. & Mellis Mercur. an.* ℥i. *Mſ. f. Gargariſm.* aquam addidi epidem. ne quid mali, etiamſi parum deglutiret, accideret.

Veſperi pleraque conſpexi ut antea. Motus quidem convulſivi rarius iterabantur; verum ſpiritus valde defecerunt, manuumque ſuperiora frigebant, volis interim calore affectis. Idcirco, omiſſo pulvere de gutteta, bolum ſequentem præſcripſi.

℞. *Conſ. Lujulæ* ℈i. *Bezoar Orient.* ℈ß. *Croci gr.* vi. *Caſtor. gr.* iv. *Syr. Paralyſ. q. ſ. Mſ. f.* Bolus ſexta quaque hora ſumendus cum julapio antea præſcripto.

Die 11mo mala ſymptomata fere diſparuerunt: ideoque ultima præſcripta juſſi continuanda. Sed quia apozematis patientem tædebat, in ejus locum ſubſtitui aq. lactis & decoct. pectoral. an. ℔i. pro potu ordinario, ut eo melius guſtui gratificarem. Nec quicquam jam de diarrhœa, quaſi ex decocto accidere poſſit, metum offerebat.

Veſperi omnia ut antea. Proindeque in uſu omnium ultimo præſcriptorum perſiſtendum decrevi.

Die 12mo ſimiliter, excepta quadam corporis inquietudine. Ad quam veſicatoria pone aures applicanda juſſi, & ſequentem hauſtum ſtatim ſumendum.

℞. *Aq. Paraliſ.* ℥iii. *Croci* ℈ß. *Syr. Paral.* ℥ß. *Mſ. f. Hauſtus.*

Die 13tio inquietudini prædictæ jam abolitæ ſupervenit hæmorrhagia narium. Quare ſuaſi ægro, ut affatim bibendo potum ultimo præſcriptum ſanguinem dilueret: ſed & perſiſteret in uſu boli, julapii, & mucilaginis. Et ſi de novo accideret hæmorrhagia, ſequens ſumeretur hauſtus.

℞. *Aq. Spermat. Ranar.* ℥iii. *Syr. Plantag.* ℥iß. *Mſ. f. Hauſtus.*

Sub Veſperam hæmorrhagia ſubſtitit. Reliqua ſymptomata, viz. delirium, tremores, motus convulſivi, languores, pectoriſque oppreſſio, in ſtatu eodem fere ac antea fuere: ideoque & ultima præſcripta continuavi. Hoc ſolum addendo, ut apozematis, ex decocti hordei ℔i. ſyr. viol. ℥ii. ſumeret cochl. x. ter in die, tepide.

Die 14to, ægroti conditio pene eadem: niſi quod aliquanto magis delirabat. Immiſcui itaque ſingulis bolis camphoræ grana aliquot: & cætera continuanda juſſi.

Die 15to puſtulæ miliares tandem emiſſæ ſpiritus animales elevarunt; attamen tremores motuſque convulſivi iidem manebant; & delirium potius videbatur exacerbari. Cum autem id fieri ex eruptione puſtularum nimis tarda ac rara exiſtimarem; antimonium diaphoreticum (cujus efficaciam, tum ad puſtulas expellendas, tum ad ſedanda deliria, expertus ſum) ſequenti modo præſcripſi.

℞. *Antimonii Diaphoret.* ℈i. *Conſervæ Lujulæ* ʒß. *Syr. Paralyſ. q. ſ. Mſ. f.* bolus ſumendus e cochleari potus pectoralis, ſuperbibendo hauſtum ejuſdem. Poſt horas quinque bolum cum caſtoreo & croco ſumendum juſſi, atque ut alternis vicibus repetantur. Et ut injiciatur gargariſmus ope ſyringæ ſæpe in die: quia lingua, antimonii diaphoretici uſu, frequenter viſcido humore inficitur.

Veſperi uberius alriuſque extabant puſtulæ; aliaque ſymptomata mitiora ſunt, delirio

lirio solo excepto. Quare & prohibui volatilia, antimonium autem diaphoreticum quinta quaque hora, cum decocto pectorali, repetendum mandavi; & gargarismatis julapiique usum continuandum.

Die 16to, pustulæ erant adhuc crebriores, eæque majores, quam quæ primo pullulabant. Longe etiam levius delirium per intervalla. Ideoque censui optimum fore, ut ægrotus persistat in ultimo præscriptorum usu. Quoniam tamen tremores, motusque convulsivi, non obstante pustularum eruptione, ex aliqua parte manebant; vesicatoria brachiis internis applicanda jussi.

Vesperi omnia pene ut tempore matutino, excepto delirio, quod fit adhuc mitius. Ex causæ nempe metastasi, a cerebro in brachia. Nam motus convulsivi intensiores fuere: Quare & ultimo præscripta judicavi continuanda.

Die 17mo, pustulæ numerosiores auctioresque erant.

Motus tamen convulsivi reliquaque symptomata prope eadem. Tussis autem ac languor aliquanto graviores. Quare & antea præscriptis addidi aq. theriacal. cochl. j. in spirituum deliquiis, & usum seq. apozematis.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔ij. *Syr. Croci* ℥j. *Mʃ. sumat Haustum frequenter.*

Vesperi tussis spirituumque defectus fuere leviores; ideoque ultimo præscripta continuanda imperavi.

Die 18vo omnia ut die præcedente vidi, eademque remedia curavi repetenda.

Post horas autem aliquot elapsas a meo discessu iterum accersor. Motus enim convulsivi aucti fuerunt ex improviso, spiritusque magis defecerunt. Exinde vero nil metuebam; pustulæ enim copiosissimæ erant, motusque aucti convulsivi, delirium mitigarunt. Præscripsi tamen *Pulv. de gutt. cum Sem. Pæoniæ*, & *haustum ex Aq. Card. bened.* ℥iii. *Croci*, ℈ß. *Syr. Caryoph.* ℥ij.

Eodem die, paucas post horas, nuncius ad me accurrit, qui ajebat, ægrotum brevi moriturum. Quem cum revisi, laborantem inspexi motibus convulsivis iisdem gravioribus. Sed exinde delirium fuit mitius. Et prædixi illius matri, similes motus repetitos iri, donec a delirio perfecte liberaretur. Et ut prædixi, a proxime sequente paroxysmo omnino evanuit: & tam animi quam membrorum quies restituta fuit. Cavendo tamen ne prædicta symptomata novarentur, sequens apozema (sæpissime in adultis, præcipue autem infantibus expertum) præscripsi.

℞. *Ungulæ Alcis rasæ* ℥j. *Sem. Pæon. Visc. Querc. an.* ℥iii, *Raʃ. Cran. Human.* ℥ß. *Coqu. leniter in Aq. font. q. ʃ. ad* ℔iß. *Colaturæ adde Syr. Pæon. comp.* ℥iii. *mʃ. ʃ. Apozema. Sumat. Cochl.* x. *frequenter.* Jussi etiam manuum volas pedumque plantas oleo succini illiniendas; succum rad. paralys. tempore paroxysmi naribus attrahendum: sumendumque bolum sequentem.

℞. *Conʃ. Anthos*, *Pulv. e Chel. Cancr. comp. an.* ℈j. *Castorei* gr. vi. *Syr. Pæon. comp. q. ʃ. mʃ. ʃ.* bolus sumendus e julapio antea præscripto. Et ne prædicta, si forsan repeterentur, symptomata, tandem in apoplexiam vel convulsionem generalem terminarent, addidi antimonium diaphoreticum, ad pustulas miliares adhuc numerosius altiusque expellendas. Et ad seri sanguinis morbifici extrahendas reliquias vesicatoria femoribus applicanda jussi.

Die 19no pustulæ copiosissimæ ad tantam crevere molem, ut latæ unguis medietatem æquarent, ut ægroti verbis utar. Delirio deinde motibusque convulsivis profligatis, manuum duntaxat tremor, corporis debilitas, spirituumque aliqualis languor superstites fuere. Boli itaque & antimonii diaphoretici loco jussi pulv. e chel. cancr. comp. ℈j., cum julapio antea præscripto sexta quaque hora sumendum, ad leniter continuandam diaphoresin. Ut languoribus aqua theriacalis usurpetur: in potum ordinarium apozema antepilepticum. Et ad linguam, adhuc quodammodo affectam, gargarisma.

Die 20mo omnia in eodem loco ac in die præcedente stabant. Excipe id tantum, quod pustulæ videbantur paulo minus turgescere. Mandavi itaque, ut antimonium diaphoreticum, pulvisque e chel. cancr. compositus alternis vicibus sumerentur. Et gargarismatis, & julapii, & apozematis ultimo præscripti in usu persisteret.

Die 21mo pustulæ versus siccitatem declinabant.

Apozema tamen, cum pulv. de lap. Goanʃ. & pulv. de gutt. censui continuandum. Nec non gargarisma cum mucilagine, ad linguam nondum ab immunditie omnino liberam.

Vespere calorem linguæ sensit, & internum, sine sudore. Præscripsi itaque margaritarum pp. ℈j, singulis dosibus pulveris jam in usu addendum. Et ex haustu potus ordinarii spir. C. C. gutt. xx. secunda vel

tertia quaque hora sumerentur, donec lenem diaphoresin excitaverint.

Diebus 22do & 23io, cum omnia optata viderim, novissime præscripta decrevi repetenda.

Die 24to, cum internus calor usque persisteret, pulverem jam in usu suasi continuandum. Et in languoribus sal. vol. oleos. cum spir. C. C. ex haustu potus ordinarii sumendum.

Diebus 25to & 26to, reliqua omittendo, solummodo sal. vol. oleos. ex potu ordinario sumend. jussi. Et julapium sequens ad languores, si forte acciderint, in promptu habendum.

℞. *Aq. Cerasf. nigr.* ℥viii. *Scordii compos. Saxon. frigid. an.* ℥ii. *Pæon. comp. & Syr. Pæon. comp. an.* ℥i. *Mf.* Et sic tandem æger perfecte convaluit.

Historia Febris Miliaris ex Opii usu desinentis in Apoplexiam.

AUgusti 4to, 1697. evocatus sum ad *D. Thom. Western*, in Vico *Tamesstreet* dicto, cui *D. Lancashire*, erat pharmacopœus.

Vir ille habitu obeso gravabatur, & plethora; magno capite, buccinata facie, brevique collo præditus. Unde & quocunque morbo antea laboraverat, caput ei semper doluit, & delirabat. Ante dies aliquot lavavit pedes, & cum amicis libere comedit. Postea vero de nausea & ægritudine, cum calore & frigore irregulariter recurrentibus, spirituumque languore & oppressione pectoris cum suspiriis querebatur, nec aqua quædam cordialis, quam sponte sumpsit, ægritudinem levavit.

Cum prædicto die illum visitaverim, pulsus erat frequens & debilis, nausea & ægritudo nihilo mitiores. Cum calore & frigore, vicibus alternis, sed duratione incertis, spirituum defectus, pectorisque maxima oppressio cum suspiriis. Nec sine quadam perturbatione, quoties somnus irrepere incepit. Quibus omnibus rite perpensis, in primis haustulum sequentem præscripsi.

℞. *Salis Vitriol. Vomit.* ℥iß. *Ex Aq. Jugland. comp. sumatur.* Et in languoribus bibat julapii sequentis haustum. ℞. *Aq. Menth.*, ℥x. *Epid.* ℥iß. *Sir. Menth.* ℥j. *Mf. f. Julapium.*

Die 5to nausea & ægritudo minores sunt. Idem vero languor, eadem pectoris oppressio, & ægroti dormituri perturbatio. Pulsus adhuc frequens & debilis. Manuum caluere volæ, minime superiora. Urina sanorum similis; calorque internus sentitur absque siti. Ex quibus symptomatibus novi febrem adesse miliarem. Ut itaque lenem excitarem diaphoresin, propinque potu illam fovendo symptomatibus prædictis obsisterem, sequentia præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* gr. xxv. *Syr. Caryoph. q. s. Mf. f.* bolus e julapio antea præscripto sumendus sexta quaque hora.

℞. *Decoct. Hord.* ℔i. ß. addendo inter coquendum cocchinellæ ʒj. colaturæ adde *Syr. Caryoph. & Viol.* an. ℥j. *Mf. f. Apozema*. Sumat haustum per intervalla.

Vespere omnia vidi emendatoria. Ideoque bolum ad ʒiß. augendum & continuandum præscripsi. Ut persisteret in usu apozematis; & in languoribus, cum salis volat. oleosi gut. xx. vel aq. theriacal. cochl. ij. At si remissior fuerit diaphoresis, loco salis vol. oleos. spir. C. C. gutt. xx. sumeret. Et quoniam patientis amici eundem narrabant in nullo morbo tamdiu a delirio fuisse liberum, hoc itaque præcavendo, vesicatorium nuchæ, & emplastra subpedalia applicanda.

Die 6to, mane, cum omnia eadem ac die præcedente viderim, jussi antea præscripta continuanda.

Vespere quædam in pejorem partem inclinabant. Paucula enim verba locutus est inepte; & cum nausea singultiebat. Præscripsi itaque empl. stomachic. magistral. cum caranna, tacamahaca, & ol. cinnamom. regioni ventriculi applicandum; & posletum salvia & semine anethi alteratum; utpote in singultu a me probatum & expertum, pro potu ordinario.

Die 7mo, minus singultiebat; post duas tresve sedes, a delirio omnino liberabatur; pustulæque miliares super pectore emicuere.

Hodie ægroti amici alium Medicum mihi addiderunt collegam. Is sedes, ne pustularum eruptioni obstarent, cohiberi voluit; ideoque astringentia ex diascordio & similibus quamprimum adhiberi. Ego vero, sumendo argumentum a materiæ morbificæ colluvie, nempe tum ad pustulas replendas, tum ad sedes sufficientes, suasi contrarium. Allegavi etiam, exempli loco, fœminam quamdam generosam, quæ a diarrhœa, errore quodam suppressa, indeque mor-

morbosa materia ex partibus inferioribus in cerebrum irruente, paucas post horas obiit. Et in nostro patiente, scilicet obeso habitu, brevique cervice, & ea ratione ad apoplexiam proclivi, multo magis humorum metastasin nos cavere instabam debuisse. Attamen, ut in hac re mediam ineamus viam, assensum haud difficilem præbui; præscripsimus itaque bolum ex margaritar. & corallior. pp. an. gr. xv. salis absinth. gr. vij. syr. caryoph. q. s. Et ut bibat decoctum album, cocchinella concocta, & aq. cinnamom. hord. alterarum, instar potus ordinarii. Ut emplastrum ex galbano umbilico applicetur; ut & mucilagine, aq. rosarum extracta, os madefiat.

Vespere diarrhœa multo mitior fuit. Sed aliquanto plus delirabat æger; forte a sedibus rarioribus. Neque a singultu omnino abstinuit. His animadversis, addidimus antea præscriptis emplastra vesicatoria brachiis internis applicanda. Emplastra etiam subpedalia, & possetum alteratum, ut a me antea præscriptum.

Die 8vo, tertius Medicus ad consultandum vocatus suam opinionem, de sedibus necessario supprimendis, statim proposuit. Dixitque alias impossibile fore (ut ipsius verbis utar) pustulas emitti. E contra Medicorum prior, atque egomet objecimus materiæ morbificæ abundantiam, & delirium, aliaque periculosa symptomata, ex illius metastasi metuenda: Sed frustra. Ille itaque sequentia præscripsit.

℞. *Theriac. Androm.* ʒß. *Pulv. e Chel. Cancror. comp. Spec. Confect. de Hyacinth. an.* gr. xii. *Syr. Cydon. q. s. mf. f.* bolus sumendus e julapii seq. cochl. j. superbibendo julapii dimidium quam primum, reliquum post horam vel primam sedem.

℞. *Aq. Cinnam. Hord. Menth. an.* ℥ii. *Epidem.* ℥j. *Syr. e Mecon.* ℥ß. *Diascordii* ʒj. *mf.* Et emplastra vesicatoria tibiis applicanda.

Collega primo vocatus illi assensit de bolo sumendo; sed julapium constanter reprobavit. Nihilominus ambo medicamenta (circa nonam matutinam præscripta) sumpta sunt.

Circa tertiam vel quartam pomeridianam iterum convenimus, intelleximusque patientem statim a suppressis sedibus in apoplexiam incidisse. Quem etiam, pustulis miliaribus in universum deletis, sensibus orbum vidimus. Quare & vesicatoria capiti & carpis quamprimum applicanda jussimus, sternutatorium ex spiritu flor. lilii conv. insufflandum, & sequentia sumenda.

℞. *Salis Vol. Oleos. Tinct. Castorei sp. Lavend. comp. an.* ʒi. *mf.* Sumat frequenter gutt. xxx. circiter, ex haustulo julapii seq.

℞. *Aq. Meliss. Rutæ an.* ℥iiij, *Pæon. comp.* ℥iß. *Spir. Lavend. comp.* ʒiii. *Tinct. Castor.* ʒi. *Syr. Pæon. comp.* ℥j. *mf. f.* julapium ut supra sumendum. Sed incassum omnia; nam paucas post horas mortuus est.

Historia Febris Miliaris ex Aere frigido admisso Lethalis.

SEPT. 25. 1700. evocatus sum ad D. *Arnold* Cerevisiarii *Westmonasteriensis* uxorem. Cui obstetricis officium præstitit D. *Watson*: Et pharmacopœi D. *Proughton*, in Vico vocato *Tuttlestreet*.

Illa, antequam parturiret, doloræ colico, ventriculo, ut ajebat, quasi onusto, & spirituum defectu ingemuit.

Cum die supra dicto primum adiverim, aquæ serosæ, ex membranis fœtum in utero includentibus, sed jam diruptis, effluxerunt, & infantis caput extra orificium uteri internum hærebat. Nempe ex viæ angustia, capitis mole majori, spirituum defectu, doloreque mitiori, quam qui ad partum sufficeret.

De eodem spirituum defectu, etiam post partum exemptum, adeo querebatur, ut astantes omnes illam putarent brevi morituram. Cum autem hoc symptoma jam idem videretur ac ante partum, idemque pulsus, imminentis periculi nil metuens, febrem adesse miliarem palam indicavi, pustulasque prædixi miliares, tandem aliquando exituras. Ut itaque lenem diaphoresin consueta mea methodo excitarem, seq. præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Castorei* gr. iv. *Syr. Paralys. q. s. mf. f.* bolus quamprimum sumendus e cochl. j. julapii communis.

Die 26to Medicus alter magni nominis de patientis salute consulitur. Quam adhuc de spirituum defectu & oppresso pectore querentem audivimus. Ex quo præcipue symptomate prædixi etiam alteri Medico, pustulas miliares suo tempore erupturas.

Ægrota

Ægrotæ pulsus frequens adhuc & debilis; calor universus, & sine alterno frigore; urina sanorum similis; verum a colico dolore (forsan alvi bis solutæ beneficio) libera evasit. Ne tamen lochia minuerentur ex diarrhœa, pilulas imperavimus sequentes sumendas.

℞. *Castorei* gr. vj. *Assæ Fœtid.* gr. xii. *Laud. Lond.* gr. *j. Syr. Atripl. q. s. mſ. f. Pilul.* n. vi. sumant. ii. urgente alvo; & deinceps quarta quaque hora. Sumatur autem e cochl. i. sequentis julapij superbib. haustulum ejusdem.

℞. *Aq. Ceras.* nigr. ℥viii. *Cinnam. Hord.* ℥iv. *Epidem.* ℥x. *Margar.* pp. ℥i. *Sacchar. albiss. q. s. mſ. f. Julap.* sumendum, ut supra præscriptum est in languoribus.

Die 27mo ægrotam in eodem statu, quo die præcedente, vidimus: excepta leviori quadam cordis palpitatione. Jussimus itaque ut persistat in usu pilularum cum julapio, sumatque gutt. xx. salis volat. oleos. in haustu potus ordinarii, & in languoribus prædictum julapium.

Die 28vo, pustulis miliaribus jam in conspectum eminentibus, spiritus minus defecerunt, mitiora suspiria, minor oppressio. Recte etiam effluebant lochia, & alvus mediocriter soluta fuit. Consulimus itaque pilulas sine laudano sexta quaque hora sumendas. Mater vero puerperæ, mortem ex diarrhœa pertimescens, obnixe rogabat sisteretur. Et ut videamur ex aliqua parte ad ejus mentem accedere, mandavimus sequentis julapii usum.

℞. *Aq. Menth.* ℥ii. *Epid.* ℥iß. *Diascordii Fracast.* ʒj. *Syr. de Mecon. & de Menth. an.* ℥ß. *Mſ. f. Julap.* de quo sumat cochl. iv. urgente diarrhœa. Et ut persistat in usu salis vol. oleos. & julapii perlati.

Die 29no, ægrotam visitantes, intelleximus admodum timuisse matrem ob diarrhœam, & illi multo largius, quam a nobis concessum est, de julapio præbuisse: Sedesque exinde primo inspissatas fuisse, postea omnino suppressas. Unde & palpitatio, pectorisque oppressio, majores subsecutæ sunt. Quapropter & sequentia censuimus sumenda.

℞. *Croci* ℈ß. *Sumatur e Cochl.* j. *Aq. Lactis superbib. Cochl. V. Sumat. etiam Tinct. Croci gutt.* xx. *ex haustulo Aq. Lactis sæpe*. Usu etiam croci, ad cordis palpitationem, fluxum lochiorum, spirituum defectum pustulasque miliares altius emittendas, respectum habuimus: Demumque persistat in usu pilularum sine laudano, & julapii in languoribus. Et matris importunitati cedentes, præscripsimus etiam julap. cum diascordio in promptu habendum: dicebat enim mater, se id velle. Ægrotæ etiam percontanti, an semet in lecto erigere, & ventilabro uti liceat, necne? assensus est alter Medicus. Atque etiam, ut in se collectis cortinis pateat lectus; ignisque extrueretur vel nullus, vel duntaxat parvulus. Interim mihi ab illa quærenti, an ex aere frigido, collo vel pectori admisso, quicquam mali sentiret? respondet, semet exinde spirituum defectum pectorisque oppressionem sensisse. Quamobrem illam obnixe rogavi, ut toto illo die calido utatur regimine; eoque potius, quod ille esset dies febris lacteæ: ne cessante diaphoresi pustulæ miliares retrocederent. Sed a nostro discessu sibi aërem admisit, pustulæque miliares subito occultabantur. Unde materiæ morbificæ in cerebrum facta est metastasis, statimque ægra sensibus orbata est.

Cum eventus meæ responderet prognosi, seorsim vocatus sum: sed jam nullum vidi præscribendi locum.

Ex hisce duabus historiis clare constat, febrem miliarem, cum symptomatibus mitioribus incipientem, ex nimio errore fatalem sæpe exitum habere.

Historia Febris Miliaris, ubi quoddam Animi Deliquium maxime mirabile supra biduum erat continuatum.

SEPT. 12. 1697. advocatus sum ad D. *Hall*, ad insigne Leopardi in *Blackman-street*, prope divi Georgii Templum habitantem, nono post partum die. Cui pharmacopœus D. *Bynn*, & obstetrix D. *Cretier* in vico *Abchurch-lane* vulgo dicto.

Hæc puerpera annum agebat trigesimum octavum, & sextum jam partum enixa est. Constitutione debilis, tam ex partu semper difficili, quam dolore colico sæpe recurrente. Quemque nuper passa est, cum calore & frigore alternis, & cum oppressione pectoris, spirituumque languore. Quæ symptomata ab amicis tantummodo vapores, ut vulgo vocant, usque ad diem quo infans baptizatus est, communi errore, æstimabantur. Quo die visitantium multitudine adeo

adeo fuit obstrepera, ut exinde spiritus ejus, antea debiles intense perturbarentur, & tremore ac motibus convulsivis correpta fuerit: Tantaque corporis inquietudine laboraverit, ut maritus vix potis esset eam in lecto retinere. Donec tandem, die scilicet illum quo advocatus sum præcedente, in convulsionem universalem incidit, & summo languore jacuit quasi pene mortua.

Die supra dicto, cum circa nonam matutinam patientem visitaturus sim, mihi domestici narrabant, maritum ejus meum adventum per nuncium inhibuisse: jussisseque, si forte adsim, ne me in cubiculum admittant: putabat enim illam revera animam reddidisse. Et cum, nolentibus illis, ægrotam adiverim, illam equidem absque pulsu, absque respiratione (ut per speculum ori & naribus appositum probavi) facieque mortis pallidissima, in lecto immotam & extensam ego, & astantes conspeximus.

Nihilominus ex facto scrupulosiori de antecedentibus scrutinio conjecturam feci, mortis similitudinem illam a materiæ morbificæ in totum genus nervosum metastasi provenisse. Nam mihi hic in mentem id venit, quod notatu dignum est in pisciculis tubulo vitreo inclusis, & per microscopium inspectis: in quibus, scilicet, conspicua est sanguinis circulatio, etiam si mortui videantur. Prohibui itaque ne per dies aliquot hanc ægrotam stragulis denudarent, & non ante septimanam sepeliendam. Et multa contentione obtinui cucurbiculas cum scarificatione, inter scapulas, & femoribus internis applicari permittant, emplastra vesicatoria pone aures & super carpis apponi, tempora & manuum volas pedumque plantas oleo succini illiniri; succum paralyseos, & ex helleboro, salvia, & floribus betonicæ sternutatorium pulverem, naribus alternis vicibus insufflari; & haustum ex aq. lact. ℨvi; nec non apozema pro D. *Bullock* præscriptum, si fieri possit, vi in os injici.

Post pene biduum, die scilicet 13tio, circa quartam pomeridianam, missi ad me domestici narrabant, Chirurgum, simul ac hanc puerperam inspexerat, admiratione perculsum interrogasse, an cucurbitulas mortuæ applicari vellent. Utcunque tamen eis morem gerens cucurbitulas femoribus apposuit; at non inter scapulas, adeo multum rigebat. Vesicatoria etiam carpis applicarunt. Cæterum die supra dicto, nempe 13tio vesperi, licet ne minimum respiraret, visa est tamen parum calescere. Jussi itaque cranii humani ℈i, cum aq. rutæ & syr. artemisiæ, si fieri possit, in os immitti.

Die tandem 14to, circa quartam matutinam, mollissime respirare, atque etiam deglutire incepit. Ideoque emplastra vesicatoria inter scapulas applicanda iterum præscripsi. Et ut gutt. xx. salis volat. oleos. sumat sine vehiculo. Quo facto, pustulæ miliares demum in conspectum venere. Et in earum incrementum sequentia sumenda consului.

℞. *Pul. e Chel. Cancr. comp.* ℈ß. sumatur quarta quaque hora e cochl. j. julapii sequentis superbibendo cochl. iiij.

℞. *Aq. Cinnam. Hord.* ℥iv. *Rutæ* ℥iii, *Pæon. comp.* ℥iß. *Sacchar. albiss. q. s. Mſ. f. Julapium.*

Et ut bibat de apozemate ex ung. alcis pro potu ordinario.

Die 15to loqui, seseque movere valuit; & de dolore ex vesicatoriis edidit querimoniam: Pustulæque miliares super pectus pullularunt copiosissime. Ideoque antea præscripta censui continuanda.

Die 16to pustulæ molem acceperunt adhuc multo majorem, mensque illi redintegrata est. Nec amplius oppressione pectoris, aut languore, sed sola corporis imbecillitate, laboravit. Quapropter & sequentia præscripsi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. gr.* xxv. *Aq. Lact. alex.* ℥iiß. *Epidem.* ℥ii *Mſ. f.* haustus sexta quoque hora sumendus.

℞. *Rad. Scorzon. Hisp.* ℥i. *Cort. Aurant. cond.* ℨvi. *fol. Galeg. Meliss. an. Mj, flor. Card. an. p.* i. *Sem. Card. bened.* ℥ß. *Coqu. in A. font. q. s. ad* ℔iß. Addendo colaturæ *Syr. Limon.* ℥i. *Mſ. f. Apozema*, de quo sumat haustum ad libitum; & in languoribus aq. theriacalem.

Ægrotam adeo bene se habentem abhinc usque ad diem 19um omisi visitare. Jamque solum stomachica quædam amara præscripsi, ad acuendum appetitum, sumereque post quartam noctem *Sacram Tincturam*, aquasque *Streathamenses* die sequente. Quo facto, in omnium admirationem perfecte convaluit. Tametsi, ut audivi, in nate, durante febre, nimis compressa, passa est sphacelationem. Qua Chirurgi ope sanata, alios quinque vixit annos; tandemque, ut mihi ejus maritus retulit, ex dolore colico & convulsione eidem superinducta e vita discessit.

Hi-

Historia Febris Miliaris in Chronicum Morbum terminantis.

JAn. 14to, 1699. evocatus sum ad D. *Berenberg*, puerperam, tunc in platea *Walbrook* vulgo vocata habitantem. Cui ut pharmacopœus inserviebat D. *Basket*. Obstetricis autem officium præstabat D. *Taylor*, in platea *Pater-noster-Row*.

Querebatur, dum parturiret, de virium maxima imbecillitate. Et post partum, ut assistentes mihi narrabant, tanta oppressione pectoris, cum spirituum defectu, laboravit, ut ad trahenda suspiria cogeretur. Ex illis tamen symptomatibus nihil præter hystericos vapores, ut vulgo vocant, suspicatæ sunt. Pridie autem ejus diei, quo me advocarunt, cum mammas ad lactandum infantem denudasset, ad relaxandam alvum super aquæ calefactæ vaporem sedisset, frigorique multo semet exposuisset; exinde tandem spirituum angustia, respiratione difficili, asthmatis convulsivi æmula, tussique sicca, adeo depressa fuit, ut illi mortem esse in propinquo existimaverint.

Cum primum illam adiverim, de prædictis affectibus, atque etiam de vigiliis querelas edidit. Pulsus illi erat frequens & debilis, & febrilis calor. Urina tamen pallida, & lochia omnino suppressa.

Ex antecedentibus supra memoratis illam febre miliari laborare censui: attamen in principio mitiori. Quamdiu, scilicet, consueto puerperarum regimine gubernaretur. Postquam autem, eo ipso tempore, ut verisimile est, quo miliarium pustularum eruptio instabat, se irruenti frigori denudaverat; materiam morbificam, retrogrado motu pectori interiori impactam, supradictum asthma creasse, conjectare licet. Nam ut in pectore a me inspecto pustulas tunc primo pullulantes, ita & duntaxat paucissimas, cernere potueram.

Statui itaque, mihi consueta methodo, lenem sudorem & continuum excitare. Et ut alia medicamenta, convulsivo asthmati, reliquisque symptomatibus, puerperisque commoda adjungeretur. Quamobrem & sequentia præscripsi.

℞. *Spermatis Ceti* ℈i. *Bezoar. Orient. Croci an.* ℈ß. *Syr. Heder. terrestr. q. s. Mf. f.* bolus sumendus *e Cochl. j. Aq. Lactis alex. superbibendo Cochl.* x. His enim lochiis promovendis, asthmati levando, excitandis spiritibus, & sudoribus magis liberis consului. Et ut patienti illiusque amicis placerem, qui hanc febrem hystericum affectum æstimarunt, atque etiam lochia felicius continuarem, pilulas sequentes præscripsi.

℞. *Castorei gr.* vi. *Assæ fætid. gr.* xii. *Syr. Pæon. comp. q. s. mf. f. Pil. num.* vi.

Die 15to optime se habebat; Nam ex quo bolum sumpserat, spiritus fuere elevatiores, facilior respiratio, renovatur effluxus lochiorum, urina coloratior, pustulæque miliares super pectus magis conspicuæ. Bolum itaque die præcedente præscriptum censui repetendum. Addendo *Pulv. de gutt.* grana aliquot, ne asthma convulsivum recurreret. Umbilico etiam emplastrum ex tacamahaca, & emplastra subpedalia applicanda jussi. Et in languoribus sumeret haustum julapii perlati: Nec non aq. theriacalis cochl. ii. alternis vicibus.

Vesperi, ex leni persistente sudore, respiratio adhuc facilis, pustulæ miliares densiores, spiritusque minus defecere. Ideoque, ut in usu bolorum antea præscriptorum persisteret, duxi optimum fore: sumeretque, pro re nata, succi fimi equini in *Aq. Card. Bened.* & *Puleg.* infusi & expressi. Nimirum, ut lochiorum effluxus, volatilibus fimi particulis, excitaretur.

Die 16to noctem intellexi præcedentem sine ullo symptomate ægrotæ transiisse. Antequam vero ab illa discessi, respiratione convulsiva iterata, vires subito diminutas sensit. Præscripsi itaque haustum sequentem.

℞. *Aq. Lact. alex.* ℥iii. *Epidem. Syr. Catioph. an.* ʒii. *Epid. Lapid. Goens. pulv. de gutt. an.* ℈ß. *mf. f. Haustus.* Et post horas sex sumat etiam bolum antea præscriptum, pilularumque duas tempore intermedio.

Vesperi sudorem, ex sumpto haustu, universalem dimanasse narrabant. Unde & magis extumuere pustulæ miliares, & asthma diminutum est. Ideoque jussi persisteret in usu ultimo præscriptorum omnium. Et ad flatus, qui multum attulerunt molestiæ, saccharo instillarentur olei cort. aurant. gutt. iii., & sumerentur ad libitum.

Die 17mo, cum prædicta symptomata debellari viderentur, antea præscripta continuari consului.

Die 18vo, ex sudore intermisso, renovantur symptomata, cum ventriculi ægritudi-

tudine, & quadam confusione, quasi delirii prodromo, conjuncta. Quamobrem, ad restituendum sudorem, jussi ut in usu haustus persistat; addendo singulis haustibus bezoar. Orient. grana aliquot. Ut cum posseto salviato aquam theriacalem large sumeret, & emplastra subpedalia repeterentur.

Vesperi ex sudore copiose renovato iterum evanuere symptomata. Neque exinde quicquam infirmatæ vires, sed potius auctæ fuere. Etiamsi quædam pustulæ rubræ, & prurientes, miliaribus interspersæ, vi sudoris excreverint. Jussi itaque ut in usu haustus & infusi persisteret.

Die 19no. Pustulæ miliares cœperunt exsiccari: & omnia visa sunt versus sanitatem perfectam progredi: solummodo spirituum diminutione excepta. Quapropter & præscripsi usum haustus cordialis continuari.

Die 20mo vocatus sum circa quintam matutinam. Quippe quod ægrota in difficilem respirationem denuo incidisset: Non a pustulis miliaribus recessis; cum hæ jam antea penitus exsiccatæ fuerint: Sed forsan a materiæ morbificæ quibusdam reliquiis, viam quasi quærentibus qua excerneretur. Nam ex tribus sedibus, sponte ac subito supervenientibus, dispnœa omnino evanuit, atque ægra quam optime convaluit.

Nihilominus ex illius amicis aliquis alium Medicum advocari voluit. Qui cum adveniret, & pustulas miliares jam antea, ut dictum est, exsiccatas, nusquam vidit, sed tantummodo rubras; me, quod hanc febrem vocaverim miliarem, irrisit: Dixitque rubras pustulas a solo sudore posse oriri. Proindeque juxta indicationes quas sumpserat claudicantes aliquot dies præscripsit, sed re infecta. Deinde alius Medicus, & post illum tertius, atque quartus vocatus est. Qui omnes ignoti morbi curationem incaute susceperunt, donec in chronicum tandem transiit. Quod si noverint hanc febrem revera fuisse miliarem, & post exsiccatas pustulas miliares crisin perficiendam naturæ commisissent: nullus dubito, quin morbi lætus fuisset exitus. Nam ab illo momento, quo pustulæ miliares etiam salubriter exarescere solent, non infrequentes observavi, materiæ morbosæ reliquias vel per intestina, in hoc casu; vel per vias urinarias, ut in sequenti; vel cum lochiis per uterum, ut in quadam D. *King*, in Vico *Fleet street* dicto, sponte & feliciter exterminari.

Historia Febris Miliaris in Morbum Chronicum, tandemque Mortem desinentis.

SEPT. 17mo, 1709. vocatus sum ad D. *Bateman*, equitis aurati uxorem. Hæc ante viginti septimanas, in principio puerperii, dolore colico, oppressione pectoris, cum suspiriis spirituumque defectu, nec non pulsu frequente ac debili laboravit. Ex quibus symptomatibus morbum febrem esse miliarem palam prædixi. Et ex usu diaphoreticorum optime se habere sibi suæque matri visa est. Prædicta enim symptomata parvipenderunt, Ægrotam itaque diutius visitare nolui. Consului tamen ut seipsam per mensem lecto affigeret, in eorum quæ præscripseram usu persisteret, & ab infantis lactatione abstineret.

Meo autem consilio obtemperare noluit. Proindeque post quinque septimanas a partu passa est recidivam cum dolore colico & laterali, calore & frigore alternatim recurrentibus, oppressione pectoris, cum suspiriis, spirituum defectu. Ad lateris dolorem sanguis fuit emissus; unde & auctus languor: & quædam suffocatio, hysterici affectus similis, cum suspiriis illam premebat. Quæ symptomata vapores, ut vulgo loquuntur, tam ægra, quam ejus mater æstimarunt. Cum revera a venæ sectione, catameniorum tempore, orta sint. Nam lochia, quæ a partu ad sextam septimanam usque duraverant, exinde subito suppressa fuere, & deinceps ad illius e vita exitum.

Jamque, quod ante exacerbationem symptomatum magis frigesceret, morbum putarunt febrem esse intermittentem: etiamsi pustulæ miliares hoc tempore fuere conspicuæ. Nihilominus sumpsit corticem Peruvianum ex præscriptione pharmacopœi. Ex quo motum materiæ, pustulis adhuc magis augendis aptæ, in cutis superficiem impeditum, eandemque alio transmissam fuisse, minime dubitandum est. Primo super femur, tibiam, pedemque; quem Chirurgus scarificabat: deinde & super intestina, ubi genuit diarrhœam: nec non super nervos pulmonum, ramosque asperæ arteriæ capillares; ubi asthma, cum tussi sputatoria & fœtida produxit. Verum ex emisso e pede sero minime remissior fuit dyspnœa.

A Junii 23tio, ad 25tum, Medicus præscripsit bolum *ex Pulv. Chel. Cancr. composito, Rad. Serpent. Virg. & Castoreo; Decoctum album, Suppositorium, Empl. Vesicat. nuchæ, & pedibus Cephalicum.*

Junii 25to, corticis Peruviani decoctum. Die 26. corticis Peruv. pulverem: 28vo, julapium *ex Aq. Lact.* ℥iv. *Menthæ, Cinnamomi hord. an.* ℥j. *Laud. liq.* ʒi. *Conf. Fracast.* ʒiii. *in Diarrhæam.*

Julii 8vo, *Lac Asininum cum Pulvere Margaritarum, e Chelis Cancror. simplice, & Sacchаro perlato. Nec non Infusum amarum ex Absinthio Romano & Sem. Coriandri; addendo Colaturæ Gummi Ammoniaci Aq. Pæon. comp. & mirabil. an. q. s. dissoluti* ʒi. *& Aq. Ceras. nigr.* ʒvi.

Die 9no, corticem Peruvianum. 16to, *Bolum ex Pulvere e Chel. Cancr. comp. & Theriaca Andromac. Et Decoctum album cum Rad. Tormentillæ.* 19no, *Infusum amarum, & Pilulas ex pulvere millepedum.*

Aug. 3tio, *Pilulas ex Pulv. Ari comp. Myrrhæ & Syr. Balsamico. Et Decoctum ex cortice Sassafras, Sem. Dauci, Baccis Juniperi, Rad. Eryngii condit. & A. Calcis q. s. addendo Colaturæ Aq. Nephriticam.*

Die 17mo in consultatione cum alio Medico, *Pilulam Matthæusianam.* 19no, *Vesicatoria Nuchæ & Brachiis applicanda. Pilulas ex Galbano, Gum. Ammoniaco, Croco, & Opobalsamo. Et Julapium perlatum.*

Sept. 6to, *Enema ex Decocto albo, Theriaca Androm. & Diascordio. Infusum amarum ex Radicib. Gentianæ, Helenii, Absint. & Marrubii foliis, Sem. Dauci & Baccar. Junip. in Aq. font. infusis addendo Colaturæ Vinum Chalybeatum. Et Bolum ex Diascordio, Terræ Japonicæ, & Ol. Cinnamomi.*

Die 13tio, vesicatorium parvum, cum epispastico unguento, ad diu continuandum ulcus *Pilulas ex speciеb. Diambræ. Castoreo, Sale Volat. C. C. & Galbano. Et Julapium Hystericum.*

Hactenus tres Medici magni nominis, duoque Chirurgi non incelebres ægrotam visitarunt. Et hanc morbi methodique præscribendi historiam, majori ex parte, ab illa illiusque matre, iterum advocatus accepi.

Jam tum difficili respiratione, diarrhœa, & manuum artuumque inferiorum tumore gravata est: Adeo vertiginosa & languida, ut bis uno die ne syncope moreretur metuerint. Pulsus ei valde frequens ac debilis. Et circa meridiem, calore, rubore, dyspnœa, quotidie affectam fuisse narrabant.

Horum omnium, fere a morbi principio, symptomatum, tres quatuorve causas fuisse arbitror. Quotidianum scilicet e lecto egressum, lactationem, venæ sectionem, e sumptis medicamentis in primis corticem Peruvianum. Hæc enim omnia pustularum miliarium incremento & durationi certum est obstitisse, & materiam morbificam in pulmones, intestina, artusque inferiores transtulisse.

De hoc morbo, quod sit immedicabilis, feci prognosin. Præcipue ob summam ægrotæ imbecillitatem; & quod dyspnœa & diarrhœa contraria indicarent.

Triste confessa est, multum pœnituisse se, me posterius vocatis Medicis non associatum fuisse: præcipue, quod suam sororem in simili casu a me sanatam meminerit. Jam tamen a me proposita vesicatoria nullibi apponi voluit, etiamsi respiratio difficilis & vertigo exigerent. Fontanellas itaque inter scapulas aperiendas suasi. Et in ventris tormina, diarrhœam comitantia, spiritum millepedum, cujus efficaciam sæpe expertus sum, ex haustu potus ordinarii, ad gutt. xx. bis in die sumendum præscripsi. Et ut sexta quaque hora bolum ex spermate ceti, pulv. e chel. cancr. comp. & croco, ad menses movendos, lenem diaphoresin excitandam, respirationemque allevandam, deglutiret.

Die 20mo, in reditu meo a Regio apud *Windesoriam Castello* visitavi ægrotam, eamque a vertigine omnino liberam conspexi, ejus spiritus haud mediocriter refectos, ventris tormina consopita, & suppressam diarrhœam, ut postea mixtura opiata non opus fuerit. Persistentibus autem dispnœa, ac inferiorum artuum tumore, & universa imbecillitate in dies aucta, post unam atque alteram septimanam obiit.

Historia Febris Miliaris cum largissimo Urinæ effluxu circa finem.

JUlii 29no, 1705. D. *Loyd* Lintearius, apud Gynaræ insigne in platea *Cheapside* dicta, cuique D. *Barker* erat pharmacopœus, me ad suam filiolam septem annos natam evocavit.

Habitudine erat tenuior, temperie calidior. Spiritus illi vivaces, sed facile dissolubiles. Diebus aliquot præcedentibus, ex calore

calore interno cutis aridior fuit. Pridie hujus diei, cancrum comedit. Ex quo nocti ægrotabat, & calore vehementi sitique correpta est. Quibus etiam spirituum defectus, vomitio, pulsus frequens ac debilis, & urina sanorum similis accessere.

Ex morbis antecedentibus & symptomatibus prænovi hanc febrem fore miliarem, Ideoque lacteo enemate, ad primas abluendas vias injecto, pro meo more decrevi lenem ac continuam diaphoresin excitare, calidæque interim & siccæ temperiei diluentibus favere. Præscripsi autem sequentem in modum.

℞. Pulv. e chel. cancr. comp. gran. viii. *sumantur e cochl. j. Julapii sequentis, superbibendo cochl. ij. vel iij.*

℞. Aq. ceras. nigr. ℥viii. *Epidem.* ℥j. *Sacchari albiss. q. s. Mf. f. Julapium.*

His addidi emplastra, ex cephalico cum euphorbio, & pice Burgundica, subpedalia.

Die 30mo visitanti mihi narrant, ægrotam ex enemate alvum satis dejecisse: Noctemque magis placidam, quam præcedentem, illi contigisse. Non adeo multum ardebat, calore tamen & frigore alternis mitius affecta fuit, vomitioque omnino suppressa. Et jam primum super pectus pustulæ miliares in conspectum venere. Præscripsi itaque ut persisteret in usu pulveris, & ad diluendam materiam febrilem, sudoremque fovendum, posetum salviatum affatim potaret.

Die 31mo, spiritus minus oppressi sunt, & mediocriter refecti. Sed ex usu posseti intermisso paulo plus caluit; pulsus frequentior, sed debilis; pustulæ tamen miliares aliquanto magis fuere conspicuæ. Præscripsi itaque pulveris e chel. cancr. comp. gr. viii. totidemque margaritarum præparatarum alternis vicibus sumenda.

Augusti 1mo pustulæ miliares sunt tumidiusculæ, calorque internus minor. Externe vero paulo plus caluit, cutisque leni diaphoresi humectabatur. Jussi itaque post subductam alvum ex injecto enemate antea præscripta repetenda.

Aug. 2do spiritus fuere vivaciores, calorque adhuc minor interne. Consului itaque persisteret in usu margarit. pp. cum julapio quarta quaque hora: Et ad tuendum caput emplastra vesicatoria pone aures applicanda.

Aug. 3tio non adeo equidem externe calebat: verum pustulæ miliares aspectum habebant minus laudabilem. Censui itaque pulverem e chelis cancr. compositum in usum revocandum. Quoniam vero puellæ mater ægre ferebat medicamenta adeo frequenter sumenda, sequentia præscripsi.

℞. Aq. ceras. nigr. ℥xii. *Epidem.* ℥iß. *pulv. e chel. canc. comp.* ʒi. *Sacch. albiss. q. s. Mf. f. Julapium*, de quo sumat haustum sexta quaque hora, agitata phiala tempore usus, Et sumeret margar. præp. dosin in omnibus intervallis. Uteretur etiam mucilagine *ex sem. cydon. & Psyll. Syr. e Rubo Ideo edulcorata*. Et empl. subpedalia repeterentur.

Aug. 4to calor erat multo intensior, nec sine quibusdam motibus convulsivis. Puella enim, cujus calida erat naturalis temperies, largius de julapio potaverat, quam debuit. Præscripsi itaque, julapii loco, margarit. pp. ℈ß. sexta quaque hora sumendum, e julapii sequentis cochl. j. superbib. cochl. iij.

℞. Aq. Lact. alex. ℥viii., *Epidem.* ℥i. *Syr. e Cort. Citr. q. s. Mf. f. Julap.* Et ad seri sanguinis partem acriorem diluendam, ut lactis aquam alexit. sumeret edulcoratam, instar potus ordinarii. Si diaphoresis suppressa fuerit, singulis aquæ prædictæ haustulis spiritus C. C. gutt. iv. adderentur: Et julapio immisceretur pulveris de gutt. ʒi.

Die 5to motus quievere convulsivi, calor fit mitior, spiritus animales vires sumunt, pustulæque miliares jam in principio declinationis sunt. Quæ clare indicant, mala antea memorata symptomata non tam a morbo, quam a julapio, nimia quantitate sumpto, provenisse. Jussi itaque ut in novissime præscriptorum usu persisteret. Naturæ enim non imperandum, ut bene monet *Baglivus*, sed illius monitis parendum est.

Die 6to febris adeo declinavit, ut pustulæ miliares desiccare inceperint, Præscripsi tamen, ad febrilem calorem superstitem extinguendum, ut lactis aquam cum margaritis præparatis puella affatim bibat, & cortex Peruvianus in promptu esset, pro re nata sumendus.

Die 7mo summo mane advocor. Tanta enim copia, tamque subito minxit puella, ut de illa, antequam matulam afferri potuit, effluxerit urina. Unde pertimuit mater, ne diabetes, & deinde mors sequerentur; ut suo nepoti accidisse ajebat. Cum revera partim ex aq. lactis, die præcedente liberalius potata, partim e pustulis miliaribus, tum exsiccatis, eveniret. Quemadmodum in antea descripto casu, & in

eodem morbi tempore, materiæ morbificæ reliquiæ, ad crisin perficiendam, per alvum abierunt. Quod & hic forsan accidisset, si patientis temperies minus calida, alvus natura laxior, ususque margaritarum parcior fuisset. Et in simili casu hujusmodi morbi reliquiæ per lochia nonnunquam expelluntur, ut D. *King*, ad trium regum insigne in *Lugdate hill*, cum pharmacopœus erat D. *Alen*, accidisse memini. Illi enim, statim a pustulis miliaribus penitus exsiccatis, lochia, instar sanguinis super carbones adusti, nigricantia, sine ulla causa evidenti, aut subsequente periculo, per horam integram emanarunt. Et quoties evacuatio neutrius prædicti generis post exsiccatas pustulas contingit, sæpe vel calorem internis partibus hærentem, cum pressura spirituum, deprehendo; vel quavis levi de causa recidivam patiuntur ægri, & nonnunquam mortem subitaneam; vel ex materia in artus rejecta, aut erysipelas, aut hydropicus dolensque tumor generatur.

Hæc omnia puellæ matri sigillatim monstravi, quo melius eam a timore liberarem. Nihilque amplius agendum, præter virium instaurationem, vel corticis Peruv. usum, vel pulveris testacei cum lacte asinino; cujus usus ei antea bene cessit. Alium tamen Medicum associari voluit. Eodem vero tempore ipse evocor ad nobiliss. D. *Clarendoniæ* Comitem, ut de ejus nepote, honorabil. D. *Obrian*, consulerem. Ideo & alter Medicus sequentia solus præscripsit.

℞. *Pulv. de gutt. Lapid. Contray. an. gr.* vj. *Castor. Salis Vol.* C. C. *an. gr.* ij. *Conf. Alcherm. sine Mosch.* ℈j. *Syr. Pæon. comp. q. s. M. f.* bolus statim sumendus, & sexta quaque hora, solutus in Coch. i. julapii.

℞. *Decoct. albi* ℔j. *Aq. Cinnam. hord.* ℥j. *Sacch. albiss. q. s. Mf. f.* Apozema pro potu ordinario.

℞. *Salis vol. Oleos.* ʒii. *sumat gutt.* vi. frequenter in potu quovis ordinario.

Et applicentur emplastra vesicatoria brachiis internis & inter scapulas.

Hujus præscripti cartulam D. *Basket* pharmacopœus ad me misit. Qua perlecta stupore quodam perculsus sum; dixique, cum minime retrocesserint pustulæ miliares, sed regulariter & sine quovis pravo symptomate exsiccarentur, me ex medicamentis calorificis, & a puella calidi temperamenti ac debilitata sumptis, nil melius quam febrem de novo accensam, mortemque minitantem sperare.

Nec me mea fefellit conjectura. Cum enim circa horam vespertinam puellam visitaverim, ut omnia, secundum præscriptum ultimo memoratum, intellexi facta fuisse: ita & puellam ardore vehementissimo, cum siti ingente, linguaque arida, & respiratione difficili, laborantem vidi. Attamen, absente altero Medico, nihil præscribere mihi visum est.

Die proximo mane, nobis una puellam visitantibus, narratum est, illi pessime transiisse noctem, & jam ardebat maxime, sitique valde urgente & dispnœa afflicta fuit. Et mihi interroganti alterum Medicum, qualibus indicationibus satisfecisse proposuerat? Respondet, se me absente, qui solus morbi historiam enarrare potui, pustulas miliares retrogradas æstimavisse. At cum id fieri non posse monstraverim, habita consultatione, concessit Medicus dosin diminuere, & sequentia præscribere.

℞. *Lapid. contray. Pulv. de gutt. an. gr.* iv. *Croci*, *Castor. an. gr.* i. *Syr. Pæon. comp. q. s. Mf. f. Bolus sumendus e Cochl.* i. *Julapii*. Sumeretque ad diluendos humores decoctum album pro potu ordinario. Et ne ex alvo adstricta usuque boli calor excitaretur, suppositorium præscripsimus ex melle & sale gemmeo.

Die 9no calor fuit remissior, liberiusque respiravit. Præscripsimus itaque enema ex lacte saccharato, bolumque unum.

Die 10mo in statu longe meliori puellam vidimus, symptomatibus, a calidis medicamentis ortis, consopitis omnibus. Attamen ad recuperandas vires, calorisque interni recursum præveniendum, pulverem præscripsimus sequentem, e cochl. i. lactis asinini sumendum, superbibendo ℔ß. tepide.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Margar.* pp. *an. gr.* vj. *Mf. f. Pulvis*.

Die 11mo ut adhuc tutius præmuniamus puellam, ne illi febrilis calor novaretur, consuluimus. *Corr. Peruv. Pulv.* ℈ß. *e Cochl.* i. *Julapii* quarta quaque hora sumendum; & pro re nata, aq. lactis haustulum. Et ad perficiendam valetudinem rus adiret, ubi saniori statu semper gaudebat.

Haud multo post audivi, illam iterum male valere, aliosque advocari Medicos. Id autem minime mihi displicebat: nam sub eorum cura obiit; cum antea, me illam curante solo, Deoque favente, tam bene illi res cesserit, ut e febre mediocri tempore evaserit.

Hi-

Historia Febris Miliaris in Mammæ Apostema terminantis.

JUnii 12. 1699. ad viri admodum honorab. D. *Trevor.* Commun. Placitor. Justiciarii capitalis uxorem, jam defunctam, circa sui puerperii principium, evocatus sum. Cui pharmacopœus erat D. *Gelst horp*, obstetrix D. *Dodson*.

Cum gracili corpore animum possedit tranquillum; Spiritus tamen nativos debiliores. Ante partum in calorem internum sæpe incidit. Postea doluere dorsum & femora, ut in puerperis solent: Et, doloribus remissis, horrore correpta est; quem febrem esse lacteam putarunt mulieres: tertio enim a partu die contigit.

Quoniam tamen spiritus deficere sensit, die prædicto vocatus sum. Cum observaverim symptomata, quadam oppressione pectoris suspiria cogente, summe dejectis spiritibus, capitis dolore, pulsuque frequenti ac debili, illam laborâre vidi. Urina sanorum similis, palmæ erant calidæ, lochia effluebant, alvusque potius accedit ad laxitatem. Denudato autem pectore, inibi numeravi pustulas tres miliares. E quibus, etiamsi paucissimis, satis aperte constabat, hanc febrem esse miliarem. Mihi autem id affirmanti digniss. D. *Hambden*, aliæque astantes, vix assentiri voluerunt.

Attamen ex numero pustularum adeo parvo materiam ad eas fovendas aptam alio tendere suspicatus sum. Ut itaque earum eruptionem leni & continua diaphoresi promoverem, sequentem haustum sexta quaque hora sumendum præscripsi.

℞. *Aq. Lact.* ℥iii. *Pæon. comp.* ʒß. *Pul. e Chel. Cancr. comp. gr.* xv. *Pulv. de gutt.* ℈ſ. *Syr. Meliss. q. s. Ms. f. Haustus.*

Pulverem e Chel. cancrorum paulo minori quantitate præscripsi, ne motum sanguinis magis accelerem, quam diaphoresi jam excitatæ continuandæ par esset. Ad tuendos nervos, si pustulæ forte retrocessissent, addidi pulv. de guttera cum aquæ lactis majori dosi diluente.

Præscripsi etiam ad capitis dolorem emplastrum vesicatorium inter scapulas applicandum, & empl. subpedalia. Et pro alimento ut pullorum jus sorberet. Quod, ut magis nutritium, in hac febre potius quam an quavis alia, præcipue in natura debilibus, præbere soleo. Quibus & adjunxit seq. Julapium ad libitum sumendum.

. . *Aq. Meliss.* ℥viii. *Cinnamon. hord.* ℥iv. *Epidem.* ℥i. *Sach. perlati* ʒii. *Ms. f. Julapium.*

Die 3tio melius se habuit, ex omni parte. Attamen, ne remitteretur diaphoresis, præscripsi bolum sequentem.

℞. *Conf. Anth.* ʒß. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ʒß. *Syr. Meliss. q. s. Ms. f.* Bolus sumendus cum Julapio.

Vesperi febris exacerbata est primo contingentibus symptomatibus. Quibus etiam accessit respiratio difficilis: Nec non levior diarrhœa, e lochiis diminutis. Nam excrementitia materia tentabat transitum ab utero ad intestina. Sequentem itaque bolum cum julapio sumendum præscripsi.

℞. *Conf. Anth.* ʒſs. *Theriacæ Andr.* ℈i. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Croci, an.* ℈ſ. *Syr. Melissæ q. s. Ms. f. Bolus.*

Theriacam prætuli diascordio, quod non solum moderetur alvum, sed & plerunque magis faveat sudoribus. Et, omissis aliis adstringentibus, crocum addidi, ut uberiorem fluxum lochiorum, sine astrictione glandularum intestinalium, restituerem. Quæcumque enim intestina astringunt, suum etiam utero effectum imprimunt. Quod in primis advertendum est, ne ex uno sanato symptomate aliud generetur.

Veruntamen, ne bolus supra dictus minus sit efficax, seq. julapium præscripsi in promptu habendum.

℞. *Aq. Cerasf. nigr.* ℥viii. *Cinnam. hord.* ℥iv. *Epidem.* ʒj. *Conf. Fracast.* ʒj. *Conf. de Hyacinth. sin. od.* ℈ſ. *Syr. de Menth.* ʒj. *Ms. f. Julap. de quo sumat Cochl.* iv. *post sedes singulas.* Et ne quid mali accideret ex opiatis, præscripsi vesicatoria carpis applicanda. Quæ etiam in diarrhœa nonnunquam prosunt, dum materiam morbificam ad exteriora revellunt.

Die 4to a sumpto bolo theriacali somnum sudoremque secutos fuisse intellexi. Unde & omnia symptomata in meliorem partem inclinarunt. Neque astringentis julapii opus erat. Præscripsi itaque bolum cum julapio perlato repetendum. At sine theriaca; quod hic minus calida ad continuandam diaphoresin viderentur sufficere. Et inefficacis medicamenti, majore quantitate quam par est adhibiti, exemplum habemus in salivatione. Hanc enim sæpe, & præcipue in debilibus, mercurii dulcis gr. v. vel x. singulis noctibus sumpta, felicius producunt, quam ejusdem medicamenti tripla dosis. Cujus etiam rei

rei testis est D. *Tindal.* pharmacopœus. Qui, cum hanc methodum cuidam patienti præscripsissem, multa admiratione dixit, se nil inde expectare: nuperrime enim doses multo majores prædictæ patientis filiæ, a magni nominis Chirurgo dari, & vel undecim hebdomadas frustra continuari, viderat. Verum mercurius dulcis nimia quantitate sumptus sanguinis motum adeo accelerat; ut materiam, quæ ex mediocri dosi per glandulas salivales secerni solet, vomitione aut sedibus expellat. Et notum est, in melancholicis alvum facilius subduci medicamentis lenitivis, quam catharticis plerisque fortioribus. Et pari modo sudor jam profluens, diaphoreticorum dosin augendo vel nimis frequenter repetendo, sæpe in ardorem desinit.

Attamen ne ad continuandum sudorem deesset materia, Apozem. seq. præscripsi.

℞. *Rad. Fragar. Chelid. major. an.* ℥ß. *fol. Meliss. Fragar. Chelid. an.* p. *ij. Sem. Card. bened.* ʒij. *flor. Cordial. an. p.* ß. *Coquantur in Aq. font. q. s. Colaturæ* ℔ iß. *adde Aq. Epidem.* ℥ij. *Ms. f. Apozema.*

Vesperi rediit exacerbatio, sed multo levior. Bolum itaque theriacalem repetendum præscripsi. Deinde, post horas sex, bolum sine theriaca: Et emplastra subpedalia applicanda.

Die 5to symptomata quæque vidi benigniora, pustulasque miliares ad maturitatem properantes. Præscripsi itaque ut in usu boli sine theriaca, apozematis, & julap. persisteret.

Quoniam tamen dyspnœam renovari posse suspicatus sum, si exacerbationes prædictæ iterentur, donec pustulæ exsiccatæ fuerint, alium Medicum in consultationem vocandum monui, quem patientis amici nominarunt. Vespere itaque convenientes symptomata totum illum diem fuisse leviora intelleximus. Jam vero vidimus omnia, nempe diarrhœam, dispnœam, spirituumque defectum exacerbari. Præscripsimus itaque sequentia.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp. Conf. Fracastor. an.* ℈ß., *Syr. Caryoph. q. s. Ms. f.* Bolus sumendus ex Cochl. i. julapii sequentis, superbibendo cochl. v.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥x. *Puleg. Bryon. comp. an.* ℥ii. *Margar.* pp. ʒii. *Sacch. albiss. q. s. M. f. Julapium.*

Die 6to mane, non obstante bolo, patiens sexies sedem petiverat, noxque ei inquiete transiit. Nec jam exacerbatio omnino finita fuit. Jussimus itaque bolum continuandum, & vesicatoria brachiis internis applicanda. Quibus addidimus gargarismum decocto plantaginis cum toto, & seq. enema.

℞. *Seri Lact. Vino Hisp. separati* ℥x. *Elect. e Baccis Laur.* ℥j. *Sacch. rubr.* ʒii. *Ms. f. Enema.*

Attamen interrogatus seorsum a D. Hedges, ægrotæ matre; Quid ad magnum illum spirituum defectum sit faciendum? Suasi, ut in Aq. Lact. haustulo croci sumeret ℈ſ. & post aliquot horas repeteret.

Vesperi nobis narratum est, patientem omisisse bolum cum diascordio. Sed croci, ut a me præscripti, usu repetito, levioribus symptomatibus diem transegisse. Nam ex leni sudore pustulæ miliares laudabili modo se extulerunt. A juvantibus itaque indicationem sumentes præscripsimus pulverem sequentem.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ʒß. *Croci Pulv. gr.* vi. *Ms. f.* Pulvis sexta quaque hora sumendus cum julapio.

Die 7mo visa est optime se habere. Alvus ei mediocriter soluta fuit; nempe longioribus intervallis, & sine virium jactura. Neque inde pustulæ miliares disparuere. Quamobrem, ut in uso alterno boli sine diascordio, & pulveris ultimo præscripti cum julapio, persisteret decrevimus.

Vesperi symptomata, cum difficili respiratione & diarrhœa, exacerbata sunt. Quare & præscripsimus bolum cum diascordio, & reliqua ut antea.

Die 8vo etiamsi bolum sumpsisset cum diascordio, haud tamen ita bene sudasse, aut dormiisse, ac post bolum theriacalem a me præscriptum astantes ajebant. Magis enim inquieta fuit & calida, difficiliusque adhuc respirabat. Præscripsimus itaque, ut in usu pulveris persisteret.

Vespere videbatur novam pati exacerbationem. Ego vero ultimam nondum penitus finitam esse censui. Loco itaque boli diascordialis theriacalem præscripsimus repetendum.

Die 9no intelleximus, noctem præcedentem fuisse facillimam. Et jam quæque symptomata benigna, pustulasque miliares, & numero & mole auctas vidimus. Præscripsimus itaque in exacerbationis intervallis bolum sine diascordio aut theriaca sumendum. Opiata enim tempore exacerbationis sumpta melius operari, expertum habeo: præcipue si vesicatoria simul applicarentur.

Die

Die tomio, post noctem valde pacatam, ægrotam spirituum summo defectu, madore frigido, & universali, præcipue in manibus, fractam mirati sumus. Præscripsimus itaque croci ℈ß. ex haustulo Aq. Lact. bibendum; & suppositorium ex melle spec. hier. cocto intrudendum. Ut lap. Goens. ℈i, cum croci gr. vj, sumeret sexta quaque hora: haustumque cum croco in languoribus & madore frigido. Nec non apozema pectorale, cum linctu oleoso, ad moderandam tussiculam jam primo ortam, ne pustulis ad siccitatem tendentibus materiæ morbificæ residuum in pulmones irrueret.

Diebus sequentibus nihil præter julapium perlatum & crocum, in languoribus sumendum; & diætam nutritiam, præscriptum est. Quibus adeo vires patientis auctæ sunt, ut postea materiæ morbificæ reliquiæ in mammarum glandulas tuto secernerentur. Verum ad ejus imbecillitatem habita ratione, pilula tart. Quercet. aliquot vicibus sumpta, materiæ prædictæ maturationem tardare volui. Quo facto, ita bene res cessit sub cura D. *Bernard.* Chirurgi Regii, ut paulatim, & pene sine dolore, pus generaretur, & paucis post diebus optime convaluerit.

Verumtamen paulo ante proximum puerperium narravit Medico magni nominis se sub præcedente, febre correptam fuisse; & ex calore, quem sensit interno, timere ne similiter recurreret. Quare ille Medicus sanguinis ℥x venæ sectione emittendes consuluit. Qua facta, ut fœtum in utero languidius moveri statim senserit; itaque cum ad partum ventum esset, adeo debilitata fuit, ut antequam illam adire potuerim, in ipso conatu, ad excludendum fœtum (etiamsi hic rite positum) necessario, supremum diem obierit.

Historia Febris Miliaris, ex Frigore prope Mortalis.

SUb finem mensis Julii 1706. vocatus sum ad filiam Dom. *Smith.* in area *Bartholomevv close* vulgo vocata, statim post partum. Cui obstetricis officium præstitit D. *Summers*, & D. *Springer* pharmacopœi.

Post partum passa est fluxum lochiorum nimium, cum pectoris oppressione maxima spirituumque defectu: nec non frequenti pulsu ac debili, manibusque superius pene frigidis. Quorum symptomatum, cum nulla causa, sive ad infantem, sive ad placentam, habita ratione, apparuerit: a quodam febrili calore, ejus spiritus exhalante, & simul frangente vasorum vim retinendi, pendere videbantur, febremque miliarem, latentem monstrare. Sequentia itaque præscripsi.

♃. Pulv. e Chel. Cancr. comp. ℈j. *Castor. gr.* iv. *Syr. Paralys. q. s. Ms. f. Bolus in Cochl. j. Julapii perlati communis sumendus, superbib. Cochl.* iv. *vel* v. Id scilicet mihimet ipsi proposui, ut, facta per diaphoresim secretione mediocri, moderarer urinam. Nam ut sanguinis fermentatio aut motus violentior secretionem minuit: ita & altera evacuatio alteram. Quem duplicem aphorismum, ex multiplici mea observatione enatum, habeo. Neque adeo tuto vel astringentia præscripsissem, vel opiata. Dum ex nimio lochiorum fluxu, hoc modo diminuto, forsan & fluxus naturalis defectus sequeretur. Cujus rei effectus quantum metuendi sunt, tam Medici, quam obstetrices bene norunt.

Meæque in hac re conjecturæ sumpti medicamenti operatio dedit suffragium. Nam boli usum, ut spirituum antea depressorum elevatio, ita & lochiorum diminutio secuta est.

Dehinc, etiamsi prænoverim, febrem suam naturam brevi patefacturam: ne tamen patientis amici studere me lucro putarent, de illa tacens, consului, ut in usu boli mane, & vesperi persisteret, in lecto maneret, seque ab omnium consortio averteret. Ut tranquilli esset animi, pro cibo sumeret pulli gallinacei brodium, nec non decoctum avenarum excorticatarum vinosum; & pro potu ordinario, possetum salviatum; addendo singulis haustibus spiritus cornu cervi guttas aliquot, si diaphoresis remissio contigerit: & in languoribus salis vol. oleosi similiter. Hoc facto, patienti in aliquot dies valedixi.

Deinde redeunti mihi narratum est ab adstantibus, mea mandata diligenter illam observasse, & mediocri usam fuisse valetudine; vaporibus solis (ut locuti sunt) exceptis. Spirituum enim defectum, pectusque oppressum passa est, cum vigiliis & animi perturbatione ex obrepente somno. Calore enim & frigore alternis vicibus, sed inæqualibus intervallis, & præcipue in sudoris intermissione recurrentibus, affecta est. E quibus symptomatibus adhuc certius prævidi, pustulas miliares se tandem exhibituras.

Hu-

Hujusmodi fere statum febris retinuit usque ad diem Augusti undecimum. Ubi a prandio vocatus sum ad illam, syncope ex improviso correptam; quamque brevi morituram amici æstimarunt. Cum illi adsim, e lecto surrexisse intellexi, & deinde statim in syncopen incidisse: nec ab ea evasisse, donec in lectum redierit. Ego vero pustulas miliares editas fuisse subolens, & ab irruente frigore retrocessisse; eas equidem in denudato pectore deprehendi, sed inter surgendum depressas.

In hoc casu non ad vehementer calida censui confugiendum, ne, nimis sanguinis accelerando motum pustularum uberiorem proventum, magisque aspectabilem impedirem. Verum istiusmodi potius elegi medicamenta, quæ, cum mitiora sint, felicius excitarent diaphoresin, & emittendo pustulas, depressos spiritus elevarent. Sequentem itaque in modum præscripsi.

℞. *Conf. Acetos.* ℈j. *Bezoar. Orien. Croci an.* ℈ß. *Syr. Paralys. q. s. Ms. f. Bolus sumendus e Cochl. j. Julapii sequentis, superbib. haustum ejusdem.*

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥. x. *Angel. comp.* ℥iß. *Sacch. perlati q. s. Ms. f. Julap. de quo sumat haustulum ut supra, & in languoribus. Repetatque Bolum sexta quaque hora.*

℞. *Salis Vol. Oleos.* ℥ß. *sumat gutt.* xx. *cum potus ordinarii haustulo aliquoties in die. Et subpedalia Emplastra applicentur.*

Die 12mo multo melius se habuit. Spiritus enim nec adeo depressi sunt, neque perturbati; pustulæque magis confertæ, & expansæ, magisque extumere. Unde eas ex frigore retrocessisse patet. Alias enim tantum progressum, tamque subitaneum fecisse, minime existimandum est. Jussi itaque ut in usu boli, & Julapii persisteret, sumeretque in languoribus Aq. Theriac. tenuioris Cochl. ij.

Die 13tio cum quæque viderim laudabilia, ne sæpe visitando tædium patienti afferrem crearemque sumendorum odium, sequentia, usque ad diem decimum septimum, continuanda jussi.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Castor. gr.* iv. *Syr. Paralys. q. s. Ms. Bolus sexta quaque hora sumendus cum julapii perlati haustulo.*

℞. *Castor. gr.* vj. *Asse fœtid. gr.* xij. *Syr. Paralys. q. s. Ms. f. pilulæ n.* vj. *sumat.* ij. *in Intervallis, ad fluxum Lochiorum continuandum.*

Die 17mo pustulis jam exsiccatis, patiens usquequaque recte se habuit. Excepto quodammodo frigido madore, per intervalla, recurrente. Cui ut occurrerem, provideremque ne quid mali a pustulis jam deletis accideret: jussi, ut in usu boli dies decem persisteret. Et si e lecto surgendo defici spiritus sentiret, statim in eundem rediret, bolumque præscriptum sumeret. Quibus obtemperando præceptis, perfecte convaluit.

Historia Febris Miliaris, cum Delirio maxime furioso.

MAji 24. 1699. evocatus sum ad D. *Powell*, in platea *Basinghall street*, vulgo dicta, Ancillam; cui D. *Dalton* erat pharmacopœus.

Hæc primo capitis dolore, & frigore caloreque alternis, sed mitioribus, rure affecta fuit. Una cum magno spirituum defectu, & pectoris oppressione suspiria cogente. Quæ symptomata, a mensibus obstructis, & exinde vaporibus (ut vulgo loquuntur) provenire, domestici putarunt.

Cum autem indies ingravescerent, primo meæ visitationis prædicto, illam pulsu frequenti ac debili, maximoque languore vidi laborantem, adeoque vehementer delirabat, ut penitus nesciverit responsa dare; vociferabaturque, etiam in vicinorum molestiam. Unde & judicavi, hanc febrem fore miliarem. Sed ex omisso hactenus debito regimine, materiam pustulis generandis aptam, partim inhærere sanguini, & ex parte nervis impelli.

Præscripsi itaque enema, *ex Decoct. communis pro Clyst.* ℥viij, *Mellis Mercur.* ℥iij. *Sacchar. rubr. q. s. injiciendum quamprimum.* Vesicatoria etiam carpis applicanda, & ab enematibus finita operatione, bolum sequentem sexta quaque hora sumendum.

℞. *Conf. Acetos.* ℥ß. *Pulv. e Chel. Cancror. comp.* ℈j. *Croci gr.* iv. *Sem. paeon. gr.* vj. *Syr. Atripl. q. s. Ms. f. Bolus in Cochl.* j. *julap. sequentis sumendus superbib. Cochl.* iv.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥viij. *Aq. paeon. comp. Syr. Atripl. an.* ℥j. *Ms. f. julapium.*

Ad deobstruendos menses pilulas sequentes præscripsi.

℞. *Asse fœtid. gr.* x. *Castor. gr.* v. *Syr. Atripl. q. s. M. f. pilul.* vj. *capiat* ij. *sextæ quaque hora Bolorum usui interposita.*

Et

Et in furorem, si insomnis fuerit, ut addatur bolo circa horam quartam matutinam sumendo, *Laudan. Lond. gr.* j.

Die 25to pulsus ei, ut antea, frequens ac debilis, perstititque vociferari. Non autem continuo deliravit. Bolum itaque cum laudano amici omiserunt, proinde & ipse bolum sine laudano, cum julapio, & pilulis, continuandum præscripsi.

Vespere paulo melior erat morbi facies ac matutino tempore. Cœperunt enim sudores jam effluere, pauculæ in pectore pustulæ miliares pullulare. Alvus tamen, enematis antea præscripti vim eludens, adhuc valde stricta fuit. Quamobrem & aliud jussi injiciendum.

℞. *Decoct. commun. pro Clyst.* ℥viij. *Elect. Lenit.* ℥j. *Conf. Hamech.* ℥ß. *Sacch. rubri q. s. Mf. f. Enema.*

Et ab enematis operatione finita, ut sumeretur bolus sequens.

℞. *Conf. Acetos.* ʒß. *pulv. Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Syr. Melissæ q. s. Mf. f. Bolus quinta quaque hora sumendus.*

His addidi mucilaginem ex semin. cydon. & psyllii decocto hordei extractam, & syr. e rubo idæo edulcoratam; sumendam cochleatim, sensimque deglutiendam.

Die 26to ab astantibus intellexi, somni paululum obrepsisse patienti post enema rejectum, totamque noctem continuasse diaphoresin. Plures etiam jam extitere pustulæ, suspiria fuerunt rariora. Præscripsi itaque bolum repetendum.

Vesperi mihi narratum est, ægrotam omnia symptomata de novo passam fuisse: Et in vehemente suo furore se adeo in lecto jactasse, ut inde sudores subsisterent. Quos ut restituerem, spirituumque turbulentiam pacificarem, camphoræ usum, (in simili casu sæpe a me expertum (cum emulsione sequente consului.

℞. *Sem. Papav. albi* ʒij. *Amygd. dulc. decort.* n. xv. *Contund. cum decoct. Hord. q. s. affundendo deinde ejusdem decocti* ℔iij. *Edulcoretur Colatura Sacchariro albo pro potu ordinario.*

Jussi etiam ut julapium repeteret, & bolum cum laudano die sequente mane.

Die 27mo dictum est, patientem a sumpto laudano vix quicquam dormire potuisse. Ex usu autem camphoræ totam noctem perstitit diaphoresis, pustulæque plures extitere. Jussi itaque bolum sine laudano continuandum.

Die 28vo eædem pustulæ miliares visæ sunt incredibili stipari numero. Quæ attamen haud usque adeo profecerunt, quin delirium vociferansque furor recurrerent. Cum itaque Antimon. diaphoretici vim, tam ad pustulas expellendas, quam ad compescendum delirium, sæpe expertus sim, sequentia præscripsi.

℞. *Antimon. Diaphor. Pulv. e Chel. Cancr. comp. an.* ℈ß. *Mf. sumatur ter de die e Cochl.* j. *Julap. sequentis, superbib. Cochl.* v.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥vj. *Meliss.* ℥jv. *Epidem.* ℥ij. *Syr. Melissæ* ℥j. *Mf. f. Julap.*

Et ad calorem internum ac sitim, linguamque sordidam ac siccam, præscripsi Decocti Hord. ℔ij. Syr. Viol. ℥iij. edulcoratas pro potu ordinario.

Die 29no post noctem multo quietiorem quam antea, pustulæ fiunt adhuc ampliores. Unde & vociferatio, & delirium accepere temperamentum. Lingua tamen manusque aræfactæ sunt. Præscripsi itaque ut bolo addatur Lap. Prun. ℈ß; ut bibat singulis diebus Apozematis ℔ij. & ut Empl. Vesicat. Tibiis applicarentur.

Die 30mo omnia symptomata optabilia sunt. Quare ut persisteret in novissime præscriptorum usu ad Junii 12. consului. Tandem, circa Junii 16. præscripsi Pil. Tart. Q. ℈j. secunda vel tertia quaque nocte sumend. ad sextam vicem. Quibus sumptis, perfecte, & præter omnium domesticorum, & visitantium expectationem, convaluit.

Historia Febris Miliaris cum læsa memoria.

APrilis 4to 1701. vocatus sum ad D. *Buller* in *Newington Butts*, cui ut pharmacopœus inserviebat D. *Hunter*.

Ille, dum iter ad *Londinum* confecit, maximo dorsi dolore, cum ventriculi ægritudine, vomitione & dysuria, correptus est. Quæ symptomata sibi visa sunt simpliciter nephritica. Et medicamenta quædam huc referentia frustra sumpsit. Prædicto die ad eum accessi. Et quoniam antecedentia narrando, spirituum defectum, & suspiria tacuisset, sequentem præscripsi haustum emeticum.

℞. *Salis Vitrioli Vomitiv.* ʒiij. *Divide in Doses sex. Sumantur singulæ ex Aq. Jugland. comp.*

comp. Cochl. j. *superbibendo haustum posseti fol. Card. bened. alterati.* Et Vomitione finita, ut sumeret *Pil. Stomach. cum Gum.* ℈ij. ad Humorum, & Vomitorii eliminandas reliquias, & ad mundificandas vias Urinarias, ut die sequente mane bibat *Aquæ Strethamens.* ℔ij.

Die 5to cessabant vomitus, & ægritudo, libereque tam per urinam, quam per sedem, aqua cathartica effluxit. Dorsi tamen perstitit dolor, etiamsi mitiori gradu. Caloreque ac frigore, vicibus alternis, sed inæqualibus, captus est. Pulsus etiam illi erat frequens ac debilis. Spirituumque penuria, & pectoris oppressione suspiria provocante, vexabatur. Unde conjecturam feci, hanc febrem miliarem esse futuram & sequentia præscripsi.

℞. Lapid. Goens. Pulv. de gutt. an. ℈ß. *Ms. f. Pulvis e Julapii perlati haustulo sexta quaque hora sumendus.*

Die 6to Languor, & suspiria leviora sunt. Cum vero dorsi dolor potius ingravesceret, præter pulverem antea præscriptum, monui enema ex decocto communi, & melle mercuriali injiciendum. Eoque rejecto, ut Pulv. e Chel. Cancr. com. ℈j. ex haustu sequente sumeret.

℞. Aq. Lact. alex. ℥iij. *Epidem. Syr. de Meconio, Ol. Amygd. dulc. an.* ℥ß. *Ms. f. Haustus. Demumque, ut paretur Mucilago ad emolliendam linguam.*

Die 7mo dolor fit mitior; spiritus autem perturbati sunt, & depressi: forsan ex sumpto syrupo e meconio nocte præcedente. Præscripsi itaque emplastra vesicatoria quamprimum brachiis internis applicanda. Et ad continuandum sudorem haustum sequentem.

℞. Aq. Lact. alex. ℥iij. *Epidem.* ℥ß. *Lap. Goens. Pulv. de gutt.* an. ℈j. *ms.*

Et spirituum defectu urgente, ut haustum Julapii perlati, & Aq. Theriacal. Cochl. j. aut ij. vicibus alternis sumeret. Et ad linguam manusque jam paulisper trementes, ut cum haustu potus ordinarii spiritus Lavend. comp. gutt. xx. capiat aliquoties in die.

Die 8vo pustulæ miliares in conspectum venere. Ideoque multo lenior factus est dorsi dolor; spiritusque minus defecerunt, neque adeo sunt perturbati. Jussi itaque ut sumeret alternis vicibus haustum ultimo præscriptum, & bolum sequentem.

℞. Bezoard. Orient. Croci an. ℈ß. *Syr. Paralis. q. s. Ms. f. Bolus.*

His addidi apozema ex Aq. Hordeatæ ℔ij. & syr. viol. ℥iij. Ut & medicamentis & pustularum materiæ expellendæ sit vehiculum. Nec non ad renes viasque urinarias abluendas: Alvumque plerunque strictiorem, leviter relaxandam. Et apozematis hausti Aq. Theriacalis aliquot cochlearia minuscula suasi addenda.

Die 9no auctus erat tremor, nec sine quibusdam indiciis levioris delirii. Inquantum tamen pustulæ, adhuc plures majoresque extiterunt, spiritusque fuerunt minus depressi, jussi, ut in omnium antea præscriptorum usu persisteret.

Die 10mo symptomata, die præeunte mala, emendantur. Verum jam orta tussis levicula molestiam patienti attulit. Ideoque ne materiæ morbificæ reliquiæ pulmonibus post pustulas desiccatas irruerent, sequentem linctum præscripsi.

℞. Ol. Amygd. dulc. ℥ij. *Syr. Heder. terr. Capill. Vener. an.* ℥j. *Sacch. albiss. q. s. Ms. f. Linctus.*

Et ut loco apozematis antea præscripti bibat sequentem ptisanam instar potus ordinarii.

℞. Decoct. pectoral. depurat. Aq. Lact. alex. an. ℔j. *Ms.*

Et ut sumat sequentis mixturæ gutt. xx. cum haustu ptisanæ in languoribus.

℞. Tint. Castor. ℥ij. *Salis Vol. Oleos.* ℥ß. *Ms.* Demumque ut in usu Haustus, & Bolorum persisteret.

Die 11mo cum omnia pene eadem ac in die præcedente viderim, jussi ultimo præscripta continuanda.

Die 12mo ex noctis præcedentis vigiliis quodammodo perturbantur spiritus; sed minime defecerunt. Quoad reliqua, mediocriter etiam se æger habuit; pustulæque in desiccationem inclinarunt. Ne tamen morbi reliquiæ in sanguinem nervosque transferrentur, vesicatorium inter scapulas præscripsi applicandum, usumque bolorum, & julapii perlati repetendum.

Die 15to a febre liberatur, excepta quadam spirituum perturbatione levicula. Ad quam enema repetendum jussi; bolumque cum julapio mane, & vesperi, & in languoribus sumendum, ne medicamentorum usui nimis subito desuesceret.

Die 18vo ex pilularum quarundam catharticarum usu sensit se capite multum levari. Deinceps, etiamsi pulmones præcautione antea memorata evasere salvi, ex morbi tamen reliquiis versus exteriora propulsis,

pulsis, apostema fuit genitum: quod sub cura D. *Hunter* brevi sanatum est.

Ex hac febre licet ægroti memoria læsa fuit maxime, exquisitæ tamen diætæ usu, post bimestre spatium perfecte redintegrata est.

N. B. Symptoma in febre miliari primo sensibile partem antea affectam fere semper occupare; ut in casu jam supra descripto contigit.

Historia Febris Miliaris ex sumpta Emulsione lethalis.

Die 10mo Septembris 1700. vocatus sum ad viri admodum honorab. D. *Trevor* Aurigæ uxorem, in Candelariorum societatis ædibus habitantem, & jam puerperam; cuique pharmacopœus erat D. *Hunter*.

Tertio a partu die, febrili horrore, caloreque succedente, febri lacteæ simili, correpta est. In maximum etiam languorem, pectorisque oppressionem cum suspiriis incidit, insomnis diem noctemque transegit. Quæ symptomata, cum mere hysterica vulgo putarentur; ægrota hæc hysterica etiam medicamenta, sed frustra sumpsit. Quamobrem a digniss. viro D. *Thoma Lane* Equite Aurato, cui patienti maritus olim inservierat, visitare illam exoratus sum. Quam cum primo adiverim, pulsu frequenti ac debili, perturbatis spiritibus, oppresso pectore, suspiriis caloreque interno, laborantem vidi. Et licet urina ejus esset sanorum similis; palmæ tamen caluere. Quæ omnia ut febris miliaris mihi visa sunt indicia; ita & quædam pustulæ, in illius deinde denudato pectore conspicuæ, hanc meam conjecturam comprobarunt. Præscripsi itaque secundum meam usitatam methodum pulverem sequentem, sexta quaque hora sumendum.

℞. *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *Croci* ℈ß. *Mſ. f. Pulvis.*

Die 11mo pustulæ miliares mirum in modum constipabantur. Unde & nox patienti transiit placidissime; spirituumque perturbatio, & suspiria fuere mediocria. Præscripsi itaque ut in pulveris, & julapii usu triduum persisteret; sumeretque in languoribus spir. C. C. guttas aliquot in potu ordinario.

Die 14to pustularum eruptio fuit adhuc magis conspicua; languore & oppressione pectoris jam devictis. Nam præter calorem internum vix quicquam mali sensit. Forsan autem perstitit iste calor, quod ægra diluentia, vel nondum, vel non satis potavisset. Ideoque lactis aquam alexiteriam instar potus ordinarii bibendam præscripsi: Et ut sumat aquæ theriacalis aliquot cochlearia in haustu ejusdem, ad servandum inter potum & medicamenta æquilibrium: præcipue, si vel languor, & oppressio recurrerent, vel remitteretur diaphoresis. Demum, ut vesicatoria brachiis internis applicarentur, tam ad pustulas felicius ampliandas, quam ad mala quæcunque accidentia avertenda.

Diebus 15to & 16to cum eadem esset morbi facies, ultimo præscripta censui repetenda.

Die 17mo ex usu Aq. Lactis intermisso incidit ægrota in levem dysuriam. Statim itaque D. *Hunter* pharmacopœus, eoque absente, alter accersitus est. Qui dum solummodo dysuriam præ oculis haberet, emulsionis libram bibendam misit. A cujus usu statim substitit diaphoresis, maximaque oppressione & dyspnoea prehensa fuit. Tandem & me vocarunt. Sed antequam illam adiverim, de ea conclamatum est, & brevi obiit.

Ex historia jam supra descripta patet, quam maximum periculum in hac febre ab errore, etiam minimo pendere potest.

Historia Febris Miliaris, cum Ulcere, Calculoque Renum.

Febr. 27mo 1707. vocatus sum ad D. *Couts*, in Vico *Mark lane* vulgo dicto, jam puerperam; cui D. *Hunter* ut pharmacopœus ministravit.

Annos aliquot sinistri lateris dolorem sustinuerat. Quem a splene genitum plerique ob id æstimarunt, quod prope partem lineis anticam latus occupare videretur, cum sinistri renis antica pars esset revera affecta.

Ex morbo nephritico totum ægrotæ genus nervosum imbecillitatem aliaque vitia contraxerat. In ptyalismum frequenter incidere solebat. Et per bimestre spatium ante partum passa est internum calorem. Qui (ut antea monui) sæpe & præcipue in gravidis paulo ante partum febrem miliarem

Vesperi convenimus. Et statim a consultatione inita, iste Medicus, primariam indicationem pro continuanda diaphoresi flocci faciens, medicamentis valde calorificis opus esse urget. Quibus a me rejectis, sequentia præscripsimus.

℞. *Lapid. Goens.* ℈ss. *Oculor. Cancr.* pp. ℈j. *Croci*, *gr.* iv. *Syr. Pæon. comp. q. s. Ms. f. Bolus hora nona sumendus in Cochl.* j. *Julapii sequentis superbib. Cochl.* v.

℞. *Aq. Meliss.* ℥vj. *Puleg. Bryon. comp. an.* ʒiss. *Oculor. Canc.* pp. *an.* ℈ij. *Sacch. albiss. q. s. Ms. f. Julapium.*

Et ut applicentur emplastra epispastica super carpis.

Martii 1mo nobis narratum est, patientem nocte præcedente insomnem fuisse: & jam inquietudine, calore, & delirio laborare vidimus: medicamentum enim sudorificum, diluensque omissa fuere. Proposui itaque antimonii diaphoretici usum, medicamenti, scilicet ad pustulas miliares emittendas nec non ad levandum delirium, a me sæpissime probati. Ille vero, postquam diu renixus est, tandem mihi assensit; convenitque inter nos sequentia præscribere.

℞. *Antimon. Diaphor.* ℈j. *Lap. Goens. gr.* xij. *Castorei grana aliquot*, *Syr. Caryophil. q. s. ms. f. Bolus sexta quaque hora sumend. cum Julapio antea præscripto.*

Et ut emplastra subpedalia applicarentur.

Die 2do involuntarie quidem urina extillaverat; sed id a vesicatoriis, ut videbatur. Domiti enim delirii loco sana mens rediit. Respiratio etiam erat facilior; motusque convulsivi vix quicquam sensibiles. Vidimusque pustulam quandam rubram super inspecto collo. Quod alter Medicus, hanc febrem haud esse miliarem, arguere contendit. Quem errorem postquam illi ex aliis symptomatibus patefecissem; concordi animo eadem quæ ultimo præscripta sunt, continuari jussimus.

Die 3io in denudato pectore pustulas miliares absque ullis alterius generis conspeximus. Unde & quæque lenita sunt symptomata. Quamvis enim per noctem pene insomnis fuisset, ex leni tamen diaphoresi, quietudine, animique tranquillitate, & respiratione facili fruebatur.

Nihilominus ille idem Medicus, eorum loco, quorum usu finem desideratum obtinuimus, calida medicamenta, ad spiritus, ut ajebat, exaltandos, usurpari voluit. Ego vero, post longam discrepationem, cum assentire minime ausus sim, ipsum, ut per se faceret experimentum, permisi. Interim pharmacopœum cubiculariamque monui, ut horum calidorum effectum accuratissime notarent. Ille vero sequentia præscripsit.

℞. *Conf. Alcherm. sine odor.* ℈ss. *Pulv. e chel. cancr. comp. Lapid. Goens. contray. an. gr. xij. Salis Succin. gr.* v. *castor. gr. iij. Syr. e cort. citr. q. s. Ms. f. Bolus sumendus quinta quaque hora*, *superbib. Julap. sequ. cochl.* iv.

℞. *Aq. Melis. Lact. alex. an.* ℥iv. *Scordii comp.* ℥ij. *Bryon. comp.* ℥iss. *Margar.* pp. ℈iv. *Sacch. albiss. q. s. Ms. f. Julapium*, *sumendum ut supra præscriptum est*, *& pro libitu in languoribus.*

Die 4to nobis narratum est, ægrotæ noctem valde inquiete transiisse. Ita ut præ anxia quadam ægritudine sudores calidi per totum corpus ei effusi sint, & (ut asseveravit pedissequa) lintea mordere cogeretur. Ad hæc maxima oppressione & dyspnœa, motibusque convulsivis magnis, & frequenter repetitis afflicta fuit. Quæ omnia pulsus frequentissimus, & vermicularis comitabatur.

Forsan prædicta dosis, quoad quantitatem, non adeo calorifica videbatur. Cum tamen brevioribus intervallis, & ab ægrota, jam & antehac ad febrilem effervescentiam proclivi, sumeretur; & ubi ren suo proprio morbo fuit affectus, minor dosis, instar majoris valere potuit.

Cæterum ille alter Medicus, cum ad consultandum secesserimus, a me quæsivit, quid esset tandem faciendum. Ego vero respondere haud dubitavi, locum consultandi dari nullum, nec quidem sperandi. Ille vero a sudoribus salutem promisit. E contra, eos ex agonia, & morbi veneno esse mere colliquativos admonui. Demum, post quædam alia hic illic objecta, sequentia præscripta sunt.

Applicentur empl. vesicat. ampla, & acria femoribus internis. Et repetantur subpedalia.

℞. *Bezoar. Orient.* ℈j. *Antimon. Diaphoret. gr.* xij. *Conf. Alcherm. sine odor.* ℈j. *Syr. Caryoph. q. s. Ms. f. Bolus quamprimum sumendus*, *superbib. Julapii ultimo præscripti Cochl.* iv.

℞. *Tinct. Castor.* ℥ij. *Capiat gutt.* xvi. *in haustu potus ordinarii.*

℞. *Decoct. alb.* ℔iss. *Aq. Cinnam. hord.* ℥iv. *Sacch. albi q. s. Ms. pro potu ordinario.* Sed, antequam parata erant medicamenta, ægrota hæc mortua est.

In

In dissecto cadavere intestina, ut sæpe solent, flatibus valde distenta vidimus; & illorum vasa capillaria sanguine referta. Majora vero, & præcipue in peritonei interna superficie, stagnante sanguine quasi nigricantia, gangrænæ similitudinem præ se ferebant: scilicet, circa dextrum latus, ubi nuper ægra de dolore maxime querebatur. Nam antea latus præcipue sinistrum ei doluit. Ideoque sinistri renis parenchyma conspeximus absumptum, tunicasque pure plenas, & calculo magno, cum quibusdam parvulis infima, & antica parte positis. Ren dexter videbatur fere sanus; & similiter hepar, atque uterus. Vesica vero fellea bile flavissima & subflavis lapillis distenta erat.

Ex his patet, dolorem diuturnum, & in recensione symptomatum memoratum, a sinistri renis calculo; hecticam autem intemperiem, ab ulcere, & forsan e vesicæ felleæ lapillis, bilis exitum præcludentibus, pendere. Doloremque recentem in regione dextra a stagnante sanguine. Qualem dolorem, hoc est recentem, in aliis etiam cadaveribus sanguinis stagnationi conjunctum sæpe comperi.

Historia Variolarum cum pustulis Miliaribus.

JUlii 15. 1706. vocatus sum ad Dominam *Bek*, D. *Bek* Mercatoris celebris uxorem; quæ tum temporis, apud *Hampstedium* commorata est; cuique D. *Schervood* erat pharmacopœus. Hæc, cum antea perfecta valetudine usa fuisset: 14to die Julii, dolore dorsi vehementi, cum oppressione pectoris, atque altis suspiriis, spirituumque defectu, correpta est. Ex quibus symptomatibus, febris miliaris signis pathognomonicis, novi hanc esse hujus generis, pustulasque miliares se brevi exhibituras prædixi. Et de expectandis variolis feci etiam conjecturam. Eo magis probabilem, quod tum temporis longe lateque grassabantur. Consului itaque illam ad visitationes facilitandas, in *Londinum* deferri. Et ut tutius suum iter perficeret, *Pulverem ex Bezoar. Orient. & Pulv. e Chel. Cancr. comp. an.* ℈j. *sumendum præscripsi.*

Die 16to variolæ cum pustulis miliaribus interjectis emicuere. Præscripsi itaque pulv. e chel. cancr. comp. ℈j. cum Julapii perlati communis haustulo, sexta quaque hora sumendum. Ad præveniendam diarrhœam dyspnœamque, tum decoctum album, tum pectorale, alternis vicibus bibenda. Quibus etiam provisum est, ne pustularum miliarium variolarumque materiæ emittendæ desit vehiculum: & ut melius linguæ viscositas inhiberi possit. Præscripsi etiam astringens gargarisma, ut ejus usu variolas de faucibus repellerem.

Die 17. pustulæ miliares, & variolæ numerosius extabant. Capite, gutture, Thorace, ventriculo, ægra bene se habebat. Oppressio etiam, & defectus spirituum fuere mitiores. Tantum insomnis erat, ut febre miliari correpti solent. Suasi itaque ut in omnium die præcedente præscriptorum usu persisteret.

Vespere paulum delirabat. Non a pustularum miliarium aut variolarum paucitate, satis enim erant numerosæ; sed ex perpetuis vigiliis. Ad quam confectionem Fracastorii, in hac febre vel laudano vel diacordio potiorem, in sequente haustu præscripsi.

℞. *Aq. Ceras. nigr.* ℥iij. *Epid.* ℥iij. *Conf. Fracast.* ℈j. *Mf. f. Haustus persistente Delirio sumendus.*

Die 18vo a nocturno somno delirium pacatum fuit. Ægrota autem embrionis recenter concepti abortum, verum absque ullo malo symptomate, passa est. Jussi itaque ut in usu antea præscriptorum persisteret. Addendo pulv. e chel. cancr. comp. singulis scrupulis margarit. pp. gr. vij. quo certius, & a diarrhœa, & a nimio lochiorum fluxu præcaverem.

Vespere variolæ satis erant conspicuæ. Ægrota tamen summa pectoris oppressione, spirituumque defectu laborabat cum suspiriis. Quæ symptomata, cum lenem & continuam diaphoresin indicaverint, præscripsi pulv. e chel. cancr. comp. usum sine margaritis, & cum Julapio seq.

℞. *Aq. Meliss.* ℥viij. *Pæon. comp.* ℥ij. *Syr. Caryophil.* ℥j. *Mf. Julap.*

Suasi etiam ut persisteret in usu apozematis pectoralis, addendo singulis haustibus spir. C. C. gutt. xx. Tum ad levanda ex oppressione suspiria, tum ad continuandam uberiorem diaphoresin. Ubi enim per se extant variolæ, spiritusque elevari possunt sine diaphoresi; sale volatili oleoso potius quam spiritu C. cervi utor.

Die 19no facies atque artus paulisper tumue-

muere. Variolæ autem pleræque exsiccat, & colore quasi corneæ videbantur. Oppressio etiam magna erat, & suspiriis conjuncta; sed sine spirituum defectu. Habita itaque ratione ad partium & variolarum tumorem, & pustularum miliarium eruptionem, julapium seq. præscripsi.

℞. Aqu. Ceras. nigr. ℥x. *Pæon. comp.* ℥iß. *Confect. Fracast.* ℥j. *Spec. Conf. de Hyacinth. sine odorat.* ℈ij. *Syr. e Mecon. & e Cort. Citr. an.* ℥ß. *mf. f. Julap. de quo sumat Cochl.* iv. *tertia quaque hora*. Eo fine, ut ex dosibus, brevioribus intervallis sumptis, ægra perpetua quietudine in lecto jaceret. Eoque modo a frigore externo, & non semper variolarum, vesicularum tamen miliarum eruptioni inimico, præcaveretur. Præscripsi etiam, ut ad tussim dyspnœamque saltem minuendas, in usu apozematis pectoralis persisteret. Et cum variolæ jam & in collo & in toto corpore plene expulsæ fuerint, loco astringentis gargarismatis lenientem substitui.

Vespere quiete, sed pene insomnis, jacuerat. In vola manuum, ubi cutis valde crassa, variolæ videbantur vesiculæ sero limpido plenæ; in aliis partibus quasi exsiccat. Præscripsi itaque, ut in apozematis pectoralis frequentia persisteret; scilicet, ad materiam & variolis & salivationi præbendam. Et ad majorem cautelam, ne aut variolæ aut pustulæ miliares versus interiora remearent, haustui apozematis, aquæ theriacal. cochl. j. sæpe addendum monui. Et ut tumorem partium promoverem, hora somni haustum sequentem bibendum.

℞. Aq. Paralys. ℥ij. *Theriacal.* ℥iij. *Confectionis Fracastorii* ℈j. *Syr. de Mecon.* ℥ß. *mf. f. Haustus*.

Die 20mo omnia in eodem statu perduraraunt symptomata. Jussi itaque ut in usu mixturæ pacificæ antea præscriptæ quarta quaque hora persisteret. Et in usu apozematis, julapii, & gargarismatis.

Vespere, cum eadem videretur morbi facies, eadem quæ prius præscripsi continuanda. Et ut Julapii sequentis haustum sumeret in languoribus.

℞. Aq. Meliss. ℥x. *Pæon. comp. Epidem. an.* ℥iß. *Syr. Pæon. comp. q. s. mf. f. Julapium*.

Die 21mo ægra fere eadem ac antea. Id tantum jam querebatur, totum corpus vehementer prurire. Præscripsi itaque ut in usu omnium persisteret, præcipue, mixturæ pacificæ, ne inquietudine ex pruritu pateret frigori, eoque pustulæ miliares recederent.

Vespere, cum in eodem statu fuisset ac matutino tempore, visum est omnia jubere continuari. Eo potius, quod ex usu apozematis pectoralis gargarismatisque frequente omisso, salivationem (ut in variolis siccioribus, & corneis solet) sisti viderim. Hincque patet, cur multi, circa diem a morbi principio undecimum moriuntur. Nimirum, quod nimis parce ad diluendum attenuandumque sanguinem, & materiam in salivationem præparandam biberent. Unde & oneri succumbit natura, faucium subsidit tumor, cum gravissima dyspnœa, quæcunque expectorantia eludente; demumque ex alvo semel aut bis soluta, vel mensium fluxu, subito mortem obeunt. Calida quoque medicamenta, a multis præscripta, dispnœam siccitatemque gutturis, & linguæ inferendo, simili epilogo præludunt. Semper itaque usque ab initio, & per totum progressum morbi diluentia præscribo. Nec cerevisiam tenuem pane tosto alteratam prohibeo; nisi ægritudo, vel diarrhœa contraindicaverint.

In difficili respiratione, & ubi salivatione maxime opus est, indicationes pro medicamentis valde calidis nullas agnosco. Cæterum, si forsan, non obstante eorum usu, patientes evadant, viribus naturæ referendum est. Partium extumescentiam opiata satis bene promovent; & salivationem diluentia. Calida autem medicamenta, sanguinis accelerando motum, utrumque inhibent. Etenim fermentatio, & secretio contemporaneæ, nullo modo consistunt. Cujus rei exemplum nuperrime vidi singulare in domino *Hatsell.* cui pharmacopœus erat D. *Lancashire*. Is enim cum mali moris variolis laboraret, & ex sumpta tincturæ croci, vel confect. alchermes tantum pusilla dosi, febris vehementius accenderetur, coactus sum oculos cancrorum, margaritas, & similia, cum diluentibus præscribere. Quorum benigna vi ægrotum ex orci faucibus ereptum sanavi. Sed ad historiam præ manibus jam redeo.

Die 22do intellexi generosam mulierem, cujus hic casum narro, nocte præcedente vix dormiisse. Multum de calore interno querebatur, palluitque urina. Unde & metastasim materiæ, aut pustularum miliarium, aut variolarum metui. Præscripsi itaque sequentia.

℞. Decoct. Pectoral. depurat. Aq. Lact. alex.

alex. an. ℔j. *Theriacal.* ℥ij. *Mf. fumat hauftum aliquoties in die.*

Et quo melius, non folum variolas, diluendo, fed & puftulas miliares, fpiritus roborando foverem, julapium cum diafcordio antea præfcriptum, & alterum cordiale, una cum diluente julapio, viciffim fumenda præfcripfi.

Vefpere in eodem ftatu perftitit. Ideoque eadem medicamenta juffi continuanda.

Die 23tio nempe a morbi principio undecimo, ægrota incidit in aliquanto gravius quam hactenus periculum. Nam totam fere noctem infomnis fuerat. Potius, ut mihi videbatur, a puftularum miliarium vitio, quam variolarum, Præfcripfi itaque *Pulv. e Chel. Cancr. comp.* ℈j. *cum Julap. perlato fumendum octava quaque hora.*

Vefpere ter alvus defcenderat. Juffi itaque paregoricum antea præfcriptum quamprimum repetendum. Et poft fingulas fedes, mixturæ cum conf. Fracaft. cochl. iv. bibenda; addendumque decoctum album. Et ad alia fymptomata, ut fint in promptu mucilago, & gargarifma, necnon apozema pectorale fpiritu fulphuris leviter acidulatum.

Die 24. narratum eft, febrem totam noctem intenfiorem fuiffe. Facies manufque, fed hæ minus, detumuere. Ad hæc perftitit diarrhœa, defecere fpiritus, refpiravit difficillime, & falivatio declinavit. Quibus fymptomatibus ultimo præfcripta methodo occurrendum cenfui: Addendo oxymelitis fcillit. cochl. j. aq. cinnam. hord. dilutum. Et ut pulv. e chelis cancror. comp. apozematifque pectoralis in ufu perfifteret; cum fpiritus corn. c. gutt. xvj. in fingulis hauftibus apozematis. Et in diarrhœam, mixturam cum confect. Fracaft. ftatim & poft fingulas fedes fumendam juffi.

Vefpere facilius refpirabat. Verum ex fumpto oxymelite fcillitico aliquoties vomuerat. Julapii itaque fequentis hauftum urgente vomitu bibendum præfcripfi.

℞. *Aq. Menth.* ℥x. *Pæon. comp.* ℥iß. *Spirit. Menthæ gutt.* x. *Syrup. Menth.* ℥j. *mf. f. Julapium.*

Die 25to narratum eft patientem nocte præcedente calore febrili valde accenfo gravatam fuiffe; nec non delirio, refpiratione difficili, & diarrhœa; minime autem modo paroxyfmi regularis. Variolas etiam ubique nigricantes, quafi gangræna tactas, apparuiffe. At cum mane accederem, fymptomata hæc vidi maxime diminuta, & vomitio penitus fuppreffa. Ad tracheæ autem, quam nunc paffa eft, ftrangulationem, pilulas fequentes fumendas curavi.

℞. *Caftor. gr.* vj. *Affæ fœtid. gr.* xij. *Syr. Paralyf. q. f. mf. f. Pil.* n. vj. Et ut perfifteret in ufu ultimo præfcriptorum.

Vefpere exacerbatio febrilis, cum vigiliis, delirio, dyfpnœa, fedibus, motibufque convulfivis, fuit repetita. Emplaftra itaque fubpedalia, veficatorium inter fcapulas, bolumque cum julapio fequentem præfcripfi.

℞. *Spermat. Ceti, & Pulv. e chel. Cancr. comp. an.* ℈j. *Laud. Lond. gr.* j. *Syr. Paralyf. q. f. Mf. f. bolus fumendus ftatim, fuperbibendo Julap. feq. Cochl.* iv. *& deinceps per intervalla.*

℞. *Aq. Rutæ,* ℥x. *Pæon. comp.* ℥iijß. *Sacchar. albi q. f. Mf. f. Julapium.* Ut perfiftat in ufu apozematis pectoralis, & mixtura cum confect. Fracaft. pro re nata.

Die 26to intellexi, noctu ægram perturbatam fuiffe inquietudine, & delirio, nec non fedibus, fpirituum defectu; fed fine fuffocatione. Imperavi itaque ut in ufu ultimo præfcriptorum perfifteret.

Vefpere caloris exacerbatio renovatur. Mitius autem deliravit, fedefque paulo reftrictæ funt. Præfcripfi itaque omnia continuanda; & urgente delirio, veficatoria brachiis applicanda.

Die 27mo relatum eft, noctem ægrotam peffime fuftinuiffe. Nam ex reaccenfa febre deliravit cum vociferatione. Quamobrem, & curatrix præfcripta veficatoria appofuit: Et ex veficis apertis tam febris quam delirium multum levabantur. Juffi itaque, ut tinctura corticis Peruviani in promptu effet. Interim ad fitim fedandam, ut lactis aquam alexit. faccharo edulcoratam biberet, & perfifteret in ufu reliquorum præfcriptorum pro re nata.

Obfervandum eft, poft apertas veficas emplaftris excitatas, falivationem fuiffe redintegratam, & ad diem hinc ufque quartum perftitiffe. Unde conftat in variolis, durante falivatione, medicamenta calida minime ad rem effe, nifi magnum aliquod fymptoma indicaverit; & jam tum multum ea debere effe diluentia.

Eodem die circa meridiem ad patientem accedens vidi illam, inquietudine, delirio, dyfpnœa, fuffocatione, fedibufque immunem. Calorem folummodo fenfit internum, illius, qui febri miliari, vel corticis Peruviani in febre intermittente præpropero ufui fuccedit, non abfimilem. Ad quem præfcripfi margar. pp. ℈j. quinta quaque hora fumen-

sumendum, cujus efficaciam, ad hujusmodi calorem extinguendum, frequenter expertus sum.

Vespere febrilis caloris arat expers, nondum tamen alvus substitit. Volui itaque, ut sumeret perlatum pulverem in forma boli, quo in ventriculo, & intestinis diutius maneret, transiretque melius in venas. Et ut decoctum album mixturamque ex conf. Fracast. &c. in promptu haberet.

Die 28. minus caluit, sedesque pauciores sunt. Nec recurrere reliqua symptomata. Præscripsi itaque ut in usu decocti albi, bolique cum julapio sexta quaque hora persisteret.

Vespere in eodem statu erat laudabili, quo mane. Ne tamen a vesicatoriorum ulceribus, nimis cito desiccatis, morbificæ materiæ pars superesset, jussi vesicatoria pone aures applicanda. Scilicet ut cathartici vicem explerent, donec purgatio per alvum foret tempestiva. Et ut julapii & decocti albi usus continuaretur.

Die 29no similiter ut pridie se habuit. Quemadmodum & diebus 30mo & 31mo. Quapropter & jussi, ut in usu pilularum ex assa fœtida &c. & julapii persisteret. Et hoc die 31mo præscripsi pilulæ stomachicæ cum gum. ℈ß. hora somni sumendam, & mane seq. syr. rosacei solutivi ℥j.

August. 1mo ter quaterve alvus laxa fuit bonis avibus.

2do Usa est Julapio, & pilulis de assa fœtida, &c. 3tio & 4to & deinde 5to & 6to pilulas catharticas & syrupum repetendo, a morbo periculosissimo omnino convaluit.

Historia Febris Exitialis, ubi Æger statim a principio sua voce fuit privatus.

Circa quintam diem Octobris 1709. dignist. Viri D. *Guilielmi Morisoni* armigeri filius, sedecim annos natus, temperie biliosus, & in iracundiam aliaque animi pathemata facile accensus, febre correptus est. In qua tempestate, ab aliquot antea hebdomadis, febris maligna Londini grassata fuerat.

Cum primum illum visitaverim, nulla pars ei doluit. Neque ulla vomitione, aut ventriculi ægritudine emetici usum indicante, tentabatur. Pulsus erat frequens ac debilis. Et usque a morbi principio magna loquendi difficultate, cum stupore, affectus est. Quibus accessere tremores subsultusque tendinum, lingua arida & subnigra, urina coloratior & clara, & utplurimum involuntarie emissa, cutisque calida, & sicca.

Hac pessimorum symptomatum apparente syndrome, accitus est D. D. *Grevv*, præscripsimus alexipharmaca ex serpentariæ radice, bezoar, &c. & paucos post dies maculis rubris, & purpureis ægroti cuticula, in primis super pectus, crura, tibiasque, fœdata fuit. Hæc symptomata, aliquando paulo mitiora, dies quatuordecim prævalebant. Postea evanuere maculæ, creveruntque adeo motus convulsivi, ut æger plures dies moribundus videretur.

Fere in morbi principio emplastrum vesicatorium capiti applicandum jussimus; ex quo recolligere mentem, & quodammodo balbutire cœpit. Deinde & morbi progressu artubus universis alia apponenda; immo & aliquibus renovanda. Semper enim exsiccatis vesicatoriorum ulceribus ferocius ingruebant symptomata.

Deinceps, cum dies aliquot eadem vesperi exacerbari videremus, corticis Peruviani tum pulverem, tum infusum, minore dosi visum est præscribere. Unde motus convulsivi suppressi sunt. Ægrotus tamen, cujus vires & ipsa caro absumptæ fuere (ita ut in coxa, in quam cubabat, sphacelismus generetur) tandem fato cessit.

Notatu non indignum est, quod morbi decem aut duodecim ultimis diebus, adeo fœtide spiraret perspiraretque ægrotus, ut cubiculum odoratis fumigare necessum esset. Et ego ipse, dum paulo propius illi, in os meum respiranti inclinarem, subito ægritudine, & languore correptus, horas aliquot in patulis agris vehi coactus sum; & inde rediens vinum Hispanicum montanum affatim inter prandium bibere.

Dissectum est cadaver perita manu D. D. *Douglass*. Super pectus fusci coloris macularum congeries adhuc erat conspicua. In arteriis venisque in abdomine magis conspicuis, nil contentum erat, præter θρόμβοι nigricantis sanguinis, mediis spatiis sero omnino vacuit. Haud equidem vulgare spectaculum. Vel quod rarius contingeret, vel quod ex febribus mortuorum, rarius dissecaremus cadavera. Etiamsi hinc constet, hujusmodi cadaverum, æque ac aliorum, anatomen, haud mediocri ex usu fore. Proindeque hanc febris, licet alterius generis, historiam apposui; tum ut exhiberem exem-

plum, ad Tractatus prioris appendicem referendum tum ut alios alia hujusmodi exempla; in communem Medicorum usum suaderem proferre.

THOMÆ SYDENHAM,

De Febre Putrida Variolis Confluentibus superveniente.

CUm vel ætas jam provectior & in occasum ruens, vel adversa quacum jamdiu conflictor valetudo, opportunum forte spatium posthac non concesserit, quo nuperas aliquot observationes a me (tametsi nimis sero in vita mea) factas, circa *Febrem Secundariam* variolis confluentibus supervenientem, in publicum edam; veniam dabit lector, opinor, si paucula quædam de hoc affectu, quantumvis a morbo quem superius tractavimus satis abhorrente, subnecterem.

Jamdiu alias demonstravi quantum intersit inter variolas generis distincti, & confluentis: in hoc scilicet quod qui *Distincto* genere laborat, vix opis medicæ indigus, sponte sua, & naturæ vi convalescet; nisi forte ab initio diaphoresi in lectulo continuo indulserit. Namque, uti pridem alibi adnotavi, qui *Discretis Variolis* laborat æger, cum satis prompte sudoribus diffluat, ac sibi omnia bona promittat, si morbi, ut sperat, virus per cutis poros hoc pacto amandaverit; diligenter ideo huic methodo insistit, tum remediis cardiacis intro assumptis, tum regimine calidiore, ut par est, adhibito; (atque hæc eo facit lubentius, quod tum ab hac methodo in principio sibi melius videatur habere, tum etiam ad male fundatam astantium opinionem propius accedat). Tandem vero eliminatis per *διαφόρησιν* particulis istis, quæ ad pustularum elevationem, atque intumescentiam faciei debuerant facere, die *Octavo* quæ turgescere, & per interstitia pustulis interjecta inflammari debuerat facies; flaccida e contra reperitur, & albescunt interstitia, licet interim rubescant pustulæ atque eleventur, etiam post ægri mortem. Qui ad hunc usque diem nullo negotio manaverat sudor, jam subito suaque sponte evanescit, neque remediis ullis cardiacis, vel etiam calidissimis, revocari potest. Æger interim phrenitide corripitur, anxietate, jactatione, ægritudine vehementibus; urinam parce reddit, ac frequenter; ac tandem paucissimarum horarum spatio amicorum spem fallit, & ad plures migrat. Quando idem ille sine ullo vitæ periculo a morbo convaluisset, si naturæ rem committens, nulli se prorsus regimini subjecisset.

At in *Variolarum Confluentium* genere longe aliter se res habet: licet enim hæ (nisi sanguinis, sive per pulmones, sive per meatus urinarios excretio primis diebus accedat) nec astantes admodum perterrefaciant, nec ægrum in discrimen aliquod vitæ adducant ad primos morbi dies; postea tamen istis diebus, sub morbi exitu, quibus ægrum maxime periclitari jam olim monui, ita derepente ad incitas redigitur æger, ut an vita, an mors insequatur, pariter incertum sit. In horum numero *Undecimum* pono (si a primo morbi insultu computes) scil. in minime crudo, at maxime vulgari confluentium genere: *Decimum quartum* in crudiore adhuc: *Decimum septimum* vero in omnium, quæ passim obviæ sunt, genere crudissimo. Tametsi æger nonnunquam, sed rarius, non ante *Diem Vicesimum primum* fato defungatur, pustulis usque ad id tempus ita incrustatis exsiccatisque, & in carnes quasi impactis, maxime in ipsa facie, ut ad separationem nulla arte queant perduci. At vero undecimo die æger, ut plurimum primum periclitari videtur, febre atrociore, inquietudine, aliisque symptomatibus una invadentibus, quæ mortem in propinquo esse denunciant; a qua æger, nisi ars medica intercesserit, plerumque opprimitur. Quod si hoc die non succumbat morbo, utique illi posteriores, quos indicavimus, adhuc metuendi restant. Quinimo per spatium illud omne, quod inter undecimum, & decimum septimum interjacet, appetente vespera, molestissimo inquietudinis quasi paroxysmo quotidie vexatur; & mors quasi vi, & armis protelatur. Porro ostendi hanc causam esse majoris minorisve, in his variolarum generibus, periculi ægroto impendentis, quod scilicet in *genere Discreto* cum phlegmone, sive tumoris cum inflammatione (cujusmodi sunt pustulæ omnes ubi primum elevantur) pauciores extiterint, ac proinde non nisi exigua puris quantitas in sanguinem per circulationis leges foret regerenda, ubi illæ jam cœperint maturescere; nullus ex hac parte metus est, ne febris nimium insur-

insurgat, cum natura impressionibus in sanguinem factis a tantillo puris, cohibendis facile par sit. Cum vero in *genere Confluentium*, ubi corpus fere universum his phlegmonibus tegitur, quæ postmodum in abscessulos totidem facessunt, tanta puris vis, diebus præfatis (in quibus pustulæ duce natura, ἀκμὴν suam, vel debitam maturitatem utplurimum obtinent) per venas in sanguinem reducitur, tanta item halituum putridorum copia ab omni corporis jam quasi suppurati undique superficie, in sanguinem subrepit, ut febris ex hac occasione excitata, naturæ vires penitus prosternat: atque ita extinguitur tandem æger, partim a febre, partim a veneno quod sanguinis massam infecerat, jugulatus. Quapropter quando ægri incolumitas usque adeo a variolarum paucitate, periculum vero e contra ab earumdem auctiori numero pendeat; dictat ratio, vel etiam sensus omnibus communis, periti Medici esse ita non materiam variolosam, sub principio morbi, regimine & cardiacis calidioribus vehementer propellere (unde nimia fit assimilatio materiæ morbificæ in sanguine contentæ, totaque corporis substantia quasi in fomitem morbi facessit) ut omnem potius operam in reprimenda tam enormi, & subtili inflammatione collocare debeat. Nempe educto ante omnia e brachii venis sanguine, si vel levis fuerit suspicio, sive a florente ægri ætate, sive ex eo quod sanguinem liquoribus generosis accenderit, sive quod vehementiores dolores in aliqua corporis parte fuerit perpessus, sive denique ab immani vomitione, variolas jamjam exituras ad confluentium speciem referendas; postea vero propinato *Emetico*, ad eundem scopum collimabit. Cum vero nihil æque ægrum percalefaciat, nec proinde nimis copiosam materiæ variolosæ assimilationem æque promoveat, atque ægri jugis in lecto decubitus: ego illum ab usu lectuli interdiu semper arceo usque ad *Sextam diem* a prima morbi invasione, sive ab eruptione pustularum *Quartam*, quo tempore omne pustularum agmen jam in conspectu est. Posthac eundem lectulo committo usque ad morbi finem: at non pluribus densioribusque stragulis coopertum, aut luculentiori in cubiculo foco illum uti sino, quam quibus sanus cum esset solebat uti. Interim cerevisiæ tenuioris aliorumque liquorum refrigerantium, qui ægro sunt acceptissimi, usum liberalem concedo. Quandoquidem vero non obstante vel temperatissimo regimine, æger nihilominus in calores, deliria & molestas inquietudines frequenter incidet; *Hypnoticum* præscribo singulis noctibus, sed paulo temperatius, quam pro recepto more, sumendum: quoniam in hoc morbo quasi paroxysmus quidam, sive exacerbatio caloris & inquietudinis quotidie sub vesperam fere reperitur. Quæ hic traditur methodus & ad præcavendum justo uberiorem variolarum proventum, (unde maximum ægro periculum intentatur, ut supra docui) & ad conciliandum tum incrementum pustulis, ubi jam omnes exierint, tum debitam postea maturationem, accommodatissima est.

Attamen (quod sane dolendum est, cum florentissima hominum ætas hac fere strage deleatur) tum his quæ præcipimus, tum aliis omnibus, quæ hactenus invenit Ars Medica præsidiis nihil proficientibus; sæpenumero æger, licet usque eo admodum periclitetur, tamen vel *Undecimo*, quod usu venit die, vel alio aliquo istorum, quos variis speciebus variolarum confluentium, ceu *magis fatales*, assignavi, vehemente febre corripitur, una cum suffocatione, & jactatione inquietissima, & de tanta spe decidens subito moritur, attonitis & stupentibus amicis, qui ad hoc usque punctum ægro bene ominabantur. In frangendo improviso hoc morbi impetu, cum prius is omnia fecerit quibus præcaveri potuerat, maximopere desudabit Medicus. Quem in finem serio perpendendum est, febrem illam adventitiam, quæ undecimo die variolis confluentibus laborantes adoritur, morbum esse tam ab ipsis variolis, quam ista febreque vel earum eruptionem præcedit, vel primis non nunquam diebus a phlegmonarum inflammatione gignitur, prorsus diversum. Nihil enim est aliud, quam *Febris putrida*, proprie dicta, particulis putrescentibus, & a pustulis jam adeptis maturitatem suam inquinatis, in sanguinem, uti dixi, resorptis ortum debens, quarum noxia & naturæ inimica qualitate æger eodem tempore, & pessima febre, & veneno lacessitur. Quamobrem ea sola in remediis huic malo cedere posse, prudens quispiam existimaverit, quæ ad retundendam secundariam hanc febrem, quam putridam appello, maxime faciunt. Id vero nihil efficacius præstat, quam copiosa sanguinis eductio; quo pacto vitiatæ illæ particulæ quæ morbi sunt fomes, confestim e sanguine exulant. Neque huic praxi, si quid ego judico, variolæ in quo jam sunt statu, vel minimum intercedunt. Jam enim

pustulæ nullo modo introrsum agi possunt, adeo ut si æger morbi tempore satis cederet, & cadaver in terram frigidam exponeretur, attamen pustulæ jam in duritiem incrustatæ, nec intra cutim se recipere, nec minimam molis suæ partem amittere poterint. Nec sane cum variolis jam nobis res est, sed cum alio prorsus morbo, nempe *Febre putrida*. Has ob causas sequente methodo, a quo postremas de variolis observationes in publicum edidi, mihi comperta, feliciter usus sum; quam si omittas, nec aliam video, nec conjectura assequi possum, quo pacto æger ita certo queat liberari. Cum itaque ad has incitas redactus fuerit æger, & ex inusitata symptomatum immanitate, statim animam acturus videatur, nisi quis θεὸς ἀπὸ μηχανῆς præsentissimam opem adferat, in hoc inquam casu, sive alius quis isto posterior, sanguinis ℥x. vel xij. ex eo brachio, in quo pustulæ rariores sint, & majorem feriendæ venæ commoditatem fecerint, quamprimum sunt mittendæ. Quamvis enim paregorica, vel lectuli interdiu abdicatio primis morbi diebus etiam omissa venæ sectione, orgasmo vel paroxysmo, cum nocte utplurimum ingruenti, debellando queant sufficere: attamen per hos dies febris secundariæ, nulli alteri adminiculo secure fiditur, nisi copiosæ sanguinis detractioni, qua sola orgasmus per id temporis desæviens tuto sedatur. Vesperi anodynum, uti prius, larga dosi exhibendum est (ad quod jam tanquam ad sacram anchoram confugimus) atque ita deinceps tam mane, quam sero, alicubi etiam & hoc sæpius. Est enim diligenter observandum, quod in quibusdam orgasmus ita supra modum efferatur, ut etiam prælarga paregorici dosis ejusdem impetum usque ad 12. horarum spatium subjugare vel sistere nequeat; quo in casu omnino necesse est, ut dicta dosis octava quaque hora repetatur.

Cum vero sub ultimis morbi diebus haud raro accidat, ægri alvum, partim a morbi natura, partim a magna paregoricorum vi, quorum opem plane deposcebat medendi ratio, ita constipatam esse, ut tum fere suffocetur ille, tum febris ad eum gradum ascenderit, ut jam de ægro pene conclamatum videatur; duro huic nodo durus cuneus aptandus est, & rebus sic stantibus longe minus ægro periculi erit ab assumpto cathartico leniente, quam a febre eo vehementiæ ab alvinarum fæcum retentione profecta. Hic ego satis feliciter ℥iß. *Electuarii Lenitivi in Aq. stillatitiæ tenuioris*, (*ut gr. Aq. Cichorei*, *vel Aq. Lactis Alexiter.*) ℥iv. *solut.* propinavi. Qui quidem haustus licet tum ob alvi constrictionem huic affectui solemnem, tum etiam ob diuturniorem hypnoticorum usum haud ita subito ventrem exolvat, plerumque tamen si mane deglutiatur, ante noctem dejectiones aliquas parit. Quod si minus præstare valeat: attamen paregoricum vesperi assumendum est, imo & citius, non obstante cathartico paregorico nuper assumpto, si modo inquietudo ingens aut ægritudo aliqua insignis periculum minitetur, ne æger hoc præsidio destitutus, dum dejectiones nos præstolamur, luce privetur. Nec æger damni vel minimum ex hoc tam leni cathartico capiet, si nihil prorsus efficiat ad dejectionem provocandam. Si itaque primo die votis non respondeat, iteretur proxime sequenti; quæ secunda dosis priori in suppetias data, rarissime Medici votum frustrabitur. At si primo die id egerit, ut hujus saburræ quantum satis in præsens est, subduxisse Medico videatur, atque æger exinde melius se habere cœperit, secunda dosis in aliud tempus potest differri. Atque hac ratione tam venæ sectio, quam catharsis per intervalla repeti possint, prout febris mos, atque ægri inquietudo postulare videantur, donec tandem res in vado sit. Veruntamen in catharseos negotio illud probe notari velim, (ne injecta ejus rei mentio longe plus damni, quam emolumenti apportet) ægrum non esse purgandum, nisi facessente jam morbo *v. gr. die decimo tertio*, aut eorum aliquo, qui illum sequuntur; nec per istos etiam dies, nisi sanguis, a quo secundaria febris invasit fuerat imminutus.

Sed ut quantum in me est, praxi in hoc morbo ultimam manum imponam, paucula *de Sputo Sanguinis*, ut & *de Mictu sanguineo* variolis supervenientibus in medium proferre non gravabor. Utraque hæc hæmorrhagia, ut olim adnotavi, sub morbi initio contingit pustulis nondum erumpentibus, vel si in quibusdam locis se ostendant, in plerisque tamen aliis adhuc sub cute densæ latent, atque ejus sunt generis, quæ in maxime confluentes adolescerent, nisi jam dictum symptoma ægri morte morbum finierit, maculæ interim purpureæ hic illic superficiem corporis obsident, tristem eventum interminantes. Verum tametsi debita sanguinis contemperatione maculæ ejusmodi auferantur, attamen tam mi-

ctus

ctus sanguinis, quam violenta ejusdem e pulmonibus eruptio indubie mortem prænunciare solent. Veruntamen tremenda hæc difficultas superari etiam posset, & ægri vita in tuto collocari. Etenim cum hæc symptomata intensæ sanguinis inflammationis, ac proinde summæ ejusdem tenuitati originem suam debeant; remedia ista, quæ sanguinem contemperant, ac pariter quæ vi, qua pollent, astringendi incrassandique eum minus fluxilem reddunt, hæmorrhagiis hisce apprime succurrunt. Quamobrem post unicam sanguinis liberali manu eductionem *Paregoricum* exhibeatur, ut:

℞. Aq. papav. rhaed. ℥ij. *Laud. liq. gutt. XIV. Aceti distillat.* ℥iij. *Syr. de Mecon.* ℥ß. *Mf. f. Haustus.*

Deinde sequentia vel his similia præscribantur, donec hæmorrhagia prorsus evanuerit.

℞. Trochisc. de Terra Lemn. & boli Armenæ an. ℥j. *Terræ sigill. Lapid. hæmatit. sang. Draconis, & Corall. rubri preparati ana* ℥ß. *Mastich. & gum. Arab. ana* ℈j. *M. f. Pulv. subtiliss. cujus cap.* ʒß. *tertia quaque hora ex cochl. uno Syr. de Symphyto, superbibendo cochl. IV. vel V. Julap. sequentis.*

℞. Aq. Plantag. & germin. quercus ana ℥iij. *Aq. Cinnam. hordeat.* ℥ij. *Syr. de Rosf. siccis* ℥j. *spirit. Vitrioli q. s. ad levem aciditatem.*

Interim singulis noctibus paregoricum præscriptum propinetur.

Emulsiones item ex 4. *sem. frig. mai.* cum *sem. papav. alb.* magnopere conferunt.

Cessante vero hæmorrhagia, reliqua per decursum morbi agantur, prout in *Variolarum capite* traditur.

Antequam finem faciam, hoc adjiciam: quod quoties guttulas aliquot laudani usurpandas præscribo. *Laudanum* meæ descriptionis intelligo; cujus formula in libro nostro *de Morbis Acutis*, capite de *Dysenteria* habetur. Et quod *Syrupum de Meconio*, illum volo, qui conficitur ex ℥xiv. *Capitum Papaveris* albi bene siccatorum, & (post macerationem in aquæ font. ℔viii. ad horas 24.) probe coctorum, dein expressorum quam fortissime; quorum colaturæ adduntur sacchari ℥xxiv. & in syrupum coquitur. Has enim duas præparationes in suo genere efficacissimas esse judico: præsertim *Syrupum de Meconio*, cujus ℥j. plus præstat quam ℥ij. alterius istius, in quo papaverum capita humidiora usurpantur, liquor non ita fortiter exprimitur, & loco *Nigri* quandoque capita *Papaveris Rhados*, quæ paululum virtutis habent, partem ita magnam suppeditant. Quoties itaque non satis mihi constat de alterutrius horum paregoricorum viribus, utrorumvis loco, *Laudani Londinensis solidi* sesquigranum, vel etiam *gr. ij.* soleo præscribere in aqua appropriata soluta; quo pacto ab omni errore & mihi, & ægro meo caveo.

THOMÆ SYDENHAM,

DE

MICTU SANGUINEO

A Calculo Renibus impacto.

Quamvis hominis minus cauti & prudentis esse videatur, observationem in vulgus spargere, cujus in seipso tantum experimentum cæperit, nemo tamen, opinor, æquus rerum arbiter ægre feret, me, qui tandiu tantaque a *Mictu Sanguineo*, a calculo renibus impacto orto, fuerim perpessus, humanitate & miseratione erga sodales in hoc malo meos commotum; iis qui eodem morbo excruciari quandoque poterint, ista remedia indicare, quæ mihi aliquali levamini fuerunt, quantumlibet vulgaria, & nihili facienda forte videantur.

Anno 1660. *Podagra* me invasit, paroxysmo tum immaniore, tum diuturniore, quam prius unquam, miserum affligens, cum ex hac causa æstivo tempore, vel intra, vel supra lectum submollem jugiter ad duos menses decumberem, finem paroxysmi, dolorem hebetem & obtusum maxime in sinistro rene nonnumquam, licet rarius, & in dextro cœpi præsentiscere. A podagra convalescenti hærebat utcunque renum dolor, qui per intervalla quædam, nullatenus acutus, sed satis tolerabilis, me submonebat; nondum enim paroxysmo nephritico (cujus sunt comites dolor ingens per ureterum ductus vesicam versus tendens, tum vomitio enormis) vel semel laboraveram. Quamvis vero nondum aderant istæ calculi renum indicia, cum ratione tamen judi-

judicabam, me calculum, mole insigniorem in renum pelvi gestare; qui cum major esset, quam ut ex pelvi dicta in ureterum ductus elabi posset, prædicta symptomata non intulit. Qua in re, post annos multos elapsos me hallucinatum non fuisse certo comperi. Etenim cum bruma anni 1776. statim a soluto rigidissimo gelu, diu multumque obambulassem, urinam mox reddidi sanguine permixtam; idque toties mihi usu venit, quoties vel multum itineris pedibus conficerem, vel in curru per platearum pavimenta veherer, quantumlibet lento equorum gressu; quod mihi tamen non accidebat, quoties per viam regiam lapidibus non stratam, licet quam longissime, curru vectarer. Urina quam tunc excernebam, tametsi terribilis sanguinis tantum non sinceri specie prodiret, non ita diu post sanguine in fundo seorsim grumescente, in summitate limpida & sui similis conspiciebatur. In hujusce mali remedium sanguinem satis copiosum e brachio mitti curabam, & post purgationes universales, medicamenta refrigerantia & incrassantia, varii generis in usum revocabam; diætam interea his consentaneam adhibens, liquores acidos, acres, & attenuantes sollicite devitans. Cum autem neque ista, neque alia permulta, quæ numerare longum esset, quicquam prodessent, & metuens calculum, quem grandiorem esse suspicabar, quam ut expelli posset, aquis chalibeatis ad exitum sollicitare, tandem spem rei bene gerendæ prorsus amisi; idque eo potissimum nomine, quod observarem, senes aliquot mihi notos, sibi mortem accersisse, dum hujusmodi remediis incassum morbi curationem molirentur. Stetit itaque sententia non amplius tentare, at vitato tantum, quam potui maxime corporis motu, ab hoc effectu mihi cavere. Tandem vero animo forte recolens, quam mire nonnulli deprædicent seminis *Fraxini* vim lithontripticam, subiit cogitare, quod si semen ejusmodi virtute polleret, omnino verisimile esset *Mannam* fraxini adhuc plus posse. Cum manna quam habemus, docente Botanographo τῷ αὐτῷ Dom. *Jo. Ray* post alios scriptores, neque mel aereum est, nec ros aliquis cœlestis; sed liquor potius, tam e foliis, quam e trunco & ramis fraxinorum in *Calabria* nascentium, exudans; de cujus rei veritate idem dum in *Italia* peregrinaretur certior factus est ab eruditissimo Medico, qui ex ramulis, & foliis linteo a se curiose contextis mannam (qui est succus ut dixi) sæpius collegit. *Vid. Jo. Ray. Catalogum plantarum Angliæ*. Experimentum itaque facturus, mannæ ℥iß. in seri lactis ℔ij. solutæ hausi, pauxillum succi limonum subinde, dum purgarer, deglutiens; quo & catharticum acuerem, quod segnius operari solet, & ventriculo minus ingratum redderem. Ab hujusce remedii usu vix dici queat, quantum ego levaminis circa renum regionem perceperim; licet enim antea non semper dolerent renes, tamen pondere quodam gravativo & molesto sensu afficiebantur. Quod cum ita feliciter mihi cessit, idem catharticum singulis hebdomadis stato quodam die ad menses aliquot continuos in usum revocabam; & post singulas catharseos vices melius me habuisse plane sum expertus, donec tandem etiam rudiorem currus conquassationem ferre potuerim: ab hoc symptomate prorsus liberatus usque ad veris tempus jam proxime elapsum. Quo appetente, cum per prægressam hyemem fere omnem podagra laborassem, & quæ nimia corporis ad motum inhabilitate, quieti, & ἀκινησίᾳ magis quam alias solebam, indulsissem, rediit denuo sanguinis mictus. Hic ergo an ad catharsin me iterum reciperem, hærebam dubius; quoniam nuperis hisce annis omni corporis substantia in podagræ sedem & fomitem quasi perversa, catharticum, quantumlibet lene, diutinum podagræ paroxysmum certo certius accersebat. Tandem animo succurrebat, quod si paregoricum singulis noctibus post purgationem adhiberem, quo tumultus a cathartico excitatus sedaretur, posse me pristinam methodum mannæ semel in hebdomada capiendæ tuto resumere. Uncias itaque duas cum semisse in seri lactis ℔ij. dissolutas mane hausi, & sero guttas xvi. *Laudani liquidi* in cerevisia tenui dormiturus adjeci. Et mannam & laudanum dicto modo repetens bis in septimana ad sex vices. Postea vero manna semel in septimana tantum uterer, humorum illuvie jam ita copiose a cathartico subducta, ut a podagra minus metuendum erat. Cum tamen mea mihi ratio plane dictaverit, quod si facultate aliqua, sive dissolvente, sive alio quovis modo lithontriptica, fuerit infinita manna, omnino est necesse ut medicamentum, quale est laudanum, valide adstringens, remedii, in quo spem colloca-

locaveram efficaciam, ac vim quadantenus infringat; satius esse duxi hypnoticum missum facere, cum jam semel tantum in septimana alvum solverem. In qua methodo jam ad menses aliquot perstiterim, eundem septimanæ diem ubique catharsi dicans; nec me ab hoc meo more, ex quacunque data ansa dimoveri paterer, licet a prima remedii hujus dosi dolor qui in dorso erat, remittebat, uti prius, tamen non ita diu post repetita catharsis podagræ signum dedit; quod nunc artubus, nunc visceribus, bellum cœpit indicere, at hæc morbi tentamina laudanum fortiter repressit. Cum hæc mihi medendi ratio hactenus bene verterit, in eadem perseverandum mihi esse judicabam, tam ad præcavendum mictus sanguinis recursum, quam ad imminuendum aliquantulum calculi fomitem. Quod tandem votis respondit, hæmorrhagia ista ex quo Tractatulum hunc primum edidi prorsus evanescente, proindeque manna in totum abjecta. Purgationem itaque quod attinet (modo sanguinis mictus urgeat, & solum cathartico hoc lenitivo, manna scilicet, & secundum methodum supra a me traditam subducatur alvus) jam retractanda mihi est sententia illa mea, quam in scripto de podagra olim evulgaveram; nempe podagra affectis minime conducere, ut vel initio, vel in declinatione, vel per paroxysmorum intervalla purgentur.

Nec si miserum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam, mendacemque improba finget.

Nondum enim in mentem mihi venerat, paroxismum, quem a tumultuante cathartico excitandum metuebam, exhibito sub noctem hypnotico prohiberi potuisse: Nihilominus si podagram solum respiciamus, evacuationes qualescunque plurimum nocent, ac proinde nequaquam sunt admittendæ, nisi symptoma dictum earundem usum omnino postulaverit.

De *Regimine & victus* ratione, quæ utrovis horum affectuum laborantibus competere mihi videntur, (quando nihil eorum præterire velim, quæ istis usui esse poterint, qui iisdem, quibuscum Ego, morbis conflictantur) hæc addo: Mane lecto exurgens, decoctionis *foliorum Tee* cyatum unum alterumve exhibeo; dein curru ad meridiem usque gestatus, & domum reversus, quovis ciborum genere mihi grato & eupepto *modice* (id enim ante omnia semper, & diligenti cum cura tenendum est) me reficio; statim a prandio per singulos dies vini Canarini plus aliquid quarta parte libræ (seu pintæ) vulgaris ad promovendum ciborum in ventriculo concoctionem, & ad arthritidem e visceribus procul arcendam, haurire soleo. Pransus iterum rheda vector, & quoties per occupationes meas non detineor, rus peto, aeris salubrioris inspirandi gratia, ad milliaria duo vel tria. Cerevisiæ tenuioris haustus mihi pro cœna est; sed & hunc repeto etiam in lectulo, me jam ad somnum compositurus, idque eo fine, ut hoc julapio succos acres calidosque in renibus stabulantes, e quibus fit calculus, refrigerem simul ac diluam. Ego vero & hic & inter prandendum cerevisiam tenuem lupulatam, cerevisiæ non lupulatæ, quantumlibet tenui ac miti, præferendam censeo. Licet enim non lupulata, mollitie ac lubricitate, qua pollet, ad subducendum calculum jam in renibus concretum magis faciat; attamen lupulata, ob levem illam stipticitatem quam impertiunt lupuli, minus facit ad sabuli vel materiæ calculosæ generationem, quam facit non lupulata, cujus & viscidior est substantia, & lutulentior. Quo die catharsi defungor, ex pulli carnibus prandium mihi est; vinum tamen Canarinum pro more meo superbibo. Mihi cura est, præsertim hyeme, ut lectum temporius petam, quo nihil magis confert ad concoctiones recte perficiendas, & conservandum pariter tenorem illum atque ordinem, qui naturæ jure debetur. Sicuti ex adverso, nocturnæ lucubrationes senum cum morbo chronico qualicumque conflictantium, tum concoctiones omnes imminuunt ac depravant, tum eorumdem principio vitali vulnus haud facile medicabile infligunt. Illud etiam sedulo observo, ad præcavendum a calculo mictum sanguineum, ut quoties per plateas ad longius aliquod intervallum curru vehendus sim (gestatio enim, vel ad maximam quamlibet distantiam, per vias lapidibus non stratas minime officit mihi) non prius rhedam ingredior, quam haustum cerevisiæ tenuis paulo liberiorem ingessero, quem pariter itero ante regressum domum versus, si forte alicubi diutius fuerim commoratus; quo pacto semper mihi a mictu sanguineo satis est præcautum. At quoad podagram hoc unum adjiciam. Nuperis hisce annis ex errore aliquo circa sex res non naturales commisso, mihi retrocessio subinde materiæ podagricæ accidit; cujus signa sunt ægri-

ægritudo ingens, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore. Artus interim ex improviso doloris sunt expertes, ac ad motum plus solito habiles. In hoc casu congium unum liquoris possetici, vel cerevisiæ tenuis devoro, & quamprimum totum per vomitionem rejecerim, vini Canarini haustulum, cui instillatæ fuerint laudani liquidi gutt. XVIII. ebibo, in lecto ad quietem me componens. Atque hac methodo meipsum ab imminenti morte aliquoties liberavi.

Et si vero haud quenquam fortasse deceat (eum maxime, quem sive salvum, sive mortuum esse hominem vix interfit) ita crebram sui mentionem injicere; hæc tamen eo animo dicta volui, ne aliis, quorum vita salusque majoris fortasse ponderis & momenti sunt, queant prodesse.

Hic postremo subindicandum est ingens discrimen, in quod nonnulli se conjiciunt, tam calculo, quam podagra laborantes, quoties mannam in *Aquis Mineralibus* catharticis solutam inconsulto capiunt. Quamvis enim hoc modo assumpta, & celerius vim catharticam edat, & minori nausea ventriculum irritet; tamen minora ista commoda injuriam alias ab aquis illatam pensare non valent. Etenim si calculus renibus inclusus ita magnæ molis sit, ut per ureterum ductus in vesicam propelli nequeat, istæ aquæ paroxysmum ut plurimum excitant, qui eousque perdurabit, cum magno vitæ ægri periculo, donec tandem calculus in pelvim redierit. Quinimo nec *chalybeatis Aquis* æger se tuto committet, nisi prius certo sciat calculum majorem non esse, quam ut per ureteres viam possit sive invenire, sive facere, quod hoc tantum modo, quantum ego conjicio, certo dignoscere potest, si nempe jam antea paroxysmum aliquem nephriticum fuerit perpessus, (cum dolore scilicet sævissimo in renum alterutro, per ureterum ductus propagato, & vomitu enormi) pro comperto habeat, non tam grandiorem aliquem calculum pelvi concludi, quam lapillorum exiguorum congeriem, quorum unus subinde in ureterem illabitur, atque ita paroxysmum hunc invitat, qui fere non desinit calculo in vesicam detruso. Cum res ita se habeat, nullum est magis efficax remedium, sive ad præcavendum minorum calculorum incrementum, sive ad eosdem e renibus deturbandos, quam *Aquarum Chalibeatarum* potatio liberalior, per singulas æstates jugiter repetenda.

Cum vero sæpe accidat, ut *Paroxysmo Nephritico* quis corripiatur, quando hujusmodi minerales aquæ haud præsto sint, vel etiam tempestas anni adsit, quæ earundem potationi minus faveat, hac itaque compendiosa methodo, sine ulteriore remediorum apparatu, insistendum. Si æger temperamento sanguineo præditus fuerit, & ætatem provectiorem haud adhuc attigerit, sanguis ex brachio reni affecto respondenti, ad ℥x. extrahatur, deinde *Liquoris possetici cui Rad. Althææ* ℥ij. *incoctæ fuerint*, *Congium unum* quam citissime devoretur, & sequens *Enema* injiciatur. ℞. *Rad. Althææ & Lilior. an.* ℥j. *Fol. Malvæ, Parietar. Branc. Ursin. & Flor. Chamæmel. an. M. j. Sem. lin. & Fœnug. ana* ℥ß. *Coq. s. q. Aq. ad* ℔iß. *Colatura dissolve Sacchari culinaris, & Syr. Dialthææ, an.* ℥ij. *Mf. f. Enema*. Quamprimum per vomitionem æger totum reddiderit, quod per os ingestum fuerit, ut etiam enema rejecerit, *Laudani liquidi* satis magna dosis propinetur, *viz.* ad gutt. XXV. vel *Pil. Matthæi* XV. vel XVI.

In senibus vero, morbo aliquo diuturno fractis, ut & in vetulis, *Vaporibus*, vulgo dictis, obnoxiis (præcipue si sub initium paroxysmi urinam eæ reddant nigram ac sabulosam) venæ sectio omittatur. At quoad reliqua, eadem, quæ jam dicta fuit, via omnino procedendum.

Sed ut ad calculum, qui hujus loci est, grandiorem revertamur. Quod si calculosus nullo unquam paroxysmo nephritico fuerit tentatus, cum jam major sit calculus, quam ut ex pelvi possit elabi: non solum mihi proderunt *Ferreæ Aquæ*, sed etiam ob jam dictas rationes, non sine præsenti periculo sumentur. Neque minus male quandoque *Podagricis* cedit aquarum mineralium usus, modo senes fuerint (ut sunt plerumque) & pariter corporis habitu phlegmatico imbecilloque. In his enim nonnunquam naturæ vires eo usque sunt imminutæ ac succisæ, ut omnino metuendum sit, ne tanta copia aquarum penitus obruantur ac succumbant. Sive vero hoc in causa sit noxæ, quam exinde capiunt homines tali habitu ac temperamento præditi, sive non sit; illud mihi compertissimum est, haud paucos, quorum corpora hoc morbo fracta admodum, & quasi confecta fuerant, hisce aquis interemptos diem suum obiisse.

Atque hæc eorum fere summa est, quæ mihi in morborum curatione hactenus innote-

notescunt, ad diem quo hæc scribo *Septembris sc. vicesimum & nonum, Anno Domini* 1686.

De calculo renibus impacto, ac inde enato mictu sanguineo, verba fecit in specie Clariss. noster Auctor, propria in hoc morbo describendo, eaque sane durissima usus experientia. At vero de aliis calculis, tum vesicæ, tum variarum etiam corporis cævitatum, aut solidarum partium, altum omnino siluit. Non itaque ingratum Doctissimo Lectori fuerit, si quæ de ejus natura, origine, progressibus, varietatibus, diversisque sedibus ac cura, magna diligentia scriptis consignarunt Præclarissimi Viri Carolus Drelincurtius, & Martinus Listerus, *hic legendum exhibeamus, eoque magis, quod quæ ex illius Auctoris primo loco nominati, Discipulis, Magni sui Præceptoris ductu scribentibus & disputantibus, habemus, ejusdem variis observationibus, raris prorsus & curiosis, nobis jam dudum a Celeberrimo hoc Viro communicatis, abunde illustrare valeamus. Sit itaque primo.*

DISPUTATIO MEDICA

DE

CALCULO VESICÆ,

Quam sub Præsidio Præclarissimi Viri,

CAROLI DRELINCURTII

Lugduni in Batavis Professoris Medici Senioris, habuit doctissimus Philippus Rose, Gallo-Cadomæus.

Cum Microcosmum inter & Macrocosmum, collationem instituo, & summas utriusque dignitates, rationis bilance exploro, summam illius, cum hoc necessitudinem, satis demirari non possum. Quanquam etenim meliore principeque sui parte, Microcosmum omnes Macrocosmi potiores excellentioresque videatur dotes excedere, posteriore tamen, utpote materiali, tanta illi cum hoc datur affinitas, ut ab iisdem principiis, ab iisdem elementis, iisdem prorsus, variorum impetuum, a Sapientissimo Creatore, editis legibus omnino pendeant. Hinc sane ter beatum prædicabimus, qui indefatigata, exactaque orbis machinæ σωματικῆν indagatione, accuratissimam, perfectissimamque eorum notionem erit adeptus. Enimvero hic præviæ scientiæ memor, consciusque, facta attentionis suæ translatione, omnes corporis humani tam salubres, quam insalubres, anomalasque constitutiones, maximo cum emolumento, scrutari potis est. Ast quanquam tam diviti scientiæ thesauro, mentis nostræ arcam locupletatam non sentiamus, nihil tamen est, quod nos a speciminis consilio deterreat, vel impediat, quominus omnes contendamus nervos, ut *Calculi*, affectuum quibus adeo misere conflictatur Adami posteritas, mehercule non infimi, *Natura*, *Differentiis*, & *Symptomatibus* rite explanatis, ejusdem *medelæ* delineationem absolvamus, eamque rationi consentaneam. Adsit infirmo tyroni saluberrimus humanæ prosapiæ Medicus.

Quia animi Mercurius, loquela est, atque mentis nostræ sensa, aliter quam sermone, scriptura, vel nutibus, unicuique significare penes nos non est: hac moti ratione quædam in calculi ἔτυμον prælibare, ab instituto haud alienum ducimus. Calculus latinis vulgo sic appellatur, eos vero, qui aliquam in vesica fovent rupem, calculosos nominant. Istud autem concretum a calce suam traxisse denominationem (alicujus nempe ἀναλογία ergo) cum fœcundissimo *Ger. Johan. Voss. in Etymol. Ling. Lat.* existimamus. Medicorum Princeps nomine λίθος calculum plerunque intelligit, uti videre est *libro* iv. de morbis. Calculosos vero λιθιῶντας, *lib. de vuln.* ut & affectum λιθίασιν, *aphoris. 26. sect. 3.* nuncupat. *Helmontio* post *Paracelsum*, calculus in tractatu de Lithiasi, vocabulo *Duelech* indigitatur.

Calculi nomine explicato, rem ipsam aggrediamur. Ejus autem naturæ certam, distinctamque notionem assecuti videbimur, si diligenti, rectoque examine, causas ejus tam *efficientem*, quam *materialem*, quantum in nobis est, in medium protulerimus. De calculi materia, ipsiusque concrescendi modo, non parum apud artis proceres hactenus fuit dimicatum: quod quidem nemini admirationem pariat, si quot de cæteris affectibus & morbis, inter ipsos variæ promulgentur sententiæ, paulisper apud se perpenderit.

derit. Sed ne curioſius quæſita harum diſſenſionum occaſione, extra operis cancellos vagari conſpiciamur, Ἰατρικῆς Primariorum, hac de re ſenſus huc referre, atque ex iiſdem quid potius, quid veroſimilius habeant ad majorem hujus lemmatis dilucidationem, depromere ſat nobis fore judicamus.

Venerandus Ἀρχιατρὸς *lib. 4. de morbis*, qui ſit calculus, quaque generetur ratione trutinans, ſic ſcribit: Ἐν τῇ κύστει γίνεται λίθος τρόπῳ τοιῷδε· ὥσπερ ἐφ᾽ ὕδατι μὴ καθαρῷ ταραχθέντι ἐν κύλικι, ἢ ἐν χαλκῷ, καὶ καταστάντι, ἀποστάθμη ἅλις γίνεται ἐν τῷ μέσῳ. Οὕτω καὶ ἐν τῇ κύστει ἀπὸ τοῦ οὔρου, μὴ καθαροῦ ἐόντος &c. *in veſica generatur lapis hoc modo; quemadmodum in aqua non pura turbata in calice, aut in vaſe æneo, & denuo quieſcente, fæx ſimul fit in medio, ſic & in veſica, ab urina non pura exiſtente.* Quæ quidem explicatio propter tanti Viri auctoritatem nobis plurimum arrideret, niſi fæcis in calicis fundo coacervatæ exemplum, quadantenus impar, mancumque animadverteremus. Quamvis enim fæcis in calicis fundo coacervatio, & calculi in veſica formatio utcunque convenire videantur, quod utrobique fiat quædam particularum mixti liquidi, ab aliis ſecretio, ſeu coagulatio, procul tamen a ſeſe invicem eas non parum diſtare, neminem negaturum arbitror, qui vel minimum ad ſpeciem formamque utriuſque concreti attendit. Nec dubio locum fore ſpero, ſi αὐτοψίας diſcrimen, quod intendo, unicuique palam fecerit.

Optice nimirum dignoſcimus, fæcis in fundo calicis congeſtionem eam eſſe, quæ vel minimo ipſius vaſis motu, vel aquæ in eodem vaſe coercitæ, facta bacillo agitatione, omnino ſolvatur, atque aqua impuris iſtis quiſquiliis modo purgata, ipſis iterum inquinetur, ſummeque ſaturetur. Quod ſane a calculi concretione longe abeſſe, nullus refragabitur, qui matulam introſpicere non dedignatur; nam inibi non ſecus ac in veſica calculum formari, cum Paracelſo, Helmontioque, mens nobis eſt: quod poſtea ſolidis confirmabimus argumentis. Si ergo calculi materia, ſive calculus ipſe parietibus & fundo matulæ adhærens examinetur, magnam certe ejus eſſe duritiem, nec non arctam vaſis concavo adhæſionem, ſenſus organis innoteſcet, adeo ut vel matula concuſſa, vel lotio alia ratione commoto, prædictus calculus a matulæ muris non ſecedat. Præterea ſilentio non poſſum prætermittere, calculi coagulationem abſolute in fundo matulæ, inſtar fæcis prædictæ nequaquam fieri: inſpicientibus enim patet, matulæ fundi cruſtam, ab eiſdem parietum lorica non multum differre, & æqualem fere cum ea craſſitudinem habere. Unde merito concludimus, pace Hippocratis, fæcis in fundo vaſis aqua pleni cumulatæ exemplum, calculi διαμόρφωσιν, minus perfecte exponere.

At forte aliquis integer Hippocratis ſenſuum aſſertor noſtram in improbando culpabit audaciam, atque ad paulo poſt ſequentia ejuſdem Auctoris verba nos ablegabit. Πήγνυται δὲ ὑπὸ τοῦ φλέγματος ὠμοῦ ἐόντος, κόλλα γὰρ γίνεται τῇ ὑποστάθμῃ τὸ φλέγμα μεμιγμένον: *Induraturque a phlegmate crudo, gluten enim fit, phlegmate cum fæce mixto.* Sed hæc prædictam noſtram ſententiam nullatenus debilitant, quin nihil aliud probant quam calculi concretionem a fæcis coactione, ut jam innuimus, maxime diſcrepare: κόλλα enim, quam ex phlegmate & fæcis commiſtione ſtatuit Hippocrates, coagulationem calculoſam alio penitus modo ac fæculentam perfici, certo arguit. Nec etiam tale phlegma ſive materiam pituitoſam, ad calculi compactionem, & indurationem, maxime neceſſariam nobis fingimus: cum in matula tale gluten ut plurimum non reperiatur, nec ideo ibidem deſinat conſtipari calculus. Sed donemus adeſſe in matula aliquam glutinis ſpeciem, an inde conſequi liceat, eam calculi formationis cauſam eſſe genuinam, nec non eandem iſtam materiam eſſe meram pituitam? Quoad prius ſtare nequit; adſit enim tale gluten, vel deſit, calculus in matula proinde naſcitur. Quoad poſterius, merito in dubium revocemus, utrum iſta materia, pura puta ſit pituita, an potius internum veſicæ intro exſudans, atque ex ea in matulam emiſſum. Et licet talis mucago, calculi compoſitionem forſan ingrediatur, immerito tamen ejus concretionis atque indurationis cauſam, ad phlegma idque ὠμὸν, referamus.

Verum reclamabit alius, calculum ſuam coagmentationem duritiemque glutini prædicto abſolute quidem debere, ſed veſicæ calore atque ſiccitate, inſtar laterum fictilium, condenſari atque lapideſcere. Sed quam futilia & abſurda ſint illa veſicæ calor & ſiccitas, aut frigus ipſum, ad calculi γένεσιν, nemo non videt. Nec etenim matu-

matula, five vefica, intenfis clibani ardoribus retorrentur, aut quid ex gravi Borealis Poli frigore participant, quo calculus inftar lateris coquatur, aut inftar glaciei congeletur, atque ad debitam, quam folet exhibere foliditatem deducatur. Quis etenim nefcit, veficam perpetuo ferofi laticis ftillicidio irrorari, matulamque, dum in ipfa calculus perficitur, lotio madere. Nonne etiam notum eft matulæ calorem, fi quis adfit, igni admoto, veficæ autem, calculo benignam ejus mucaginem abftergenti, fibras afperitatibus vellicanti, atque atterenti, acceptum referri debere. At hæc non magis in renum, quam veficæ, calculi generationem, prædictarum caufarum ullam agnofcimus. Utrumque enim ab eadem caufa effe oriundum, pofthac propalabimus.

Sed in tantis rerum anguftiis, tamque obfcuro opinionum pene infinitarum chaos, veritatis partus maxime languefcit: cui plures obftetricandi avidi, renum vel veficæ vim lapidificam alta voce implorabunt. Aft talis Lucinæ auxilium fruftra invocetur. Quem etenim fugit ita philofophantes, obfcurum per obfcurius explicare niti, & ad patens celeberrimumque craffioris ignorantiæ facellum citatis equis confugere? Apage apage infulfas, caufas ignotas, fuperbamque qualitatum quadrigam, qua velociffime abrepti omnia naturæ ænigmata folvere, univerfafque difficultates fuperare, ac veluti calcare, nimis gloriofe contendunt. Hos itaque miffos facimus, ut quid hac de re fentiat Fernelius curiofe expendamus.

Prædictus Auctor lib. VI. de part. morb. & fympt. cap. XIII. afferit: *Omnem calculum in vefica conclufum, rudimentum quoddam e renibus traxiffe, e quibus per nephriticum dolorem excidens, fi grandiufculus eft, in vefica aliquandiu hæret, ac plerunque perfiftit, illicque allatarum fordium adhæfu coagmentatur, dum verus confirmatufque lapis fiat*. Quæ Fernelii mens fua non orbatur verifimilitudine, eamque ob rem ab ea non omnino diffentimus: cum enim ipfe eodem libro notaverit, fe neminem in vefica calculum habentem offendiffe, qui nephriticis doloribus ante non fuiffet divexatus; inde fane liquet plerofque veficæ lapides, calculo e renibus per ureteres in veficam delapfo, principium fuum debere. Quod fuum judicium fequente paulo poft obfervatione confirmare conatur Auctor, ajens: *Quofcunque exemptos veficæ calculos obtrivi* (*obtrivi autem experiundi gratia permultos*) *in eorum medio quafi nucleum reperi, verum rudimentum e renibus deturbatum, diverfi, quam reliquum integumentum, ac involucrum, & coloris & fubftantiæ*. Luculentiffima hæc Fernelii animadverfio, ad ejus opinionem fulciendam non parum confert, adeo ut ipfius veftigiis incedentes, calculos veficæ, maximam partem, prima a renibus accepiffe voluminis fui ftamina, non dubitemus affirmare: nec tamen ipfi penitus fubfcribimus; veficam enim non fecus ac renes faxeo fœtu, quanquam rarius, imprægnati, a ratione alienum minime cenfemus.

Enim vero quamvis a Fernelii parte contra Hippocratem ftemus, fæcem fubfidentem, fanguinis grumos, pus, mucofam pituitam, aliaque id genus craffiora, facile ex vefica profluere cum urina, ac proinde calculum ex his non formari: ipfi tamen talium e vefica excretione pofita, calculi ibidem generationem, eamque primariam, tolli conftanter negamus, neque etenim ex ejus ratiocinio, inductionem imperfectam referente, quid generale deduci poteft. Nam unicuique primo intuitu elucefcit, prædicta omnia, a Fernelio enumerata, fiquidem valeant femper e vefica foras amandari, calculi formationi neutiquam prodeffe, ac proinde ex iftis calculum progigni, negare, ipfi fas effe: fed inde omnem calculi in vefica concretionem, primariamque, ut jam fcriptum eft, omnino explodi, inficias imus; nam peculiarem calculi materiam, & a fæce fubfidente grumis fanguineis, pure, mucofa pituita, maxime diverfam poftea affignabimus.

Quæcumque hactenus Auctorum placita ponderavimus, quo obfcuram calculi cognitionem, e Democriti puteo nobis fortunate contingeret eruere, parum utilitatis noftræ tribuerunt indagini: aliorfum ergo proram convertamus, ut ad optatum veritatis portum tuto valeamus appellere. Jamque mihi fauftum iter polliceor, modo hac in tenebrarum caligine, ad ignem protinus apparentem, portufque optati nihil monftrantem oftia, recta contendam. Emporii *Spagyrici* fiquidem portus hic eft, nec etenim fibi temere perfuadeant, abftrufam calculi indolem, aliter quam induftria Vulcani refolutione, poffe unquam referari. Hæcce inveftiganti, ratio omnium tutiffima nobis eft, fed cum curis, laboribus, nec

non impensis, ardua sit, incerti de prospero cœpti eventu, forsitan pro foribus hæremus, nisi bonis avibus res in promptu nobis occurreret. Vigili quippe & indefesso, *Præstantissimi*, *& Expertissimi*, *D. D. Caroli Drelincurtii*, *Apollinis mei*, *æternum suspiciendi*, *reverendique*, scrutinio, perfectam calculi nanciscor analysim. Hic enim in *Epistola* sua Gallice exarata, cui nomen est, *La Legende du Gascon* &c. calculum in singula principia subtilissime diremptum, famoso offert viro. Quanta autem maxima possum fidelitate verba, quæ pagina 35. habentur hic Latine referam. *Sed quod tua longe dignius est experientia*, *& quod evidentissimum argumentum mibi est*, *scilicet corporis humani calculi per ignem mibi suppeditant*, *longe potiori ratione quam per aquam*, *tertiam salis volatilis*, *& spiritus urinosi penetrantissimi*, *& circiter quadragesimam partem olei fœtidi aut sulphuris: adeo ut inde mibi supersint fere duæ tertiæ partium terrenarum*, *quæ trigesimam partem continent salis adeo fixi*, *ut ignem violentissimum sustineat*. Quibus verbis cernere est hanc calculi resolutionem igne fuisse peractam, post aliam beneficio aquæ expeditam: quæ in superiori pagina est reperienda: ea tamen quæ igne fuit absoluta, frequentius usuri, quandoquidem ut placet clarissimo Auctori: *per ignem mibi suppeditat longe potiori ratione*, *quam per aquam*. Tam certo tamque egregia calculi potitus anatome, hic pedem figere segniter, instituti conditio prohibet. Pergo igitur inditas unicuique principio δυνάμεις, sedulo investigaturus.

Scenam recludit *spiritus urinosus*, isque penetrantissimus, potentissimum, mehercule, naturæ coagulum ac forsan pari non gaudens. Talem enim præ se fert ἐνέργειαν, ut spiritum vini, seu aquam vitæ dephlegmatam in offam coagulet. Testem appello *Helmontium de Lithiasi* cap. 3. §. 5. Rara hæc mirabilisque simul spiritus urinosi virium experientia, obsepiens calculi συμπῆξιν, nebulas non parum diluit & dissipat. Validissimum quippe assequimur ἐλατῆρα, quo præceps a peripheria in centrum motus peragatur. Hic per transennam hominum sortem dolere mihi incumbit, quod ipsis fere solis inter animalia, talem spiritum gignere contigerit. Helmontii etenim opera distillata est urina equina, verum dissimilis prorsus inde emanavit spiritus, quod apud ipsum legere est, *Tract. de Lith. cap. 3. §. 9.* Hujus phænomeni, humano generi, proh dolor! nimium familiaris, rationem hanc esse arbitror. Homo scilicet gulæ satiandæ avidior, viscera condit in visceribus, sæpeque intempestiva eduliorum, spiritibus tam sulphureis, quam salinis, præsertimque terrestribus abundantium, farragine ventriculum ingurgitat, quæ ipsis fermentato forte non imbelli edomita atque elaborata per ductus mesentericos in lebetem cardiacum promoventur, ubi ulteriore donata coctione, majoreque exaltatione, numerosos spiritus, a sese invicem, volumine, figura, motuque sæpissime non parum diversos acquirunt. Quemadmodum autem plurium Regnorum Imperia, dominationi suæ imminutionem pertimescere non solent, cum libratis singulorum viribus, ex nulla parte in aliam, cum successu, fieri potest invasio: pariter si spiritus varii massam sanguineam exagitantes, eamque uno tenore compellentes, temperata quadam proportione, æquisque legibus, motus suos exerant, nihil sane, tunc, humano corpori, damni impendere potest. Sin autem res aliter se habeat, adeo ut v. gr. *Spiritus urinosus* aliis dominetur, ipse, procul dubio, in subtilissimas adjacentes particulas perpetim incurrens, eas non solum varia impellet ratione, sed etiam cum ipsis in mutuos ruens amplexus, siquidem idonea, ad coeundum figura præditæ fuerint, pro superficierum magis vel minus immediato contactu, magis vel minus solidum lapidem, seu calculum exhibebit. Felicior hac in parte equus suo Domino, ut & multæ aliæ brutæ animantes. Nam herbaceis parumque spirituosis vescentes pabulis, succum particulis activis minime, vel saltem parum turgentem obtinent; adeoque fermento generosiori, seu agente efficaciori, quale est *spiritus urinæ*, destituti, calculosis concretionibus vacare, vel saltem raro infestari, debent. Quod rationi, nec non experientiæ consonum reperimus.

Canere palinodiam, molestum est: valeant ergo quæ scripsimus, sitque *spiritus urinæ* summus coagulator, seu genuina calculi *efficiens* causa audiat. Nunc in subjectam ipsius *materiam* diligenter inquiramus. At certe ipsa λέγυμα ὑμῖν nequaquam erit. In matula enim materiam, seu calculum ipsum concavo adnatum vidimus, sed antea nullum urinæ phlegma aderat; neque etiam terra, sicuti videtur in concreto calculo: quin potius urina recens emicta, ubique & æqualiter citrino erat colore perfusa. Præterea

terea notante Helmontio *Tractatu de Lith. capit. 3. §. 36.* concretio calculosa in vitreo recipiente e spiritibus, liquoribus nempe stillatis & claris, facta est; unde infero, calculosam crustam in matula contentam: pariter e spiritibus in urina mea delitescentibus fuisse confectam. Nec nobis obtrudant urinam nostram non fuisse destillatam; certissimum enim est, Helmontii urinam ab ipso destillatam aliud duelech non produxisse, quam quod non destillata fuisset editura.

Satis commode satisque evidenter *spiritus urinosi* notitiam videmur adepti, nec aliorum cognitionem majus nobis negotium facessituram confidimus, si methodo jam incepta progrediamur. Ideo *quadragesimam partem olei fœtidi aut sulphuris* considerare subest. Non solum autem ad prædicti olei *qualitatem* sed & *quantitatem* fortiter attendere, non parvi momenti est. Primo, quoad ejus *qualitatem*, aliorum oleorum naturam sapit: quatenus ex particulis longiusculis, ramosis, sive invicem intricatis, ac proinde fœtidum etiam est, quatenus nimirum in distillatione, & præcipue in sanguinea fermentatione, ac dein, vel in naturali, vel in artificiali matula maximam passum est sui dissolutionem: unde corpuscula ab ipso jugiter emanantia, nimioque fermentationis attritu figuras valde irregulares nacta, cum ad nervos olfactorios allidunt, irregularem etiam, seu ingratum sensum in nobis debent excitare. Secundo, quod ad *quantitatem* attinet, valde exilis est: *quadragesimam* enim tantum exhibet. Unde jure consequitur, parum olei seu *spiritus urinosi* ad concretionem duelech concurrere. Præterea hoc sulphure eruto, *materiam* habemus in quam spiritus urinosus, dum in urina adhuc resideret suam potuerit *ἐνέργειαν* exercere; eadem fere ratione, qua in Helmontii experimento citato.

Superest tandem, ut *duas tertias* partium *terrenarum*, ut par est, contemplemur: eæ siquidem etsi crassiores & graviores sentiantur, quam quæ ullo possent motu cieri, sicquæ vix eo inducamur, ut eas naturam spirituum potuisse unquam ascíscere, credamus, ex præcognitis tamen liquido apparet, istam quam rudem & pene informem cernimus molem, motui tamen non plane fuisse ineptam atque alias, ante scilicet ipsius coagulationem, volatilisationis legibus paruisse. Rasuræ etenim matulæ quæ duelech in pulverem redactum repræsentant, ante ipsarum otium & captivitatem, per campum lotii libere exspatiabantur, atque in omnem loci differentiam abreptæ, spirituum indolem necessario æmulabantur, eoque magis, quod nullam peculiarem nobis præberent sui visionem.

Integrum non esset *partium terrenarum* examen, nisi quædam in *salem* intra earum viscera conclusum quædam mitteremus. Nam etsi *terrenas* calculi partes, *spirituosas* olim extitisse, in propatulo sit, dubio tamen aliquo posset quis nos lacessere; eo præsertim fretus, quod perpetuo laudandus Clarissimus *D. Drelincurtius*, designet illum salem adeo fixum, ut ignem violentissimum sustineret. Sed objectionis hujus facilis est enodatio, si mature considerabimus, istius salis, dum ignis viribus subjiceretur, eam fuisse constitutionem; ut ipsius minutissimæ particulæ arctissimam inter se iniissent unionem, convenientique præterea caruisse juvamine, seu vehiculo, quod veluti mechanice potuisset attolli. In matula, vel in vesica non item; singula etenim corpusculo salina, tum seroso latice, tum aliis particulis ibidem occurrentibus a sese invicem distincta, & divisa, communi liquoris motu, ultro citroque provehebantur. Ad hanc sententiam ulterius corroborandam multa possemus afferre, rationi & experientiæ cognata, sed cum præscriptæ nobis angustiæ, seu limites id non patiantur, iter maturabimus.

Cum res ita se habeant, causas calculosæ concretionis, tam *efficientem*, quam *materialem*, nos jam fuisse consecutos arbitramur. Pensitandum nunc est, quonam pacto ab istis duelech in matula oriatur. Quod sane non fuerit nobis cognitu difficile, si *spiritus urinosi*, spiritum vini coagulantis, virium meminerimus: Is etenim *penetrantissimus*, id est particulis valde activis donatus, stipatusque, vinosas, seu sulphureas impetens, easque ad mutuum cogens accessum, intermedias, tum terrestres, tum salinas, in summas redigit angustias, adeo ut velut irretitæ, motumque suum idcirco amplius edere nesciæ, immediatum fere cum vicinis acquirant superficierum contactum, ac proinde cum ipsis firmissima fruantur connexione, Hoc prorsus morbo in matula æque ac in vesica, calculum fieri, persuasum habemus. Cum nimirum ægri urina in vesica, vel sani in matula, talem sui textus assecuta est dissolutionem, seu corruptionem, *spiritus urinæ penetrantissimi* titulum adeptas talem valeat effectum produce-

ducere. Si quis autem cum *Paracelso*, *Crollio*, aliisque causam calculi *materialem tartari* nomine velit intelligere, de verbo non litigabimus.

Calculi *natura* abunde satis explanata, præcipuas ipsius differentias enumerare, ordo postulat. Primo, alius est magnus, alius parvus. Secundo, alius mollis, alius durus. Tertio, alius gravis alius levis. Quarto, alius levis, alius asper. Quinto, alius albus, alius subfuscus &c. Sexto, alius in centro nucleum habet, alius caret, Septimo denique, alius adhærens, alius vagus: quorum discriminum causas has esse opinor. Primo, quo diutius vel brevius in vesica calculus hospitatus est, eo majorem materiæ appositionem passus est, ideoque grandior vel exilior est. Secundo, quo abundantior internæ vesicæ mucaginis copia in calculi compositionem contrahitur, eo mollius; quo autem parcior, eo durius duelech compingitur. Tertio, alius gravis, alius levis. Quod quidem secundum ampliorem tantum & minorem molem non est intelligendum, sed etiam respectu ejusdem calculi voluminis: uti perbelle *Mecænas* meus, in Epistola sua a nobis citata, *scil. pagin.* 52. animadvertit. Quarto, alius levis, alius asper, prout nimirum æqualis vel inæqualis facta est materiæ accessio, indeque sequitur. Quinta differentia, quæ colorem spectat: nam a varia corpusculorum ordinatione variæ parantur superficies, quæ solares, vel candelares radios diversimode reflectentes modificantesque, diversos necessario, τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ suggerant colorum sensus: de quibus in *physica*. Sexto, si nucleus, ut sæpissime accidit, e renibus per uretheres in vesicam devolvatur, ibique ulterius accipiat molis suæ incrementum, haud laboriosum cogitatu est, in calculi inde orti centro, nucleum debere occurrere, non solum enim nucleus ille superstratis corticibus longe durior & firmior est: ut præclare monet æternum colendus *Mæcenas*, prædictæ Epistolæ *pag.* 34. Sed insuper tam congrua, tamque homogenea, particularum, uno verbo *tartarearum*, fieri non potuit adjectio, quin earum stratificationum ordines a genuinis nuclei corpusculorum seriebus maxime differrent. Ista omnia contra *Fernelii* sententiam a nobis superius oppugnatam nihil facerent, nisi ex doctissimi *Salmasii* ad eruditissimum *Beverovicium* responsione *pag.* 141. sciremus, calculos dari nucleo carentes, qui proinde in ipsa vesica primariam, ut ante a nobis scriptum est, sortiti fuerint generationem. Septimo tandem, alius vesicæ adhærens, alius vagus: hujus ratio nulli non perspicua; illius vero hanc esse reor. Quemadmodum matulæ, seu figulinæ, seu stanneæ, interior superficies tam continua ubique, & polita non est, quin innumeris scateat poris & asperitatibus, quibus proxime adjacens calculi materia concrescendo impingatur, atque affigatur: similiter in vesica eoque potiori jure, cum ea sit membranacea, accidere putamus. His subnectimus expertissimi Bartol. observationem *pag.* 200. anatomiæ recens editæ; *ubi* (inquit de intima vesicæ membrana) *rugæ quam plurimæ in calculosis*, & *veluti cuniculi exculpti cernuntur, calculos servantes ex dilatationis desuetudine contracti*. Unde haurio calculos non solum prædicto modo, interiori vesicæ membranæ, summa adhæsione adnasci, sed etiam intra ejusdem membranæ rugas intime coacervari, atque ibidem cavos cuniculos agere. (*a*)

Præ-

(*a*) *Hæc omnia quam maxime illustrabantur per ea, quæ nobis olim amicissime communicavit Vir omni sane laude major, ipse scilicet* Carolus Drelincurtius: *cujus hæc ipsa sunt verba.*

Calculos instar corallii ramosos, & expassos ab ambitu pedis anserini in pelvim, ubi coeunt molem in unam, alias compactam & unicam; alias vero multiplicem atque divulsam, necnon articulis veluti distinctam, & *ginglymi ritu* ad lumbos inflexos & erectos, mobilem aliquando eduxi & inter musei mei cimelia anatomica curiosis oculis objicio. Et isti porro calculi *caput ureteris* obturant quidem & expanduntur; sed quia raro sphærici sunt, urinam vulgo e pelvi in vesicam influere sinunt.

Calculos præterea in *extremo uretere* ita constrictos vidi, ut in vesicam devolvi nequeant, sed inibi hærentes dum urinæ tenuissimum per rimulas transmittunt, crassamen retinent, cujus accessu mole fiunt auctiores, & *ureteris* insimul atque *vesicæ tunicas* ita distendunt, ut alterius idea vesicæ

Præcipuis calculis *Differentiis* perlustratis, antequam ad ipsius *symptomatum*, *signorumque* explorationem nos accingamus, operæ pretium videtur disquirere, quinam illi sint in quos gravis hic affectus imperium suum exercere soleat. Primum obtinent locum, qui a patre, vel a matre, vel ab utroque calculosum acceperunt characterem; nam ut ait *Fernelius lib. 1. de morborum caussis, cap. XI. nephritici, arthritici, & epileptici, filios vitiosa constitutione gignunt, qua tandem in morbos similes, hæreditarios idcirco nuncupatos, incurrant, ut parentibus liberi succedant, non minus morborum, quam possessionum hæredes.*

Quare mirum non videatur, si tot infantes, totque adulti miseræ vitæ stadium sæpe imperfecte emetientes, tam horrendis cruciatibus distorqueantur. Apud ipsos enim morbosum matrimonium tam validas, tamque altas egit radices, ut nulla mortalium vis id unquam valeat penitus extorquere, funditusque revellere. *Gaudeant ergo bene nati*. Prioribus succedunt ii, qui a parentibus alioquin sanis oriundi, propter tamen magnam a caussis externis in ipsos introdu-ctam

---

ficæ rudiores deludant, quasi reapse foret *vesica duplex*; & in illum crassum atque supinum errorem Medicos Casauboni incidisse putem, dum viri tanti *vesicam urinariam* nobis geminam obtrudunt. Hic porro, ubi ad extrema deventum est, & calculi in *infimo uretere* taliter impacti atque cuneati viam urinæ præcludunt omnino, tunc illa in uretere stagnat, & illum enormiter expandit, una cum pelvi sua. Inde est ut in cadaveribus aliquot distentam urina pelvim, illamque olidissimam detexerim. Imo totum ureterem eadem illa turgidulum & expassum. Sed *a calculis* divelli nequeo citra hist. *unam* & *alteram*. Prima est de molli uno & farinaceo, qui solius in vesicam catheteris impulsu ita comminutus est & attritus, ut per frustilla minutiora totus fuerit abreptus urinæ fluento: atque sic qui cystotomus erat in procinctu ad carnificinam, ab ea fuerit longe semotus. At e diverso calculos conservo siliceos omnino, quique de marmore resiliunt, uti *Brassavol.* narrat Comm. in Aph. 79. Sect. IV. Altera hist. *puerilis* quidem est, sed *Pæonio* stylo notanda. *Puer* calculi doloribus excarnificatus, & ambulationi impar, lecto detinetur, ubi post aliquot dies furunculus in peritonæo subortus est, cujus pus per medios acceleratores tam profunde serpsit, ut vesicam arroserit, quæ validius contracta non *urinam* modo, sed & *calculum* per ulcus emisit, atque ita prædam quidem eripuit cystotomo, sed fistulam ingeneravit, quæ perennat, & qua jugiter & unice effluit urina, abolito prorsus usu ductus nativi.

Coronidis vice *fœmineos* calculos subnectam per ureteram (*virili breviorem*, *latiorem*, atque *rectiorem*) longe optatius excerni, quam in nobis, atque ita raras esse fœminas quibus calculus extrahatur. Imo quasdam vidi *vesicæ* doloribus *ceu labore partus*, excruciatas, sed quæ post tormenta enormia *petræos fœtus* excluserint, in renibus embryonatos, & intra urinæ cisternam sensim auctos in molem usque ovi columbini. Et ipsum profecto, imo quid majus ab *Hipp.* visum est, viro ubique praxeos summe perito.

Calculorum Chymicam analysin habes in Epimetis Thesium de *Lienosis*. Sed in hac Chymica calculorum vesicæ analysi, paucum exhibet oleum, quo bilarii calculi scatent, tanto ut aquæ innatent, & *toti* ardeant, picis instar. Deridendos ergo sese propinant, qui profitentur bilarios calculos in vesicula bilis & ejus ductibus concrescere ob prædominium *tartari* sive *calcis*, & defectum *olei*, sive *sulphuris*. Et id ipsum nequidem vere proferrent de concretionibus in arthritide nodosa; nam e virili pede, *mensis unius decursu*, gypsum vidi, sing. dieb. matur. eductum, quod glutine multo e tendinibus extensorum nudatis, & lymphæ ductibus incisis, viscatum erat; sed quod exiccatum, ac cerei flammulæ admotum leviter tantum arsit. Sulphuris itaque consors, fellei calculi sorte. Id autem tartari singulis diebus a me collectum, supra chartam emporeticam extendebatur, exsiccationis gratia, & ex illo, (*ad unciam circiter unam probe siccato*) frusta majora aquæ imposui, ac etiam demersi; sed suberis instar semper resiluerunt & innatarunt. Illorum igitur comparatio cum calce vel gypso, candoris quidem ratione valet, sed ponderis ergo claudicat. At calculi urinariæ vesicæ plani quidem innatant, sed depressi resiliunt nunquam, flammæ autem admoti non ardent, etsi sulphuris non exsortes, sed ob ejus parcitatem non ignescunt.

Isthæc rara quidem: sed rariora 2. proferam, 1. de calculo unc. XV. quem inter κειμήλια sedulus conservo. Is intra viri pancreas sensim increverat cum gravitate ad lumbos, maxime post pastum & inter ambulandum. Vomitus denique civit enormes & letiferam atrophiam intulit, omni præpedito tam conficiendo quam distribuendo chylo. Mediæ est consistentiæ atque soliditatis inter vesicales, quos farinaceos siliceosque designavi. Fundum aquæ petit, nec ardet, metalli more.

Alterum est de Virgine ann. circiter 20 qua dira cephalæa semestri discruciata, occoecata est tandem, ac reliquis deinceps sensibus orbata, & mediis in planctibus extincta.

Tota ipsi pinealis gland. saxea fuit, unius ovi gallin. amplitudine, & mole tanta nervor. opticor. thalamos, nec non reliquos tandem nervos lethifice compressit.

ctam alternationem, eodem, ac præcedentes, affliguntur malo. Novit enim quilibet, quod *causæ necessariæ* quas declinare non possumus, ut sunt *aër*, quem respiramus, *cibus* & *potus*, *motus* & *quies*, *somnus* & *vigiliæ*, quæ *excernuntur*, aut *subsistunt*, *animi denique perturbationes*, totam animalis œconomiam gubernent, ideoque eorum vitio, vel ipsius animalis abusu, multa emergant monstra, humanæ valetudini infensissima. Hic inter marem & fœminam discrimen aliquod interferendum venit. Quamvis enim acceptas a parentibus morbosas affectiones, æquali jure, portioneque partiantur; attamen propter diversam partium, vesicæ in primis, varietatem, ille hac in calculum propensior evadit. Utriusque nimirum, anatome docet maris urethram longam, curvam, & angustam, fœminæ vero ductum, brevem, rectum, amplumque existere, adeoque difficulter ex illius, verum ex hujus vesica facile satis calculum nondum seniorem posse eliminari. Non omittendum adultiores, renum, infantes vero & senes vesicæ calculo magis esse obnoxios. Illis scilicet arteriæ & venæ sanguine adeo fermentato turgescunt, ut cum serum in renibus a massa sanguinea segregatur, *spiritus urinosus*, quo tinctum est, tali jam polleat virtute, ut particulas sulphureas & salinoterreas in renum anfractibus statim coagulet, quo peracto latex aquosus per ureteres in vesicam stillans, in ipsa sterilis omnino residet, utpote saxeo semine in renibus orbatus. In illis enim adhuc tenellis & imbecillibus, sanguinis principia, tanto fermentationis orgasmo non percelluntur, nec his senio pene confectis spirituum δυνάμεις adeo vegetæ, ut *coagulator urinosus*, tartareas particulas, in renibus, dum eos cum sero pertransit, queat in unum cogere, exinde salvis sæpe renibus in vesicam cum seroso latice depluit, ubi majori robore, atque imperio in particulas sulphureas & salinoterreas, comparatis, earum vibrationes infringit, & quasi arctis compedibus revinctas impedit, quo minus vesicæ carcerem effugiant. Haud dubie tamen multi sunt senium a limine salutantes, qui calculos in vesica, ex renibus contraxerint, eodem pacto, quo cum *Fernelio*, supra narravimus.

Symptomata, quæ calculum vulgo comitantur, & ex quibus affectus διάγνωσιν haurit Medicus, quinque enumerat *Hippocrates*, *lib. 4. de morbis*. Σημήια δὲ ἡ νόσος ἔχει πέντε, ἐπὴν τε οὐρῆσαι θέλῃ, πονέεται καὶ τὸ οὖρον κατ' ὀλίγον ῥέει, ὥσπερ στραγγουριῶσι. καὶ ἐστιν ὕφαιμον οἷα τῆς κύστιος ἡλκωμένης, ὑπὸ τοῦ λίθου· καὶ ἡ κύστις φλεγμαίνει· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀφανές· σημήιον δὲ ἀκροποσθίη. *Signa autem morbus quinque habet; nam ubi mejere vult, dolore affligitur, & urina paulatim fluit, velut in urinæ stillicidio; & est subcruenta, nimirum vesica a lapide exulcerata, & vesica inflammata est: verum hoc signum inconspicuum est: indicat tamen summa glandis pars*. Horum symptomatum signorumque causas has esse ducimus. Primo quidem ἐπὴν οὐρῆσαι θέλῃ, πονέεται. Quia cum musculi abdominis, nec non diaphragma, vesicam in urinæ excretione comprimant, valde verosimile est eorum & membranæ musculosæ vesicæ actione, lapidem e suo loco dimoveri, atque asperitatibus ejus interioris membranæ fibras corradi: unde non parum sensibilis debet exoriri dolor. Verum quandoquidem totus omnium prædictorum musculorum impulsus, urina ad meatum urinarium impellit, maxime probabile est, calculum eadem vi, eodem loci pelli, præsentiaque sua qua egressum urinæ fere præcludit, eam sinere κατ' ὀλίγον ῥέειν ὥσπερ στραγγουριῶσι. Id est veluti in urinæ stillicidio dolorifico: quod est tertium symptoma. Quarto καὶ ἐστιν ὕφαιμον, & est urina subcruenta. Cujus symptomatis rationem reddit ipse Hippocrates: οἷα τῆς κύστιος ἡλκωμένης, ὑπὸ τοῦ λίθου. *nimirum vesica a lapide exulcerata*. Quinto tandem, καὶ ἡ κύστις φλεγμαίνει, *& vesica inflammata est*. Quod de symptomate nutare videtur Auctor, id enim vocat ἀφανές. Exinde conjectare licet, illud symptoma non esse perpetuum, nec παθογνωμονικόν, sed tantum in iis locum habere, quibus vesica calculo impense læsa fuerit; adeo ut etiam ἀκροποσθία, id est, *summæ glandis ardor* illud significare debeat, seu potius ordinario manifestet. His accedit subsequens Hippocratis textus, ex quo aphorismus 79. *sect.* 4. Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ, *quibus in urina subsident sabulosa, iis vesica calculo laborat*. At hic aphorismus tam renum, quam vesicæ calculo competere mihi videtur. Renibus quippe calculo laborantibus, sabulosa etiam excernuntur. Vesicam tamen vel renes speciatim potest respicere, modo cum aliis signis magis particularibus conjungatur, seu coincidat. Hæc & alia signa, ut cru-

crurum intercruciationes, manuum pudendis admotio, priapismus, tenesmus, &c. tam ab *Hippocrate*, quam Fernelio, Sennerto, aliisque magnæ notæ Auctoribus probata, cum fructu possunt usurpari si calculus vagus fuerit; at si laterali vesicæ parti, vel etiam ejus fundo adhæserit, vix ullum ex prædictis signis de illo nuncium refert. Hac in re nobis favet *Fernelius de part. morb. & sympt. lib.* VI. *c.* 13. Huc accedit memorabilis historia ab *Helmontio* descripta *tractatu de lithiasi*, cap. 3. §. 40. de quodam Prædicatore prope Barclajam in Anglia, qui anno 1629. sanus atque sospes contendens a prandio, librum e sublimi ad se trahere, in imo ventre, magno perculsus pondere atque dolore, certis inde a quatriduo signis, scivit se calculo gravatum. Ex hujus narrationis conditione & circumstantiis, judicare possumus Prædicatorem, nullam antea ab isto calculo tulisse molestiam, nec ullam forte utcunque manifestam de illo suspicionis causam habuisse. Omnia hoc in casu Medicorum dubia solvit catheter: ipso etenim leniter & industrie in vesicam immisso omnes explorantur anfractus, omniaque latibula, in quibus alioquin calculus omnem Medicorum solertiam & sagacitatem eluderet.

Jam hujus ægritudinis curationem suspiciendi hora est. Sed *hoc opus*, *hic labor est.* Nam etsi concepta, causarum externarum immoderatione, atque intemperie, in calculum inclinatio, earumdem moderatione, & temperie, sæpe avertatur & emendetur, hæreditariam tamen, nulla posse fugari ratione, ratum habeo. Rara etiam, ut fortasse ignota sunt medicamenta, quæ ore assumpta activitatis spheram, tam longe lateque ferant, ut ad calculum in regione vesicæ situm, ea extendantur. Tentandum tamen est quod ratio experientiæ maritata nobis est dictatura.

Vera & recta hujus hostis debellandi methodo insistemus, si primo grassari incipientis progressus inhibeamus, eumque si fieri queat, capite truncemus. Secundo, si eum jam vesicæ muris loricatum atque munitum, foras ejiciamus, integra, in primis, remanente arce. Primam *indicationem* absolvere poterimus, tali vivendi ratione, quæ massæ sanguineæ succos, ad pristinam συμμετρίας revocet; adeo ut *spiritus urinosus* omni sua ferocia deposita, cum partibus tartareis, tragicam suam personam amplius non possit agere. Primo si aër sit intemperatus, atque vaporibus seu effluviis e cryptis saxeis avolantibus, infamis, protinus deseratur. Hæc etenim non solum fermenta seu semina, calculo excitando idonea largiuntur, sed & homines, bestias, carpenta, reliquamque supellectilem, in rupes aliquando valent convertere: uti legitur in *Helmontio de lith. c.* 1. §. 18. multisque in aliis Auctoribus. Secundo, summa cautio in *esculentis*, & *potulentis* capienda. Quippe ut ea, nimia quantitate ingesta, grave ventriculi fermento detrimentum inurunt, & vitalem auram maxime pessundant, sæpeque suffocant, sic nociva qualitate, pluribus heteroclitis affectibus, ac præcipue huic, ansam præbent. Absit tetra ingluvies, *quæ plures quam gladius perimit*. Procul panis male fermentatus, nec bene coctus. Legumina fere omnia, rubris ciceribus exceptis, caseus, lacticinia omnia, pisces grandiores, haleces passæ, seu infumatæ, ostreæ & conchylia, & tandem omnia quæ copiam seminis petrificantis secum gerunt. Horum vices subeant caro vervecina, vitulina, capones, perdices, turdi, coturnices, vitelli ovorum &c. amygdalæ amaræ, pistacia, pineæ, nuclei persicorum, ceras., ficus, rubra cicera. Inter herbas malva, atriplex, petroselinum, asparagus, & in primis chærefolium *Sennerto* singulare calculi remedium. Vitetur cerevisia nondum bene fermentata, in eamque dum coquitur semen pauci injiciatur. Fugiatur etiam vinum non defæcatum. Nam ea morbi causam secum portant. Ex insalubrium numero est aqua stagnans, in fundo conceptaculi, filicibus, seu arenis orba, talis enim impura est, & terrenis gravida. Verum ea optima censetur, quæ perenni scaturigine, jugique fluento e terræ visceribus per summum ejus corticem derivatur, innumerisque calculis & arenulis fundum stratum habet. Motu nimirum, a corruptione vindicatur, & a spermate lapidescente purgatur, dum ipsum in arenas facessens subsidet. Vinum Rhenanum album, liquor pomaceus, pyraceus, propter vim diureticam, valde juvant. Si qua autem purgatione utendum, ad succum sanguineum reformandum, inter alia hæc esto, a celebri Riverio probata. R. Cassiæ recenter extractæ cum ol. amygd. dulcium ℥j. diaphœnici ʒiij. rhabarb. pulv. ʒj. cum pulvere liquiritiæ fiat bolus. Ad hujus affectus προφύλαξιν mire faciunt aquæ minerales acidulæ, & vitriolatæ; ut etenim ex varia corpo-

corporum concreta valent dissolvere, ita calculosam dispositionem potenter enervant, plura utilissima apud *Paracelsum*, *Helmontium*, *Sennertum*, *Riverium*, aliosque majoris famæ Medicos, quorum ampliora volumina hic inserere non decrevi. Tertio excernendorum *excretioni*, & non excernendorum *retentioni* prospiciatur. Quarto motu nimio pretiosum hominis *balsamum* non profundatur, nec pigriori quiete torpeat, aut gravetur. Quinto de *somno* & *vigilia* idem dicimus. Sexto *animi perturbationibus* consulendum; eæ etenim, idem ac motus intensior, & quies desidior, præstant. Omnia igitur medio modo procedant. His & aliis, quæ opusculi brevitas recenseri renuit, ingruenti huic affectui succurritur.

Ad alteram *indicationem* adimplendam non ita pollet Medicus. Vix etenim pharmaca cum sua operandi facultate, ad vesicam pertingunt. Tentanda tamen quæ calculum minuere feruntur. Radices apii, petroselini, brusci, graminis, asparagi, folia parietariæ. Semina anisi, fœniculi, dauci, ameos, carthami, rutæ, sal prunellæ, crystal. tartar. Primus obtinet sanguis hirci, vel integer, vel distillatus per B. M. Studendum autem cum Riverio, ut hircus nutriatur per mensem, saxifraga, pimpinella, baccis juniperi, petroselino, aliisque diureticis, sine potu. Vinum alkekengi ab Arnoldo Villanovano maxime commendatur; quod fit fructus alkekengi contundendo, cum vino albo & colaturam exhibendo. *Horatius Augenius* historiam refert cujusdam typographi filii, calculo liberati per pharmacum a Jesuita ipsi oblatum, quod tale est. ♃. pulv. millep. ʒj. ad summum ℈iv. aquæ vitæ ℥ß. juris cicerum rubrorum ℥ix. vel x. capiat horis ante prandium quinque. Spirit. salis hispalensis extollit *Helmont. de lith. c.* 8. §. 28. aitque ipso calculum imminui. His omnibus ore haustis palmam præriperent medicamenta, quæ suadente *Paracelso*, aliisque in vesicam syringa transfunduntur; at ægrorum experientia id alienat. Nam mitiora medicamenta, in ipsam vesicam injecta, dolores magnos cient. Si igitur *diætæ* appositæ, & remediis deglutitis, affectus rebellis non cedat, sacra anchora, *necrotomia*, amplectenda, vesicæ inflationem, flabello peractam, apud Ægyptios olim exercitam, abhorremus: varia etiam abhinc crudelia imaginamur, tormenta, nec commodam calculi eductionem. Nec spiritus a Fab. Hildano extrahendi calculi modus, magis nobis cordi est. Regnet ergo ea sola calculi eruendi ratio, quæ tot excellentibus practicis, Celsoque præsertim, maxime arridet. Si quis autem nosse aveat, quale in viro, quale in puero, mulieribus, aut virginibus calculi educendi ἐγχείρημα excellat, peritorum χειρουργῶν monumenta adeat. Sed a tædioso librorum evolvendorum labore abstinere queat, quicunque eximiam dictam epistolam, ab ipso naturæ genio scriptam, consulere voluerit. Hic sisto calamum, & DEO TRIUNI gratias ex imo meo corde fundo, & *ipsum* demisso, humilique rogo animo, ut tentamini huicce benignus faveat, luminisque scintillulam gratus impertire dignetur, quo densis ignorantiæ tenebris mens mea tandem eripiatur.

Dissertationem hanc primam, alia jam Praclarissimi Martini Lister *excipiat. Quæ sic habet.*

DISSERTATIO MEDICINALIS

DE

CALCULO HUMANO, &c.

CAlculi ubique corporis humani at præcipue in renibus & vesica generantur: cujus rei rationem infra privatim exponam. Igitur inventi sunt calculi sub lingua, in ductibus pituitariis, in cerebro, in hepate, in pulmone, in vesiculis seminalibus, in utero, in ventriculo, in intestinis, in articulis tum manuum, tum pedum, at multo frequentius in renibus & vesica. Adibis *Historiæ Medicinalis* Scriptores, & præcipue mortuorum dissectores.

Calculi autem, etiamsi maxime inter se discrepare videantur & figura & colore & pondere; nam in iis sunt leves, sunt asperi: alii opaci, alii pellucidi & crystallorum æmuli: sunt & tophacei & valde friabiles: alii vero vere metallici, ponderosi, peneque silicei videntur: alii rotundi, alii inæquales: alii quadrati, alii fissiles: alii testacei &c. tamen eorum natura & generationis ratio eadem est, non solum in hominibus, sed etiam in aliis animalibus, ubi calculorum quoque quam maxima varietas differentiæque occurrunt.

At licet ea distinctio calculorum secundum loca & *animalium genera* laudabilis & histo-

& historica sit, instituti tamen nostri brevitas nos diutius insistere istiusmodi minutiis non patitur.

Verum ne futilibus conjecturis oratio nostra procedat, primum videndum est, quid nobis de calculorum natura, & ex eorum analysi per ignem, & cum crudi nondumque ignem experti fuerint, existimare liceat.

De calculo autem humano cremato hæc exhibet diligentissimus Leeuvvenhoekius ope microscopii.

„ In calculo humano, inquit, ignis vi „ in calcem redacto, magna copia insunt „ & salia fixa & volatilia. *Idem albi*, ex „ sale volatili & fixo maxima pars calculi „ constituitur, *itemque*, calculi vesicæ hu„ manæ ex magna particularum salinarum „ copia constant.

Porro „ *ex calculo combusto* crystalli erant „ pellucidæ, atque ita angulares ac lateri„ bus planis, ac si ipsum fuisset crystallum.

„ Rursus ex calculo adusto, cui aqua „ infusa est, sal coagulatur, ac *tam durum* „ *fit ac rigidum*, ut quamvis aqua ad co„ ctionem usque fervescat, sal illud tamen „ cum aqua non denuo conjungitur.

„ Item sal volatile *calculi* adeo *rigidum* „ *& firmum* est, ut, ubi coagulatum est, „ humido cœlo dissolvi nequeat.

„ Ex capite mortuo *calculi combusti*, cui „ aqua pura infusa est, eadem aqua sen„ sim in aëre siccata detegi plures salis fi„ guras, pellucidas instar adamantum: nec „ solum erant pellucidæ, sed & anguli ea„ rum erant adeo glabri, ac adamantum „ anguli possint politi. Inter eas vero ma„ xima erat plana, & ejus basis triangula„ ris: unus ex angulis erat obtusus, juxta „ hanc vero jacebat particula salina, cujus „ basis erat sexangularis, &c.

„ Præterea jacebat (præcipue in liquoris „ superficie) magna copia particularum, „ similium iis, quas in *Arthritidis calcem* „ appellamus.

„ Etiamsi cœlum, dum accurate intueret „ salis particulas, admodum esset humidum „ ac frigidum, omnes hæ particulæ undi„ que, quasi aqueo humori injectæ erant: „ unde earum rigiditas facile conjici „ potest.

„ *Calculus crudus* ex aqua frigida infu„ sus *suos quoque sales* similiter rigidos „ dat.

„ Nullam vidi particulam salinam, ex „ tot myriadibus salis, qui calculo huma„ no insunt, communi nostro sali simi„ lem. Neque illud ex siccato humore de„ tegi potuit.

„ Omne sal palato nostro non sapit; ita „ nec sal e testis conchyliorum crematis, „ ex alabastro crudo; ita nec sapit qui eli„ citur ex calculo humano: id est, *acrem & acidum* saporem admodum salis communis non exhibet; sed sal tamen esse non desinit. i. e. suum habet peculiarem saporem, de quo supra satis dictum est.

„ *Capiti mortuo* materiæ calcariæ *Arthri*„ *ticorum* ad nigredinem exusto, aqua „ adjecta inest magna copia particularum „ salinarum, similium salium in calculo „ humano: scilicet rigidorum pluriumque „ angulorum; nihil salis vulgaris, quo „ in cibis utimur, inest materia calcaria „ arthriticorum. *Hactenus Leeuwenhoekius*.

Illud autem notes velim, figurarum salium illorum varietatem ac imperfectionem apud eum ab incredibilis particularum salinarum exiguitate dependere, quæ, ut is testatur, vix tantæ sunt, ut multæ earum myriades arenulam æquent: adeoque propter parvitatem vix satis recte depingi poterant.

In crystallos itaque majusculas (quantum fieri potest) aliquo artificio cogendæ sunt, ut lenta siccatione in umbra, idque diebus maxime calidis: quo certe tempore ex aquis nostris mineralibus crystallos ad sesqui scrupuli pondus habuimus: deinde quo major quantitas salis erit, eo promptius experimentum ejus concretionis in crystallos, magnitudinis conspicuæ & perfectissime successurum est.

Hæc autem non exhibui, ac si aliquod dubium sit de veritate experimenti a Leeuwenhoekio de illis salibus expositi, sed ut, etiam sine microscopio, vel nudis oculis res manifestaretur.

Igitur de copia & natura salis in calculo humano jam satis fere diximus; item de ipsa calce similiter sive materia calcaria & metallica.

Illud autem unum addam de hac calculi humani materia, scilicet quod in earum aliquibus debite crematis etiam ipsum *ferreum metallum*, ad aliquot grana adhibito magnete posse extrahi; id quod olim ostendi coram *societate Regia Londinensi*, cum ibi forte caput mortuum dictum alicujus calculi humani a *D. Slare* expositum fuisset. Appello autem registra ejusdem *Societatis* de fide experimenti.

Quæ vero præterea *calculi*, *chymica analysi* dent, minus moror, nempe olea & aquam. Cum non alia sint a sanguine, humoribusque corporis; adeoque minus faciunt ad calculi generandi intelligentiam; quæ tamen hujus Dissertationis præcipua intentio est.

Igitur his expositis quale sit id, quod in homine lapidescat, satis intellectum puto, atque ita *calculum definio*, nempe esse quid vere lapideum a sale lapideque calcario, & interdum a ferreo metallo, humoribusque quibuslibet corporis concretum, atque in plerisque ductibus viscerum excretoriis, maxime vero in renibus & vesica natum.

Causam itaque *materialem* calculi in solis humoribus, ut in pituitosis, crassis, viscosis, tartareis aut fæculentis non posuimus. Etenim materiam non solum concretioni aptam, quales sunt humores, indicare satis est, sed aliam etiam vere lapideam & metallicam calculi exigere videntur, atque ea ipsissima est, quam in proxime superiore Tractatu Anatomico exhibuimus, e quibus conchyliorum testæ fiunt, inque fontibus medicatis inveniri diximus; nempe succum lapidescentem e saxo quovis calcario, pyriteve sive ferreo metallo *Germinante* ortum, atque aquis abreptum, nobis aliisque animalibus quovis alimento, maxime vero potione assumptum.

Humor autem iste sive succus lapidescens etiamsi ejus effectus passim extra nos innumeris exemplis appareat, tamen a nemine quod scio, explicatus est. Etenim Helmontii somnia hic non vendito, videlicet cuncta metalla ex mera aqua fieri, specifica metallorum semina, fermenta, odorem & spiritum nescio quem urinæ lapidificum, terram ejusdem volatilem, spiritum vini urinæ incolam, hæ meræ nugæ sunt.

Non semen, inquit Helmontius, cum aqua sibi subdita solum petrescit, quin insuper corpus sibi contiguum, odoris seminis petrificis, solo attactu petrificat, at si ita esset, cur renes & ipsa vesica non petrificarentur: ubi interdum semen istud, odor & fermentum tam vehemens est, ut innumeros & sæpe ingentes calculos generare potis sit: ἀλλὰ ἐυηθες τὸ τοὺς ἐυηθεις τῶν λόγων λίαν ἐξετάζειν.

Quæ vero passim observare licet, ea tantum exhibeo, scil. saxa calcaria & pyriten i. e. ferri metallum sulphurulentum, præ omnibus metallis, *salia sua lapideis particulis gravida* edere, more plantarum pullulantium; his vero *plantas salinas* aquarum cursibus dissolvi, iterumque vel ob moram, adhæsionem ex aptitudine quadam partium & contiguitate, imbibitionem, aliave ignorabilia accidentia inter se coire, & in primam suam materiam redire, hinc, inquam, petrificationes extraneas, & calculos intra nos fieri verisimile est.

Est itaque peculiaris quædam materiæ sive succi lapidescentis aptitudo, ut in lapidem convertatur, nimirum ex salis lapidei naturali coitione, ejusque rigiditate, ut dissolutioni, ut dictum est, resistat; itemque ex copia & qualitate particularum lapidearum in isto succo contentarum, suo scilicet sali ex quadam harmonia ortus, prompte committendarum, nexu haud facile dissolubili.

Igitur calculi materiam ab esculentis & potulentis, quæ hujusmodi salibus lapideisque particulis abundant, provenire. Si vero corpus bene se habeat, foras ejiciuntur, neque in renibus, aut vesica retinentur; si renes imbecilli fuerint & vesica labefactetur, in lapidem coire apta sunt.

Efficiens itaque causa calculi est copia materiæ lapideæ in ductibus viscerum excretoriis imbecillis diutius suppressa.

Si qua vero sit in aliquibus hominibus hæreditaria dispositio ad calculum generandum, ea oriri posset ex mala partium constitutione; ex usu tamen quotidiano victus, lapidea materia maxime infesti, vel in maxime integris hominibus calculi etiam generantur, videlicet si alimentis continuo & magna copia utantur, quæ plurimum succi lapidescentis in se contineant, aquasve bibant tali succo vitiatas, quia in illis aquis aut cibis causa materialis; unde est, quod in quibusdam regionibus præ aliis incolæ complures calculo laborent.

Itaque renes & vesica vitiantur vel ex nativa constitutione, vel victu calculoso supervacaneo, quam autem rem sic intelligo, nimirum a nimia copia & pondere materiæ metallicæ arteriolæ capillares, renum ductibus excretoriis commissæ, distenduntur, præterque naturam valde ampliantur, unde excretio debilitatur a constrictione arteriolarum labefactata. Igitur materia metallica in ductibus excretoriis imbecillibus sensim accumulatur moramque trahit, unde ejus coitio in calculos: idem cogita in tabe hæreditaria, ubi mala renum constitutio.

Inter *causas* autem calculi *antecedentes* & *procatarcticas*, hæ recte numerantur.

1. Mala

1. Mala concoctio, qua chylus crudus & lentus quo involvitur succus lapidescens, indiscriminatim intra habitum corporis assumitur, etiamsi vero causa calculi materialis non ex stomacho deducenda sit, tamen eo labefactato in officio suo chyli conficiendi, succus petrescens plus minus in omnigeno alimento necessario & naturaliter existens, possit ob chyli crassitiem citius & facilius in majores arenulas coire in renibus.

Profecto robur inæquale partium est calculosorum præcipua ratio; ita renum alter calculos parit altero sano, quod satis evincit calculi vitium a parte labefactata potius, quam ab ullo materiæ calculosæ defectu oriri, quæ semper, ut dictum est, adest; at raro supra modum arenularum concrescit, nisi vitietur tonus & vigor renis expulsivus.

2. *Lactea infirmata*; nam ab iis integris etiam chylus bene digestus a succo istiusmodi petrescente ex parte purgatur; quod scilicet is fluori minus aptus sit, adeoque inter alimenti soluti excrementa per intestina dejicitur, antequam venas lacteas subire possit.

3. Hyems autumnusque calculos renum parit, auctore *Aretæo*, an quod magis laborent renes, suppressa ex frigore perspiratione cutanea?

Sed ad alia pergamus, & privatim materiam calculi suppeditant maxime *ostrea* & omnia *Testacea* animalia, *aquæ medicatæ*, quæque vel calcario vel ferreo metallo imbutæ, & quæ petrescentes ob conspicuos effectus præcipue audiunt. *Vina* aut quælibet alia alimenta locis aqua petrescente vitiosis nutrita.

Salsæ autem *carnes* minime, prout Leeuvvenhœckius extra dubium posuit, scilicet in calculo omnino nil salis culinarii repertum esse.

His vero adjici possunt *vehementissima quæque Diuretica*, quæ materiam morbificam vel nimio impetu ad renes deturbent, vel victum per se minus noxium infestum reddant, quod ipsi renes ob nimiam excretionem infirmentur.

In his quoque causis *Balnea* ponenda sunt, quibus renes nimium laxentur, item alimenta vehementer calida, ut piper, allia, resinæ quævis, exercitium vehemens, Venus immoderata.

Audi Hippocratem, (*a*) pueris calculi principium *ex lacte impuro*, pituita enim „ ex eo lacte urinæ sedimento admixta, „ glutinum evadit; ad primum quidem „ parva lanugo accrescit, deinde quod ac„ cedit arenosum. Rursus autem alimentum „ solidum aut *lapidosum* efficitur, non se„ cus ac *ferrum ex lapidibus* &c.

Ita nobiscum satis bene sentit antiquissimus Medicus, calculum accrescere ex arena pituitæ commista, i. e. ex materia vere lapidea, primoque mollem velut lanuginem, mox virtute arenosæ accessionis solidum, ac lapidosum effici, non secus *ac ferrum ex lapidibus*.

Hactenus de calculi natura, ejusque generandi modo causisque; proximo autem in loco ipsius *morbi* ratio, sive *pathologia*, sive is in renibus, sive in vesica fiat, instituenda est; cum *Diagnosticis* vero incipiam.

Hæc autem calculi in renibus indicia sunt.

1. Omnium certissima significatio, calculus excretus est.

2. Ad renem doloris gravitas. (*b*).

3. Femoris e directo stupor sentitur, *idem ibidem*.

4. Nausea & vomitus.

5. Urina cruenta: at hoc perpetuum non est: unum tamen e præcipuis est quando contigerit quod dolorem nephriticum a colico distinguat.

6. Urina in principio aquea, pauca, aut integra ejus suppressio: a moto vero calculo per ureteres, ea copiosa, fere turbida, arenosa.

Hæc autem indicia per se patent, neque ulla explicatione, certe arte periti, indigent.

Ubi vero id malum in vesica fuerit, his indiciis, inquit *Celsus*, (*c*) cognoscitur. „ Difficulter urina redditur; paulatimque, interdum etiam sine voluntate destillat, eadem „ arenosa est, nonnunquam aut sanguis, „ aut cruentum, aut *purulentum* aliquid „ cum ea excernitur; eamque quidam promptius recti, quidam resupinati, maxime „ hi,

(*a*) *Lib. 4. de Morbis.*
(*b*) *Hipp. Epidem. l. 1. S. 1.*
(*c*) *lib. 2. cap. 7.*

„ hi, qui grandes habent calculos, quidam „ etiam inclinati reddunt, colemque extendendo dolorem levant. Gravitatis quoque „ cujusdam in ea parte sensus est; atque „ ea cursu omnique motu augetur. Quidam „ etiam cum torquentur, pedes inter se, „ subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum, manibus admotis, scabere crebro coguntur. „ Nonnunquam si digitum admoverint, ubi „ vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt.

Neque multum aliter Hippocrates. (a) „ Hic morbus quinque habet signa. Dolor in „ urina reddenda: ejus stillicidium: interdum cruenta, a vesica inflammatione vexata: verum id non apparet, indicio tamen est *summa præputii pars* (i. e. inflammata), interdum arenosa reddit, „ interdum duos aut plures calculos.

Aretæus ex antiquissimis Auctoribus in plerisque consentit. „ Si vesicæ inhæserit calculus, ex colliquationibus patefiat, „ neque doloris neque gravitatis expertes „ sunt, licet urinam expedite reddant: Sin „ minus & urinæ difficultas accedet: omnes „ vero calculos ex sabulosis urinæ subsidentiis deprehendes, & quod istis virilia sæpius eriguntur: quando enim mejunt subestque calculus, dolent, tractant, attrahuntque pudenda, anus quoque vitii particeps redditur.

De *inflammatione* autem vesicæ satis constat ex observatione Hippocratis, cum ad summam glandem fere visibilis sit, ex insigni rubore; unde non mirandum est, si molestus interdum *pruritus* sit in pudendo, *dolorque* in vesicæ collo incipiens, ad glandis extremum usque porrigatur, unde etiam *Virilium* frequens *erectio*, non secus ac cantharidibus sumptis.

Urinæ autem *Stillicidium*, & ponderis sensus: item mictio facilior in uno corporis positu quam in alio: item dejiciendi cupiditas, quæ mictionem excipit, hæc omnia a magnitudine, & figura & motu calculi oriri videntur.

Ultimum autem & omnium certissimum signum est exploratio, vel per digitum in anum vel per catheterem in ipsam vesicam immissum.

De illo autem Hippocratis (b) aphorismo magna interpretum dissensio est a Galeno ad nostra tempora. Quibus in urina arenosa ὑφιστάμενα subsident, his vesica calculo laborat.

Johannis Zecchii (c) opinio, ut video, plerisque arridet; qui hanc subsidentiam non meram arenam esse vult, sed gluten istud mucaginosum in plerisque calculosis conspicuum; at hoc non perpetuum signum est, adeoque minime pathognomonicum.

Sed, brevitatis causa, missis aliorum disputationibus mihi videtur, Hippocratem hic, generationis arenæ locum, non calculi existentiam indicare voluisse, & dicit tantum ipsam vesicam in vitio, ubi arenæ a mictione formantur atque subsident; ita quidem expono ἡ κύστις λιθιᾷ, imo idem Hippocrates (d) alibi ait arenam non esse signum calculi in vesica; atque ita ille aphorismus diverso ab hoc sensu intelligendus est.

Verum ais, arenæ non sunt calculi, neque negandum est, quod a quibusdam exhibetur, scilicet vix e decem unum reperiri, qui arenas cum lotio non excernant; raros tamen esse, qui renum calculo laborent, & rariores multo, qui vesicæ.

Quamvis autem arenæ revera calculi sint, nec ab iis essentialiter differant; tantum secundum magis & minus, nam perexiguus calculus arena est; tamen aliquo sensu, in gratiam Medicorum, probanda est ista distinctio, nempe arenarum quotidianarum cum urina ejectarum, & calculorum majusculorum non sine dolore & difficulter excernendorum; utræque tamen partes, & renes & vesica tum suas arenas, suosque calculos generant: neque aliter visum est Hippocrati, ut supra dictum est in diagnosticis; vult autem in hoc aphorismo, arenas ex urina micta subsidentes præcipue a vesica viciata oriri, eamque calculis generandis præ renibus pronam esse innuere. At hic prætereunda non est singularis opinio Fernelii, qui statuit omnem vesicæ calculum, rudimen-

(a) 4. *de Morbis*.
(b) *Aphor.* 79. *S.* 4.
(c) *Conf.* 58.
(d) *L. de affectionibus*.

mentum quoddam, seu interiorem nucleum, ex renibus trahere, e quibus per nephriticum dolorem excidens, si sit grandiusculus, in vesica hæret, & sordium illic allatarum adhæsu coagmentatur, dum adoleverit in justum lapidem; eo, inquit, argumento, quod neminem offenderit in vesica calculosum, qui non fuerit diu ante nephritide vexatus: item quod in contritis vesicæ lapidibus nucleum quendam se reperisse asserit, diversi a reliquo integumento coloris & substantiæ.

Huic autem opinioni ipse addo, etiam in mediis calculis, e vesica exectis, vidi & *ferramenta* (*a*) & ossa, per ipsum penem injecta: possunt itaque arenulæ renum esse pro rudimentis calculorum vesicæ: at hoc perpetuum non est.

Etenim priorem hujus rei rationem alii Medici ex propria sua experientia negant; nempe in pueris calculosos dari, quibus nulli nephritici dolores antecesserunt: item non in omnibus calculis nucleum istiusmodi in esse.

Illud quidem verum est, calculos renum sive arenulas ab iis plerunque fulvas esse, vesicæ vero albicantes, quare calculorum color, ut supra dictum est, & consistentia varia: modo rufi, modo nigricantes, modo albidi sunt, nempe pro ratione cibi potusve assumpti; at fere a renibus subcrocei, a vesica albidi: an quia in renibus urina defæcatior, puriorque ei insit, arenularum materia ad ocram accedens, in vesica vero eadem pituitæ mucosæ & albicanti, e glandulis excretæ, mista & contaminata sit?

Sed ad *Prognostica* transeamus.

Lapis magnus neque potione, neque medicamento frangitur, auctore Aretæo. Chimicorum somnia hactenus vana sunt.

Morbus periculosus: hæreditarius incurabilis; nam calculorum procreationem (cum Aretæo loquor) e fœcunda sterilem reddere, nemo potest: facilius est enim uterum a pariendo prohibere, quam calculosos renes calculis vacuare.

Vitia renum & vesicæ in senibus difficulter curantur. (*b*)

Hippocrates in Coacis vult, lapidem in vesica non generari a 14. ætatis anno usque ad 60. nisi prius extiterit.

Ita pueri & senes sunt ipsis viris calculosiores. Pueri autem magis calculo vesicæ laborant, senes vero calculo renum: quid ita? Audi Galenum (*c*) quia in pueris facultas renum expultrix fortior est, ejus autem actio naturalis est, item retinendi in vesica facultas non minus fortis est; at cum vesica proprie urinæ receptaculum est, & pueri parum bibant, parumque mingant, cum mictio actio voluntaria sit, vesicæ exonerandæ non attendunt, sic calculorum coitioni major opportunitas ex mora.

Ex Anatomia autem discimus, ubi calculosis ægris mucosa urina effunditur, vesicæ corpus cancrosum esse, & digiti aut pollicis crassitiem nonnunquam adeptum esse: in calculosis vero, qui claram ac tenuem urinam mingunt, vesicæ substantia invenitur membranosa, fereque ut in statu naturali se habet; de his autem ita sentio, calculum primum exiguum concrevisse, vesica adhuc integra; aucto vero calculo, ab ejus pondere, asperitate, motuque vesicam lædi, ejusque membranarum glandulas inflammari, intumescere, indurari, i. e. cancrosas fieri: unde veluti puris sive pituitæ viscosæ, interdum cruentatæ ingens copia cum urina profluit.

Postremo in *sectione* sola cura magnorum lapidum, *Cælio Aureliano* (*d*) auctore.

At, inquies, cur non quibusdam medicamentis dissolvantur, certe quidam lapides majores, cum ex calculis in humano corpore repertis quidam tophacei & friabiles & leves, quales sub lingua & in articulis orti? Respondeo in vesica lapides fere silicei sunt, raro molles; & si ita, tamen ex arenulis duris compaginantur; Ratio est, quia per majores vias & in majoribus conceptaculis metalla, sive particulæ tum salinæ, tum lapideæ, e quibus iste succus petrescens constat, ponderis sui virtute fere copiosius & excernantur & in calculos concrescant, atque hæc de prognosi hactenus. Proximo autem in loco de curatione & medicamentis dicendum est.

Cura-

(*a*) *Acta Philosoph. Lond.*
(*b*) *Hipp. Aphor.* 6. 5. 6.
(*c*) *In* 6. *Epid. sect.* 3.
(*d*) *T. P. l.* 5.

Curationes autem hæ fere instituendæ sunt: vel ad calculos minores, arenasve, cum molesti fuerint, expellendos, specialibus adjutoriis: atque hæc fere diuretica sunt: vel materiam calculosam minuendam, doloresque acerbos mitigandos, in majoribus calculis excretioni ineptis: atque illa prophylactica anodyna sunt, profecto qui dolorem sustulit, satis ad valetudinem profuit.

Quoniam autem instituti nostri ratio brevitatem requirit, & ut repetitiones supervacaneæ evitentur, ex adversariis nostris ægros aliquot, qui nobis commissi fuerint, eorumque curationes paucis enarrabo, deinde medicamentorum, maxime a nobis exhibitorum rationes exponam.

Hi autem *Nephritide* laborarunt.

1. *Ægrotus*.

D. *Dryden*, Præsbyter Ecclesiæ Eboracensis, mediæ ætatis vir, ex pluribus mensibus sanguinis mictione misere affectus est, maxime ab equitatione, aut vehementiori corporis motu: item calculos innumeros, fere arenosos (& in iis fuerunt, qui seminum coriandri grana implebant) excernere consuevit, huic etiam frequentissima mingendi cupiditas.

Is autem multa a multis frustra sumpsit: tandem hoc remedium a me feliciter præscriptum est (♃. *sem. & rad. pæoniæ maris, agarici vitrioli, Romani, mithridat. an.* ℥. ß. *conserv. rof. rubr.* ℥iii. *Syrup. e rosis q. s. f. Electuarium*.

Convaluit & a sanguinis mictione & a calculo.

2. *Ægrotus*.

D. Breeden de Pangburne, unus e Parlamento Jacobi Secundi Regis, sexagenatius, ex vehementi saltatione in uno & dextro pede per hortos suos, quo exercitio cum aliis sæpius certare consuevit, sanguinem minxit.

Huic malo curando ei pluries sanguis e brachio missus est, aquas *ferratas* sumpsit; aliaque plurima medicamenta frustra ab aliis atque aliis Medicis adhibita sunt.

Post sesquiannum autem hominem in hac conditione inveni. Sanguinis plus minus ab aliquot septimanis quotidie mingebat, non sine urinæ stillicidio, tumor ingens & durus in abdomine contra renem dextrum; item dolor continuus in dorso: summus ardor in imo abdomine e regione renis dextri: *venæ* abdominis externæ ejusdem lateris *varicosæ* & præter modum tumidæ: habitus corporis qualis in leucophlegmatia: multum sitiebat: parum dormiebat. Denique huic coxendicum stupor, & summa crurum imbecillitas.

Huic autem malo sic auxiliandum censui. (♃. *Mithridatii sine opio confecti*. ℨj. ß. *G. Tragacanth. aq. rosac. dissolut.* ℨ. ß. *f. pilul. n. vi.*) ex his unam singulis noctibus sumpsit.

Item (♃. *Aq. hordei* ℔ij. *olei vitrioli guttas vi, succi limon.* ℥iv. *C. C. usti.* ℨj. *sacch. candi, albi*, ℥iij. ß. *misce; de quo ad* ℥vi. *bis quotidie propinavit*.

Item (♃. *Balsami martis*) *i. e. salis martis ex balsamo Locatelli* ℨj. (*optime super marmor contriti*) *gr.* iij. *hora aliqua vespertina devoravit*.

Ex his autem medicamentis intra diem unum vel alterum multo melius se habuit.

Postremo bis hominem purgavi hieræ diacolocynthidos ℨj. quod medicamentum facile tulit.

N. B. Quamvis in reliquis mire a meis medicamentis levatus est: adeo ut non amplius sanguinem mingeret, & optime dormiret, & sat bene cibum appeteret; tamen vix ambulare centum passus præ mira imbecillitate crurum potuit, aut scalas ullatenus ascendere.

In hoc statu ad tres hebdomadas mansit; tandem nulla amicorum prece prohiberi potuit, quin rus iret ad quinquagesimum fere lapidem a Londinos, ad videndum uxorem moribundam; ex itinere autem (quamvis lectica veheretur) iterum sanguinem minxit, & aliquot postea diebus ex urinæ suppressione interiit.

Ex dissectione ren dexter immensæ magnitudinis inventus est, cancrosus, ad quinquaginta uncias pendebat, atque in eo inventi sunt plurimi exigui calculi.

Nequeo sane mirari satis veterum diligentiam; nam cum rarissimum sit hoc morbi genus, idque mihi semel tantum in praxi occurrit, tamen opud Aëtium summa accuratione descriptum illud legere est.

3. *Ægrotus*.

D. Athins, quinquagenarius, unus e regni Justitiariis, Eboraci, cum publica negotia obiturus erat, calculo laboravit, huic in altero rene dolor vehemens, vomuit, min-

migere cupivit, at frustra, nam paucam tantum urinam reddidit, eamque aqueam.

E lenioribus autem medicamentis hæc sumpsit, nimirum præmisso enemate e therebinthina ex vitello ovi dissoluta in decoct. communi, cui vini emetici ℥iii. adjectæ fuerint, parum effecimus: ideo statim hæc purgatoria exhibuimus cum diureticis mixta & stomachicis. (℞. *Elect. lenitiv.* ʒß. *asellorum cochinell. an.* ℈j. *sal. absinth.* ℈j. *m. f. bolus*, huic superbibat potionem sequentem. ℞. *decoct. sennæ Gereon.* ℥ij. *syr. e spina cervina* ℥j. *f. aq. mirab.* ʒvi. *olei amygdalarum dulcium* ℥j. *misce f. potio*.) bene fecit: calculos enim aliquot albidos cum urina subfulva & fæculenta excrevit; & postridie publicis negotiis præfuit.

4. *Ægrota*.

Domina *Bellingham* quadragenaria subito post dejectionem vehementi dolore nephritico, & ad alteram abdominis partem correpta est; vomuit, mox quatuor calculos excrevit cum tantillo urinæ. Ab his primis calculis dolore perseverante hoc medicamentum præscripsi. (℞. *Cassiæ recenter extractæ* ℥ß. *pulv. jalap.* ℈j. *mercurii dulcis gr.* vj. *olei cinnam. gut.* 1. *m. f. bolus*.) alios autem multos calculos deinceps per aliquot dies reddidit.

N. B. Horum autem calculorum color *luteus*, figura omnium subteres; at non eadem magnitudo: ad grana vero piperis majusculi; omnium durities insignis: aliquot ex iis fractis cortex lapideus unus, more cæparum alteri superinjectus est; item interior medulla similiter & lapidea, & rufescens.

5. *Ægrotus*.

D. Harduich, mediæ ætatis vir, ex itinere primum sanguinem minxit, cum renum dolore; post aliquot vero menses calculos *rufos* exiguos non sine vomitu & vehementi renum dolore excrevit; item intra annum tertium eodem dolore renum correptus est, cum vomitu & calculorum excretione.

Huic sic præscripsi (℞. *Agarici pulv.* ℈j. ß. *jalap. pulver. gr.* vj. *summitat. hyperici pulverisat.* ʒij. *vini veteris Rhenani* ℥v. *m. f. potio*.) ab ea vigesies minimum, dejecit, neque tarde aut cum illis torminibus alvum movebat, convaluit.

6. *Ægrotus*.

D. *Ascough*, senex calculo sæpe vexatus est, renisque alterius vehementi dolore, vomitu, sanguineo mictu: is autem dolor, ante meum adventum sine febre ad octiduum manserat, exhibui statim cassiæ ad ʒvi. &c. in polo, a quo non sine levamine purgatus est; at rediit vehemens dolor; ideo nocte dormituro data est *Trochisc. Alkekeng.* ʒj. optime se habuit, postridieque mane sine ullo dolore calculum grandiusculum minxit.

7. *Ægrota*.

D. *Rhodes* diu multumque renis dolore affecta est, cum vomitu: multa & enemeta & alia remedia data sunt, a quibus inducias trium circiter dierum habuit, tandem huic dormituræ vesperi *Trochisc. Alkekengi* ʒi. exhibuimus; ea nocte placide quievit, & postridie hora aliqua pomeridiana tres calculos majusculos fere sine dolore excrevit, convaluit.

N. B. In his trochiscis insunt præter baccas solani Alkekengi dictas, & amygdalæ amaræ, & opium, &c.

8. *Ægrota*.

D. *Legget* quinquagenaria, primaria fœmina, diu cum febre intermittente luctavit, tandem ad me venit, Eboraci degentem: graviter præter febrem symptomatibus histericis affecta est, huic ideo apozema præscripsi ex cortice Peruviano, phyllitide, ceterac, ruta muraria, &c. Singulorum ad ℥iii. in vino post longam macerationem leviter coquend. de eo per aliquot dies sumpsit; tandem febre victa, vomitu & vehementi renis dolore correpta est, calculumque majusculum excrevit: id quod semel tantum in vita ante quinquennium fecerat: agnosco autem libens, & expertus jam egregiam vim herbarum capillarium ad effectus urerinos; at suspicor illas herbas non tantum calculum expellere, sed etiam ex parte illum ab iis, tanquam materia, gigni, quod rupibus fere calcariis, locisque montanis uliginosisque naturaliter crescunt, ubi eas plurimum succo calcario imbui nutririque necesse est.

Idem de eodem apozemate in alia atque alia fœmina, D. *Rokshie*, &c. observavi: unde magis magisque fidem do jam positæ sententiæ.

D. *Green*, coquus aliquoties calculos a renibus excrevit; at ultimo paroxysmo, quo me accersivit ut opem ei ferrem, ex communi consilio cum D. *Barvvik* collega meo dignissimo, *dysuriam* ad triduum passus est magna corporis jactitatione atque anxietate; in extremis autem cum pene de hominis vita desperatum fuerit, sic præscripsimus. (♃. *Cantharid. prob. tostarum, tantum non crematarum* ℈ß. *aq. spermatis Ranarum* ℔i. *m. f. haustus*) paucis horis elapsis urinam ad quatuor minimum libras reddidit, & una plurimos calculos, convaluit.

Hi autem calculo vesicæ laborarunt, renibus forte in plerisque non integris.

9. *Ægrotus*.

D. *Damsden*, mercator Eboracensis, mediæ ætatis vir, ex patre calculis misere afflicto natus, & ipse renum & vesicæ calculo a multis retro annis vehementer laboravit; item ejus filius unicus triennis calculo correptus est, & sectione tandem a pene pueri grandiusculus calculus exemptus est, gravissimis autem symptomatibus malum in dies & molestius & periculosius fit; nam sanguinem sæpius minxit, modo dysuria, modo lumborum contra renes dolore, horrendum, cruciatus est: sæpenumero vero calculos fere asperos, & inæquales excrevit, tum albidos, tum flavos hordei grani magnitudine.

Tandem vero ab equitatione primum observavit se humorem quendam albidum tenacem cum urina reddidisse; is autem humor præ lentore suo matulæ fundo adhæsit; nec facile cum urina effundi potuit; & interdum ad plures uncias diei unius spatio excretus est; neque unquam sine dolore excerni potuit, propter virgam (puta) inflammatam & acrimoniam fracidæ, & marcescentis urinæ; nam vetustatem redoluit, etiamsi novissime fuerit reddita.

Sane hunc hominem, cum primum medicinam facerem, curavi; mihique adeo cum ex propria experientia minus notæ essent medicamentorum vires, illud equidem unum totis viribus efficere conatus sum, scilicet, ut materiam istam lentam aut minuerem, aut liquefacerem, quo minore cum dolore per urethram exire posset.

Neque aliud magis profuit, quam *mercurius dulcis ad gr.* vi. *ex pulv. jalap.* ℈j. exhibitus: quippe eo & alvus diu liquefacta est, & materia lenta & mucosa in grumos farinaceos divisa est: ac sic multo melius se habuit & ratione dysuriæ, & minus frequenter mingendi cupiditate vexatus est: tandem vero maxima ex parte desiit prodire iste mucus, at fœtor urinæ usque permansit, etiam cum cætera sanus sibi visus fuerit.

Post mensem vero ex frigore & cruditatibus eodem muco mire viscido tentatus est.

Tum vero hominem sic purgavi (♃. *Rhei Torrefacti* ʒß. *Therebinth. Venet. ad duritiem coct. & pulverisat.* ʒiij. *f. Pulvis: detur ex haustu sequenti* ♃. *mellis despumati* ℥iß. *aq. sperm. ranar.* ℥ij. *misce*.)

Urina autem quæ antea aquea fuit, jam ex rheo intense colorata est, eique ex terebinthina odor suavis conciliatus est, at postridie idem urinæ pallor atque idem fœtor redierunt.

Porro, ex semicupio, in quo semel tantum ad mitigandos dolores demissus est, involuntaria mictio secuta est, idem observavi ex usu opii.

Rursus, ex mercurii dulcis aucta dosi ad gr. x. & pro secunda vice dato, idem effectus secutus est, ut sc. mucosæ urinæ materia in exiguos grumos incideretur, & matulæ fundo vix amplius adhæreret: at propter stimulatum anum & ex consensu communi cum sphinctere vesicæ, diarrhœam plurium dierum, imo fere integri mensis induxit, item aphthæ in ore & faucibus ortæ sunt.

Cum vero levi febricula sub eo malo corriperetur venam in brachio incidimus: sanguis autem missus, & refrigeratus, crassa pelle albida contectus est.

Tandem ex communi consilio aliorum mecum Medicorum & trochisci Alkekengi & emulsio cum seminibus frigidis minoribus cum decocto symphyti majoris, &c. præscripta sunt.

Ab his autem remediis calculi multi parvi, sed *albissimi*, qualis color fuit emulsionis, excreti sunt; item postridie rediit urina mucosa & lenta & dolor vehementer auctus est, & urinæ difficultas: ideo abstinui a præscriptis medicamentis: itaque spiritus salis armoniaci cum gummi ammoniaci destillati ad guttas vj. ter quotidie sumpsit ex aquæ spermatis ranarum haustulo.

Ejus autem medicamenti post aliquot dies effectus erat, ut urinæ malus odor, fere sublatus est, & ejus sedimentum jam bona ex parte similagineum, candidius & leve factum fuerit.

Rediit

Rediit autem appetitus, & ex usu salsamenti veteris, apud nostrates *Ling* dicti, alvus subito compressa est, & urinam rursus continuit, cæteraque omnia incommoda mirifice levata sunt præter unicum in urina fœtorem, neque amplius urina viscosa.

Hic autem vir, tolerabilem valetudinem consecutus, Eboraco Londinum se contulit, ubi a chirurgis, ejus artis peritis, examinatus digitis in anum immissis, calculus ad ovi magnitudinem compertus est.

Illud sedulo autem notavi, medicamenta leniter diuretica, & renum dolorem supra modum intendisse, & si e valentissimis fuerunt, & testiculorum, ipsiusque urethræ, & glandis, ad exitum, inflammationem & rubedinem excitasse.

Ab eo tempore, quo Eboracum rediit, nihil, quantum scio, sumpsit; certe unum vel alterum annum vixit, sed graviter decubuit, nec calculum ullum postea excrevit.

Tandem nescio cujus suasu, unciam unam guttarum dictarum a *Goddard* auctore, a Londino natus, ad ejus ℔ß. in qua parietariæ bis aut ter in die sumpsit; hoc autem medicamentum (ut postea didici ab ipso Rege Carolo Secundo, qui a vidua Goddard magno pretio secretum redemit) nihil aliud fuit, quam *spiritus* salinus volatilis a *serico crudo* vi ignis elicitus, at tanta erat ejus malitia in optimo viro, ut biduo a sumptione, sanguinis mictu, & diris cruciatibus, correptus, misereque convulsus, diem ultimum obierit.

Sub eo tempore in eadem urbe duo senes, metallorum fossores, ex calculo a plurimis annis decumbentes (*Smith* unus appellatus est, alterius nominis oblitus sum) convulsi perierunt, potione spiritus terebinthinæ, ad ℈ij. aliquoties exhibiti: unde inflammatio imum ventrem ex toto occupavit, in gangrænam protinus mutata, hoc medicamentum suasu cujusdam Agyrtæ chymici sumpserunt, quorum alterum, super pontem habitantem, prece viduæ, dissecui.

10. *Ægrotus*.

Illustrissimus Baro D. *Franshavv*, puer novennis, calculo vesicæ ab aliquot annis laboravit, illum *Sandbeck* vidi, villam amœnissimam D. Comitis de *Castleton*, dum ibi ejus matri decumbenti advocatus sum:

Hujus autem pueri urina, instar seri lactis recenter concreti, turbida & grumosa erat: item in fundo ejus residere grumi albissimi, vere caseosi; ejusque urinæ odor ipsissimus qui casei recentis: is autem nuper, ex præscripto Medicorum, quotidie lac asininum bibere consuevit, ex ejus vero vesica postea calculus feliciter exectus est Londini.

Illud autem ex hoc casu constat, sc. lactearum venarum imbecillitatem, easque officio suo non recte fungi, quod (cætera sanus puer) odorem & substantiam fracidi casei ejus urina exhibebat; aliter multo, quam in integris etiam puerulis lactantibus, quorum urinæ suus odor & consistentia est.

11. *Ægrotus*.

D. *Little* Prætoriæ cohortis eques, Eboraci tum degens mediæ ætatis vir, ex equitatione, primum urinæ difficultate correptus est: mox ea fere ex toto suppressa est cum vehementi dolore circa pubem, & in ipso penis itinere.

Cum urina vero exiit mucus quidam albidus, visci instar tenax, matulæque fundo pertinaciter adhærens, item ejus odor fœtidus, qualis ex urina veteri.

Ob vehemens vero malum sæpius anima defecit, & misere convulsus est.

Hæc autem ante meum adventum, statim oleum amygdalarum dulcium leniter tepefactum, injiciendum vesicæ præscripsi, cum bono eventu, deinde hoc medicamentum exhibui devorandum. (℞. *mercurii dulcis gr. iv. pulv. jalap.* ℈j. *Cassiæ* ℨij. *f. bolus*) a quo alvus septies mota, dolores levati sunt; nocte troch. Alkekengi ℨi. data. Verum postridie & sanguinem minxit & iste mucus exire desiit, convaluit. Hunc forte hominem in nosocomio militari Chelsiensi superiore anno vidi, beneficii mei non immemorem, & (ut mihi narravit) post viginti annos, calculos quod attinet, sanum.

12. *Ægrota*.

D. *Hedley*, in vicinia Leedes, oppidi agri Eboracensis degens, quinquagenaria, admodum obesa, ex multis annis *calculi cujusdam arenacei* excretione vehementer cruciata est. Ii autem calculi ipsum *Saxum molare* nostrum arenaceum valde referebant; nam *ex arenis majusculis Crystallinis*, *inter se coagmentatis* in calculos majusculos conflabant, interdum vero solidos, interdum

folutiores eos, quotidie, haud modica quantitate cum urina reddebat.

Hæc autem fymptomata præter calculorum excretionem paffa eft, cordis palpitationem, affiduam mingendi cupiditatem, lumborum & veficæ dolorem, urinam aqueam, cibi inappetentiam, &c.

His autem malis fic occurrendum effe cenfui, (℞. *Linguæ cervinæ*, *Trichoman. an.* ʒj. *macis* ℈ß. *f. pulvis fubtiliffimus, detur ex aq. hordei hauftu, poft horam infufionis, ter quotidie.*) poft 4. dies non amplius calculos reddidit; urina jam fulva, qualis fanorum cum fedimento albido, quod fere defuit ante: ad aliquot amplius dies iifdem medicamentis, at alia atque alia compofitionis ratione, ufa eft; præter opinionem convaluit.

Reverfa autem ad fuos, rurfus calculorum id genus excretione correpta eft: iterumque ad me Eboracum venit: atque, iifdem medicamentis fimiliter fumptis, convaluit.

Huic domum redeunti ufum cerevifiæ præcepi tantummodo ex aqua fluminis, & non putei, ut ante confueverat confectæ: nam non fine ratione arbitratus fum, aquas puteales horum calculorum materiam, utpote fuccum lapideum, in fe continuiffe.

13. *Ægrotus*.

D. *Freeftone* de Hornecaftle, micturitione admodum dolorofa & frequenti, cum vifcofa materia matulæ fundo adhærente, correptus eft: nifi tamen erectus mingere haud potuit, ut multoties per noctem mingendi caufa e lectulo furgere coactus fit. Diu vitam fic miferam traxit, huic fic præfcripfi. (℞. *Balfami martis*) i. e. balf. Lucatell. & falis martis an.) ℈j. *f. pilula five bolus, quem fumat nocte & tantundem mane*) quo per triduum fumpto non amplius cubitum per noctem reliquit: fed facile refupinatus in lecto mingere potuit, item huic minor dolor in urethra & extremo pene.

Item (℞. *Aq. fpermatis Ranarum* ℔j. C. C. *ufti in fubtiliffimum pollinem contriti* ℥j. *gummi Tragacanth.* ʒj *mifce hujus bene conquaffati* ℥iv. *ter quotidie bibat.*)

Item (℞. *Balfami veneris* ℈j. *dividatur in fex dofes*) has autem per triduum fumpfit fingulis diebus mane: a quo alvus die tertio leniter mota eft. Omnino melius fe habuit; rurfufque abiit, nefcio an hic æger calculofus fuit; nam in adverfariis noftris de calculo nihil fcriptum inveni.

14. *Ægrotus*.

D. *Lane*, Divi Laurentii in Urbe ludi-magifter, ex tribus circiter annis, urinæ ftillicidio vehementer cruciatus eft. Item plurimos calculos excrevit. Huic autem mingendi cupiditas bis aut ter aut pluries in hora, die nocteque; alvus firma, urina fœtida & vifco quodam referta, item doloris acuti fenfus in ano, & circa pubem.

Huic autem fic præfcripfi. (℞. *Succi hypociftidis glycirrhizæ an.* ℈j. *mithridatii fine opio* ʒj. *Gummi Tragacanth. aq. fpir. ranar. diffolut.* ℈ij. C. C. *ufti* ʒß. *maffæ f. pilol.* vliij. *ex.* ʒj. *miffæ harum pilularum unam vefperi atque alteram mane quotidie fumat.*

N. *B.* Tertia nocte ab iis fumptis ter tantum minxit; at quotidie alvus bis aut pluries foluta eft. Ab eo autem tempore ad dies feptem tantum bis aut ter in nocte minxit & placide dormivit, & mirifice levatus eft; neque opium ei dediffe putavit: imo plane fe convaluiffe affirmavit; adeo dolor mitigatus eft præ eo, quem ante meum adventum fentire confuevit, at potioni, præ fiti, contra meum præceptum indulgere voluit. Unde rediit mingendi frequens cupiditas, & remediis abftinuit.

Alios autem multos calculos omitto, quibus hæc medicamenta in micturitione five mingendi importuna cupiditate profuerunt: neque aliud malum gravius eft, ex iis quæ humano generi contingunt; imo omnium, perhibente Plinio, ex decifione veterum Medicorum, longe graviffimum eft ftillicidium urinæ.

14. *Ægrotus*.

D. *Spacy* ex multis annis fanguinem mingere confuevit: Interim plurima intervalla optimæ fanitatis habuit, eoque malo vacuus. Tandem vero mucum quendam five pituitam vitream, vifcidamque reddidit, fundo matulæ pertinaciter adhærentem: jamque urinæ odor fœtidus, ejufque ftillicidium moleftum: at a mictione in extrema penis glande fæviffimus dolor.

Huic fic medicinam feci. *Trochifcos Alb. Rhafis* ex aq. fperm. ranar. in penem injici feci.

Item (℞. *Mer. dulcis* ℈j. *Elect. lenitiv. mithridatii an.* ℈iß. *f. Bolus, vefperi detur*)

mane

mane alvus soluta est mannæ potione.

At his medicamentis, calculos plurimos excrevit albidos, leves, angulosos. Symptomata ex bona parte sublata sunt.

16. *Ægrotus*.

D. *Montege*, sexagenarius & amplius, optimus vir, calculosus cum urina mire viscida; huic viscositati urinæ ter remedia præscripsi, & toties ex ea ad mensem minimum convaluit: Scil. (℞. *Aq. simplicis limacum, ex lacte destillatæ* ℔ij. C. C. *usti & in tenuissimum pollinem contr.* ℥j. *sacch. cand. alb.* ℥ß. *misce*. *Hujus probe conquassati & turbidi* ℥iv. *ter quotidie potavit*.) item ℞. *Penis viridis testudinis furno siccati* ℥ij. *Hujus pulveris ad* ʒj. *alternis diebus sumpsit ex eadem aqua*: At ex recidivis frequentibus, mali vitæque pertæsus, in lithotomorum manibus, tertio a sectione die, obiit.

Verum ægrotorum & mihi & tibi fortasse lector satis superque est; ad medicamentorum vero rationes explicandas, quorum præcipua causa hæ narratiunculæ ex adversariis nostris conscriptæ sunt, propero. Simplicia autem medicamenta calculo maxime accomodata, sive *specialia adjutoria*, ut Cœlii Aureliani verbis utar, hæc sunt, nempe, quæ in quatuor classes commode redigi possint.

Prima autem & præcipua *Classis* est eorum, quæ ex *Insectis* animalibus oriuntur.

Pœnis Testitudinis viridis tostus, Margaritæ, Conchyliorum testæ, & crudæ, & crematæ. Millepedes sive Aselli, Scorpionum, Cantharidum, Cochinel, lumbricorum terrestrium, apum, formicarum nascentium cinis. Coccos baphice. Spongia Bedegaris sive Rosæ Sylvestris, mel, aq. spermatis Ranarum, cochlearum terrestrium. Jus conchyliorum marinorum, sericum, ejusque spiritus destillatus.

Hæc autem omnia mirifice calculos expellunt; idque communi fere virtute præstant, nempe septica, qua vehementer corrodunt, stimulantque ductus viscerum excretorios, præcipueque majores renum & vesicæ.

In horum autem aliquibus ea vis tanta est, ut illa cruda sumere, nemo impune ferre possit, quin sanguinem quoque cum calculis effundat, contractionesque nervorum patiatur. Ideo torrenda sunt, ut igne mitescat vis illa septica, salinis particulis acrioribus ex bona parte evaporatis.

De horum autem aliquibus privatim disserere lubet. De millepedis audi *Scribonium Largum*. † Asellos quinque ex aquæ cyathis tribus suffundere (1. infundere) & per urinam extrahere lapides certum est. Tanta erat de his animalculis experientia apud veteros.

Hic autem præterire nolo, quod olim * ediderim, nempe ex *multipedarum* genere esse *speciem* quandam apud nos non infrequentem in sepibus, teretem, longiusculam, ad digitum puta; quam si conteras, naribusque protinus admoveas, eos tanto odore sulphurulento & corrosivo percellit, ut multo mitior sit odoratus ex integra uncia spiritus urinæ destillati.

Haud dissimilis vero odor e *Formicis* crudis contritis prodiit, maxime ab *Hyppomyrmecis* nostris, consule nares.

Puerulis autem *Lumbricorum terrestrium* tostorum salsedo insignis est.

Margaritarum vero & conchyliorum crematorum calx sale supra fidem abundat, teste Leevvenhoekio.

Vis autem salina e serico evaporata apud nostrates notissima est, sub nomine (*Goddards drops*.

Cantharidum, apum, formicarum, scorpionum vis septica & exurens, ab illorum animalculorum effectibus, si viva aliquem pupugerint, cutive admoveantur, neminem latet.

Idem cogita de *Cocco baphica*, *spongiaque* dicta *Rosæ Sylvestris*, quæ ex apiculis conficiuntur, fœturæ gratia.

Neque ob aliam rationem Gallæ, ut id hic obiter dicam) tanti usus sunt, ad lanas tingendas, aliave in arte infectoria, nisi quod insectorum mera opificia sint, eorumque excrementis & veneno septico penitus imbuantur; at pergam ad ea quæ restant.

Cocchineil vero medius status est alicujus scarabæi indici, i.e. cantharidibus congeneris; at multo mitioris virtutis.

In hoc autem censu sunt *Cicadæ* ad calculosos

† *Comp.* 151.
* *Act. Phil. Lond. N.*

losos commodæ; vide *Aëtium*, nempe *Insectum* quoddam ad scarabæos accedens.

Cochlea autem, maxime earum cervices, ubi organa generationi dicata, ut vesicam & penem mirifice afficiant, diximus in prima exercitatione ex *Petronio*.

Idem puta de pene testudinis viridis, ranarumque aqua stillatitia, magna equidem volumina non affecto; res tantum attingo, earumque virtutes quasdam communes indicare contentus, ut in singulis admiratione dignam quandam vim septicam & urentem, vehementer adeo stimulantem ductuum excretoriorum; privatim vero renum & vesicæ, mecum agnoscas.

His autem annumerari debent insectivora quædam animalia, propter victus rationem, calculis expellendis idonea. Tales sunt aves quædam ut hirundines, ille regulus sive passerculus quidam Troglodites, nostratibus a *Wren* dictus, de quo consule Aëtium *, hanc autem aviculam ad calculosos summe efficacem, magna accuratione describit ejusque condiendi exhibendique modum. Naturalem autem, inquit, vim omnino admiratione dignam habet, itaque sale conditus & crudus in cibo acceptus morbum perfecte sanat: & *novi* adeo quosdam ab ejus usu nunquam amplius ab affectione vexatos: & infra, de causa tantæ virtutis recte judicare videtur. Arbitror, inquit, & sanguinis istius aviculæ naturam quiddam in se complecti, quod minime vulgariter prosit, cui amplius stercoris efficacia accedit; ac revera & in sanguine & in stercore insectorum, quibus vescitur, vis septica insignis est; secunda autem classis sit ex animalibus vel *frigidis*; nempe ossa cremata in capite tuberonis, aselli piscis, similiumque: hæc quidem parem virtutem habent cum conchyliis crematis, & ob eandem rationem, quod in calcem salinam similiter comburantur; vel *calidis*; scilicet tunicæ interiores ventriculi gallinæ, & stercus album ejusdem, item cinis corticum ovorum adustorum: atque illa eandem facultatis suæ expulsivæ rationem habere videntur cum superioribus. Nam tunica illa tanquam cornea est: albumque stercus & urinosum, & ipsum cortexque ovorum ad testaceum genus quam proxime accedunt.

Tertia vero classis ex herbis diureticis fere est, ut terebinthina, balsamum Judaicum, Peruvianum, Copaivi &c.

Omnia autem terebinthinata vehementer urinam movent, cuti admota erodunt: neque vim suam emplasticam, nisi ustione quadam exerunt. Etenim quatenus vulneris carnem putridam marcescentemque excedendo abstergant; viva interim, quæ subsit, in cicatricem commoda nutritur.

Ex illa autem corrosione calor ac inflammatio oritur: unde ductus urinæ majores ad vehementem contractionem, expulsionemque stimulantur.

Porro in hac classe numerare licet tartarum ex vino, ipsumque vinum album acidulum, vel per se, vel sulphure, more Gallorum, vel ex gypso, more Hispanorum conditum: item succum limonum: balaustia ex granatis acidis ac sylvestribus: atque hæc omnia herbarum sale essentiali dicto, & utrinque mucronato, tenuissimis acutissimisque particulis constante abundant, quo majores ductus renum & vesicæ continuo lacessantur.

In hac quoque classe & *Legumina* habentur, præ reliquis vero *cicera rubra* decantantur ob acrium flatuum copiam: nam hos mire excitant; forte materiam iis non paucam adjiciant, ita velut mantissa quædam addita ferociam quandam flatibus, in corpore præexistentibus, præstant, eosque per renes trahant. Quam vehementer autem penem, eosque ductus afficiant, scire licet ex testimonio veterum: quos adi. Igitur verisimile est quod conferunt & flatus excitant, quod illas partes partes distendere & expulsionem ob acredinem promovere apta sint.

Postremo ad hanc classem pertinent nuces avellanæ, amygdalæ præcipue amaræ: hæc autem medicamenta lenire potius videntur, quam expellere; adeoque inter anodyna censenda sunt. At amaritudo amygdalarum aliud suadet.

Reliqua autem olea dulcia iter expediunt lubricando. Sane hujusmodi olea vere pinguia sunt, nec concrescere apta; perinde ut alibi de oleo lini, nucum juglandis, & papaveris a me dictum est.

At pereunt, inquies, istiusmodi virtutes a concoctione: scilicet succus, puta citri, ex prima digestione acorem suum amittit: mi-

* *Tetr.* 3. *Sermon.* 3. *c.* 11.

minime vero: si recte se habeat aliquis & dolore vacuus sit, ita esse concedo: ubi autem adest nephritis, ac horrenda illa a vesicæ renumve calculo symptomata, digestio ex bona parte cessat, corporis habitum medicamenta tantum non integra pertranseunt, inque venas viscerum excretorias promota, parum mutata egrediuntur, ita in maximis calculi doloribus is succus v. c. subcrudior vim suam extensivam in ipsis renum glandulis vehementer exerit: profecto in ægris renes, ut & omnia alia itinera tam citra quam extra sanguinis curriculum magis aperta sunt, ac laxata; unde virium medicamentorum mira retentio & celerrima trajectio.

Ad *Quartam* autem ac ultimam classem pertinent a metallis medicamenta: scilicet corallium, lapis Judaicus, nitrum veterum, spiritus salis vitrioli, sulphuris, sal prunellæ, aquæ medicatæ, vel acidulæ, ferratæ, calcariæve, vel mixtæ, scilicet muriaticæ, calidæ, frigidæque, mercurius dulcis. Atque ex his fere medicamentis vani homines lapidum renum & vesicæ non expulsionem tantum, sed & fractionem comminutionemque vehementer jactitant.

A salibus certe metallicis, fateor, ob stimulum & summam acrimoniam vehemens contractio majorum ductuum & lapidum expulsio expectanda est: idque veteribus probe cognitum est ex multiplici experientia; quos consule, unam aut alteram tantum instantiam exhibebo.

Nitri vitriolati pondo, ex vino, in arenam solvit lapidem, Scribonio Largo auctore. †

„ Aquæ calidæ quæ sunt Tuscia *Ferratæ*, „ mirifice remediant vesicæ vitiis; appel„ lantur item *vesicariæ* quondam Milonis „ Gracchi Prætorii hominis optimi ad quin„ quagesimum lapidem reddentis eodem * „ perhibente. "

Iis qui vesicæ lapidibus afficiuntur erunt aquæ eligendæ *salsæ*, vel quæ *Nitri* habeant qualitatem, ut apud *Tenariam* Insulam, quæ potandæ & lavacro adhibendæ sunt. Ita Cœlius Aurelianus.

At in labefactatis calculo renibus & vesica, maxima opera danda est, ne quid metallicorum, aquarumve medicatarum nimis exhibeatur. Etenim fortiter licet calculum expellant, tamen propter imbecillitatem istarum partium metus est, ne & ipsa quoque remedia ibidem concrescerent in lapidem, cum ipsissimam lapidis novi materiam in se contineant: scilicet & salem & succum lapideum, id quod vehementer moneo, sæpiusque dicendum esse putavi.

Huic autem nostræ sententiæ favet illud „ Hippocratis præceptum *, Qui sanus „ est ac valet, is nullo habito discrimine, „ semper eam aquam bibat, quæ adest. „ Qui vero *morbi causa* (puta calculi) „ eam, quæ maxime conveniat, bibere vo„ let, is sanitatem consequetur.

Item alibi; calculis maxime tentantur & renum morbis, qui *aquas salsas*, (i. e. medicatas) bibunt.

Ejus autem rei rationem reddit; scili„ cet, aquæ, quarum fontes in saxosis lo„ cis sunt, *duræ* sint, necesse est: aut si „ ubi aquæ calidæ existant, aut *ferrum* na„ scitur aut *sulphur*, aut *nitrum*.

„ Etenim aquæ salsæ, nitrosæ, ferratæ, „ saxosæ *indomitæ* nascuntur & coqui ne„ queunt; sunt tamen naturæ quædam & „ *morbi*, quibus tales aquæ potu sunt com„ modæ, i. e. ventribus mollibus & humi„ dis & pituitosis; iis durissimæ aquæ & „ coctu difficiles & aliquantulum salsæ ac„ commodatæ sunt.

Profecto illud sæpius vidi, ex iis qui animi tantum causa aquas nostras medicatas biberunt, quosdam inter ipsa remedia nephritide primum correptos fuisse, & calculos excrevisse; quos ex aquis illis putrescentibus (ita omnes aquæ medicatæ merito, ut ex supra narratis satis ostensum est, existimandæ sunt) ortos fuisse nullus dubito, cum in renum pelvi, aut uretheribus nulla arenula majuscula, vel momento consistere possit sine vehementi dolore, non magis quam in aspera arteria vel minima mica, panis puta, sine gravi tussi.

At, inquies, nulla fere aqua succo petrescente prorsus vacua est, atque adeo hoc nomine nobis noxia foret. Quid igitur indulsis

† *Comp.* 153.
* *Comp.* 146.
* *L. De Aere, locis, & aquis.*

dulsit natura humano generi præ reliquis animalibus? libenter accedo plerasque aquas, certe quatenus succi petrescentis participes sint, non usque adeo tutas esse.

Atque idem olim nobis exhibuit Hippocrates. * Qui „ magnis fluminibus bibunt, „ in qua alia flumina decurrunt, & de stagno in quod multarum & cujusvis generis aquarum rivuli decurrunt: quique adventitiis (per fistulas plumbeas puta) aquis aluntur; quæ ex longo intervallo deducuntur, & calculo maxime tentantur, & renum morbis ac urinæ stillicidio &c. scilicet quia ex iis mixtis aquis aliæ salsæ sunt, i. e. medicatæ.

Idem quoque nobis abunde manifestatur, ex aquis plerisque nostris coctis, tam fluviatilibus, quam marinis: videlicet in fundo lebetis lapidem quendam calcarium, lapidis alicujus fissilis more, adhærere.

Providentia tamen divina admiranda est, vel ob hoc commune beneficium omnibus animalibus concessum: atque homo solus culpandus est, si eo non recte usus fuerit ex intemperantia; si quidem noluit natura uspiam deesse materiam animalium testis ossibusque generandis, nutriendis, firmandis.

Igitur, suadeo, memor sis admonitionis illius Hippocraticæ, supra positæ; nempe de aquis non sollicitus sit sanus; at qui calculo puta laboret, aquis petrescentibus abstineat; certe de iis admodum parce, cauteque bibat, ne justas intemperantiæ pœnas luat. Atque hæc hactenus; antequam vero manum de hac tabula auferam, illud quoque Hippocraticum de aquarum vitiis verbo considerandum non alienum erit, nimirum, Pravæ sunt *aquæ* omnes, quæ ex *nive & glacie* fiunt: ubi enim semel concreverint, non amplius ad pristinam naturam redeunt. Hinc, inquit, urinæ stillicidium & herniæ; an quod ex frigore intenso eadem particularum petrescentium concretio metuenda sit, ac ex coctione; sane constat experientia, & ex observatione, olim edita, D. Joannis Raii inter principes hujus sæculi philosophos, mihique veteri amicitia conjunctissimi ab hyeme durissima, & a longa aquarum congelatione æstatem maxime morbosam secutam esse.

Verum cum nivatæ aquæ ad se nunquam redeant: tamen cur eædem aquæ fluminis alicujus, Thamesis nostri puta, toties putrescant & suaves denuo ac potabiles fiant, inquirere lubet; certe ad Indiam Orientalem navigantes experiuntur, istam aquam fere intra Tropicos & sub linea Æquinoctiali supra modum fœtere, turbidamque fieri: mox limpidam reddi & bene olere; item eandem aquam iterum fœtere & turbari in reditu ad nos; denuo purgari a fæcibus & a malo odore, imo interdum sub hac mutatione illam ardescere ad candelam admotam, instar spiritus vini, dolio aperto exhalanteque.

Hujus equidem rei rationem sic intelligo, scilicet omnem aquam fluviatilem plus minus insectis refertam esse; quod microscopio adhibito extra dubium ponitur; hæc autem animalcula, quod nostratia sint, sub ardoribus pereunt, unde aquæ tantus fœtor: ubi vero ista putredo e bestiolis corruptis in fundum dolii subsederit, coiveritque, aqua fit limpida odore malo vacua. Rursus in India eadem aqua novis insectis Indicis repletur, quæ tamen in reditu similiter moriuntur, unde novus fœtor ac aquæ turbatio; iisdem quoque rationibus aqua ad claritatem suam suavitatemque redit.

Ad ardorem vero & inflammationem aquæ istiusmodi quod attinet, ab insectorum quoque putrefactione, id commode oriri possit, perinde ut flatus intestinorum per anum emissos, & ab alimentorum coctione putredinosa ortos, flamma admota ardere, notissimum est: atque ita exposui, quam brevissime potui, medicamentorum ad calculos maxime accommodatorum cognatas virtutes, earumque rationes & usus ex veterum fere diligentia, fideque.

THO-

* *Ibidem*.

THOMÆ SYDENHAM, M. D.

INTEGRI PROCESSUS

IN MORBIS FERE OMNIBUS CURANDIS:

QUIBUS ACCESSIT

GRAPHICA SYMPTOMATUM DELINEATIO;

UNA CUM QUAMPLURIMIS OBSERVATU DIGNIS.

EDITIO NOVISSIMA PLURIBUS ARTICULIS AUCTA.

NEC NON

DE PHTHISI

TRACTATULUS NUNQUAM ANTEHAC EDITUS.

AMICE LECTOR.

Pecimen habes Praxeos eximiæ, in dilectissimi filii M. D. usum, caute & diligenter excogitatum, sua ipsius manu conscriptum, mihi autem pro familiaritate illa, qua omnes excepit, concessum a Cl. Sydenham, *Viro sane, cui vix ætas superior parem dederat, vel postera datura est, non modo in arte sua, mira sagacitate & ingenii acumine singulari, conspicuo: sed & probis moribus, & in humanum genus, studio, & amore insignibus adeo, ut apud omnes summum sui reliquerit desiderium. Cujus præcepta licet animo meo, & imo pectore infixa sint, ne tamen forte fortuna in mei ipsius, & ægrorum detrimentum excidant memoria parum fida, typis haud ita pridem mandabam exemplaribus circiter viginti impressis, ut amicis quoque inservirem. Nescio autem quo pacto in lucem irrepsit publicam inter* Miscellanea Curiosa *superioris anni Norimberg. editum, sed inepta mole inutile. Prodiit tandem eo modo vestitum, ut tibi sit in quovis loco paratum; figmentis cerebri vanis, & futilibus sciolorum dogmatis nequaquam refertum, nec hypothesi placita solidis ut videtur rationum momentis undequaque constipata superbiens; humile autem & modestum accurate morbos depingit, & accuratius adhuc medetur; in id solum sollicitum innotescat, quod natura faciat aut ferat. Et si verum loqui liceat, modo partium situs noveris, pateant tibi per symptomata ægritudines, (quod assidua ediscas observatione) scias deinde veram & genuinam medendi methodum per diætam, & pharmaciam adhibere felicissimus eris practicus, & tibi & infirmis optime consules. Parum interim tua refert, utrum Alcali peccet, an acidum, num in spiritibus animalibus, an in ipso sanguine, aut in recondito aliquo viscere delitescat morbi minera, unde de periodico intermittentium reditu docte satis & prolixe possis disserere, dum interea ipsa febris sine ullis ambagibus, inquietudine, siti, calore, pulsu celeri, nausea, cæterisque symptomatibus, etiam astantibus palam est, & aperte dignoscitur. Hinc sæpius mirari subit, quamobrem anxie ita & scrupulose immediatas, & proximas morborum causas, dum medicinam pertractandam suscipiant, indagare satagunt, & e tenebris istis, quibus natura obduxit, irrito licet conatu, eruere, gravi & subacto judicio viri, & in praxi versatissimi; satis interim gnari se latere vel quævis obvia; unde enim dimanat graminis viridis, aut albus nivis color? Quid est quod humana anima ratiocinari nequeat dum adhuc infantes aut pueri sumus? Unde forma tua specifica; satius esse Medicum quam Philosophum agere*

(*quis enim unquam Cartesium sibi Medicum voluerit*) *minutissima phænomena plane & rite enumerare, & remedia quibus unusquisque morbus facilius cedat candido & sincero animo proponere: ita tandem limites suos prætergressa, quibus angustiis nimis jam includitur nobilissima, omnibus, quaquaversum patet orbis, feliciter satis, & prospere salutem, filiis autem suis honores summos conciliabit.*

Meditabatur paulo ante obitum tractatum de phthisi peritissimus Medicus in perquirendo naturæ methodum, qua morbos amoliri studet, ut adjutrices porrigeret manus, & miseriis hominum subveniret, diu noctuque pensitabundo, & anxio animo, exercitatissimus; hinc fidissimarum observationum serie & irrefragabili edoctus experientia, medicinæ praxim ornavit, & ad saniores reduxit regulas: sed væ tabidis, dum hujusmodi nunquam intermissis studiis detenti, & defatigati spiritus, solitis non vacabant excubiis, truculentissimus hostis, Podagra, *quæ per multos annos obsederat, & debilitaverat artus, impetu, facto in interiora viscera irruit, per vomitum, & secessum enormiores intentans mortem, unico autem morbo nescit cedere Medicorum Princeps, sed cum malorum cumulo accessit, &* Renum Calculus, *qui corrasis vasorum osculis, sanguinem liberalius, quam senectus tulit, urinæ permixtum effudit, se jam non amplius opponens, nec vitæ, nec mortis cupidus, placidam, & pacatam expiravit animam. Ne tamen auxilio prorsus destituantur tabidi, fragmenta quædam quæ Auctorem ubivis sapiunt in primo saltem morbi stadio plerunque proficua, (neque enim fas est, quod ægrotanti proximo opituletur, celare) in publicum prodeunt, ut exinde pateat, quam accurata, & omnibus numeris absoluta, si modo Deus Opt. Maximus concessisset vitam, expectari potuisset Phthisiologia.*

Quid in febribus, variolis, morbillis, acutis cæteris, & ut chronicis sanandis valuit, optime meritus Auctor noster, sequentes indicant paginæ, Regimen, & Dieta instituuntur aptissima, præscribuntur remedia pauca, sed necessaria, nec in Pharmacopolarum lucrum excogitata, nec inani ostentationi composita, sitibundis ægris (eodem modo quo & ipse sitim suam restinguere solitus erat) cerevisiam tenuem affatim, & pro libitu hauriendam, unde mire reficiuntur, & refrigerantur, concedi; nec immanitate plus quam barbara precibus eorum, surdus, Apozemata & Julapia, præ ingrato sapore fastidita, substituit: maximam adhibet cautelam ne exæstuans nimis, vel igne luculentiori, vel stragulorum onere, plus adhuc incalesceret, vel a propinatis forsan remediis eum in finem, ut per poros eliminetur materia morbifica cruda adhuc & inconcocta, quæ tamen hac data ansa concitato motu cerebrum petit, unde phrenesis, aut coma, aut extravasato sanguine deturpant cutim maculæ purpureæ, aut eruptiones quas vocant miliares collum & pectus ubivis obsident. Numquid adamussim magis depingi poterat quam variolarum historia? eruptionis diem in utravis specie designat, pustularum ingenium ad unguem describit, quo tempore incipiat, & quamdiu continuetur salivatio, quo iterum faciei manuumque tumor se prodat, quid tandem quolibet die expectandum diserte explicat. Paregoricorum usum, quo emolumento judicent practici, primus persuasit, malum ingerendi cardiaca, ante eruptionem, more, unde sæpe accersitum fuerit confluentium genus, merito primus improbavit. Melius autem hæc ex ipso fonte. Valeas itaque amice Lector, & sicubi scateant menda ignoscas.

Amico suo integerrimo M. D. Expertissimo Domino S. M.

Solum sequaces prætulimus diu
Coum medentes; compar habebitur.
Qui clariorem te, minori
Reddidit hoc, Medicina, Libro.
Non huic tumoris Mole superbiens
Blattis futurus Præda opulentior:
Sensu sed arcta Ditiori
Conciliant sibi Verba Pondus.
Frustra molesto vasta Volumine
Lustres Galeni scripta: Minutulæ
Acumen huic majus Tabellæ.
Se stupet hic Medicina totam.
Hic non remoto sordidus Angulo.
Sensim fatiscet, sedula strenue
Manus quotannis, spe perenni
Deteret, auctior ut resurgat.
Applaude Votis Turba Medentium:
Non febris illum, Morbus atrocior
Haud afflet ullus, Commodis qui
Immoritur satagendo Vestris.

Sic vovet
Christophorus Crelle, M. D.

ME-

MEDICAMENTORUM

quædam formulæ in praxi magis familiares.

Potio communis purgativa.

℞. *Tamarind.* ℥ß. *fol. Sennæ* ℥ii. *Rhei* ℥iß. *coq. in s. q. aq. ad* ℥iij. *in Colatura dissolve Mannæ & Syr. Rosar. solut. an.* ℥j. *m. f. Potio*.

Emeticum commune.

℞. *Aq. Cardui Benedict.* ℥ij. *Infus. Croci Metal.* ℥j. *Syr. Cariophyll.* ℥ß. *m. f. vomitorium*. Sumat hora 4. pomeridiana, superbibendo post singulas vomitiones haustum largum liquoris posſetici.

Julapium perlatum.

℞. *Aq. Cerasor. nigr. lact. Alexiter. an.* ℥iij. *aq. Cinnamom.* ℥j. *Margarit. præparat.* ℥iß. *sacchar. Cryſtall. q. s. adde aq. Rosar. Damascen.* ℥ß. *f. Julap.* de quo cap. cochlear. iv. vel v. in languoribus.

Julapium cardiacum.

℞. *Aq. Lact. Alexiter. Cerasor. nigr. an.* ℥iij. *aq. Epid. Syr. Cariophyll. & de succo Citri, an. unc.* ß. *m. f. Julap. de quo capiat sæpius*.

Decoctum diæteticum.

℞. *Rad. Sarsæparill. unc.* vj. *ligni Sassaffr. & Chinæ ana unc.* ij. *Glycyrrh. unc.* j. *coq. in aq. font. Congiis* ij. *per horæ dimidium, deinde stent clausæ super cineres calidos per horas* xij. *postea ebulliant ad tertiæ partis consumptionem; cum primum ab igne amoveatur, infunde sem. Anisi unc.* ß. *post duas horas coletur, & postea depuretur per residentiam, & liquor reponatur in lagenis vitreis probe clausis ad usum*. Sit pro potu ordinario per xxx. dies.

Apozema aperiens & Antiscorbuticum.

℞. *Rad. gramin. Cichor. Fœnicul. & asparag. ana unc.* i. *uvarum Corinthiac. & passul. enucleat. an. unc.* ij. *fol. hepat. ling. cerv. & cap. Ven. an. M.* i. *Fol. Beccabung. sub finem addit. M.* ij. *coq. s. q. aq. fontan. ad* ℔. ij. *sub finem adde vini Rhenani* ℔ß. *Colaturæ adhuc calente, infunde ad duas horas, vase clauso, Cochl. hortens. M.* i. *colatur. adde syr. e quinque radic. & e succo Aurant. ana unc.* ij. *aq. Cinnamom. hordeat. unc.* i. *M. f. Apozema*. Sumat. ℔ß. mane & 5. pomeridiana per xiv. dies.

Eclegma incrassans in tussi.

℞. *Ol. Amygd. dul. unc.* i. *Syr. Papav. Rhœad. Portulac. Iujub. & Loboc sani, ana* ℥ß. *Sacchar. cryſtall. q. s. M. in mortario marmoreo ad integræ horæ spatium & f. Linctus perfecte mistus; recondatur in olla figulina ad usum*, cap. sæpius lambendo e baculo liquiritiæ.

Eclegma fortius incrassans.

℞. *Conserv. Rof. rub. Syr. violar. de Mecon. an. unc.* i. *sem. papav. alb.* ℥iii. *contundantur simul & per setaceum trajiciantur, deinde adde ol. nuc. Moscat. express.* gr. vi. *f. Eclegma*.

In defluxione tenui.

℞. *Conserv. rof. rub. unc.* ii. *Syr. de Mecon. & iujub. an. unc.* i. *Oliban. Mastic. & Succin. an.* ℥i. *ol. nuc. Moschat. per expressionem* gr. vi. *M. f. Loboch.* de quo lambat sæpe; bis in die cap. eclegm. descript. cochl. j. instilland. Balsam. sulphur. anisat. a gutt. viii. ad gutt. xii.

Cerevisia purgativa.

℞. *Polypod. Querc.* ℔i. *Rad. Rhabarb. Monac. fol. sennæ & passul. enucleat. ana* ℔ß. *Rhabarb. incis. & rad. Raphan. Rustican. an. unc.* iii. *fol. Cochl. hortens. salv. an. M.* iv. *Aurantior. incis. N.* iv. *infunde in Congiis* v. *vel* vi. *Cerevisiæ non lupulatæ, fermentationis tempore, & quando ad maturitatem pervenerit*, sit pro potu ordinario per dies xiv. vel xxi. præcipue vero sumat haustum singulis auroris.

Emplastrum hystericum.

℞. *Galbani in tinctura Castor. solut. & colat.* ℥iii. *Tacamahac.* ℥ii. *f. Emplast. pro umbilico.*

Catharticum pro infantibus tenellis.

℞. *Syrup. Cichor. cum Rhabar. Cochl.* i. *parvulum.*

Decoctum amarum purgativum.

℞. *Decoct. amar. duplicata senna* ℥iv. *Syr. de Spina cervina unc.* j. *Elect. de Succ. Rosar.* ℥ii. *M. f. Potio.*

Laudanum liquidum Authoris.

℞. *Vini Hispanici* ℔i. *Opii* ℥ii. *Croc.* ℥i. *pulv. Cinnamomi, & Cariophyllorum, an.* ℥i. *infundantur simul in B. M. per duos vel tres dies, donec liquor debitam consistentiam acquirat. Colatura servetur pro usu.*

PROCESSUS INTEGRI IN MORBIS

Fere omnibus curandis.

De affectione, in fœminis *Histerica*, *in* maribus *Hypochondriaca*, *dicta*.

CUm a casu aliquo graviori molestum patitur humana anima, ataxiam concipiunt animales spiritus, urina subinde limpidissima copiose excernitur; sanitatis recuperandæ spes omnis protinus abjicitur, tristissima quævis sibi ominantur ægrotæ: quamcunque corporis partem morbus insederit (plurimas autem insidet) symptomata ei parti competentia confestim urgent; in capite apoplexia, hemiplegia soluta, statim a partu adoritur; spasmi epilepsiæ persimiles (vulgo uteri strangulatus, in quo venter & præcordia guttur versus intumescunt) infestant; clavus hystericus, in quo dolor in capite atrocissimus, quem transverso pollice possis contegere; ægra interim materiam viridem bili porraceæ parem evomente, misere excruciat; cordis palpitationem, tussim, passiones iliacam, & colicam, nephritin, urinæ suppressionem æmulatur paroxysmus; vomitiones enormes, diarrhœam subinde excitat; externe in carne musculosa nunc dolorem, nunc tumorem inducit in tibiis hydropis instar; nec (quod mireris) intactos dimittit dentes; dolor dorsi creberrime sævit; & sæpe sæpius adeo refrigerantur externæ partes ut cadaver plane referant; in risum & lacrymas effusissimas sine ulla τμφαση ridicule erumpunt; ptyalismus nonnunquam eo gradu laborantes afficit, ut mercurio delibutas facile crederes. Dolores hysterici, quamcunque partem obsident, ubi discesserint, teneritudinem, quæ tangi recusat, relinquunt, ac si verberatæ fuissent carnes.

Mittatur sanguis ad unc. viii.

Emplast. de Galbano umbilico admoveatur. Sequenti mane aggrediatur usum sequentium pilularum.

℞. *Pilul. Coch. maj.* ℈ij. *Castor. pulv.* gr. ij. *Balsam. Peruv. gutt.* iij. *f. Pil.* xij. cap. iv. singulis vel alternis matutinis, pro ratione virium, hora 4. vel 5. matutina, superdormiendo.

℞. *Aq. Rutæ* ℥iv. *Bryon. comp.* ℥ij. *Castor. nodulo ligat. & in vitro suspens.* ℈ß. *Sacchar. Crystal. q. s. f. Julap.* de quo capiat cochl. iv. vel v. in omni languore. Post has pilulas sumptas utatur sequenti.

℞. *Limatur. Chalyb.* gr. viii. *cum s. q. Extract. Absint. f. Pil. N.* iij. Sumat summo mane, & repetantur hora 5. pomeridiana per xxx. dies, superbibendo haustum vini absinthitis.

Si forma boli magis arrideat.

℞. *Conserv. Absint. Roman. & Conserv. flaved. Aurant. an.* ℥j. *Angelic. condit. Nuc. Moscat. condit. & Theriac. Andromach. an.* ℥ß. *pulv. Ar. comp.* ℈iij. *Zingib. condit.* ℥ij. *cum s. q. Syrup. de succ. citr. vel ejus defectu, Syr. Aurantior. f. Electuarium.*

℞. *Elect. præscript.* ℈ij. *limatur Chalyb.* gr. viii. *cum s. q. Syrup. Aurantior. f. Bolus* sumendus mane & sero, superbibendo haustum vini absinthitis, vel cochl. vi. seq. infusionis.

℞. *Rad. Angelic. Enul. campan. & Imperator. an.* ℥j. *fol. Absinth. vulg. Centaur. min.*

min. Marrub. alb. & Chamædr. an. M. j. *Cort. Aurant. duor. incis. affunde vini Hispanic. q. s. ad supereminentiam duorum digitorum*. Coletur tempore usus. Vel

In Delicatulis *Chalybs* exhiberi poterit in forma pulv. sequentis.

℞. *Limatur. Chalyb. probe trit. unc.* j. *pulv. Ari comp.* ʒvj. *sem. Coriand. præparat. Anisi, Fenicul. dulc. an.* ʒiß. *Cinnamom. acutiss. Corall. rubr. præparat. an.* ʒiij. *Nuc. Moschat.* ʒij. *f. omnium pulvis subtilissimus, cui adde sacchar. albiss. ad pondus omnium*, hujus cap. e cochleari ʒß. bis in die per 4. dies, tum ʒj. bis in dies superbibendo.

℞. *Aq. Lact. Alexiter. unc.* xij. *Gentian. comp.* ʒiv. *Absinth. magis. comp. unc.* ij. *sacchar. albiss. q. s. f. Julap.* Vel

℞ *Vini Rhenan. Absinth.* ℔ß. *aq. Gentian. comp.* ʒij. *Syr. Cariophyll.* ʒj. *f. Julap.*

℞. *Myrrh. elect. Galban. & Assæ fœtidæ, an.* ʒj. *Castor.* ʒß. *cum s. q. Balsam. Peruv. f. Pil. e singulis drachmis* xij. Sumat iij. singulis noctibus, superbibend. aq. Bryon. compos. cochl. iii. vel iv. per totum decursum hujus processus.

Si pilulæ præscriptæ ventrem moverint, utatur sequentibus.

℞. *Castor.* ʒj. *sal. succin. volatil.* ʒß. *cum s. q. extract. Rutæ f. pilulæ N.* xxiv. cap. iij. singulis noctibus, superbibendo julapii hysteric. cochl. iij. vel. iv.

Sp. C. C. ad gutt. xvi. vel xvii. in aqua aliqua appropriata sæpius exhibitus, valde confert.

Si vero his non cedat remediis, tum capiat sequentes pilulas.

℞. *Trochisc. de Myrrh. pulv.* ℈j. *Balsam. sulphur. Terebynth. gut.* iv. *cum. s. q. gumm. Ammoniac. solut. f. Pil. N.* iv. cap. mane & sero superbib. julap. hysteric. cochl. iv. vel v. instillando *Sp.* C. C. gutt. xij.

Electuarium Antiscorbut. cum aqua ibidem descripta prodest in his affectionibus, ut & *Electuar. corroborans cum additione Conserv. Cochl. hortens.* ʒj. *pulv. Ari compos.* ʒvi. superbibendo præscriptam aquam.

At si affectus hic non cedat remediis, eundum est ad *aquas ferreas*; & si neque his, tum ad *Sulphureas*, quales sunt *Bathonienses*.

Inter bibendum aquas ferreas hæc observanda; si aliquod symptoma gravius acciderit, quod potationi aquarum referri potest, tunc ab iis æger abstineat, donec symptoma istud penitus evanuerit. Æger in earum usu per sex septimanas ad minimum, vel potius ad duos menses perseveret. *Zinziber conditum*, vel *Semina Carui Saccharata*, ad calefaciendum ventriculum subinde sumat. *Pilulæ* etiam *hystericæ* iij. devorari possunt per primas x. noctes, superbibendo *Julap. hysteric.* cochl. iv. vel v.

Quoad usum *aquarum Bathoniensium*, duobus diebus bibat eas, ac tertio die per modum balnei eas ingrediatur, atque ita alternatim per sex septimanas vel duos menses.

Si *Chalybs* justo plus corpus calefaciat, tum per ejus usum, quarta quaque aurora sumat *aq. mineralium purgantium* ℔iv. Quæ tametsi alvum moveant, haud tamen tumultum cient, ut solent cathartica ex officinis deprompta.

Si *Chalybs* magnas peturbationes inducat, laudanum aq. aliqua hysterica mistum, singulis noctibus ad tempus aliquod propinandum.

Cum a morbi diuturnitate fractæ, & atritæ fuerint vires, venæ sectio, & cathartica sunt præmittenda, sed a chalybe statim incipiendum.

Ubi symptomata sunt mitiora, satis est sanguinem mittere, & alvum solvere ad dies iii. vel iv. dein pilulas hystericas ad dies x. mane & sero exhibere.

In dolore intolerabili, vomitione, & *Diarrhœa* enormioribus, exhibendum laudanum, & postea corroborandi spiritus, at modo per vires liceat, ante usum laudani, educatur e venis sanguis & catharricum propinetur: in virginibus præsertim, & sanguineo temperamento præditis; in debilioribus autem, & haud ita pridem paroxysmum passis, sufficit ventriculum congio uno lactis cerevisiati hausto, & mox per vomitum rejecto detergere, dein largam dosin *Theriac. Androm.* vel *Elect. Orvietan.* imperare, & cochl. aliquot, liquoris alicujus spirituosi, cum pauculis laudani liquidi guttulis, superbibenda dare. Quod si ægra jampridem vomuerit, & ulterius emeticis solicitare periculo non vacabit, laudanum sine mora propinandum est, ea dosi, quæ symptoma vincat, & post singulas vomitiones toties quoties repetendum, in forma potissimum solida, vel in liquida, in parco vehiculo, viz. gutt. aliquot in cochl. j. aq. cinnamom. fortiori, ægra interim conquiescente, & caput immotum tenente.

Perdomito symptomate, mane & sero, dies

dies pauculos continuetur usus laudani.

Hæc duo diligenter notanda, quod cum semel post evacuationem laudano uti cœperimus, ea dosi, atque illa toties repetita, sumendum est, donec symptoma omnino fuerit debellatum, interjecto tantum spatiolo inter singulas doses, ut quid prior præstiterit ante noscamus, quam alteram ingeramus: deinceps cum laudano morbum aggredimur, nihil movendum est, nihil evacuandum, vel per mitissimum enema.

Theriaca Andromachi crebro, diuque usurpata, magnam est in hoc, & aliis morbis quamplurimis a caloris, & concoctionis defectu ortis, remedium.

Vina *Hispanica* gentianæ, angelica, absinth. centaurio, corticum aurantior. flavedine, aliisque corroborantibus infusis medicata, si ad aliquot cochlearia ter in die potentur admodum conferunt, modo ægra tenui non fuerit biliosoque corporis habitu.

Cortex Peruv. ad ℈j. mane, & sero, per septimanas aliquot deglutitus, præsertim in spasmis hystericis miras habet vires.

In tenui biliosoque corporis habitu potest usurpari diæta lactea, præcipue in colica hysterica, si modo ea incommoda possint superari, quæ primis fere diebus apportat, quod nempe tum in ventriculo coagulatur, tum etiam viribus corporis, in statu conservandis, sustendandisque minus sufficiat.

Nihil tamen æque sanguinem spiritusque fovet, & confirmat, ac diu multumque, singulis fere diebus equo vehi, nec itinera in curru facta suo carent successu.

De Febre Depuratoria annorum 1661. 62. 63. 64.

Si æger juvenis sit, extrahatur sanguis a brachio, & eodem die post aliquot horas, vel sequenti die, duabus horis post leve prandium, *Emeticum ex infus. Croc. Metal. paratis Zythogal.* ℔vi. *vel* viij. ut quoties vomuerit, aut alvum exoneraverit, e vestigio sumatur haustus; exhibeatur & post finitam operationem emetici, hoc vel simile paregoricum.

℞. *Aq. Cerasor. nigr.* ℥iß. *aq. Epidem.* ℥ß. *Laud. liquid. gutt.* xvi. *Syrup. Caryophyl.* ℥ii. *M. F. Haustus.*

Vomitoria ex infus. *Croci Metal.* parata, puerulis, aliisve infra adolescentiam constitutis, vel minima quantitate, non est tutum exhibere.

Post hunc diem usque ad undecimum, singulis auroris, injiciatur enema sequens.

℞. *Decoct. commun. pro Clystere* ℔j. (*vel lactis vaccini eandem quantitatem*) *Sacchari Culinar. & Syrup. violac. an.* ℥ij. *f. Enema.*

Post dictum diem alvus constipari permittatur, quo materia febrilis citius concoquatur, ad quem etiam finem cardiaca moderata his ultimis diebus exhibita apprime conducunt.

℞. *Pulv. e Chel. Cancror. comp.* gr. xiv. *Elect. de Ovo* ℈ß. *cum s. q. Syr. Caryophyl. f. Bolus* sumendus octava quaque hora, superbibendo sequentis julapii cochl. v. vel vi.

℞. *Aq. lact. Alexiter. Cerasor. nigr. an.* ℥iii. *Aq. Epidem. & Syr. Cariophyll. an.* ℥i. *M. F. Julap.* vel alia his similia.

Hac methodo sollicite observata, circa xv. diem (tum ex laudabili in urina separatione, tum ex manifesta symptomatum omnium remissione) tempestivum esse potionem purgantem communem exhibere percipies.

Accidit interdum, maxime in senibus, curata febre, & purgato corpore, ægrum nihilominus valde debilem esse, & quandoque tussi, interdum etiam screatu, magnam glutinosi viscosique phlegmatis copiam expectorare. Hoc in casu vinum Malaganum annosum, cum pane tosto ei immisso, bibat æger.

Si superveniat iliaca passio, præscribatur sal. absinth. ℈j. ex cochl. suc. limonum, mane & sero; intermediis temporibus cap. aq. menth. stillatit. sine saccharo, cochl. aliquot, bis quaque hora; dum hæc fiunt, catulus vivens nudo ventri indesinenter accumbat, postquam dolor cum vomitu per biduum triduumve cessaverit, exhibeatur *Pil. Coch. mai.* ℥j. *in Aq. Menth.* soluta, nec removendus catulus ante pilularum usum.

Ad recidivam præcavendam, persistat in usu prædictæ aquæ per longum tempus, & duplicatis pannis laneis ventrem a frigore defendat.

De Febre Pestilentiali 1665. 66.

Post venæ sectionem in lecto celebrandam, æger stragulis obruatur, & lacinia lanea sincipiti alligetur; tum, si vomitus non adsit, hoc vel simile hydroticum exhibe.

℞. *Theriac. Andromach.* ℥ß. *Elect. de ov.*

ov. ℈ß. *Pulv. e chel. cancr. comp.* gr. xii. *Coccinel.* gr. viii. *Croc.* gr. iv. *cum s. q. succ. Kermes*, *f. Bolus*, quem sumat sexta quaque hora, superbibendo cochl. vi. seq. julapii.

℞. *Aq. Card. Benedict. & Scord. compos. an.* ℥iv. *Aq. Theriacal. stillat.* ℥ii. *Syr. Cariophyl.* ℥j. *M. f. Julapium*.

Si adsit vomitio, hydroticum differatur, donec solo tegumentorum pondere sudor promanare incipiat, linteaminis parte vultui superinducta.

Incæpta diaphoresis haustulis zytogalæ salvia alteratæ, vel cerevisiæ, cui macis aliquantulum incoxeris subinde repetitis ad naturalis diei spatium (i. e. horas 24.) est continuanda; in sudore licet jusculis confortativis ægrum reficere.

Ubi tumor enatus fuerit, venam aperire non sustinui; per horas adhuc a finito sudore xxiv. ægro se in lecto continente frigus caute devitetur. Indusium sponte sua in corpore arescere permittatur, potulenta omnia calidiuscule hauriantur, & zytogalæ salvia alteratæ usus etiamnum continuetur, in seq. luce potio purgat. communis exhibeatur.

Anni 1667. 1668 Febrim variolosam, & variolas produxerunt.

Anni 1669. 70. 71. 72. Febrim dysentericam.

Anni 1673. 74. 75. Febrim comatosam.

Curationem febrium horum annorum non attingo; quoniam methodo in febre anni 1685. &c. descripta curari eas potuisse autumo.

De Febribus Intermittentibus.

Cum rigore & horrore adoritur paroxysmus; quibus mox succedit calor, & huic tandem sudor, & subsequens ἀπυρεξία: licet in primis morbi diebus, autumno maxime, aliquoties remissio potius quam intermissio persentiscatur, in calore æque ac in rigore vomiturit ut plurimum ac vehementer ægrotat miser cum siti & lingua arida. In tenera ætate abdominis inflatio, in adultis crurum tumor febris solutionem, tonsillarum dolor, raucedo, oculi cavi, facies hyppocratica, mortem denunciant.

℞. *Cort. Peruv. subtiliss. pulv.* ℥i. *cum s. q. Syr. Carioph. vel de Rosis siccis*, *f. Electuarium dividendum in* xii. *doses*; quarum unam capiat quarta quaque hora, superbibendo vini cujuslibet haustum, incipiendo immediate post paroxysmum.

Si autem præscripti boli ventrem moverint, in haustu vini dentur *gutt. Laudan. liquid.* singulis vel alternis vicibus post assumptionem boli, ut opus fuerit.

Ad recidivam præcavendam (præcipue in quartana) repetatur processus prædictus singulis septimanis per tres alias vices.

Sin forma pilularum magis arrideat.

℞. *Cort. Peruv. pulv.* ℥j. *cum s. q. Syrup. Cariophyll. f. Pilulæ mediocris magnitudinis*, quarum capiat vi. quarta quaque hora.

℞. *Cort. Peruv. pulv.* ℥ii. *Vin. Rhenan.* ℔ii. *stent simul in Infusione frigida, & coletur per manicam* Hippocratis. Usus tempore cap. ℥iii. tertia vel quarta quaque hora.

Sin ob vomituritionem, fere continuam, corticem deglutire nequeat æger, tum sexies, vel octies, spatio duarum horarum, *Succi Limonum* recens expressi cochl. j. cum *Salis absinth.* ℈j. assumat, dein *Laudan. Liquid. gutt.* xvi. cum *Aq. cinnam.* fortior. cochl. j. ac brevi post, cessante vomitu, corticis usum aggrediatur.

In intermittentibus vernalibus, nonnunquam emeticum, tempestive propinatum, ut nempe ante paroxysmum negotio suo defungi possit, felicissime successit. Nonnunquam enema in diebus intermittentibus per triduum, vel quatriduum injectum, curationem absolvit. Quæ sequenti quoque modo tentari potest.

℞. *Serpentar. Virgin. subtiliss. pulverisat.* gr. xv. *Vin. alb.* ℥iii. Sumat duabus horis ante paroxysmum, & stragulis coopertus æger sudet per iij. vel iv. horas, idem faciendo per duas alias vices ante paroxysmum.

Si ab ingeminatis paroxysmis summe debilis fuerit æger.

℞. *Conserv. Flor. Borag. Bugloss. an.* ℥j. *conserv. Anthos.* ℥ß. *cort. citr. condit. Nuc. Moschat. condit. Theriac. Andromach. an.* ℥iij. *confection. Alchermes* ℥ij. *M. F. Opiata*, cap. ad quantitatem avellanæ, mane & vesperi, superbibendo cochlearia paucula, alicujus *Aq. Epidemicæ* simplicioris, *Saccharo* edulcoratæ, interdicto interim enematum usu.

Si sub morbi exitum occurrat hydrops, nondum tamen depulsa febre, curatio non est instituenda remediis purgantibus, sed infusionibus rad. *Raphan. Rustican. Summitat. Absinth. centaur. Min. Baccar. Juniper.*

per. cinerum genist. &c. in vino factis, exulante autem febre, catharticis, & aperientibus.

℞. *Aq. cerasor. nigr. & Vini Rhenan. an.* ℥ij. *cort. Peruv. subtiliss. pulv.* ʒiij. *Syr. Cariophyll.* ℥i. *M. f. Julap.* Cap. Cochl. j. alterumve, pro ratione ætatis quarta quaque hora, donec paroxysmi non amplius discracient, instillando alternis vicibus, si diarrhœa adfuerit. Laud. liquid. gutt. j. vel ij.

De Febre Stationaria, ab an. 1685. ad 90.

Calor & frigus se invicem excipiunt, artus pariter & caput dolent, pulsus interim fere sanus, nonnunquam tussis, dolor circa collum, & fauces, exacerbatio febris prope noctem, inquietudo, sitis, lingua vel humida & ex omni parte pellicula alba, & scabra vestita, vel sicca, fusci coloris in medio, quam partem undique cingit fimbria inalbescens. A jugi in lecto decubitu coma, & phrenesis, a calido regimine petechiæ, maculæ purpureæ, eruptiones (quas vocant) miliares morbillis magis rubentes, pulsus inordinatus, tendinum subsultus, atque ita tandem mors. Sudores in initio symptomatici divexant, qui si ab arte provocentur, viscosi a capite erumpunt, & materiam morbificam in caput aut in artus transferunt.

Mittatur sanguis ad unc. x. e brachio. Reiteretur venæ sectio; si modo respirationis difficultas, dolor capitis inter tussiendum lancinans, & alia signa peripneumoniæ nothæ adsint; in hoc casu tam venæ sectio, quam catharsis repetenda, donec æger convaluerit.

Vesperi applicetur epispasticum, & sequenti aurora potio lenitiva præscribatur, quæ ad tertiam vicem alternis diebus repetatur, & hora somni post catharsin haustus pacificus propinetur.

℞. *Aq. Paralys.* ʒiij. *Syr. de Mecon.* ℥j. *Succ. Limon. recent. extract. cochl. ii. M. F. Haustus.*

Aphthæ & singultus post curationem febris supervenientes sponte sua evanescunt: si in longum tempus decurrant, facile fugantur *Cortic. Peruv.* ʒj. *cum Syr. Papav. Rhœad. q. s. in formam Electuar. vel pilular.* redacta, superbibendo haustum lactis deflorati. Remedium hoc certissime scopum attinget; si non frustrentur ejus vires ex jugi ægri in lecto decubitu.

Diebus a purgatione liberis sequentia præscribentur.

℞. *Conserv. Lujul. & cynosbat. an. unc. i. conserv. Berber. unc.* ß. *crem. Tart.* ʒj. *cum s. q. Syr. de Limonib. f. Electuarium*, de quo cap. ad magnitud. Nuc. moschat. ter in die superbibendo sequent. julap. cochl. vj.

℞ *Aq. Portulac. Lactuc. Paral. an.* ʒiii. *Syr. de Limonib.* ʒiß. *Syr. Violar. unc. i. M. f. Julapium*. Vel

℞. *Aq. font.* ℔j. *aq. Rosar. Succ. Limonum, Sacchar. albiss. an. unc. iv. coq. lento igne dum despumaverint, cap. unc. iii. ad libitum*, præscribatur quoque seq. gargarisma.

℞. *Succ. Pomor. agrest.* ℔ß. *Syr. de rubo Ideo un. i. m. f. gargarisma.*

Si febris ita ventriculum infestet, ut æger potionem retinere nequeat, *Pil. Coch. mai. ad* ℈ij. exhibeantur, tum etiam hypnoticum est concedendum, v. gr. *Laudan. Londin. gr.* i ½. *cum simili quantitate Mastic.* vel *Laudan. liquid. gut. xvii. in aq. Cinnamom. hordeat. unc.* j.

Decoctum album paratum ex ℥j. C. C. *usti in aq. communis* ℔iii. *cocti & postea. Sacchar albissimo edulcoratum*. Sit pro potu, ut & cerevisia tenuis pro libitu.

Post catharsin bis celebratam, concedatur ægro, pullorum carnibus vesci, & post ultimam purgationem, modo febris aliquantulum deflagraverit, vini Canarini cochl. iij. vel iv. mane, & sero ut & post prandium, per dies aliquot propinentur.

In phrenitide, ut & comate, nihil perinde confert, atque ægri caput radi, nullo admoto emplastro, sed pileolo tantum.

Si (quod fœminis hystericis quandoque accidit) post venæ sectionem, & purgationes hujusmodi iteratas, etiamnum duret, procurratque febris, modo signa peripneumoniæ, & inflammationis circa partes vitales absint, singulis noctibus paregoricum, & medicamenta hysterica, bis vel ter in die injungantur.

De Infantibus febre Stationaria laborantibus.

Hirudines duæ utrinque pone aures applicentur, dein *Emplast. Epispasticum* cervici admoveatur.

Cerevisia, qua Rhabarbarum fuerit infusum, purgetur.

Si post catharsin febris intermittere videatur,

deatur, tum *Julapium cum cortice Peruviano* (in capite de febre intermittenti pro infantibus descriptum) exhibeatur.

De Febre Scarlatina.

Æstate exeunte, infantes præcipue infestat. Rigent & horrent sub initium; nec tamen admodum ægrotant; cutis universa maculis parvis, crebrioribus, latioribus & magis rubentibus, quam in morbillis interstinguitur. Ad duos tresve dies persistunt, quo quidem tempore evanescunt, & decedente subjecta cuticula, squamulis furfuraceis, ad instar farinæ, cutis conspergitur.

℞. *C. C. usti & pulv. e Chel. cancr. comp. an.* ʒß. *Coccinell. gr. ii. Sacchar. Cryftall.* ʒj. *M. f. pulvis subtiliss. in xii. Chartulas dividend.* quarum unam cap. 6. quaque hora, superbibendo coch. ii. vel iii. sequentis julapii.

℞. *Aq. Cerasor. nigr. aq. Lactis Alexiter. an.* ℥iii. *Syr. e succo citri unc. i. M. f. Julap.*

Applicetur etiam epispasticum cervici, & qualibet nocte *paregoricum ex Syr. de Meeon.* propinetur, & postquam symptomata cessaverint, purgetur æger.

De Pleuritide.

Inter ver & æstatem dominatur. A rigore & horrore orditur, quos statim comitantur calor, sitis, inquietudo, & cætera febrium symptomata; elapsis pauculis horis, æger vehementi dolore punctorio in laterum alterutro circa costas corripitur; qui nunc versus homoplatas, nunc spinam, nunc anteriora pectoris sese propagat, tussi crebra excruciatur; materia sputo rejecta in initio morbi pauca est & tenuis, & sæpe sanguinis particulis intermista, progressu vero copiosior, & magis concocta, sanguine etiam permixto. Febris pari passu incedit cum tussi, sputo sanguinis, dolore, & pro ratione liberioris expectorationis sensim imminuitur; nunc alvus est astricta, nunc soluta nimis. Eductus e vena sanguis sevi liquati speciem præ se fert ubi refrixerit.

Mittatur sanguis e brachio lateris affecti ad ℥x.

℞. *Aqu. Papav. Rhœad. unc. iv. Sal. prunel.* ʒj. *Syr. violar. unc. i. M. f. Haustus* sumendus statim a prima venæ sectione.

℞. *Amydg. dulc. excorticat. N. v. sem. Melon. Pepon. an. unc.* ß. *sem. papav. alb.* ℥ii. *aq. hord.* ℔iß. *aq. Rosat.* ℥ii. *cum s. q. sacchar. cand. f. s. a. Emulsio, Cap. unc.* iv. 4. quaque hora.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔ii. *Syr. Violar. & Cap. Ven. unc. iß. M. f. Apozema Cap.* ℔ß. *ter in die.*

℞. *Ol. Amygd. dulc. unc. ii. Syr. Violar. & Cap. Ven. an. unc. i. Sacch. Cand. q. s. M. f. Eclegma*, de quo sæpe lambat.

Oleum Amygd. dulc. per se, vel *Oleum sem. Lini recenter extract.* exhiberi potest.

℞. *Ol. Amygd. dulc. Lilior. & unguent. Dialtheæ, unc. i. M. f. Linimentum*, quo inungatur latus affectum mane, & sero superimponendo fol. Brassicæ.

Repetatur venæ sectio ad tres alias vices, ad eandem quantitatem, quatuor diebus continuis, ubi dolor, & respirandi difficultas suadent.

De Peripneumonia notha.

Ingruente hyeme & sæpe sub ejus exitum emergit, insultu primo nunc incalescit, nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & inflammantur genæ, oculique; tussis, & inter tussiendum dolor capitis lancinans premit, poculenta vomitu rejicit, urina turbida est, & intense rubet, sanguis pleuriticorum æmulus, anhelus crebro & celeriter spirituum ducit, dolente thorace. Ab asthmate sicco plane distinguitur, quod in isto nusquam comparent febris indicia, in hac manifesto se produnt, licet minora longe & magis obscura, quam in peripneumonia vera.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad unc. x. Die sequenti æger hanc potionem sumat.

℞. *Cassiæ extract. unc. i. Glycyr.* ℥ii. *ficus pingues N.* iv. *fol. senn.* ℥iiß. *Agaric. trochiscat.* ʒi. *coq. s. q. aquæ ad unc.* iv. *in Colatur. dissolv. Mannæ unc. i. Syr. Rosar. solut. unc.* ß.

Si vero potionem assumere nequeat, Cap. *Pil. Cocb. mai.* ℈ii. hora quarta matutina.

Sequenti die celebretur iterum venæ sectio, ad eandem quantitatem; ac postero die repetatur catharsis, quæ porro repetenda est alternis diebus, vel post majora intervalla, pro ratione virium; atque insuper si symptomata non cessaverint, extrahatur iterum sanguis, semel adhuc, bis, vel sæpius, diebus aliquot interjectis, prout res postulaverit; sed ut plurimum venæ sectio bis celebrata sufficiet; interim, dum hæc

fiunt, præsertim in diebus a purgatione vacuis, utatur *decocto Pectorali*, *Eclegmate* & *oleo Amygd.* dulcium, in pleuritide descriptis.

De Rheumatismo.

Rigorem & horrorem & cætera febrium symptomata patiuntur, elapso die uno alterove (est & ubi citius) dolor adest atrox, nunc in hoc, nunc illo artu, in carpis, humeris & genubus præsertim, vicissim hos relinquens, & illos occupans, rubore & tumore in parte, quam postremum affecit, adhuc residuis. Febris sensim evanescit, manente dolore, quin & nonnunquam immanius sæviente. In lumbagine rheumatica immanis dolor est, circa lumborum regionem fixus, nephritin mentiens, nisi quod æger non vomituriat, qui procumbere nequit, sed vel e lecto exilit, vel super eodem erectus sedet, corpore perpetua agitatione, nunc versus anteriora, nunc posteriora inclinato. Sanguis pleuriticorum similis.

Mittatur sanguis e brachio lateris affecti, ad unc. x.

♃. *Aq. Nymph. Portulac. Lactuc. an. unc.* iv. *Syr. de Limonib.* ℥iß. *Syr. Violac. unc.* i. *M. f. Julap.* de quo bibat ad libitum.

Præscribenda *Emulsio* 4. *Sem. frigid. maj.* *Cataplasma e mica panis albiss. & lacte Crocotincto* applicetur parti dolenti.

Die sequenti eadem sanguinis quantitas detrahatur, atque iterum, die uno vel altero interjecto, reiteretur, atque porro quater vel pluries, si opus fuerit, hoc observando, ut post secundam venæ sectionem majora sint intervalla inter singulas sanguinis missiones.

Diebus a phlebotomia vacuis, enema e lacte saccharato subinde injiciatur, vel sequens.

♃. *Decoct. commun. pro Clystere* ℔j. *Syr. Violar. & Sacchar. culinar. an. unc.* ii. *M. f. Enema.*

Si imbecillitas ægri repetitionem phlebotomiæ non ferat, tum post secundam vel tertiam venæ sectionem, curatio hac methodo tentanda.

Capiat alternis diebus *potionem purgativam communem*, donec convaluerit, & iisdem noctibus paregoricum *ex Syr. de Mecon.*

Sin his remediis non cedat, & æger ob imbecillitatem evacuationes qualescunque ferre nequeat, aggrediatur usum *Elect.* & *aq. Antiscorbutic.* in scorbuto descripta, quæ etiam locum habent in rheumatismo scorbutico.

In juvenibus, atque iis, qui temperate vixerunt, vino non plus æquo dediti, rheumatismus diæta simplici admodum refrigerante, & mediocriter nutriente, æque feliciter, ac repetitis venæ sectionibus (quas minus ferre queant) profligari potest. Ex. grat.

Solo lactis sero ad dies quatuor vescatur æger, postea præter serum pane similagineo semel in die loco prandii, donec penitus convalescat, nisi quod postremis diebus iterum panem in cœnam indulgere liceat, symptomatibus cessantibus, carnes pullorum elixorum, cæteraque eupepta concedantur, tertio autem quoque die solo lactis sero victitet, donec tandem pancratice valeat.

De Febre erysipelatosa.

Nulla non corporis pars præsertim facies, tumet, dolet & summe rubet, pustulæ densæ, parvæ; in vesiculas subinde facessunt, quæ per frontem caputque serpunt, oculi tumore obruti, rigor & horror atque reliqua febris indicia adsunt. In alia hujus morbi specie, liquorum attenuantium potationi superveniente, febricula adest, pustulæ urticarum puncturas referentes nonnunquam, quæ in vesiculas sublatæ, mox recedentes, tuberculorum more, sub cute se condentes, maxime pruriunt, & scalpendo rursum apparent. Est & alia eruptionis species; pectus ut plurimum obsidens, macula nimirum lata, cuti vix supereminens, porriginosa, cum squamulis flavis, qua vigente, æger bene se habet; eadem evanescente, leviter ægrotat, urina turbida & flava, iisdem remediis, quibus pruritus ferinus, cedit, vino utatur æger & carnibus eupeptis.

Mittatur sanguis e brachio ad ℥ix. vel x. Die sequenti sumat *potionem communem purgativam.*

♃. *Rad. Althææ & Lilior. an.* ℥j. *fol. Malv. Sambuc. Verbasc. flor. Chamæmel. Melilot. summit. Hyperic. & centaur. minor. an. M.* j. *sem. Lini, fœnugræc. an.* ℥ß. *coq. s. aq. ad* ℔iii. *Coletur liquor & tempore usus adde singulis libris decocti, Sp. Vini* ℥ii. Stupæ e panno laneo huic decocto immersæ, ac expressæ, calide admoveantur bis in die, & pars affecta post

post fotum sequenti mixtura illiniatur.

℞. *Sp. Vini* ℔ß. *Theriac. Androm.* ℥ii. *pul. piperis longi*, & *Caryophill. an.* ʒii. *f. mixtura*, qua charta emporetica madefacta parti affectæ circumvolvatur.

Si primæ venæ sectione non cedat morbus, tum repetatur; & nondum cessante; ad duas alias vices celebretur, interposito semper die uno.

Diebus a venæ sectioni liberis *Enema e lacte cum Syr. Violarum*, *Emulsio Refrigerans*, & *Julap. refrigerans*, sunt præscribenda.

De pruritu ferino, & *inveteratis cutis eruptionibus*, *quæ venæ sectioni* & *catharsi non cedunt*.

℞. *Theriac. Andromach.* ʒß. *Elect. de ovo* ℈j. *rad. Serpentar. Virgin. subtiliss. pulver.* gr. xv. *Lapid. Bezoar. oriental.* gr. v. *cum f. q. Syr. e conditur. citri f. Bolus*, hora somni sumendus per dies xxi. superbibendo cochl. vi. sequent. julapii.

℞. *Aq. Card. Benedict.* ℥vi. *aq. Epidemic.* & *Theriacal. Stillat. an. unc.* ii. *Syrup. Caryophil.* ℥i. *M. f. Julap.*

Singulis matutinis capiat liquoris posserici ℔ß. calide, & sudet horæ unius spatio.

His finitis, si pustulæ adhuc non evanuerint, sequenti linimento partes affectæ inungantur.

℞. *Unguent. ex Oxylapatho unc.* ii. *Unguent. Pomati unc.* i. *flor. Sulphur.* ʒiii. *ol. Rhodii* ℈ß. f. linimentum.

Veruntamen medicamenta præscripta haud usurpentur, nisi venæ sectione & catharsi rite præmissis.

De Angina.

Angina inter ver & æstatem ut plurimum aggreditur. Sequuntur febris insultum dolor, & faucium inflammatio, unde a tumore uvulæ, tonsillarum & laryngis, nec deglutire queat æger, nec spiritum ducere.

Mittatur sanguis e brachio copiose. Tangantur partes inflammatæ *melle Rosaceo Sp. Vitrioli*, *vel Sp. Sulphuris ad summum acorem permixto*, *vel Sp. Vitrioli solo*. Mox gargarisma sequens usurpetur, non vulgari modo; sed ita ut sine ulla agitatione in ore contineatur, donec incalescat; dein expuatur, & repetatur subinde.

℞. *Aq. Plantag. Rosar. Rubr.* & *Sperm. Ranar. an.* ℥iv. *album. ovor. in aquam agitando redact. N.* iii. *Sacchar. Chrystal.* ʒiii. *M. f. Gargarisma.*

Emulsio Refrigerans in pleuritide descripta indies sumatur.

Sequenti mane, nisi febris & dolor inter deglutiendum remiserint, venæ sectio repetatur, catharsi in diem posterum rejecta, alias catharticum lenitivum exhibeatur.

Manente adhuc affectu (quod oppido rarum) repetatur adhuc venæ sectio, & catharsis, epispasticum amplum ac forte applicetur cervici post primam venæ sectionem. Omni mane, nisi diebus purgationi datis enema refrigerans & emolliens injiciatur, diæta tenui utatur æger, & lecto per horas aliquot quotidie absistat.

In his omnibus febribus, quas intercurrentes appello, ut etiam in illa, quæ stationaria est, caute observandum, quod æger a lecto abstineat magnam diei partem, ut jusculis hordeaceis, avenaceis, ac id genus aliis victitet, & cerevisiam lupulatam, & hydrogalam pro potu ordinario bibat.

De Morbillis.

Infantes plerunque impetunt. Primo die rigent horrentque, calent & frigent alternatim. Secundo consummatam febrim accersunt, ægritudo vehemens, sitis, inappetentia, lingua alba (non vero sicca) tussicula, capitis & oculorum gravedo, & somnolentia perpetua, acriter premunt, humor e naribus & oculis jugiter stillat (quæ lacrymæ certissimum morbillorum signum.) Huc accedunt sternutatio, tumor palpebrarum paulo ante eruptionem, vomitus, diarrhœa, cum dejectionibus colore viridi in dentientibus præsertim; symptomata ingravescunt ad quartum usque diem; quo quidem die (nonnunquam quinto) in fronte & facie maculæ parvæ, rubræ, pulicum morsibus persimiles prodeunt; quæ numero & magnitudine auctæ, racematim coalescunt, & faciem maculis rubris majusculis interstringunt. Hæ maculæ e parvulis, supra cutim paululum elevatis conflantur, quarum protuberantia digito levi, vix oculorum acie deprehendi possit.

A facie, quam primo solum occupant, ad pectus ventremque, crura deinde tibiasque propagantur maculæ; in his autem partibus latæ, & rubræ, superficiem cutis non superantes conspiciuntur. Eruptione morbillorum non perinde deliniuntur

 sym-

symptomata ac in variolis. Vomitus post eruptionem nullus, sed tussicula & febris cum spirandi difficultate intenduntur, in oculos defluxio, somnolentia & inappetentia perseverant. Die sexto aut circiter frons, & facies asperescunt, emorientibus pustulis, ruptaque cuticula, in reliquo corpore maculæ latissimæ sunt, & maxime rubescunt. Octavo circiter die in facie evanescunt, & vix in reliquo corpore permanent. Nono nullæ prorsus sunt, per faciem vero & artus quandoque, & totum corpus in farinam quandam, & squamulas facessunt, & tunc temporis febris, spirandi difficultas, & tussicula augentur. In adultis a calido regimine livescunt primo, mox nigrescunt exanthemata.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔iss. *Syrup. Violar. & cap. Ven. an.* ℥iss. *M. f. Apozema, cap.* ℥iii. vel iv. ter vel quater in die.

℞. *Ol. Amyg. dulc. unc.* ii. *Syr. Violar. & cap. ven. an. unc.* i. *Sacchar. Cand. albiss. q. s. M. f. Eclegma*, de quo sæpius lambat, præcipue quando tussis urget.

℞. *Aq. Cerasor. nigr.* ℥iii. *Syr. de Meon. M.* ℥*i. f. haustus* singulis noctibus sumendus, a primo morbi insultu, usque dum convaluerit æger, dosin augendo vel imminuendo pro ratione ætatis.

Æger se contineat in lecto per biduum post primam eruptionem.

Si post morbillorum discessum, febris, respirandi difficultas, & alia symptomata peripneumoniam mentientia supervenerint, sanguis liberaliter extrahendus e brachio; semel, bis, vel ter, prout opus fuerit, convenienti spatio inter singulas venæ sectiones; atque etiam continuetur *decoctum Pectorale supra descriptum* ut & *Lohoch*, vel *Ol. Amygd. dulc. per se.* Circa diem xii. ab invasione cathartico lenienti purgetur.

Diarrhœa, quæ morbillos excipit, venæ sectione sanatur.

De Variolis.

Distinctæ sunt, vel confluentes, & in dictis invadunt rigor & horror, calor intensus, capitis & dorsi dolor vehemens, vomituritio, in adultis ingens in sudores propensio (& hinc minime confluxuras esse licet conjicere) dolor sub scrobiculo cordis si manu prematur, stupor & somnolentia, nonnunquam & insultus epileptici (in infantibus præsertim) quibus si, dentitione peracta corripiantur, in procinctu esse variolas possis prædicere; ita ut si forte insultum epilepticum sub vesperam patiantur, sequenti aurora in conspectum se daturæ sunt variolæ, mites ut plurimum & rarissime confluentes. Quarto inclusive ab invasione die, nonnumquam serius, raro tamen ante illum erumpunt, quo tempore, vel minuuntur symptomata, vel prorsus evanescunt. In eruptione autem subrubræ primo pustulæ tenuissimarum acicularum puncta æquantes, sparsim se produnt per faciem, collum, pectus, & corpus universum; tunc in faucibus dolor, qui cum pustulis surgentibus augetur. Circiter octavum a primo insultu diem intervalla pustularum prius alba rubere jam incipiunt, in tumorem attolli, & dolore tensivo affici; extenduntur palpebræ, & ut vesica inflata, oculos claudunt. Proxime a facie intumescunt manus, digitique distenduntur, pustulæ faciei antea leves & rubræ, jam asperæ (primum maturationis indicium) & subalbidæ apparent; succum insuper luteum, colore a flavo non abludentem evomunt, faciei & manuum inflammatio jam summa in pustularum interstitiis colorem exhibet floridum, & rosarum Damascenarum æmulum, quem quidem colorem, quo mitiores sunt variolæ, eo magis tum pustulæ tum cutis interjecta ad amussim exprimunt. Quæ faciem occupant pustulæ, asperiores quotidie ac magis flavæ pro maturationis ratione; quæ manus, & reliquum corpus minus asperæ albæque magis conspiciuntur indies. Die undecimo faciei tumor & inflammatio recedunt, pustulæ & justam magnitudinem (viz. pisi grandiusculi) adeptæ exarescunt deciduntque. Decimo quarto, vel quinto pereunt funditus; manuum autem pustulæ pertinaciores, albæ adhuc & recentes die uno aut altero moras trahunt, & tandem dirumpuntur; cæteræ autem, faciei nimirum & corporis desquamantur, & in facie squamulis hisce furfuraceis succedunt foveæ. Per totum morbi decursum alvus vel prorsus constipatur, vel rarissime dejicit. Maxima eorum pars, qui ex hoc morbo pereunt, octavo die in discretis, undecimo autem in confluentibus intereunt. Quippe cum in discreto hoc genere promoventur sudores tum cardiacis, tum regimine calidiore, prædicto die facies, quæ turgida & per interstitia pustulis interjecta inflammari debuerat, e contra flaccida reperitur, & albescens, pustulis nihilominus rubentibus, & elevatis, etiam post

ægri

ægri mortem, sudor, qui huc usque manaverat, derepente evanescit, æger interim phrenitide corripitur, anxietate, jactatione, ægritudine vehementibus, urinam parce reddit ac frequenter, & tandem paucissimarum horarum spatio ad plures migrat.

In confluentibus eadem symptomata (sed atrociora (febris scilicet, anxietas, ægritudo, vomituritio, &c. immanius sæviunt, licet non ita prompte, ac in discretis, in sudores dissolvitur æger. Diarrhœa nonnunquam eruptionem præcedit, & ad diem unum aut alterum post illam protrahitur, quod in discretis vix contingit. Tertio die aut citius, raro tardius, erumpunt; & quo citius, eo magis confluunt. Quandoque ad quartum vel quintum diem differtur eruptio ob atrox aliquod symptoma, v. gr. acutissimum dolorem in lumbis, nephritici æmulum, in latere pleuritici, in artubus rheumatici, in ventriculo cum ingenti ægritudine, & vomitu. Non perinde, ac in discretis, mox ab eruptione remittunt symptomata, sed & febris & alia symptomata ad multos etiam dies post eruptionem pustularum ægrum discruciant; nunc erysipelatis ritu, nunc morbillorum erumpunt, eruptionis licet tempore plane distinguantur. Crescente morbo, non in molem aliquam spectabilem attolluntur; sed in facie sibi invicem implicitæ, tanquam vesicula rubra vultum omnem contegunt, quem maturius elevant quam discretæ: postmodum ad instar pelliculæ vultui agglutinatæ cutis superficiem non admodum superant. Præterlapso die octavo, pellicula alba quotidie paulatim magis exasperatur, colore fusco: intensus magis est dolor cutis, donec tandem in truculentiori morbo non nisi post diem vicesimum latioribus laminis desquamatur. Hoc interim observatu dignum, quod quanto pustulæ maturescentes propius ad colorem subfuscum vergunt, eo deteriores lentius abscedunt; quo magis autem flavescunt, eo minus confluerint, & ocyus se proripiunt. Ubi primum deciderit pellicula, nulla scabritie vultus afficitur, at vero mox illam excipiunt squamulæ surfuraceæ, indolis perquam corrosivæ, quæ foveas relinquunt patentiores, & sæpe cicatrices. Quandoque humeri & dorsum cuticula denudantur. Morbi periculum a pustularum frequentia, & numero in facie sola, æstimandum. Pustulæ manuum, & pedum majores, & quo altius ab extremitate artuum ascenderis, eo sensim minores, & contractiores extant. In adultis salivatio, infantibus diarrhœa (licet non ita certo) confluentium comes. Ptyalismus nunc cum eruptione se prodit, nunc biduo triduove præterito; materiam primo tenuem, die undecimo viscidiorem ægerrime, excreat. Siticulosus est æger, voce rauca, somnolentia, & stupore ingentibus corripitur, inter bibendum subinde tussit, & potus per nares revertitur. Tunc cessat ut plurimum salivatio, cui nisi faciei intumescentia (quæ licet hoc ipso die pro morbi genio aliquantisper remitti debeat, non tamen nisi post diem unum alterumve omnino recedere debet) & manuum jam insigniter incipiens, & diutius perdurans suppetias tulerint, ægro protinus moriendum est. Diarrhœa non ita mature infantes occupat ac ptyalismus adultos. In utraque variolarum specie febris ab insultu ad eruptionem dominatur, inde dat inducias ad pustularum maturationem, qua peracta, definit. Superveniunt a malo regimine symptomata anomala, qualia sunt, pustularum flacciditas & subsidentia, phrenitis, coma, maculæ purpureæ pustulis interspersæ, & in earum summitate maculæ nigræ exiguæ in medio subsidentes, sanguinis mictus, & sputum sub initio morbi, urinæ suppressio.

Separationis tempus cum febrili ebullitione tribus, vel quatuor primis diebus transigitur. Expulsio per reliquum morbi tempus, mediantibus parvis abscessibus, in carne perficitur.

Dies, in quo maxime periclitatur æger, in confluentibus, in minime crudo, maxime vulgari genere, a primo morbi insultu, est undecimus, in crudiore adhuc, decimus quartus, & in crudissimo, decimus septimus; nonnunquam tamen, sed rarius, non ante diem vicesimum moritur æger. Quinimo per spatium illud omne, quod inter dies undecimum, & decimum septimum interjacet, appetente vespera, molestissimo inquietudinis paroxysmo, quotidie vexatur æger.

Mittatur sanguis quovis ex tribus primis diebus ab invasione ad unc. ix. vel x., & postea *Vomitorium* exhibeatur *ad* ℥j. vel ℥iß. *Infusionis Croci Metallorum*.

His primis diebus diluatur sanguis frequenti potatione cerevisiæ tenuis lupulatæ, cui vitrioli spiritus immisceatur usque ad plenam pustularum eruptionem.

Cum variolæ omnes eruperint (quod ut plurimum est sexto die post invasionem) vespe-

vesperi propinetur *Syr. de Mecon.* ℥j. quæ repetatur dehinc singulis noctibus ad diem decimum post invasionem. Et nocte, si variolæ e confluentium genere fuerint, augeatur dosis ad ℥iß. quæ dein repetatur ad ℥j. mane, & ad ℥iß. sero, singulis noctibus, donec æger convaluerit.

Si syr. de mecon. minus congruat, substitui possit *Laudan. liquid.* viz. *gutt. xviij. pro* ℥j. *Syrupi*, *& gutt. xxv. pro unc.* jß. Hoc interim observandum, quod si paregoricum bis in die exhibitum orgasmum compescere non valeat (quod in variolis insigniter confluentibus, sub finem harum sæpe accidit) tum octava quaque hora exhibendum, vel sæpius, si opus fuerit.

At si variolæ interdistinctæ fuerint, satis erit, ut solummodo singulis noctibus post plenam eruptionem exhibeatur paregoricum; atque etiam in minori dosi.

Qualiscumque autem generis variolæ fuerint, atque etiam qualicunque morbi tempore, si phrenitis acciderit, omnino oportet ut inordinato spirituum motui frænum injiciatur, ac proinde si prior paregorici dosis metam non attingat, alia atque alia assumatur, donec tumultus penitus compescatur, interposito inter singulas doses spatio aliquo, ut pernoscere valeamus, utrum dosis ultima id, quod quærimus, præstiterit, antequam nova ingeratur.

Si omnimoda urinæ suppressio acciderit, æger e lecto eximatur, & aliquantulum obambulet.

Si saliva ob calorem fit adeo viscida, ut expectorari non possit, tum gargarisma cum syringa sæpe in fauces injiciatur. Componatur *e Cerevisia tenui*, vel *aq. hord. cum Melle Rosarum*, vel sequens usurpari poterit.

℞. *Cort. Ulmi* ℥vj. *rad. Glycyrrhiz.* ℥ß. *Passul. enucleat. N.* xx. *rof. rub.* p. ii. *coq. s. q. ad* ℔ i, *in Colatur. dissolv. oxymel. simp. & mell. Rosar. an.* ℥ii. *M. f. Gargarisma*.

Si epispastico opus fuerit, amplum satis & acre nuchæ applicetur nocte ista, quæ magnam morbi crisin præcedit, mox ab assumpto paregorico, plantis quoque pedum applicari potest allium, a die octavo, usque ad morbi finem, singulis diebus renovandum.

Si infans de symptomatibus dentitionem comitantibus jam secutus, derepente spasmo corripitur, hic cogitandum est, convulsionem istam, fortassis a naturæ conatu, quæ variolas, scarlatinam febrem, aut morbillos, in corporis habitum protrudere satagit, pendere, applicetur itaque emplast. epispasticum nuchæ, lecto quam primum committatur æger, exhibeatur insuper cardiacum, cui paregorici pauxillum est admiscendum, puero nempe trienni *Laud. Liquid. gutt.* v. *in aq. Epidem. conchl.* i.

Si die undecimo, vel alio quovis post eum, febris secundaria cum inquietudine, jactatione & cæteris id genus symptomatibus, usque adeo efferatur, ut paregoricis utcunque repetitis sufflaminari nequeat; & mors quasi immineat, tum sanguis in satis magnam quantitatem illico detrahatur, nempe ad unc. xii. vel circiter, atque porro repeti possit vel bis in sequentibus diebus, si symptomatum ratio idem postularit; at non alias. Catharsis etiam blanda die decimo tertio (non antea) vel quovis alio die eum insequente (modo venæ sectio præcesserit) institui possit, nempe ex *Electuarii Lenitivi* ℥i. *dissolut. in aq. Cichor. vel lactis Alexiter.* ℥iv. Veruntamen nec venæ sectio, nec catharsis impediunt, quo minus paregorica in usum veniant, quæ (haud obstantibus iis) tam quoad largam dosin, quam repetitam exhiberi debent, si opus adhuc fuerit: nam ad hæc in hoc morbo semper confugiendum.

Quando pustulæ perfecte exaruerint, inungatur facies linimento ex æqualibus partibus *ol. Amygd. dulc.* & *Pomat.* per biduum, ac non ultra.

Die xxi. post invasionem mittatur sanguis e brachio; & sequenti die catharsis celebranda, quæ porro alternis diebus ad tres alias vices repetatur.

Quoad regimen, a lecto abstineat ad sextum diem post invasionem, in quo postea se contineat usque xvii. non aliis stragulis tectus, quam quibus sanus uti solebat.

Jusculi avenac. hordeac. pomis coct. & cerevisia tenui victitet, & post undecimum diem vini Hispanici cochlearia iv. vel v. bis in die exhibeantur, si æger voluerit.

Si crurum tumor non evacuationibus præscript. cedat, tum fota fol. malv. verbasc. sambuc. lauri, cum floribus camæmel. & melilot. in lacte coct. facile fugatur.

Si primis morbi diebus æger hæmoptoe laboret, vel urinam reddat sanguineam, & tinctura, quæ in capite de hæmoptoe præscribuntur, sexta quaque hora (donec symptomata ista prorsus cessaverint) diligenter exhibeantur. Quo etiam casu paregorica liberali manu propinanda.

De

De Choreæ Sancti Viti.

Convulsionis species quædam est, pueros puellasve a decimo ætatis anno ad pubertatem invadit, prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more, manum ejusdem lateris, vel pectori vel alii alicui parti applicitam, nequit continere in eodem situ horæ momento, sed in alium situm & locum convulsione distorquebitur, quicquid æger contra nitatur. Antequam poculum ad os possit adducere, mille gesticulationes, circulatorum instar, exhibebit: Non enim recta linea ori admovet, sed deducta a spasmo manu, huc illuc aliquandiu versat, donec tandem fortuna labiis propius apponens liquorem derepente in os injicit, & avide haurit, dedita tanquam opera, ut spectantibus risum moveret.

Sanguis ad ℥viij. plus minus, pro ætate, ex brachio educatur.

Die sequenti, dimidia pars, vel quiddam amplius, pro ratione ætatis, potionis commun. hauriatur; & vesperi haustus sequens propinetur.

℞. *Aq. Cerasor. nigr.* ℥j. *aq. Epilept. Langii* ℥iij. *Theriac. Andromach.* ℈j. *Laudan. Liquid. gut. viii. f. haustus.*

Potio Cathartic. ad tres vices, alternis diebus, repetatur; & *haustus Paregoricus* iisdem noctibus.

Postea sanguis iterum extrahatur; & ad catharsin, uti prius, revertatur, & sic sanguis mittatur; & alvus subducatur ad tertiam quartamve vicem, spatio tamen inter alternas evacuationes observato, ut nihil periculi ægro immineat.

Diebus a purgatione vacuis sequentia præscribantur.

℞. *Conserv. Absinth. Roman. & flaved. Aurantior. an.* ℥j. *Conserv. Anthos* ℥ß. *Theriac. Andromac. vet. & nuc. moscat. condit.* ℥iij. *Zingib. condit.* ℨj. *Syr. e succ. citr. q. s. f. Electuar.* de quo capiat ad magnitud. nuc. moschat. mane & hora quinta pomeridiana, superbibendo vini sequentis cochlear. v.

℞. *Rad. Pæoniæ, Enul. Campan. Imperator. & Angelic. an* ℥j. *fol. Rut. Salv. Betonic. Chamedr. Marrub. alb. & summit. Cent. min. an. Mi. Baccar. Juniper.* ℥vj. *Cortic. duor. Aurantior. Incidantur & infundantur frigide in vini Canarini* ℔vj. coletur tantummodo usus tempore.

℞. *Aq. Rut.* ℥iv. *aq. Epilept. Lang. & Bryon. comp. an.* ℥j. *Syr. Pæon.* ℥vi. *M. f. Julap.* cap. cochl. iv. singulis noctibus cubitum iturus, instillando *Sp. C. C. gut.* viii.

Applicetur plantis pedum emplast. e caranna.

Ob recidivæ metum pertundatur ei vena, & ad dies aliquot purgetur, ea ipsa anni sequentis tempestate (vel paulo ante) qua morbus invasit.

Verisimile mihi videtur, quod hæc methodus curationi epilepsiæ adultorum convenire possit, quod tamen non adhuc expertus sum. Cum vero Chorea *S.Viti* ætates teneras adoriri soleat, in epilepsia adultorum tam sanguinis detrahendi quantitas, quam catharticorum dosis adaugeantur.

De Apoplexia.

Somnus est profundissimus, & omnimoda sensus & motus privatio, excepta respiratione, quam ægri habent difficilem cum stertore.

Mittatur sanguis e brachio ad ℥xij. quamprimum, ac postea ex venis jugularibus ad ℥viij. deinde *Vomitorium ex* ℥iß. *vel uno, ii. Infus. Croc. Metal.* propinetur statim.

Emplast. Epispastic. satis amplum ac forte cervici applicetur.

Dum hæc aguntur, erectus sedeat æger in lecto, nec stragulis nimis obrutus.

Sal Armoniac. optime rectificatus admoveatur naribus.

Finita vomitorii operatione, subinde exhibeantur cochl. iii. vel iv. sequentis julapii.

℞. *Aq. Rutæ* ℥iv. *aq. Bryon. compos. & Antiepilept. Lang. an.* ℥j. *Spir. C. C. gut.* xx. *Sacchar. Crystall. q. s. f. Julap.*

Vel *Cochleare i. Sp. Lavendulæ comp.* per se propinari possit bis vel ter, durante paroxysmo, hora dimidia vel integra interposita.

Cavendum est, ne cardiaca plus justo calida, ac nimis frequenter (uti mos est) exhibeantur; nam quacumque demum specifica virtute pollere videantur, plus damni quam emolumenti ægro apportant, utpote quæ humores fundere (ac proinde malum augere) apta nata sunt; quod etiam incommodum non minus infertur ex nimia stragulorum congestione.

Paroxysmo jam finito, ad præcavendam recidivam sequentia exhibeantur.

℞. *Pil. Cocb. mai.* ℈ij. cap. tertia quaque die per 6. vices hora 4. matutina superdormiendo.

℞. Con-

℞. *Conserv. flor. salv. Rorismarin. an. unc.* i. *Conserv. flaved. Aurant.* ʒvj. *nuc. Moschat. condit. & Zinzib. condit. an. unc.* ß. *Theriac. Androm. vet.* ℥ij. *pulv. elect. diamb. diamosch. dulc. an.* ℥j. *cum. s. q. Syr. condit. citr. f. opiata*, ad magnitudinem castaneæ mane & sero, superbibend. *aq. Epilept. Lang. Coch.* ij.

℞. *Ambr. gris.* ʒß. *ol. destil. sem. Anisi, cinnamom. nuc. moschat. an. gutt.* ij. *ol. Charyophil. gut.* j. *Sacchar. in aq. flor. aurantior. solut. unc.* iv. *f. s. a. Tabellæ*, quarum capiat unam ad libitum.

Ab usu potus generosioris cujusvis sibi temperet, vescatur jusculis avenaceis, hordeaceis, ut & ex pullis gallinaceis confectis, & quandoque etiam (præcipue inter purgandum) carne pullorum, agnorum ac id genus ciborum eupepton.

De Ophthalmia.

Ex oculorum inflammatione patet.

Mittatur sanguis e brachio ad unc. x. Sequenti die sumat potionem purgativam communem, quæ repetenda est per duas alias vices, duobus diebus interpositis; iisdem noctibus sumat *haustum paregoricum ex Syr. de Mecon. unc.* j.

Diebus a purgatione vacuis sumat ter aut quater in die *unc.* iv. *Emulsionis ex sem. frigid. mai. & Papav. alb.*

℞. *Aq. Plantag. Ros. rubr. & Spermat. Ranar. an. unc.* j. *pulv. Tutiæ preparat.* ℥j. *f. Collyrium*, cujus guttæ aliquot instillentur oculis bis in die; at non incipiendum, nisi post primam purgationem.

Si his remediis affectus haud cedat, repetatur venæ sectio semel vel bis, (præcipue si sanguis pleuriticus apparuerit) ut etiam catharsis.

Abstineat ab usu vini & cujusvis liquoris generosi (ab usu etiam ciborum coctu difficilium, & sale conditorum;) & diebus inter purgationes hydrogalam coctam.

Nota, quod sæpe accidit, quod venæ sectione & catharsi utcunque repetitis ophthalmia non cedit; hoc in casu *Paregoric. ex Syr. de Mecon. unc.* j. singulis noctibus exhibitum, curationem sine aliorum suppetiis absolvit.

De uteri Procidentia.

℞. *Cort. Querc.* ℥ij. *Coq. in Aq. font.* ℔iv. *ad* ℔ij. *sub finem addendo Cortic. Granator. contus.* ℥j. *rof. rubr. flor. Granator. an. Mii. dein adde vini rubr.* ℔ß. colatura sit pro fotu, qui cum pannis laneis parti affectæ admoveatur mane horis duabus, antequam e lecto assurgat, & nocte post decubitum, donec symptoma penitus evanuerit.

De Paroxysmo Nephritico.

Adsunt dolor fixus in lumborum regione, urina cruenta, arenularum, aut calculi excretio, stupor cruris e directo renis laborantis, testis retractio ejus lateris, in quo est dolor, nausea & vomitus. Dolor colicus nephritico haud absimilis; licet in quibusdam symptomatibus plane discrepet, quæ recensita in *Capite De Colica biliosa* videas.

Si æger temperamento sanguineo fuerit, mittatur sanguis e brachio affecto reni respondenti ad ℥x., dein *liquoris possetici, cui Rad. Althææ* ℥ij. *incocta fuerint*, *Cong.* j. quam citissime deglutiatur, & enema sequens injiciatur.

℞. *Rad. Althææ & Lilior. an.* ℥j. *fol. Malv. Parietar. Branc. Ursin. & flor. Chamæmol. an. M.* j. *Sem. Lini & Fænugr. an.* ℥ß. *coq. s. q. aq. ad* ℔iß. *M. F. Enema*, Rejectis vomitorio & enemate, *Laudan. Liquid. satis magna dosis* propinetur, viz. *ad gutt.* xxv. vel *Pil. Matth. gr.* xv. *vel* xvi. In senibus vero, & morbo diuturno fractis, ut & vetulis vaporibus obnoxiis (præcipue si sub initium paroxysmi urinam eæ reddant nigram & sabulosam) venæ sectio omittatur; & quoad reliqua, eadem quæ dicta est via omnino procedendum.

In Mictu sanguineo calculo renibus impacto.

Capiat æger, stato quodam die, singulis hebdomadis, *Mannæ* ℥iiß. in seri lactis ℔ij. solutæ.

Conducit aliquando haustus cerevisiæ tenuis liberalior.

In calculo renum grandiori, dolor hebes, & obtusus, nullatenus auctus, sed satis tolerabilis persentitur, nec paroxysmus nephriticus comitatur.

Aquis chalybeatis æger se non tuto committet, nisi prius certo sciat, calculum majorem non esse, quam ut per ureteres viam possit invenire, quod hoc tantum modo certo potest dignosci, si nempe, jam antea, paroxysmum aliquem nephriticum fue-

fuerit perpessus, (cum dolore sævissimo in renum alterutro, per uretherum ductus propagato, vomitu enormi) pro comperto habeat, non tam grandiorem aliquem calculum pelvi concludi, quam lapillorum exiguorum congeriem, quorum unus subinde in uretherem illabitur, atque ita paroxysmum invitat, qui fere non desinit, nisi calculo in vesicam detruso; cum sic se res habeat, nullum est magis efficax remedium, quam aquarum chalybeatarum potatio; quod si calculosus, nullo unquam paroxysmo nephritico fuerit tentatus, cum jam major sit calculus, quam qui ex pelvi possit elabi, devitandæ sunt aquæ ferreæ.

De Dysenteria, Diarrhœa & Tenesmo.

Rigent horrentque, sequitur deinde totius corporis color, quem brevi excipiunt ventris tormina, & hæc, dejectiones crebræ, & mucosæ omnes (nisi quod stercorosæ nonnunquam interponantur) cum ingenti cruciatu & molestissimo viscerum omnium quasi descensu, quoties exoneratur alvus, sanguinis interim lineamentis intertextæ, licet aliquando ne minimum sanguinis per totum morbi decursum admisceatur. Progressu morbi sanguis sincerus quandoque excernitur, & gangræna insanabili afficiuntur intestina. Si æger floreat, vel cardiacis incalescat, febricitat admodum, lingua est subalbida, quadam mucilagine dense obsita, interdum nigra & sicca. Prosternuntur vires, dissipantur spiritus, aphthæ insuper oris interna faucesque obsident, præsertim ubi materiæ peccantis evacuatio adstringentibus præpostere impeditur, non exacto per cathartica morbi fomite. Aliquando exulant febres, agmen ducunt tormina & cætera morbi symptomata sequuntur.

In diarrhœa humores excrementitii sine sanguine aut intestinorum exulceratione excernuntur.

In tenesmo assidua est desidendi cupiditas; nihil tamen præter mucosum quoddam & subcruentum aut purulentum rejicitur.

Mittatur sanguis e brachio quamprimum, eademque nocte *Paregoricum* propinetur; & mane sequenti *Potio purgans communis*, repetenda alternis diebus ad duas alias vices, & *Paregoricum* post purgationes, quamprimum suo defunctæ sunt munere, ac diebus a purgatione vacuis, idem mane & sero est exhibendum.

Post venæ sectionem & catharsin semel celebratam, per totum morbi decursum, sequens cardiacum exhibeatur.

℞. *Aq. Ceras. nigr. & fragor. an* ℥iij. *Aq. Epidem. Scord. comp. & Cinnam. hordeat. an.* ℥j. *Margarit. præparat.* ʒiß. *Sacchar. crystal. q. s. adde Aq. Rosar. Damascen.* ℥ß. *ad gratum saporem, m. f. Julap.* de quo cap. cochl. iv. vel v. in languoribus, vel ad libitum.

Potus sit lac coctum cum aquæ triplo, vel *Decoct. Alb.* ut.

℞. *C. C. calcin. & Mic. panis alb. an.* ℥ij. *coqu. in Aq. font.* ℔iij. *ad* ℔ij. *postea s. q. Sacchar. Albiss. edulcoretur.* Vel si dejectio virium postulaverit. *Aq. font.* ℔ij. *cum Vin. Canarin.* ℔ j. *simul. coctæ*, pro potu frigide assumantur.

Cum per tres vices purgatus fuerit æger, tota curatio usui *Laudani* bis vel ter in die repetiti postea incumbit, nisi quod *Enema ex Lact. vaccin.* ℔ ß. *& Theriac. Androm.* ʒiß. subinde injiciatur, quod in alvi egestionibus mire confert.

Cum alvi fluxus in diarrhœam tantum assurgat, phlebotomia, & catharsi præscriptis omissis, seq. bolus singulis matutinis exhibeatur.

℞. *Rhabarb. pulv.* ʒ j. (*plus minus pro ratione virium*) *cum s. q. Diascordii. f. Bolus, addendo Ol. Chym. cinnam. gutt.* ij.

Noctibus insequentibus Paregoricum *ex Aq. cinnam. hordeat. unc.* j. *& Laudan. Liquid. gutt.* xix. exhibeatur.

Ubi tormina sicca sine dejectionibus excruciant, curantur diluendo sero lactis frigide propinato, tepide injecto; ut in cholera morbo pullorum jusculo, aut lacte cerevisiato.

Si hic morbus diutius excurrat, adeo ut omnis ejus vis in rectum intestinum decumbat, cum assidua desidendi cupiditate, diæta analeptica instituatur, & liquor aliquis cardiacus pro libitu ingeratur, ut restaurari possint vires, quibus redeuntibus tenesmus sponte se proripit.

In dysenteria male curata dolores aliquando ægrum ad annos aliquot discruciant; in hoc casu phlebotomia repetita pristinam sanitatem restituet.

Notandum est, quod in constitutionibus huic morbo minus faventibus, omissis evacuationibus, dysenteria laudano solo sanatur, quod mane & sero repetendum, donec symptomata penitus evanuerint, vel etiam ter nycthemeri spatio, si opus fuerit.

De Colica biliosa.

Intestinorum dolor atrocissimus est, per horas aliquot affligit febris in hunc morbum desinens, qui aut quasi injecta fascia constringit, aut in punctum contractus quasi terebello perforat; subinde remittitur, mox recrudescit. Sub initio non ita certo ad unum aliquod punctum determinatur, neque tam crebra vomituritio, neque alvus ita pertinaciter catharticorum vim eludit; quo autem magis augetur dolor, eo obstinatius in puncto figitur, vomituritio frequentior, & major alvi adstrictio, colica tandem in iliacam transeunte. A nephritide sic distinguitur. 1. Dolor nephriticus fixus in rene est, & ab eo ad testem exporrigitur secundum longitudinem uretheris. Colicus vero vagus est, & cinguli instar medium ventrem affligit. 2. A pastu colicus dolor augetur: nephriticus potius imminuitur. 3. In colico dolore, ab excretione per alvum & per vomitum majus levamen emergit, quam in nephritico. 4. In dolore nephritico urina primum clara & tenuis, postea aliquid subsidet, & tandem arenulæ aut lapilli excernuntur: In colica urinæ ab initio crassiores existunt.

Sanguis e brachio paulo liberalius educatur, & post horas iii. vel iv. *Anodynum* exhibeatur. Postero die *Catharticum Lenitivum* & interposito die uno, ad tertiam vicem propinetur.

At si malum hoc fructibus horariis, vel aliis cibis avide ingestis, originem debeat, tum ventriculus ante omnia lacte cerevisiato affatim hausto eluendus est; quo exantlato anodynum propinandum est; sequenti autem die vena secanda est, & in ordine præscripto procedendum.

Ubi hic morbus minus perite tractatus diutissime fatigaverit, & ægrum pene confecerit, liberalior, sive aquæ epidem. sive alius cujuscunque, qua sanus maxime delectabatur, usus, ægrum hoc tempore ultra spem omnem juvit.

De Cholera morbo.

Intra Augusti limites se continens, vix in priores Septembris hebdomadas evagatur. A crapula & ingluvie excitatus similis effectus, nullo temporis discrimine insurgit, qui licet eodem curetur modo, alterius tamen est subsellii. Adsunt vomitus enormes, ac pravorum humorum cum maxima difficultate & angustia per alvum dejectio; ventris ac intestinorum dolor vehemens, inflatio & distentio, cardialgia, sitis, pulsus celer ac frequens, parvus & inæqualis, æstus & anxietas, nausea molestissima, sudor, crurum & brachiorum contractura, animi deliquium, partium extremarum frigiditas, & similia, quæ ægrum in 24. horarum spatio interimunt.

Pullus tener in tribus circiter aquæ font. congiis elixetur, ut carnis saporem vix perceptibilem liquor referat, hujus decocti vel (defectu ejus) liquoris posseticí capaciores aliquot cyathos æger tepide exhauriat; & eodem tempore ex eodem liquore *Enemata* successive repetenda. Haustibus & clysteribus *Syr. Lactuc. Violar. Portulac. Nymph.* *eorumve* alicujus uncia subinde admisceri poterit.

Exantlato hoc eluvionis penso (quod iii. vel iv. horas sibi vendicat) *Paregoricum* curationi coronidem imponit.

Si non accesserit Medicus, nisi postquam æger vomitu & dejectionibus per multas horas continuatis fuerit exhaustus, & jam frigescant membrorum extrema, tum ad *Laudanum liquidum* confugiendum est in paulo majori dosi (viz. *Laudan. liquid. gutt.* xxv. *in Aq. cinnam. fort. unc.* i.) & cum cessaverint symptomata, nihilominus mane & sero quotidie est repetendum; at in minori dosi, donec pristinas vires receperit.

Est species quædam choleræ morbi infantibus valde familiaris, ac sæpenumero funesta, ex dentitione vel crapula originem ducens.

Horum ætas tenella minime fert, ut diluatur ventriculus larga liquorum potatione, multo minus, ut catharticis tumultus major in humoribus excitetur, sed curationem *Laudano* solo aggredi oportet; quamobrem *gut.* ii. iii. vel iv. vel *plures*, pro ratione ætatis, cochlear j. cerevisiæ tenuis vel aquæ cujusvis appropriatæ instillatæ exhibeantur, repetanturque, ut opus fuerit.

De Colica Pictonum.

Est species quædam colicæ, quæ degenerare solet in paralysin, & motus omnimodam manuum ac pedum depravationem; quam hoc nomine *Riverius* in capite de paralysi indigitat, & apud insulas Caribum notissima est, utpote quæ magnam vim hominum infestat.

Hunc

Hunc dolorem atrocissimum sanat *Balsam. Peruv.* frequenter ac in magna dosi exhibitum, nempe, si *ejus gut.* xx. xxx. vel xl. *Sacchar. Albiss. cohl.* i. *instillentur*, & bis vel ter in die dentur: at paralysis huic remedio haud cedit.

De Iliaca passione.

Peristalticus intestinorum motus invertitur, propinata cathartica & injecta enemata in emetica statim transeunt, alvi fæces per vomitum rejiciuntur.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad unc. ix. vel x. post aliquot horas exhibeatur sequens pulvis.

℞. *Resin. Scammon. vel (defectu ejus) Resin. Jalap.* gr. xii. *Calomelan. Turpet.* ℈j. *m. f. Pulvis;* cap. e cochl. i. lactis vaccini, superbibendo ejusdem lactis cochl. i. vel alterum, vel si forma pilularum magis arrideat.

℞. *Pil. ex duobus* ʒß. *Calomel. Turpet.* ℈j. *cum s. q. Balsam. Peruv. f. Pil.* iv. sumend. e cochl. i. syr. violarum.

Sin autem æger hoc remedium per os rejecerit, *Laudan. Liquid. gutt.* xxv. *Aq. Cinnamom. fort.* ʒß. instillatæ statim propinentur; cum vero horum usu vomituritio, ac ventris dolores remiserint, catharticum dictum iterum exhibeatur, verum si anodynorum virtute ac vi jam penitus infractis vomituritio ac dolor iterum redierint, cathartico interim in corpore restitante, ad usum paregorici supra descripti revertendum, idemque eo usque repetendum quarta vel sexta quaque hora, donec intestinis quies omnino inducatur, quo quidem tempore catharticum operationem suam per sedes exercet.

Nec sane abs re fuerit elapsa una, aut altera post venæ sectionem hora, clysterem aliquem, ex iis qui potentius operantur, injicere, fumum scilicet nicotianæ, ex tubulo inverso, per vesicam majusculam, in intestina validissime insufflatum, quæ quidem operatio post aliquot horas reiterari debet, nisi citius meatus deorsum pateat.

Finita operatione cathartici, sumat sequentem haustum.

℞. *Aq. Cinnam. fort. unc.* i. *Laudan. liquid. gutt.* xxv. *m. f. Haustus*, qui porro repetendus est bis, ter, vel sæpius in die, donec vomituritio, & dolor penitus cessaverint, atque etiam, istis symptomatibus cessantibus nihilominus ad curationem confirmandam per aliquot adhuc noctes capiat idem paregoricum in minori dosi cubitum iturus.

De Fluxu Menstruorum immodico.

Menstruorum fluxus, naturaliter constitutus, capacitatem testæ ovi anserini implet. Patet autem immodicus ex difficili tolerantia, virium lapsu, inappetentia, cachexia, colore cadaveroso, & pedum intumescentia.

Mittatur sanguis e brachio ad unc. viii. sequenti mane sumatur *potio purgativa communis*, repetaturque alternis diebus ad duas alias vices; & noctibus post purgationem *Paregoric. e Syr. de Mecon.* exhibeatur.

Diebus a purgatione vacuis sumat sequentia.

℞. *Conserv. Rosar. sicc.* ℥ij. *Trochisc. de terra Lemnia* ℥iß. *Cort. Granator. Corall. rub. preparat. & boli Armen. an.* ℈j. *cum s. q. Syr. Cydonior. f. Elect.* de quo sumat ad magnitudinem nucis moscat. maj. mane & hora quinta pomeridiana, superbibendo sequentis julapii cochl. vi.

℞. *Aq. Germin. Querc. & plantag. an.* ℥iij. *Aq. Cinnamom. hordeat. & Syr. de Rosis siccis an.* ℥i. *Sp. Vitriol. q. s.* ad gratam aciditatem.

℞. *Fol. Plantag. & Urtic. an. q. s. Contundantur simul, & succus exprimatur, & postea clarificetur*, de quo cap. cochl. iv. vel v. sæpiuscule ad libitum.

Post primam purgationem applicetur emplast. seq. regioni lumborum.

℞. *Emplast. de Minio & ad Herniam an. part. æq. extendantur super alutam, f. Emplastrum* regioni lumborum admovendum.

De Colica hysterica.

Est species quædam, seu potius insigne ac valde usitatum affectionis hystericæ symptoma, cui comitem se adjungit dolor circa scrobiculum cordis atrocissimus, uti etiam humorum viridi colore per vomitionem ejectio.

Primo, quo saburra vitiosorum humorum in ventriculo contentorum minus impediat paregorici efficaciam, satis magna quantitas *liquoris posseti* affatim ingurgitetur, atque iterum per vomitionem rejiciatur, nempe *ejusdem liquoris Cong.* iß. quo peracto *Laudan. liquid. gutt.* xxv. *in Aq. Epidem. vel alius vehiculi unc. i.* propinetur.

In usu paregorici hoc notandum, quod eo

usque repetendum est, donec symptomata omnia penitus cessaverint, debitum interea tempus interjiciendo, ut dijudicare valeamus, quid prior dosis effecit, antequam novam ingeramus.

Si sanguineo temperamento præditus sit æger, vel si antea hoc symptomate haud multum infestatus fuerit ac viribus fractus, hoc in casu primum a brachio detrahendus antequam vomitorium præscriptum propinetur.

Hac ipsa methodo clavus hystericus curatur. Sin vero colica hysterica diuturnior fuerit per paroxysmos affligens: tum in eorum intervallis, sive extra paroxysmum, seq. usurpentur.

℞. Zedoar. subtiliss. pulv. ʒj. *cum s. q. Syr. e conditur. citri. f. Bolus*, sumendus mane & sero per xxx. dies, superbibendo sequentem infusionem.

℞. Zedoar. incis. minutim unc. ß. *vini Canar. unc.* iv. *infundantur frigide per* xij. *horas; deinde colentur pro usu*, vel *Balsam. Peruv.* ut in colica Pictonum, usurpetur.

Quæ de colica hysterica hic dicuntur, de colica etiam hypochondriaca dicta sunt: at & hoc diligenter advertendum.

Utriusque affectus natura sibi vindicare videtur, ut alia atque alia tententur, donec tandem ad illud remedium perventum fuerit, cui quasi genuine morbus cedit: tametsi ut plurimum chalybs in primis confert.

Colica hysterica tam in hypochondriacis, quam hystericis sæpissime in icterum desinit, qui sensim sponte sua facessit; sin autem longas moras nectat, exhibeatur apozema sequens.

℞. Rad. Rub. Tinctor. curcum. an. unc. i. chelidon. maj. cum toto & summitat. centaur. an. M. j. coq. in æqualib. partibus Vini Rhenani & Aq. fontan. ad ℔ij. *colatur. dissolv. Syr. de* 5. *radicibus unc. ij. m. f. Apozema*, de quo capiat ℔ß. calide mane & sero, usque dum convaluerit.

De Ictero, colica neutiquam progressa.

Color flavus in toto corpore, præsertim in oculorum albis est conspicuus, quo quidem colore objecta omnia apparent afflictis tincta, corporis pruritus, segnities, & lassitudo, linguæ amaror, vomitus biliosus interdum, singultus, egestio alba, urina crocea & pannum immersum eodem colore inficiens, morbum indigitant.

Exhibeatur *potio purgativa communis*, dein aggrediatur usum sequentium; & durante eorumdem usu, catharticum præscriptum quarto quoque die exhibeatur.

℞. Conserv. Absinth. Rom. conserv. flaved. Aurant. an. unc. i. Angelic. condit. nuc. moschat. condit. pulv. Ari compos. & chalyb. cum aceto præparat. an. unc. ß. *Extract. Gentian. & cremor. Tartar. an.* ʒij. *croc. Anglic. pulv.* ʒß. *cum s. q. Syrup. de* 5. *radicibus f. Electuarium*, de quo cap. ad magnitud. nuc. moschat. mane & hora quinta pomeridiana (vel vice electuarii sumat pilulas chalybeatas) superbibendo post matutinam dosin *aquarum mineralium purgantium* ℔iv. & post pomeridianam dosin *Apozemat. in colica hysterica descript. lib.* ß.

At si signa hydropis adfuerint, tam mane, quam sero apozema superbibat.

Si vel his diu continuatis morbus adhuc perstiterit, ad *aquas ferreas* eundum est, quæ ex ipso fonte sunt bibendæ.

Ad præcavendum abortum.

Eadem præscribenda, ac in fluxu mensium immodico, omissis solummodo catharsi & succis.

De immodico Lochiorum fluxu.

Fluxum lochiorum naturalem tria constituunt, sanguis scilicet purus, copiosus, per triduum primum fluens; dehinc sanguis aquosus, loturæ carnium crassiori similis per quatriduum præter propter durans; hinc postmodum materia viscosa & mucilaginosa, pauco aut nullo sanguine permista, per quinque aut septem dies prodiens, & sic porro ad mensis finem.

Fluxus autem eorum immodicus dijudicandus est ex virium defectione, animi deliquio, sanguine grumoso effluente, cibi fastidio, dolore in hypochondriis, ventris tensione, pulsu debili & frequenti, visus obtenebratione, aurium tinnitu, & convulsionibus.

Victus incrassans instituatur, & potus sequens addatur.

℞. Aq. Plantag. vin. rubr. an. lib. i. coq. simul ad tertias, & deinde edulcoretur s. q. sacchar. albiss. cujus, cum frigescat, cap. *lib.* ß. bis vel ter in die.

Interim julap. aliquod hystericum (at satis mite) subinde propinetur, & nodulus sequens naribus applicetur.

℞. Gal.

℞. *Galban. Assæ fœtid. an.* ℥ij. *castor. sal. succin. volatil. an.* ʒß. *m. f. nodulus*, vel

℞. *Sp. salis Armoniaci* ʒij. quem sæpe olfaciat.

De suppressione Lochiorum.

Intumescit venter, dolor gravativus imum ventrem, lumbos & inguina occupat, facies rubescit, difficilis est respiratio, perturbantur oculi, rigores, febres acutæ adsunt, animi deliquia, sudores frigidi, pulsationis & ardoris sensus in utero, paralysis in partibus inferioribus, ut & interdum epilepsia. E vestigio lecto addicatur, & *Emplast. hystericum* umbilico admoveatur quamprimum, elect. seq. adhibeatur.

℞. *Conserv. Absinth. Rom. Rut. an. unc. i. Trochisc. e Myrrh.* ʒij. *Castor. croc. Anglic. sal. Armoniac. & Assæ fœtid. an.* ʒß. *cum s. q. Syr. e* 5. *radicib. f. Elect.* cap. ad magnitud. nuc. moschat. quarta quaque hora, superbibendo de julap. cochl. 4. vel 5.

℞. *Aq. rutæ unc.* iv. *Bryon. compos. unc.* ij. *Sacchar. cand. q. s. f. Julap.* vel sumat *Trochisc. de Myrrh.* ℈j. quarta quaque hora.

Si tota prædictorum quantitas consumatur, & lochia adhuc supprimantur, *Laudanum* unica saltem vice exhibendum ut *Laudan. liquid. gutt. xiv. in Aq. Bryon. compos. vel Laudan. solid. gr.* iß. *cum Assæ fœtid.* ℈ß. *in pilulas duas redactum.*

Si hæc nihil proficiant, tum enema ex lacte saccharato, unica saltem vice injiciatur.

De Hydrope.

Foveæ a digitorum impressione in surarum parte inferiori sub noctem conspicuæ mane evanescentes, hoc malum primum indicant, maxime si spiritus interim ægrius ducatur (haud raro tamen fœminæ prægnantes, & quibus catamenia sistuntur: ut & viri ab asthmate inveterato derepente liberati eodem tumore tentantur) pedibus cruribusque ad extremum extensis, in abdomen ruunt aquæ, & ad ultimum capacitatis suæ limen paulatim distendunt, donec tandem in viscera nobiliora impetu ab iis facto æger submergitur. Pro rata qua partes a morbo obsessæ mole augentur, aliæ magis magisque gracilescunt, urgentibus dyspnœa, urinæ paucitate, & siti intensa. Viros ingravescente ætate; fœminas, ubi jam parere desierint, utplurimum adoritur.

Indicationes curativæ dirigendæ sunt primo ad aquarum evacuationem, deinde ad instaurandum sanguinis robur; quo novus aquarum proventus præcaveri possit.

℞. *Vini albi* ℥iv. *Jalap. subtiliss. pulv.* ʒj. *zinzib. pulv.* ℈. *Syr. de Spin. Cervin. unc. i. M. f. Potio*, sumendaque singulis vel alternis diebus, pro ratione virium donec partes affectæ detumuerint, vel

℞. *Tamarind. unc.* ß. *fol. Senn.* ℥ii. *Rhei* ʒiß. *Coq. in s. q. aq. ad unc. iii. in Colatur. dissolv. Mannæ & Syr. Ros. solut. an. unc. i. Syr. de Spin. cervin. unc.* ß. *Elect. e succ. Rosar.* ʒiii. *M. f. Potio*, sumenda ut supra, vel

℞. Pil. *ex duob.* ℈i. *Elater. gr. iii.* Ol. *Chym. Caryophyl. gutt. ii. f. Pil. N. iii.* cap. summo mane, repetanturque, ut opus fuerit, vel

℞. *Gambugii gr. xv. vin. alb. & aq. Cichor. an. unc.* ß. *M. f. Potio* sumenda ut supra, vel

℞. *Cortic. interior. Samb. & lact. & aqu. partibus æqu. e ligno derasi M. iii. coq. in aq. mistorum* ℔ii. *ad* ℔i. colaturæ capiat dimidiam partem mane, & alteram sero quotidie, donec convalescat. At hoc remedium, nisi in corporibus, quæ facillime purgativis cedunt, nihil confert.

Circa usum catharticorum in hoc morbo hæc tria advertenda sunt.

Primo, utrum ægri corpus facile, an vero difficulter catharticis cedere soleat, cum iis qui facile purgantur *Syr. de Spin. Cervin. solus ad unc.* i. exhibitus, aquas sat copiose eliciat; in illis vero, qui difficulter purgantur, cathartica supra descripta, utut valida, vix scopum attingant.

Secundo, cathartica omnia, quæ segnius operantur, magis officiunt quam prosunt; quamobrem purgatio paulo fortior & nimia, justo debiliori est præferenda.

Tertio, aquæ ea maxima celeritate exhauriri debent, quam ægri vires ferre queant: ne nimis longa inter purgationes intervalla adhibendo, aq. denuo affatim colligantur.

Est autem ubi medicamenta omnia, qualiscunque demum generis, quæ alvum movent, prorsus omitti possint ac debeant; quoties enim æger constitutione est infirmiori, vel fœmina vaporibus obnoxia, aquarum evacuatio diureticis solum committenda, inter quæ ea sunt efficacissima, quæ ex salibus lixivialibus fiunt; ut,

℞. *Cinerum Genistæ* ℔j. *infundantur frigide*

gide in vini Rhenan. ℔iv. *liquoris per filtrationem colati unc.* iii. mane quinta pomeridiana & sero singulis diebus exhibeantur, usque dum humor evanuerit.

Aquis jam penitus evacuatis calefacientia & corroborantia medicamenta usurpanda; ut,

℞. *Rad. Raphan. Rustican. fol. Cochl. hortens. absinth. vulgar, Salv. summitat. centaur. min. & Genistæ; infundantur in cerevisia forti* pro potu ordinario, qui potus incipienti hydropi aliquando sine catharticis subvenit, vel sequenti utatur.

℞. *Conserv. Cochl. hortens. absinth. Roman. an. unc. i. Extract. Gentian. Absinth. vulgar. & Centaur. min. aa.* ℥iii. *cum s. q. Syr. e cortic. citr. f. Electuarium*, de quo sumat ad quantitatem nuc. moschat. maj. mane, quinta pomeridiana, & vesperi, superbibend. *unc. iv.* sequentis infusionis.

℞. *Rad. Gentian. unc. i. summitat. Genist. Centaur. & Absinth. vulgar. an. M. j. Sem. fænicul. & Petroselin. an.* ℥*ii. incisis minutim affunde vini Rhenani* ℔iv. *stent simul in infusione frigida*, & coletur solummodo tempore usus.

Notandum, cum ad corroborantium usum deventum fuerit, ægrum nullo modo esse purgandum, tantisper dum sanguinis corroborationi navetur opera.

Quod & per salium lixivialium usum omnino observandum; quo quidem tempore pariter corroborare convenit.

℞. *Rad. Raphan. Rustican. unc. iii. fol. Cochl. Hortens. Absint. vulg. salviæ, summitat. Centaur. & Genistæ, an. M. iii. Aurant. incis. N. iii. Infundantur in Congiis vj. Cerevisiæ fortis non lupulatæ, inter fermentandum;* sit pro potu ordinario.

De Gonorrhœa virulenta.

Corripiunt dolor genitalium insolitus, & rotatio testiculorum in non recutitis, macula morbilli æmula glandem occupat, statim a cujus exortu liquor, seminis, instar, exstillat, qui quotidie a seminis colore & consistentia recedens flavescit tandem dilutius ovi vitello, in lue virulentiore virescit, & aqueo humori permiscetur sanguine tincto. Pustula dicta ulcus fit, aphthis infantum simile, indies latius & profundius depascens, superveniente orificii callo. *Verpi non glandis ulcere, sola Gonorrhœa tentantur*. Mox magnus dolor in pene, quaties erigitur quasi manu transversus fortiter constringeretur, noctu præcipue urget, dum æger lecto incalescit. Curvatur penis a frænulo contracto. Accedit ardor urinæ, inter mingendum vix perceptibilis: sed mictu finito, per urethræ ductum acriter urens, maxime qua in glandem desinit. Carunculæ lotii exitum quandoque impediunt, & fortis dolor ac inflammatio nonnunquam superveniunt,

℞. *Mass. Pil. Coch. maj.* ℥*iii. Extract. Rad.* ℨ*j. Resin. Jalap. & Diagryd. an.* ℨß. *cum s. q. Opobalsam. f. Pilul. e singulis drachmis vi.* cap. *iv.* singulis auroris, donec urinæ ardor & color flavus materiæ seminiformis, admodum imminuantur. Postea alternis diebus ad septimanas adhuc duas; ac sub finem bis in septimana, donec humor stillare prorsus cessaverit.

In iis, qui difficulter purgantur, subinde intercalari posset potio communis purgativa, cui addantur, *Syr. e Spin. Cervin. & Elect. e Succ. Rosar. an.* ℥*ii.* vel, curatione minus feliciter succedente *Turbith Minerale ad gr. viii.* exhiberi potest bis vel ter, diebus quatuor interpositis, vel vice *Turbith. Mineral.*

℞. *Pil. ex duob.* ℨß. *Merc. dulc.* ℈j. *cum s. q. Opobalsam. f. Pil. iv.* summo mane sumendæ.

Si æger a dicta catharsi abhorreat, pilulas primo descriptas, tribus auroris continuis sumptas, tum mane & hora quinta pomeridiana quotidie injiciatur clyster sequens, nisi quod semel aut bis in hebdomada, omisso clystere, catharticum imperandum.

℞. *Elect. e succ. Rosar.* ℥vi. *Terebinth. Venet. Vitello ovi solut.* ℨß. *dissolvantur in Aq. hord.* ℔i. *Colatur. adde Syr. Violar. unc. ii. M. f. Clyster.*

Singulis noctibus cap. *Opobalsam. vel Balsam. e Meeb. gutt. xxv. Sacch. frustulo exceptas*. Hujus defectu *Terebinth. Cypr.* ad quantitatem avellanæ substitui possit.

Sit pro potu hydrogala; at cerevisia tenuis in pastubus.

Vel sequentem methodum aggrediatur.

℞. *Pil. ex duobus* ℨß. *Opobalsam. gutt. iii. f. Pil. N. iii.* cap. hora quarta matutina, superdormiendo, repetanturque alternis diebus, vel tertia quaque die. Diebus a purgatione vacuis injiciatur mane & hora quinta pomeridiana clyster super descriptus.

Pro-

Procedente curatione (quacunque ea demum methodo tentetur) sanguinis sub medium curationis semel vel bis mittatur, & diæta refrigerans, incrassans præscribatur, & medicamenta iisdem virtutibus pollentia, qualia sunt *hydrogala*, *Emulsiones ex semin. frig. &c.*

Si penis tumore afficiatur,

℞. *Rad. Althee*, *Lilior. an. unc.* iß. *fol. Malv. Verbasc. Sambuc. Hyoscyam. flor. Chamæmel. Melilot. an. M. i. sem. Lini*, *Fœnugræc. an. unc.* ß. *coq. s. q. Aq. font. & f. fotus* parti affectæ admovendus per horæ unius spatium bis, vel ter in die.

Peracta fomentatione, perungatur pars affecta ol. sem. lin. rec. extract. dein *Emplast. e mucilaginis alutæ agninæ inductum* labiis præputii tumidis circumponatur.

Si ulcus in præputii labiis, vel in subjecta glande hæreat, tum sequens linimentum præscribatur.

℞. *Unguent. Basilic.* ℥vi. *Unguent. Nicotian.* ℥ii. *præcipitat. Aq. Rosar. loti & optime levigat.* ℥ß. *M. f. linimentum*, quo lintei rasura imbuatur, & ulcusculo admoveatur semper post fotus præscripti usum.

Si scrotum tumore afficiatur, statim sanguis e brachio extrahatur, atque bis in die fotus præscriptus parti affectæ admoveatur, singul. fotubus addendo *Sp. vin. Gallic. Cochl.* j. *vel alternum*, *vel Cataplasma ex Oxycrato & farina fabarum* ejus loco applicandum.

Catharticis interim & refrigerantibus modo descriptis introsumptis utendum est.

De Lue venerea.

Ubi aut Gonorrhœæ mora, aut indebito astringentium usu labes sanguini imprimitur, exoritur lues. Comparent in inguine bubones, in capite dolores & artubus, articulorum interstitiis, noctu præcipue invadentes in lecto calido; crustulæ & porrigines in variis corporis partibus, quæ ad instar favi flavescunt. Quo magis scabies diffunditur, tanto minus æger discruciatur. In cranio, tibiis brachiisque exostoses, ossium inflammatio & caries; ulcera phagædenica in variis partibus, sed fauces ut plurimum primo aggredientia, quæ sensim per palatum in nasi cartilaginem propagata, mox eam absumunt, ita ut fulcro destitutus nasus plane concidat. Ulceribus, carie & dolore indies exacerbatis, pereunt per vices membra; lacerum donec cadaver, & jam Superis grave humo condatur.

℞. *Axung. Porc. unc. ii. Mercur. crud. unc. j. M. f. Linimentum*, in tres æquales partes dividendum, quarum una brachia, crura & tibias ad tres noctes continuas manibus suis æger perungat.

Sin intra tres dies post ultimam inunctionem salivatio haud procedat tum *gr.* viii. *Turbith. Mineral. in conserv. Rosar. rubr. exhibeantur*, *aut corporibus minus robustis*, *Mercur. dulc.* ℈j. sed si salivatio jam incœpta prius elanguescat, symptomata penitus disparuerint, exstimulanda subinde est eadem dosi mercur. dulc.

Ptyalismus ita moderari debet, ut lib. iv. nicthemmeri spatio expuat: aut circiter.

Si justo altius exurgat ptyalismus, cum inflammatione nimia, atque id genus symptomatibus ingruentibus, aliquantulum reprimendus est medicamentis catharticis, donec debitum gradum attingat.

Quamprimum symptomata cessaverint, statim immutentur indusium & tori lintea; at sint ea, quæ prius usurpata fuerint.

Si diarrhœa supervenerit (quod plerunque accidit antequam salivatio bene assurgat) tunc sistenda est usu laudani liquid. ita dosin augendo, ut debitum opus absolvat.

Si os exulceretur, *Aq. Ros. Damascen. vel lacte Aq. permisto*, vel seq. decoct. idem colluatur.

℞. *Rad. Alth. Hord. mundat. an. unc. i. sem. Cydonior. unc.* ß. *coq. s. q. ad lib. ii. M. f. Gargarisma*, quo sæpius utatur.

Diæta & reliquum ægri regimen, eadem ac in catharsi imperandæ, nisi quod primis aliquot diebus liquore possetico, jusculis avenac. hordeac. ac cerevisia tenui tepefacta nutriatur.

His omnibus rite peractis (etiamsi symptomata omnia evanuerint, ac subinde morbus penitus profligari videatur) quo minus recidivam postliminio patiatur, ægro semel in septimana per 4. vel 6. vices, *Merc. dulc.* ℈j. exhibendus, utcunque bene se habeat, & etiam jam domo egrediatur.

De Fluore albo.

Quod effluit, modo album, modo pallidum, flavum, viride aut subnigrum, modo acre & erodens, tetrum quandoque & graveolens, decoloratur facies, dolet spina dorsi, prosternitur appetentia, oculi pedesque intumescunt.

Mit-

Mittatur ſanguis e brachio ad *unc. viii.*

℞. *Pil. Coch. mai.* ℈ij. *Caſtor. gr.* ij. *Balſam. Peruv. gutt. iii. f. Pil. N.* iv. cap. hora quarta matutina, ſuperdormiendo; repetanturque per duas alias vices interponendo diem unum vel alterum pro ratione virium.

℞. *Aq. Rut. unc. iv. Aq. Bryon. comp. unc. ii. Sacchar. Chriſtall. q. ſ. f. Julapium;* cap. cochl. iii. vel iv. in omni languore; deinde aggrediatur uſum ſequentium.

℞. *Theriac. Andromac.* ʒi. *Conſerv. flaved. Aurant. unc. i. Diaſcord. unc.* ß. *Zinzib. condit. & nuc. moſcat. condit. an.* ʒiii. *Pulv. e Chel. cancr. comp.* ʒiß. *cort. exterior. granat. Rad. Angel. Hiſpan. corall. rubr. præparat. & Trochiſc. de terra Lemnia an.* ʒi. *Boli Armen.* ℈ij. *Gumm. Arabic.* ʒß. *cum ſ. q. Syr. de Roſis ſiccis f. Electuar.* de quo ſumat ad magnitud. nuc. moſcat. maj. mane, hora quinta pomeridiana, & nocte per menſem integrum, ſuperbibendo ſequent. infuſionis cochl. vi.

℞. *Rad. Enul. campan. Imperator. Angelic. Aromat. an.* ʒß. *fol. Abſint. Roman. Marrub. alb. Centaur. min. Calaminth. vulgar. ſalv. ſic. an. M. i. Junip. unc. i. incidantur minutim & infundantur in Vini Canarini* ℔iv. *ſtent ſimul in infuſione frigida,* coletur tantummodo tempore uſus.

Veſcatur cibis eupeptis, & abſtineat ab uſu oleorum & fructuum qualiumcunque, & ſingulis paſtibus bibat vinum Hiſpanicum.

De Diabete.

Succi ſanguini illati per vias urinarias crudi & incocti exitum ſibi quærunt, unde ſenſim labefactantur vires, colliqueſcit corpus, & quaſi ſubſtantia ejus per hanc cloacam exinanitur, cum ſiti, ardore viſcerum, lumborum coxarumque intumeſcentia, & ſalivæ ſpumoſæ expuitione crebra.

Eadem præſcribenda ſunt, quæ in fluore albo, omiſſis ſolummodo venæ ſectione & catharſi.

De Dolore Hæmorrhoidum.

Intenſiſſimus inter excernendum dolor excruciat, & excrementi ſuperficies cruore conſpergitur: Nonnunquam tumores verrucis ſimiles in ſphinctere delitescunt, vel in margine ani apparent.

Mittatur ſanguis e brachio dextero ad *unc.* x.

℞. *Sem. Melon. Pepon. an. unc.* ß. *ſemi papav. alb.* ʒii. *Amyg. dulc. excorticat. N.* v. *contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundend. Aqu. Hord.* ℔ß. *Aq. Roſar.* ʒii. *Sacchar. albiſſ. q. ſ. f. ſ. a.* emulſio; cap. ſæpiuſcule.

℞. *Flor. Sulphuris, Pulv. Glicyrrhiz. Salviæ an.* ʒi. *cum ſ. q. Balſam. Locatel. f. Pil. e ſing.* drachm. iv. cap. iii. ter in die, ſuperbibendo emulſ. præſcript. cochl. vi.

℞. *Aq. Spermat. Ranar. unc. iii. in qua diſſolv. Lithargyr.* ʒii. *Opii* ℈i. *f. mixtur.* cujus tantillo linteum madefactum applicetur, vel ſi tumor intus lateat, cochl. iii. ejuſdem mixturæ modo clyſteris injiciantur.

Pro potu ordinario bibat aquam cum lacte coctam, vel aquam hordei, & a carnis uſu abſtineat. Singulis noctibus ſumat diaſcordium.

De fluxu Hæmorrhoidum immodico.

Innoteſcit ex viribus proſtratis copia & diuturnitate ſanguinis excreti, fœdo corporis colore, ad citrinum (ut ictero) vergente, ſuccedit cachexia, & deinde hydrops.

Eadem conferunt, quæ in fluxu menſium immodico, omiſſa ſolummodo catharſi.

De Epilepſia Puerorum.

Vel primo menſe aggreditur a frequentibus nimis alvi dejectionibus; (quo in caſu *Diaſcordium ad quantitatem grani piperis in Aq. Saxifrag. aut lacte materno ſolutum*, & exhibitum, præſtantiſſimum eſt remedium) vel circa dentitionis tempus, a ſeptimo ad decimum menſem, tuſſi comitata eſt, aut (quod multo deterius) vomitu & diarrhœa, viridia (ut ſolent hyſtericæ) egerente infante. Quandoque improviſo occupat paroxyſmus, os oculoſque diſtorquens, nigredine vultum perfundens, & artus varios convellens; quandoque præſentitur ex digitorum in pugnum contractione, & ex ſtabili & inſolita oculorum orbitarum immobilitate. Nunc ſerius, nunc ocius ſe proripiunt paroxyſmi, certa ſubinde periodo, vago alias inſultu revertentes: ſed, appetente morte, a tergo ſe invicem premunt; Si quando inducias dent, in ſoporem proclives ſunt infantes, donec a novo reſuſcitentur inſultu.

Applicetur *Emplaſtr. Epiſpaſtic.* cervici quamprimum.

℞. *Aq.*

℞. *Aq. Epilept. Lang.* ℥iii. *Laudan. liquid. gut. i. vel ii. vel plures, pro ratione ætatis. Syr. Pæon.* ℥i. *M. f. Haustus*, sumendus quamprimum.

℞. *Aq. rutæ* ℥iii. *Aq. Epilept. Lang. & Aq. Bryon comp. an.* ℥i. *Syr. Cariophyll.* ℥ß. *M. f. Julap.* cap. cochl. i. singulis horis, si haustus præscriptus paroxysmum non fugaverit.

De Rachitide.

In rachitide adsunt partium laxitas & mollities, debilitas & languor, ignavia & torpor, & inæqualis earundem nutritio, *viz.* caput justo majus, facies plenior & floridior, partes carnosæ infra caput emaciantur, nodis protuberant articuli, maxime carpi, paulo minus tali, tument & extremitates costarum, ossa incurvantur, præcipue tibiæ & fibulæ, hinc ulnæ & radii; aliquando femora, & humeri, dentes tarde & moleste erumpunt, vacillant, nigrescunt, & frustulatim excidunt, pectus a lateribus angustum, anterius acuminatum, abdominis repletio, & hypochondriorum tensio, tussis & pulmonum vitia lacessunt, lateralis decubitus modo dexteri, modo sinistri aversatio.

℞. *Fol. Absinth. Vulgar. centaur. minor. Marrub. Alb. chamædryos, Scordii, calamint. vulg. Parthen. Saxifrag. pratens. hyper. Virg. aureæ, serpill. menth. salv. Ruta, card. Benedict. Puleg. Abrotan. chemæmel. Tanacet. Lilior. convall. omnium rec. collect. & incis. an. Mii. axung. Porcin.* ℔j. *sev. ovin. & Vin. claret. an.* ℔ii. *macerentur in olla fictili super cineres calidos per horas xii. deinde ebulliant ad humiditatis consumptionem, & postea colentur, ut f. Linimentum*, quo venter & hypocondria illiniantur mane & sero, ut etiam & artus hoc malo affecti, per 30. vel 40. dies, vel donec convaluerit.

℞. *Singulor. ingredient. præscript. an. Mij.* infundantur frigide in cerevisiæ non lupular. cong. iv. pro potu.

In tumoribus infantum ventres occupantibus ab evacuationibus nimiis procedentibus sanguis & viscera herbis corroborantibus confortentur, ut in rachitide vera; nisi quod axillæ etiam utræque inungantur, at non artus.

De Febribus a dentitione ortis.

Sp. C. C. gutt. ii. vel iv. pro ratione ætatis in cochl. j. vel altero aq. Cerasor. nigr. vel julap. alterius appropriati; exhibeantur quarta quaque hora ad vices quatuor, vel sex.

De febre hectica infantum.

Sine insigni calore languent cum appetitus dejectione, artus & truncus corporis emaciantur.

℞. *Rhabarb. incisi* ℥ii. *in lagenam vitream cerevisiæ tenuis* ℔ii. *capacem* immittantur pro potu ordinario.

Epoto hoc liquore, *aliæ* ℔ii. *eidem Rhabarb. super effundantur ad tertiam vicem.*

Si vero potus vi cathartica saturatius impraegnetur, tum ℔j. epota altera cerevisia mox adjiciatur.

De Tussi puerorum convulsiva.

Phlebotomia, & repetita catharsi, eaque sola, expugnatur hæc tussis, malum alias pertinacissimum, & fere insuperabile; sed leniora tantum cathartica hic conveniunt, eaque cochleatim ingerenda sunt, pro ratione ætatis.

De Hæmorrhagia narium.

Dolor & calor sinciput lancinant.

Sanguis e brachio frequenter extrahatur victus ratio refrigerans & incrassans injungatur, julap. refriget. & incrassans, cum emulsionibus refrigerantibus præscribantur.

Singulis diebus injiciatur *Enema refrigerans*, atque omni nocte *Paregoric. ex Syrup. de Mecon.* exhibeatur, & semel vel bis *potio purgativa commun.* præscribatur.

Lintea quadruplicata immersa in Aq. frigida, in qua sal Prunell. dissolvatur, & postea leviter expressa admoveantur nuchæ, & utrinque cervici sæpius in die.

Post evacuationes liquor seq. applicetur.

℞. *Vitriol. Hungaric. & Alumin. an.* ℥i. *Phlegm. Vitriol.* ℈ß. *Coq. tandiu, donec omnia fuerint dissoluta, liquorem frigefactum filtra, & a Chrystallis subinde natis separa, liquori residuo adde Ol. Vitrioli duodecimam partem*, vel potius.

℞. *Aq. Plantag.* ℥iii. *Bol. Armen. subtiliss. pulver.* ℥ß. *probe misceantur; Turunda* ex

ex linteo tuso liquore hoc humectata nari, ex quo sanguis stillat indatur per dies duos istic relinquenda.

Hoc minus succedente, *Vitriol. Rom. Aq. commun. dissolvatur, qua Turunda imbuta* nari indatur, *liquore* etiam *hoc linteamina imbuta*, & applicata sanguinem sistunt, si ex parte externa diffluat.

De Chlorosi.

Adsunt vultus & totius corporis decoloratio, intumescentia in facie, palpebris & malleolis, gravitas totius corporis, crurum ac pedum tensiva lassitudo, respiratio difficilis, cordis palpitatio, capitis dolor, pulsus febrilis, somnolentia, pica, & mensium suppressio.

Sumat *Pilulas Chalibeatas*, vel *Pulv. Chalybeatum* in affectione hysterica præscript. plus minus pro ratione ætatis, superbibendo haustum vini cujuslibet ad libitum, vel infusion. corroborant. cum rad. angelic. ibidem descriptam. Si ægra non valde debilis fuerit, purgetur semel vel bis ante præscriptorum usum.

De suppressione Mensium.

Cibum fastidiunt mulierculæ, fœdus faciei color est, gravitas totius corporis, dolores sincipitis, lumborum, crurum & imi ventris: pedum tumores infestant.

Eadem præscribenda ac in hysterica affectione; at si iisdem remediis affectus non cesserit, tum seq. sunt præscribenda.

Singulis auroris, & quarta pomeridiana sumat *Julap. Hysteric. sine Castor. Cochl.* v. *instilland. Sp. C. C. gutt.* xii. Singulis noctibus sumat cubitum itura *Trochisc. de Myrrh.* ℈i. *cum Syr. de Artemis. in formam boli, vel Pil. Redact. De Vomitu sanguinis, vel etiam de Hæmoptoe.*

In hæmoptoe dolor & calor pectus obsident, cum debilitate quadam.

Mittatur sanguis ex brachio dextro ad ℥x. Sequenti mane sumat *potionem purgativ. commun.* & eadem nocte *Paregoric. ex* ℥iii. *Aq. Cerasor. nigr. & Syr. de Mecon.* ℥i. Postea aggrediatur usum sequent.

℞. *Bol. Armen.* ℥i. *Pulv. Radic. Symphyt.* ℥ii. *Terr. Sigillat, Lapid. hæmatit. & Sang. Dracon. an.* ℥i. *Sacchar. Albiss. ad pondus omnium; M. f. Pulvis subtilissimus*, cujus cap. ʒ. mane, quinta pomeridiana, & nocte, superbibendo sequent. Apozemat. ℥iv.

℞. *Fol. Plantag. Rubi Sylvestris, & millefol. an. M. i. coq. s. q. Aq. ad* ℔iss. *in colatura dissolv. Syr. de Symphyt.* ℥. i. *M. f. Apozema*; vel cap. cochl. vi. sequent. tincturæ.

℞. *Flor. Ros. rubr.* ʒvi. *Cort. intern. querc. unc.* ß. *sem. Plantag. parum contus.* ʒiii. *Aq. font.* ℔ii. *Sp. Vitriol. q. s. ad levem aciditatem, infundatur in vase clauso, calore leni, per* 4. *horas, Colatur. adde Aq. cinnam. Hordeat.* ℥iii. *Sacchar. Albiss. q. s. ut f. Tincturæ gustui grata.*

Si ab usu pulveris abhorreat, utatur electuario in fluxu mensium immodico præscripto.

Enema quotidie injiciatur, & diacodium hora somni propinetur.

Phlebotomia insuper semel, bis, vel ter (ut opus fuerit) reiteretur, diebus aliquot interpositis, & semel iterum, si res postulet, repetatur potio purgativa.

Diæta incrassans & refrigerans observanda.

De Punctura tendinis.

Humor aqueus, vel ichor quidam, ex orificio venæ incisæ jugiter distillat.

℞. *Rad. Lilior. alb. in lacte vaccin. ad teneritud. coct. & contus.* ℥iv. *farin. sem. Lin. & avenae. an.* ℥iii. *coq. ad cataplasmatis consistentiam in eodem lacte, quo radices coctæ fuere*, applicetur parti affectæ mane & sero.

De Ambustis.

Foveatur pars affecta *linteis Sp. Vini imbutis*, usque dum evanescat dolor, ac deinceps de novo imbautur *linteum*, quod ter vel quater in die parti affectæ applicetur.

De Mania communi.

A nimis exaltata & vivida sanguinis crasi oritur. Est & alia maniæ species febres intermittentes diuturniores excipiens, in stultitiam tandem degenerans, producta quidem a debilitate & vapiditate sanguinis, a diutina fermentatione. Præscribantur itaque cardiaca generosiora, *viz. Theriac. Andromach. Electuar. de ovo. Pulv. Comitiss. Pulv. Gualt. Raleigh*, *in Aq. epidem.* the-

theriacal. vel alia, & diæta instituatur analeptica.

In junioribus mittatur sanguis e brachio ad ℥iii. vel ix. bis vel ter, diebus tribus inter singulas venæ sectiones interpositis. Tum semel extrahatur sanguis e venis jugularibus. Postea tota curatio innitatur sequenti cathartico, quod sumat tertia vel quarta quaque die, donec convaluerit, hoc interim observando, quod cum octies vel decies purgatus fuerit æger, exhibitio cathartici ad septimanam unam vel alteram omittatur.

℞. *Pharmac. domestic.* (i. e. *Rad. Bryon. alb.*) *pulv.* ℈j. lactis vaccin. ℥iv. vel.

℞. *Ejusdem* ℈ß. ʒvj. *Vin. alb.* ℥iv. *infundantur per noctem, in colatura dissolve Syr. Violar.* ℥i. *M. f. Potio*, vel

℞. *Gambugii* gr. xxv. *Aq. Cerasor. nigr.* ℥iii. *Syr. Cariophyll. unc.* ß. *f. Potio*.

De Contusionibus.

Mittatur sanguis e brachio lateris affecti ad unc. x. dein exhibeatur *potio communis purgativa*, ac deinceps eodem modo venæ sectio & purgatio alternatim repetantur, donec æger convaluerit. Interim toto decursu, si internæ partes lædantur, sequentia præscribantur.

℞. *Decoct. Pectoral.* ℔iß. *Syr. Violar. cap. Ven. an. unc.* ii. *f. Apozema*, *cap.* ℔ß. ter in die. Item *Ol. Amygd. dulc. rec. Cochl.* i. sæpius propinetur.

℞. *Ol. Amygd. dulc. unguent. Dialth. & Pomat. an. un.* i. *M. f. Linimentum*, quo inungatur pars læsa mane & sero, superimponendo fol. Brassicæ.

De furfure, sive porrigine capitis.

Potio purgans communis bis propinetur, dein.

℞. *Ol. Amygd. Amarar. & Laurini*, *Cinerum fol. Abrotani an. unc.* i. *misceantur probe*, *& f. Linimentum*, quo inungatur totum caput singulis matutinis, diligenter fricando, & postea superimponendo vesicam suillam.

At primum abradatur totum capillitium, & postea defricentur squamulæ sensim singulis auroris, prout decidere pronæ fuerint.

De morsu canis rabidi.

Post 40. dies aut plures melancholica adsunt symptomata, febris, sitis, hydrophobia, & tandem partium extremarum convulsio.

℞. *Sp. vin. optime rectificat. unc.* iv. *Theriac. Andromach. unc.* i. *f. mixtura*, qua illiniatur pars læsa ter in die, superimponendo linteum eadem mixtura imbutum.

De Ulcere Vesicæ.

Pus graveolens, aut sanguis, nonnunquam squamulæ seu pelliculæ membranæ ac veluti furfuraceæ crustulæ (si in renibus hæreat ulcus caruncùlæ minutulæ, aliquando crassiores) una cum urina excernuntur; perpetua dysuria & continuus earum partium dolor infestant; renibus autem affectis ulcere, dilucida dysuriæ & doloris dantur intervalla; pus etiam excretum copiosius est, album, leve & minime fœtidum, lacti similis profunditur urina: & longe post mictionem pus ab eo separatum in fundo residet.

℞. *Emplastr. Flos unguent. dict.* ʒiß. *f. Pil. N.* ix. cap. iii. horis medicinalibus, superbibendo sequentis aq. cochl. vi.

℞. *Rad. Fœnicul. Consol. Aristoloch. & Cariophyll. an.* ℥iii. *fol. Agrimon. Hyper. Sanicul. Plantag. an. M.* vi. *incidantur minutim, & destillentur in vini alb. & lact. an.* ℔iv. *& eliciantur solummodo* ℔iv. pro usu.

℞. *Pulv. rad. Consolid. maj. &. gumm. Arab. an.* ℥i. *Sacchar. Penid.* ℥. *f. Pulv.* cap. cochl. i. bis in die.

De Asthmate inveterato in iis, qui sanguineo temperamento præditi sunt.

Dividitur in tres species. Dyspnœam, quæ difficilis est respiratio, in qua crebrior densiorque est spiritus tractio ex infarctu pulmonum sine stertore oriunda. Asthma, ubi frequens & magna respiratio, in qua diaphragma, musculi intercostales, tum etiam abdominis, violenter moventur, cum stertore & sibilo. In priore specie substantia pulmonum, in posteriore bronchia oppilantur. Et orthopnœam, quæ est maxima spirandi difficultas, sub qua ægrotantes non nisi sedentes, erecta cervice respirare possunt,

musculi etiam pectoris & scapularum vehementer exagitantur.

Mittatur sanguis e brachio dextro ad ℥x. die sequenti sumat *potionem purgativam communem*, quæ repetatur tertia quaque die per duas alias vices.

Diebus a purgatione vacuis sumat sequentia.

Sem. Anis. subtiliss. pulv. ʒii. *cum. s. q. Balsam. Lucatell. f. pil. ex singulis drachmis* vi. cap. iii. mane & quinta pomeridiana, superbibendo *decocti Amari sine purgantibus* ℥iv. calide.

Si Symptomata adhuc maneant, repetatur de novo integer Processus.

De Paralysi.

Sensus & motus in partibus quæ afficiuntur, vel simul, vel alterutra tantum facultas aut prorsus extinguitur, aut vitiatur.

Sumat *pil. Coch. min.* ℈ii. alternis matutinis per vi. vices; deinde capiat ter in die per xxx. dies *Electuar. Antiscorbutic.* ʒii. superbibendo *Aq. Antiscorbutic. Cochl.* vi. Vide cap. de scorbuto.

℞. *Unguent. Nervin.* ℥iii. *Sp. Lavendul. comp. & Sp. Cochl. hortens. an.* ℥iß. *M.* inungantur partes affectæ, ut spina dorsi, &c. mane & sero.

Pleraque præscriptorum, utut curationi scorbuti solum destinari videantur; attamen cum humores crudos ac fixos volatilizare præ aliis apta nata sint, in paralysi etiam conveniunt.

De tussi & Phthisi.

Tussis per se patet. Phthisis autem invadit ab ætatis anno 18. ad 35. Extenuatur totum corpus. Febris molestat hectica, a cibo invalescens (quæ ex celeritate pulsus, rubedineque genarum dignoscitur) materia per tussim excreta est aut purulenta, aut in ignem conjecta tetrum spirat odorem, & immissa in vas aqua repletum, fundum petit. Sudores nocturni superveniunt, livescunt tandem genæ, facies pallet, exacuantur nares; temporum quoque collapsus, unguium incurvatio, capillorum defluxio, & alvi profluvium colliquativum, mortem statim subsecuturam denunciant.

Si tussis recens fuerit, & nondum febrim, aut alia signa peripneumoniam notham comitantia, accersiverit, vel si a pleuritide, aut peripneumonia, ob neglectam sufficientem phlebotomiam, male curatis, eadem nequaquam orta fuerit, satis erit, ut æger per dies aliquot ab usu vini & carnis abstineat, & his aut similibus remediis ab libitum utatur.

Balsamum sulphuris Anisatum ad gutt. x. *Cochl.* i. *Sacchar. crystall. instillatum* bis vel ter in die devoretur; ut etiam Tabellar. sequent. quas secum æger continuo portet, unam frequenter assumat.

℞. *Sacchar. cand.* ℔iß. *coq. s. q. Aq. font. usque dum adhærescat extremis digitor. tum adde pulv. Glycyrrhizæ. Enul. Campan. scant. Anis. & Angelic. an.* ʒß. *pulv. Irid. Florentinæ. Sulphur. an.* ʒii. *Ol. Cham. Anisi* ℈ii. *f. s. a. Tabella domestica vocand.* atque hoc interim eclegmate utatur.

℞. *Ol. Amygd. dulc.* ℥ii. *Syr. cap. Ven. Violac. an.* ℥i. *Sacchar. cand. q. s. f. Lohoch.* de quo sæpius lambat bacillo Glycyrrhizæ, quando tussis urget.

In defluxione tenui *Eclegmata incrassantia* exhiberi poterunt.

Sin vero tussis his remediis haud cessaret (præcipue autem si febrem comitem habeat, vel si a peripneumonia aut pleuritide originem ducat) tum ineptum fuerit pectoralibus fidere, sed venæ sectione & catharsi debellanda est, ut in methodo, quæ in curatione peripneumoniæ nothæ describitur.

Verum enimvero cum, his omnibus non obstantibus, tussis non modo non curationi cesserit, sed & diuturna pulmonum concussione eos adeo debilitaverit, ut phthisis tandem subingressa fuerit, tum hac methodo procedendum.

℞. *Balsam. Peruv. gutt.* x. *instillentur Cochl. j. Syr. Hederæ terrestris*, vel si id minus gratum fuerit ægro, *Cochl. j. Sacchar. cristall.* cap. ter in die superbibendo *Decocti Amari sine purgantib. unc. iv.* vel (si idem ventrem moverit) *unc. iii.*

Sed omnibus aliis (quotquot adhuc inventa sunt) *Equitatio* ad satis longa & diutina itinera facile palmam præripit, hoc observando, ut si æger juvenilem ætatem prætergressus fuerit, plus temporis huic exercitio impendere debet, quam si puer aut juvenis esset, & sane haud multo certius cortex Peruv. febri intermittenti, quam in hac ætate equitatio phthisi medetur.

De

De Scorbuto.

Adſunt ſpontaneæ laſſitudines, corporis gravitas, dyſpnœa, præcipue ex motu corporis, gingivarum putrefactio; oris graveolentia, ſanguinis e naribus crebra eruptio; ambulandi difficultas, crurum nunc intumeſcentia, tunc extenuatio, in iiſdem perpetuo maculæ lividæ, plumbeæ, flavæ, aut violaceæ, faciei color plerunque ex pallido fuſcus.

Extrahatur ſanguis e brachio ad *unc. viii.* niſi ſigna hydropis adfuerint. Seq. mane exhibeatur potio purgat. communis, quæ repetatur tertia quaque die per duas alias vices.

Diebus a purgatione vacuis, etiam poſtea, per menſem unum vel alterum ſumat ſequentia.

℞. *Conſerv. Cochl. hortenſ. unc. ii. Conſerv. Lujul. unc. j. pulv. Ari compoſ. ʒvj. cum ſ. q. Syr. Aurantior. f. Electuar.* de quo capiat ad magnitud. nuc. moſchat. maj. mane, quinta pomeridiana, & nocte, ſuperbibendo *Aq. Raphan. compoſ. Cochl. vj.* vel ſequentis.

℞. *Rad. Raphan. Ruſtican. raſpat. ℔ii. rad. Ari ℔j. fol. Cochl. hort. M. xii. fol. Menth. Salv. Naſturt. Aquat. & Beccabung. an. M. j. Sem. Cochl. hort. parum contuſ. lib. ß. nuc. Moſchat. unc. ß. Vir. Alb. lib. xii. deſtillentur organis communib. & eliciantur ſolummodo lib. vj.* pro uſu.

Vel *Folia Rec. Cochl. hortenſ. per ſe deſtillentur* pro uſu dicto.

Porro ſequens cereviſia ſit pro potu ordinario.

℞. *Radic. Raphan. Ruſtican. recentis inciſi ʒii. fol. Cochl. hort. N. xii. paſſular. enucleat. N. vj. Aurant cum toto inciſi dimidium, in Lagenam vitream lib. ii. Cereviſiæ tenuis capacem ſubere mox probe obturandam immittantur.*

In hunc modum parentur eodem tempore ſex lagenæ pro uſu, & poſt aliquot dies ſex aliæ, antequam priores exhauriantur, & ſic deinceps, vel

Vice hujus cereviſiæ ſeq. mixturæ cochl. iij. vel iv. immiſceri poterint ſingulis hauſtibus potus communis.

℞. *Rad. Raphan. ruſtic. & ſem. Cochl. hortenſ. an. unc. ß. fol. Cochl. hortenſ. M. ii. pulpam unius Aurant. Contundantur ſimul in mortar. marm. ſenſim affundendo vin. alb. lib. ß. Coletur cum levi expreſſione*, & reponatur pro uſu.

Eadem remedia, phlebotomia & catharſi omiſſis, in rheumatiſmo ſcorbutico, ſive hyſterico, valde proſunt.

Phthiſis ſeu Tabis Deſcriptio & Cura.

Plures ſunt tabis ſpecies. Prima fere oritur e frigore hyeme contracto. Paulo enim ante ſolſtitium brumale quamplurimi ab ingruente tempeſtate frigida, tuſſi tentantur: Quæ cum illos invaſerit, quibus pulmones ab ortu ſunt infirmiores, omnino neceſſe eſt ut a repetitis tuſſiendi conatibus magis adhuc debilitentur; atque ita tandem alimento ſibi proprio aſſimilando, præ mala διαθέσει, prorſus impares reddantur. Hinc jam ingens pituitæ crudæ copia aggeritur, quæ continua pulmonum agitatione & vehementi niſu affatim per os rejicitur. Pulmones exinde pure referti purulenta πτύσματα quaquaverſum in carnes diſpergunt. Hinc enaſcitur febris putrida, cujus paroxyſmus ſub veſperam fatigat, ſub auroram vero ſudore copioſo ac vires imminuente ſolvitur. Denique ad malornm cumulum diarrhœa ſuccedit, partim ab humoribus putridis ex arteriis menſentericis in inteſtina depoſitis excretiſque; partim a labefactato peſſundatoque viſcerum tono. Atque ita demum æger proxima æſtate fato ſuo fungitur, a morbo cui prægreſſa hyems viam ſtraverat, extinctus. Atque hæc eſt præcipua tabis ſpecies.

Porro cum ſanguis hac tempeſtate particulis humidis admodum ſcateat, perſpiratioque a ſubita pororum contractione plus ſatis inhibeatur, particulæ hæ in pulmones depluunt per interſperſos venæ arterioſæ ramos, vel per ductus ſalivales in glandulis fauces occupantibus reponuntur; unde jam humor per aſperam arteriam delapſus in pulmones, catharri ritu, eos ita jugiter irritat, ut creber & vehemens tuſſiendi conatus, tum illam debilitatem, tum alia quæ diximus ſymptomata, brevi accerſat. Cumque non jam amplius naturalem ſibi pulmones œconomiam ſtatumque tueri valeant, glandulæ & tubercula adnaſci ſolent; quæ in ægris ex hoc morbo decedentibus, ſi aſpiciantur pulmones, purulenta ſanie plurimum diſtenta reperiuntur.

Ubi ſemel evaluerit hic morbus & radices egerit, remedia plerunque aſpernatur. Tentari utcunque poteſt medicatio, minuendo cauſam defluxionis in pulmones, pertuſa in cubito vena, catharticis mitioribus, tum

medi-

medicamentis pectoralibus dictis, ad varios morbi status accommodatis. Incrassantibus sc. ubi humor subtilior & tenuior vim expultricis facultatis videtur eludere; attenuantibus vero ubi pituita crassior ægre & cum molestia per os rejicitur. Dein & hectica febris remediis refrigerantibus contemperantibus coercenda. Talia sunt *Lac Asininum, Aqua Lactis Stillatitia*, *Emulsiones ex Amygd. dulc. Sem. Melon. Pepon. Papav. alb. Aq. Fl. Paralys.* &c. Denique & curando ulceri opera danda est; cui rei terebinthina illa liquida, opobalsamum vulgo dicta apprime conferre censetur.

Hujusce morbi curatio, me judice, hac methodo optime ac feliciffime instituetur. Primum educatur e brachio sanguis, dein subducatur alvus ad tres dies continuos, vel *Pil. Coch. majoribus*, vel *Decoct. Leniente a nobis præscripto*. Tertia nocte exhibeatur *Syrup. de Mec. unc.* ʒ. Intermisso biduo, triduove, pro re nata, repetatur purgatio, idque toties fiat, quoties opus esse videatur, donec symptomata vel prorsus evanuerint, vel saltem mitescant. Post singulas catharses jam finitas opobalsami gutt. xx. sacchari particulæ majori instillatas permixtasque nihil superbibendo. Vel pil. e terebinth. ex Insula Chio cum saccharo cantido confectam. Opobalsamum non assumendum est nisi prægressis evacuationibus debitis. Hujus loco *Electuarium e Balsamo Lucatelli*, *Glycyrrh. pulvere*, *semine Anisi & Terebinthina* concinnatum poterit substitui. Post evacuationes, sedulo conandum est, ut tussis sedetur, ne pulmones jugi agitatione infirmiores evadant. Huc facit præ cæteris syrupus jam laudatus, qui hac formula possit usurpari. ℞. *Decoct. Pectoral. lib. i. Syr. de Mecon. Syrup. Capill. Ven. an. unc. ij. Cap. Cochl. v. ter in die.* Medicamentum hoc ita frequenter haustum catharrum in pulmones depluentem paulatim sistet; eosque in pristinam ἀκμὴν reducet, nisi jampridem a naturali statu nimium recesserint. Promovebit insuper purulentæ materiæ in iisdem aggestæ concoctionem.

At vero palmarium hujusce morbi præsidium est, ut æger quotidie equo vehatur. Et qui se huic corporis exercitio sanandum tradit, nullis jam diætæ legibus adstrictus, nullo cibi potusve genere privandus est: cum in hoc uno omnis rei cardo vertatur. Quibusdam eorum qui ex hac methodo convaluere, tumor in collo exortus est non multum a scrophulis abludens.

Est & alia tabis species a tussi prognata, longe diverso anni tempore, initio scilicet æstatis. Hæc juvenes persæpe illos invadit qui debiliori sunt corporis habitu, & quorum sanguis particulis calidis acribusque refertus est, sanguinem isti e pulmonibus per tussim exantlant, nimio meri potu prius excalefacti. Ægri dolorem sive ægritudinem quandam in pulmonibus persentiscunt; quæ symptomata nisi mature remediis appropriatis eliminentur, primo scabrities, mox & ulcus accedit, unde pus confectum demum expuitur.

Dicta jam tabis species venæ sectione & catharsi alternatim repetitis, saltem in principio, facile vincetur; si diæta insuper refrigerante & incrassante utatur æger & a carnibus in solidum abstineat.

Tertia hujus morbi species ortum debet materiæ febrili in pulmones febre jam fatiscente, amandatæ, qui sensim infirmiores redditi a symptomatibus jam memoratis vexantur.

Quandoque oritur a sanie ista purulenta, quæ a pleuriticis non satis copiose per expectorationem egeritur. Quo in casu eamdem, quam empyema, curationem postulat.

Sunt etiam qui e nimis copiosis, & debito frequentioribus evacuationibus debilitati in quartam tabis speciem præcipitantur. Hos calor hecticus a cibo potuque sumpto, sub noctem lacessit; atque hos præ cæteris aphthæ infestant.

Phthisis, seu tabis descriptionem ac curam integram, Præclarissimus Auctor morte præoccupatus, absolvere nequivit, & pauca tantum, sed pro more suo quam maxime accurata, de hoc argumento nobis reliquit: quibus in aliquale supplementum, adjicere non inconsultum credidimus Præclarissimi Caroli Leigh M. D. *Phthisiologiam Lancastriensem, jam anno 1694. Londini editam. Opusculum sane eximium, & Methodo Sydenhamianæ omnino affini conscriptum. Sit itaque.*

DE

DE
PHTHISEOS
Speciebus & Causis.

CAPUT I.

Quo agitur de variis Phthiseos Speciebus & earum Causis.

PHthises in hac patria praxi vulgariter occurrentes ad sequentes reduci possunt, videlicet, sunt vel scorbuticæ, strumosæ, chylosæ, vel febres epidemicas intermittentes, hydropem, rachitidem, crapulas, chlorosin, fluorem album, icterum, rheumatismum scorbuticum, sarcocelen & vermes sæpius consequuntur; nec non hæmoptysin & vomitum sanguinis; cum phthises autem scorbuticæ præ cæteris furiant eas choream ducere statumino.

Phthises scorbuticæ fiunt vel ab aëre, vel a parentibus, vel ab erroribus in sex rebus non naturalibus. De iis autem quæ ab aëre fiunt, quia locis plerisque morbi stationarii appellari debent, in primis agam. Istis terrarum areis quæ paludosis arenis salsis luxuriant, vel aëre fumo carbonaceo crassescente tantum non epidemice grassantur; quæ phænomena innuere videntur ex particulis vitriolaceis & sulphureo salinis hunc morbum somitem suum trahere; quo autem hæc res clarius elucescat haud inconsultum duco tentamina quædam præmittere, quæ auspiciis hisce facem ulteriorem accendant.

In primis. In salivam instillentur guttæ aliquot spiritus vitrioli, & statim in coagulum album viscosum transit, quale per tussim in phthisi sæpius eructatur.

Secundo. Guttis aliquot fontis vitriolacei, juxta Haigh in agro Lancastriensi cum saliva commistis, in coagulum viscosum transit cinerei coloris, quale in phthisi scorbutica haud semel notavi.

Tertio. Distillentur carbones fossiles & ascendet liquor vitriolaceus, quo cum sero sanguinis commisto, in coagulum viscosum transit, quale in phthisi scorbutica observare in proclivi est.

His positis, videlicet quod per particulas vitriolaceas saliva, vel serum sanguinis fit coagulum viscosum, ei tabidorum gustu, consistentia & colore simile.

Secundo. Quod in resolutione carbonum particulæ vitriolaceæ catervatim sublimabuntur, quod encheiresi pyrotechnica patet, adeoque illis atmosphæra propemodum saturatur, cum in aëre hujusmodi phthisis sit morbus stationarius, haud abs re fore judicare existimo, quod ibi terrarum per inspirationem particulæ vitriolaceæ massæ sanguineæ communicantur, adeoque sæpe sæpius phthisin inducunt.

Summa jam difficultas diluenda hæc est, nempe unde sit quod circa littora salsa paludosa hoc morbo tantopere infestantur indigenæ, etiamsi solo cespite utuntur, cibisque sale & fumo conditis per totum vitæ decursum abhorreant? & quomodo istis terrarum aëreis particulis salinis atmosphæra constipatur? cum salia marina (sicut ab eorum evaporatione constat) sint fixioris naturæ, quam ut radiis solaribus vel vi ventorum ascenderent.

Anxie diu circa hæc cogitanti, hæc tandem conjectura in mentem mihi venit.

Observatu satis est obvium, plagas istas maritimas, tam sulphure, quam sale luxuriare; hæc hypothesis sequentibus argumentis nititur.

In primis. Noctilucæ infinitæ horis vespertinis hisce quasi tot *Phosphori* erumpentes, sulphuris præsentiam arguunt.

Secundo. Sæpius odores fœtidos emittunt, quales ex sulphure & sale unitis percipiuntur; in his itaque terris salinis, paludosis, particulæ sulphureæ fugam continuo moliuntur, particulis autem salinis divortium haud ferentibus, particulæ sulphureæ salia muriatica secum gerunt, adeoque illis atmosphæra constipatur; cum in aëre itaque hujusmodi phthisis sit morbus stationarius, ibi ex particulis sulphureo salinis trahit phthisis illius pabulum, sicut opinari fas est.

In ulteriorem hujusce sententiæ confirmationem argumentum e contrario produci potest. Ubi hi limi salini desunt, hic morbus raro aut nunquam infestat. Hinc ergo fit, quod in *Russiæ* & *novæ Angliæ* quibusdam partibus per totum anni decursum tussis sonitus haud auditur, etiamsi mare sit in præcinctu; & hinc quoque forsan fit quod celeberrimus iste *Monspeliensium* aër antiphthisicus evadit, etiamsi parum e mari *Mediterraneo* distat.

Dum e contra haud in sese volvitur annus

nus, quin phthisis, scorbutus, febres intermittentes, & pene dixissem morborum myriades in hisce terrarum aereis truculenter grassantur; adeoque quod de terris hisce salsis paludosis tale propemodum dici potest, quale *Pythagoras*, de herba *Apraxi*, de qua talia dicit: Datur herba, radix cujus *Naphthe* adinstar ignem concipit; quique morbo quocumque correpti sunt, hac germinante, recidivam patiuntur, quoties illius effluvia per aërem diffunduntur.

De reliquis phthiseos scorbuticæ speciebus disserere jam restat, de iis scilicet quæ ab erroribus in sex rebus nonnaturalibus, & illis quæ a parentibus derivantur. Jam vero cum phthises ab erroribus in diæta & victu per causas allatas facile explicari possint, earum ætiologiis enodandis immorari impræsentiarum inutile esset; quaproper de phthisi scorbutica hæreditaria breviter jam attingam.

Inter omnes sane Philosophantes fœtum humanum in ovo formari ultra aleam dubitandi ponitur; de modo autem ova fœcundandi haud tam bene inter se convenit Auctoribus.

Ova duplici investiuntur membrana, propriisque tunicis involuta sunt, adeo quod ne gutta quid emliquoris ex iis exprimi potest; hinc pro Gas quodam virili, sive aura seminali ovis fœcundandis quidam viriliter contendunt; in praxi tamen nihil vulgarius occurrit, quam hunc morbum intueri patris genium consequentem, etiamsi per totum vitæ decursum matre sat athletica degente, quidam circa eandem ætatem cum patribus hoc morbo correpti sunt, alii citius, alii valetudinarii tantum vixere, alii sat pancratice priusquam phthisi confecti sunt, pro diversa scilicet crasi seminis virilis, scilicet sicut spiritus eo nidulantes, magis vel minus sunt depressi & particulæ salinæ evectæ, primis vitæ incunabulis varia format stamina vitæ; adeoque citius vel serius infans vergit versus temperiem salinam huic morbo inducendo aptam. Ex præmissis ut mihi videtur inferre liceat, quod ab utero semen virile per vasorum extremitates absorbetur, hinc massæ sanguineæ communicatur, & circuitu sanguinis, sicut opinari fas est, ova fœcundat, arduum etenim mihi concipere videtur, quomodo hic morbus, podagra, & calculus patris genium consequerentur, si ab aura seminali tantum ova fœcundentur: ex præmissis patet ex quali prosapia huic morbo sit origo, capite itaque sequenti venit symptomatum explicatio.

CAPUT II.

De Symptomatum Serie & eorum Causis in statu incipiente.

QUandoquidem morborum scientia haud melius quam ab eorum productis expromitur, mihi hunc morbum describturo, haud alia videtur insistere methodo, quam in symptomatum syndrome delineanda. Misso itaque olympico pulvere cerebri circa futilia dimicantis, ea solummodo quæ ratio experientia suffulta dictitat brevibus aperiam.

Invadit frequenter cum appetitus & virium dejectione, angustia pectoris, tussi titillante, sputo copioso, crasso, albo, quandoque flavescente, pellucido, & cæruleo, cinereo, fœtido, salso, acido, subdulci, pro sanguinis dyscrasia scilicet, & obstructionum mole & genio.

Sudoribus quandoque nocturnis, carnis intabescentia, calore & frigore levi & incerto alternatim succedentibus.

Urina lixiviali, sedimento copioso, albo, sæpius autem flavo, vel ruso saturata.

Aliquando diarrhœa, torminibus ventris, & partium extremarum tumore.

Hisce prælibatis symptomatum explicationem aggredi jam incumbit.

Si deappetitu prostrato interrogemur, ideo evenire dicimus, quod glandulæ in ventriculi parte inferiore sitæ, quæ humores subacidos, fluxiles ex arteriis separare debent, humores viscosos enutriant, adeoque fibris nerveis titillandis (quo motu consistit appetitus) inepti sunt, hic cibi fit fastidium & hinc est, ni fallor, quod in quibusdam ab emetico assumpto, tam immensam saburram viscosi phlegmatis per vomitum frequenter ejectam inspexi.

Per succum viscosum in pulmonibus extravasatum aëris inspiratio interrumpitur, adeoque angustia pectoris frequenter corripitur æger; quo pariter circa glandulas tracheales deposito, & intra pulmones sputum istud, ni fallor, efformat quod tanta copia per tussim eructatur, ab hoc quoque tracheam oblinente raucedo procedit.

Hisce coagulis folliculis in glandulis conglobatis gravidis, adeoque foraminulis lymphæ ductuum obturatis, latex serosus, qui per lymphatica peregrinare debuit, propriis emun-

emunctoriis orbatus, massæ sanguineæ regurgitat, & sic per vasa insolita eliminatur; hinc ergo ex glandulis trachealibus, imbribus pene dixissem continuis depluit, qui tussim titillantem & continuam inducit.

A pari ratione sudores tantopere profusi, diarrhœæ, tormina ventris, & partium extremarum tumores huc collimant.

Quandoque viscosis humoribus mesenterii glandulis infarctis, chylo transitus denegatur in sanguinem, quo pabulo diurno orbatus, nutrimento debito privatur corpus, hinc vires dejiciuntur, emaciatur corpus, & quandoque fæces albescunt, quapropter a viscosis hisce saburris venæ lacteæ mesenterio disparent, sicut in cœlis *Galaxia* propter densas nubes sese interponentes.

Aliæ chyli portiones per particulas salinas præcipitantur, & inde quandoque sputo albo, crasso, subdulci, per tussim eructantur. Aliquando per renes ablegantur, & inde in hoc morbo frequenter urinæ sedimento candido copioso saturantur.

Propter musculos subsidentes humeros alatos observatu in proclivi est, quod (sicuti plebeis placet) malum portendit, quasi anima relictura corpus illius fugam appropinquantem indicaret. Hi *Hippocrati* aliisque græcis πτερυγώδεις appellantur.

Propter glandulas in hepate obstructas bili transcolanti imponitur remora, quæ sanguini itaque regurgitat, ex ea cum acidis in sanguine effervescente lenta febris frequenter in tabidis gliscit, & ni fallor ratio urinæ lixivialis tanta flavescente hypostasi, quandoque rufa saturatæ, hinc quoque petenda est.

Quandoque calore & frigore alternatim succedentibus cruciatur æger; propter chyli acescentis fermentationem & inæqualem cum sanguine misturam.

Sputum frequenter in hoc morbo fit crassum, album & dulce, quod (sicut prius innuimus) chylum præcipitatum ponimus; aliquando fit tenue & pellucidum cum crasso commixtum, quod ponimus esse lympham, quæ per lymphæ ductus transire debuit, propter glandulas autem conglobatas obstructas, per alia secretoria eliminatur, & in hoc quidem casu, quique humori huic sistendo medicamentis opiatis pertinaciter insistit, a vero deviat, & præstat *eis motus componere fluctus*.

Sputum aliquando fit cæruleum, salsum, acidum, & amarum, sicut bilis, & salia diversæ prosapiæ varie cum eo miscentur.

Restat aliud symptoma, nec minus reliquis infrequens explicandum, *viz.* unde est, quod in hoc morbo urina tam intense lixivialis excernitur, sedimentum copiosum rufum deponens, suavem emittens odorem parum ei dissimilem in urinis obvium post medicamenta terebinthinata, & quædam præparata sulphuris assumpta, superficiem gerens pellicula tenui oleosa obductam? In hoc casu ponimus urinam particulis vitriolicis vel muriaticis esse summopere saturatam; particulæ salinæ post ortam cum bile effervescentiam præcipitant, adeoque urinæ tantam hypostasim deponunt: particulæ biliosæ ab effervescentia cum particulis salinis (sicut sulphur ab incendio adjuncto) rufescunt, & inde urinæ sedimentum lateritium deponunt. Particulæ salinæ oleosas quasdam particulas in fermento incarcerant, quæ tum una cum illis per renes ablegantur, hinc urina aëri exposita, particulisque fermentescentibus saturatis, particulæ sulphureæ oleosæ divortium conantur, adeoque in superficie pelliculam efformant, & odorem suavem emittunt; hypothesi huic suffragatur phænomenon in spiritu nitri dulci satis obvium, ibi etenim ab acido cum sulphure unito, odor ejusmodi prosapiæ observari potest.

Utrum in hoc statu tuberculis semper infarciantur pulmones a clarissimo *Mortono* notatis; Hac patria a cultro anatomico tanquam a peste abhorrente, nec nego, nec affirmarem; hoc tamen (praxi suffragante) assererem, in hoc morbo plures satis succumbere vidi, ne uno quidem symptomate febris inflammatoriæ apparente, cui sententiæ adstipulatur Historia e doctoris *Bennet* desumpta Theatro tabidor. *pag. 96.*

Cum apud *Bristollenses* medicinam facerem, in qua urbe pensili tabes frequenter grassatur, nonnullos sputum subdulce levi conatu expectorantes, spatio trimestri fatiscentes, & totaliter enervatos vidi; horum vero quosdam, non omnes tussis vehementior aliquoties corripuit, & arescentes strigosi periere, in quorum unicæ detectionis causa, licet sanguinem (peracto salino ptyalismo) extussierat, & pulmo ubique inteneratus tonum amiserat, universa spirabilia nec non viscera omnia naturalia, quoad sensum sana comperta sunt. Haud hic intelligi velim quod in phthisi pulmones hisce tuberculis nunquam infarciuntur, eos etenim sæpius ulceratos vidi: at hoc solummodo assero ea phthisi quæ tam vulga-

riter in agro *Lancastriensi* grassatur, qua in dies deflorescunt ægri sputum crassum album expuentes; in his dico, hujusce morbi principio & incremento, raro aut nunquam pulmones confodiuntur, imo aliquando, ægri e medio tolluntur, & (sicut opinari fas est) iis haud ulceratis, quibusdam etenim per totum morbi decursum febris hecticæ symptoma haud apparuit unum.

CAPUT III.

In hoc Capite Symptomata in statu confirmato recensentur, & eorum Causæ assignantur.

FAtiscente in dies natura in prosapiam propemodum vitriolaceam degenerat massa sanguinis, hinc sputum frequenter aluminis vel vitrioli ergo mali fit saporis, jam particulis salinis sui juris factis, effusis velut habenis hic morbus affligit; hinc febris fit continua & auctior, ex particulis scilicet vitriolaceis cum sulphure sanguinis effervescentibus, sicut ex oleis vitrioli & terebinthinæ permistis observare fas est.

Ex hac effervescentia vasis capillaribus circa genas distentis, inde est quod rubor fixus genas utrasque occupat, mortis adstantis frequens indicium; quasi vitalis flamma ellychnii ad instar (cujus pabulum propemodum exhaustum est) receptaculo glisceret; *vel solis ad instar rubro colore hemisphærium spargentis priusquam Cimerias descendit in umbras.*

Conglobatis glandulis indies magis infarctis, & majori copia nutritio succo quotidie præcipitato, hinc est quod sputum fit copiosius & crassius, & ex fermento vitriolaceo cum sulphure sanguinis permisto, aliquando saporis putridorum piscium.

Ex sputo copiosius in dies intra pulmones extravasato, asthmate frequenter corripitur æger. Et continua propemodum gravitate pectoris opprimitur. Sputum aliquando egregie fœtidum hoc statu quoque notavi, quod tamen haud semper ab ulcere pulmonum, sicut quibusdam placet, ortum ducit; sæpius etenim hoc notavi, & patientes tam diarrhœa quam sudoribus immunes, quod procul dubio haud evenire posset ulcere fœtido pulmonibus confossis, potius itaque fœtoris istius causa in hoc consistere videtur, particulis sulphureis volatilibus particulis salinis aculeatis, hisque lactice seroso luxuriante, cum saliva misceantur, jam particulis sulphuris ad evolandum satis aptis secum salinas vehunt, quas unitas effluviis saliva emittit, hinc sensorium olfactus tenellum vellicant, iisque itaque ingratum fœtorem conciliant; sicut e contrario particulæ sulphureæ globosæ sine salinarum mixtura, fibras olfactorias percutientes gratum odorem causant; sicut in aromatibus & balsamicis florum effluviis observare in proclivi est. Grandiori mole indies nutritio succo expectorato, hinc vultus evadit *Hippocraticus*, & corporis universi marasmus.

Indies conglobatis glandulis infarctioribus, & versus temperiem salinam vergente sanguine, hinc sudoribus profusis & diarrhœis immanibus cruciantur ægri, nec non doloribus acutis, iis rheumatismo versatilibus, quibusdam atrocioribus, ossibus etenim in ipsis de dolore lancinante quidam conquesti sunt, iique in quibus morbum venereum suspicari nefas.

His symptoma aliud haud minus commune, & summa quidem indagine dignum addi potest, strigosi plures etiamsi ad orci fauces propemodum sunt redacti, appetitu laudabili ditantur, post cibum assumptum hectico nullo calore succedente, neque sudores, nec diarrhœæ, nec ventriculi inflammationes adsunt; tamen indies intabescit æger prægrandi copia sputum crassum album expuens. Auguriis nostris ex præmissis sat superque propalatis particulis vitriolaceis frequenter luxuriare sanguinem; circa hoc symptoma hæc conjectare liceat. Vitriolaceis particulis aculeatum naturale fermentum, ictu altiori fibras nerveas titillat, quæ quasi ab œstro percitæ, spiritus fibris ventriculi indigenæ in motus concitatiores adiguntur; & inde est, ni fallor, quod appetitus fit voracior, esculenta quævis assumpta struthionis ad instar colliquans; hoc colliquamentum per lacteas, ductumque chyliferum propagatum cum sanguine miscetur, quod in propriam naturam haud assimilat, & inde in universi corporis nutrimentum, quin salinæ particulæ sanguine nidulantes, in humoribus crassis hoc præcipitant; & inde est quod alimenta assumpta, etiamsi in sanguinis naturam haud convertuntur, tamen nec per sudores, nec diarrhœas eliminantur, quin intra pulmones coagulo albo viscoso subsidunt, & inde est quod indies intabescit æger.

Restat

Restat adhuc aliud symptoma, quod sub hoc larvatur vultu: plures hoc morbo propemodum confectos febris intermittens anomala frequenter invadit, quosdam semel tantum, alios bis vel ter spatio viginti quatuor horarum conquassat, ingruit sæpe cum horrore & pruritu inter scapulas, & circa regionem lumbarem, totum postea convellitur corpus per horam unam vel alteram tremulum permanens, calor postea succedit, & huic sudores & aliquando diarrhœæ: ex lentoribus salsis circa membranas nerveas, nervorum extremitates, plexus, & glandulas subcutaneas miliares extravasatis, hæ frigoris & caloris reciprocationes procedere videntur, his ad plenitudinem aggestis, & acorem insignem nactis, partes nerveas vellicant, adeoque, ni fallor, dolores hosce frigorificos inducunt, lentoribus hisce per vasorum extremitates tandem absorptis, adeoque cum sanguine permistis, ex iis cum particulis sulphureis sanguinis nova repullulat fermentatio, calor itaque febrilis succedit, tandem autem materia morbifica subacta aliquando per diarrhœam amandatur. Alii in statu eusarco, etiamsi animi indole dulcissima præditi, hoc morbo tandem confecti, ex levi qualibet occasione irascendi ansam capiunt: itaque tam continua ebulliunt, ut vix vocem vel visum alicujus tranquille ferunt: ex succis hisce acescentibus spiritibus animalibus continuo tanquam ab *æstro* percitis, sicut opinari fas est.

Hisce præmissis, de reliquis phthiseos scorbuticæ speciebus breviter disserere adhuc restat: at cum eæ (scilicet utrum sint hæreditariæ, vel ab erroribus in diæta & victu) maxima ex parte eadem vel similia symptomata præbent: verosimile mihi videtur eas a tali prosapia oriri; quapropter earum ætiologiis explicandis diutius immorari impræsentiarum inutile esset; nobis itaque sufficiet in casu quolibet historiam unam vel aliam subnectere, & medendi methodum recensere.

CAPUT IV.

Hoc Capite Canones quidam generales circa hunc morbum proponuntur.

IN hoc capite symptomata in statu deplorato recenseri debent; at cum nullus sit propemodum e plebe, quin in hoc statu ægro ex hoc vitæ curriculo manumissionem pronunciet, diutius hisce immorari extra propositum esset; nobis itaque sufficiet canones quosdam generales circa hunc morbum proponere, exque iis medendi methodum efformare.

1. In statu simplici incipiente facile curatur phthisis.

2. In statu complicato incipiente, visceribus & lymphaticis salvis, bonum sit expectandum.

3. In statu confirmato, difficulter, tamen quandoque curatur.

4. In statu confirmato complicato, alea res est dubio plena.

5. In statu confirmato complicato, visceribus vel lymphaticis insanis, nil nisi malum sit pronunciandum.

6. In statu confirmato phthises hæreditariæ inducias frequenter patiuntur, raro autem vel nunquam curantur.

7. In statu confirmato, modo febris adsit, lacticinia sunt vitanda, in hoc quoque casu chalibeatis abstinendum est.

8. Urgente dyspnœa, etiamsi catarrho titillante infestetur trachæa, ab opiatis tanquam a peste fugiendum est.

CAPUT V.

Hoc Capite medendi methodus in statu incipiente proponitur.

INtentiones in hoc stadio variis indicationibus respondentes ad sequentes reduci possunt.

In primis, per emetica vel lenia cathartica, primæ viæ ex saburra viscosa sunt detergendæ.

Secundo, In adultis phlebotomiam semper profiguam inveni.

Tertio, Pulmones ab humoribus crassis sunt liberandi.

Quarto, Glandulæ infarctæ sunt aperiendæ.

Quinto, Temperies salina sanguinis est alteranda.

Sexto, Lymphæ succedentis in pulmones defluxus est præcavendus.

Medicamenta intentioni primæ respondentia, hæc vel similia esse possunt, quibus forma liquida arridet sequentia præscribi possunt.

Si emetico opus est.

℞. Mell. Scillitic. ab ℥ii. ad ℥iv. aq. Cardui, hyssop. aa. unc. ii. syr. scabios. compos. ℥iß. M. S. F. Emeticum.

Si per cathatsin alvus sit subducenda, sequentia in usum veniunt.

℞. Decocti Sennæ Gereonis ℥iv. syr. de spina cervina unc. iß. crem. tartari ʒß. aq. lumbricor. ʒii. M. S. F. P. cum regimine sumend. Vel

℞. Decocti Sennæ Gereonis unc. iii. Manæ Calabrinæ unc. i. tincturæ sacræ unc. i. crem. tartari ʒß. aq. lumbricor. solutione gummi Ammoniaci saturat. ʒj. M. F. P.

Cum regimine sumend. huic syrup. Rosar. solutiv. addi potest, pro re nata.

Quibus forma pilularis arridet, hæc vel similia esse possunt.

℞. Pil. Stomach. cum gumm. ℈j. de ammoniaco Magistral. ℈iß. tartari vitriolati gr. vi. resin. jalap. gr. vi. Balsam. Peruv. q. s. F. Pil. N. 7. cum regimine sumend. Vel

℞. Pil. aleophangin. tartarear. Quercetan. aa. gr. 10. de ammon. ℈ß. tartari vitriolati gr. vi. resin. jalap. a gr. 6. ad 10. Balsam. Peruv. q. s. F. Pil. Nu. 7. cum regimine sumend. his Calomelas a gr. 14. ad ℈i. addi potest pro re nata.

Quibus sit in animo bolus talis esse potest.

℞. Elect. lenitivi ʒvi. crem. tartari ʒi. syr. ros. q. s. f. bolus cum regimine sumend.

Pro puerulis doses & formæ variari possunt, scilicet, pulveres de Rhabarbar. sena, Calomelan. resina jalapæ, & id genus aliis; nec non Elixiria, & tincturæ, inter quæ tinctura sacra & Elixir Salutis veteris palmam præripiunt.

Quibusdam cerevisia medicata præ cæteris allubescit, & in eo casu talis esse potest.

℞. Folior. sennæ, Rhabar. polypodii quercini aa. unc. ii. epithymi unc. iß. pini, tamarisci summitat. aa. Mii. folior. beccabung. Miii. hederæ terrestris Mv. salviæ agrestis Miii. radic. 5. aperientium aa. unc. ii. lapath. acut. unc. vi. baccar. juniperi unc. i. cortic. aurantior. Nu. vi. F. sacc. pro tribus cong. cerevisiæ; dos. ℔i. aurora qualibet, vel alterna sicut vires ferent. Phthisin incipientem tempore vernali hac sola cerevisia haud semel curavi. Intentioni tertiæ, quartæ, &c. medicamenta sequentia respondent.

℞. Conserv. Cynosbat. unc. iv. corall. rubr. ʒiii. syrup. balsamic. q. s. F. Elec. horis medicis sumend. Vel

℞. Conserv. Cynosbat. florum cichorei aa. unc. iß. extract. trifolii fibrini unc. ß. animæ martis ab insigni Vigano pp. unc. i. gumm. ammoniaci in aq. lumbricor. solut. unc. i. florum Belzoin. ℈i. cum s. q. sirup. balsamic. Tolutan. F. Elec. eodem modo sumend. Vel

℞. Cons. Cynosbat. lobocb. de pulmon. vulp. aa. ℥iß. enulæ Campan. condit. ʒiß. aristolochiæ rotundæ ʒiß. glycyrrhizæ ʒii. hederæ terrestris præparatæ ʒiii. florum sulphuris ʒß. syr. de Erysimo q. s. f. Elec. Vel

℞. Conserv. Cynosbat. ʒiv. martis cum sulphure pp. ʒiii. sal. spirituos. ℈j. cum s. q. syrup. e cortic. citri. F. Elec.

Electuariis præscriptis, sicut dyspnœa magis vel minus urgebit; species diaireos, solutio gumm. ammoniaci in aq. lumbricor. facta, flores Benzoin. extract. enulæ, radix aristolochiæ rotundæ, addi possunt, vel omitti, sicut medico videbitur idoneum.

℞. Syrup. Balsamic. Tolutan. e succ. hæder. terrestris, capillor. veneris aa. ʒiii. f. syrup.

℞. Aq. lactis alexiteriæ ℔i. limac. magistral. ℥ii. gentianæ compos. ʒiii. lumbric. ʒi. sacchar. perlat. q. s. F. julapium.

℔. Ingredientium q. s. ad ℔ii. decocti pectoralis: adde radic. sarsæparil. ʒiß. chinæ, fœnic. bardan. urtic. cariophillat. aa. ʒvi. stolochiæ rotund. ʒß. sem. anisi, coriandri, urtic. aa. ʒii. passular. exacinat. ʒi. baccar. juniperi ʒi. c. c. rasur. eboris aa. ʒv. folior. hyperici, capillor. veneris, hederæ terrestris, marrubii albi aa. Mi. coq. in aq. fontan. s. q. ad ℔iv. colaturæ adde vini albi ℥iv. mell. despumat. sacchar. cand. albi. aa. ʒii. M. F. Apozema usus eximii in asthmate & gravitate pectoris.

℞. Aq. limac. magistral. lumbricor. aa. ʒiv. syrup. balsamic. Tolutan. de Prassio, Allio

Allio, vel Erisymo aa. ℥i. spir. sal. armoniaci e gumm. ammon. distillat. ℥*ii. M. F. mixtura*, vel

℞. *Aq. lactis alexiteriæ* ℔*iß. gentian. compos.* ℥*iv. limac. magistral.* ℥*iß. sacchar. q. s. F. julapium.*

℞. *Pulveris milleped. pp.* ʒ*iii. radic. aristolochiæ, gumm. ammoniaci in aq. lumbricor. solut. aa.* ʒ*iß. florum Benzoin.* ʒ*ß. extract. enulæ. croci an.* ʒ*i. Balsam. Peruv.* ℈*i. balsam. sulphuris anisat. q. s. F. pil. mediocres in dyspnœa usus egregii*, vel

℞. *Florum Sulphuris, gumm. ammoniaci aa.* ʒ*ii. enulæ campan. aristolochiæ rotund. glycyrrhiz. Ireos Florentin. aa.* ʒ*i. sem. anisi* ℈*ii. picis liquidæ Barbadeos partes* IV. *in Balsam. Peruv. partem i. M. F. Massa pilularis*, vel

℞. *Balsam. Tolu.* ʒ*iß. milleped. pp.* ʒ*ii. gumm. ammoniaci depurat.* ʒ*iß. florum Benzoin.* ℈*i. Myrrhæ* ʒ*i. Balsam. sulphuris anisat. gut. 12. succi glycyrrhiz. in tinctura croci solut. q. s. M. F. massa, dos.* ʒ*ß. vel* ℈*i.*

℞. *Pulveris milleped.* ʒ*iii. animæ martis* ʒ*i. gumm. ammon. in aq. lumbricor. solut.* ʒ*i. extract. trifolii fibrin. q. s. F. pil. mediocres.*

℞. *Cinnabar. antimonii* ℈*ii. F. pulvis. Capiat bis in die: Panacæa quoque antimonii Doctoris* Needham *egregii est usus.*

℞. *Pini summitat. Miii. folior. beccabung. Miii. salviæ agrestis Mii. capillor. veneris, hederæ terrestris. aa. Miii. radic. lapath. acut.* ℥*vi. baccar. juniperi* ℥*i. cortic. aurantior. N. 6. F. sacc. pro tribus cong. cerevisiæ.*

℞. *Pini, tamarisci summitat. aa. Mii. folior. Beccabung. Miii. hederæ terrestris, capillor. veneris aa. Mvi. salviæ agrestis Miii. radic. osmund. Regal.* ℥*iv. ænulæ campan.* ℥*ii. lapath. acut.* ℥*vi. 5. aperientium aa.* ℥*ii. sarsæparillæ* ℥*vii. baccar. juniperi* ℥*i. sem. anisi* ℥*ß. cortic. aurantior. N. vii. F. sacc. pro tribus cong. cerevisiæ, de qua c. ad* ℔*ii. in die cum syrup. & pil. prius præscriptis. His debite adhibitis medicamentis ulterioribus vix opus est; quo autem intentio ultima omni ex parte perfici potest, externa etiam in usum veniunt v. g. capitis rasula, fontanellæ, vesicatoria satis ampra, quæ revera tussim Phthisicam tutius & magis radicitus tollunt, quam medicamenta quævis opiata forma quacumque sumpta, ingenue etenim fateor ex opiatis copiosius sumptis, nil, nisi inducias incertas mihi adhuc observare contigit.*

CAPUT VI.

Quo agitur de methodo in statu confirmato.

INtentiones in statu secundo a prioribus tantum minutiis distant, nisi quod in hoc stadio catharses mitiores esse debent, phlebotomia si omnino, manu tantum parciori sit celebranda; jam calor febrilis qui vehementius exæstuat præ singulis sit temperandus: ad calorem febrilem temperandum a variis auctoribus præscribuntur, pulveres, scilicet testacei, antihectici, conservæ, antidoti, analeptici, julapia refrigerantia, emulsiones, & id genus alia, at ingenue fateor in hoc statu, hac vel tali methodo haud phthisin semel radicitus sanatam vidi; missis itaque ambagibus, ad cortic. Peruvianum (modo absit pulmonum ulcus) semel in die tantum exhibitum tanquam ad asylum fugiendum est, hoc tantum observando, quod tunc temporis pectoralibus fortioribus insistendum est, & die quolibet tertio, vel alterno per catharsin levem alvus sit subducenda; hac methodo appetitum prius totaliter prostratum statim restitutum vidi, & calorem febrilem totaliter debellatum. Et cum ita se res habet ad coronidem methodo inceptæ imponendam, ad pectoralia detergentia, aperientia, & antiscorbutica mitiora confugio, in hoc itaque statu methodus sequens, vel similis observari potest.

In primis si vires ferent, emeticum lene exhiberi jubeo: *v. gr.*

℞. *Mell. scillitic.* ʒ*iij. aq. cardui, hyssop. aa.* ℥*ij. scabios, compos.* ℥*ß. M. F. Emeticum. Ab hoc assumpto sæpius ingentem massam viscosi phlegmatis per vomitum ejectam inveni.*

Aurora sequenti leve catharticum exhibendum curo, scilicet cum quodam ex iis cap. priori præscripto, at si diarrhœa adsit, quæ sæpius in hoc morbo occurrit, infusionem sequentem exhibendam suadeo.

℞. *Aq. lactis alexiteriæ* ℔*i. gentianæ compos.* ℥*iv. limac. magistral.* ℥*iß. lumbricor.* ℥*ß. sal. tartari* ℈*ij. aq. menthæ fortioris* ℥*j. Rhabar. optimi incisi* ℥*ß. F. s. a. infusum de quo c. 6. Cochlearia Mane. Aurora qualibet tertia vel alterna.*

Ad calorem temperandum.

℞. Cons. Cynosbat. ℥iv. Cortic. *optimi Peruv.*

Peruv. pulverisat. ℥i. *cum f. q. sirup. balsamic. Tolutan. F. Elec.*

Methodus pro pectoralibus & antiscorbuticis ex c. priori desumi potest, pro re nata utenda; diætam ex cibis eupeptis instituto, jusculis scilicet, carnibus ovinis, vitulinis, pullis, ovis sorbilibus, & id genus aliis, religiose observando a lacticiniis abstinere; modo febris adsit, liquores pectoralibus & antiscorbuticis medicatos instituo. Hac methodo quamplures ultra suas & omnium amicorum spes perfectæ sanitati restitui.

CAPUT VII.

Quo agitur de Phthisi in statu deplorato.

IN hoc stadio remedia tantum palliativa exhiberi possunt, & vulgariter quicquid exoptat æger concedo. Utcunque ut ægri & amicorum votis importunis modo quocunque satisfacerem, remedium aliquod symptomati maxime urgenti respondens præscribo. Universo scilicet marcore jam corpus colliquatur, & frequenter summopere gutturis dolore lancinante laborat æger, tali scilicet, quod vix aut ne vix deglutire potest, hinc lac asininum si haberi potest, ejus autem defectu vaccinum, per se, vel ex decoctis pectoralibus balsamicis exhibendum curo, haustu autem quolibet guttis aliquot olei tartari per deliquium, vel pulvere quodam testaceo commisto, quantum scio remediis ulterioribus haud opus est, quapropter his coronidem imponam.

HISTORIÆ

In Statu Primo.

Observatio I.

C*Arolus Fleetwood*, Generosus & magno ingenii acumine, oppido de *Kirkham* Chirurgiam factitans in carnis intabescentiam incidit, tussi laborabat gravi, & nychthemeri spatio saburram ingentem albi viscosi phlegmatis expuebat, appetitus prostratus erat, quandoque cochlearia aliquot sanguinis expuebat, flatibus intumuit ventriculus, lassitudine spontanea & debilitate corpus universum macerabatur. Me tandem in subsidium vocato, lenitivam potionem præscripsi, & semel repetendam institui, postea syrup. martis *Willisianum* cerevisia pectorali bis in die sumendum suasi, & hora somni guttas aliquot balsam. Peruv. cum syrupo balsamico Tolutano, brevi tempore cessavit tussis, ipse vires recuperavit; & jam pancratice valet.

Observatio II.

Gilbertus Ousy de Chorley Causidicus, post febrem tertianam catarrho continuo correptus erat; sputum crassum album expuebat, pulsus erat debilis & celer, calor & frigus sæpius in die alternatim succedebant, vultus erat pallidus, musculi totius corporis flaccidi, appetitus totaliter prostratus, vires dejectæ, & sudoribus nocturnis propemodum colliquatus. Electuarium cum cortic. Peruv. hora quarta pomeridiana sumendum suasi, aurora & hora somni, pil. pectorales, syrupos balsamicos detersivos, & julapia præscripsi, die quolibet tertio 6. cochlearia infusi de rhabarbaro in aqua lactis alexiteria fact. sumenda imperabam, postea pil. pectorales & syrupos cerevisia pectorali sumendos institui; hac methodo sanitatem recuperavit, & jam firma valetudine fruitur.

Observatio III.

Jacobus Sherdley Baccalaureus in Artibus, & celeberrimo viro Domino *Price* de *Blakburn* Curatus, incidit in tussim gravem, angustia magna laborabat pectoris, sputum crassum copiosum expuebat cum sanguine commixtum, vultus & oculi flavescebant, urina parca & lixivialis erat cum sedimento rubro, appetitus prostratus erat, & magna quidem debilitate laborabat. Electuarium cum cortice Peruviano præscripsi, postea pil. pectorales, syrupos balsamicos & apozema detersivum horis medicis sumenda suasi. Et postea pil. pectorales cum cerevisia pectorali aperitiva semel in septimana: nec non infusum de rhabarbaro, vel dos. pil. stomach. cum gumm. & de ammoniaco magistrali, sumenda suasi hora somni; his assumptis evanuit morbus, & firma valetudine magna cum laude muniis jam solitis obitur. Eadem, vel methodo simili

Evan

Evan Mandsley de *Penvvertham* sanitati restitui.

Observatio IV.

Dominus *Blackburst* de *Preston*, tempore vernali Anno 1691. modo sequenti hoc morbo laborabat, angustia tanta pectoris constrictus erat, ut lineis tantum quibusdam describendis creber recurreret halitus, ab imo anhelans pectore: tussi continua titillante tempore decubitus insomnis jacuit, expuit sputum tenue, pellucidum, horis autem matutinis crassum, & quandoque æruginosum subflavum, vultus pallescebat, intumuere pedes, appetitus prosternitur, & vires indies labefactabantur. Eruptio miliaris cutem universam conspurcavit, urina erat exigua & lixivialis, & sæpius in die de calore & frigore conquestus est. In subsidium accersitus, statim phlebotomiam celebrandam institui, & fontanellam in brachio secandam, leves catharses repetendas præscripsi, electuario postea sequenti usus est, dosi qualibet superbibendo haustum decocti amari alterantis.

℞. *Pulveris Ari compos.* ℥ij. *martis pp.* ℥i. *sal. spirituosi* ℈i. *conserv. ciborei, beccabung. recenter fact. aa.* ℥ii. *cum s. q. sirup. Chalib. F. Electuarium.*

Hoc repetendum imperavi, & bis in die cum cerevisia pectorali sumendum, brevi vires recuperavit, & ab hoc morbo perfecte convaluit. Anno sequenti Dominæ perillustri connubio conjunctus erat, & sex circiter mensibus elapsis recidivam passus est. Rursus ad me misit, tunc temporis autem tertiana epidemica me suspirante, Dominus *Parsons* in auxilium vocatus erat, cum qua methodo tractavit, nescio, in dies autem in pessum abiit, & hyeme sequenti ad me rediit, at *quantum mutatus ab illo*! marasmo universali jam confectus erat, vultus erat *Hippocraticus*, febris continua, rubor fixus genas utrasque occupavit, dolore lancinante guttur quotidie terebrabatur. Cortic. Peruv. alcaliis, balsamic. natiscorbuticis, remediisque aliis appropriatis incassum tentatis auspicante vere, fatis succubuit.

HISTORIÆ

In Statu Secundo.

Observatio V.

Dominus *Wood* de *Kirkham* B. A. cum per totam hyemem gravi laborasset tussi, initio veris me in auxilium vocavit; strigosum perfecte inveni, & quidem ad extremum marcorem redactum, nycthemeri spatio libram unam vel alteram sputi viscosi cærulei eructabat, glutine propemodum tenacioris; de dolore laterali quotide conquestus est, & magna constrictione, & quasi mole pectoris, & debilitate tanta, quod vires vix ei sufficerent ab alia thori parte ad alteram sibi movendo, urina lixivialis fuit, sitis autem parva, vel nulla, nec quantum memini de calore quodam insigni conquestus est: in primis bolum purgantem ex electuario lenitivo præscripsi, postea decoctum ex radicibus 5. aperientibus & salvia agresti vice potus communis institui, deinde per mensis spatium pro potu communi decoctum amarum alterans & traumaticum solummodo concessi, hora somni linctu sequenti usus est.

℞. *Syr. capillor veneris, e succo hederæ terrestris, balsamic. Tolutan. aa.* ℥j. *specier. diaireos* ʒiij. *gumm. ammoniaci in aqua lumbricor. solut.* ʒj. *florum Sulphuris* ♉. *cum s. q. sirup. de 5. radicibus F. linctus, c. cochlear unum hora somni cum gut. 4. Balsam. Peruv. initio Aprilis, sumpsit de cerevisia pectorali aperitiva bis in die, & perfecte convaluit, quod adstantes omnes tunc temporis pro miro habuere. Anno 1689.*

Observatio VI.

Johannes Veale Armiger per totam hyemem gravi catarrho correptus fuit, Anno 90. initio veris ad me accedit, tunc temporis vultus erat pallidus & perfecte *Hippocraticus*, tussis, continua & sicca, horis autem matutinis sputum crassum sanguinolentum expuebat; tanta raucedine correptus erat, vix ut ullus vocem illius caperet; appetitus prostratus erat, sudoribus nocturnis propemodum colliquatus; de angustia & pondere pectoris conquestus est, & continuis intestinorum torminibus; urina lixivia-

vialis erat, & scabies sicca manus præcipue fœdavit.

In primis decoctum lenitivum cum tinctura sacra præscripsi, postea usum pilular. pectoralium, syruporum & decocti pectoralis, per 14. dierum spatium institui, & deinde pilulas pectorales & syrupos, cum cerevisia pectorali per mensis spatium; ab his sanitati restitutus fuit, & jam pancratice vivit.

Observatio VII.

Rogerus Threlfal tunc temporis in vico de Crosmore habitans, Anno 91. ad me misit; vultus erat pallidus & macilentus, nec non tabe universali macerabatur corpus; sudoribus continuis, & febre lenta laborabat, nec non tussi continua, expuit & sputum crassum fœtidumque, quandoque sanguinolentum: in primis bolum purgantem ex electuario lenitivo præscripsi, & deinde usum cerevisiæ pectoralis aperitivæ per mensis spatium institui, nocte qualibet hora somni cepit gut. aliquot balsam. Peruv. in syrup. Balsamico Tolutan. & perfecte convaluit.

Observatio VIII.

Filia natu maxima *Gulielmi Towning* de *Weeton*, Anno 91. tempore vernali ad me accessit; vultus erat pallidus, oculi concavi, nares acutæ, humeri alati, & insigni quidem extabescentia totius corporis laboravit, febris erat continua, sitis intolerabilis, tussis continua, aspera arteria perpetuo titillans, parum vel nihil expuens nisi horis matutinis, & tunc sputum crassum eructavit, appetitus prostratus erat, & urina sedimento copioso albo saturata; ei infusum de rhabar. in aqua lactis alexiteria præscripsi, nec non pil. pectorales, electuarium cum cortice Peruviano, syrupos pectorales, & ab his sanitati restituta fuit.

Observatio IX.

Gulielmus Farington de Ormskirk, pharmacopola, & in arte quidem ista hujusce Patriæ decus, pleuritide correptus erat, cui gravis successit catharrhus, nycthemeri spatio libram unam vel alteram sputi pellucidi saporis vitrioli martis per tussim eructavit; de gravitate & mole pectoris continuo conquestus est, indies extabuit corpus & appetitus prostratus erat, nec non calculi sæpius cruciante paroxysmo laboravit; in consilio conjunctus cum Medico fideli & prudenti Doctore *Grundy*, phlebotomiam repetendam imperavimus, & catharses lenes repetendas pro re nata, & usum pil. pectoral. apozematis, & mixturæ pectoralis instituimus, ab his valetudinem recuperavit, & per totam æstatem magna cum laude artem suam exercuit; tempore hyemali recidivam passus est, rursus in subsidium vocatus, methodum similem præscripsi, & julapia pectoralia succo millepedum imprægnata, his autem haud cedente morbo cursum chalybeatum temperatum institui; & quia de mole ventriculi conquestus est, emeticum ex melle scillitico propinandum suasi, a quo copiose evomuit, & saburram ingentem viscosi phlegmatis ejecit, hinc dolor & moles ventriculi evanuit, & tussis parvas inducias dedit, brevi autem tempore redeunte calculi paroxysmo repullulavit morbus; hinc suasi ut morbi syndromen delinearem, eamque celeberrimo *Gibbonsio* communicarem; his transactis vir celeberrimus aquas *Spadanenses* propinandas suasit, & cursum temperatum chalybeatum: nec non *Bochetum* ex sarsaparilla, pulveres quoque cinnabaris antimonii, pil. de styrace, liquores ex cerevisia *Brunswicensi* cum antiscorbuticis destillatos instituit, his horis medicis deglutitis, spes nova salutis affulsit, redeunte autem calculi paroxysmo rursus morbus revirescebat; hinc æstate elapsa *Thermas Bateorenses* adiit, rediit autem cum arundine alteri hærenti, expuit jam copiosius & crassius & saporis ingrati, hectico calore & febre inflammatoria immunis fatis succubuit.

Observatio X.

Anno 91. *Guilielmus Tate* de *Blackburn* sicca laborabat tussi, qua nihil emolitus est, *nisi* horis matutinis, urina erat exigua & coloris cerevisiæ *Brunswicensis*, lingua sicca & nigrescens, sitis continua, extenuatio universalis corporis, partes extremæ ad molem insignem tumuere, asthmate frequenter correptus erat, & pulmones tanta mole oppressi vix *palmæ ad instar depressæ* resurgebant, in pectore sibilus perpetuus aures percutit, cui talis raucedo succedit, ut vix sermo perceptibilis, tandem Medico isto expertissimo *Doctore Grundy* mecum in consilio conjuncto methodum sequentem instituimus. In primis per leves catharses alvum

vum esse subducendam, deinde fontanellam in brachio celebrandam, & sequentia præparata.

℞. Pulveris millepedum pp. ℥iij. *specier. diaireos* ℥iij. *gumm. ammon. in aq. lumbricor. solut.* ℥i. *florum Benzoin* ℥ß. *conserv. cynosbat.* ℥iv. *cum s. q. sirup. Balsamic. F. Elect. bis in die cum syr. & cerevisia pectorali aperitiva sumendum*: his adhibitis modicum salutis statum recuperavit, & adhuc muniis solitis obitur.

Observatio XI.

Georgius Languvorth de *Eclefton*, Anno 90. me in subsidium vocavit; vultus erat virido nigrescens, appetitus prostratus, tussis continua & sicca nisi horis matutinis, quo tempore phlegma lividum viscosum emolitus est; his successit extenuatio corporis, partes extremæ tumuere, torminibus intestinorum inducias vix ferentibus cruciatus est, urina coloris fuit nigrescentis, & hic revera ab omnibus adstantibus conclamatus; morbum phthisin scorbuticam judicavi, & methodum sequentem institui, leves catharses imperavi, deinde electuaria chalibeata horis medicis cum cerevisia pectorali aperitiva sumenda, & perfecte convaluit.

DE PHTHISI In Particulari.

CAPUT I.

De Phthisi ab Hæmoptysi.

Observatio I.

Vir insignissimus *Petrus Bold* de *Bold*, Armiger, à celeberrimo nec minus antiquo *Stemmate* oriundus, & animi nobilitate inter eos illius ætatis facile primus, Anno 92. ætatis 35. in gravem hæmoptysin incidit; mecum insigni Doctore *Grundy* in auxilium vocato, phlebotomiam repetendam inculcavimus, nec non haustus succorum hederæ terrestris, plantaginis, beccabungæ, & aliorum ejusmodi prosapiæ julapiis refrigerantibus sumendos instituimus: ab his sedato fermento sanguinis, ad vasa disrupta consolidanda, vel saltem hiantia constringenda, balsamica restringentia præscripsimus, ex *Balsamo* scilicet *Tolutano*, gumm. *Arabic.*, & id genus aliis, postea ad præcavendam putredinem a sanguine pulmonibus extravasato, decocta pectoralia balsamica detersiva, nec non linctus, pilulas pectorales, & medicamenta talis prosapiæ formis diversis instituimus; his debite adhibitis cessavit hæmoptysis, & tussis, & revera sanitati restitutus erat; ad recidivam autem præcavendam ingurgitationem acidularum & cursum chalibeatum temperatum instituimus, & evacuationes per *Epicrisin* diebus intermediis intercalandas. *At proh dolor!* vir celeberrimus indole animi dulcissima præditus, ut tesseram hospitalem haud confringeret, liquores spirituosos nimis copiose ingurgitavit, & brevi postea catarrho correptus fuit, tussis fuit sicca & clangosa; horis autem matutinis phlegma viscosum subflavum ex glandulis per excreationes, & pulmonibus per tussim eructavit, indies emaciavit, appetitus dejectus erat, urina magna ex parte suppressa, & sibilus continuus in pectore aures percutit; hinc pectoralia balsamica detersiva, liquores antiscorbuticos, mixturas succo & infusione millepedum imprægnatas instituimus, his autem haud cessit morbus; versus autem hecticum calorem indies vergebat, ad hunc supprimendum corticem Peruvianum medicamentum *Herculeum* judicavimus, illius autem usu tunc temporis hac in regione vix lanuginem adepto, inculcavimus morbi syndromen delineandam, & quibusdam *Collegii Regalis Londinensium* communicandam, hinc viri celeberrimi Doctores *Ratcliff*, & *Gibbons* in subsidium vocati sunt, & doctissimus Dr. *Gibbons* methodum ex cortice Peruviano, & lacte asinino instituit; his debite adhibitis morbus inducias passus est, brevi autem repullulavit virus, hinc sputum crassius & copiosius, febris adauctior, diarrhœa immanior, dolor terebrans fauces continuo infestavit, tumuere pedes, rubor fixus genas utrasque occupavit, quo tempore omnibus sibi cognitis lacrymas vi nulla coercendas effundentibus, quasi in tot *Niobes* conversis; fato irresistibili e medio tollitur.

Observatio II.

Dominus *Flether* de *Cartmell* Mercator, vir ingenio peracri, & totus negotiis deditus, Anno 89. in gravem hæmoptysin incidit, nycthemeri spatio librarum aliquot purpureæ massæ dispendium passus est, nec loqui potuit quin ore pleno sanguinem eructarit. In auxilium vocatus, statim phlebotomiam celebrandam institui, sanguis & eductus fuit tantopere spumosus, haud adhuc similem vidi. Ingurgitationem julapiorum refrigerantium, & succorum institui; sedato fermento sanguinis, decocta pectoralia pro potu communi institui, & ad catarrhum sistendum pilulas sequentes.

℞. *Succi hederæ terrestris per insolationem depurat.* ℔j. *florum farfaræ siccat. summitat. hyssop. salviæ, pulegii aa. Mj. sem. anisi, carui, fœniculi dulc. contus. aa.* ℥ß. *distillentur in B. M. ad medietatem, deinde F. colatura; quæ distilletur ad consistentiam pilular. addendo succi glycyrrhiz.* ʒß. *pulv. radic. enulæ campan. flor. sulph. aa.* ʒiij. *flor. Benzoin.* ʒj. *Balsam. Peruv.* ʒß. *tincturæ sulph.* ʒiij. *Ladani Parisat.* ʒij. *M. F. massa formetur in pilulas exiguas, & sumat iij. hora somni; & primo mane cerevisiam pariter pectoralem antiscorbuticam præscripsi, cui folia linguæ cervinæ addenda curavi; hac methodo perfecte convaluit per aliquot annos, & per plures annos pro potu communi lac cum aqua commixtum solummodo sumpsit: tribus annis elapsis recidivam passus est. Rursus in auxilium vocatus Phlebotomia celebrata sequentia præscripsi.*

℞. *Conservæ Rosar. rubrar. cynosbat. aa.* ℥iii. *pulv. santal. omnium aa.* ʒß. *coral. rubri pp.* ʒi. *croci martis rubicundissimi* ʒii. *sal. prunel.* ℈iv. *cum s. q. syrup. e coral. F. Elec. hora somni & primo mane sumend. ad quantitatem nucis myristic. superbibendo haustum julapii sequentis.*

℞. *Aq. lactis pectoralis Batean.* ℔i. *portulac. spermatis ranar. aa.* ℥iv. *syrup. e succ. hederæ terrestris* ℥ii. *sal. prunel.* ʒ. *M. F. julapium; pro potu communi decocta pectoralia institui, & hora somni gut. aliquot Balsam. Peruv. e cochlear. sirup. Balsamic. Tolutan. quoties recidivam passus est hac methodo usus est, & nullo negotio sanitatem recuperavit. Anno elapso repullulavit virus, quo tempore me in agrum* Eboracensem *accersito, vir præclarus ad medicamenta veterna quasi valentissima auxilia confugit; tunc temporis autem phlebotomiæ manu liberali celebrata fermentum sanguinis haud sedari potuit, hinc cortic. Peruvianum dosi prælarga exhibendum curavi; hoc debite adhibito morbus inducias passus est, & de magna constrictione pectoris jam conquestus est, & sputum crassum copiosum eructavit; hinc pil. pectorales detersivas, julapia pectoralia & syrupos præscripsi, & leves catharses repetendas institui; vires autem & carnes in dies labefactabantur, tandem* Kensingron *adiit, quo loco post lunarum aliquot circuitus satis succubuit.*

Observatio III.

Ricardus Tinkler de *Poulton* hospes, cum diu gravi hæmoptysi laborasset, gravi catarrho magnopere emaciatus erat, appetitus prostratus, & revera una voce pronunciarunt omnes ei nulla *vestigia retrorsum*. In auxilium vocatus, phlebotomiam repetendam inculcavi, die sequenti levem potionem exhibendam curavi, & postea remedia sequentia.

℞. *Conserv. Cynosbat.* ℥iv. *sal. martis, Balsam. Peruv. aa.* ʒi. *specier. diatrion santal. aa.* ʒiß. *cum s. q. syrup. Balsamic.* To*lutan. F. Elec. ex hoc sumpsit bis in die cum syrupis & decoctis pectoralibus, postea per 14. dierum spatium acidulas Larbricenses copiose ingurgitavit, perfecte convaluit, & jam pancratice valet. Methodo simili* Henric. Stirup. *Servus* Udwardi Hyde *Armigeri, post dispendium librarum aliquot Sanguinis ad integram sanitatem rediit.*

Domina perillustris Domin. *Marsdea* de *Frekleton* ex mensium suppressione toties hæmoptyses passa est, post potiones lenitivas purgantes per electuaria chalybeata, & infusiones amaras chalybeatas nullo negotio ad sanitatem rediit.

PHTHISIS

Ex Vomitu Sanguinis.

Observatio I.

INsignis Domina Domin. *Farington* de *Sebavv. Halle*, consors *Georgii Farington* armigeri, Anno 91. æstivo tempore per vomitum

nitum tantum sanguinis dispendium passa est, ut vix fuerit inter vivos habenda, algore universali correpta fuit, sudoribus algidis, pulsus & respiratio vix perceptibiles, vox defecit, & ab omnibus conclamata fuit. In subsidium vocatus, sequentia præscripsi.

℞. *Cortic. Peruv.* ℥i. *corall. rubri*, *hæmatic. croc. martis restringent. aa.* ʒ. *confect. Hyacinth.* ʒij. *conserv. cynosbat.* ℥iv. *cum s. q. sirup. Balsamic. Tolutan. F. Electuarium boris medicis cum Julapio sequenti sumend.*

℞. *Aq. spermatis ranar. Cinnamom. hordeat. tenuioris aa.* ℥iij. *boli armen.* ʒj. *syrup. coral.* ℥iß. *F. Julapium.*

His quarta vice dosi debita deglutitis, rediere vox, respiratio & pulsus; & de dolore terebranti pulsatili ventriculi conquesta est. Dom. *Worthington* de *Wigan* Chirurgus expertus apostema ventriculo pronunciavit, ei autem sententiæ mecum Dr. *Grundi* reclamavit, quapropter ut methodo præscripta insisteret inculcavimus, diebus aliquot elapsis clysmata injicienda curavimus, & ingentem massam sanguinis instar picis nigrescentis per sedes ejecit, remediis sumptis, & semel repetitis, leves catharses instituimus, decocta balsamica, & cerevisias pectorales, ab his ad sanitatem rediit, nisi quod vicibus quibusdam de phlegmate viscoso bronchiis pulmonum adhærente conqueritur, levi autem conatu cum pectoralibus balsamicis detersivis evanescit.

Phthisis ab Hæmorrhagia uterina.

Observatio I.

DOmina *Towning.* de *Weeton*, uxor *Gulielmi Towning*, cum per plures menses hac laborasset, a magno dispendio sanguinis frequentes lypothymias & quandoque paroxysmos *hystericos* patitur; ad fermentum sedandum sanguinis electuarium cum cortice Peruviano pro basi præscripsi. Antidoti autem vires morbo impares fuere; quapropter electuarium sequens (cujus vires in eodem casu in domina *Sudel* de *Preston* expertus fueram) statim præscripsi.

℞. *Corall. rubri pulverisat. succini flav. boli Armen. sanguinis draconis aa.* ℥ij. *sem. plantaginis, vitrioli martis, croci martis restringentis aa.* ℥j. *cum s. q. conservæ de cynosbat. & syrup. de rosis siccis F. El. boris medicis ex Julapio sequent. sumend.*

℞. *Aq. melissæ, lactis alexiteriæ, cinnamom. hordeat. aa.* ℥iij. *confec. hyacinth.* ʒj. *syrup. myrtini* ℥j. *M. F. Julapium.*

His debite sumptis fluxus cessavit sanguinis, & ipsa gradu lento indies vires recuperavit, vere sequenti de doloribus continuis versatilibus conquesta est, flatibus admodum molestis, appetitu prostrato, calore & frigore sæpius in die alternatim recurrentibus, nec non de continua siti, & revera perfecte strigosa fuit, ossibus scilicet nil nisi cute pendula adhærente. Hinc sequentia præscripsi.

℞. *Pulveris Ar. compos.* ʒvi. *florum sal. armon.* ʒß. *animæ martis Vigani* ʒj. *conserv. cynosbat. cochleariæ aa.* ℥iß. *lujulæ* ℥iß. *cum s. q. syrup. de cortic. citri F. Elect. boris medicis cum julapio sequent. sumend.*

℞. *Aq. lactis pectoralis* ℔j. *limac. magistral. gentian. compos. aa.* ℥iij. *lumbricor.* ℥j. *sacchar. perlat. q. s. F. julapium, in dos. qualibet instillent. gutt.* 7. *spiritus sal. armoniaci succinati.*

His cum regimine deglutitis, & levi catharsi cum cerevisia aperitiva antiscorbutica semel septimana repetita, integre convaluit, & onus jam *Lucinæ* gerit.

Phthisis ab Impetigine.

Observatio I.

QUantum *Græcorum* & *Arabum* impetigines inter se discrepant differere, mihi brevitati studenti, morbumque descripturo *Meridiano*, uti loqui amant Mathematici, calculatum, a meta proposita alienum foret. In summa tamen hoc dici potest, hic morbus medicamentis vulgaribus raro cedit, & priusquam pulmones illius veneno conspurcantur, post salivationem repetitam morbum repullulasse novi. In hoc morbo symptomata præ cæteris vulgaria ad sequentia reduci possunt. Rubris, duris tuberculis vultus aliæque corporis partes defœdantur, his maturitatem adeptis squamæ furfuraceæ ab iis decidunt, tussi molesta, tempore præsertim vespertino, corripitur æger, parum vel nihil expectorans, nisi copiam satis amplam sputi pellucidi, frigore continuo horis antemeridianis convellitur; huic calor

& sitis succedunt, adeoque inter duo extrema breves tantum dantur induciæ. Dolores pungentes tantopere fauces infestant, ut vix loqui vel deglutire valeat æger. Appetitus totaliter prosternitur. In hoc morbo, cum statum confirmatum attigit æger, sputum est copiosum, crassum, fœtidum, cærulei, quandoque rufi coloris. In veneno quodam fomes morbi consistere videtur, quale autem sit parum scio; conjecturam tamen proponere liceat, verosimile mihi videtur in hoc morbo particulis salinis acidis luxuriare sanguinem, & genus nervosum, quæ cum particulis sulphureis massa sanguinis eliminantur, adeoque more sublimati cujusdam cuticulæ adhærent, sicut in tentamine sequenti conspicere fas est; sume aceti acerrimi q. v. super lentum ignem impone organo quodam communi, vas linteo raro cooperies, particulæ sulpuhuræ metallicæ una cum fumis acescentibus sublimabuntur, & operculo forma sicca albescente adhærent, squamis impetiginosis parum discrepantes. His accedunt rationes sequentes, istis cœlorum plagis hic morbus præcipue grassatur, quibus particulis atmosphæra constipatur salsis, scilicet paludosis, & summa hujus morbi antidotus in carne viperina consistit, cujus præcipua virtus acido infringendo constat, methodus medendi nititur catharticis, *acidulis*, *viperarum* & millepedum præparationibus, cerevisiis antiscorbuticis mitioribus, antivenereis, nec non pectoralibus balsamicis. Historias plures recitarem, at in hoc casu nomina affigere forsan ingratum foret.

Phthisis a Rheumatismo Scorbutico.

Observatio I.

INter personas provectioris ætatis prope fluvios salsos habitantes hic morbus vernaculus appellari potest. E quorum numero Dominus *Ashton* de *Lea* prope *Preston*, Anno 92. me in auxilium vocavit, tunc temporis præter atrophiam universalem arenulis quoque propemodum confectus erat, per totum diem cruciatu immunis mansit, thoro autem haud citius se commisit, quin *Hydra* nova reviresceret; insomnis per totam noctem frequenter decubuit, quandoque eo usque furoris morbus evectus est, circa mediam noctem, lecto quasi tauro *Phalaridis* aufugit, & levaminis causa per horam unam vel alteram cathedra prope ignem se apposuit, appetitus prostratus erat, & vix nosocomium Sceleton quoddam magis visui objiceret. Calore & siti immunis fuit, nec ulla tussi afflictus fuit. In primis potionem sequentem præscripsi.

℞. *Decocti sennæ Gereonis* ℥iij. *syrup. de spina cervin.* ℥j. *diacnicu* ʒß. *crem. tartari* ʒß. *aq. lumbricor.* ℥ii. *M. F. P. cum regimine sumend.*

℞. *Pulveris Ar. comp.* ʒvj. *florum sal. armon.* ʒß. *animæ martis Vigan.* ʒj. *extracti trifolii fibrini* ʒii. *conserv. cochleariæ, flavedinis aurantior. aa.* ℥ij. *cum s. q. syrup. e cortic. citri F. Elect. boris medicis cum julapio sequenti sumen.*

℞. *Aq. lactis alexiteriæ* ℔j. *gentian. compos.* ℥iij. *limac. magistral.* ℥ij. *lumbricor.* ℥j. *succ. express. e milleped. N.* 500. *sacchar. perlat. q. s. F. julapium.*

His deglutitis cerevisiam antiscorbuticam aperitivam institui, æstivo tempore acidulas *Larbricenses* ingurgitavit, & sanus evasit. Vere sequenti repullulavit virus, methodum similem præscripsi, altius autem veneno tincto systemate nervoso, conatus omnis irritus fuit; hinc post summos cruciatus, pedes, tibiæ, & femora tumuere, quapropter mortem adstantem pronunciavi; hinc vir probus, tunc temporis *populari Empirico* oppido *Prestoniensi* suo more medicinam factitanti (columnis scilicet oppidanis schedulis suis obtectis) *panaceis theatri* se commisit. *Medicaster circumforaneus* etiamsi *Atrophiam* in summo gradu adstantem conspiceret, nec morbum nec vocis quidem etymologiam cognovit, quin certam ac subitaneam medelam promisit, at brevi tempore fraus *fallentis* detecta fuit, post mensem etenim unum vel alterum fatis succubuit.

Observatio II.

Illustrissima Domina Domina *Fleetwod* de *Penwortham*, cum cachexia scorbutica diu laborasset, totam propemodum antiscorbuticorum *encyclopædiam* tentasset, parum autem levaminis recepit. *Thermas Bathonienses* adiit, conatus autem omnis adhuc irritus erat, eandem suasu viri celeberrimi Doctoris *Baynard.* Coll. Regal. *Londinens.* socii, tunc temporis herculeo successu, & summo ingenii cum acumine agro *Lancastriensi* artem Apollineam factitantis, *acidulas Eboracen-*

censes adiit, has copiose per mensis spatium ingurgitabat, & sæpius septimana balneo isto frigido, *Saint Mungus* charactere insignito, se lavabat. Hinc dolores rheumatici & calor hecticus penitus debellati sunt, & per plures annos valetudini restituta fuit. Anno 90. recidivam passa est, rursus *acidulas* ingurgitavit, & morbus inducias passus est: vere autem repullulavit virus, & jam particulis salinis saturato sanguine, indies vires labefactabantur; tanta anorexia correpta fuit, ut a cibi usu vomitus in immanes incideret, & frequenter bilis æruginosæ copiam immensam eructaret, remediis quamplurimis incassum tentatis, indies sitis & calor hecticus eam affligebant, expuit phlegma viscosum cinereum, & quandoque æruginosum, asthmate postea correpta fuit, hinc sanguinis uncias aliquot a brachio sumendas suasi: sanguis eductus crassa pellicula glutine tenaciore obtectus erat, hinc alcalicis, volatilibus, pectoralibus, detersivis, & antiscorbuticis cujuscunque generis incassum tentatis, rediit asthmatis paroxysmus, aphonia correpta fuit, & supremam clausit diem; hoc notavi, quia post dominæ celeberrimæ ab *acidulis* & *balneis frigidis* per totum morbi decursum solummodo quid levaminis accessit.

Phthisis a Rachitide.

Observatio I.

IN hoc morbo tantopere vultus albescit, quod nive propemodum candidior infans, adeoque musculi flaccescunt, vestimenti ad instar penduli cutis circumambit corpus, crura & pedes tantopere vacillant, corpori sustentando inepta evadunt, durities planæ & amplæ abdomine frequenter interspersæ, quæ idiomate vernaculo *Liver cake* audiunt; tussi corripitur æger, & quandoque diarrhœa. Febri lenta, & siti continua. In *medulla spinali* mihi fomitem morbi consistere videtur, in hac quibusdam illecebris spiritus animales irretiti, influxu debito spirituum privantur nervi ab ea ramificantes; hinc nervi & fibrillæ musculares pabulo diurno orbatæ flaccescunt, & consequenter emaciatur corpus, & incurvantur ossa: in hac etenim tenella ætate, ut membra sint firma & recta, necesse est musculos membra circumambientes esse spiritu irriguos, aliter ex inæquali nutritione necesse est, partes a situ naturali declinent; similiter ad erectionem istius floris *Heliotropium* dicti *radii solares* requiruntur, quod detracto lumine solari vultu torvo & pendente terram despicit. Propter spiritus nimis parce fluentes albescit vultus, emaciat corpus, vacillant pedes, acescit sanguis, hinc tussis, febris lenta, & quandoque diarrhœa, humores viscosi intra fibrillas musculares extravasati, durities prædictas constituere videntur. In infantibus methodus medendi constat ex linimentis nervinis, medicamentis volatilibus, specificis, inter quæ prima jure *ens Veneris* & radix *Osmundæ regalis* recenseri debent. In adulcioribus methodus medendi constat ex medicamentis chalybeatis, decoctis & cerevisiis aperitivis, aquis mineralibus acidulis, *balneis frigidis*, & id genus aliis. Methodo priori infantes virorum illustrium *Ambrose Pudsay* de *Bolton Hale*, agro *Eboracensi* Armigeri, & *Joannis Franc* de *Preston* convaluere, posteriori methodo ab ipsis orci faucibus *Edmundus Forde*, filius natu maximus *Lancelloti Forde* de *Kendale*, sanitati restitutus fuit.

Phtisis a fluore albo.

IN temperiem salinam sanguine mutato, lentorum colluvie luxurians purpurea massa, hinc viscosa saburra ventriculus infarcitur, quapropter nec edulia assumpta recte concoquit, nec male concocta sanguis assimilat; hinc fit quod magna chyli portio albo fluore præcipitatur, portiones aliæ intra pulmones subsidunt, hinc tussi corripitur æger, & sputum salsum viscosum album copia prægrandi eructat. Intumescunt frequenter pedes; quod symptoma ab eadem salsedine sanguinis deduci potest. Lenta febris gliscit indies ex salino fermento, sicut mihi videtur, orta. Eruptiones miliares per cutim universam frequenter interspersæ sunt, & lumbago dolorosa summopere torquet, albescit vultus, & caro indies intabescit, quæ symptomata per causam allatam facile explicari possunt. Methodus medendi consistit in primis viis detergendis, massa sanguinea invigoranda, & partibus continuo humorum fluxu tonum amissis, constringendis. Remedia huc collimantia, sunt emetica scillitica, cathartica aperitiva, chalybeata, & balsamica parum astringentia.

An

Ab his Serenissimæ quædam Dominæ oppido de *Preston* & *Kendale* sanitatem integram recuperavere.

Phthisis a Chlorosi.

FOEminis quibuscunque bene se habentibus a natura insit fermentum quoddam internum a pubertate finita ad senectutis usque lanuginem; hujus gratia per quemlibet lunæ decursum solemnes suas evacuationes habent, ex quibus suppressis pleuritidem, peripneumoniam, rheumatismum, & phthisin haud semel pullulasse notavi. Ab æstuanti quodam animi desiderio, & vitiato ventriculi fermento hæ sæpissime suppressiones contingunt, qualis autem prosapiæ fermentum sit menstruale haud magis forsan a priori explicari potest, quam fluxus & refluxus Oceani, *Cynthiæ* motum quasi tot *satellites* observantes. At ne altum silentium profiteamur, liceat conjecturam proponere; Chlorosin grave quoddam animi desiderium consequi, amorem scilicet, mœstitiam, omnibus in propatulo est, nec non appetitum diætæ cujuslibet obscœnæ, cretæ scilicet, calcis, carbonum & id genus aliorum; Sanguinem in hoc morbo detractum semper glutinosum inveni, & ventriculum viscosa saburra repletum, ex quibus opinari liceat, ex pathemate quodam graviori spiritibus nimium oppressis, vel circa quendam appetitum æstuantem copia nimis prægrandi absumptis, penu spirituum diurno privatur massa sanguinis, ex quo fit quod particulæ sanguinis tenaciores tardius motæ arctius cohærent & viscosæ fiunt, sicut in tentamine sequenti videre est.

℞. *Aq. & glutinis*, *q. v.* vase quodam super ignem impone, dum particulis igneis partes aquosæ circumagitantur, officiunt quo minus particulæ tenaces cohæreant, & liquidæ manent, amoto autem igne, statim viscosæ fiunt; pari forsan modo dum particulæ serosæ & segnes in massa sanguinis, vi spirituum circumagitantur, serum sanguinis manet liquidum & lentoribus immune, æstro autem amoto, spiritibus scilicet pathemate quodam nimium absumptis, particulas segnes tardius movent, adeoque strictius cohærent & viscosæ fiunt. Huic sententiæ suffragatur clarissimi *Sylvii* auctoritas pag. 304. a mœrore autem solent humores reddi glutinosi ac viscosi, maxime in tenui intestino, & quidem propter succum pancreaticum idcirco factum austeriorem; modus revera, quo succi glandulares a quodam pathemate vehementi acescunt haud aliam icnographiam admittit, quantum ego conjectando valeo, quam liquores fermentiscibiles ab ictu fulminis acescentes. Methodus medendi sumitur a vomitoriis, catharticis, amaris, detergentibus, volatilibus, martiatis, & aquis acidulis naturalibus & artificialibus, historias pene infinitas recitarem; at brevitati studens has omitto.

Phthisis Chylosa.

Observatio.

POst febres cujuscunque generis inter infantes præcipuæ hic morbus contingit, quapropter verosimile videtur, quod conflictu febrili spirituum penus summopere absumitur, hinc in salinam dyscrasiam degenerat massa sanguinis, & verosimiliter, pars serosa sanguinis per salia coagulatur, adeoque lentoribus glandulæ mesenterii infarciuntur, quapropter in intestina regurgitat chylus, & si lacteæ totaliter obstruuntur, emarcescit corpus, intumescit abdomen, albescunt fæces, & gravi tussi laborat patiens; qnandoque lacteæ totaliter haud oppilantur, & hinc fæces haud albescunt, intumescit tamen abdomen, & emaciatur corpus propter lacteas quasquam oppliatas; hoc symptoma frequenter notavi. Phthisis hujusmodi lento procedit gradu, tractu tamen temporis, glandulæ infarctæ mesenterii strumosæ fiunt, & quandoque glandulæ pulmonares, & in isto stadio conclamatum est. Methodus medendi quæ mihi præ cæteris arridet, & quæ spem raro aut nunquam abludit, modo sit in principio vel augmento morbi, sumitur a chatarticis aperitivis, inter quæ *Elixir Salutis* cæteris palmam præripit, diebus intermediis pilulas ex *trifolio fibrino*, *gum. ammoniaco*, & *anima martis*, instituo, nec non in adultis *Electuaria Chalybeata*, & *cerevisias pectorales* ape-

aperitivas, *ens veneris* & *radix osmundæ regalis* egregii sunt usus, & ubi vermium suspicio, *æthiops mineralis*, abdomen sæpius in die linimentis emollientibus & aperitivis illiniendum inculco, & gestare Sylvii Emplastrum carminans, opio omisso. Hac methodo, filia natu maxima Domini *Smith de Stalming Grange*, & fœmina *quædam* prope *Whitle-hill* habitans, sanitati restitutæ fuere. Plures recitarem; ad umbilicum autem jam ducere incumbit.

Hic est finis Phthisiologiæ Lancastrensis; redeamus jam ad ea quæ restant de Clarissimi Thomæ Sydenham Processibus integris, &c.

THOMÆ SYDENHAM

DE PODAGRA.

EXeunte Jannario, aut incipiente Februario ingruit hora fere secunda matutina, dolore pollicem pedis ut plurimum occupante, quandoque vero calcaneum, suram, aut talum; mox sequitur rigor cum horrore & febricitatione aliquali, dolor gradatim intenditur, (& pari passu rigor atque horror recedunt) idque in singulas horas, donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, nunc tensionem violentam, nunc morsum canis rodentis, quandoque pressuram, & coarctationem exprimens, hinc præ exquisito dolore, nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussionem ferre podagricus valeat; dolor non sedatur, nisi ante horam secundam, tertiamve matutinam (decurso scilicet nycthemeri spatio a primo appulsu) & jam leni madore perfusus æger somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit. Sequenti die, forte etiam ad biduum, triduumve dolet nonnihil pars affecta, idque vehementius advesperascente die, levatur autem sub galli cantu. Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur. Postquam utrunque pedem exercuerit dolor, qui sequuntur paroxysmi enormes sunt, tum quoad tempus invasionis, tum ob durationem, atque ex serie horum paroxysmulorum, constat paroxysmus, qui dicitur podagræ, diuturnior, breviorve, pro ægri ætate; in iis qui vegetiores sunt, & quos podagra rarius invasit, diebus sæpe quatuordecim, in senioribus, atque iis quos sæpius afflixit, duobus mensibus fere desinit; iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora fracti sunt, non prius valedicit, quam æstas jam adultior eam fugaverit.

Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, cum sedimento rubro, & quasi arenulis referto, alvus fere constipata est, *Appetitus* prostratio, rigor totius corporis sub vesperam integrum paroxysmum comitantur, recedentem paroxysmum excipit pedis affecti inter digitos pruritus vix ferendus; unde decidunt surfures, & pedes desquamantur.

Hactenus dolor pedibus tantum fuerit infestus; cum vero vel ab indebita medicatione turbatur podagra, vel ob diuturnam morbi pertinaciam corporis substantia quasi in morbi fomitem pervertitur; jam manus, carpos, cubitos, genua, aliasque regiones occupat, quandoque unum, pluresve digitos distorquens, fasciculo radicum pastinacæ similes eos reddit, motu paulatim privans, tandemque concretiones, circa articulorum ligamenta, tophaceos generans, cretam vel oculos cancrorum æmulantes, nonnunquam in cubitis tumorem subalbum ciet, fere ad ovi magnitudinem, qui sensim inflammatur cum rubore, nonnunquam femur occupans, sensum exhibet, quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili, at genu exinde petens, id acrius urget, artus jam habet æger fere undequaque contractos, & impeditos, ita ut claudicet, & permoleste prorepit. Urina illam colore imitatur, quæ in diabete excernitur, dorsum, aliæque partes moleste pruriunt, maxime sub horam somni.

Post multos, dirosque cruciatus paroxysmi subsequentes (natura partim onere materiæ peccantis, partim senio oppressa) ægrum quoad dolorem clementius tractant, at loco doloris consueti, ægritudo quædam cum dolore ventris, lassitudo spontanea, quan-

quandoque etiam propensio ad diarrhœam superveniunt, quæ symptomata evanescunt, quoties articulos dolor fatigat, atque ita nunc dolore, nunc ægritudine, quasi alternatim lacessentibus, paroxysmus longas moras nectit.

Calculum renum in quamplurimis parit hic affectus.

Fœminas perraro infestat, easque, non nisi jam vetulas, & viragines, pueros quoque, & juvenibus minores vix adoritur.

Indicatio curativa in eo vertitur, ut coctioni consulatur, indigestionibus sublatis, seu fit per pharmaca, seu victus rationem, seu exercitationem, seu per alia ex istis quælibet, quæ sex res non naturales indigitantur.

Venæ sectio, catharsis, ac diaphoresis scopum non attingent, licet iis qui *Renum* simul *Calculo*, & exinde orto *Mictu Sanguineo* laborant, non abs re erit semel in septimana, alvum *Manna* subducere, & singulis noctibus, post purgationem paregoricum exhibere.

Medicamenta, quæ prædictæ indicationi satisfaciunt, ea sunt, quæ moderate calent, & vel amaricant, vel linguam leniter feriunt, talia sunt, *Rad. Angelic. enulæ, fol. Absinth. cent. min. chamædr. chamæp. &c.* quibus addi possunt *Antiscorbutica* dicta, ut *Rad. raph. rustic. fol. Cochl. hort. nasturt. Aq. &c.* quæ tamen parcius usurpanda veniunt, quia morbi fomiti aculeos subdunt, & calorem augent, præ istis aliis, quæ miti calore, atque amaritudine, ventriculum corroborant. Haud inutile est *Electuar.* sequens.

℞. *Conserv. Cochl. hort. unc.* iß. *Absinth. rom. flav. Aurant. an. unc. j. Angel. condit. nuc. moschat. cond. an. unc.* ß. *Theriac. Androm.* ℥*iij. Pulv. ari. comp.* ʒ*ii. cum s. q. Syr. Auran. f. Elect. de quo sumat* ʒ*ii. bis in die superbibendo seq. Aq. distillat. Cochl. v. vel vi.*

℞. *Rad. raphan. rustic. incis. unc. iij. Cochl. hort. M. xij. nasturt. Aq. beccabung. salv. menth. an. M. iv. cort. aurant. No. vi. nuc. mosch. cond. No. ii. cerev. Brunsvicens.* ℔*xii.* destillentur organis communibus, donec solummodo ℔*vi.* aquæ eliciantur pro usu.

Hæc autem remedia *digestiva*, constanter, atque omni adhibita diligentia, assidue usurpanda, & in *Paroxysmorum* intervallis præcipue in usum revocanda sunt.

Mediocritas ea in cibo observanda est, ut neque plus alimenti ingeratur, quam ventriculus concoquere valeat, neque e contra nimia abstinentia, partes ea proportione alimenti defraudentur, quæ earundem robur & vigorem sustinere potis est. Quoad qualitatem ciborum, ægri palato consulendum est, & unica ciborum specie singulis pastibus vescatur, de cæteris, dempta carne, pro libitu comedat, modo nec acria, nec sale condita sint, nec aromatis. Prandere tantum expedit, loco autem cœnæ indulgeat sibi haustum cerevisiæ alicujus tenujoris, quo calculi concretio impediatur.

Liquores optimi sunt, qui neque ad vini generositatem ascendunt, nec ad aquæ debilitatem, ne frigore suo lædant ventriculum, deprimuntur. Hujusmodi est *Cerevisia tenuis Londinensis*, aut multa aqua cum pauco vino permixta; aqua autem pura & cruda periculosa est; cum autem universa fere corporis substantia in podagram degeneraverit, a liquore quocunque fermentato quantumvis levi, & tenui abstineat, & utatur *Decocto Diætetico ex Sarsa*, *in remediorum formulis descripto*, ubi primum a paroxysmo convaluerit, per reliquum vitæ cursum.

Sin autem æger a longo, & nimio liquorum inebriantium usu, vel ab ætate provectiore, vel denique præ nimia debilitate, cibos absque vino nequeat concoquere, in pastibus haustum vini Hispanici sibi indulgeat, *Apozema Diateticum* abdicans.

Æger, maxime hyemis tempore, mature lectum petat, diluculo exurgat, animus sit tranquillus, nec nimis intentus studiis, & rebus seriis, cæteris vero omnibus, exercitatio corporis quotidiana, facile palmam præripit, quæ moderata sit, & perseverans, nullo autem modo justo vehementior; quoad exercitii genus, quoties nec grandior ætas, nec calculus intercedant, reliquis præferenda est equitatio constans, ac assidua aëre salubri, aut vectio in curru.

Veneris lenociniis ne indulgeat. Remedia externa nulla adhibenda.

Quamvis nihil magni in paroxysmo tentandum sit, conducet tamen fortasse per aliquot dies, ubi primum a morbo corripitur a carnibus abstinere, jusculo uti avenaceo, aut alio pari alimento, sin autem spiritus animales ataxiam concipere apti sunt, non expedit a carnibus abstinere diutius, quam ventriculus earum usum adversetur, ne

ne quid autem vel in quantitate, vel in qualitate ciborum aut potus peccet.

Symptomatibus iis occurrendum est, a quibus æger in paroxysmo de vita periclitatur. Horum maxime familiare est, ventriculi languor, cum ventris torminibus, tanquam a flatu. Hoc in casu, nihil æque votis respondet, ac vini Canarensis haustulus subinde deglutitus, exercitio utatur æger; sin autem symptoma, inducias haud ferens, mortem minitetur, modo caput malum non impetat, ad *Laudan.* statim confugiendum, *viz. gutt. xx.* in haustulo *Aq. Epidem.* & in lecto ad quietem æger se componat; hac ipsa methodo se ab imminenti morte liberavit Auctor clarissimus, ubi ex errore aliquo, circa res sex non naturales, in ingentem ventriculi ægritudinem incidit, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore; artus interim, ex retrocessione materiæ podagricæ, doloris erant expertes, ac ad motum plus solito habiles; Congium nempe unum liquoris posSetici, vel cerevisiæ tenuis devorabat, & quamprimum totum per vomitum rejecerit, Vini Canar. haustulum, cui instillatæ fuerint *Laudan. liquid. gutt. xvii.* sumebat. Quod si huic remedio symptoma non cedat, sudor provocetur, methodo & medicamentis huic usui dicatis ad biduum, triduumve, mane & vesperi per duas tresve horas continuas.

Si autem metastasis fuerit materiæ peccantis in pulmonum lobos, liberatis artubus a dolore, & tumore, tractandum est hoc symptoma, pari modo ac peripneumonia absoluta, venæ sectione scilicet repetita, diæta, & remediis refrigerantibus, & incrassantibus: purgandus est insuper æger, inter venæ sectiones, potionibus lenientibus, sudoris autem provocatio obest.

F I N I S.

ADMONITIO.

Ne quid desit eorum omnium, quæ super Constitutionibus Epidemicis hactenus in Ephemeridibus Germanicis & alibi vulgata sunt, hic, quamvis extra ordinem, adjiciemus, tum ea quæ in hoc argumento, de annis *1697.* & *1698.* fuere scripta, quæque a nobis proprio loco omissa sunt, tum alia omnia, quæ ab anno 1701. ad annum usque 1717. in variis Germaniæ locis fuere observata, quæque ad manus nostras non prius pervenerunt, quam opus nostrum ad finem prope deductum esset.

HISTORIA EPIDEMICA GERMANIÆ.

Constitutio Epidemica Augustana An. 1697.

DN. D. LUCÆ SCHROECKII,

Academ. Cæsar. Leopold. Naturæ Curiosorum Præsidis.

QUam Morbona Anno elapso ad finem vergente quietem Medicis Augustanis concesserat, multam hoc quoque continuaverat, ita ut licet morbi aliqui epidemice Urbem infestarent, raro tamen multos invadere deprehenderentur. Morbilli in primis & variolæ tum benigniores, tum confluentes, gravibusque symptomatibus stipatæ, puerilem æque ac juvenilem ætatem invadebant, & cladem iisdem inferebant. Dn. G. mercatoris filiolus novem annorum, cum variolas feliciter superasset, paulo post mense April. in tres etiam sorores fratremque octo annos natum contagium derivaverat; inter quas sororcula triennis, ad medicamenta sumenda difficilis, atque pustulis non adeo multis licet laboraret, ob crassæ lymphæ bronchia obviscantis abundantiam gravius respirans, nec non cephalalgia intensa, cum subsequo ex aure dextra purulenti humoris, parciori tamen effluxu tentata, accedentibus convulsionibus sensim defecit; in altera autem sorore, decimum ætatis annum agente, non admodum ægrotare visa, variolæ quidem plurimæ, nec difficulter prodierunt, nulla tamen arte, in justas pustulas extolli atque suppurari recusarunt, ut & ipsa tertia hebdomade obierit; tertia vero soror sedecim annos nata, atque confluentibus variolis obsita; de intenso totius corporis ardore, quem & ipse rubens cutis color testabatur, potissimum conquesta, feliciter emersit; cumque ipse frater, qui variolas discretas mediocri numero efflorescentes, nec symptomatum aliorum concursu graves licet pateretur, decimo tamen a decubitu die, magnam narium hæmorrhagiam subiit, quæ per quatriduum subinde recurrens, variolarum tamen neque ad interiora ingressum, neque mortem induxit, sed temperatiorum emulsionum post usum cessavit, quam, variolis jam exsiccatis, icterus plurium dierum excepit, a quo jusculis, herbis recentibus bellidis &c. medicatis sensim convaluit.

Pleuritides etiam veræ, & peripneumoniæ, in principio si negligebantur, senibus in primis funestæ; quin & catharrhi graviores faucibus molesti, ac fere suffocativi, tussesque humidæ notabantur; in illustrissimo quodam Barone fauces constringebantur, ut suffocationis in periculo versaretur, cui elixir proprietatis Claud. cum spiritu cornu cervini mixtum præsentaneam opem præstitit, & recurrentem aliquoties insultum potiuncula laxativa, subductis serosis viscositatibus, penitus abegit. In aliis decocta herbæ veronicæ, radicis liquiritiæ, seminis anisi &c. aliaque serum stagnans dissolvendi vi pollentia, & quæ illius abundantiam blande eliminabant, laxativa se commendarunt. Nonnullis facta serosæ materiæ in ventrem inferiorem metastasi, cum subsequa diarrhœa, aut febre tertiana, morbus fuit solutus; quidam virili in ætate constitutus; cum faciei intumescentiam, intenso calori, cephalalgiæ & virium debilitati junctam incidisset, paulo post, a propinata bis sudorifera potione, cessante tu-

more atque dolore, serum peccans inde per anteriorem corporis partem defluere, scrotumque in molem insignem extendere sensit, eodem tamen tumore, post propinatum binis solum vicibus diascordium Fracastorii, alvumque sicciorem per folia sennæ prunorum Damascenorum decocto infusa reseratam, a cataplasmate ex resolventibus & discutientibus pulveribus cum lacte coctis parato, facile iterum evanescente.

Ut porro arthritides vagas, ischiadicos dolores, in Anni præcedentis exitu memoratos, & hucusque urbem infestantes taceam, febres etiam ardentes in pustulosas sæpe & maculosas efflorescentias, non absque malignitatis aut contagii nota, & cum dorsi præcipue ac capitis magno dolore in principio conjunctas, abeuntes; præcipue autem, præter erraticas, quotidianæ ac tertianæ notabantur; quæ cum primum invaderent, continuatum in aliquibus metum, vehementi suo calore, cephalalgia, deliriis ac virium debilitate, incusserant; brevi autem tempore a propinato, varia sub forma, chinchinæ cortice, & sine quo difficilis ac fere frustranea reddebatur, cura, interposito quandoque blandiorum evacuantium usu, absque recidivæ metu, ni gravis in diæta error committeretur, recesserant; prout nec continuæ febres, bezoardicis & diaphoreticis continuatis haud immorigeræ, perfectam sanitatem semper admittebant, nisi superstitem vitiosæ lymphæ abundantiam, ventriculo in primis atque intestinis molestam, in fine morbi lenitivis commode educere studuissent. Nobil. Matrona, floridæ ætatis, sanguineæque constitutionis, in fine secundi mensis gravida, post cibos concoctu difficiliores in tertianam incidit, cum permolesto tensivo dolore, a quo, post biduanum specifici stomachici Poteriani usum, pulveris Peruviani scrupulum unum in tantillo vini Neccarini rubri subastringentis, mane & vesperi per duos dies sumpsisset, libera quidem evasit; insignem vero uteri hæmorrhagiam, cum abortus periculo incurrit, quæ tamen a coralliorum rubrorum pulvere tum solitario, tum lapidi hæmatiti ac terræ sigillatæ commixto, successive exhibito, imperata simul quiete, sensim cessavit, alvo interea sicciori & flatibus gravata, cibis lubricantibus minime, foliolis autem sennæ parva quantitate decocto prunorum Damasc. infusis, obsecundante, partu vero filiolum justo tempore sanum & vegetum excludente.

Pluribus ophtalmiæ, & genarum non tantum œdematosos tumores, modo indolentes, modo odontalgiæ, in ulcuscula buccarum interna aliquibus terminatæ, juncti, molestiam magis quam periculum creverunt, sed parotides etiam glandulas, modo in uno, modo in utroque latere, cum præcedanea febrili effervescentia, in pueris quandoque ad delirium usque spiritus magis mobiles exagitante, lymphæ lentescentis stagnatio, M. Majo occupaverat; nec catarrhosæ capitis & pectoris gravedines M. Junio omnino aberant. Ophthalmiæ ardorem nihil felicius, quam vini spiritus linteolo exceptus & impositus compescebat. Parotides autem, juxta cum diaphoreticorum usu, emplastrum malacticum August. simplex discutiebat.

Infirmitatibus hisce, quæ a seri stagnationibus ac coacervationibus, nec non ob suffiamminatam insensibilem transpirationem, variarum impuriorum particularum inquinationibus commode derivari amant, producendis, frigida aëris inclementia, & postea inæqualitas plurimum contulisse videbatur; cum enim primus Anni mensis frigore, admodum quandoque intenso, crebrisque comitato nebulis, infestus esset, quas M. Februario frequentes nives, præter frigoris continuationem, vespertinis autem horis remissionem excipiebant, Martius & Aprilis principium inconstantia sua modo nebulas, pluvias, nives, modo serenitates, aëris teporem frigusque produxerant; usque dum sol ad Tauri signum propius accedens, amœnioris veris spem faceret, inque Majo calores æstivis fere æquales primo excitaret, quos tempestates non infrequentes, nobis equidem per Dei gratiam clementiores, viciniæ autem nostræ, atque remotissimis etiam in locis, in primis die 21. st. n. grandine insolita (nobis equidem e longinquo saltem comparente) admodum damnosæ sequebantur; quam intemperiem succedens zephyri vehementia d. 27. nivem copiosam adduxerat, aëremque postea ad pruinas matutinas usque, in fine Maji, sub crebriori euri flatu, ac cœli serenitate refrigeraverat: cum cæteroquin temperatior aëris status & grata caloris variatio M. Junio nihil inconsueti corporibus nostris inferret; accedente præterea crebriori ventorum alternatione, qui modo ab orientali, modo occidentali in primis plaga urbem hucusque perflaverant, terramque a pluviis licet multoties madefactam

factam iterum exficcaverant, quin & fimul continuo illo aëris motu plurima morborum miafmata difcufferant.

Nec aliam æftas faciem induerat. Sole autem Leonis fignum percurrente, frigidiufculam frequenter auram, & crebriores pluvias, meffis collectioni multum damnofas, zephyrus adduxerat: quæ ipfa temporis conftitutio, præfertim horæorum fructuum abundantia cum daretur, diarrhœas non paucas, minus tamen periculofas aut refractarias pariebat; ufque dum Sol Virginem tenebat, ubi meridionalis ventus nubila difcutiens, ferenius, vefpertino tamen & matutino frigore horridiufculum cœlum reddiderat. Cum æquinoctio tamen autumnali crebriores zephyri impetus plurimas denuo pluvias, frigore comitatas, adduxerant: quæ pluviofa, ventofa & frigida facies ufque ad Solis in Scorpionem adventum continuaverat; ubi fub ulteriori varia ventorum alternatione, frigida aëris intemperies, quam Sole Sagittarii fignum ingreffo, diuturnæ nebulæ & poftea crebriores nives comitabantur, nec non circa hyemale folftitium pluviæ ac temperatior aura exceperant; finem autem Anni frigidus ac nebulofus aër clauferat.

Interea variolæ, quamvis malignitate carere vifæ, atque odontalgiæ nunquam recefferant; ante æquinoctium autumnale febres etiam quotidianæ & tertianæ, nec non tuffes humidæ æque ac convulfivi quid habentes contumaciores, in puerili præcipue, fed adulta quoque ætate, nec non poft æquinoctium rheumatifmi ad brachia, atque fenefcente Autumno febres petechiales notabantur, quin & ifchiadica paffio, cum præcedaneo vel comitante circa os facrum dolore, haud infrequenter occurrebat; quæ etiam extra urbem infefta erat, quin multis in Sueviæ locis plurimos excruciare ferebatur.

Odontalgiæ quidem majorem pene incolarum partem affligebant, ut raræ in civitate domus effent, in quibus malum hoc non inveniret hofpitium, a medicamentis vero ferum ex corpore fubducentibus, ac præterea fpiritus ferocientes demulcentibus opiatis, noctu parva dofi fucceffive exhibitis, certius, quam aliis artificiis, expelli aptum: qui vero dentium ab evulfione lenimentum fperaverant, pertinaciorem ut plurimum dolorem experti fuerunt.

Rheumatifmos ad brachia, in quibus nec rubedo nec tumor notabatur, capitis dolor aut gravedo prægreffa, a feri ex cerebro in nervos decubitu, productos fuiffe indicabat; quorum difficilis erat cura, quæ etiam reiteratio laxantium ab ufu promptius, quam fudoriferorum fuccefferat; externe autem crebriori fpiritus vini camphorati aut fimilium inunctione fymbolum conferente.

Qua ipfa etiam methodo coxarum dolor tractari volebat, a fimili in nervos feri abundantis translatione dubio procul ortus, præcipue cum illum ab offis facri regione potiffimum principium fumpfiffe, ex ægrotorum relatione conftiteris.

Febres petechiales minus erant lethiferæ, pleuritides ut plurimum in principio mentiebantur, dolore capitis femper, deliriis tamen nunquam, vel rarioribus infeftæ. Sic vir quadragenario major, J. C. S. melancholici temperamenti, d. 22. Novembris ft. n. fubito horrore cum calore alternante, intenfa cephalalgia, vigiliis, virium proftratione, lateris finiftri dolore punctorio, & appetitu proftrato prehenfus, tincturam bezoardicam fumpfit, fine ullo levamine. Die morbi tertio vocatus, potionem diaphoreticam ex diafcordio Fracaft. fale cornu cervi volatili, & pulvere rubeo Pannonico duabus vicibus fumendam præfcripfi; nox inquieta, d. quarto horror & dolor lateris remifere, capitis vero erat tolerabilior, urina paulo minus tincta quam præcedenti die, idem medicamentum mane continuavit, vefperi ad alia naufebundus, tincturam bezoardicam folam admifit, nocte quietiore fubfequente; d. quinto eadem, fitis adaucta, quam aqua pomis citriis medicata, demulcebat; tincturam continuavit, quam tamen poftea fibi nocere imaginatus eft; fucceffit tuffis ficca, molefta, fortaffe a potu frigidiore; nox inquieta, d. 6. dolor in capitis tantum dextra parte recruduit, tantus, ut nec manus attactum ferret, ab impofita vero herba recenti rutæ, cum baccis juniperi contufis, atque inter fudandum (quæ continua diaphorefis, fub temperato aëris regimine per bolum ex diafcordio, fale C. C. vol. & antimonio diaphoretico, quavis fexta hora exhibitum, fenfim promovebatur) cum halitum quafi aliquem ex aure dextra erupiffe fenfiffet, remifit; die 7. in meliori ftatu verfabatur, urina minus tincta & petechiales maculæ cum intermiftis plurimis puftulis aqueis in collo, pectore & dorfo erumpebant, ficque fucceffive alias etiam partes d. 8. 9. 10. occupabant; quas, earum ante ignarus, d. 11.

in

in manibus etiam obortae conſpiceret, valde contriſtatus inde & perterritus fuit; urina quoad colorem naturali ſimilis, noctu largiori rivo effluxit; d. 12. tuſſicula continuavit, ſitis intenſa, urina maxima in quantitate, & longe ultra potus ſumpti menſuram excernebatur, aquea prorſus, cum ſumma virium proſtratione; unde vinum ſive ſuccum cydoniorum ſaccharatum aqua dilutum bibere veſperi juſſus eſt: cuncta mala inde mitigari viſa, nocte etiam quieta ſuccedente, calori interea adhuc gliſcenti moderato bezoardicorum, & tandem unicornu marini matutino ac veſpertino uſu obviam ibatur; die 16. noctu ſudor magnus cum totali morbi ceſſatione erupit.

Mulierem juvenculam, J. L. tertio menſe gravidam, eadem ſymptomata d. 21. Novembris invaſerant, altero die meam opem domi tantum deſideravit; d. 4. ut ipſe accederem rogatus, magnum ſanguinis æſtum & præcordiorum anguſtiam adeſſe obſervavi, dolor lateris erat remiſſior, urina tincta, ſed copioſo viſcido ſedimento referta, veſperi & noctu aliquoties narium hæmorrhagiam moderatam patiebatur; d. 5. dolor capitis tolerabilior, cor liberum, veſperi dolor colicus; qui d. 6. a ſumpto amygdalarum dulcium oleo, & bino ſubſecuto vomitu ceſſavit, remanente tamen ſtomachi ardore; petechiæ apparent; nox inſomnis, ſed alvus ſoluta; d. 7. ſtomachus pacatior, noctu parum deliravit; d. 8. ſomno, quamvis interrupto nonnunquam fruebatur; d. 9. nonnihil cibi ſumpſit, ſicque continuans, d. 13. veſperi cibo ſe replevit, unde appetitus denuo proſtratus; cæterum d. 14. ſatis commode vixit, ſumptaque tinctura bezoardica, quam aliquoties per morbi decurſum, (juxta cum temperatiorum diaphoreticorum, alexipharmacorum, uti pulveris rub. Pannon. ſpecier. diacret. Mynſ. &c. uſu adhibuerat) noctu alvus cum torminibus ſoluta eſt; petechiæ ſenſim diſparuerunt; e contra febris quotidiana, veſperi calore infeſta ſucceſſit, quam chinchinæ infuſum, cum aqua cichorii factum, poſt colaturam paulatim ebibitum, brevi profligavit; ipſa ægrota poſtea debito tempore puerpera feliciter reddita.

Virginem N. J. unum ſupra viginti annum natam, eadem febris, ſimilibus ſymptomatibus ſtipata, d. 24. Novembr. occupaverat, præterquam quod dolor pleuritico ſimilis non adeſſet, hypochondrium vero ſiniſtrum doluerat; ſumpſit, ex matris conſilio purgans, quæ d. 3. meam opem domi imploravit, cui potionem diaphoreticam bis ſumendam ordinavi; d. 4. ipſe eam viſitans, petechiis & puſtulis totam maculatam, cæterum melius ſe habentem deprehendi; & cum diebus ſequentibus quatuor, tincturam bezoardicam, reliquis medicamentis faſtiditis, diligenter ſumpſiſſet, d. 9. ob alvum conſtipatam ſupra memoratum infuſum ſennatum bibit, a cujus uſu circa veſperam ingentem quantitatem excrementorum pituitoſorum, ſanguini & puri permixtorum unica dejectione emiſit, ſicque protinus convaluit.

Conſtitutio Epidemica Auguſtana Anni 1698.

Laudatiſſimi D. D.

LUCÆ SCHROECKII.

ANni principium equidem aura temperatiori pluviis ſtipata illuxit, paulo poſt tamen nivoſum & frigore horridum comparuit; & quamvis mitiorem interdum temperiem, atque poſt Februarii initium zephyrus pluvias adduceret, mox tamen eurus nives & frigus intenſius reduxerat, uſque dum circa æquinoctium vernale, zephyrus vehementer ſpirans crebriores pluvias concitaret, alternante ſubinde cum ipſo euri impetu, utroque autem terra imbribus ſæpius irrigante, ſicque ad finem uſque Maji, qui ideo, ut paſſim alibi in remotioribus etiam locis, frigore horridiuſculus comparuit, continuante.

Interea pauci ægrotabant; tuſſes tamen graviores ac contumaces, nec non pleuritides, nonnullis ob vehementiam lethales, variolæ, febres continuæ, paucæ malignæ, icterus, (cui martialia medicamenta, acidulæ Egranæ, eſſentia mineræ Martis Haff. opitulabantur) ob aëris inæqualitatem ſparſim notabantur.

Circa Solis autem in Taurum ingreſſum febres tertianæ, intenſo circa ſcrobiculum cordis compreſſivo, in regione etiam dorſi oppoſita moleſto dolore, cephalalgia, interdum & vomitu ſtipatæ, plures invaſerant, ſed a ſumpto purgante, & chinchinæ parciori etiam doſi facile curatæ; Virgo viginti annorum, eadem prehenſa, frigidæ potu die morbi ſexto, ceſſante febre, mox in ſiniſtri lateris ſævum punctorium dolorem cum febre acuta, ſputoque cruento incidit,

quod

quod in purulentum die octavo morbi mutatum, sumpta binis vicibus olei amygdalini recenter expressi dimidia uncia, copiose per alvum fuit ejectum, sicque cessante tussis ferocia, & calore præternaturali (cui antimonii diaphoretici larga dosi obviam ivi) ab iterato dicti olei usu, die nono convaluit.

Post tot tandem pluvias cum jamjam Junius appropinquaret, serenior aura comparuit, caloreque fortiori terram iterum exsiccavit, Cereri autem & Floræ Bacchoque vires crescendi attulit; quæ serenitas, a pluviis tamen sæpius interrupta, calorque toto mense illo continuarunt: Julius vero crebrioribus imbribus & nimbis, zephyri vehementia subinde comitatis, infestus successit; quam humidam aëris constitutionem Augustus etiam mensis, frigoreque insolito, sub euri dominio, austeriorem reddidit, ut ita messis non tantum serius inciperet, sed non exiguo etiam in periculo corruptionis versaretur, quam tamen blandior cœli facies, post Solis in signum Virginis progressum, satis exoptatam in vicinia nostra reddidit, ut quæ subsecuta fuit annonæ caritas, non tam Cereri deficienti, quam ad commune aliarum regionum exemplum compositæ, impiæ institorum avaritiæ imputari debuerit. Inclementior autem September, præter multiplicem ventorum variationem, diversam etiam aëris temperiem, ut plurimum tamen humidam & frigidam produxerat, donec d. 5. Octobr. st. n. Sol discussis nubibus, decem dies sereno nos reficeret: postea tamen austerior Favonius cum aëri pluviis iterantibus multum frigoris impressisset, November præmaturum hyemis adventum dabat, crebrioresque nives spargebat, ita tamen ut varia tempestas subinde intercurreret, nebulis, pluviis, serenitate, ventisque modo ab occidentali, modo orientali aut meridionali plaga spirantibus molesta, atque hyemale usque ad solstitium continuans; quo præterlapso, zephyrus vehemens, pluviis stipatus, temperatiorem aërem effecerat.

Interea, mense nempe Junio & præsertim Julio, morbilli puerilem ætatem invaserant, perplurimosque lecto affixerant, non adeo difficulter tamen, temperatiori sub regimine, & absorbentium dictorum ac diaphoreticorum blandorum, pulveris rubei Pannon. oculor. cancr. &c. usu curabiles; donec sub æquinoctium autumnale plane disparerent. In non paucis quidem hectica dispositione, tussique pertinaci, sive ob diætæ errores, sive ob præexistentem acriorem sanguinis constitutionem superstite, diligentiori tamen sanguinem contemperantium usu, non neglectis, ubi opus, laxantibus, & quæ vermibus, quorum vestigia non raro notabantur, resistunt, tandem devictæ. Licet crebriora quoque funera puerilia numerare tum temporis datum fuerit, non tam mortis, nostrorum Medicorum artem haud adeo eludentis, malignitati, quam incuriæ potius, vel perversæ muliebri sapientiæ, aut medicastrorum imperitiæ adscribenda.

Cæterum rariores apud nos hoc tempore ægrotabant alii, nec epidemicorum morborum tyrannis major notabatur. Julius quidem febres quotidianas, tertianas, catarrhos pectori molestos, Augustus colicas, dysenterias; September præter cruentos hos fluxus, variolas majores, (*Schafblateren* nostratibus dictas) Octobris initium stranguriis seniles; adultus, cum subsequis Mensibus, pleuritides veras ac spurias; December catharrhos ad fauces ruentes (morbos omnes ex coacervata in sanguine sensim per tot aëris anomalias, frigidas præsertim & humidas, viscidiori lympha ortos, quæ tandem per varios in diæta errores hic vel ibi stagnabat, aut etiam eandem ob causam, vel sponte in orgasmum concitabatur) alebat, non adeo multi tamen eorum impetum experiebantur. Febres, interdum præcipitantibus sic appellatis, chinchinæ autem parciori etiam dosi sumptæ facilius; catharrhi continuato expectorantium usui, non posthabita, quæ sæpe conjungebatur, febris intermittentis cura, & corpore semper blande evacuato, cedebant; colicæ, quæ flatuosæ quidem dici merebatur, non sine convulsiva tamen labe erat, atque ideo lumborum conjuncto dolore & urinæ suppressione nephritidem simulabat, demulcentia & potissimum laxantia, sive ore sumpta, sive clysteris forma adhibita; dysenteriæ, tormentillæ vel catechu essentia aut extractum, cum pauco opio maritatum, & parca dosi sæpius assumptum, medebatur; variolæ benignissimæ, cum febrili tamen calore, vehementiori quandoque, paucarum tamen horarum spatio finito, invadentes, nulla fere sine medicinæ ope sensim sponte exsiccabantur; stranguriæ illæ, quæ viscititatem lymphæ in primis corrigunt, perque urinarios meatus educunt, uti essentia carminativa Wedeliana, spiritus nitri, tincturæ cor-

cortic. aurantior. mixtus &c. Pleuritidi vero nostris in pharmacopoliis usualis pulvis, cum antimonio diaphoretico, lapillis gammarorum &c. medelam conferebant.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1698.

D. D. JOANNIS JACOBI HARDERI.

MEnse Februar. sub finem, cum brumæ alias rigorem adhuc experiremur, sol calore suo primi veris delicias præcociter sperare fecit, quas cum Aprili dehinc, tempore destinato optabamus pleniores, amarulentas reddidit sævientis Eoli frigus, nivalisque ingruens tempestas, in Majum usque continuata, fructuum nociva pestis, nec tamen variolæ, quæ non modo tenellam, sed etiam adultiorem ætatem frequentissime infestabant, funestæ fuerunt apud nos, contra quam Stutgardiæ vidimus & audivimus, ubi complures materiæ malignitas, præmaturæ morti tradidit. Ingruentibus hinc pertinacibus, copiosisque pluviis, etiamsi sol desideratissimo suo calore, terram reliquis mensibus fovere studeret, usque tamen aquarum depluentium cohortes, ejus igni offecerunt, inde September efficaciam illius tam necessariam, magis experiebatur quam Augustus, uvæque minus maturæ, Octobri mense, infortunium tantum graviter luerunt, dysenteria non tam apud nos, quam in vicinia rusticam gentem crebro exercente.

November circa sui initium, candida nive arva utcunque tegebat, brumæ aliquali rigore per octiduum durante, quam mox intempestivus calor, udosus, cum pluviarum copia excepit, ad finem ejus tantum non durans pleuritidis, febriumque continuarum hic illic genitrix.

Mense Decembri crescente luna, etiam brumale frigus intendi ac durare cœpit, parili subitaneo udoso ac pluvioso calore, præter votum ac expectationem, scenam dehinc mutante, neque tamen morborum exitialium frequentiæ, annus iste, vere anomalus, ferax fuit.

Constitutio Epidemica Berolinensis An. 1697.

D. DOCT. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP

von der Mullen.

JAnuarius Styli Gregoriani, gelu nonnunquam satis rigido, borea ut plurimum flante, pauca nive quandoque interspersa cœpit, quo ad quintus usque duravit, tunc succedente cauro paulum triduo continuo regelascens; 19no gelu redintegravit, & 21mum si exceperis, tolerabiliorem, ut & 28vum vulturno spirante remittentem, ad ipsum usque finem, ac subsequentis *Februarii* 9num continuavit. A quo tempore rigor ille remisit, atque blandiori æthere, nonnunquam apprime amœno, gelu interpolavit, ad 20mum usque, qui frigore rigidiore recrudescente, noctu præsertim, de die vero parum mitescente, ad finem ac porro quintum usque *Martii* transiit. A quo rigore paulatim desæviente, mitiora tempora veris prodromos, nebulas pluviis & sudo intercalatas tulere, ad 14tum usque verna, sed ephemera serenitate & amœnitate commendabilem, succedente cum vulturno nubilo & horrido triduo, sed pluribus ad 24tum usque suavioribus pensato. Hic 24tus repedante vulturno variam & ingratam Aprili alias familiarem aëris intemperiem tulit, frigore pluviis, nive quandoque & grandine, nocturno quoque gelu nonnunquam distinctam, ad 30mum usque, adeoque ultimum, durante sparsa noctu nive copiosa, a succedente diurna serenitate ac aliquali amœnitate rursus colliquata, notabilem, primum sic trimestre grato fine terminantem.

Morbi hoc trimestri non adeo frequentes aut populariter grassantes fuerunt, nisi forte ob variabile gelidum initio & horridum, humidum postea plerunque & tempestuosum cœlum, catharrhos quis aut tusses febribus ut plurimum comitatas huc trahere velit, defluxiones in uvulam & tonsillas, præteriti anni defluxionibus molestia & pertinacia analogas; Prætereaque pleuritides nonnullas, variolas interspersas, paucos adultos, plures infantes adorientes, malignas quasdam ac periculosas, benignas plures, paucas lethales. Paralyses item & apoplexias quibusdam exitiosas, arthritides vagas scorbuticas, ut & febres varias, quando-

doque & acutas & continuas, exanthematis etiam ſcorbuticam malignitatem teſtantes.

Aprilis temperato ſed pluvioſo facto exordio, unico interpoſito ſereniori die, nimirum ſecundo, ad 9num uſque nocturno gelu, diurniſque nymbis ac imbribus horridum proceſſit. Poſtea amœniore paululum cœlo, noctibus tamen adhunc gelidis, quandoque & nivibus, pluviis ac ventis quibuſdam variato, ad 19num tranſiit amœnitate verna & ſerenitate ſero ſtabili cum ſuccedentibus, 13io ſolum frigido ac procelloſo excepto, ad 30mum uſque adeoque ultimum menſis, adblandientem.

Succeſſit *Majus* frigore moderato, interdum tamen, initio præſertim borea interſpirante, rigidiuſculo. Poſtea ſereno cœlo admixtis licet ſub finem præcipue nonnullis pluviolis ſic ſatis amœnus & ad fertilitatem, 31mum eumque poſtremum, grandine nimis aſperum & nocivum ſi dempſeris, pronus.

Huic rurſus *Junius* pari fere amœnitate ac ſerenitate, paucis ſecundo forte & quinto blande rorantibus, 7mo & 8vo, illo turbido, hoc Africo flante nimboſo, 12mo & 24to imbre fœcundo arva rigantibus, 26to imbri tonitru jungente, 27mo, Africo rurſus pluvias ſpargente, udo, variantibus diebus exceptis, conformis, totus prope ad finem uſque temperatus.

Morbos trimeſtre perinde non multos genuit. Præter enim febres nonnullas, paucas intermittentes, pauciores continuas, & catarrhales pauciſſimas, variolas ſi dempſeris & epilepſias infantibus quibuſdam infeſtas, rariſſime tamen lethales, pleuritides quaſdam & arthritides vagas ſcorbuticas, cardialgias, cephalæas, odontalgias & aſthmaticos affectus parciſſimos, parum negotii Medicis fecerunt alii morbi. Id quod aëris clementiæ adeo ſtabili Majo præſertim & Junio humores in laudabili ac moderato ſtatu conſervanti, nec nimio æſtu exagitanti tribuendum eſſe reor.

Julius trimeſtris tertii initium pari cum præcedentibus amœnitate, clementia ac ſerenitate cœli, ſecundum & tertium fœcundis imbribus temperans fecit; Verum ſequenti ſexto ſudum diurnum circa noctem horrendo tonitruum identidem reboante fragore, & fulgetris fere continuis animos & oculos immenſum perculit. Septimus quoque, octavus & decimus mitius tamen paulo, ſerenum die cœlum veſperi tempeſtuoſo tonitru fœdarunt. Reliquum ad finem uſque menſis vario, ſed non adeo turbulento, udo tamen nonnunquam & nimboſo aëre tranſiit.

Talis quoque *Auguſti*, 7mum, 8vum, 10mum, 12mum, 16tum, 17mum, 30mum & 31mum, adeoque poſtremum, ſerenos & amœnos dies, ſi exceperis, ſtatus fuit.

Nec procul ab his ultimis diebus abluſit *Septembris* initium, primum nimirum biduum ſic ſatis ſerenum & amœnum, cui quatriduum ſucceſſit, autumni præludium, imbridum ac frigidum. Quod ſeptimus æſtivum ſudum æmulatus correxit, cui 8vus paulo frigidior, ſed adhuc & 9nus, 10mus, 11mus, ad 18vum uſque, qui imbris veſpertini aliquod interſcenium inſeruit, ſereni ſucceſſerunt, ſequentes ad 22dum uſque ejuſdem quo præcedentis tenoris, temperata nimirum ſerenitate commendabiles, ut & reliqui ad 27mum uſque, paulo, cum ſequentibus tribus poſtremis, turbidiorem, frigidiorem, & aſperſis ſubinde pluviis ac ventis aſperiorem.

Rari admodum hoc trimeſtri fuere morbi, nec præter diarrhœas atque dyſenterias, utut pro proventu omnis generis fructuum valde, DEO largiente, uberi, nec gula illecebris ſuis parcente admodum paucas, tuſſes nonnullas, parciſſimas febres, pleuriticos quoſdam & aſthmaticos affectus, nec non unum alterumve paralyſeos & arthritidis ſcorbuticæ caſum, alii fere nulli occurrerunt.

October mixta pluviis frequentibus ſerenitate pauca acceſſit, ac quatriduum hac ratione proceſſit. Quintum ſerenum & amœnum totum, ſextus totus udoſus ſecutus; ſed ſeptimus & ſequentes ad uſque menſis finem ſexto ſerenitate pene pares, præter nonum & ejus ſequaces cum ſudo borea ſpirante frigidulos, 13um roridum, 17mum imbre madentem, 24tum, 27mum & 28vum pluvias nonnullas ſpargentes, 29num vero & 30mum ſicque ultimum cæciam, frigoris intenſioris auctorem aſcendendo horridos, in procellam tandem valde impetuoſam prima *Novembris* degenerantem, verum ſecundo & tertio paululum deſævientem. Quartus & quintus tranquilliores fuerunt ac ſereniores, rigidi tamen adhuc, ſextus mane nebuloſus, poſtea præcedentibus ſimilis, ſeptimus frigidus ac nubiloſus, octavus ad ſequens uſque mane nimboſus, ex quo ſerenior 9nus, 10mus primam

nam tulit glaciem ad noctem usque 12mi durantem, pluvia subsequentium 13tii & 14ti rursus liquatam. Quos 15to sudum admodum gratum cum æstiva amœnitate quasi certans, sed ephemerum excepit. Ab illa brevi serenitate matutinis & vespertinis pluviis, in procellam 17mo quidem desinentem, sed hujus & sequentium antemeridianum cum pomeridiano, pluvias inter & turbidum, siccum tamen cœlum partiendo ad 25. usque, si 21mum serenum totum & amœnum excluseris, & 25tum sequentes duos boreali sudo commendabiles. Tandem 18vus Divo Simoni Judæ dicatus frigidus & turbidus, 29nus pluviis horridis mixtus, 30mus demum serenus denuo totus, sed borea paulo acrius spirante gelidus agmen dierum Novembris clausit. Successit December primo die rigorem præcedentis prima nive sparsa temperans, at secundo gelu redintegrans, sequentibus cum nive pluvias alternavit ad 11mum usque, qui cauro aspirante raro gelicidio gelu satis intensum substituit, qui sequens nivem rursus submisit, atque hinc, borea cauro succedente sequentes duos gelu prius moderatum, decimo sexto in rigidum valde degenerans, decimo septimo nive copiosa paulo temperatius, decimo octavo vero & vigesimo magis, accedente copiosa nive, invalescens, vigesimo primo rursus, vento remittente ac nive repedante, mitescens. Triduum sequens mitius adhuc, vigesimotertio pluvias immiscuit ad vesperam usque vigesimi quarti sereniorem at gelidiorem, subsequente quatriduano vehementi gelu, vigesimonono demum remittente ac post nebulam toto die trigesimo cœlum obscurantem; trigesimoprimo vero discussa nebula sudo redintegrato simulque gelu reddente, ultimum hoc trimestre sicque totum annum 1697. terminante.

Morbi hoc ultimo trimestri paulo quam præcedentibus frequentiores fuerunt, ob ætheris & aëris nunc sereni, nunc turbidi, nunc sicci, nunc humidi ac pluviosi, nunc tranquilli, nunc turbulenti & procellosi, nunc temperati ac remissi, nunc gelidi ac horridi, varie invicem alternantis, sicque pro diversitate constitutionis suæ, humorum quoque diathesin & crasin, communicantis tum per inspirationem, tum per ambientes, & poros corporis subeuntes variorum tam ætheris, quam aëris miasmatum particulas, diversis sorte ut formis, sic qualitatibus instructas diversimode moventibus, alterantibus, ac ad varias ebullitiones, orgasmos, metastases, quandoque sed raro in melius, sæpius in pejus disponentibus atomis, mutantis. Hinc exorti diverso tempore diversi morbi Medicorum animos & curas exercuerunt. Inter quos potiores fuerunt febres variæ, tum intermittentes, tum continuæ, hasque inter nonnullæ etiam malignæ, exanthematibus quoque variis, purpura, morbillis & variolis stipatæ, non tamen adeo frequentes ut epidemicarum nomen justo titulo mererentur; præterea catarrhales, tussi, vertigine, odontalgiis, inflammationibus gutturis & tonsillarum, uvulæ laxationibus, angina, suffocationibus, hypocondriacas imitantibus, præcordiorum oppressionibus scorbuto familiaribus, comitatæ, arthriticæ, pleuriticæ, nephriticæ, colicæ passiones, epilepsiæ, sed raræ, ut & paralyses tam particulares quam universales, apoplexiæ & has inter quædam funestæ & læthales.

Constitutio epidemica Berolinensis Anni 1698.

Dn. D. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP

von der Mullen.

PRimum mensis Januarii st. Greg. biduum serenum ac gelidum remissius excepit degelascens ac pluviosum sex dierum intervallum. Nono temperato diei, decimus successit frigidus pauca nive canescens dies, triduo turbido in boream tandem, satis vehementer exæstuantem, despumante comitatus, ac altero triduo mitiori nivibus, nebula ac pluviis ex parte interpolato exceptus. Inde ingravescens paulatim gelu vulturno boreæ succedente vigesimo mensis die, octiduum continuavit, postea mitius aliquanto actum ac nives glaciei deliquescenti interspersæ, donec repedante una cum aquilone, ultimis hujus primi mensis ac quatuor Februarii diebus graviori gelu serenius cœlum illuxit; mox vero rursus remittente, ac in pluvia nivi mixta fatiscente obscurum æther ad decimum septimum usque penitus degelantem perdurans. Inde gelu euro flante paulatim denuo vires resumere cœpit, ac succedente aquilone, & aquiloni tandem aparctia, huic vero rursus euro valide insurgente paucis tantum intermixtis nivibus ac paucioribus blandis remissio-

missionibus ad finem usque Februarii & sequentis Martii nonum continuavit. Tunc verna de die amœnitas, sereno æthere ridens, austro aspirante advecta, abblandiri quatriduum visa est, noctibus interea adhuc gelidis subsecuturum, borea pristinam recuperante sedem, gelu minantibus, euroque boreæ succedente æther, unico vigesimo septimo sereno ac temperato die excepto, ad trigesimum usque, primum Paschatis Gregoriani diem festum turbantibus, qui ipse a nocte gelida, reducta aliquali temperie, sequentem medium festi ac ultimum mensis ut & trimestri hujus primi diem sudo ac sereno aëre beavit.

Morbos primum hoc trimestre, præter scorbutum indigenam pro varia aëris mutatione varios exhibuit, quos inter febres tam intermittentes, quam continuæ, eæque ardentes satis frequentes, ac quasi epidemicæ, malignæ quoque nonnullæ variolis, præsertim confluentibus, uti dicuntur conspicuæ, eminuere valde nonnullis infestæ ac periculosæ, pleuritides hisque affines affectus, peripneumoniæ hæmopote nonnunquam comitatæ, & catarrhales, variis defluxionibus molestæ: tusses contumaces, asthmaticæ quandoque & suffocativæ, arthritides vagæ, hypochondriacæ, colicæ, nephriticæ passiones & hystericæ, sed hæ posteriores prioribus rariores.

Aprilis primus secundi trimestris, festisque prædicti Paschatis postremus, dies æstivum mane æmulatus sudum a meridie primo tonitru sat gravis frigore animos amœnitate ac festivitate diei in horros & campos prolectorum, atque ludis & genio indulgentium valide perculit, subsequentibus hunc primum pluribus ad 28. usque Martii continuavit serenis ac amœnis diebus interea gelidis intercalatis, prima fronte abblandientibus, mutata vero vigesima octava sparsis tota die pluviolis faciem variam, ut plurimum turbidam, horridam ac inamœnam Aprili genuinam induit.

Quam etiam primus Maii retinuit, & paucis intersertis sudis, ut 2. 5. 10. 17. 23. ad 27um usque continuavit, qui vigesimus septimus verna temperie ac serenitate acceptus, cum sequentibus nativam huic mensi gratiam redintegravit.

Eademque sequentem Junium, (octavo solum excepto, cauro nimirum amœnitatem præcedentium pluviis intersparsis turbante, ac duodecima cum successore decimoquarto in turbidum & undosum degenerante) serenis ac amœnis, nec nisi paucissimis nonnunquam ventis ac pluviolis paululum exasperatis, ad ipsum usque finem commendavit.

Secundum hoc trimestre cœli benignioris ac stabilioris favores morborum quoque ratione mitius aliquanto priori egit: præter enim scorbuticos quosdam affectus, febres, catharrhales quoque nonnullas sparsim infestantes, acutas & ardentes paucas, malignas raras morbillis subinde sociatas, hypochondriacas nonnullas passiones, pleuritides paucissimas, asthmata, cardialgias, ac cephalæas, vix alios produxit.

Julius, præcedentis Junii sudum continuando, huic ad decimumtertium usque duranti pluviosum, & quandoque nimbosum ac subfrigidum triduum succenturiavit, cui triduum rursus serenum ac gratum successit, a biduo turbidiori paulo & inconstanti, vento ac pluviis subinde interpellato, exceptum, recuperata tamen pristina amœnitate, uno forte alterove paululum degenerantibus ac pluvias nonnullas aspergentibus, ad trigesimum primum usque, adeoque ultimum mensis continuavit.

Augustus mox ab ingressu procella turbatus, severiorem paulo frontem induit, ac quinto solum sudo & temperato, ut & decimo inter serenum antemeridianum ac pluviosum & tonitru fragoso horridum pomeridianum pensum suum partiente, nec non vigesimum octavum æstivam adhuc amœnitatem redolente, paucisque aliis paulo mitioribus exceptis, totus varius, turbidus, frigidus, pluviosus & nimbosus fuit, unico postremo trigesimo primo sereno & amœno gratiæ pristinæ factam quasi jacturam quadantenus reparante, ac

Subsequenti Septembri conservandam tradente, qui eam septimo, octavo & nono a tonitru nocturno frigidis & plurimum pluviosis, tanquam triduo degeneri decimoquinto, decimosexto & decimoseptimo turbido rursus & frigido triduo, ut & vigesimoprimo & vigesimosecundo ejusdem farinæ, biduo exclusis, ad vigesimumquartum usque servavit intemeratam; donec autumni tempestuosæ & inconstanti indoli cedens horridiorem ac tempestuosam assumpsit larvam.

Morbi hoc tertio trimestri vario & mutabili frequentiores paulo quam secundo fuerunt, febres præsertim tam benignæ, quam malignæ, symptomatibus varii generis stipatæ, rarius intermittentes, sæpius continuæ,

nuæ, & ardentes, catarrhales quoque & pleuriticæ in hecticam & phthisin proclives, malignæ quoque, aphthis, quandoque purpura, nonnunquam morbillis, frequentius variolis, raro petechiis, sæpius infames, lethales quoque & epidemicæ grassantes; & has præter cephalalgiæ, cardialgiæ, asthmata, arthritides statæ & vagæ intercurrentes.

October ultimi trimestris primus detracta antecessori suo horrida, quam sub exordio sumpserat, larva, gratiori vultu scenam ingressus, sexto die æstivæ amœnitatis personam ad 16tum usque serena & exporrecta fronte egit. Exinde paulo austerior nubiloso ut plurimum ac ventoso cœlo varius, vigesimo sexto & vigesimoseptimo biduo sereno præmisso, vigesimo octavo, primam sparsit nivem, mox in pluviam postea satiscentem, nocte succedente gelida, pruinam a sudo gelascente exceptam tulit, cui biduum successit amœnum ac temperatum, subsequente turbido mane cœlo trigesimo primo in pluvias tonitru hoc tempore insolito comitatas, circa noctem deficiens.

November initio inconstans, mox euro inflante serenior gelu induxit, remissius quidem primo nebulis subinde intermixtis, circa quam tamen aquilone irruente satis rigidum. Nivem copiosam valde præter expectationem cauro sufflante in horridum & intensum gelu quinque dies durans erupit; decimosexto tamen desæviens noctu remittere, ac subsequente decimoseptimo sudo penitus degelare cœpit. Inde rursus instabilis, nunc turbido cœlo asperior, nunc sereno temperatior, post nives vigesimotertio denuo sparsas, vigesimoquarto gelu satis intensum redintegravit, ac ad finem prope mensis continuavit, postremo mensis die libanoto aspirante, degelascens.

December a primo ad octavum paulo gelidiorem, varius, pluviosus ac nimbosus, ab octavo ad decimum quartum gelu, sed interspersis, utut raris nivibus mite ac temperatum induxit, a decimoquarto præcedentibus algidiore varium asperum, ventis subinde ac nimbis horridum cœlum ad finem usque mensis continuavit, tandemque circa vesperam trigesimiprimi, adeoque ultimi hujus mensis & anni diei, senis tonitru, hoc anni tempore plane insoliti ac portentosi, pluribusque funesti fragoribus anno huic 1689. valedixit.

Morbi hoc trimestri præter febres quasdam continuas ardentes, ab omni malignitate haud vacuas, purpura & morbillis eam prodentibus, catarrhales satis frequentes, tussi contumaci & ferina, catarrhis & defluxionibus scorbuticis debita, valde infestæ & molestæ fuerunt, variæ, inconstanti, horridæ ac immiti cœli constitutioni natales suos debentes. Præterea arthritides vagæ, præsertim scorbuticæ, pleuritides, diarrhœæ & lienteriæ frequentes, dysenteriæ tamen raræ, pro proventu prunorum hoc autumno valde uberi, cardialgiæ, & hæmoptoes nonnullæ. Sub finem tamen & soporosi ac comatosi nonnulli affectus, quibusdam lethales, eidem frigidæ ac humidæ aëris intemperiei hac hyeme prædominanti, omni procul dubio imputandi.

Constitutio Epidemica Sangallensis, finis Anni 1696. & principii 1697.

Dn. Doct. SYLVESTRI SAMUELIS ANHORNII, DE HARTVISS.

Vix dysenteria æstiva grassari desiit, autumnus successit, ventis austrinis die nocteque spirantibus, uvis fructibusque maturandis coaptatus, infantibus vero in hoc fatalis, dum insolito tepore diurno atque nocturno, ad turgescentiam motus sanguis puerorum tenerior, morbillos variolasque exclusit, quas perpaucis effugisse datum fuit. Fuerunt, qui febre continua cum inquietudine, deliriis, multis deterioris notæ symptomatibus ad septimum diem dubie agitati, exhibitis ex aq. ulmar. CC. citrat. ac diaphoreticis temperatis ex magist. antimon. diaph. CC. ph. ppt. & unicorn. fossili, per sudorem vel hæmorrhagiam subsecuta crisi convaluerunt. Plures vix ac auræ liberiori commissi, insuper morbillis, hosque adhuc excipientibus variolis correpti fuerunt. Declinante autumno, & æstu remittente, mixtim grassari cœperunt febres & variolæ, plurimum tamen morbilli. Mense Novembri & Decembri initio varia fuit cœli facies, tempestas aquilonia, nebulosa, pluviosa, frigidior, morbillos qui vix superarunt, jam cum variolis colluctavere, febricitantes visi non sunt, & morbilli perpauci, variolæ solæ, candida veste terra tecta, magis magisque propullularunt. Fuerunt autem optimæ indolis, cito erumpentes, rubræ, molles, fa-

stigia-

frigiatæ, distinctæ, cito maturæ, nec foveas relinquentes.

Deterior sors fuit illorum, qui serius, non quidem matura tempestate, in principio anni 1697. iisdem decubuere. In plurimis copiosiores ac confluentes visæ sunt. Multi cum febre intensa, convulsionibus, ventris meteorismo & dolore intenso, ac alvo constipatissima; pustulis tandem violaceis, lividis, nigris notati interierunt. Id vero est quod notari meretur, non alios præter lanionum infantes, & quidem trinos quandoque, & binos una in domo (ceu quod sordibus & squalore ex pellibus ad exsiccandum expositis, cruore & carne præ aliis sordescant illorum domus, vel quod minus ac alii curam infantum habere possint) hoc ventris meteorismo petechiisque lividis fuisse correptos, atque sublatos. Si quando in aliis etiam domibus variolæ bonæ notæ, tres, quatuorve hujusmodi maculas interspersas habuerunt, mox illæ lanceola parumper scarificatæ, digestivo suppuratæ, & ad separationem escharæ perductæ fuerunt; hac tandem separata, fovea illa nunquam non instar fonticuli nunc latior, nunc profundior relicta nova carne expleta atque consolidata fuit.

Inter adultos hoc hyemis decursu, quamvis omnia frigore horruerint, nihil epidemii observatum est.

Ver vario ingruit cœlo, æstum subitaneum pluviæ repentinæ cum ventis septentrionalibus exceperunt. Discordiæ accesserunt a vicinis commotæ, quæ cruentum nonnullis excidium minitari visæ sunt. Inter sexum muliebrem hoc errore perculsum crebri abortus conspiciebantur. Nonnullis tempestiva venæ sectio & instituti sudores cum bezoardicis, quæ sanguis coagulum tollunt, bono auxilio fuerunt. Nati abhinc infantes multi convulsionibus occubuerunt. Viri vero insuetas horrido imbribus cœlo excubias diu noctuque strenue agentes, omnem tempestatem innoxie tolerarunt. Perpaucos tussis prævia corripuit.

Æstas & autumnus ex frequentibus quamvis pluviis injucundi, insalubres non adeo fuerunt.

Mense Septembri apoplexia nonnullos corripuit.

Fœmina provectioris ætatis ex paralysi lateris dextri, præmisso vomitorio, sudoriferis atque specificis in & externis apoplecticis usitatis, intra triduum convaluit.

In alia nobilis familiæ Matrona paralysis manus dextræ cum intercepta bihorium loquela, aquis aut apoplecticis, frictionibus, sudoriferis &c. restituta fuit.

Vir septuagenario major, Reipl. Senator, recidivam passus ex instituto vomitu loquelam statim recuperavit, at paralyticus in latere sinistro permanet, dum per phlogoses & stragulas ferendi impotentiam, propter tumorem sensumque hepatis exquisitum, ad sudorem se componere hactenus non voluit; qui tamen præterito anno, toto latere paralyticus, sudoribus quotidie institutis, integre convaluit. Interim hepatis inflammationi convenientibus, in & externis prospicitur, inter quæ emplastrum Norimbergense impositum, ceu præsentissimum sibi paregoricum, summe extollit. Fotus etiam particulares cum decocto herbarum, non sine levamine instituuntur.

Alius sexagenarius inter pocula sensu motuque privatus concidit, cum stertore spiritum duxit, in manu nullus, pede vero aliqualis motus restabat, concitato syrupo emetico vomitu, & deinceps in usum vocatis frictionibus, lotionibus aliisque usitatis antiapoplecticis, paucas intra hebdomadas in pristinum rediit.

Neogamus dissolute vivens, dum in templo sacris interesset, subito expalluit, concidit & ἄφωνος domum deportatur, per hypocaustum tractus varieque agitatus, ubique elanguidus movere ne digitum voluit, pulsus fuit tardus & debilis, externa frigebant, jacuit stertens a nona matutina ad primam, sine sensu & motu, ingesta difficulter deglutiit; ego accersitus ex uno cochleari syrupi emet. porrexi gr. iii. tart. emet. Operatio demum post bihorium successit. Phlegmata porracea frequenti vomitu reddidit; sudor toto corpore diffluxit, sanguis e naribus protrusus est, sicque corporis motus, linguæ ac rationis usus paulatim redierunt.

Infelicior sors fuit puellæ alias præ cæteris venustæ, quæ novendecim annos nata menses nunquam vidit. Hinc sensim expalluit, macilentior, tristior & difficilis ad motum evasit, scabie vexata, unguenta tartarea cum mercurio præcipitato adhibuit, tempestate frigidiore pluviosa vestibus male munita e domo exiens frigori pluviisque pro expediendis negotiis incaute se credidit; post horam domum deportatur ἄφωνος sensu motuque privata, stertens, & apoplectica, crebroque vomendi tentata conatu. Vicinus vocatur chirurgus, qui ve-

nam

nam ipsi secat. Sanguis non nisi guttatim prodiit. Dantur spiritus cerasorum, aqua vitæ naribus spirituosa admovetur, Capiti imponitur aq. Reginæ Hungariæ; interim ego advocatus syrupum emeticum propinari jubeo, quem vix medium deglutiit, dum expectatur operatio, accedunt convulsiones, miseræ circa vesperam finem vitæ faciunt.

Constitutio Epidemica Posoniensis Annorum MDCXCV. MDCXCVI. MDCXCVII.

Dn. D. CAROLI RAYGERI.

QUantum intersit Medico nosse & observare aëris constitutionem ac inde resultantes morbos, jam suo tempore agnovit graviterque inculcavit Hippocrates, dum ita librum suum de Aër. Aq. & Loc. auspicatur: *Quicunque artem Medicam integre assequi velit, primum quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat. Non enim simile quicquam in illis existit, verum differunt invicem propter varias, quæ in illis fiunt, mutationes:* Hinc qui morbi singulis anni temporibus proprii qualesque fiant in illis mutationes, tam prolixe tota describit sectione III. Aphorismorum. Nec dubitavit Galenus τὸ θεῖον in morbis ambientis nos aëris constitutionem appellare, quam quidem sententiam fusius examinat & pertractat *Celeberrimus D. D. Melchior Sebiz. p. m. in Dissertatione sua de eo quod Divinum est in morbis*. Sane rem tam salutarem reique medicæ summopere proficuam jam pridem mecum animo revolvens, statim ac manum praxi admovi, constitui singulas aëris & temporum vices indeque exortorum morborum generationes & mutationes diligenter observare, annuatim colligere ac endemiis & epidemiis meis Hungariæ, cum tempore prodituris inserere. Id cum etiam a XXV. annis scilicet ad annum usque 1695. pro meis usibus præstitissem, communicatur mihi a Perillustri ac Magnifico Domino Præside laudatissimum suum institutum, quo voluit, ut, qualis in diversis regionibus & provinciis fuerit aëris constitutio epidemica, observaretur, & quotannis ephemeridibus curiosis insereretur. Quo intellecto, substiti in privato studio, & quæ illo tempore hac in materia a me observata atque annotata in publicum contribuere decrevi, modo initium facturus ab

Anno M. DCXCV.

Cujus constitutio hic Posonii in Hungaria fuit talis.

HYems rigidissima, nix plurima, gelu in Martium usque durans, Frigus immediate post solstitium incœpit, & toto Januario sine remissione continuavit, nives cecidere supra nives, gelu supra gelu. Nec mitior Februarius, ipseque Martius adhuc frigore & gelu horridus.

Mense Jan. plurimos observavi ex castris redeuntes colica laborasse convulsiva; absque dubio febribus autumnalibus, partim non bene curatis, partim male circa solstitium hybernum judicatis. Raro quartana scilicet febris utut tractetur, recedit, quin vel hæmorrhagiam narium, vel laterum duritiem, vel pedum tumorem œdematosum, vel languorem & dolorem artuum; sæpissime vero colicam convulsivam post se relinquat. Mense Februario & Martio grassabatur quoddam genus febrium cum latente malignitate. Imponebat plurimis catarrhus cum dolore capitis gravativo, febricula lenta, tussi sicca, coryza vehementi invadens: mox nona vel nonnunquam undecima demum post primam invasionem die exasperari cœpit morbus, & graviora reddi symptomata; accessere enim vigiliæ, deliria, nonnunquam ipsæ petechiæ, subsequente morte. Servati autem omnes qui non tantum alexipharmaca ab initio adhibuere, sed & ea usque ad nonum vel decimum diem continuavere.

Ab æquinoctio vernali usque ad solstitium æstivum tempus varium, mox calidum, modo pluviosum, modo serenum. Initium Aprilis adhuc brumale, circa medium vero & finem calor prope æstivus. Successit Majus pluviis mixtus, cum frigore & calore alternante. Prima & secunda dies Junii ventis turbida, tertia serenari de nocte cœpit cœlum cum pruina matutina valde noxia, id quod apud nos valde rarum, & vix a sæculo observatum. Segetibus nihil nocuit hoc gelu matutinum, nec destructæ vineæ, præterquam illæ quæ versus plagam occidentalem sitæ; quarta Jun. iterum pruina, sed plane innocua. Septima ros mane cecidit purpurei coloris, observatus in foliis arborum & vitium, ut & hominum in vineis laborantium linteaminibus, in quibus, (prout ego observavi) exacte referebat colorem macularum ex succo moro-

forum aut cerasorum. Circa id tempus morbi fuere nulli, ut plerunque fieri solet mense Junio, febres quidem comparebant tertianæ, sed adeo mites, ut etiam in quamplurimis post tertium vel quartum paroxysmum sine medicamentis, aut sola purgatione & venæ sectione adhibita cessaverint. Variolis quoque corripiebantur parvuli, parvulæque, sed illæ cum nullis feris aut gravioribus symptomatibus, hinc omnes servati qui non incuria neglecti aut minus rite, prout a plebe quandoque fieri solet, tractati fuere.

Successit æstas plus frigida quam calida, magis humida, quam sicca: Finis tamen Junii & initium Julii gaudebant aliqua serenitate, mox nubibus exasperatum cœlum & largissimam aliquot diebus effudit pluviam; unde intumescens Danubius litora supergressus longe lateque se per prata & agros diffudit cum maximo damno ruricolarum, tam fœnisecorum, quam messorum. Rediit sub initium Augustii calor, isque intensissimus, sed ultra septem vel novem dies non perdurans, insequentibus pluviis usque ad Octobrem. Inter istas tam varias mutationes vix tamen aliquid morborum observatum; nisi quod in Septembri plurimi infantes, adulti non item, correpti fuerint dysenteria, iique ferme omnes lactantes; credo ex lympha plus justo acriori ad intestina delata illaque lædente. Errorem quippe illi in esu fructuum horæorum non committere poterant, nec commisere nutrices sedulo examinatæ & observatæ, paucissimi tamen periere, sed omnes convenienter clysteriis, in primis ex lacte & decocto capitis vervecini tractati, convaluere.

Post æquinoctium secutus autumnus, ferme totus fuit pluviosus. October subinde serenus. November inæqualis, jam ad hyemem inclinans, & prout reliquum Decembris usque ad solstitium, frigidus cum floccis nivium & creberrimis pluviis. Hinc vinum nec quantitate nec qualitate laudabile crevit. Circa initium Octobris frequenter hinc inde in civitate comparuere febres erraticæ nullum typum servantes, invadebant prope omnes cum frigore aliquando trium horarum, insequente calore ultra horas 15. durante, post apyrexiam aliquot saltem interjectis horis nova febris affligebat. Memini me habuisse quendam, in quo calor ultra 48. horas duravit, cum terribili capitis dolore, siti vehementi, squalore linguæ & faucium, summaque virium debilitate, ita ut in febrim continuam fore metuerim; tamen post venæ sectionem remisit calor, morbusque in melius mutatus. In alia Illustrissima persona similem protractionem paroxysmi primi notavi, similiter post venæ sectionem remittentem & intermittentem; sed tertia die redeuntem, hinc propinatus cortex Peruvianus in aqua cichorii alvum movit; id quod nunquam in aliis, ausim dicere millenis, cui corticem hunc exhibui, factum observavi. Credidi prima vice fortuito factum, turgente forte & ad exitum per se tendente materia vitiosa in corpore, sed & post secundam, imo etiam post tertiam exhibitionem idem factum, movit autem alvum semper sexies, septies, sine nausea. Alius pariter febri corripiebatur levi ab initio & cito remittente. Tertia die media nocte in lecto suo dormientem horribile invasit frigus trium vel quatuor horarum spatio, subsequente calore in alteram noctem perdurante, cum pedis dextri ingenti dolore, accepit sudoriferum, unde optime sudavit, moxque apparuit ingens rubedo & inflammatio in pede dolente, factumque erysipelas, quod facile, convenientibus remediis tractatum, sublatum est.

Anno M. DCXCVI.

JUrasset quispiam permutata fuisse tempora; præteritam æstatem fuisse brumam; nunc autem æstatis vicem obire hyemem, usque adeo in bruma nihil brumale, & in frigidissimis alias mensibus, nullum frigus, nullum gelu, nullæ nives, breviter hyems fuit clementissima. Januarius aliquo modo ventis turbidus, nebulosus, pluviosus. Februarius quasi totus serenus, siccus, sine notabili frigore, nisi matutino tempore, ubi aura parum frigidiuscula, mox surgente sole temperata. Huic ad æquinoctium usque plane similis Martius, nisi quod parum ventosior, hinc etiam salubrior. Nam totis hisce mensibus vix præter catarrhos aliquid notabile occurrit in medicina. Post æquinoctium vero & aër & morbi cœpere mutari. In fine quippe Martii longe majora frigora, major cœli inclementia, de nocte gelu & nives, minus tamen durabiles, sed in pluvias ferme continuas de die abeuntes. Nec mitior Aprilis sua natura variabilis, sub finem tamen siccior. Meliora tempora sperabantur sub gemellis, sed & Majus ipse cum initio Junii usque ad solstitium valde inæqualis. Nunc grata & vernalia serenatum pollicebatur cœlum, tem-

tempora, mox atris iterum inhorruit nubibus, tempusque reddidit turbato aëre frigidisque pluviis minus vernale, minus majale. Hinc non mirum, cum ver simile factum fuerit hyemi, non vernales sed hyemales fuisse exortas ægritudines.

Nam quas in hyemem relegavit pleuritides *Hippocrates III. Aphor. 23.* eas circa hæc tempora depræhendere licuit valde frequentes. Inter has in primis notabilis fuit illa cujusdam Generalis quartiriorum Magistri (ut communiter vocatur) maligna ferisque comitata symptomatibus. Excesserat ille multum in vino & comessationibus tempore bacchanaliorum, hinc catarrhum acquisivit cum tussi vehementi & lateris puncturis. Aperta vena, suasi purgationem, quam tamen vocatus Medicus dissuasit. Ille autem reluctans consuetum sibi sumpsit laxativum, unde sibi videbatur melius valere; sed mox sequenti nocte omnia in deterius, aucta in summo gradu febris, accessit furibundum delirium, sputum crassum, crudum, sanguineum, idque perpaucum, quæ omnia extrema minabantur. Vocatus ego, exhibui sudoriferum, jussi applicari vesicatoria, dedi oleum lini, sic remisere symptomata, illeque ex lethi faucibus ereptus ad castra perrexit. In Majo notavi in nonnullis febres malignas, cum exanthematibus, minime tamen funestas, nisi in duabus personis; in servo quodam qui illa pro morbillis habuit, nec aliud nisi myrrham & semen napi accepit; hinc accedentibus gravioribus symptomatibus expiravit. Altera erat puerpera quæ febrim lacteam aut puerperalem esse credens, neglectis alexipharmacis solum potum aquæ chamæpythios cum saccharo adhibuit, nostris puerperis in hoc casu consuetum, tandem conspectu exanthematum hinc inde erumpentium perterrita Medicum vocavit quidem, sed nimis tarde, accedente enim diarrhœa, delirio, & tandem convulsione, mortua.

Jam ad æstatem devenio, in qua mense Julio & Augusto subinde calor intensus nonnunquam, sed raro durans, intermixtis subinde pluviis frigidis usque in medium Septembrem. Notabiles erant mense Augusto dysenteriæ in infantibus lactantibus & ablactatis, plane ut ante annum valde frequentes, sed ut plurimum funestæ, statim enim post duam vel alteram dejectionem comparuit sanguis, mox extrema debilitas & mors, paucissimi ad decimum servati, qui tamen mortui; adultiores facilius curabantur. Valde insuper contagiosa fuit ista dysenteria, nam facile corripiebat adstantes & infantibus ministrantes, ex quibus tamen nulli obiere. Credo malignitatis hanc luem non fuisse expertem, quæ quidem tenellulis mortem intulit ob nimiam teneram constitutionem, in adultis autem ita vim exerere nequivit, sed facile fuit suppressa.

Tandem in autumno comparuit æstas. Scilicet ab æquinoctio usque ad Decembrem, per totum Octobrem & Nov. serenitas, frigidiuscula tamen aura matutina; hinc præter spem etiam melius crevit vinum quam ante annum, non tamen in abundantia aut illa bonitate prout alias apud nos fieri solet. In Decembri mutatus aër tempusque redditum turbidum ventis, nebulis atque pluviis, duodecima cecidit nix alta, quam ita solidavit subsequens rigidissimum frigus, ut supercadentibus consequenter aliis nivibus, prima manserit usque in Aprilem sequentis Anni. Morbi circa hoc tempus nulli notabiles. Hinc progredior ad

Annum M. DCXCVII.

Hujus initium fuit sicut finis præteriti. Scilicet a solstitio hyemali usque ad æquinoctium vernale, frigus acerrimum sine remissione, congelatus Danubius statim in Januario, mansitque pons iste glacialis ultra octo septimanas firmus & constans, quod alias valde rarum apud nos. Fuit insuper hoc memorabile, quod sub densissimis pariter ac profundissimis nivibus terra semper manserit aperta, ita ut, remotis illis, hæc non aliter ac in vere fodi potuerit. Periere & computruere sub hac mole nivium fere omnes segetes & olera hortensia, frigus hyemale alia tolerantia, quæ, liquefactis nivibus, non aliter ac mucago quædam viridis terræ incubabant, ac in lutum resolvebantur; non levi insequente in primis frumenti penuria. Cæterum quod *Hippocrates III. Aphor. 7.* dicit, Magnis siccitatibus fieri morbos acutos, hoc vice versa hisce temporibus meliori jure dici potuisset, de magnis frigoribus. Iisdemque durantibus circa finem Februarii; febres acutæ malignæ per totam grassabantur civitatem. Invadebant plerosque levissimo rigore, succedente calore non adeo forti & quandoque iterum remittente primis diebus, mox circa quartum vel sextum diem augeri cœpit calor, & notæ hinc inde in superficie cutis apparuere malignitatis. Pulsus ab

ab initio valde erat ſanorum ſimilis, ut & urinæ, ſed ubi calor auctus rubicundæ inſtar ſanguinis factæ. Deliria circa nonum vel decimum diem comparuere, in quibuſdam vehementia & ad decimum ſeptimum uſque durantia, in quibuſdam remiſſiora & breviora. Maculæ erant parvæ inſtar morſus pulicum, obſcure purpuraſcentes, circa decimum octavum aut etiam circa vigeſimum primum diſparentes. Non valde lethales erant hæ febres, ſed ſupra modum contagioſæ (quod alias non ſemper fieri ſolet) nam in aliquot ædibus ne unum omiſit, quem non corripuiſſet, raro in una aut altera perſona ceſſavit. Duravit hæc lues in Majum uſque, ubi incaleſcente aëre remiſit.

Hyemem excepit ver, ſed & hujus initia adhuc ſatis ventis & nivibus turbida. Succeſſit Aprilis totus ſerenus, ſiccus, abſque pluviis cum calore pro tempore inſolito. Majus variabilis, nunc frigidus, mox ſerenus, iterum pluvioſus, talis etiam totus Junius. Circa hæc tempora vix ullus notabilis occurrit morbus, ceſſantibus etiam, ut ſupra dictum, febribus malignis.

Æſtas ferme prioris anni æſtati ſimilis, mediocriter calida, & matutinis horis ſubinde frigida, vigeſima nona Auguſti, trigeſima & trigeſima prima mane pruinæ fuerunt, ſed plane innocuæ, noſtrates appellant *ein Vvaſſer Reiff*, id quod tamen apud nos inſolitum, ubi tales pruinæ raro ante feſtum S. Michaelis obſervantur. Hoc tempore frequentes erant icteri, qui flavedine ſua plurimos deformabant. Sentiebant, qui corripiebantur, aliquam cordis compreſſionem, nauſeam, anorexiam, & non raro vomitum, mox flavo colore toto corpore perfundebantur, ſed qua velocitate venit, eadem iterum abivit. Poſt unum vel alterum laxativum diſparuit flavedo, rediitque ſanitas cum bono appetitu.

Qui ſubſecutus autumnus ſemper erat variabilis & inconſtans, uſque in Decembrem, cum quo hyems ante hyemem, id eſt ante ſolſtitium gelu & nivibus ſuum ſumpſit initium. Febres, quæ circa hoc tempus graſſabantur ut plurimum erant tertianæ duplices, raro quartanæ, & præter morem autumnalium nec longæ nec lethales, ſed convenienter tractatæ, facile curabantur.

Conſtitutio Epidemica Auguſtana Anni 1701. & ſequentium.

Dn. D. LUCÆ SCHROECKII.

Licet initium anni 1701. frigidum comparuiſſet, triduo tamen poſt mitior aëris temperies, ſub mutabili ventorum, zephyri tamen prævalentis, crebrioreſque nives, ſubinde vero etiam pluvias adducentis flatu, excepit, uſque dum ante, & circa æquinoctium vernale magis conſtantem ſerenitatem eurus largiretur; paulo poſt ventis priorem inconſtantiam reſumentibus, hyememque protractiorem, quin & gravem terræ ſiccitatem circa Solis in Tauri ſignum ingreſſum, cum ſenſibili frigoris moleſtia, ſereno quidem cœlo, producentibus, ut Cereris etiam, Pomonæ & Floræ ſinus tardius panderetur, atque Maji principium vernalis amœnitatis parum oſtenderet, quæ poſtea eo largior comparuit, atque, Gemellorum ſignum cum Sol occupaſſet, aërem multum delinivit, & in tantum calefecit, ut, ni zephyrus, euronotus, & auſter ſubinde pluvias interſperſiſſent, nimia ſiccitate, præcipue quia ventorum perpetuus quaſi motus continuabat, terra plurimum laboraſſet. Interea prior morborum in anno prægreſſo obſervatorum facies continuavit, quam itaque depingere ſuperfluum foret, variolarum puta, febrium petechialium, tuſſiſque humidæ. In menſe Februario inſuper, duobuſque eum excipientibus, pleuritides veræ in ſuppurationem abeuntes, ſed diligenti pectoralium & diaphoreticorum temperatorum uſu, ſine etiam venæ ſectione curabiles acceſſerunt; quibus in nonnullis M. Aprili, cum morbus jam in decrementum vergeret, nova febrilis efferveſcentia ſupervenit, cum eruptione per totum corpus puſtularum aquearum, majus periculum minitantium, ægrotis tamen per continuatam alexipharmacorum blandiorum adhibitionem intra primum, quandoque ſecundum octiduum reconvaleſcentibus. Menſe Majo & Junio, præter dictas puncticulares, (quæ jam ſine magna præcordiorum oppreſſione, cum horrore, laſſitudine, lumborum, nuchæ, & capitis dolore ut plurimum ingruebant) purpuratæ etiam febres teneriorem in primis ætatem, non admodum periculoſe invaſerunt; nec melancholici inſultus maritatis fœminis, menſtruis quidem rite ſe habentibus, infrequentes fuerunt, venæ ſectione quidem mitigari, pau-

lo post tamen recidivi facti, acidularum vero martialium potu curati.

Post Solis ingressum in Cancri signum crebriores primo pluviæ, postea cum plurimarum tempestatum graviorum impetu, calores, circa caniculares in primis dies intensi, & qui ad æquinoctium autumnale usque, paucis frigidiusculis diebus intervenientibus, continuabant, fuere notati; quo tempore frequentia morborum defuit, nisi quod ibi ob transpirationem fortasse ab aëre humidiore & frigidiusculo nonnihil cohibitam, febres quotidianæ, post exiguum horrorem intensiori calore invadentes, & facile curabiles, hic ob sanguinem aëris calore nimis rarefactum febriculæ scarlatinæ, sine magno corporis æstu aut gravibus symptomatibus, sed levi saltem præcordiorum compressione præcedentes, non minus brevi & sponte quasi cessantes observarentur. Alii autem, quibus probabiliter lympha viscidior in sanguine erat, non maculis istis pingebantur, sed pustulis albicantibus, majoribus minoribusve, cum interspersis quandoque vesiculis parvis limpidis, pruritu comite tandem exsiccatis, ac in squamulas secedentibus, per totum corpus, sine vitæ periculo, & prævio non admodum intenso calore, onerabantur. Nec infrequentes erant diarrhoeæ, quibus interdum, sed rarius dysenteriæ succedebant, ex negligentiori, ut mihi videbatur, corporis ab aëre externo custodia, & liberaliori potus ingurgitatione, hincque stomachi tono labefactato suborta, quæ etiam facile, vel solius rhabarbari cum terra signata, aut coralliis rubris mixti usu, vel insuper essentia catechu, lenibusve aliis adstringentibus & stomachicis absorbentibus curabantur. Plurimos etiam odontalgia correptos licuit conspicere, quæ licet rarius Medicorum consilio exponeretur, quantum tamen dijudicare valui, ex eadem ventriculi imbecillitate, & chyli vel lymphæ crudioris circa dentes stagnatione citabatur. Erant insuper fœminæ præsertim, quas sinistræ axillæ intensus dolor, sine tumoris vel inflammationis indicio excruciabat, periodice ut plurimum & circa vesperam recurrens, cujus radicem circa ventriculum pariter hærere, tum notatæ ibidem, in primis sinistro in hypochondrio molestiæ, tum salutaris curandi ratio conjecturari faciebant; credidissem, chylum viscidiorem & crudiorem, per ductum Pecquetianum ad venam subclaviam sinistram delatum, & cum obvio ibi sanguine permixtum, agitationem præternaturalem ibi excitasse, partesque illas dolorifice hac ratione distendisse, nisi dextrum humerum in fœmina quadam idem malum tunc occupasse notassem, cum insolitam ductus illius ad partem dextram declinationem sine urgentiori causa hic fingere non audeam; quamvis in eadem rheumaticum potius affectum subfuisse credere malim, præsertim cum dolor ille dicto modo quidem intensior per intervalla redderetur, nunquam tamen plane intermiserit, ac tandem brachii tumor supervenerit, diaphoreticorum, emplastri oxycrocei, & laconici coriarii usu omnino sublatus. In cæteris repetitus leniter evacuantium & humores corrigentium, præsertim acidularum martialium usus proficuus exstitit, remedia autem externa nullum levamen dederunt.

Eandem chyli & lymphæ vitiosæ in stomacho nidulantis labem febres quotidianæ epidemicæ, incerto quandoque paroxysmi tempore invadentes testabantur; quæ nullo prævio horrore, magna præcordiorum ad oppositam in dorso regionem se extendente oppressione, & nullo sensibili, vel tolerabili saltem excipiente calore, infestæ erant, atque propinatis, pro exigente necessitate, emeticis, vel repetitis laxantibus, absorbentibus, amaricantibus, absinthio, chinchina &c. curabantur.

Post æquinoctium autumnale primo aëris serenitas & siccitas continuabant, mox pruinæ, nebulæ, d. 17. & 18. Octobr. copiosæ nives, pluviæ postea, & venti modo ex hac, modo ex alia mundi plaga, in primis ex septentrione frequentius irruentes comparuerunt; Sol autem ubi ad Scorpionis signum pervenit, denuo per aliquot dies serenitatem, terræque siccitatem conciliavit, varia dein aëris temperie, ut plurimum tamen austrina subsequente; & cum aër parum a ventis jam agitaretur, vapores in eo hospitantes parce dispellebantur; unde iidem corporibus humanis copiosiores communicati variis ægritudinibus producendis patrocinabantur; hinc non tantum variolæ iterum se exerebant, pleuritides veræ, atque febres continuæ, catarrhales magno cum æstu, cephalalgia & tussi, pueros æque ac maturiorem ætatem invadentes, nec, ubi debite tractabantur, lethales subortæ; sed frequens etiam catarrhorum cohors, coryza, odontalgia, raucedine, tussi infesta urbi incubuit. Muliebris sexus non minus habuit, de quo speciatim conquereretur, uteri

uteri nimirum hæmorrhagia, cui non gravidæ saltem, ultimis præsertim duobus graviditatis mensibus, sed aliæ quoque plures obnoxiæ erant; quem sanguinis orgasmum non commodius quam absorbentibus martialibus &c. uti hœmatite, croco martis adstringente, item bolo Armena, coralliis rubris &c. haud neglecto, ubi opus erat, pauco opii additamento, sedatum expertus sum. Memorari etiam merentur apoplexiæ crebræ, ut plurimum exitiosæ. Memini egregium quendam virum mihi aliquando narrasse, quod jam olim fuerit, post crebriorem aquilonium flatum apoplexias frequentes hic contigisse: neque admodum in dubium id vocare vellem, cum ab illo vento nescio quæ atomi impuræ nobis inferantur; id quod civem quendam nostratem industrium non latet qui ceræ dealbandæ in horto suo boreæ multum exposito operam navans, eandem infesta flavedine ab eo infici notavit; unde quamprimum spirare eundem observat, ceram studiose tegere, media etiam, si is tum ingruat, nocte properat, quem in finem machinulam artificiosam excogitavit, quæ a vento hoc commota somnum excutiat. Ubi in memoriam mihi revoco, quæ noster quondam Æsculapius Phil. Hœcstetterus, in scholio ad dec. 4. obs. med. cas. 1. protulit, ubi urbis nostræ descriptionem exhibens, zephyrum ex depressis & alicubi paludosis Marchionatus Burgaviensis locis inquinamenta secum rapere, & huc advehere scribit; quæ sane de borea quoque nobis, & non minori jure pronunciare licet, qui ex locis humidis Danubio proximis putridas particulas abripere, atque in capita nostra effundere valet.

Tandem cum circa mensis Decembris principium zephyri impetus major denuo insurrexisset, d. 10. eundem eurus compescuit, frigore, creberrimisque nebulis, quibus præsertim a d. 17. usque ad d. 23. Decembris continuis civitas obtecta fuit, stipatus, usque dum circa finem anni zephyro borea succedens auream tolerabiliorem redderet, nivium que crebritate colophonem imponeret. Quo tempore, præter memoratas pleuritides, variolas & febres continuas, in pueris etiam quotidianæ febres, tussi humida & cephalagia graves, nec non icteri, in adultis autem malignæ petechiales, ut plurimum pustulis limpidis miliaribus post macularum eruptionem comparentibus, comitatæ observabantur: hæ in principio post horrorem lassitudinemque, tolerabili calore, intenso capitis dolore (quem paulo post recedentem tussis, non quidem diu durans, & sicca magis quam humida, atque calor auctior cum deliriis nocturnis insequebantur) procedebant, contagia quandoque in alios se diffundebant, rariusque, ubi temperatioribus alexipharmacis tempestive obviam itum est, occidebant: in pleuritide vero continuatus diaphoreticorum, præcipitantium dictorum, usus coagulum sanguinis feliciter resolvebat; qualia medicamenta etiam contra quotidianas febres, ut & juxta martialium usu adversus icterum, promptum auxilium ferebant.

Eurus in anni 1702. introitu serenitatem cum frigore molesto induxerat, quarto tamen mox die zephyrus pluviosam primo constitutionem, postea ventorum frequens mutatio tempestatis etiam varietatem multam subinde attulit, semper tamen humida ex pluviis, & temperatiore paululum, sub dominio zephyri, post solis in Pisces ingressum diu impetuosi, prævalente, ut hyems non admodum rigorosa quidem, protractior tamen fieret; præsertim cum post æquinoctium vernale eurus non solum magis spiraret, & post serenos plures dies circa initium Aprilis rediens zephyri ferocia crebriores nives spargeret; quas sub eodem sæviente licet ab aliis ventis sæpe interrumperetur, frequentes pluviæ, cum Sol ad Tauri signum appropinquaret, exceperunt, usque dum post Maji principium eurus sereniorem & vernæ temperiei magis conformem aërem redderet, siccitate tamen terræ exinde non parva inducta, ut Flora suas amœnitates non nisi serius expromere valuerit. Hoc toto tempore eadem morborum facies, in primis vero pleuritides, ut plurimum sine suppuratione curabiles, usque in Aprilem continuabant. In quo & Majo mense febres continuæ, in paucis cum miliari efflorescentia, semper autem prævio horrore, (sine intenso calore) magna virium debilitate, & cephalalgia gravi, raro deliriis, aliisve gravioribus symptomatibus comitatæ, atque alexipharmacorum & diaphoreticorum usui cedentes, hic ibi propullulabant. Majori vero numero febres quotidianæ & pauciores tertianæ ingruebant; illæ tantum non in omnibus, qui se curæ meæ commiserant, insignem capitis dolorem in paroxysmo inducebant, viresque prosternebant; in multis prima sub invasione, & sæpe aliquot per dies continuatum typum, vix perceptibili caloris & cephalalgiæ remissione,

referebant; chinchinatis autem medicamentis, vel arcano duplicato facile curabantur; quibus non minus tertianæ, post emetici, vel scammonii sulfurati, ubi opus erat, adhibitionem brevissime abigebantur.

Circa æquinoctium dictum arthriticis affectibus obnoxii fere omnes, quotquot mihi noti, insultus ut plurimum non admodum feroces patiebantur, atque ubi post exantlatam periodum justo citius aëri se exposuerunt vel artus delassarunt, recidivas experiebantur. Plurimos etiam infantes epilepsia e medio sustulit, quæ ex lymphæ acido viscidæ in cerebro stagnatione, præsertim dentitione difficili accedente, ortum traxisse visa est. Istæ autem lymphæ crassioris collectiones non minus in aliis frequentes admodum fuerunt, ut non tantum crebriores tusses, coryzæ, odontalgiæ exinde obortæ fuerint, sed frequentissime aliis etiam morbis epidemice & sporadice grassantibus, tussis se associaverit.

Cum Junio zephyrus euro successit, pluviarum multarum ferax paucis diebus serenis intermixtis; qui in Julio quidem per primum triduum cum calore non mediocri continuabant, ast mox aëre in fulgura & tonitrua despumante, in pluviosos juxta & frigidiusculos, ac postea temperatos mutabantur, usque dum post Canis exortum eurus, sæpe ad meridionalem plagam inclinans, serenitatem non sine calore reduceret. Magna dehinc ventorum varietas fuit notata (nisi quod post autumnale æquinoctium a d. 24. Septemb. usque ad d. 6. Octobr. zephyrus impetuose admodum dominaretur, a frigido & non minus per triduum vehementi euro tandem quasi in fugam conjectus) quæ diversam quoque aëris temperiem, potissimum tamen calidam & serenam in Augusto effecit. Ast in Novembri multa hyemis præludia, imo prætmaturus adventus ejusdem, crebro, & quandoque intenso frigore, niveque repetita, quam benignior aura & interpolatæ pluviæ denuo liquabant, molestus extitit. Quæ ipsa mutabilis constitutio, tum ningendo, tum præsertim pluendo, frigore modo aucto, modo remisso, zephyro reliquis ventis prævalente, & circa, nec non post solstitium hyemale, usque ad finem anni, multum sæviente, nubibus autem continuo fere Solem obducentibus, integrum præsertim Decembrem fastidiosum admodum reddidit. Morbi interea longiores inducias dederunt, tales tamen, quibus aliqualis epidemicæ luis præsentia non prorsus excluderetur; uti præsertim in febribus quotidianis supra memoratis passim per Junium & subsequentes menses usque in Novembrem observari poterat; quæ tandem in non paucis, cum autumnus adventaret, hecticæ metum injecerunt, quibus tamen juxta cum aliis coagulum lymphæ acidum destruentibus, specificum in primis antihecticum Poterii, lapilli gammarorum &c. salutarem opem præstiterunt. Circa solstitium hyemale variolæ benignæ in pueris se exercuerunt, cum magno quidem calore ingruentes, a pulvere tamen rubeo Pannonico, Antimonio diaphoretico, unicornu marino &c. quinimo quandoque etiam sine medicamentis celeriter periodum suam absolventes, & cum fine anni jam iterum omnino disparentes. Quod tandem de ægritudinibus aliis, quibus semper fere tussis se sociaverat, dictum, in hisce quoque deprehensum fuit.

Quæ Annorum sequentium, videl. 1703. 1704. & 1705. constitutio fuerit, in Appendice Dec. tertiæ Anni noni & decimi Miscellaneorum nostrorum curios. legi potest; cui nempe typothetæ negligentia antecedentem præfigere intermisit.

Anno 1706. hyemale frigus, ob austrinam aëris temperiem, qualis anni prægressi in fine observata fuerat, & usque dum Sol Aquarii signum attingeret, continuaverat, hactenus ut plurimum tolerabile, nunc magis se exeruit, præsertim cum orientalis ventus in Februario constanter, interdum ad meridionalem plagam inclinans, spiraret, ac continuæ fere nebulæ usque ad Solis in Pisces ingressum, ubi serenus aër frigus augebat, nos cingerent. Cum interea hecticæ febris insultui (coryzas, & tusses humidas, tanquam indivulsos quasi hyemis comites, nec non odontalgias ut taceam) denuo plures exponerentur, sed facile etiam medicamentis acredinem temperantibus abigerentur.

Circa vernale æquinoctium zephyrus potissimum dominio potitus, atque, a reliquis tamen ventis nonnunquam interruptus, multum invalescens, diversam etiam temperiem, austrinam præcipue excitavit, ac vernali amœnitati subinde obstitit. Sub qua constitutione febres quotidianæ, & plures tertianæ ingruerunt, magno cum impetu; in quibusdam etiam cum deliriis, sine tamen cephalalgia ut plurimum, & quæ post sumptum cholagogum, vel emeticum, absorbentibus non difficulter, prompte etiam

etiam chinchinatis cesserunt. Plures insuper circa Solis in Gemellos transitum nephriticis doloribus, non admodum refractariis, obnoxii fuerunt.

Postea sub mutabili valde ventorum vicissitudine, ante & post solstitium æstivum, plures serenos calidosque dies experti fuimus, qui etiam diu continuarunt, multamque ideo terræ siccitatem, præsertim a ventis adjuti, attulerunt; cui interea febres prædictas, sensim declinantes, neque tamen per reliquum postea annum prorsus silentes, crebræ odontalgiæ, (quæ etiam per totum hunc annum fuerunt observatæ) tusses, interdum convulsivi quid habentes, & coryzæ; adultos, æque ac juniores affligerent, & cum negligentior diæta accederet, diu durarent. Quas molestias magnæ illi & totali solari eclypsi, quæ d. 12. Maji contigit, adscribere multis placuit. Et quamvis subita illa aëris calidi, interceptos ob Solis radios, in frigidum, hisque non minus celeriter redditis, in calidum rursus mutatio, juxta cum animorum, ex inspe[r]ata illa & nulli unquam visa caligine, consternatione, aliquid contribuisse videri posset, cum tamen jam ante eclipsin istæ lymphæ stases contigerint, vix locum illa opinio inveniet, negari tamen nequit, frequentiores post illam solis obscurationem, & circa solstitium æstivum illas occurrisse: ideoque non prorsus improbabile est, spiritus a phænomeno isto terrifico labefactatos, (qui sane terror in nonnullis tantus fuit, ut lipothymiam ipsis induxerit) lympham[que] simul crassiorem redditam, quin & a frigore illo insolito magis condensatam, ad catarrhales has stagnationes disposuisse.

Mensis Julius quamvis pariter multa serenitate gauderet, nonnunquam tamen pluviis sitientem terram refocillavit; post Caniculæ vero exortum calores admodum invaluerunt, & usque ad occasum perseverarunt; quin licet temperatior ob pluvias, parciores equidem, aura per paucos dies succederet, ad pristinum tamen genium mox reversa est, usque dum d. 7. Septembr. cum luna inchoante zephyrus pluvias sæpius adduceret. Quo tempore dysenteriæ grassari cœperunt, & infantibus non levem stragem intulerunt, adultis vero nec tam frequenter, nec etiam lethaliter ea decumbentibus. Ubi quidem hisce fructuum horariorum intemperantiori ab esu, vel liberaliori ob caniculares æstus potu, præsertim cerevisiæ, nobis albæ dictæ, propter tenuitatem suam & imperfectam a parca fermentatione depurationem, in acorem pronæ, illam obrigisse verisimile est; illis autem, quorum major pars ob tenellam ætatem nihil horum degustaverat, cur adeo fatalis fuerit difficulter determinari potest. Utrum in lacte vaccino aliquid adversi delituerit, quo cum nempe pulmenta in eorum cibum coqui solent, affirmare nequeo; cum tamen alia causa non suppetat; in vaccarum sanguine, ob aëris fervorem, pratorum siccitatem, & pabuli inde ortam penuriam, temperatas balsamicas particulas multum fuisse immutatas, acrioresque redditas, haud incredibile videtur, quæ lacti communicatæ vim suam in tenerrimis infantum corpusculis exerere, eorumque destructioni, quin & epilepsiæ aliis quibusdam tum temporis funestæ, ansam dare valuerunt; & cum muliebris imperita industria pusionum curæ se sufficere ut plurimum persuasa sit, aut saltem Medicum desperato jam morbo advocet, funerum multiplicatio facile contingere potuit; præsertim ubi difficilior fortasse prægressus partus fœtui debilitatem aliquam antea impresserat, cum, incertum qua de causa, hoc anno de dystokia & præmaturo partu non levibus querelis urbs perstrepuerit.

Reliquum anni, una cum ventorum continua mutabilitate, nebulas inter & pluvias frequentiores, aërem temperatiorem quoad activam ejus qualitatem, (nisi quod paulo ante solstitium hybernum eurus eundem nivibus asperiorem per triduum reddiderit) expertum fuit, multasque nobis inducias concessit, si rheumaticas post solstitium dictum, musculis caput attollentibus fastidiosas lymphæ stases exceperis, quæ solo tamen tum hypocausti calore, tum suffituum masstichinorum &c. ope haud difficulter resolvi potuerunt.

Plurimas inter nebulas temperatioremque auram non saltem annum 1707. inchoavimus, sed porro etiam clementem, & Sole in Aquario versante, humidam aëris temperiem experti fuimus, raro, nec diu durabili frigore, ac multo rarius nive comparente; neque etiam multi, humidas nempe & nocivas alias in aëre particulas frequenti ventorum agitatione dispellente, morbi populares aderant, nisi quod rheumatismi præfati, nec non febres intermittentes, quamvis pauciores, atque post sumptum lene laxans, essentia corticis Peruviani facile abigendæ, continuarent; quoidam vero pleu-

pleuritides veræ, in suppurationem ut plurimum terminatæ, nec tamen admodum acutæ, & antimonio diaphoretico, pulveri pleuritico Aug. prompte cedentes, puerilem autem sparsim variolæ, nulla malignitate suspectæ, ac per totum postea anni decursum observatæ; alios denique icteri non adeo contumaces: præsertim sub crebriori essentiæ mart. D. Lud. usu, invaderent.

Licet autem circa Martii initium frigus intensum ingruerit, mox tamen post quatriduum temperatiorem in statum denuo fuit mutatum, ut veris prælndia multa comparerent; cujus vero amœnitatem ventorum diversorum, euri in primis austeritas, cui nebulæ crebræ jungebantur, multum retardavit, aeremque frigore horridiusculum reddidit; quo ipso insensibilis transpiratio admodum sufflaminata, serum in corpore auxisse, atque creberrimas adstagnationes disposuisse visa est, ut major incolarum pars catarrhosis ægritudinibus, pectus, vel nares, aures, faucesve occupantibus affligeretur; in quibusdam fluxu celerrime, vehementerque gravi cum cephalalgia & febrili incalescentia invadente. Quo tempore etiam febres, tum quotidianæ, tum tertianæ, ex eadem dubio procul causa, multiplicabantur, atque non raro graviores in principio, magna utpote cum cephalalgia, virium debilitate, & calore, ut continuæ quasi typum referrent, oriebantur, postea vero medicamentis oppugnatæ, prompte etiam recedebant; facile tamen ab aëris frigidi admissione, vel cerevisiæ potu recidivam passæ; quæ etiam febres in autumnum usque continuarunt; qui humidus admodum & graviori zephyri vehementia fastidiosus extitit. Postquam æstas, Sole Cancri signum occupante, magno æstu, rarius a ventis pluviisque temperato, primo sat gravis, ab ingressu autem Solis in Leonem, crebriores propter pluvias, zephyrique impetus frigidulus ut plurimum fuerat; & sic (ut crebriores catarrhos dentibus præcipue infestos taceam) non saltem in nonnullis quartanæ, longiori horrore & calore multum molestæ, eoque contumaciores, quo minus ii, qui eadem afflicti ex plebe meam opem implorarunt, in diæta convenienti medicamentorumque usu morigeros præbuerunt, sed etiam arthritidis vagæ, pulveribus ex coralliis, spodio foss. lap. gammar. cinnabari, aliisque antimoniatis fixis, opii tantillo addito, præter interpolatum laxantium usum, haud difficulter cedentis, generationi ansam dederunt. Hyemis præsentiam in Decembris initio præmaturum frigus, & nives copiosæ ab Aquilone adductæ, indicarunt; quæ tamen post decennium e pluviis eliquatæ, quas zephyrus ante solstitium hyemale vehementissimus concitaverat; cui cum caurus, & postea euronotus successissent, aëre nubiloso & nebuloso, ac moderate frigido, morbis silentibus, reddito, anni exordium fecerunt.

Anno 1708. dissipatis nubibus, benignior euronotus per duas primas hebdomadas serenitatem, aliqua tamen nebulosa caligine ut plurimum se immiscente, produxit; quam postea humida ac pluviosa constitutio excepit, præsertim cum quatriduana circa Solis in signum Aquarii ingressum zephyri vehementia ingruisset; cui sub ventorum mutabilitate prior serenitas circa finem hujus mensis primi, & principium secundi successit, atque temperatam adeo brumam, uti passim alibi locorum, experti fuimus, ut multa veris indicia ostenderet; donec euronotus d. 10. Febr. cum nivibus frigus adduceret, humida vero paucos post dies, cum intermixto quandoque frigore, intemperies a zephyro reduceretur. Quamvis autem hac sub insolita aëris clementia multi graves esse oborituros morbos vererentur, nihil tamen epidemici, (ut febres quotidianas & tertianas sparsim & rarius adhuc occurrentes taceam) præter variolas, usque dum Sol Tauri signum accederet; continuantes, & consuetæ, hoc tempore catarrhalia incommoda, tusses præsertim humidas, & ab eadem seri stagnatione capitis erysipelas in sexu muliebri, produxit, quod ex negligentiori fortasse partis istius custodia præviis in collo tensivis doloribus, cum febrili incalescentia invasit, & moderato lecti calore, præsertim diaphoreticorum terreorum usu accedente, non difficulter discussum fuit.

Humidus autem hic aëris status ante & post æquinoctium vernale continuabat, ut pauci sereni dies nobis obtingerent, & licet Solis quandoque radii refocillarent, nebulosæ tamen exhalationes eosdem sæpissime deturparunt; usque dum austerior eurus d. 27. April. aërem serenaret, atque ab eo, & alternante cauro molestum frigus terræque siccitas producerentur, quæ in adultum usque Majum, in quo diversæ ventorum ex omni plaga mutationes notatæ, continuabant, donec d. 15. post fulmina & tonitrua in crebras pluvias mutarentur; quæ dein

ein humida facies, zephyro & borea alter-antibus, uſque ad principium Auguſti per-urabat; ubi zephyro potiſſimum domi-ante, calores magni & multa ſerenitas, epe tamen matutinis nebuloſis evaporatio-ibus gravata, uſque ad Caniculæ occaſum gruebant, pluvioſo ac frigidiuſculo aëre ccedente; qui etiam, rara intercurrente renitate, uſque ad æquinoctium autumna-continuabat. Interea frequentes ſebres ecticis ſimiles, tuſſi præſertim & calori-us lentis inordinatis ſtipatæ, atque conti-ato abſorbentium fixorum uſui obtempe-ntes, notabantur. Variolas autem circa laji finem ceſſantes, morbilli excipiebant, on tantum in infantibus, qui prius ſani terant, ſed etiam, qui paulo ante vario-s laboraverant, nec non in adultioribus, t & non paucis morbum hunc jam olim cpertis. abſque tamen malignitatis nota, ſub blandorum diaphoreticorum uſu pau-os intra dies periodum ſuam abſolventes, ai tamen in menſe Julio iterum ceſſave-nt; quo tempore poſtea odontalgiæ, oph-lmiæ, nec non dolores ſpaſmodici uterini fœminis, iſchiadicique præcipue in viris equenter occurrebant, ex lymphæ, uti ihi videbatur, ab aëris inclementia viſci-oris atque ideo ad ſtagnationem procli-oris redditæ vitio generati, præſertim cum reviſiæ aceſcentis, qua de plurimæ paſſim erelæ fiebant, potus accederet, & nervis coxas ac uterum tendentibus ſpicula ſua figeret, ubi præter lenia eccoprotica, hy-ricis medicamenta caſtorina, cinnabari-&c. & iſchiadicis blandam per vices dia-oreſin promoventia, non neglecta ut plu-num opiatorum ſucciſa miſcella, profuiſſe pertus ſum.

Circa æquinoctium autumnale per 16. es ſerenitas adſuit, raro nubibus aut plu-æ expoſita, nebulis tamen crebris matu-is ſtipata, quibus poſt multam ventorum rietatem, ſubſeqq. etiam diebus obſerva-m, boreas per 12. dies nubes adduxit, zephyro poſtea in pluvias reſolutas; quin poſt ſolis in ſignum Scorpionis ingreſ-n, euro flante, nix decidua præmaturum aſi hyemale frigus efficiebat. Ineunte ovembri multa quidem uſque ad ſolis in gittarium ingreſſum ſerenitas, crebro ta-n nebuloſa, præſertim matutina, caligi-inquinata; ſuccedente uſque ad d. 15. cembris faſtidioſa, frigida, ob nives, nu-a, nebulas intemperie; ubi quidem ſol bibus diſcuſſis, ſerenitatem non ſine multo frigore, crebris etiam nebulis interruptam, reddidit. Interim, præter frequentes odontalgias, catarrhi in primis, capiti & pectori infeſti, plurimos in M. Novembri infeſtarunt, tantumque incrementum ſumpſerunt, ut in M. Decembri pauciſſimi in urbe eſſent, quos moleſtia illa non tentaverat; multos etiam gravius tractaret, qui nempe prægreſſo acri horrore, febriles efferveſcentias, intenſas cephalalgias, aut capitis ſtupores, virium proſtrationes, quandoque faucium ſpaſticas ſtrangulationes, vel dolores pleuræ ſpurios experti fuerunt. Cauſam continuæ quaſi nebuloſæ aëris tempeſtati potiſſimum adſcripſerim, quæ non ſolum particulas ſuas humidas, impuras, per inſpirationem corporis communicare, ſicque ſeroſam colluviem augere, & ſanguinem inquinare potuit, ſed etiam frigore & gravitate ſua poros conſtringendo, ac tranſpirationem humorum impediendo, eoſdem cumulare, incraſſare, atque in ſubtiliſſimis cerebri, narium, tracheæ glandulis ac tubulis ſtagnare fecit. Cui itaque præter moderatum aëris regimen, medicamentis reſolventibus, attenuantibus, abſorbentibus, demulcentibus &c. pro ſubjectorum & ſyptomatum diverſitate, ubi morbi gravitas id depoſcebat, ſuccurrendum fuit, eo cum ſucceſſu, ut nullus, qui Libitinæ cenſum ſubiiſſet, mihi innotuerit.

Principium anni 1709. ſpirante euronoto, nebuloſum fuerat, altero autem & ſubſequentibus diebus zephyrus vehemens pluvias, & noctu, inter d. 5. & 6. Januarii plurimam nivem eurus, verſus aquilonem inclinans, cum intenſo frigore adduxerat; quod indies fere, inter matutinas præcipue nebulas, dieſque & noctes ſerenas, creſcendo ea vehementia nos afflixit, qua de longe lateque querelas multiplicare Europæ contigit, donec d. 24. prægreſſa nivoſa, veſperi auſter temperatiorem & pluvioſam auram induceret. Licet autem ineunte Februario frigus iterum, tolerabilius quidem, intenderetur, ac variis ſub ventis aeriſque mutationibus, nive qnandoque rariore decidente, ad diem uſque decimum continuaret, zephyrus tamen temperatiorem tunc aërem reddidit, uſque dum d. 16. orientalis ventus, ad ſeptentrionem, nonnihil denuo deflectens, & præſertim biduo poſt acriter ſpirans, novo gelu adfligeret; quod incrementa ſubinde ſumens, eo rigore inhorruit, ut d. 27. Febr. intenſiſſimo frigori, d. 21. Januarii obſervato (teſtante id ſpiritu

ritu

ritu vini in meo thermometro, utrobique matutino tempore ante solis ortum, ad gradum usque septimum, vespertino autem post solis occasum ad nonum gradum depresso) parum cesserit; quod dein multas inter ventorum mutationes, variasque aëris, humidam in primis, constitutiones, tolerabilius redditum, sed d. 12. Martii, & insequente triduo iterum auctum fuerat, spiritumque vini in thermometro ad gradum nonum cum dimidio, vesperi autem ad undecimum atque dimidium depresserat: tandem autem remittens, d. 16. dicti mensis spiritum ad gradum undecimum, & sic sensim magis sursum extolli permiserat, ut d. 17. Aprilis gradum decimum quintum mane attingeret. Interea non tantum ventorum mutabilitas, sed aëris etiam, ob crebriores pluvias, humida ac frigidiuscula, interveniente tamen subinde serenitate atque calore, ante & circa solis in Tauri signum ingressum intensiori, continuarunt, ut fœcunditati terræ non modice faverent, matutinæ quoque nebulæ tenuiores, ubi pluviæ aberant cœlumque serenum erat, tunc & per totum reliquum annum, semper observabantur. Et quamvis post reseratos terræ ab insolito frigore profunde constrictos meatus, indeque diu repressas exhalationes, vapores isti liberiores facti multis gravium subsequendarum ægritudinum metum excitarent, contrarium tamen per DEI gratiam evenit, conglaciata ista terræ crusta sensim resoluta, sicque vaporibus non confertim erumpentibus, sed paulatim exhalantibus, atque ventorum perpetua agitatione particulas istas humidas impuras dissipante. Tot tamen aqueæ in athmosphæra oberrantes particulæ non poterant non feri proventum nimium in corpore accumulare; præsertim cum per totum reliquum anni decursum mutabilis subinde, præsertim humida & frigidiuscula temperies (nisi quod Syrius ante & circa sui exortum finemque zephyro, uti hic, ita etiam reliquo tempore, potissimum prævalente, quandoque per pauculos dies acrius ureret) & hinc catarrhosarum molestiarum, cum hectici caloris in quibusdam metu, in naribus, bronchiis, dentibus, artubus, per totum anni decursum, & quæ omnibus fere aliis morbis sese jungebat, frequentiam excitare; præter quas etiam, in vere & æstate, febres quotidianæ & tertianæ, interdum gravibus symptomatibus, præsertim in morbi principio, uti deliriis, cephalalgiis, spastico nuchæ dolore, narium hæmorragia, vomitu &c. stipatæ, ex transpiratione insensibili, ob temperiem aëris sæpius variantem, impedita obortæ, minus tamen refractariæ, non paucæ notabantur. Inter remedia, juxta cum eccoproticis, blanda diaphoretica & absorbentia potissimam curæ partem absolverant.

Constitutio anni 1710. cum humida & moderate frigida, sub ventorum, zephyro tamen prævalente, alternatione, primo continuaret, affectus etiam catarrhosi, in primis arthritides nondum desierunt, & mense Martio febres tertianæ, cephalalgia, deliriis, vomituque in prima invasione sæpius molestæ, non paucos invaserunt; quibus tamen, post pulveris Cornachini, & ubi ventriculus viscido muco obrutus videbatur, lenioris emetici usum, cortex Peruvianus ad ℥ß. ℈ij. &c. semel vel bis in die sumptus, præsentaneam opem ferebat, ut post secundum, aut quartum paroxysmum, sine recidivæ incommodo, ut plurimum cessarent.

Postquam in Arietis signum sol pervenit, cum serenitate, (ita tamen, ut hic quoque annus, cœlo sereno, soleque oriente, nebulosum nonnihil aërem semper experiretur) triduanum quidem intensum calorem, Africo flante, excitaverat, quem tamen zephyrus pluviosus creber iterum dissipaverat, qualem etiam sextiduanum calorem, antequam sol in Tauri signum progressus esset, euro spirante, sensimus, ab occidentali tamen pluvioso vento iterum temperatum. Et hæc aëris, modo humidi, modo sicci, calidi, frigidiusculi, sæpius nubilosi, ventorum etiam crebra permutatio in posterum usque ad finem anni perseveravit, prævalente tamen semper humida constitutione; unde hæc vicissitudo primo terræ fœcunditati multum, postea etiam hyems ut longius abesset, simul tamen variæ catarrhosæ & rheumaticæ invasiones ut frequenter orirentur, effecit. Febres etiam tertianæ, quamvis non frequentes, nec non quotidianæ, hecticæque per totum annum observabantur; mense autem Majo & Junio morbillis plures infantes, cum vehementi tussi, oculorum gravedine, hæmorrhagia sæpe prævia, decumbebant; variolæ quoque in multis, non quidem malignitate, sed copia, & symptomatum consuetorum vehementia, & pustularum, rariori tamen, confluxu infestæ notabantur. In cura omnium horum morborum remediis, in præcedentibus

ius historiis memoratis, non infeliciter uti latum fuit.

Constitutio Epidemica Basileensis Anni 1700. & 1701.

Dn. D. JOANNIS JACOBI HARDERI.

ÆStivus calor diebus canicularibus Anno 1700. temperiem suam non excessit, quin ventis quandoque placidis perflaretur, neque corpori incommodum facesseret, imo Augusto mense, pluviis præter votum quandoque infringebatur; September insequens siccus & calidus illo magis fuit, nec tamen sufficiens, qui uvas ad optatam maturitatem undique perduceret; neque etiam morborum ferax ista anni constitutio fuit. October nebulosa, ut solet, & sæpiuscule pluviosa tempestate, hyemalem brumam antevertit; hæc ipsa autem per Novembrem, & Decembrem mitior extitit, & quamvis multa nive montes & juga altiora integerentur, ingruente tamen pluvioso, & hoc quandoque udoso aëre, ab eadem prompte liberata fuerunt; ista autem aëris ὑγρότης, non modo catarrhalibus febribus, sed pleuritidi ac pleuropneumoniæ, etiam sparsim ansam præbuit.

Anno 1701. Januarii initium boreali vento magis perflabatur, aërisque serenitate animum refecit; in primis vero sub meridiem propius accedentes solares radii brumæ matutinæ spicula ex voto pepulerunt, & continuata in Februarium usque sua activitate fere inconcussa, nives boreamque in arvis campisque tantum non intempestive fugarunt, siquidem subsequente Martio ac Aprili, quibus blandiorem solis calorem, & hinc pluvias amicabili austro mitigatas sperabamus, brumæ rigorem majorem nivalisque tempestatis, ac nivis copiose delabentis spicula, frequenter experti sumus.

Maji delicias, si quas matutinæ auræ fulgor interdum promisit, mox nebularum crassiorum cohors, nunc calor subsequens intensior, mox irruentes grandinosæ tempestates, omnimodo amarulentas reddiderunt. Ante caniculæ autem exortum, & hac durante, solis æstus longe intensior & tantum non exurens calor, animantibus brutis non minus, quam homini, valde molestus fuit, februm intermittentium ferax mater, & quem neque tempestates horrendæ, crebrius ingruentes, usque attemperare valuerunt.

Post Caniculam increbescens tantisper pluviosa, & hinc temperatior aëris constitutio, placidiorem motum videbatur promittere; verum alcyonia hæc non diu durante, quin redeunte intensiore aëris siccitate, sereno cœlo, si nebulas Septembri mense, minus tamen frequentes, mane excipias, in Octobris usque principium calor insuetus & immoderatior perstitit, exarescentiæ æque, si non magis, quam majoris fructuum maturescentiæ pares, & dysenteriæ satis atrocis apud nos, aliisque in locis fœcundus genitor, cui num pluviæ a diebus aliquot, arva præ siccitate hiscentia blande irrigantes, atque hominibus gratissimæ, obicem sint positura, horæ subsecuturæ docebunt.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anni 1701.

Dn. Doct. GUSTAVI CASIMIRI GAHRLIEP

von der Mullen.

ANnum sæculi XVIII. primum, prima Januarii, turbido, sed sicco cœlo inchoavit, & in vesperam pluviosam desiit. Sequens secunda pluviis nivem ad meridiem usque miscuit, post discussis nubibus serenior gelu moderatum adduxit. Quod sequenti tertia continuans, ac per quatriduum ingravescens rursusque in nives, & pluvias procellæ junctas per triduum delituit. Cui denuo undecima cum nive copiosa leve successit gelu, atque octiduum pauciori quandoque, quandoque copiosiori nivem aspersum duravit. Vigesima nebula densa mutationis prænuncia, sequentibus tribus, interspersis quandoque pluviis, tandemque gelicidio degelavit. Vigesima quarta Iris matutina turbidi atque pluvii ætheris nuncia apparuit, sequente per triduum, gelu moderato ac parcis nonnunquam nivibus stipato, quod quatriduum rursus nocturno ac matutino gelu, a meridie utplurimum degelante varium ad finem usque mensis excepit. Februarius nebula densa cum gelu moderato, sed mox in pluvias fatiscente cœpit, cui nubilum successit cœlum, remittente gelu, & in imbrem circa vesperam deliquescente. Mox, tertia procellosa, sicca & clara, a nivosa nocte, die vero, licet borea flante remisso ac egelido, nocte tamen rigida succedente, ac die nivosa, sed temperata sequente, a triduo gelido iterum

sum excepta. Nona tempestuosa cum successore decimo gelu in nives deliquescentes resolvit. Quas sequentes duæ noctes in glaciem rursus densarunt, de die parumper degelantem. Decima tertia nimbosa rursus nives parcas sparsit, mox aëre temperato solutas. Decimam quartam cœlo sereno gratam, gelidum excepit biduum, quod gelu nocturno & matutino temperato, pomeridianum adhuc mitius substituit. Huic aliud successit biduum ventosum; ab octiduo gelido & utplurimum sereno comitatum, 25ta quidem turbida, & uvida interruptum, sed triduo rursus gelido & ex parte obscuro redintegratum, & pluviis nonnullis interpolatum 25. una cum mense desinens.

Martius verna temperie initiatus, vario cœlo nunc placido, nunc turbulento, ventoso, frigido, diversimode alterato, ad nonum usque & decimum gelidus transiit. Tum remittens, octiduo temperato ac verna amœnitate grato, ad vigesimum pluvium initio tandem rursus clarescentem duravit, a quatriduo perinde variato exceptum, in noctes gelidas, sexque dies serenos desiit.

Morbos trimestre hoc, præter scorbutum, endemium & illius asseclas & affines, aluit febres diversarum specierum, malignas quasdam variolis notatas, alias ardentes, continuas ac intermittentes, catarrhales, pleuriticas nonnullas, alias tussibus vehementibus ac diuturnis, cephalæa, asthmate affligentes, in phthises quandoque degenerantes; præterea cardialgias, hypochondriacas, & colicas passiones.

Aprilis, quo Martius tramite desiit, rursus incepit, nisi quod serenitatem præcedentem cum turbido ac ventoso cœlo commutavit, & a sexto per quatriduum, nives quandoque utut raras pluviolis nonnullis intersperuerit, tum gelu nocturno dies serenos, & haud inamœnos ad 14tum usque substituerit. Cui cum 15to pluviis nivibus mixta nimbosis, quatriduum successit serenum ac frigidum: huic vero biduum turbidum pluviis subinde, & nonnunquam grandine interpolatum. 24to & 25. serenis ac verna gratia temperatis, reliqui ad trigesimum usque successerunt inconstantes, pluviosi & nimbosi.

Majus turbido, sed mox sereniori inchoavit biduo subsequente triduo nubilo ac frigido, sparsis quoque nonnunquam pluviis ex parte uvido, ad septimum totum pluviosum, & octavum varium, tandemque nonum serenum ac æstivo calore gratum perrexit. Cui triduo quatriduum, intercalato decimo tertio pauca pluvia irrigato, addidit. Tum 6. dierum sudo plane æstivo ad 20. usque continuavit. Cui alii sex non æque sereni, sed varietate pluviolis nonnunquam temperata, adeoque non inamœna distincti successerunt tandemque reliqui ad finem usque mensis verno temperamento commendabiles.

Junius a principio ad 12dum usque in ea temperie, pluviolis tamen quandoque interpolata perseveravit. A 13tia verna temperies, in æstum sæpius satis grandem mutata, & præter nocturnas 16ti & 20mi pluvias fere torridum, ad 22dum usque pluvia nocturna ac tonitru matutino fractum, cui ad 26tum pluvia moderata madentem, quatriduum temperatum; huic vero 27mus paulo calidior; 28vus cum 29no pluviis modicis irrigui successerunt, tandem 30mus sereno & temperato cœlo amœnus mensem simulque trimestre finiit.

Morbi hujus trimestris præter prædictos endemios maligni & epidemici, quantum mihi quidem innotuit, pauci fuerunt, sporadici plures, febres pleuriticæ, ardentes, continuæ, asthmate, nausea, vomitu, cephalæis molestæ; intermittentes quædam, hemicrania, cardiogmo, cœliaca passione, diarrhœa, dysenteria aliisque symptomatibus exacerbatæ, lypiria quoque sed una sola.

Julius sudo ac calore æstivo, quo præcedens recessit, denuo accessit, ac ad 13tium usque serenitate jugi ac æstu indies ingravescente, si 5tum excipias temperatiorem reliquis, ac 6tum pauca pluvia irriguum, continuavit. Sequentes etesiis nonnunquam & pluviolis alterati, unico 27mo, a meridie spargente exempto, ad finem usque mensis serenitate ac temperie laudabili excelluerunt.

Augustus eodem fere statu cœli, utut quandoque rorantis inchoans, mox variabilis fuit. Secundus enim fervidior & siccor. Tertius tonitru imbrem, tota nocte durantem, addidit. Quartus mane frigidus sudum diurnum cum æstu substituit. Quintus mane pluviosus, reliquo diei priore temperatior. Septimus sudum nubibus interpolavit, cui cætera similis octavus in tonitru horrendum vesperi & imbrem desiit. Nono sudo antemeridiano pluvias meridie copiosas. Decimus antemeridiano sudo vespertinas submisit.

Undecimus paucis pluviis matutinis, sudum pomeridianum, huic vero vespertinum tonitru fragorosum cum fulgetris fere perpetuis, nimboque densissimo. Duodecimus præcedenti, tonitru si dempseris, & fulgura, compar. His hactenus variis ad vigesimum usque octiduum æquabile, sudo ac æstu paucissimis pluviis temperato gratum, huicque aliud octiduum nebulosum magis, ventis pluviisque subinde madens, illique biduum serenum quidem & siccum, sed vento frigido flante haud adeo gratum successit. Tandemque 31mus sudo ac temperato æthere mensem terminavit.

September triduo sereno ac moderato sex dies, pluviis serenitati varie interpolatæ inseruit. Quibus post noctem procellosam, quatriduum serenum & temperatum, quandoque tamen ventosum, & pluviis parce sparsis roscidum successit, sex diebus sereni, aliis æstu æstivo fere compari amœnis exceptum. Trigesimus biduum reduxit paucarum pluviarum aspergine, ut & nebula roridum, cui triduum serenum quidem, sed algidum & ventosum, illique rursum aliud temperatius successit, & mensem simul ac trimestre absolvit.

Morbos præter scorbutum & ejus appendices, ut & ejus affinem ante hic raram, nunc ab adventu Gallorum exulum, inter Germanos etiam, infantes præsertim, fere endemiam rachitidem, hoc trimestre tam sporadicos, quam epidemicos plures tulit. Et hos inter febres malignas & contagiosas, haud paucis exitiosas, variis ut symptomatibus, sic exanthematibus miliaribus, purpura, morbillis, variolis, petechiis quoque insignitas & distinctas. Præterea ardentes etiam, continuas & intermittentes, catarrhales, erysipelatodes, pleuriticas, erraticas etiam. Diarrhœas item ac dysenterias, lienterias, colicas, cardialgias, tusses ferinas ab æstu præsertim humore colliquante oriundas, hœmoptoes, cephalæas, hemicranias, colicas & hypochondriacas passiones cum obstructionibus nonnunquam valde contumacibus, icteros, scabies & psoras.

October serenitatem Septembris, præter pluvias secundi vespertinas, quatriduo satis grato orsus sexto, & septimo frigidulis & pluvia matutina madentibus, interpositis, quatriduum rursus verna temperie gratum reddit. Cui 12mus matutina, 13tius vespertina, 14tus nocturna pluvia madidi successerunt, illisque 15tus totus pluvius ac nimbosus. Quem rursus 16tus cum quatriduo perinde procelloso & subinde nimboso secutus. Vigesimus primus sparsa circa decimam pluviola rorans, quatriduo sicciori & amœniori locum fecit. Subsequens quatriduum, vario, nubiloso ac quandoque rorante cœlo frigidulum, 31mo turbido æthere, geluque moderato mensi finem imposuit.

Decembris primo totus pluvius, secundus a meridie tantum pluvias sparsit. His successit triduum siccum, sed nubilum & frigidum. Sextus mane nebulosus parce pluit, a meridie siccus. Septimus udosus. Octavus serenior, procellosus simul & frigidus. Nonus absque procella præcedenti similis. Decimus nives addidit ac gelu, sed hactenus moderatum, ab 11mo ad 13um rigidum, sereno utplurimum cœlo, præter 12. mane ac vesperi, & 27mum vesperi tantum nebulosum, 24to remittens atque circa vesperam pluviolas spargens, noctu gelicidium, 26to subsequente nubula liquescens, a meridie cum serenitate frigus, sed temperatum per biduum stabile reddens, 28vo nives superaddens, 29no ingravescens, 30mo nivosum, 31 absque nive perdurans, sicque cum mense trimestri ipsique anno colophonem imponens.

Morbi hoc ultimo trimestri occurrentes, præter endemios scorbuticos, arthritides præsertim & asthmata scorbuto originem debentia, & venereos, epidemici fuerunt catarrhales præcipue febres, gravedine molesta, & tussi gravi & diuturna infestantes, ardentes præterea tam continuæ, quam intermittentes variæ, malignæ quoque variolis, sæpius confluentibus ac petechiis infames, pleuritides graves & quandoque funestæ, cephalalgiæ, diarrhoœ & dysenteriæ pertinaces, nephriticæ, colicæ & hystericæ passiones.

Constitutio Epidemica aëris Berolinensis Anni 1703.

JAnuarius primo mane cæpit gelu, cœlo succedente sereno, post obscuro, tandemque pluvioso. Secundus siccus ventosus & frigidus cum gelu moderato, successores habuit tertium circa vesperam pluviolam spargentem, reliquos ad octavum usque siccos; hunc vero totum nivosum æthere temperato. Nonus miti cœlo pluviolis subinde uvidus. Decimus imbrosus. Undecimus parum gelascens, cætera siccus. Duodecimus cum decimo tertio cœlo turbido gelidiores. Decimus quartus verna serenitate ac tempore gra-

gratus, vesperi nebulosus. Decimus quintus & decimus sextus vernæ fere amœnitatis æmuli. Decimus septimus nebulosus, tandemque imbrosus. Decimus octavus vicissim siccus & serenus. Decimus nonus cum sequentibus ad vigesimum sextum usque satis rigide gelidi. Vigesimus sextus parum nivis addidit. Vigesimus septimus noctu plusculum ejus sparsit æthere temperato. Vigesimus octavus sereno cœlo valide gelidus, ut & vigesimus nonus. Trigesimus nubilus pauloque mitior. Tandem trigesimus primus mitiori, sicco tamen cœlo mensem hunc primum clausit.

Februarius temperato gelu, sed turbido siccoque cœlo orsus. Secundus gelu satis rigido sereno cœlo nonnunquam tamen parum remittente ad septimum usque cum gelicidio grandinem submittentem, postque degelantem continuavit. Octavus regelascens cum nono ac decimo parum sereno & amœno cœlo gelidis. Undecimus gelu paulo intensius cœlo obscuro induxit; ac ad decimum quartum cum sequentibus ad vigesimum usque paulo cum sequenti biduo mitiorem porrexit. Vigesimus tertius densa nebula antemeridiana remissior. Vigesimus quartus mane turbidus, postea serenus. Vigesimus quintus nebulosus ac ventosus parum nivis sparsit. Vigesimus sextus intense gelidus ut & vigesimus septimus, simulque cum vento nivosi. Vigesimus octavus nive copiosa mensi coronidem imposuit.

Martius biduano gelu intenso cœpit. Tertius noctu gelidus, a meridie remissior, circa vesperam pluviosus ac ventosus. Quartus eodem tenore tota die continuavit. Quintus gelidus ac nivosus, tandem pluviosus. Sextus totus pluviosus ac ventosus. Septimus mane sparsa copiosa nive mox postea in pluviam deliquit. Octavus perinde continuavit. Nonus satis intense gelavit, parumque nivis sparsit. Decimus copiose noctu ninxit, postea remisse cum parca nive gelavit. Sic & undecimus, decimo quarto nebula matutina diverso, ad decimum quintum usque sereno cœlo continuavit. Hic mane nivis pauxillum sparsit, post leniter degelavit. Decimus sextus totus fere pluviosus. Decimus septimus noctu gelidus, post sparsa nive mitior, ut & decimus octavus cum pauca nive gelascens. Decimus nonus post pluviam gelidus ac nivosus, post serenior. Vigesimus quoque gelu cum parca nive miscuit, in pluviam tandem deliquescens. Vigesimus primus tota die udosus. Vigesimus secundus mane & circa vesperam pluvius. Vigesimus tertius mane parum pluviæ, post vespera temperiem submisit. Vigesimo quarto mane parum nebuloso æther serenus successit ac siccus. Vigesimus quintus ventosus æthere sereno nivium aspergine subinde variato. Vigesimus sextus perinde ventosus nivem cum pluvia ac sereno sæpius. Vigesimus septimus matutino tempore serenus, post turbidus ac ventosus. Vigesimus octavus mane nivosus, a meridie pluviosus. Vigesimus nonus nubilosus, temperatus tamen. Triduo sequente sereno, temperato ac verna amœnitate & tepore grato mensem simul ac trimestre primum finiit.

Morbi præter scorbutum, Protheum illum plurimorum symptomatum syndrome variatum ac hic loci endemium, frequentiores fuerunt febres variæ, continuæ & intermittentes benignæ, malignæ, catarrhales & causodes, purpureæ, pleuritide ac arthritide quandoque comitatæ, cephalalgiæ, vertigines, passiones hystericæ, asthmata, cachexiæ & cacochymiæ.

Aprilis primus dies vernæ serenitatis ac temperiei particeps, circa vesperam pluviola madidus fuit. Secundus mane obscurus, a meridie serenus ac frigidus. Tertius, quartus & quintus primo ex asse similis, nisi quod postremus paulo frigidior. Sextus mane turbidus cum aspergine pluviolæ, postea serenus. Septimus serenus, sed frigidulus. Octavus ad decimum tertium usque sudo ac temperie, præter decimum paulo calidiorem, amœni. Decimus tertius turbidus ac ventosus mane, post serenitatem pluviolis miscuit. Decimus quartus frigidulus ac ventosus cum aspergine pluviarum. Decimus quintus totus pluviosus, ut & decimus sextus, subinde tamen paulo serenior. Decimus septimus mane pluvias sparsit pauco grandine mixtas, a meridie serenus. Decimus octavus serenus, temperatus & amœnus, nec non decimus nonus excepta pruina nocturna talis. Vigesimus cum vigesimo primo secundo verna amœnitate grati, nisi quod postremus una cum biduo sequenti pluviolarum aspergine sub vesperam torridi. Vigesimus quintus obscurus ac nubilosus, raroque intercedente sudo siccus. Vigesimus sextus verna temperie ac pluviolæ subinde aspergine, cum sequenti biduo siccus. Vigesimus nonus variato identidem æthere pluvias sudo miscuit. Trigesimus post pluviam matutinam siccus mensem hunc absolvit.

Maji

Maji primus temperato cœlo ad secundum mane pluviolæ aspergine uvidum post serenum processit. Secutus tertius mane frigidulus, post serenus & amœnus, cui compar fere quartus aspergine pluviolæ torridus, cui biduum serenum, siccum & calidum successit, a meridie tamen sexti pluviolam aspergens. Septimus mane serenus, a meridie nubilus. Octavus ad decimum tertium usque sereni ac verna varietate accepti, rara pluviarum aspergine temperati, præter duodecimum cum vento tonitru adducentem. Decimus quartus a meridie modice, decimus quintus valide tonuit; quos biduum decimo & septimo excepit sudo ac calore verno gratum. Decimus octavus mane nubilus ac vento, pluviolis quoque subinde sparsis turbidus. Decimus nonus similis, absque tamen pluvia siccus, ac tandem serenus, a vigesimo sereno ac amœno exceptus temperatus ad vigesimum secundum & sequentes calidiores, vigesimum sextum æstu gravem, & vigesimum nonum verna temperie & amœnitate gratum transiit. Reliquum triduum mane serenum, vesperi pluviolis uvidum, trigesimo primo modico fulgurum additamento mensem hunc circumscripsit.

Junii primus nocturno imbre, diurno sudo & æstu orsus, secundum serenum & vesperi pluviolæ aspergine udum comitem habuit. Tertius mane ad meridiem usque pluvius, post temperatus ac siccus, quartum mane subinde pluentem alias amœnum ac temperatum præcessit, sequente biduo sereno ac temperato. Septimus pluvius, post ventis flantibus siccus. Octavus serena temperie amœnus. Nonus pluviolis serenitatem subinde variavit. Decimus mane ad meridiem usque imbrosus. Decimus semel a meridie imbre molestus, alias serenus. Duodecimus pluviolarum aspergine quandoque varius. Decimus tertius serenus ac siccus, ventosus tamen simul ac frigidus, compares habuit decimum quartum, quintum & sextum, hunc æstuosum simul valde ac procellosum. Decimus septimus nubilus ac ventosus cum aspergine pluviolarum nonnunquam mixtus. Decimus octavus amœna temperie gratus. Decimus nonus nubilus ac frigidulus, pluviolis subinde rorans, cui vigesimus post noctem pluviosam æqualis, temperata amœnitate ventis placidis velut etesiis interpolatus. Vigesimus primus denuo serenus ac calidus. Vigesimus secundus æstu paulo gravior. Vigesimus tertius sudo simul & æstu molestus. Vigesimus quartus æstu ventis paulo temperatiori. Vigesimus quintus pluviola moderatus. Vigesimus sextus totus fere cum tonitru pluviosus. Vigesimus septimus mane & vesperi parum pluvius. Vigesimus octavus mane nubilus, postea clarens. Vigesimus nonus mane serenus, a meridie pluviosus. Trigesimus mane ad meridiem usque serenus, a meridie quandoque pluvius, mensem simul & trimestre secundum finiit.

Morbi hoc secundo trimestri infensiores fuere cacochymiæ, & cachexiæ scorbuticæ variique alii affectus ejusdem farinæ, febres variæ continuæ & intermittentes, tertianæ, catarrhales, ardentes benignæ ac malignæ, variolis quandoque comitatæ & morbillis, pleuritides veræ utplurimum nonnunquam spuriæ, hypochondriacæ affectiones & passiones hystericæ, tusses inveteratæ, & graves, phthiseos & hecticæ comites. Icteri, colicæ passiones, choleræ, diarrhœæ.

Augusti primus nubilus ac pluviosus. Secundus obscurus & ventosus subinde pluviolas aspergens. Tertius mane nubilus ac parce pluvius a meridie serenus, triduano sudo ac calido exceptus. Septimus post mane aspergine varium, a meridie tonitru terruit. Octavus mane serenus, a meridie modice pluvius. Nonus sudum. Decimus idem etesiis temperatum. Undecimus sudum æstuosum, æstivum, ut & duodecimus etesiis mixtum induxerunt, reliqui, exceptis decimo tertio his destituto, decimo octavo mane semel pluvio, vigesimo quarto vesperi cum imbre tonitru inducente, vigesimo quinto mane nubilo, ac ventis turbido, omnes ad finem usque mensis æstivo æstu perseverarunt, præter trigesimum primum, mensem hunc cœlo turbido versperi claudentem.

Septembris primum biduum sudo & etesiis gratum. Tertius nubilus & procellosus. Quartus mane frigidus, & serenus, a meridie nubilus ac turbidus, triduo pluvioso, frigido, ac ventoso exceptus. Octavus cum nono paulo temperatiores ac calidiores. Decimus serenus ac temperie amœnus. Undecimus sæpius pluviosus ac tandem imbrosus. Duodecimus, decimus tertius, & quartus cum sequentibus ad vigesimumprimum usque præter morem, æstivo calore & amœnitate grati serenitate pluvias vicerunt. Vigesimus secundus ad meridiem usque mane pluviosus, post serenus, ut & vigesimus tertius & quartus æstivo calore commendabiles,

biles. Biduo intercedente pluvioso rursus ad vigesimum octavum usque nubilum, sereno tepore laudabiles. Vigesimus nonus aspergine vespertina pluviolarum, trigesimus nubilo cœlo a prioribus diversi tandem serenitate reduce mensem hunc ac simul trimestre coronide ornarunt.

Morbi hujus trimestris fuere præter scorbuticas ac hypochondriacas affectiones, colicæ, diarrhœæ ac dysenteriæ, febres variæ intermittentes & continuæ, ardentes, etiam malignæ variolis, morbillis ac purpura nonnunquam suspectæ, pleuritides utriusque generis, arthritides vagæ, scorbuticæ, paralyses & apoplexiæ, asthmata, dyspnœæ, tusses graves ac diuturnæ, cachexiæ.

Octobris primus nubilus ac ventosus, sudo tamen subinde mixtus. Secundus mane serenus a meridie nubilus. Tertius mane serenus, a meridie turbidus ac pluviosus. Quartus & quintus mane nubili, cum aspergine pluviarum. Sextus vice versa mane serenus, a meridie pluvius. Septimus post nebulam serenus & amœnus. Octavus mane pluvia parum roridus, alias amœnus, nono quoque ac decimo sicque ad undecimum nubilum ac subinde pluvium transiit. Duodecimus nubilus, & subsequenter imbrosus. Decimus tertius procellosus ac sæpius nimbosus. Decimus quartus frigidulus ac ventosus mane a meridie serenus, semel tantum imbre madens. Decimus quintus serenus mane ac frigidus, a meridie parum pluviæ spargens. Decimus sextus mane nebulosus, post nubilus ac frigidus. Decimus septimus frigidus & pluviis mixtus. Decimus octavus frigido cœlo serenus. Decimus nonus primam nivem sparsit serenante postea cœlo. Vigesimo & vigesimo primo tota die cum nive pluviæ. Vigesimo secundo cum sudo frigus ac gelu moderatum. Vigesimus tertius post mane gelidum pluvias dedit degelascentes. Vigesimus quartus mane turbidus, postea clarescens. Vigesimus quintus mane pluvius, a meridie nubilus cum pluviolarum aspergine. Vigesimus sextus mane pluviosus, postea serenitatis parum subinde miscens. Vigesimus septimus siccus, sed nubilus, solis splendore pauco interdum interlucente. Vigesimus octavus ad meridiem usque pluviolarum aspergine madens, a meridie nubilus ac siccus. Vigesimus nonus mane nubilus postea serenus, sed frigidus. Trigesimus frigidus & pruinosus. Trigesimus primus temperie autumnali grata mensem finiit.

Novembris primus ac secundus frigidi, sparsa parumper nive, postque pluviola. Tertius & quartus temperati & amœni, ut & quintus nisi sparsa sub finem pluviola turbidus. Sextus mane nebulosus, post vento frigido molestus. Septimus nubilo mitior. Octavus nubilus ac frigidus. Nono successit simile biduum cum sudo frigidulum. Duodecimus nubilus ac subfrigidus. Decimus tertius satis temperatus. Decimus quartus mane ad meridiem usque nubilus, a meridie pluviosus. Decimus quintus mane pluvius, post turbidus ac humidus. Decimus sextus nubilus, frigidus ac siccus. Decimus septimus idem, paucis interspersis nivium micis. Decimus Octavus perinde, sed sine nive gelidus. Decimo nono ut & vigesimo sudum subsequente noctu rigido gelu. Vigesimus primus nubilus, ut & vigesimus secundus tandem pluviolæ aspergine mitescens. Vigesimus tertius mane nubilus, aspergine pluviolarum modica sub vespera rorans. Vigesimus quartus totus nubilus, ut & vigesimus quintus vesperi pluvius. Vigesimus sextus cum septimo temperati & amœni. Vigesimus octavus nubilosus ac frigidus, siccus tamen. Vigesimus nonus, mane nubilus, post serenus ac temperatus. Trigesimus post modicam pruinam mane serenus ac temperatus, circa vesperam pluvia mensem terminavit.

Decembris primus post nebulam matutinam ut & secundus sereni ac temperati, nec non tertius unica pluviolæ aspergine roridus. Quartus post nebulam matutinam serenus. Quintus sudo frigidus. Sextus quarto similis. Septimus tota die serenus, circa vesperam maduit. Octavus sereno cœlo procellosus, nono quoque continuante, procella, & pluvia a meridie interspersa. Decimus mane ad meridiem pluvius, post serenus, ac sedata procella placidus. Undecimus mane serenus, a meridie parum pluvius. Duodecimus totus pluviosus. Decimus tertius mane serenus, a meridie pluviolæ aspergine udus. Decimus quartus tota fere die pluviosus & imbrosus, ut & decimus quintus totus nimbosus & sub vespera procellosus. Decimus sextus mane gelidus, post tota die serenus ac frigidus. Decimus septimus mane nubilus, ac mitis; tandem in pluviæ asperginem desinens. Decimus octavus mane nebulosus, post pluviosus. Decimus nonus gelidus mane, ac serenus. Vigesimus aëre obscuro gelidus. Vigesimus primus cum sudo gelascens. Vigesimus secun-

cundus rigide gelans. Vigesimus tertius noctu nivem sparsit, post degelascens pluviolas. Vigesimus quartus nubilus ac humidus. Vigesimus quintus cœlo sereno gelascens. Vigesimus sextus noctu nivosus, post nubilus, mox tandem serenus ac gelidus, ut & vigesimus octavus meridie serenus. Vigesimus nonus cœlo sereno rigide gelans. Trigesimus ut & trigesimus primus ex parte ningentes mensem hunc simul & trimestre quartum ut & annum 1703. absolverunt.

Morbi huic trimestri familiares, præter endemios sæpius indigitatos, fuerunt febres omnis generis fere, ardentes, malignæ, variolis suspectæ, intermittentes, tertianæ, quartanæ, ephemeræ, catarrhales, hecticæ, phthises, tusses ferinæ & inveteratæ, colicæ passiones; scorbuticæ etiam, diarrhœæ, arthritides scorbuticæ, vagæ & fixæ, paralyses, cephalææ contumaces, hemicraniæ, passiones hypochondriacæ & hystericæ &c.

Constitutio Epidemica Berolinensis Anni 1704.

JAnuarii primus paucis nivium flocculis gelu ortus, paululum mox rursus remisit. Successit huic triduum cœlo sereno gelidum. Quintus cum sexto noctu totoque sequenti die nives sparsit, quorum postremus cessante nive turbidus ac frigidus. Septimus cum biduo sequenti cœlo quandoque sereno gelidus. Decimus pauca interspersa nive circa vesperam remissior. Undecimus cum sequenti duodecimo ventosi ac procellosi. Decimus tertius rigido gelu horridus. Decimus quartus paululum remissior. Decimus quintus rigidum decimi tertii gelu redintegravit. Decimus sextus mane remissior, a meridie robur prioris resumpsit, cum sequenti decimo septimo paucos nivium flocculos aspergente. Decimus octavus noctu nives parumper auxit. Decimus nonus gelu pauculos denuo nivium flocculos miscuit, noctu auctiores cum gelu satis rigido. Vigesimo nox cum nive copiosa, procellosa inter vigesimum primum & vigesimum secundum sine nive gelidum successit, ut & sequens vigesimus tertius pauca nive præmissa serenus. Vigesimus quartus satis rigide gelidus circa vesperam nivosus ac ventosus. Vigesimus sextus noctu cum pluvia regelans, tandem serenus ac temperatus. Vigesimus septimus ea temperie sine pluvia ac nive continuavit. Ut & vigesimus octavus circa vesperam cum sequenti vigesimo nono procellosus ac parum pluvius. Trigesimus post gelu modicum a meridie serenus, tandem nive ventosus. Trigesimus primus mensis postremus procellosus admodum ac subinde pluviosus.

Februarii primi nox tempestuosa, succedens dies pluviosus, grandinosus ac procellosus. Secundus illi ex parte similis modice gelascens, mane parum ac vesperi ningens. Tertius vento cum pluviis & pluviolis mixto varius. Quartus noctu gelidus, postea serenus, ac verna quasi temperie amœnus. Quintus mane parum gelascens cætera turbidus, siccus, tandemque temperatus. Sextus absque omni gelu priori similis. Septimus turbidus ac ventosus, a meridie cum nive nimbosus. Cui triduum successit temperatum, siccum ac tranquillum. Undecimus remissior, sparsis quandoque pluviis udus ac ventosus. Duodecimus dempta pluvia priori æqualis. Decimus tertius turbidus, sparsis quandoque pluviis ac pluviolis cum sequenti decimo quarto a priori diversus. Decimus quintus cum decimo sexto noctu gelidi, de die cum serenitate procellosi. Triduum sequens noctu gelidum, mane nivosum, tandemque pluviolis aspersis uvidum. Vigesimus noctu gelidus ac nivosus, post paulo serenior. Vigesimus primus cœlo sereno gelidus, pauco grandine niveo interserto. Vigesimus secundus & vigesimus tertius mane cœlo sereno satis gelidi, a meridie remissiores. Triduum subsequens rigide gelans. Biduum sequens nive admista paulo remissius. Vigesimus nonus nive vacuus mensem absolvit hunc intercalarem.

Martii primus mane gelidus, cætera serenus ac remissior, una cum sequenti quatriduo verna temperie ac amœnitate commendabili. Sextus satis gelidus, turbidus ac procellosus; ut & septimus tandem serenior. Octavus pauca nive turbidus ac aliquanto remissior, ut & nonus ac decimus tota die tales, prætereaque turbidi ac ventosi. Undecimus serenus vernaque temperie gratus, cum biduo sequenti, cujus tamen postremus decimus tertius paulo obscurior ac noctu gelidior, decimus quartus cum undecimo verna serenitate certans. Decimus quintus mane pluvia cum tepore fœcunda verna amœnitate commendabilis. Decimus sextus turbidus ac ventosus, pluviola quandoque riguus. Decimus septimus mane sparsis subinde pluviolis turbidior, sereni-

renitate postmodum grata amœnus. Decimus octavus toto mane turbidus a meridie pluviosus. Decimus nonus cum sequenti triduo mane pluvius, post frigidus, ast siccus. Vigesimus tertius mane gelidus, paulo post serenus, frigidulus ac parum ventosus. Sequens quatriduum temperate frigidum, ventosum ac obscurum. 28vus mane paulo obscurior, postea sudo ac serena temperie acceptus. ut & sequens 29nus, vento frigidiore solum diversus. 30mus nubilus, frigidulus, subindeque pluvius. Postremus 31mus vento austrino frigido serenitati aspirante temperatus trimestre primum terminavit.

Morbi hac anni quadra præter scorbutum endemium, & luem fere epidemicam, febres fuere variæ, cum tertiana, duplicatæ, continuæ & ardentes, benignæ, & malignæ, catarrhales & acutæ variis symptomatibus stipatæ, cum & sine tussi, hecticæ, in phthisin declives, pleuritides, asthmata, dyspnϾæ, arthritides statæ & vagæ scorbuticæ, icteri, cardialgiæ, hæmorrhagiæ uteri.

Aprilis 1mus nubilosus, pluviolis subinde aspersis frigidus. 2dus mane pluvius, post aliquanto serenior. 3tius serenus ac temperatus, vesperi pluviosus. Cui congener 4tus subinde pluviolas spargens. 5tus noctu tonuit, a meridie pluvit, cætera serenus ac calidus. 6tus verna serenitate ac tepore gratus cum biduo sequenti. 7mus tamen paulo frigidior ac ventosus. 9nus mane turbidus ac frigidulus, tandem post pluviam fœcundam serenus. 10mus æthere fœcunda serenitate, pluviolis interdum interpolata, laudabilis. 11mus cum sequentibus duobus verna temperie ac serenitate commendabiles, ut & 13mus circa vesperam paulum pluviæ aspergens. 14tus sudum cum nubilo ac pluviis quibusdam miscuit. 15tus cum sequente fœcundo cœlo frigidulo parumper temperati. 17mus exiguum matutinum gelu sudo temperans, sequentibus ad 23tium usque, 19no ac 20mo præsertim æstivo fere calore amœnis, 23tio paululum pluviæ addidit. Sequens triduum temperata serenitate ad vesperam usque postremi paulo obscuriorem continuavit. 27mus mane pluvius, post frididulus & nubilosus, perinde ut & 28vus absque tamen pluvia. 29nus temperatus cum 30. mensis postremo, paulo tamen frigidiore & ventoso.

Majus eodem tenore cœpit pluviolas interdum miscens. 2dus serenior paulo & siccior. 3tius ut & sequentes ad 7timum usque sparsis quandoque pluviolis udi & subfrigidi, postremus 7mus noctu cum pruina grandinosus, mane serenus, 8vus mane frigidus ac ventosus, a meridie serenus ac calidus. 9nus verna temperie amænus ut & 10mus circa vesperam parumper pluvius, 11mus serenus ac calidus. 12mus adhuc calidior subsequente sero pluvio. 13tius absque pluvia similis. 14tus mane ad meridiem usque nubilus ac subfrigidus, postea serenus. 15tus & sequentes verna serenitate ac spirantibus quandoque etesiis quasi æstiva temperie commendabiles, ad 20mum usque obscurum, pluvia moderata subinde interpolatum. 21mus cum sequente triduo serenus, calidus & amœnus, parum ventosus ad 24tum usque, post tonitru moderatum a vento impetuoso frigidiorem. Quatriduum sequens obscurum, quandoque cum, alias sine pluvia, ad 29num usque perinde turbidum sæpiusque pluvium. 30mus cum 31mo, mensis hujus postremo sine pluvia nubilosi.

Junii primus temperata serenitate ad vesperam usque parumper pluviam amœnus. 2dus turbidior ac frigidior mane, a meridie serenitatem aliqualem subinde pluviis miscuit. Sequentes sudo temperati, calidi ac sicci ad 9num usque vesperi parum pluentem. 10mus cum 11mo frigidi ac ventosi. 12mus cum sequentibus sereni, calidi ac placidi, præter 13um paulo obscuriorem, ad 17mum tota die pluvium. 18vus frigidulus & obscurus, serenitate nonnunquam interpolatus, vesperi pluviosus. 19nus ventosus & a meridie imbrosus. 20mus temperatus, ut 31mus sero parum pluens. 22dus obscurior paulo, siccus tamen temperatus. 23tius serenior præcedenti. 24tus cum triduo sequenti serenitatem pluviis intercalavit, ad 28vum usque & 29num serenos, temperatos, siccos, & amœnos. 30mus paucis pluviis quandoque intermixtis obscurus mensem simul cum hoc anni quadrante clausit.

Morbi hoc trimestri priori fere fuerunt analogi, præter nimirum geminos illos endemios, febres rursus varii generis, intermittentes, tertianæ simplices ac duplices, quartanæ, & continuæ, ardentes, benignæ & malignæ, variis symptomatibus comitatæ, cum & sine exanthematibus, catarrhales, pleuriticæ, in hecticam & phthisin pronæ, variolæ, morbilli, diarrhϾ, colicæ passiones, choleræ, melancholiæ hypochondria-

drincæ passiones, cephalææ, hemicraniæ, paralyses, epilepsiæ, asthmata cum & sine hyprope, rachitides.

Julii primus serenus atque siccus. 2dus sudo pluvias miscuit, tertius serenus ac temperatus vesperi pluviolas sparsit. 4tus priori fere similis, nisi quod procellæ semel pluviolam aspersit. 5tus sudo absque pluviis, ventum impetuosum intercalavit. 6tus nubilo cœlo serenum absque pluvia induxit æther. 7mus serenus. 8vus sudo æstivus. 9no mane pluvio, serenitas calorem intensum addidit. 10mus pluvias cum sudo alternavit, perinde & 11mus cum nubilo cœlo sudum. 12mus temperatus ac siccus. 13tius, serenus & æstuosus. 14tus cum biduo sequenti mane ac vesperi pluvii, cætera sereni. 17mus toto fere die pluvius. 18vus mane ad meridiem usque pluviosus, & ventosus. 19nus mane serenus, a meridie bis pluit. 20mus pluviam cum sudo sparsit frigidulus & ventosus. 21mus mane obscurus pluviolas post quandoque sparsit. 22dus mane quidem serenus, subfrigidus tamen, a meridie pluviolas dispersit. 23tius temperatus, serenus partim, partim pluvius. 24tus amœnus, calidus ac siccus, cum quatriduo sequenti æstuoso, 29nus post pluviam matutinam nubilosus, frigidus ac ventosus. 30mus temperatus & amœnus. 31mus post matutinam pluviam serenitate mensem finiit.

Augusti primus ad meridiem usque serenus, a meridie parumper pluvius. 2dus mane nubilus, postea serenus, & amœnus. 3tius mane parum pluens, postea siccus & obscurus. 4tus tota die sine pluvia nubilus. 5tus mane turbidus, post serenus. 6tus serenus, calidus & amœnus. 7timus nubilus ac calidus pluviolas subinde spargens. 8vus sine pluvia serenus ac calidus. 9nus serenus & temperatus in æstum vergens. 10mus huic præcedenti analogus: vesperi tonuit. 11mus nubilum cum sudo alternans vento subinde pluviolas aspersit, cui 12mus similis semel pluviola maduit. 13tius mane nubilus ac frigidulus absque pluviola. 14tus pluvias nonnunquam addidit. 15tus procellam impetuosam. 16to parum remittentem. 17mus mane nubilus, circa vesperam serenus & ob calorem temperatum amœnus. 19nus æstuosior paulo. 20mus remissior mane ac modica pluviola fœcundus. 21mus serenus, calidus ac siccus, præter 23um valde æstuosum, ad 26tum nubilum mane ac subfrigidum, 27mus cum 28vo pluviolarum quandoque aspergine ventosi. Biduum sequens serenum ac calidum. 31mus mensis postremus etesiis æstum præcedentem temperavit.

Septembris primus nubilus mane; post ob ventum frigidus. 2dus paulo temperatior. 3tius primo fere similis, subinde pluvius. Triduum sequens mane pluviosum, a meridie serenum. 7mus nubilus, frigidus & siccus, ad usque vesperam pluviolam spargentem. 8vus perinde frigidus, sed sæpius pluviolis madens. 9nus mane ad meridiem usque 7mo compar, a meridie pluvit, tandem serenior. 10mus temperatus ac serenus totus, ut & triduum sequens ad meridiem usque 13ii, a meridie quandoque pluentis. Pariter & 15tus circa meridiem semel pluens. 15tus ventosus subinde ac pluviosus. 16tus cum 17mo sicci, temperati & amœni. 18vo sudum ut plurimum pluviis sparsim mixtum. 19nus temperatus, serenus & amœnus. 20mus mane & a meridie quandoque pluvius, cætera temperatus, serenus & amœnus. 21mus circa primam pomeridianam parum pluit, reliquo temperatus & serenus. Biduum sequens turbidum, frigidum & ventosum, subinde pluens. 24tus nimbosus ac procellosus. 25tus ut & 26tus nonnunquam pluvias fundens. 27mus toto fere die pluviosus. 28vus post pluviam matutinam subfrigidus & serenus. 29nus temperatus, serenus & amœnus. 30mus æstiva serenitate & calore mensem hunc simulque trimestre anni tertium absolvit.

Morbi hujus trimestris haud multum abludunt a prioribus, gemini nempe illorum Choragi cum affeclis suis in hac quoque tragœdia personas suas egerunt, præterque illos febres omnis fere generis ephemeræ, himitritææ, tertianæ, simplices & duplices, erraticæ & exquisitæ, quotidianæ, intermittentes & continuæ, putridæ, ut olim audierunt, & causodes, quartanæ quoque, benignæ pariter, & malignæ exanthematibus se prodentes, variolæ & morbilli, pleuriticæ, erysipelatodes, hecticæ, & phthisicæ, catarrhales tandem, cephalææ pertinaces, & enormes, paralyses, epilepsiæ, tusses contumaces, asthmata subinde convulsiva, inflammationes gutturis, anginæ, hæmoptoës, stranguriæ, hydropes, hypochondriaci affectus, hystericæ passiones, choleræ, dyarrhœæ & dysenteriæ, rheumatismi, chloroses, emorrhoides cæcæ & cruentæ.

Octobris primus serenus ac temperatus, 2dus mane obscurus, post serenior. 3tius mane nebulosus, mox serenus. 4tus mane plu-

pluvius, vesperi serenus & frigidulus. 5tus procella pluviis mixta tempestuosus. 6tus de die frigidus & siccus, vesperi pluviosus. 7mus cum pluvia modica procellosus. 8vus serenior, quandoque tamen pluvius. 9nus cum 10mo temperate sereni. 11mus tempestuosus, frigidus ac pluviosus. 12mus serenus & subfrigidus. 13tius mane serenus, postea impetuosus ac frigidus. 14tus ad 23tium mane pluviosum usque sereni, sicci ac temperati, præter 16tum, 19num & 22dum mane paulo obscuriores. 24tus mane turbidus ac frigidus, postea serenus. 25tus pruinosus & glacialis, cætera serenus. 26tus valide gelans, 27mus paulo remissior. 18vus cum 29no rigide gelidi. 30mus cum 31mo postremo hujus mensis mane pluvii, post sereni.

Novembris primus & secundus mane nubili, post subinde pluvii. 3tius serenus & temperatus. 4tus mane gelidus, postea serenus. 5tus cum modica nebula gelidus, 6tus & 7mus mane gelidi, vesperi remissiores. 8vus cœlo sereno remissus. 9nus noctu remisse gelascens, alias cum serenitate amœne temperatus, cui compar fere 10mus, obscurior tamen paulo, sparsis nonnunquam modice pluviolis. 11mus huic similis vesperi pluvius. 12mus satis alias serenus, semel parum pluviolæ sparsit. 13tius tota fere die pluviosus. 14tus siccus ac frigidus. 15tus mane pluviosus cum siccitate postea alternavit. 16tus cum 17mo pluviosus. 18vus vento satis forti aspirante serenior, pluviolam raram sero spargens. 19nus frigidus sæpiusque pluviosus. 20mus procellosus insuper. 21mus cum 22do grandinosus quoque. 23tius cum 24to perinde, quandoque tamen sereni. 25tus sudum, cum nubilo, sicco sufflante vento campsit. 26tus toto fere die imbrosus. 27mus serenus ac subgelidus. 28vus mane gelidus, post nebulosus. 29nus nebulosus ac frigidus. 30mus mensis postremus spirante aquilone turbidus, humidus ac frigidus.

Decembris primus postremo Novembris ex asse similis, turbidus, humidus ac frigidus, ut & secundus, sed siccior paulo. 3tius sereno cœlo gelidus. 4tus post matutinum gelicidium, cum 5to continue pluens. 6tus quandoque tantum pluviolas sparsit. 7mus nubilus, siccus tamen. 8vus noctu gelavit, de die serenus. 9nus noctu ninxit, de die sereno cœlo gelavit. 10mus satis rigide gelans. 11mus regelavit. 12mus remisse gelidus mane absque pluvia. 13tius & 14tus & ut 15tus cum sequenti triduo cum pluvia remissiores. 18vus mane etiam imbre maduit, a meridie sole eluctante parum inclaruit. 19nus gelidus ac nivosus. 20mus ad 23tium usque sine nive gelidus cœlo sereno. 23tius remissior nubilus & nebulosus. 24tus cum 25to post nebulam matutinam imbrosi, triduum sequens ventosum, regelans, ac pluviosum. 29nus parum gelascens atque ningens. 30mus & 31mus rigido gelu mensi huic & trimestri, simulque anno 1704. colophonem imposuit.

Morbi, si scorbutum ejusque comites, & sub illius larva sæpius latitantem infamem illam luem, cum appendicibus illorum exceperis, hoc trimestri non adeo frequentes fuere ac præcedentibus. Febres nonnullæ ardentes & malignæ, quæ morbillis aut variolis ut plurimum stipatæ, catarrhales, pleuriticæ in tusses & phthisin declinantes, vagæ quandoque, catarrhis suffocativis sociatæ, melancholiæ hypocondriacæ, & passiones hystericæ, cephalææ & cachexiæ, tusses contumaces admodum &c.

Constitutio Epidemica Holsatica Anni 1706.

Dn. D. GUNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMERI.

Hic jam morbi penitus silent, toto autem hoc anno variolæ confluentes sævissime sunt grassatæ, multaque propemodum dixerim millia infantum maxime tum & juvenum & adultorum rapuere per Holsatiam & Hamburgum. Prorsus autem tales se exhibuere, quales Sydenhamius describit. In principio mites, mox 2. vel 3. die erumpentes, optime sibi constantes, neque gravioribus symptomatibus stipatæ, præterquam quod deliria statim ab initio usque ad finem, lævia tamen, adessent. Ubi vero ad statum perveniebant, & suppurabantur, nihil remittebat calor, pulsus semper frequens & celer, æqualis tamen nec admodum debilis erat, sed die 9. 10. vel 11. ubi ad summum ascendere oportebat, subito, & quasi in momento foveam ostendebant, confluebant, concidebant, pallebant, instar lepræ, in facie præsertim, & tunc actum erat. Alexipharmacis & calidis exhibitis, iterum tumebant quidem, sed mox redibant ad pristinum. V. S. ubi adhiberi poterat initio, optime cedebat, etiam in infantibus. Nonnun-

nunquam petechiæ conjugebantur in principio. Ubi vero evadebant ægri, fœditate maxime faciei pulchritudo evertebatur, oculi contorti, immo cæcitas etiam, ingentes furunculi; aut fistulæ ossa etiam exedentes brevi sequebantur, & sphacelus.

Constitutio Anni 1709. Apud Labacenses in Carniola notata a

Dn. D. MARCO GERBEZIO.

POsteaquam præteriisset anni 1708. autumnus fere in meris nivium cum pluviis, nebulisque vicissitudinibus, subingressus erat annus jamjam ad exitum properans 1709. cum eis nivibus, frigoribusque, quantorum fere non recordamus unquam. Hippocrates 3. *Aph.* 17. quidem laudavit frigidas aëris constitutiones, dum dixit, *Aquilonias constitutiones cogere corpora, firma, agilia, bene colorata, ac auditu valentiora reddere.* Quantam tamen vim eæ fere universæ naturæ inferre valeant, si frigus suos limites transcendat, quemadmodum factum anno ad finem decurrente 1709. experta est cum maxima sua calamitate universa Europa: & propterea quoque nos Labacenses ipsi, quibus plane terra ipsa fuerat a frigoris in Aprilem usque protensi, rarissimisque vicibus ab austris paulisper retusi inclementia adeo effœta, & infœcunda reddita, ut colonis pro suis laboribus vix satorum semen, & illud ipsum effœtum, & ærugine corrugatum reddiderit. Arbores frugiferæ, e quibus persicæ fere cunctæ sideratæ, aut nullum, aut parcissimum, & eum fere verminosum, corrugatum, & certis nigris stigmatibus ab ærugine maculatum fructum portavere. Vites similiter usque ad radices emortuæ omni botrorum opimitate destitutæ, & sic de aliis. Quin saxa ipsa observabantur alicubi præ frigore in arenas comminuta. Et parvi demum æstimari poterat istud, si hujusmodi strages non etiam animata, & inter ea quoque hominem ipsum contigisset: verum deploravimus, & deploramus etiamnum, quod (ut reliqua animantia silentio præteream, quorum tamen plurima fuere frigore exanimata) ejus inclementiam quoque ex incolis nostris plurimi, & nonnulli singularissimi viri propriæ vitæ internecione luerint. Tot siquidem vix unquam vidimus apoplexiis repente sublatos, tot vertiginosos, arthriticos, catarrhosos, pleuriticos, phthisicos &c. quot hoc ipso anno. Cui alteri autem imputari poterat strages isthæc, quam recta enarratæ immensi frigoris immanitati? Cujus, cum juxta a nobis in Chronologia nostra medica Anni I. §. XXII. & alibi dicta vis sit refrigerare, condensare, incrassare, coagulare, adstringere, & sanguinem cum reliquis corporum succis ob inhærentes sibi magna quantitate nitrosas, vitriolicas, & alias salinas atomos acrem reddere; qui aliter fieri, quam, quod intolerabilitate illa frigoris occlusi cutis pori ingentem alias per insensibilem perspirationem excludendam noxiorum humorum saburram in corporibus retinuerint? quæ intus coagulata facile in cerebri meatibus subsistit, desuperque aut repentina corporum in excalefactis hypocaustis incalescentia, aut alia quacunque occasione attenuata, & dissoluta eatenus diffluxit, ut universos, vel saltem potissimos cerebri meatus, & nervorum inde in reliquum corpus protensorum origines inundarit, obstruxeritque, eoque ipso spiritibus animalibus suam circulationem, & consuetum in subjectas partes influxum præpedierit. Unde repentinæ illæ, de quibus supra, apoplexiæ, vel si qua obstructiones tantæ non fuere, tantæ tamen, ut præ iis spiritus animales cursum suum debito sibi tramite prosequi non potuerint, sed potius in gyrum acti fuerint; vertigines illæ, vel saltem certæ fluctuationes cerebri sæpe sæpius apoplexiarum, vel epilepsiarum prodromi; de quibus hoc anno plurimi non solum fuere lamentati, sed quipiam plane apoplectici successive, vel epileptici facti. Quod si autem tales coagulationes, & subsistentiæ, seu stagnationes dictorum humorum simili modo in aliis corporis partibus quandoque accidere, aliæ ibidem evenere indispositiones; veluti in pulmonibus vomicæ, ad quas postea consecutæ sunt primum tussitationes inanes, successive humidæ, & sæpe cruentæ, ultimatim plane purulentæ cum totius corporis contabescentia phthiseos nomine veniente, & interitu ipso; in collo scrophulæ, alibi alterius generis tumores. Quatenus tales humores autem copiosius ad nares destillabant, ad fauces, aut alias partes, evadebant gravedinum, raucedinum, tussium, & aliarum vulgo dictarum desfluxionum causa; sicut arthriticorum & rheumaticorum dolorum, si ii a frigore justo acriores redditi, inque periostiis articulorum, vel etiam interjacientium partium

depositi, ea sua acredine rodebant, lancinabantque &c.

Sicut autem reliquus anni decursus erat quoad aëris temperiem ordinatior, ita erat sanitati humanæ conferentior: excepto, quod vere Aprilis fuerit repente ac præter morem vigorosis & constantibus solis radiis adeo excalefactus, ut auræ temperie fere æstatem præ se ferret; Majus e contra ob prædominantem cum euro boream, pluviasque adeo rursus perfrigeratus, ut præ se ferret autumnum, quod ominosum Hippocrati 3. *aph.* 1. quod tempus propterea etiam notabiliter plurimum erat ferax morborum. Æstate e contra & autumno, utpote quoad auræ temperiem regulatioribus, tanto salubrius vivebatur, neque observabantur in eis facile aliæ indispositiones (exceptis variolis toti anno communibus) præterquam sporadicæ, & quæ potius erroribus circa victus rationem commissis videbantur esse imputandæ, quam aëris vitiis: febres puta potissimum intermittentes, vomitiones, alvi fluxus, colici dolores &c. quamvis & ad hos poterat jam prius aliquod fundamentum jecisse prægressum adeo rigidum hyemale frigus saltem sua acredine: sicut pariter ad vertigines illas, & apoplexias, quæ quibusdam etiam æstate ipsa, & autumno fuere perniciosæ. Probatum siquidem fuit a nobis in præcitatæ nostræ *Chronologiæ Med. Ann.* I. §. XLIII. morbos, qui in temporibus accidunt, non tam ex præsentibus, quam ex præteritis aëris morbidis constitutionibus esse dimetiendos.

Nunc, qui præterit, December jam in alteram hebdomadam constantibus zephyris perflatur cœlo nunc nubilo, nunc pluvioso, jugiter autem vaporoso, existente. Metuo valde, ne cum tempore sinistri quid parturiat; curationes denique hactenus enarratorum, & aliorum brevitatis gratia prateritorum morborum quod concernit, eæ quidem nihil singulare præ se tulere, utpote remediis nobis familiaribus, & in similibus casibus in *Chronologia nostra Medica* hinc & inde notatis communiter feliciter institutæ, sicut tamen apoplexiæ communiter fuere *fortes*; adeoque ex sententia *Hipp.* 2. *aph.* 42. *incurabiles*, ita nullam recepere curationem, uti neque confirmatæ phthises. Quæ apoplexiæ autem fuere leviores, eæ quidem demum rursus fuere superatæ, sed valde lente; quemadmodum in certo artium Præfecto, quamvis ego eum non tam pro apoplectico habuerim, quam cui memoria adeo erat læsa, ut sui idiomatis omnimode per aliquot hebdomadas oblitus fuerit. Reliqui siquidem sensus utcunque sibi constabant, ille se etiam, quantum ex signis colligebatur, super omnia reflectebat: solum (quod quid est plane singulare) nullam prorsus rem significativa aliqua voce nominare poterat; verum quæcunque ad se explicandum loquebatur, vel etiam scribebat, erant articulata quidem, sed nihil significativa, qui nunc demum tamen ad tot usurpata eatenus se recollegit, ut ob defectum vocabulorum significativorum inter loquendum raro tantisper subsistat.

Coxæ dolores fuere etiam plerunque adeo contumaces ut etiamnum sint, qui eis jam a vere hoc acerrime detinentur. Certus Juris Consultus ex eis suppuratis plane interiit. In quo illud admirabar ego, quod priusquam moreretur ille, tussire, pectore dolere, & cruenta rejicere, purulentaque incœperit, ante nunquam pectore indispositus. Procul dubie pus a venis in ulcere absorptum, & circulando ad pulmones delatum, eos adeo corroserat, ut illi suppurati successive in tabem abierint; sed sic fit, dum Empiricis, sicut in hoc casu, confiditur; ubi prætermissa methodo curandi artificiali bonus se totum Empiricis concrediderat.

In variolis denique, quarum curationes similiter feliciter succedebant remediis a nobis in Chronologia nostra medica descriptis (nisi eis accesserint vel petechiæ vel alvi fluxus) mirabar ego, quantumvis illæ fuerint satis alias malignæ & propterea multis perniciosæ; nullas tamen post se relinquere solitæ sint foveas. Uti, & quod eas hactenus nondum consecutæ sint febres petechiales; quod tamen, quantum hactenus observavi, communiter accidere solet. Nisi id forte primo fiat. Earum siquidem nondum est factus finis.

Quia, quibus accesserant alvi fluxus, communiter obierant, lubet curam pro coronide adjungere, quam ego cum felici successu peregi in puellula novem annorum. Illa sub principium invasionis per superna aliquoties vermes rejecerat, per decursum autem dejiciebat frequentissime cum torminibus cruenta, atque adeo versabatur juxta dicta in manifesto vitæ periculo: postquam tamen sequentia ordine usurpasset, convaluit felicissime. Omnium autem primo ipsi injiciebatur talis clyster abstergens: ♃. Decoct. hordei cum rad. torment. ℥ij. flor. ros.

rof. rub. p. 1. facti ℔ß. mell. rof. col. ℥ß. m. f. clyster. Cui paulo post succedebat talis adstringens : Rec. Lact. vaccin. chalyb. in quo decoctæ fuere rad. torment. ʒij. herb. polygon. flor. hyperic. & verbasc. ana p. 1. ℥v. Adde mell. rof. col. ℥ß. ter. figil. ʒi . m. f. Clyster. qui per decursum etiam sæpius repetebatur.

Secundo per os quotidie assumebatur talis bolus . ℞. Conserv. menth. elect. diascord. Frac. troch. de ter. figil. ana ℈ß. unicorn. foss. gr. v. lap. bezoard. or. gr. iij. M. cum syr. coral. f. bolus . Cui semper superbibebatur tantillum de vino cydoniorum.

Tertio externe abdomini admovebantur calide a post & ante sacculi herb. chamemæm. absynth. menth. polygon. & rof. rub. referti, & in vino rubro decocti. Potus denique erat decoctum torment. gran. mastic. & crustæ panis . Cibus oryza , panatellæ ex bis cocto &c.

Constitutio Anni 1710.

QUantum in conservanda , vel lædenda humanorum corporum valeant salubres, vel insalubres aëris constitutiones dedimus pluribus in *Chronologia nostra Medica*, & docuit nos proxime valedicturus annus 1710. utpote qui sicut hyeme fuit paucis nivibus persperfus, & propterea toleranter frigidus, ita fuit paucissimis morbis, & eis potius sporadicis, ac ab inordinata victus ratione, quam epidemicis, ac ab insalubri aëris temperie dependentibus obnoxius plane aliter, ac postremo prætérlapsus annus 1709. quem utpote nivosissimum, frigidissimumque ante annum recensueramus, fuisse apoplexiis, epilepsiis, vertiginibus, gravedinibus, cephalæis, pleuritidibus, raucedinibus, tussibus, hemoptysibus & omnis generis aliis defluxionibus quam plenissimum. Est verum quidem neque hanc hyemem eis ipsis affectibus omnino caruisse : certum tamen æque est , eis longissime minus fuisse obnoxiam. Neque sine ratione; quando enim tempora in sibi connata temperie citra singulares repentinas, & multum sensibiles de calido in frigidum &c. mutationes (qualiter factum hac hyeme toleranter boreali , & æqualiter frigida) decurrunt, sicut in corporibus non accedunt singulares alterationes , ita neque singulares morbi. *Mutationes* siquidem *temporum*, teste Hipp. 3. aph. 1. *potissimum pariunt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes aut frigoris aut caloris* . Quales proinde cum non acciderint hac hyeme, ea non potuit fuisse singulariter morbosa . Quod ea vero interea tamen morbis non caruerit ; fecere ut dixi, potius subinde commissi in victus ratione errores, quam aëris morbosa constitutio.

Ver autem sicut erat nonnihil inordinatius, & a septima Aprilis usque ad undecimam ad prægressam mitiorem auram nivoso pluviosum, & ex borea sensibilius frigidum . In Junio etiam sæpe sæpius tempestuoso grandinosum , consequenter pariter ultra modum asperum ; ita memoratis defluxionibus tanto magis dives . Cæterum vero tamen ob prægressam , uti dictum, mitem, & nivibus fere expertem hyemem adeo acceptum, ut jam sub dimidio Aprilis omnia essent in virore , & flore : 21. Aprilis etiam præter solitum siligo actu aristas protruderet.

Quod nunc dictum est de vere , idem plane accipiendum venit de æstate, utpote similiter varia sæpius pluviosa tonitruosa , & ex potissimum prædominante borea sæpe etiam sub ipsis canicularibus potius frigida, quam more sibi debito æstuosa, & propterea etiam, præterquam satis, vineisque nociva, catarrhorum, tussium, arthritidum, & morborum autumnalium , si quæ alia ferace. *Per anni* siquidem *tempestates*, teste Hipp. 3. aph. 4. *quando eodem die modo calor, modo frigus fit* , *autumnales morbos expectare oportet* . Teste Valleriola etiam de loc. com. lib. 2. cap. 4. *Si vicissitudine quadam aquilonius flatus austrinum sequatur, fluxionum tum morbi sequentur*.

Autumnus denique non fuit quidem adeo varius, ac communiter esse solet, eo quod excepto fine Octobris, quo ex diutius protractis pluviis omnia aquis inundabantur, non fuerit admodum pluviosus, neque consueta ventorum alternatione multum inæqualis : in eo tamen erat præ aliis hujus anni temporibus insalubris , quod fere incessanter aut prædominarentur austri, venti teste Hipp. 3. aph. 5. insaluberrimi , aut aura fuisset nebulosa, crassa , humida , vapida , & veluti stagnans diutissime solis radiis orbata, ac propterea maxime tetrica, & præsertim melancholicis adversa, merarum obstructionum fabricatrix. Hinc etiam fere nunquam tot consilia medica circa affectiones hypochondriacas habita , quam recte hoc autumno. Quamvis præterea plurima

rima passi fuerint etiam arthritici, quartanarii, & colici doloribus torti cum non raro desuper consecutis epilepticis convulsionibus, aut paresibus. Taceo catarrhos, & omnis generis defluxiones, quorum utinam majores effectus non primo in futurum experiremur, vel etiam pestiferæ luis, cum de ejus sævitia alias jam multum spargatur, ulteriorem progressum! Nulla siquidem aëris constitutio solet esse hujusmodi malignitatis adeo ferax, quam recte talis. Quamvis, uti in *vindiciis meis Medicis aeræ Labacensis* §. XXIX. memini apud nos non eo usque; ob vicinitatem maris Adriatici, ex quo in transitu flatibus austrinis multum particularum salinarum volatilium admiscetur, quibus putredinosa illorum malignitas corrigitur. Plurimum sunt passæ etiam in uteris gerentes, propterea sæpius vel ante destinatum tempus puerperæ factæ, vel morbosos fœtus enixæ ob acetabula uterorum mucore ex tantis aëris humiditatibus contracto referta.

Curabantur autem colicis doloribus torti feliciter levibus laxativis per intervalla propinatis, anodynis, quale fuit præprimis ol. amygd. dulc. & carminativis, quale erat decoctum florum chamomil. rom. cum additione succi stercoris equini avena pasti., & syr. de althæa Fern. Quartanarii præmissis præmittendis tali specifico: rec. cort. peruv. alcohol. ℥ij. flor. salis armoniaci, antimonii diaphor. ana ℈ß. m. f. pulv. detur mane & vesperi, sed methodo tali, ut febris non solum evaneat, quod plerunque intra hebdomadam fit, verum etiam ut nunquam amplius revertatur, quod etiam facile præcavetur.

Arthriti denique suis specificis, præsertim ess. micros. phil. pp. antimonio diaph. cinnab. nativ. mixtura simplici, lumbr. ter. &c.

DISSERTATIO EPISTOLICA
DE
MULHUSINI TERRITORII

Finitimorumque locorum Constitutione Epidemica Anno 1700. observata.

A D

DOM. LUCAM SCHROECKIUM,

Cæsareo-Leopoldinæ Nat. Cur. Academiæ Præsidem &c.

Augustam Vindelicorum transmissa

A JOANNE GEORGIO HOYERO, Philosopho Medico Doctore & Cæsareo-Leopoldinæ Nat. Cur. Academiæ Collega Apollodoro dicto.

§. 1. Licet in historia morborum epidemicorum primus vetustissimorum scriptorum Hippocrates desudaverit, & digito quasi filiis artis usus tanti laboris prorsus insignes monstraverit, nescio tamen, quo fato sequentium temporum scriptores negligentius ferme tractaverint epidemica. Postquam autem postliminio exteri Medici, celeberrimus Sydenhamius de constitutione Londinensi, atque splendidissimum Italiæ sidus Excellentiss. Ramazzinus de constitutione agri Mutinensis scripta divulgarunt, genus horum scriptorum non solum ab omnibus solide doctis semper fuit expectatum, sed & eorum vicit opinionem.

§. 2. Enim vero cum non minus climata, sub quibus laudatissimi viri suas observationes consignarunt, ut & vitæ genus seu rerum sex non naturalium usus aliaque a nostratibus diversissima sint, ipsique Germani, dum pati videntur idem quod Græci, Angli, vel Itali, idem profecto non sit, quis obsecro non commendet, quæ plures Excellentissimi Viri de diversarum Germaniæ nostræ provinciarum Constitutionibus Epidemicis conscribere operæ pretium putarunt? Quibus eruditissimis, si parva magnis componere licet, Epidemicam Territorii patrii

patrii Mulhusini Constitutionem superaddere ac perillustri tuo nomini inscribere non erubesco. Fateor enim, a singulari gratia tua erga me, de qua suavissime in litteris tuis ad me datis scripsisti, magis me affectum fuisse, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate, ut eo adducar ad hoc suscipiendum amorique tuo plusculum etiam, quam facultas, & copia mea forsan concedit, largiar.

§. 3. Laudatum itaque liberæ & imperialis civitatis territorium sub elevatione poli 51. grad. 20. minut. in Thuringiæ & Hassiæ confiniis situm ampla, & amœna planitie conspicuum, soli polique singulari clementia beatum, quamvis præ finitimis locis saluberrimum quidem putatum; nihilominus tam ab aëris & tempestatum injuriis, quam ab epidemicis & contagiosis morbis minime fuit immune. Nam ut a fine lapsi præcedentis sæculi potissimum exordiar (pluribus aliis quæ duobus lustris, licet minus perfecte notaverim, data occasione intermiscendis) hyemale tempus tam finiti 1699. quam auspicati 1700. anni nobis prorsus inconstans erat: nunc rigido borea ab axe ruente, mox pluvioso nobis libanoto (vento inter austrum & favonium medio) spirante; nunc maxima nivis copia defluente, mox nebulosa ac nubilosa, maximam vero partem pluviosa, rarius procellosa, in tempestate varias subinde molestias creante.

§. 4. Durabat hæc tempestatis varietas ad æquinoctium usque vernum: & sicut his mensibus varius microcosmi status, ita microcosmus etiam variis symptomatibus, & ægritudinibus erat obnoxius. Tenellorum, qui nutricationis annos nondum excesserant, plures febribus catarrhalibus, nonnulli catarrhis suffocativis decumbebant, qui tamen omnes forme post adhibita pectoralia diaphoreticis maritata, laxativis, & emeticis pro re nata interpolatis ex voto convalescebant. Sub finem mensis Januarii, morbillis affligi cœperunt, benignis quidem, adeo ut pluribus, modici caloris temperamento servato, sine medicamentorum usu morbilli copiosi erumperent ac tempore solito rursus evanescerent. Paucis atrocius afflictis bezoardica fixiora, aquæ destillatæ & papaveraceæ proderant, quorum nonnullis, qui medicamenta neglexerant prorsus, post exantlatos morbillos tussis cum febre hectica difficilius curanda eveniebat.

§. 5. Adultorum quidam doloribus arthriticis tum vagabundis scorbuticis, tum fixioribus (quales morbi nobis endemii quasi sunt) menses hyemales fere durantibus discruciabantur, qui tandem per medicamenta specifica, sudorifera interna, nervina & spirituosa externa, venæ sectiones & scarificationes iteratas &c. unguinosis, & emplasticis (nodos & affectus chronicos imo prorsus incurabiles causantibus) vitatis, feliciter sopiebantur. Alii febribus ardentibus, & malignis, periculosis phœnomenis, pleuritide, deliriis, convulsionibus, &c. stipatis corripiebantur, non tamen ut annis præcedentibus æque lethiferis, nisi forsan unus & alter vel ab empirica manu, vel negligentius tractatus ad plures abierit.

§. 6. Imminente tempore vernali anni 1700. humidiorem tempestatem status aëris temperatior, & siccior excipiebat, qui per hos menses euro subinde spirante continuabatur; adeo ut pluviæ vernales fertilitatem præsagientes rariores, ipsaque tellus pulverulenta quasi notaretur, & hinc frugum æstivarum spes agricolis dubia redderetur. Id quod eventus ipse pluribus in agris tardius satis comprobabat. Neque enim hordei, avenæ, leguminum, pluriumve æstivorum opimam æque quam hybernorum frumentorum siliginis & tritici messem vidimus.

§. 7. Jam morbillos excipiebant variolæ, apud alios interstinctæ, apud alios confluentes: quamvis tam vernalibus hisce quam mensibus æstivis, paucis exceptis, qui diætæ limites excesserant liberius, minus funestæ. Neque febres more malignarum decurrentes jam cessabant: nonnullis medicamenta prorsus insuper habentibus in nostro territorio lethales. Vicinorum autem locorum, in primis septentrionem versus sitorum, Liberæ Imperialis Northusæ & aliorum finitimorum oppidorum & pagorum incolis & Herciniæ sylvæ accolis tam præterito brumali quam hoc vernali tempore magis infensæ & pluribus exitiosæ.

§. 8. His ita contingentibus, non potui non ruminari prognosticon, quod anno superiori 1699. grana illa nigricantia majora, in siligine copiosissime reperta & per magnum Thuringiæ tractum ab Hercinia ad Semanam usque sylvam observata (vernacula lingua *Mutter Korn* appellata) curiosis subministrabant: videlicet abusu monstruosorum ejusmodi granorum inevitabili, non sane farina laudabili & altrice, sed inutili,

inutili, depravata & insalubri protinus materia ipsis etiam brutis nauseam movente refertorum, variis morbis, febribus, variolis, morbillis, aliis affiictum iri genus humanum.

§. 9. Cui præsagio cum jam responderet eventus, illorum sententiam confirmare videbantur, qui morbos epidemicos non præsentium, sed præcedentium effectus esse persuasum sibi habent. Quamvis a mente mea impetrare nondum potuerim, ut hoc assertum κατὰ παντὸς affirmari posse credam. Certissimum quidem est, prava & depravata alimenta ab annis præcedentibus nobis suppeditata multo usu continuata epidemicos effectus sæpe producere. Qualis enim cibus talis chylus, qualis chylus talis sanguis sanguis & talis valetudinis nostræ status. Enimvero constitutiones præsentes non solum plures epidemicos morbos, alimentis etiam sanis existentibus, parere, sed illos etiam, vitiosis cibis debemus, quasi modificare seu intendere & remittere cum magno Hippocrate rerum magistra quotidiana experientia testatur. Ecquis enim dubitavit frigidum, humidum, & cœnosum atmosphæræ statum (qualis supra citata nostra hyemalis erat) εἰλικρινεῖαν (quæ illustri *Wedelio* teste *Theorem. Med. part. 4. Sect. 2. th. 3. infinitorum morborum & febrium mater est*) peperisse? De quo pluribus *ingeniosissimus Sanctorius in Medicina Statica Sect. 2. aphorism. VI. & VIII. &c.* videndus.

Ecquis negabit aëris nostri verni & mox dicendi æstivi statum sereniorem epidemicos hos affectus benigniores nobis reddidisse? Ut jam ea, quæ superioribus annis de periculosioribus affectibus epidemicis a præsenti constitutione unice quasi derivandis notavi, nunc mittam, neque de contagio, de nebulis, de roribus vitiosis & aliis mille malis, (queis atmosphæra nostra in dies & horas obnoxia,) machinæ humanæ mediante respiratione dictum factum exitiosis hic quicquam memorem.

§. 10. Amplissimus hic aperiretur campus de nebulis, de roribus, in primis autem de causa dictorum corruptorum siligineorum granorum, rore puta vitioso, mellei saporis & consistentiæ, (nostratibus *Honigthau* nuncupato) differendi: sed ne justo prolixior sim, ea, quæ hic inserere potuissem, ad observationes anno futuro, Deo volente, ephemeridibus Germanorum communicandas reservo.

§. 11. Post solstitium tempus æstivum calidius & siccius usque ad æquinoctium autumnale permanebat: Pluviis enim non, nisi expectatissimis, evenientibus cœli serenitas constantissima ridebat, lætamque messem & optatam, flantibus suaviter etesiis, nobis ridebat. Exoptatissimus omnibus erat hujus temporis status. Postquam enim caritas annonæ mortalium myriadas partim fame emaciaverat, partim ad incitas redegerat, jamjam sub auspicium sæculi velut e cornu copiæ omnium rerum pro vita sustentanda necessariarum Divina Munificentia largiebatur opimam messem. Horrea frumentorum ad laxiorem annonam redeuntium abundantiam vix capiebant, Conclavia, cellæ, pavimenta larga rerum copia & opibus Cerealibus quasi scatebant. Neque vini ultra duo lustra desiderati spes concepta autumno sequente decollabat. Tantæ felicitatis non ultimam sane causam laudatissimum calorem æstivum putandum esse jamdudum præsagivit Virgiliarum veriloquium Georgic. I. *Magnaque cum magno veniet tritura calore*. Cujus veritatem sicut præcedentium quorundam annorum sterilitas, ita sane præsentis fertilitas per universam Europam satis confirmabat.

§. 12. Interea temporis non cessabant affectus epidemici, videlicet variolæ continuatæ benigniorum more sua tempora decurrebant, neque malignitas earum *jam* crescebat. Præter hasce quotidianæ, tertianæ tam continuæ, quam intermittentes & quartanæ febres, minus tamen rebelles & rariores observatæ & post adhibita probata remedia brevi fugatæ. Febres ardentes autem suo contagio eo latius serpebant, quo intensior his diebus sentiebatur æstus. Mirum profecto febres hasce symptomatibus malignis horrendas, minime tamen lethales, hoc potissimum tempore, quo saluberrimum videbatur, invaluisse. Nec inanem locabo operam si plenius paulo tam phænomenorum, quam curationis historiam brevissimis hic tradam.

§. 13. Corripiebantur hac febre non solum juvenes, sed mediæ ætatis utriusque sexus homines, quin etiam senes. In plurimis horrorem prævium calor totius corporis summe efferatus subsequebatur. Hinc sitis, vigiliæ, & atroces dolores capitis, & aliorum membrorum circa articulos præsertim se exerentes notabantur. Arthriticis hisce doloribus vexati paralyticorum more decumbebant, adeo ut neque pedes neque manus suis fungi pot-

possent muniis. Nonnullis alvus & urina vel invitis per aliquot dies effluebat. Deliria leviora paucis saltem aderant. Vires autem omnibus pene valde prostratæ. Aliis vomitus biliosi, aliis diarrhœæ satis molestæ. Quibusdam fluxus hæmorrhoidum nimius, ab imperitis pro fluxu dysenterico habitus. Plurimis hæmorrhagiæ narium largissimæ imo prorsus enormes eveniebant. Cumprimis vero quosdam cardialgiæ summe dolorificæ tantopere discruciabant, ut de salute corporis desperantes sacram Eucharistiam moribundi velut ultimam ad consequendam æternam salutem medicinam unice expeterent, quin imo a syncopticis & moribundis discerni vix possent.

§. 14. Neque contagii expers erat hoc malum, dum unico decumbente plerunque reliqui, quotquot aderant, domestici vel una vel aliquandiu post eadem febre corripiebantur. Ut enim reliquos tam in civitate & suburbiis, quam in pagis decumbentes silentio prætercam, exempli loco adducam milites a centunionibus sive capitaneis quibusdam nutu potentissimi Daniæ atque Norwegiæ Monarchæ noviter hic conscriptos, quorum unus & alter hoc febris genere cum forte vexatus fuisset, brevi post eodem malo plures afficiebantur, adeo ut intra duorum vel trium mensium spatium plures quinquaginta curationi meæ traderentur.

§. 15. Ex phænomenis citatis velut ex ungue leonem causam febris hujus proximam particulas alcalinas massæ sanguineæ crasin seu mixtionem nimis rarefaciendo turbantes, facile dijudicare poteram. Ex quo fundamento curationis methodum formare non adeo difficile erat. Scilicet calor æstivus intensior, ætatis vigor, potus cerevisiæ nostratis satis lupulatæ calidior & copiosior, enormes hæmorrhagiæ, omnia & singula phlebotomiam præprimis postulare videbantur, quam plerisque semel, quibusdam pro indicationis modulo bis administrare suadebam. Sanguine vix evacuato, singulari stratagemate sudorem, quem quidem Celeberrimus *Baglivus Medicus Romanus* Prax. med. lib. 1. post sanguinis missionem cum levamine patientis statim apparere scribit, medicamentis procurabam. Quo fine pulveres ex bezoardicis fixioribus C. C. phil. præparat. oc. cancr. antimon. diaphoret. rad. contrajerv. corall. rubr. terra sigillata, nitr. anodyn. vel pulv. bez. Wed. addito camphoræ tantillo loco sudoriferi nonnullis eximio cum successu propinabam, atque febrem in prima quasi herba citius ac felicius quam emeticis vel purgantibus sine singulari successu quibusdam datis, suffocabam. Morbo nihilominus ingravescente dolorum capitis mitigandorum & delirii præcavendi causa vesicatoria optato cum levamine nuchæ applicare suadebam. Morbo durante balsamica & bezoardica remedia ex tinctura prophylact. m. d. ess. myrrh. simpl. & balsam. Scordii, mixtur. simpl. Elix. p. p. &c. præscribebam. Ad restinguendam sitim loco potus ordinatii vel infusum veronicæ vel cerevisia secundaria tenuis valde, cui vel tinct. rosar. vel papav. errat. vel violar. vel spiritus ipse vitrioli sedulo instillatus commendabatur.

§. 16. Interim vero symptomatibus reliquis vel ex maligna morbi natura vel errore diætæ individuo contingentibus, aptis remediis obviam ire non negligebam. Nam, ut verum fatear, majorem curam talia *ἐπιγεννήματα* postulare videbantur, quam ipse febrilis affectus. Sic urgentissimum symptoma cardialgia, quod nonnullos tantopere discruciabat, ut ab agonizantibus discerni vix possent, spirituosis, aromaticis, carminativis vel in primis pulvere absorbente *Vvedelii* plerunque curabatur. Dolores arthritici contumaciores spiritu volatili urinoso bezoardico, ess. anod. nec non pulveribus bezoardicis, diaphoreticis, cinnabarinis tardius quidem, feliciter tamen mitigabantur, additis præsertim anodynis. Opiata enim, quæ febre arthritica epidemica anno 1699. grassante instar salivæ viperinæ vitanda jam velut anchora sacra nobis erant. Vomitus spontanei vel biliosi vel assumptorum, ut & alvi profluvia, quando diutius durabant, mixturis ex ess. theriacal. tinct. terræ catechu & tinct. opii cum succo cydoniorum per fermentationem parata, nec non pilulis stypticis m. d. pulveribus ex terra sigill. bol. armen. C. C. Ust. rad. bistort. pulv. bez. Vved. &c. compescebantur. Hæmorrhagiæ narium aliis quarto, aliis septimo, aliis nono, vel undecimo die contingentes, quæ multum negotii facessere solebant, ultra euphoriam & ad lipothymiam usque durantes præter interna refrigerantia & incrassantia externo probatissimo styptico Anglicano sive in forma sicca sive spissa cum aceto & gossypio, applicato: Hæmorrhoides nisi fluentes præter pulveres e stypticis & bezoardicis conflatos essent, theriac. trau-

mat. *Vued. a Beato Hagendornio in tr. de terra Catechu* descripta sistebantur. Taceo pleuritidem tam veram quam spuriam, anginam, alvum per multos dies adstrictam, alia remediis aptis aliis curata. Adeo singula phænomena quamvis periculosa putata facili negotio tollebantur, & quæ a practicis infidæ crises passim notatæ, jam fide, perfectæ & salutares erant. Hoc apparatu perexiguo tum laudatus gregarius miles, tum plures vilioris conditionis homines, Deo benedicente, ex voto curabantur. Delicatioribus nonnullis præter dictas potiones cordiales confortantes, & pulveres bezoardici pretiosiores proderant.

§. 17. Quod vero admiratione maxime dignum, ne unicum satis periculose licet decumbentium, mensibus quidem æstivis vivere desiisse memini. Neque lunæ phases notabilem his febribus alterationem attulisse vidi, qualem tamen, cum præcedentibus anni 1698. & 99. febris epidemica, quæ nonnullis petechialis erat, hic loci grassaretur, multoties mecum plures curiosi præsertim mensibus hyemalibus & autumnalibus observabant. Mensibus enim his singulis omnibus fere, luna decrescente vel silente nonnulli febricitantes, tam illi, qui ab experientissimis Medicis summa industria probatis medicamentis curabantur, quam qui naturæ, morborum medicatricis, ope freti, sine ullo remedii genere decumbebant, celerius opinione Libitinæ tradebantur: convalescentibus plerisque, qui post novilunium ad crescentem usque lunam manebant superstites.

§. 18. Vix attentius hæc mentis lance trutinassem, nisi laudatissimus *Ramazzinum*, febre petechiali in civitate & agro Mutinensi grassante, idem illud observasse, dissertationis ejus *decuriæ quartæ*, *Ephemeridum Germanarum anno quarto insertæ* §. XVI. testaretur, aliosque, ut lunæ phases in morbis epidemicis animadverterent, hortaretur. Quam ob rem non desii causam rimari, cur febres continuæ malignæ, non tamen æque omnes pro mutationibus lunæ, adeo subitaneis alterationibus, mortem ipsam portendentibus, sint obnoxiæ? Cujus phænomeni causa quo dilucidius explicetur suppono.

I. Juxta tritum:

Ad lunæ cursum variant animalia corpus, lunarem influxum (reliquis tam superstitiosis quam sanioribus astrologorum opinionibus juxta recentiorum quorundam hypotheses jam semotis) esse extra ullum dubium statuendum, in primis in morbida animalium corpora, de quo cum laudatus *Vuedelius in theorem. med. part. 3. sect. 6.* tum præprimis philosophorum recentiorum celeberrimus & accuratissimus *Sturmius in Philosophia Eclecticæ disp. de siderum influxu p. m. 632. seqq.* legi merentur.

II. Influentias hasce lunares, quas vel alia sublunaria vel ipsa præprimis ægrotantium corpora sentiunt, vix aliunde quam a lumine lunæ dependere, & sicut tempore interlunii nullum lumen, ita neque influentias habere lunam; videatur *Sturmius loco citato*.

III. Influentias tales esse subtilissimas & quasi spirituales, ideoque subtilissimum succum nervosum, quem spirituum animalium nomine indigitant, potissimum concernere, id quod exempla Epilepticorum &c. toto die manifestum faciunt.

IV. Dari febres, quæ succum nervosum subtilissimum seu spiritus animales magis afficiunt & quasi depauperant, quam massam sanguineam. De quibus Celeberrimi *Wirdigii Medicina spirituum* pluribus consulenda. Ut jam non laudem quotidianam experientiam, quando Medici clinicam praxin exercentes ingeminant: *Urina bona, pulsus bonus, æger moritur*: præsente puta malignitate non æque vitales quam spiritus animales pessundante. Ex his colligere licet, utique ab influxu, lunari tempore lunæ decrescentis & interlunii debiliori existente, dependere lethiferas ejusmodi alterationes, in febribus præsertim nervosum genus seu spiritibus animales potius quam massam sanguineam afficientibus. Nimirum spiritus animales ab inimico miasmate febrili depauperati, tantisper refocillantur subinde per influentias lunares lunæ crescentis & plenilunii tempore fortiores; hisce vero tanquam aliquali fomento luna decrescente vel silente deficientibus spiritus ipsi magis magisque deficiunt, deficientibus spiritibus vita deficit & ægrotus vivere desinit. Vix opus est disquirere prolixius, num febres petechiales agro Mutinensi & malignæ territorio Mulhusino annis 1698. & 1699. citatis molestæ, nervosum genus magis affecerint, quam massam sanguineam, cum ipsæ spirituum & sensuum læsionem variæ syncopes, lipothymiæ, convulsiones epilepticæ, deliria phrenitica & alia symptomata, quæ febribus illis frequentia fuerunt, id satis evincant. Econtrario, cujus

occa-

occasione hæc dicta sunt, æstivam nostram in massa sanguinea radicatam, & hinc pro phasibus lunæ tantis alterationibus minus obnoxiam fuisse, per supra memorata clarissimum est.

§. 19. Sed ut e diverticulo redeam in viam, ex illis sane, quæ de morbis æstivis superius sunt allata, luce meridiana clarius elucescit veritas eorum, quæ divinus præceptor *Hippocrates de Constitutione temporum* passim in operibus suis commentatur: quicquid alii in contrarium afferre sustinent. Ita sane velut e tripode Apollinis dicta quæ *lib. de aëribus, aquis & locis* §. *III. p. m.* 330. recte divinat: *Siquidem æstas sicca fuerit, citius sedantur morbi: Si vero pluviosa, diuturni fiunt & 3. aphorismi.* 15. *Inter anni flatus omnino siccitates imbribus assiduis sunt salubriores, minusque funestæ.*

§. 20. Quæ quam consentanea vero sint, ipse equidem, qui sequebatur autumnus satis pluviosus etiam contrario exemplo confirmabat. Quippe post æquinoctium autumnale circa Michaelis festivitatem mira cœli clementia huc usque continuata pluviis assiduis permutabatur, intercurrentibus nonnunquam ventorum injuriis, quibus ad finem mensis Octobris perdurantibus, Sole ad Scorpium accedente, circa vendemiam nebulæ pluribus diebus constantes cum frigore satis acri in scenam prodibant. Mensis sequentis Novembris auspicium austrinum erat cum pluviis copiosissimis. Hisce post novilunium, aliquandiu cessantibus frigora nocturna, Sole interdiu splendente ventoque inter zephyrum & aquilonium medio spirante, vix diutius durantia notabantur. Mox nivem primam vidimus, sed pluviis subsequentibus ad finem mensis durantibus alternantem. Sole medios Sagittarii gradus perambulante furere cœpit aquilonius nive & frigore comitatus, phœbo dies quosdam serenante: sed brevi post carbus rediit pluviosissimus. Frigore tandem brumali leniori ad solstitium usque perdurante, tempus autumnale finiente.

§. 21. Tempestas itaque pluviosissima per maximam autumni partem notata non solum deteriorem reddebat recensitum hactenus affectum epidemicum variolarum, sed novum insuper morbum, tussim puta contumacissimam, tenellis itidem magis quam adultis exitiosam, chronicam ferme difficulter curandam, & hinc tam medentibus quam ægrotantibus molestissimam, præprimis circa vendemiæ tempus, post nebulam illam dies aliquot durantem, in scenam producebat. Ab hac tusse afflicti materiam quasi purulentam veluti phthisici consummati copiosissimam, nonnulli ob tussis vehementiam sanguinolentam (ruptis a motus vehementia & materiæ acrimonia venis pulmonaribus) excreabant. His pectoralia, resolventia, balsamica, diaphoretica, nervina, anodyna, diluentia decocta levamen quidem afferebant, quibus vero laxativa subinde supperaddita non nisi post hebdomadum plurium decursum curam tandem sigillabant.

§. 22. Delineata interim febris epidemica postquam depontanis quibusdam senibus finem vitæ fecerat, contagio quo suo plures haud afficiebat, sed cum calore æstivo ferme cessabat. Variolæ vero, quas per menses vernales & æstivos benignas deprædicavimus, cum mutabili tempestate suum quoque mutasse genium videbantur, ex benignis & distinctis malignæ, confluentes & quasi ἐπιδημικώτεραι factæ. Existimarem profecto cœli & tempestatis singularem clementiam, qua tum verno tum æstivo tempore gavisi eramus, variolas huc usque nobis conservasse benignas, nisi annus præteriti sæculi 1679. contrarium me edocuisset. Licet enim annus citatus pari si non majori cœli clementia rideret, nihilominus Variolæ Brunsvigæ & Hafniæ eodem tempore æstivo grassantes genii malignioris erant, ipsisque Hafniensibus in primis adeo infensæ, ut plus mille hominibus, atque inter eos pluribus primariis & ipsis juventutis Principibus, epicedia pararent: Autumnalibus vero mensibus anni citati, præsertim mense Octobri brumali frigore ingruente prorsus evanescerent: Ut hinc in aprico sit, neque a temporis & atmosphæræ statu epidemicam constitutionem unice derivandam, sed alias circumstantias, de quibus supra diximus, semper simul & quasi conjunctim considerandas esse.

§. 23. Nostrarum itaque variolarum genium graphice quasi delineatum laudatissimus *D. Sydenhamius in observ. Med. Sect. III. cap. I.* exhibet, quando scribit: *Appetente æquinoctio verno, variolæ caput cœperunt attollere, jamque indies latius grassantes sub autumno ἐπιδημικώτεραι factæ sunt.* Cujus quidem phænomeni causam, quam silentii peplo involvit, capite subsequente secundo paucis innuere voluisse videtur, quando, *Variolæ*, inquit, *quibus annis epidemice grassantur, si regulares etiam sint atque*

mitiores, circa æquinoctium vernum, ingrediuntur. Quibus vero annis non tantum grassantur epidemice, sed & irregulares atque periculosioris sunt generis, maturius nonnunquam mense puta Januario invadunt. Quasi dicere voluisset; pro varietate causæ nunc maturius & maligniores, nunc tardius & benigniores contingunt variolæ. Videlicet massa sanguinea particulis recrementitiis serosis sulphureis, salinis, volatilibus & fermentificis copiosioribus inquinata, variolæ progenerantur maturius & malignæ: iisdem vero in minori quantitate præsentibus tardius & benignæ fiunt. Peregrinas vero ac morbificas ejusmodi particulas massam sanguineam inquinantes, nostrarum variolarum causas, partim ob vitiosæ siliginis usum, partim ob fructuum Cerealium esum in tenerioribus in primis comite ἀδηφαγία extitisse facile colligere licet. Quamvis interim non negem, esum carnium ex laudatissimi *Vvedelii* sententia in *Doctrina manuscripta de febribus cap.* 18. videnda in locis mediterreneis, sicuti piscium in maritimis hunc morbum non parum vulgare.

§. 24. Inde vero manifestissimum fieri censeo, nodum ni scirpo quærere, qui variolas a sanguine menstruo materno veluti causa accersere laborant. Vellem sane ac possem falsam ejusmodi hypothesin ab Arabibus, in primis maximo Arabicæ scholæ Magistro *Ebusina seu Avicenna lib. IV. Fen. I. tract. IV. cap.* 11. *pag.* 434. effictam & adhuc hodie in scholis receptam & ad ravim usque defensam, pluribus rationibus, phænomenis, observationibus tam a priori, quam a posteriori refellere nisi Celeberrimus *D. Behrens*, Practicus Hildesiensis, in peculiari *Epistola de Variolis epidemicis ad* Perillustrem *D. Franckum de Franchenau*. S. R. I. Equitem Archiatrum Danicum &c. data *Ephemeridibus Germanorum Dec. III. ann.* 3. *inserta*, idem satis abunde fecisset.

§. 25. Id saltim nostra ætate vetustæ illius sententiæ Patroni explicent mihi velim, cur ex eodem parente prognatorum unus variolis laboret, reliquis sine exanthematibus vel febricitantibus vel etiam bene valentibus? Cur vice versa plures decumbant variolis, uno vel febricitante vel bene valente? aut quod magis mirandum foret, gemellorum unus variolis laboret, altero salvo permanente? Dicant mihi quæso ex fictitia hypothesi, cur unus vel una plus una, secunda scilicet & tertia vice, quod multoties observavi, variolis affligi possit. Dicant denique quomodo nonnulli, qui per totum vitæ decursum a variolarum contagio liberi permanserunt, in extrema demum senecta, quod nuper vidi, corripiantur iisdem? In quibus quæso ductibus, tubulis, meatibus, vel venarum & vasorum anfractibus veluti latibulis delituisse putandum fermentum illud in utero susceptum, & per tantam annorum seriem a nullis febribus, vel alio morbo, a nulla tempestate, a nullis cibis, a nullis medicamentis etiam fortissimis & volatilibus, per circulationis leges, angustissimos machinæ humanæ ductus & poros permeantibus extricandum vel eliminandum?

§. 26. Ex causis itaque citatis per menses vernos & æstivos variolæ benignæ cum symptomatibus consuetis & benignis eveniebant, nisi fortassis error individuus diætæ uni vel alteri maligniores redderet. Quo pacto puella quædam satis bella & sana, dum cerevisiam recentem non satis defæcatam largius biberet, variolis malignis & confluentibus correpta & convulsa moriebatur, convalescentibus reliquis omnibus, quotquot eodem tempore decumbebant: adaucta scilicet causa morbifica a fæcibus cerevisiæ recenti permixtis?

§. 27. Autumnalibus vero mensibus in tempestate tepida & humida diutius continuata, frugum Cerealium (quarum equidem maximam abundantiam ex hortis suburbanis, queis hæc urbs veluti densa & ampla quadam sylva cingitur, annis fertilioribus colligere solemus) usu abundantiori & iterato plurimis periculosiores nec paucis lethales eveniebant.

§. 28. Jam præter symptomata ab aliis recensita diarrhœam, salivationem, phrenitidem & alia, frequenter notabantur pandiculationes, sternutationes, stridor dentium, angina, vellicationes labiorum & narium. Ex his stridor dentium motibus convulsivis accensendus, periculosus, non tamen omnibus æque lethalis erat. Sed periculosior angina, ipsi etiam *Avicennæ* loco citato dudum suspecta, a variolis fauces & pectora obsidentibus, tam deglutitionem, quam respirationem ipsam inhibentibus, sæpe sæpius omnimodam quasi suffocationem inferentibus. Ut hinc recte *Lommius*, *in observationibus Medicinalibus* pag. m. 295. *Quisquis huic malo succumbit fere, tanquam ex angina præfocatus moritur*. Ingenue fateor me huic malo postquam radices egerat, hactenus non-

nondum mederi potuisse, quanquam a phrenitide, diarrhœa pluribusque phænomenis (a scriptoribus pro perniciosis habitis) vexatos, feliciter cum Deo liberaverim. Id tamen silentio non prætereundum, me certo habere persuasum, posse tale symptoma potu calido præcaveri: Cum neminem decocta vel alium potum calidum nec non juscula avenacea &c. absorbentem, licet linguam & fauces copiosæ variolæ obsiderent, angina correptum vel mortuum fuisse meminerim. Neque assiduæ vellicationes labiorum, & narium, ab ἀζ/ἐωρία διάσεως, perinde ut floccorum compilatio in adultis febribus malignis lethaliter decumbentibus deducendæ, periculo vocabant.

§. 29. Revalescentibus præter moderatum caloris regimen & victum tenuem, pulveres bezoardicos Sennerti, Wedelii, epilepticum Marchionis, vel ex antimonio diaphoretico, corn. cerv. philosophice calcinato, unicornu vero philosophico, perlis, coralliis, conchis præparatis, nitro anodyno, pulv. anod. cordiali, camphora, lapide bezoar orientali, occidentali conflatos magis quam volatilia spirituosa &c. proficua fuisse vidi. Præprimis a solo dicti lapidis bezoar orientalis usu plurimos sine præsentia Medici ex voto a variolis liberatos fuisse multoties observavi. Incredibile profecto dictu, quam cito, & quam bene ab usu lapidis hujus omnia symptomata, convulsiones, anxietatem & alii eruptionis prodromi conquieverint, ipsis variolis egregio ægrotantium cum levamine erumpentibus Hinc non possum non mirari eos, qui pretiosum hunc lapidem, quem factitium putant, infra dignitatem nativorum verbi gr. lapidum cancrorum, concharum vel aliorum dejicere frustra laborant. Refragantibus quotidianis experimentis & Medicorum principum testimoniis, quorum plures, ut jam non laudem, ipsum equidem Perillustrem atque magnificum Dominum *Illmerum de & in Vvartenberg*, Consiliarium & Archiatrum Cæsareum & Regium &c. lapidem bezoar orientalem magni æstimare, atque agonizantibus & alterum pedem velut in tumulo habentibus, tanquam ultimum remedium non absque pereximio successu cum aliis exhibendum suadere *ex Decuriæ* III. *Ann.* I. *Observat.* LXVIII. *Ephemerid. German.* pluribus elucescit. Præterea decoctum euporiston ex Corn. Cerv. raspat. glycyrrhiza, scorzoner. passulis min. hordeo, lentibus nec non emulsiones & potiones bezoardicas cordiales vel expellentibus vel temperantibus pro re nata variatas, instillatis tenui potui mixturis ex tinc. papaver. rœhad. non acidulata, clysso antim. sulphurat. spiritu nitri dulcis &c. multum profuisse notavi. Neque balsamica & bezoardica media, verbi causa tinctura prophylactica m. d. (quam præservandi fine tam in Hafniensibus anno 1689. quam nostratibus utilem deprehendi) ess. myrrh. balsam. mixt. simpl. successu carebant.

§. 30. Nonnulli denique, postquam a malignitate variolarum prorsus liberati quidem videbantur, vel a materia morbifica non penitus eliminata, vel ab aëris injuriis, vel diæta neglecta, vel alia causa procatarctica nescio qua levissima, periculosis, imo lethalibus affectibus aliis denuo corripiebantur. Quod licet nonnullis prædicebatur, tantum tamen aberat, ut haberetur fides, donec propriis exemplis confirmarent *Hippocratis lib.* 2. *aphorism.* 12. *Morborum reliquias, quæ a crisi supersunt, recidivos morbos parere*. Plurimos hoc pacto tussis contumacissima, vomitu quandoque comitata, vexabat, febre lenta simul afflictos, qui multis pectoralibus, diluentibus, humectantibus, nervinis, balsamicis & laxativis curari vix poterant. Aliis abdomen intumescebat, facie inflata, infra caput macie conspicua, quasi rachitide laborantibus. Taceo tumorem pedum, scabiem tam siccam quam humidam, tineam variaque ulcera, quibus affligebantur alii. Quorum quidem plurimis siquidem vires mediocres suppetebant, laxativa iterata, ex resina jalappæ cum spiritu appropriato decenter soluta, cinnabari nativa, antimonio diaphoretico, confect. alkermes, syrup. rof. vel violar. &c. & balnea ex herbis siderit. conyz. tabac. saponar. origan. serpill. flor. chamæm. ocul. popul. &c. instar anchoræ sacræ subveniebant. Reliquos tabes sensim consumebat.

§. 31. Cæterum nec tempore hyemali imminente cessantem variolarum luem, sed satis licenter vagantem, ne limites epistolaris dissertationis digrediar, alia occasione plenius delineandam reservo.

§. 32. Has vero observationes ad Te deferre persuasit, tam non obscura tua in me benevolentia, quam peracre tuum in his judicium. Demonstrasti enim te tritas habere manus notandis ejusmodi observationibus & consuetudine legendi. Singularem vero tam benevolentiam nisi exosculAret,

larer, ferus essem, dum tot Illustribus atque Excellentissimis Viris in Cæsareo-Leopoldina naturæ curiosorum Academia me quoque Collegam forte indignum adscribere non sis dedignatus. Stabat quidem sententia Cydoniologiam ad normam & formam Academiæ nostræ tractatam publicæ luci nunc exponere; Enim vero postquam Excellentissimum *D. D. Georg. Sebast. Jungium*, *Aulæ Cæsareæ Medicum*, Tractatum de Cydoniis Viennæ impressum (nuspiam a me visum) conscripsisse, honoratissimæ Tuæ literæ d. 9. Decembris anni proxime finiti ad me datæ pluribus dixere, mentem mutavi, ipsasque schedulas, in quibus hujus pomi virtutes & usus sane insignes rudi quasi penicillo delineaveram, abjeci, ne fortassis Iliada post Homerum scribere putarer. Interim observantiæ ergo, quam Tuo nomini debeo, hoc qualecunque praxeos clinicæ specimen gratique animi mei symbolum exhibere volui, debui, quod ut æqui bonique accipere velis, est quod summopere contendo.

Apollodorus.

Scribebam Mulhusæ Imperialis d. 25. Januarii, Anno Christi 1701.

Constitutio Epidemica Tubingensis Anni 1701.

D. D.

RUDOLPHI JACOBI CAMERARII.

QUanquam de raris & epidemiis verum forte sit illud Galeni, se observandi morbos occasionem præ Hippocrate habuisse commodiorem, cum unus Romæ vicus plures habuerit incolas, quam integra urbs Græciæ, atque adeo ex tantis urbibus, uti & e castris, historia hujus anni epidemica plurimum sibi promittat, non tamen parva negligenda putem, sed & ex talium particularium collectione formandum aliquid universale; imo juvat nosse, quibus satis diversa loca ex diversis causis in pace aut in bello fuerint exercita, ut pateat, quid universale anni vel particulare loci fuerit. Decimus per Dei gratiam completur annus, a quo Tubingam liberam reliqui dysenteria, quæ cum per tres annos prioris sæculi octuagesimum nonum, nonagesimum, nonagesimum primum, belli injuriis alias graves, ab æstate in autumnum epidemia fuisset grassata, tum more etiam epidemico requievit, ut cum interim fama publicaret ipecacuanam novum antidysentericum, eo hactenus opus nobis fuerit, nec experimentis ejus laudes comprobatæ; quibus tamen multum derogat, si verum, quod in novellis legi, pro Gallorum exercitu aliud novum remedium antidysentericum in Italiam fuisse mittendum. Nostram pacem sive illas inducias rupit nupera æstas, & alvi fluxus noviter urbi intulit. Quam prior illæ æstas, quæ ante decennium finem dysenteriæ tulit, sicco calore prævaluit duas præcedaneas, tam ultima hæc nupera omnes hactenus intermedias; quanquam illa nonagesimi tertii æstas, dysenteriæ apud nos non ferax, æstuosæ siccitatis testimonium habuerit in bonitate sui vini & frumenti. Recordor quoque anni nonagesimi noni, quod mense Junio satis etiam calido & sicco, diarrhœas quasdam concitarit, & metum mali gravius invalituri jam tum incusserit, sed in herba velut suffocatum malum brevi evanuit, quanquam & illa æstas tulerit vinum & frumentum bonum, calidæ temperiei fructus. Quæ itaque & qualis fuerit labentis hujus anni æstas, notoria quidem, determinanda tamen. Primo enim frigida veris constitutio, diu nimis durans, & ad finem usque Aprilis se extendens; nec Majum sivit incalescere, sub inconstante adhuc aëre, nisi versus finem; abhinc autem invaluit æstuosa temperies, an potius intemperies: audiebantur passim tristes novellæ de calamitatibus gravissimarum tempestatum, quæ per Dei gratiam super capita nostra transierunt fere innoxiæ; raræ parcæque pluviæ siccitatem contemperare non valebant, usque dum finis Augusti aliquale frigus ferret, novam autem denuo subsequam æstatem terminaret pruinosus sub finem September, prævalente hactenus siccitate. Astra qui volet, his applicabit & determinabit ex ephemeridibus. Respondit istis, post tardam utique germinationem, contra spem bona & messis & vindemia; etenim uvas ab immatura putredine, quam minabantur plurium acinorum hospites vermiculi quo minus latius serperet; cohibuit illa siccitas. Poma autem & pyra verminosa pleraque præcociter ceciderant nec diu asservari potuerunt, in putredinem nimis proclivia, ne de fagorum foliis gallarum extraordinaria copia obsitis, de brassica ab erucis depasta, &c. dicam. Prius vero & ex vicino quodam vaccarum grege (salvo no-

nostro) hydrops pectoris multas abstulerat, & anserum juniorum strages aliquibus locis tanta fuerat, ut præ fœtore sepeliri desuerint. Hæc igitur æstas iterum inter nos alvum fluere fecit; primi qui laborare cœperunt, erant infantes, mense statim Junio, plures sequenti Julio, quo etiam adultos (non tamen ex illis diætæ erroribus famosos) invasit diarrhœa quædam torminosa, acuta, imo cum vomitibus spasmoque surarum, cholera. Tandem rari in urbe dysenteriæ, non ita malignæ, casus, frequentiores ex pagis aliisque locis audiebantur, nec tamen ullus illorum fluxuum, uti quidem minitari videbantur, nimis apud nos invaluit, nec stragem edidit; non desideratis nisi paucis infantibus. Insuper autumno in totum fat cito hic loci omnis lues requievit. Meæ tum curæ concreditis succurri, præter usum pulverum pannonici, antimonii daphoretici, gelatinæ cornu cervi siccæ, seminis plantaginis in congruis vehiculis, methodo in primis Mortoniana, successum secundante Deo, jungens corticem Peruvianum cum electuario diascordio per syrupos in bolos, vel ejus extractum cum nostro bezoardico aut theriaca cælesti in pilulas formando. Ultra illos alvi fluxus nil epidemii tulit æstas, nisi quod eodem tempore puerorum genæ communiter intumuerint, auditi quoque fuerint catarrhi æstivi, sive tusses plerunque siccæ, quibus addi possunt tres studiosi unius collegii, quorum unus hæmorrhagia narium enormi, alter hæmoptoe larga, tertius vomitu cruento sub idem tempus laborarunt. Hæc est nostra æstivi fluxus historia, quam propterea notare volui, ut conferri possit cum aliis, utpote spe fretus, fore vel tandem clariorem causam, cur non omnibus, sed certis annis fiant talium epidemiorum recursus.

Ejusdem Schediasma ad Historiam Epidemicam Anni 1702.

QUandoquidem adhuc super nos manet Dei benignitas, quam prioribus annis deprædicavi, quod pristinam epidemiorum morborum malitiam Tubingæ gravem represserit, nec sinat hucusque iterum invalescere; idcirco historiæ illorum pro hoc anno per modum appendicis tria solum breviter subjungam, quæ notari poterant.

Ante omnia inconstantiæ & anomaliæ, quæ per ultimam hyemem, uti & per duas priores fuit, non satis videntur respondere morbosi effectus. Major illa fuit, & omnino talis, ut sub ea sanitatem mortalium adeo bene sibi potuisse constare, sæpe admirationem moverit, dum pauci utique per urbem illo tempore ægrotarent, & malignorum epidemia plane exularet, eorum autem morborum, qui quadranti anni sunt congrui, nec magnus numerus, nec extraordinaria esset ferocia. Hoc est paradoxum, quod vexare possit & soleat practicos, sævire luem eandem sub diverso aëre, & silere ipsam sub tali, quem morbiferum accusaveras.

Quia vero morbosi effectus non statim ipso mense vel quadrante erumpere, sed sequenti demum succedere perhibentur, huc proin referri poterit, quod secundo notari meretur, scilicet utut interdum proprie epidemium in urbe nihil sit, sed sporadice multi ægrotent, certo tamen tempore plures ægros abripi, quam alio, per morbos diversos & dispersos. Tale fuit tempus vernum hujus anni sub finem Aprilis & principium Maji, quo personæ diu infirmæ, senes, viduæ, infantes, plures quam alias fuerunt abreptæ. Quomodo singulorum ita fata concurrant, vel in quantum debilitas eorum non ferendo conveniat, facilius est determinatu in thesi, quam hypothesi.

Tertio, quæ de fluxibus alvi mediocritatem adhuc servantibus per æstatem ad annum præteritum notavi, huc repeti possunt pro hoc anno; nam pariter cum æstate redeuntes non invaluerunt ultra gradum pristinum. Illud modo addam, aliunde ad nos advectum fuisse quid mali gravioris. Inter reduces ex castris ad Landavium, qui febre tertiana & diarrhœa laborarunt unus ex civibus sub finem obsidionis sibi & Philisburgi non nisi per diem unum & alterum commoratus vix domum attingeret post medium Septembris, cum dysenteria dejiceretur atroci. Hæc uti per contagium hausta fuisse videtur, quia non tam errores in diæta commissos novit, quam conceptum inter infectos horrorem ipse accusat; ita domi etiam se diffudit ad plures, observans quidem fatalem illum morem, quo certæ solum personæ solent corripi, salvis aliis: Nam conjux omnium sordium injuriis exposita mansit intacta, conjugis autem soror ipso die septimo a decubitu viri completo dejecta fuit, & die sequente filiolus trimulus sedes torminose cruentas frequentare cœpit; evasit tamen illa triga feliciter, & perstitit hanc intra domum lues. Multo autem

autem gravior fuit hujus viri dysenteria peregre allata, quam ulla per urbem sponte oborta, non solum duratione in tertiam septimanam & dejectionum nimis citata frequentia, sed excreti diu sinceri cruoris, dein non muci, verum flavo-viridis liquaminis, copia perquam magna, stipata etiam symptomatum molestissima vehementia, præter oppressionem præcordialem, tormina, tenesmum, in primis dysuria & tantum non jugi singultu, de quibus ultra decem dies & præ reliquis majores audiebantur ægri querelæ. Cum die sexto, quo demum post tentata domi varia consuli cœptum, ut & diebus sequentibus nullæ distingui possent remissionum & exacerbationum vicissitudines, & urina omnis rubedinis expers, flava & clara, sed turbata admodum facilis, offerretur, paucis cum non tam febris (nec aphthæ unquam nec deliria supervenerunt) quam fluxus & vires urgere viderentur; æger item a meridie per vesperam sumptas ana duas corticis Peruviani & electuarii diascordii drachmas, ut ingratam sibi formulam, porro nausearet, inde purioris cruoris copiam citari prætendens. Itaque pro nocte primum medicam narcotici dosin extractis corticis, tormentillæ & bezoardico addere consultum videbatur, & ob bonum effectum continuare alternatim tales pilulas & emulsiones ex semine papaveris albi, plantaginis, amygdalarum; in congruo vehiculo, edulcoratas cum absorbentibus & pulvere anodino, semper ita dosi nocturnæ reservando vim opiati. Per dies vero suis horis dabantur quater scrupuli pulveris ex unicornu fossili, coralliis, semine plantaginis, priapo cervi, dente hyppopotami, pannonico, itidem in consimili vehiculo; Quibus tandem accesserunt datæ subin guttæ balsami Peruviani cum cocleari syruporum papaveris erratici, rosarum rubrarum, symphiti, & electuarium temperatum cordiale stomachicum. Dubia movit potus, cum ab aqua cieri alvum, a vino æstum prætenderet æger; Videbatur ergo medium tenendum, concesso modico vino vetere pro pastu, etiam ob languorem & anorexiam perparco, extra id tempus præscripto decocto ex rasura cornu cervi, mastiche, & cinnamomo. Serum lactis commendatum nescio cur cito nauseavit æger, multum gelatinæ cornu cervi hausit solutæ in vario vehiculo calido. Externa scrobiculo cordis, sedi, membro, roboris & linimenti ergo admota, & cætera prolixius recensere opus non fuerit. Illud addendum, dysenteriam fœminæ cruore multo, magnis torminibus, ad usque deliquia, non impediisse tamen, quo minus die quarto, stato utique tempore, venirent menses, & durarent aliquandiu, citius tamen finiri, quibus etiam id dandum videbatur, ut interim parcius insisteretur usui ischæmorum.

Quam in ephemeridibus meteorologicis Tubingensibus olim exhibui tabulam motuum mercurialium per triennium, eam ulterius ad præsens tempus continuatam, perque annos adeo plusquam octodecim, extensam, quia brevis est, publice hic propono, dum ephemerides ipsæ tot annorum domi latent prolixiores. Observationes quidem circa experimentum Torricellianum fuerunt inscriptæ alicubi difficiles nugæ; habuerunt tamen suos vindices. Transeat, aut maneat liberum, quorumcunque judicium: meam ego tabulam illis modo destinavi, qui nihil temere prætermittentes etiam perpetuo tali mobili delectantur, utuntur. Horum non modo curiositas cum propriis conferre alienas amabit observationes, verum etiam sagacitas per earum sylvam venabitur prædam, aut scrutabitur vias, quas in meteorologia non minus ac in epidemia occulit natura. Ne asymbolus ipse sim, excerpam unum alterumque casum, cui applicari possint, quæ in tabula exhibentur stationes. Si primus monuero, sermonem adhuc esse de uno eodemque barometro illo simplici, cui scalam admotam fuisse olim monui minutorum decem, qualium palmo Romano dat P. Lana; illam hac vice subdivisi in gradus viginti, ut evitarem numerorum fractiones. Sic omnium suprema statio & altitudo mercurii designatur per seminuta 20. medium scalæ habet 10. imum 60.

Horum sive decem palvi minutorum, sive viginti scalæ graduum varietate absolvuntur motus mercurii intra tubum; quibus extra respondent motus aëris tanti & tales, ac per hos annos contigisse meminimus, magna copia & differentia. Variant anni, interdum nec ad summum nec ad imum scalæ deducunt mercurium; variant menses interdum diu quasi in eodem tenent ipsum, sub exigua motuum differentia, alias intra paucos dies fit lapsus a summo ad imum, aut ascensus ab hoc ad illud. Itaque si cui libuerit comparare annos annorumque partes inter se, habebit, in quo se exer-

exerceat; occurret autem ipsi communius hyeme gradus supremus, interdum quoque autumno, rarius primo vere, nunquam æstate. Quibus autem mensibus supremus, iisdem quoque infimus: sic æstivis neuter. Adeoque differentia illa motuum maxima decem, novem minutorum est hyberna: autumnalis nunquam minor quinque minutis, sæpe fuit major: His æstiva nunquam major, sæpe minor. Dantur autem menses omnium anni partium, quibus non nisi trium min. est differentia: uti dantur interdum dies, quibus quasi suorum motuum dememinisse videtur mercurius, hærens diu in eodem.

Sed ad ea, quæ promisi, specialia. *Diluvium tempestuosum* anno 1702. ad d. 13. Jul. de quo in E. N. C. 3. 7. 137. non fuit cum illa mensis statione humili, quam exhibet tabula, sed cum medio scalæ. Præcesserat descensus non nisi per gradum unum; plane non pro ratione talis ac tantæ exonerationis, tam venientis, quam finientis & factæ. Bili fluxus, quorum omen illud tunc metuebatur, irruerunt utique nimis heu graves, transierunt tamen Dei gratia; quæ vel tandem plene ipsos compescat! Nondum quippe cessant. Nam nupero demum Augusto hujus anni 1710. noviter fuit præceps vallium nostrarum inundatio; iterum non cum humilitate, quanta solet esse cum talibus exonerationibus aëris hybernis, sed cum gradu modo scalæ sexto.

Ominosum quoque inter alia nimis multa tristia signa videbatur *fulmen extraordinarium*, cum nocte præcise media inter ultimum Decembris Ann. 1702. & primum Januarii Ann. 1703. ad sonum fere duodecimæ graviter detonaret vetus, aut intonaret novus annus: Utique tristis recordationis. Tulerat serus & ultimus vesper lapsum ad imum illud scalæ, quod in tabula, sub austrino, laxo & humido aëre. Mensis diu tunc humilis mercurius, imo quod non alias factum, descendit adhuc infra illud scalæ imum: Ut non nisi illa vice differentia motuum fieret major decem minutis. Cito, ejusdem enim quippe Januarii sub finem, conspicuus iterum fuit in altiore gradu illo, quem tabula exhibet. Nescio, num ad causas vel signa fatorum talium spectet, quod singulare tunc videbatur spectaculum: Mars accedens ad vicinos Saturnum & Jovem; hoc subinnuisse modo sufficiat.

Anno 1705. ad gradum scalæ, quem tabula offert, sextum cecidit Majo mense *intempestiva nix*; nobis quidem pluvia, vicinis autem alpibus utique nix copiosa. Scribebatur tunc ex provinciis Germaniæ septentrionalioribus, gravem pati arbores calamitatem, præ nivis mole avulsos vel grandes tiliarum ramos: Ad alpes nostras multa nive tectæ & pressæ segetes & vinearum frondes, manserunt tamen in salvo, post paucos dies resurgebant & lætæ virebant; retardata modo, non, uti alias a pruinis, læsa fuit germinatio. Successit brevi, sc. nivi diei 25. aliud die 29. meteorum, cum jam supremam mensis stationem occupasset mercurius, sub aëre nondum quieto, dejiciebat enim granedulæ copiam, apriliformis.

Ex An. 1706. *Eclipsis Solis* memorabilis fuit, neque cum suprema, neque cum infima Maji mensis statione, sed cum media: Et quod sub eclipsi solari partiali, magna tamen, An. 1699. in E. N. C. 3. 7. 88. annotavi, de barometri nulla prorsus facta mutatione, per omne illud obscurationis tempus, idem sub totali nobis & annulari pariter omnino se habuit. Stetit mercurius obscuro illo tempore, quasi crepusculo, fixus, plane invariatus, ne pili latitudine vel dimissus, vel elevatus, utut thermometri fide aër bene refrigeraretur. Vesperi autem comparuit per quartam minuti partem humilior: Tunc nubes pomeridianas, quidem difflarat eurus, sequens mane tamen tulit pluviam, & serus vesper signum gratiæ, iridem, cum altior jam ac ante eclipsin esset mercurius.

Annorum 1707. & 1708. *hyemes austrinæ* non tulerunt consuetam altitudinem. Januarius 1708. vernus potius, quam hybernus; quo in pratis colchicum, mezereon in silvis floruerunt. Et insolita tamen illius temporis lenitas & temperies docente thermometro fuisset nobis per æstatem summa rigiditas. Nunquam illo mense altus mercurius, vix semel, nec diu, venit ac stetit ultra scalæ medium, plerunque multum infra ipsum. Cum in imo hæreret per decimum & sequentes dies, mirum non fuit cum aëre turbulento, sed satis quieto, grato, apud nos, post nebulam aut flavedinem vel rubedinem matutinam, tunc frequentem, non pluviosus, sed vel serenus vel nubilus solisque radiis alternans. Alibi forsan se exoneravit. Die illius Januarii 20. & seqq. cum perturbaret aërem ventorum vis, & ferret fulgura, irides, pluvias, mercurius quidem descenderat, sed non eo usque. Interim passim quoque scribitur alium-

aliunde, visa meteora varia, facta diluvia, delapsos ignes, &c. Communiter autem, ex septentrione, esse potius ver, quam hyemem. Prægressus December 1707. fuerat non minus & mercurii motu apriliformis, differentiam suam quatuor minutorum absolvens vel viginti quatuor horarum spatio, a nive ad ejus solutionem: Nec ad imum, nec ad summum scalæ, ut alias hyeme solet, unquam pertigit.

Anno 1709. Januarii *hyems sine pari*, sive gelu extraordinarie longum & magnum, non obstitit, quo minus caderet mercurius, scilicet ad venturam opportune nivem, tegmentum segeti. Certe per diem duodecimum & tres sequentes bene humilis, etiam post nivem adhuc, sub aere sereno, constanter gelido: Atqui media æstate communiter illa statio solet esse tempestuosa. Non nisi uno minuto humilior stetit die quinto, ante gelu illud, qui tamen fuerat toto cœlo diversus, scilicet austrinus, laxus, pluvius, quem rigor venti nocturnus strinxit & mutavit in plane alium; tunc enim nix & gelu hyemis illius acerrimæ principium. Hinc decimo sexto motus per scalam sursum, nondum tamen ad summum: quo pertigit demum die decimo nono serenato post nebulas constanter aëre. Tales tunc dies quatuor, inter quos unus ex frigidissimis totius mensis, & per quos tamen descensus duorum minutorum. Cum vero intra breve tempus per tria minuta fieret ulterior lapsus ad scalæ medium, tunc alia venit nix, & comparuit ad vesperam pruina murorum; Hinc molestissimi rigoris vel tandem aliqua relaxatio. Fuit, siquidem Astrologos audire lubet, prævia laxitas austrina sub oppositione Martis & Solis. Superveniens oppositio Saturni & Mercurii dedit principium hyemis per stringentem euroboream. Finem fecit oppositio Saturni & Veneris cum PL. & aliis ad diem Pauli. Supremam interim mensis stationem & inclementiam: fuisse non sub istis, sed sub quadrato Jovis & Solis, mirum forte cuipiam videri posset,

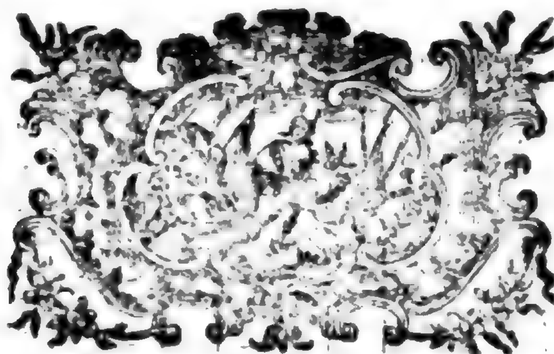
Sic utique visum quondam fuit *M. Slutero*, occupato in dextra applicatione principiorum *W. Cokii* ad constitutionem meteorologicam anni 1695. ubi tractat inter bene multa notatu digna quæstionem: cur calefaciens alias quadratum Jovis & Solis die sexto Decembris forte gelu tulerit? Transeat hic examen rationum, hoc solum addam. Ante seculum *Helis. Roeslinum* in d. navig. Septentr. (laudato Belgis libello) de hoc paradoxo jam monuisse Astrologos. Scilicet hybernum gelu a Saturni configuratione cum aliquo planeta fuisse mitigatum. Contra, Solem, Jovem, Martem, Mercurium tunc configuratos intendisse. Exemplis annorum 1608. 1609. Quo ipso simul innuitur alterum Sluteri dubium, quod scilicet conjunctio Saturni & Solis uno anno liquationem, altero gelu tulerit. Etenim d. 18. Dec. 94. sub illa intensum frigus: anno 95. d. 8. Januar. sub conjunctione Martis & Solis liquatio, ad imum scalæ. d. 13. Januar. post conjunctionem Saturni & Mercurii gelu fuit, ad supremam mensis stationem; Et ad analogiam cum aspectibus & meteoris Jan. anno 1709. Cæterum, priores illæ hyemes austrinæ uti videbantur fovere pestem Polonicam, ita succedens borealis eadem sperabatur extinctura: Et erat utique silentium aliquandiu; verum enim vero tristia porro leguntur in novellis publicis. Opponam adhuc illi gelu *æstum*, quem substituimus per dies Julii anno 1707. quatuor, scilicet die 19. 20. 21. 22. insolitum; non tamen cum humili mercurio, nec cum magna motuum differentia, sed a supremo hujus mensis, & communiter æstatis gradu, a nebula per serenitatem extreme calidam ad tempestatem nocturnam, sensim facto descensu, non nisi per quatuor gradus, nec infra scalæ medium. Interim, qui primo die aspiraret adhuc aër lenis, dispellens nubeculas (quæ quidem solet esse gratia *Etesiarum*, sive euroboreæ & euri, pomeridianum aërem temperantium) emanebat prorsus, ne auræ quidem appulsus sentiebatur, urgebat autem calor, quantum thermometri testimonio ab illo tempore nullus annorum sequentium tulit. Hæc, ut dixi ad tempestatem; cui cum succederent ulteriores binis diebus sequentibus, & obtineret insignis temperati jam, imo refrigerati, aëris inconstantia, tunc quod siccus calor non potuit, procuravit laxa humiditas, scilicet descensum ulteriorem, ut differentia tamen stationum sub tam diverso aëre fieret octo tantum graduum. Si cui libeat recurrere ad ephemerides illius temporis astrologicas, inveniet Jovem apud Martem, & aspectus forsitan pro etesiis quoque & subsequa inconstantia.

Cum reviderem tabulam, offendi, quod æstate rarum, *scalæ imum* ipso *Julio* anni 1703. Itaque recurrens ad Ephemerides, depre-

deprehendo lapsum per quatuor minuta factum intra 24. horas, & mox reascensum intra horas non plures, per quinque minuta, die mensis sexto, sub aëre non calido, cum pluviæ copia ventique impetu. Flabat ille ex plaga a meridie ad occasum, versus quam nobis situs est *Lacus Podamicus*. Atqui hic ipse tum dicebatur intumuisse ultra modum. An perturbatus appulsu hostis viciniæ graviter minacis?

Video etiam, quod vix alias factum, *Decembri non* stetisse *humilem mercurium*, sed tenuisse octavum scalæ gradum anno eodem 1703. Inspicienti autem ephemerides occurrit illa statio die Decembris octavo nubilo, inconstanti, ventoso. *Tempestas* horrenda cum fulg. ton. vi venti insolita, vix sine terræ motu fuisse credita, quæ in *Anglia*, *Belgio*, & *ad mare Balticum* valde sæviit, & ruinam multis intentavit vel intulit, scribebatur tunc nocte inter 7. & 8. Decemb. incepisse ex SW. & durasse ad meridiem octavi; qui turbulentus, ut dictum, apud nos, non tamen tempestuosus, transiit de cætero sine damnis. Cur sub tali aëre non humilior mercurius? An medius inter oppositiones & post conjunctiones trigonus id non permisit? (illa vero videris apud Astronomos) Certe a NL. tunc ecliptico properavit ad supremam, quæ in tabula fixit stationem intra triduum.

Denique finem his impositurо ad manus venit *la connoissance des temps*, quam Gallica scientiarum Academia publicari facit, ubi de anno 1708. scribitur, supremam per ipsum elevationem mercurii fuisse observatam *d.* 17. *Novembr.* 28. poll. 1. lin. $\frac{1}{4}$ *infimam d.* 10. *Januarii* 26. poll. 9. lin. $\frac{1}{3}$ Hæc plane conveniunt cum observationibus meis: Etenim scalæ meæ gradus decimus octavus, qui in tabula ad annum 1708. Novembri respondet, etiam non fuit per hunc annum, nisi mane istius diei 17. quo longam nebulam excepit serenitas: Frigidum utique fuit illud mane, minus tamen, quam sequens, quod habuit mercurium tribus jam gradibus inferiorem. Alterum huic oppositum, ex Januario ejusdem anni, est illud ipsum scalæ imum, de quo supra, ad hyemem austrinam, quod mirabar fuisse sine aëris turbulentia. In quo itaque subsisto; Ad occasionem quamcunque aliam reservans plura.

Tabula Motuum Mercurialium, sive Stationes Barometri supremæ & infimæ.

	1691	1692	1693	1694	1695	1696	1697	1698	1699	1700	1701	1702	1703	1704	1705	1706	1707	1708	1709	1710
Januarius		20 2	20 10	19 6	16 1	20 4	18 4	14 0	20 0	20 0	14 2	18 0	18 0	16 0	18 6	16 10	16 8	12 0	18 2	16 0
Februarius		14 1	19 4	19 10	18 4	18 4	16 0	16 6	16 4	14 2	16 2	10 2	10 2	18 2	19 0	16 4	14 8	16 2	16 2	16 8
Martius		15 2	14 2	15 5	14 4	14 0	18 0	16 8	17 0	18 6	12 0	16 4	16 6	12 2	18 0	16 6	16 6	12 2	14 4	14 0
Aprilis		14 2	12 0	15 6	10 3	14 5	14 5	12 4	14 0	16 2	14 4		14 2	14 4	16 2	14 4	14 0	12 2	14 4	14 2
Majus		13 4	12 4	12 5	13 4	16 7	14 8	14 6	14 5	14 5	14 6		14 4	12 5	14 6	14 4	12 6	14 4	12 4	16 6
Junius		12 5	13 6	13 8	16 6	15 5	14 4	15 8	16 4	14 4	16 8	12 6	14 6	14 4	14 4	14 6	14 6	12 4	14 6	14 8
Julius	13 7	13 5	15 8	14 7	13 8	14 6	14 7	14 8	14 6	16 8	14 4	12 6	14 0	14 6	14 7	14 8	14 6	14 6	14 6	14 6
Augustus	14 9	13 6	13 6	12 7	16 6	16 8	16 7	14 6	15 8	14 8	16 6	14 4	12 6	14 8	14 6	14 8	12 2	14 6	16 8	14 6
September	16 8	16 6	15 4	15 4	12 4	17 2	14 4	14 6	16 6	14 8	16 12	14 4	14 2	13 2	16 2	16 4	14 4	14 4	16 6	16 6
October	15 9	15 6	17 4	16 0	19 6	14 4	18 5	10 0	16 5	14 5	18 6	16 0	14 2	18 6	14 4	14 6	14 0	14 4	16 2	
November	15 0	14 4	15 4	14 0	16 11	10 0	16 0	15 2	20 0	20 0	18 2	16 0	18 4	16 2	16 6	14 0	18 4	18 4	18 6	
December	18 7	20 2	18 0	19 5	14 2	18 4	14 8	18 2	20 0	19 6	16 6	16 0	19 8	18 2	1 0	18 0	12 4	14 2	18 0	

De frigore hyemali Anni MDCCIX.

FRigoris vehementia, quæ Anni 1709. principium memorabile reddidit, digna est habita, quæ curiosorum consideratio-nem eruditam subeat, quos inter præcipue Exc. D. Jo. Guilielmus Bajerus, in Ill. Noricorum Universitate Altdorfina Professor publicus in dissertatione d. 15. Februarii edita causam ejus exposuit; & celeberrimus D. Bernardinus Ramazzinus in Antenoreo Lyceo primarius practicæ Medicinæ Professor in oratione die 13. Maji anni prædicti publice habita, præter causas, in effectus etiam morbiferos algidissimæ hujus constitutionis inquirere voluit. Horum itaque propria verba Lectoris in gratiam, cum paucorum in manus Opuscula devenerint, Historiæ nostræ epidemicæ subjicere libuit.

D. Joannes Guiliemus Bajerus.

§. 1. FRigoris illius post hominum memoriam maximi, quod mense proximo per Europam sæviit, rationes breviter evoluturi, merito præmittimus recensionem quorundam phænomenorum tam antecedentium, quam durante ejus vi in aëre terraque nostra observatorum, unde totius rei cognitio facile ducitur.

§. 2. Erant jam tum Decembris dies plurimi gelidi satis ac nivosi, terra frigore tam alte constricta, ut currus onustos superficie sua ferret; neque omnino solvebatur, tametsi per intervalla tepidi venti aërem agitarent, & post Calendas Januarias ad nonas usque pluvia tempestas impenderet,

§. 3. Ipso nonarum die, cum aquis nivalibus pluviisque telluris facies undique maderet, (latente tamen adhuc subtus glacie) circa vesperam demum quammaxime humidam, ventus orientalis spirare primum leniter, sed provecta nocte vehementius, cœpit; post quem sub auroram statim terra omnis nive & pruina visa est obriguisse.

§. 4. Ventum hunc, per sequens biduum & ultra cum assiduo frigoris incremento, sed diverso impetu continuatum, paulo antea Mercurii in barometro per plures gradus ascensio subita prænunciavit, cum prius ad vesperam usque diei v. Jan. multum infra mediocritatem lapsus esset.

§. 5. Thermometrorum ex adverso liquores subinde majores frigoris gradus notabant ad medium usque Januarium; quo cum ad tantam vehementiam gelu processisset, quantam in nostris regionibus vix attingere posse credebatur, circa diem XVIII. observatum est remisisse paululum, sed non diu, neque constanter: quandoquidem & per brevia intervalla rursus crevit, decrevitque, & diei XXIII. tempore matutino majorem quam antea unquam vim in nostris thermoscopiis ostendit, post meridiem autem notabiliter defecit.

§. 6. Mercurius interim in barometro alterno ascensu descensuque ventorum potius, elaterem aëris variantium, vicissitudines indicabat, quam frigoris incrementa & decrementa; nobis quidem haud mirantibus, qui pridem noveramus, & calorem & frigus, & serenitatem & perturbationem cœli cum diverso elateris aërii statu per accidens saltem conjungi: tametsi vulgo ista qualitatum aëris temperatio barometrorum scalis pro regula consueverit adscribi.

§. 7. Quemadmodum igitur istas barometri mutationes, utpote parum ad hoc negotium conferentes, sigillatim exponere supersedemus; ita nec operæ pretium fore arbitramur gradus thermometrorum hic enumerare, qui diversi sine dubio sunt non solum in diversis machinarum generibus, (unde eodem tempore v. gr. Hamburgi liquor a gr. 60. ad 86. ascendisse, Francofurti ad gr. 21. descendisse, in diariis publicis memoratur) sed diversi quoque in singulis speciebus, pro diversitate scalarum, liquorum, variaque altitudine & amplitudine vitrorum. Quale facile conjicimus, neminem ex hujusmodi recensione animo percepturum quid res sit, nisi qui vel thermometra nostra oculis usurparit, vel prolixam eorum legerit descriptionem.

§. 8. Cætera licet eandem ob rationem, ex observatis Berolinensium, Francofurtensium, Dantiscanorum, Hamburgensium, Rostochiensium, Stetinensium, aliisque, quorum copiam diaria publica fecerunt, colligi satis tuto non possit, ubinam locorum maxime frigus dominatum fuerit, quique gradus diversis locis intercesserint; tamen hæc certa & notatu digna sunt, quod 1. (eadem nocte universam Germaniam invaserit gelu,) 2. eadem proportione ubivis creverit decreveritque, 3. (ad supremum ubique culmen, pro climatis ratione, & ultra quam putabatur, pervenerit,) 4. calidiores Europæ in tractus, Galliam & Italiam, simili cum rigore penetrarit, quin

etiam, incredibile dictu, ipsas thermas Aquisgranenses congelarit.

§. 9. Nec præterire possum, quin memorem, frigus decrescente lunari lumine invaluisse, & biduo ante plenilunium maxime remisisse, secus ac vulgo creditur fieri. Quin & cæterorum aspectus planetarum tanti non erant, ut exinde talem effectum ominarentur Astrologorum regulæ: nisi dicere velis conjunctionem Jovis, Saturni, & Veneris, quæ die VII. Jan. contigit, biduo antequam fieret, istam mutationem aëri intulisse. Sed nec desunt calendariorum artifices, qui Jovem beneficum hyemis istius præsidem declararent, & hinc Januario mensi insignem frigoris temperaturam promitterent.

§. 10. Jam vero ut ad causas eventus hujus inexpectati accedamus, e modo dictis patet facile, quam debile, imo nullum subsidium ab Astrologia sit sperandum. Quare missis ambagibus originem memorati frigoris dicimus a vento orientali præcedenti (vid. *Phæn. III.*) hujus autem occasionem ab impedito aeris nostri, per priorum dierum turbulentam tempestatem, elatere, de quo *Phæn.* II. & V. loquuntur. Etenim cum venti tepidi humidique d. IV. V. Jan. leniter spirantes tenuiorem fecissent aërem regionum planarum illo, qui silvosis montibus, nive & glacie rigentibus (Boemicos intelligo, Carpathiosque) imminebat, fieri non poterat, quin sublato sic aeris utriusque æquilibrio, hic in istum gravis irrueret, advectisque secum spiculis glacialibus totum impleret. Ita vero & illi vapores, qui prius atmosphæram nostram confertim occuparant, excusso calore modico simul in pruinas abierunt, & aquam in superficie telluris fluentem pariter suo attactu congelarunt. Namque ipsum terræ solum jam tunc priore a frigore jacuisse constrictum, *Phæn.* I. observavimus.

§. 11. Quid vero sic cœlo soloque juxta gravi ad consummatum frigus deerat; quidve poterat impedire, quo minus ille ventus orientalis, æqualem per Germaniam flatum aëris ostendens (quod relationes publicæ docebant) eadem nocte eam totam pervaserit, & per aliquot dies continuatus, contiguo nostris tractibus aëri similem rigorem longe lateque induceret? quo facto, etiam venti australes & occidentales, alias calorem humoremque nobis adspirantes, jam non nisi vapores pruinosos dabant; & si quando aër superior modico tepore tangeretur, ille tamen solvendis his inferioribus nimium algentibus haud sufficiebat, usque dum sol, quotidie nobis sublimior factus, primo australiorum terrarum infregit rigorem, & mox inde potentiores ventos calidos ad nos transmisit.

§. 12. Equidem facile prævidemus, adductas in medium rationes non statim omnibus satis facturas cogitantibus, quod intra sæculum proximum haud dubie sæpius venti orientales supervenerint hyemi liquescenti, (quam nos hoc anno occasionem tali vento fuisse fassi sumus) nec tamen frigoris tantam sævitiem asportarint. Sed hæc objecta dimovere nos de sententia non valebunt, nisi constiterit, omnes, quæ nuper effectum conspirabant, causas, & circumstantias, etiam alio tempore & crebrius fuisse conjunctas: ut ventus flaverit e regione solido ac diuturno frigore horrente, ut inciderit in aërem tot vaporibus refertum terramque intus jam congelatam, ut contrariis ventis non impeditus per plusculos dies regnaverit; & quæ huc pertinent alia. Neque vero vel nostra memoria destituitur exemplo simili: quandoquidem anno 1697. circa II. post Epiphan. Dominic. & Januarium medium tam subito & acri frigore tellus humida corripiebatur, eodem vento orientali intercedente, ut parum differret a statu nupero, præterquam diuturnitate, quæ tunc minor, etiam minorem sibi peperit famam.

§. 13. Quando ea inter portentoso huic frigori e natura causas assignamus, haudquaquam exclusam volumus singularem quandam Numinis providentiam, quæ forte naturalium corporum actiones solito firmius in istum effectum direxit, eo quidem fine, ut homines, heu nimis cito Dei obliti, suisque innixi viribus, novum impotentiæ suæ caperent documentum, utque armis hostilibus, per hyemem quoque non quieturis, necessarias faceret inducias. Huic ergo Numini supremo omnis sapientiæ, potentiæ, clementiæ laus & gloria sempiterna tribuatur.

D. D. Bernardinus Ramazzinus.

Lubet in prægressæ hyemis algidam & nivosam tempestatem, quæ frigoris vehementia atque asperitate non solum Italiam, verum universam Europam tanta hominum, ut omnium cujusque generis viventium strage male mulctavit, philosophica & medica indagine inquirere; quod si tam portentosi frigoris veram & germanam causam

sint in apricum eruere non dabitur, non abs re forsan neque ad sanitatis custodiam infrugiferum erit exquirere, quid mali hac proxima æstate ex hac tam male morata constitutione timeri possit.

Nolo autem hujus hyberni frigoris, quod annum hunc nefastum fecit, & ad multa sæcula memorandum faciet, inclementiam non dicam, sed insolentiam longo verborum ambitu describere; quotus enim quisque repertus est tam denso corio, ac tam forti a natura temperie donatus, qui non in cute solum, sed intus quoque & intra ipsa præcordia, ubi vestalis ignis nativos lares, & focum habet, ab algidissimi aeris inspiratu noxam aliquam non persenserit? Magna sunt quæ vidimus, majora quæ audivimus; vidimus magna flumina tam arcto, tam alto gelu adstricta, ut armentis plaustris onustis, & ipsis quoque exercitibus transvehendis sufficerent. Vidimus ad binos & amplius menses vim nivium immodicam e cœlo non tacite, ut solet, ad instar velleris labentem, sed magno cum impetu in solum projectam, & quod magis mirere sub æquinoctium ipsum, quod in hac Civitate prodigio par est. Vidimus in partibus ædium interioribus, & in ipsis hypogæis fluida quæque congelari solidioribus vasis ex opere figulino disruptis, ac dum cibum capturi mensæ accumberemus, non procul a luculento igne vidimus fumantes epulas temporis momento gelascere. At vulgaria sunt isthæc, & fidem invenient. Urbem vidimus Adriæ Reginam, cui nullum unquam nisi navigiis cum terra fuit commercium, continenti junctam, marinis aquis in marmoream duritiem solidatis, ut ad septem passuum millia ultro citroque longo agmine commearent viatores, veterinarii, & annonariæ gentes cum armentis, & gregibus, ut laboranti civitati victuales suppetias ferrent. Quam admiranda porro, imo quam miseranda sunt, quæ alibi facta accepimus, velut in Gallia, Anglia, Germania, ac tota septentrionali plaga, non solum magnis fluminibus marinum æstum pati solitis, sed Oceano ipso conglaciato, ut sublatis commerciis centenæ hominum chiliades in civitatibus, in agris inter frigoris rabiem, & famis morsus misere perirent, ac ex iis, qui militiæ sacramento erant auctorati longe plures in castris hyemando, quam in acie pugnando in orci militiam transierint. Profecto si cujusque regionis, civitatis, atque oppidi necrologiam haberemus, in quibus eorum, qui e vita decesserint, nomenclatura continetur, ac ratio iniri posset, quot hominum myriades duorum vel trium mensium spatio in libitinæ censum deduxerit intolerando suo frigore funesta hæc hyems, nulla certe pestis, utut truculenta & pernicialis, nec ea, quæ apud Historicos, & Poetas adeo pervulgata, quæ universam Græciam depopulata est, algidissimæ hujus constitutionis pesti, si ita fas loqui, ullo pacto esset conferenda.

Ast unde nam quæso tam violenti frigoris petenda est origo? Si ab Aquilone frigoris promocondo malum hoc venit, cur hoc anno tam violentum, tam diuturnum, ut quotquot in viventium numero adhuc extant provectioris ætatis homines, & silicernio jam proximi, tam enorme frigus nunquam se persensisse meminerint, nec scriptorum quisquam prodigium hujusmodi litteris prodiderit? Scire optatis, quam proportionem habuerit hujus anni frigus ad præcedentium octo annorum, quos in hac civitate observare mihi datum, summum frigus? Psicrometro teste proportionem habuit sesquialteram, hoc est ut ternarium ad binarium. Is fuit hyberni frigoris hoc anno supra cæteros excessus, qui in regnum quoque vegetabile desæviens, non solum plantas, quæ hortorum ornamenta sunt, sed quod dolendum, oleas & vites ad internecionem usque absumpsit. Mehercle si in hujusmodi tempora incidisset Cardanus, eam, quam de frigoris natura opinionem mordicus tenuit, dubio procul abjecisset: non esse frigus quid re vera subsistens, sed simplicem caloris privationem, ventosque omnes plus minus calidos esse, inter suas subtilitates recensuit vir ille, quem censoria virgula sugillans, severissimus ille Cardanomastyx hisce verbis sic eum interpellavit: *Abjice soleas, ac pileum, Cardane, quo tempore ex Alpibus Rhæticis urit vos Boreas; frigidus enim, & siccus est*. Hic autem mihi haudquaquam mens est in frigoris naturam curiosius inquirere, neque quodnam primum sit frigidorum, num aqua, ut Aristoteles, an terra, uti Parmenides, & num venti aërem comprimendo frigus efficiant aut illius vectores sint; cujusmodi quæstiones Philosophos tum veteres, tum recentiores exercuere, & adhuc exercent; sed solum in votis mihi esset causam perspectam habere, quæ hac hyeme tantum frigoris ac tam ex improviso excitaverit. Jam præcedens

cedens brumale solstitium exegisse nos, & annum cum satis placido aëris flatu clausisse lætabamur, ut spes esset hyemis reliquum eodem tenore processurum. Ast tanto impetu nascenti anno Janus fores aperuit, ut nobis ferale bellum indicere visus fuerit; illico enim, ex boreali plaga ventorum turbines biduo tanta vi efflarunt, ut omnibus horrori essent, illos acerrimo frigore comitante, & continuo nivium descensu subsequente. Grande igitur aliquid in hyperboreis contigisse credendum est, quod tam subitam in aëreo mari magno tempestatem excitarit? Anne magnum aliquem terræ hiatum ex improviso apertum fuisse putandum est; unde una cum ventis algidissimis tanta nitrosi spiritus copia eruperit, quæ totam atmosphæram frigorificis particulis ad saturitatem usque oppleric? Quanta vi polleat nitrum ad sensum frigoris inducendum, satis commonstrat experientia, dum nivi & glaciei commixtum illarum activitatem exacuit, ac in earum defectu nitri portionem in aqua dissolvendo modum habemus, quo media æstate vina & frigidas potiones nobis comparemus, non aliunde autem quam e terræ sinu tam horrendi frigoris causam deducendam arbitror; ad tam subitam enim & adeo turbulentam ventorum irruptionem locum aliquem in aërea regione intra polarem circulum fingere oporteret, in quo spiritus adeo furentes conclusi essent, & effracto carcere subito erumperent, quod tamen Poetæ, quibus quidlibet audendi data est potestas, ausi non sunt, qui ventorum turbam in antris terræ obscurioribus abditam esse voluerunt, ac insuper regem illis statuere, qui imperio premeret, & laxas sciret dare jussus habenas. Minus porro rationi congruum videtur cœlestia illa corpora culpare velle, quæ suo lumine & afflatu in nostram perniciem conspirarint. Quid novi enim in cœlo a syderalis scientiæ peritis antea fuerat observatum? Num ferales cometæ visi sunt, aut alia hujusmodi portenta? Num planetæ in choreis suis agendis a præscriptis sibi legibus exorbitarunt, ut novis syzigiis & insolitis motionibus cœlestem illam harmoniam perturbarint, ut postea propter illorum aberrationes nos plectendi essemus?

Sit quidem, ut ajunt, multum pollere lunare sydus ad perfrigerandum, ac illius lumen ad nos reflexum, licet a Sole prodeat, actu frigidum esse, seu ut alii putant vi magnetica calorem terræ & aëris ad se elicere, sicque frigefaciendi vim habere, at forsan luna hoc anno propius ad nos accessit. Haud sum nescius ab astronomis, a veteribus agricolis, a Medicis quoque peritioribus, ut olim ab Hippocrate ad prænoscendam futuræ hyemis indolem observari solitum plejadum occasum, & ortum arcturi, atque ut monebat Virgilius *Georg. I.*

Frigida Saturni sese quo Stella receptet.

At isthæc singulis annis observantur & adventantis hyemis signa sunt potius, quam causæ. E magnæ parentis utero itaque monstrosum hoc frigus prodiisse, a vero non prorsus alienum videtur. Terra enim tota intus cavernosa est, & non secus ac animalium corpora suos habet ventres distinctos & magnas cavitates, in quibus non hospitantur tantummodo silentes umbræ & segnis aër; sed varia & admiranda intercurrente spiritu exercentur opificia. Nusquam certe operosior natura est, quam in subterraneis officinis ad generationem intenta tot pretiosorum lapidum, fossilium, mineralium, & metallorum, quæ si hominum avaritia potius, quam curiositas, & abditiora quæque investigandi cupido surripiat effossis terræ visceribus, non minus natura solicita est in illis suo tempore reponendis, & damno resarciendo. Hinc innumeri pene fontes e terræ scatebris erumpunt non solum aquarum dulcium, sed medicatarum quoque, quales sunt ferratæ, æneæ, sulphureæ, aluminosæ, nitrosæ, aliæque omnigenæ. Cum autem borealis plaga in sinu suo nitri multum recondat, quod satis norunt nitri collectores pro tormentario pulvere conflando, qui e parietibus & locis boream respicientibus longe plus nitri obtinent, quam ab iis, qui austrum, cur suspicari non liceat in regione illa inhospita, & Solis radiis ad plures menses inaccessa ex subito & præcipiti montis alicujus in magnas illas cavernas lapsu, ut in Apennino & Alpibus aliquando contigisse legimus, portam ingentem algidissimis ventis & nitrosæ exhalationi apertam fuisse, unde tam horrida tempestas hac hyeme ortum duxerit? In Islandia magnam cavernam esse referunt, ex qua venti frigidissimi expirent, qui glaciei fragmina identidem in altum protrudant. In Hetruria penes lacum Vulsinensium ad radicem cujusdam montis boream versus antrum extat, in cujus latere rima visitur, ex qua, æsta-

te

tè præcipue, ventus efflat adeo frigidus, ut sine noxa perferri nequeat, in quo specu si vina reponantur, ad pauca temporis minuta pene gelascunt, & fructus pruinosi educuntur, magnum utique blandimentum ad exhilaranda convivia, quæ ab indigenis illis, cum Procyon furit, celebrari solent. In Peruvia duo oppida Platam & Potosam describit Acosta, quæ non multum inter se distent, ac utraque in montanis locis posita, quorum unum, Potosa scilicet, temperaturam hyemis habeat, Plata vero vernali similem, cujus prodigii in calidissima regione causam in argenti fodinas referunt, & terræ spiracula, unde aura algidissima expiret. Quanto igitur longe probabilius est frigus ab imis terræ visceribus in aërem efferri, quam ab æetherea regione in hæc inferiora descendere, tam grandis phœnomeni, quod hæc hyems præ se tulit, & cui aliud simile ulla ætas non vidit, nullam aliam causam comminisci possum, quam magnam terræ scissuram recens factam, paratum tamen me protestans ad expuendum ex animo meum hoc commentum, sicubi aliqui feliciori sorte meliora proferant. Si ergo forte ita evenit, uti conjeci, tam horrendi frigoris, ac tantarum nivium descensus causam tenere mihi viderer. Nitrosa enim emanatio illa una cum ventis validissimis longe lateque diffusa tam magnum algorem efficere, & vapores, aquei elementi sobolem, in aëre suspensos arripiens, iisque se consocians nivem conformare potuit, atque illis suis capillamentis sexangularem & stellatam figuram impertiri. Non aspernandam nitri portionem nivibus inesse chymicæ enchirisis ostendit, qua nitrum in sinu nivis delitescens educitur, & medicus usus comprobat, dum ex aqua nivis ratione nitri in illa contenti parantur remedia in æstuosissimis febribus exhiberi solita.

Verum dictum illud è sacris paginis mihi forsan obtrudet aliquis, *Nunquid ingressus es thesauros nivis*, tu, qui adeo fidenter modum tradis, quo in aëre conflentur nives? Ultro fateor, non esse apud me ipsum tanti ponderis, quas produxi de nivis conformatione, & credito terræ hiatu conjecturas, ut veram & germanam tam inusitati frigoris causam e Democriti puteo hausisse me persuasum habeam. Conjectoris tamen non prorsus improbandi munus obisse me arbitrabor, si in negotio tam abstruso ita fieri potuisse naturæ legibus non repugnet, nil enim amplius a rerum naturalium scrutatore in re obscura exigebat Peripateticorum Princeps. Quid ergo in quæstione tam ardua & impervia dicendum? Num ad effugium illud histrioniam exercentibus adeo familiare recurrendum, qui ubi fabulæ negotium ita implexum & involutum est, ut nodo solvendo humani ingenii acies non sit satis, pro more habent, Deum aliquem e machina in scenam inducere? ita sane. Ut ergo aliquid proferam, quod pro vero accipi possit, de hac tam horrida constitutione dicam, quod magnus Hippocrates de morbis populariter grassantibus, ubi phœnomena quædam apparent, quorum ratio abditior esset, dicere consueverat: *ἅμα δὲ ϗ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, considerandum an sit quid divinum in morbis*: illud itaque θεῖον apud Medicos tam in morbis quam in remediis adeo celebre hic quoque vim habuisse censensum est, ab ipso Deo nimirum tam rigidam tempestatem fuisse excitatam, ut corruptos sæculi mores & vitia novo & inusitato pœnæ genere expiaret. Neque enim in suis armamentariis justissimum illum criminum vindicem solum ignem & fulmina habere credendum est, quæ multorum metu & paucorum periculo jaculetur in terras; in iisdem enim habet, *Glaciem, & Nives, quæ faciunt verbum ejus*. Ille est qui, ut cecinit Regius Vates, de thesauris suis ventos educit, qui temporis momento aërem non minus quam maria, in magnas tempestates agant, & palam faciant, cui serviant, cui militent. Illud sane admirationi fuit, quod toto eo tempore, quo a sexta Januarii usque ad æquinoctium fere pertinacissimum perstitit frigus, nunquam hiscere ausi fuerint australes venti, quod in hisce regionibus perrarum est, cum vel media hyeme rigidiori identidem caput efferre soleant ab ora meridionali calidiores flatus, adeo ut ex improviso liquescant nives & regelent flumina, si quæ prius glacie erant adstricta, ut quandoque campos inundent, quasi Deus borealium ventorum ministerio plectere nos volens australes flatus intra suos lares, unde ortum habent conclusos, voluerit, ne blando suo tepore inflictæ pœnæ rigorem delinirent. Sic eleganter non minus quam ingeniose Ovidius Jovem, qui totum mortale genus aquarum alluvione perdere statuerat, finxit reposuisse tela manibus fabricata Cyclopum, in antris autem æoliis aquilonem aliosque

ventos nebulas fugare solitos clausisse, emisisse autem notos, euronotos, atque austrum pluviarum pincernam.

Utinam autem malorum hic finis fuerit, & hujusce anni felicior sit exitus, quam fuit initium. Quam infesta, quam pernicialis humano generi fuerit hyemalis hæc constitutio, & quænam morborum genera invexerit, nemo est qui ignoret. Frequentissima fuere in hac Civitate, ut de aliis taceam, funera, ac nulla pene domus visa est, quæ pullam vestem non induerit. Primo quidem teneros infantes, decrepitos senes, & robustiores viros, nec solum minutam plebem, sed non paucos quoque ex procerum ordinibus hiberni frigoris violentia in libitinæ censum deduxit. Tusses, destillationes, pleuritides, peripneumoniæ, dyspnœæ, & morbi id genus dominatum obtinuere. Rationi autem consonum fuit, ut hujusmodi affectus populariter grassarentur; sicuti enim austrina tempestas capiti infensa est, ita aquilonaris spiritalibus organis est maxime infesta. Possumus equidem adscititiis comis, adversus aëris injurias calvariam munire, ac bene chlamydati, & palliolati corporis extima a frigoris rabie & morsu possumus tutare; at quomodo visceribus in pectoris cavea contentis ab aëre rigidiori prospici potest, si ab indesinenti & reciprocante aëris inspiratu & expiratu vitam precariam habemus? Non est ergo quod miremur, si hæc hyems, glaciali aura per ostium patens thoracis penetralia subeunte, tam diram hominum & cujusque generis animantium cladem ediderit.

Verum anne putandum hanc male moratam constitutionem totam sævitiem suam explevisse, ut in nostris corporibus labem nullam reliquerit, quæ nova morborum genera hac æstate non possit arcessere? Si Coi senis, cui futurorum mens divinatrix divini nomen adscivit, oraculum adeamus, responsa referemus, quæ non multum nobis arrideant. *De temporibus*, ajebat ille, *si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluviosum & austrinum, necesse est æstate acutas febres fieri, lippitudines, & intestinorum difficultates*. Observatione profecto dignum est, quomodo Hippocrates, Vir in prædicendo alioquin cautissimus, tam fidenter & absolute pronunciarit, quod si hyemem aquilonarem, ver austrinum & pluviosum exceperit, ex necessitate subsequi debeant æstate acutæ febres, & alvi profluvia. Ast ratio sic fieri oportere satis evincit; etenim si hyems plus æquo algida & nivosa sit, parum perspirant humana corpora, ac ea præsertim, quæ debiliora sunt, unde serosam colluviem cumulari necesse est, eamque augescere si ver pluviosum successerit, qua postea per æstivum calorem diffusa & in motum concita, acutæ febres & alvi fluxus oriantur necesse est. Nec quis putet Hippocratem nisi experientia prius edoctum tam grande effatum pronunciasse; in libris enim Epidemiorum constitutionem habet, in qua pars hyemis posterior, ut in nostra evenit, aquilonaris fuit cum magno frigore & nivibus, cui ver successit pluviosum, unde postea memorati effectus æstate & autumno apparuerint.

Ver equidem, quod modo excurrit, & cujus medium jam tenemus, atque hyemi algidissimæ successit, sub initium visum est ad pluviosum propendere velle, non paucos tamen Aprilis mensis dies habuimus siccos, sine ullis omnino imbribus, sed ita calentes, ut a canicularium dierum æstu parum differrent, sub finem tamen mensis tam magna ac subita facta est a calore ad frigus conversio, ut unica fere die rariores syntheses & holoserica deponere necesse fuerit, ac e vestiario pannosas vestes reposcere, quam mutationem postea subsecutæ sunt ingentes pluviæ. Quo tenore veris pars altera processura sit, solus novit, qui fecit tempora, dies, & annos. Id tamen certum est hujusmodi temporum anomalias, & a sua temperie aberrationes ominosas esse, & morborum mali moris, quod superi avertant, prænuncias. Nam ex eodem Hippocrate, *in legitimis temporibus & convenientem servantibus temperaturam morbi legitimi & boni judicii fiunt; in intempestivis autem non legitimi & mali judicii*.

Sed quid frugis ex hujusmodi apparatu datur colligere ad præcautionem & sanitatis custodiam? Paucis dicam quod sentio. Adversus temporum tam enormes intemperantias magnum erit præsidium temperantia, neque solum in victu, sed in omnibus, quæ res non naturales vocant Medici. Non inopportunum tamen erit purgationes instituere, & si opus fuerit sanguinem mittere. *Quibuscunque convenit venæ sectio vel purgatio hos Vere purgare, vel venam secare oportet*, ajebat idem Hippocrates. Magna certe animadversione particula illa disjunctiva digna

gna est; Practicorum enim non pauci magnum piaculum committere sibi viderentur, si purgationem verno tempore instituentes venam simul non tunderent. Ast quam longe a divini Præceptoris vestigiis aberrent, nemo non videt. Est ubi tantum sanguinem mittere oporteat, est ubi utrunque remedium convenit. Si vero aliquis ex memoratis affectibus hac æstate populariter vagari incipiat, boni & periti Medici erit, non tam propere & inauspicato communibus remediis, ut in morbis sporadicis, curationes aggredi: recte propterea Celsus de pestilenti febre verba faciens ajebat, *sanguinem non facile mittere, alvum non facile ducere*. Suspenso pede igitur procedendum erit, atque attente observandum, qua methodo natura morborum medicatrix in iis utatur, qui sponte aut paucis remediis evadant; illa enim sibi vias & egressiones invenit, quas prænoscere & divinare non possumus; fateamur enim necesse est, quandocunque aliqua epidemica affectio ex improviso se prodat, esse nos juvenes ac tyrones, licet medendo ætatem triverimus, ideoque oportere, ut naturæ quam αὐτοδίδακτον & doctam sine Magistro Hippocrates dixit nos erudiendos tradamus.

Constitutio Epidemica inferioris Hungariæ Anni 1711.

Dn. D. JO. ADAMI GENSELII.

HYems fat rigorosa, euro dominante, nivibus copiosis, purpura rubra maligna multos, præsertim vero infantes corripuit, secunda & tertia die accedentibus convulsionibus, quinta & septima lethalis. Manus, pedes, dorsum post mortem atra summæ malignitatis signa conspiciebantur, in duobus facta anatome pulmones & hepar lividis consperſa maculis inveni.

Ver nimis siccum, 25. Aprilis hora X. sol duobus stipatus pareliis observatus, quorum unus vividissimi erat coloris, subsequente Majo æstu fervente cum fulminibus & fragore tonitruum.

Junius frigidus in principio ac pluvius, ipidum, scarabæorum, erucarum, aliorumque insectorum ferax, circa finem æstuosus. Variolæ & morbilli invalescebant, aliquibus etiam funestæ, illis præprimis, quos vetulæ curabant: parotides crebræ erant, ast paucæ suppurabantur, vel enim a natura sponte resolvebantur, vel emollientibus & resolventibus discutiebantur, sudoris guttulis in cute & emplastris instar roris conspicuis, in duobus pueris illas induratas vidi, quæ cum ab incauto barbitonsore contra nutum apertæ fuissent, in cacoëthica degenerabant ulcera.

Julii principium calidum, interspersa quandoque pluvia frigida. Augustus in initio serenus & temperatus, circa medium frigidiusculus & pluvius. Septembris major pars serena & calida.

Febres tertianæ absque ullo rigore grassabantur, per 24. horas & ultra durantes, quinque & sex ad summum septem terminabatur paroxysmis: petechiæ quoque sporadice vagabantur cum dysenteria septima & nona lethales. Fœmina 57. annorum gravida pro hydropica a medicastro quodam reputata, cum stupore omnium puellam vegetam ac sanam enixa est. Octobris & Novembris constitutio pluviosa & nimbosa, flante pluviarum pincerna austro, septem enim fere continuos dies & noctes durabant. Decembris principium itidem pluvium, medium ventosum, at ob austrinam aëris temperiem temperatum. Febres intermittentes increbescebant, diarrhœæ, item rheumatismi ac asthmata ob εὐπνευστίαν ab humido cœnoso atmosphæræ statu causatam, apoplexiæ quoque & paralyses frequentes erant, ut & variolæ & morbilli, in infante trium annorum motibus convulsivis in dentitione difficili mortuo dentes atros & ob gangrænam carie infectos sua sponte excidentes observavi. Annus hic utcunque fertilis erat, vinum etiam generosum ac optimæ notæ.

Constitutio Epidemica inferioris Hungariæ Anni 1712.

Cum historicis, & meteorologicis Observationibus.

Dn. D. JO. ADAMI GENSELII.

PRincipium Januarii rigido gelu fuit horridum & ventosum cum nivibus copiosissimis, adeo ut in quibusdam locis novem pedes superarent altitudine: circa medium mensis nix cœpit liquefieri, flante zephyro, nubibus in pluviam resolutis, circa finem intensum frigus gravidis in primis valde perniciosum, abortus quippe epidemicus plurimis lethalis grassabatur, vid. Hipp. aph. 12. sect. 3. ob inæqualitatem &

improportionem ætheris, quædam apoplexia tactæ ἄφωνοι reddebantur, quædam pleuritide, multæ purpura alba correptæ expirabant, febres etiam intermittentes invalescebant, vario typo anomalo revirescentes. *Februarius* in principio turbidus, circa medium & finem temperatus. *Martius* circa medium procellosus ac nivosus, cum tonitruis & pluviis circa finem, febres causavit acutas, summa cum vehementia prima & secunda die sævientes, quinta & septima subsequentibus deliriis fatales. Ver pluviosum cum terræ motu trematorio sat notabili in nostris partibus, in primis Neostadii, ubi multæ fornices dirutæ ac domus ruinatæ a motu illo concussorio conspiciebantur. *Majus* itidem pluvius, ut plane diluvium quasi appareret in quibusdam Hungariæ locis, in primis in Holing, ubi vites e terra evulsit, & domus aqua vix non cooperuit. Hoc mense miræ fuerunt metamorphoses febrium, in principio mentiebantur continuas, calor enim per tres continuas durabat dies, quarta remisit, quinta paroxysmus bis mane scilicet & circa noctem invasit ægros, die sexta etiam bis, tandem octava in tertianas veras degenerarunt, servato ternis vicibus typo ordinario; hinc rursus typo anomalo calor per triduum continuavit, remittente denuo per 24. horas calore, bis de die paroxysmus afflixit ægros, & porro cum in tertianas degenerassent, adhibitis temperantibus, mineram biliosam præcipitantibus, leniterque evacuantibus, cessaverunt, & cum natura eo, quo vergit, ducenda sit, hic ad sudorem critice vergebat, ideo diaphoreticis illam cum ἀτρόπῳ juvimus: qui vero inscio Medico denuo naturam turbarunt, venæ sectione nimirum vel purgantibus, omnes recidivam passi sunt, quæ enim judicantur & judicata sunt integre neque movere, neque novare aliquid, sive medicamentis, sive aliter irritando, sed sinere oportet: Hipp. Sect. I. aph. 20. notandum quod hoc mense temperies quoque aëris Proteo mutabilior fuerit, v. g. circa matutinam sextam frigus, circa decimam calor ingens, tertia pomeridiana iterum frigus, & appetente vespera observabatur calor, quæ vicissitudines aëris subitaneæ non parum ad hasce generandas contribuerunt febres, juxta Hipp. aph. 1. & 4. sect. 3. quo major est aëris inæqualitas, in primis citiori vicissitudine, eo magis corpus alterat & afficit, motus enim contrarios minus sufferre potest natura, si quidem valde a se differant. Vid. Vvedelii Commentar. in h. l. *Mense Junio & Julio* æstus magnus, & copia insectorum, primis reptilium, & in specie serpentum, qui ruricolas sæpius infestarunt, morsuque communicatum miasma venenosum fermento bilioso volatili sulphureo salino inquinatum totum peragravit corpus, cujus omnes ilico intumuerunt partes, in primis lingua, ut nec verbum articulatum proferre potuerint cum ingenti cephalalgia; pecora etiam mirum in modum ab illis affligebantur magna subsequente strage; ex hominibus multi, non adhibitis prima statim die, remediis, veneno illo exstincti sunt. Notatu dignum quod ex quodam fonte certis horis fœtidus ac rubicundus promanaverit liquor, quem superstitiosum & fatidico credulum vulgus sanguinem esse dicebat, inductum argumentis ab odore & consistentia illius ad coagulum accedente desumptis, post aliquot dies limpidum iterum acquisivit colorem: per chymiam deprehendi, in illa qua terram rubram martialem instar boli vel cinnabaris, particulis nitrosis & vitriolicis mixtam, ab æstivo solis calore percoctam, quam in cavernis subterraneis alluebat, illaque tingebatur, fœtorem vero attribui materiæ viscidæ bituminosæ asphaltum redolenti, ut adeo non necesse sit ad supernaturalia confugere & mysteria, si naturales prostent causæ & principia, in quæ iterum resolvi possunt mechanice. Vid. Ephemerid. N. C. A. 1712. appendic. p. 193. & 209. Idem Nova literaria German. A. 1705. mens. Mart. p. 103. *Augusto* nimis pluvioso increbuerunt febres erraticæ bis de die ægros invadentes cum deliriis continuis, suspiriis ac ejulationibus: multi attoniti & quasi cataleptici sine usu rationis neminem agnoscentes jacebant, calore per duas durante dies, tertia demum intermittente, in aliquibus quinta & sexta. Eodem mense strages pecorum invalescebat, corripiebantur scilicet certis pustulis albicantibus cum anhelitu difficili, quibus dissectis materia purulenta mephitim spirans effluxit, ex faucibus quoque fœtor morticinus intolerabilis, ad aliquot sensibilis passus prodiit, cumque maximis boatibus crepuerunt, in ventriculo reperti fuerunt certi globi magnitudinis nucis majoris, repleti pilis tunica membranosa dura aciem cultri vix non eludente instructi: feræ quoque omnis generis ad Somogy in copia periere, & in nemoribus passim

passim a rusticis repertæ fuere; canes ex voratione tam illarum ferarum, quam pecorum prædictorum rabidi facti, a quorum morsu homines in phrenitidem inciderunt ac hydrophobiam, latratum etiam & rabiem imitati canum, morsibus in adstantes sævire tristi cum spectaculo cœperunt, imo aliqui remedium laturi aceto & sale ora rabidorum pecorum lavando, rabiem contraxerunt ab illo venenato miasmate, id quod & Matthiolus Comment. ad L. 6. c. 36. Diosc. observavit: multæ nihilominus bestiæ rabidæ servatæ fuere, data statim in principio fuligine cum cupro vel orichalco raso pulverisato.

Principio Autumni exundationes fuere maximæ. In unico pago quadraginta & ultra periere personæ: medium autumni itidem pluviosum cum tonitruis, assiduisque imbribus, qui febres, dysenterias, catarrhos, & in multis apoplexias causarunt, juxta Hipp. aph. 16. sect. 3. a frequentibus quippe imbribus, ob insensibilem prohibitam transpirationem succi corpori redduntur frigidiores, fuligines coacervantur, spirituumque & seri inferuntur morbi. In vineis maxima sterilitas, generositate vini quadantenus eandem compensante, nec agri adeo erant fertiles. Circa ingressum solis in signum Capricorni, variolæ regulares & idcirco mitiores quoque observabantur, tardius tamen (quam ordinarie fieri solet) suam absolverunt periodum, licet absque ulla fuerint malignitate, nec foveas post se reliquerunt. Notatu dignum senem 65. annorum variolis correptum, feliciter restitutum fuisse, pulsus in eo observabatur oppido curiosus, intra momenti spatium ex celeri & inæquali tardus & æqualis, mox ex parvo magnus & vice versa. Cum jam videam institutum hoc anxie hucusque desideratum, multis probatum fuisse, in primis Schelhamero Kiloniensi Machaoni in sua medendi methodo, animus est imposterum quoque constitutiones epidemicas inferioris Hungariæ, summo aspirante Numine continuare, dummodo Academia nostra Mecœnatum suffulciatur munificentia.

Constitutio Epidemica inferioris Hungariæ Anni 1713.

Una cum historicis & meteorologicis observationibus.

Dn. D. JO. ADAMI GENSELII.

PRincipium Januarii temperatum, humidum ac nebulosum, circa medium furente Euro-noto fortiter gelare cœpit. In omnium dierum operosa enumeratione non ero multus & molestus, cum inutile sit & tædiosum verborum inanitate aures defatigare. Vigesimo pluvia, sequentibus nimbis cum ventis vehementioribus. Hoc mense febres quartanæ grassabantur, quæ dato cathartico in veras degenerarunt tertianas, quatuor & quinque accessionibus suam absolventes periodum. Variolæ continuarunt, ast malignæ & confluentes, illisque funestæ, qui non statim in principio remedia adhibuerunt congrua, temperata nimirum diaphoretica & bezoardica, omissis volatilibus generosioribus. Vigevanno fama ad nos deferebatur, intra montes cecidisse nivem rubram ad spithamæ altitudinem, quæ ab exhalationibus terræ rubræ procul dubio suam traxit originem.

Mense Februario crescente luna ingravescebat etiam frigus, quod sexta remisit, decima pluviæ calidæ, duodecima caligo cum pruina subsequente pluvia per tres dies, circa finem cœlum serenum absque ullis nivibus. Hoc mense observavi digitorum apices duarum puellarum sine dolore sua sponte absque ulla vulneratione, aut cicatriculæ signo sanguinem floridum curioso spectaculo guttatim stillasse, in alia puella idem observavi in facie, vide Ephem. N. C. An. 1712. p. 72. Act. Erud. Lips. Ann. 1686. Mens. August. p. 387. febres malignæ petechiales incœperunt grassari, quinta lethales cum ferocibus deliriis, verum pulsu (quod notatu dignum) tardo & æquali, sanorum pulsui simillimo. In adolescente 13. annorum loco tibiæ cariosæ, per manus chirurgi fere ad patellam usque genu forfice excerptæ, cartilago quædam usque ad ossa tarsi vices tibiæ obiens succrevit, qua etiamnum ossescente nititur, & pedetentim ambulat, provida certo natura defectum ossis a vicinia superioris processus ossi tibiæ supplevit.

Principium Martii serenum & temperatum, octava primæ cecidere nives copiosæ, sequente

ſequente die liqueſactæ pluvia per ſex dies continuos, hinc exundationes damnoſæ fluviorum ac rivorum cum magna hominum, animantiumque ſtrage. Continuarunt febres malignæ multis funeſtæ.

Aprilis uſque ad 15. contra morem ſuum ſerenus, aſt frigidulus, decima octava pluviæ frigidæ ſurente aquilone in nives hoc anno ſecundas verſæ quatuor geometricorum pedum altitudinis cum turbulentiſſimis procellis, maximas campanas ad ſonum impellentibus, ſubſequente exceſſivo frigore in regnum animale & vegetabile deſæviente cum internecione, gemmarum in arboribus, & proh dolor vitibus, alitum quoque ovis incubantium in primis ciconiarum & cornicum. Vigeſima ſeptima grando cum turbine, ne prior calamitas ſola eſſet, admiratione autem dignum, quod in diverſis grandinis granis vermes ac ſcarabæi alati inventi fuerint, quos in præſentia multorum oculis meis uſurpavi: utrum e ſeminibus in nubes elevatis, ibidemque excluſis & nutritis oriantur, an aliunde accedant, curioſioribus relinquo; ex atmoſphæra ſaltem noſtra ob penuriam moræ vix abripi poſſunt. Confer de hac materia Jonſton. taumatograph. claſſ. 3. c. 1. Fromond. lib. 5. meteorolog. c. 6. Scottus phyſic. curioſ. lib. 2. Ephemerid. Germ. D. I. An. IV. & D. II. An. II. III. Ruſticus quidam calcem vivam clam ſurripiens, cum domum properaret nimis feſtinans currum evertit, ita ut in aquam caderet, hinc ſubito calcis vivæ ebullitione & impetuoſa effervescentia orta, ſtramen adjunctum flammam concepit, quæ aſſeres contiguos accendit curioſo ſpectaculo, totuſque conflagraſſet currus niſi ei ſuccurriſſent.

Principium Maji cum fulgure, tonitru ac imbribus frigidum, uſque ad 17. ventoſum ac nubiloſum, vigeſima pluviæ copioſæ, vigeſima quarta calor ingens, ſubſequente fulgure & tonitru horribili, cum imbre frigido ac turbine boreali, vigeſima ſexta imber, reliquum nubilum. Bruchi & volucres numeroſæ (de quibus plura hoc loco addere libet) teneros pampinos & uvas præroſerunt immenſo damno: infauſta hæc & damnifica animalcula, vites conſumere nata in lingua ſancta appellantur ילק a radice לקק lingere, lambere (vid. Joel. c. 1. v. 4.) quod lambendo quaſi virulentia ſua uvas inficiant, eoſque abſumant, græce vocantur ἶπες & epides ab ἶπτω lædere, nocere, quod vites ſummopere ab iis lædantur. Plinio L. 18. c. 18. dicuntur convolvuli, & volvoces, Columellæ volucræ, Tullio butyri, Plauto involvuli (in Ciſtell. Act. 4. ſc. 2. v. 63.) quod in pampini foliis, ovula ponentes ſe involvant & implicent, illaque proboſcide ſua virulenta quaſi conglutinent. Ipſo corpore cæruleo, pedibus obſcure luteſcentibus, naſcitur ex ovis bombicum ovis ſimilibus magnitudine, colore rubicundis, hic cum parere vult, multa cumulat, volvitque folia & in his ſua ova reponit; Germani antiphraſtice vocant *Vveinzedel* vel *Vveinzerl* quod minime vineas ornent & excolant, ſed potius deturpent, & ad incitas redigant ſummitates palmitum, uvarumque gemmas depaſcendo. Oriuntur ut plurimum ſpirante auſtro, flante vero borea pereunt. Confer Samuel. Bocharti hierozoic. p. II. L. IV. C. IV. Ulyſſes Aldrovand. L. IV. de inſect. c. 1. iconiſmum tamen ipidis minus accuratum exhibet. C. V. Italis ruſticis eſt *tagliadizzo*, Ringavis *Rebſtichel*, Hungaris *Vinzellir*, proprium illarum eſt in vitibus verſari, eaſque ut & cornua arrodere. Qui ſerpentis genus eſſe putant, ab Hermolao redarguuntur, vide Jonſton. L. 3. H. N. p. 86. ſeq. quid quod ex vitis pampinis enaſcantur vermiculi, qui pubeſcentes uvas prærodunt, vid. Columella de arboribus c. 15. Theoph. Ereſius L. 3. de cauſ. plant. C. 27. ipes vitiarius beſtia nominatur damnifica, quæ in pampini folio intorta implicet ſe. Tremellius cum nonnullis vocat melolontham, eſt autem melolontha ſcarabæi genus, quod alio nomine teſte Heſychio χρυσοκάνθαρος h. e aureus vocatur, de quo Geſnerus ait: μηλολόνθη eſt galleruca inſectum pennatum, ſcarabæo ſimile χρυσοκάνθαρος dictum; a quiquſdam vero ea animalcula hac voce deſignari exiſtimantur, quæ Galli *Hanetons* nominant (de quo vide Dictionar. Richelet) ea autem ab Anglis appellantur *Dors.* videatur Liveleus T. III. Critic. Sacr. p. 946. Quomodo differant *ipes*, *iker*, *thripes*, vide apud Aldovrand. l. c. & Bochartum c. 17. ubi bene monet in Galeni verbis perperam legi σκῖπες pro ἶπες cum dicit: ἀμπελ' τιδα γλῶ perdere τὰς γεννωμένας ἐπ' αὐτῶν σκώληκας, οὓς σκνῖπας ὀνομάζουσιν ubi etiam notandum, quod ipes certam ſpeciem locuſtarum in vitibus generari idem aſſerat, cui adſtipulatur Theophraſtus l. c. de Cauſ. plant. c. 27. cauſam hanc ſubnectit, utpote cum vites humeſcant,

mescant, atque aër fœtificet, tum ipes quoque materiem sibi congenerem statim erodunt, addens: Viribus hoc potissimum evenit, quia natura præhumidæ sunt, & humor earum insipidus fit atque aquosus; humor enim qui talis est, facillime affici potest, nonnunquam ipes omnino nequeunt generari, scilicet loco placidi spiritus, neque humido, neque succoso. Non solum autem illo anno, quo vites infestat & veneno quasi inficit, colluvies hæc exitiosa existit, sed etiam futuris, hinc inter sæculi incommoda & res orbi noxias numerantur ab Arnobio L. 1. adversus gentes, quibus negotia incursanter humana, aspectu quidem sunt pulchra, coloribus rutilantia diversis, est summe damnifica & maligna. vid. Salmasius in exercit. Plinianis in Solin. p. 272. Jo. Frischmuth dissert. 1. de hirco emissario, c. 1. §. 5. D. Dan. Henrici dissert. V. de relig. Zvvingl. p. ult. Dan. Guil. Mollerus in meditatione de quibusdam insectis Hungaricis, Francof. 1673. in 12. Bern. Saccus in hist. Ticin. L. 4. inquit: Dirum hoc animal frequentissimum esse prope Alagniam in Lomellino agro urbem, ubi vitis folia depascunt, quibus ablatis arescunt exiles & immaturi racemi sine umbra relicti, ab uvarum vero cupidis sturnis postmodum castigari, vide Eph. Nat. Cur. Decad. II. A. VI. p. 202. seq. Cornar. in Theolog. Vit. L. 1. c. 17. p. 205. D. Phil. Jac. Sachs. in ampelograph. L. 1. c. 6. p. 47. Mouseti theatr. insect. L. 1. c. 19. p. 142. seq. in primis D. Joh. Theod. Mœren. Observ. in Decad. II. Ephem. N. C. A. V. p. 220. passim per vineta volitat animalculum magnitudine pisi, scarabæi parvi figuram corporis referens, variegati plurimum coloris &c. Græci duas res æqualiter malas exprimere volentes, dicere solebant: *κακὰ μὲν θρίπες, κακὰ δὲ ἶπες*, mala quidem thripes, mala rursum ipes: thripes culicibus similes, sunt teredines sive cossi arborum fructus, ipes vero uvarum germina prærodentes, de quibus Prudentius in Hamartigen. v. 266. seq. canit.

Quamvis maceries florentes ambiat hortos
Sepibus, & densis vallentur vitea rura.
Aut populator edet gemmantia germina bruchus,
Aut avibus discerpta feris lacerabitur uva.

Majores nostri vix observarunt, quod horrenda istorum depopulantium animalculorum rabies tot annos in tanta copia duraverit, subque nive & glacie illæsa tam in limosis quam saxosis locis, in primis intra cortices arborum permanserint. De hujus insecti exstirpatione video sollicitos antiquos pariter & recentiores operosa subministrantes remedia: quidam vineta sulphure herbisque graveolentibus suffiebant: alii vites illiniebant terra ampelitide, ut docet Galenus L. 9. simpl. Medic. quam *pharmacitin* vocat Dioscorides L. 5. eo quod vitium morbo medeatur. Laboriosius exstirpant perniciem hanc Ringavi & Sempronienses, assignatis enim temporibus quisque patrumfamilias mittit suos homines, qui e vitibus colligant ipsum animal, & convoluta folia ovis fœta, urceoque aqua semipleno injiciant, ut vesperi in unum cumulum ante Prætoris vel heri ædes, aut in foro coacerventur, & superstructo igne comburantur. Vide D. Mœren. l. c. Petr. Andr. Matthiol. L. 3. Epist. Medic. p. 141. Hohbergii Georgica Curios. P. 1. p. 341. & 481. D. Samuel Ledelii relationem in Ephem. Dec. III. A. Ult. p. 386. In libris Geoponicon (qui Imperatori Constantino Porphyrogenetæ adscribuntur) tria grana sinapis juxta vitem implantanda commendantur, verba L. 13. sic sonant: *περὶ τὸ στέλεχος τῆς ἀμπέλου παρὰ τὴν ῥίζαν τρεῖς κόκκους σινήπεως χῶσον φυτευόμενα, γὰρ ταῦτα τῇ ὀδμῇ τὸν βροῦχον ἀναιρεῖ*: cum vero in nostris regionibus semen sinapis nimis tarde procrescat, vix finem suum paterfamilias obtinebit exoptatum. Alii vites aqua, in qua ipides enecati sunt, vel cultros, quibus palmites amputantur illiniunt, ita Plinius Hist. Nat. L. C. ult. ne convolvulus fiat in vinea, amurcæ congios in crassitudinem mellis, rursusque cum bituminis tertia parte, & sulphuris quarta sub dio coqui, usque quo exardescat sub tecto, hoc vites circa capita & sub brachiis ungi, ita non fore oriturum convolvulum: quidam contenti sunt fumo hujus mixturæ suffire vineas secundo flatu continuo triduo: plerique non minus auxilii & alimenti arbitrantur in urina, quam Cato de re Rustica c. 95. in amurca, addita modo aquæ pari portione, quoniam per se noceat: alii falces cum sint exacutæ, fibrina pelle detergunt, atque ita putant, aut sanguine ursino liniri volunt post putationem easdem; ex aliis authoribus Aldrovandus l. c. p. 191. sequentia contra cantharides (forsan & ipides) remedia tradit. Baptista pius in suis ad Plauti comœdias commentariis contra animalcula, quæ vitibus nocent, accipit cantharides, quas in rosis

rosis invenire consuevimus, si oleo immergantur, ne in tabem resolvantur: alii non observantes, quo loco, aut qua in herba nascantur, ipsas qualescunque sunt, cantharides in oleo coquunt, ex eoque cotem, in qua falx exacui debet, obducunt; idem præsidium præstabit falx illita cum hircino adipe, aut ranarum sanguine, aut coticulæ cinere, vel oleo illita, qua falcem exacues. Guadentius Merula, cantharides vitibus noxias, stercoris bubuli, cui aliquantulum galbani commixtum sit, suffitu procul abigit, cum spirant auræ. Fabulosum remedium narrat Claudius Ælianus, mulierem scilicet mensibus laborantem erucis & scarabæis perniciem afferre. Ethnici pro pœna a Diis immissa, insecta agnoscentes, idolis suis sacrificabant, certaque instituebant festa, de quibus videatur Cœlius Rhodiginus Lect. antiqu. L. 4. c. 15. hinc & idolum Ekronis vocatur בעל-זבוב Deus muscarum, vid. Bochart. l. c. P. II. L. 4. c. 9. & Hercules appellatur *ἰποκτόνος* ipidum occisor. confer Alex. ab Alexand. Genial. Dier. L. 2. c. 14. Cœl. Rhodig. lect. antiqu. L. 6. c. 7. Bochart. P. II. c. 17. 27. Aldrovand. l. c. Optimum, quamvis laboriosum remedium est, illos mature & indefesse e vitibus colligere, ac una cum ovulis comburere.

Hoc mense in Austria in primis Viennæ febres malignæ cum atris exanthematibus & bubonibus (quos benignos appellabant) magna cum hominum mortalitate grassabantur: quidam exsectum bubonem cum carne bubula cani ad devorandum absque noxa dabant, & ex hoc pestem negabant, cum tamen longe alia sit ratio carbunculi & bubonis in corpore vivo, quam ex cadavere secti, & juxta Celsum nihil sit ineptius, quam quale quidque in homine vivo est, tale existimare esse moriente vel mortuo & vice versa; accedit quod ex bubonibus pestilentialibus & carbunculis nonnulli per chymiam spiritum antipestilentialem & ⊖ volatile elicere conentur, qua de re plura dabo in schediasmate de differentia pestis humanæ & brutorum; licet itaque morbum tantum contagiosum vocaverint, pestemque nomine contagii velaverint, vera tamen febris erat pestilentialis, & internecio tot hominum, præcipue vero decem Medicorum comprobat, vide Francisci Xaverii Bensæ historicam relationem pestis Austriam & conterminas partes infestantis, Viennæ A. 1717. 8.

Junii principium pluviosum, ventosum atque frigidum cum exundationibus torrentum & fluviorum damnosis, octava æstus usque ad duodecimum, 13a pluviæ subsequente frigore; medium serenum & calidum cum intermixtis imbribus ac procellis: circa finem pluviæ furente Euro. Pestis in Austria incrementum sumpsit ut & Posonii in Hungaria.

Julius usque ad 5tum serenus, ventosus & frigidus, sexta calor mediocris, septima pluviæ copiosæ cum frigore extraordinario, usque ad finem mensis (paucis exceptis diebus) flante aquilone durantes. Pestis in Austria, & aliquibus partibus inferioris Hungariæ, ut & Posonii valde sæviit, meteora quædam lucida sub forma draconis apparebant, ab exhalationibus sulphureo ⊖sis in sublime evectis, per continuum attritum incalescentibus, tandem accensis, ac in tonitrua & fulmina satiscentibus, subsequentibus inundationibus & fragminibus nubium.

Principium Augusti pluviosum & frigidum, a quarta usque ad 9nam calor ingens, undecima tonitrua horrenda cum fulminibus ac pluvia frigida, 16ta nubilum insequentibus pluviis ingentibus, rubigine & uredine vitibus & frugibus summe perniciosis, circa finem nebulæ densissimæ quasi hybernæ in altum evectæ, & in pluvias frigidas resolutæ cum tonitru & fulmine: incus fabrilis ab ictu fulminis urentis & concutientis, partim fusus, partim fissus observabatur, globum quoque igneum seu glomerem flammeum in terram delapsum conspexerunt maximo cum fragore dissilientem, tetrumque odorem & fumum spargentem, incrudescente magis magisque tempestate, iteratisque ictibus fulminum horrendis. Pestis tam in Austria quam Hungaria continuavit sævire; grassabantur etiam variolæ malignæ confluentes cum petechiis intermixtis, illisque, qui non statim in principio remedia adhibuerunt, fatales, suppuratæ, rursus materia ichorosa repletæ conspiciebantur, & secunda vice ad suppurationem pervenere, inque interstitiis suppuratarum novæ subinde oriebantur variolæ, in defunctis per nares, & oculos sanguis prorupit copiosus: nonnulli a barbitonsoribus imperitis male tractati, tubercula circa artuum juncturas; & his retropulsis per topica, totalem reportarunt contracturam, alii cæcitatem, strumososque colli tumores, quibus evanescentibus corripiebantur vomitu cruento lethali.

Septem-

Septembris initium pluvium & caliginosum, octava eurus effluvia humida dissipando serenitatem conciliavit, medium itidem pluvium, circa finem serenum & frigidum. Sempronii quoque morbi contagiosi cœperunt grassari cum vomitu, & ardore in abdomine tertia & quinta lethales, petechiæ item atræ cum dysenteria, pustulis in scapulis, ac bubonibus sub axillis & in inguine, septima & nona funestæ, nec vomitoria, nec purgantia, nec venæ sectio in principio conducebant, nec osa aut acida, sed bezoardica balsamica cum volatilibus refracta dosi mixta, in primis tintura nostra antipestilentialis cum spiritu CC. maritata, quæ & in peste Ratisponæ salutari effectu se probavit. Lanio quidam nomine Lidel dysenteria exstinctus, herniam habuit raram, non quippe in scroto, sed intra cutem & musculos ad femur usque intestinum ileon prolapsum observabatur, hanc herniam a casu cum equo ante decennium reportabat. In visitatione Medicus Pestilentiarius tumorem hunc herniosum (qualem antea nunquam viderat) pro bubone pestilentiali sat crasse reputabat, domumque ejus ceu infectam, qualis tamen minime erat, obsignabant. Similem herniam extraordinariam ex prolapso intestino ad femur observavit Barbette c. 7. Chirurg. & B. D. Petermannus in viro septuagenario, ultra triginta annos eadem laborante, & ego in Italia bis talem conspexi: Stalpart vander Vviel quoque in Observat. medico chirurg. rarior. Observ. 54. Cent. I. similem errorem Medici cujusdam & Chirurgi rudis detegit, bubonocelem in juvene quodam pro bubone pestilentiali cum læsione ipsius intestini aperientium, vide Rhod. Observ. M. Cent. 2. c. 72. Hœhstetter. Dec. 10. variolæ confluentes etiam increbuerunt multis fatales, apoplexiæ quoque frequentes erant, qui morbi omnes pluviosæ hujus anni Constitutioni adscribendi juxta Hipp. Aph. XI. sect. III. *si ver pluviosum & australe fuerit, necesse est febres acutas, & dysenterias fieri*, & aph. 16. morbi in pluviosis constitutionibus plerunque fiunt febres, putredines, siderationes &c.

Principium Octobris serenum & temperatum, quarta æther nimbis cinctus usque ad septimum cum frigore, 14ta pluviæ cum insolitis nivibus flante vulturno, cæteris ferme omnibus, vel caliginosis, vel pluviosis existentibus diebus. Febres increbuerunt tertianæ duplices gravidis exitiosæ cum vomitu, cardialgia & diarrhœa febres continuas mentientes, in quibusdam cum deliriis, invitaque fæcum excretione, octo & novem accessionibus periodum suam absolventes, febris quoque pestilentialis continuabat, sed sporadice tantum cum pulsu tardo & inæquali, frequenter bubonibus, raro carbunculis erumpentibus. Chirurgus expositus egregio bubone (ita enim Pestilentiarius ille Medicus appellabat) correptus, quinta obiit, adhibita damnosa & inconsiderata venæ sectione, vix non omnibus illo tempore funesta, prouti & in peste comitatus Castri ferrei agrum depopulante, Anno MDCCX. observavi, de qua peculiarem dissertationem editurus sum. Cæterum erysipelas, atheromata, steatomata, aliique affectus cutanei etiam minimi in quibusdam subjectis pro signis pestilentialibus ex ignorantia vincibili & crassa reputabantur.

Prima Novembris imber atrox, sed calidus, tonitrua insolita & terribilia cum fulminibus, aliquibus in locis urentibus, grandine, a terra usque ad decimam pluviæ, undecima nives secundæ cum frigore extraordinario furente aquilone quatuor pedes altæ, circa finem frigus intensum cum sævis turbinibus. Febres acutæ cum petechiis & bubonibus subreptitie quasi hinc inde homines invadebant, in autumno enim morbi acutissimi & omnino mortiferi juxta effatum Hippocratis aph. IX. sect. III.

Circa Neostadium terra dehiscente agri portio viginti aliquos orgyarum una cum arboribus (absque sensibili terræ motu) hiatu vasto aperto sive chasmate periit, relicto post se lacu. *Hoc anno annonæ ubertas erat & vilitas, vini autem & fructuum maxima sterilitas & caritas, etiam racematione* (ob vindemiam imprudenter a nonnullis ante nives neglectam) *in maximis nivibus instituta, vinum erat tenue, insipidum ac vappescens*.

Decembris principium horridum cum procellis, nivibus & gelu immani usque ad duodecimam, reliquum temperatum, variabile & pluvium. Bubones adhuc vagabantur, sed benigniores, rigore forte temporis malo hoc mitigato: febres vero quartanæ mirum quantum invaluerunt, rebelles admodum & contumaces.

Constitutio Epidemica Augustana Anni 1711. & sequentium.

Dn. D. LUCÆ SCHROECKII.

AEris status, quo Annus prægressus fuit finitus, in principio quoque Anni 1711. perstitit, humidus nempe ac multo frigore molestus, variorumque ventorum agitationi expositus, usque dum d. 7. eurus serenitatem, & post octiduum zephyrus pluvias, tandemque nives frequentiores adduceret; circa finem autem mensis hujus primi eurus denuo prævalens, cum serenitate frigus diuturnum & intensum excitaret, ut mei thermometri liquor ad gradum 8. (quod etiam d. 3. & 13. Februarii contigit) descenderet, præcipue postquam zephyrus d. 4. Febr. & caurus post quatriduum, nec non eurus quintiduo abhinc nivem admodum copiosam sparserant; quæ sub africo, comite pluvia & frigoris remissione, d. 18. Febr. liquari cœpit; & quamvis nova subinde nix, occidentali vento (sæpe ad meridionalem, quandoque etiam septentrionalem plagam inclinante, rarius vero ab aliis ventis interpolato) spirante, usque ad d. 10. Martii caderet, eadem tamen pluviis supervenientibus brevi denuo resolvebatur. Interea, præter febres quotidie vel alternis diebus recurrentes, licet rariores, in vere tamen crebriores, & in principio sæpe continuarum speciem præ se ferentes, primum teneriori ætati, in progressu autem adultis magis infestas, ut & catarrhosarum ægritudinum multitudinem. Variolæ benignæ in primis, usque in Aprilem frequentes, ast circa Solis in signum Cancri ingressum, una cum febribus evanescentes, continuarunt, nec non pleuritis notha, atque coxendicum dolor (diaphoreticis, tinctura præsertim bezoardica, juxta cum eccoproticis; utrique malo opem ferentibus) multos lecto affixerunt.

Ver cum ventorum varietate, zephyro tamen prævalente, aura nebulosa, humida & temperata (catarrhosis ideo morbis, præsertim odontalgiis, apoplexiis etiam lethalibus opportuna) primo erat præditum, quæ circa Aprilis medium in serenitatem mutabatur. Majus frigidiusculus potissimum euro spirante comparuit, in medio tamen caloris sat acris per decendium particeps, paucosque dies serenos per totum reliquum suum decursum numerans, crebrioribus autem tempestatibus grandinosis, e longinquo tamen nobis tantum se ostendentibus, vicinis autem admodum damnosus. Cum Junio eurus, interdum ab aliis diversis ventis interceptus, serenitatem caloresque magnos proferebat, usque dum post solstitium æstivum zephyrus dominium obtinebat, & mutabilem aëris statum, sæpius vero pluviosum producebat, quæ humida aëris intemperies postea etiam continuabat, diesque caniculares magis temperatos quam fervidos efficiebat. Et licet postmodum cum Sol in Libra versaretur, eurus serenitatem quandoque redderet, antequam tamen signo hoc excedebat, zephyrus, aliquoties valde impetuosus, pluviis frigidis denuo molestus extitit, quin & pluviosa illa intemperies usque ad finem Anni perstitit, nisi quod in Decembri crebræ nebulæ, & serenitates quandoque, euro præcipue, austro & africo intervenientibus, comparerent. Ceterum præter catarrhos nihil epidemicorum malorum prioribus istis temporibus observatum; post Canis tamen occasum variolæ denuo multos infantes invaserunt, confluentium jam specie gravius aliquos affligentes & negligentius habitæ non paucis lethiferæ, paulo post tamen, usque ad anni exitum, & in Januarium usque Anni sequentis, ulteriusque, sed rariores, discretæ, mitioresque comparentes. Diarrhœæ circa finem Novembris, & per Decembrem in multis, prævio ut plurimum vomitu, torminibusque stipatæ, prompte tamen stomachum roborantibus cedentes, notatæ fuerunt.

Circa finem æstatis, & per autumnum lues illa, quæ bubulo generi per Germaniam Italiamque tam infesta fuit, postquam ex Hungaria versus Danubium sensim progressa, ubique luctuosa sui vestigia reliquit, nostra quoque confinia attigit, ac insignem stragem, integra etiam numerosa bovilia evacuantem apud nos, ac plurimis vicinis in locis edidit; quam non aëris ex vitio, sed contagio per boves ex regno illo adductos exortam fuisse, vel inde satis nobis notuit, quod illa primum loca, ubi pascuis frui illis advenis contigit, invaserit, armentis vero omnino pepercerit, ad quæ illi, vel alii ab his infecti haud pervenerunt, atque ubi consortium illorum, ad quod contagium jam penetraverat, evitatum fuerat. Miasma vero hoc per salivam animalium infectorum, quo gramina inter pascendum conspurcarunt, se primo, postea etiam per exhalantes vitiosas a corruptis humoribus visceribusque particulas ulterius, his in terris, propagasse, atque caustica acredine infestum

festum, fauces, ventriculos ac intestina hostiliter invasisse, inque spasmodicos motus non tantum nervosas partes irritasse, sicque ob constrictos exin vasorum sanguiferorum tubulos inflammationem excitasse, sed ipsam etiam eorum substantiam ad putrilaginem disposuisse, credibile videtur: Id quod lingua in quibusdam inflammata, & vesiculis rubris referta, ventriculi, præsertim omasus, & intestina non minus inflammata, & non tantum sanguineæ, sed fœtidæ etiam & purulentæ excretiones, ut dysenteriæ malignæ speciem ut plurimum præ se tulerit, nec non intestina hepati contigua bile suffusa testabantur. Unde etiam, quæ in prima invasione notata fuerunt symptomata potiora, appetitus nempe dejectus, difficilis respiratio, calorque præternaturalis ortum habuisse videntur. Ceterum caro lue hac demortuorum boum quamvis pluribus, egenis præcipue, in cibum primo venerit, nec sinistri quid ipsis inde accidisse rescitum fuerit, tutius tamen esse iisdem abstinere, tum ratio suadet, qua ex viscerum observata labe prompte etiam eandem carnibus communicari, quia & nauseam, facile exin oriundam, multum nocere posse evincitur, tum exempla confirmant, quibus noxium quandoque extitisse carnium contagiosa labe infectorum animalium esum constat. Vid. præter alios Nob. D. Rosini Lentilii Miscell. med. pract. part. 2. pag. 519. Liceat etiam memorare exemplum, ab Exc. Dn. D. Joanne Meyero, Arch. Elect. Palat. & Physico Neoburgensi, Anno 1712. d. 16. Julii ad me perscriptum, duobus nempe rusticis, cum bovem ægrotantem mactassent, &, quia lienem pulmonesque male constitutos invenerunt, sepeliissent, carbunculos in brachiis fuisse exortos, cum febre acuta, vomitu & diarrhœa; duos autem canes, qui carnes istas degustaverant, eodem die mortuos fuisse. Ex Hungaria quidem Venetias advectorum boum dysenteria laborantium carnes innoxias quondam Medici aliqui Patavini insignes pronunciarunt, ast tutius esse talibus abstinere, celeberrimi olim Jenenses Medici, Guern. Rolfincius in Ord. & meth. spec. comm. lib. 2. sect. 3. cap. 60. & Jo. Theodor. Schenckius hist. gener. humor. cap. 2. judicarunt. Prout etiam Collegium Medicum Augustanum circa casum hunc ab Illustr. Senatu requisitum, hujusmodi carnium ulteriorem venditionem, ad noxas inde emergentes præcavendas, dissuadere tutius duxit, atque per Senatus Decretum impetravit.

Circa principium Anni 1712. zephyrus, interdum ad unum alterumve latus declinans, cum frigore nivem, sed rariorem sparserat; & licet sæpius aër serenus postea redderetur, semper tamen nebulosus una fuerat: frigus quidem in progressu remissius, ast brevi post, flante euro vel austro, denuo intensius factum est: usque dum d. 3. febr. zephyro redeunte, pluviis, quæ per decennium durarunt, obortis cessarunt. Varius abhinc aëris status, quoad temperiem tolerabile frigus, crebriores autem nives attulit, usque dum circa æquinoctium vernum eurus temperatiorem aërem redderet, mox vero diversiis sub ventis humida & pluviosa constitutio usque ad Solis in signum Tauri ingressum valde molesta extitit, quam euro prædominante, calida & sicca excepit, sæpius tamen postea variando: Sole vero Leonis signum occupante, occidentales venti pluvias multiplicarunt, & d. 6. Augusti cum serenitate calores magni oborti fuerunt; qui etiam, licet circa finem mensis hujus, delapsis pluviis, remiserint, mox tamen denuo comparuerunt. Ceterum hucusque præter consuetos hyemales catarrhosos insultus, in mensibus vernalibus tusses serinæ puerilem ætatem admodum afflixerunt, eccoproticis repetitis, absorbentibusque, nervinis, ac demulcentibus ægre profligatæ febres etiam quotidianæ non valde contumaces, purgantibusque præmissis, per antimoniatas calces, arcanum duplicatum, & corticem Peruvianum &c. devictæ, per æstatem plures occurrerunt; in Augusto autem non paucæ diarrhœæ, in nonnullis quoque dysenteriæ, ut & choleræ, sed benignæ, omnes facile, post rhabarbari nonnihil tosti usum, in primis pulveribus dictis præcipitantibus, coralliis, unicornum fossili, quandoque etiam tormentilla, succo catechu &c. curatæ. Hasce ægritudines in progressu mensis febris catarrhalis exceperat, sine sexus ætatisve discrimine, magis tamen adultos quam pueros, cum febrili inhorrescentia, subsequente calore, cum cephalalgia, & hinc productis vigiliis, quas interdum deliria nocturna comitabantur, oculorum item, dorsi & artuum dolore, ac tussi ut plurimum invadens, & instar ephemeræ, altero, vel tertio, quartove die, sponte, aut impetus ubi vehementior erat, post moderatum sudorem, modo per volatilia, modo fixa medicamenta, pro subjectorum diversitate, excitatum, recedens; nisi quod tussis quandoque pertinacius insisteret. Qui morbus uti multis,

 remo-

remotis etiam in locis; ita nostra quoque in urbe plurimos invaserat, ut vix domus esset, ubi eo laborantes non deprehendebantur; atque nobis ex prægressa humida aëris intemperie, similes in corpore nostro particulas augente, ac magnis dein ejusdem caloribus, lympham in corpore fundentibus & agitantibus, subito tamen tempestatis frigidæ aliquoties obortæ interventu, quæ transpirationem ob poros inde occlusos sufflaminabat, condensatam generata mihi videbatur. Nec aliam causam pleuritides hanc in mense Octobri excipientes, non admodum refractariæ habebant, atque ideo sudoriferis moderatis præcipue, ac satis prompte cedebant. Aliorum morborum minime ferax erat autumnus, qui satis temperatus & serenus in principio, in progressu autem, præsertim zephyro ut plurimum, & quidem nonnunquam multa cum vehementia spirante, humidus ac pariter temperatus se habuit; sicque continuavit hæc temperies: ante solstitium tamen quatriduanum frigus, & tale etiam in fine Anni, euro flante, experti fuimus.

Non prætereunda hic est lues admodum gravis & funesta, quæ in vere equos potissimum extra urbem & in vicinia, rarissimos in urbe invasit, multosque trucidavit, postea etiam bobus, feris, quin & porcis, anseribus atque gallopavonibus, quibusdam in locis, non pepercit, & adultum usque in Julium tragœdiam suam ludere perrexit. Oriebantur fere semper in pectore, aut etiam in inguine, aliisque locis tumores duri, qui paulo post in amplius spatium se diffundebant, & intra breve temporis spatium interimebant. Hos ab ictu crabronum, qui copia & magnitudine insolita præditi observabantur, artum habuisse mihi credibile videbatur. Uti vero cadavera boum elapso anno demortuorum, nec ubique alte satis in terram defossorum & putrescentium insectis hisce pabulum gratum exhibuisse, (in cavernis enim & sub terra nidos ab eis fieri, carnibusque vesci, Aristoteles lib. 5. histor. animal. cap. 23. Plinius lib. 11. hist. nat. cap. 21. aliique testantur (sicque multiplicationi & augmento eorum, humorisque venenati, quem glandula in imo abdominis, cui aculeus nigricans & cavus, juxta nobil. D. Joannis Muralti relationem in Eph. nostr. Dec. 2. Ann. 1. obs. 56. implantatus est, majori acredini velificasse, non improbabile est: ita venenatæ etiam hæ atomi in humoribus animalium ab eis ictorum sese multiplicare, atque dein alia quoque animalia sic inficere potuerunt: quale exemplum in prædio vicino Illustr. cujusdam Baronis equum hac lue defunctum, & in fovea non alte satis effossa, terra obrutum exhibuisse scio, cujus ideo pes unus extra terram prominens e servo cum securi amputaretur, prosiliens exin humor in ejus oculum, mox tumorem & inflammationem excitaverat, alterum etiam oculum, & successive totum caput occupantem, atque cum ope medica destitueretur, mortem brevi accelerantem. Salis ex aceto potum adversus crabronum virus præfatus Plinius lib. 32. cap. 9. & Casp. Schwenckfeldius Theriotr. Siles. pag. 526. remedio esse tradunt, eque vestigio fluxisse vehementius, suctuque infixos aculeos, vel potius humorem virulentum revulsisse: Inter alia sane remedia, theriacam, allium, bolum vulgarem, nitrum &c. cum aceto propinata, quibusdam (uti etiam in superius memorata boum lue) profuisse, ab aliis non infeliciter tumores scarificatos, aut etiam ex incisa cute fuisse extractos, relatum fuit.

Anni 1713. principium, sub variis ventis, potissimum occidentalibus, frigore, quod cum primis in medio mensis Januarii intensum valde fuerat, & serenitate, usque dum Sol Piscium signo approximaret, gaudebat. Ubi post plurimas pluvias cœlum nebulosum, versus finem autem Februarii serenum, cæterum valde temperatum reddebatur; quæ temperies, sub mutabili cœli facie etiam usque ad æquinoctium vernum & ulterius continuabat. Reliquus vernalis & æstivus decursus quandoque temperatus, ut plurimum autem pluviosus, & sæpe una frigidiusculus extitit. Mensem vero Septembrem, in quo eurus spirabat, serenitas commendabat; in reliquis autem tribus mensibus crebræ nebulæ pluviæque (quibus in Octobri nives sæpe intermiscebantur) aderant. Humida hæc præpollens aëris constitutio, zephyro majori ex parte comite, multorum superveniendorum morborum timorem nonnullis pariebat, nihil tamen singulare apud nos inde evenit. Attamen præter varias catarrhosas molestias, variolæ discretæ, rarius confluentes, nec mali moris, per totum Annum, frequentiores tamen post solstitium æstivum, & per reliquum Anni; præterea etiam febres tertianæ ac quotidianæ, ut & quandoque icteri, facile omnes

omnes sanationem admittentes, sparsim, in Majo plures infantes morbillis benignis laborarunt; in Decembri non pauci febre petechiali, cujus in pagis vicinis multum grassantis contagium in urbem delatum fuerat, interierunt, brevi tamen iterum per DEI gratiam malum cessare contigit.

Constitutio Epidemica Augustana Anni 1715.

Dn. D. LUCÆ SCHROECKII.

HYemale frigus uti in fine Anni præteriti, ita jam quoque tolerabile extitit, & raro, nec diu intensius redditum fuit; interea mutabilem aëris, in primis autem nebulosam & humidam intemperiem experti fuimus; & quamvis ventorum esset varia mutatio, zephyrus tamen ut plurimum prævaluit; qui noctu d. 8. Februarii vehemens redditus, postea d. 11. & 12. invaluit, imo d. 2. & 4. Martii, omnium maxime vero d. 3. ejusdem, in magnum furorem erupit, & non ea quidem damnorum multitudine, qua in Anglia, Hollandia &c. infamis, non tamen plane insons desæviit, cœlo interim nebuloso, cum intervenientibus, parcioribus quidem, nivibus, comparente; temperie autem paulo prius nominata continuante; usque dum d. 5. Aprilis eurus aërem serenaret & excalefaceret; redeunte tamen circa Solis in signum Tauri ingressum sub diversa ventorum facie, humida ob pluvias frequentiores intemperie. Mense Majo vernalis amœnitas usque in adultum Junium comparuit; & licet Sol quandoque acrius ureret, pluviæ tamen intervenientes, & tempestates, attamen nobis non admodum graves aut damnosæ, calores temperabant. Sol postquam Cancri in signum pervenit, euro flante, æstivos calores experti fuimus; quos vero, zephyro succedente, Mense Julio temperatior aura excepit, pluviis subinde æstum temperantibus; talique statu usque ad d. 15. Decembris ut plurimum permanente: ubi hyemale frigus, aëre sereno per sextiduum, postea fere semper nebuloso usque ad finem anni durante, admodum penetrans eurus excitavit. Cæterum humida hæc aëris constitutio catarrhosas infirmitates, leviores tamen, oculis, dentibus, faucibus & pectori creavit, atque in autumno & hyemis principio, multis infantibus tussi & catarrho suffocativo, præsertim post morbillos, exitialis fuit: postquam enim variolæ præteritis duobus annis sequentes fuerunt, hoc anno quoque, & quidem mensibus æstivis vehementiores, confluentium naturam in multis induentes, in pueris continuarunt, & præter eas morbilli benigniores in vere supervenerunt, atque post inducias æstivas, in mense Novembri atque Decembri gravius affligentes recurrerunt, pluribusque, qui aut gravius, corpore in primis vitioso sero laboraute, iis infestabantur, aut cura negligentiore tractabantur, mortem accelerarunt: quod aliis etiam infantibus multis ex catarrho suffocativo, aut insultibus epilepticis contingit.

Anni 1716.

FRigus anno superiore obortum, Anno 1716. quoque continuavit, & in primis die 17. 18. & 19. Januarii adeo invaluit, ut frigori Anni 1709. ubi in Thermometro meo spiritus vini ad septimum usque gradum descenderat, æquale comparuerit, imo d. 18. illud dimidio gradu superaverit. Quæ austerior aura etiam usque in adultum Majum, rarius temperatiori interveniente, perseveravit. & licet alibi, etiam in vicinia nostra, nives crebriores & copiosæ admodum delapsæ fuerint, in urbe tamen nostra altitudinem alibi observatam non attigerunt. Cæterum multa ventorum mutatio, & rarior serenitas semper occurrit, præterquam quod in Aprili eurus plures dies serenos efficeret. Unde vernalis amœnitas & rarior, & sera admodum obtigit, ut incrementum Floræ, Cereris, & Pomonæ multum retardaverit.

Nec æstas multo melius se habuit, crebris ventorum alternationibus, pluviisque obnoxia, exceptis diebus canicularibus, qui plures sereni, non tamen calore nimio infensi extiterunt.

Autumnus non minus, sub zephyri, præsertim post æquinoctium, & primis Decembris diebus admodum vehementis, prædominio, frigidus humidusque, & iu Novembri crebris nebulis infestus, atque circa finem denuo pluviosus extitit.

Post solstitium quoque hyemale crebræ rursus nebulæ comparuerunt.

Ex humida autem hac aëris constitutione catarrhosæ infirmitates fere nunquam non per totum annum fuerunt obortæ; & in primis circa Anni principium apoplexiæ adultis, ac tusses convulsivæ pariter ac humidæ puerili ætati, non sine multorum internecione

cione

cione infestæ: nec deerant pleuritides veræ, diaphoreticis tamen & pectoralibus non difficulter curabiles; in quinque primis mensibus febres insuper intermittentes, tertianæ & quartanæ, non paucis molestæ, sed facile, chinchinæ, observatis observandis, cedentes.

Nec variolæ prorsus cessarunt, sparsim subinde comparentes, in autumno tamen plures invaserunt, & confluentium naturam in quibusdam induendo, malignitatis etiam notas exhibuerunt, ac ita aliquibus funestæ evaserant.

Anni 1717.

CUm post Anni principium nix crebrior decidisset, cœlumque serenum redditum esset, frigus sub euronoto obortum est, quod usque ad principium Februarii continuavit; ubi a zephyro, interdum & africo, nivis liquatio sensim successit; die autem 9. novum obortum frigus, euro præpollente, per undecim dies duravit, & diebus 18. 19. ac 20. adeo intensum fuit redditum, ut fere frigus Anni 1709. æquaverit, sed zephyro tum oborto mitius cœlum evasit. Ubi etiam variolæ sensim disparuerunt, postquam in Anni principio, in pluribus confluentes, non sine malignitatis nota, infantibus, rarius adultis infestæ esse perrexerunt. Erant, in quibus pustulæ nigræ interspersæ notabantur, morte subsequente. Puerulo sexenni, sub temperato regimine, variolæ discretæ rite prodierunt; die vero morbi sexto passim pustulæ sanguine turgidæ sunt redditæ, cum mictu sanguinis, deliriis, magna inquietudine, & lethali die 8. morbi eventu. Erant, qui per totum morbi decursum de alterutrius pedis vel genu dolore, sine tumore & inflammatione conquerebantur, cum variolarum exsiccatione iterum sponte cessante.

Martius, Aprilis, & Majus varia constitutione, præsertim autem humida ac frigidiuscula præditi, adventum veris valde retardarunt, sed post solis in Gemellorum signum ingressum temperatius cœlum, & sæpius valde calidum, intermistis tamen crebrioribus pluviis, ventis utplurimum ab occidente vel septentrione spirantibus, factum est, & in primis sirius, sub euri prædominio, magnum æstum excitavit. Ubi, cum hactenus rariores ægrotassent, jam dysenteria multis, potissimum ex plebeja gente, & adulta ætate, cum majori malignitatis, quam caloris sensu, ex magna virium prostratione, contagii labe, breviorique morbi decursu, (infantibus nonnunquam intra triduum succumbentibus) colligenda, usque ad æquinoctium autumnale infesta esse cœpit; quæ postea ulterius progressa, puerili in primis ætati multam stragem, non tantum ob teneram corporis dispositionem, sed medicamentorum etiam difficiliorem, tardiorem & incongruum usum, intulit. Causa potissima ab aëris varia intemperie, primo frigida & humida, postmodum calida, ibi transpirationem sufflaminante & collectioni serosarum salsarum particularum favente, hic easdem in orgasmum concitante, imputari potuit; præcipue cum cerevisiæ minus defæcatæ & acescentis frequentior potus accessisset. Ex medicamentis, quæ non tantum malignitati resistere, sed acres etiam humores edulcare, fibras leniter stringere, & dolores mitigare valent, sub varia forma, provide administrata conduxerunt, qualia erant unicornu fossile, corallia rubra, bolus Armena, terra sigillata, smaragdus, hæmatites, tormentilla, succus catechu &c. cum & sine opiatorum moderato accessu; balsamum etiam Peruvianum cum vitellis ovorum subactum, in clysteribus aliquoties injectum, egregiam opem in non paucis tulisse observavi.

Autumnus, zephyro cum aquilone, denuo prævalente, (& illo quidem, sæpe vehementer, præcipue autem a die 24. Decembris ubi vesperi impetuosissimus, sine tamen aliquo, per Dei gratiam, damno, secus ac alibi, in Hollandia, Hamburgo &c. tum temporis contigerat, per quatriduum furente) humidus admodum ob nebulas & pluvias, exstitit; talisque aëris conditio ad finem usque anni, cujus ultima nox fulguribus illustrabatur, perduravit, nullis aliis morbis epidemice, paucissimis etiam sporadice se offerentibus, præter odontalgias & consuetas hoc tempore tusses & coryzas.

Consti-

Constitutio Anni 1712. Apud Labacenses in Carniola

D. D. MARCO GERBEZIO,

Apud eosdem Physico, & Medico ord. medi- ce considerata, & Augustam Vindelicorum die 28. Decembris 1712. communicata.

FRigori alias Hippocrates non videtur imputare singularem insalubritatem, dum 3. Aph. 17. ab eo *corpora firma, agilia, & bene colorata* reddi asserit: quam id tamen insalubre esse soleat, saltem dum modum excedit, docuit nos præterquam hyems Anni 1709. si quæ alia nivosa, & frigida, quoque currentis Anni 1712. hyems ob non multo demissiores nives & frequentes aquilonares ventos similiter ultra modum frigida. Sub ejus siquidem decursu plurimi a febribus catarrhalibus, tussibus, raucedinibus, pleuritidibus, phthisibus, cephalalgiis, gravedinibus, hemiplegiis, cachexiis, hydropibus, & aliis a variis modis peccante lympha dependentibus indispositionibus fuere apprehensi. Quamvis tamen forte per se non tam frigus fuerit causa tantarum indispositionum, quam prægressa elapsi Anni 1711. austrina, & pluviosa autumni constitutio, quæ a præsentis anni perrigida hyeme excepta humiditates, elapso autumno in corporibus aggregatas, occlusis cutis poris, & per id impedita insensibili transpiratione, in corporibus retinuit, coagulavit, stagnare, & extravasari fecit, præsertim dum subinde tamen etiam intercurrerint austrini flatus, qui eas rursus solverunt, & exundare fecerunt. *Si vicissitudine quadam*, dicit Valleriola lib. 2. cap. 4. locor. com. *aquilonius flatus austrinum sequatur, fluxionum tum morbi fiunt*. Quemadmodum, & nos *in Chronologiæ nostræ Med. An.* 1. xx. & xxi.

Sic Ego ipse mox sub anni ingressu cum pluribus aliis a febri catarrhali apprehensus etiam, sed brevi liberatus introsumptione mannæ granatæ in jure dissolutæ quantitate unc. trium, & sudatione ad tales pulveres specificos mane cum decocto herbæ theæ assumptos, ℞. spec. diamarg. frig. diatrag. frig. Antimonii diaphor. ana ℈ß. succin. alb. præp. flor. ♁. ana gr. iij. m. f. pulv. in triplo. Aliis præterea subinde venæ sectione sanguinem imminuebam, & alia pectoralia propinabam, puta decoctum pectorale cum syrup. de alth. Fern. de farfara, aut similibus specificis dulcificatum. Item Trochisc. bechicos. ol. amygd. dulc. cum sacch. cando, vel julapio violato &c.

Certus puellus quinquennis non pridem pro capitis, & reliqui corporis scabie abigenda, nescio quo, perunctus, & præterea ab extra perfrigeratus in eam dyspnœam inciderat, ut suffocandus videretur. In subsidium vocatus suaseram, ut eum syr. Mannati ℥j. & jalap. pulv. ℈j. expurgarent. Hinc in jure dissolutam spermat. ceti ʒj. propinarent. Nec non ad sudorem cogerent his pulvisculis. ℞. spec. diamarg. frig. Antimon. diaphor. ana. ℈ß. pulv. march. succin. alb. ana. gr. iij. flor. ♁. gr. j. sacch. perl. gr. iij. m. f. pulv. in triplo. Et sæpius cochleatim propinarent de tali mixtura appropriata. ℞. Extract. helen. fumar. ana. ʒj. croci gr. v. subigantur in aq. asthmat. chærefol. ana. ℥iß. syrup. de hyssopo ℥ß. m. f. potio. Atque, nisi malum remitteret, utrique brachio vesicatoria applicarent. Dictum, factum, & puellus præter parentum expectationem convaluit.

Hyemem quidem cum majore amœnitate excipere velle videbatur ver, utpote sub cujus ingressu ex amœnis solis radiis adhuc residuæ nives successive optatissime dissolvebantur. Postquam autem in Aprilis progressu sæpius intercurrere incœpissent pluviæ austrinæ, a 20. Aprilis usque ad 25. autem ex euro pristina hyemalis auræ asperitas, adeo desolati evadere incœperamus, ut adhuc vel tunc nobis non meliora de corporum valetudine, quam de futura fatorum ubertate ominari tristes occœpissemus. Quando enim in nostris oris nives, & hyemale frigus eo usque, & ultra æquinoctium vernum protrahuntur, experientiæ annua edocti nunquam messem opimam, fructus arborum copiosos, & vindemias lætas nobis adpromittere audemus. Emori siquidem accidit vel in ipsa radice hyemalia sata, flores arborum fructiferarum emarcescere, & primos vitium pampinos a pruinis, & nocturnis auræ asperitatibus exitialiter aduri: quemadmodum id etiam, ut postea dicetur, hoc ipso anno evenit. Nec minorem stragem valetudo humana perpessa est. Corpora siquidem hyemali asperitate enervata, & per tot intercurrentes auræ vicissitudines alterata, nec non per tot vernas pluvias nova humorum illuvie repleta, non poterant non solum ab adhuc hyemalibus indispositionibus opprimi, verum & vernis subja-

subjacere, potissimum eis, quæ a peccante lympha, quales sunt omnis generis vulgo defluxionibus imputari soliti affectus, produci solent. Non minus autem Majus erat inconstans, & inamœnus, quam Aprilis, utpote fere quotidie versus vesperam pluviosus, quin immo subinde & tempestuosus, quemadmodum secunda Maji, qua excessum ex nubibus fulmen arcis horologio adjacentis turris tectum magna parte disjecerat. Junius erat quidem nonnihil ordinatior, & versus exitum utcunque æstivus, aliquoties tamen æque tempestuosus: quin immo ad festum S. Medardi ex aquilone plane frigidus. Ut adeo neque ipse plane inculpate transire potuerit.

Certus archi hypochondriacus jam tribus annis consequenter semper circa dimidium Aprilis deterius affectus, & præsertim de capitis gravitate & obfuscatione quadam lamentatus 13. Aprilis inexpectate factus epilepticus intra bihorium obiit. Obiisse quoque observati sunt alii repente eodem tempore facti epileptici. Memorabile est a jam dicto hypochondriaco notatum discrimen inter auram civicam, seu urbis arci subjacentis, & inter auram sublimem arcis ipsius Labacensis. Asserebat is enim, quod quoties adiisset (solebat autem diebus amœnis facere frequentissime) arcem, consedissetque aliquandiu sub tilia, supremitatem montis amœne coronante, vel obambulasset, se semper notabiliter melius sensisse, caputque habuisse serenius; quamprimum vero redux domum versus subjacenti urbi appropinquasset, se illico rursus deterius sensisse. Ut adeo plane dubitare non liceat de veritate eorum, quæ nos *in vindiciis nostris Medicis de aura Labacensi* §. 37. de discrimine inter salubritatem urbium, & locorum liberæ auræ expositorum, campestriumve docuimus.

Ad repentinam Junii circa festum S. Medardi perfrigerationem pleuriticus factus Jacobus Ubez expertus Chirurgus corpore ultra modum obesus, & plethoricus elusis quibuscunque adhibitis remediis quoque intra triduum obiit, cæterum homo apparenter sanissimus. *Obesi* videlicet *facilius moriuntur*, *quam graciles*, ex Hippocrate.

Æstas habuit quidem sua intervalla utcunque connaturalia, quod toties tamen intercurrissent tempestuosæ pluviæ cum tonitruis, fulgurationibus, & fulminationibus, subinde etiam cum grandine, cum communiter subsecuta notabili auræ perfrigeratione, quemadmodum 21. Augusti, qua mane hora media septima fulmen in suburbio Tyrnau dicto octo nautarum casas, non obstante densissima pluvia, in cineres redegerat; pro vix temperata, & vernam temperiem affecuta haberi poterat. Ob quam causam sata tardius maturata messem tristissimam colonis præbuerant.

Adhuc parum siquidem illud, quod hyemalem rigiditatem, & ultra æquinoctium protractas nives subterfugerat, perque vernas pluvias in lolium conversum non erat, per toties iteratas coruscationes adeo exustum fuit, ut aristæ, vel steriles plane evaserint, vel grana macra effœtave, & potiore farina orbata progenerarint.

Neque humana valetudo interea minimum passa. Vidimus siquidem, quod, quæ per Junii, Juliique decursum ob imminutas successive per hyemem, & ver in corporibus aggregatas humiditaes utcunque subsidere incœperat, mox sub Augusto labascere visa sit a febribus tertianis intermittentibus, subinde, & quartanis, & tertianis nothis, continuis, diarrhœis, dysenteriis, vomitionibus &c. impetita. Quæ febres vel in eo fuere singulares, quod non solum raro consuetum typum in paroxysmis observaverint; verum etiam, quod communiter post aliquot paroxysmos in continuas mutari solitæ fuerint, similiter adeo inordinatas, ut etsi typum tertianarum duplicium præ se ferre viderentur, tamen subinde 24. & plures horæ intercesserint, quibus in pulsu nulla fere alteratio animadvertebatur, urinis fere crassis, & lateritio sedimento refertis existentibus, desuper vero tamen rursus insistente continua alteratione, persæpe cum maculis petechialibus, scarlatinis saltem, per brachia dispersis, sæpe etiam cum diarrhœis & vomitionibus vel copiosissimis sudoribus; vix tamen aliquando cum ægrotorum interitu, etsi semper cum tardissima integræ valetudinis recuperatione. Quod Medici communiter febriliter cum succo pancreatico justo acidiore effervescenti bili, sed multæ pituitæ admistæ imputabant; & vel propterea non tam ardentes, acutasve febres producenti, quam potius nothas, minus acutas, & diuturnas: *Quando æstas fiat similis veri, sudores in febribus multos expectare oportet. Hipp. 3. Aph. 6.*

Curabantur autem febres illæ, si quandoque perstitere intermittentes, pulvere cornach. diebus a febris liberis justa dosi assumpto,

ſumpto, & ſale febrili. Mynſ. una alterave hora ante paroxyſmos in aqua card. ben. vel cent. minoris propinato. Si qua vero eas in continuas degenerare accideret; præterea venæ ſectio celebrabatur in petechialium macularum abſentia, alias vero ſcarificatio dorſi cum ſubjunctis cucurbitulis. Quamvis viderim apud unum alterumve opificem, cui etiam actu proſtantibus petechiis, ſed pro pulicum morſibus habitis; erat ſanguis venæ ſectione miſſus, & qui tamen æquæ convaluit, ac alii, quibus ſanguis emiſſus non erat. Unde conjicere licebat eas ſolita ſibi malignitate non fuiſſe præditas. Per reliquum morbi decurſum autem inſiſtebatur uſui pulverum pan. rub. de gem. frig. cc. phil. præp. Antimon. diaph. arcan. dupl. bezoardico min. additis, ſi diarrhœa ſymptomatica urgebat, troch. de terr. ſigill. unicorn. foſs. &c.

Certa filiola, quæ ſimili febre continua cum maculis petechialibus, & dyſenteria detinebatur, convaluit ad ſubinde pro neceſſitate injectos clyſteres primum abſtergentes, poſtea aſtringentes, & ad quotidianam intro ſumptionem pulv. pan. rub. troch. de terr. ſigil. cc. phil. præp. unicorn. foſs. & ſmaragd. præp. cum ſacch. roſato dulcificatorum. Quodque præterea linguam haberet aridam, eam humectabat mucilagine ſem. cydon. aqua prunell. extr. addito rob. diamor. & lap. prunell. eluebatque frequenter os aqua & aceto invicem commiſtis, abſterſa lingua dentiſcalpio, non intermiſſis externis aſtringentibus.

Certus nobilis denique plane adhuc pluribus habebat opus. Laborabat is vero hemitritæo, febre ex æſtu febrili continuo, & febre intermittente cum rigore & duplicato æſtu alternis diebus intercurrente conſtante; & quod deterius erat, ſemper cum quadam veluti cholera ſeu excretionibus numeroſiſſimis per ſuperna, & inferna materiæ variæ veluti æruginoſa. Hic erat primum purgatus decocto ſen. c. rhab. Mynſ. Hinc ipſi vena ſecabatur, & pro attemperatione æſtus febrilis præter mixturam cordialem ad intro porrigebantur pulv. de gem. frig. cc. phil. præp. Antimon. diaphor. arcan. dupl. Aſt intercurrerat tertius paroxyſmus cum ea violentia, vomitibus, & alvi dejectionibus, ut æger, ſi ſæpius taliter invaderetur, malo ſuccubiturus metueretur. Hinc poſtridie illius paroxyſmi loco arcani duplicati memorato pulveri cort. Peruviani & troch. de terr. ſigill. ana ℈ß. erat additus. Veſperi autem ante ſomnum pridie quarti paroxyſmi febris intermittentis talis bolus. ℞. Conſerv. menth. roſar. elect. diaſcord. Frac. ana ʒß. cort. peruv. ſubtil. pulv. ℈ij. troch. de terr. ſig. gr. vij. m. cum ſacch. f. bolus. Et non ſolum quieverat ea nocte utcunque æger, verum & a vomitionibus illis, aliiſque dejectionibus fere liber erat, præterquam totus debilis, & a continuante æſtu febris continuæ totus anxioſus. Qui propterea pro poſſibili cordialibus & caponis jure cum gelatina permiſto reficiebatur. Quodque expectaretur acceſſus paroxyſmi mox a meridie, quatuor horis ante eum fuit ægro talis mixtura ſpecifica propinata. R. Aq. cord. ſaxon. ſecundæ, card. ben. ana. ℥iß. ſyr. coral. ℥ij. cort. Peruv. ſubtil. pulv. ʒß. ⊖. abſinth. gr. v. m. f. pot. Et deſideratiſſime emanſerat, quem adeo non minus nos, quam æger ipſe metuerat, paroxyſmus. Ut adeo nobis nihil ſuperfuerit expugnandum, quam adhuc febris illa continua, viriumque proſtratio: quibus proinde diligenti continuatione pulv. de gem. frig. cc. phil. præp. Antimon. diaphor. & ⊖. perlat. nec non mixturis cordialibus opem ferre eo uſque conabamur, uſque dum ſucceſſive & illa feliciter ſopita fuere. Certe ſi in quo alio, in hoc manifeſte periculoſo caſu ſe Herculem exhibuit cortex Peruvianus, rite ob conjunctam choleram ſtomachicis aſſociatus.

Autumnus denique uſque ad extremum Octobris erat ſatis commodus, ut adeo vindemiæ quidem in optata aëris temperie potuerint peragi, ſed vel ex eo triſtes, quod magna botrorum pars, uti in conſtitutione verna dictum, aut in primis adhuc pampinis vere emarcuiſſet, aut æſtate a tantis coruſcationibus, & rubiginoſis pluviis, ipſis etiam arborum foliis, & arboreis fructibus propterea copioſiſſimis maculis notatis, & ad putredinem proniſſimis notanter inſenſis, aduſta penitus arida e vitibus decidiſſent, poſtea autem, & toto Novembri, Decembrique menſibus uſque ad 13. Decembris adeo pluvioſus, ut fere non interceſſerit dies, qua non pluiſſet, aut ſaltem nubilum, & ad pluvias proclive non fuiſſet, & ex auſtro jugiter (excepta 20. & 21. Novembris, qua primæ nives ex euro ceciderant, & 8. Decembr. qua per quinque continuos dies africus vehementiſſime furebat) flante veluti tepidum. Hinc non mirandum, quod interruptis dictis tum continuis, tum intermittentibus febribus e contra turmatim irruiſ-

animadversæ fuerint. Propterea demortuo post octiduum circiter ægro, jam pridem penitus exhausto, erat inquisitum in dictarum fæcum transitum: & deprehensum, quod colon intestinum, ea, qua coxam spectat, parte fuerit ad imperialis nummi amplitudinem exesum, perforatumque; & inde facto successive cuniculo per pure excavatos musculos, partes illas contegentes, penetrasse ex læso intestino fæces illas alvinas usque ad incisum locum. *Induta est scilicet caro hominis putredine; & sordibus*. Job. cap. 7.

Constitutio Anni 1713.

Dn. D. MARCO GERBEZIO

Medico Labacensi, communicata die 15. *Januarii Anno* 1714.

Adeo varius erat apud nos Labacenses, quoad auræ temperiem hujus anni 1713. decursus, ut fere vix præterierit octiduum, quo ob jugem omnis generis intercurrentium ventorum vicissitudinem alia non fuisset introducta aëris constitutio. Solus Januarius sibi hyeme aliqualiter constabat, æstate Augustus, & autumno posterior Novembris, & anterior Decembris pars cœlo ex solito maturius partis nivibus, easque secuto flatu aquilonio serenato. Cæterum vero toto reliquo tempore varietas, potissimum cum pluviis, & auræ asperitate conjuncta: proindeque sicut terræ frugibus maxime incommoda (qui propterea, exceptis montanis locis, ubi solum natura sua aridius est, non solum crevere perpauci, verum & impuri, & viciis, zizaniisque plenissimi, arboreis fructibus quidem itidem saltem in montanis existentibus utcunque copiosis, verum, & ipsis ob nimias pluvias veluti eviratis, & solita sapiditate destitutis, consequenter minus sanis, plurimisque hominum eis indiscrete vescentium febrium, diarrhœarum, dysenteriarum, vomitionum, & ventris corrosionum causa) ita sanitati humanæ maxime importuna. *Mutationes* siquidem *temporum*, teste Hipp. 3. aph. 1. *pariunt morbos*. Quod ea tamen non tulerit singulares aliquas, præter copiosas defluxiones, epidemias, qualium alias feraces esse solent similes annorum constitutiones; existimo in singulare nostrum commodum fecisse, quod dictæ illæ varietates nunquam repente irruerint, sed successive, & veluti inadvertibiliter, neque diu tales perseverarint, neque magnæ fuerint: quod tamen requiritur ad inducendos in corpora ex aëre morbos populares. *Magnas* siquidem, dicit Hippoc. citato loco, *mutationes facere morbos* 3. aph. 7. autem dicit: *Si annus magna ex parte talis fuerit*. Quod ipsum sentit & Galenus *Comment*. 1. *in lib*. 1. *Hipp. de morbis vulgaribus*. Quandoquidem igitur hic annus, juxta dicta, maxima ex parte fuerit varius, & frequentissime pluviosus: tales constitutiones vero solent esse defluxionum, seu morborum a peccante lympha dependentium feraces; mirum non est, quod potissimo tempore præ quibuscunque aliis affectibus viguerint defluxionum morbi.

Curationes eorum non adduco, sed relego benevolum Lectorem ad *Chronologiam meam Med*. elapso vere Francofurti una cum Intricato Extricato meo Medico recusam. Ne vacuæ tamen omnino sint hæ paginæ, aliorum morborum hoc tempore observatorum, & solum breviter meminisse hic lubet certæ nobilis matronæ, elapsa quadragesima a me ab hydrope ascite feliter percuratæ, elapso autumno vero ex eodem malo tamen, sed per errorem defunctæ. Hæc tota elapsa æstate citra querelam vixerat: quod ea vero horariis fructibus nimium indulsisset, & alias licentiosius pro ordinario muliercularum more victitasset, sub initium autumni de novo cruribus intumescere occœperat, successive & abdomine; sed quod cum nescio quo in ventre motu, se concepisse suspicari incœperat, & propter omnia remedia, ne inde forte abortus periculo sese exponeret, negligere, usque dum exacto, sua opinione, gestationis tempore, dum parituram sese existimaret, vitam cum morte commutarit. Apertum propterea cadaver, ut fœtus eximeretur: ast ejus loco aliud non repertum, quam ingens in abdomine aquarum colluvies. Ut adeo manifeste conjicere licuerit, motum illum, quem fœtui illa imputabat, aliunde non fuisse, quam a flatibus, aut colluviei illius aquosæ in abdomine contentæ, & sub corporis motu, aut ventris contrectatione perceptæ fluctuatione. Si infelix mulier alias tempestive ad rem fecisset (quamvis gravidas a similibus generosis remediis indigentibus malis citra abortum liberare, sit ex nostra in Intricato Extricato nostro Medico tradita doctrina, perarduum) forte non

num, & ejus loco pro siti, quamvis pulsum vix alteratum haberet, biberet jus carnis bubulæ perfrigeratum, & ab omni pinguedine per præviam per pannum lineum colaturam liberatum, subinde autem emulsionem amygdalarum dulcium, exhilarato quandoque sitiente ore cochleari vini cydoniorum, vel granatorum acidorum, quandoque etiam granis ipsis pomorum granatorum. Pro cibo vesceretur juribus caponis, in quibus concussus sit vitellus ovi rec. contusis, amygdalatis, avenatis, hordeatis, & pultibus ex ovis, & pulpa panis triticei paratis, malis cotoneis &c. sique posset, carne vitulina, caponum, pullorum, aviculrumque montanarum. Mane etiam & vesperi assumeret bonæ castaneæ magnitudinem de hoc specifico.

℞. Conserv. ros. rub. ℥iij.
rad. symphit. maj. ℥ij.
spec. diatrag. frig. ℥ß.
coral. rub. præp.
terræ sigill. ana ℥i. M.
cum syr. cydon. F. electuarium.

Regionem renum ungeret ungu. rosato refriger. Gal. & Comitissæ. Spinam dorsi autem & pectus ungu. resumptivo. Quibus constanter continuatis rediit successive tantus appetitus, ut sibi a cibis vix temperare valuerit. Item somnus, vires, & carnium consumptarum recuperatio ad admirationem.

Anni 1714.

SI unquam aliquis annus fuit irregulariter constitutus, fuit apud nos Labacenses annus 1714. cujus constitutionem quoad aëris temperiem in præsenti communicamus; excepta siquidem sola hyeme, quæ fuit cum paucis nivibus aquilonia, & sicca, totum reliquum ejus residuum, ver videlicet, æstas & autumnus, excepto Novembri mense & dimidio Decembris, quorum dies in accepta aëris amœnitate decurrerant, erat meris varietatibus, & veluti quotidianis pluviis subjectum. Unde tot, tantæque aquarum exundationes, ut nec sata maturescere, nec gramina desalcari, siccarique, nec semina opportunis temporibus terræ mandari potuerint; quæque terræ mandata fuere, aut prorsus non adoleverant, in semine suffocata, aut adulta æ meris viciis, zizaniis, & loliis adeo conspurcabantur, ut usui esse vix potuerint, aut ab uredine adusta grana essæta, & farina destituta tulerint. Unde insueta annonæ penuria, & propterea præsertim Croatiam versus, fere communis inter plebejos fames.

Qua stante aëris constitutione qualiter humana valetudo substiterit, nemini credo difficile fore conjicere; qui ex Hippocratis *libro tertio aphor.* & alias novit, qualium tales annorum constitutiones soleant esse feraces corporum indispositionum; præsertim, si is præterea perpenderit, qualem victus rationem in simili rerum penuria, & caritate fuerit observare necesse, & quali, quamve insalubri qualitate debuere fuisse prædiri non solum terræ, verum & arborum, vitiumque fructus, utpote dicta uredine adeo exesi, adustique, ut vix fuerit reperire pyrum, pomum, vel etiam botrum, qui integer, immaculatus, & connaturali suo sapore præditus fuisset, quamvis & talium parcissimus fuerit quæstus. Substitit videlicet, si unquam aliquis, lamentabiliter. Eo, quod similes temporum constitutiones, solent esse ex Hipp. citato loco, & nostra *in Chronologia Medica* tradita doctrina, morborum feracissimæ.

De hyeme quidem nobis non erat, quod adeo quereremus, utpote quæ utcunque tolerabili suo frigore siccitateque corpora potius reddebat *firma, agilia, & bene colorata*, adeoque bene valentia, quosque tulerat morbos, eorum saltem solum accidentalis extitit causa, quatenus videlicet humiditates a prægresso pluvioso anno in corporibus nostris aggregatas altius impresserat, coagularat, & a discussione per insensibilem perspirationem impediverat.

Quod ipsum puta & de Novembri mense, Decembrisque anteriore dimidio, utpote similiter leni aquilone perflatis, & potissimum amœna serenitate illustratis. Ast tanto majores querelæ nobis fuere contra veris, æstatis, & reliqui autumni (utpote adeo pluviosorum, ut vix intercurrerit duorum triumve dierum serenitas, solisve illustratio, quæ a pluviis, aut saltem nubilo cœlo cum plane insueta aëris asperitate non fuisset interrupta) decursum: Qui propterea tantis cum ægrotis negotiis nos oneraverat, ut iis expediendis vix suffecerimus. Quinimo, post quam affinem nobis Syriam ad Judemburgum peste infectam perceperamus, nobis plane de adhuc deterioribus metuere ince-

inceperamus. A quibus tamen præservavit nos hactenus gratiosum Numen.

Morbi autem, a quibus adeo impetebamur, erant præter omnis generis defluxiones similibus temporum constitutionibus semper familiares, arthritides, colici dolores, pleuritides, hydropes, febres tam intermittentes, quam continuæ, & ex eis multæ plane malignæ, diarrhœæ, dysenteriæ, vomitiones, lumbrici, variolæ, morbilli, & rubeolæ: nulli tamen funestiores, quam febres petechiales, & præsertim Decembri mense variolæ. Quibus propterea etiam multi, præsertim Augusto mense, & Septembri, plane succubuere. Quamvis, qui victus rationem observarant, riteque curabantur, potissimum reconvalescerent.

Singulare quid duobus fratribus acciderat: Utrumque prævio totius corporis rigore febrilis incalescentia apprehenderat. Hinc plane intolerabiles lumborum puncturæ. Desuper unum petechiæ scarlatinæ seu purpureæ, alterum petechiæ nigræ, & variolæ purissimo sanguine soliti puris loco suffusæ. Et illa tertia morbi die, hic septima inopinate succubuit.

Certa etiam 10. annorum herula cortice Peruviano vix a febre quartana liberata in variolas confluentes densissimas inciderat, quæ successive etiam eo perductæ fuere, ut contractis crustis instantanee abscessuræ crederentur, herulamque pristinæ valetudini more solito restituturæ. Ast ecce quam inexpectatum fatum! præterquam enim, quod crustæ etiam sæpius oleo amygd. dulcium perunctæ nullatenus recessissent (persistente interea semper febre acuta continua, & tussicula) ultimatim eæ eo deductæ fuere, ut si quam casu tamen abscedere accideret, ea post se ardentissimum ulcus absque omni pure relinqueret, usque dum miserabili herulæ ultimatim, 21. scil. morbi die, e vita excedere fuerit necesse. Usque adeo de variolis, nisi cum eis & febris, & reliqua accidentia recedant, nunquam venit triumphandum.

Certus Mercator Goritia Labacum cum intensissima & ea continua febri in maximo frigore delatus, de intensissimis & faucium, & artuum doloribus lamentabatur: a quibus demum etiam idoneis remediis liberatus erat. Sed desuper (persistente adhuc febre) toto corpore minutis, & densissimis hydatidibus, seu vesiculis aqua refertis, adeo fuit perspersus, ut quis eum undique fervidissima acqua fuisse perfusum, perustumve citra dubitationem jurasset. Et non obstantibus quibuscunque remediis quoque ipse 18. morbi die obiit.

Certus Lib. Baro e contra usque ad desperationem asciticus, dum proxime expiraturus crederetur, superveniente tumidissimo scroto, inflammatione, & abscessu, sponteque evacuatis inde aquis præter omnem expectationem convaluit. Usque adeo desperandum nunquam: sed dum spiramus, speremus.

Carbonum suffocatorum illorum, quibus fabri ferrarii uti consuevere, vapores esse nocentissimos, nemo facile est, qui nesciat: noxios vero æque esse ordinarios illos ab aperto igne combustis lignis relictos, non facile credo fuisse observatum. Accidit tamen, quod elapso Decembri ex intenso frigore domum reversus faber ferrarius septuagenarius, eo quod sese, ad talium carbonum ignem excalefecisset, in eum soporem, cum maximo stertore inciderit, ut is ab adstantibus pro fortissime apoplectico, adeoque ex sententia Hipp. 2. *aph.* 42. pro omnino desperato haberetur, successive quidem clystere acri, frictionibus, sternutatoriis, vesicantibus, & volatilioribus antiapoplecticis, rursus excitatus, ultimatim vero, decima tertia videlicet morbi die tamen e vivis sublatus.

Simillimum fatum accidisse recordor ante annos Iggensi rustico in noviter calefacto, & non pridem extructo fornicato cubili, qui vero libero aëri expositus sese tamen rursus recollegerat. Sed septuagenario illo longe junior erat.

Singularis molis calculum in vesica gestare absque eo, quod ab eo saltem subinde urinæ excretio intercipiatur, meo judicio pro raro habendum est. Factum id tamen fuisse detexerat nobis nuperrime dissectum corpus nostri Labacensis Ecclesiæ Decani. In ejus siquidem vesica ad digiti crassitiem corrugata deprehensus fuit trium unciarum calculus, qui tamen urinam nunquam intercepisse fuit observatus; quin potius is, postremo præsertim anno, continui urinæ crudelissimæ profluvii extitit causa. Sed sciendum venit, calculum hunc ab ægro semper fuisse pro hernia habitum, quem propterea a pluribus annis semper sursum cingulo herniosis consueto religatum gestabat, impediebatque hoc medio, ne is unquam ad vesicæ orificium devolvi, & urinam omnino procludere potuerit: quin potius, quatenus totum contractæ vesicæ spa-

spatium sua mole occupabat, causa erat, ne a renibus jugiter affluens urina ibidem subsistere potuerit, sed potius veluti guttatim jugiter excerni debuerit. Juvaret propterea quoque forte alias (nisi lithotomiæ remedio periculoso & sæpe impossibili sese subjicere mallent) tali medio uti, ut taliter saltem ab eis alias consueta urinæ præclusione liberi viverent.

Anni 1715.

QUem non piget revolvere constitutiones anni 1713. & 1714. a me notatas, & postremo Ephem. Nat. Cur. tomo insertas, is facile conjiciet, qualiter saltem per hyemem currentis anni 1715. substiterit inter nostrates Labacenses humana valetudo. Ex temporum siquidem salubribus, vel insalubribus aëris constitutionibus potissimum dependere humanorum corporum bonam, vel malam valetudinem, demonstravi luculenter in Chronologia mea Med. Quandoquidem igitur ex dictorum annorum constitutionibus elucescit, eorum tempora potissimum fuisse varia, aspera, & pluviosa, talia autem solere esse fluxionum, & omnis generis a putredine, & humorum corruptione oriundarum indispositionum feracia; arguere pronissimum est, saltem hyemem memoratos annos immediate consecutam debuisse fluxionibus, & omnis generis a putredine, & humorum corruptione oriundis indispositionibus fuisse obnoxiam, non obstante, quod ea de se adeo insalubris non fuerit, utpote potiori ex parte aquilonia, toleranter frigida & sicca, adeoque ex sententia Hippocratis utcunque salubris. Corpora siquidem per antecedentem talem insalubrem aëris constitutionem vitiosis humoribus semel referta, præsertim hyemali tempore, quo cutis pori ab externo frigore occlusi, talium humorum debitæ per insensibilem perspirationem depurationi obsistunt; per subsequentem, etsi etiam utcunque salubrem aëris constitutionem, sibi adeo restitui vix possunt tam celeriter, ut in affectus a tali putredine, & corruptione oriundos non incidant, eo saltem usque insistentes, donec a salubriori, & ea contraria, calida videlicet aëris temperie in contrarium non alterentur. Hinc etiam observatum fuit, non obstante juxta dicta de se alias utcunque salutari hyemis constitutione, plurimos Labacensium incidisse, præter omnis generis defluxionum morbos, quoque in febres malignas, morbillaceis & varii generis etiam aliis cutis efflorescentiis adeo periculosis, & contagiosis stipatas, ut potissimæ urbis domus eis fuerint coinquinatæ: magna etiam incolatum pars, præsertim pauperum, utpote & competente victu, & necessariis remediis destitutorum, plane e medio sublata. Dictum siquidem fuit præterlapsum annum 1714. fuisse adeo sterilem, & insuper fructibus, quos protulerat, vitiatum, ut inde in corporibus ab eis nutritis alii succi progenerari non potuerint, præterquam morbosi. Accesserat & mortalitas animalium, quorum, etsi nondum actu ægrotorum, re ipsa vero tamen actu infectorum comestas carnes probabile est, etiam quidpiam ad humanorum corporum insalubritatem contulisse. Item inter plebem famem ipsam, quæ propterea tot mendicos ad urbem compulerat, ut non pauci eorum conquisito ibidem cibo saturati mox animo, & vita etiam in publicis plateis concidere visi fuerint, usque dum eis in publico Lazareto alias pro impestatis destinato, ex collectitia eleemosyna necessaria sustentatio a Magistratu suppeditaretur.

Petechiales, seu scarlatinæ illæ maculæ, quas vulgo petechias nominamus, vix apud ullum ægrum observabantur: morbillaceæ vero, alias rubeolæ dictæ, quales ego anno 1699. per æstatem hic grassatas fuisse *Anno iii. meæ Chronolog. Med.* §. *XL.* & seq. descripsi, communiter apud omnes, præcipue in dorso magis conspicuæ: quibus tamen non raro elevatæ quæpiam pustulæ instar variolarum interspergebantur, sæpe etiam discussis jam illis exanthematibus undecima morbi die, 14. vel etiam tardius superveniebant, miliares quædam pustulæ totum corpus densissime cum pruritu obsidentes: subinde vero hydatides, seu limpidissimo sero repletæ vesiculæ, eis ex asse simillimæ, quæ persusione cutis aqua fervidissima excitari solent. Et istæ potissimum post se traxere ægri, utpote aliunde jam prius enervati, inevitabilem interitum, sicut illæ non facile.

Variolæ quidem, & morbilli etiamnum quoque adhuc una grassabantur inter infantes, & adultos, minori tamen cum sævitie, quam elapso Decembri, præter unicam monialem, apud quam variolis densissime persperfam usque ad duodecimam morbi diem securissime procedere videbantur; duodecima autem epidermis, seu extrema illa

illa cuticula, quæ veram cutim contegit, adeo elevata conspiciebatur per faciem & totum reliquum corpus, præcipue brachia, latentibus subtus variolis, ut ad humerum digitis apprehensa, per totum brachium uno detractu detrahi potuerit, idem puta de facie. Et ista 13. morbi die obiit. Plura hic mihi essent adhuc de epidemia hac valde multis fatali commemoranda: quod ea vero potissimum tetigerim in Chronol. mea Med. loco citato describendo febrim morbillarem apud nos anno *1699.* similiter, etsi non adeo ferociter sævientem, benevolum lectorem eo ablego. Interea solum adhuc id hic adjiciens, quod epidemia isthæc malignitate parum a peste ipsa recedens tota hyeme, & vere, præcipue Majo mense; usque in Junium, qui erat amœnissimus, eatenus, in omnem ætatem, & sexum præsertim in quoad faciem cæterum sanissimos sævierit, ut tale quid nostra memoria hic Labaci adhuc nunquam fuerit observatum. Neque hoc solum hic Labaci, sed successive & per reliquam provinciam, præsertim circa Sitticium in parochia S. Viti, & circa Rudolphsbertum in parochia S. Ruperti, ubi maximam subditorum partem e medio sustulit.

Ex sexu muliebri tamen utero gerentes præ aliis impegerant, utpote communiter abortum passæ, & retractis a lochiali fluxu ad interiora exanthematibus. Idem fere puta de eis mulieribus, quibus mox in mali principio, aut sub ipsa exanthematum eruptione menstrua proruperant.

A Junio usque ad exitum Augusti erant fere omnia benigna; de variolis autem, & morbillis nec auditum quidem: e contra febres tertianæ, præsertim Octobri mense (quamvis is fuerit una cum Septembri, imo & Novembri, præter solitum amœnus) adeo contumaces, & inconstantes, ut post tertium, vel quartum paroxysmum communiter degenerarint in lentas continuas per plures hebdomadas, non obstantibus idoneis remediis, continuantes; ultimatim vero rursus in intermittentes terminatæ: quæ vero erratice ægros apprehendebant, serius, aut citius in quartanas mutabantur, quas tamen omnes sequenti methodo, & remediis, propterea bene annotandis, feliciter cicurabam. Primo purgabam corpus ter, quater, vel quinquies (pro exigentia videlicet cacochymiæ, vel cachexiæ) communiter pridie paroxysmi (quia ea die tolerantius se habere solent ægri) tali ptisana. ℞. fol. sen. s. st. ℥iij. salis tartari ʒß. flor. viol. martial. passul. min. mund. an. p. 1. f. per noctem infusio in loco calido in s. q. aq. agrim. vel borag. vel aq. com. vel etiam in jure pulli pro colaturæ ℥iv. Mane prævia levi ebullitione f. expressio, & potio. Vel talibus pilulis. ℞. pil. tartar. Schrœd. ʒß. extr. gentian. cent. min. an. gr. iv. resin. jalap. pin. sub. gr. v. vel vij. m. cum tinct. tart. f. pil. n. ix. intermediis diebus fiat humorum digestio, & obstructionum reseratio. ℞. Essent. absynt. agrimoniæ, elixir propr. Parac. tinct. tartar. martis aperit. spir. sal. ammon. an. ʒj. m. dosis mane & vesperi gutt. xxx. ultimatim. ℞. pulv. patrum ʒiß. conf. alkerm. ℥ij. antim. diaph. iʒ . arcan. dupl. sal. absynt. cent. min. card. ben. ammon. an. ʒß. m. cum conditura cort. citr. f. elect. molle. Dosis diebus apyrexias mane & a prandiis tribus horis ante pastum castaneæ magnitudo, superbibendo aliquid aq. card. bened. vel vini melioris: die febrili autem eadem quantitas in declinatione æstus febrilis, continuando id saltem semel de die per 4. circiter hebdomadas etiam post expugnatam febrim, cum exacta diætæ observantia.

Qua ratione autem feliciter cesserit febrium malignarum, & petechialium curatio eis rusticis, de quibus mihi ex Comitatu Cilliensi perscripserat certus amicus, quod illi sese in summo febrili æstu frigidæ immergere soliti sint? Ego non capio. Quod vero pedibus, & reliquo corpore tumefacti ad potum cent. min. & immersionem pedum in aquam fimi detumuerint, ejus demum ratio reddi jam potest.

Anni 1716.

A Tricennio huc recordor, nos quidem varias hyemes ob non minus copiosas nives, quam asperam auram perdifficulter superasse, in primis hyemem anni 1709. a me in Ephem. Nat. Cur. centur. 1. & 2. sub titulo: Constitutio anni *1709.* descriptam; nullam tamen fere difficilius, quam cujus constitutionem nunc communico; hyemem videlicet currentis anni *1716.* Ista siquidem vix aliquando, ab intercurrentibus brevissimis austris aliquantum refracta nivium copia, & frigoris asperitate per totum adeo sævierat, ut æqui-

æquinoctium vernum, quod alias apud nos hyemis finis esse solet, longe excesserit, obque indesinenter furentes aquilonares ventos, indeque summa ariditate constrictam terram arbores, non nisi primo circa dimidium Maji in folia, & flores, idem puta de satis in aristas, erumpere siverit: exemplo alias nostra memoria nunquam viso, præterquam ante annos circiter 50. quo recenset certus septuagenarius illius hyemis frigus usque ad Maji exitum adeo institisse, ut passim necesse fuerit sese a frigoris intolerabilitate ignis excalefactis fornacibus tueri. Omnes tunc, addit dictus seniculus, desperaverant de satorum fere emortuorum, & frugum vel tolerabili ubertate; interea vero tamen consecutum fuisse annum adeo fertilem, ut is raros sibi habuerit pares. Quemadmodum idem ipsum inexpectata Dei benedictione factum admiramur & nos currente hoc anno.

A dimidio Maji demum prægressis pluviis tempus vernum, & successive terræ viror, efflorescentiaque, quam vernam amœnitatem continuarat & Junius, cum Julio, & Augusto mensibus, terræ frugibus vel propterea opportunis, quod fertilibus, eisque brevibus pluviis sæpius ad colonorum votum interspergerentur. Sique September jam nominatorum mensium temperiem saltem proportionate secundasset, uberiorem annum optare non potuissemus. Quod hic vero per totum fuerit pluviosus & frigidus, maturandoque fagotritico, nostrorum colonorum pani quotidiano, uvisque plane importunus; factum est, quod fagotriticum vix maturatum, uvæ vero plane fere non. Unde vina non minus pauca, quam ultra modum acerba, proculdubio in futurum colicorum, & arthriticorum, nec non aliorum ab acido, & austero oriundorum, affectuum causa extitura. Arborei fructus e contra, præsertim poma, fuere copiosissima.

Veluti exhaustis demum per pluviosissimum Septembrem nubibus autumnus subsecutus fuit præter morem & expectationem acceptus, terra nivibus non nisi 11. Decembris, cum intenso tamen frigore, cooperta.

Hinc humana corpora sicut per hyemis decursum multum fuere ab omnis generis defluxionibus perpessa, ita verno tempore præsertim a pectoris affectibus; adeo ut de actu phthisicis nemo mortem evaserit: plurimi aiii vero eidem obnoxii prima sibi ejusdem injecta fuisse fundamenta etiamnum deplorent. Per reliquum anni decursum vero demum fere meræ indispositiones sporadicæ.

Qualis erat, ut saltem unam vel alteram curationem pro usu medico subjungam, heruli illius, qui pridem cachecticus, & scabiosus veluti repente fuit a scabie per se liberatus, inciderat e contra in vehementes hepatis puncturas, febrim acutam continuam, sitim, tussim, vigilias &c. Huic præmisso clystere fuere sanguinis ex basilica brachii dextri emissæ unciæ v. Hinc pro febris sufflaminatione talis pulvis bis quotidie introsumendus datus. ℞. spec. de frigidis, diatrag. frig. antim. diaph. ocul. 69. ana gr. v. nitr. perl. gr. iij. m. f. pulv. Et ab extra præmissa unctione ung. de alth. anodyn. & ol. viol. iterato superpositum tale cataplasma. ℞. Herb. malv. althæ. melil. flor. ros. rub. ana m. j. herb. hyosc. m. ß. farin. sem. lin. fœnugr. ana ℥j. m. dentur minut. concisa pro sacculo in lacte decoquendo. Et intra novem dies, obortis interea sæpius sudoribus, habuimus levamen desideratissimum; adeo ut aliis ulterius non indiguerimus, quam corporis expurgatione, & quibusdam levibus bechicis.

Item certæ Comitissæ dysuria cum intolerabili regionis vesicæ sive a simplici urinæ acrimonia, sive a viscositatibus (de arena siquidem nihil fuit animadversum) oriundo dolore: quæ tamen infra 12. horas cesserat (frustra prius applicatis quatuor clysteribus, tot unctionibus, & cataplasmatibus ex parietaria &c. combinatis) ad ab extra applicatam dolenti regioni theriacam ol. scorpion. Matth. perspersam, & ad introsumptam ex vino ℥j. radicis pareiræ bravæ ante biennium per Germaniam a *D. Lochnero*, Illust. nostræ Academiæ directore, divulgatam. Post trium circiter hebdomarum intervallum in idem malum reciderat eadem Comitissa cum urinæ cruentæ excretione, & eadem ipsa remedia experta fuit sibi fuisse sicut prius, maxime proficua. Suavissime siquidem urinam promovet laudata radix quomodocunque introsumpta, per se, vel cum aliquot granis salis genistæ, & ejus acrimoniam cum admiratione temperat. Quemadmodum id expertus fui quoque in memetipso, & primo his diebus apud nephriticis doloribus detentum Jesuitam.

Et denique, ut alias prætercam, arthritis illa, quam vehementem patiebatur certa puella, intra paucos dies his solis liberata: primo purgabatur hoc bolo specifico, & propterea mihi in arthritide familiari. ♃. elect. caryocost. ℥iij. spec. diatereb. Mynf. ʒj. m. cum facch. f. bolus. Hinc ex ischiatica pedis emiseram ℥v. sanguinis, & sudabat, quotidie ad hunc pulverem itidem specificum . . . Pulv. march. off. microcos. phil. præpar. antimon. diaphoret. ana ℈ß. cinnab. nat. præpar. gr. iij. m. f. pulv. qui mane sumatur ex decocto theæ cum decocto ligni sassafr. visc. querc. & rad. liquir. facto, vesperi vero ex aqua beton. Et convaluerat intra dies duodecim.

His ipsissimis remediis recordor me pluries curasse quoque dolorosissimas ischiaticas, solis adhuc subinde in subsidium vocatis cataplasmatibus, seu fomentis anodynis. Est hæc cura compendiosa, commoda, & tamen, si continuantur, magis, quam quis sibi persuadere possit, efficax.

Anni 1717.

QUantum ad annorum salubritatem, & humanorum corporum valetudinem conferat regulata suis temporibus proportionata aëris temperies, jam toties a nobis dictum est, præsertim in chronol. nostra med. Id quod equidem etiam manifeste comprobavit ad finem decurrens annus 1717. Is siquidem, quod hyeme fuerit competenter frigidus, præterquam circa Februarii dimidium, quo frigore eatenus exhorrescebat, ut inde vel arbores ipsæ fuerint notabile damnum perpessæ, præsertim molliores, quales sunt persicæ; vere temperatus: æstate saltem Junio, & Julio mensibus æstuosus; quamvis, quantum publica nova peregre retulerant, alibi insolenter tempestuosus: autumno fere veris instar amœnus, humana corpora per totum adeo bene valuere, ut Medicis fere nullum negotium facesserint, nisi circa sporadice patientes. Unicum occurrerat, quod videbatur quibusdam quid ex aëre forte ab astris taliter infecto suam originem traxisse, epilepticæ nimirum convulsiones, quæ Septembri mense intra eclipsim lunarem, & solarem plures, homines unis iisdemque diebus præter omnem expectationem adortæ fuerant. Duorum talium cura mihi obtigerat: tertii alteri meo collegæ. Duo mei ope divina fuere feliciter ad sanitatem perducti: tertius ille, qui puella septennis erat, e medio sublatus. Duo illi mei non nisi primo exacto integro triduo aliquantum ad se redire & titubanter fere incipere fuere observati: tertiam illam autem, uti dixi, quarta morbi die succumbere oportuit; num tamen revera, uti multis credebatur, ad eorum internecionem quid contulerint memoratæ eclipses? Astronomiæ cultores certius dijudicare noverint. Interea mihi remedia, quæ meos duos pristinæ valetudini restituisse videbantur, breviter specificare lubet, forte in simili casu quoque aliis servitura. Primum autem, a quo curam auspicandam esse judicaveram, erat applicatio ex acrioribus, specificisque confectis clysteriis. Secundum, & priusquam clyster præpararetur, cochleatim propinandum mixtura hæc antiepileptica: ♃. Aq. hirund. comp. cum castor. epilepticæ Langii, ceras. nigr. flor. tiliæ an. ℥ß. liquor. cc. succin. ʒj. essent. anodyn. gtt. IX. m. f. potio. Tertium & seqq. frictiones crurum deorsum versus, perunctio verticis ungu. alabastrino cum ol. rutæ, cran. hum. & succin. commisto. Sextum columbarum, & pullorum vivorum recens per dimidium discerptorum vertici raso iterata applicatio, 7mum naribus ⊖. volatil. succini admotio, nec non pulv. sternutatorii per pennam in nares inflato, successive vero, & postquam ægri jam nonnihil sese recollegerant, facilliusque quid introsumere poterant, pulvis march. spec. diacinnab. Mynf. & ⊖. volat. succini. Ultimum etiam corporis expurgatio. Quæ singula quidem etiam sæpius iterare oportuerat, quin & alteri eorum, quæ puella 17. annorum erat, & menstruis deficiebat, venam in talo secare, priusquam plene convaluerint.

Puella illa septennis a 4. hebdomadis prius febricitans, erat post mortem cultro anatomico subjecta, & deprehensum, quod ejus cerebrum quoad piam matrem fuerit undique multa viscositate obductum, quoad ventriculos autem plurimo, eoque procul dubio acri sero, seu lympha repletum; unde vellicatum nervorum principium conjecturabatur convulsionum illarum immediata extitisse causa, meatuum cerebri a sero illo inundatio autem mortis ipsius. Prout ea de re perspicaciter D. Anton. Pacchionus Regiensis Medicus Romanus *in Epist.*

Epist. de glandulis conglobatis duræ Meningis ad Magnif. D. D. Lucam Sdhroeckium data in *Ephem. Nat. Curios. Dec. 4. An. I. & II. App.*

Hinc mihi, uti reor, non vane persuadebam quoque meos duos ægrotos ex simillima causa idem ipsum malum primitus contraxisse. Primus siquidem, qui vir obesus erat valde, bibulus, & pridem quoad memoriam defectuosus, ad fauces tantas a capite defluxiones patiebatur, ut nisi ei injectionibus per os (postquam is jam aliqualiter sese recollegerat, & os aperire poterat) tempestive succursum fuisset, ei infallibiliter vel ex solo hoc accidente intereundum fuisset. Adhærebant siquidem stratim utrinque circa uvulam & fauces ab aëre, qui ob obstructas nares inspirando saltem per os attrahebatur, indurata phlegmata nonnisi dictis injectionibus, & gargarismis inde avellenda. Frequenter etiam simillima sputa ejiciebat. In puella quidem ista causa sese non adeo clare manifestabat; conquerebatur tamen, postquam ad se redierat, de gravitate quadam oculorum, obturatione aurium, & aurium, ac sic eo ipsi aliquid defluxisset, qui oculi etiam ipsi diu postea debiles, & vacillantes, præque fibrarum muscularium a sero relaxatione veluti confluentes permanserant. Communiter forte & apud alios similium convulsionum causa est similis cerebri a nimia, eaque acri lympha inundatio, & propterea ei revellendæ, & discutiendæ nihil æque prodesse solet, quam tempestive nuchæ, brachiis, cruribusque, vel ipsi etiam raso vertici adhibita vesicantia, quæ causa forte etiam Florentinis est, quod infantibus suis vix natis, ut eos ab epilepticis insultibus, quibus illi endemice obnoxii esse solent, præservent, nucham actuali igne adurant.

Recordor etiam in aula Averspergica ante annos ex epilepsia defunctum infantem, & postea anatomico cultro in mea præsentia subjectum cerebrum simillime habuisse constitutum.

Reliquos affectus, qui mihi alias per anni decursum occurrebant curandi, tractabam feliciter methodo, & remediis in Chronolog. mea medica notatis: puta febres, arthritides, colicas, hæmoptyses &c. Rarius tamen quid observaveram in duobus subjectis circa pulsum: nimirum quod unus eorum melancholico-hypochondriacus qui sanus communiter habuerit pulsum adeo tardum, ut priusquam subsequens pulsus consequebatur antecedentem, facile apud alium sanum tres pulsationes præterierint: qui tamen postquam elapso Augusto in febrim malignam incidisset, pulsum habuit adeo frequentem, & per omnes vitiosas differentias varium, ut talem nunquam observaverim. Propterea mox adhuc in principio morbi exitum prædixeram. Tam notabiles siquidem naturæ a connaturali statu recessus non possunt, nisi pessima quæque ominari. Vir alias erat robustus, & in actionibus suis accuratus, sed tardissimus, sæpius vertiginosus, & subinde leviter insultibus epilepticis obnoxius.

Alter vero similiter robustus cum in febrim similem incidisset, in decimum usque diem pulsum, & urinam præ se tulerat adeo ordinatum, & naturalem, ut nisi contrarium suasissent pessima quæque, quibus una detinebatur, symptomata, virium nimirum ingens prostratio, linguæ ariditas, inquietus somnus, delirium, tendinum subsultationes &c. eum quis nullatenus febricitasse, neque singulari periculo fuisse subjectum credidisset: qui 13. morbi die supervenientibus convulsionibus tamen succubuit.

Adeo parum subinde fidere licet etiam optimo pulsui, & urinæ, nisi reliqua ei bonitate correspondeant, parum etiam de præsentia, vel absentia febris edicere; quantumcunque febrium præsentia vulgo communiter arguatur vel ex sola pulsus frequentia, & inæqualitate; ubi vero hæc duo non animadvertuntur, ibi hoc ipso non censeatur adesse febris.

Constitutio Epidemica Ferrariensis Anni 1715.

Dn. D. JOSEPHI LANZONI.

POstquam annis proxime elapsis lues pessima boves miserabiliter invasit, atque copiosissimi imbres tellurem inquinaverunt nostram, totumque agrum Ferrariensem stagnantibus aquis pessime viriatum vidimus, ita ut semina futuræ messis pro majori parte deperdita fuerint, unde caritas, ac inopia anni 1717. surrexit, facta est etiam sanitatis jactura.

Martio mense vix inchoato, magnus bu-

sonum & ranarum numerus observatus est, & increscente vere innumerabilis culicum, vermium, serpentum, muscarum, papilionum, locustarum, erucarum, aliorumque insectorum copia super terræ faciem apparuit, & liberum aeris campum occupavit, ex quo nonnulli multas ægritudines in humano genere prædixerunt. Verno etiam tempore adhuc currente maximi solis æstus in Maji fine corpora nostra vexarunt, mox aura nebulosa & humida, dolorum dentium, capitis, & rheumæ pars surrexit, quæ tamen brevi in multam est mutata serenitatem. Accessit Junius, & summis caloribus corpora nostra affecit; hinc exordium habuere febres quædam, quæ prima facie tertianæ simplicis notam præferebant, mox duplicatæ pertinaciter utrunque sexum omnesque ætates invadebant; primo enim rigor incipiebat, qui ad plures horas durabat, vomitus amari succi aderat, cardialgia; dolor capitis, & eximia succedebat sitis; in multis tormina, & ventris fluxus, in aliis summa alvi stipticitas, inappetentia in omnibus, ac vigiliæ aderant. In tali, ac tanto autem numero febres istæ invadebant, ut nulla Religiosorum tam marium, quam fœminarum Monasteria, nullus denique in urbe locus fuerit ab hoc febrili incendio immunis. Miserandum erat videre unum vix in domo ægrotare, dein paucos post dies totam febricitare familiam; sic cœnobia, xenodochia videbantur, & rura repleta febricitantibus, in timidis nonnullis ac effeminatis contagionis timorem crearunt, ægrotantes crescebant in dies, & sine salute primorum, numerum augebant secundi, ut vix sufficerent Medici ad tantas ægrotorum visitationes; dies enim licet æstivus ad tale ministerium brevis erat. In curatione talium febrium primo lenitiva proponebantur ad educendas pravas materias in primis viis hærentes, & hoc die pari, & vacua fiebat; elapsa autem impari, in qua febris redibat, venæ sectio celebrabatur; sed hic notavi, die talis remedii, quo febris, quia tertiana, abesse debuerat, accessionem duplicatam, & ex simplici, duplicem factam fuisse, & continuam, sicque majus minari periculum; qua experientia edoctus, imposterum nunquam in talibus curandis febribus venam secari jussi, sed ubi opus erat, cucurbitulas scarificatas tantummodo applicari mandavi; alterantia, cordialia, clysteria, narcotica, diuretica, & sudorifica incassum semper fuere administrata; imo summum illud remedium nempe cortex chinæ chinæ, per plures dies exhibitum, parum aut nihil præstabat auxilii; sive cum vino generoso, sive in bolo cum syr. absynth. confecto in decoctione, tinctura, extracto, syrupis, in rotulis, aliisque modis exhiberetur. Medicorum aliqui istum pulverem cum rhabarbaro, zedoaria, gentiana & centaurio min. mixtum dederunt, aliique pulverem corticum fraxini, & corticum aurantiorum, baccarum juniperi similiter experti sunt. Si in aliquibus cessabat febris redibat, ac ter & quater recidivam patiebantur ægrotantes. Ego & uxor mea dilectissima, sub Augusti finem ab hac febri correpti, usque ad Novembr. ea laboravimus. Sic inter alios sub festo Paschatis Clariss. Dn. Hieronymus Barufsaldus Philosophiæ Doctor Excellentiss. atque amicus meus suavissimus, pertinacissimam hanc febrem, pravis stipatam symptomatibus, usque ad æquinoctium autumnale fuit passus; ego optima instituta victus ratione, & ad plures dies assumpto vino generoso, in quo chinachinæ infusa fuerat, tandem convalui; uxor vero mea, quia purgata, & aliis pharmaceuticis remediis usa est, sanguine etiam e vena pedis emisso ad febrem cicurandam, semper in pejus ruebat, & majores patiebatur febriles insultus. Modo quartanæ duplices apparebant, modo simplices, hinc tertianæ redibant, inde duplices fiebant, iterum quartana, imo in aliquibus de septima in septimam diem revertebantur febres, pertinacem, & malignam semper servando naturam. Observatum est, nonnullos aërem mutavisse, aliaque loca petiisse, ibique morantes sanitatem recuperasse. Reversi vero Ferrariam, illico a nova febri vexati sunt.

Pauca fuere funera, sed longissimæ convalescentiæ, hinc in multis obstructiones obortæ, in aliis crurum, & pedum intumescentia; in aliquibus icteritia, surditas, tremor, ac scabies, signa erant infirmitatis elapsæ. Notatum fuit in pejus semper ruere ægrotos, atque recidivare faciliter, spirante euro, qui ventus pertinaciter ad plures dies perseverabat. Causam inquirentes nonnulli, nimium sideribus tribuentes, putaverunt, stellarum influxum malignum, primo boves, inde homines affecisse. Alii calorem æstatis nimis intensum, longum, atque molestum accusabant, quatenus extenuando corpora, & humores fundendo, nec non ipsos spiritus dissipando, hujusce natu-

naturæ febres excitaret. Multi in vino causam horum morborum latitare autumabant, eo quia anno elapso 1714. ob cœli inclementiam ex uvis fere immaturis vinum aciditate abundans confectum fuerit, quod assumptum crasim humorum, ac fermentorum vitiando tales febres excitaret. Non pauci cadavera boum, lue pessima anno elapso denatorum, & hinc inde passim sepulta, causam istarum calamitatum agnovere: dicebant enim, particulas nobis infensas, ac mortiferas cadaverum corruptione elevatas, atque per porositates terræ ad aërem inquinandum sublevatas infectionem in humoribus nostris peperisse. Nec defuerunt, qui nimis creduli hanc pessimam constitutionem a fascino & maleficarum artibus diabolice provenire crediderunt. Aliqui, cum quibus ego facio, cogitaverunt causam harum febrium internam fuisse humores viscidos atque tenaces, concoctu difficiles, ac vix separabiles, nec sine longo tempore consumi aptos, externam autem causam in vitio terræ constitutam esse, cum annis elapsis, ex copiosis imbribus, & fluminnm diluvie, tota facies nostræ telluris tecta apparuerit, & per consequens viscera ejus coinquinata a stagnantibus aquis fuissent, unde infectæ ex pravis humoribus herbæ pascua nociva exhibuerint. Ex hoc morbi animalium, arborum multarum obitus, rubigo segetum orta, particulæ enim nitrosulphureæ assidue elevabantur, & fructus adhuc tenellos & uvas nondum maturas adurendo, spem colligendi alimenta furabantur; quin puteorum nostrorum aquæ, quibus juscula, pultes &c. conficiuntur, particulis istis imbutæ, vitium cum alimento præstabant. Qui exactam vivendi normam observabant, sæpe pejus vexabantur, quam illi, qui diætæ regulas aspernati, omnis generis cibaria pro libitu ac voluntate assumebant. Aliqui intemperantes, ante accessionem largam vini generosi quantitatem potabant, ac inde se ad somnum & sudorem componebant, & nonnulli tali modo sanitati sunt restituti. Alii omnimode se abdicarunt a vino, absque ullo fructu: febres enim pari pertinacia procedebant, atque diætam, quantumvis regulis propriis exercitam, eludebant. Ad effugiendam pessimam hanc constitutionem ad rura ibant non pauci, verum quia agri nobis vicini, eadem valetudine afficiebantur, parum utilitatis experti sunt. Qui vero extra nostra confinia proficiscebantur, atque vel Bononiam, Mantuam, Patavium, Veronam, Venetias, atque Romandiolæ urbes pergebant, ii sanitatem facile recuperabant. Non minus accidit nonnullis, qui tædio affecti ad exteras urbes se contulerunt adhuc febricitantes, ut absque alio remedio pristinam recuperaverint sanitatem, & bene valentes in patriam redierint. In puellis passim observabatur in præsenti constitutione magna lumbricorum copia; per vomitum enim & per secessum vermes in febrium exordio prodibant, & multi pueri ex hac peste denati sunt. Hystericas insuper affectiones in fœminis, talibus febribus conjunctas præter modum notavi, earumque insultus fortiores, atque frequentiores maxime in febris principio, & augmento. Fructus pene omnes verminosi, ac ingrati saporis, ita ut bonæ substantiæ fuerint illi soli, qui ab exteris ad nos mittebantur, & præsertim illi optimi succi erant, qui a Patavinis montibus veniebant. Postremo tandem observavi per publicas nostras vias, per vicos, & plateas, si quid aquæ, aut alterius humiditatis, ad paucos dies permaneret, viridem colorem, ac fœtorem emittere, quod non tam facile annis transactis eveniebat. Faxit Deus, ut hæc terminante anno 1715. finem habeant, atque meliorem anni venturi 1716. constitutionem possimus sani describere.

Annorum 1716. & 1717.

FRigus hyemale quod 1715. mense Decembri incœpit, anno etiam 1716. usque ad mensem Martii perduravit; multæ nives, cum ventis borealibus super faciem terræ glaciem ad multas hebdomadas conservarunt, & licet remissum sub Martii finem videretur frigus, attamen recruduit mense Aprili, & usque ad Majus non cessavit. Itaque hoc durante frigore, gravedines multæ, ac pleuritides observatæ; quinimo oculorum inflammationes passim obortæ & pertinaces adeo extiterunt, ut nonnullæ ad mensem usque protractæ, patientes vexarint. Ver accessit, & imbres frequentes tellurem infestabant nostram, flumina augebant, & segetes nimio madore irrigabant; si vero mutatis ventis serenitas apparebat, vix sol igne suo terram fovebat, statim elevatis aqueis vaporibus nebulæ densissimæ obortæ sunt, hinc natæ in homi-

hominibus surditates, apostemata, & vagi dolores cum flatibus. Æstas calidissima ineunte Junio derepente invaluit, unde multæ tertianæ febres, tam simplices, quam duplices obortæ sunt, cum nausea, vomitu materiæ amaricantis, capitis dolore, ac immodica siti, quin imo nonnullos tertiana perniciosa vexavit, quæ omnes ope chinæ sanatæ, prius tamen leviter alvo exonerata. In autumni primordiis pluvia multa, qua cessante, serenitas usque ad Kalendas Decembris continuavit, ita ut semina terræ bono omine tradita, & magna uvarum copia feliciter collecta, vinaque optima reposita fuerint. Hoc autem tempore, salubritas aëris, corporibus humanis bonam valetudinem impertita est, ita ut præter aliquas leves quartanas, & placidas erraticas febres, nil aliud mali quoad salutem Ferrariensibus acciderit; solummodo notatu dignum fuit, autumni tempore, multas gravidas abortum passas fuisse sine ulla causa manifesta. December sanus extitit.

Terminato Decembri, mensis Januarius ingreditur anni 1717. & frigus primo remissum apparuit; ast die hujus mensis undecima, aura septentrionalis rigida advenit, & tam fortiter agitavit auras, ut quædam arbores, quidam muri ab ejus impetu, erutæ, ac collapsi fuerint. Quatuor dierum spatio borealis hic ventus dominatus fuit, quo cessante illico magna nivis copia descendit, inde frigida serenitate favente, usque ad secundum anni mensem nives perduraverunt, mox aura dulciori reddita, dissolutisque nivibus, sub finem Februarii frigoris sævities evanuit. Hoc vero tempore, anginæ multæ, colici dolores, ac febres catarrhales ubique debaccharunt, imo epidemia in infantibus tali hyeme incepit variolarum, quæ postea toto anno 1717. miserrime perseverans puerorum stragem multiplicavit, & quod notabile fuit, hujus anni hyems, quoad morbos, plus juvenes, quam senes affecit; horum enim vix unum aut alterum curandum habui. Ineunte vere multæ nebulæ densiores observabantur, quæ tandem in pluvias terminabant. Sequebatur, imo semper major fiebat epidemia variolarum in puellis, ac nonnullæ malignæ febres obortæ sunt, quæ in principio leves apparebant, progressu tamen temporis funestæ, ac mortales manifestabantur, ex quibus febribus quatuor nostri medicinæ Doctores, præter alios denati sunt, primus Dn. Andreas Zuffi, alter Dn. Joseph Vaccarius, juvenis optimæ spei, tertius Dn. Cæsar Lollius discipulus meus, & quartus tandem Dn. Franciscus Salmius, ætatis annor. 56. compater meus honoratissimus, & omni scientiarum genere instructus. Partus difficiles multi, & multæ pariter icteritiæ. Accessit æstas, cujus mensibus magna siccitas, & austrini venti calorem augebant; sequebantur malignæ febres, atque nonnullos vexabant tertianæ duplices melioris notæ, cum vomitibus in principio accessionis, ac dolore capitis sævo, qui non nisi declinante febre mitescebat. Mense Augusti nonnullæ occurrerunt dysenteriæ, quæ tamen Deo adjuvante sanatæ omnes fuere. Erat miserandum cernere quotidie infantum cadavera variolis enecata ad tumulum deferri. In principio Septembris cœlum mutavit faciem, & calore remisso, aquas dedit salutares ad terram irrigandam, sic maligna febrium constitutio mitigata fuit, & tantummodo subortæ vertigines, tusses, ac gravedines. Increscente autumno iterum serenitas rediit, atque aureis solis radiis toto Octobris mense gavisi sumus. Ceteris, Bacchi, ac Pomonæ dona hoc anno non modica fuere collecta, & valetudines paucæ homines male habuerunt; non ita tamen in bobus, ac suibus accidit: in illa quippe animalia mors falcem immisit; unde timor colonos invasit, ne epidemica lues in bovino genere anni 1713. resurgeret, & lacrymas iterum excitaret.

Cæterum præter dictas febres, & magnam variolarum copiam cum lumbricis in puellis, annus 1717. salubris dici potuit, nullæ enim apoplexiæ, paucæ quartanæ, in minima copia scabies, ac articulorum dolores. Mense Decembri hyems apparuit, sed parum ab autumno differebat, frigus etiam tolerabile, ac mite observabatur. Quod vero notabile fuit hoc anno, extitit ventorum frequens copia, unde pericula multa, imo naufragia in mari Adriatico ad nostra ora, & Pado, aliisque nostris fluminibus acciderunt, subversi enim navigiis merces non tantum, sed homines etiam miserabiliter deperditi fuere. Æstivo tempore magna insectorum copia segetes infestabat, ac hominibus ruri præsertim degentibus molestiam inferebat. Arthriticos annus præsens modice infestavit, & leviter tantum tacti, cito ad consueta exercenda munia redibant. Ardente sirio multi canes in rabiem perciti fuere, quod aliis annis mitius venire observatum fuit. Parturientibus,

tibus, ac puerperis Lucina favit, ita ut vix una puerperii vel partus tempore obierit; hystericas affectiones, ut plurimum mites, & magis in juvenibus, quam senibus, tusses, & gravedines in autumni principio, hypocondriacis, ac melancholicis præsens annus nec profuit, nec nocuit; eorum enim ordo parum consilia Medicorum imploravit, unusque ex illis tantummodo gradum fecit ad maniam, nonnullæ observatæ fuerunt icteritiæ flavæ, absque præviis morbis, vel doloribus ortæ, quæ tamen adeo leves fuerunt, ut absque læsione actionum non solum apparuerint, verum sine ullo prorsus remedio evanuerint sponte; istæ autem potius in juvenibus, quam in senibus observatæ sunt. Lue venerea affectos pessime vexatos vidimus, & multos ex hac peste mortuos, licet multa tentaverint remedia, & ad usum ipsius mercurii desperati confugerint; sic postremo Andreas Pareschius Ferrarien. gallica lue affectus post decocta salsæparil. Ligni Guajac. & sudoribus tentatis, tandem ad mercurialem unctionem desperatus advenit, qua admissa gingivæ, linguæ, aliarumque oris partium gangræna suborta, miserabile veneris sectatoribus exemplum, ultimam clausit diem; in Sanctimonialibus paucissimi morbi, & Regularium Religiosorum sacerdotum nonnulla tantum funera; nosterque Antistes Cardinalis de Verme ætatis ann. 77. febri maligna correptus sancte obdormivit in Domino, in cujus cadavere reperta sunt pene omnia viscera sana. In aliquibus nostri suburbii locis nonnullæ febres malignæ peticulares, & contagiosæ naturæ, uno enim ægrotante, brevi temporis intervallo tota simul ægrotavit familia; hæc tamen influentia trium tantummodo mensium spatio perduravit; accedente enim autumno omnino evanuit. Impetigines multæ in fine Novembris adultos affecerunt, quæ usque ad anni finem pertinaciter duravere. In principio Decembris ophthalmiæ multæ, pertinaces tam in maribus, quam in fœminis. Observavi tandem in multis pauperibus sola diæta multas febres sanatas, sicque cum Jo. Damasceno in ultimo aphorismo concludendum, *Diæteticam medicinam præstantiorem esse pharmaceutica, & chirurgica.*

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
TOMI PRIMI.

An-

Fe-

In

G

H

Post

Iste-

Cu-

N

O

P

Scor-

T

Cura-

Vario-

SOLI DEO GLORIA

